

المكالم الكلية الرسول

في أحاديث الرسول ﷺ

دائرة: ماموستا شيخ مه منصور عهلي ناصف

ومرگيراني: نوري فارس حه مه خان

محمود أحمد محمد

پيندا چوتله ومو سه رپه رشتي نه چاپداني كردوه

دار الحرفه

بيروت - لبنان

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.afhamontada.com

منتدى اقرأ الثقافي

=====

www.iqra.ahlamontada.com

التَّاجُ الْجَامِعُ لِلْأُصُولِ

فِي أَحَادِيثِ الرَّسُولِ ﷺ

دانراوی: ماموستا شیخ مه‌نصور عه‌لی ناصف

وه‌رگی‌رانی: نوری فارس جه‌مه‌ خان

محمود أحمد محمد

بییدا چۆته‌وه‌و سه‌رپه‌رشتی له‌ چاپدانی کردووه

به‌رگی سیه‌م - چاپی چواره‌م

دارالمعرفة

بیتروت. لبنان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

التَّاجُ الْجَامِعُ لِلْأُصُولِ

وه رگیړانی: نوری فارس حمه خان

پیداچونه وهو سهر بهر شتی له چاپدانی: محمود أحمد محمد

چاپ: چواره م

سالی چاپ : ۲۰۰۸

تایپ و دیزاین: که ژال حسین / کومپیوته ری شانی

تیراز: ۲۰۰۰ دانه

ژماره ی سپاردن:

هه له گری: لافه هوشیار محمد علی - که جزای م. نوری فارس

له سه ر ئه رکی کتیبخانه ی ئارام له چاپ دراوه و مافی چاپکردنه وه ی

پارێزراوه بو کتیبخانه ی ناوبراو.

ژماره سپاردنی (۲۳۹۵) ی سالی ۲۰۰۸ ی پیدراوه

نهم په راوه پيروزه له سهر فەرمايشتي دانه ركه ي پوخته ي
حه ديشه كاني نهم په راوه پيروزانه يه :

(۱) صحيح البخاري

(۲) صحيح مسلم

(۳) سنن أبي داود

(۴) جامع الترمذي

(۵) الْمُجْتَبَى لِلنَّسَائِي

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نامه‌ی خودوود (تۆله‌ی تاوان)

(نهم نامه‌یه جهوت باس و پاشه‌کییه‌که (پایانیکه))

۸۱) باسی یه‌که‌م: هه‌ره‌شه‌کردن له‌که‌سی که‌سی بکوژی و باسی نه‌وه‌ی که
جه‌ددی شه‌ری پیتویست ده‌کا

کتاب الحدود: (وفیه سبعة أبواب وخاتمة)

الباب الأول: فی الترهیب من القتل وما یوجب الحد

قال الله تعالى: {وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا} (۹۳/۴).

خودای گه‌وره له‌ قورئانی پی‌رۆزدا له‌ سووره‌تی (النساء) ئایه‌تی نه‌وه‌و
سیدا ده‌فه‌رموی: هه‌رکه‌سی موسولمانی به‌قه‌ستی بکوژی به‌ ناره‌وا، نه‌وه
سزای نه‌و بکوژه‌ دۆزه‌خه‌و حالی وایه‌ هه‌تا هه‌تایه‌ له‌ دۆزه‌خا ده‌مینیتیه‌وه،
وه‌ خودا رقو خه‌شمی ئی ده‌گری و نه‌فرین و له‌ عنه‌تی ئی ده‌کا و دووری
ده‌خاته‌وه له‌ رحمه‌ت و میهره‌بانی خو‌ی و سزایه‌کی گه‌وره‌ی بو‌ ئاماده‌ ده‌کا.

۲۲۸۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تُقْتَلُ نَفْسٌ ظُلْمًا إِلَّا كَانَ عَلَى ابْنِ آدَمَ الْأَوَّلِ كِفْلٌ مِنْ دَمِهَا، لِأَنَّهُ كَانَ أَوَّلَ مَنْ سَنَّ الْقَتْلَ^(۱).

عه‌بدوللای کوری مه‌سعوود (خودای ئی رازی بن) ده‌لی پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای
که‌ره‌ی له‌س‌ر بن) ده‌فه‌رموی وه‌هر که‌سی به‌ناره‌وا بکوژی به‌شی له‌ ئوبالی
خوین رشتنه‌که‌ی به‌ نه‌ستوی کوره‌ پی‌شووه‌که‌ی ئاده‌مه‌ واته‌: به‌ ملی قابیله
چونکه‌ نه‌و یه‌که‌م که‌س بوو که‌ پیاو کوشتنی داهینا وه‌ک خودای گه‌وره له‌
قورئانی پی‌رۆزدا له‌ سووره‌تی (مائیده) دا له‌ ئایه‌تی سی‌هه‌مدا ده‌فه‌رموی:
{فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَأَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ} جا نه‌فسی قابیل کوشتنی

(۱) بخاری. أحاديث الأنبياء: ۳۳۳۵، ۶۸۶۷، ۷۳۲۱. مسلم. قسامة: ۴۳۵۵. تيرمذی. علم: ۲۶۷۳. نسائي.

هابیلی برایی له‌به‌ر چاوی جوانکرد، وه‌کوشتی، ئیت‌ر به‌م کرده‌وه ناپه‌سه‌نده قابیل بوو به‌ پیاویکی پیاو کوژی زیانبار له‌ هه‌ردوو جیهاندا. (ش/ت/ن- واته ئیمامی بوخاری و ئیمامی موسلیم و ئیمامی تیرمیزی و ئیمامی نه‌سائی (خودایان ئی رازی بن) ئەم فەرمووده‌یان ریوایه‌ت کردوو).

۲۲۸۸- وَعَنْهُ عَنِ النِّبِيِّ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَوَّلُ مَا يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي الدِّمَاءِ. وَفِي رَوَايَةٍ: أَوَّلُ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ الصَّلَاةُ وَأَوَّلُ مَا يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ فِي الدِّمَاءِ. رَوَاهُمَا الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ^(۱).

واته: دیسان عه‌بدوللا (خودای ئی رازی بن) ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بن) ده‌فه‌رموی: پوژی قیامه‌ت یه‌که‌م شت که ئاده‌میزاد له‌سه‌ری داد‌گه‌ری و مه‌حکه‌مه ده‌کری مه‌سه‌له‌ی خوین رشتن و پیاو کوشتنه. له‌ گێڕانه‌وه‌یه‌کا: یه‌که‌م شت که به‌نده له‌سه‌ری موخاسه‌به ده‌کری نوێژ، یه‌که‌م شتیش که ئاده‌میزاد مه‌حکه‌مه‌ی ده‌کری له‌سه‌ری مه‌سه‌له‌ی خوین رشتن و کوشتنه (ش/ت/ن).

^(۲) بخاری. رفاق: ۶۵۳۲، ۶۸۶۴. مسلم. قسامة ومحاربين: ۴۲۵۷. ترمذی. دیات: ۱۳۶۹، ۱۳۹۷. نسائی. تحريم الدم: ۴۰۰۳، ۴۰۰۴، ۴۰۰۵، ۴۰۰۷.

^(۱) قال المؤلف (طبيب الله تعالى شراه) في خطبة الكتاب في بداية المجلد الأول مايلي: وأن قلت رواه الشيخان عنيت البخاري ومسلما، وأن قلت رواه الثلاثة أردت الشيخين وأبا داود، و أن قلت رواه الأربعة قصدت الثلاثة والترمذی وان قلت رواه الخمسة عنيت الأربعة والنسائي وان قلت رواه أصحاب السنن قصدت أبا داود والترمذی والنسائي، ولو اختلف النظام عن هذا بينته بالنص عليه: دانه‌ر (بېر گلكۆكه‌ی له‌ بۆن و به‌رامه‌ی به‌هه‌شت بڼ) له‌ سه‌رمته‌ی به‌رگی یه‌که‌مدا ده‌فه‌رموی: ئەگەر گوتم: شه‌یخان ئەم حه‌ده‌یسه‌یان ریوایه‌ت کردوو ئەوه مه‌به‌ستم له‌ شه‌یخان شیخی بوخاری و شیخی موسلیمه، ئەگەر گوتم: سێ ئیمامه‌کان گێڕاویانه‌ته‌وه ئەوه مه‌به‌ستم بوخاری و موسلیم و ئەبو داووده، ئەگەر گوتم: چوار ئیمامه‌کان گێڕاویانه‌ته‌وه، ئەوه مه‌به‌ستم بوخاری و موسلیم و ئەبو داوود و تیرمیزییه، ئەگەر گوتم: پێنج ئیمامه‌کان گێڕاویانه‌ته‌وه، ئەوه مه‌به‌ستم بوخاری و موسلیم و ئەبو داوود و تیرمیزی و نه‌سائییه، ئەگەر به‌ جوړیکی تریش بوو جیا له‌م یاسایه، ئەوا خو‌ی چۆن بوو پێک وا ده‌لئیم. - وەرگێر-

۲۲۸۹- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَنْ يَزَالَ الْمُؤْمِنُ فِي فُسْحَةٍ مِنْ دِينِهِ، مَا لَمْ يُصِْبْ دَمًا حَرَامًا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ. وَلَفْظُهُ: (عَلَى مَا هُوَ فِي الشَّرْحِ): لَا يَزَالَ الْمُؤْمِنُ مُعْنَقًا (أَيَّ خَفِيفِ الظَّهْرِ) صَالِحًا مَا لَمْ يُصِْبْ دَمًا حَرَامًا (أَيَّ لَمْ يُقْتَلْ عَمْدًا) فَإِذَا أَصَابَ دَمًا حَرَامًا بَلَّحَ (أَيَّ هَلَكَ) (۳).

ثیبینو عومەر (خودایان ن رازی بن) ده‌لئ: پیغهمبهر (درویدی خودای گم‌روی له‌سربین) ده‌فرموی: موسولمان هه‌تا خوین رشتنی نارها و نه‌بی به تووشیه‌وه هیشتا ئایینی به‌به‌ریه‌وه ده‌میئن (ب/د) گفت (لفظ) ی ئه‌بو داوود - به پیی شهرحه‌که‌ی دانه‌ر خوئی که‌ناوی غایه‌تولمه‌ئموولی شهرحی تاجول ئوصول - ئاوایه: موسولمان هه‌تا خوینی نارها و به قه‌ستی نه‌پیرئی هیشتا کوئی سووکه‌و خوش ره‌وته‌و هه‌ر باشه، به‌لام هه‌ر کاتی خوینی نارها و بوو به تووشیه‌وه ئیتر له‌پی ده‌که‌وئی و ده‌ه‌ستی؟

۲۲۹۰- وَلَأَبِي دَاوُدَ وَالنَّسَائِي: كُلُّ ذَنْبٍ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَغْفِرَهُ إِلَّا مَنْ مَاتَ مُشْرِكًا أَوْ مُؤْمِنٌ قَتَلَ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا (۴).

ئه‌بو داوود و نه‌سائی (ره‌زای خودایان لیبی) ده‌گیرنه‌وه که‌ه‌زهره‌ت (درویدی خودای له‌سربین) ده‌فرموی: له‌وانه‌یه که‌خودا له‌گوناھی هه‌موو که‌سێ خوش ببی، به‌لام له‌گوناھی ئه‌و که‌سه‌ خوش نابێ که‌له‌سه‌ر بته‌په‌رستی و خودا نه‌ناسی ده‌مری، هه‌روه‌ها له‌گوناھی ئه‌و موسلمانه‌یش خوش نابێ که‌به‌قه‌ستی موسولمانی ده‌کوژی!

۲۲۹۱- وَلِلتِّرْمِذِيِّ وَالنَّسَائِي: لَزَوَالِ الدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَى اللَّهِ مِنْ قَتْلِ رَجُلٍ مُسْلِمٍ (۵).

(۲) بخاری. دیات: ۶۸۶۲، ۶۸۶۳.

(۴) سکت عنه‌الشارح.

(۵) رواه‌الترمذی بسند صحیح (شرحه).

تیرمذی و نه سائی (رهزای خودای گهره‌یان نبیی) ده‌گیړنه‌وه له چه‌زړه‌ته‌وه
(دبرودی خودای له‌سربین) ده‌فه‌رموئ: له‌لای خودا ئه‌م جیهانه له ناوېچئ نه‌وه‌کا
پیاوئکی موسولمان به‌ناره‌وا بکوژئ (ت-س/ص-ن).

۲۲۹۲- وللمزمذی: لَوْ أَنَّ أَهْلَ السَّمَاءِ وَأَهْلَ الْأَرْضِ اشْتَرَوْا فِي دَمِ مُؤْمِنٍ
لَأَكْبَهُمُ اللَّهُ فِي النَّارِ^(۱).

تیرمذی (خودای ئی رازی بئ) به‌سه‌نه‌دئکی غه‌ریب ده‌گیړئته‌وه له چه‌زړه‌ته‌وه
(دبرودی خودای له‌سربین) ده‌فه‌رموئ: ئه‌گه‌ر خه‌لکی ئاسمان و خه‌لکی سه‌ره‌زه‌وی
به‌هاوېه‌شی خوئنی برواداری (موسولمانئ) به‌ناره‌وا بریژن، خودا هه‌موویان
له‌سهر ئه‌وه له ئاگری دۆزه‌خدا سه‌ره‌نگرئ ده‌کا.

۲۲۹۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَرَدَّى مِنْ
جَبَلٍ فَقَتَلَ نَفْسَهُ، فَهُوَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ، يَتَرَدَّى فِيهِ خَالِدًا مُخَلَّدًا فِيهَا أَبَدًا، وَمَنْ تَحَسَّى سَمًّا
فَقَتَلَ نَفْسَهُ، فَسَمُّهُ فِي يَدِهِ، يَتَحَسَّاهُ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدًا مُخَلَّدًا فِيهَا أَبَدًا، وَمَنْ قَتَلَ نَفْسَهُ
بِحَدِيدَةٍ، فَحَدِيدَتُهُ فِي يَدِهِ، يَجَأُ بِهَا فِي بَطْنِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدًا مُخَلَّدًا فِيهَا أَبَدًا. رَوَاهُ
الْأَرْبَعَةُ (رضوان الله تعالى عليهم)^(۲).

ئهبو هوره‌یره (خودای ئی رازی بئ) ده‌لئ پیغه‌مبه‌ر (دبرودی خودای له‌سربین)
ده‌فه‌رموئ: که‌سئ له کیوئکه‌وه یا له به‌رزیه‌که‌وه خوئ به‌ربداته‌وه خوئ
بکوژئ، ئه‌وه هه‌میشه له‌و کیووه‌وه خوئ هه‌لده‌داته ناو ئاگری دۆزه‌خه‌وه
هه‌تا هه‌تایه ئه‌وه کارو پیشه‌یه‌تی و به ئیجگاری تیا ده‌مینئته‌وه، وه که‌سئ
زه‌ره‌ بخواته‌وه و به‌زه‌ره‌ خوئ بکوژئ ئه‌وه له ئاگری دۆزه‌خیشا زه‌ره‌که‌ی
هه‌ر وا له‌ناوی ده‌ستیاو په‌یتا په‌یتا ده‌یخواته‌وه و هه‌تا هه‌تایه به ئیجگاری له
ئاگری دۆزه‌خدا ده‌بئ و هه‌میشه‌یش ئه‌مه‌ حال و کارو پیشه‌ی ده‌بئ! وه
که‌سئ به پارچه ئاسنئ خوئ بکوژئ ئه‌وه له ئاگری دۆزه‌خیشا ئه‌و پارچه

^(۱) رواه الترمذی بسند غریب (شرحه).

^(۲) بخاری. جنانز: ۱۳۶۵، ۵۷۷۸، ۱۳۶۳. مسلم. ایمان: ۲۹۶، ۲۹۷. ترمذی. طب: ۲۰۴۴. نسائی. جنانز: ۱۹۶۴.

ئاسنه ده‌گريی به‌ده‌ستیه‌وهو خوش خوش ده‌یکا به‌ورگی خو‌یا، ئیتر هه‌تا هه‌تایه له ناگری دۆزه‌خدا ده‌مینیتیه‌وهو ئه‌وه حالیه‌تی^(۱).

۲۲۹۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُؤْبَقَاتِ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَا هُنَّ؟ قَالَ: الشِّرْكُ بِاللَّهِ، وَالسُّحْرُ، وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ، وَأَكْلُ الرِّبَا، وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ، وَالتَّوَلَّى يَوْمَ الرَّخْفِ، وَقَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الرَّمْذِي^(۸).

دیسان ئه‌و له پیغه‌مبه‌ره‌وه ده‌فه‌رموی: (درویدی خودای له‌سهرین): خو‌تان دوور بگرن له هه‌وت تاوانی کوشنده. یاران گو‌تیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌و هه‌وته چی و چین؟ فه‌رموی:

یه‌که‌م: شیرک و هاوبه‌ش په‌یدا کردن بۆ خودای تاک و ته‌نیا.

^(۱) أتفق اهل الحق ان من مات موحدا دخل الجنة قطعاً أما لطفاً وكرماً من الله تعالى وأما بعد الحساب والعقاب، فإذا ورد حديث أو آية في ظاهرة مخالفة لهذه القاعدة المقررة وجب تأويله عليها، وخلاصة التأويل للأحاديث المصرحة بخلود المؤمن في النار أن المراد بذلك أما في حق المستحيل أو المراد المكث الطويل. -المترجم-

واته: زانا هه‌قناسه‌کان ده‌فه‌رموون: که‌سێ له‌سهر ئیسلامه‌تی بم‌ری زوو یا دره‌نگ ده‌جیتیه به‌هه‌شت سا یا به‌که‌ره‌می خودا خو‌ی، یا له‌پاش ئی پرسینه‌وه‌و تۆله ئی سه‌ندن. جا ئه‌که‌ر هه‌دیسێ یا فه‌رمووده‌یی به‌دیهمه‌ن له‌گه‌ل ئه‌م یاسایه‌دا جو‌ی بوو ئه‌وه ده‌شێ به‌ پێی ئه‌م یاسا بریار دراوه ته‌ئویل بک‌ری، واته: برپیتیه‌وه سه‌ر مه‌به‌سته راسته‌قینه‌که‌ی، وه‌ک لی‌رانه‌دا مه‌به‌ست مانه‌وه‌یه‌کی ئیجگار زۆره له دۆزه‌خدا، یا مه‌به‌ست هه‌ره‌شه‌و زه‌جرو چاو ترساندن و کۆکردنه‌وه‌یه له خۆ کوشتن، بگ‌ره له هه‌موو، شو‌ینێ که‌ بو‌نی ئه‌م بابه‌ته‌ی ئی دێ پوخته‌ی ته‌ئویل و بردنه‌وه سه‌رمه‌به‌سته‌که‌ی ئه‌مه‌یه که‌ گو‌ترا، هه‌ندئ له برادرمان ده‌فه‌رموون: ئه‌که‌ر که‌مه که‌مه شه‌رح و راشه‌ه‌یش، به‌ پێی پێ‌ویست، بۆ روونکردنه‌وه‌ی شو‌ین هه‌بێ باش‌تره، به‌تا‌یبه‌ت له سه‌ره‌تای به‌رگه‌که‌انه‌وه. - وهرگێر-

^(۸) بخاری. وصایا: ۲۷۶۶، ۵۷۶۴، ۶۸۵۷. مسلم. إيمان: ۲۵۸، ۲۵۷. ترمذی. بیوع: ۱۲۰۷، ۳۰۱۸. نسائی.

تحريم: ۴۰۲۱، ۳۶۷۳، ۴۸۸۲. أبو داؤد. وصایا: ۲۸۷۴.

دووهم: سیحرو جادو و گهری.

سییه‌م: کوشتنی که‌سی که خودا ره‌وای له‌سه‌ری نه‌بی.

چوارهم: سوو خواردن (ریبا).

پینجه‌م: خواردنی مالی هه‌تیو.

شه‌شهم: هه‌له‌اتن و پشت هه‌لکردن له دوژمنی دین له پوژی هی‌رش هی‌نانی دوژمنانا.

حه‌وته‌م: بوختانی داوینپییسی هه‌له‌ستن بو ئافره‌تی داوینپاکی بی ئاگای موسولمان (ش/د/ن).

۲۲۹۵- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَبْغَضُ النَّاسِ إِلَى اللَّهِ ثَلَاثَةٌ مُلْجِدٌ فِي الْحَرَمِ، وَمُبْتَغٍ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ، وَمُطْلَبٌ دَمِ امْرِئٍ بِغَيْرِ حَقٍّ لِيُهِرِقَ دَمَهُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۹).

له ئیبنوعه‌بباسه‌وه (خودایان ئی رازی بن) له پیغه‌مبه‌ره‌وه (دروودی خودای له‌سه‌ری بن) ده‌فه‌رموی: خودا له هه‌موو که‌سی زیاتر رقی له‌م سی که‌سه‌یه:

یه‌که‌م: زه‌ندیقی ناو حه‌ره‌می مه‌که‌ه.

دووهم: که‌سی له ئیسلامه‌تیدا، منه‌یی ره‌وشت و یاسای سه‌رده‌می نه‌زانی بکا.

سییه‌م: که‌سی منه‌ی خوینی که‌سی بکا تا به ناره‌وا خوینی بریژی. (ب = بوخاری. ره‌زای خودای لیبی).

۲۲۹۶- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَزْنِي الْعَبْدُ حِينَ يَزْنِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَسْرِقُ حِينَ يَسْرِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَشْرَبُ حِينَ يَشْرَبُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَقْتُلُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ. وَزَادَ أَبُو هُرَيْرَةَ فِي رِوَايَةِ هَذَا وَالتَّوْبَةَ مَغْرُوضَةً بَعْدَ رَوَاةِ الْخَمْسَةِ^(۱۰).

(۹) بخاری. دیات: ۶۸۸۲.

(۱۰) تقدم فی المجلد الثاني برقم: ۱۹۲۲ تسلسل/ ۱۷۵.

⇒ (ب - ۲ ز - ۱۷۵ ل - ۳۶۶ ف - ۱) گِیْرانه‌وه‌ی ئیْره به‌م

شیوه‌یه‌یه: ئیبنو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بێ) له پیغه‌مبه‌ره‌وه (دروودی خودای له‌س‌ر بێ) ده‌فه‌رموئ: به‌نده (له‌و کاته‌دا که خه‌ریکی شه‌رواڵیسییه) به‌موسوڵمان دانانرئ، وه‌ هه‌روا له‌کاتی کردنی دزیشدا، وه‌ هه‌روه‌ها له‌کاتی خواردنه‌وه‌ی ئاره‌قدا، موسوڵمان و پیاو کوشتنیشیان نه‌گوتوو! له‌ گِیْرانه‌وه‌ی ئه‌بو هوره‌یره‌دا ئه‌م فه‌رمووده‌یه ئه‌م زیاده‌یه‌شی هه‌یه: به‌لام له‌وه‌دوا، ده‌رگای ته‌وبه له‌ سه‌رپشته‌و له‌که‌س دانا خه‌ری تا ده‌گاته‌ پاده‌ی گیانه‌لا (ش/د/ت/ن).

۲۲۹۷- وَسَّيْلَ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَمَّنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا ثُمَّ تَابَ وَاهْتَدَى (أَلَمْ مِنْ تَوْبَةٍ؟) فَقَالَ: وَأَلَيْ لَهَ التَّوْبَةُ سَمِعْتُ نَبِيَّكُمْ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: يَجِيءُ الْمُقْتُولُ مُتَعَلِّقًا بِالْقَاتِلِ تَشْخَبُ أَوْ ذَا جُءُ دَمًا فَيَقُولُ أَيْ رَبِّ سَلْ هَذَا فِيمَ قَتَلْتَنِي. ثُمَّ قَالَ: وَاللَّهِ لَقَدْ نَزَلَتْ وَمَا نَسَخَهَا شَيْءٌ^(۱۱).

پرسیار کرا له ئیبنو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بێ) ئه‌گه‌ر که‌سێ به‌ ئه‌نقه‌ست موسوڵمانێ بکوژئ و له‌ پاشا ریی راست بگرئ، ئایا ته‌وبه‌و په‌شیمانی بو‌ هه‌یه‌ یانا؟ گوته‌ی: له‌ کوئ ته‌وبه‌ی بو‌ هه‌یه، به‌ گوئی خوُم ژنه‌وتم له‌ پیغه‌مبه‌ری نازداری ئیوه‌ ده‌یفه‌رموو شاره‌گه‌کانی ملی کوژراو کفاره‌ی خوینیان دی و هه‌ک تازە ئه‌و ده‌مه‌ کوژرابی ئاوا له‌سه‌ر ئه‌و حاله‌، ده‌چئ یه‌خه‌ی بکوژه‌که‌ی ده‌گرئ و ده‌یه‌ینئ بو‌ خزمه‌تی خوداو عه‌رزێ ده‌کا: ئه‌ی په‌ره‌ردگاری من! له‌مه‌ بپرسه‌ له‌سه‌ر چی منی کوشت ئینجا ئیبنو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بێ) گوته‌ی: به‌و خودایه‌ ئه‌و ئایه‌ته‌ که‌ ده‌فه‌رموئ: {وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعْنُهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا} ⇒ ئه‌م ئایه‌ته‌ ئه‌وه‌ته‌ی هاتۆته‌ خواره‌وه‌ هیشتا هیچ شتی هه‌لی نه‌وه‌شاندۆته‌وه‌و حوکه‌مه‌که‌ی نه‌سخ نه‌کردۆته‌وه‌ جا که‌وا بوو ئیتر ته‌وبه‌ی بو‌ نیه (د/ش).

^(۱۱) بخاری. تفسیر: ۴۷۶۳، ۴۷۶، ۴۵۹۰. مسلم. تفسیر: ۷۴۶۴، ۷۴۶۱.

۲۲۹۸- وَقَالَ سَعِيدُ بْنُ جُبَيْرٍ: قُلْتُ لِابْنِ عَبَّاسٍ: هَلْ لِمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا ثَوْبَةً؟ قَالَ: لَا، فَقَرَأْتُ عَلَيْهِ آيَةَ الْفُرْقَانِ إِلَى: {إِلَّا مَنْ تَابَ} قَالَ: هَذِهِ مَكِّيَّةٌ نَسَخَتْهَا آيَةُ مَدَنِيَّةٌ {وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ}. رواهما النسائي والشيخان في التفسير^(۱۲).

سه‌عیدی کوپی جوبه‌یر (خودای ن‌رازی بن) ده‌لی: خه‌لکی کووفه له‌واته‌ی ئەم ئایه‌ته‌دا رایان جیا جیا بو، جا من چووم گوتم به ئیبنو عه‌بباس: ئەگەر یه‌کی به‌قه‌ستی موسولمانی بکوژی ئایا گه‌رانه‌وه‌و په‌شیمانی بو هه‌یه؟ گوته‌ی: نه‌، منیش ئایه‌ته‌که‌ی سووره‌تی فورقانم خوینده‌وه‌و بوی هه‌تا ده‌گاته‌ ئه‌وی که ده‌فه‌رموی: {إِلَّا مَنْ تَابَ}^(۱). ئەویش گوته‌ی: ئەم ئایه‌ته‌ مه‌که‌یه‌ به‌م ئایه‌ته‌ مه‌دینه‌یه‌ هه‌لوه‌شاوه‌ته‌وه‌ که ده‌فه‌رموی: {وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ}. (ن/ش)

۲۲۹۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ قَتَلَ نَفْسًا مُعَاهِدًا لَمْ يَرَحْ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ، وَإِنْ رِيحَهَا لِيُوجَدُ مِنْ مَسِيرَةِ أَرْبَعِينَ عَامًا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱۳).

(۱۲) بخاری. تفسیر: ۴۷۶۲. مسلم: ۷۴۶۱.

(۱) فورقان ۶۸-۷۰ واته‌و ته‌فسیری ئایه‌ته‌کان وایه: به‌نده‌کانی خودای میهرمان ئەوانه‌ی که هه‌ر خودا ده‌په‌رستن داوای رزق و پۆزی له‌که‌سی تر ناکه‌ن له‌و نه‌بی، وه‌ که‌سی که خودا کوشتنی ئەوی ره‌وا نه‌دیبی نایکوژن مه‌گه‌ر له‌سه‌ر هه‌ق، وه‌ زیناو داوینپیسیش ناکه‌ن، وه‌ هه‌ر که‌سی ئەم گوناخانه‌ بکا ده‌گا به‌ تۆله‌ی تاوانی خۆی و له‌ پۆزی قیامه‌تا له‌ناو دۆژه‌خا سزاو ئازاری بو جه‌ن قات ده‌کرێته‌وه‌، ئیتر ئاوا به‌ده‌م ئیش و ئازاره‌وه‌ له‌ناو دۆژه‌خی داخراودا به‌ سووکی و ترۆیی و بی نرخ‌ی ده‌مینێته‌وه‌ هه‌تا هه‌تایه‌ مه‌گه‌ر که‌سی نه‌بی که له‌پاش کردنی ئەم گوناخانه‌ ته‌وبه‌ بکاو کردارو ره‌فتاری خۆی باش بکاو روو له‌ خودایی، ئەوه‌ ئەو جوژه‌که‌سانه‌ خودای گه‌وره‌ تاوانه‌کانیان ده‌پۆشی و خراپه‌کانیان بو ئالوگۆر ده‌کا به‌ چاکه‌، چونکه‌ خوا میهرمان و تاوانبه‌خشه‌.

- وەرگیر -

(۱۳) بخاری. دیات: ۶۹۱۴.

عہدوللای کوری عہمر (خودای ن رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (درویدی خودای لہسربین) فہرمووی: ہہرکہسئی یہکئی لہ ئہہلی ذیممہ بکوژی بونی بہہشت ناکا، وہلحال بونی بہہشت چل سالہ ریگہ دہروا (ب/ت/ خودایان ن رازی بن).

۲۳۰ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ الطَّفِيلَ بْنَ عَمْرٍو الدَّوْسِيَّ أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلْ لَكَ فِي حِصْنٍ حَصِينٍ وَمَنْعَةٍ فَأَبَى ذَلِكَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِلَّذِي ذَخَرَ اللَّهُ لِلْأَنْصَارِ فَلَمَّا هَاجَرَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى الْمَدِينَةِ هَاجَرَ إِلَيْهِ الطَّفِيلُ بْنُ عَمْرٍو وَهَاجَرَ مَعَهُ رَجُلٌ مِنْ قَوْمِهِ فَاجْتَوُوا الْمَدِينَةَ فَمَرَضَ الرَّجُلُ فَجَزَعَ فَقَطَعَ بَرَاجِمَهُ بِمَشَاقِصَ فَشَخِبَتْ يَدَاهُ حَتَّى مَاتَ فَرَأَهُ الطَّفِيلُ بْنُ عَمْرٍو فِي مَنَامِهِ فَرَأَهُ فِي بَهِيَّتِهِ حَسَنَةً وَرَأَهُ مُعْطِيًا يَدَهُ فَقَالَ لَهُ: مَا صَنَعَ بِكَ رَبُّكَ؟ قَالَ غُفِرَ لِي بِهَاجِرَتِي إِلَى نَبِيِّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: مَا لِي أَرَاكَ مُعْطِيًا يَدَيْكَ؟ قَالَ: قِيلَ لِي لَنْ تُصْلِحَ مِنْكَ مَا أَفْسَدْتَ. فَقَصَّهَا الطَّفِيلُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: اللَّهُمَّ وَلِيْدِيهِ فَاعْفِرْ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الْإِيمَانِ نَسَأَلَ اللَّهُ السِّرَّ وَالتَّوْفِيقَ آمِينَ. وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ^(۱۴).

جابر (خودای ن رازی بن) گوتی: طوفہیلی کوری عہمری دہوسی ہاتہ خزمہتی حہزرت (درویدی خودای لہسربین) عہریکرد: ئہی رہوانہکراوی خودا! ئہگہر دہفہرموویت ئہوا کوچ بکہ بو ولاتی ئیمہ، بوٹ دہبین بہ قہلای پولایین و شوورای ئاسنین، بہلام پیغہمبہر (درویدی خودای لہسربین) قوبوولی نہکرد، چونکہ خودا ئہو سہربہریبی و شانازی و دہستی خیر لیئانہی ہلگرتبوو بو یاریدہدہران و کردی بہخہلاتی ئہنصار، جا کاتی کہ حہزرت (درویدی خودای لہسربین) کوچی کرد بو مہدینہی مونہوہرہ طوفہیل و پیاوئی لہ ہوزہکہی ہردووکیان کوچیان کرد بو خزمہتی، وہلہوئی پیاوہکہ ئاوو ہہوای ئہوئی پی نہکہوت و نہخوش کہوت و ئوقرہی ن براو بہ دہمہتیریکی

پانکۆله جه مسهری په نجه کانی خوئی برییه وه، ئیتر ههردوو دهستی زاماربوون و خوینیان بهربوو، وه خوینه که یان نه وه ستایه وه ههتا مرد، له پاشا طوفهیل له خه ودا له شیوهیه کی جواندا دهیبینی، به لām دهروانی که ههردوو دهستی خوئی داپوشیوه، جا پیی دهلی: په روهردگارت چۆن بوو له گهلتا؟ دهلی: به هوی کۆچکردنم بۆ خزمهتی پیغه مبه ره که ی لیم خوش بوو، جا طوفهیل دهلی: نه دی دهبینم ههردوو دهستی خۆت داپوشیوه؟ دهلی: پیم گوترا: نه وهی که خۆت خراپت کردوه له لهشی خۆت ئیمه چاکی ناکهینه وه بۆت! جا که طوفهیل ئهم خه ونه ی گیرایه وه بۆ چه زه رت (دروودی خودای له سهرین) فهرمووی: نه ی خودای گهره مان! له دهسته کانیشی خوش ببه دیاره که نزاو دوعای پیغه مهر گیرایه. (م- خودای ن رازی یی).

۲۳۰۱- ولأبي داود (على ما هو في الشرح): إِذَا زَنَى الرَّجُلُ خَرَجَ مِنْهُ الْإِيمَانُ فَكَانَ عَلَى رَأْسِهِ كَالظُّلَّةِ فَإِذَا أَقْلَعَ رَجَعَ إِلَيْهِ الْإِيمَانُ. (و كالزنا غيره) ^(۱۵).

ئیمامی ئهبو داوود (رهزای خودای گهره ی لیبی) دهگیریتته وه له چه زه ته وه (دروودی خودای له سهرین) ده فهرمووی: کاتی پیاو خه ریکی شهروالپیسى ده بی، له و کاته دا ئیمان و باوه ره که ی بارده کاو ده چئ له و دووره وه له سهر سهری وه ک کاره هه ور دووره په ریز را ده وه ستی به لām کاتی ده ست هه لده گری ئیمان و باوه ره که ی ده گه ریتته وه بۆ لای وه هه موو تا وانه کانی تریش له م باره یه وه وه ک شهروالپیسى وان.

(۸۲) لَا بَأْسَ. بِأَسَى تَوَلَّاهُ سَهْنَدَن (قیصاص): (فصل في القصاص)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَلَكُمْ فِي الْقِصَصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ} (۱۷۹/۲).

^(۱۵) سکت عنه الشارح. راجع رقم: ۶۸۰۹ مع بعده فی صحيح البخاری. (مترجم).

خودای مهن ده‌فهرموی: ئه‌ی هۆشمه‌ندان و هۆشیاران! له دامه‌زاندنی یاسای تۆله‌سەندندا (که‌بریتییه له کوشتنه‌وه‌ی بکوژ له‌باتی کوژراو) بۆ ئیوه‌هیه‌ ژیان و زینده‌گییه‌کی گه‌وره‌و به‌نرخ، هیوا وایه که خۆتان بپاریزن له پیاو کوشتن.

وَقَالَ تَعَالَى: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلَى الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأَنْثَى بِالْأُنْثَى} (۱۷۸/۲).

خودای گه‌وره ده‌فهرموی: ئه‌ی موسولمانه‌کان! خوداوه‌ندی مهن دایناوه له سه‌رتان، تۆله‌سەندن له هۆی کوژراوه‌کانه‌وه، به یه‌کسانی، به‌م په‌نگه له‌باتی ئاده‌میزادی کوژراوی ئازاد ئاده‌میزادی بکوژی ئازاد ده‌کوژیته‌وه و له‌باتی به‌نده به‌نده‌و له‌باتی میینه، میینه.

۲۳۰۲ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ يَهُودِيًّا رَضَّ رَأْسَ جَارِيَةٍ بَيْنَ حَجْرَيْنِ، فَقِيلَ لَهَا مَنْ فَعَلَ بِكَ هَذَا أَفُلَانٌ أَوْ فُلَانٌ؟ حَتَّى سُمِّيَ الْيَهُودِيُّ، فَأَوْمَأَتْ بِرَأْسِهَا، فَجِئَءَ بِالْيَهُودِيِّ فَأَعْتَرَفَ فَأَمَرَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَرَضَ رَأْسَهُ بِحَجْرَيْنِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

ئهنه‌س (خودای ئی‌زازی بن) ده‌لی: پیاویکی جووله‌که له‌سه‌ره‌نێ خشل له نیوانی دوو به‌ردا سه‌ری کچۆله‌یه‌کی شکاندبوو له پاشا توو‌پیشی دابوو ناو بیریکه‌وه، کاتی دوزیانه‌وه هیشتا نیوه گیانیکی تیا مابوو جا لیان ده‌پرسی: کئ وای لی‌کردووی؟ ئایا فیساره که‌س بوو؟ ئایا ئه‌م بوو؟ ئایا ئه‌و بوو؟ تا ناوی کابرایه‌کی جووله‌که‌یان هیناو گو‌تیان: ئایا فیساره جووله‌که وای ئی‌کردوویت؟ ئه‌ویش سه‌ری له‌قاندو به‌سه‌ری ئاماره‌ی کرد: ئا. که ئه‌و وای ئی‌کردووم، جا کابرای جووه‌یان هینا، وه پێی له کاره‌که ناو چوو ژیر

^(۱) بخاری. حضومات: ۲۴۱۳، ۲۷۴۶، ۵۲۵۹، ۶۸۷۷، ۶۸۷۹، ۶۸۸۴، ۶۸۸۵. مسلم. قساقه: ۴۳۴۱. أبو

داؤد. دیات: ۴۵۲۷. ترمذی. دیات: ۱۳۹۴. نسائی. قسامه: ۴۷۵۶.

٢٣٠٣ - وَعَنْهُ أَنَّ ابْنَةَ النَّضْرِ لَطَمَتْ جَارِيَةً، فَكَسَرَتْ ثِيْبَتَهَا، فَأَتَوْا النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَمَرَ بِالْقِصَاصِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ (٢).

٢٣٠٤ - وَعَنْهُ أَنَّ أُخْتَ الرُّبَيْعِ أُمَّ حَارِثَةَ جَرَحَتْ إِنْسَانًا فَأَخْتَصَمُوا إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: الْقِصَاصَ الْقِصَاصَ. فَقَالَتْ أُمُّ الرُّبَيْعِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيْقُتْصُ مِنْ فُلَانَةٍ؟ وَاللَّهِ لَا يُقُتْصُ مِنْهَا. فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سُبْحَانَ اللَّهِ يَا أُمُّ الرُّبَيْعِ الْقِصَاصُ كِتَابُ اللَّهِ. قَالَتْ: لَا وَاللَّهِ لَا يُقُتْصُ مِنْهَا أَبَدًا. قَالَ: فَمَا زَالَتْ حَتَّى قَبِلُوا

(۲) بخاری. صالح: ۲۷۰۳، ۲۸۰۶، ۴۴۹۹، ۴۵۰۰، ۴۶۱۱، ۶۸۹۴.

الدِّيَّةَ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنَّ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ مَنْ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لِأَبْرَةٍ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۳).

دیسان ئەو دەلی: ئوممو حاریسه‌ی خوشکی روبه‌بیع که‌سیکی زامار کردبوو، بو داد پرسی چوونه خزمه‌تی پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: ده‌شتی له‌تۆله‌ی ئەوه‌دا تۆله‌ له‌میش بیه‌ندری به‌لام دایکی ره‌بیع گوتی: ئەه‌ی پیغه‌مبهری خودا! تۆله‌ له‌ فیسار ده‌سیئری؟ به‌و خوایه‌ ئومید به‌که‌ره‌می خودا، خوا چه‌زکا شتی وا نابێ، پیغه‌مبهریش (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: سو‌بجانه‌للاً ئەه‌ی دایکی ره‌بیع! تۆله‌ سه‌ندن له‌م حاله‌دا فهرمانی قورئانه‌ که‌ نامه‌ی خودایه‌، ئوممو ره‌بیعیش گوتی: به‌و خودایه‌ شتی وا نه‌بووه‌و نه‌ ده‌بێ. گوتی: نیت‌ ئەو ژنه‌ هه‌روازی نه‌هیناو کۆلی نه‌دا هه‌تا که‌ سوکاری ددان شکاوه‌که‌ به‌ خوین رازی بوون و چه‌رده‌یی مالیان له‌ خوینی ددانه‌که‌دا وه‌رگرت و ازیان له‌ تۆله‌سه‌ندن هینا ئەوجا چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: هه‌ندی له‌ به‌نده‌کانی خودا ئەوه‌نده‌ له‌لای خودا نازدارو خوشه‌ویست و خاتر دارن ئەگه‌ر به‌ ئومیدی لوتفی خودا سویند له‌سه‌ر شتی بخۆن، خودا سویندیان ناخات و ئەو شته‌ به‌دلی ئەوان ده‌کا (ش).

۲۳۰۵- عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: ثِنْتَانِ حَفِظْتُهُمَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ فَإِذَا قَتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ وَإِذَا ذَبَحْتُمْ فَأَحْسِنُوا الذَّبْحَ وَلْيُجِدْ أَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ فَلْيُرِحْ ذَبِيحَتَهُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ نَسَالِ اللَّهِ تَعَالَى الرَّشْدَ وَالْهُدَايَةَ. وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ^(۴).

شه‌دادی کوری ئەوس (خودای لی رازی بێ) گوتی: دوو شتم له‌ پیغه‌مبهر خۆیه‌وه‌ (دروودی خودای له‌سهرین) له‌به‌ر کردووه‌، فهرمووی: (دروودی خودای له‌سهرین): خودا چاکه‌ی له‌سه‌ر هه‌موو شتی نووسیوه‌، وه‌ فهرمانی کردووه‌ که‌ هه‌موو شتی

(۳) بخاری. تفسیر: ۴۵۰۲. مسلم. قسامه‌/ محاربین: ۴۳۵۰.

(۴) مسلم. صید: ۵۰۲۸. ریاض صالحین/ ۲: ز: ۷۴ ذ: ۹/ ۶۴۰ ل- ۱۷۳. أبو داؤد. أضاحی: ۲۸۱۵.

ترمذی. دیات: ۱۴۰۹. نسائی. ضجایا: ۴۴۱۷.

به‌رِیک و پیکی و له‌سهر شیوه‌یه‌کی جوان و ره‌وا بکری جا که و ابو، نه‌گهر که‌سیکتان له توّله‌ی که‌سیکی کوژراودا کوشته‌وه، یابه‌ه‌ددی شهرعی کوشنتان نه‌وه له‌سهر شیوه‌یه‌کی باش بیکوژنه‌وه و له‌و کاته‌دا به‌ نه‌زاکه‌ت بن له‌گه‌لیاو نه‌گهر داوای شتیکی کرد له پیش کوشتنیدا بیده‌نی و شایه‌تمانی پی بیّن، تاله‌سهر ئیسلامه‌تی بمری وه هه‌روه‌ها نه‌گهر شتیکتان سه‌ربری له‌سهر شیوه‌یه‌کی باش سه‌ری بپن، وه‌تیغه‌که‌تان تیژ بکه‌ن و پشووی کوشتییه‌که‌تان بده‌ن وزیاده‌ نازاری مه‌ده‌ن (ش/د/ت/ن - خودایان ئی رازی بی).

۸۳) یاسی دووه‌م: یاسی خوین دان و خوین یایی

الباب الثاني: في الدية

قال الله تعالى: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأَنْثَى بِالْأُنْثَى فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتَّبَاعْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدَاءٍ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ ذَلِكَ تَخْفِيفٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ فَمَنِ اعْتَدَى بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ} (۱۷۸/۲).

خودای گه‌وره ده‌فه‌رموی: نه‌ی خاوه‌ن باوه‌ران! نووسراوه له‌سهر یاسای کوشتنه‌وه‌ی بکوژ، له‌توّله‌ی نازاددا بکوژی نازاد ده‌کوژیتته‌وه، هه‌روا له‌ توّله‌ی کوّیله‌دا کوّیله‌و له‌ توّله‌ی میینه‌دا میینه‌. جا نه‌گهر کوژراوه‌که خوی له‌ پیش گیان ده‌رچوونیا بکوژه‌که‌ی نازاد کرد له‌ خوینی خوی، یایه‌کی له‌ که‌سوکاری کوژراو بکوژی نازادکرد له‌ به‌شه‌که‌ی خوی له‌و خوینه‌، ئیتر نابی بکوژیتته‌وه، وه‌ ده‌بی به‌پی باوی ناوخویان و له‌سهر یاسایه‌کی جوان خوین وهر بگرن، وه‌ بکوژیش خوینه‌که‌ بدات به‌ خاوه‌ن خوین به‌چاکی، نه‌م یاسای چاوپووشی و به‌ خوین رازیبوونه‌ میهره‌بانی و مه‌رحه‌مه‌ته‌ له‌لایه‌نی خوداوه‌و مایه‌ی بارسوکییه‌ بو ئیوه، ده‌ی هه‌رکه‌سی له‌ پاش نه‌مه‌ ده‌ست دریزی بکا، به‌م ره‌نگه‌ بچیت بکوژ بکوژیتته‌وه، وه‌یا مالدەر ماله‌که‌ نه‌دا، نه‌وه له‌لایه‌نی خوداوه‌ سزایه‌کی گرانی پر ئیش و نازاری هه‌یه‌.

وَقَالَ تَعَالَى: {وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَاً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَّةٌ مُسْلِمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ} (۹۲/۴).

واته: خودای گه‌وره ده‌فهرموی: هەر موسولمانی موسولمانیکی تر به هه‌له بکوژی ئه‌وه له‌سه‌ری پیویسته که به‌نده‌یه‌کی موسولمان ئازاد بکا وه خوینیش بدا به خوینره‌سی ئه‌و کوژراوه، مه‌گەر بیکه‌ن به‌به‌خشش و وه‌ری نه‌گرن.

۲۳۰۶- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا دَفَعَ إِلَى أَزْوَاجِ الْمُقْتُولِ فَإِنْ شَاءُوا قَتَلُوا وَإِنْ شَاءُوا أَحَدُوا الدِّيَّةَ وَهِيَ ثَلَاثُونَ حِقَّةً وَثَلَاثُونَ جَدْعَةً وَأَرْبَعُونَ خِلْفَةً وَمَا صَالَحُوا عَلَيْهِ فَهُوَ لَهُمْ، وَذَلِكَ لِتَشْدِيدِ الْعَقْلِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۱).

له‌عه‌مری کوپی شو‌عه‌یبه‌وه له باوکییه‌وه له باپییه‌وه (خودایان ئی رازی بئ) له پیغه‌مبه‌ره‌وه ده‌فهرموی (دروودی خودای له‌سه‌رین): هەر که‌سی به ئاره‌زوو موسولمانی بکوژی ئه‌وه ده‌دریته ده‌ستی خوینره‌سه‌کانی کوژراوه‌که ئیتر ئه‌وان ئاره‌زووی خوینانه یا بکوژ ده‌کوژنه‌وه، یا خوین وه‌رده‌گرن، خوینبا‌ییش سه‌د و شتره له‌سه‌ر ئه‌م شیوه‌یه: سیی و شتری میی سیی سائه‌و سیی و شتری میی چوار سائه‌و چل و شتری ئاوسه، وه هه‌ردوو‌لاییش له‌سه‌ر هه‌رچی پێک بکه‌ون دروسته. ئه‌مه‌یش بویه وایه، هه‌تا خوینبا‌یی گران بئ و خه‌لک سل له خوین رشتن بکه‌نه‌وه (ت- س/ح ئه‌بو داوود)

۲۳۰۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: فِي دِيَّةِ الْخَطَاِ عِشْرُونَ حِقَّةً وَعِشْرُونَ جَدْعَةً وَعِشْرُونَ بَنْتَ مَخَاضٍ وَعِشْرُونَ بَنْتَ لَبُونٍ وَعِشْرُونَ بَنِي مَخَاضٍ ذُكُورًا. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۲).

^(۱) رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ بِسَنَدٍ حَسَنٍ (شرح‌ه).

^(۲) بِسَنَدٍ ضَعِيفٍ (شرح‌ه).

عہدوللأ (خودای فی رازی بن) له پیغهمبرهوه ده‌فهرموی (دروودی خودای له‌سهرین):
 خوینی کوشتنی هه‌له (قه‌تلی خه‌طه‌ه) سه‌د وشته‌ه: بیست وشته‌ی میچکه‌ی
 سی ساه‌ه و بیست وشته‌ی میچکه‌ی چوار ساه‌ه و بیست وشته‌ی میچکه‌ی یه‌ک
 ساه‌ه، بیست وشته‌ی میچکه‌ی دوو ساه‌ه، بیست به‌چکه وشته‌ی نیتری یه‌ک
 ساه‌ه (د/ت/ن- سند ضعیف).

۲۳۰۸- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَجُلًا مِنْ بَنِي عَدِيٍّ قَتَلَ فَجَعَلَ النَّبِيُّ
 (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) دِيَّتَهُ اثْنَيْ عَشَرَ أَلْفًا أَيْ مِنَ الدَّرَاهِمِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۳).

ئیبنو عه‌بباس (خودایان فی رازی بن) گوتی: پیاوی (له‌به‌نی عه‌دی) کوژدا،
 پیغهمبر (دروودی خودای له‌سهرین) دوانزه هزار دره‌می دانا به‌ خوینبایی بو
 (د/ت/ن- سند صالح).

۲۳۰۹- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ) قَالَ:
 كَانَتْ قِيَمَةُ الدِّيَةِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثَمَانِمِائَةَ دِينَارٍ أَوْ ثَمَانِيَةَ أَلْفٍ
 دِرْهَمٍ وَدِيَّةُ أَهْلِ الْكِتَابِ يَوْمَئِذٍ النِّصْفُ مِنْ دِيَةِ الْمُسْلِمِينَ فَكَانَ ذَلِكَ كَذَلِكَ حَتَّى
 اسْتَخْلَفَ عُمَرُ رَحِمَهُ اللَّهُ فَقَامَ خَطِيبًا فَقَالَ أَلَا إِنَّ الْإِبِلَ قَدْ غَلَتْ. فَفَرَضَهَا عُمَرُ عَلَى
 أَهْلِ الدِّمَهِ أَلْفَ دِينَارٍ وَعَلَى أَهْلِ الْوَرَقِ اثْنَيْ عَشَرَ أَلْفًا وَعَلَى أَهْلِ الْبَقَرِ مِائَتَيْنِ بَقْرَةً
 وَعَلَى أَهْلِ الشَّاءِ أَلْفَيْنِ شَاةٍ وَعَلَى أَهْلِ الْحُلَلِ مِائَتَيْنِ حُلَّةٍ. قَالَ وَتَرَكَ دِيَّةَ أَهْلِ الدِّمَةِ لَمْ
 يَرْفَعْهَا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ مَرْفُوعًا فِي الْبَقَرِ وَالشَّاءِ^(۴).

عه‌مری کوپی شو‌عه‌یب له‌باوکیه‌وه له‌باپی‌یه‌وه (خودایان فی رازی بن) گوتی:
 جاران به‌سهرینی پیغهمبر خو‌ی (دروودی خودای له‌سهرین) به‌های خوینبایی هه‌شت
 سه‌د لی‌ره بوو، یاخود هه‌شت هزار دره‌م بوو، ئه‌وسایش خوینی خاوه‌ن
 نامه‌کان نیوه‌ی خوینی موسولمانان بوو، ئیتر ئه‌مه هه‌روا مایه‌وه هه‌تا عومه‌ر
 کرا به‌ جینشین جا عومه‌ر هه‌لسایه‌وه، دوانیکی دا، گوتی: بزانن که‌وا وشته‌ر

^(۳) بسند صالح (شرحه).

^(۴) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

گران بووه، نه‌نجا عومهر بریاری دا که نه‌وه‌ی زیږ ددها له‌باتی خوین دهبی هزار لیره بدا، وه نه‌وه‌ی زیو ددها دهبی دوانزه هزار درهم بدا، وه نه‌وه‌ی ږه‌شه ولاخ ددها دهبی دوو سهد سهرېدا، وه نه‌وه‌ی بزنی یا مهږ ددها دهبی دوو هزار سهرېدا، وه نه‌وه‌ی جلو بهرگ ددها دهبی دوو سهد دهست (قات) بدا، وه‌ی نه‌ندازه‌ی خوینبایی خاوه‌ن په‌یمان‌ه‌کان (نه‌هلی ذیممه) ی دهست لی نه‌داو لی‌ی پتر نه‌کرد (د- سند صالح- نه‌سائی به‌مه‌رفوعی ریوایه‌تی کردوه له‌سهریاسی (البقر والشاء)

۲۳۱۰- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: عَقْلُ شِبْهِ الْعَمْدِ مُعْلَظٌ مِثْلُ عَقْلِ الْعَمْدِ وَلَا يُقْتَلُ صَاحِبُهُو بِهِ قَضَى عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ). رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَأَحْمَدُ^(۵).

دیسان نه‌و گوتی: پیغه‌مېهر (درودی خدای له‌سهرې) فه‌رمووی: خوین بایی کوشتنی نیمچه قه‌ستیش هه‌ر قورسه وه‌ک خوینبایی کوشتنی به‌قه‌ستی (قه‌تلی عه‌مد) به‌لام جیاوازیی نه‌وه‌نده‌یه لیږدها بکوژ ناکوژیته‌وه. عومه‌ریش (خدای لی رازی بن) له‌کاتی خویدا به‌م شیوه‌یه بریاری ددها (د- سند صالح- نه‌حمه‌د).

۲۳۱۱- وَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فِي شِبْهِ الْعَمْدِ خَمْسٌ وَعِشْرُونَ حِقَّةً وَخَمْسٌ وَعِشْرُونَ جَذَعَةً وَخَمْسٌ وَعِشْرُونَ بَنَاتٍ لَبُونٍ وَخَمْسٌ وَعِشْرُونَ بَنَاتٍ مَخَاضٍ^(۶).

عه‌بدوللا (خدای لی رازی بن) ده‌لی: خوینبایی کوشتنی نیمچه به‌ئاره‌زوو ده‌کاته بیست و پینج وشتی میچکه‌ی سی سال و بیست و پینج وشتی میچکه‌ی چوار سال و بیست و پینج وشتی میچکه‌ی دوو سال و بیست و پینج وشتی میچکه‌ی یه‌ک سال (د- سند صالح).

۲۳۱۲- وَقَالَ عَلِيٌّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فِي شِبْهِ الْعَمْدِ ثَلَاثٌ وَكُلَاكُونَ حِقَّةً وَكُلَاثٌ وَكُلَاكُونَ جَذَعَةً وَأَرْبَعٌ وَكُلَاكُونَ نِيَّةً كُلَّهَا خَلِيفَةٌ. رَوَاهُمَا أَبُو دَاوُدَ (بِسْنَدَيْنِ صَالِحِينَ)^(۷).

(۵) رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بِسْنَدٍ صَالِحٍ (شَرْحُهُ).

(۶) رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بِسْنَدٍ صَالِحٍ (شَرْحُهُ).

عه‌لی (خودای ئی رازی بئ) ده‌لی: خوینی کوشتنی نیمچه به ئاره‌زوو ده‌کاته سیی و سئ و شتری میچکه‌ی سئ سال و سیی و سئ و شتری میچکه‌ی چوار سال و سیی و چوار و شتری ئاوس (د- سند صالح).

۲۳۱۳- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَلَا إِنَّ دِيَةَ الْخَطَا شِبْهَ الْعَمْدِ مَا كَانَ بِالسَّوْطِ وَالْعَصَا مِائَةً مِنَ الْإِبِلِ مِنْهَا أَرْبَعُونَ فِي بَطُونِهَا أَوْلَادُهَا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ (۸).

دیسان گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: ئاگادارین که خوینی کوشتنی نیمچه به ئاره‌زوو ده‌کاته سهد و شتر، ده‌بی چلیان به‌چکه‌یان له‌ سکدا بی، کوشتنی نیمچه به ئاره‌زوویش وه‌ک ئه‌وه که کوشتنه‌که به‌قه‌مچی یا به‌دار بی واته: به‌ ئامیری واییکوژی که به‌زوری لیدان به‌و ئامیره‌ نه‌بی به‌هوی کوشتن و له‌ هه‌مانکاتدا قه‌ستی کوشتنی نه‌بی، وه‌ک لیدان به‌قه‌مچی و شه‌پازلله‌ و شتی وای (د- سند صالح-ن).

۲۳۱۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَطَبَّبَ وَلَا يُعْلَمُ مِنْهُ طِبٌّ فَهُوَ ضَامِنٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَالْحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ (۹).

دیسان گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌مووی: ههر که‌سئ لافی پزیشکی ئی بداو خوئی بکا به‌ پزیشک و پزیشکیش نه‌زانئ ئه‌وه زامن و ده‌سته‌به‌ره ئه‌گهر نه‌خویشیکی تیمار کردو بوو به‌هوی مردنی، ئه‌وه خوینی ئه‌و مردوو له‌ که‌سوکاری ئه‌و خو به‌پزیشک کردوو ده‌ستینری (د/ن/حاکم:ص).

۲۳۱۵- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: عَقْلُ الْمَرْأَةِ مِثْلُ عَقْلِ الرَّجُلِ حَتَّى يَبْلُغَ الثَّلَاثَ مِنْ دِيَّتِهَا. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَالْدار قُطْنِي وَصَحَّحَهُ ابْنُ خَرِيمَةَ (۱۰).

(۷) رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بِسَنَدٍ صَالِحٍ (شرحه).

(۸) رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بِسَنَدٍ صَالِحٍ (شرحه).

(۹) صَحِيحٌ عِنْدَ الْحَاكِمِ.

دیسان گوتی: چه زرهت (دروودی خودای له‌سربین) ده‌فرموی: ئەندازە‌ی خوی‌نی ئەندامی ژنیش وه‌ک هی پیاوه، تا ده‌گاته سییه‌کی خوی‌نی پیاو به‌لام که‌له‌وه تیپه‌ری ئیتر خوی‌نی ژن نیوه‌ی خوی‌نی پیاوه (ن/ داره قوطنی/ ئیبنو خوزه‌یمه:ص).

۲۳۱۶- وللیهقی دِیَ الْمَرَأَةِ نِصْفُ دِیَ الرَّجُلِ^(۱۱).

به‌یه‌قی ریوایه‌ت ده‌کا (خودای ئی رازی بن) چه زرهت ده‌فرموی: (دروودی خودای له‌سربین) خوی‌نی ژن نیوه‌ی خوی‌نی پیاوه.

۲۳۱۷- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: دِیَ عَقْلِ الْكَافِرِ نِصْفُ دِیَ عَقْلِ الْمُؤْمِنِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ وَأَحْمَدُ^(۱۲).

دیسان گوتی: چه زرهت (دروودی خودای له‌سربین) ده‌فرموی: خوی‌نبای خوی‌نی بئ بپروا (کافر) نیوه‌ی خوی‌نبای خوی‌نی موسولمانه. (د/ت/ن/ ئەحمەد- س/ح).

۲۳۱۸- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا أَصَابَ الْمُكَاتِبُ حَدًّا أَوْ وَرِثَ مِيرَاثًا يَرِثُ عَلَى قَدَرِ مَا عَتَقَ مِنْهُ. وَفِي رِوَايَةٍ: قَضَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الْمُكَاتِبِ يُقْتَلُ بِمَا أَدَّى مِنْ كِتَابَتِهِ دِیَ الْحُرِّ وَمَا بَقِيَ دِیَ الْمَمْلُوكِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ^(۱۳).

ئیبینو عه‌بیاس (خودایان ئی رازی بن) ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین) ده‌فرموی: ئەگەر به‌نده‌ی نامه‌ پیدراو (موکاته‌ب) خوی‌نره‌سی که‌سی بوو، یا که‌له‌پوورگری بوو، ئەوه‌ خوی‌ چهنده‌ی ئازاد بوو بئ به‌ ئەندازە‌ی ئەوه‌ خوی‌ن ده‌گری، یا که‌له‌پوور ده‌گری. له‌گیرانه‌وه‌کا: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای

(۱۰) صحیح عند ابن خزیمه.

(۱۱) بسند ضعیف

(۱۲) بسند حسن (شرحه).

(۱۳) بسند حسن (شرحه).

له‌سهرین) برپاری دا نه‌گهر هاتو به‌نده‌یه‌کی نامه پیدراو کوژرا خوینه‌که‌ی له‌سهر
 نه‌م شیوه‌یه ده‌دری، چه‌نده‌ی له‌پاره‌ی نامه‌نووسی (کیتابه‌ت) ه‌که‌ی دابوو
 نه‌وه‌نده‌ی وه‌ک ئازاد خوینی ده‌دری، وه‌ نه‌وه‌یشی له‌وه‌مایه‌وه وه‌ک به‌نده
 خوینی ده‌دری (د/ت/ن-س/ح).

۲۳۱۹- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ قُتِلَ فِي عِمِّيَا فِي رَمِي يَكُونُ
 بَيْنَهُمْ بِحِجَارَةٍ أَوْ ضَرْبٍ بِالسَّيَاطِ أَوْ ضَرْبٍ بِعَصَا فَهُوَ خَطَاٌ وَعَقْلُهُ عَقْلُ الْخَطَاِ وَمَنْ قُتِلَ
 عَمْدًا فَهُوَ قَوْدٌ وَمَنْ حَالَ ذُوهُ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَغَضَبُهُ لَا يُقْبَلُ مِنْهُ صَرْفٌ وَلَا عَدْلٌ^(۱۴).

دیسان ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: ه‌ر که‌سی
 کویرانه له‌نیواندا کوژرا له‌شه‌ره‌قه‌مچی و شه‌ره‌تیلاو شتی واداو که‌س
 نه‌یده‌زانی کئی کوشتوو‌یه‌تی، نه‌وه‌ داده‌نری به‌کوشتنی نیمچه‌به‌ه‌له‌و
 خوینباییه‌که‌ی قورسه (= موغه‌لله‌زه) وه‌ک خوینبایی کوشتنی ه‌له‌وایه‌و
 له‌سهر بنه‌ماله‌که‌ی تره‌به‌لام که‌سی به‌قه‌ستی بکوژری نه‌وه‌ تو‌له‌ی
 ده‌سه‌ندری و بکوژ له‌باتی نه‌و ده‌کوژریته‌وه، وه‌ نه‌وه‌ی سه‌ریپچی له‌مه‌بکاو
 ریگه‌ی نه‌دا به‌له‌عنه‌تی خودا چی و رق و غه‌زه‌بی خودای لیبی، فه‌پزو
 سوننه‌تیشی ه‌رگیز گیرا نه‌بی! (د-سند صالح-ن).

۲۳۲۰- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ غُلَامًا لِلْأَنْاسِ فَقَرَاءٌ قَطَعَ أُذُنَ غُلَامٍ
 لِلْأَنْاسِ أَغْنِيَاءَ فَأَتَى أَهْلَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْكَ أَنْتَ فَقَرَاءٌ. فَلَمْ
 يَجْعَلْ عَلَيْهِ شَيْئًا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ (بِسْنَدَيْنِ صَالِحِينَ) وَالنَّسَائِيُّ، نَسَأَ اللَّهُ السَّرَّ
 وَالتَّوْفِيقَ. وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ^(۱۵).

عیمرانی کوپی حوصه‌ین (خودای ن‌رازی بی) گوتی: کوپیکی خیزانیکی
 ه‌ه‌ژار گویچه‌ی کوپیکی خیزانیکی ده‌وله‌مه‌ندی بریبوو جا که‌هاتنه
 خزمه‌تی چه‌زهره‌ت (دروودی خودای له‌سهرین) عه‌ریان کرد: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا!

^(۱۴) رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بِسْنَدٍ صَالِحٍ (شرحه).

^(۱۵) رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بِسْنَدٍ صَالِحٍ (شرحه).

ئیمه خیزانیکی هه ژارین و کوره که شمان هیشتا مناله و ره سیده نه بووه و ته کلیفی له سه ره نیه ئیتر پیغه مبهه (دروودی خودای له سه ربین) هیچی دانه نا له سه ربیان (د- سند صالح-ن).

۸۴) خوینی بیچووله (جهنین = به چکه ی ناوسک = کۆرپه له) ده کاته سه ری، ئیتر نه و سه ره چ به نده چ که نیه که بی ده بی: (دیه الجنین غره)

۲۳۲۱/ ➡ (ب- ۲- ز- ۱۹۱- رقم/ ۱۹۷۷^(۱)).

۲۳۲۲- وَعَنْهُ (أَيُّ أَبِي هُرَيْرَةَ) (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: اقْتَلَتِ امْرَأَتَانِ مِنْ هَذِلٍ فَرَمَتْ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى بِحَجَرٍ فَقَتَلَتْهَا وَمَا فِي بَطْنِهَا فَاخْتَصَمُوا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَضَى أَنْ دِيَةَ جَنِينِهَا غُرَّةٌ عَبْدٌ أَوْ وَلِيدَةٌ وَقَضَى بِدِيَةِ الْمَرْأَةِ عَلَى عَاقِلَةِ الْجَانِيَةِ، وَوَرَكْهَا وَلَدَهَا وَمَنْ مَعَهُمْ فَقَالَ حَمَلُ بْنُ النَّابِغَةِ الْهُدَلِيُّ: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ أَغْرَمَ مَنْ لَا شَرْبَ وَلَا أَكْلَ وَلَا نَطَقَ وَلَا اسْتَهْلَ فَمِثْلُ ذَلِكَ يُطْلَى. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنْمَا هَذَا مِنْ إِخْوَانِ الْكُفَّانِ. مِنْ أَجْلِ سَجْعِهِ الَّذِي سَجَعَ. رواهما الخمسة^(۲).

دیسان نه بو هورهیره (خودای ئی رازی بن) گوئی: دووژنی هوزه یلی بوو به شه ربیان یه کیکیان به ردیکی گرتنه نه وی تریان و خوئی و سکه که ی کوشت، جا که بو داد خوازی دادیان برده لای پیغه مبهه (دروودی خودای له سه ربین) برپاری دا: که خوینی سکه که ی ده کاته سه ری، ئیتر نه و سه ره به نده بی یا که نیه که بی ده بی، وه برپاریشی دا که خوینی ژنه کوژراوه که و خوینی سکه که ی له سه ره خوینره سانی ژنه تاوانباره که یه نه که له سه ره ژنه که خوئی. وه که له پووری ژنه کوژراوه که شی دا به مناله کانی و به خزمه کانی تری جا حه مه لی کوره زای نابیغه ی هوزه لیش گوئی: نه ی پیغه مبهه ری خودا! من چی ببژیرم نه مه

(۱) تقدم برقم: ۱۹۷۷/۱ تسلسل/ ۱۹۱ مجلد ۲.

(۲) بخاری. دیات: طططب: ۵۷۵۹، ۵۷۶۰، ۶۷۴۰، ۶۹۰۴، ۶۹۰۹، ۶۹۱۰. مسلم. قسامه: ۴۳۴۵، ۴۳۶۶، ۴۳۶۷.

نسائی. قسامه: ۴۸۳۳. أبو داود. دیات: ۴۵۷۶. ترمذی. فرائض: ۲۱۱۱.

نہ چہ شکہ ی ناو و نانی کردو و نہ ورتہ ی لہ دم دہرہاتو و نہ نقہ ی لیوہ
ہاتو و، شتی وا خوینی نیہ!

پیغہ مہریش (درودی خودای لہ سرین) فہرموی: ئەمہ بہم قسہ قوتانہ ی
داوا دہرہ کہوئ کہلہ دہستہ ی کوئہ نانی و کاهینانہ! (ش/د/ت/ن).

۸۵) خوینی نہ ندامہ کانی لہ ش : (دیه الأطراف (أي أعضاء الجسم))

۲۳۲۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: هَذِهِ وَهَذِهِ
سَوَاءٌ، يَعْنِي الْخِنْصَرَ وَالْإِبْهَامَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا مُسْلِمًا^(۱).

ئیبنو عبباس (خودایان فی رازی بن) گوئی: حہ زہت (درودی خودای لہ سرین)
فہرموی: ئەمہ و ئەمہ یہ کسان و خوینیان چون یہ کہ واتہ: پەنجە تووتہ و
پەنجە کہلہ وەک یەکن (ب/د/ت/ن).

۲۳۲۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: فِي دِيَةِ الْأَصَابِعِ الْيَدَيْنِ وَالرِّجْلَيْنِ
سَوَاءٌ عَشْرٌ مِنَ الْإِبِلِ لِكُلِّ أَصْبَعٍ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَصَاحِبَاهُ^(۲).

دیسان گوئی: حہ زہت (درودی خودای لہ سرین) فہرموی: خوینی پەنجہ ی
پئ و پەنجہ ی دەست چون یہ کہ: خوینی ہەر پەنجہ یئ دەکاتہ دە و شتر (ت-
س/ص-د/ن).

۲۳۲۵- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ) قَالَ:
كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُقَوِّمُ دِيَةَ الْخَطَا عَلَى أَهْلِ الْقُرَى أَرْبَعُمِائَةِ دِينَارٍ أَوْ
عَدْلُهَا مِنَ الْوَرَقِ وَيُقَوِّمُهَا عَلَى أَثْمَانِ الْإِبِلِ فَإِذَا غَلَّتْ رَفَعَ فِي قِيمَتِهَا وَإِذَا رَخِصَتْ نَقَصَ
مِنْ قِيمَتِهَا وَبَلَّغَتْ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَا بَيْنَ أَرْبَعُمِائَةِ دِينَارٍ إِلَى
ثَمَانِمِائَةِ دِينَارٍ أَوْ عَدْلُهَا مِنَ الْوَرَقِ ثَمَانِيَةَ آلَافٍ دِرْهَمٍ وَقَضَى عَلَى أَهْلِ الْبُقَرِ مِائَتِي بَقْرَةٍ
وَعَلَى أَهْلِ الشَّاءِ أَلْفِي شَاةٍ وَقَالَ: الْعَقْلُ مِيرَاثٌ بَيْنَ وَرَثَةِ الْقَتِيلِ عَلَى قَرَابَتِهِمْ فَمَا بَقِيَ

(۱) بخاری. دیات: ۶۸۹۵

(۲) بسند صحیح (شرحہ).

فَلِلْعَصَبَةِ. وَقَضَى فِي الْأَنْفِ إِذَا جُدِعَ الدَّبَّةُ كَامِلَةً وَإِنْ جُدِعَتْ تَنَدُّوئُهُ فَنِصْفُ الْعَقْلِ
(خَمْسُونَ مِنَ الْإِبِلِ أَوْ عَذْلُهَا مِنَ الذَّهَبِ أَوْ الْوَرَقِ أَوْ مِائَةُ بَقَرَةٍ أَوْ أَلْفُ شَاةٍ) وَفِي الْيَدِ
إِذَا قُطِعَتْ نِصْفُ الْعَقْلِ وَفِي الرَّجْلِ نِصْفُ الْعَقْلِ وَفِي الْمَأْمُومَةِ ثُلُثُ الْعَقْلِ وَالْجَانِفَةُ مِثْلُ
ذَلِكَ وَفِي الْأَصَابِعِ فِي كُلِّ أَصْبَعٍ عَشْرٌ مِنَ الْإِبِلِ وَفِي الْأَسْنَانِ فِي كُلِّ سِنٍّ خَمْسٌ مِنَ
الْإِبِلِ. رواه أبو داود والنسائي^(۳).

عەمری کوپی شووعیب لە باوکیەو لە باپییریەو (خودایان فی رازی بئ) گوئی:
پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) جاران نرخێ خوینی هەلەئە لەسەر خەلکی
دیهاڵ دادەنا بە چوار سەد دیناری زیڕ، یا بەقەد ئەو زێو، وەبەپێی گرانێ و
هەرزانی و شتر بەهای خوینی دادەنا: ئەگەر و شتر هەرزان بوايە بەهای
خوینی بەپارە کەم دەکردهو، بەلام ئەگەر و شتر گران بوايە بەهای خوینی
بەپارە زیاد دەکرد، وەبە سەهرینی پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) خوینبایی لە
نیوانی چوا سەد دینار تا هەشت سەد دینار بوو، یا بەقەد نرخێ ئەو زێو
بوو کە دەیکرده هەشت هەزار درەم. وە حەزەرت (دروودی خودای لەسەربین) بڕیا
ریشی دا: ئەو دەیهوئ بەرەشە و لاخ خوین بدا دەبێ دوو سەد سەر رەشە
ولاخ بدا، وە ئەو دەیهوئ بە ورده ئازەل (مەرو بزن) خوین بدا دەبێ دوو
هەزار سەر مەرو بزن بدا وە فەرمووی: خوینبایی دادەنرێ بەکەلەپوورو
دابەشەکرێ بەسەر میراتبەرانی کوژراوەکەدا بە پێی دوورو نزیکیی
خزمایەتیەکەیان! وە هەرچی مایەو (لەپشکی خاوەن بەشەکان) دەدرێ بە
خزمی باوکی (عەصەبە = باوان). وە حەزەرت (دروودی خودای لەسەربین) بڕیاریشی
دا: لسووت (ئەگەر لەبن دا بپرا) خوینەکەئ دەکاتە خوینێکی تەواوی
خاوەنەکەئ بەلام ئەگەر گوکەئ بپرابوو دەکاتە نیو خوینی خاوەنەکەئ وە
دەستیش ئەگەر قرتا دەکاتە نیو خوین، وە هەروەها قا چیش ئەگەر قرتا
دەکاتە نیو خوین، وە ئەو زامەشی بگاتە پەردەئ میشک خوینەکەئ دەکاتە
سییەکی خوینبایی، وە هەروەها هەر زامێ کە بگاتە ناو بوشایی سەر یا

(۳) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

سینگ یا سک، وه چه زرهت (درویدی خودای له‌سهرین) بریاریشی دا: که خوینی هه‌موو په‌نجه‌یی ده‌کاته ده وشت، وه خوینی هه‌موو ددانی ده‌کاته پی‌نچ وشت (د - سند صالح - ن).

۲۳۲۶- وَفِي كِتَابِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى أَهْلِ الْيَمَنِ: مَنْ اعْتَبَطَ مُؤْمِنًا عَنْ بَيْتَةٍ فَإِنَّهُ قَوْدٌ إِلَّا أَنْ يَرْضَى أَوْلِيَاءُ الْمَقْتُولِ وَأَنْ فِي النَّفْسِ الدِّيَّةُ مِائَةٌ مِنَ الْإِبِلِ وَفِي الْأُفْرِ إِذَا أَوْعِبَ جَذَعُ الدِّيَّةِ وَفِي اللِّسَانِ الدِّيَّةُ وَفِي الشَّفَتَيْنِ الدِّيَّةُ وَفِي الْبُيْضَتَيْنِ الدِّيَّةُ وَفِي الذَّكَرِ الدِّيَّةُ وَفِي الصُّلْبِ الدِّيَّةُ وَفِي الْعَيْنَيْنِ الدِّيَّةُ وَفِي الرَّجْلِ الْوَاحِدَةِ نِصْفُ الدِّيَّةِ وَفِي الْمَأْمُومَةِ ثُلُثُ الدِّيَّةِ وَفِي الْجَانِفَةِ ثُلُثُ الدِّيَّةِ وَفِي الْمُنْقَلَةِ خَمْسُ عَشْرَةَ مِنَ الْإِبِلِ وَفِي كُلِّ أَصْبَعٍ مِنَ أَصَابِعِ الْيَدِ وَالرَّجْلِ عَشْرٌ مِنَ الْإِبِلِ وَفِي السِّنِّ خَمْسٌ مِنَ الْإِبِلِ وَفِي الْمَوْضِجَةِ خَمْسٌ مِنَ الْإِبِلِ وَأَنَّ الرَّجُلَ يُقْتَلُ بِالْمَرْأَةِ وَعَلَى أَهْلِ الذَّهَبِ أَلْفُ دِينَارٍ. رواه النسائي وصاحبه^(۴).

وله‌و نامه‌یه‌دا که پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) ناریدی بو‌خه‌لکی یه‌مه‌ن نه‌مه‌ی تیدا بوو: هه‌رکه‌س له‌خو‌یه‌وه به‌قه‌ستی موسولمانیکی بی سووچ بکوژی و به‌شایه‌ت و به‌لگه ئیسیات بی له‌سه‌ری نه‌وه ده‌کوژی‌ته‌وه، مه‌گه‌ر خاوه‌ن خوینه‌کان به‌خوین رازی بن! خوینی هه‌موو که‌سی‌کیش ده‌کاته سه‌د وشت، لووتیش نه‌گه‌ر به‌ته‌واوی قرتا بوو یه‌ک خوینبایی ته‌واوی ده‌که‌وئ، زمانیش نه‌گه‌ر برا خوینیکی ته‌واوی ده‌که‌وئ، هه‌روه‌ها هه‌ر دوو لیو، هه‌روه‌ها هه‌ردوو هیله‌کی باتوو، وه هه‌روه‌ها چوک، وه هه‌روه‌ها بر براگه، وه هه‌روه‌ها هه‌ردوو چاو، یه‌ک پیش نیو خوینی ده‌که‌وئ، وه نه‌و زامه‌یشی بگاته په‌رده‌ی می‌شک خوینه‌که‌ی ده‌کاته سییه‌کی خوینبایی، هه‌روه‌ها نه‌و زامه‌شی که بگاته بو‌شایی سه‌ر یا سینگ یا سک. وه نه‌و زامه‌شی که تو‌یخی سه‌ر ئیسک بگو‌یزری‌ته‌وه (نه‌لمونه‌ققیله) خوینه‌که‌ی ده‌کاته یازده وشت، خوینی هه‌موو په‌نجه‌یه‌کیش (چ هی ده‌ست بی چ هی پا)

(۴) سکت عنه الشارح.

دہکاتہ دہ وشتَر، خوینی ہموو ددانیکیش دہکاتہ پینج وشتَر، ئەو زامہ‌شی کہ ئیسکی دہرخست بئی دہکاتہ پینج وشتَر، وە بیگومان کہ پیاویش لە جیاتی ژن دہکوژریتەو، وە ئەو کەسەشی کہ زێری ھەو دہیەوئ بە زێر خوین بدا نەک بە وشتَر دہبئی ھەزار دیناری زێر بدا (ن/د/ت. رمزای خودایان لیبین).

۲۳۲۷- وَعَنْهُ قَالَ: قَضَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الْعَيْنِ الْغُورَاءِ السَّادَةَ لِمَكَانِهَا إِذَا طُمِسَتْ بِلُثِّ دَيْتِهَا وَفِي الْيَدِ الشَّلَاءِ إِذَا قُطِعَتْ بِلُثِّ دَيْتِهَا وَفِي السِّنِّ السَّوْدَاءِ إِذَا نَزَعَتْ بِلُثِّ دَيْتِهَا. رواه النسائي و أبو داود^(۵).

دیسان گوئی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) بپیریاری داوہ: چاوی کویر ئەگەر گلینەکە ی مابوو، وە پەر بە کالانە ی چاو بوو، ئەگەر کەسێ تەقاندی و قەلیووتی کرد ئەو، سییەکی خوینی چاویکی ساخی دہکەویتە سەر واتە: چاو تەقیوہ کە ئەگەر پیاو بوو شەشیەکی خوینی یەک پیاو، کە دہکاتە شانزە وشترو دوو سییەک، دەستی گۆج بئی (ئەگەر کەسێ بیپری) سییەکی خوینی دەست یکی ساخی دہکەویتە سەر، ددانی رەشەوہ بووش ئەگەر کەسێ بیخات سییەکی خوینی ددانی ساخی دہکەویتە سەر (د/ن-س/صالح).

۲۳۲۸- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: فِي الْمَوَاضِحِ خَمْسٌ خَمْسٌ. رواه الترمذي وصاحبه^(۶).

دیسان گوئی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) فەرمووی: ئەو زامانە کە ئیسکیان دەر دہکەوئ خوینی ھەر زامە ی دہکاتە پینج وشتَر (ت/د/ن-س/ح).

۸۶) پاكانه (قەسەمە): (القسمه)

۲۳۲۹- عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ مُحِصَةَ بْنَ مَسْعُودٍ وَعَبْدَ اللَّهِ بْنُ سَهْلٍ انْطَلَقَا قَبْلَ خَيْرٍ فَتَفَرَّقَا فِي النَّخْلِ فَقَتَلَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَهْلٍ فَاتَّهَمُوا الْيَهُودَ فَجَاءَ

(۵) بسند صالح (شرحہ).

(۶) بسند حسن (شرحہ).

أَخُوهُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ وَابْنَا عَمَّهُ حَوِیْصَةً وَمُحِیْصَةً إِلَى النَّبِیِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَتَكَلَّمَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ فِي أَمْرِ أَخِيهِ وَهُوَ أَصْغَرُ مِنْهُمْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَبِرَ الْكُبَرُ (أَوْ قَالَ: لِيَبْدَأِ الْأكْبَرُ). فَتَكَلَّمَا فِي أَمْرِ صَاحِبَيْهِمَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُقْسِمُ خَمْسُونَ مِنْكُمْ عَلَى رَجُلٍ مِنْهُمْ فَيَذْفَعُ بِرُمْتِهِ. قَالُوا: أَمْرٌ لَمْ نَشْهَدْهُ كَيْفَ نَخْلِفُ، قَالَ: فَتَبَرَّئُكُمْ يَهُودُ بِأَيْمَانِ خَمْسِينَ مِنْهُمْ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ قَوْمٌ كُفَّارٌ، قَالَ: فَوَدَّاهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ قَبْلِهِ. رواه الخمسة^(۱).

رافیع‌ی کورپی خه‌دیج (خودای نازای بئ) گوتی: موچه‌ییبیصه‌ی کورپی مه‌سعودو عه‌بدوللای کورپی سه‌هل ده‌چن بۆ خه‌یبه‌ر، له‌وئ به‌ناو باخه‌ خورماکانا بلاو ده‌بنه‌وه، وه عه‌بدوللایان ده‌کورژئی، وه گومان ده‌خه‌نه‌ سه‌ر جووله‌که‌کان جا عه‌بدولپه‌حمانی برای و دوو ئاموزای (که حووه‌ییبیصه‌و موچه‌ییبیصه‌ بوون) هاتنه‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربئ)، جا عه‌بدولپه‌حمان (که له‌وان بچووکت‌ر بوو) ویستی باسی براکه‌ی بکا، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) فه‌رمووی: ریژی له‌ خۆت گه‌وره‌تر بگه‌ر یا فه‌رمووی: باگه‌وره‌ ده‌ست پی بکا، جا هه‌ردوکیان باسی داستانی ئاموزاکه‌یانیان کرد، پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) فه‌رمووی: په‌نجا که‌س له‌ ئیوه‌ سویند بخۆن له‌سه‌ر پیاوئ له‌وان، ئه‌و پیاوه‌ په‌ت ده‌کری و ده‌دریته‌ ده‌ستان له‌ جیاتی کوژراوه‌که‌تان بیکورنه‌وه‌ گوئیان: شتی که‌ به‌دیاریه‌وه‌ نه‌بووین ئیمه‌ چۆن سویندی له‌سه‌ر بخۆین! فه‌رمووی: (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) که‌واته‌ جووله‌که‌کان په‌نجا که‌سیان سویندتان بۆ ده‌خۆن و به‌وه‌ پاکانه‌تان بۆ ده‌که‌ن گوئیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! هۆزیک‌ی بی بروان و سویندی ئه‌وانه‌ کوا بایه‌خی هه‌یه‌ جا پیغه‌مبه‌ر خۆی (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) خوینی کوژراوه‌که‌ی له‌ وشتی زه‌کاتدا. (ش/د/ت/ن).

(۱) بخاری. جزية: ۲۱۷۳، ۲۷۰، ۶۱۴۳، ۶۸۹۴، ۷۱۹۲. مسلم. قسامة: ۴۳۱۸ — ۴۳۲۵. أبو داؤد. دیات: ۴۵۲۰،

۴۵۲۱، ۴۵۲۳، ۱۶۲۸. ترمذی. دیات: ۱۴۲۲. نسائی. قسامة: ۴۷۲۴، ۴۷۲۵، ۴۷۲۶ — ۴۷۲۳.

۸۷) باسی سییه: باسی نهوانه که خوینیان به فیرو داده نری و خوینیان نیه
الباب الثالث: فیمن یهدر

۲۳۳۰- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلًا عَضَّ يَدَ رَجُلٍ، فَزَرَاعَ يَدَهُ مِنْ فَمِهِ، فَوَقَعَتْ ثَنِيَّتَاهُ، فَاخْتَصَمُوا إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَعْضُّ أَحَدُكُمُ أَخَاهُ كَمَا يَعْضُّ الْفَحْلُ، لَا دِيَّةَ لَكَ^(۱).

عیمرانی کوپی حوصهین (خودای فی رازی بن) گوتی: پیاوئی دهستی پیاوئی دهگهزی، نهویش له تاوانا که دهستی خوئی رادهپسکینئی له دهمی کابرا دوو ددانی پیشهوهی کابرا له گهل دهستیا دهکهن! جا بو دادخواهی و سکاالا هاتنه خزمه تی حه زرهت (دروودی خودای لهسربین) فهرمووی: وهك نیړه وشر گاز له برای خووتان دهگرن! خوینت ناکه وئی (ش/د/ت/ن).

۲۳۳۱- ➡ (ب-۲ ز- ۱۷۳ الف-۴)^(۲).

۲۳۳۲- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَوْ أَنَّ امْرَأً اطَّلَعَ عَلَيْكَ بِفَقِيرٍ إِذْ نَ فَخَذَتْهُ بِحَصَاةٍ، فَفَقَّاتَ عَيْنُهُ لَمْ يَكُنْ عَلَيْكَ جُنَاحٌ. وَفِي رِوَايَةٍ: فَلَا قُودَ وَلَا دِيَّةَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ^(۳).

دیسان نه بو هورهیره (خودای فی رازی بن) دهئی: پیغه مبهه (دروودی خودای لهسربین) ده فهرموئی: نه گهر که سئی (به بنی ریگادان) ته ماشای ناومالی که سئی بکا، نهویش به په له پیتکه چه ویکی تی بگری و چاوی قه لپووت بکا گوناھی ناگا. له گیرانه وهیه کا: نه تو له (قه وه د) ی هیه و نه خوینئی دهکه وئی (ش/ن. رمزای خودایان لین).

۲۳۳۳- وَجَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ جَاءَ رَجُلٌ يُرِيدُ اخْتِادَ مَالِي قَالَ: فَلَا تُعْطِهِ مَالَكَ. قَالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ قَاتَلَنِي قَالَ:

(۱) بخاری. دیات: ۲۹۷۳، ۱۸۴۸، ۲۲۶۹، ۴۴۱۷، ۶۸۹۳. مسلم. قسامه: ۴۳۴۲ - ۴۳۴۹. أبو داود. دیات: ۴۵۸۴.

نسائی. قسامه: ۴۷۸۰، ۴۷۸۱، ۴۷۸۲ - ۴۷۸۶. ترمذی. دیات: ۱۴۱۶.

(۲) تقدم برقم: ۱۹۱۶/۴ مجلد ۲/ تسلسل/ ۱۷۳.

(۳) بخاری. دیات: ۶۸۸۸، ۶۹۰۲. مسلم. آداب: ۵۶۰۸. نسائی. قسامه: ۴۸۷۶.

قَاتِلُهُ. قَالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ قَتَلْنِي قَالَ: فَأَنْتَ شَهِيدٌ. قَالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ قَتَلْتُهُ قَالَ: هُوَ فِي النَّارِ. رواه مسلم في الإيمان. والله أعلى وأعلم^(۴).

پیاوئ هاته خزمه‌تی حه‌زرت (دیودی خودای له‌سهرین) گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! پیم بفهرموو ئه‌گه‌ر پیاوئ هات ویستی مالم ببا (به‌زور یا به‌دزی) من چی بکه‌م؟ فهرمووی: مه‌یده‌ری گوتی: ئه‌ی پیم بفهرموو ئه‌گه‌ر له‌سهر ئه‌وه‌هات به‌گژما؟ فهرمووی: تۆش بچۆره‌وه به‌گژیا گوتی: ئه‌ی پیم بفهرموو ئه‌گه‌ر له‌م حاله‌دا ئه‌و منی کوشت من جیگه‌م کوپییه؟ فهرمووی: تۆ شه‌هیدیت جیگه‌ت به‌هه‌شته گوتی: ئه‌ی پیم بفهرموو ئه‌گه‌ر من ئه‌وم کوشت ئه‌و جیگه‌ی کوپییه؟ فهرمووی: جیگه‌ی ناو ئاگری سووری دۆزه‌خه (م).

۲۳۳۴ - (ب-۲-ز-۱۷۵ برقم: ۱۹۳۲/۲/تسلسل/ ۱۷۵ مجلد/ ۲)^(۵).

۸۸) حوکمی وه‌رکه‌راو له‌ دین و نازاوه‌ گێڕو له‌ری دهرچووه‌کان (ئه‌لخه‌وارێج):
حکم المرتد والساعي بالفساد (والخوارج)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ قُتِلَ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ} (۲/۲۱۷).

واته: خودای گه‌وره ده‌فهرمووی: هه‌رکه‌سی له‌ ئیوه هه‌لگه‌ریته‌وه له‌ ئایینی ئیسلام و له‌سهر کوفرو بئ بروایی بمری ئه‌وه ئه‌وانه هه‌موو کرده‌وه‌یه‌کی باشیان پووچ و به‌تال ده‌بیته‌وه له‌هر دوو جیهاندا، وه‌ ده‌بن به‌ یارو هاوده‌می ئاگری دۆزه‌خ، وه‌ تیا ده‌میننه‌وه هه‌تا هه‌تایه‌.

و قَالَ تَعَالَى: {إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِّنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ} (۵/۳۳).

(۴) مسلم. ایمان: ۳۵۸ - ۳۶۰.

(۵) تقدم برقم: ۱۸۸۹/۲/تسلسل/ ۱۷۵ مجلد/ ۲.

له‌ئایه‌تیکی تردا ده‌فه‌رموی: پاداش و سزایی نیه بۆ ئه‌و که‌سانه که له‌گه‌ل خودادا تیکه‌ه‌ل‌ده‌چن و به‌گژی پیغه‌مبه‌ری خودادا ده‌چن و ئاژاوه ده‌گیرن له‌ناو و لاتا و ئاشووب و خراپه به‌ریا ده‌کن له‌سه‌ر رووی زه‌وی، نیه پاداش و سزایه‌کی وا که شایسته‌ی ئه‌مانه بی مه‌گه‌ر ئه‌وه نه‌بی که بکوژرین و بۆ په‌ندو عیبه‌رتیش بکرین به‌دارا، یاخود ده‌ست و پیان بپری له‌سه‌ر شیوه‌ی راست و چه‌پ، وه یاخود ره‌ه‌نه‌و شار به‌ده‌ر بکرین و به‌بی پشوودان له‌م شاره‌وه بۆ ئه‌و شار ده‌ربه‌ده‌ر بکرین ئه‌مه ته‌نیا بۆ ئه‌وه‌یه که له‌م جیهانه‌دا به په‌ندو تپروو ریسوا بن، وه‌ی سزاو ئه‌شکه‌نجه‌و ده‌ردی سه‌ری هه‌ره‌گه‌وره بۆ ئه‌م سته‌مکارانه له‌و جیهانه.

۲۳۳۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَحِلُّ دَمُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَّا يَأْخُذَ ثَلَاثٌ: النَّفْسُ بِالنَّفْسِ وَالْثَّيْبُ الزَّانِي، وَالْفَارِقُ لِدِينِهِ التَّارِكُ لِلْجَمَاعَةِ. رواه الخمسة^(۱).

عه‌بدوللأ (خودای ئی رازی بن) گو‌تی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ری): ده‌فه‌رموی: هه‌ر موسولمانی که شایه‌تمانی هی‌ناو گو‌تی: شایه‌تی ده‌ده‌م که هه‌ر خودا خودایه‌و خودای تر نیه‌و موچه‌مه‌د پیغه‌مبه‌ری خودایه، ئیتر ئه‌و موسولمانه‌ی ئه‌مه بل‌ی به‌هیچ شتی رشتنی خوینی ره‌وا ناب‌ی، مه‌گه‌ر به‌ه‌وی یه‌کی له‌م س‌ی شته‌وه:

یه‌که‌م: که‌س‌ی که که‌س‌ی بکوژ‌ی ئه‌وه ده‌کوژ‌ریته‌وه له‌جیات‌ی ئه‌و، دووه‌م: بی‌وه‌ی داوین‌پیس، چ‌ژن، چ‌پیاو. سییه‌م: که‌س‌ی له‌ئایینی خ‌وی هه‌لب‌گه‌ر بیته‌وه‌و له‌کو‌مه‌له‌ی موسولمانان جیا، ببیته‌وه (ش/د/ت/ن).

۲۳۳۶- عَنْ عِكْرَمَةَ أَنَّ عَلِيًّا (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) حَرَّقَ قَوْمًا ارْتَدُّوا عَنِ الْإِسْلَامِ فَبَلَغَ ذَلِكَ ابْنَ عَبَّاسٍ فَقَالَ: لَوْ كُنْتُ أَنَا لَقَتَلْتُهُمْ لِقَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَنْ بَدَّلَ

^(۱) بخاری. دیات: ۶۸۷۸. مسلم. قسامة: ۴۲۵۱ - ۴۲۵۴. أبو داود. حدود: ۴۲۵۲. ترمذی. دیات: ۱۴۰۲.

دِينَهُ فَأَقْتُلُوهُ. وَلَمْ أَحْرِقْهُمْ لِقَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا تُعَذِّبُوا بِعَذَابِ اللَّهِ. قَبْلَ ذَلِكَ عَلِيًّا فَقَالَ صَدَقَ ابْنُ عَبَّاسٍ. رواه الترمذي و أَبُو دَاوُدَ وَالبخاري (رضوان الله تعالى عليهم) ^(۲).

عیکریمه (خودای فی رازی بن) دهلی عهلی (خودای فی رازی بن) دهسته‌یه کی سووتاند که له ئیسلام وهرگه پرابوون، که ئەمه گه‌یشتەوه به ئیبنو عه‌باس (خودایان فی رازی بن) گوتی: ئەگەر من بوومایه له شوینی عه‌لی ده‌مکوشتن، چونکه پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەر بن) ده‌فه‌رموئ: هەر که‌سی ئایینی خوئی گوپی بیکوژن. وه نهم ده‌سووتاند چونکه پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەر بن) ده‌فه‌رموئ: به‌سزای تایبه‌تی خودا که بریتییە له‌ سزادان به‌ ئاگر که‌س سزا مه‌ده‌ن جا که ئەم قسه‌یه گه‌یشتەوه به‌عه‌لی گوتی: ئیبنو عه‌با س راست ده‌کا (ت/د/ب).

۲۳۳۷- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَدِمَ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَفَرٌ مِنْ عُكْلٍ، فَأَسْلَمُوا فَاجْتَرُوا الْمَدِينَةَ، فَأَمَرَهُمْ أَنْ يَأْتُوا إِسْلَ الصَّدَقَةِ، فَيَشْرَبُوا مِنْ أَبْوَالِهَا وَأَلْبَانِهَا، فَفَعَلُوا فَصَحُّوا، فَأَرْتَدُّوا وَقَتَلُوا رُعَاتِهَا وَاسْتَأْفَوْا، فَبَعَثَ فِي آثَارِهِمْ فَأَتَى بِهِمْ، فَقَطَعَ أَيْدِيَهُمْ وَأَرْجُلَهُمْ وَسَمَلَ أَعْيُنَهُمْ، ثُمَّ لَمْ يَحْسِمَهُمْ حَتَّى مَاتُوا. زاد في رواية: ثُمَّ أُلْقُوا فِي الْحِرَّةِ يَسْتَسْتُونَ فَمَا سَقُوا حَتَّى مَاتُوا. رواه الخمسة الا الترمذي ^(۳).

ئەنەس (خودای فی رازی بن) گوتی: تا قمی له هۆزی عوکل هاتنه خزمه‌تی هه‌زه‌ت و موسولمان بوون و پاش ماوه‌یی هه‌وای مه‌دینه‌یان پی نه‌که‌وت، پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەر بن) فه‌رمانی فه‌رموو که بچن بو ده‌ره‌وه‌ی مه‌دینه بو ناو رانه و شتره زه‌کاته‌کان و له‌وئ له‌ گمیزو شیر و شتره‌کان بخۆن هه‌تا سکیان ده‌که‌ویته‌ رێ و له‌و نه‌خۆشینه‌یه‌ رزگار ده‌بن ئەوانیش ئاویان کردو چاک بوونه‌وه، که‌چی پۆژی له‌پۆژان له‌ ئیسلام، وهرده‌گه‌رین و سه‌ره‌پای

^(۲) بخاری. استنابة المرتدين: ۶۹۲۲.

^(۳) بخاری. وضوء: ۲۲۳، ۱۵۰۱، ۳۰۱۸، ۴۱۹۲، ۴۱۹۳، ۴۱۱۰، ۵۶۸۵، ۵۶۸۶، ۵۷۲۷، ۶۸۰۲، ۶۸۰۳، ۶۸۰۴، ۶۸۰۵.

۶۸۹۹. مسلم. قسامة: ۴۳۳۰. أبو داود. حدود: ۴۳۶۴، ۴۳۶۵، ۴۳۶۶. نسائی. تحريم الدم: ۴۰۳۶ - ۴۰۳۹.

ئه‌وه‌یشه شوانه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ر زۆر به‌بی نه‌زا‌که‌ت ده‌کوژن، ده‌ست و پی‌ی ده‌ب‌رن و د‌رک ده‌که‌ن به‌ چاویدا تا ده‌مرئ! ئینجا وشتره‌کانیش ده‌ده‌نه به‌رو ده‌یان فرینن بۆ ولاتی خویان کاتی‌ حه‌زرت (د‌روودی خودای له‌سه‌رب‌ن) به‌م کاره‌ساته‌ی زانی کۆمه‌لێ پیاوی نارد به‌ شوینیان‌او له‌پ‌رێ ده‌یان‌گره‌وه‌و دیلیان ده‌که‌ن و ده‌یان‌ه‌یننه‌وه بۆ مه‌دینه، جا پیغه‌مبه‌ر (د‌روودی خودای له‌سه‌رب‌ن) چاوهر‌پ‌یی فه‌رمانی خودای کرد تا ئایه‌تی سی‌ی و سی‌ له‌ سووره‌تی (مائیده) هاته خواره‌وه، که‌له سه‌ره‌تای ئه‌م باسه‌دا له‌ پی‌شه‌وه رابوورد ئه‌وجا به‌پی‌ی ئه‌م ئایه‌ته حه‌زرت ده‌ست و پای ب‌رین و به‌بسماری سووره‌وه کراو چاوی رشتن، له‌ پاشیشا برینه‌کانی نه‌ب‌رژاندنه‌وه تا مردن. له‌ گ‌یرانه‌وه‌یه‌کا ئه‌مه‌یشی هه‌یه:

ئینجا توو‌پ‌ریان دانه ناو خره به‌رداو‌یه‌که‌وه له‌ ده‌ره‌وه‌ی شار که‌پی‌ی ده‌گوترا ئه‌لحه‌ره داوای ئاویان ده‌کرد، که‌س ئاوی نه‌ده‌دانئ تا گ‌یانیان ده‌رچوو ده‌لین: ئه‌م نامه‌ردانه حه‌وت که‌س بوون (ش/د/ن).

۲۳۳۸- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: سَيَخْرُجُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ قَوْمٌ أَحْدَاثُ الْأَسْنَانِ سَفَهَاءُ الْأَحْلَامِ يَقُولُونَ مِنْ قَوْلِ خَيْرِ الْبَرِيَّةِ يَقْرَأُونَ الْقُرْآنَ لَا يُجَاوِزُ إِمَائِهِمْ حَنَاجِرَهُمْ يَمْرُقُونَ مِنَ الدِّينِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَّةِ فَأَيُّنَمَا لَقِيْتُمُوهُمْ فَاقْتُلُوهُمْ فَإِنَّ فِي قَتْلِهِمْ أَجْرًا لِمَنْ قَتَلَهُمْ عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. رواه الشيخان والترمذي^(۴).

عه‌لی (خودای ئ‌رازی ب‌ن) گو‌تی: پیغه‌مبه‌ر (د‌روودی خودای له‌سه‌رب‌ن) ده‌فه‌رموئ: له‌ ناخر زه‌مانا کۆمه‌لێ په‌یدا ده‌بن، هه‌رزه‌کارو منا‌لکارو نه‌قامن، قورئان ده‌ور ده‌که‌نه‌وه، هه‌روه‌ها فه‌رمایشتی پیغه‌مبه‌ریش (د‌روودی خودای له‌سه‌رب‌ن) که‌ چاک‌ترینی نه‌وه‌ی ئاده‌مه، به‌لام ئه‌وانه هه‌ر به‌ده‌م موسو‌لمانن و باوه‌ریان له‌ گه‌روویان ر‌ه‌ت ناب‌ی بۆ ناو د‌لیان وه‌ک چۆن تیرئ که‌ نیشان ده‌سمئ خیرا

(۴) بخاری. مناقب: ۳۶۱۱، ۵۰۵۷، ۶۹۳۰. أبُو داوُد. السنة: ۴۷۶۷. نسائی. تحريم الدم: ۴۱۱۳.

لیئ دهردهچی ئهوانیش ئاوا خیرا له‌ئاین دهردهچن و له‌ئیسلاام پاش گهن دهنه‌وه، جا له‌هر لاو له‌هرکوئ تووشی ئه‌وانه بوون بوواره‌یان مه‌ده‌ن و بیانکوژن، به‌راستی که‌سی یه‌کی له‌وانه بکوژئ له‌پوژئ قیامه‌تا پادا شی گه‌وره‌ی بو‌هیه (ش/ت).

۲۳۳۹- قَالَ الْمُؤَلَّف (طیب الله ثراه) فی شرحه: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِمَاعِذَ مَا بَعَثَ لِلْيَمَنِ: أَيْمَا رَجُلٍ إِرْتَدَ عَنِ الْإِسْلَامِ فَادَعَهُ فَإِنْ عَادَ (فِيهَا وَنَعَمْتُ) وَإِلَّا فَاضْرِبْ عُنُقَهُ وَأَيْمَا امْرَأَةٍ إِرْتَدَتْ عَنِ الْإِسْلَامِ فَادْعُهَا (إِلَى الْعُودَةِ إِلَى حَظِيرَةِ الْإِسْلَامِ) فَإِنْ عَادَتْ وَإِلَّا فَاضْرِبْ عُنُقَهَا^(۵).

دانه‌ر (پرگه‌په‌ی پیوژئ له‌بوژن و به‌رامه‌ی به‌مه‌شت بن) له‌شه‌رحه‌که‌دا ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) کاتی موعاژ ده‌نی‌ری بو‌یه‌مه‌ن ده‌فه‌رمووی: هه‌ر پیاویکی موسولمان له‌ئاینی ئیسلاام وهرگه‌را داوا‌ی ئی بکه‌که‌ بگه‌رپه‌ته‌وه بو‌باوه‌شی ئاینی ئیسلاام جا ئه‌گه‌ر گه‌را‌یه‌وه باشه، ئه‌گینا بده‌له‌گه‌ردنی، و هه‌روه‌ها هه‌ر ژنیکی موسولمانیش له‌ئاینی ئیسلاام وهرگه‌را ئه‌ویش هه‌روه‌ها.

۸۹) که‌سی جنیو به‌پیغه‌مبه‌ر ^{دروودی خودای له‌سهرین} بدا ده‌کوژری

من سب النبي ﷺ يقتل

۲۳۴۰- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ يَهُودِيَّةً كَانَتْ تَسْتِمُّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَتَقَعُ فِيهِ فَخَنَقَهَا رَجُلٌ حَتَّى مَاتَتْ فَأَبْطَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) دَمَهَا^(۱).

عه‌لی (خودای ئی رازی بن) ده‌لی: ژنیکی جووله‌که‌ جمنی ده‌دا به‌پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) و قسه‌ی پی ده‌گوت پوژئ پیاوی ده‌ست ده‌نیته‌بینی و ده‌یتاسینئ تا ده‌مرئ، جا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) خوینی به‌فیرو دانا (د-س/صالح).

^(۵) سکت عن درجته الشارح.

^(۱) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

۲۳۴۱- وَرُفِعَ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلٌ أَعْمَى قَتَلَ أُمَّ وَلَدٍ لَهُ فَجَمَعَ لَهُ النَّبِيُّ النَّاسَ وَسَأَلَهُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَأَنْتَ تَشْتِمُكَ وَتَقَعُ فِيكَ فَتَهْتِكُهَا مِرَاراً وَزَجَرْتُهَا فَلَمْ تَسْمَعْ، فَوَضَعْتُ الْمِغْوَرَ فِي بَطْنِهَا وَقَتَلْتُهَا، فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَلَا أَشْهَدُوا أَنَّ دَمَهَا هَذَرٌ. رواهما أَبُو دَاوُدَ بسندين صالحين^(۲).

پیاویکی کویریان هیئا بۆ لای پیغه مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) بۆ دادپرسی تا مه‌حکمه‌ی بکا، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که که‌نیزه‌کیکی خویی کوشتبوو، که منالیشی لئی هه‌بوو، که‌پیی ده‌گوتری، ئوممو لوه‌له‌د، جا پیغه مبه‌ر (دروود) مه‌لات و سه‌لامی خودای گه‌وره‌ و مه‌زنی له‌سهرین) خه‌لکه‌که‌ی له‌ ده‌وری کوکرده‌وه‌ و پرسپاری لیکرد. کابرا گوتی: ئه‌ی پیغه مبه‌ری خودا! ئه‌م ژنه‌ جینیوی به‌تۆ ده‌داو قسه‌ی پئی ده‌گوتیت، منیش چه‌ند جار قه‌ده‌غه‌م ئی کردو پیا هه‌لشاخام و ئاگادارم کرده‌وه‌ که‌شتی وانه‌کا به‌لام گویی پیم نه‌دا، بۆیه منیش تیغم نایه‌ ورگی و کوشتم، فه‌رمووی: (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌سا ئیوه به‌شایه‌ت بن که‌ خوینی ئه‌م ژنه‌ پووچ و به‌تاله‌ (د/س/صالح).

۹۰) باسی چوا ره‌م: سزای دزیی و نه‌و نه‌ندازه‌یه‌ له‌ هائی دزراو که‌ ده‌بی

به‌هۆی تۆله‌ی دزیی

الباب الرابع: في حد السرقة ونصابها

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءُ بِمَا كَسَبَا نَكَالاً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ} (۳۸/۵).

خودای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمووی: ده‌ستی پیاوی دزو ده‌ستی ژنی دز له‌سه‌ر دزیتی بپن، چونکه‌ نه‌وه‌ ئه‌و تۆله‌ و سزایه‌یه‌ که‌ خودا بریویتییه‌وه‌ بۆیان، تابین به‌په‌ند بۆ چاو ترساندی خه‌لکی تریش.

^(۲) رواه أَبُو دَاوُدَ بسند صالح (شرحه).

۲۳۴۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَعَنَ اللَّهُ السَّارِقَ، يَسْرِقُ الْبَيْضَةَ (أَي بَيْضَةَ الطَّعَامِ أَوْ بَيْضَةَ الْحَدِيدِ أَيْ الْخُوْذَةَ مِنَ الْحَدِيدِ الَّتِي تَقِي رَأْسَ الْحَارِبِ) فَتُقَطَّعُ يَدُهُ، وَيَسْرِقُ الْحَبْلَ فَتُقَطَّعُ يَدُهُ^(۱).

نه‌بو هورهیره (خودای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین) فهرمووی: نه‌فرین و له‌عنه‌تی خودا له‌دز که نه‌ونده نه‌فسی سووکه له‌سه‌ر دزینی هیلکه‌یی، یا به‌هو‌ی دزینی گوریسیکه‌وه ده‌ستی ده‌پرن! (ش/د/ت/ن).
۲۳۴۳- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تُقَطَّعُ يَدُ السَّارِقِ إِلَّا فِي رُبْعٍ دِينَارٍ فَصَاعِدًا. رواهما الحمسة^(۲).

عائیشه (خودای فی رازی بن) گوئی: پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین) ده‌فهرمووی: ده‌ستی دز کاتی ده‌پرری که بایی چاره‌کی دیناری زی‌ر بدزی، یا بایی زی‌تر بدزی (ش/د/ت/ن).

۲۳۴۴- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَطَعَ سَارِقًا فِي مِجَنٍّ قِيَمَتُهُ ثَلَاثَةُ دَرَاهِمَ. رواه الثلاثة^(۳).

ئیبنو عومه‌ر (خودایان فی رازی بن) ده‌لئ: پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین) ده‌ستی دزیک‌ی بری، له‌سه‌ر دزینی قه‌لخانی که بایی سی درهم بوو! (ش/د-ده‌زای خودایان لیبن).

۲۳۴۵- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَطَعَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَدَ رَجُلٍ فِي مِجَنٍّ قِيَمَتُهُ دِينَارٌ أَوْ عَشْرَةُ دَرَاهِمَ. رواه أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۴).

(۱) بخاری. حدود: ۶۷۹۲، ۶۷۹۳، ۶۷۹۴. مسلم. حدود: ۴۳۸۲. أبو داود. حدود: ۴۳۸۵. نسائی. قطع السارق: ۴۹۲۳.

(۲) بخاری حدود: ۶۷۸۹، ۶۷۹۰، ۶۷۹۱. مسلم. حدود: ۴۳۷۶. أبو داود. حدود: ۴۳۸۴. نسائی. قطع السارق: ۴۹۳۰، ۴۹۳۲.

(۳) بخاری. حدود: ۶۷۹۵، ۶۷۹۶، ۶۷۹۷، ۶۷۹۸. مسلم. حدود: ۴۳۸۲.

(۴) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

ثیبینو عه‌بباس (خودایان فی رازی بن) ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) ده‌ستی دزی ده‌بری له‌س‌ر قه‌لخانی که بایی دیناری ده‌بی، یا به درهم بایی ده درهم ده‌بی! (د/س/ صالح - ن).

۶ ۲۳۴ - وَسُئِلَ فَضَالَةُ بْنُ عُبَيْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ تَغْلِيقِ الْيَدِ فِي الْعُنُقِ لِلسَّارِقِ أَمِنْ السُّنَّةِ هُوَ؟ قَالَ: أَيْ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِسَارِقٍ فَقُطِعَتْ يَدُهُ ثُمَّ أُمِرَ بِهَا فَعُلِقَتْ فِي عُنُقِهِ. رواه أصحاب السنن بسند حسن والله أعلى وأعلم^(۵).

پرسیا ر کرا له فه‌ضاله‌ی کوپی عوبه‌ید (خودای فی رازی بن): نه‌وه که ده‌ستی دز ده‌برن و له پاشا هه‌لی ده‌واسن به ملیا، نایا نه‌مه سوننه‌ته یانا؟ گوتی: دزیکیان هی‌نا بو لای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) جا له‌س‌ر فه‌رمانی هه‌زرت (دروودی خودای له‌س‌رین) هه‌م ده‌ستیان بری و هه‌م ده‌ستیان به برآوی هه‌لواسی به ملیا بو په‌ندو چاو ترساندن (د/ت/ن - س/ح).

۹۱) هه‌ندی شتی وا نه‌گه‌ر بیری‌ن نابین به‌هوی ده‌ست برین: (ما لا قطع فيه)

۷ ۲۳۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الثَّمْرِ الْمُعْلَقِ فَقَالَ: مَنْ أَصَابَ بِهِ مِنْ ذِي حَاجَةٍ غَيْرَ مُتَّخِذٍ حُبْنَةً فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ وَمَنْ خَرَجَ بِشَيْءٍ مِنْهُ فَعَلَيْهِ غَرَامَةٌ مِثْلُهُ وَالْعُقُوبَةُ وَمَنْ سَرَقَ مِنْهُ شَيْئًا بَعْدَ أَنْ يُنَوِّهَهُ الْجَرِينُ فَلَبَّغَ ثَمَنَ الْمَجْنِّ فَعَلَيْهِ الْقَطْعُ. وَمَنْ سَرَقَ دُونَ ذَلِكَ فَعَلَيْهِ غَرَامَةٌ مِثْلُهُ وَالْعُقُوبَةُ. رواه أَبُو دَاوُدَ وَ أَحْمَدُ وَالنَّسَائِيُّ^(۱).

عه‌بدوللای کوپی عه‌مر (خودایان فی رازی بن) گوتی: پرسیار کرا له پیغه‌مبه‌ر (دروودی خوی له‌س‌رین) فه‌رموی: که‌سی زور هه‌ژاربئ له‌و به‌ره بخوا به‌مه‌رجئ کو‌شی لی‌پر نه‌کاو پاشیلی ئی دانه‌گرئ گونا‌هی نا‌گا، به‌لام نه‌گه‌ر که‌سی لی‌ی ببا نه‌وه هه‌م به‌قه‌د نه‌وه‌ی پی ده‌بژیرئ و هه‌م تو‌له‌یه‌کی ئاسایی

(۵) لاحظ آخر الحديث.

(۱) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

(عوقوبہ کی مونسب) ی لئ دہستینری، وہ لئ بہروبوم ئہ گہر کؤکرایہ وہ و
برایہ سہرخہرمان و کرا بہ جیزو جوخین، ئہوسا لہوی لیئ بدزی، وہ
ئہوہیشی کہ دہیدزی بای قہلخانئ ببئ ئہوہ لہسہر ئہوہ دہستی دہبری،
بہلام ئہ گہر لہوہ کہ متر بوو ئہوہ بہقہد ئہوہی پی دہبڑیرری و تؤلہیی ئاسایی
لئ دہستینری و بہس (د-س/ صالح-ن، ئہحمہد- رمزای خودای گہورہیان لینئ).

۲۳۴۸- عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا قَطْعَ
فِي ثَمَرٍ وَلَا كَثْرٍ^(۲).

رافیعی کو ری خہدیج (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (درویدی خودای
لہسہرین) فہرمووی: دہست نابری لہسہر بہر بہسہر دارہوہ، ہرہوہا لہسہر
کروکی دارخومایش کہ بہ عہرہبی پیئ دہگوتری جومار (د/ت/ن-
س/صالح).

۲۳۴۹- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَيْسَ عَلَى خَائِنٍ
وَلَا مُتْهَبٍ وَلَا مُخْتَلَسٍ قَطْعٌ^(۳).

جابر (خودای ئی رازی بن) دہلئ: حہزرت (درویدی خودای لہسہرین) دہفہرموی:
دہستی گہنہکارو تالانکہرو مالفرین نابری (د/ت/ن-س/ص).

۲۳۵۰- عَنْ بُسْرِ بْنِ أَرْطَاةَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) يَقُولُ: لَا تُقَطَّعُ الْأَيْدِي فِي الْقَرْوِ. رَوَى هَذِهِ الثَّلَاثَةُ أَصْحَابُ السُّنَنِ هُمْ (أَبُو دَاوُدَ
وَالترمذی والنسائي)^(۴).

بوسری کوپی ئہرطات (خودای ئی رازی بن) دہلئ: خووم ژنہوتم لہ حہزرت
دہیفہرموو (درویدی خودای لہسہرین): لہکاتی غہزادا دہستی دز نابری نہبادا
دزہکہ را بکا بو ناو دوشمن (د/ت/ن-س/صالح).

(۲) بسند صالح (شرحہ).

(۳) رواة أصحاب السنن بسند صحيح (شرحہ).

(۴) رواة أصحاب السنن بسند صالح (شرحہ).

۹۲) باسی پیتجه‌م: باسی تۆله (ده‌دی) شه‌روالپیس

الباب الخامس: في حد الزنا

قَالَ اللَّهُ جَلَّ شَأْنُهُ: {الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِئَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَيْشَهِدَ عَذَابُهُمَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ} (۲/۲۴).

خودای پایه‌گه‌وره ده‌فهرموی: ژنی داوینپیس و پیاوی داوینپیس یه‌کی سه‌رو سه‌د داریان لی بدهن، به لیدانیکی ناسایی، به توولی نه زور گه‌وره و نه زور بچووک، به‌لام له جیگه‌ی به‌ریزو کوشنده‌یان مه‌دن، میهره‌بانی و به‌زه‌یش نه‌تانگری به‌رام‌بهر به‌مانه، تا فهرمانی خودا زایه نه‌بی، نه‌گهر ئیوه باوه‌رتان هه‌یه به‌ خوداو به‌ پوژی پاشه‌ پوژ، وه ده‌بی کومه‌لی له موسولمانان حازر بن له‌کاتی سزاکه‌یاند، تا به‌ ته‌واوی بن به‌ په‌ند.

۲۳۵۱- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لأَحَدْتِكُمْ حَدِيثًا لَا يُحَدِّثُكُمْوهُ أَحَدٌ بَعْدِي، سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ أَنْ يُرْفَعَ الْعِلْمُ وَيُظْهَرَ الْجَهْلُ، وَيُشْرَبَ الْخَمْرُ، وَيُظْهَرَ الزَّنا، وَيَقِلَّ الرَّجَالُ، وَيَكْثُرَ النِّسَاءُ، حَتَّى يَكُونَ لِلْخَمْسِينَ امْرَأَةً الْقِيمُ الْوَاحِدُ^(۱).

ئه‌نه‌س (خودای لی رازی بن) گوته‌ی: به‌خودا فهرمووده‌یی ده‌گیرمه‌وه بو‌تان، که له‌پاش من که‌س نه‌یگیریتته‌وه بو‌تان: خو‌م له‌ پیغه‌مبه‌رم بیست ده‌یفهرموو (دروودی خودای له‌سه‌ری): یه‌کی‌که له‌ نیشانه‌کانی نزیک‌بونه‌وه‌ی قیامه‌ت: که به‌ره‌به‌ره زانین و عیلمی دینی هه‌ل‌ده‌گیری و نامیننی و جه‌هل و نه‌زانی به‌ کاروباری ئایینی په‌ره ده‌ستیننی و بلاو ده‌بیته‌وه و ئاره‌ق به‌زوری و به‌ناشکرا ده‌خوریته‌وه و شه‌روالپیس ده‌بی به‌باو و ناشکرا ده‌بی، وه به‌هوی شه‌رو شو‌رو ناشووبه‌وه پیاو که‌م ده‌بی و ژن زور ده‌بی، هه‌تا وای لیدی که‌ په‌نجا ژن تاکه یه‌ک پیاو ده‌بی به‌سه‌ر په‌رشتیان (ب/ت).

(۱) بخاری. علم: ۸۰، ۸۱، ۵۲۳۲، ۵۵۷۷، ۶۸۰۸.

۲۳۵۲- عَنْ سَهْلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَنْ تَوَكَّلَ لِي مَا بَيْنَ رِجْلَيْهِ وَمَا بَيْنَ لَحْيَيْهِ، تَوَكَّلْتُ لَهُ بِالْجَنَّةِ. رواهما البخاري والترمذي^(۲).

سهل (خودای فی رازی بن) گوئی: پیغمبر (درویدی خودای له‌سری) فهرمووی: ههر که‌سی زامنیی داوین و زامنیی زمانی خویم بؤ بکا خوُم ده‌بم به زامنیی به‌ه‌شت بؤی! (ب/ت - خودایان فی رازی بن).

۲۳۵۳- عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْمُرُ فِيمَنْ زَنَى وَلَمْ يُخَصَّنْ جِلْدَ مِائَةٍ وَتَغْرِيبَ عَامٍ. رواه البخاري والنسائي^(۳).

زهیدی کوپی خالیدی جو‌ه‌نی (خودای فی رازی بن) ده‌لی: ژنه‌وتم له پیغمبر (درویدی خودای له‌سری) فهرمانی فهرموو، دهریارهی که‌سی که داوین پیسی بکا به‌لام نه‌گهر پیاو بوو ژنی نه‌هینابی، وه نه‌گهر کچ بوو شووی نه‌کردبی فهرمانی فهرموو: که یه‌کی سه‌رو سه‌د داریان فی بدری و سالیکیش دوور بخزین‌ه‌وه له شاره‌که‌ی خوئی (ب/ن).

۲۳۵۴- وَعَنْهُ إِنَّ رَجُلًا مِنَ الْأَعْرَابِ أَتَى رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَسْتُ بِكَ لِلَّهِ إِلَّا قَضَيْتَ لِي بَكْتَابِ اللَّهِ. فَقَالَ الْخَصْمُ الْآخَرُ وَهُوَ أَفْقَهُ مِنْهُ نَعَمْ فَأَقْضِ بَيْنَنَا بِكِتَابِ اللَّهِ، وَالَّذِنِ لِي. فَأَذِنَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ ابْنِي كَانَ عَسِيفًا عَلَى هَذَا، فَزَنَى بِامْرَأَتِهِ، وَإِنِّي أَخْبَرْتُ أَنَّ عَلَى ابْنِي الرَّجْمَ، فَأَقْضَيْتُ مِنْهُ بِمِائَةِ شَاةٍ وَوَلِيدَةٍ، فَسَأَلْتُ أَهْلَ الْعِلْمِ فَأَخْبَرُونِي أَنَّ عَلَى ابْنِي جِلْدَ مِائَةٍ وَتَغْرِيبَ عَامٍ، وَأَنَّ عَلَى امْرَأَةِ هَذَا الرَّجْمَ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): لَا قُضِيَ بَيْنَكُمَا بِكِتَابِ اللَّهِ، الْوَلِيدَةُ وَالْغَنَمُ رَدٌّ (عليك)، وَعَلَى ابْنِكَ جِلْدُ مِائَةٍ وَتَغْرِيبُ عَامٍ، اغْدُ يَا أُنَيْسُ إِلَى امْرَأَةِ هَذَا فَإِنْ اعْتَرَفَتْ فَارْجُمْهَا. رواه الخمسة^(۴).

(۲) بخاری. حدود: ۶۸۰۷.

(۳) بخاری. حدود: ۶۸۳۱.

(۴) بخاری. شروط: ۲۷۲۴، ۲۶۹۵، ۲۷۲۴، ۶۶۳۲، ۶۸۲۷، ۶۸۳۲، ۳۸۲۵، ۶۸۴۲، ۶۸۹۵، ۷۱۹۳، ۷۲۵۸، ۷۲۶۰.

۷۲۷۸، ۲۷۲۵، ۲۶۴۹، ۲۶۹۶، ۲۶۲۵، ۶۶۳۴، ۶۸۲۸، ۶۸۳۱، ۶۸۳۶، ۶۸۴۳، ۶۸۶۰، ۷۱۹۴، ۷۲۵۹، ۷۲۷۹. مسلم.

حدود: ۴۴۱۰. أبو داود. حدود: ۴۴۴۵. ترمذی. حدود: ۱۴۳۳. نسائی. آداب القضاة: ۵۴۲۵.

دیسان زهید (خودای فی رازی بنی) گوتی: پیایوکی دهشتهکی هاته خزمه‌تی
 چه‌زرت (دروودی خودای له‌سربین) عه‌رزیکرد: ئه‌ی ره‌وانه‌کراوی خودا! تووبیت و
 خودا ئه‌گهر به پیی نامه‌ی خودا که قورئانه بریارم بو نه‌ده‌ی! هاوداواکه‌یشی
 (که‌وا دیار بوو له‌و زرنگ‌تربوو) گوتی: به‌ئی باشه، به پیی نامه‌ی خودا حوکم
 بکه له نیوانمانا، وه‌رینگه‌یشم بده تا من له پینشا قسه بکه‌م. پیغه‌مبه‌ریش
 (دروودی خودای له‌سربین) ریگه‌یدا گوتی: کوپ‌یکی من له‌لای ئه‌مه ره‌نجبه‌ر بوو،
 ژنه‌که‌یی خراپ کردووه، به منیان گوت: که ده‌بی کوپ‌ه‌که‌م سه‌نگه‌سار
 (ره‌جم) بکری، جا منیش له تۆله‌ی کوپ‌ه‌که‌مدا سه‌د سه‌ر مه‌رم دایه له‌گه‌ل
 که‌نیزیکا، له پاشا کاتی له زاناکام پرسى گوتیان: که کوپ‌ه‌که‌ی من سه‌د
 داری هه‌ددی فی ده‌دری و سالی دوور ده‌خریت‌ه‌وه، وه ژنه‌که‌ی ئه‌میش
 به‌رده‌باران ده‌کری.

پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین) فه‌رمووی: به‌و که‌سه که گیانی منی وا
 له‌ده‌ستا به‌پیی فه‌رمانی نامه‌ی خودا بریار ده‌ده‌م له نیوانتانا: که نیزه‌ک
 سه‌د مه‌ره‌که ده‌دریت‌ه‌وه به‌تۆ، کوپ‌ه‌که‌ت سه‌د داری هه‌ددی فی ده‌دری و
 سالیکیش دوور ده‌خریت‌ه‌وه وه‌ه‌نه ده‌کری. ئه‌ی ئونه‌یس! تۆیش هه‌ل‌سه
 بپو بو لای ژنه‌که‌ی ئه‌مه ئه‌گهر هاتو چوووه ژیری و دانی به ئیشه‌که دانا ئه‌وا
 به‌رده‌بارانی بکه. جا که‌ئونه‌یس چوو بو لای، ژنه‌که‌ پیی فی نا، ئه‌ویش
 سه‌نگه‌ساری کرد! (ش/دت/ن).

۲۳۵۵- عَنْ عَبْدِ بْنِ الصَّامِتِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ:
 خُذُوا عَنِّي خُذُوا عَنِّي قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلًا الْبَكْرُ بِالْبَكْرِ جَلْدُ مِائَةٍ وَكَفَى سَتَةً وَالثَّيْبُ
 بِالثَّيْبِ جَلْدُ مِائَةٍ وَالرَّجْمُ. رواه مسلم وأبو داود والترمذي^(۵).

عوباده‌ی کوپی صامت (خودای فی رازی بنی) گوتی: چه‌زرت (دروودی خودای
 له‌سربین) فه‌رمووی: له من وه‌ریگرن، له‌من وه‌ریگرن ئه‌و ژئانه که‌له نایه‌تی:

(۵) مسلم. حدود: ۴۳۹۰، ۶۰۱۴، ۶۰۱۵. أبو داود. حدود: ۴۴۱۵، ۴۴۱۶. ترمذی. حدود: ۱۴۲۴.

واللاتی یأتین الفاحشه من نسائکم - دا، باس کراون خودا ئهم یاسایه و ئهم ریگه‌یه‌ی بۆ دانان: کچ و کوپ یه‌کی سه‌رو سه‌د داریان لی دهری و تا ماوه‌ی سالیکیش شاربه‌ده‌ر ده‌کرین، ژن و پیاویش یه‌کی سه‌رو سه‌د داریان لی دهری و به‌رده‌بارانیش ده‌کرین تا ده‌مرن! (م/د/ت).

۲۳۵۶- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَهُوَ جَالِسٌ عَلَى مِثْبَرِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ مُحَمَّدًا (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِالْحَقِّ وَأَنْزَلَ عَلَيْهِ الْكِتَابَ فَكَانَ مِمَّا أَنْزَلَ عَلَيْهِ آيَةُ الرَّجْمِ قَرَأْنَاهَا وَوَعَيْنَاهَا وَعَقَلْنَاهَا فَرَجَمَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَرَجَمْنَا بَعْدَهُ فَأَخْشَى أَنْ يَطَالَ بِالنَّاسِ زَمَانٌ أَنْ يَقُولَ قَائِلٌ: مَا نَجِدُ الرَّجْمَ فِي كِتَابِ اللَّهِ فَيُضِلُّوا بِتَرْكِ فَرِيضَةِ أَنْزَلَهَا اللَّهُ وَإِنَّ الرَّجْمَ فِي كِتَابِ اللَّهِ حَقٌّ عَلَى مَنْ زَنَى إِذَا أَخْصَنَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ إِذَا قَامَتِ الْبَيِّنَةُ أَوْ كَانَ الْحَبْلُ أَوْ الْإِعْرَافُ. رواه الخمسة^(۱).

ئیبینو عه‌باباس (خودایان لی رازی بئ) گوتی: عومەر (خودای لی رازی بئ) له‌سه‌ر دوانگه (مینبه‌ره) که‌ی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) گوتی: بیگومان که خودا موحه‌مه‌دی ناردوو له‌گه‌ل ئایینی راستداو قورئانی ناردوته‌ خواره‌وه‌ بۆی، ئایه‌تی به‌رده‌بارانکردنی داوینپیسان جاران ئایه‌تی بوو له‌ قورئان که ئهمه‌ ده‌قه‌که‌یه‌تی: (الشیخ والشیخة إذا زنيا فارجمهما البتة) واته: پیاوو ژنی سه‌ره‌ ئه‌گه‌ر زینایانکرد به‌بئ چه‌ندو چوون سه‌نگه‌ساریان بکه‌ن، ئیمه‌ به‌ خودی خو‌مان ئه‌و ئایه‌تی ره‌جمه‌مان خویندوه‌و له‌ مه‌به‌سته‌که‌ی تی گه‌یشتووین هه‌رچه‌نده‌ ئهم ئایه‌ته‌ له‌ تیلاوه‌تدا نه‌سخ بوته‌وه‌و له‌خویندنه‌وه‌دا سپراوه‌ته‌وه‌و له‌ قورئاندا ناووسری، به‌لام ده‌گه‌رو پرشته‌که‌ی هه‌ر ماوه‌و هیشتا حوکمی پی ده‌کری، بۆیه‌ پیغه‌مبه‌ر خو‌ی (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) داوینپیسانی به‌رده‌باران ده‌کرد، ئه‌وه‌تانی ئیمه‌یش له‌ پاش ئه‌و

(۱) بخاری. حدود: ۶۸۲۹، ۶۸۳۰، ۲۴۶۲، ۳۹۲۸، ۴۰۲۱، ۷۳۲۳. مسلم. حدود: ۴۳۹۴. أبو داود. حدود:

به‌رده‌بارانیان ده‌که‌ین، به‌لام ده‌ترسم که موسولمانان بکه‌ونه چه‌رخیکه‌وه که‌سئی په‌یدا ببئی بلئی: له نامه‌ی خودادا نایه‌تی به‌رده‌باران کردنی تیا نییه. جا به نه‌کردنی ئه‌رکی خودا له قورئانا دایناوه له‌سه‌ریان تاوانبار ده‌بن و له‌ریگه ده‌رده‌چن! بیگومان که به‌رده‌بارانکردن فه‌رمانی نامه‌ی خودایه‌و راست و دروسته، وه ئه‌م فه‌رمان (حوکم) ه‌ بو ئه‌و پیاوو ژئانه‌یه که‌له‌وه‌و پیش ژنیان هی‌نابئی و به‌ده‌ستیان گرتبئی، یاخود شوویان کردبئی و می‌رد به‌ده‌ستی گرتبن، وه‌لئ له‌هه‌ل و مه‌رجیکا که به‌لگه‌هه‌بئی که بریتیه له چوار شایه‌تی نیرینه‌ی دادپه‌روه‌ر یا سک دیاری بدا، یا پیلینان و چوونه ژیر له‌کایه‌دا هه‌بئی^(۱) (ش/د/ت/ن - خودایان لئ رازی بئ).

۲۳۵۷- وَجَاءَ مَاعِزُ الْأَسْلَمِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: إِنَّهُ قَدْ زَنَى. فَأَعْرَضَ عَنْهُ ثُمَّ جَاءَ مِنْ شِقِّهِ الْآخَرِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهُ قَدْ زَنَى. فَأَعْرَضَ عَنْهُ ثُمَّ جَاءَ مِنْ شِقِّهِ الْآخَرِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهُ قَدْ زَنَى. فَأَمَرَ بِهِ فِي الرَّابِعَةِ فَأُخْرِجَ إِلَى الْحَرَّةِ فُرْجَمَ بِالْحِجَارَةِ فَلَمَّا وَجَدَ مَسَّ الْحِجَارَةِ فَرَّ يَشْتَدُّ فَلَقِيَهُ رَجُلٌ مَعَهُ

^(۱) ئیمامی نه‌وه‌وی (غهرقی رحمه‌تی خودایی) لی‌رده‌دا ده‌فه‌رموئ: ئه‌مه دادمه‌نرئ به‌که‌رامه‌ت بو ئیمامی عومه‌ر (خودای لئ رازی بئ) چونکه خه‌وارچه‌کان ئه‌م قسه‌یان ده‌کردو ده‌یان فلتان: له‌نامه‌ی خودادا نایه‌تی ره‌جمی تیا نییه. به‌نده‌یش ده‌لئیم: به‌لام داخه‌که‌م ئیستا ئه‌م جوړه قسه‌هیچ و پووجه بووه به‌باوو ته‌واو زور بووه، هه‌ر تاوانبارو تاوان ده‌کاو ده‌لئ: گوایه شتی وا له قورئاندا نیه، ته‌نانه‌ت ئاره‌ق خوړمه‌کانیش ده‌لئین: له قورئاندا نه‌گوتراوه که ئاره‌ق که‌رامه! په‌کوو له‌م بئ شه‌رمییه! که باوو نه‌بوو شه‌رمیش نه‌بوو، که شه‌رمیش نه‌بوو چی ده‌که‌ی بیکه‌و چی ده‌لئیی بیلئ:

نیمان سه‌رچاوه‌ی ره‌فتاری جوانه

تاجی سه‌رسه‌ری خودا ناسانه

چاوه‌ی پوښنی ریگه‌ی ژبانیه

جیایی نی‌وانی نیمه‌و نه‌وانیه

لَحَى جَمَلٍ فَضَرَبَهُ بِهِ وَضَرَبَهُ النَّاسُ حَتَّى مَاتَ فَذَكَرُوا ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: هَلَّا تَرَكَتُمُوهُ. وَفِي رِوَايَةٍ: قَالَ لَهُ أَبُكَ جُنُونٌ؟ قَالَ: لَا. وَفِي أُخْرَى: لَعَلَّكَ قَبَلْتَ أَوْ غَمَزْتَ أَوْ نَظَرْتَ. قَالَ: لَا. قَالَ: أَحْصَيْتَ؟ قَالَ: نَعَمْ، فَأَمَرَ بِرَجْمِهِ. وَفِي رِوَايَةٍ: فَاخْتَلَفَتْ فِيهِ الصَّحَابَةُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَقَدْ تَابَ تَوْبَةً لَوْ قُسِمَتْ بَيْنَ أُمَّةٍ لَوَسِعَتْهُمْ. رواه الخمسة ولفظه للترمذي^(۷).

ماعیزی نه‌سله‌می (رهزای خودای گهره‌ی لیبن) هاته خزمه‌تی چه‌زرت (دروودی خودای له‌سهرین) عهرزی کرد: که داوینپسی کردووه، پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سهرین) وه‌لامی نه‌دایه‌وه به‌لکوو رووی کرد به‌ولاوه سا به‌لکوو واز له‌و قسه‌یه بیئی به‌لام نه‌و له‌و لاوه چووه به‌رده‌می و عهرزیکرده‌وه: که داوینپسی کردووه، دیسان چه‌زرت (دروودی خودای له‌سهرین) وه‌لامی نه‌دایه‌وه رووی لی وه‌گیرایه‌وه، به‌لام ماعیز دیسانه‌وه رویشته‌وه به‌رده‌می و عهرزی کرده‌وه: که‌وا داوینپسی کردووه! جا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) له‌سهری جاری چواره‌مدا نه‌مری فهرموو بردیان بولای خره‌به‌رداوییه‌که، که پیئی ده‌لین نه‌لحه‌ره، له‌وی به‌به‌رد به‌رده‌بارانیاں کرد، جا که به‌رده‌کان ئیشیان پیئی گه‌یاند هه‌ل‌هات و به‌تون‌دیی رایکرد، جا پیاوی نیشته‌وه سهری شه‌ویلاگه‌یه‌کی وشتری پی بوو به‌وه لیئی داو خه‌لکه‌که‌یش لییان دها هه‌تا مرد جا که نه‌مه‌یان عهرزی چه‌زرت کرد فهرمووی: بریا وازتان لی ده‌هینا.

له‌گیرانه‌وه‌یه‌کا: فهرمووی پیئی: نه‌وه شیت بوویت؟ گوتی: نه، له گیرانه‌وه‌یه‌کی تردا: فهرمووی: ره‌نگه ههر ماچت کردبی یا نو‌قرچت لی گرتبی یا ته‌ماشات کردبی؟ گوتی: نه، تا پیئی فهرموو: (هل نکتها؟ قال: نعم) نه‌دیی گاوت‌ه؟ گوتی: ئا، جا نه‌وجا فهرمووی: ژنت هیئاوه؟ گوتی: ئا هیئاومه. جا نه‌وسا چه‌زرت (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمانی کرد سه‌نگه ساریان کرد.

(۷) بخاری. حدود: ۶۸۲۵، ۶۸۲۶، ۶۸۱۵، ۷۱۶۷. مسلم. حدود: ۴۳۹۶ — ۴۴۰۶. أبُو داؤد. حدود: ۴۴۳۳.

له‌گیرانه‌وه‌یه‌کا یاران‌ی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) له‌باره‌ی ماعیزه‌وه بوون به دوو ده‌سته، ده‌سته‌یه‌کیان ده‌یان‌گوت: ره‌نگ بی په‌شیمان‌ی گیرا نه‌بی چونکه په‌رده‌ی خودای له‌س‌ر خوی هه‌لداوه‌ته‌وه، نه‌ین‌ی خوی بی‌وشیبا‌یه باشت‌بوو، تا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) فه‌رمو‌ی: ئه‌مه په‌شیمان‌ی (توبه‌)یه‌کی وه‌های کرد ئه‌گه‌ر بی‌ت و دابه‌ش بکری به‌س‌ر نه‌ته‌وه‌یه‌کی گه‌وره‌دا به‌شی هه‌مو‌یان ده‌کا پی‌رو‌زی بی ته‌وبه‌ی به‌راستی (ش/د/ت/ن، گفته‌ی فه‌رمو‌وده‌که هی گیرانه‌وه‌ی تیرمی‌ذیه).

۲۳۵۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَى يَهُودِيَّ وَيَهُودِيَّةً قَدْ زَنَيَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَنْطَلَقَ إِلَى يَهُودَ فَقَالَ: مَا تَجِدُونَ فِي التَّوْرَةِ عَلَى مَنْ زَنَى؟ قَالُوا: نُسُودٌ وَجُوهُهُمَا وَنَحْمُهُمَا وَنُخَالِفُ بَيْنَ وَجُوهِهِمَا وَيُطَافُ بِهِمَا. قَالَ: فَأْتُوا بِالتَّوْرَةِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ. فَجَاءُوا بِهَا فَقَرَأُوهَا حَتَّى إِذَا جَاءَتْ آيَةُ الرَّجْمِ سَرَّهَا الَّذِي يَقْرَأُ بِسَدِّهِ وَقَرَأَ مَا قَبْلَهَا وَمَا بَعْدَهَا فَقَالَ: عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَامٍ وَهُوَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُرَّةً فَلْيَرْفَعْ يَدَهُ فَرَفَعَهَا فَإِذَا تَحْتَهَا آيَةُ الرَّجْمِ فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَرَجَمَا. قَالَ ابْنُ عُمَرَ: كُنْتُ فِيمَنْ رَجَمَهُمَا فَلَقَدْ رَأَيْتُهُ يَقِيهَا مِنَ الْحِجَارَةِ بِنَفْسِهِ^(۸).

ئیب‌نو عومه‌ر (خودایان لئ‌رازی بی) ده‌لی پیاویکی جووله‌که‌و ژنیکی جووله‌که شه‌روا‌لیسییان کرد‌بوو، هی‌نایانن بۆ‌لای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) چوو بۆ‌لای جووله‌که‌کان فه‌رمو‌ی: ئه‌گه‌ر که‌سی داوین پیسی بکا به‌پی ته‌ورات ئیوه چی لئ ده‌که‌ن؟ گوتیان: رووی هه‌ردو‌ولایان ره‌ش ده‌که‌ین و به‌روو‌پشت سواری دوو و لا‌خیان ده‌که‌ین و ده‌یان‌گیرین به‌ناو دی‌دا تا ببن به په‌ندو ریسوا‌بن. فه‌رمو‌ی: ئه‌گه‌ر راست ده‌که‌ن ته‌وراته‌که بینن جا ته‌وراته‌کیان هی‌ناو ده‌ستیان کرد به خویندنه‌وه‌ی تا گه‌یشته سه‌ر ئایه‌تی ره‌جم‌کردن، ئه‌وکه‌سه‌ی که ده‌یخویندنه‌وه ئه‌م ئایه‌ته‌ی کر به‌ژیر ده‌ستی‌وه‌و

(۸) بخاری. مناقب: ۳، ۱۳۲۹، ۴۵۵۶، ۶۸۱۹، ۶۸۴۱، ۷۳۲۲، ۷۵۴۳. مسلم. حدود: ۴۴۱۲ - ۴۴۱۵. أبو

داؤد. حدود: ۴۴۴۶. ترمذی. حدود: ۱۴۳۶.

په‌راندی و نه‌یخوینده‌وه، به‌لک‌وو ئایه‌ته‌کانی پیش و پاشی ئه‌م ئایه‌ته‌ی خوینده‌وه، عه‌بدوللای کوری سه‌لام که زانایه‌کی گه‌وره‌ی جووله‌که بوو ئیسه‌لام بوو که ئه‌وکاته له‌خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا بوو، عه‌بدوللای کوری سه‌لام گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! پیی به‌رموو که ده‌ستی هه‌لپری، جا که ده‌ستی هه‌لپری ئایه‌ته‌که له‌ژیر ده‌ستیا بوو. ئینجا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمانی فه‌رموو ژن و پیاوه‌که‌یان سه‌نگه‌سارکرد، ئیبنو عومه‌ر گوتی: من خوُم یه‌کیک بووم له‌وکه‌سانه که به‌رده‌بارانیان کردن، ته‌ماشامکرد که پیاوه‌که خوُی ده‌دایه به‌ربه‌رده‌کان تا به‌رژنه‌که نه‌که‌ون! (ش/د/ت/ن).

۲۳۵۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا زَكَتِ الْأُمَّةُ فَتَبَيَّنَ زَنَاها فَلْيُجْلِدْها (سَيِّدْها)، وَلَا يُتْرَبْ (أَي لَا يُعْتَفَ وَلَا يُؤْبَخ)، ثُمَّ إِنْ زَكَتِ فَلْيُجْلِدْها، وَلَا يُتْرَبْ، ثُمَّ إِنْ زَكَتِ الثَّالِثَةُ فَلْيَبْعْها، وَلَوْ بِحَبْلٍ مِنْ شَعْرِ. رواهما الخمسة. نسأل الله السر والتوفيق لما يُحب ويرضى آمين^(۹).

ئه‌بو هوره‌یره (خودای لی رازی بن) گوتی: هه‌زهرت (دروودی خودای له‌سه‌ر بن) ده‌فه‌رموی: ئه‌گه‌ر که‌نیزه‌ک زینای کردو زیناکه‌ی ئیسه‌پات بوو، با خاوه‌نه‌که‌ی داری هه‌ددی لی بداو ئیتیر سه‌ر کوڤنه‌ی نه‌کاو هه‌موو کاتئ نه‌یداته‌وه به‌چاویا جا ئه‌گه‌ر دیسان زینای کرده‌وه با دوو باره داری هه‌ددی لی بداته‌وه ئیتیر سه‌ر کوڤنه‌ی نه‌کاو هه‌موو کاتئ نه‌یداته‌وه به‌چاویا، به‌لام ئه‌گه‌ر بو جاری سیه‌هم زینای کرده‌وه ئیتیر ئه‌گه‌ر فروشتوو یه‌تی به‌په‌تیکی موو با بیفرۆشی. (ش/د/ت/ن).

^(۹) بخاری. بیوع: ۲۱۵۲، ۲۱۵۳، ۲۲۲۳، ۲۲۲۴، ۲۵۵۵، ۶۸۳۷، ۶۸۳۹. مسلم. حدود: ۴۴۲۰. أبُو داوُد. حدود:

۹۳) همدی شهرعی جیبه‌جی ناکری له‌سهر زنی زه‌یستان و زنی سکیر تا
منداله‌که‌یان نه‌بی و نه‌بوورینه‌وه:

لایقام الحد علی النساء والحامل حتی تضع

۲۳۶- خَطَبَ عَلِيٌّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فَقَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَقِيمُوا عَلَيَّ أَرْقَائَكُمْ الْحَدَّ مَنْ أَحْصَنَ مِنْهُمْ وَمَنْ لَمْ يُحْصِنْ فَإِنَّ أُمَّةَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) زَكَتٌ فَأَمَرَنِي أَنْ أَجْلِدَهَا فَإِذَا هِيَ حَدِيثُ عَهْدٍ بِنَفَاسٍ فَخَشِيتُ إِنْ أَنَا جَلَدْتُهَا أَنْ أَقْتُلَهَا فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: أَحْسَنْتَ^(۱).

عه‌لی (خودای لی خزش نوود بن) وتاریکی‌دا، گوتی: ئه‌ی خه‌لکینه! داری همدد
بدن له‌به‌نده‌و که‌نیزه‌کانتان، چ ژن و پیاو بن، چ کوپو کچ بن، چونکه
جاریکیان که‌نیزه‌کیکی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بن) داوینپیس‌سی کردبوو،
حه‌زرت فه‌رمانی کرد به‌من که داری همددی لی بده‌م، که روانیم تازه مندالی
بووه، ترسم لی نیست نه‌گهر داری همددی لی بده‌م له‌وانه‌یه که بیکورژم و
جیبه‌جی کردنی همدده‌که‌م دواخست، جا که‌ئه‌مه‌م عه‌رزی پیغه‌مبه‌ر کرد
فه‌رمووی: ئافه‌ریم! (م/د/ت/ن).

۲۳۶- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ امْرَأَةً مِنْ جُهَيْنَةَ أَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهِيَ حُبْلَى مِنَ الزَّوْنِ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَصَبْتُ حَدًّا فَأَقِمْنِي عَلَيْهِ. فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَلِيَّهَا فَقَالَ: أَحْسِنِ إِلَيْهَا فَإِذَا وَضَعَتْ فَائْتِنِي بِهَا. فَفَعَلَ فَأَمَرَ بِهَا نَبِيُّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَشَكَّتْ عَلَيْهَا ثِيَابُهَا ثُمَّ أَمَرَ بِهَا فَرُجِمَتْ ثُمَّ صَلَّى عَلَيْهَا فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: تُصَلِّي عَلَيْهَا يَا نَبِيَّ اللَّهِ وَقَدْ زَكَتْ؟ فَقَالَ: لَقَدْ تَابَتْ تَوْبَةً لَوْ قُسِمَتْ بَيْنَ سَبْعِينَ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ لَوَسِعَتْهُمْ وَهَلْ وَجَدْتَ تَوْبَةً أَفْضَلَ مِنْ أَنْ جَادَتْ بِنَفْسِهَا لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. رَوَاهُمَا الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۲).

(۱) مسلم. حدود: ۴۴۲۵، ۴۴۲۶، ترمذی. حدود: ۱۴۴.

(۲) مسلم. حدود: ۴۴۰۸. أبو داود. حدود: ۴۴۴۰.

عیمرانی کوپی حوصه‌ین (خودای ئی رازی بی) گوتی: ژنیکی جووه‌ینه‌یی
 زۆلیکی له‌سکدا بوو، هاته‌ خزمه‌تی چه‌زرت (دروودی خودای له‌سهرین) عه‌رزیکرد:
 ئه‌ی ره‌هبه‌ری خودا! شایانی چه‌ددم چه‌ددم ئی بده، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای
 له‌سهرین) هه‌قداریی ژنه‌که‌ی گازکردو فهرمووی: باش به‌بوئی و چاک به‌ له‌گه‌لی،
 که‌ سککه‌ی دانا ژنه‌که‌م بو بینه ئه‌ویش ئاوا‌ی کردو فهرمایشته‌که‌ی
 پیغه‌مبه‌ری به‌جئ هی‌نا، ئینجا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمانی فهرموو
 ژنه‌که‌یان به‌ جله‌کانی خۆیه‌وه شه‌ته‌ک دا هه‌تا له‌کاتی سه‌نگه‌ سارکردندا
 له‌شی ده‌رنه‌که‌وئ ئینجا فهرمانی کرد به‌رده‌باران کرا، له‌ پاشا خۆی نویژتی
 مردووی له‌ سه‌ری کرد، عومه‌ریش پیی گوت: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌مه
 داوین پیسی کردوو که‌چی تو نویژتی له‌سه‌ر ده‌که‌ی! فهرمووی: به‌ راستی
 ئه‌مه ته‌وبه‌یه‌کی وه‌های کردوو ئه‌گه‌ر بی‌تو دابه‌شیکرئ به‌سه‌ر چه‌فتا که‌س
 له‌ خه‌لکی مه‌دینه‌دا به‌شی هه‌مویان ده‌کا، ته‌وبه‌ له‌وه‌ باشتر ده‌بی چی بی که‌
 گیانی خۆیی به‌خشی له‌به‌ر ره‌زامه‌ندیی خودای گه‌وره‌! (م/د/ت/ن).

٩٤) حوکمی هه‌تیوبازی و لاقه‌کردنی نازه‌ل و چوونه‌لای ژنی خۆیی (ژنی مه‌هره‌م) : (حکم اللواط واتیان البهائم والحارم)

٢٣٦٢- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ
 وَجَدْتُمُوهُ يَعْمَلُ عَمَلِ قَوْمٍ لُوطٍ فَأَقْتُلُوا الْفَاعِلَ وَالْمَفْعُولَ بِهِ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ (بِسند
 ضعیف، ولفظ النسائي: لَعَنَ اللَّهُ مَنْ عَمِلَ عَمَلِ قَوْمِ لُوطٍ^(١)).

ئیینو عه‌بیاس (خودایان ئی رازی بی) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین)
 فهرمووی: ئه‌گه‌ر دیتان یه‌کئ پیشه‌که‌ی هۆزی لوط ده‌کا واته‌: به‌ پاش
 سواری یه‌کئ بووه‌ بکه‌رو بده‌ر هه‌ردووکیان بکوژن (د/ت/ن-سند ضعیف)
 گفته‌ی (ن) به‌پیئ شه‌رحه‌که‌ ئاوا‌یه‌: نه‌فرینی خودا له‌و که‌سه‌ بی، که‌
 پیشه‌که‌ی هۆزی لوط ده‌کا: له‌عه‌ته‌ی خودا له‌ هه‌تیوباز.

(١) بسند ضعیف.

۲۳۶۳- وللمزمی: إِنَّ أَخَوْفَ مَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي عَمَلُ قَوْمٍ لُوطٍ^(۲).

تیرمیزی (خودای فی رازی بن) ده‌گی‌ریت‌ه‌وه که حه‌زرت (دروودی خودای له‌س‌ربن) فه‌رموویه‌تی: شتئی که مه‌ترسی زوری لی‌بکری بۆ ئۆمه‌تم و ترسی گه‌وره‌م لی‌ی هه‌بن پیشه‌ی هۆزی لووته (ت-س/ح).

۲۳۶۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أَتَى بِهِيمَةً فَأَقْتُلُوهُ وَأَقْتُلُوهَا مَعَهُ. قُلْتُ: لِأَبْنِ عَبَّاسٍ: مَا شَأْنُ الْبَهِيمَةِ؟ قَالَ: مَا أَرَاهُ قَالَ: ذَلِكَ إِلَّا أَنَّهُ كَرِهَ أَنْ يُؤْكَلَ لَحْمُهَا وَقَدْ عُمِلَ بِهَا ذَلِكَ الْعَمَلُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ (مَرْفُوعاً وَمَوْقُوفاً عَلَى ابْنِ عَبَّاسٍ وَلِذَا كَانَ ضَعِيفاً وَلَمْ يَأْخُذْ بِهِ الْأَثَمَةُ الْأَرْبَعَةُ فَلَا تَقْتُلُ الْبَهِيمَةَ وَلَا الْفَاعِلُ بَلْ يُعْزَرُ بِمَا يَرَاهُ الْحَاكِمُ)^(۳).

دیسان گوتی: حه‌زرت (خودای فی رازی بن) ده‌فه‌رموی: که‌سی پ‌رواته لای چوارپا (به‌هیمه) یی خوی بکوژن و چوار پی‌که‌یش له‌گه‌لیا بکوژن گوتم: به ئیبنو عه‌بباس (خودایان فی رازی بن): چوار پی‌که له به‌رچی؟ گوتی: وا ده‌زانم بویه وایفه‌رموو چونکه حه‌زناکا که گوشتی بخوری له‌گه‌ل کردنی ئه‌وئیشه ناشیرینه له‌گه‌لیا (ئیمامی نه‌بو داوودو ئیمامی تیرمیزی- خودایان فی رازی بن) ئهم فه‌رمووده‌یه‌یان جارئ به‌مه‌رفووعی- واته: تا سه‌ر پی‌غه‌مبه‌ر خوی- و جارئ به مه‌قووفی تا سه‌ر ئیبنو عه‌بباس ریوایه‌ت کردوو، جا له‌به‌رئه‌وه به ضه‌عیف داده‌نری، وه که‌س له‌چوار ئیمامه‌کان ره‌فتیان پی نه‌کردوو، نه چارپاگی‌که ده‌کوژری و نه چارپاکه، ئه‌وه‌نده هه‌یه فه‌رمانه‌ره‌وا چی به باش بزانی به‌وه بکه‌ره‌که ته‌می و سه‌ره‌نشست ده‌کا. ئه‌مه‌ی وا له‌ناو که‌وانه‌کانا له شه‌رحه‌که وه‌رگیراوه).

۲۳۶۵- کَمَا رَوَى (أَيِ الْإِمَامَانِ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيِّ): عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: لَيْسَ عَلَى الذِّی یَأْتِی الْبَهِيمَةَ حَدٌّ.

(۲) بسند حسن (شرحه).

(۳) ضعیف.

ثیبنو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بئ) ده‌لئ: حه‌دد له‌سه‌ر که‌سه‌ئ نیه که ب‌رواته لای گیانله‌به‌ری چارپا (د/ت).

۲۳۶۶- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَقِيتُ عُمَى وَمَعَهُ رَايَةٌ فَقُلْتُ لَهُ: أَيْنَ تُرِيدُ؟ قَالَ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى رَجُلٍ نَكَحَ امْرَأَةً أَبِيهِ فَأَمَرَنِي أَنْ أَضْرِبَ عُنُقَهُ وَأَخَذَ مَالَهُ.

به‌راء (خودای ئی رازی بئ) گو‌تی: مامه‌م ئالایه‌کی پئ بوو تووشی بووم گو‌تم: ده‌چیت بو کو‌ی؟ گو‌تی: پیاوئ باوه‌ژنی خو‌یی ماره‌کردو‌ته‌وه، پیغه‌مبه‌ر (دیرو‌دی خودای له‌سه‌ربئ) منی نار‌دوو‌ه بو لای که بچم له گه‌ردنی بده‌م و مال‌ه‌که‌یشی به تالان بیه‌م (د/ت/ن-س/ح).

۲۳۶۷- وَوَقَعَ عَلَى جَارِيَةٍ امْرَأَتِهِ فَرَفَعَ إِلَى الثُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ وَهُوَ أَمِيرٌ عَلَى الْكُوفَةِ فَقَالَ: لَأَقْضِيَنَّ فِيكَ بِقَضِيَّةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنْ كَانَتْ أَحْلَتْهَا لَكَ جَلْدُكَ مِائَةً وَإِنْ لَمْ تَكُنْ أَحْلَتْهَا لَكَ رَجْمُكَ بِالْحِجَارَةِ. فَوَجَدُوهُ قَدْ أَحْلَتْهَا لَهُ فَجَلَدَهُ مِائَةً. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۱).

پیاوئ چوو بووه لای که‌نیزه‌کی ژنه‌که‌ی، هینایان بو لای نوعمانی کو‌پی به‌شیر، بو داد‌خوایی، نوعمان له‌و کاته‌دا فه‌رمان‌په‌وای کو‌وفه بوو، گو‌تی: پیغه‌مبه‌ر (دیرو‌دی خودای له‌سه‌ربئ) خو‌ی چو‌ن بریاری داوه له وینه‌ی ئەم مه‌سه‌له‌یه‌دا منیش ئاوا بریار ده‌ده‌م به‌سه‌ر تو‌دا: ئە‌گه‌ر ژنه‌که‌ت له‌وه‌وپیش هه‌لا‌ئێ کردبئ بو‌ت ئە‌وا له‌م حال‌ه‌ته‌دا ته‌نیا سه‌د داری هه‌ددت ئی ده‌ده‌م، ئە‌گینا به به‌رد به‌رده‌بارانت ده‌که‌م که ته‌ماشایان کرد ژنه‌که‌ی هه‌لا‌ئێ کردبوو بو‌ی، جا له‌به‌ره‌ئه‌وه ته‌نیا سه‌د داری هه‌ددیان ئی دا (د/ت/ن-سند مضطرب).

(۱) فه‌یه اضطراب.

۹۵) هددی بوختیان و جمین و جادو و بازیی

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ، إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ} (۵/۲۴).

واته: خودای گه‌وره ده‌فرموی: ئەو کەسانە‌ی کە بوختان ده‌که‌ن بۆ ئافره‌تی پاکیزه‌ی داوینپاک، گهر چوار شایه‌تی دادپه‌روه‌ریان راست کرده‌وه له‌سه‌ر ئەو کرده‌وه ناله‌باره ئەوه باشه، ئەگینا هه‌شتا داریان ئی بدەن، وه له‌پاش ئەوه ئیتر شایه‌تیان قه‌بوول مه‌که‌ن بۆ هیچ باسو خواستی هه‌تا هه‌تایه، وه ئەوانه به فاسیق و له‌ری ده‌رچوو ده‌ناسرین، ئەوانه‌یان نه‌بی که په‌شیمان ده‌بنه‌وه له‌و بوختیان‌ه‌و له‌ دوا‌ی ئەوه کرده‌وی خویان باش ده‌که‌ن، ئەوه به راستی خوداوه‌ندی گه‌وره تاوان به‌خش و میهره‌بانه.

۲۳۶۸- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَعْتَرَفَ أَنَّهُ زَنَى بِامْرَأَةٍ سَمَّاها لَهُ فَبَعَثَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَيْهَا فَسَأَلَهَا، فَأُكْرِتَ فَجَلَدَهُ الْحَدَّ وَتَرَكَهَا. وَفِي رِوَايَةٍ: وَكَانَ بِكَرًّا فَجَلَدَهُ مِائَةً وَسَلَّاهُ النَّبِيُّ عَلَى الْمَرْأَةِ فَعَجَزَ وَكَذَبَتْهُ فَجَلَدَهُ حَدَّ الْفَرِيَةِ ثَمَانِينَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ (۱).

سه‌هلی کو‌ری سه‌عد (خودای ئی رازی بن) گو‌تی: پیاوی هاته لای پیغه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌ربین) ددانی پیا‌نا که له‌گه‌ل ژنی‌کا داوینپییسی کردووه، وه ناوی ژنه‌که‌یشی هینا، پیغه‌مبه‌ر ناردی بۆ لای ژنه‌که‌و پرسیا‌ری لی‌کرد، ژنه‌که نه‌چووّه ژیر شتی وا، جا پیغه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌ربین) داری هددی له‌ پیاوه‌که‌داو وازی له‌ ژنه‌که‌ هینا. له‌ گه‌ڕانه‌وه‌یه‌کا: پیاوه‌که کو‌رپوو واته: بوخچه‌ی نه‌کراوه‌بوو هیشتا ژنی نه‌هینابوو پیغه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌ربین) سه‌د داری هددی ئی داو داوای ئی کرد به‌لگه له‌سه‌ر ژنه‌که راست بکاته‌وه، بۆی نه‌کرا، وه ژنه‌که‌یش نه‌چووّه ژیر شتی وا جا هه‌شتا داری تریشی ئی دا له‌باتی هددی بوختیان (د-سند صالح-ن).

(۱) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

۲۳۶۹- وَ قَالَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا): لَمَّا نَزَلَ عُذْرِي قَامَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى الْمَنْبَرِ فَذَكَرَ ذَلِكَ وَقَلَّ الْقُرْآنَ فَلَمَّا نَزَلَ عَنِ الْمَنْبَرِ أَمَرَ بِالرَّجُلَيْنِ وَالْمَرْأَةِ فَضَرَبُوا حَذَّهْمَ. (والحدودون هم حسان بن ثابت ومصطح ابن أئانة وحننة بنت جحش). رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۲).

عائیشه (خودای نازی بن) گوئی: کاتی که نهو نایه تانه هاتنه خواره وه، که باسی پاکى و داوینپاکى منیان تیایه، پیغهمبر (درودى خودای لهسربین) هستا چووه سهر دوانگه و دوانیکى داو نهو باسه ی باسکردو نایه ته کانی خوینده وه بو خه لکه که، جا که هاته خواره وه له دوانگه که فه رمانی فه رموو دارى هدیان دا له هه ردوو پیاوه که که هه سسانی کوپی ثابت و میسطه حی کوپی نوثاته بوون وه هه روه ها له ژنه که یش که هه منه ی کچی جه حش بوو، ژن خوشکی پیغهمبر بوو، چونکه خوشکی زهینه بی کچی جه حش بوو که ژنی پیغهمبر بوو (د/ت/ن-س/ح = نیامان نه بو داوودو ترمیذی و نه سائی (رهزای خودایان لبین) به سه نه دیکی هه سه ن نه م فه رموده یه یان گیراوه ته وه).

۲۳۷۰- وللبخاري: مَنْ قَذَفَ مَمْلُوكَهُ وَهُوَ بَرِيءٌ مِمَّا قَالَ، جُلِدَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، إِلَّا أَنْ يَكُونَ كَمَا قَالَ^(۳).

هه زهت (درودى خودای لهسربین) ده فه رموی: که سی بوختیان بکا بو به نده ی خو، به لام به نده که بی تاوان و پاک بی لهو قسه و بوختیانه نه وه نهو که سه بوختیانکه ره له روژی قیامه تا دارى هه ددی لی ده دری (ب- خودای نازى بن).

۲۳۷۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا قَالَ الرَّجُلُ لِلرَّجُلِ يَا يَهُودِيٌّ فَاضْرِبُوهُ عَشْرِينَ وَإِذَا قَالَ يَا مُخَنَّثٌ فَاضْرِبُوهُ عَشْرِينَ وَمَنْ وَقَعَ عَلَى ذَاتِ مَحْرَمٍ فَاقْتُلُوهُ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ بِسَنَدٍ ضَعِيفٍ^(۴).

(۲) بسند حسن (شرحه).

(۳) بخاری. محاربین: ۶۸۵۸. مسلم. ایمان: ۴۲۸۷.

(۴) ضعیف.

ثیبنو عه‌بباس (خودایان فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌فرموی: نه‌گهر پیاوی به پیاویکی تری گوت: نه‌ی جووله‌که! نه‌وه بیس داری فی دهن هه‌روه‌ها نه‌گهر پیشی گوت: نه‌ی سهرژنانی! نه‌گهر که‌سیکی‌ش سوار ئافره‌تیکی خوئی (مه‌حرهم) بوو بیکوژن (ت-سند ضعیف).

۲۳۷۲- عَنْ جُنْدُبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: حَدُّ السَّاحِرِ ضَرْبُهُ بِالسَّيْفِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالْحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ. نَسَأَلَ اللَّهُ السِّرَّ وَالتَّوْفِيقَ^(۵).

جوندوب (خودای فی رازی بن) له‌هه‌زده‌ته‌وه (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌فرموی: هه‌ددی جادووبان نه‌وه‌یه به شمشیر ده‌کوژنی (ت/حاکم:ص).

۹۶) باسی شه‌شه‌م: باسی هه‌ددی ئاره‌قخور:

الباب السادس: في حد شارب الخمر

۲۳۷۳- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) جَلَدَ فِي الْخَمْرِ بِالْجَرِيدِ وَالنَّعَالِ ثُمَّ جَلَدَ أَبُو بَكْرٌ أَرْبَعِينَ. فَلَمَّا كَانَ عُمَرُ وَدَنَا النَّاسُ مِنَ الرَّيْفِ وَالْقُرَى قَالَ: مَا تَرَوْنَ فِي جَلْدِ الْخَمْرِ؟ فَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ: أَرَى أَنْ تَجْعَلَهَا كَأَخَفِ الْحُدُودِ. فَجَلَدَ عُمَرُ ثَمَانِينَ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ. وَفِي رِوَايَةٍ: أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِرَجُلٍ قَدْ شَرِبَ الْخَمْرَ فَجَلَدَهُ بِجَرِيدَتَيْنِ (بِسَعْفَتَيْنِ) نَحْوَ أَرْبَعِينَ. وَلَفِظَ التِّرْمِذِيُّ: ضَرَبَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْحَدَّ بِنَعْلَيْنِ أَرْبَعِينَ.

نه‌نه‌س (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رمانی ده‌فرموو ئاره‌ق خوریان به په‌لکه خورماو سؤل داریکاری ده‌کرد، له‌پاشا نه‌بویه‌کر له‌کاتی جینشین خویدا چل داری بو‌پرییه‌وه، کاتی که عومه‌ر بوو به‌جینشین خه‌لک به‌هوی نه‌وه‌وه که په‌یوه‌ندییه‌کی زوریان په‌یدا کردبوو له‌گه‌ل لادی و دیهاتا مه‌یخواردنه‌وه په‌ره‌ی سه‌ندبوو جا بو‌یه عومه‌ر راویژی به‌هاو‌پریان کردو گوتی: له‌باره‌ی داری هه‌ددی مه‌یخواردنه‌وه ئیوه راتان

(۵) صحیح عند الحاکم.

چییه و چی به باش ده‌زانن؟ نهو ره‌حمانی کوپری عه‌وف گوتی: من رام نه‌وه‌یه که به‌قده سووکترین حه‌ددی لی بکه‌ی که حه‌ددی بوختانه، که هه‌شتا داره ئینجا عومهر بو که‌سئ ئاره‌ق بخواته‌وه هه‌شتا داری بو برییه‌وه (ش/د/ت) له گپ‌رانه‌وه‌یه‌کا: کابرایه‌کیان هی‌نا بو لای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) ئاره‌قی زه‌قنه‌مووت کردبوو، به دوو په‌لکه خورما ده‌وری چل داری لی‌دا. گفته‌ی (ت): پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) به جووتی سؤل حه‌ددی لی‌دا، چل جاری پیا مالی.

۲۳۷۴- قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِرَجُلٍ قَدْ شَرِبَ قَالَ: اضْرِبُوهُ. قَالَ: أَبُو هُرَيْرَةَ فَمِنَّا الضَّارِبُ يَدِهِ، وَالضَّارِبُ بِنَعْلِهِ، وَالضَّارِبُ بِثَوْبِهِ، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ: أَخْزَاكَ اللَّهُ. قَالَ: لَا تَقُولُوا هَكَذَا لَا تُعِينُوا عَلَيْهِ الشَّيْطَانُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۲).

نه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بن) گوتی: کابرایه‌کیان هی‌نا بو لای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) خواردبوویه‌وه. فه‌رمووی: ئاده‌ی لیی دهن ئیتر هه‌مان بوو به‌ده‌ستی لیی ده‌دا، هه‌مان بوو به سۆله‌که‌ی، هه‌مان بوو به جله‌که‌ی، که کابراکه رۆیی هه‌ندی که‌س گوتیان: خوا روزه‌ردو شه‌رمه‌زارت کا. پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌س‌رین) فه‌رمووی: وا مه‌لین، مه‌بن به کۆمه‌کی شه‌یتان له سه‌ری! (ب/د).

۲۳۷۵- كَانَ رَجُلٌ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُسَمَّى عَبْدَ اللَّهِ، وَكَانَ يُلَقَّبُ حِمَارًا، وَكَانَ يُضْحِكُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، وَكَانَ قَدْ جَلَدَهُ فِي الشَّرَابِ، فَأُتِيَ بِهِ يَوْمًا فَأَمَرَ بِهِ فَجُلِدَ، فَقَالَ: بَعْضُ الْقَوْمِ: اللَّهُمَّ الْعَنْهُ مَا أَكْثَرَ مَا يُؤْتَى بِهِ. فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): لَا تَلْعَنُوهُ، فَوَاللَّهِ مَا عَلِمْتُ إِلَّا أَنَّهُ يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ^(۳). رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ).

(۲) بخاری. حدود: ۶۷۷۷، ۶۷۸۱.

(۳) بخاری. حدود: ۶۶۶۷۸۰.

به‌سهرینیی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) پیاوئی هه‌بوو ناوی عه‌بدوللا بوو، نازناوی که‌ر (حیمار) بوو، جارو بار پیغه‌مبه‌ری ده‌هینایه پیکه‌نین، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) گه‌ئی جار له‌سهر مه‌یخواردنه‌وه دارکاری ده‌کرد، روژئی هینابوویان، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) شه‌مری فه‌رموو دارکاریان کرد، هه‌ندی که‌س گوتیان: له‌عنه‌تی خودای لیبی، چه‌نده به‌ زوری ده‌یه‌نین!! پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: نه‌فرین (له‌عنه‌تی) ی لی مه‌که‌ن، ده‌سا به‌ خودا من ئاگام لییه‌تی که‌ خوداو پیغه‌مبه‌ری خودای خووش ده‌وی (بوخاری).

۲۳۷۶- عَنْ أَبِي سَاسَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: شَهِدْتُ عُثْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَأَتَى بِالْوَلِيدِ قَدْ صَلَّى الصُّبْحَ رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ قَالَ: (وَهُوَ بَعْدُ سَكَرًا) أَرَبِدُّكُمْ فَشَهِدَ عَلَيْهِ رَجُلَانِ أَحَدُهُمَا حُمْرَانِ أَلَّهُ شَرِبَ الْخَمْرَ وَشَهِدَ آخَرُ أَنَّهُ رَأَاهُ يَتَقَيًّا، فَقَالَ عُثْمَانُ: مَا قَاءَ إِلَّا بَعْدَ مَا شَرِبَ فَقَالَ: يَا عَلِيُّ قُمْ فَاجْلِدْهُ. فَقَالَ عَلِيُّ: قُمْ يَا حَسَنُ فَاجْلِدْهُ. فَقَالَ الْحَسَنُ: وَلَّ حَارَهَا مَنْ تَوَلَّى قَارَهَا فَقَالَ: يَا ابْنَ جَعْفَرٍ قُمْ فَاجْلِدْهُ. فَجَلَدَهُ وَعَلِيُّ يَعُدُّ حَتَّى بَلَغَ أَرْبَعِينَ فَقَالَ: أَمْسِكْ. ثُمَّ قَالَ: جَلَدَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَرْبَعِينَ وَجَلَدَ أَبُو بَكْرٍ أَرْبَعِينَ وَعُمَرُ ثَمَانِينَ وَكُلُّ سُنَّةٍ وَهَذَا أَحَبُّ إِلَيَّ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ.^(۴)

ئه‌بو ساسان (خودای ئی‌رازی بن) گوتی: له‌ خزمه‌تی عوسماندا بووم کاتی وه‌لیدیان هینا به‌سهرخووشی به‌رنوژی‌یی نوژی‌ی به‌یانی کرد بوو، که‌ دوو رکات ده‌کا ده‌ئی: زیادیی ده‌که‌م بو‌تان، دوو پیاویش شایه‌تیان لیدا: یه‌کیکیان که‌ حومران بوو گوتی: ئاره‌قی خواردبووه، شه‌وی تریشیان گوتی: منیش دیم که‌ ده‌رشایه‌وه، عوسمانی برایشی گوتی: بو‌یه رشاوته‌وه چونکه‌ خواردوویه‌تییه‌وه: تا نه‌خواته‌وه نارشیته‌وه، ئینجا عوسمان گوتی: شه‌ی عه‌ی: هه‌لسه‌ دارکاری بکه‌، عه‌لیش گوتی: شه‌ی هه‌سه‌ن! هه‌لسه‌ دارکاری بکه‌، هه‌سه‌ن گوتی: کئی خووشیه‌که‌ی ده‌نووشی با هه‌ر شه‌ویش تالییه‌که‌ی بجیژی! جا

(۴) مسلم. حدود: ۴۴۳۲. أبو داود. حدود: ۴۴۸۰، ۴۴۸۱. ابن ماجه. حدود: ۲۵۷۱.

عه‌لی گوتی: ئه‌ی کوپی جه‌عفر! ئاده‌ی تو هه‌ئسه دارکاری بکه، جا کوپه‌که‌ی جه‌عفر داره‌کانی ئی دهاو عه‌لیش ده‌یژماردن، هه‌تا بوون به چل دار، عه‌لی گوتی: ئیتر به‌سه، ئینجا گوتی: پیغه‌مبه‌ر خو‌ی (درویدی خودای له‌سهرین) چل داری ئی دها، ئه‌بو به‌کریش هه‌روه‌ها، به‌لام عومه‌ر هه‌شتا داری ئی دها، ئه‌مانه هه‌مویان هه‌ر سوننه‌تن و ریگه‌ی شه‌رعن، وه‌ئی من به‌ش به‌حالی خو‌م چله‌که‌م پی‌ باشتره له‌به‌رئه‌وه که ئه‌مه سوننه‌تی پیغه‌مبه‌ر خو‌یه‌تی (م/د).

۹۷) ته‌می‌کردن (ته‌عزیر = سوو‌ککردن) به‌لیدان و به‌به‌ندکردن و به‌ره‌هه‌نه‌کردن ده‌بی: (التعزیر بالضرب والحبس والنفي)

۲۳۷۷- عَنْ أَبِي بُرْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يُجْلَدُ فَرْقَ عَشْرِ جَلَدَاتٍ إِلَّا فِي حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

ئه‌بو بو‌رده (خودای ئی رازی بی) له پیغه‌مبه‌ره‌وه (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رمو‌ی: مه‌گه‌ر بو‌ حه‌ددی شه‌رعی ئه‌گینا له‌سه‌ر هه‌یچ شتیکی تر له ده دار، (جه‌لده) زیاتر له که‌س نادری (ش/د/ت/ن).

۲۳۷۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ضَرَبَ وَغَرَبَ وَأَنَّ أَبَا بَكْرٍ ضَرَبَ وَغَرَبَ وَأَنَّ عُمَرَ ضَرَبَ وَغَرَبَ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ خُزَيْمَةَ وَصَحَّحَهُ^(۲).

ئیب‌نو عومه‌ر (خودایان ئی رازی بی) گوتی: هه‌م پیغه‌مبه‌رو هه‌م ئه‌بو‌بک‌رو هه‌م عومه‌ر بو‌ ته‌می‌کردن له پیاو خراپیان دهاو سه‌ره‌رای ئه‌وه‌یشه شاربه‌ده‌ریشیان ده‌کردن! (ت/حا‌کم/ئیب‌نو خوزه‌یمه:ص).

۲۳۷۹- حَبَسَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلًا فِي تُهْمَةٍ ثُمَّ خَلَّى عَنْهُ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۳).

(۱) بخاری. حدود: ۶۸۴۸، ۶۸۴۹، ۶۸۵۰. مسلم. حدود: ۴۴۲۵. أبو داؤد. حدود: ۴۴۹۱. ترمذی. حدود: ۱۴۶۲.

(۲) صحیح عند ابن خزیمة.

جاری پیغهمبهر (دروودی خودای له‌سهرین) پیاویکی له‌سهر تۆمه‌تی به‌ندکرد،
له‌پاشا به‌ری دا (د/ت/ن/س/ح).

۲۳۸۰- وَحَسَّ الثُّعْمَانُ بْنُ بَشِيرٍ قَوْمًا أَتَّهُمُوا بِسَرِقَةٍ أَيَّامًا ثُمَّ خَلَّى عَنْهُمْ مِنْ
غَيْرِ ضَرْبٍ وَلَا امْتِحَانٍ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۴).

نوعمانی کوپی به‌شیر تاقمیکی چه‌ند روژی چه‌پسکرد به‌گومانی
دزیتی، له‌پاشا (به‌بی لیدان و به‌بی کیشمه‌کیش) به‌ره‌لای کردن! (د-
س/صالح-ن).

۲۳۸۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: لَعَنَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمُخَنَّثِينَ
مِنَ الرِّجَالِ، وَالْمُتَرَجَّلَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَقَالَ: أَخْرِجُوهُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ. فَأَخْرَجَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَانًا (أَيَّ أَنْجَشَةَ)، وَأَخْرَجَ عُمَرُ فَلَانًا (أَيَّ مَاتَعًا). رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَقَالَ الْمَوْلَفُ:
(ض) فِي بَابٍ (يَحْرُمُ التَّشَبُّهُ بِالْغَيْرِ وَالزُّورِ): رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا مُسْلِمًا^(۵).

ئیبینو عه‌بباس (خودای که‌ره‌یان لای زانی بن) گوتی: پیغهمبهر (دروودی خودای
له‌سهرین) له‌عنه‌ت و نه‌فرینی کردوه له‌پیاوی ژنانی و له‌ژنی کوپانی، وه
ده‌یفه‌رموو: مه‌هیلن بینه‌ مالتان پیغهمبهر خووی (دروودی خودای له‌سهرین) فیسار
(واته: نه‌نجه‌شه‌ی شار به‌ده‌رکرد، عومه‌ریش فیسار (واته: ماتیع‌ی
ره‌هه‌نه‌کرد (ب/د/ت/ن).

۲۳۸۲- وَ أَتَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِمُخَنَّثٍ قَدْ خَضَبَ يَدَيْهِ وَرَجَلَيْهِ بِالْحِنَاءِ
فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مَا بَالُ هَذَا؟ فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ يَتَشَبَّهُ بِالنِّسَاءِ. فَأَمَرَ بِهِ
فُنْفِيَ إِلَى النَّقِيعِ فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَا نَقْتُلُهُ؟ فَقَالَ: إِنِّي نَهَيْتُ عَنْ قَتْلِ الْمُصَلِّينَ. رَوَاهُ
أَبُو دَاوُدَ. وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ^(۶).

(۳) بسند حسن (شرحه).

(۴) رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بِسند صالح (شرحه).

(۵) بخاری. حدود: ۶۸۳۴.

(۶) سكت عنه الشارح.

پیاویکی سهر ژنانییان هیئا بۆ لای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) کابرا وه‌ک ژن هه‌ردوو ده‌ست و هه‌ردوو پیی خویی گرتبووه‌ خه‌نه. فه‌رمووی: بۆ وای له‌خوی کردوو؟ عه‌زیا‌نکرد: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! لاسایی ژنان ده‌کاته‌وه، جا چه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمانی فه‌رموو، کابراکه‌ ره‌ه‌نه‌ کرا بۆ نه‌قیع. گو‌تیان: ئه‌ی ره‌ه‌به‌ری خودا! بۆ نه‌یکوژین! فه‌رمووی: قه‌ده‌غه‌م لی‌ کراوه‌ له‌ کوشتنی نوێژکه‌ران: کوشتنی نوێژکه‌ران له‌من قه‌ده‌غه‌یه (دروودی خودای له‌سهرین) خودای گه‌وره‌ هه‌ر خوی زۆر باشی لی‌ ده‌زانن.

۹۸) نه‌ له‌ ده‌مووچاو ده‌دری و نه‌ هه‌ددیش له‌ناو مزگه‌وتا جیبه‌جی ده‌کری:

لا يضرب الوجه ولا يقام الحد في المسجد

۲۳۸۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا ضَرَبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَتَّقِ الْوَجْهَ. رَوَاهُ الثَّلاَثَةُ^(۱).

ئه‌بو هوره‌یره (خودای لی‌ رازی بن) له‌ چه‌زه‌ته‌وه‌ ده‌فه‌رمووی (دروودی خودای له‌سهرین): ئه‌گه‌ر له‌ که‌سیکتان دا له‌ روخساری مه‌ده‌ن (ش/د).

۲۳۸۴- عَنْ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يُسْتَقَادَ فِي الْمَسْجِدِ وَأَنْ تُنْشَدَ فِيهِ الْأَشْعَارُ وَأَنْ تُقَامَ فِيهِ الْحُدُودُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۲).

حه‌کیمی کوپی حیزام (خودای لی‌ رازی بن) ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ریگه‌ی نه‌ده‌دا که‌ له‌ناو مزگه‌وتا بکوژ بکوژیته‌وه، یا هۆنراوه‌ی تیا ده‌وربکریته‌وه‌ و هه‌لبه‌ستی تیا بخوینریته‌وه‌ و شه‌ره‌ شیعیری تیا بکری یا داری هه‌دد بدری له‌ که‌سی، یا هه‌ددی تیا جیبه‌جی بکری (د-سند صالح-ت).

(۱) تقدم برقم: ۱۹۹۷/۷ فی تسلسل / ۲۱مجلد ۳.

(۲) بسند صالح (شرحه).

۹۹) مهرجه کانی جیبه جیکردنی هدد: (شروط اقامة الحدود)

۲۳۸۵- عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَأَلْتُ عَلِيًّا (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) هَلْ عِنْدَكُمْ شَيْءٌ مِمَّا لَيْسَ فِي الْقُرْآنِ، وَقَالَ: ابْنُ عُيَيْنَةَ مَرَّةً مَا لَيْسَ عِنْدَ النَّاسِ، فَقَالَ: وَالَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ وَبَرَأَ النَّسَمَةَ مَا عِنْدَنَا إِلَّا مَا فِي الْقُرْآنِ، إِلَّا فَهْمًا يُعْطَى رَجُلٌ فِي كِتَابِهِ وَمَا فِي الصَّحِيفَةِ. قُلْتُ: وَمَا فِي الصَّحِيفَةِ؟ قَالَ: الْعَقْلُ وَفَكَاكُ الْأَسِيرِ، وَأَنْ لَا يُقْتَلَ مُسْلِمٌ بِكَافِرٍ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۱).

➡ (ب- ۱- ز- ۱۶ ف ۱- ۸۸) گپرانده‌ی ئیره ئه‌مه‌یه: ئه‌بو جوحه‌یفه (خودای ئی رازی بئی) گوتی: پرسیارمکرد له‌هه‌لی: ئایا له‌کن ئیوه که که‌سوکاری پیغه‌مبه‌رن، وه‌ک هه‌ندی که‌س ده‌لین شتی وا هه‌یه که به تایبه‌تی هه‌ر له‌لای ئیوه هه‌بئی و له‌قورئاندا نه‌بئی؟ جارئی له‌جیاتی وشه‌ی: که له‌قورئاندا گوتی: که له‌لای خه‌لکی تر نه‌بئی؟ عه‌لی گوتی: به‌وه‌که‌سه که تو‌مه ده‌ته‌قیئی و شینی ده‌کاو هه‌موو که‌سئی له‌نه‌بوون دروست ده‌کا شتی وا له‌لای ئیمه‌نیه، هه‌رچی له‌قورئاندا نه‌بئی، له‌لای ئیمه‌یش نیه، مه‌گه‌ر تیگه‌یشتنیکی باش له‌قورئان، ئه‌ویش نه‌گه‌ر خودا بیدا به‌پیاو، به‌لام ته‌نیا ئه‌م نووسراوه‌مان له‌لا هه‌یه، گوتم: ئه‌م نووسراه چی تیا‌یه؟ گوتی: باسی خویندان و به‌ردانی دیل و ئه‌وه‌یش که موسولمان له‌جیاتی بئی بپروا (کافر) ناکوژریته‌و(ش/د/ت).

۲۳۸۶- عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ وَائِلٍ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: أَتَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِرَجُلٍ قَتَلَ رَجُلًا فَسَأَلَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَقَرَّ، فَسَلَّمَهُ لَوْلِيِّ الْمَقْتُولِ، فَذَهَبَ بِهِ وَفِي عُنُقِهِ نَسْعَةٌ يَجْرُهَا فَلَمَّا أَذْبَرَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْقَاتِلُ وَالْمَقْتُولُ فِي النَّارِ فَلَبَّغَ الْوَلِيَّ مَقَالََةَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَعَا عَنْهُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيَّ^(۲).

(۱) تقدم برقم: ۱۸۸/۱ تسلسل / ۱۶ مجلد / ۱.

(۲) مسلم. قسامه: ۴۳۶۳. أبو داؤد. دیات: ۴۴۹، ۴۵۰۰. نسئی. قسامه: ۴۷۳۷، ۴۷۳۸، ۴۷۳۹، ۴۷۴۰ — ۴۷۴۳.

عَلَقَهُ مَهْيَ كُورَى وَائِيلَ گوتی: باو کم گوتی: پیاوی پیاویکی کوشتبوو، هینایان بو خزمه‌تی پیغهمبر (دروودی خودای له‌سربین) که لئی پرسى چووہ ژیری، پیغهمبریش (دروودی خودای له‌سربین) پیاوه‌که‌ی دایه ده‌ست هه‌قداری کوژراوه‌که، ئه‌ویش بردی له‌گه‌ل خوی که بیکوژیتته‌وه، په‌تی کوشتنه‌وه‌ی له‌مل دابوو، جا که پیاوه‌که پشته‌ی هه‌لکرد پیغهمبر (دروودی خودای له‌سربین) فه‌رمووی: بکوژو کوژراو هه‌ردوو لایان جیگه‌یان ناو ئاگری دۆزه‌خه، جا که ئه‌م فه‌رمایشته‌ی پیغهمبر (دروودی خودای له‌سربین) گه‌یشتته‌وه به‌خوینره‌سی کوژراوه‌که له‌کابرای پیاو کوژ خوش بوو (م/د/ت/ن).

۲۳۸۷- وَأَصْحَابُ السُّنَنِ: مَنْ قَتَلَ عَبْدَهُ قَتْلًا وَمَنْ جَدَعَ عَبْدَهُ جَدْعًا^(۳).

ئهبو داوودو تیرمیذی و نه‌سائی (ره‌زای خودای گه‌وره‌یان نیی) به‌سه‌نه‌دیکی هه‌سه‌ن ده‌گیرنه‌وه که هه‌زرت (دروودی خودای له‌سربین) فه‌رموویه‌تی: که‌سێ به‌نده‌ی خوی بکوژی ده‌یکوژینه‌وه له‌جیاتی به‌نده‌که‌ی وه‌که‌سێ لووتی به‌نده‌ی خوی به‌ری لووتی ده‌برینه‌وه له‌جیاتی ئه‌و.

۲۳۸۸- عَنْ سُرَاقَةَ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: حَضَرْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُقِيدُ الْأَبَ مِنْ ابْنِهِ وَلَا يُقِيدُ الْإِبْنَ مِنْ أَبِيهِ. وَفِي رَوَايَةٍ: لَا تُقَامُ الْحُدُودُ فِي الْمَسَاجِدِ وَلَا يُقْتَلُ الْوَالِدُ بِالْوَلَدِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ (بِسند ضعيف، ولكن أهل العلم كلهم عليه)^(۴).

سوراقه‌ی کورپی مالیک (خودای ئی‌رازی بێ) گوتی: له‌خزمه‌تی پیغهمبردا بووم (دروودی خودای له‌سربین) کورپی له‌جیاتی باوکی ده‌کوشته‌وه، به‌لام باوکی له‌جیاتی کورپی خوی نه‌ده‌کوشته‌وه له‌گیرانه‌وه‌یه‌کا: نه‌له‌ناو مزگه‌وتا هه‌دد له‌که‌سێ ده‌دری و نه‌باوک و دایک له‌جیاتی منالیان ده‌کوژینه‌وه {تیرمیذی (خودای ئی‌رازی بێ) به‌سه‌نه‌دیکی ضعیف ئه‌م هه‌دیسه‌ی ریوایه‌ت کردوو، به‌لام زاناکان هه‌موویان له‌سه‌ر ئه‌م رایه‌ن، که به‌هه‌چه (ئه‌صل) له‌باتی وه‌چه (فه‌رع) ناکوژیتته‌وه.

(۳) بسند حسن (شرحه).

(۴) ضعیف.

۲۳۸۹- ➡ تقدم برقم ۱/۳۸۷/مجلد ۱/تسلسل ۵۱. عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ: عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ وَعَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَحْتَلِمَ وَعَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَعْقِلَ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ وَالْبُخَارِيُّ مَوْقُوفاً^(۵).

عه‌لی (خودای ن‌ی رازی بن) گوئی: پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌س‌رین) ده‌فه‌رموی: قه‌له‌م، له‌سه‌ر ئه‌م سی که‌سه‌ه‌له‌گ‌یراوه‌و هه‌رچی بکه‌ن به‌تاوان دانانری: له‌سه‌رخه‌وتوو تا‌خه‌به‌ری ده‌بیته‌وه، وه‌له‌سه‌ر مندال هه‌تا ره‌سیده‌ده‌بی، وه‌له‌سه‌ر شیئت تا‌چاک ده‌بیته‌وه (د/ت/ن). بوخاریش به‌مه‌وقوفی ریوایه‌تی کردوو.

۲۳۹۰- عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ وَاثِلٍ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا مَرْأَةً أَكْرَهْتُ عَلَى الزَّانَا: إِذْهَبِي فَقَدْ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ مَطُولاً بِسَنَدٍ صَحِيحٍ^(۶).

عه‌لقه‌مه‌ی کو‌ری وائیل گوئی: باوکم (خودای ن‌ی رازی بن) گوئی: ژنی به‌زۆر ئیشی خراپیان له‌گه‌ل دا کردبوو، پیغهمبه‌ر پیی فه‌رموو: بپۆ تو خودا لیت خو‌ش بووه‌چونکو له‌قورئانا ده‌فه‌رموی: { وَمَنْ يُكْرِهِنَّ فَإِنَّ اللَّهَ مِنَ بَعْدِ إِكْرَاهِهِنَّ غَفُورٌ رَحِيمٌ } (۳۳/۲۴).

واته: که‌سی به‌زۆری زۆرداریی داوینپ‌یسی به‌ژن بکا خودا چاوپۆشی له‌ژنه‌که‌ده‌کا (د/ت/ن-س/ص).

۲۳۹۱- وَاسْتَكْرَهَتْ امْرَأَةٌ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَدَرَأَ عَنْهَا الْحَدَّ وَأَقَامَهُ عَلَى الَّذِي أَصَابَهَا وَلَمْ يُذَكِّرْ أَنَّهُ جَعَلَ لَهَا مَهْرًا. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ. وَاللَّهُ تَعَالَى أَعْلَى وَأَعْلَم. نَسَأَلُ اللَّهَ التَّوْفِيقَ لِمَا يُحِبُّ وَيَرْضَى آمِينَ^(۷).

له‌سه‌رده‌می پیغهمبه‌ردا (درویدی خودای له‌س‌رین) ژنی به‌زۆر ئیشی خراپیان له‌گه‌لدا کردبوو، پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌س‌رین) هه‌ددی له‌سه‌ر ژنه‌که‌لابرد،

(۵) رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ مَوْقُوفاً عَلَى عَلِيٍّ قَبْلَ رَقْمِهِ: ٦٨١٥ فِي الْخُدُودِ فِي بَابِ: لَا يَرْجَمُ الْمَجْنُونُ وَالْمُنُونَةُ.

(۶) صحيح.

(۷) بسند غریب ولكن مؤین بما قبله (شرحه).

به لّام حه‌ددی له‌و پی‌اوه‌دا که چوو بووه لای، قسه‌به‌ر (راوی) باسی نه‌وه‌ی
 نه‌کرد که پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ماره‌یی بۆ دانا یانا (ت-سند غه‌ریب)
 خودای گه‌وره‌هر بۆ خووی زۆر باشی لی ده‌زانن.

۱۰۰) باسی هه‌وته‌م: باسی تاوان پۆشینو له‌تاوان خویش بوون له‌پیش

نه‌وه‌دا که بگاته لای پیشه‌واو فه‌رمانه‌وا:

الباب السابع: في العفو والستر مالم يبلغ الإمام

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ}

(۴۰/۴۲).

خودای گه‌وره‌له‌ قورئانی پیرۆزدا ده‌فه‌رمووی: وه‌ پادا‌شتی خراپه‌ خراپه‌یه
 که وه‌کو خووی، به‌لّام نه‌گه‌ر که‌سێ چاوپۆشی بکاو ئاشت بیت‌ه‌وه‌ له‌گه‌ل
 نه‌یاره‌که‌یدا نه‌وه‌ پادا‌شیکی گه‌لی گه‌وره‌ی ده‌که‌وێته‌ سه‌ر خودای گه‌وره‌.

۲۳۹۲- عَنْ أَبِي شُرَيْحٍ الْخُزَاعِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ
 أُصِيبَ بِقَتْلِ أَوْ خَبَلٍ فَإِنَّهُ يَخْتَارُ إِحْدَى ثَلَاثٍ: إِمَّا أَنْ يَقْتَصَّ وَإِمَّا أَنْ يَغْفِرَ وَإِمَّا أَنْ يَأْخُذَ
 الدِّيَّةَ، فَإِنْ أَرَادَ الرَّابِعَةَ فَخُذُوا عَلَى يَدَيْهِ وَمَنْ اعْتَدَى بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ. رَوَاهُ أَبُو
 دَاوُدَ وَالبخاري والترمذي.

ئهبو شوره‌یحی خوزاعی (خودای لی رازی بن) گوته‌ی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین)
 فه‌رمووی: که‌سێ که‌سیکی کوژرا، یا نه‌ندامیکی خووی له‌کار خرا، نه‌وه‌ خووی
 سه‌ر پشک و خاتر خوویه‌له‌ کردنی یه‌کێ له‌م سێ شته‌: یا تۆله‌ بستینن، یا
 تاوانباره‌که‌ ببه‌خشی یا خوین وه‌رگرن، به‌لّام نه‌گه‌ر داوای شتیکی تری کرد
 زیاد له‌م سێ شته‌ نه‌وه‌ ده‌ستی بگرن و مه‌یهێلن، وه‌ هه‌ر که‌سێ له‌ دوا نه‌مه
 ده‌ستدریژی و نا‌هه‌قی بکا سزایه‌کی پر ئیش و به‌سووی بۆ هه‌یه^(۱) (د/ب/ن).

^(۱) ته‌ماشای نایه‌ته‌که‌ی سه‌ره‌تای باسی ژماره‌ سێی نه‌م به‌رگه‌ بکه‌. -وهرگێر-

۲۳۹۳- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رُفِعَ إِلَيْهِ شَيْءٌ فِيهِ قِصَاصٌ إِلَّا أَمَرَ فِيهِ بِالْعَفْوِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۲).

ئەنەس (خودای ئی رازی بن) گوتی: نەمدیوە کە مەسەلەیی ببری بۆ خزمەتی پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربن) بۆ دادخوایی، کە تۆلە سەندن (قیصاص) ی تیا بووبن، نەمدیوە لە مەسەلە ی وادا کە حەزەرت (دروودی خودای لەسەربن) لایەنی ریک کەوتنی نەگرتبێ و لە رووی، ئامۆزگارییەووە فەرمانی نەکردبێ بە لیبووردن و لیخۆشبوون (د-سند صالح-ن).

۲۳۹۴- وللمزمذی: مَا مِنْ رَجُلٍ يُصَابُ بِشَيْءٍ فِي جَسَدِهِ فَيَتَصَدَّقُ بِهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ بِهِ دَرَجَةً وَحَطَّ عَنْهُ بِهِ خَطِيئَةٌ^(۳).

تیرمیذی دەگێڕێتەو: حەزەرت (دروودی خودای لەسەربن) فەرموویەتی: هەر پیاوی جەستە ی تووشی زیانی ببێ و بیکا بەخێر واتە: تاوانبارە کە ببەخشێ مسۆگەر کە خودا لە جیاتی ئەو هەم پایەیی بەرز ی دەکاتەو و هەم گوناھیکی ئی هەڵدەوهرینێ!^(۱)

^(۲) رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بَسْنَدٍ صَالِحٍ (شرحه).

^(۲) سكت عنه الشارح.

^(۱) ئەو دڵ پەژارەت لە پادە بەدەر

بۆیە وا هەڵەت پەس کرد دەفتەر

نازاری نازار هەمووی بۆ تۆیە

هێشتا هەرباشە هۆشت لا خۆیە

خوینەری هێژا هەلە پۆشی کە

بەچاوی نینصاف سەیری روژی کە

روژن من و تۆ دەترسم دوورین

کەهاتیش بەری شەبەقی سوور بن

دەنکە دەنکە لەنوسینەووەکەدا هەلەو کوژانەو ی تیادیە، جا بەم بۆنە یەووە ئەم شیعرانە ی سەرەو دەم گوت. -وەرگێڕ-

٢٣٩٥- وَجَاءَ مَاعِزٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَقْرَّ عِنْدَهُ بِالزَّنا أَرْبَعَ مَرَّاتٍ فَأَمَرَ بِرَجْمِهِ وَقَالَ: لِهَذَا الَّذِي أَشَارَ عَلَيْهِ بِالْإِعْزَافِ: لَوْ سَتَرْتَهُ بِثَوْبِكَ كَانَ خَيْرًا لَكَ^(٤).

ماعیز (خودای نِ رازی بن) هاته خزمه‌تی چه‌زرت (درویدی خودای له‌سهرین) چوار جار پیی لینا که شه‌روالپسی کردوو، نه‌وجا چه‌زرت فه‌رمانی فه‌رموو سه‌نگه‌ساریان کرد، وه فه‌رمووی: به‌هه‌ززال (که نه‌و ته‌کیری بو ماعیز کردبوو که پی له‌تاوانه‌که‌ی بنی) پیی فه‌رموو: نه‌گهر جله‌کانی خوئت بدایه به‌سهریداو بتپووشیبایه له‌مه‌ت زور باشت بوو! (د-سند صالح-ن).

٢٣٩٦- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَقِيلُوا ذَوِي الْهَيْئَاتِ عَثَرَاتِهِمْ إِلَّا الْحُدُودَ. وَفِي رِوَايَةٍ: تَعَاَفُوا الْحُدُودَ فِيمَا بَيْنَكُمْ فَمَا بَلَّغْنِي مِنْ حَدٍّ فَقَدْ وَجِبَ. رَوَى الثَّلَاثَةُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(٥).

عائیشه (خودای نِ رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: چه‌ددی شه‌رعی ئی ده‌رچی له‌ورده‌هه‌له‌ی گه‌وره‌پیاوان چاوپووشی بکه‌ن. له‌گی‌رانه‌وه‌یه‌کا: له‌ناو خو‌تانا له‌چه‌ددی شه‌رعی خو‌ش ببن و به‌رله‌وه‌ی که کاره‌که‌بگاته‌لای من کار بو‌یه‌کتری ئاسان بکه‌ن به‌لام هه‌ر چه‌ددی که گه‌یشته‌لای من پیو‌سته‌جیبه‌جی بکری (د-سند صالح-ن).

نهم شیعرا نه‌ زور بوون به‌یونه‌ی کیمیا‌بانی هه‌له‌یجه‌وه‌گوتراوه، که‌له‌ ١٦‌ی مانگی نازاردا بوو، به‌لام داخه‌که‌م به‌رده‌لبه‌ردو مه‌کته‌به‌و کتیب سووتان و به‌ره‌م له‌ناو بردن له‌ترسی درهنده‌کانی به‌عپ، هه‌مووی له‌ناودا. روژی من و خوینه‌ر بالفعل دوور بوو، وه‌ده‌ریای خوینی سووری گه‌ش له‌پیناویدا رزا، جا خوابکا، به‌هو‌ی الحادو زهن‌دی‌قو به‌ربه‌رده‌لاییه‌وه‌نه‌چینه‌وه‌سهر سفر، به‌بن گومان (کفر ده‌مانباته‌وه‌سهرسفر) خوا په‌نامان بدا له‌شتی وا.

-وهرگنپر ٢٠٠٧/٥/٧-

^(٤) رِوَاةُ أَبِي دَاوُدَ بِسَنَدٍ صَالِحٍ (شرحه).

^(٥) رِوَاهُمَا أَبُو دَاوُدَ بِسَنَدَيْنِ صَالِحَيْنِ (شرحه).

۲۳۹۷- وَعَنْهَا عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اذْرَءُوا الْحُدُودَ عَنِ الْمُسْلِمِينَ مَا اسْتَطَعْتُمْ فَإِنْ كَانَ لَهُ مَخْرَجٌ فَخَلُّوا سَبِيلَهُ فَإِنَّ الْإِمَامَ. لِأَنْ يُخْطِئَ فِي الْعَقْرِ خَيْرٌ مِنْ أَنْ يُخْطِئَ فِي الْعُقُوبَةِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالحَاكِمُ وَالبَيْهَقِيُّ (١).

دیسان عایشه (خودای ن رازی بن) له چه زره ته وه (درویدی خودای له سر بن) ده فهرموئ: تا بوتان ده کری حدد له کوئل موسولمانان بکه نه وه، نه گهر چاری ده کرا به کوئکه به هانه یی حدد له سهر موسولمانه تاوانباره که لابه رن و وازی لی بینن، چونکه پیشه واه به هله له که سی خوش بی نه وه باشتره له وه که به هله توله له که سی بستینی! (ت/حاکم/به یهقی. سهندی حاکم و به یهقی صه حیه).

۲۳۹۸- وَعَنْهَا أَنَّ قُرَيْشًا أَهَمَّهُمْ شَأْنُ الْمَرْأَةِ الْمَخْزُومِيَّةِ الَّتِي سَرَقَتْ فَقَالُوا: مَنْ يُكَلِّمُ فِيهَا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)؟ قَالُوا: وَمَنْ يَجْتَرِئُ عَلَيْهِ إِلَّا أَسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ، حِبُّ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَكَلَّمَهُ أَسَامَةُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَتَشْفَعُ فِي حَدِّ مَنْ حُدِّدَ مِنَ حُدُودِ اللَّهِ؟ ثُمَّ قَامَ فَاخْتَطَبَ، فَقَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّمَا أَهْلَكَ الَّذِينَ قَبْلَكُمْ أَهْلُهُمْ كَانُوا إِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الشَّرِيفُ تَرَكُوهُ وَإِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الضَّعِيفُ أَقَامُوا عَلَيْهِ الْحَدَّ وَإِنَّمَا اللَّهُ لَوْ أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ مُحَمَّدٍ سَرَقَتْ لَقَطَعْتُ يَدَهَا. وَفِي رِوَايَةٍ: ثُمَّ أَمَرَ بِتِلْكَ الْمَرْأَةِ فَقَطَعَتْ يَدَهَا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ (٢).

دیسان گوتی: ژنیکی مه خزومی دزی کردبوو، قوردهش زور به تهنگیه وه بوون، گوتیان: به کی بلین که له باره یه وه له گهل پیغه مبهردا قسه بکا؟ گوتیان: کی پرکیشتی نه وه دهکا له ئوسامه به ولاره، که خوشه ویستی پیغه مبهره (درویدی خودای له سر بن) جا کاتی که ئوسامه نه وهی عه زکرد فهرموئ: چون تکا ده که ی بو جیبه جی نه کردنی حددیکی

(١) سند الحاکم و البیهقی صحیح ۱۰ ش

(٢) بخاری. أحادیث الأنبياء: ۲۴۷۵، ۳۷۲۳، ۳۶۴۸، ۳۷۲۲، ۳۷۲۳، ۴۳۰۴، ۶۷۸۷، ۶۷۸۸، ۶۸۰۰. مسلم. حدود:

۴۳۸۶. أبو داؤد. حدود: ۴۳۷۳. ترمذی. حدود: ۱۴۳۰. نسائی. قطع السارق: ۴۹۱۴.

شهرعی که خودا خوئی دایناوه؟ ئینجا پیغه مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) هه‌ستایه‌وه داوئیکی فه‌رموو، فه‌رمووی: ئه‌ی خه‌لکینه! ده‌زانن بوچی نه‌ته‌وه‌کانی پیش ئیوه له‌ناو چوون؟ چونکوو کاتئ پیاوئیکی خانه‌دان له‌ناویانا دزی بکردایه وازیان ئی ده‌مینا، به‌لام ئه‌گه‌ر لازه‌بووئیکیان دزی بکردایه هه‌ددیان ئی ده‌دا، سویندم به‌یه‌زدانی پاک ئه‌گه‌ر فاطیمه‌ی کچی موحه‌مه‌دیش دزی بکا ده‌ستی ده‌ب‌رم له‌گیرانه‌وه‌یه‌کا: ئینجا فه‌رمانی فه‌رموو ده‌ستی ژنه‌که‌یان ب‌ری (ش/د/ت/ن).

۲۳۹۹- وَلِلنَّسَائِي: إِقَامَةُ حَدِّ بَارِضٍ خَيْرٌ لَّأَهْلِهَا مِنْ مَطَرٍ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً. نَسَأَلَ اللَّهُ السِّرَّ وَالتَّوْفِيقَ لِمَا يُحِبُّ وَيَرْضَى. آمِينَ^(۸).

نه‌سائی (خودای ئی رازی ب‌ن) ده‌گیریت‌ه‌وه: هه‌زه‌رت (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رمووی: جیبه‌جیکردنی هه‌ددئ له‌ولاتدا له‌بارانی چل شه‌و باش‌تره‌ بو دانیش‌توانی ئه‌و ولاته‌.

۱۰۱) دوا وتار (پایانی- خاتمه): هه‌دد بریتی گوناوه‌ ده‌که‌وئ

خاتمه: الحدود جوابرا!

۲۴۰۰- عَنْ عَبْدِ بْنِ الصَّامِتِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي مَجْلِسٍ فَقَالَ: أَلَا تَبَايَعُونِي عَلَى أَلَّا تُشْرِكُوا بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا تَسْرِقُوا وَلَا تَزْنُوا وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ فَمَنْ وَفَى مِنْكُمْ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ وَمَنْ أَصَابَ شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ فَعُوقِبَ بِهِ فِي الدُّنْيَا فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَمَنْ أَصَابَ شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ فَسَتَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ فَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ إِنْ شَاءَ عَفَا عَنْهُ وَإِنْ شَاءَ عَذَّبَهُ. وَفِي رِوَايَةٍ: فَبَايَعْنَاهُ عَلَى ذَلِكَ. رَوَاهُ الْخُمَيْسِيُّ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ. وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(۱).

^(۸) سکت عن درجته الشارح.

^(۱) بخاری. ایمان: ۱۸، ۳۸۹۲، ۳۸۹۳، ۳۹۹۹، ۴۸۹۴، ۶۷۸۴، ۶۸۰۱، ۶۸۷۳، ۷۰۵۵، ۷۱۹۹، ۷۲۱۳، ۷۴۶۸. مسلم.

حدود: ۴۴۳۶. ترمذی. حدود: ۱۴۳۹. نسائی. بیعة: ۴۱۷۲، ۴۱۷۳، ۴۱۸۹، ۴۲۲۱، ۵۰۱۷.

عوباده‌ی کوری صامیت (خودای ئی رازی بن) گوتی: جاری له کۆریکا له خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا بووین، فهرمووی: په‌یمان (به‌یعت)م بده‌نی له‌سه‌ر ئه‌وه که هیچ هاوبه‌ش بۆ خودا په‌یدا نه‌که‌ن و دزی نه‌که‌ن و که‌سی که خودا کوشتنی ئه‌وی قه‌ده‌غه کردبێ نه‌یکوژن مه‌گه‌ر له‌سه‌ر هه‌ق. جا هه‌ر که‌سی له ئیوه ئه‌م په‌یمان‌ه‌ی برده‌ سه‌ر ئه‌وه پاداشی هه‌ره‌ گه‌وره‌ی ده‌که‌ویته‌ سه‌ر خودا، وه‌ هه‌ر که‌سی تووشی شتی بوو له‌مانه‌ وه‌ له‌ جیهاندا تۆله‌ی ئه‌وه‌ی ئی کرایه‌وه، ئه‌وه‌ ده‌بی به‌ که‌فاره‌ت بۆی و تاوانه‌که‌ی ده‌سپێته‌وه، وه‌ هه‌ر که‌سی تووشی شتی بوو له‌وانه‌ وه‌ خودا بۆی پۆشی ئه‌وه‌ کاری ده‌که‌ویته‌ ده‌ست خودا خۆی، جا ئه‌گه‌ر هه‌زکا ده‌یبه‌خشی و ئه‌گه‌ر هه‌زکا سزای ده‌دا. له‌ گێڕانه‌وه‌یه‌کا: جا ئی‌مه‌یش له‌سه‌ر ئه‌وه‌ په‌یمانمان به‌ست له‌گه‌ڵیا (ش/ت/ن)^(۱).

قال المؤلف هنا: (عدد أحاديث كتاب الحدود ۱۰۷ مائة و سبعة فقط). واته: دانهر (پرگۆپی پیمۆزی له‌بۆن به‌رامه‌ی به‌مه‌شتی به‌رین بن) له‌مییدا ده‌لی: ژماره‌ی فهرمووده‌کانی نامه‌ی خوددود سه‌دو جه‌وت فهرمووده‌ن.

^(۱) په‌روه‌ردگارا! له‌م جیهانه‌دا گه‌لی تاوانی گه‌وره‌ گه‌وره‌ت بۆ ئه‌م به‌نده‌ تاوانباری خۆت پۆشیوه، سوپاسی ئه‌م نیعمه‌ته‌ گه‌وره‌یه‌ قه‌ت به‌من ته‌واو نابێ، سا به‌که‌رمی خۆت و له‌به‌ر خاتری پیغه‌مبه‌رو پیرو مشایه‌خان له‌و دنیا‌ش ته‌ریقمان مه‌که‌روه‌ په‌رده‌ له‌سه‌ر تاوانه‌کانمان هه‌لمه‌ده‌روه‌:

به‌نده‌ی که‌سیکم که‌ریمه‌و کارسار

په‌یره‌و که‌سیکم لای خودا به‌ناز

ده‌رویش که‌سیکم نازناوی شاباز

هه‌قمه‌ بنازم پێیان وه‌ک نازناز

وه‌رگێر-

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نامه‌ی فرمانروایی (نیماره‌ت) و دادوهری (قهضاء)

(نهم نامه‌یه پینج به‌ش و دوا وتاریکه (پایانیکه))

۱۰۲) به‌شی یه‌که‌م: باسی نه‌ودی که‌کی ره‌واتر که‌سه به فرمانروایی

بسم الله الرحمن الرحيم

کتاب الإمارة والقضاء (وفیه خمسة فصول وخاتمة)

الفصل الأول: فی بیان من هو اُحق بالامارة

۲۴۰۱ - عَنْ ابْنِ عُمرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَزَالُ هَذَا الْأَمْرُ فِي قُرَيْشٍ، مَا بَقِيَ مِنْهُمْ اثْنَانِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۱).

نئینو عومهر (خودایان ن‌ی رازی بن) گوتی: پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فره‌مووی: تا دووکه‌س له قورده‌یش بمینئئ شه‌م کاره واته: فرمانروایی گشتی هی نه‌وانه (ش).

۲۴۰۲ - عَنْ مُعَاوِيَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: إِنَّ هَذَا الْأَمْرَ فِي قُرَيْشٍ، لَا يُعَادِيهِمْ أَحَدٌ إِلَّا كَبَّهُ اللَّهُ فِي النَّارِ عَلَى وَجْهِهِ، مَا أَقَامُوا الدِّينَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۲).

موعاوییه (خودای ن‌ی رازی بن) گوتی: بیستوومه له پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌یفه‌رموو: فرمانروایی هی قورده‌یشه، به مهرجئ که نایینی ئیسلام رابگرن و به‌پئی یاسا نامه‌ی خوا بزائن. جا هر که‌سئ له و ماویه‌دا به ناره‌وا له‌سهر خه‌لافه‌ت گه‌ریان پئ بکاو شه‌ریان تئ به‌ستی له سه‌ری شه‌وه مسوگهر که خودا له‌سهر روو له ناگری سووری دۆزه‌خدا ده‌یگه‌وزینئ (ب - خودای ن‌ی رازی بن).

^(۱) بخاری. مناقب: ۳۵۰۱. مسلم. إمارة: ۴۶۸۱.

^(۲) بخاری. مناقب: ۳۵۰۰، ۷۱۳۹.

۳۰۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: النَّاسُ تَبَعُ لِقُرَيْشٍ فِي هَذَا الشَّأْنِ، مُسْلِمُهُمْ تَبَعُ لِمُسْلِمِهِمْ، وَكَافِرُهُمْ تَبَعُ لِكَافِرِهِمْ. وَفِي رِوَايَةٍ: النَّاسُ تَبَعُ لِقُرَيْشٍ فِي الْخَيْرِ وَالشَّرِّ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۳).

ئەبو ھورەیرە (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: لەم بارەییەو خەڵکانی تر پەیرەوی قورەیشن: موسولمانیان هی موسولمانیان و بێ پروایان هی بێ باوەریان. لە گێڕانەوێکە: خەڵکانی تر پەیرەوانی قورەیشن لە چاکەو لە خراپەدا (م - خودای ئی رازی بێ).

۴۰۴ - عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَزَالُ الْإِسْلَامُ عَزِيزًا إِلَى اثْنَيْ عَشَرَ خَلِيفَةً. ثُمَّ قَالَ كَلِمَةً لَمْ أَفْهَمْهَا فَقُلْتُ لِأَبِي مَا قَالَ؟ فَقَالَ: كُلُّهُمْ مِنْ قُرَيْشٍ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ (قَالَ الْمُؤَلِّفُ (طِيبُ اللَّهِ تَعَالَى ثَرَاه) فِي الشَّرْحِ مَا يَلِي: وَرَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ فِي كِتَابِ الْمَهْدِيِّ بِلَفْظٍ: لَا يَزَالُ الدِّينُ قَائِمًا حَتَّى يَكُونَ عَلَيْكُمْ اثْنَا عَشَرَ خَلِيفَةً كُلُّهُمْ تَجْتَمِعُ عَلَيْهِمُ الْأُمَّةُ ثُمَّ قَالَ: وَهَؤُلَاءِ الْخُلَفَاءُ الَّذِينَ يَعْتَزُّ بِهِمُ الْإِسْلَامُ هُمْ مِنْ أَبِي بَكْرٍ إِلَى عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ) بَعْدَ حَذْفِ مُعَاوِيَةَ بْنِ يَزِيدَ وَمُرْوَانَ بْنِ الْحَكَمِ، فَإِنْ إِمَارَتُهُمَا لَمْ تَصَحَّ وَلَمْ تَطُلْ مَدَّتُهَا^(۴).

جاییری کوری سەموورە (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: هەتا دوانزە جینشین ئایینی ئیسلام هەرزال دەبێ و لە شەوق و برەودا دەبێ ئینجا قسەییەکی فەرموو باش تیێ نەگەیشتم، بە باوکم گوت: ئەو فەرمووی چی؟ گوتی: فەرمووی: هەموویان لە ھۆزی قورەیش دەبن (ش/ت) دانەر - پەرگۆڕەکی لە نوورو بۆن و بەرامەیی بەھەشتی بەرین بێ - دەلی لە شەرھەکەدا: ئەبو داوودیش (خودای ئی رازی بێ) گێڕاویەتەو لە باسی - (کتاب المهدی) دا بەم گەتەییە: ئەم ئایینە ھەروا زال و سەرکەوتوو دەبێ، تا دوانزە کەس لەسەر ئێو دەبن بە جینشین، یەک لە دوا یەک

(۳) مسلم. إمارة: ۴۶۸۰.

(۴) بخاری. إمارة: ۷۲۲۲. مسلم. إمارة: ۴۶۸۷ - ۴۶۸۹.

میلله‌تی ئیسلام کۆده‌بنه‌وه له ده‌وریان و پشتیان ده‌گرن ئینجا دانهر ده‌لی:
 ئەم دوانزه جینشینیه‌ی که مایه‌ی سه‌ربه‌رزی و شانازی ئیسلامن له ئەبو
 به‌کروه ده‌ست پێ ده‌که‌ن وه له عومهری کوپی عه‌بدولعه‌زیزدا ته‌واو ده‌بن،
 (ره‌زای خودای گه‌وره‌یان لێن) به‌لام ده‌شی مو‌عاییه‌ی کوپی یه‌زیدو مه‌روانی کوپی
 حه‌که‌میان ئی چهرت بکری چونکه فهرمانره‌وایی ئەم دووانه نه دروست بووه و
 نه ئەوه‌نده‌ی خایاندوه!

٢٤٠٥- عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُمَهَانَ عَنْ سَفِينَةَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى
 اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْخِلَافَةُ فِي أُمْتِي ثَلَاثُونَ سَنَةً ثُمَّ مُلْكٌ بَعْدَ ذَلِكَ، ثُمَّ قَالَ سَفِينَةُ: أَمْسِكَ
 خِلَافَةَ أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ وَعُثْمَانَ وَعَلِيٍّ. فَوَجَدْنَاهَا ثَلَاثِينَ سَنَةً. قَالَ سَعِيدٌ فَقُلْتُ لَهُ: إِنَّ بَنِي
 أُمَيَّةَ يَزْعُمُونَ أَنَّ الْخِلَافَةَ فِيهِمْ. قَالَ: كَذَبُوا بَنُو الزُّرْقَاءِ بَلْ هُمْ مُلُوكٌ مِنْ شَرِّ الْمُلُوكِ.
 رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ بِسَنَدٍ حَسَنٍ. وَاللَّهُ أَعْلَمُ.^(٥)

سه‌عدی کوپی جومه‌ان گوتی: سه‌فینه (خودایان ئی زازی بن) گوتی: پینغه‌مبه‌ر
 (درودی خودای له‌سه‌ربن) فهرمووی: جینشینی راست و دروست له‌ناو ئومه‌تی مندا
 تا ماوه‌ی سیی ساله‌، له‌پاش ئەوه ده‌بی به‌ پادشایه‌تی ئینجا سه‌فینه گوتی:
 ئاده‌ی ماوه‌ی جینشینی ئەبو به‌کرو عومهر و عوسمان و عه‌لی حلیب که، جا
 که حلیمان کرد هه‌مووی کردیه سیی سال، سه‌عید گوتی: پینم گوت: خو
 فهرمانره‌واکانی به‌نی ئومه‌یه‌یش خو‌یان به‌ جینشین داده‌نین؟ گوتی: به‌نی
 ئومه‌یه‌یه نه‌ته‌وه‌ی ژنه‌ چاوشین درۆ ده‌که‌ن، ئەوانه پادشان خو‌زیا، پادشا
 گه‌لیکی خاسیش ده‌بوون به‌لکو له‌ به‌دترینی پادشایان (د/ت/ن-س/ح).

١٠٣) نه‌ویستنی فهرمانره‌وایی: (الزهد في الإمارة)

٢٤٠٦- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ
 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): يَا عَبْدَ الرَّحْمَنِ لَا تَسْأَلِ الْإِمَارَةَ، فَإِنَّكَ إِنِ أُعْطِيتَهَا عَنْ مَسْأَلَةٍ وَكُنْتَ إِلَيْهَا،

(٥) حديث حسن.

وَإِنْ أُعْطِيَتْهَا عَنْ غَيْرِ مَسْأَلَةٍ أُعِنْتَ عَلَيْهَا، وَإِذَا حَلَفْتَ عَلَى يَمِينٍ فَرَأَيْتَ غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا، فَكَفَّرَ عَنْ يَمِينِكَ وَأَتِ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

ئه‌وپره‌حمانی کوپی سه‌موره (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سربین) فهرمووی: پیم: ئه‌ی ئه‌وپره‌حمان! داوای فرمانروایی مه‌که، چونکه ئه‌گه‌ر له‌سه‌ر داواکردنی خۆت به‌رپرسیی و سه‌رکاری و به‌رگری لیّت ده‌بی به‌ بار، وه‌لی ئه‌گه‌ر به‌بی ئه‌وه که خۆت هه‌ولی بو بده‌ی بکریی به‌ فرمانروا ئه‌وا خودا زالت ده‌کا به‌ سه‌ریا، ئه‌ی ئه‌وپره‌حمان! ئه‌گه‌ر سویندت خوارد له‌سه‌ر شتی، وه‌ له‌پاشا ته‌ماشایت کرد که له‌و شته‌ باشتر هه‌یه، ئه‌وه بریتی که‌فاره‌تی سوینده‌که‌ت بده‌و ئه‌وه بکه که به‌ باشتی ده‌زانی. (ش/د/ت/ن).

۲۴۰۷ - عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَا وَرَجُلَانِ مِنْ بَنِي عَمِّي فَقَالَ: أَحَدُ الرَّجُلَيْنِ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَمَرْنَا عَلَى بَعْضِ مَا وَلَّاكَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ. وَقَالَ الْآخَرُ مِثْلَ ذَلِكَ فَقَالَ: إِنَّا وَاللَّهِ لَا نُؤَلِّي عَلَى هَذَا الْعَمَلِ أَحَدًا سَأَلَهُ وَلَا أَحَدًا حَرَصَ عَلَيْهِ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ. وَلَفْظُ أَبِي دَاوُدَ: إِنَّ أَخَوَكُمُ عِنْدَنَا مَنْ طَلَبَهُ فَأَعْتَدَر أَبُو مُوسَى إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَالَ: لَمْ أَعْلَمْ مَا جَاءَ لَهُ. فَلَمْ يَسْتَعِنْ بِهِمَا عَلَى شَيْءٍ حَتَّى مَاتَ (صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)^(۲).

ئه‌بو مووسا (خودای فی رازی بن) گوتی: خۆم و دوو پیاو (له‌ ئامۆزاکانم) چووینه‌ خزمه‌تی هه‌زه‌ت (درویدی خودای له‌سربین) پیاویکیان گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! بمانکه به‌ سه‌رکاری شتی له‌و شتانه که خودا سپاردوونی به‌ تۆو تۆی کردوو به‌ خاوه‌نیان، ئه‌ویتیشیان هه‌مان قسه‌ی کرد، فهرمووی (درویدی خودای له‌سربین): به‌ خودا هه‌ر که‌سی خۆی هه‌ول بدا بو ئه‌م ئیشه، یا سوور (هه‌ریص) بی له‌ سه‌ری ئیمه ئه‌و که‌سه‌ ناکه‌ین به‌ سه‌رکاری ئه‌و کاره.

^(۱) بخاری. ایمان ونذور: ۶۶۲۲، ۶۷۲۲، ۷۱۴۶، ۷۱۴۷. مسلم. ایمان: ۴۲۵۷. أبو داؤد. ایمان: ۳۲۷۷، ۳۲۷۸.

۲۹۲۹. ترمذی. نزور وایمان: ۱۵۲۹. نسائی. ایمان: ۳۷۹۱ - ۳۷۹۳، ۳۷۹۸ - ۳۸۰۰.

^(۲) بخاری. إجارة: ۲۲۶۱، ۳۰۳۸، ۴۳۳۴، ۴۳۴۳، ۴۳۴۴، ۶۱۲۴، ۶۹۲۳، ۷۱۴۹، ۷۷۵۶، ۷۱۵۷، ۷۱۷۲. مسلم. إیمارة:

۴۶۹۴، ۴۶۹۵. أبو داؤد. أقضية: ۲۵۷۹، ۴۲۵۴. نسائی. طهارة: ۴.

(ش/د) گفته‌ی (د): ناپاک‌ترین که‌ستان له‌لای ئی‌مه که بو‌نی گزی و دزی لی‌بی ئه‌و که‌سه‌تانه که خوی هه‌ولی بو‌ بدا. جا ئه‌بو مووسا (خودای ئی رازی بی) عودر خواهی کردو گوتی: من نه‌مزانیه که ئه‌مانه بو ئه‌مه هاتوون، ئیتر پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربین) هه‌تا مرد ئه‌و دوو که‌سه‌ی نه‌کرد به به‌رپرس و سه‌ره‌وکاری هیچ شتی.

۲۴۰۸ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِيَّكُمْ سَتَخْرِصُونَ عَلَى الْإِمَارَةِ، وَتَكُونُونَ لِدَامَةِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ، فَنِعْمَ الْمُرْضِعَةُ وَبُئْسَ الْفَاطِمَةُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۳).

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بی) گوتی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربین) فه‌رمووی: ئیوه زۆر سوور (حه‌ریص)ن له‌سه‌ر فه‌رمان‌ده‌وایی و سه‌رداریی، وه‌لحال ئه‌م شته له‌ رۆژی قیامه‌تا په‌شیمانیه‌ی له‌دوایه، به‌ئێ دایه‌نی چاکه به‌لام له‌ شیر برینه‌وه‌که‌ی گه‌ئێ ناخۆشه! (ش/ن - خودایان ئی رازی بی).

۲۴۰۹ - وَقَالَ أَبُو ذَرٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَا تَسْتَعْمِلُنِي فَيَضْرِبَ بِيَدِهِ عَلَى مَنْكِبِي ثُمَّ قَالَ: يَا أَبَا ذَرٍّ إِنَّكَ ضَعِيفٌ وَإِنَّهَا أَمَانَةٌ وَإِنَّهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ خِزْيٌ وَلِدَامَةٌ إِلَّا مَنْ أَخَذَهَا بِحَقِّهَا وَأَدَّى الَّذِي عَلَيْهِ فِيهَا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ^(۴).

ئه‌بو زه‌ر (خودای ئی رازی بی) گوتی: گوتم: ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خودا! بریا ده‌تکردم به سه‌رکاری سه‌رکاری، پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربین) ده‌ستی دا به سه‌رشانما و فه‌رمووی: ئه‌ی ئه‌بو زه‌ر! تو پیاویکی لازه‌بوونی، وه‌لحال ئه‌م ئیشه‌یش له‌ رۆژی قیامه‌تا هوی ته‌ریقی و په‌شیمانیه‌ی، مه‌گه‌ر بو‌ که‌سی که به‌ حه‌ق پێی هه‌لسی و مافی خوی بداتی (م/د - خودایان ئی رازی بی).

۲۴۱۰ - وللطبراني (على ما هو في الشرح): الْإِمَارَةُ أَوَّلُهَا لِدَامَةٌ وَأَوْسَطُهَا غَرَامَةٌ وَآخِرُهَا عَذَابٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ^(۵).

(۳) بخاری. احکام: ۷۱۴۸.

(۴) مسلم. إمارة: ۴۶۹۶.

(۵) مسکوت عنه من الشارح.

له شهرحه که‌دا ده‌لئ: طه‌به‌رانی ده‌گی‌ریتته‌وه: حه‌زرت (برودی خودای
له‌سهرین) فهرموویه‌تی: سه‌ره‌تای فهرمان‌ره‌وایی و ناغایه‌تی په‌شیمانیه،
ناوه‌راسته‌که‌ی مآلویرانییه، دوا دوایکه‌یشی سزایه‌کی قورس و گرانه‌له
روژی قیامه‌تدا! ^(۱).

۱۰۴) به‌شی دووه‌م: باسی په‌یمان به‌ستن (به‌یعت) و په‌یمان بردنه‌سه‌ر:

الفصل الثاني: في البيعة والوفاء بها

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَنْ
كَثُرَ فَإِنَّمَا يَنْكُثُ عَلَىٰ نَفْسِهِ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهِ اللَّهُ فَمَآ أَجْرًا عَظِيمًا}
(۱۰/۴۸).

خودای مه‌زن فهرموویه‌تی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری نازدار! ئه‌و که‌سانه‌که
په‌یمان ده‌به‌ستن له‌گه‌ل تودا ئه‌وه له‌راستیدا په‌یمان له‌گه‌ل خودادا ده‌به‌ستن،
دیاره‌که ده‌ستی خودا بالآ ده‌ستی ئه‌وانه، جا ئه‌و که‌سه‌ی که‌ په‌یمان‌ه‌که‌ی
هه‌لوه‌شینیتته‌وه و نه‌یباته‌سه‌ر ئه‌وه زیانی بو‌خویه‌تی و به‌س، به‌لام هه‌ر
که‌سن په‌یمانی خودا بباته‌سه‌ر ئه‌وه خودا پاداشتی زورو گه‌وره‌ی ده‌رژینن
به‌سه‌ردا.

۲۴۱ - عَنْ مُجَاشِعِ بْنِ مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: حِثُّ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
بَعْدَ فَتْحِ مَكَّةَ أَبَايَعُهُ عَلَى الْهَجْرَةِ فَقَالَ: إِنَّ الْهَجْرَةَ قَدْ مَضَتْ لِأَهْلِهَا وَلَكِنْ عَلَى الْإِسْلَامِ
وَالْجِهَادِ وَالْخَيْرِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ ^(۱).

^(۱) ناغاو نوکهرس که نیستنا باوه

ره‌نگ و رینسی نویتس له‌به‌ر کراوه

نوکه‌ر مه‌موونه‌و لو‌تیبیه ناغای

سه‌مای پین ده‌کا له‌سه‌ر هه‌ر چار پای!

-وه‌رگیر-

^(۱) بخاری. جهاد: ۲۹۶۲، ۳۰۷۸، ۴۳۰۵، ۴۳۰۷، ۲۹۶۳، ۳۰۷۹، ۴۳۰۶، ۴۳۰۸. مسلم. إمارة: ۴۸۰۳، ۴۸۰۴.

موجاشیعی کوپی مه‌سعوود (خودای ن رازی بن) گوتی: له‌پاش نازادکردنی مه‌ککه چووم بو خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) که په‌یمانی بده‌می له‌سهر کوچکردن، فهرمووی: کوچکردن به‌سهر چوو، شه‌وی کوچی کرد ده‌ستی خوی وه‌شاند! به‌لام په‌یمانم بده‌نی له‌سهر شه‌وه که خزمه‌تی ئیسلام بکه‌ن و غه‌زابکه‌ن و خه‌بات بگی‌رن و له‌کردنی خیر و چاکه درییغی نه‌که‌ن! (م).

۲۴۱۲- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كُنَّا نُبَايِعُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وَيُلْقِنَا فِيمَا اسْتَطَعْتُمْ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۲).

ئیبنو عومه‌ر (خودایان ن رازی بن) گوتی: جاران که په‌یمانمان ده‌دا به پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) له‌سهر شه‌وه په‌یمانمان ده‌دایه که له قسه‌ی دهرنه‌چین و فهرمان‌به‌ریی بکه‌ین، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌ینایه سهر ده‌مان که بلین: شه‌وه‌نده‌ی که له توانا‌تانا هه‌یه (ش/د/ت/ن).

۲۴۱۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَايَعْنَا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ فِي الْعُسْرِ وَالْيُسْرِ وَالْمَنْشَطِ وَالْمَكْرَهِ وَعَلَى أَثَرَةٍ عَلَيْنَا وَعَلَى أَنْ لَا نُنَازِعَ الْأَمْرَ أَهْلَهُ وَعَلَى أَنْ نَقُولَ بِالْحَقِّ أَيَّمَا كُنَّا لَا نَخَافُ فِي اللَّهِ لَوْمَةً لَائِمَةً. وَفِي رِوَايَةٍ: وَعَلَى أَنْ لَا نُنَازِعَ الْأَمْرَ أَهْلَهُ قَالَ: إِلَّا أَنْ تَرَوْا كُفْرًا بَوَاحًا عِنْدَكُمْ مِنَ اللَّهِ فِيهِ بَرَهَانٌ. رَوَاهُ الشَّيْخَانِ وَالنَّسَائِيُّ. تَقْدِمُ الْحَدِيثُ فِي الْمَجْلَدِ الْأَوَّلِ فِي بَدَايَةِ مَبْحَثٍ: (الباب الخامس في البيعة): (ب- ۱ ز- ۸)^(۳).

تکایه بو مانای شه‌م فهرمووده‌یه‌ی پیغه‌مبه‌ر سه‌یری زنجیره‌/ ۸ به‌رگی یه‌که‌م به‌ته‌واوی بکه‌.

۲۴۱۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كَانَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ تَسُوسُهُمُ الْأَنْبِيَاءُ، كُلَّمَا هَلَكَ نَبِيٌّ خَلَفَهُ نَبِيٌّ، وَإِنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي، وَسَيَكُونُ

^(۲) بخارة. أحكام: ۷۲۰۲، مسلم. إمارة: ۴۸۱۳. ترمذی. السید: ۱۵۹۳. نسائی. بیعة: ۴۱۹۸.

^(۳) تقدم في رقم: ۵۷/۲ ورقم: ۵۸/۳ تسلسل ۸ مجلد اول.

خُلَفَاءُ فَيَكْثُرُونَ. قَالُوا: فَمَا تَأْمُرُنَا؟ قَالَ: فُوا بِبَيْعَةِ الْأَوَّلِ فَلِأَوَّلٍ، أَعْطَوْهُمْ حَقَّهُمْ، فَإِنَّ اللَّهَ سَأَلَهُمْ عَمَّا اسْتَرْعَاهُمْ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۴).

ئەبو هورهیره (خودای ن رازی بئی) گوتی: پیغمبەر (دروودی خودای لسه‌ربین) فەرمووی: جارێ نەوێ ئیسرائیل پیغمبەرێ دەیان بردن بەرێوێ و سەرپەرشتی کارو باریان دەکردن، هەر کاتێ پیغمبەرێ فەوتی دەکرد گورج پیغمبەرێکی تر لێ جیگەیی دادەنیششت بەلام ئاشکرایە کە لێ پاش من پیغمبەرێ تر نابێ، وەئێ جینشین دەبن و زۆریش دەبن (نەک کەم) یاران گوتیان: جا فەرمانت بە چییە پێمان و ئەرکی سەرشارنی ئێمە چییە لێ گەلێمان؟ فەرمووی: یەک لێ دوا یەک پەیمانێان بدەنێ با هیچ کاتێ بئی ئێمان و بئی سەرۆک نەبن، وەئێ لێ هەر چەرخیکا کێ لێ پێش پێشەوێ پەیمانێان دا پێی ئەوێ جینشینێ راستەقینەیی و پەیمانەکیشیان ببێ سەر و مافی خوێنیان بدەنێ و لێ فەرمانیان دەرمان چن! بێگومان کە ئەوانیش لێ لای خوداوەند بەرپرسیارێ دەرەق بە ژێر دەستەکانیان کە خودا ئەوانی کردووە بە شوانیان (ش).

۲۴۱۵- وَلِمُسْلِمٍ: إِذَا بُيِعَ لِخَلِيفَتَيْنِ فَأَقْتُلُوا الْآخَرَ مِنْهُمَا^(۵).

دەفەرمووی: (دروودی خودای لسه‌ربین) ئەگەر رێکەوت پەیمان درا بە دوو جینشین دوایینەکیان بکوژن (م).

۲۴۱۶- (ب- ۲- ز- ۱۷۴ ل ۲۶۵ ف- ۲)^(۶).

۲۴۱۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لِكُلِّ غَادِرٍ لَوَاءٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُعْرَفُ بِهِ يُقَالُ هَذِهِ غَدْرَةُ فُلَانٍ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۷).

(۴) بخاری. أحادیث الأنبياء: ۳۴۵۵. مسلم. إمارة: ۴۷۵۰.

(۵) مسلم. إمارة: ۴۷۷۱.

(۶) تقدم برقم: ۱۹۲۰/۲ تسلسل / ۱۷۴ مجلد ثانی.

(۷) بخاری. جزیة ومواعدة: ۳۸۱۶، ۳۸۱۷. مسلم. جهاد: ۴۵۰۸.

عه‌بدو‌للاً (خودای ئی رازی بئ) گوتی: چه‌زهرت (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: له‌روژی قیامه‌تا هه‌موو سته‌مگه‌رو بئ په‌یمانئ ئالایه‌کی تایبه‌تی خوی هه‌یه هه‌لده‌کری له‌دیاری پیی دهناسریت‌هوه‌ده‌لین: ئەمه‌نیشانه‌ی ناپاک‌ی و په‌یمان شکینیی فیساره‌که‌سه‌(ش/ت).

۲۴۱۸- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُبَايِعُ النِّسَاءَ بِالْكَلَامِ بِهَذِهِ الْآيَةِ {لَا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا} قَالَتْ: وَمَا مَسَّتْ يَدَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَدَ امْرَأَةٍ، إِلَّا امْرَأَةً يَمْلِكُهَا. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۸).

عائیشه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: هه‌موو جارئ پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) که په‌یمان‌ی وهرده‌گرت له‌ژنان به‌زمان به‌خویندنی ئەم ئایه‌ته په‌یمان‌ی ئی وهرده‌گرتن که ده‌فه‌رموئ:

{يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَى أَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِيَنَّكَ فِي مَعْرُوفٍ قَبَائِعُهُنَّ وَاسْتَغْفِرَ لَهُنَّ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ} (۱۲/۶۰).

واته: ئەه‌ی پیغه‌مبه‌ر! کاتی که ژنانی موسولمان هاتن بۆلات که په‌یمان‌ت له‌گه‌ل ببه‌ستن له‌سه‌ر ئەوه‌که: به‌هیچ جوړئ هاوبه‌ش په‌یدا نه‌که‌ن بۆ خوداو دزی نه‌که‌ن و داوین پیسی نه‌که‌ن و مندالی خو‌یان نه‌کوژن، واته: کچی خو‌یان زینده‌به‌چال نه‌که‌ن و سک له‌بار خو‌یان نه‌به‌ن و بوختانی درۆ له‌نیوان ده‌ست و پای خو‌یانا نه‌که‌ن، واته: مندالی بی‌گانه‌نه‌هینن و به‌دروو ناحق بیه‌که‌ن به‌مندالی می‌رده‌کانیان، وه‌له‌کاری باش و هه‌موو بیرو باوه‌رو خو‌ره‌فتاریکی ناسراوی ئاییندا له‌فه‌رمایشتی تۆ دهرنه‌چن و سه‌ره‌پیچی له‌فه‌رمان‌ی تۆ نه‌که‌ن، ئەوه‌تو‌یش په‌یمان‌یان له‌گه‌ل بکه‌له‌سه‌ر ئەوه، وه‌داوای لی‌خو‌ش بوونیان بۆ بکه‌له‌خودا، به‌راستی خودا تاوان‌به‌خش و میهره‌بانه‌عائیشه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) به‌قسه‌به‌خویندنی ئەم ئایه‌ته په‌یمان‌ی له‌ژنان وهرده‌گرت، وه‌له‌کاتی په‌یمان و غه‌یری

(۸) بخاری. طلاق: ۵۲۸۸. مسلم. إمارة: ۴۸۱۱، ۴۸۱۲

په‌یماننا ده‌ستی نه‌ده‌نایه ناو ده‌ستی هیچ ژنئ، مه‌گهر ژنئ که چه‌لالی خو‌ی بووبئ (ش) (ب- ۱- ۸- ۷- ۶- ۴۹- ۶) = رقم: ۶۱/۶ تسلسل/ ۸ مجلد اول.

۲۴۱۹- وَقَالَتْ أُمِّمَةُ بِنْتُ رُقَيْقَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَتَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي نِسْوَةٍ مِنَ الْأَنْصَارِ يُبَايِعُهُ فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ يُبَايِعُكَ عَلَى أَنْ لَا تُشْرِكَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا تُسْرِقَ وَلَا تُزْنِيَ وَلَا تَأْتِيَ بَهْتَانٍ نَفَرِيهِ بَيْنَ أَيْدِينَا وَأَرْجُلِنَا وَلَا نَعْصِيكَ فِي مَعْرُوفٍ. قَالَ: فِيمَا اسْتَطَعْتُنَّ وَأَطَقْتُنَّ. قَالَتْ: قُلْنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَرْحَمُ بِنَا هَلُمُّ يُبَايِعُكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَقَالَ: إِنِّي لَا أَصَافِحُ النِّسَاءَ إِلَّا مَا قَوْلِي لِمَائَةِ امْرَأَةٍ كَقَوْلِي لِامْرَأَةٍ وَاحِدَةٍ. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ فِي السِّيَرِ^(۹).

ئومه‌یمه‌ی کچی روقه‌یقه (خودای ئی رازی بن) گوتی: له‌گه‌ل ده‌سته‌یی نافرته‌ی یاریده‌ده‌ران (ئه‌نصار) چوینه خزمه‌تی چه‌زهرت (درویدی خودای له‌سهرین) که په‌یمانی بده‌ینئ، گوتمان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! هاتووینه‌ته خزمه‌تی تو په‌یمانت ده‌ده‌ینئ له‌سه‌ر ئه‌وه که هیچ هاوبه‌ش بو خودا په‌یدا نه‌که‌ین و دزی و حیززی نه‌که‌ین و زۆل نه‌خه‌ینه‌وه به دزی می‌رده‌کانمانه‌وه وه‌ک کاتی سه‌رده‌می نه‌زانی ژن ئه‌گهر می‌رده‌که‌ی نه‌زۆک بوویه له‌ژیره‌وه، به دزی می‌رده‌که‌یه‌وه خو‌ی له‌گه‌ل پیاویکا ری‌ک ده‌خست، تا زۆلیکی ببئ و می‌رده‌که‌ی له‌به‌ر ببئ مندا‌لی ته‌لاقی نه‌دا! وه‌ له‌کردنی کاری باش و فەرمانه‌ ناسراوه‌کاندا له‌ فەرمانی تو دهرنه‌چین.

فهرمووی (درویدی خودای له‌سهرین): ئه‌وه‌نده‌ی که له‌ تواناتانا هه‌یه‌و وزه‌تان پی‌ی ده‌شکئ، ئومه‌یمه‌ گوتی: گوتمان: خوداو پیغه‌مبه‌ری خودا زۆر به‌ رحم و میهره‌بانن له‌گه‌ل ئیمه‌دا بو‌یه ته‌کلیدی وامن ئی ناکه‌ن که له‌ بارماندا نه‌بئ ده‌یفه‌رموو ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ده‌ستت بی‌نه‌ بیخه‌ره ناو ده‌ستمان با په‌یمانت له‌گه‌ل به‌سته‌ین. فهرمووی: (درویدی خودای له‌سهرین) من له‌گه‌ل نافرته‌تا ته‌وقه‌ ناکه‌م، به‌ زاریش که په‌یمانتان بده‌می چ له‌گه‌ل یه‌ک ژندا قسه‌ بکه‌م و چ له‌گه‌ل سه‌د ژندا قسه‌ بکه‌م وه‌ک یه‌که (ن/ت).

(۹) سکت عنه الشارح.

۱۰۵) به‌گویندنی فرمانروا پیوسته و دروست نیه دهرچوون له فرمانی و یاخی بوون لیتی: (تجب إطاعة الأمير ويحرم الخروج عليه) قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ} (۵۹/۴).

ئه‌ی کهسانی! که باوهرتان هیناوه به گوئی خوداو پیغه‌مبه‌ری خودا بکه‌ن و له فرمانیان دهرمه‌چن، وه هه‌روه‌ها به‌گوئی خاوه‌ن فرمانه‌کانیشتان بکه‌ن و له قسه و فرمانیان دهرمه‌چن، ئه‌وانه‌یان که له خو‌تان بن.

۲۴۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ، وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ عَصَى اللَّهَ، وَمَنْ أَطَاعَ أَمِيرِي فَقَدْ أَطَاعَنِي، وَمَنْ عَصَى أَمِيرِي فَقَدْ عَصَانِي. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ^(۱).

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فره‌مووی: هه‌رکه‌سی فرمانبه‌ریی من بکا ئه‌وه فره‌مانبه‌ریی خودا ده‌کا چونکه من هه‌موو شتی له‌سهر فره‌مانی ئه‌و ده‌که‌م وه هه‌رکه‌سی له‌من یاخی ببی ئه‌وه له خودا یاخی ده‌بی، وه هه‌رکه‌سی فرمانبه‌ریی فره‌مانه‌روای من بکا ئه‌وه فره‌مانبه‌ریی من ده‌کا، وه هه‌رکه‌سی له فره‌مانی فره‌مانه‌روای من دهرچی ئه‌وه له فره‌مانی من دهرده‌چی (ش/ن).

۲۴۲- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ عَلَى الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ، فِيمَا أَحَبَّ أَوْ كَرِهَ، مَا لَمْ يُؤْمَرْ بِمَعْصِيَةٍ، فَإِذَا أُمِرَ بِمَعْصِيَةٍ فَلَا سَمْعَ وَلَا طَاعَةَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۲).

ئیبینو عومه‌ر (خودایان ئی رازی بن) گوئی: هه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سهرین) فره‌مووی: پیاوی موسولمان له‌سهریه‌تی که گوپرایه‌ل و فره‌مانبه‌ر بی و له فره‌مانی گه‌وره‌ی خو‌ی دهرنه‌چی، ئه‌و کاره‌ی پی خو‌ش بی یانا، به‌مه‌رجی

^(۱) بخاری. احکام: ۷۱۳۷، ۲۹۵۷. مسلم. إمارة: ۴۷۲۴ - ۴۷۲۸.

^(۲) بخاری. مغازی: ۴۳۴۰، ۲۹۵۵. مسلم. إمارة: ۴۷۴۰ - ۴۷۴۴. ترمذی. جهاد: ۱۷۰۷.

فرمانی پی نه‌کری به گونا‌هو خراپه، به‌لام نه‌گهر فرمانی پی کرا به گونا‌هو خراپه نه‌وه نابئی به‌گوئی بکا (ش / د / ت / ن - خودایان ئی رازی بی).

۲۴۲۲ - وللبخاری: اسْمَعُوا وَأَطِيعُوا وَإِنِ اسْتَعْمِلَ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ حَبَشِيٌّ كَانَ رَأْسُهُ زَبِيَّةً^(۳).

بوخاری ده‌گیریت‌ه‌وه که حه‌زرت (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌فرموئی: هه‌میشه به‌گوئی فرمان‌ه‌واکانی خوتان بکه‌ن و له‌فرمانیان ده‌رمه‌چن، نه‌گهر چی به‌نده‌یه‌کی ره‌شی حه‌به‌شیش بی، که سه‌ری به‌قه‌د ده‌نکه می‌ووژی بی و اخرو ره‌ش بی (ب).

۲۴۲۳ - عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَوْصَانِي خَلِيلِي (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ أَسْمَعَ وَأَطِيعَ وَإِنْ كَانَ عَبْدًا مُجَدَّعَ الْأَطْرَافِ. وَفِي رِوَايَةٍ: إِنْ أُمِّرَ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ مُجَدَّعٌ أَسْوَدُ يَقُودُكُمْ بِكِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى فَاسْمَعُوا لَهُ وَأَطِيعُوا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۴).

ئه‌بو زهر (خودای ئی رازی بی) گوئی: دوستی خوشه‌ویستم پیغه‌مبه‌ری نازدار (درویدی خودای له‌سهرین) ئامۆژگاری کردووم که هه‌میشه گوێ‌رایه‌ل و فرمان‌به‌رم بو گه‌وره‌ی شه‌رعی خۆم نه‌گهر چی له‌ژیر فرمانی به‌نده‌یه‌کی ده‌ست و پا‌بر‌اویشدا بم! له‌گیرانه‌وه‌یه‌کا فرمووی: گریمان که فرمان‌ه‌واکه‌تان به‌نده‌یه‌کی قوله ره‌شی ده‌ست و پا قرتا‌ویش بوو، به‌مه‌رجی به‌پی قورئان ره‌فتار بکا له‌گه‌لتانا، نه‌وا به‌گوئی بکه‌ن و له‌فرمانی ده‌رمه‌چن (م).

۲۴۲۴ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ رَأَى مِنْ أَمِيرِهِ شَيْئًا يَكْرَهُهُ فَلْيَصْبِرْ عَلَيْهِ، فَإِنَّهُ مَنْ فَارَقَ الْجَمَاعَةَ شَبْرًا فَمَاتَ، إِلَّا مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۵).

(۳) بخاری. أحكام: ۷۱۴۱.

(۴) مسلم. إمارة: ۴۷۳۲.

(۵) بخاری. فتن: ۷۰۵۳، ۷۰۵۴، ۷۱۴۳. مسلم. إمارة: ۴۷۱۷، ۴۷۱۸.

ثیبینو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بی) گوتی: چه‌زهرت (درویدی خودای له‌سهرین) فهرمووی: نه‌گهر که‌سئ شتیکی دی له فهرمان‌پره‌واکه‌ی، وه ئه‌و شته‌ی به‌دل نه‌بوو با ئه‌و نه‌کا به به‌هانه بو هه‌لکردنی به‌یداخی یا خیتی و نه‌یکا به بیانوی تیکدانی کۆمه‌له‌ی موسولمانان، به‌لکو با ددان به خویا بگری، چونکه ئه‌وه‌ی یه‌ک بست له کۆمه‌له‌ی موسولمانان جیا بیته‌وه، وه بمرئ ئه‌وه به نه‌زانی و نه‌فامی ده‌مرئ وه‌ک مردنی سه‌رده‌می نه‌زانی پیش ئیسلام (ش).

۲۴۲۵- ولمسلم وأبي داود: إِنَّهُ يُسْتَعْمَلُ عَلَيْكُمْ أُمَرَاءُ فَتَعْرِفُونَ وَتُنْكِرُونَ فَمَنْ كَرِهَ فَقَدْ بَرِئَ وَمَنْ أَلْكَرَ فَقَدْ سَلِمَ وَلَكِنْ مَنْ رَضِيَ وَتَابَعَ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَا نُقَاتِلُهُمْ قَالَ: لَا مَا صَلُّوا^(۶).

ئیمامی موسلیم و ئیمامی ئه‌بو داوود: (هم‌زای خودای مه‌زنیان لیبن) ده‌گیرنه‌وه که چه‌زهرت (درویدی خودای له‌سهرین) فهرموویه‌تی: روژئ ده‌بی کار به‌ده‌ستانئ ده‌بن به فهرمان‌پره‌واتان چاک و خراپ تیکه‌ل ده‌که‌ن، جا ئه‌وه‌ی خراپه‌که‌ی پی ناخو‌ش بی ئه‌وه خوی ده‌په‌رینیتته‌وه، وه ئه‌وه‌ی به‌ره‌ه‌لستیی بکا ئه‌وه خوی سه‌رفرازده‌کا، به‌لام مالویران و هاوبه‌شی تاوان ئه‌و که‌سانه‌ن که به‌و خراپه‌یه قاییل ده‌بن و په‌په‌ره‌ویی ئه‌وان ده‌که‌ن گوترا: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئایا نه‌چین به‌گزیانا؟ فهرمووی: هه‌تا نو‌یژ بکه‌ن نه‌ا!

۲۴۲۶- عَنْ حَدِيثِ بْنِ الْيَمَانِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا كُنَّا بِشَرِّ فَجَاءَ اللَّهُ بِخَيْرٍ فَخُنْ فِيهِ فَهَلْ مِنْ وَرَاءِ هَذَا الْخَيْرِ شَرٌّ؟ قَالَ: نَعَمْ. قُلْتُ: هَلْ وَرَاءَ ذَلِكَ الشَّرِّ خَيْرٌ؟ قَالَ: نَعَمْ. قُلْتُ: فَهَلْ وَرَاءَ ذَلِكَ الْخَيْرِ شَرٌّ؟ قَالَ: نَعَمْ. قُلْتُ: كَيْفَ؟ قَالَ: يَكُونُ بَعْدِي أُمَّةٌ لَا يَهْتَدُونَ بِهَدَايَ وَلَا يَسْتَنُونَ بِسُنَّتِي وَسَيَقُومُ فِيهِمْ رَجَالٌ قُلُوبُهُمْ قُلُوبُ الشَّيَاطِينِ فِي جُثْمَانِ إِبْس. قُلْتُ: كَيْفَ أَصْنَعُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ أَدْرَكْتُ ذَلِكَ؟ قَالَ: تَسْمَعُ وَتَطِيعُ لِلْأَمِيرِ وَإِنْ ضَرَبَ ظَهْرَكَ وَأَخَذَ مَالَكَ فَاسْمَعْ وَأَطِع. وَفِي رَوَايَةٍ: تَلْزَمُ جَمَاعَةَ الْمُسْلِمِينَ وَإِمَامَهُمْ. فَقُلْتُ: فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ جَمَاعَةٌ وَلَا إِمَامٌ قَالَ: فَاعْتَزِلْ تِلْكَ الْفِرَقَ كُلَّهَا، وَلَوْ أَنْ تَعْصُ بِأَصْلِ شَجَرَةٍ حَتَّى يُذْرَكَكَ الْمَوْتُ وَأَنْتَ عَلَى ذَلِكَ. رَوَاهُ الثَّلاَثَةُ^(۷).

(۶) مسلم. إمارة: ۴۷۷۷، ۷۷۷۸، ۴۷۸۰. أبو داود. السنة: ۴۷۶۰، ۴۷۶۱. ترمذی. فتن: ۲۳۶۵.

(۷) بخاری. مناقب: ۳۶۰۶، ۳۶۰۷، ۷۰۸۴.

(۱) کاکه! پیٚت بلایم به کوردی پته تی
نه مپوؤ که دنیا نه مه حالیه تی
گهر نه هلی دنیای رازی به به مه
دهنا قسه تی تو لای نه وان په شمه
گهر نه هلی خودای سهرت کز بگره
لویه ناپه کا سهره تی مهر گ بگره!

۲۴۲۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ خَرَجَ مِنَ الطَّاعَةِ وَفَارَقَ الْجَمَاعَةَ ثُمَّ مَاتَ، مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً وَمَنْ قُتِلَ تَحْتَ رَايَةٍ عُمِيَّةٍ يَفْضَبُ لِلْعَصِيَّةِ وَيُقَاتِلُ لِلْعَصِيَّةِ فَلَيْسَ مِنْ أُمَّتِي وَمَنْ خَرَجَ مِنْ أُمَّتِي عَلَى أُمَّتِي يَضْرِبُ بَرَّهَا وَفَاجِرَهَا لَا يَتَحَاشَى مِنْ مُؤْمِنِهَا وَلَا يَقِي بِذِي عَهْدِهَا فَلَيْسَ مِنِّي^(۸).

ئەبو ھورەیرە (خودای ئازادی بێ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: کەسێ لە فەرمانی فەرمان‌پەرەوا دەرچێ و لە کۆمەڵ جیا بیتەووە لەپاشا لەسەر ئەو حالە بمرێ ئەو بە نەزانی دەمرێ وەک مردنی سەردەمی نەزانی، وە کەسێ بکوژێ لە ژێر ئالای کوێرانەدا، کە ئالای کوێرانە ئەو یە بەهەق و ناھەق لەسەر خەزم و خۆیشی خۆی ھەڵبەدات و لە پێناوی ئەوانا جەنگ بکا و گوێ بەھەق و ناھەق ئەدا ئەو لە ئۆمەتی من نیە، وە ھەر کەسێ لە ئۆمەتم راست بیتەووە لە ئۆمەتم و پەلاماری بداو کوێرانە خاس و خراپی داپلۆسێ و بەھەر کەسیکا بگا تیی سەرەوینێ و شەلم کوێرم دەست لە موسوڵمانان نەپاریزی و پەیمانی خاوەن پەیمانەکان کە پێیان دەگوترێ ئەھلی ذیمە نەباتە سەر، ئەوھیش لەمن نیە (م).

۲۴۲۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ خَلَعَ يَدًا مِنْ طَاعَةِ لَقِيَ اللَّهَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا حُجَّةَ لَهُ وَمَنْ مَاتَ وَلَيْسَ فِي عُنُقِهِ بَيْعَةٌ مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً^(۹).

ئێبنو عومەر (خودایان ئازادی بێ) لە پیغەمبەرەووە دەفەرمووی: (دروودی خودای لەسەربێ) ھەر کەسێ پەیمان بدا بە فەرمان‌پەرەوایی و لەپاشا لە فەرمانی دەرچێ و دەست بکێشیتەووە لە بەگوێکردن (ئیطاعە)ی، ئەو لە روژی قیامەتدا کە دەگاتەووە بە دیداری خودا ھیچ بەھانەیەکی رەوای نیە کە خۆی پێ قوتار بکا لە ئۆپالێ ئەو پەیمان شکاندنە.

(۸) مسلم. إمارة: ۴۷۶۵. نسائی. تحريم الدم: ۴۱۲۵.

(۹) مسلم. إمارة: ۴۷۷۰. نسائی. تحريم الدم: ۴۱۲۶.

وه هەر كهسێ بمرئێ به‌بێ په‌یمان به‌ستن له‌گه‌ڵ فەرمان‌ره‌وای ئیسلامدا
ئه‌وه به‌ نه‌زانی ده‌مرئێ وه‌کی مردنی سه‌رده‌می نه‌زانی (م. خودای ئی زانی بێ).

۲۴۲۹- عَنْ عَرْفَجَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ:
إِنَّهُ سَتَكُونُ هَنَاتٌ وَهَنَاتٌ (أَي شُرُورٌ) فَمَنْ أَرَادَ أَنْ يُفَرِّقَ أَمْرَ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَهِيَ جَمِيعٌ
فَاضْرِبُوهُ بِالسَّيْفِ كَأَنَّا مَنْ كَانَ. وَفِي رَوَايَةٍ: مَنْ أَتَاكُمْ وَأَمْرُكُمْ جَمِيعٌ عَلَى رَجُلٍ وَاحِدٍ
يُرِيدُ أَنْ يَشُقَّ عَصَاكُمْ أَوْ يُفَرِّقَ جَمَاعَتَكُمْ فَأَقْتُلُوهُ^(۱۰).

عه‌رفه‌جه (خودای ئی زانی بێ) گوئی: بیستم له‌ پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌ربێ)
ده‌یفه‌رموو: گه‌ڵی کاره‌سات روو ده‌ده‌ن و گه‌ڵی ئاژاوه‌ و ئاشووب به‌ریا ده‌بن،
جا نه‌گه‌ر ئه‌م ئۆمه‌تی ئیسلامه‌ یه‌ك پارچه‌ بوون و گی‌ره‌ شیوینی و یستی له‌
یه‌کیان بکاو دوو به‌ره‌کیان تی‌بخا ئه‌وه هەر كه‌سه‌ هه‌بوو كۆی ئی مه‌كه‌نه‌وه به‌
شمشیر دایا‌چن. له‌ گی‌رانه‌وه‌یه‌كا: نه‌گه‌ر هه‌مووتان له‌ ده‌وری پیاوی
كۆبوونه‌وه و له‌ولاوه‌ پیاویکی تر په‌یدا بوو و یستی یه‌کی‌تی و كۆمه‌له‌كه‌تان
تێك بدا بیکوژن (م).

۲۴۳۰- عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: خِيَارُ
أَئِمَّتِكُمُ الَّذِينَ تُحِبُّوهُمْ وَيُحِبُّوكُمْ وَيُصَلُّونَ عَلَيْكُمْ وَتُصَلُّونَ عَلَيْهِمْ وَشِرَارُ أَئِمَّتِكُمُ الَّذِينَ
تُبْغِضُونَهُمْ وَيُبْغِضُونَكُمْ وَتَلْعَنُونَهُمْ وَيَلْعَنُونَكُمْ. قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَلَا تُنَابِذُهُم بِالسَّيْفِ
فَقَالَ: لَا مَا أَقَامُوا فِيكُمْ الصَّلَاةَ وَإِذَا رَأَيْتُمْ مِنْ وَلَاتِكُمْ شَيْئًا تَكْرَهُونَهُ فَاكْرَهُوا عَمَلَهُ وَلَا
تَنْزِعُوا يَدًا مِنْ طَاعَةٍ. رَوَى مُسْلِمٌ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) هَذِهِ الْخَمْسَةَ^(۱۱).

عه‌وفی کوپی مالیک (خودای ئی زانی بێ) گوئی: چه‌زهرت (درویدی خودای له‌سه‌ربێ)
فه‌رمووی: پێشه‌واو کاربه‌ده‌سته‌ باشه‌كانتان ئه‌وانه‌ن كه‌ ئێوه ئه‌وانتان خو‌ش
ده‌وی و ئه‌وان ئێوه‌یان خو‌ش ده‌وی، هه‌م ئێوه ده‌عاو نزای باش بو ئه‌وان
ده‌كه‌ن و هه‌م ئه‌وان بو ئێوه‌ی ده‌كه‌ن! وه‌ پێشه‌واو کاربه‌ده‌سته‌ خراپه‌كانتان
ئه‌وانه‌ن كه‌ هه‌م ئێوه رقتان له‌وانه‌ و هه‌م ئه‌وان رقیان له‌ ئێوه‌یه، وه‌ هەر

(۱۰) مسلم. إمارة: ۴۷۷۵. أبو داؤد. سنة: ۴۷۶۲. نسائی. تحريم الدم: ۴۰۳۲.

(۱۱) مسلم. إمارة: ۴۷۸۱.

دولایش (چ ئیوه و چ ئهوان) له عنهت و نهفرین له یه‌کتیری ده‌که‌ن ئیوه له‌وان و ئه‌وان له ئیوه‌ گوترا: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! تاوی شمشیریان لی نه‌ده‌ین؟ فه‌رمووی: هه‌تا نوێژتان بو بکه‌ن نه‌! کاتی کارێ له‌سه‌ر کاریکی خۆتان په‌سه‌ند ناکه‌ن ئه‌وه‌ بیژ له‌و کاره‌ی بکه‌نه‌وه‌و به‌س، به‌لام به‌که‌مترین هو له‌ فه‌رمانیان ده‌رمه‌چن و ده‌ست مه‌کیشنه‌وه‌ له‌ به‌گویی کردنیان (م).

(۱۰۶) به‌شی سیه‌م: ئه‌رکی سه‌رشانی فه‌رمانه‌وا:

الفصل الثالث: فيما يجب على الأمير

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ} (۹۰/۱۶).

خودای گه‌وره ده‌فه‌رمووی: خودا فه‌رمان ده‌دا به‌ میانه‌کاری و ئه‌مر ده‌کا به‌ عه‌داله‌ت و دادپه‌روه‌ری، وه‌ فه‌رمان ده‌کا به‌ چاکه‌کردن، وه‌ به‌ به‌شدانی خزم و خویش، وه‌ به‌رگیری و جله‌وگیری ده‌کا له‌ گفتار و کرداری خراپ و ناپه‌سه‌ند، وه‌ له‌ سته‌مگه‌ریی و ده‌ستدریژی، خودا ئامۆژگاریتان ده‌کا به‌ هیوای ئه‌وه‌ بیر بکه‌نه‌وه‌ له‌ پاشه‌ روژی خۆتان.

وَقَالَ تَعَالَى: {وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ} (۹/۴۹).

خودای گه‌وره له‌ ئایه‌تیکی تردا ده‌فه‌رمووی: دادپه‌روه‌ربن، چونکه‌ به‌راستی خودا دادپه‌روه‌رانی خوش ده‌وی.

۲۴۳۱- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَلَا كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، فَالْإِمَامُ الَّذِي عَلَى النَّاسِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَّةٌ عَلَى أَهْلِ بَيْتِ زَوْجِهَا وَوَلَدِهِ وَهِيَ مَسْئُولَةٌ عَنْهُمْ، وَعَبْدُ الرَّجُلِ رَاعٍ عَلَى مَالِ سَيِّدِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْهُ، أَلَا فِكُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

(۱) بخاری. جمعة: ۸۹۳، ۲۴۰۹، ۲۵۵۴، ۲۵۵۸، ۲۷۵۱، ۵۱۸۸، ۵۲۰۰، ۷۱۳۸.

ثیبنو عومهر (خودایان لی رازی بی) گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) فره‌مووی: بزانی! نیوه هه‌مووتان چاودیرو شوانن و هه‌مووتان به‌بی جیاوازی به‌پرسیارن له ژیر ده‌ست (ره‌عییه‌ت) هکانی خوتان، پی‌شه‌وا (که سه‌روکی هه‌موو خه‌لکه‌که‌یه) چاودیرو شوانه، وه‌ئو له‌لای خودا به‌پرسیاره له‌وه‌موو خه‌لکه‌ی که له‌ژیر ده‌ستی دایه‌و وان له‌چاودیری ئه‌وداو، بووه به‌شوانیان، پیاو (له‌ناو مائی خویا) شوانه و چاودیرو، وه‌ئو، به‌پرسیاره له‌خواردسته‌کانی خوی، ژن (له‌ناو مائی میرده‌که‌یا) شوانه و چاودیرو، وه‌ئو به‌پرسیاره له‌خی‌زان و منائی میرده‌که‌ی، وه‌کو‌یله‌شوانی مائی ئا‌گاهیه‌تی و به‌پرسیاره له‌و مائه، ئه‌دی! ئیتر هه‌مووتان ههر شوانن و هه‌مووتان به‌پیی حال به‌پرسیارن له‌ژیر ده‌سته‌ی خوتان. (ش/د/ت/ن- خودایان لی رازی بی).

۲۴۳۲- وَذَخَلَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ زِيَادٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَلَى مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ يُعَوِّدُهُ فَقَالَ: أَحَدْتُكَ حَدِيثًا سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: مَا مِنْ وَالٍ يَلِي رَعِيَّةً مِنَ الْمُسْلِمِينَ، فَيَمُوتُ وَهُوَ غَاشٌّ لَهُمْ، إِلَّا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ. رَوَاهُ الشَّيْخَان. وَفِي رِوَايَةٍ: مَا مِنْ عَبْدٍ اسْتَرْعَاهُ اللَّهُ رَعِيَّةً، فَلَمْ يَحْطَها بِالنَّصِيحَةِ، إِلَّا لَمْ يَجِدْ رَاحَةَ الْجَنَّةِ^(۲).

مه‌عقیلی کوپی یه‌سار نه‌خۆش بوو، عوبه‌یدوللای کوپی زیاد (که فره‌مانره‌وای به‌صره‌بوو) چوو بۆ لای بۆ سه‌رخۆشی لی‌کردن، مه‌عقیل پیی گوت: گوئی بگره‌ فره‌مووده‌یه‌کی پیغه‌مبهرت بۆ بگپرمه‌وه که خۆم لی‌یم بیستوو ده‌یفه‌رموو (درویدی خودای له‌سهرین): ههر کاربه‌ده‌ستی بیی به‌گه‌وره‌ی ده‌سته‌یی له‌موسولمانان و گزی و ناپاکییان لی‌بکاو له‌سه‌ر ئه‌و حاله‌ ده‌وام بکا تا ده‌مرئ ئه‌وه بی‌گومان که خودا به‌هه‌شتی لی‌قه‌ده‌غه ده‌کا (ش) له‌گی‌رانه‌وه‌یه‌کا: ههر به‌نده‌یی خودا بی‌کا به‌سه‌ر گه‌وره‌ی کو‌مه‌لی و به‌باشی و به‌دلسۆزی سه‌ره‌وکاری کاروباریان نه‌کا، بی‌گومان که ئه‌و به‌نده‌یه‌ بو‌نی به‌هه‌شت نا‌کا.

(۲) بخاری. احکام: ۷۱۵۰، ۷۱۵۱. مسلم. ۳۶۱ - ۳۶۲، ۳۶۴، ۴۷۰۶، ۴۷۰۷.

۲۴۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا الْإِمَامُ جُنَّةٌ يُقَاتَلُ مِنْ وَرَائِهِ وَيَتَّقَى بِهِ، فَإِنْ أَمَرَ بِتَقْوَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَعَدَلَ، كَانَ لَهُ بِذَلِكَ أَجْرًا، وَإِنْ يَأْمُرُ بِغَيْرِهِ، كَانَ عَلَيْهِ مِنْهُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۳).

نهبو هورهیره (خودای نِ رازی بن) گوتی: چه زرت (درویدی خودای لهسهرین) فهرمووی: پیشه‌وای نیسلام قه‌لایه، موسولمانان له دهوری پووره دده‌دن و لیی کۆده‌بنه‌وه و له‌گه‌لایا جه‌نگ ده‌کن له دژی دوزمن، له هه‌مان کاتا پشت و په‌ناشه بو‌یان، جا نه‌گهر فرمانی کرد به له خودا ترسی و پیشه‌وایه‌کی دادپه‌روه‌ر بوو نه‌وه له جیاتی نه‌وه پاداشیکی گه‌وره‌ی بو‌هیه، نه‌گهر، فرمانیشی کرد به شتیکی تر نه‌وه شتیکی تره (ش).

۲۴۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: ثَلَاثَةٌ لَا يَكْلَمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَلَا يُزَكِّيهِمْ، وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ شَيْخٌ زَانٍ وَمَلِكٌ كَذَّابٌ وَعَائِلٌ مُسْتَكْبِرٌ^(۴).

دیشان گوتی: چه زرت (درویدی خودای لهسهرین) فهرمووی: له روژی قیامه‌تا نه‌م سئ که‌سه خودا نه‌ قسه‌یان له‌گه‌ل ده‌کا و نه‌ تاریفیان ده‌کا و نه‌ له‌ گونا‌ه پاکیان ده‌کاته‌وه و نه‌ به‌چاوی میهره‌بانی ته‌ماشایان ده‌کا، سه‌ره‌رای نه‌وه‌یش سزاو نازاریکی به‌ نیشیان بو‌هیه:

یه‌که‌م: پیری داوینپیس.

دووه‌م: پادشای دروژن.

سییه‌م: هه‌ژاری فیزنی خو‌به‌زل زان.

۲۴۵- دَخَلَ عَائِدَةُ بْنُ عَمْرِو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زِيَادٍ فَقَالَ: أَيُّ بَنِي إِبْنِي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: إِنَّ شَرَّ الرِّعَاءِ الْخَطْمَةُ فَإِيَّاكَ أَنْ تَكُونَ

(۳) بخاری. مسلم. إمارة: ۴۷۴۹.

(۴) مسلم. إيمان: ۲۹۲.

مِنْهُمْ. فَقَالَ لَهُ اجْلِسْ فَإِنَّمَا أَنتَ مِنْ نُحَالَةٍ أَصْحَابِ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: وَهَلْ كَانَتْ لَهُمْ نُحَالَةٌ إِنَّمَا كَانَتْ النُّحَالَةُ بَعْدَهُمْ وَفِي غَيْرِهِمْ^(۵).

عائیدی کوپی عه‌مر (خودای ن‌ی رازی بن) چوو بو لای عوبه‌یدوللای کوپی زیاد، پی‌ی گوت: ئه‌ی کوپی خوُم! بو خوُم له زاری پیغه‌مبه‌رم بیست ده‌یفه‌رموو (دروودی خودای له‌س‌ربن): به‌دترین شوان شوانی ران پسینه: خراپ‌ترین کاربه‌ده‌ست کاربه‌ده‌ستی میلله‌ت ره‌تینه، جا ئامان سه‌د ئامان تو له‌و شوانه ران پسینکانه نه‌بیت! عوبه‌یدوللایش پی‌ی گوت: دانیشه، تو ش له‌سه‌ر کوژهری یاران‌ی موچه‌مه‌دیت (دروودی خودای له‌س‌ربن) عائیش (خودای ن‌ی رازی بن) گوتی: ئه‌وان هه‌موو گه‌نمه‌قه‌نده‌هاری بوون کوا سوُس و سه‌رکوژهریان هه‌بوو؟ سوُس و سه‌رکوژهر له‌ دوا ئه‌وان و له‌ خه‌لکی تردا هه‌بوو (م).

۲۴۳۶- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ فِي بَيْتِي هَذَا: اللَّهُمَّ مَنْ وَلِيَ مِنْ أَمْرِ أُمَّتِي شَيْئًا فَشَقَّ عَلَيْهِمْ فَاشْتَقُّ عَلَيْهِ وَمَنْ وَلِيَ مِنْ أَمْرِ أُمَّتِي شَيْئًا فَارْفُقْ بِهِ. رَوَى الثَّلَاثَةُ مُسْلِمٌ (رضوان الله تعالى علیه)^(۶).

عائیشه (خودای ن‌ی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌ربن) له‌م ماله‌ی مندا فه‌رمووی: ئه‌ی خودایه! هه‌ر که‌سی بوو به‌سه‌روه‌رکاری شتی له‌ کاروباری گه‌لی ئیسلامی من و خراپ بوو بو‌یان و سه‌خله‌تی کردن، تویش خراپ به‌ بو ئه‌وو سه‌خله‌تی بکه، وه هه‌ر که‌سی بوو به‌ سه‌روه‌وکاری شتی له‌ کاروباری گه‌لی ئیسلامی من و باش بوو بو‌یان و دل‌ی پی‌یان سووتا، تویش باش به‌ بو‌ی و دلت پی‌ی بسووتی (م).

۲۴۳۷- قَالَ عُمَرُو بْنُ مُرَّةٍ لِمُعَاوِيَةَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: مَا مِنْ إِمَامٍ يُغْلِقُ بَابَهُ دُونَ ذَوِي الْحَاجَةِ وَالْخَلَّةِ وَالْمَسْكِنَةِ

(۵) مسلم. إماره: ۴۷۱۰.

(۶) مسلم. إماره: ۴۶۹۹.

إِلَّا أَغْلَقَ اللَّهُ أَبْوَابَ السَّمَاءِ دُونَ خَلَّتِهِ وَحَاجَّتِهِ وَمَسْكَنَتِهِ. فَجَعَلَ مُعَاوِيَةَ رَجُلًا عَلَى حَوَائِجِ النَّاسِ. رواه الترمذي وأبو داود^(۷).

عه‌مری کوپی موپه (خودای فی رازی بن) گوتی به موعاوییه (خودای فی رازی بن): له پیغه‌مبهرم بیست ده‌یفه‌رموو: هه‌ر پی‌شه‌وایی ده‌رگای خوئی دابخا له هه‌ژاران و داماوان و له‌وانه‌ی که ئیش و کاریان پیی هه‌یه، بی‌گومان که خودایش ده‌رگا‌کانی ئاسمان داده‌خا له ئاستی هه‌ژاری و ئیش و کاری ئه‌و. ئیتر موعاوییه پی‌اوئیکی دانا بو جیبه‌جی کردنی ئیش و کاری خه‌لک. (ت-سند غریب-د).

۲۴۳۸- ولأحمد وأبي داود والحاكم: لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةُ صَاحِبُ مَكْسٍ^(۸).

ئیمامان ئه‌حمه‌دو ئه‌بو داوود به سه‌نه‌دیکی سه‌حیح و حاکم، (خودایان فی رازی بن) ده‌گی‌رنه‌وه له هه‌زه‌ته‌وه (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموئ: باجگرو باجخو‌ر ناچنه به‌هه‌شت.

۲۴۳۹- (ب- ۱- ۱۱۴- ۳۴۴- ف- ۷)^(۹).

۲۴۴۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الْمُقْسِطِينَ عِنْدَ اللَّهِ عَلَى مَنَابِرٍ مِنْ نُورٍ عَنْ يَمِينِ الرَّحْمَنِ عَزَّ وَجَلَّ وَكِلْتَا يَدَيْهِ يَمِينُ الَّذِينَ يَعْدِلُونَ فِي حُكْمِهِمْ وَأَهْلِيهِمْ وَمَا وَلُّوا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالنَّسَائِيُّ^(۱۰).

عه‌بدوللای کوپی عومه‌ر (خودایان فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموئ: روژی قیامه‌ت دادپه‌روه‌ران له خزمه‌تی خودادان، وان له‌سه‌ر مه‌شخه‌لی نور، وان له ده‌سته راستی خودای میه‌ره‌بان‌ه‌وه، هه‌ردوو ده‌ستی خودایش هه‌ر ده‌سته راسته چونکه مه‌به‌ست ئه‌وه‌یه که نازو

(۷) رواه الترمذي بسند غریب (شرحه).

(۸) رواه أبو داود بسند صحیح (شرحه).

(۹) تقدم برقم: ۶۸۹/۷ تسلسل / ۱۱۴ مجلد اول.

(۱۰) مسلم. إمارة: ۴۶۹۸. نسائي. آداب القضاء: ۵۳۹۴.

نیعمه‌ت و به‌هره‌ی خودا رژاوه به‌سهریانا و بوون به ژیرنازو ره‌حمه‌تی خوداوو، نه‌وه‌نده نازیان ئی گیراوو و نه‌وه‌نده پایهو پله‌ی به‌رزیان پی خه‌لات کراوه نه‌گینا مه‌به‌ست نه‌وه نیه که خودا وهك ئیمه دوو ده‌ستی هه‌یه، یه‌کیکیان راست و یه‌کیکیان چه‌پ دادپه‌روه‌ران نه‌وه که‌سانه‌ن که به هه‌ق و عه‌دالته‌ت حوکم ده‌که‌ن و بریاری راست ده‌ده‌ن و له‌ناو خاوو خیزان و که‌س و کاری خویاندا دادپه‌روه‌رن و له‌گه‌ل ژیر ده‌سته‌ی خویاندا به‌دادن (م/ن).

۲۴۴- وللمذی: إِنَّ أَحَبَّ النَّاسِ إِلَى اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَدْنَاهُمْ مِنْهُ مَجْلِسًا إِمَامٌ عَادِلٌ وَأَبْقَضَ النَّاسِ إِلَى اللَّهِ وَأَبْعَدَهُمْ مِنْهُ مَجْلِسًا إِمَامٌ جَائِرٌ. نَسْأَلُ اللَّهَ التَّوْفِيقَ لِمَا يُحِبُّ وَيَرْضَى آمِينَ^(۱).

حه‌زهره‌ت (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموئ: له ره‌ژئی قیامه‌تا خو‌شه‌ویستترین که‌س له‌لای خوا که له هه‌موو که‌سئ جیگه‌ی له خوداوو نزیکتر بی پیشه‌وای دادپه‌روه‌ره، وه که‌سئ که خودا له هه‌موو که‌سئ زیاتر رقی لیی بی و جیگه‌ی له هه‌موو که‌سئ دوورتر بی له ره‌حمه‌تی خوداوو پیشه‌وای سته‌مگرو زۆرداره! (ت-س/ح).

۱۰۷) فه‌رمان‌ره‌وا وه‌زیرو شالیارو کاربه‌ده‌سته‌ی باشی لی‌هاتوو هه‌ل‌ده‌بژیری و به‌شی خویان مووچه‌و به‌راتیان بو ده‌بریته‌وه
يَنْتَقِي الْأَمِيرُ الْوُزَرَءَ وَالْوَلَاةَ وَلَهُمْ كِفَايَتُهُمْ

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: حِكَايَةُ عَنْ مُوسَى عَلَيْهِ وَعَلَى الْأَنْبِيَاءِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ: {وَأَجْعَلْ لِّي وَزِيرًا مِّنْ أَهْلِي هَازُونَ أَصَى اشْدُذْ بِهِ أَزْرِي، وَأَشْرِكْهُ فِي أَمْرِي، كَيْ نُسَبِّحَكَ كَثِيرًا، وَنَذْكُرَكَ كَثِيرًا، إِنَّكَ كُنْتَ بِنَا بَصِيرًا} (۲۹/۲۰-۳۵).

خودای گه‌وره له قورئانی پی‌رۆزدا فه‌رمایشته‌که‌ی موسامان بو ده‌گیریته‌وه، (دروودی خودا له‌سهر موساو هه‌موو پیغه‌مبه‌ره‌کانی تریش بن) ده‌فه‌رموئ: موسا

^(۱) رواة الترمذی بسند حسن (شرحه).

فه‌رمووی: خودایه! سینهم گوشادبکه‌و دلم رؤشن و نوورانی بکه‌و کارم بؤ ئاسان بکه‌و نهم گیروگرفته که له زمانما هه‌یه لای ببه هه‌تا باش له‌قسمه تئ بگهن، وه له خانه‌واده‌ی خویشم یارمه‌تیده‌ری و راویژکه‌ریکم بؤ دروست بکه‌، که یارمه‌تیم بدا، ئه‌وه‌یش هاروونی برام بی، تا به ته‌وفیقی تو پشتم بگری و بیکه به هاوبه‌شو هاوپیم له کاروباری پیغه‌مبه‌رایه‌تی و په‌یام نی‌ریدا، هه‌تا زور ته‌سبیحاتت بکه‌ین و یا دوو زیکری تو بکه‌ین به زوری، وه تو خوت بینای به‌حالم.

۲۴۴- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِالْأَمِيرِ خَيْرًا جَعَلَ لَهُ وَزِيرَ صِدْقٍ إِنْ نَسِيَ ذِكْرَهُ وَإِنْ ذَكَرَ أَعَانَهُ وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهِ غَيْرَ ذَلِكَ جَعَلَ لَهُ وَزِيرَ سُوءٍ إِنْ نَسِيَ لَمْ يُدْكَرْهُ وَإِنْ ذَكَرَ لَمْ يُعْنَهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۱).

عائیشه (خودای نازی بن) گوئی: چه‌زهرت (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: کاتی خوداوه‌ندی گه‌وره خواستی خیری به فه‌رمان‌روایی هه‌بوو ئه‌وا وه‌زیریکی باشی راستالی بؤ داده‌نی ئه‌گهر خوئی له یادی نه‌بوو ئه‌و یادی ده‌خاته‌وه، ئه‌گهر خووشی له یادی بوو ئه‌ویش یارمه‌تی دهدا، به‌لام کاتی خواستی خیری پی نه‌بوو ئه‌وا وه‌زیریکی خراپی بؤ داده‌نی، ئه‌گهر خوئی له یادی نه‌بوو ئه‌ویش نایخاته‌وه یادی، ئه‌گهر خووشی له یادی بوو ئه‌و یارمه‌تی نادا (د-سند صالح-ن).

۲۴۳- عَنْ الْمُقْدَامِ بْنِ مَعْدِيكَرَبَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ضَرَبَ عَلَى مَنْكِبِهِ ثُمَّ قَالَ لَهُ: أَفْلَحْتَ يَا قُدَيْمُ إِنْ مُتَّ وَلَمْ تَكُنْ أَمِيرًا وَلَا كَاتِبًا وَلَا عَرِيفًا. وَفِي رِوَايَةٍ: إِنَّ الْعِرَافَةَ حَقٌّ وَلَا بُدَّ لِلنَّاسِ مِنَ الْعُرَفَاءِ وَلَكِنَّ الْعُرَفَاءَ فِي النَّارِ^(۲).

^(۱) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

^(۲) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

مقدمای کوپی مه‌هدیکه‌ریب (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) دای به‌سهر شانماو فه‌رمووی: نه‌ی مقدم! نه‌گه‌ر له‌ ژیان‌تا نه‌بوویت به‌ فه‌رمان‌ره‌واو نه‌بوویت به‌ میرزاو نه‌بوویت به‌ سهرکار (عه‌ریف) نه‌وه‌ که‌ مردیت به‌ راستی سهرفه‌رازیت! له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: سهرکاری کاریکی ره‌وایه‌و مه‌ردووم ناچارن به‌بی سهرکار هه‌لناکه‌ن به‌لام سهرکاران له‌ ناگردان (د-سند صالح).

۲۴۴ - قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ وَابْنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) السَّجِلُ كَاتِبٌ كَانَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). روى الثلاثة أَبُو دَاوُدَ^(۳).

ئیبینو عه‌بباس و ئیبینو عومه‌ر (خودایان فی رازی بن) گوتیان: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) میرزا (نووسه‌ر = کاتب) یکی هه‌بوو ناوی سیجیل بوو (د-سند صالح).

۲۴۵ - عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي بُرْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) عَنْ أَبِيهِ قَالَ: بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَبِي وَمُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ إِلَى الْيَمَنِ فَقَالَ: لَهُمَا يَسْرًا وَلَا تُعَسِّرَا، وَبَشْرًا وَلَا تُنْفِرَا، وَتَطَاوَعَا. رَوَاهُ الشَّيْخَانِ (عَلَيْهِمَا الرَّحْمَةُ وَالرَّضْوَانُ)^(۴).

سه‌عییدی کوپی نه‌بو بورده (خودایان فی رازی بن) گوتی: باوكم گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) که‌ باوكم و موعاذی کوپی جه‌به‌لی نارد بو یه‌مه‌ن، پیانی فه‌رموو: کار ئاسان بکه‌ن و مزگینی بده‌ن به‌ خه‌لك و خه‌لك مه‌ته‌کینه‌وه‌، وه‌ له‌ناو خوشتانا یه‌ك بن و بی گوویی یه‌کتری مه‌که‌ن (ش).

۲۴۶ - عَنِ الْمُسْتَوْرِدِ بْنِ شَدَّادٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ كَانَ لَنَا عَامِلًا فَلْيُكْتَسَبْ زَوْجَةٌ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ خَادِمٌ فَلْيُكْتَسَبْ خَادِمًا فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ مَسْكَنٌ فَلْيُكْتَسَبْ مَسْكَنًا. قَالَ أَبُو بَكْرٍ أَخْبِرْتُ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ اتَّخَذَ غَيْرَ ذَلِكَ فَهُوَ غَالٍ أَوْ سَارِقٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۵).

(۳) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

(۴) بخاری، مغازی: ... مسلم، جهاد: ۴۵۰.

(۵) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

موسسته‌وریدی کوپری شه‌دداک (خودای ئی رازی بئ) گوتی: حه‌زرت (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: هه‌ر که‌سێ بوو به‌سه‌ر کاری ئیمه‌ با ژنێ به‌ینێ و ئه‌گه‌ر نوکه‌ری نه‌بوو با نوکه‌ری رابگری و ئه‌گه‌ر خانووی نه‌بوو با خانوویی بو خوی په‌یدا بکا ئه‌بو به‌کر گوتی: بۆم باس کراوه‌ که‌ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رموویه‌تی: هه‌ر که‌سێ له‌وه‌ زیاتر هه‌لبگری ئه‌وه‌ گزیکاره‌ یاخود فه‌رمووی ئه‌وه‌ دزه! (د-سند صالح).

۲۴۴۷- عَنْ بُرَيْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ اسْتَعْمَلَنَاهُ عَلَى عَمَلٍ فَرَزَقْنَاهُ رِزْقًا فَمَا أَخَذَ بَعْدَ ذَلِكَ فَهُوَ غُلُولٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالْحَاكِمُ^(۶).

بوپه‌یده (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: ئه‌وه‌ی بیکه‌ین به‌ سه‌رکاری کاریک و مووچه‌یه‌که‌مان بو پرییه‌وه‌ ئیتر هه‌ر هه‌قی ئه‌و مووچه‌یه‌ی هه‌یه‌، وه‌ هه‌رچی تر ببا بو خوی ئه‌وه‌ گزی و ده‌ست پیسی و ناپاکییه‌ (د/حاکم).

۲۴۴۸- ➡ (ب-۲ ز-۱۴۵ ف-۶)^(۷).

۱۰۸) دڵسوژی بو فه‌رمان‌ره‌وا: (الإخلاص للأمين)

۲۴۴۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا بَعَثَ اللَّهُ مِنْ نَبِيٍّ وَلَا اسْتَخْلَفَ مِنْ خَلِيفَةٍ، إِلَّا كَانَتْ لَهُ بَطَانَتَانِ، بَطَانَةٌ تَأْمُرُهُ بِالْمَعْرُوفِ وَتَحْضُرُهُ عَلَيْهِ، وَبَطَانَةٌ تَأْمُرُهُ بِالشَّرِّ وَتَحْضُرُهُ عَلَيْهِ، فَالْمَعْصُومُ مَنْ عَصَمَ اللَّهُ تَعَالَى. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۸).

ئه‌بو سه‌عه‌یدی خودری (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: خودا هه‌ر پیغه‌مبه‌ریکی ره‌وانه‌ کردبێ وه‌ هه‌ر که‌سیکی

(۶) سکت عنه الشارح.

(۷) تقدم برقم/ ۱۷۶۱/۶ تسلسل/ ۱۴۵ مجلد ثانی.

(۸) بخاری. أحكام: ۷۱۹۸.

کردبئی به جینشین دوو تاقمه دهست و پیوهندی هه‌بووه: تاقمه‌یه‌کیان ریگه‌ی چاکه‌ی نیشان دهاو هانی دها له‌سه‌ر گرتنی ریگه‌ی چاکه، وه تاقمه‌که‌ی تریان ریگه‌ی خراپه‌ی نیشان دهاو گالی دها له‌سه‌ر گرتنی ریگه‌ی خراپه. پاک و پاکیزه‌یش ته‌نیا نه‌و که‌سه‌یه که خودای گه‌وره بیپاریزی و به میهره‌بانی خوی له خراپه دووری بگری (ب/ن).

۲۴۵۰- (ب- ۱ز- ۲ل- ۲۳ف- ۹)^(۲).

۲۴۵۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنْ شَرَّ النَّاسِ دُوَ الرَّجْهَيْنِ، الَّذِي يَأْتِي هُوَلَاءِ بِوَجْهِ هُوَلَاءِ بِوَجْهِ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۳).

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بن) گوته: چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سه‌رین) فەرمووی: به‌دترینی ئه‌م خه‌لکه‌ پیاوی دوو رووه، که له‌لای ئه‌و قسه‌یه‌ی ده‌کا و له‌لای ئه‌و قسه‌یه‌کی تر ده‌کا (ش/د-ت- خودایان ئی رازی بن).

۲۴۵۲- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: مَنْ أَهَانَ سُلْطَانَ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ أَهَانَهُ اللَّهُ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ فِي الْفِتَنِ^(۴).

ئه‌بو به‌کره (خودای ئی رازی بن) گوته: له‌ پیغه‌مبه‌رم ژنه‌وت ده‌یفه‌رموو (دروودی خودای له‌سه‌رین): ئه‌و که‌سه‌ی که خاوه‌ن ده‌سه‌لات (سولتان) ریسوا بکا، که خودا له‌سه‌ر روی زه‌وی کردوویه‌تی به خاوه‌ن ده‌سه‌لات، ئه‌وا خودایش ئه‌و سووک و ریسوا ده‌کا (ت-س/ح).

۲۴۵۳- عَنْ طَارِقِ بْنِ شِهَابٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَدْ وَضَعَ رِجْلَهُ فِي الْفُرَزِ: أَيُّ الْجِهَادِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: كَلِمَةُ حَقٍّ عِنْدَ سُلْطَانٍ جَائِرٍ^(۵).

(۲) تقدیم برقم: ۱۱/۹ تسلسل/ ۲. مجلد اول.

(۳) بخاری. مناقب: ۲۴۹۳، ۲۴۹۶، ۲۵۸۸، ۲۴۹۴، ۶۰۵۸، ۷۱۷۹. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۴۰۲، ۶۵۷۵.

(۴) زوَاهُ التِّرْمِذِيُّ فِي الْفِتَنِ بسند حسن (شرحه).

(۵) بسند حسن. ش.

طاریقی کوپی شیهاب (خودای ئی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) پیی نابووه ناو ئاوژه‌نگی له‌و کاته‌دا پیاوی پرسپاری ئی کرد: چ خه‌بات و غه‌زایی له‌هه‌موان گه‌وره‌تره؟ فه‌رمووی: قسه‌ی ره‌وا له‌رووی گه‌وره‌ی زۆردار! (ن/ت-س/ح).

۲۴۵۴- عَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَكُنْ تِسْعَةً فَقَالَ: اللَّهُ سَتَكُونُ بَعْدِي أُمَرَاءُ مِنْ صَدَقْتُهُمْ بِكَذِبِهِمْ وَأَعَانَتْهُمْ عَلَى ظُلْمِهِمْ فَلَيْسَ مِنِّي وَلَسْتُ مِنْهُ وَلَيْسَ بِوَارِدٍ عَلَى الْحَوْضِ وَمَنْ لَمْ يُصَدِّقْهُمْ بِكَذِبِهِمْ وَلَمْ يُعِنْهُمْ عَلَى ظُلْمِهِمْ فَهُوَ مِنِّي وَأَنَا مِنْهُ وَهُوَ وَارِدٌ عَلَى الْحَوْضِ. رواهما النسائي والترمذي والله أعلى وأعلم^(۱).

که‌عبی کوپی عوجره (خودای ئی رازی بن) گوئی: نو که‌س بووین پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) له‌ ژووره‌وه بوو، هاته‌ دهره‌وه بو لاما‌ن فه‌رمووی: له‌پاش من گه‌ئێ فه‌رمان‌پروا په‌یدا ده‌بن ئه‌وه‌ی بپروا به‌ فیشال و درۆ ده‌له‌سه‌یان بکاو پشستی زۆرو سته‌میان بگرئ ئه‌وه‌ نه‌ ئه‌و له‌ گه‌لی منه‌و نه‌ من له‌ پشستی ئه‌وم، وه‌ ریگه‌یشی نادری که‌ بئ بو لام بو سهر چه‌وزی که‌وسهر، به‌لام ئه‌وه‌ی باوهر به‌ فیشال و درۆ ده‌له‌سه‌یان نه‌کاو پشستی زۆرو سته‌میان نه‌گرئ، ئه‌وه‌ ئه‌و له‌منه‌و منیش له‌وم! وه‌ له‌سهر کاریزی که‌وسه‌ریش به‌ خو‌شی و به‌ سه‌ره‌رزی دی بو کنم! (ن/ت-س/ح).

۱۰۹) به‌رتیل و دیاری بو کاربه‌ده‌ست ناره‌وايه:

تحریم الرشوة والهدية علی الحاكم

۲۴۵۵- عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: اسْتَعْمَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلًا مِنَ الْأَسَدِ يُقَالُ لَهُ ابْنُ اللَّثِيَّةِ عَلَى الصَّدَقَةِ فَلَمَّا قَدِمَ قَالَ: هَذَا لَكُمْ وَهَذَا أَهْدَى لِي، فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى الْمَنْبَرِ فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ وَقَالَ: مَا بَالُ

(۱) بسند حسن (شرحه).

عَامِلُ أَبْعَثُهُ فَيَقُولُ هَذَا لَكُمْ وَهَذَا أَهْدَى لِي. أَفَلَا قَعَدَ فِي بَيْتِ أَبِيهِ أَوْ فِي بَيْتِ أُمِّهِ حَتَّى يَنْظُرَ أَيُّهُدَى إِلَيْهِ أَمْ لَا وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَنَالُ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنْهَا شَيْئًا إِلَّا جَاءَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَحْمِلُهُ عَلَى عُنُقِهِ بَعِيرٌ لَهُ رُغَاءٌ أَوْ بَقَرَةٌ لَهَا خَوَارٌ أَوْ شَاةٌ تَبْعُرُ، ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى رَأَيْنَا غُفْرَتِي إِنْطِيهِ ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ هَلْ بَلَّغْتُ، مَرَّتَيْنِ. رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۱).

ئەبو حومەید (خودای ن رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) پیاویکی ئەسەدی کرد بە سەرکاری سەر زەکات، ناوی ئیبنو للوتبییه بوو، کابرا که هاتەووە گوتی: ئەمە هی ئیوێهەو ئەمەیش هی منە بە دیاری بۆم هاتووە! جا پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) سەرکەوتە سەر دوانگەو راوەستاو ستایش و سوپاسی خودای کردو فەرمووی: ئەمە چی پی دەلێن! هەندێ سەرکار که دەینێرم بۆ شوینی که دێتەو دەلێ: ئەمە هی ئیوێهەو ئەمەیش هی منە بە دیاری بۆم هاتووە، جا ئەگەر وایە ئەدی بۆچی لە مائی بابی یا لە مائی دایکی دانانیشی هەتا بزانی که دیاری بۆ دی یانا؟ بەو کەسە که گیانی موخومەدی بە دەستە ئەوێ لە ئیوێ ناخونەک لەم ماله بداو چە پوگویی ئی بکا ئەو لە رۆژی دوایدا ئەو ناخونەکە دەنی بە نەپەری شانیهەو دەیهێنێ بۆ دیوانی خودا، جا هەیه که وشتێکی دزیوێ دەیدا بە قەڵاندۆشکانیا، وشتەرکە بە سەرشانیهەو دەبۆرینی! وە هەیه رەشە و لاخی دزیوێ، رەشە و لاخەکە دەقۆرینی، وە هەیه مەر یا بزنی دزیوێ، جا مەرکە یا بزەکە بە کۆلییهەو دەبارینی و بە تەواوی دەیکەن بە پەندا!! ئینجا حەزەت (دروودی خودای لەسەربین) هەردوو دەستی بەرزکردەو بە رادەیی بۆرای (خال)ی هەردوو بنبالی وە دەرکەوت وە دوو جار لەسەر یەک فەرمووی: ئەی خودایە! ئەوا تۆ ئاگاداری، تۆ شایەت بە ئەوا من پیم راگەیاندن (ش/د).

٢٤٥٦- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَامَ فِينَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَاتَ يَوْمٍ فَذَكَرَ الْغُلُولَ فَعَظَّمَهُ وَعَظَّمَ أَمْرَهُ ثُمَّ قَالَ: لَا أَلْفَيْنَ أَحَدَكُمْ يَجِيءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

(۱) بخاری. جمعة: ٩٢٥، ١١٥٠، ٢٥٩٧، ٦٦٣٦، ٦٩٧٩، ٧١٧٤، ٧١٩٧. مسلم. إمارة: ٤٧١٥. أبُو داؤد. خراج:

ئەبو ھورەيرە (خودای ئى رازى بى) گوتى: رۇژى پىغەمبەر (درودى خودای لەسەرىن) ھەلسايەو ھە دوانىكى بۆ داین، باسى ناخونەك و دەستپىسى لە مالى تالانى کرد، و ھە ئەو ھى بە تاوانىكى گەلى زل دانا، و ھە فەرموى: (درودى خودای لەسەرىن): نامەوى كە لە رۇژى قىامەتا بگەم بە يەكىكتان، و شترى (بە بۆرەبۆر) بە قەلاندۆشكانى ھە بى، بى بلى: ئەى پىغەمبەرى خودا! فریام كەو ھە گرفتارى ئەم و شترە دزىتییە بووم، رزگارم كە لە دەستى منیش پى دەلىم: من دەستەلاتى ھىچم نى ھە بىكەم بۆت من لەكاتى خۆیدا پىم راگەیانددوویت، نامەوى لە رۇژى قىامەتا بگەم بە يەكىكتان ئەسپى (بە لووشكە لووشك) بە قەلاندۆشكانى ھە بىت، بى بلى: ئەى پىغەمبەرى خودا! فریام كەو ھە منیش دەلىم: من دەستەلاتى ھىچم نى ھە بۆتى بكەم، من لەكاتى خۆیا پىم راگەیانددووى، نامەوى لە رۇژى قىامەتا بگەم بە يەكىكتان مەرى، یا بزنى (بە بارە بار) بەسەر نەرى شانى ھە بى بلى: ئەى پىغەمبەرى خودا! فریام كەو ھە، منیش دەلىم: من دەستەلاتى ھىچم نى ھە بۆتى بكەم، من لەكاتى خۆیا پىم راگەیانددوویت، نامەوى لە رۇژى قىامەتا بگەم بە يەكىكتان كەسى (بە ھاتو

(۲) بخاری. جهاد: ۳۰۷۳، ۱۴۰۲، ۳۲۷۸، ۹۶۵۸. مسلم. إمارة: ۴۷۱۱.

هاوارو قیره‌قیر) به قه‌لاندوشکانیه‌وه بئی بلی ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! فریام که‌وه منیش پیی ده‌لیم: من ده‌سه‌لاتی هیچم نیه که بیکه‌م بۆت، من له‌کاتی خۆیدا پیم راگه‌یاندوو، نامه‌وی له‌رۆژی قیامه‌تا بگه‌م به‌یه‌کیکتان کالو جل و به‌رگ (به‌خشه‌خش) به‌قه‌لاندوشکانیه‌وه بئی بلی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! فریام که‌وه، منیش پیی ده‌لیم: من ده‌سه‌لاتی هیچم نیه که بیکه‌م بۆتو، من له‌کاتی خۆیدا پیم راگه‌یاندوو، نامه‌وی له‌رۆژی قیامه‌تا بگه‌م به‌یه‌کیکتان مرده‌مال و زیرو زیو به‌قه‌لاندوشکانیه‌وه بئی بلی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! فریام که‌وه منیش پیی ده‌لیم: من ده‌سه‌لاتی هیچم نیه که بیکه‌م بۆتو، من له‌دنیا‌دا پیتم راگه‌یاندوو له‌گی‌رانه‌وه‌یه‌کا: ئه‌ی خه‌لکینه‌! هه‌ر که‌سیکتان کران به‌سه‌رکاری ئیمه‌ له‌سه‌رکاری، وه‌به‌قه‌د ده‌رزیه‌ک یا زیاتر له‌وکاره‌ی له‌ئیمه‌شارده‌وه‌و به‌دزییه‌وه‌هه‌شاری دا بو‌خوی ئه‌وه‌داده‌نری به‌ده‌ست پیسی (غول) وه‌له‌رۆژی قیامه‌تا ده‌ینی به‌سه‌ر شانیه‌وه‌و ده‌یه‌ینی بو‌مه‌یدان، بو‌پای هه‌ق و حیساب، وه‌باش باش ته‌ریق و ریسوا ده‌بی، وه‌ک خودا له‌م ئایه‌ته‌دا ده‌فه‌رموی: { وَمَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ } (۱۶۱/۳). واته: وه‌هه‌رکه‌سه‌ی ده‌ست پیسی له‌مالی تالانی بکاو لیی ببا بو‌خوی له‌رۆژی قیامه‌تا ده‌ینی به‌سه‌ر شانیه‌وه‌و ده‌یه‌ینی بو‌مه‌یدانی حسیب و شه‌رمه‌زار ده‌بی (م/د).

۲۴۵۷- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى الْيَمَنِ فَلَمَّا سِرْتُ أُرْسِلَ فِي أَثَرِي فَرُدِدْتُ فَقَالَ: أَتَدْرِي لِمَ بَعَثْتُ إِلَيْكَ؟ لَا تُصِيبَنَّ شَيْئًا بِغَيْرِ إِذْنِي فَإِنَّهُ غُلُولٌ وَمَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِهَذَا دَعَوْتُكَ فَاْمُضْ لِعَمَلِكَ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ (۳).

موعادی کوپی جه‌به‌ل (خودای ئا‌رازی بئ) گو‌تی: پیغه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌رب) منی کرد به‌ده‌سه‌لاتدارو ناردمی بو‌سه‌ر یه‌مه‌ن، که‌که‌وته‌مه‌ری ناردمی به‌شوینما، که‌گه‌پامه‌وه‌بو‌لای فه‌رموی: ده‌زانی بو‌چی ناردم به‌

شوینتا؟ هه‌رچی به‌بی فه‌رمانی من بیهیت بۆ خۆت ئەوه دادهنری به‌گزی و ده‌ستپیسسی ئینجا چه‌زهرت (دیوودی خودای له‌سه‌ربن) ئەم ئایه‌ته‌ی خوینده‌وه که ده‌فه‌رموی: {مَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ} (۱۶۱/۳). ئینجا فه‌رموی: بۆ ئەمه بانگم کردیته‌وه ئیتر بپۆ به‌لای کاری خۆته‌وه (ت-ش/ح).

۲۴۵۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الرَّاشِيَّ وَالْمُرْتَشِيَّ فِي الْحُكْمِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ بِسَنَدٍ صَحِيحٍ. نَسَأَ اللَّهُ التَّوْفِيقَ لِمَا يَجِبُ وَيَرْضَى. وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ^(۴).

ئەبو هوریره (خودای ئی زانی بن) گوئی: چه‌زهرت (دیوودی خودای له‌سه‌ربن) نه‌فرینی کردوه له به‌رتیلده‌رو له به‌رتیلخۆر نه‌خوازه‌لا له دادگا و دادوه‌ریدا (د/ئه‌حه‌مه‌د/ت-س/ص).

وَفِي رَوَايَةٍ لِأَحْمَدَ عَلَى مَا هُوَ فِي الشَّرْحِ: لَعَنَ اللَّهُ الرَّاشِيَّ وَالْمُرْتَشِيَّ وَالرَّائِشَ الَّذِي يَمْشِي بَيْنَهُمَا:

له‌گێڕانه‌وه‌یه‌کی ئیمامی ئەحه‌مه‌ددا (ره‌زای خودای نیبی) چه‌زهرت (دیوودی خودای له‌سه‌ربن) فه‌رموویه‌تی: نه‌فرینی خودا له به‌رتیلده‌رو له به‌رتیلخۆرو له ناوه‌ندیاریان که دێ و ده‌چی له ناوه‌ندیانا و ده‌که‌ویته‌ ناوه‌ندیان بۆ ریک‌خستنیان!

۱۱۰) فه‌رمان‌ده‌وا هه‌قی هه‌یه که که‌سیکی بپوکرا و بکا به‌جیگری خۆی:

لِلأَمِيرِ اسْتَخْلَافُ الثَّقَةِ

۲۴۵۹- عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَتِ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) امْرَأَةٌ فَكَلَّمَتْهُ فِي شَيْءٍ فَأَمَرَهَا أَنْ تَرْجِعَ إِلَيْهِ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ إِنْ جِئْتُ وَلَمْ أَجِدْكَ، كَأَنَّهَا تُرِيدُ الْمَوْتَ، قَالَ: إِنْ لَمْ تَجِدْنِي فَأْتِي أَبَا بَكْرٍ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۵).

(۴) بسند صحیح.

(۵) بخاری. أحكام: ۷۲۲۰. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۲۹.

جوبه‌یری کوپی موطعیم (خودای فی رازی بن) گوتی: ژنئ هاته خزمه‌تی
 هه‌زهره‌ت (دروودی خودای له‌سهرین) داوای شتیکی لی‌کرد، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای
 له‌سهرین) نه‌یبوو، فهرمووی پیی: جاریکی تر وهره‌وه. ژنه‌که‌یش گوتی: ئه‌ی
 پیغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌گهر هاته‌وه‌و تو‌م ده‌ست نه‌که‌وت بچم بو‌لای کئ؟
 ژنه‌که له‌م پرسیاره مه‌به‌ستی ئه‌وه بوو ئه‌گهر هاته‌وه‌و پیغه‌مبه‌ر مردبوو بچئ
 بو‌لای کئ، فهرمووی: ئه‌گهر منت ده‌ست نه‌که‌وت بچو بو‌لای ئه‌بو به‌کر
 (ش).

٢٤٦٠ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قِيلَ لِعُمَرَ أَلَا تَسْتَخْلِفُ؟ قَالَ: إِنْ
 اسْتَخْلِفْتُ فَقَدْ اسْتَخْلَفَ مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنِّي أَبُو بَكْرٍ، وَإِنْ أَتْرُكْتُ فَقَدْ تَرَكَ مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنِّي
 رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَتَيْنَا عَلَيْهِ فَقَالَ رَاغِبٌ رَاهِبٌ، وَدِدْتُ أَنِّي نَجَوْتُ مِنْهَا
 كَفَافًا لَا لِي وَلَا عَلَى لَا أَتَحْمِلُهَا حَيًّا وَمَيِّتًا. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(٢).

ئیببو عومهر (خودایان فی رازی بن) گوتی: عومهر (رمزای خودای نبین) کاتئ پی‌کرا،
 پییان گوت: جینشینئ بو‌خو‌ت دانئ، گوتی: خو‌ئه‌گهر جینشین بو‌خو‌م
 دانیم جیگه‌ی خو‌یه‌تی، چونکه ئه‌بو به‌کر، که له‌م باشتربوو جینشینئ دانا
 بو‌خو‌ی، ئه‌گهر دایشی نه‌نیم هه‌ر جیگه‌ی خو‌یه‌تی چونکه پیغه‌مبه‌ر (دروودی
 خودای له‌سهرین) که گه‌ئ گه‌ئ له‌م باشتربوو جینشینئ دانه‌نا بو‌خو‌ی. یارانیش
 ئافه‌رینیان کرد، ئه‌ویش گوتی: ئومید‌ه‌وارم و ئومیدی هه‌ره‌گه‌وره‌م به
 به‌خششی خودایه، چونکه وه‌ک مه‌لیکی بئ په‌رو بال و لانه‌و وه‌ک ری‌بواریکی
 بئ تو‌یش‌ه‌و جیگه‌و یانه، به‌ره‌و ئاستانه‌ی ئه‌و په‌روه‌ردگاری دادپه‌روه‌ری
 دادوهری مه‌زنی میهره‌بانه‌ سهر ده‌نیمه‌وه، سا به‌شکوو له‌ سی‌به‌ری میهره‌بانی
 خو‌یدا په‌نام بدا وه‌ مه‌ترسیشم هه‌یه که خوانه‌خواسته له‌ دادگای شاهانه‌ی
 ئه‌و شاهنشاه بی‌باکه‌دا روو زه‌ردیم به‌سهر بئ! خو‌زگه‌م سه‌رو به‌ر قوتارم
 ده‌بوو له‌ ده‌ست جیهان:، به‌م ره‌نگه‌ نه‌سوودی ده‌بوو بو‌م و نه‌ زیان!

(٢) بخاری. احکام: ٧٢١٨ (٧٢١٧). مسلم. إمارة: ٤٦٩٠.

مه‌سه‌له‌ی فەرمان‌پره‌واییش (هه‌م له‌ حالی ژیا‌نمداو هه‌م له‌ حالی مردنمدا) ناگرمه‌ ئه‌ستوی خۆم ئۆبالی میلیه‌ت به‌ ملی خۆیان، خۆیان جیگه‌ نشین هه‌لبێژێرن بۆ خۆیان (ش/د/ت- خودایان ئی رازی بێ).

۲۴۶۱- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: عَصَمَنِي اللَّهُ بِشَيْءٍ سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَمَّا هَلَكَ كِسْرَى قَالَ: مَنْ اسْتَخْلَفُوا؟ قَالُوا: ابْنَتُهُ. قَالَ: لَنْ يُفْلِحَ قَوْمٌ وَلَوْ أَمَرَهُمْ امْرَأَةٌ. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَالْبُخَارِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ. نَسَأَلُ اللَّهَ التَّوْفِيقَ لِمَا يَحِبُّ وَيَرْضَى آمِينَ. وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ^(۳).

ئهبو به‌کر (خودای ئی رازی بێ) گوتی: له‌کاتی رووداوی ئه‌لجه‌مه‌ل (وقعه‌تلجه‌مه‌ل) دا دوو دڵ بووم، ده‌مویست له‌ژێر ئالای عائیشه‌دا له‌ دژی عه‌لی جه‌نگ بکه‌م به‌لام خودا به‌م وشه‌یه‌ که‌ له‌ پیغه‌مبه‌رم بیستبوو پاراستمی، که‌ کیسرا کوژرا پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فهرمووی: کییان داناوه‌ له‌ شوینی؟ گوتیان: که‌که‌ی خۆی. فهرمووی: گه‌لی که‌ سه‌رگه‌وره‌یی خۆیان، بسپیێرن به‌ژنی قه‌ت سه‌ر ناکه‌ون! (د/ب/ت).

۱۱۱) به‌شی چواره‌م: باسی دادوهری (القضاء) خودا له‌گه‌ڵ دادوهر (قازی) دادپه‌روه‌ردایه‌: (الفصل الرابع: في القضاء. الله مع القاضي العادل)

۲۴۶۲- (ب- ۱- ۱۵- ۸۶ ف ۶)^(۱).

۲۴۶۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اللَّهُ مَعَ الْقَاضِي مَا لَمْ يَجْرُ فَإِذَا جَارَ تَخَلَّى اللَّهُ عَنْهُ وَلَزِمَهُ الشَّيْطَانُ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۲).

عه‌بدوللای کوپی ئهبو ئه‌وفا (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فهرمووی: خودا له‌گه‌ڵ دادوهردايه‌، هه‌تا دوور بێ له‌ نا‌په‌روایی،

(۲) بخاری. فضائل: ۴۴۲۵، ۷۰۹۹.

(۱) تقدم برقم: ۱۱۵/۶ تسلسل / ۱۵ مجلد اول

(۲) بسند حسن (شرحه).

به‌لام که دهستی کرد به ناره‌واییکردن ئیتر خودا دهست به‌ردار دهبی لیی و شهیتان دهیگریته خوی (ت-س/ح).

۲۴۶۴- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ ابْتَغَى الْقَضَاءَ وَسَأَلَ فِيهِ شَفْعَاءَ وَكَلَّ إِلَى نَفْسِهِ وَمَنْ أَكْرَهَ عَلَيْهِ أَنْزَلَ اللَّهُ مَلَكًا يُسَدِّدُهُ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۳).

ئه‌نه‌س (خودای فی رازی بن) گوتی: چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فهرموئ: ئه‌وه‌ی خوی هه‌له‌په‌ بکا بو دادوهری (قازی‌تی) و به‌تکای تکاکار بیچچری ئه‌وه‌ ته‌نیا بال لیی ده‌مینیته‌وه‌و خودای گه‌وره‌ هیچ یاریده‌ی نادا، به‌لام ئه‌وه‌ی که به‌خووشی خوی نه‌یکا، به‌لکوو ناچاری بکه‌ن که ببی به‌قازی ئه‌وه‌ خودای گه‌وره‌ فریشته‌یه‌کی بو دهره‌خسینئ ده‌بی به‌رابه‌ری و راستیی نیشان ده‌دا (ت-س/ح-د).

۲۴۶۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ طَلَبَ قَضَاءَ الْمُسْلِمِينَ حَتَّى يَنَالَهُ ثُمَّ غَلَبَ عَذْلُهُ جَوْرَهُ فَلَهُ الْجَنَّةُ وَمَنْ غَلَبَ جَوْرُهُ عَذْلَهُ فَلَهُ النَّارُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بِسَنَدٍ صَالِحٍ. نَسَأَلُ اللَّهَ التَّوْفِيقَ لِمَا يُحِبُّ وَيَرْضَى آمِينَ. وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ^(۴).

ئه‌بو هوره‌یره (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رموئ: هه‌رکه‌سی هه‌ول بدا که ببی به‌قازی له‌سهر موسولمانان، وه‌ تیکووشانه‌که‌ی سه‌ربرگری و ببی به‌قازی ئه‌وه‌ ئه‌گه‌ر عه‌داله‌ت و دادپه‌روه‌ری زیاتر بوو له‌ زولم و زوری ئه‌وه‌ ئه‌و که‌سه‌یه‌ به‌هه‌شتییه‌ ئه‌گینا ئه‌گه‌ر به‌ پیچه‌وانه‌وه‌ بوو ئه‌وه‌ دۆزه‌خییه‌ (د-سند صالح) له‌ خودای مه‌زن داوا ده‌که‌ین که له‌ژیر په‌رده‌ی خویا په‌نامان بداو نه‌نگو عه‌یب و شوهرییمان هه‌لنه‌مالئ و

(۳) رواه الترمذی بسند حسن ۰ش

(۴) رواه أبو داود بسند صالح.

خوی چی پئی خوْشه ئه‌وه‌مان به‌نسیب بکا، ئامین خودایه! خودای گه‌وره
ههر خوی زوَر باشی ئی دهرانی.

(۱۱۲) کۆکردن له‌ دادوهری: (التورع عن القضاء)

۲۴۶۶- عَنْ ابْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ:
الْقَضَاءُ ثَلَاثَةٌ وَاحِدٌ فِي الْجَنَّةِ وَاثْنَانِ فِي النَّارِ فَأَمَّا الَّذِي فِي الْجَنَّةِ فَرَجُلٌ عَرَفَ الْحَقَّ
فَقَضَى بِهِ، وَرَجُلٌ عَرَفَ الْحَقَّ فَجَارَ فِي الْحُكْمِ فَهُوَ فِي النَّارِ وَرَجُلٌ قَضَى لِلنَّاسِ عَلَى
جَهْلٍ فَهُوَ فِي النَّارِ^(۱).

ئیبنو بوریده له‌ باوکیه‌وه (خودایان ئی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبهر (دیرودی خودای
له‌سرب) فهرموویه‌تی: دادوهره (قازییه) کان سئی ده‌سته‌ن: ده‌سته‌یه‌کیان له
به‌هه‌شتان و دوو ده‌سته‌یان له‌ دۆزه‌خدان، ده‌سته‌ی به‌هه‌شت ئه‌و پیاوانه‌ن که
ههم هه‌ق ده‌ناسن و ههم ره‌فتاری پئی ده‌که‌ن، ده‌سته‌ی یه‌که‌می دۆزه‌خیش ئه‌و
پیاویه‌ که هه‌ق ده‌ناسی وه‌ئ ره‌فتاری پئی نا‌کا و له‌ب‌ریارو حوکم داند
نا‌ره‌وایی و نا‌هه‌قی ده‌کا، ئه‌وه له‌ ئاگر‌دایه، ده‌سته‌ی دووهمی دۆزه‌خیش ئه‌و
پیاویه‌ که به‌ نه‌زانی و به‌ نه‌قامی دادوهری (قه‌زاوه‌ت: قازییتی) ده‌کا له‌ناو
خه‌لکا (د/ت).

(۱۱۳) ده‌ستوورو یاسای دادوهری: ((آداب القضاء))

۲۴۶۷- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَتَبَ إِلَيَّ أَبِي وَأَنَا
بِسِجِسْتَانٍ بِأَنْ لَا تَقْضِيَ بَيْنَ اثْنَيْنِ وَأَنْتَ غَضْبَانٌ، فَإِنِّي سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
يَقُولُ: لَا يَقْضَيْنَ حَكَمَ بَيْنَ اثْنَيْنِ وَهُوَ غَضْبَانٌ. رَوَاهُ الْحُمْسَةُ^(۱).

^(۱) قَالَ فِيهِ أَبُو دَاوُدَ: هَذِهِ أَصَحُّ شَيْءٍ فِي حَدِيثِ ابْنِ بَرِيدٍ (شرح‌ه).

^(۱) بخاری. احکام: ۷۱۵۸. مسلم. اقضية: ۴۴۶۵، ۴۴۶۶. أبو داود. اقضية: ۳۵۸۹. ترمذی. احکام: ۱۳۳۴.

ئه‌وپه‌ه‌مانی کورپی ئه‌بو به‌کره (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: کاتی که له سیجیستان (دادوه‌ر: قازی) بووم باوکم نامه‌یه‌کی بو نووسیم، نووسیوووی: له‌کاتی توو‌په‌ییدا مه‌حکه‌مه‌ی که‌س مه‌که، چونکه من بو ئه‌وه له پیغه‌مبه‌رم بیستوو ده‌یفه‌رموو (دروودی خودای له‌سه‌ریی): دادپرس له‌کاتی توو‌په‌ییدا مه‌حکه‌مه‌ی که‌س نه‌کا (ش/د/ت/ن).

٦٨ ٢- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى الْيَمَنِ قَاضِيًا فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ تُرْسِلُنِي وَأَنَا حَدِيثُ السِّنِّ وَلَا عِلْمَ لِي بِالْقَضَاءِ فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ سَيَهْدِي قَلْبَكَ وَيُبَيِّنُ لِسَانَكَ فَإِذَا جَلَسَ بَيْنَ يَدَيْكَ الْخَصْمَانِ فَلَا تَقْضِيَنَّ حَتَّى تَسْمَعَ مِنَ الْآخِرِ كَمَا سَمِعْتَ مِنَ الْأَوَّلِ فَإِنَّهُ أُخْرَى أَنْ يَتَبَيَّنَ لَكَ الْقَضَاءُ. قَالَ فَمَا زِلْتُ قَاضِيًا أَوْ مَا شَكَّكْتُ فِي قَضَاءٍ بَعْدُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ بِسَنَدٍ حَسَنٍ^(٢).

عه‌لی (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ریی) ناردمی بو یه‌مه‌ن و کردمی به‌ قازییان، منیش عه‌رزیم کرد: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! تو من ده‌نی‌ری، تو خۆت ده‌زانی که‌من لاویکی به‌ ته‌مه‌ن منالم و شاره‌زاییم له دادوه‌ریی دا نیه، فه‌رموو: خودا دلت شاره‌زا ده‌کا و زمانت راده‌هینی^(١) کاتی که هاوداواکان له به‌رده‌متا داده‌نیشن حوکم مه‌ده‌و خودسه‌ر به‌یار مه‌ده تا له دوه‌میش وه‌کی یه‌که‌م گوئی ده‌گری و له قسه‌ی هه‌ردولا وه‌کی یه‌ک حالی ده‌بی، چونکه ئاوا باشت راستی و دروستی رووداوه‌که‌ت بو روون ده‌بیته‌وه.

^(٢) ذكر السند في نهاية الحديث نصاً.

^(١) شیخی سه‌عدی ده‌فه‌رموی:

بزرگی به‌عل است و نه به‌سال

ده‌وله‌مه‌ندی به‌دل است و نه به‌مال

واته: گه‌وره‌یی به‌ژی‌یرییه به‌سال نیه

ده‌وله‌مه‌ندی به‌ دل به‌مال نیه

عه‌لی (خودای ئی رازی بئ) ده‌یگوت: ئیتر له‌وساوه‌ بووم به‌ دادوهر (به‌ قازی) تا ئیستا، یا گوتی: ئیتر له‌وساوه‌ له‌ دادوهریدا گومانم بو‌ په‌یدا نه‌بووه‌ (د/ت-س/ح).

۲۴۶۹- قَالَ الشَّارِحُ (طَيَّبَ اللَّهُ ثَرَاهُ): قَالَ عَلِيٌّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): إِذَا أَتَاكَ أَحَدُ الْخَصْمَيْنِ وَقَدْ فُقِّتَ عَيْنُهُ فَلَا تَحْكُمْ لَهُ لَعَلَّ الْآخَرَ قَدْ فُقِّتَ عَيْنَاهُ. (رَضِيَ اللَّهُ عَنْ آلِ بَيْتِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ).^(۳)

شاریح (که هه‌ر موئه‌ لیلیف خو‌یه‌تی) پ‌ر گ‌ل‌گ‌و‌ک‌ه‌ی له‌ بو‌ن و به‌رامه‌ی به‌ه‌شتی به‌رین بئ ده‌لئ: ئیمامی عه‌لی خودای ئی خو‌ش بئ ده‌لئ: ئه‌گه‌ر گریمان یه‌کئ له‌ دوو‌هاوداوا که هاته‌ لات، چاویکی ته‌قی بوو خودسه‌ر له‌ خو‌ته‌وه‌ به‌بئ لی‌کو‌لینه‌وه‌ و په‌یجو‌ری حوکمی بو‌ مه‌ده‌و هه‌قی مه‌ده‌ری، کئ ده‌لئ که ئه‌وی تریان هه‌ر دوو‌چاوی ده‌رنه‌پو‌قیوه‌! ره‌زای خودا له‌سه‌ر ئیمام و له‌سه‌ر گ‌شت خانه‌واده‌ی چه‌زهرت بئ، (درو‌دی خودای له‌سه‌رین).

۱۱۴) به‌ل‌گه‌و نیشانه‌ له‌سه‌ر داواکاره‌ داوا‌لی‌ک‌راویش (ئه‌گه‌ر نه‌چووه‌ ژیری) نه‌وا سو‌یندی له‌سه‌ره‌: (البینه‌ علی المدعی والیمین علی من أنکر)

۲۴۷۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَوْ يُعْطَى النَّاسُ بِدَعْوَاهُمْ لَادَّعَى نَاسٌ دِمَاءَ رِجَالٍ وَأَمْوَالَهُمْ وَلَكِنَّ الْيَمِينَ عَلَى الْمُدَّعَى عَلَيْهِ.^(۴)

ئیب‌نو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: چه‌زهرت (درو‌دی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمو‌ی: ئه‌م خه‌ل‌که‌ ئه‌گه‌ر به‌ قسه‌ی رووت و به‌ داوا‌ی بئ به‌ل‌گه‌ داوا‌ی هه‌رچی بکه‌ن و بیان دریتئ نه‌وا گه‌ ئی که‌س به‌ نا‌ره‌وا داوا‌ی سه‌رومالئ زو‌ر که‌سی تر ده‌که‌ن وه‌ وای ئی دئ ده‌بئ به‌ تی‌که‌ولی‌که‌ و بگ‌ره‌و به‌رده‌و که‌س له‌

(۳) من کلام الإمام علی (رضی الله عنه).

(۴) بخاری. تفسیر: ۴۵۵۲، ۲۵۱۴، ۳۶۶۸. مسلم. أقضية: ۴۴۴۵. أبو داود. أقضية: ۳۶۱۹. ترمذی. أحکام:

سه‌رو مائی خوئی دُنیا نابئی به‌لام بۆ ئه‌وه‌ی که نه‌بئی به‌پاشا گه‌ردانی، به‌لگه‌ له‌سه‌ر داواکاره‌، ته‌نیا بۆ لا‌بردنی گومان سویند له‌سه‌ر داوا‌لیک‌راوه‌! (م/د/ن).

٢٤٧١- وَجَاءَ رَجُلٌ مِنْ حَضْرَمَوْتَ وَرَجُلٌ مِنْ كِنْدَةَ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ الْحَضْرَمِيُّ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ هَذَا قَدْ غَلَبَنِي عَلَى أَرْضٍ كَانَتْ لِأَبِي. فَقَالَ الْكِنْدِيُّ هِيَ أَرْضِي فِي يَدِي أَزْرَعُهَا لَيْسَ لَهُ فِيهَا حَقٌّ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِلْحَضْرَمِيِّ: أَلَكِ بَيْتَةٌ؟ قَالَ: لَا. قَالَ: (فَلَكِ يَمِينُهُ)، قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ الرَّجُلَ فَاجِرٌ لَا يَبَالِي بِمَا حَلَفَ لَيْسَ يَتَوَرَّعُ مِنْ شَيْءٍ. فَقَالَ: لَيْسَ لَكَ مِنْهُ إِلَّا ذَلِكَ، فَأُتِلَقَ الرَّجُلُ لِيُحْلِفَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): لَئِنْ حَلَفَ عَلَى مَا لَكَ لِيَأْكُلَهُ ظُلْمًا لَيَلْقَيْنَ اللَّهَ وَهُوَ عَنْهُ مُعْرِضٌ. رواهما الخمسة إلا البخاري^(٢).

پیاویکی چه‌ضره‌مه‌وتی و پیاویکی کینده‌یی هاتنه‌ لای پیغه‌مبه‌ری (دروودی خودای له‌سه‌ربن) کابرای چه‌زره‌مه‌وتی گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! زه‌وییه‌کی باوکم هه‌بوو ئه‌مه‌ لئی داگیرکردووم و زه‌وتی کردووه‌ بۆ خوئی، کابرای کینده‌بیش گوتی: زه‌وی زه‌ویی خۆمه‌ و وا به‌ده‌ستی خۆمه‌وه‌ و خۆم دایده‌چینم و مافی ئه‌وی پێوه‌ نیه‌. پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سه‌ربن) به‌ چه‌ضره‌مه‌وتیه‌که‌ی فه‌رموو: به‌لگه‌ و نیشانه‌ت هه‌یه‌؟ گوتی: نه‌، فه‌رمووی: ده‌بۆت هه‌یه‌ که سویندی بده‌ی. گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌مه‌ پیاویکه‌ به‌دکاره‌، ده‌ربه‌ستی سویند خواردن نایه‌ت له‌ هه‌یج کۆناکاته‌وه‌! فه‌رمووی: ده‌هر مافی ئه‌وه‌نده‌ت هه‌یه‌ له‌سه‌ری که سویندی بده‌یت.

جا کابراکه‌ هه‌لسا که سویند بخوا، چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سه‌ربن) فه‌رمووی: ئه‌گه‌ر سویند بخوات له‌ سه‌رمالێ تو‌ تا به‌ نا‌ره‌وا بیخوات له‌ روژی قیامه‌تا که ده‌گا به‌ خودا خودا لووته‌ لا ده‌بئی لئی و رووی نازی ناداتی (م/د/ن).

(٢) مسلم. ایمان: ٢٥٦. أبو داؤد. ایمان: ٢٢٤٥، ٣٦٢٣. نسائی. احکام: ١٣١٤ بسند صحیح.

۲۴۷۲- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْبَيِّنَةُ عَلَى الْمُدَّعَى وَالْيَمِينُ عَلَى الْمُدَّعَى عَلَيْهِ، رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۲).

عبداللّای کورپی عه‌مر (خودایان فی رازی بن) گوئی: حه‌زرت (درویدی خودای له‌سربن) فهرمووی: به‌لگه له‌سهر داواکاره‌و سویندیش له‌سهر داوالیکراوه واته: شایه‌ت و نیشانه له‌سهر موودده‌عییه‌و موودده‌عاعه‌له‌یهیش نه‌گهر نه‌چووه ژیری سویندی له‌سهره (ت-سند ضعیف).

(۱۱۵) چۆنیتی سویند خواردن: (لفظ اليمين)

۲۴۷۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ لِرَجُلٍ حَلْفُهُ: اخْلِفْ بِاللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ مَا لَهُ عِنْدَكَ شَيْءٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ.

ئیبنو عه‌باس (خودایان فی رازی بن) گوئی: جاری پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سربن) پیاویکی سویند ده‌دا پیی فهرموو: سویند بخۆ به‌و خودایه که له‌و زیاتر خودای تر نیه: که هیچی نه‌و له‌لای تو نیه (د/ن-سند صالح).

(۱۱۶) باسی شایه‌ت: (بیان الشهود)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رَجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكَّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى وَلَا يَأْبَ الشُّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا} (۲۸۲/۲).

واته: خودای گه‌وره ده‌فهرموئ: وه دوو شایه‌تیش له‌ پیاوانی خۆتان رابگرن به‌ شایه‌ت نه‌گهر دوو پیاو نه‌بوون با پیاویک و دوو ژن بن، به‌ مه‌رجئ موسولمان بن و له‌ وانه‌بن که ئیوه له‌ کردار و ره‌فتاریان رازی بن، بۆیه دوو ژن له‌باتی پیاوی ره‌چاوکراوه نه‌بادا ژنیکیان رووداوه‌که‌ی له‌ بیرچیته‌وه، له‌و کاته‌دا ژنه‌که‌ی تر رووداوه‌که‌ی ده‌خاته‌وه بیرئ، وه نابئ و دروست نیه که شایه‌ته‌کان کاتئ بانگ ده‌کریئ بۆ شایه‌تیدان شایه‌تییه‌که نه‌ده‌ن و لامنجی بکه‌ن.

^(۲) رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بِسَنَدٍ صَالِحٍ (شرح‌ه).

۲۴۷۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَضَى بِمِمينٍ وَشَاهِدٍ^(۱).

ئیبینو عه‌بباس (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) به سویندی داواکارو به شایه‌تی بریاری بو داواکاردا (م/د/ت/ن).

۲۴۷۵- عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَلَا أَخْبِرُكُمْ بِخَيْرِ الشُّهَدَاءِ؟ الَّذِي يَأْتِي بِشَهَادَتِهِ قَبْلَ أَنْ يُسْأَلَهَا. رَوَاهُمَا الْخُمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِي^(۲).

زهیدی کوری خالیدی ئەلجوه‌نی (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) فەرمووی: دەسا با پیتان بلیم که شایه‌تی باش کامه‌یه؟! ئەو شایه‌ته‌یه که له خو‌یه‌وه به‌بئ پیگوتن و روو لیان ئەو شایه‌تی خوی بدا (م/د/ت/ن).

۲۴۷۶- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَدَّ شَهَادَةَ الْخَائِنِ وَالْخَائِنَةِ وَذِي الْغَمْرِ عَلَى أَخِيهِ وَرَدَّ شَهَادَةَ الْقَانِعِ لِأَهْلِ الْبَيْتِ وَأَجَازَهَا لِغَيْرِهِمْ. وَفِي رِوَايَةٍ: لَا تَجُوزُ شَهَادَةُ خَائِنٍ وَلَا خَائِنَةٍ وَلَا زَانٍ وَلَا زَانِيَةٍ وَلَا ذِي غِمْرٍ عَلَى أَخِيهِ. رَوَاهُمَا أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۳).

عه‌مری کوری شو‌عیب له باوکیه‌وه له باپیری‌وه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) شایه‌تی ئەمانه‌ی قوبوول نه‌ده‌کرد: شایه‌تی پیاو و ئنی ناپاک، شایه‌تی که‌سێ کونه‌قینی له دلابئ و شایه‌تی بدا له برای ئایینی خوی هه‌روه‌ها شایه‌تی ده‌ستوپێوه‌ند بو خاوه‌ن مال، به‌لام ده‌ستوپێوه‌ند ئەگه‌ر شایه‌تی بو که‌سیکی تر بدایه‌ قوبوولی ده‌کرد. له

(۱) مسلم. اقضية: ۴۴۷. أبو داود. اقضية: ۳۶۰۸، ۳۶۰۹.

(۲) مسلم. اقضية: ۴۴۶۹. ترمذی: شهادات: ۲۲۹۵، ۲۲۹۶، ۲۲۹۷. أبو داود. اقضية: ۳۵۹۶.

(۳) أبو داود بسند صالح (شرحه).

گپرانده‌یه‌کا: فهرمووی: شایه‌تی پی‌اوو ژنی ناپاک و پی‌اوو ژنی شه‌رو‌الپیس دروست نیه (د-سند صالح-ت).

وزاد الترمذی: (علی ماهر فی الشرح): وَلَا مَجْلُودٌ فِي حَدٍّ، وَلَا مَجْرَبٌ فِي شَهَادَةٍ (أَي مُتَعَوِّدٌ لَهَا) وَلَا ظَنِّينَ فِي وَلَا ءٍ وَلَا قَرَابَةٍ.

تیرمیذی (خودای فی رازی بن) ئەمە‌ی پتره: هه‌روه‌ها شایه‌تی ئەو که‌سه‌یشی قوبوول نه‌ده‌کرد که داری هه‌ددی فی درایی، یاخود هی که‌سی که شایه‌تی کردبی به پیشه، یاخود هی که‌سی که له‌به‌ر ئا‌غایه‌تی و خزمه‌تکاری و خزمایه‌تی جی‌گه‌ی گومان بی.

۲۴۷۷- ولأبي داود: لَا تَجُوزُ شَهَادَةُ بَدْوَى عَلَى صَاحِبِ قَرْيَةٍ. نَسْأَلُ اللَّهَ التَّوْفِيقَ لِمَا يَحِبُّ وَيَرْضَى آمِينَ. وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ^(۴).

ده‌فه‌رموی: شایه‌تی ده‌شته‌کی و کوچه‌ری له‌سه‌ر شاری و دیه‌اتی دروست نیه (د).

۱۱۷) هه‌ره‌شه‌کردن له‌ شایه‌تی درۆ: (التحذير من شهادة الزور)

۲۴۷۸- عَنْ خُرَيْمِ بْنِ فَاتِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَاةَ الصُّبْحِ فَلَمَّا انْصَرَفَ قَامَ قَائِمًا فَقَالَ: عُذِلْتُ شَهَادَةُ الزُّورِ بِالْإِشْرَافِ بِاللَّهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ قَرَأَ {فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ حُنْفَاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ}. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱).

خوره‌یمی کوپی فاتیک (خودای فی رازی بن) گو‌تی: جاری پیغه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌ربن) له‌پاش نو‌یژی به‌یانی هه‌ل‌سایه‌وه‌و له‌سه‌ر پی راوه‌ستاو سی جار فهرمووی: شایه‌تی درۆ هاوتای هاوبه‌ش په‌یدا‌کردن بو‌ خودا ده‌کا ئینجا ئەم ئایه‌ته‌ی خو‌ینده‌وه:

^(۴) سکت عن درجته الشارح.

^(۱) بسند صحيح (شرحه).

{فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ حُنْفَاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ- ۳۱/۲۲}.

واته: دهی خوتان بپاریزن له بهنده‌ی شتی پیس وهك بت و شتی وا، وه خوتان بپاریزن له واتهی درۆ، له قسه‌ی ناره‌وا له شایه‌تی درۆ، به‌دلیکی پاك و بئ گهرده‌وه روو بكه‌نه خوداو لابده‌ن له كرده‌وه‌ی خراپ، وه هاوبه‌ش بو خودا بپیار مه‌ده‌ن (د/ت-س/ص).

۲۴۷۹- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكِبَائِرِ. قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: الْإِشْرَاكُ بِاللَّهِ، وَعَقُوقُ الْوَالِدَيْنِ، وَشَهَادَةُ الزُّورِ أَوْ قَوْلُ الزُّورِ. قَالَ: فَمَا زَالَ يَقُولُهَا حَتَّى قُلْنَا لَيْتَهُ سَكَتَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ.^(۲)

ئه‌بو به‌كره (خودای ئی رازی بئ) گوته‌ی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمووی: ئه‌دی با پی‌تان بلیم كه گه‌وره‌ترین گونا‌هی گه‌وره چیه‌؟ گوته‌یان: بفه‌رموو، ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! فه‌رمووی: هاوبه‌ش بپیاردان بو خوداو دل‌ه‌نجان‌دن‌ی باوك و دایك هه‌زه‌ت له‌م كاته‌دا شانی دادابوو جا راست دانیشه‌ت و فه‌رمووی: وه شایه‌تی درۆیان فه‌رمووی: وه واتهی درۆ گوته‌ی: ئینجا ئه‌وه‌نده ئه‌م وشه‌یه‌ی دووباره كرده‌وه هه‌تا گوتمان: خۆزگا ئیتر بئ ده‌نگ ده‌بوو (ش/ت).

۲۴۸۰- وَسُئِلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَيُّ النَّاسِ خَيْرٌ؟ قَالَ: قَرْنِي، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ يَجِيءُ قَوْمٌ تَسْبِقُ شَهَادَةُ أَحَدِهِمْ يَمِينَهُ وَيَمِينُهُ شَهَادَتُهُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ. وَلَفْظُهُ: خَيْرُ النَّاسِ قَرْنِي ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثَلَاثًا ثُمَّ يَجِيءُ قَوْمٌ مِنْ بَعْدِهِمْ يَتَسَمَّنُونَ وَيُحِبُّونَ السَّمْنَ يُعْطُونَ الشَّهَادَةَ قَبْلَ أَنْ يُسْأَلُوا^(۳).

(۲) بخاری. شهادات: ۲۶۵۴، ۵۹۷۶، ۶۲۷۳، ۶۲۷۴، ۶۹۱۹. مسلم. ایمان: ۲۵۵. ترمذی. بروصلة: ۱۹۰۱، ۲۲۹۹.

(۳) بخاری. شهادات: ۲۶۵۲، ۳۶۵۰، ۶۴۲۸، ۶۶۵۹، ۶۴۲۹، ۶۶۵۸. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۴۱۶، ۶۴۱۷.

پرسیارکرا له پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) چ کهس باشه؟ فهرمووی:
(دروودی خودای له‌سهرین) چینی هاوچه‌رخى من، ئینجا چینی دواى ئه‌وان، ئینجا
چینی دواى ئه‌وانیش، ئینجا هۆزى په‌یدا ده‌بن له دوا ئه‌وان کۆناکه‌نه‌وه له
شایه‌تیی و سویند خواردن و تیکه‌ل و پیکه‌لیان ده‌که‌ن به سه‌ریه‌کا (ب/د/ت)
گفته‌ی (ت): باشت‌ترین کهس چینی هاوچه‌رخى خو‌من، ئینجا چینی دواى
ئه‌وان، ئینجا چینی دواى ئه‌وانیش، ئینجا چینی دواى ئه‌م سى چینه، ئینجا
له دوائه‌مانه هۆزى په‌یدا ده‌بن، خو‌یان قه‌له‌و ده‌که‌ن و چه‌زیان له قه‌له‌وییه
هیشتا کهس داواى ئی نه‌کردوون له خو‌یانه‌وه شایه‌تیی ده‌ده‌ن.

۲۴۸۱- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَنْ تَزُولَ
قَدَمُ شَاهِدِ الزُّورِ حَتَّى يُوجِبَ اللَّهُ لَهُ النَّارَ. رَوَاهُ ابْنُ مَاجَه. نَسَأَلُ اللَّهَ التَّوْفِيقَ لِمَا يَحِبُّ
وَيَرْضَى آمِينَ. وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَم.

ئیبینو عومه‌ر (خودایان ئی رازی بن) گو‌تی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین)
ده‌فهرمووی: پیی شایه‌تیی درۆ له جیگه‌ی خو‌ی نا بزوی که خودای گه‌وره
ئاگری دۆزه‌خی بو مسوگه‌ر ده‌کا {ئیبینو ماجه (خودای ئی رازی بن) سند صحیح}.

۱۱۸) به‌شی پینجه‌م: باسی تیکۆشین (اجتهاد):

الفصل الخامس في الاجتهاد

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَدَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ إِذْ يَحْكُمَانِ فِي الْحَرْثِ إِذْ نَفَشَتْ فِيهِ غَنَمُ الْقَوْمِ
وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَاهِدِينَ، فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ وَكُلًّا آتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا} (۷۹-۷۸/۲۱).

خودای گه‌وره له قورئانی پیرۆزدا ده‌فهرمووی: باسی داوود و سلیمانی
کوپی بکه، که حوکمیان ده‌کرد له مه‌سه‌له‌ی کشتی له‌و ده‌شته‌دا که ئارژه‌لی
هۆزیکى تى به‌ره‌لا بووبوو ئیمه ئاگاداری حوکمی هه‌ردوو لایان بووین و
راستی حوکمه‌که‌مان نیشانی سلیماندا، وه به هه‌ردوو لایان حیکمه‌ت و
زانیا‌ریمان داوه.

۲۴۸۲- عَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا حَكَمَ الْحَاكِمُ فَاجْتَهَدَ فَأَصَابَ فَلَهُ أَجْرَانِ وَإِذَا حَكَمَ فَاجْتَهَدَ فَأَخْطَأَ فَلَهُ أَجْرٌ رَوَاهُ الْخُمُسَةُ^(۱).

عه‌مری کوپری عاص (خودای لی رازی بن) گوئی: حه‌زهرت (درویدی خودای له‌سهرین) فهرمووی: دادپرس (حاکم) نه‌گهر تی‌کو‌ش‌ی و باش وردبیته‌وه بو‌گه‌یشتن به‌هه‌ق له مه‌سه‌له‌که‌داو ئینجا بریاره‌که ده‌رکا نه‌وه له‌م حاله‌دا نه‌گهر بریاره‌که‌ی راست بوو نه‌وه دوو پاداشی بو‌هه‌یه، به‌لام نه‌گهر بریاره‌که‌ی هه‌له‌بوو نه‌وه یه‌ک پاداشی بو‌هه‌یه (ش/د/ت/ن- خودایان لی رازی بن).

۲۴۸۳- لَمَّا بَعَثَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُعَاذًا إِلَى الْيَمَنِ فَقَالَ لَهُ: كَيْفَ تَقْضِي؟ فَقَالَ: أَقْضِي بِكِتَابِ اللَّهِ. قَالَ: فَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِي كِتَابِ اللَّهِ. قَالَ: فَبِسُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: فَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِي سُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَجْتَهِدُ رَأْيِي. قَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَفَّقَ رَسُولَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۲).

پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) که مو‌عادی نارد بو‌یه‌مه‌ن و کردی به‌ دادوهریان پی‌ی فهرموو: چۆن حوکم ده‌که‌ی؟ گوئی: به‌پی‌ی نه‌وه‌ی که له‌ نامه‌ی خودادا هه‌یه حوکم ده‌که‌م. فهرمووی: نه‌ی نه‌گهر نه‌و باسه‌ سه‌ربه‌خۆ له‌ نامه‌ی خودادا نه‌بوو؟ گوئی: نه‌گهر له‌ودا نه‌بوو به‌پی‌ی سوننه‌تی پیغه‌مبه‌ری خودا حوکم ده‌که‌م، فهرمووی: نه‌ی نه‌گهر نه‌و باسه‌ له‌ سوننه‌تی پیغه‌مبه‌ریشدا نه‌بوو نه‌وجا چۆن حوکم ده‌که‌ی؟ گوئی: له‌م حاله‌دا تا ده‌توانم به‌رای خۆم تی ده‌کۆشم بو‌دۆزینه‌وه‌ی بریاری راست له‌ رووداوه‌که‌دا. جا حه‌زهرت (درویدی خودای له‌سهرین) فهرمووی: سوپاس بو‌خودا که ئاوا ری‌گه‌ی راست نیشانی فرستاده‌ی پیغه‌مبه‌ری خۆی ده‌دا (ت/د- سند صالح).

(۱) بخاری. اعتصام: ۷۲۵۲. مسلم. اقضية: ۴۴۶۲. أبو داود. اقضية: ۲۵۷۴.

(۲) بسند صالح (شرحه).

۲۴۸۴- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا) أَتَى رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلَانِ يَخْتَصِمَانِ فِي مَوَارِيثَ لَهُمَا لَمْ تَكُنْ لَهُمَا بَيِّنَةٌ إِلَّا دَعَوَاهُمَا فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مَنْ قَضَيْتَ لَهُ مِنْ حَقِّ أَخِيهِ بَشْيَءٍ فَلَا يَأْخُذْهُ فَإِنَّمَا أَقْطَعُ لَهُ قِطْعَةً مِنَ النَّارِ، فَبَكَى الرَّجُلَانِ وَقَالَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا: حَقِّي لَكَ. فَقَالَ لَهُمَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَمَّا إِذَا فَعَلْتُمَا مَا فَعَلْتُمَا فَاقْسِمَا وَتَوَخَّيَا الْحَقَّ. ثُمَّ اسْتَهِمَا ثُمَّ تَحَالَّا. وَفِي رِوَايَةٍ: إِنَّمَا أَقْضِي بَيْنَكُمَا بِرَأْيِي فِيمَا لَمْ يَنْزَلْ عَلَيَّ فِيهِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۳).

ثوممو سه‌له‌مه (خودای نی رازی بن) گوتی: دوو پیاو هاتنه لای چه‌زهت (دیودی خودای له‌سهرین) هه‌ندی که‌له‌پووریان هه‌بوو، له‌سه‌ری بوو بوو به ناکوکییان، که‌سیشیان به‌لگه‌یان نه‌بوو، ته‌نیا داوای روت نه‌بی، پیغه‌مبه‌ر (دیودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: هر که‌سی له‌سه‌ر قسه‌ی ناره‌وای خوئی من شتی بریار بدهم بوئی له‌ راستیدا هی نه‌و نه‌بی، وه‌ی برابه‌کی ئایینی خوئی بی به‌وه‌نابی به‌هی نه‌و، که‌واته با وه‌ری نه‌گری، چونکه شتی وا به‌و بریاردانه‌ی منه که له‌سه‌ر به‌لگه‌ی ناره‌وای خوئی بووه نابیی به‌هی خوئی به‌لکوو نه‌وه پارچه‌یی ئاگری رووته‌و من بری ددهم بوئی! ئیتر هه‌ردوو پیاو که ده‌ستیان‌کرد به‌گریان و گوتیان به‌یه‌کتیری: به‌شه‌که‌ی منیش بو تو. پیغه‌مبه‌ریش (دیودی خودای له‌سهرین) فهرمووی پییان: که‌وای لی‌هات تا ده‌توانن به‌هه‌ق به‌شی بکه‌ن و له‌پاشا ده‌وی لی بکه‌ن و ئینجا، گه‌ردنی یه‌کتیش ئازاد بکه‌ن له‌گیرانه‌وه‌یه‌کا: چونکه بو شتی (ئه‌گه‌ر سرووشم بو نه‌یی) من به‌پای خوم بریار (حوکم) ددهم له‌به‌ینتانا (د-سند صالح).

۲۴۸۵- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلَيْنِ ادَّعَيَا بَعْضُهَا أَوْ دَابَّةً إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَيْسَتْ لِرَاحِدٍ مِنْهُمَا بَيِّنَةٌ فَجَعَلَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَيْنَهُمَا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ.

(۳) بسند صالح (شرحه).

ئەبو موسسا (خودای ئی رازی بئ) گوتی: لە خزمەتی پیغەمبەردا (دروودی خودای لەسەرب) دوو پیاو لەسەر و شترێ (یاخود لەسەر و لاخی) داواچی بوون، کە سیشیان بەلگەیان نەبوو، پیغەمبەریش (دروودی خودای لەسەرب) کردی بەناو کۆییان (د/ن).

۲۴۸۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَرَضَ عَلَى قَوْمِ الْيَمِينِ فَأَسْرَعُوا، فَأَمَرَ أَنْ يُسَهَّمَ بَيْنَهُمْ فِي الْيَمِينِ أَتَاهُمْ يَخْلِفُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

ئەبو هورەیره (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەرب) پیشنیاری کرد بۆ ھۆزی سویند بخۆن، ئەوانیش ھەموویان پەلاماریان دا کە سویند بخۆن، ئەویش فرمانی فرموو کە تیروپشک بکەن لەناو خویانا، تاکێ ناوی دەرچوو ئەو سویند بخوا (ب).

۲۴۸۷- وَعَنْهُ أَنَّ رَجُلَيْنِ اخْتَصَمَا إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي مَتَاعٍ لَيْسَ لِوَاحِدٍ مِنْهُمَا بَيِّنَةٌ فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اسْتَهِمَا عَلَى الْيَمِينِ مَا كَانَا أَحَبَّ ذَلِكَ أَوْ كَرِهًا. وَفِي رِوَايَةٍ: إِذَا كَرِهَ الْإِثْنَانِ الْيَمِينِ أَوْ اسْتَحَبَّاهَا فَلْيَسْتَهُمَا عَلَيْهَا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَاحِدٌ.

دیسان ئەو گوتی: دوو پیاو لەسەر کالایی ھەریان بوو، بۆ ھەحکەمە ھاتنە لای پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەرب) وە کەسیان بەلگەیان بە دەستەوہ نەبوو لەسەر دروستی داواکەیان پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەرب) فرمووی: کە ھەردوو لا ھەزیان لە سویندە، یا ھەزیان لە سویند نیە با دەو لە سویند بکەن. لە گیرانەو ھەیکە: ئەگەر ھەردوو لا ھەزیان لە سویند نەبوو، یا ھەردوو لا ھەزیان لە سویند بوو، با دەوی ئی بکەن (د-سند صالح-ن/ئەحمەد).

۲۴۸۸- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: بَيْنَمَا امْرَأَتَانِ مَعَهُمَا ابْنَاهُمَا، جَاءَ الذُّبُّ فَذَهَبَ بِأَبْنٍ إِحْدَاهُمَا، فَقَالَتْ لِصَاحِبَتِهَا إِنَّمَا ذَهَبَ بِابْنِكَ أَنْتِ. وَقَالَتِ الْآخَرَى: إِنَّمَا ذَهَبَ بِابْنِكَ. فَتَحَاكَمَتَا إِلَى دَاوُدَ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)، فَقَضَى بِهِ لِلْكُبْرَى، فَخَرَجَتَا عَلَى سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ (عَلَيْهِمَا السَّلَامُ) فَأَخْبَرَتَاهُ. فَقَالَ: اثْنُونِي بِالسَّكِينِ أَشَقُّهُ بَيْنَهُمَا. فَقَالَتِ

الصُّغْرَى: لَا تَفْعَلْ يَرْحَمُكَ اللَّهُ، هُوَ ابْنُهَا. فَقَضَى بِهِ لِلصُّغْرَى. قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: وَاللَّهِ مَا سَمِعْتُ بِالسَّكِينِ قَطُّ إِلَّا يَوْمَئِذٍ، وَمَا كُنَّا نَقُولُ إِلَّا الْمُدْيَةَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ. نَسَأَلُ اللَّهَ السَّتَرَ وَالتَّوْفِيقَ لِمَا يَجِبُ وَيَرْضَى آمِينَ. وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ^(۷).

دیسان نهو گوتی: پیغهمبهر (درویدی خودای له‌سربین) فهرمووی: جاری دووژن دوو کوپی خویمان پی ده‌بی، گورگی له‌ولاوله دی کوپی ژنیکیان ده‌با، ژنه‌که به هاوړیکه‌ی ده‌لی: گورگه‌که کوپه‌که‌ی تو‌ی بردووه، نه‌ویش ده‌لی: نه‌ه: کوپه‌که‌ی تو‌ی بردووه، جا بو مه‌حکه‌مه ده‌چنه لای داوود (درویدی خودای له‌سربین) داوودیش بریار ده‌دا: که نهو کوپه‌ی ماوه بو ژنه گهره‌که بی، جا که دینه‌ده‌روه ده‌گن به سوله‌یمانی کوپی داوود (درویدی خودای له‌سربین) وه باسه‌که‌ی بو ده‌گیرنه‌وه، نه‌ویش ده‌فهرمووی: ئاده‌ی چه‌قویه‌کم بو بینن ده‌یکه‌م به دوو له‌ته‌وه بو‌تان! جا ژنه بچکوله‌که ده‌لی: نا، ره‌حمه‌تی خودات لی‌بی وای ئی مه‌که، کوپی نه‌وه، نه‌ویش که‌روانی ژنه بچکوله‌که سکی به مناله‌که ده‌سووتی زانی که منالی خو‌یه‌تی جا له‌به‌رئه‌وه دایه‌وه به ژنه بچکوله‌که. نه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بن) گوتی: به‌خودا نه‌و روژه نه‌بی ناوی چه‌قوم نه‌بیستبوو، نیمه‌جاران هر ده‌مان گوت: سیکارد (ش/ن)^(۸).

(۷) بخاری. أحادیث الأنبياء: ۲۴۸۲.

(۸) أن هذه القضية تصلح أن تكون نواة صالحة لما اصطلح عليه في يومنا هذا بمحاكم التمييز والنقض والاستئناف فيما إذا كان جميع شروط القضاء الاسلامي متوفرا في تلك المحاكم وكذلك تصلح أن تكون منارا يهتدى بنوره القضاة والحكام باستعمال الحيل اللطيفة والملاطفات والايهام وما شابه مما يخدم القضية للوصول الى معرفة باطنها فالتوصل الى اظهار الحق، وكل ذلك بعيدا عن جو العنف واستخدام وسائل القهر لاجبار المتهم على الاعتراف بما اقترفت بداه عن اضطرار وصغار، فالقضاء في الاسلام لا ثأري، بل لاثار في الاسلام كله، فالقضاء له غاية سامية ذات شقين أولهما عبادي يتعبد به العبد لله تعالى لارضائه وحب مرضاته، وثانيهما تربوي يتقصد به اجراء العدل وحمل الناس عليه واقناعهم بقبول الحق طائعين راضين ولو كان على أنفسهم. القضاء في الاسلام يرافقه الرفق والرافة وتفارقه الخشونة والشدّة اما التوغل في الحيل والتصلب

۱۱۹) دادپرس بۆی هه‌یه گومانبار (موتته‌هه‌م) هه‌پس بکا:

للاکام حبس المتهم

۲۴۸۹- ⇒ (ب- ۲ ز- ۲۸۲ برقم/ ۳/ ۲۳۸۰)^(۱).

۲۴۹۰- ⇒ (ب- ۲ ز- ۱۶۴ ژماره- ۶)^(۲).

۱۲۰) بریاری دادپرس (قازی: دادوهر) نارِه‌وا ناکا به ره‌وا، واته به حوکمی

قازی هه‌رام هه‌لّ نابئ: (حکم الاکام لا یحلل الحرام ولا یحرم الحلال)

۲۴۹۱- ⇒ (ب- ۲ ز- ۳۰۳ برقم: ۳/ ۲۵۸۴ ل- ۳۱۳ ط/ ۱). قَالَ هُنَا:

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ، وَإِنَّكُمْ تَخْتَصِمُونَ إِلَيَّ، وَلَعَلَّ بَعْضَكُمْ أَنْ يَكُونَ أَلْحَنَ بِحُجَّتِهِ مِنْ بَعْضٍ فَأَقْضِي لَهُ نَحْوَ مَا أَسْمَعُ، فَمَنْ قَضَيْتَ لَهُ بِحَقِّ أَخِيهِ شَيْئًا فَلَا يَأْخُذْهُ، فَإِنَّمَا أَقْطَعُ لَهُ قِطْعَةً مِنَ النَّارِ^(۱).

مع العصاة والخطاة خاصة مع الاطناء والمتهمين والتجسس عليهم وتحسس أخبارهم وأسرارهم اما هذا فليس من الله ورسول الله في شيء، اذ أحد الاسس التي تقوم عليها بنية الاسلام التبشير بالتيسير وتسهيل الأمور وإغماض العيون ودرأ الحدود بالشبهات، لا التعسير ولا التنفير ولا جلب التهم بالحيل والشبهات ولكن هيهات فعل ما نقول، فقد فلت الأمر وفرط من الحق كثير وعم البلوى حتى التبس الأمر على بعض اهل العلم فحضوا على التقطيع والتصليب والتنكيل بكل من تزل قدمه، فكانهم يحسبون الله تعالى مثل رجال الأمن والمخابرات يراقب العبد على مضض ويرصد له بالمرصاد وينصب له الكمائن حتى يوقعه في الشرك فليتذ بصب جام غضبه عليه، سبحانه اله تعالى، وتعالى وهو الرحمن الرحيم أرحم الراحمين عن هذا علوا كبيرا.

- المترجم -

مستشفى كركوك العسكري - ۱- رمضان ۱۴۰۸ هـ - ۱۹۸۸/۴/۱۸ م

(۱) تقدم برقم: ۲۳۴۲/۳ تسلسل/ ۹۷ مجلد/ ۲.

(۲) تقدم برقم: ۲۳۸۰/۳ تسلسل/ ۱۶۴ مجلد ثانی.

(۱) تقدم برقم: ۲۵۸۴/۳ تسلسل/ ۳۰۳ مجلد ۲.

ئوممو سه‌له‌مه (خودای لئ‌ن رازس بئ‌ن) گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهری‌ن) فه‌رمووی: منیش ههر ئاده‌میزادم وه‌ک ئیوه‌و غه‌یبزان نیم جا ئیوه‌ که دین بۆ لای من بۆ دادخوایی، بۆ مه‌حکمه‌ ره‌نگ بئ‌ن هه‌ندیکتان له‌ هه‌نیکی ترتان باشت‌ر له‌ به‌لگه‌سازی بزانی و له‌ هاوداواکه‌ی به‌ده‌م و پلتر بئ‌ن، وه‌ منیش بر‌وای پئ‌ ده‌که‌م و به‌پیی ئه‌وه‌ی که له‌وی ده‌بیستم بر‌یاری بۆ ده‌ده‌م، جا ههر که‌سئ‌ له‌سه‌ر به‌لگه‌ی نار‌ه‌وای خۆی من شتئ‌ بر‌یار به‌ده‌م بۆی وه‌ له‌ راستیدا هی ئه‌و نه‌بئ‌ به‌لکوو هی بر‌ایه‌کی ئایینی خۆی بئ‌ن، ئه‌وه‌ با ئه‌و شته‌ وه‌رنه‌گری، چونکه‌ به‌وه‌ نابئ‌ به‌ حه‌لالئ‌، به‌لکوو ئه‌گه‌ر ئاوا به‌ ساخته‌ وه‌ری گرت ئه‌وه‌ لئ‌ی روون بئ‌ن که شتی وا پارچه‌یی ئاگری رووته‌و من بۆی بر‌ده‌ده‌م! (ش/د/ن).

۲۴۹۲- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ حَالَتْ شَفَاعَتُهُ دُونَ حَدِّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ فَقَدْ ضَاذَ اللَّهُ وَمَنْ خَاصَمَ فِي بَاطِلٍ وَهُوَ يَعْلَمُهُ لَمْ يَزَلْ فِي سَخَطِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ حَتَّى يَنْزِعَ عَنْهُ وَمَنْ قَالَ فِي مُؤْمِنٍ مَا لَيْسَ فِيهِ أَسْكَنُهُ اللَّهُ رَذْغَةَ الْخَبَالِ حَتَّى يَخْرُجَ مِمَّا قَالَ: وَمَنْ أَعَانَ عَلَى خُصُومَةٍ بَطُلُمُ فَقَدْ بَاءَ بِقَضَبٍ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بَسْنَدٍ صَالِحٍ. نَسَأَلُ اللَّهَ التَّوْفِيقَ لِمَا يَحِبُّ وَيَرْضَى آمِينَ. وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ^(۲).

ئیب‌نو عومه‌ر (ره‌زای خودای لئ‌بی‌ن) گوتی: هه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهری‌ن) فه‌رمووی: ئه‌و که‌سه‌ی که به‌ تکای ئه‌و هه‌ددئ‌ له‌ هه‌ده‌ده‌کانی خودا جیب‌ه‌جئ‌ نه‌کری ئه‌وه‌ دوشمنایه‌تی له‌گه‌ل خودادا ده‌کا، وه‌ ئه‌و که‌سه‌ی که به‌ نار‌ه‌وا له‌سه‌ر شتی ناهه‌ق گه‌پو ته‌شقه‌له‌ ده‌کاو سوور ده‌شزانی که ئه‌وه‌ نار‌ه‌وایه‌ ئه‌وه‌ نو‌ق‌می ره‌ق و غه‌زه‌بی خودایه‌ تا وازی لی دینئ‌، وه‌ ئه‌وه‌ی که قسه‌یه‌کی ناراست بۆ موسولمانئ‌ هه‌ل‌ده‌به‌ستئ‌ ئه‌وه‌ خودا ده‌یخاته‌ ناو چلپاوی زوو‌خوا‌ی دۆزه‌خییه‌کانه‌وه‌، تا له‌ ئۆبالی ئه‌و قسه‌ نار‌ه‌وایه‌ی خۆیه‌ ده‌رده‌چئ‌، وه‌ ئه‌وه‌ی که به‌ نار‌ه‌وا لایه‌نی ناهه‌قی و گه‌پو ته‌شقه‌له‌ بگری ئه‌وه‌

(۲) ر‌وا‌ه‌ أَبُو دَاوُدَ بَسْنَدٍ صَالِحٍ.

شایانی رِق و خه‌شمی خودا ده‌بی و ده‌گه‌پیتته‌وه به باری له رِق و نارَه‌زایی خودای گه‌وره و مه‌زنه‌وه (د-س/صالح).

۱۲۱) دانانی ناو بژی‌که‌ر (حه‌که‌م) دروسته

➡ ب- ۲- ۲۳۹- نایه‌ته‌که‌ی سه‌ره‌تای ئه‌م باسه که نایه‌تی (۳۵) بوو

له سووره‌تی (۴).

۲۴۹۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اشْتَرَى رَجُلٌ مِنْ رَجُلٍ عَقَارًا فَوَجَدَ الْمَشْرَى فِيهِ جَرَّةً فِيهَا ذَهَبٌ فَقَالَ لِلْبَائِعِ خُذْ ذَهَبَكَ مِنِّي إِنَّمَا اشْتَرَيْتُ مِنْكَ الْأَرْضَ وَلَمْ أَتَّبِعْ مِنْكَ الذَّهَبَ. فَقَالَ الَّذِي شَرَى الْأَرْضَ إِنَّمَا بَعَثَكَ الْأَرْضَ وَمَا فِيهَا قَالَ: فَتَحَاكَمَا إِلَى رَجُلٍ فَقَالَ الَّذِي تَحَاكَمَا إِلَيْهِ: أَلَكُمَا وَلَدٌ؟ فَقَالَ أَحَدُهُمَا: لِي غُلَامٌ وَقَالَ الْآخَرُ: لِي جَارِيَةٌ. قَالَ أَلِكُوهَا الْغُلَامَ الْجَارِيَةَ وَأَلْفِقُوا عَلَى أَنْفُسِكُمَا مِنْهُ وَتَصَدَّقَا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ^(۱).

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بن) گوتی: حه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سه‌ربن) فه‌رمووی: پیاوی خانوویه‌کی کپی له پیاویکی تر، کپی‌اره‌که کوپه‌له‌یی زی‌پی تیا دۆزییه‌وه، جا به فروشیاره‌که‌ی گوت: زی‌ره‌که هی تویه، لیم وهر‌بگه‌روه، چونکه من ته‌نیا زه‌وییه‌که‌م له‌تۆ کپیوه، خو زی‌ره‌که‌م ئی نه‌کپیوی، ئه‌ویش گوتی: من زه‌وییه‌که‌ خوی و هه‌رچی تیا‌دایه‌ فروشتوو‌مه به‌تۆ زی‌ره‌که‌ هی خۆته‌ من وهری ناگه‌مه‌وه فه‌رمووی: جا بو دادخوایی و ناو‌بژی‌کردن چوونه‌ لای پیاوی و کردیان به‌ فه‌رمان‌ه‌وا (حه‌که‌م: ناو‌بژی‌که‌ر) پیاوه‌که‌ گوتی: ئایا من‌التان هه‌یه؟ یه‌کی‌کیان گوتی: کوپی‌کم هه‌یه، ئه‌وی تریشیان گوتی: منیش کچی‌کم هه‌یه، ئه‌ویش گوتی: که‌واته‌ کچه‌که‌ له‌ کوپه‌که‌ ماره‌ بکه‌ن و زی‌ره‌که‌یش بو خۆتان خه‌رج بکه‌ن بو مه‌سه‌ره‌فی شایی وه‌ خیری‌شی ئی بکه‌ن ئیتر ئه‌وانیش وایان‌کرد (ش).

(۱) بخاری. أحادیث الأنبياء: ۳۴۷. مسلم. أفضیة: ۴۴۷۲. تقدم برقم: ۲۴۵۱/۷. تسلسل ۱۸/ مجلد ۳.

(۱۲۲) دوا وتار باسی ریکه‌وتن (صولج) : (الخاتمة في الصلح)

بسم الله الرحمن الرحيم

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّنْ نُّجْوَاهُمْ إِلَّا مَنَ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ وَمَن يَفْعَلْ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا- {۱۱۴/۴}.

خودای گه‌وره ده‌فه‌رموی: هیچ سوودی نییه له زۆر له چپه چپ و واته بن گوشتی نه‌مانده‌دا، مه‌گه‌ر چپه‌ی نه‌و که‌سانه که فه‌رمان ده‌که‌ن به کردنی خیری یا به‌کردنی چاکه‌یی یا به ریک‌خستنی ناو به‌ینی خه‌لک، جا هه‌ر که‌سی چپه بکا بو ئه‌م مه‌به‌ستانه وه له‌به‌ر داوا خوازی ره‌زای خودا نه‌وه پاداشیکی گه‌وره‌ی پی ده‌ده‌ین.

۲۴۹۴- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَبْقِضَ الرَّجُلَ إِلَى اللَّهِ الْأَلَدُ الْخَصِمُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِي.

عائیشه (خودای ئی رازی بی) گوئی: چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمووی: خودا له هه‌موو که‌سی زیاتر رقی له پیاوی شه‌پرانی شه‌پروشتی رق نه‌ستووره (ش/ن).

۲۴۹۵- عَنْ سَهْلِ السَّاعِدِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ قِتَالٌ بَيْنَ بَنِي عَمْرِو، فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَصَلَّى الظُّهْرَ، ثُمَّ أَتَاهُمْ يُصْلِحُ بَيْنَهُمْ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۲).

سه‌هلی ساعیدی (خودای ئی رازی بی) گوئی: عه‌رزى پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) کرا که هوژی به‌نی عه‌مر له ناو‌خویانا شه‌پریان بووه، نه‌ویش نوێژی نیوه‌پۆی کردو چوو بو ناویان، تا میانه‌یان ریک بخاو ناو‌بژیان بکا (ب/ن).

(۲) بخاری. صالح: ۲۶۹۳، ۶۸۴، ۱۲۰۱، ۱۲۰۴، ۱۲۱۸، ۱۲۳۴، ۲۶۹۳، ۲۶۹۰، ۷۱۹۰. مسلم. صلاة: ۹۴۸.

۲۴۹۶- عَنْ أُمِّ كُلْثُومٍ بِنْتِ عُقْبَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَيْسَ الْكَاذِبُ مَنْ أَصْلَحَ بَيْنَ النَّاسِ فَقَالَ خَيْرًا أَوْ كَمَى خَيْرًا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالبخاري^(۳).

نوممو کولثوومی کچی عوقبه (خودای ن رازی بن) گوتی: چه زرهت (درویدی خودای له‌سهرین) فهرمووی: بهو کهسه ناگوتری دروزن که میان‌هی خه‌ک ری‌ک ده‌خاو قسه‌ی باش له نیوانیان دین و ده‌با، با نهو قسه‌یه‌ش که ده‌یکا نه‌صلی نه‌بی و خو‌ی بو سوودی گشتی دروستی بکا! (د/ب).

۲۴۹۷- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَلَا أَخْبِرُكُمْ بِأَفْضَلِ مِنْ دَرَجَةِ الصَّيَّامِ وَالصَّلَاةِ وَالصَّدَقَةِ؟ قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: إِصْلَاحُ ذَاتِ الْبَيْنِ فَإِنَّ فَسَادَ ذَاتِ الْبَيْنِ الْخَالِقَةُ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ (بِسْنَدٍ صَحِيحٍ) وَازْدَادَ: لَا أَقُولُ تَخْلُقُ الشَّعْرَ وَلَكِنْ تَخْلُقُ الدِّينَ. نَسَأَلَ اللَّهُ السِّرَّ وَالتَّوْفِيقَ آمِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ^(۴).

نه‌بو دهر‌دء (خودای ن رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فهرمووی: نه‌دی با پی‌تان بلیم که پایه‌ی چی کرده‌وه‌یی له پایه‌ی روژوو نویژو زه‌کات و خیر‌کردن گه‌وره‌تره؟ گوتیان: ئاده‌ی بفهرموو نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ره‌وانه‌کراوی خودا! فهرمووی: ری‌ک خستنی میان‌هی مه‌ردوم و ناشت‌کردنه‌وه‌ی موسولمانان له‌وانه خیری زیاتره، تی‌کدانی نیوانی خه‌ل‌کیش پاکوی دین ده‌کا و ئابین به‌رباد ده‌کا (د/ت-س/ص) گیرانه‌وه‌ی تیرمی‌دی نه‌مه‌ی زیاتره نالیم موو پاکو ده‌کا یا ده‌تاشی، به‌لام دین پاکو نه‌داو له ره‌گو ریشه‌وه له‌بنی دینی.

(۳) بخاری. صالح: ۲۶۹۲. مسلم. بروصلة: ۶۵۷۶. أبو داود. أدب: ۴۹۲۱، ۴۹۲۰. ترمذی. بروصلة: ۱۹۳۸.

(۴) رواه الترمذی بسند صحیح (شرحه).

نامه‌ی سویندو نه‌زر

(دوو باسو پاشه‌کیه‌که)

باسی یه‌که‌م: باسی سویند خواردن.

۱۲۲) سویند ته‌نیا به ناوی له ناوه‌کانی خودای گه‌وره ده‌خوری و به‌س:

کتاب‌الایمان والنذور (وفیه بابان خاتمه): الباب الأول: فی الیمین

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {فَرَبِّ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقُّ مَثَلٍ مَا أَنْكُمْ تَنْطِقُونَ} - {۲۳/۵۱}.

یه‌زدانی پاک ده‌فهرموی: سویند به په‌روهردگاری ئاسمان و زهوی ئه‌م باسو خواسه‌راسه و گومان نیه له بوونیا، وهك چۆن قسه‌یی كه خۆتان بیکه‌ن گومان‌تان نیه له کردنیا ئه‌میش ئاوا.

وَقَالَ تَعَالَى: {فَلَا أُقْسِمُ بِرَبِّ الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ إِنَّا لَقَادِرُونَ، عَلَى أَنْ يُبَدِّلَ خَيْرًا مِنْهُمْ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ} - {۴۰/۷۰}.

خودای گه‌وره فهرموویه‌تی: سویند ده‌خۆم به په‌روهردگاری هه‌موو خۆره‌ه‌لات و هه‌موو رۆژئاوایی، ئیمه به‌سانایی ده‌توانین كه ئه‌وان له‌ناوبه‌هین و له‌باتی ئه‌وان گه‌لیکی باشی خاوه‌ن باوه‌ه‌رو دانا و زانا و به به‌زه‌یی په‌روهرده‌بکه‌ین، ئیمه ئه‌وه‌ی بمانه‌وی ده‌یکه‌ین و ئه‌و كه‌سه‌ی بمانه‌وی بی‌گۆرین ده‌توانین و نه‌كه‌س ده‌توانی له ده‌ستمان ده‌ربچئ و نه‌هیچ کاری له ده‌ستی ئیمه ده‌رده‌چئ کاتئ ویستمان بیکه‌ین.

۲۴۹۸- عَنْ ابْنِ عُمرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَتْ يَمِينُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا وَمُقَلَّبِ الْقُلُوبِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا مُسْلِمًا^(۱).

ئیب‌نو عومه‌ر (خودایان ئی‌رازی بن) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌رین) كه سویندی ده‌خوارد ده‌یفه‌رموو: نا، به هه‌لسوورپنه‌ری دلان! (ب/د/ت/ن).

^(۱) بخاری. ایمان ونذور: ۶۶۲۸.

۲۴۹۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا اجْتَهَدَ فِي الْيَمِينِ قَالَ : وَالَّذِي نَفْسُ أَبِي الْقَاسِمِ بِيَدِهِ . رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۲) .

ئەبو سەعید (خودای ئی رازی بئ) گوتی: سویندی گەورە پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربە) ئەمەبوو دەیفەرموو: بەو کەسە کە گیانی ئەبول قاسمی بە دەستە: بەو کەسە کە گیانی موخەممەدی و لە دەستا (د-سند صالح).

۲۵۰۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ : إِذَا هَلَكَ كِسْرَى فَلَا كِسْرَى بَعْدَهُ، وَإِذَا هَلَكَ قَيْصَرٌ فَلَا قَيْصَرَ بَعْدَهُ، وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لَتَنْفُقَنَّ كُنُوزُهُمَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ تَعَالَى^(۳) .

ئەبو ھورەیرە (خودای ئی رازی بئ) گوتی: ھەزەرەت (دروودی خودای لەسەربە) فەرمووی: کە کیسرا نەماو لە ناوچوو ئیتەر لەپاش ئەو کیسرای تر لە عیراق نابێ، کە قەیسەریش نەماو لە ناوچوو ئیتەر لەپاش ئەویش قەیسەری تر لەشام نابێ. بەو کەسە کە گیانی موخەممەدی بە دەستە گەنج و خەزنەیی ئەم دووانە ھەردوکیان لە رێگەیی خوادا خەرج دەکرین و دەبن بە تالانی بو موسولمانان (ب).

۲۵۰۱- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ : يَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ، وَاللَّهِ لَوْ تَعْلَمُونَ مَا أَغْلَمَ لَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا وَلَضَحِكْتُمْ قَلِيلًا رَوَاهُمَا الْبُخَارِيُّ^(۴) .

عائیشە (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربە) فەرمووی: ئەو گەلی موخەممەد! بەیەزدانی پاک ئەوەی من دەیزانم ئەگەر ئیوہ بیزانن زۆر دەگریان و کەم پێ دەکەنیا (ب).

(۲) بسند صالح (شرحہ).

(۳) بخاری. ایمان: ۶۶۲۸.

(۴) بخاری. ایمان: ۶۶۳۱.

(۱۲۴) کهسی به شتیکی تر (جگه له خودا) سویند بخوات گونا هبار ده بی:

من حلف بغير الله فقد أثم

۲۵۰۲ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَدْرَكَ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فِي رَكْبٍ وَهُوَ يَخْلِفُ بِأَبِيهِ، فَتَادَاهُمُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَلَا إِنَّ اللَّهَ يَنْهَاكُم أَنْ تَخْلِفُوا بِآبَائِكُمْ، فَمَنْ كَانَ حَالِفًا فَلْيَخْلِفْ بِاللَّهِ، أَوْ لِيَصْمُتْ. قَالَ عُمَرُ فَوَاللَّهِ مَا حَلَفْتُ بِهَا مِنْذُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى عَنْهَا ذَاكِرًا وَلَا آثِرًا^(۱).

ئیبینو عومەر (خودایان ئی رازی بی) گوئی: پیغه مبهەر (دروودی خودای له سهرین) گهیشته به دهسته یی سوار، عومهریان تیا بوو، لهوکاته دا عومهر سویندی به باوکی ده خوارد، جا پیغه مبهەر (دروودی خودای له سهرین) بانگی لیکردن و فهرمووی: هوشیارین: که خودای گه وره و مه زن قه دهغه ی کردوو له ئیوه که سویند بخۆن به باوو باپیرتان، جا نه و که سه ی که دهیه وی سویند بخوا با یا سویند به خودا بخوا، یا بی دهنگ بی و سویند به شتی تر نه خوات. عومهر (خودای ئی رازی بی) گوئی: به خودا له و ساوه که ئەمهم له پیغه مبهەر (دروودی خودای له سهرین) بیستوو که ئەمهی قه دهغه کردوو ئیتر هیشتا نه خۆم سویندم پیاان خواردوو و نه له ده می که سی تریشه وه سویندی وام گیراوه ته وه (ش/د/ن).

۲۵۰۳ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ حَلَفَ مِنْكُمْ فَقَالَ فِي حَلْفِهِ بِاللَّاتِ وَالْعُزَّى. فَلْيَقُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. وَمَنْ قَالَ لِصَاحِبِهِ تَعَالَ أَقَامِرُكَ. فَلْيَتَصَدَّقْ^(۲).

ئه بو هورهیره (خودای ئی رازی بی) گوئی: پیغه مبهەر (دروودی خودای له سهرین) فهرمووی: ئەگەر که سیکتان سویندی خواردو له سوینده کهیدا له سهر عاده تی سهرده می نه زانی گوئی: به لات و به عوزا، با بلئ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، ئەو

(۱) بخاری. ایمان: ۶۶۴۷.

(۲) بخاری. تفسیر: ۴۸۶۰، ۶۱۰۷، ۶۳۰۱، ۶۶۵۰، ۴۸۵۹.

کہ سہ شئی بہ ہاوپیکہی بلی: وەرہ باقومار بکہین با خیرئ بکا لہ کہ فارہ تی
ئو قسہ پیسہ دا (ش/د/ت/ن).

۲۵۰۴ - عَنْ ثَابِتِ بْنِ الضَّحَّاكِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ
حَلَفَ بِغَيْرِ مِلَّةٍ إِلَّا سَلَامَ فَهُوَ كَاذِبًا كَمَا قَالَ، وَمَنْ قَتَلَ نَفْسَهُ بِشَيْءٍ عُذِّبَ بِهِ فِي نَارِ
جَهَنَّمَ، وَلَعَنُ الْمُؤْمِنُ كَقَتْلِهِ، وَمَنْ رَمَى مُؤْمِنًا بِكُفْرٍ فَهُوَ كَقَتْلِهِ. روى هذه الثلاثة
الأصول الخمسة^(۳).

ثابیتی کوپی ضہاک (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغہ مہر (درویدی خودای لہ سرین)
فہرمووی: ہر کہ سئ سویند بخوا بہ میلہ تی غہیری میلہ تی ئیسلا م وک ئوہ
بلی: ئہ گہر ناپاکی لہ گہ لی خو م بکہم جوولہ کہ ہم، وہ لہ پاشا ناپاکی ئی بکا ئوہ
وہک خو ی دہ لی وایہ بہو قسہ یہ کافر دہ بی، وہ کہ سئ بہ شتی خو ی بکوژی
لہ ناو ئاگری دوزہ خیشا دیسانہ وہ بہو شتہ یہ سزا دہ دریٹہ وہ، نہ فرین کردنیش
لہ موسولمان بہ قہد کوشتنہ کہی گوناہ و موسولمان چی لہ عنہ تی ئی بکہیت و
چی بیکوژی چونیہ کہ، وہ ئوہ کہ سہ ی بہ موسولمانی بلی: ئہ ی بی ہوا، ئہ ی
کافرا! ئوہ وہک بیکوژی وایہ (ش/د/ت/ن).

۲۵۰۵ - وَسَمِعَ ابْنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) رَجُلًا يَخْلِفُ لَا وَالْكَعْبَةَ فَقَالَ: سَمِعْتُ
رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ اللَّهِ فَقَدْ أَشْرَكَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ
وَالترمذی وأحمد^(۴).

ئیبینو عومہر (خودایان ئی رازی بن) بہرگوئی کہوت پیاوئ سویندی دہخوارد
دہیگوت: نا، بہ کابہ. ئیبینو عومہر گوتی: لہ پیغہ مہر بیست دہیفہرمووی:
ہر کہ سئ سویند بخوا بہ غہیری خودا ئوہ ہاوہل و ہاوبہ شئی بو ہریار دہدا
(د/ت/ئہ حمہد - سند حسن).

^(۳) بخاری. ایمان: ۶۶۵۲، ۱۳۶۳، ۴۱۷۱، ۴۸۴۳، ۶۰۴۷، ۶۱۰۵، ۶۶۵۲. مسلم. ایمان: ۲۹۶ - ۳۰۰. أبو داود.

ایمان: ۳۲۵۷. ترمذی. ایمان: ۱۵۲۷. نسائی. ایمان: ۳۷۷۹.

^(۴) بسند حسن (شرحہ).

۲۵۰۶- عَنْ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ حَلَفَ فَقَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنَ الْإِسْلَامِ فَإِنْ كَانَ كَاذِبًا فَهُوَ كَمَا قَالَ وَإِنْ كَانَ صَادِقًا فَلَنْ يَرْجِعَ إِلَى الْإِسْلَامِ سَالِمًا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۵).

بوره‌یده له باوکیه وه (خودایان فی رازی بن) له پیغهمبه‌روه (درویدی خودای له‌سربین) ده‌فهرموی: هه‌ر که‌سی سویند له‌سه‌ر شتی بخواو بلی به‌شم له‌ ئایینی ئیسلام پرابی ئه‌مه وایه و اش نه‌بی ئه‌وه وه‌ک خوی ده‌لی وایه، گریمان قسه‌که‌شی راست بی ئه‌م جو‌ره سوینده هه‌رباش نیه، چونکه سویندخو‌ر له‌م حاله‌ته‌دا به‌ سه‌لامه‌تی ناگه‌ریته‌وه. سه‌ر ئیسلامه‌تی! (د-سند صالح-ن).

(۱۲۵) سویندی مال ویرانکه‌ر: (الیمین الغموس)

۲۵۰۷- عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْكَبَائِرُ الْإِشْرَاكُ بِاللَّهِ، وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ، وَقَتْلُ النَّفْسِ، وَالْيَمِينُ الْغَمُوسُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۱).

عه‌بدو‌ل‌لای کو‌ری عه‌مر (خودایان فی رازی بن) گو‌تی: پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌سربین) فهرموی: گونا‌هه هه‌ره گه‌وره‌کان ئه‌مانه‌ن: هاوا‌ل دانان بو‌خودا، وه‌ دلشکاندن و دل‌ه‌نجان‌دن‌ی باوک و دایک، وه‌ کوشتنی ئاده‌میزاد به‌ نار‌ه‌وا، وه‌ سویندی ناهه‌قی مال‌ویرانکه‌ر که‌ سوینخو‌ر له‌ناو ئاگری سووردا نو‌قم ده‌کا! (بخاری. ره‌حه‌تی خودای لیبین).

۲۵۰۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ كَاذِبَةٍ لِيَقْتَطَعَ بِهَا مَالَ رَجُلٍ مُسْلِمٍ، أَوْ قَالَ أَخِيهِ لَقِيَ اللَّهَ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضَبَانُ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَصْدِيقَهُ {إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ لَا خَلَاقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ} إِلَى آخِرِ الْآيَةِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ)^(۲).

(۵) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

(۱) تقدم برقم: ۲۴۴۲/۲. تسلسل / ۱۱۷ مجلد/۳.

(۲) بخاری. مسافاة: ۲۲۵۶، ۲۴۱۶، ۲۵۱۵، ۲۶۶۶، ۲۶۶۹، ۲۶۷۳، ۲۶۷۶، ۲۶۷۷، ۲۶۷۸، ۲۶۷۹، ۲۶۸۰، ۲۶۸۱، ۲۶۸۲، ۲۶۸۳، ۲۶۸۴، ۲۶۸۵، ۲۶۸۶، ۲۶۸۷، ۲۶۸۸، ۲۶۸۹، ۲۶۹۰، ۲۶۹۱، ۲۶۹۲، ۲۶۹۳، ۲۶۹۴، ۲۶۹۵، ۲۶۹۶، ۲۶۹۷، ۲۶۹۸، ۲۶۹۹، ۲۷۰۰، ۲۷۰۱، ۲۷۰۲، ۲۷۰۳، ۲۷۰۴، ۲۷۰۵، ۲۷۰۶، ۲۷۰۷، ۲۷۰۸، ۲۷۰۹، ۲۷۱۰، ۲۷۱۱، ۲۷۱۲، ۲۷۱۳، ۲۷۱۴، ۲۷۱۵، ۲۷۱۶، ۲۷۱۷، ۲۷۱۸، ۲۷۱۹، ۲۷۲۰، ۲۷۲۱، ۲۷۲۲، ۲۷۲۳، ۲۷۲۴، ۲۷۲۵، ۲۷۲۶، ۲۷۲۷، ۲۷۲۸، ۲۷۲۹، ۲۷۳۰، ۲۷۳۱، ۲۷۳۲، ۲۷۳۳، ۲۷۳۴، ۲۷۳۵، ۲۷۳۶، ۲۷۳۷، ۲۷۳۸، ۲۷۳۹، ۲۷۴۰، ۲۷۴۱، ۲۷۴۲، ۲۷۴۳، ۲۷۴۴، ۲۷۴۵، ۲۷۴۶، ۲۷۴۷، ۲۷۴۸، ۲۷۴۹، ۲۷۵۰، ۲۷۵۱، ۲۷۵۲، ۲۷۵۳، ۲۷۵۴، ۲۷۵۵، ۲۷۵۶، ۲۷۵۷، ۲۷۵۸، ۲۷۵۹، ۲۷۶۰، ۲۷۶۱، ۲۷۶۲، ۲۷۶۳، ۲۷۶۴، ۲۷۶۵، ۲۷۶۶، ۲۷۶۷، ۲۷۶۸، ۲۷۶۹، ۲۷۷۰، ۲۷۷۱، ۲۷۷۲، ۲۷۷۳، ۲۷۷۴، ۲۷۷۵، ۲۷۷۶، ۲۷۷۷، ۲۷۷۸، ۲۷۷۹، ۲۷۸۰، ۲۷۸۱، ۲۷۸۲، ۲۷۸۳، ۲۷۸۴، ۲۷۸۵، ۲۷۸۶، ۲۷۸۷، ۲۷۸۸، ۲۷۸۹، ۲۷۹۰، ۲۷۹۱، ۲۷۹۲، ۲۷۹۳، ۲۷۹۴، ۲۷۹۵، ۲۷۹۶، ۲۷۹۷، ۲۷۹۸، ۲۷۹۹، ۲۸۰۰، ۲۸۰۱، ۲۸۰۲، ۲۸۰۳، ۲۸۰۴، ۲۸۰۵، ۲۸۰۶، ۲۸۰۷، ۲۸۰۸، ۲۸۰۹، ۲۸۱۰، ۲۸۱۱، ۲۸۱۲، ۲۸۱۳، ۲۸۱۴، ۲۸۱۵، ۲۸۱۶، ۲۸۱۷، ۲۸۱۸، ۲۸۱۹، ۲۸۲۰، ۲۸۲۱، ۲۸۲۲، ۲۸۲۳، ۲۸۲۴، ۲۸۲۵، ۲۸۲۶، ۲۸۲۷، ۲۸۲۸، ۲۸۲۹، ۲۸۳۰، ۲۸۳۱، ۲۸۳۲، ۲۸۳۳، ۲۸۳۴، ۲۸۳۵، ۲۸۳۶، ۲۸۳۷، ۲۸۳۸، ۲۸۳۹، ۲۸۴۰، ۲۸۴۱، ۲۸۴۲، ۲۸۴۳، ۲۸۴۴، ۲۸۴۵، ۲۸۴۶، ۲۸۴۷، ۲۸۴۸، ۲۸۴۹، ۲۸۵۰، ۲۸۵۱، ۲۸۵۲، ۲۸۵۳، ۲۸۵۴، ۲۸۵۵، ۲۸۵۶، ۲۸۵۷، ۲۸۵۸، ۲۸۵۹، ۲۸۶۰، ۲۸۶۱، ۲۸۶۲، ۲۸۶۳، ۲۸۶۴، ۲۸۶۵، ۲۸۶۶، ۲۸۶۷، ۲۸۶۸، ۲۸۶۹، ۲۸۷۰، ۲۸۷۱، ۲۸۷۲، ۲۸۷۳، ۲۸۷۴، ۲۸۷۵، ۲۸۷۶، ۲۸۷۷، ۲۸۷۸، ۲۸۷۹، ۲۸۸۰، ۲۸۸۱، ۲۸۸۲، ۲۸۸۳، ۲۸۸۴، ۲۸۸۵، ۲۸۸۶، ۲۸۸۷، ۲۸۸۸، ۲۸۸۹، ۲۸۹۰، ۲۸۹۱، ۲۸۹۲، ۲۸۹۳، ۲۸۹۴، ۲۸۹۵، ۲۸۹۶، ۲۸۹۷، ۲۸۹۸، ۲۸۹۹، ۲۹۰۰، ۲۹۰۱، ۲۹۰۲، ۲۹۰۳، ۲۹۰۴، ۲۹۰۵، ۲۹۰۶، ۲۹۰۷، ۲۹۰۸، ۲۹۰۹، ۲۹۱۰، ۲۹۱۱، ۲۹۱۲، ۲۹۱۳، ۲۹۱۴، ۲۹۱۵، ۲۹۱۶، ۲۹۱۷، ۲۹۱۸، ۲۹۱۹، ۲۹۲۰، ۲۹۲۱، ۲۹۲۲، ۲۹۲۳، ۲۹۲۴، ۲۹۲۵، ۲۹۲۶، ۲۹۲۷، ۲۹۲۸، ۲۹۲۹، ۲۹۳۰، ۲۹۳۱، ۲۹۳۲، ۲۹۳۳، ۲۹۳۴، ۲۹۳۵، ۲۹۳۶، ۲۹۳۷، ۲۹۳۸، ۲۹۳۹، ۲۹۴۰، ۲۹۴۱، ۲۹۴۲، ۲۹۴۳، ۲۹۴۴، ۲۹۴۵، ۲۹۴۶، ۲۹۴۷، ۲۹۴۸، ۲۹۴۹، ۲۹۵۰، ۲۹۵۱، ۲۹۵۲، ۲۹۵۳، ۲۹۵۴، ۲۹۵۵، ۲۹۵۶، ۲۹۵۷، ۲۹۵۸، ۲۹۵۹، ۲۹۶۰، ۲۹۶۱، ۲۹۶۲، ۲۹۶۳، ۲۹۶۴، ۲۹۶۵، ۲۹۶۶، ۲۹۶۷، ۲۹۶۸، ۲۹۶۹، ۲۹۷۰، ۲۹۷۱، ۲۹۷۲، ۲۹۷۳، ۲۹۷۴، ۲۹۷۵، ۲۹۷۶، ۲۹۷۷، ۲۹۷۸، ۲۹۷۹، ۲۹۸۰، ۲۹۸۱، ۲۹۸۲، ۲۹۸۳، ۲۹۸۴، ۲۹۸۵، ۲۹۸۶، ۲۹۸۷، ۲۹۸۸، ۲۹۸۹، ۲۹۹۰، ۲۹۹۱، ۲۹۹۲، ۲۹۹۳، ۲۹۹۴، ۲۹۹۵، ۲۹۹۶، ۲۹۹۷، ۲۹۹۸، ۲۹۹۹، ۳۰۰۰، ۳۰۰۱، ۳۰۰۲، ۳۰۰۳، ۳۰۰۴، ۳۰۰۵، ۳۰۰۶، ۳۰۰۷، ۳۰۰۸، ۳۰۰۹، ۳۰۱۰، ۳۰۱۱، ۳۰۱۲، ۳۰۱۳، ۳۰۱۴، ۳۰۱۵، ۳۰۱۶، ۳۰۱۷، ۳۰۱۸، ۳۰۱۹، ۳۰۲۰، ۳۰۲۱، ۳۰۲۲، ۳۰۲۳، ۳۰۲۴، ۳۰۲۵، ۳۰۲۶، ۳۰۲۷، ۳۰۲۸، ۳۰۲۹، ۳۰۳۰، ۳۰۳۱، ۳۰۳۲، ۳۰۳۳، ۳۰۳۴، ۳۰۳۵، ۳۰۳۶، ۳۰۳۷، ۳۰۳۸، ۳۰۳۹، ۳۰۴۰، ۳۰۴۱، ۳۰۴۲، ۳۰۴۳، ۳۰۴۴، ۳۰۴۵، ۳۰۴۶، ۳۰۴۷، ۳۰۴۸، ۳۰۴۹، ۳۰۵۰، ۳۰۵۱، ۳۰۵۲، ۳۰۵۳، ۳۰۵۴، ۳۰۵۵، ۳۰۵۶، ۳۰۵۷، ۳۰۵۸، ۳۰۵۹، ۳۰۶۰، ۳۰۶۱، ۳۰۶۲، ۳۰۶۳، ۳۰۶۴، ۳۰۶۵، ۳۰۶۶، ۳۰۶۷، ۳۰۶۸، ۳۰۶۹، ۳۰۷۰، ۳۰۷۱، ۳۰۷۲، ۳۰۷۳، ۳۰۷۴، ۳۰۷۵، ۳۰۷۶، ۳۰۷۷، ۳۰۷۸، ۳۰۷۹، ۳۰۸۰، ۳۰۸۱، ۳۰۸۲، ۳۰۸۳، ۳۰۸۴، ۳۰۸۵، ۳۰۸۶، ۳۰۸۷، ۳۰۸۸، ۳۰۸۹، ۳۰۹۰، ۳۰۹۱، ۳۰۹۲، ۳۰۹۳، ۳۰۹۴، ۳۰۹۵، ۳۰۹۶، ۳۰۹۷، ۳۰۹۸، ۳۰۹۹، ۳۱۰۰، ۳۱۰۱، ۳۱۰۲، ۳۱۰۳، ۳۱۰۴، ۳۱۰۵، ۳۱۰۶، ۳۱۰۷، ۳۱۰۸، ۳۱۰۹، ۳۱۱۰، ۳۱۱۱، ۳۱۱۲، ۳۱۱۳، ۳۱۱۴، ۳۱۱۵، ۳۱۱۶، ۳۱۱۷، ۳۱۱۸، ۳۱۱۹، ۳۱۲۰، ۳۱۲۱، ۳۱۲۲، ۳۱۲۳، ۳۱۲۴، ۳۱۲۵، ۳۱۲۶، ۳۱۲۷، ۳۱۲۸، ۳۱۲۹، ۳۱۳۰، ۳۱۳۱، ۳۱۳۲، ۳۱۳۳، ۳۱۳۴، ۳۱۳۵، ۳۱۳۶، ۳۱۳۷، ۳۱۳۸، ۳۱۳۹، ۳۱۴۰، ۳۱۴۱، ۳۱۴۲، ۳۱۴۳، ۳۱۴۴، ۳۱۴۵، ۳۱۴۶، ۳۱۴۷، ۳۱۴۸، ۳۱۴۹، ۳۱۵۰، ۳۱۵۱، ۳۱۵۲، ۳۱۵۳، ۳۱۵۴، ۳۱۵۵، ۳۱۵۶، ۳۱۵۷، ۳۱۵۸، ۳۱۵۹، ۳۱۶۰، ۳۱۶۱، ۳۱۶۲، ۳۱۶۳، ۳۱۶۴، ۳۱۶۵، ۳۱۶۶، ۳۱۶۷، ۳۱۶۸، ۳۱۶۹، ۳۱۷۰، ۳۱۷۱، ۳۱۷۲، ۳۱۷۳، ۳۱۷۴، ۳۱۷۵، ۳۱۷۶، ۳۱۷۷، ۳۱۷۸، ۳۱۷۹، ۳۱۸۰، ۳۱۸۱، ۳۱۸۲، ۳۱۸۳، ۳۱۸۴، ۳۱۸۵، ۳۱۸۶، ۳۱۸۷، ۳۱۸۸، ۳۱۸۹، ۳۱۹۰، ۳۱۹۱، ۳۱۹۲، ۳۱۹۳، ۳۱۹۴، ۳۱۹۵، ۳۱۹۶، ۳۱۹۷، ۳۱۹۸، ۳۱۹۹، ۳۲۰۰، ۳۲۰۱، ۳۲۰۲، ۳۲۰۳، ۳۲۰۴، ۳۲۰۵، ۳۲۰۶، ۳۲۰۷، ۳۲۰۸، ۳۲۰۹، ۳۲۱۰، ۳۲۱۱، ۳۲۱۲، ۳۲۱۳، ۳۲۱۴، ۳۲۱۵، ۳۲۱۶، ۳۲۱۷، ۳۲۱۸، ۳۲۱۹، ۳۲۲۰، ۳۲۲۱، ۳۲۲۲، ۳۲۲۳، ۳۲۲۴، ۳۲۲۵، ۳۲۲۶، ۳۲۲۷، ۳۲۲۸، ۳۲۲۹، ۳۲۳۰، ۳۲۳۱، ۳۲۳۲، ۳۲۳۳، ۳۲۳۴، ۳۲۳۵، ۳۲۳۶، ۳۲۳۷، ۳۲۳۸، ۳۲۳۹، ۳۲۴۰، ۳۲۴۱، ۳۲۴۲، ۳۲۴۳، ۳۲۴۴، ۳۲۴۵، ۳۲۴۶، ۳۲۴۷، ۳۲۴۸، ۳۲۴۹، ۳۲۵۰، ۳۲۵۱، ۳۲۵۲، ۳۲۵۳، ۳۲۵۴، ۳۲۵۵، ۳۲۵۶، ۳۲۵۷، ۳۲۵۸، ۳۲۵۹، ۳۲۶۰، ۳۲۶۱، ۳۲۶۲، ۳۲۶۳، ۳۲۶۴، ۳۲۶۵، ۳۲۶۶، ۳۲۶۷، ۳۲۶۸، ۳۲۶۹، ۳۲۷۰، ۳۲۷۱، ۳۲۷۲، ۳۲۷۳، ۳۲۷۴، ۳۲۷۵، ۳۲۷۶، ۳۲۷۷، ۳۲۷۸، ۳۲۷۹، ۳۲۸۰، ۳۲۸۱، ۳۲۸۲، ۳۲۸۳، ۳۲۸۴، ۳۲۸۵، ۳۲۸۶، ۳۲۸۷، ۳۲۸۸، ۳۲۸۹، ۳۲۹۰، ۳۲۹۱، ۳۲۹۲، ۳۲۹۳، ۳۲۹۴، ۳۲۹۵، ۳۲۹۶، ۳۲۹۷، ۳۲۹۸، ۳۲۹۹، ۳۳۰۰، ۳۳۰۱، ۳۳۰۲، ۳۳۰۳، ۳۳۰۴، ۳۳۰۵، ۳۳۰۶، ۳۳۰۷، ۳۳۰۸، ۳۳۰۹، ۳۳۱۰، ۳۳۱۱، ۳۳۱۲، ۳۳۱۳، ۳۳۱۴، ۳۳۱۵، ۳۳۱۶، ۳۳۱۷، ۳۳۱۸، ۳۳۱۹، ۳۳۲۰، ۳۳۲۱، ۳۳۲۲، ۳۳۲۳، ۳۳۲۴، ۳۳۲۵، ۳۳۲۶، ۳۳۲۷، ۳۳۲۸، ۳۳۲۹، ۳۳۳۰، ۳۳۳۱، ۳۳۳۲، ۳۳۳۳، ۳۳۳۴، ۳۳۳۵، ۳۳۳۶، ۳۳۳۷، ۳۳۳۸، ۳۳۳۹، ۳۳۴۰، ۳۳۴۱، ۳۳۴۲، ۳۳۴۳، ۳۳۴۴، ۳۳۴۵، ۳۳۴۶، ۳۳۴۷، ۳۳۴۸، ۳۳۴۹، ۳۳۵۰، ۳۳۵۱، ۳۳۵۲، ۳۳۵۳، ۳۳۵۴، ۳۳۵۵، ۳۳۵۶، ۳۳۵۷، ۳۳۵۸، ۳۳۵۹، ۳۳۶۰، ۳۳۶۱، ۳۳۶۲، ۳۳۶۳، ۳۳۶۴، ۳۳۶۵، ۳۳۶۶، ۳۳۶۷، ۳۳۶۸، ۳۳۶۹، ۳۳۷۰، ۳۳۷۱، ۳۳۷۲، ۳۳۷۳، ۳۳۷۴، ۳۳۷۵، ۳۳۷۶، ۳۳۷۷، ۳۳۷۸، ۳۳۷۹، ۳۳۸۰، ۳۳۸۱، ۳۳۸۲، ۳۳۸۳، ۳۳۸۴، ۳۳۸۵، ۳۳۸۶، ۳۳۸۷، ۳۳۸۸، ۳۳۸۹، ۳۳۹۰، ۳۳۹۱، ۳۳۹۲، ۳۳۹۳، ۳۳۹۴، ۳۳۹۵، ۳۳۹۶، ۳۳۹۷، ۳۳۹۸، ۳۳۹۹، ۳۴۰۰، ۳۴۰۱، ۳۴۰۲، ۳۴۰۳، ۳۴۰۴، ۳۴۰۵، ۳۴۰۶، ۳۴۰۷، ۳۴۰۸، ۳۴۰۹، ۳۴۱۰، ۳۴۱۱، ۳۴۱۲، ۳۴۱۳، ۳۴۱۴، ۳۴۱۵، ۳۴۱۶، ۳۴۱۷، ۳۴۱۸، ۳۴۱۹، ۳۴۲۰، ۳۴۲۱، ۳۴۲۲، ۳۴۲۳، ۳۴۲۴، ۳۴۲۵، ۳۴۲۶، ۳۴۲۷، ۳۴۲۸، ۳۴۲۹، ۳۴۳۰، ۳۴۳۱، ۳۴۳۲، ۳۴۳۳، ۳۴۳۴، ۳۴۳۵، ۳۴۳۶، ۳۴۳۷، ۳۴۳۸، ۳۴۳۹، ۳۴۴۰، ۳۴۴۱، ۳۴۴۲، ۳۴۴۳، ۳۴۴۴، ۳۴۴۵، ۳۴۴۶، ۳۴۴۷، ۳۴۴۸، ۳۴۴۹، ۳۴۵۰، ۳۴۵۱، ۳۴۵۲، ۳۴۵۳، ۳۴۵۴، ۳۴۵۵، ۳۴۵۶، ۳۴۵۷، ۳۴۵۸، ۳۴۵۹، ۳۴۶۰، ۳۴۶۱، ۳۴۶۲، ۳۴۶۳، ۳۴۶۴، ۳۴۶۵، ۳۴۶۶، ۳۴۶۷، ۳۴۶۸، ۳۴۶۹، ۳۴۷۰، ۳۴۷۱، ۳۴۷۲، ۳۴۷۳، ۳۴۷۴، ۳۴۷۵، ۳۴۷۶، ۳۴۷۷، ۳۴۷۸، ۳۴۷۹، ۳۴۸۰، ۳۴۸۱، ۳۴۸۲، ۳۴۸۳، ۳۴۸۴، ۳۴۸۵، ۳۴۸۶، ۳۴۸۷، ۳۴۸۸، ۳۴۸۹، ۳۴۹۰، ۳۴۹۱، ۳۴۹۲، ۳۴۹۳، ۳۴۹۴، ۳۴۹۵، ۳۴۹۶، ۳۴۹۷، ۳۴۹۸، ۳۴۹۹، ۳۵۰۰، ۳۵۰۱، ۳۵۰۲، ۳۵۰۳، ۳۵۰۴، ۳۵۰۵، ۳۵۰۶، ۳۵۰۷، ۳۵۰۸، ۳۵۰۹، ۳۵۱۰، ۳۵۱۱، ۳۵۱۲، ۳۵۱۳، ۳۵۱۴، ۳۵۱۵، ۳۵۱۶، ۳۵۱۷، ۳۵۱۸، ۳۵۱۹، ۳۵۲۰، ۳۵۲۱، ۳۵۲۲، ۳۵۲۳، ۳۵۲۴، ۳۵۲۵، ۳۵۲۶، ۳۵۲۷، ۳۵۲۸، ۳۵۲۹، ۳۵۳۰، ۳۵۳۱، ۳۵۳۲، ۳۵۳۳، ۳۵۳۴، ۳۵۳۵، ۳۵۳۶، ۳۵۳۷، ۳۵۳۸، ۳۵۳۹، ۳۵۴۰، ۳۵۴۱، ۳۵۴۲، ۳۵۴۳، ۳۵۴۴، ۳۵۴۵، ۳۵۴۶، ۳۵۴۷، ۳۵۴۸، ۳۵۴۹، ۳۵۵۰، ۳۵۵۱، ۳۵۵۲، ۳۵۵۳، ۳۵۵۴، ۳۵۵۵، ۳۵۵۶، ۳۵۵۷، ۳۵۵۸، ۳۵۵۹، ۳۵۶۰، ۳۵۶۱، ۳۵۶۲، ۳۵۶۳، ۳۵۶۴، ۳۵۶۵، ۳۵۶۶، ۳۵۶۷، ۳۵۶۸، ۳۵۶۹، ۳۵۷۰، ۳۵۷۱، ۳۵۷۲، ۳۵۷۳، ۳۵۷۴، ۳۵۷۵، ۳۵۷۶، ۳۵۷۷، ۳۵۷۸، ۳۵۷۹، ۳۵۸۰، ۳۵۸۱، ۳۵۸۲، ۳۵۸۳، ۳۵۸۴، ۳۵۸۵، ۳۵۸۶، ۳۵۸۷، ۳۵۸۸، ۳۵۸۹، ۳۵۹۰، ۳۵۹۱، ۳۵۹۲، ۳۵۹۳، ۳۵۹۴، ۳۵۹۵، ۳۵۹۶، ۳۵۹۷، ۳۵۹۸، ۳۵۹۹، ۳۶۰۰، ۳۶۰۱، ۳۶۰۲، ۳۶۰۳، ۳۶۰۴، ۳۶۰۵، ۳۶۰۶، ۳۶۰۷، ۳۶۰۸، ۳۶۰۹، ۳۶۱۰، ۳۶۱۱، ۳۶۱۲، ۳۶۱۳، ۳۶۱۴، ۳۶۱۵، ۳۶۱۶، ۳۶۱۷، ۳۶۱۸، ۳۶۱۹، ۳۶۲۰، ۳۶۲۱، ۳۶۲۲، ۳۶۲۳، ۳۶۲۴، ۳۶۲۵، ۳۶۲۶، ۳۶۲۷، ۳۶۲۸، ۳۶۲۹، ۳۶۳۰، ۳۶۳۱، ۳۶۳۲، ۳۶۳۳، ۳۶۳۴، ۳۶۳۵، ۳۶۳۶، ۳۶۳۷، ۳۶۳۸، ۳۶۳۹، ۳۶۴۰، ۳۶۴۱، ۳۶۴۲، ۳۶۴۳، ۳۶۴۴، ۳۶۴۵، ۳۶۴۶، ۳۶۴۷، ۳۶۴۸، ۳۶۴۹، ۳۶۵۰، ۳۶۵۱، ۳۶۵۲، ۳۶۵۳، ۳۶۵۴، ۳۶۵۵، ۳۶۵۶، ۳۶۵۷، ۳۶۵۸، ۳۶۵۹، ۳۶۶۰، ۳۶۶۱، ۳۶۶۲، ۳۶۶۳، ۳۶۶۴، ۳۶۶۵، ۳۶۶۶، ۳۶۶۷، ۳۶۶۸، ۳۶۶۹، ۳۶۷۰، ۳۶۷۱، ۳۶۷۲، ۳۶۷۳، ۳۶۷۴، ۳۶۷۵، ۳۶۷۶، ۳۶۷۷، ۳۶۷۸، ۳۶۷۹، ۳۶۸۰، ۳۶۸۱، ۳۶۸۲، ۳۶۸۳، ۳۶۸۴، ۳۶۸۵، ۳۶۸۶، ۳۶۸۷، ۳۶۸۸، ۳۶۸۹، ۳۶۹۰، ۳۶۹۱، ۳۶۹۲، ۳۶۹۳، ۳۶۹۴، ۳۶۹۵، ۳۶۹۶، ۳۶۹۷، ۳۶۹۸، ۳۶۹۹، ۳۷۰۰، ۳۷۰۱، ۳۷۰۲، ۳۷۰۳، ۳۷۰۴، ۳۷۰۵، ۳۷۰۶، ۳۷۰۷، ۳۷۰۸، ۳۷۰۹، ۳۷۱۰، ۳۷۱۱، ۳۷۱۲، ۳۷۱۳، ۳۷۱۴، ۳۷۱۵، ۳۷۱۶، ۳۷۱۷، ۳۷۱۸، ۳۷۱۹، ۳۷۲۰، ۳۷۲۱، ۳۷۲۲، ۳۷۲۳، ۳۷۲۴، ۳۷۲۵، ۳۷۲۶، ۳۷۲۷، ۳۷۲۸، ۳۷۲۹، ۳۷۳۰، ۳۷۳۱، ۳۷۳۲، ۳۷۳۳، ۳۷۳۴، ۳۷۳۵، ۳۷۳۶، ۳۷۳۷، ۳۷۳۸، ۳۷۳۹، ۳۷۴۰، ۳۷۴۱، ۳۷۴۲، ۳۷۴۳، ۳۷۴۴، ۳۷۴۵، ۳۷۴۶، ۳۷۴۷، ۳۷۴۸، ۳۷۴۹، ۳۷۵۰، ۳۷۵۱، ۳۷۵۲، ۳۷۵۳، ۳۷۵۴، ۳۷۵۵، ۳۷۵۶، ۳۷۵۷، ۳۷۵۸، ۳۷۵۹، ۳۷۶۰، ۳۷۶۱، ۳۷۶۲، ۳۷۶۳، ۳۷۶۴، ۳۷۶۵، ۳۷۶۶، ۳۷۶۷، ۳۷۶۸، ۳۷۶۹، ۳۷۷۰، ۳۷۷۱، ۳۷۷۲، ۳۷۷۳، ۳۷۷۴، ۳۷۷۵، ۳۷

عهبدوللا (خودای ئی رازی بن) گوتی: چه زهت (درویدی خودای لهسهرین) فهرمووی: کهسی به درو سویند بخوا تا بهو سوینده درویه مالی پیاویکی موسولمانی پی بیچری بو خوی یا فهرمووی: مالی برایهکی نایینی خوی پی بیچری بو خوی نهوه کاتی که دهگاتهوه به دیداری خودا خودا توورهیه لی، جا خودا نهه نایهتهی ناردده خوارهوه بو پشتیوانی نهه فهرموودهیه:

{إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ لَا خَلَاقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ - ۷۷/۳}.

واته: نهه کهسانه که پهیمانی خوداو سویندی خویان دفروشن و به بهایهکی کهمی دنیایی دهیانگوپنهوه نهوانه له روژی پاشه روژدا بی بهشو باره، وه خودای گهوره قسهیان لهگهلا ناکا، وه بهچاوی میهریشهوه تهماشایان ناکات و رووی خوشیان ناداتی وه پاکیان ناکاتهوهو تاریفیان ناکا، وه سزای سهخت و بهسویشیان ههیه له قیامهتا (ش/د/ت/ن - خودایان ئی رازی بن).

۲۵۰۹ - عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ مَصْبُورَةٍ كَاذِبًا فَلْيَتَّبِعُوا بِوَجْهِهِ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ.

عیمرانی کوپی حوصهین (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغهمبهر (درویدی خودای لهسهرین) فهرمووی: نهوهی سویندی مهحکهمه به درو بخوا با لهسهر روو جیگهی خوی بگری لهناو ناگری دوزهخدا (د-سند صلح).

۲۵۱۰ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَخْلِفُ أَحَدٌ عِنْدَ مَنْبَرِي هَذَا عَلَى يَمِينٍ آثِمَةٍ وَلَوْ عَلَى سِرَاكٍ أَخْضَرَ إِلَّا تَبَوَّأَ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ أَوْ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ.

جابر (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغهمبهر (درویدی خودای لهسهرین) فهرمووی: ههرکهسی لهلای نهه مینبهرهی مندا به نارهوا سویند لهسهر شتی بخوا، نههگرچی نهو شته پهلهکه سیواکیکی تهپیش بی، نهوه مسوگر جیگهی خوی له ناگردا دادهمزینتی یا فهرمووی: ناگری دوزهخ مسوگر دهکا بو خوی (د-سند صالح-ن).

۲۵۱۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَجُلَيْنِ اخْتَصَمَا إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَأَلَ الطَّالِبَ الْبَيِّنَةَ فَلَمْ تَكُنْ لَهُ بَيِّنَةٌ فَاسْتَحْلَفَ الْمَطْلُوبَ فَحَلَفَ بِاللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): بَلَى قَدْ فَعَلْتَ وَلَكِنْ قَدْ غُفِرَ لَكَ بِإِخْلَاصِ قَوْلِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ. نَسَأَلُ اللَّهَ التَّوْفِيقَ لِمَا يُحِبُّ وَيَرْضَى آمِينَ. وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ^(۵).

ئیبنو عبباس (خودیان ن‌رازی بن) گوتی: دوو پی‌او بو دادخو‌ازی هاتنه خرمه‌تی چه‌زرت (درو‌دی خودای له‌سربین) جا پیغه‌مبهر (درو‌دی خودای له‌سربین) داوای به‌لگه‌ی کرد له داواکار، داواکار به‌لگه‌ی نه‌بوو ئینجا داوای کرد له داو‌الیکراو که سویند بخوا، نه‌ویش سویندی به‌م جو‌ره خوارد: به‌و خودایه‌ی که جگه له خو‌ی خودای تر نیه نه‌و ئیشه‌یه‌م نه‌کردوو، پیغه‌مبهریش (درو‌دی خودای له‌سربین) فهرمو‌ی: با، کردوته به‌لام نه‌وه‌نده به‌سو‌زو دلپاکیه‌وه وشه‌ی (لا اله الا الله) که‌ت گوت خودا لیت خو‌شبوو له گونا‌هی نه‌م سوینده درو‌یه^(۱) (د- سند صالح-ن).

۱۲۶) رقه به‌ری و بیلیداگرتن له سویندا نابی

لا يَنْبَغِي الْحُجَّاجُ فِي الْيَمِينِ

۲۵۱۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: نَحْنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَقَالَ: وَاللَّهِ لَأَنْ يَلْجَأَ أَحَدُكُمْ يَمِينَهُ فِي أَهْلِهِ أَكْمَ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ أَنْ يُعْطَى كَفَّارَتُهُ الَّتِي افْتَرَضَ اللَّهُ عَلَيْهِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ^(۱).

^(۵) ر‌واه ابو داو‌د بسند صالح (شرحه).

(۱) به‌ورشه‌ی وشه‌ی یه‌کتایی خودا

^(۱) بخاری. ایمان ونذور: ۶۶۲۵، ۶۶۲۴، ۲۲۸، ۸۷۶، ۸۹۶، ۲۹۵۶، ۲۸۸۶، ۶۸۸۷، ۷۰۳۶، ۷۴۹۵.

ئەبو هوریره (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (درودی خودای لەسەربئ) فەرمووی: ئیمە هەرچەند لە جیهاندا دوائۆممەتین بەلام لە روژی قیامەتا یەکەمین، وە فەرمووی: بەخودا ئەگەر کەسیکتان لە سەرشتی سویند لە کەسوکاری بخاوە لە پاشا و پکی ئی بگری و لێی پەشیمان نەبیتەو وەلحال پەشیمانبوونەو لەو شتە باشتەر بئ ئەو بەوپیڵیداگرتنە گوناھی زۆر تر دەگا لە لای خودا، هەتا ئەو کە سویندەکی بشکینێ و ئەو کە ففارهتە بدا کە خودا دایناوە بۆ سویند (ب/م).

(۱۲۷) سویندی بئ بایەخ = سویندی بئ هوودە : (لغو اليمين)

۲۵۱۳- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ} قَالَتْ: أُنْزِلَتْ فِي قَوْلِ الرَّجُلِ لَا وَاللَّهِ، وَبَلَى وَاللَّهِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۱).

عائیشە (خودای ئی رازی بئ) گوتی: ئەم ئایەتە: {لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ} ۲/۲۲۵. واتە: خودا ناتان گری و سزاتان نادا بەو سویندانە کە دین بە دەمتانا بەبئ مەبەست و بەبئ ئەو کە نیازی دئی لەگەڵدا بئ، گوتی: ئەم ئایەتە لە شانی ئەو کەسانەدا هاتۆتە خوارەو کە لەکاتی گفتوگۆدا بەسەردەمیانا دیت و سەرزەرەکی دەلین: نە بەخودا وایە، بەرئ بە خودا وایە (ب).

۲۵۱۴- وَعُهُمَا عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: هُوَ كَلَامُ الرَّجُلِ فِي يَمِينِهِ كَلَامٌ وَاللَّهُ وَبَلَى وَاللَّهِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ حَبَانَ وَابْنُ أَبِي عَرَبَةَ^(۲).

دیسان گوتی: پیغەمبەر (درودی خودای لەسەربئ) فەرمووی: سویندی بئ هوودە (لە غولئەیمان) وەك ئەو پیاو لە مالهەو بە دەمیا دئ و دەلئ: نە بە خودا وانیە، بەرئ بەخودا وایە (د/ئیبنو ماجە/بەیهقی).

^(۱) بخاری. الایمان: ۶۶۶۳.

^(۲) رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ مَوْقُوفًا، كَمَا تَقَدَّمَ فِي رَقْمٍ ۱ = ۶۶۶۳ بخاری.

(۱۲۸) سویند به‌پی نیازی سویند دهره نه‌ک به‌پی نیازی سویند خور:

الیمن علی نیه المستحلف

۲۵۱۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْيَمِينُ عَلَى نِيَّةِ الْمُسْتَحْلِفِ. وَفِي رِوَايَةٍ: يَمِينُكَ عَلَى مَا يُصَدِّقُكَ عَلَيْهِ صَاحِبُكَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱).

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رموی: سویند به‌پی نیازی سویند دهره له‌گپانه‌وه‌یه‌کا: سویندی تو ئه‌ی سویند خور! هه‌ر که‌سی هه‌ی به‌پی نیازی هاو‌پیکه‌ته که سویندت ده‌داو به‌پی ئه‌و سوینده‌ ب‌پوات پیده‌کا (م/د/ت).

۲۵۱۶- عَنْ سُؤَيْدِ بْنِ حَنْظَلَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: خَرَجْنَا نُرِيدُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَمَعَنَا وَائِلُ بْنُ خُجْرٍ فَأَخَذَهُ عَدُوٌّ لَهُ فَتَحَرَّجَ الْقَوْمُ أَنْ يَخْلِفُوا وَحَلَفْتُ أَنَّهُ أَخِي فَخَلَّى سَبِيلَهُ فَأَتَيْنَا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَخْبَرْتُهُ أَنَّ الْقَوْمَ تَحَرَّجُوا أَنْ يَخْلِفُوا وَحَلَفْتُ أَنَّهُ أَخِي قَالَ: صَدَقْتَ الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بِسَنَدٍ صَالِحٍ وَابْنُ مَاجَه. وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ^(۲).

سووه‌یدی کو‌ری هه‌نظه‌له (خودای ئی رازی بن) گوتی: دهر‌چوین که ب‌چین بو‌ لای پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) وائیلی کو‌ری حوجو‌ریشمان له‌گه‌لدا بو‌و، دوشمنی‌کی خوی تووشی بو‌و گرتی. وائیل گوتی: من وائیل نیم، کابرایش گوتی: ئه‌مه ئه‌گه‌ر ئه‌و نیه ده‌ئیوه سویند بخون. براده‌ران پر‌کی‌شیان نه‌کرد که سویندی بو‌ بخون، وه‌ئ من سویندم بو‌ خوارد که ئه‌مه برای منه. جا دوشمنه‌که‌ی به‌ره‌لای کرد، کاتی چو‌ینه خزمه‌تی خوشه‌ویست (درویدی خودای له‌سهرین) ئه‌وه‌م عه‌رزی کرد که براده‌ران پر‌کی‌شی ئه‌وه‌یان نه‌کرد که سویندی بو‌ بخون که ئه‌مه ئه‌و نیه، به‌لام من سویندم بو‌یخوارد که ئه‌مه برای منه،

(۱) مسلم. ایمان ونذور: ۴۲۶۰، ۴۲۵۹. أبو داود. ایمان ونذور: ۳۲۵۵. ترمذی. احکام: ۱۳۵۴.

(۲) ذکر فی نهاية متن الحديث درجته.

فهرمووی: (دروودی خودای له‌سهرین) راستت گوتوه: موسولمان برای موسولمانه (د-
سند صالح- ئیبنو ماجه).

۱۲۹) نه‌گهر له دوا سوینده‌وه گوتی خودا چه‌زکا (ان شاء الله) سویندی

ناکه‌وئی: (لا حنث مع الاستثناء)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَلَا تَقُولَنَّ لِشَيْءٍ إِنِّي فَاعِلٌ ذَلِكَ غَدًا، إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ وَادْكُرْ رَبَّكَ إِذَا نَسِيتَ وَقُلْ عَسَى أَنْ يَهْدِيَنِي رَبِّي لِأَقْرَبَ مِنْ هَذَا رَشَدًا - ۲۳/۱۸ - ۲۴}.

خودای گه‌وره ده‌فهرمووی: وه قه‌ت مه‌لئ بو شتی که ده‌ته‌وئ بیکه‌ی من سبه‌ینئ نه‌و شته ده‌که‌م مه‌گهر له هه‌مان کاتا بلییت: سبه‌ینئ نه‌و شته ده‌که‌م نه‌گهر خودا بیه‌وئ، وه نه‌گهر جارئ له جاران له بیرت ده‌رچوو که له‌گه‌ل قه‌سه‌که‌تا ناوی خواستی خودا بیه‌ی و (ان شاء الله) بکه‌ی و پاش ماوه‌یی وه بیرت که‌وته‌وه نه‌وه ناوی خواستی خودا بیه (ان شاء الله: نه‌گهر خودا یار بی: نه‌گهر خوا مه‌یل بکا: نه‌گهر خوا چه‌زکا: نه‌گهر خوا خواستی هه‌بی) بکه، وه بلئ نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوشه‌ویست! هیوام وایه که خودای په‌روه‌ردگارم شاره‌زام بکا بو زانیاری رووداوو به‌سه‌ره‌اتی پی‌شینان له‌سه‌ر شیوه‌یی که باشت له گیرانه‌وه‌ی (باسی نه‌صحابوکه‌هف: یارانئ نه‌شکه‌وت) بیئ به به‌لگه له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌رایه‌تیم.

۲۵۱۷- عَنْ ابْنِ عُمرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ فَقَالَ: إِنْ شَاءَ اللَّهُ فَقَدْ اسْتَنْتَى. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۱).

ئیبینو عومهر (خودایان ئی رازی بن) گوتی: چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: که‌سئ له‌سه‌ر شتی سویند بخوا وه بلئ: خودا چه‌زکا، ئیتر نه‌وه نه‌گهر نه‌و شته‌یش نه‌کا سویندی ناکه‌وئی (د/ت/ن-س/ح).

۲۵۱۸- وللنسائي وأبي داود: مَنْ حَلَفَ فَاسْتَنْتَى فَإِنْ شَاءَ مَضَى وَإِنْ شَاءَ تَرَكَ غَيْرَ حَنْثٍ^(۲).

(۱) بسند حسن (شرحه).

نه سائی نه بو داوود (خودایان فی رازی بن) دهگیرنه وه که چه زهت (دیودی خودای لهسری) فهرموویه تی: که سئی کاتئی سویند دهخوات (ان شاء الله: نه گهر خوا چه زکا) بکا به نیازی نه وه که خوئی سه ریشک بی له کردن یا نه کردنی نه وه کاره دا یا به بی نیان، نه وه ئیتر به دهستی خوویه تی هه وه سی هه بوو کاره که دهکا، هه وه سی نه بوو نایکا، وه لهم حاله دا سوینده که شی ناکه وئی (ن/د-سند صالح).

۲۵۱۹- عَنْ عِكْرِمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: وَاللَّهِ لَا غُرُوزَ قُرَيْشًا وَاللَّهِ لَا غُرُوزَ قُرَيْشًا وَاللَّهِ لَا غُرُوزَ قُرَيْشًا. ثُمَّ قَالَ: إِنْ شَاءَ اللَّهُ. وَفِي رِوَايَةٍ: ثُمَّ سَكَتَ ثُمَّ قَالَ: إِنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ لَمْ يَغْزُهُمْ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ بَيْهَقٍ وَابْنُ حَبَّانٍ وَلَفْظُهُ: وَاللَّهِ لَا غُرُوزَ قُرَيْشًا ثُمَّ سَكَتَ سَاعَةً ثُمَّ قَالَ: إِنْ شَاءَ اللَّهُ^(۳).

عیکریمه (خودای فی رازی بن) گوئی: پیغه مبهه (دیودی خودای لهسری) دهفهرموئی: به خودا دهچم بو غه زای قورهیش، به خودا دهچم بو غه زای قورهیش، به خودا دهچم بو غه زای قورهیش پاشان دهفهرموئی: ان شاء الله: نه گهر خوا چه زکا. له گیرانه وهیه کا: ئینجا بی دهنک ده بی، له پاشا دهفهرموئی: نه گهر خوا چه زکا. له دوا ییشا ناچی بو غه زایان (د/بهیهقی/ ئیبنو حهبان) گفته ی ئیبنو حهبان: سئی جار دهفهرموئی: به خودا قورهیش غه زا دهکه م ئینجا تاوئ بیدهنگ ده بی له پاشا دهفهرموئی: نه گهر خودا یاربئ.

(۱۳۰) باسی دووهم: باسی نهزر (فوتوو)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِّنْ نَّفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُمْ مِّنْ نَّذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ - ۲/۲۷۰}.

^(۲) بسند صالح (شرحه).

^(۳) رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ مَرْسَلًا هَكَذَا وَمُنْذَا إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ (شرحه).

یه‌زدانی مه‌زن ده‌فهرموی: هەر مائی خهرجی بکه‌ن بۆ خیر یا بۆ شه‌پ، هه‌روه‌ها هه‌ر نه‌زری بکه‌ن بۆ فه‌رمانبه‌ریی خودا یا بۆ تاوانباری، ئه‌وه به راستی خودا پیی ده‌زانی و هیچی ئی ون نابئی، وه که‌سی مال خه‌رج بکا بۆ تاوانباری با باش بزانی که سته‌مکاره‌و سته‌مکاران یارمه‌تیده‌ریان نیه له روژی قیامه‌تا.

وَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {ثُمَّ لَيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ - ۲۹/۲۲}.

دیسان خوا ده‌فهرموی: جا پاش سه‌ربرینی ئه‌و گیانله‌به‌ره چوارپیانیه له‌سه‌ر شیوه‌ی قوربانی یا خیر ئیترا ئیحرامداران هه‌رچی چلک و پیسی هه‌یه پیانیه‌وه لای ببه‌ن و تیغ به‌کاربینن بۆ تاشینی هه‌ر مووی پیویستی ببی به تیغ، وه هه‌ر نه‌زری کردوویانه بۆ هه‌ژاری مه‌ککه پییان بده‌ن، وه چه‌وت جار هه‌لسووپی‌ن به‌ده‌وری خانه‌ی دی‌ریندا، که له میژوه‌وه دروست کراوه بۆ ئه‌وه ببی به مه‌طاف و هه‌لسووڤه‌گا و جیگه ته‌واف بۆ به جیهیانی به‌نده‌یی خودای گه‌وره.

وَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا، وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا} (۷-۸-۷۶).

ئه‌و پیاو چاکانه نه‌زری خیر ده‌به‌نه سه‌رو ده‌ترسن له روژی که سیخناخه له شه‌پو ئیش و ئازاری ئه‌و روژه پرژو بلاو ده‌بیته‌وه و هه‌موو لا داده‌گرئ، وه له‌به‌ر خاتری خودا نان و ئاو ده‌ده‌ن به هه‌ژاران و هه‌تیوان و دیلان، گه‌لی جار و ده‌بی که خوشیان پیویستییان پیی هه‌یه وه یا چه‌زیا لیه‌تی.

۲۵۲- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ النَّذْرِ وَقَالَ: إِنَّهُ لَا يَرُدُّ شَيْئًا، وَلَكِنَّهُ يُسْتَخْرَجُ بِهِ مِنَ الْبَخِيلِ^(۱).

(۱) بخاری قدر: ۶۶۰۸ ۶۶۹۳. مسلم. نذر: ۴۲۱۳. أبو داود. ایمان ونذور: ۳۲۸۷. نسائی. ایمان ونذور:

ئیبینو عومهر (خودایان فی رازی بن) گوتی: پیغه مبهەر (دروودی خودای له سهرین) نه هی ده کرد له نه زکردن وه دهیغه رموو: چونکه نه زر هیچ چاره نووسی ناگیریتته وه، به لام له پیاوی رژدو چروکی پی دهرده مینری (ش/د/ت/ن).

۲۵۲۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ النَّذْرَ لَا يُقَرَّبُ مِنْ ابْنِ آدَمَ شَيْئًا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ قَدْرَهُ لَهُ وَلَكِنَّ النَّذْرَ يُوَافِقُ الْقَدْرَ فَيُخْرِجُ بِذَلِكَ مِنَ الْبَخِيلِ مَا لَمْ يَكُنِ الْبَخِيلُ يُرِيدُ أَنْ يُخْرِجَ. رواهما الخمسة^(۲).

ئهبو هورهیره (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغه مبهەر (دروودی خودای له سهرین) ده فهرموئ: ئهو شتهی که خودا نهینوسی بی له چاره ی ئاده میزاد به شت نه زکردن بوئ نابئ، به لام وا ده بی نه زره که که له گهل چاره نووس یه که ده گری و شته که روو ده دات و ئاده میزاد وا ده زانی که ئهو له بهر نه زره که ی ئهو رووی داوه جا به هوئ ئه مه وه و له سهر ئه م بنیاته، شتی له پیاوی پیسکه و چرووک پی ده کیشریته وه، به لام نه گهر وا نه بوایه ئهو پیسکه یه ئهو خیرو نه زره ی نه ده کرد (ش/د/ت/ن).

۲۵۲۲- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ نَذَرَ أَنْ يُطِيعَ اللَّهَ فَلْيُطِعْهُ، وَمَنْ نَذَرَ أَنْ يَعْصِيَهُ فَلَا يَعْصِهِ. رواه الخمسة الا مسلماً^(۳).

عائیشه (خودای گهره فی خوش نووبین) ده لی: پیغه مبهەر (دروودی خودای له سهرین) ده فهرموئ: که سی نه زریکرد که فهرمان بهری خودا بکا ئهو با نه زره که ی به جئ بینئ، وه که سی نه زریکرد که نافه رمانی خودا بکا ئهو با نافه رمانی خودا نه کاو نه زره که ی نه باته سهر (ب/د/ت/ن).

۲۵۲۳- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: خَيْرُكُمْ قَرْنِي، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ. قَالَ عِمْرَانُ: لَا أَذْرِي أَذْكَرَ اثْنَيْنِ أَوْ

^(۲) بخاری. قدر: ۶۶۹۴. مسلم. نذر: ۴۲۱۹.

^(۳) بخاری. نذر: ۶۶۹۶.

عیمرانی کوپری حوصه‌ین (خودای ئی رازی بئی) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای
له‌سهری) فهرمووی: هه‌ره‌باشه‌کانی ئیوه‌ چینی هاوچه‌رخ‌ی من، ئینجا چینی
دوا ئه‌وان، عیمران گوئی: نازانم که چه‌زهره‌ (دروودی خودای له‌سهری) له‌پاش
چینی هاوچه‌رخ‌ی خوئی دووچار وشه‌ی ئینجا چینی دوا ئه‌وانی فهرموو، یا
سئ جاری فهرموو. ئینجا فهرمووی: له‌ پاشدا هوژی په‌یدا ده‌بن نه‌ز
ده‌که‌ن و نایبه‌نه‌ سهر، وه‌ گزی و فزی ده‌که‌ن و متمانه‌یان پیناکری، وه‌ له‌
خوینانه‌وه‌ به‌بئی ئه‌وه‌ی که که‌س داوای شایه‌تییان ئی بکا شایه‌تی ده‌دن، وه‌
قه‌له‌ویان تیا په‌یدا ده‌بئی (ب/ن).

٢٥٢٤- وَجَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ الْفَتْحِ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي نَذَرْتُ لِلَّهِ إِنْ فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكَ مَكَّةَ أَنْ أَصَلِّيَ فِي بَيْتِ الْمَقْدِسِ رَكَعَتَيْنِ. قَالَ : صَلِّ هَا هُنَا ثُمَّ أَعَادَ عَلَيْهِ فَقَالَ : صَلِّ هَا هُنَا. ثُمَّ أَعَادَ عَلَيْهِ فَقَالَ : شَأْنُكَ إِذَا زَادَ فِي رَايَةٍ وَالَّذِي بَعَثَ مُحَمَّدًا بِالْحَقِّ لَوْ صَلَّيْتَ هَا هُنَا لَأَجَزْتُ عَنْكَ صَلَاةً فِي بَيْتِ الْمَقْدِسِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابِيهَقِي وَالْحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ (٥).

روڙي گرتني مه ڪڪه پياوئ ھاته لاي پيڻھ مبر (درودي خوداي لھسرين)
 گوتي: ٺھي پيڻھ مبري خودا! من فووتوو (نھزھ)م کردووھ بؤ خودا ٺھگر تو
 به پشتي خودا مه ڪڪھت گرت من دوو رڪات نويڙ له بهيتولمه قديس بڪھم.
 فھرمووي: ليڙھ ٺھو نويڙھ بڪھ به لام ديسان پياوھ ڪھ پرسيارھ ڪھي ئي دووبارھ
 کردوھ، ٺھو ٻيڻ فھرموويھو: ليڙھ واتھ: ٺھ مه سجدولھ ٻارما ٺھو نويڙھ بڪھ
 جا لھ جاري سيڙھما ڪھ پياوھ ڪھ ھمان پرسياري ئي کردوھ، فھرمووي:
 (درودي خوداي لھسرين) ڪھ واتھ ڪھ ٻفي خوٽھ لھ گيڙا ٺھو ٻيھ ڪا: ٺھمھي زياترھ: بهو

(۴) بخاری. نذر: ۶۶۹۵.

(٥) صحيح عند الحاكم.

که‌سه‌ی که موچه‌ممه‌دی ره‌وانه کردووه له‌گه‌ل ئایینی راست و دروستدا
ئه‌گه‌ر لی‌ره نویژه (نه‌زهره) که‌ت بکه‌یت بریتیی ئه‌و نویژه‌ی به‌یتولمه‌قدیست،
ده‌که‌وی (د/به‌یه‌قی/حاکم:ص).

۲۵۲۵- وَأَتَتْ امْرَأَةُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي نَذَرْتُ
أَنْ أَضْرِبَ عَلَى رَأْسِكَ بِالْذُّفِّ. قَالَ: أَوْفِي بِنَذْرِكَ. قَالَتْ: إِنِّي نَذَرْتُ أَنْ أُلْحَرَ بِمَكَانٍ
كَذَا وَكَذَا قَالَ: لَصَنَمٍ؟ قَالَتْ: لَا. قَالَ: لَوْثَنٍ؟ قَالَتْ: لَا. قَالَ: أَوْفِي بِنَذْرِكَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ بِسَنَدٍ صَحِيحٍ^(۱).

ئافره‌تی هاته خزمه‌تی هه‌زهره‌ت (دروودی خودای له‌سه‌رین) گوتی: ئه‌ی
پیغه‌مبه‌ری خودا!! من ئاه (نه‌ذر= ئاد= قووتو= نه‌زر)م کردووه که له
خزمه‌تتا ده‌ف لی بده‌م. فه‌رمووی: (دروودی خودای له‌سه‌رین) ئاهه‌که‌ت بی‌نه‌ جئ
ژنه‌که گوتی: ئاهیشم کردووه که له فیساره شویندا ئازهلئ سه‌رپریم.
فه‌رمووی: بؤ بوت؟ گوتی: خه‌یر، فه‌رمووی: ئه‌ی بؤ بت؟ گوتی: خه‌یر
فه‌رمووی: ده ئاهه‌که‌ت جیبه‌جئ بکه (د/ت-س/ص).

۱۳۱) گێڕانه‌وه (قه‌زای نه‌زری مردوو: (يقضى النذر عن الميت)

۲۵۲۶- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) قَالَ: اسْتَفْتَيْ سَعْدَ بْنَ عُبَادَةَ الْأَنْصَارِيَّ
رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي نَذْرٍ كَانَ عَلَى أُمِّهِ، تُوفِّيَتْ قَبْلَ قَضَائِهِ. فَقَالَ رَسُولُ
(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَقْضِهِ عَنْهَا. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

ئیب‌نو‌عه‌بباس (خودایان لی رازی بن) ده‌لئ: سه‌عدی کو‌پی عوباده (خودای لی رازی بن)
له پیغه‌مبه‌ری پرس‌ی (دروودی خودای له‌سه‌رین): دایکم نه‌زریکی له‌سه‌ر بوو له پی‌ش
ئه‌وه‌دا که جیبه‌جئ بکا مرد؟ فه‌رمووی: ده بؤی بگێره‌وه‌وه (ش/د/ت/ن).

^(۱) رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ بِسَنَدٍ صَحِيحٍ.

^(۱) بخاری. ایمان ونذور: ۶۶۹۸، ۲۷۶۲، ۶۹۵۹. مسلم. نذر: ۴۲۱۱. أَبُو دَاوُدَ. ایمان ونذور: ۳۳۰۷.

ترمذی. نذور: ۱۵۴۶. نسائی. وصایا: ۳۶۶۱، ۳۶۶۲، ۳۶۶۴، ۳۶۶۵، ۳۸۲۶، ۳۸۲۷.

۲۵۲۷- وَعَنْهُ أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: إِنَّ أُخْتِي نَذَرَتْ أَنْ تَحْجَّ وَقَدْ مَاتَتْ. فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): لَوْ كَانَ عَلَيْهَا دِينَ أَكُنْتَ تَقْضِيهِ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَاقْضِ اللَّهَ فَهُوَ أَحَقُّ بِالْقَضَاءِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۲).

دیسان ده‌لئ: پیاوئ هاته خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر (دربودی خودای له‌سهرین) گوتی: خوشکم نه‌زری کردبوو که چه‌ج بکاو چه‌جی نه‌کردو مردیش؟ فه‌رمووی (دربودی خودای له‌سهرین): گریمان خوشکه‌که‌ت قه‌رزی خه‌لکی له‌سهر بی ده‌یبرژیریه‌وه بوئ یانا؟ گوتی: به‌لئ ده‌یبرژیرمه‌وه بوئ، فه‌رمووی: که‌واته قه‌رزی خودایش ببرژیره‌وه، چونکه دانه‌وه‌ی قه‌رزی خودا له دانه‌وه‌ی قه‌رزی هه‌موو که‌سیکی تر ره‌واتره (ب/ن).

۲۵۲۸- وَعَنْهُ أَنَّ امْرَأَةً رَكِبَتِ الْبَحْرَ فَتَذَرَتْ إِنْ نَجَّاهَا اللَّهُ أَنْ تَصُومَ شَهْرًا فَنَجَّاهَا اللَّهُ فَلَمْ تَصُمْ حَتَّى مَاتَتْ فَجَاءَتْ ابْنَتُهَا أَوْ أُخْتُهَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَمَرَهَا أَنْ تَصُومَ عَنْهَا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ. وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ^(۳).

دیسان ده‌لئ: جارئ ئافره‌تی سواری پا‌پو‌ر ده‌بی ئاه ده‌کا نه‌گه‌ر خودا رزگاری بکا له‌وه‌ی و ئازاری ده‌ریا یه‌ک مانگ به‌ روژو‌بی، جا خودا رزگاری ده‌کا، به‌لام ده‌مرئ و روژو‌وه‌که ناگری، جا کچیکی ئافره‌ته‌که (یا خوشکیکی) هاته لای چه‌زهرت (دربودی خودای له‌سهرین) ئهم باسه‌ی لیئ پرسی. فه‌رمووی: که خوی له‌باتی ئه‌و به‌روژوو بی (د-سند صالح-ن).

۱۳۲) نه‌زکردنی شتی که له ده‌ستی نه‌یی دانا‌مه‌زری، هه‌روه‌ها گونا‌ه نه‌زکردنیش: (لا نزر فیما لا یستطیع ولا نذر فی معصیه)

۲۵۲۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: بَيْنَمَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَخْطُبُ إِذَا هُوَ بِرَجُلٍ قَائِمٍ فِي الشَّمْسِ فَسَأَلَ عَنْهُ فَقَالُوا: هَذَا أَبُو إِسْرَائِيلَ نَذَرَ أَنْ يَقُومَ وَلَا

(۲) بخاری. نذر: ۶۶۹۹. مسلم. نذر: ۴۲۱۱.

(۳) بسند صالح (شرحه).

يَقْعُدُ وَلَا يَسْتَظِلُّ وَلَا يَتَكَلَّمُ وَيَصُومُ. فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مُرُوهُ فَلْيَتَكَلَّمْ وَلْيَسْتَظِلِّ وَلْيَقْعُدْ وَلْيَتِمَّ صَوْمُهُ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ^(۱).

ئیبنو عه‌بباس (خودایان فی رازی بن) گوتی: جاری پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سربین) وتاری ده‌خویند، پیاویکی دی له‌به‌ر هه‌تاوه‌که راوه‌ستابوو، پرسى: بۆچی ئه‌و پیاوه‌ واه‌ق راوه‌ستاوه؟ عه‌رزیا‌نکرد: ئه‌وه ئه‌بو ئیسرائیله، ئاه (نه‌زری) کردوو‌ه که به‌ پیوه له‌به‌ر خو‌ر ره‌ق راوه‌ستى و دانه‌نیشى و نه‌چیته به‌ر سیبه‌رو قسه نه‌کاوه له‌هه‌مان کاتدا به‌ روژووش بى، فه‌رموى: فه‌رمانى پى بکه‌و له‌ زمانى منه‌وه پى بى: که قسه‌بکاوه بچیته بن سیبه‌رو دابنیشى به‌لام روژووه‌که‌ی ته‌واو بکا (ش/د/ت/ن).

۲۵۳۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَدْرَكَ شَيْخًا يَمْشِي بَيْنَ ابْنَيْهِ يَتَوَكَّأُ عَلَيْهِمَا فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَا شَأْنُ هَذَا؟ قَالَ ابْنَاهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَانَ عَلَيْهِ نَذْرٌ الْمَشْيِ إِلَى بَيْتِ اللَّهِ. فَقَالَ: ارْكَبْ أَيُّهَا الشَّيْخُ فَإِنَّ اللَّهَ غَنَى عَنْكَ وَعَنْ نَذْرِكَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۲).

ئه‌بو هوره‌یره (خودای فی رازی بن) گوتی: جاری پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سربین) که‌یشت به‌ پیره‌می‌ردى خو‌ی دابوو به‌سه‌رشانى دوو کو‌ری خویدا به‌لاره‌ لاره‌ ده‌رویششت، فه‌رموى (درویدی خودای له‌سربین): ئه‌مه بو‌ واه‌کا؟ کو‌ره‌کانى گوتیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! نه‌زری له‌سه‌ره که به‌پى بپروا بو‌ خانه‌ی خودا، فه‌رموى: ئه‌ی ئیختیار! سواریه‌و به‌ سواری بپرو، خودا هه‌وه‌جى به‌ توو به‌ نه‌زری تو‌نیه! (م/د/ت).

۲۵۳۱- وَقَالَ عُقْبَةُ بْنُ غَامِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) نَذَرْتُ أُخْتِي أَنْ تَمْشِيَ إِلَى بَيْتِ اللَّهِ حَافِيَةً وَأَمَرْتَنِي أَنْ أَسْتَفْتِيَ لَهَا النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَاسْتَفْتَيْتُهُ فَقَالَ لَتَمْشِ وَلَتَرْكَبْ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيُّ^(۳).

(۱) بخاری. نذر: ۶۷۰۴.

(۲) مسلم. نذر: ۴۲۲۴.

(۳) مسلم. نذر: ۴۲۲۶. بخاری. ابواب العمرة: ۱۸۶۶. أبو داود. ایمان وندور: ۲۲۹۹. نسائی. ایمان وندور: ۲۸۲۳.

عوقبهی کوپی عامیر (خودای ئی رازی بن) گوتی: خوشکم ئاد (نهزی) کردبوو که به پیی پتهی بپروا بو خانهی خودا، وه گوتی: بهمن که بو ئه مه پرسی بو بکه م له پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ربین) جا کاتی لیم پرسی فهرمووی: با به پیاده ییش و به سواریش بپروا (م/د/ت/ن).

۲۵۳۲- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا وَفَاءَ لِنَذْرٍ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ وَلَا فِيمَا لَا يَمْلِكُ الْعَبْدُ أَوَاهُ الْخَمْسَةِ فِي حَدِيثٍ طَوِيلٍ^(۴).

عیمرانی کوپی حوصه یین (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سه ربین) ده فهرمووی: نهزی گونا ه دانامه زری، شتیکیش که مالی بهنده نه بی نهزی دانامه زری (ش/د/ت/ن-خودایان ئی رازی بن).

۲۵۳۳- عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيْبِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ أَخَوَيْنِ كَانَا بَيْنَهُمَا مِيرَاثٌ فَسَأَلَ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ الْقِسْمَةَ فَقَالَ: إِنْ عُدْتَ تَسْأَلُنِي عَنِ الْقِسْمَةِ فَاكُلْ لِي فِي رَنَاجِ الْكَعْبَةِ. فَقَالَ لَهُ عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): إِنَّ الْكَعْبَةَ غَنِيَّةٌ عَنْ مَالِكَ كَفَرُ عَنْ يَمِينِكَ وَكَلِمَ أَخَاكَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: لَا يَمِينُ عَلَيْكَ وَلَا نَذْرٌ فِي مَعْصِيَةِ الرَّبِّ وَلَا فِي قَطِيعَةِ الرَّحِمِ وَلَا فِيمَا لَا تَمْلِكُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۵).

سه عیدی کوپی موسه ییب (خودای ئی رازی بن) گوتی: دوو برا که له پووریکیان له نیواندا هه بوو، یه کیکیان به وی تریانی گوت: با به شی بکه یین، ئه ویش گوتی: ئه گهر جاریکی تر داوای مال به شکردنم ئی بکه یی هه رچی مالم هه یه نهزی کاعبه بی! عومهریش (خودای ئی رازی بن) پیی گوت: که عبه هه وه جیی به مالی تو نیه، که فاره تی سوینده که ت بده و قسه له گه ل برا که تا بکه، بو خو م له پیغه مبه رم بیست ده یفه رموو (دروودی خودای لیبین): سویندت ناکه وی، وه نهزی گونا ه و نهزی برینی رشته ی خزمایه تی و نهزی شتی که هی تو نه بی دانامه زری (د-سند صالح-ن).

(۴) مسلم. نذر: ۴۲۱. أبو داود. أیمان وندور: ۳۱۶.

(۵) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

۲۵۳۴- وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مَنْ نَذَرَ نَذْرًا لَمْ يُسَمِّهِ فَكَفَّارَتُهُ كَفَّارَةُ يَمِينٍ وَمَنْ نَذَرَ نَذْرًا فِي مَعْصِيَةِ فَكَفَّارَتُهُ كَفَّارَةُ يَمِينٍ وَمَنْ نَذَرَ نَذْرًا لَا يُطِيقُهُ فَكَفَّارَتُهُ كَفَّارَةُ يَمِينٍ وَمَنْ نَذَرَ نَذْرًا أَطَاقَهُ فَلَيْفَ بِهِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ. وَلَفْظُهُ: كَفَّارَةُ النَّذْرِ إِذَا لَمْ يُسَمَّ كَفَّارَةُ يَمِينٍ^(۶).

پیغهمبهر (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌فهرموئی: ههرکه‌س نه‌زری بکا به‌لام ناوی نه‌با و نه‌دانه‌که‌ی دیاری نه‌کا یاخود نه‌زر بکا که‌گونا‌ه بکا، یاخود نه‌زریکی وا بکا که‌له‌توانایا نه‌بیئ نه‌وه‌له‌م حاله‌تانه‌دا ته‌نیا که‌فاره‌تی سویندی ده‌که‌ویته‌سهر و به‌س، به‌لام نه‌گهر که‌سی نه‌زری بکا که‌له‌توانایا هه‌بیئ نه‌وه‌با جیبه‌جیی بکا (د- مرفوعاً و موقوفاً علی ابن عباس- ت: س/ص) گفته‌ی (ت): که‌فاره‌ت (بری‌تی) ی نه‌زر نه‌گهر ناوی نه‌بری وه‌که‌فاره‌تی سوینده.

۲۵۳۵- وَلِلنَّسَائِيِّ: النَّذْرُ نَذْرَانِ فَمَا كَانَ مِنْ نَذْرٍ فِي طَاعَةِ اللَّهِ فَذَلِكَ لِلَّهِ وَفِيهِ الْوَفَاءُ وَمَا كَانَ مِنْ نَذْرٍ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ فَذَلِكَ لِلشَّيْطَانِ وَلَا وَفَاءَ فِيهِ وَيُكْفَرُهُ مَا يُكْفَرُ الْيَمِينَ^(۷).

نه‌سائی (خودای ئی‌رازی بیئ) ده‌گی‌ریته‌وه: که‌زهرت (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌فهرموئی: نه‌زر دوو جوړه، ههر نه‌زری بو‌فهرمانبه‌ریی خودا بیئ نه‌وه‌بو‌خودایه، وه‌ده‌بیئ جیبه‌جی بکری، وه‌ههر نه‌زری بو‌نافهرمانی خودابیئ نه‌وه‌بو‌شه‌یتانه، ه‌نابی جی به‌جی بکری. وه‌که‌فاره‌ته‌که‌ی وه‌که‌فاره‌تی سویند وایه.

^(۶) رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ بِسَنَدٍ حَسَنٍ (شرح‌ه).

^(۷) سَكَتَ عَنْهُ الشَّارِح.

۱۳۳) کهسی ههرچی مالی ههیه بیکا به خیرو نهزر نه نیا سی به کیکی داده مه زری به نهزر: (من نذر التصدق بماله إنعقد الثلث)

۲۵۳۶- عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: إِنَّ مِنْ تَوْبَتِي أَنْ أُلْخَلَ مِنْ مَالِي صَدَقَةً إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَمْسِكْ عَلَيْكَ بَعْضَ مَالِكَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَأَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ وَزَادَ: فَقُلْتُ: إِنِّي أَمْسِكُ سَهْمِي الَّذِي بَخِيرٌ^(۱).

که عبی کوپی مالیک (خودای ئی رازی بی) گوتی: به شیئک بی له تهوبه کهم که ههرچی مالم ههیه لیی دهرچم و بیکه به خیر بو خوداو بو پیغه مبهری خودا، پیغه مبهر (دروودی خودای له سهرین) فهرمووی: وا باشه بو خوت که ههندی له ماله کهت بهیلتیه وه بو خوت (ش/د/ن) نه سائی (خودای ئی رازی بی) نه مهی پتره: منیش گوتم: ده نهو پیشکه م که له خه یبه ره نه وه ده هیلمه وه بو خوم.

۲۵۳۷- وَعَنْهُ أَنَّهُ قَالَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَوْ أَبُو لُبَابَةَ أَوْ مَنْ شَاءَ اللَّهُ: إِنَّ مِنْ تَوْبَتِي أَنْ أَهْجَرَ ذَارَ قَوْمِي الَّتِي أَصَبْتُ فِيهَا الذَّلْبَ وَأَنْ أُلْخَلَ مِنْ مَالِي كُلِّهِ صَدَقَةً. قَالَ: يُجْزَى عَنْكَ الثَّلَاثُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحِدٌ^(۲).

دیسانه وه گوتی: بو خوم عهرزی پیغه مبهرم کرد (دروودی خودای له سهرین) یا گوتی: نه بو لوبابه عهرزی کرد، یا گوتی به کیکی تر عهرزیکرد: - به شیئ بی له تهوبه کهم که ولاتی هوزه کهم به جی بیلمو لهو خاکه ی که نهو گونا هه لهوئ تووش بووه رهو بکه م، وه ههرچی مالم ههیه لیی دهرچم و بیکه به خیر. فهرمووی: سییه کیکی بریتیی نه وه ده کهوئ بوئ (د/ئه حمه د).

(۱) بخاری. مغازی: ۴۴۱۸، ۲۷۵۷، ۲۹۴۷، ۲۹۴۹، ۲۹۵۰، ۳۰۸۸، ۳۵۵۶، ۳۸۸۹، ۳۹۵۱، ۴۶۷۳، ۴۶۷۶، ۴۶۷۷، ۴۶۷۸،

۶۲۵۵، ۶۶۹۰، ۷۲۲۵. مسلم. توبه: ۶۹۴۷.

(۲) سکت عنه.

ولفظَ أَحْمَدُ على ما هو في الشرح: أَنَّ أَبَا لُبَابَةَ بْنَ عَبْدِ الْمُنْذِرِ لَمَّا تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ مِنْ تَوْبَتِي أَنْ أَهْجُرَ دَارَ قَوْمِي وَأَسَاكِنَكَ وَأَنْ أَلْخَلِعَ مِنْ مَالِي صَدَقَةً لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَلِرَسُولِهِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): يُجْزِي عَنْكَ الثَّلَاثُ.

گفته‌ی نه‌حمده‌ ئاوايه: كه خودا ته‌وبه‌ی له‌ نه‌بولوبابه‌ی كور‌ی عه‌بدولمون‌زیر گیرا‌کرد گوت‌ی به‌ پیغه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سهرین): به‌ش‌ی بی له‌ ته‌وبه‌كه‌م كه‌ له‌ ولاتی ه‌وزه‌كه‌م كوچ‌ بكه‌م و بیم له‌ خزمه‌تی تودا‌ جینش‌ین بیم، وه‌ له‌ هه‌رچی مالیش‌م هه‌یه‌ دهر‌بچم و بیکه‌م به‌ خیر بو‌ خودای مه‌زن و گه‌وره‌و بو‌ پیغه‌مبه‌ری خودا، پیغه‌مبه‌ریش (درو‌دی خودای له‌سهرین) فه‌رمو‌ی: سییه‌کیکی به‌ست ده‌کا.

۲۵۳۸- وَعَنْهُ قَالَ: إِنَّ مِنْ تَوْبَتِي إِلَى اللَّهِ أَنْ أَخْرُجَ مِنْ مَالِي كُلِّهِ إِلَى اللَّهِ وَإِلَى رَسُولِهِ صَدَقَةً. قَالَ: لَا. قُلْتُ: فَنِصْفُهُ؟ قَالَ: لَا. قُلْتُ: فثُلُثُهُ؟ قَالَ: نَعَمْ. قُلْتُ: فَإِلَى سَائِمِكَ سَهْمِي مِنْ خَيْرٍ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ. نَسَأَلُ اللَّهَ التَّوْفِيقَ لِمَا يُحِبُّ وَيَرْضَى آمِينَ^(۳).

ديسان گوت‌ی: عه‌رزی پیغه‌مبه‌رم کرد (درو‌دی خودای له‌سهرین): به‌ش‌یک بی له‌ ته‌وبه‌كه‌م كه‌ له‌ هه‌رچی مال‌م هه‌یه‌ دهر‌بچم و بیکه‌م به‌ خیر بو‌ خودا، فه‌رمو‌ی: هه‌مو‌ی ناب‌ی گوت‌م: ده‌نیوه‌ی؟ فه‌رمو‌ی: نیوه‌یش‌ی ناب‌ی گوت‌م: ده‌سییه‌کی؟ فه‌رمو‌ی: باشه‌ سییه‌کی ده‌بی گوت‌م: ده‌ نه‌و پش‌كه‌م كه‌ له‌ خه‌یبه‌ره‌ نه‌وه‌ ده‌هیل‌مه‌وه‌ بو‌ خو‌م (د).

۱۳۴) دروسته له‌ سویندو له‌ نه‌زر په‌شیمان ببیته‌وه، به‌لام ده‌بی كه‌فاره‌تی

بدا‌ت: (يجوز الرجوع في اليمين والنذر وعليه الكفارة)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {قَدْ فَرَضَ اللَّهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ أَيْمَانِكُمْ وَاللَّهُ مَوْلَاكُمْ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ} - ۲/۶۶.

^(۳) سكت عنه الشارح.

خودای گه‌وره فهرموویه‌تی به راستی خودا کردنه‌وهی گری‌ی سوینده‌کانتانی بو داناون، واته نه‌ورپیه‌ی که به سویند له خوتانی به‌ستن به که‌فاره‌ت ده‌توانن بیکه‌نه‌وه، وه خودای گه‌وره کارسازی ئیوه‌یه و زاناو دانایه.

۲۵۳۹- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي نَفَرٍ مِنَ الْأَشْعَرِيِّينَ، فَوَافَقْتُهُ وَهُوَ غَضْبَانٌ فَاسْتَحْمَلَنَاهُ فَحَلَفَ أَنْ لَا يَحْمِلَنَا، ثُمَّ قَالَ: وَاللَّهِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ لَا أَحْلِفُ عَلَى يَمِينٍ فَأَرَى غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا إِلَّا أَتَيْتُ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ، وَتَحَلَّلْتُهَا. رَوَاهُ الْخُمْسَةُ^(۱).

ئه‌بوو موسا (خودای ئی رازی بئ) گوتی: ده‌سته‌یه‌کی ئه‌شعهری بووین، چووینه خزمه‌تی چه‌زهرت (درویدی خودای له‌سهرین) داوامان لیبک‌رد که ولآخی سواریمان بداتی، واریکه‌وت له‌وکاته‌دا توورپه‌ بوو، بویه سویندی خوارد که ولآحمان نه‌داتی. به‌لام له‌وه دوا فهرمووی: به‌خودا (خودا یاربئ) من سویند له‌سهر هه‌رچی بخۆم وه له‌پاشا بۆم ده‌ربکه‌وئ به‌باریکی تر‌دا باش‌تره، چی باش بئ ئه‌وه ده‌که‌م و که‌فاره‌تی سوینده‌که‌م ده‌ده‌م (ش/د/ت/ن).

۲۵۴۰- ولسلم: أَعْتَمَ رَجُلٌ عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ فَوَجَدَ الصَّبِيَّةَ قَدْ نَامُوا فَأَتَاهُ أَهْلُهُ بِطَعَامِهِ فَحَلَفَ لَا يَأْكُلُ مِنْ أَجْلِ صَبِيَّتِهِ ثُمَّ بَدَأَ لَهُ فَأَكَلَ فَأَتَى رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ: مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ فَرَأَى غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا فَلْيَأْتِهَا وَلْيُكْفِرْ عَنْ يَمِينِهِ^(۲).

موسلیم (خودای ئی رازی بئ) ده‌گی‌ری‌ته‌وه: جارئ پیاوئ تا تاریک دایئ له خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا ده‌بئ، که ده‌چی‌ته‌وه بۆ ماله‌وه ده‌روانئ مناله‌کانی به‌بئ شیو سه‌ریان ناوه‌ته‌وه و نووستوون، جا خیزانه‌که‌ی نانی بۆ دینئ، نه‌ویش

^(۱) بخاری. ایمان ونذور: ۶۷۱۸، ۶۶۲۳. مسلم. ایمان: ۴۲۳۹. أبو داود. ایمان ونذور: ۲۲۷۶. نسائی.

ایمان ونذور: ۳۷۸۹.

^(۲) تقدم برقم: ۲۳۶۹/۱. تسلسل / ۱۰۲ مجلد/ ۳.

له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که مندا‌له‌کانی به‌بێ شی‌و سهریان ناوه‌ته‌وه سویند ده‌خوا که نانه‌که نه‌خوا، له‌پاشا رای ده‌گو‌پ‌ئ و نانه‌که ده‌خوا، جا ده‌چی بو‌لای پی‌غه‌مبه‌رو ئه‌مه باس ده‌کا بو‌ی، ئه‌ویش (درو‌دی خودای له‌سه‌رین) ده‌فه‌رمو‌ی: که‌سێ سویندی خوارد له‌سه‌ر شتی و له‌پاشا بو‌ی ده‌رکه‌وت که به‌ باریکی تر‌دا با‌شته‌ به‌ سوینده‌که‌ی بخات و چاکه‌که بکات وه‌ که‌فاره‌ت (بری‌تی)‌ی سوینده‌که‌ی بدات.

۲۵۴۱- ولمسلم والنسائي: وَإِنِّي وَاللَّهِ إِن شَاءَ اللَّهُ لَا أَخْلِفُ عَلَى يَمِينٍ فَأَرَىٰ غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا، إِلَّا كَفَرْتُ عَنْ يَمِينِي، وَأَتَيْتُ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ^(۳).

موس‌لیم و نه‌سائی (رم‌زای خودای که‌ره‌بان نبین) ده‌گی‌رنه‌وه: که‌زهره‌ت (درو‌دی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمو‌ویه‌تی: به‌خوا من به‌ش به‌ حا‌لی خو‌م، خودا یارب‌ی له‌سه‌ر هه‌ر شتی سویند بخو‌م و له‌پاشا به‌باریکی تر‌دا به‌ با‌شته‌ری بزانه‌م سوینده‌که‌م ده‌خه‌م و ئه‌وه ده‌که‌م که به‌ با‌شته‌ری ده‌زانه‌م که‌فاره‌تی سوینده‌که‌م ده‌ده‌م.

۲۵۴۲- ولمسلم والترمذي وأبي داود: مَنْ خَلَفَ عَلَى يَمِينٍ فَرَأَىٰ غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا فَلْيُكْفِرْ عَنْ يَمِينِهِ وَلْيَفْعَلْ (أَي مَظْهَر لَهُ آلَهُ خَيْرٌ)^(۴).

موس‌لیم و تیرمی‌ذی و ئه‌بو داوود (خودایان ئی‌رازی بن) ده‌گی‌رنه‌وه: که‌زهره‌ت (درو‌دی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمو‌ویه‌تی: ئه‌گه‌ر یه‌کی سویندی خوارد له‌سه‌رکردن یا نه‌کردنی شتی، له‌پاشا بو‌ی ده‌رکه‌وت که به‌ باریکی تر‌دا چاک‌تره‌ با‌بری‌تی (که‌فاره‌ت)‌ی سوینده‌که‌ی بدات و چاکه‌که بکات.

۲۵۴۳- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كَفَّارَةُ النَّذْرِ كَفَّارَةُ الْيَمِينِ. رَوَاهُ الْحُمْسَةُ إِلَّا الْبُخَارِيُّ^(۵).

(۳) مسلم. ایمان: ۴۲۳۹. راجع: ۲۵۰۲/۱.

(۴) مسلم. ایمان: ۴۲۴۸. ترم‌ذی. نذور ایمان: ۱۵۳۰.

(۵) مسلم. نذر: ۴۲۲۹. أبو داود. ایمان ونذور: ۲۳۲۳، ۲۳۲۴. ترم‌ذی. نذور: ۱۵۲۸.

عوقبه‌ی کوپی عامیر (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سربین) فەرمووی: که‌فاره‌تی نه‌زیش وه‌ک که‌فاره‌تی سویند وایه (م/د/ت/ن).

(۱۳۵) دوا وناز: دیاریکردنی نه‌ندازه‌ی بریتی (که‌فاره‌تی) سویندو نه‌زر

خاتمة في بيان كفارة اليمين والنذر

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْأَيْمَانَ فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ذَلِكَ كَفَّارَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ - ۸۹/۵}.

خودا ناتانگری و سزاتان نادا به‌و سویندانه که به‌بی مه‌به‌ست دین به‌سەر ده‌متانا، به‌لام موخاسه‌به‌تان ده‌کا له‌سەر نه‌و سویندانه که له‌کانی دلتانه‌وه ده‌رده‌چن و به‌دل دایان ده‌مه‌زینن، جا که‌فاره‌تی شکاندنی سویندی به‌دل دامه‌زراو نه‌وه‌یه: که‌خواردمه‌نی ده‌هه‌ژار بدن، له‌میانه‌ی نه‌و خواردمه‌نییه که‌ده‌یدن به‌ژن و مندالی خوتان یا به‌رگو پو‌شاک‌ی ده‌هه‌ژار بدن له‌میانه‌ی نه‌و به‌رگو پو‌شاک‌ه که‌ده‌یکه‌ن بو‌خیزانی خوتان، وه‌یاخود به‌نده‌یی ئازاد بکه‌ن، جا نه‌گەر یه‌کی له‌و سویند که‌وتوانه نه‌وانه‌ی ده‌س نه‌که‌وت نه‌وه پیویسته روژووی سی روژ بگری به‌نیازی بریتی سویندی که‌وتوو، نه‌وه‌ی روونمان کرده‌وه بو‌تان که‌فاره‌تی سویندی که‌وتوو ئیوه‌یه له‌پاش سویند خواردن، وه‌سویندی خوتان ناگاداریی بکه‌ن، له‌شتی گرنگ و به‌نرخدا نه‌بی سویند مه‌خون و که‌سویندتان خوارد له‌سەر شتی "مه‌یشکینن مه‌گەر بو‌ناچاریی، ئاوا خودای مه‌زن ئایه‌ته‌کانی خو‌ی روون ده‌کاته‌وه بو‌تان، که‌له‌باره‌ی فه‌رمانه‌کانی شه‌ریعت و نه‌حکامی دینی خوداوه‌ن، هیوام وایه که‌ئیوه‌ش سوپاسی ئه‌م نیعمه‌ته‌گه‌وره‌یه بکه‌ن و فی‌ری ئه‌م ئایه‌تانه بین و ره‌فتاریان پی بکه‌ن.

۲۵۴۴- عَنْ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ الصَّاعُ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُدًّا وَثُلُثًا بِمُدِّكُمْ الْيَوْمَ فَزَيْدٌ فِيهِ فِي زَمَنِ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ^(۱).

سائیبی کوپی یه زید (خودای فی رازی بن) گوتی: به سه رینی پیغه مبهه (دروودی خودای له سرین) مه ن (صاع) مودیک و^(۱) سییه کی مودیک بوو به (موودی) ئه مړوکه ی ئیوه، جا له سه رده می عومری کوپی عه بدولعه زیزدا لیی زیادکرا (ب/ن).

۲۵۴۵- قَالَ نَافِعٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): كَانَ ابْنُ عُمَرَ يُعْطِي زَكَاةَ رَمَضَانَ بِمُدِّ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمُدَّ الْأَوَّلِ، وَفِي كَفَّارَةِ الْيَمِينِ بِمُدِّ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۲).

نافیع (خودای فی رازی بن) گوتی: جاران ئیبنو عومره (خودایان فی رازی بن) سه ر فطره ی ره مه زانی به موودی پیشوو ددها، که موودی پیغه مبهه بوو، وه بریتی (که فارهت) ی سویندیشی هه به موودی پیغه مبهه ددها (ب).

۲۵۴۶- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَيُّمَا امْرِئٍ مُسْلِمٍ أَعْتَقَ امْرَأً مُسْلِمًا كَانَ فَكَاهُ مِنَ النَّارِ يُجْزَى كُلُّ عَضْوٍ مِنْهُ عَضْوًا مِنْهُ وَأَيُّمَا امْرِئٍ مُسْلِمٍ أَعْتَقَ امْرَأَتَيْنِ مُسْلِمَتَيْنِ كَانَتْ فَكَاهُ مِنَ النَّارِ يُجْزَى كُلُّ عَضْوٍ مِنْهُمَا عَضْوًا مِنْهُ وَأَيُّمَا امْرَأَةً مُسْلِمَةً أَعْتَقَتِ امْرَأَةً مُسْلِمَةً كَانَتْ فَكَاهَا مِنَ النَّارِ يُجْزَى كُلُّ عَضْوٍ مِنْهَا عَضْوًا مِنْهَا. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ^(۳).

ئهبو ئومامه (خودای فی رازی بن) له پیغه مبهه وه (دروودی خودای له سرین) ده فهرموئ: هه ر پیاویکی موسولمان پیاویکی موسولمان ئازاد بکا خوشی له ئاگری دوزخ ئازاد ده بی، بهم شیویه له جیاتیی هه ر ئه ندامیکی

(۱) بخاری. كفارات الایمان: ۶۷۱۲.

(۲) موود ئامپریکی پیوانه یه له شیویه که لله شه کر، لای سه ره وه ی پانه و لای خواره وه ته سکه.

(۳) بخاری. كفارة الایمان: ۶۷۱۳.

(۴) رواه الترمذی بسند صحیح (شرحه).

ئازادکراوه‌که ئەندامی‌کی ئازادکەرەکه له ئاگر ئازاد دەبێ، وه هەر پیاوی‌کی موسوڵمان دوو ژنی موسوڵمان ئازاد بکا خوشی له ئاگری دۆزهخ ئازاد دەبێ بهم رەنگه له‌باتی هەر ئەندامی‌کی ئەوان ئەندامی‌کی ئەم له ئاگر ئازاد دەبێ، وه‌هەر ژنی‌کی موسوڵمان ژنی‌کی موسوڵمان ئازاد بکا خوشی له ئاگری دۆزهخ ئازاد دەبێ: بهم شیوه‌یه له جیاتیی هەر ئەندامی‌کی ئەو ئەندامی‌کی ئەم له ئاگر ئازاد دەبێ (ت-س/ص-د).

٢٥٤٧- عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ الْحَكَمِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لِي جَارِيَةٌ صَكَّيْتُهَا صَكًّا. فَقَضَمَ ذَلِكَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقُلْتُ: أَفَلَا أُعْتِقُهَا؟ قَالَ: ائْتِنِي بِهَا. قَالَ: فَجِئْتُ بِهَا قَالَ: أَتَيْنَ اللَّهَ؟ قَالَتْ: فِي السَّمَاءِ. قَالَ: مَنْ أَنَا؟ قَالَتْ: أَنْتُ رَسُولُ اللَّهِ. قَالَ: أُعْتِقُهَا فَإِنَّهَا مُؤْمِنَةٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَمُسْلِمٌ^(٤).

موعاوییه‌ی کوری حه‌که‌م (خودای ئی رازی بێ) گو‌تی: عه‌رز‌ی حه‌زه‌تم کرد (درو‌دی خودای له‌سه‌ر بێ): ئە‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خودا! که‌نیزه‌کی‌کم هه‌یه شه‌پاز‌له‌یه‌کم لی‌دا. پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌ر بێ) زۆ‌ری له‌به‌رگه‌ران بوو که من شتی‌وا ناشایسته‌م کردووه، منیش عه‌رزیم کرد: که وای لی‌هات بو ئازادی نه‌که‌م؟ فه‌رمو‌ی: بیه‌ینه بۆم جا که بر‌دم بۆی، پی‌ی فه‌رمو‌و: خودا له‌ کو‌یه‌ه؟ گو‌تی: له ئاسمانه‌، فه‌رمو‌ی: ئە‌ی من کی‌م؟ گو‌تی: تو پی‌غه‌مبه‌ری خودای، فه‌رمو‌ی: ئازادی بکه، چونکه ئە‌مه موسوڵمانه (د/ت/م).

٢٥٤٨- وَجَاءَ رَجُلٌ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِجَارِيَةٍ سَوْدَاءَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ عَلَيَّ رَقَبَةً مُؤْمِنَةً. فَقَالَ لَهَا: أَتَيْنَ اللَّهَ؟ فَأَشَارَتْ إِلَى السَّمَاءِ بِأَصْبُعِهَا. فَقَالَ لَهَا: فَمَنْ أَنَا؟ فَأَشَارَتْ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَإِلَى السَّمَاءِ فَقَالَ: أُعْتِقُهَا فَإِنَّهَا مُؤْمِنَةٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحِدٌ. نَسَّأَلُ اللَّهَ التَّوْفِيقَ، وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(٥).

(٤) مسلم. ایمان: ٤٢٧٧. أبو داود. أدب: ٥١٦٦، ٥١٦٧. ترمذی. نذور وایمان: ١٥٤٢.

(٥) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

پیاوئ که‌نیزه‌کیکی ره‌شی هی‌نا بۆلای پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین)
 گوتی: ئه‌ی ره‌وانه‌کراوی خودا! من له‌سهرمه که که‌سیکی موسولمان ئازاد
 بکه‌م ئایا ئه‌مه ئازاد بکه‌م ده‌بی یا‌نا؟ جا پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) پیی
 فه‌رموو: خودا له‌ کوئی‌ه؟ که‌نیزه‌که‌که‌ په‌نجه‌ی هه‌لپری بۆ ئاسمان و به
 ئیشاره‌ت گوتی: خودا له‌ ئاسمانه‌ ئینجا پیی فه‌رموو: ئه‌ی من کی‌م؟ ئه‌ویش
 ئیشاره‌تیکرد بۆ پی‌غه‌مبه‌رو ئینجا ئیشاره‌تیکرد بۆ ئاسمان واته: تویش
 پی‌غه‌مبه‌ری خودای جا فه‌رمووی: ئه‌مه موسولمانه ئازادی بکه (د-سند
 صالح- ئه‌حمه‌د).

له‌ خودای گه‌وره‌و سه‌روه‌ر داوا ده‌که‌ین که‌ سرمان بپۆشی و کارمان
 بسازینئ، وه‌ هه‌رخودا بۆ خۆی گه‌لئ باش له‌ هه‌موو شتئ ده‌زانئ^(۱).

(۱) من له‌ ده‌ریای ره‌حمه‌تی بئ پیی

له‌ پی‌اله‌ی دلم به‌ شاباش تن که‌ی

دل ده‌بئ به‌ گول ده‌م ده‌کاته‌وه

بئ په‌روا ده‌دپئ پۆرگی خونه‌که‌ی

جا ئازاد ده‌بئ له‌ دیلیس تاوان

ده‌بئ به‌ ده‌رویش ده‌سگیرئ قورئان

که‌ناره‌ ده‌گیرئ له‌ کوپری شه‌یتان

ده‌بئ به‌ په‌ریی ده‌چئ بۆ ئاسمان

قومه‌ن له‌ باده‌ی خواپی بنۆشی

هه‌تا‌کوو ده‌مرئ مه‌ستی سه‌رخۆشی

بئ نیاز ده‌بی له‌ غه‌یری یه‌زدان

دنیاو چی تیایه‌ به‌ پووش ده‌فرۆشی

نای بۆ شا پی‌اوئ که‌ مه‌نکی‌شمان کا!

نه‌لقه‌ی به‌نده‌یی له‌ گۆشمان کا

وہ لہ کوٹای پانکوس (موبیہ ضضہ) کھیدا لہ کاتی خویدا ئەم
تیبینیہم بہ بی زیادو کہم نووسیوہ، لہ سایہی خوداوہ جزمی سییہم تہوا
بوو، لہ تہواوی سہعات ہشت و نیوی سہرلہ بیانی روژی (۱۹۸۳/۱۲/۱۸)
لہ ہودہکە ی خوما لہ نہ خوشخانہی سہربازی کەرکوک لہ شاری کەرکووکی
خوشہویست. خودا بیپاریزی لہ دہردو بہ لاو چاوینی.

ئیستاکیش کہ بہ دەستی خۆم لہ نووسینی جاری سییہمی ئەم بہرگہ
دہمہوہ، کہ ئەم جارہیان مەتنی حەدیسەکانیشم بہ عەرەبی لہ پیش
تەرجمە کوردییەکەوہ نووسیوہ تہوہ لیوانہ دا دەلیم:

بہ یارمەتی خودای گەرہو میہربان بہرگی سییہمی تاجول ئوصول
تہواو بوو، لہ روژی (۱۴۰۸/۷/۵ ک بە ریکەوتی ۱۹۸۸/۲/۲۳) لہ ہودہکە ی
خوما لہ نہ خوشخانہی سہربازی کەرکوک، لہ شاری کەرکووکی نازدارو
خوشہویست، خودا بیپاریزی لہ دہردو بہ لاو چاوینی و چەپۆلە ی زالم. ئامین.

قوتارمان بکا لہ بیرس جیہان

لہ ناستانہی خوئی نوو توولکی شمان کا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نامه‌ی نه‌چيرو کوشتن و سه‌بربراو ده‌کان

(چوار به‌ش و پاشه به‌شیکه)

۱) به‌شی یه‌که‌م: نه‌و گیانه‌به‌رانه‌ی گوشتیان ده‌خوری:

کتاب الصيد والذبائح (وفیه أربعة فصول وخاتمة)

الفصل الأول: فیما یؤکل من الحيوان

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ أُحِلَّتْ لَكُمْ بَهِيمَةُ الْأَنْعَامِ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ - ۱/۵}.

واته: خودای گه‌وره له قورئانی پی‌وژدا ده‌فرموی: نه‌ی که‌سانی که‌ خاو‌ن با‌وه‌پو ئیمان! هه‌مو ئادو په‌یمان به‌ستن (عه‌قد) یکی خۆتان ببه‌نه‌ سه‌ر، هه‌لāl کراوه‌ بو ئیوه‌ خواردنی گوشتی ئاژال، ته‌نیا هی نه‌و گیانه‌به‌رانه‌ نه‌بی که‌ له ئایه‌تی دوا‌ییدا باس ده‌کری‌ن بو‌تان.

۲۵۴۹ - عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْكُلُ دَجَاجًا. رواه البخاري والترمذي والنسائي^(۱).

ئه‌بو مووسا (خودای ئی رازی بئ) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌رم دی (درو‌دی خودای له‌سه‌ربین) گوشتی مریشکی ده‌خوارد (ب/ت/ن).

۲۵۵۰ - عَنْ أَبِي أَوْفَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: غَزَوْنَا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سَبْعَ غَزَوَاتٍ أَوْ سِتًّا، كُنَّا نَأْكُلُ مَعَهُ الْجَرَادَ^(۲).

ئیب‌نو ئه‌بو ئه‌وفا (خودایان ئی رازی بئ) گو‌تی: هه‌وت غه‌زا - یا شه‌ش غه‌زا - مان کرد له‌گه‌ل پی‌غه‌مبه‌ر خوی دا (درو‌دی خودای له‌سه‌ربین) له‌و غه‌زایانه‌دا له‌گه‌ل پی‌غه‌مبه‌ردا کولله‌مان ده‌خوارد (ش/د/ت/ن).

^(۱) بخاري: ذبائح وصيد: ۵۵۱۷، ۳۱۲۳، ۴۳۸۵، ۴۴۱۵، ۵۵۱۲، ۵۵۱۸، ۶۶۲۳، ۶۶۴۹، ۶۶۷۸، ۶۶۸۰،

۶۷۱۸، ۳۷۱۹، ۶۷۲۱، ۷۵۵۵ (تجريد/ ۱۸۳۴ = به‌رگی/ ۵ ل/ ۱۳۱ فتح/ ۵۵۱۷.

^(۲) بخاري. ذبائح وصيد: ۵۴۹۵. مسلم. صيد ذبائح: ۱۹۵۲، ۵۰۱۹.

٢٥٥١- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَفَجَّنَا أَرْبَابًا وَنَحْنُ بِمَرِّ الظُّهْرَانِ ، فَسَعَى الْقَوْمُ فَلَقَبُوا ، فَأَخَذْتُهَا فَجِئْتُ بِهَا إِلَى أَبِي طَلْحَةَ فَذَبَحَهَا ، فَبَعَثَ بِوَرَكَيْهَا - أَوْ قَالَ بِفَخْدَيْهَا - إِلَى النَّبِيِّ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَبِلَهَا^(٣).

ئەنەس (خودای ئى رازى بى) گوتى: لە مەرو ظەهران كەرويشكىمان هەلسان، پیاو گەل نیشتنە سەرى تا ماندوو بوون بەلام من نیشتمە سەرى تا گرتم، ئینجا بردم بۆ ئەبو طەلحە، ئەبو طەلحە سەرى بپى و هەردوو سمتەكەى نارد بۆ پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربى) - یا گوتى: هەردوو رانەكەى نارد بۆى - پیغەمبەرىش (دروودی خودای لەسەربى) وەرى گرت^(١) (ش/د/ت/ن).

(٣) بخاري. هبة: ٢٥٧٢ ، ٥٤٨٩ ، ٥٥٣٥. مسلم. صيد وذبائح: ٥٠٢٢ أبو داود. أطعمه: ٣٧٩١. ترمذی.

أطعمه: ١٧٨٩. نسائی. صيد: ٤٣٢٢.

(١) ئای دنیا سەلاحى كۆرم و كەزائى كچم منال بوون، مائمان لە ئازادى كەركووك بوو، بۆ بى تاقەتى دەچووینە لاشار، جاروبارىش بۆ راوە سويسكه دەچووین، ماوەیهكى زۆر چووین بەلام يەك سويسكه مان گرت. جارى كاتى دروینەى جۆ بوو، عەشاماتیكى زۆر لەو لاشارە بوون، كۆرۆكان بەچكە كەرويشكىكى سەگ پسینكەیان هەلسان، لای جۆلییان ئى بریبه وەو بەرەو ئیمە چنگ لەسەر شان هینايان! منیش نیشتمە سەرى و گرتم. ئیستاكە خەم و خەفەت ئەژنۆى شكاندوووم و خۆم بووم بە نەچىرى دەردو مەینەت، كیسەئى بنیشیتە سەرم دەمگرتەو، رەنگ بى سەرىشم بپى - وەك كەرويشكەكەى ئیمامى ئەنەس (خودای ئى رازى بى) كەس نەئى بە كەسیكەم: خۆت خۆش! پەرودەگار! خۆت دەزانى دڵم زامارە، ئەو شەطەحاتەم ئى نەگرى كە لەتاو ئازارى دەردى خۆم گوتوومە:

هەق و كۆردبیری و دینارى هەرسى

نەبى بە بارى شانى هیچ كەسى!

هەق جاران تال بوو نیستاكە شۆرە

پاریزەر گەرەكە گەر زەغەت زۆرە!

۲۵۵۲- عَنْ خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ دَخَلَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَيْتَ مَيْمُونَةَ فَأَتَى بِضَبٍّ مَحْنُوزٍ ، فَأَهْوَى إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَدَهُ فَقَالَ: بَعْضُ النَّسْوَةِ أَخْبَرُوا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِمَا يُرِيدُ أَنْ يَأْكُلَ. فَقَالُوا: هُوَ ضَبٌّ يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَرَفَعَ يَدَهُ ، فَقُلْتُ: أَحْرَامٌ هُوَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: لَا ، وَلَكِنْ لَمْ يَكُنْ بِأَرْضِ قَوْمِي فَأَجِدُنِي أَعَافُهُ. قَالَ: خَالِدٌ فَاجْتَرَرْتُهُ فَأَكَلْتُهُ وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَنْظُرُ^(۴).

خالیدی کوری وولید (خودای فی رازی بن) گوتی: له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ردا (درویدی خودای له‌سربین) چووین بو مائی مه‌یمونه که هاوسه‌ری پیغه‌مبه‌ر بوو، وه پیووری من و ئیبنو عه‌بباس بوو بزمنزه‌یه‌کی برژاوایان دانا بوئی، پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سربین) ده‌ستی دریژکرد بوئی، ئافره‌تی گوتی: عه‌رزی پیغه‌مبه‌ر بکه‌ن که ئه‌وه چییه که‌وا خه‌ریکه ده‌یخوا. ئه‌وانیش گوتیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌مه بزمنزه‌یه، ئیتر پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سربین) ده‌ستی کی‌شایه‌وه، منیش گوتم: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئایا بزمنزه‌ه‌رامه؟ فه‌رمووی: نه‌ه‌ه‌رام نییه، به‌لام له ولاتی ئی‌مه نییه، له‌به‌ر ئه‌وه ده‌بینم دلم نایبات، خالید گوتی: جا من رام کی‌شا بو لای خو‌م و له‌به‌ر چاوی پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سربین) ده‌ستم کرد به‌خواردنی (ش/د/ت/ن-خودایان فی رازی بن).

۲۵۵۳- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ خَيْبَرَ عَنْ لُحُومِ الْخُمُرِ الْأَهْلِيَّةِ وَأَذِنَ فِي لُحُومِ الْخَيْلِ. رَوَى هَذِهِ الْأَرْبَعَةُ الْأَصُولُ الْخَمْسَةُ^(۵).

(۴) بخاری. أطعمة: ۵۳۹۱، ۵۴۰۰، ۵۵۳۷. مسلم. صید وذبائح: ۵۰۰۹، ۵۰۰۸. أبو داود. أطعمة:

۳۷۹۴. نسائی. صید وذبائح: ۴۳۲۷، ۴۳۲۸. ابن ماجه: صید: ۳۲۴۱.

(۵) بخاری. ذبائح: ۵۵۱۰، ۵۵۱۱، ۵۵۱۲، ۵۵۱۶. مسلم. صید وذبائح: ۴۹۹۷، ۴۹۸۱، ۴۹۹۶. نسائی.

صید ۴۳۳۸، ۴۳۵۰، ۴۳۴۹. أبو داود. أطعمة: ۳۷۸۸، ۳۸۰۸. ترمذی. أطعمة: ۱۷۹۳.

جايير (خوداي ئى رازى بىن) گوتى: رۆژى غەزاي خەيبەر پيغەمبەر (درودى خوداي لەسەربىن) جەلەوگيرى كرد له خواردنى گوشتى كەرى مالى، وەرێگەى خواردنى گوشتى ماين و ئەسپى دا (ش/د/ت/ن-خودايان ئى رازى بىن).

۲۵۵۴- عَنْ أَسْمَاءَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ نَحَرْنَا فَرَسًا عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَكَلْنَاهُ^(٦).

ئەسماء (خوداي ئى رازى بىن) گوتى: لەسەردەمى پيغەمبەردا (درودى خوداي لەسەربىن) لە مەدينە ئەسپيكان سەربىرى و خواردمان (ش.خودايان ئى رازى بىن).

۲۵۵۵- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ أَصَابَ حِمَارًا وَخَشِيًّا وَهُوَ حَلَالٌ فَأَتَى بِهِ أَصْحَابَهُ وَهُمْ مُحْرَمُونَ مِنْهُ فَقَالَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ: لَوْ سَأَلْنَا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْهُ. فَسَأَلْنَاهُ فَقَالَ: قَدْ أَحْسَنْتُمْ. فَقَالَ: لَنَا « هَلْ مَعَكُمْ مِنْهُ شَيْءٌ؟ ». قُلْنَا نَعَمْ. قَالَ: « فَاهْدُوا لَنَا ». فَأَتَيْنَاهُ مِنْهُ فَأَكَلَ مِنْهُ وَهُوَ مُحْرَمٌ. رواه النسائي والبخاري^(٧).

ئەبو قەتادە (خوداي ئى رازى بىن) گوتى: سالى ريكەوتنى حودەبىيە لە خزمەتى پيغەمبەردا (درودى خوداي لەسەربىن) كەوتىنە رى، لە رێگە هاوړيكانى ئيحرامى عەمرەيان دابەست لە رێگە من كەرەكيوييەكم كوشت، بەلام من لە ئيحرامدا نەبووم جا بردم بو هاوړيكانم - كە ئەوان لە ئيحرامدا بوون - هاوړيكانم لىيان خوارد هەندى كەسيان گوتيان: بو لەبارەى ئەمەوه لە پيغەمبەر (درودى خوداي لەسەربىن) نەپرسين، جا كەليمان پرسى فەرمووى: ئافەرين بو خۆتان، ئايا هيجى ئى ماوه لە لاتان؟ گوتمان: ئا، فەرمووى: دە بە ديارى بەشمان بدەن جا هەنديكيان لە گوشتەكەى بۆيبرد، ئەويش لىي خوارد، لەوكاتەدا پيغەمبەر لە ئيحراميشدا بوو (ن/ب).

(٦) بخاري. ذبائح: ٥٥١٠، ٥٥١١، ٥٥١٢، ٥٥١٩. مسلم. صيد وذبائح: ٤٩٩٩، ٥٠٠٠ + تجريد/ ٥ ل -

۲۵۵۶- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سِئِلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ الضَّبْعِ، فَقَالَ: هُوَ صَيْدٌ وَفِيهِ كَبْشٌ إِذَا صَادَهُ الْمُحَرِّمُ. رواه أصحاب السنن^(۸):

جابر (خودای ن رازی بن) گوتی: له باره‌ی خواردنی گوشتی که متیاره‌وه پرسیارم له پیغه‌مبه‌ر کرد (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: که متیاریش داده‌نری به نه‌چیر که و ابو گوشتی ده‌خوری ئه‌و که سه‌شی که له ئیحرامدا بی و راوی که متیار بکاو بی کوژی به‌رانیکی توله‌ی نه‌چیر: (فیدی‌ه‌ی ده‌که‌ویته سهر (د/ت/ن-س/ص).

۲۵۵۷- عَنْ بَنِ سَفِينَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنْ أَبِيهِ قَالَ: أَكَلْتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَحْمَ حُبَارَى. رواه أبو داود والترمذي^(۹):

عه‌مری کوپی سه‌فینه (خودایان ن رازی بن) گوتی: باو‌کم گوتی: له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ر خویدا (دروودی خودای له‌سهرین) گوشتی چی‌رگم خواردووه (د/ت-سند غریب).

۲۵۵۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «مَا مِنْ إِنْسَانٍ قَتَلَ غُصْفُورًا فَمَا فَوْقَهَا بِغَيْرِ حَقِّهَا إِلَّا سَأَلَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْهَا». قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا حَقُّهَا قَالَ: يَذْبَحُهَا فَيَأْكُلُهَا وَلَا يَقْطَعُ رَأْسَهَا يَرْمِي بِهَا. رواه النسائي والشافعي والحاكم^(۱۰):

عه‌بدوللای کوپی عه‌مره (خودایان ن رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: هه‌ر که‌سی له چوله‌که‌یه‌که‌وه بی‌گره تا زیاتر به ناره‌وا بکوژی خودای گه‌وره مو‌حاسه‌به‌ی ده‌کا له‌سهری، گوترا: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! به ناره‌وا چۆن چۆنییه؟ فهرمووی: سهری بپری و بیخوات، نه‌ک سهری هه‌لپچوپ‌قینی و فری بدات! (ن/ش/ح).

(۸) بسند صحیح (شرحه).

(۹) بسند غریب (شرحه).

(۱۰) سکت عنه الشارح ولم یبین درجته (مترجم).

۲۵۵۹- وَسُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ السَّمْنِ وَالْجُنِّ وَالْفِرَاءِ. (أَيِ جِمَارِ الْوَحْشِ) فَقَالَ: الْحَلَالُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ وَالْحَرَامُ مَا حَرَّمَ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ وَمَا سَكَتَ عَنْهُ فَهُوَ مِمَّا عَفَا عَنْهُ^(۱۱).

بو خواردنی روڼ و په‌نیرو که‌ره‌کیوی له پیغه‌مبه‌ر پرسیارکرا نه‌ویش (دروودی خودای له‌سربین) فه‌رمووی: حه‌لّال نه‌وه‌یه که خودا له قوئانا (که نامه‌ی خو‌یه‌تی) به حه‌لّالی داناوه، وه حه‌رام نه‌وه‌یه که خودا له نامه‌ی خو‌یا که قورئانه به حه‌رامی داناوه، وه نه‌وه‌شی که باسی نه‌کردووه نه‌وه له و شتانه‌یه که چاوپو‌شی لی کردووه و حه‌لّاله (ت/د/حاکم).

۲۵۶۰- وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): كَانَ أَهْلُ الْجَاهِلِيَّةِ يَأْكُلُونَ أَشْيَاءَ وَيَتْرَكُونَ أَشْيَاءَ تَقْدَرُا فَبَعَثَ اللَّهُ نَبِيَّهُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَنْزَلَ كِتَابَهُ وَأَحَلَّ حَلَالَهُ وَحَرَّمَ حَرَامَهُ فَمَا أَحَلَّ فَهُوَ حَلَالٌ وَمَا حَرَّمَ فَهُوَ حَرَامٌ وَمَا سَكَتَ عَنْهُ فَهُوَ عَفْوٌ وَكَلَّا (قُلْ لَا أَجِدُ فِيمَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا) عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خِنْزِيرٍ فَإِنَّهُ رِجْسٌ أَوْ فِسْقًا أَهْلٌ لِّغَيْرِ اللَّهِ بِهِ. رواهما الترمذي وأبو داود والحاكم^(۱۲).

ئیبنو عه‌بباس (خودایان لی رازی بن) گو‌تی: جاران خه‌لکی سه‌رده‌می نه‌زانی که‌لی شتیان ده‌خواردو که‌لی شتی تریشیان نه‌ده‌خواردو قیزو بی‌زیان لی ده‌کردنه‌وه، تا خودا پیغه‌مبه‌ری خو‌ی ره‌وانه‌کردو قورئانی بو‌نارده خواره‌وه، وه حه‌لّال و حه‌رامی دانا، ئیت‌ره‌رچی خودا به حه‌لّالی داناوه نه‌وه حه‌لّاله، وه‌ه‌رچی خودا به حه‌رامی داناوه نه‌وه حه‌رامه وه ه‌رچیش خودا ناوی نه‌بردووه نه‌وه چاوپو‌شی لی کراوه و حه‌لّاله، ئینجا نه‌م نایه‌ته‌ی خو‌ینده‌وه:

(۱۱) صححه الحاكم (شرحه).

(۱۲) صحيح عند الحاكم (شرحه).

{قُلْ لَا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا مُّسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خِنْزِيرٍ فَإِنَّهُ رِجْسٌ أَوْ فِسْقًا أُهْلٌ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ - ۱۴۵/۶}.

واته: جاتو (ئه‌ی پیغه‌مبه‌ر!) چار بدهو بلی: من لهو سرووشه‌دا که له خوداوه بۆم دی نابینم که شتی حه‌رام بی له‌سه خوراک خوری، مه‌گه‌ر ئه‌و شته‌ مرداره‌وه بوو بی، یا خوینیکی رژاو بی، یا گوشتی به‌راز بی، چونکی به‌راستی ئه‌وه پیسه، یاخود گیانه‌به‌ریکی سه‌ربرای دوور له یاسای ئیسلام بی، به‌م ره‌نگه‌ له‌کاتی سه‌رپرینیا ناوی غه‌یری خودای له‌سه‌ر برابی (ت/د/حاکم - خودایان لی رازی بی).

۲) گیانه‌به‌ری ناویش ده‌خوری وه‌ مرداره‌وه‌ بوویشی ده‌خوری:

ومنه حیوان البحر ومیتته

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: أَحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ مَتَاعًا لَّكُمْ وَلِلنَّاسِ - ۹۶/۵}.

واته: خودای مه‌زن ده‌فه‌رموی: حه‌لال کراوه‌ بۆ ئیوه‌ نه‌چیری ده‌ریاو خواردمه‌نی ده‌ریا، تا ببی به‌ خوشی و له‌زه‌ت بۆ ئیوه، خواه له‌ ماله‌وه‌ بن و نیشته‌جی بن یا رینوارو کاروانی بن، وه‌ خواه له‌ ئیحرام دا بن یا له‌ ئیحرام دا نه‌بن.

۲۵۶۱ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَعَثَنَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثَلَاثِمِائَةَ رَاكِبٍ وَأَمِيرُنَا أَبُو عُيَيْدَةَ نَرُصِدُ عِيرًا لِقُرَيْشٍ فَأَصَابَنَا جُوعٌ شَدِيدٌ حَتَّى أَكَلْنَا الْخَبْطَ، فَسُمِّيَ جَيْشُ الْخَبْطِ وَأُلْقِيَ الْبَحْرُ حُوتًا يُقَالُ لَهُ الْعَنْبَرُ فَأَكَلْنَا مِنْهُ نِصْفَ شَهْرٍ وَادَّهَنَّا بِوَدَكِهِ حَتَّى صَلَحَتْ أَجْسَامُنَا قَالَ: فَأَخَذَ أَبُو عُيَيْدَةَ ضِلْعًا مِنْ أَضْلَاعِهِ فَنَصَبَهُ فَمَرَّ الرَّاكِبُ تَحْتَهُ، وَكَانَ فِينَا رَجُلٌ لَمَّا اشْتَدَّ الْجُوعُ نَحَرَ ثَلَاثَ جَزَائِرَ، ثُمَّ ثَلَاثَ جَزَائِرَ، ثُمَّ نَهَاهُ أَبُو عُيَيْدَةَ. رواه الخمسة إلا الترمذي^(۱).

جابر (خودای لی رازی بی) گوئی: سێ سه‌د که‌س بووین، ئه‌بو عوبه‌یده‌ی

کوپی حه‌رراخ سه‌ر له‌شکرمان بوو، پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌رین) ناریدینی،

(۱) بخاری. مغازی: ۴۳۱، ۵۴۹۴. مسلم. صید وذبائح: ۴۹۷۵، ۴۹۷۴، ۴۹۷۶ - ۴۹۸۰. نسائی. صید: ۴۳۱۳.

منه‌ی کاروانیکی قوپه‌یشمان ده‌کرد، جا تووشی برسیٚتییه‌کی سه‌ختی و ابوین، که له تاوانا به‌گه‌لاکوتک گه‌لا دارمان ده‌وراندو ده‌مانخوارد! جا بویه‌ئه سوپایه‌یان ناونا سوپای گلا‌دار (جه‌یشولخه‌به‌ط) جا له‌م کاته‌دا ده‌ریا نه‌هه‌نگیکی هه‌ل‌دایه‌ ده‌ره‌وه، ناوی نه‌هه‌نگی ئاوی بوو، تاماوه‌ی نیو مانگ له‌و نه‌هه‌نگه‌مان ده‌خواردو خو‌مان به‌پیوه‌که‌ی چه‌ور ده‌کرد، تا له‌شمان باش بووه‌وه. گوتی: جا ئه‌بو عوبه‌یده‌ په‌راسوویه‌کی له‌ په‌راسووه‌کانی ئه‌و نه‌هه‌نگه‌ی راست کرده‌وه و په‌راسوویه‌کی تریشی به‌رابه‌ری راست کرده‌وه و نووکه‌کانی نووساندن به‌یه‌که‌وه له‌ چه‌شنی دوو لاشیپانه‌ی ده‌روازه، جا ئه‌وه‌نده‌ گه‌وره‌و به‌رزبوو به‌ناسانی سواری و شتر به‌ژیریا ده‌پویششت! پیاو‌یکمان تیابوو ئه‌وکاته‌ی که برسیٚتی زوری بو هیناین سی و شتری بو‌مان سهربرپی، دیسانه‌وه‌ سیانی تریشی سهربرپی، ئیتر ئه‌بو عوبه‌یده‌ نه‌یه‌یششت هی تر سهر برپی (ش/د/ن - خودایان فی رازی بن).

۲۵۶۲ - (ب - ۱ - ز - ۲۱ - ف - ۱ - ل - ۱۰۲) (۲).

۲۵۶۳ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَجِلْتُ لَنَا مَيْتَانِ وَدَمَانٍ فَأَمَّا الْمَيْتَانِ فَالْحُوتُ وَالْجَرَادُ وَأَمَّا الدَّمَانِ فَالْكَبِدُ وَالطَّحَالُ. رواه ابن ماجه والحاكم وصححه^(۳):

ئیبنو عومەر (خودایان فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموئ: دوو مرداروو دوو خوینمان بو‌ه‌لا‌ل کراون، مرداره‌کان بریتین له‌ ماسی و له‌ کولله، وه‌ خوینه‌کانیش بریتین له‌ جه‌رگو و له‌ سپل (ئیبنو ماجه/حاکم: ص).

(۲) تقدم برقم: ۱۴۶/۱ مجلد ۱ / تسلسل/ ۲۱.

(۳) صحيح عند الحاكم (شرحه).

۳) به‌شی دووه‌م: بایسی نه‌و گیانله‌به‌رانه‌ی که گوشتیان ناخوری:

الفصل الثاني: فيما لا یؤکل من الحيوان

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالْدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَا أَهْلُ لَغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبَحَ عَلَى النُّصَبِ - ۳/۵}.

واته: خودای گه‌وره ده‌فهرموی: حرام کراوه له‌سه‌ر ئیوه خواردنی گوشتی مرداره‌وه‌بوو، وه خواردنی خوینی په‌وان، وه گوشتی به‌راز، وه خواردنی گوشتی نه‌و گیانله‌به‌رانه‌ی که له‌کاتی سه‌بریندا ناوی غه‌یری خودایان له‌سه‌ر دینن، وه خواردنی گوشتی گیانله‌به‌ری خنکاو، وه خواردنی گوشتی گیانله‌به‌ری که له ژیر لیداندا مردبی، وه خواردنی گیانله‌به‌ری که هه‌لدیرابی، وه خواردنی گوشتی گیانله‌به‌ری که له شه‌ره قوچا مردبی، وه خواردنی گوشتی گیانله‌به‌ری که درنده لیی خواردبی، مه‌گه‌ر ئه‌وانه‌یان که‌زوو فریایان به‌که‌ون و له پیش نه‌وه‌دا که گیانیاں ده‌ربچی سه‌ریان بپرن، وه هه‌روه‌ها حه‌رام کراوه له‌سه‌رتان خواردنی گوشتی نه‌و گیانداره‌ی که بو بته‌کان سه‌برپرابی.

۲۵۶۴- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمَّا فَتَحَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَيْبَرَ أَصَبْنَا مِنَ الْقَرْيَةِ حُمُرًا فَطَبَخْنَاهَا فَتَادَى مُنَادِي رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَلَا إِنَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يَنْهَانِكُمْ عَنْهَا فَإِنَّهَا رَجَسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَأَكْفَيْتِ الْقُدُورُ بِمَا فِيهَا وَإِنَّهَا لَتَقُورُ بِمَا فِيهَا. رواه الخمسة^(۱):

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بن) گوئی: نه‌و روژانه که پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌ربن) قه‌لای خه‌یبه‌ری گرت، چه‌ند که‌ریکمان ده‌ست که‌وت له‌که‌ری گونده‌که، چیشتمان کرد له‌گوشته‌که‌یان، که‌چی پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌ربن) جاری هه‌لدا: ناگادارب! که خوداو پیغه‌مبه‌ری خودا ریگه‌ی نه‌وه‌تان

(۱) بخاری. مغازی: ۴۱۹۹، ۵۵۲۸. مسلم. صید وذبائح: ۴۹۹۵، ۴۹۹۶.

نادهن که گوشتی گویدریژ بخون چونکه نه‌وه پیسه‌و شه‌یتانه ئیت
مه‌نجه‌له‌کانیان به گوشته‌که‌وه قلی کرده‌وه، هیشتا قولپه قولپیان بوو له‌سه‌ر
ئاگره‌که (ش/د/ت/ن).

۲۵۶۵- عَنْ الْمُقْدَامِ بْنِ مَعْدِيكَرِبَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَلَا إِنِّي أُوتِيتُ الْكِتَابَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ أَلَا يُوشِكُ رَجُلٌ شَبَعَانُ عَلَى أَرِيكِهِ يَقُولُ: عَلَيْكُمْ بِهَذَا الْقُرْآنِ فَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَلَالٍ فَأَحِلُّوهُ وَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَرَامٍ فَحَرِّمُوهُ أَلَا لَا يَحِلُّ لَكُمْ الْحِمَارُ الْأَهْلِيُّ وَلَا كُلُّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبْعِ وَلَا لُقْطَةُ مُعَاهِدٍ إِلَّا أَنْ يَسْتَعْنِيَ عَنْهَا صَاحِبُهَا (وَلُقْطَةُ الْمُسْلِمِ كَذَلِكَ) وَمَنْ نَزَلَ بِقَوْمٍ فَعَلَيْهِمْ أَنْ يَقْرُوهُ فَإِنْ لَمْ يَقْرُوهُ فَلَهُ أَنْ يُعْقِبَهُمْ بِمِثْلِ قِرَاءِهِ (أَيُّ لَهُ أَخَذَ كَفَايَتَهُ وَلَوْ بِالْقُوَّةِ). رواه أبو داود والترمذي^(۲):

میقدامی کوپی مه‌عديکریبه (خودای ئی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبهر (دیودی
خودای له‌سه‌ربن) فه‌رمووی: ئاگاداربین! که من هه‌م قورئانم پی دراوه‌و هه‌م
مانه‌ندی قورئانیش که بریتییه له یاساو ئاواو ده‌ستووری، که ره‌ووشتی
خۆمه. ئاگاداربین! که ها‌کا پیاوی بی ئاگای وا په‌یدا ببی به تی‌ری و ته‌سه‌لی
له‌سه‌ر قه‌نه‌فه به‌که‌ش و فشه‌وه پالی ئی بداته‌وه‌و له به‌رگیلی و نه‌شاره‌زایی له
ئایین به‌هوی سک له‌وه‌پاندنه‌وه به‌نه‌زانی بلی: قورئان بگرن و به‌س! جا
هه‌رچی له قورئاندا چه‌لāl کراوه نه‌وه دابنن به چه‌لāl و هه‌رچی له قورئاندا
حه‌رام کراوه نه‌وه دابنن به حه‌رام و ئیت هه‌قتان به‌سه‌ر سوننه‌ته‌وه نه‌بی،
بزائن که قسه‌ی وا زۆر پووچ و ناب‌ه‌جییه. ئاگاداربین! که گوشتی که‌ری مالی
له ئیوه حه‌رامه وه هه‌روه‌ها هه‌ر درنده‌یی که که‌لبه‌ی هه‌بی. وه هه‌روه‌ها مالی
دۆزراوه‌ی په‌یماندار (موعه‌ده) واته: په‌یمان له‌گه‌ل کراو، له ئیوه حه‌رامه،
مه‌گه‌ر خاوه‌نه‌که‌ی بی نیازبی لی، وه هه‌روه‌ها مالی دۆزراوه‌ی
موسولمانیش هه‌مان جوکمی هه‌یه. وه هه‌رکه‌سی بوو به میوانی هۆزی

^(۲) رواه أبو داود في لزوم السنة والترمذي بسند حسن (شرحه).

پیویسته له‌سه‌ریان که میوانداریی بۆ بکه‌ن، ئه‌گینا ئه‌و که‌سه خۆی بۆی هه‌یه که به‌قه‌د پیویستی خۆی به‌شی میوانداریی خۆیان لی بستینی (د/ت-س/ح).

۲۵۶۶- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَانَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ خَيْرٍ عَنِ الْبَغَالِ وَالْحَمِيرِ وَلَمْ يَنْهَنَا عَنِ الْخَيْلِ. رواه أبو داود ومسلم^(۳).

جابر (خودای نازای بن) گوئی: له‌ روژی غه‌زای خه‌یبه‌ردا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ریی) جله‌وگیریی لی کردین له‌ خواردنی گوشتی هیسترو گویدریژ، به‌لام گوشتی نه‌سپ و ماینی قه‌ده‌غه نه‌کرد لیمان (د/م).

۲۵۶۷- دُكِرَ عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْقَنْفُذُ فَقَالَ: خَيْئَةٌ مِنَ الْخَبَائِثِ. رواه أبو داود وأحمد^(۴).

له‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا باسی ژیرژوکرا، فه‌رمووی: پیسیکه‌ له‌ پیسه‌کان (د/ئه‌حه‌د- حدیث ضعیف).

۲۵۶۸- وَسُئِلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الدُّبِّ فَقَالَ: أَوْيَا كُلِّ الدُّبِّ أَحَدٌ فِيهِ خَيْرٌ. رواه الترمذی وابن ماجه^(۵).

پرسیار کرا له‌ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ریی) له‌ باره‌ی خواردنی گوشتی گورگه‌وه فه‌رمووی (دروودی خودای له‌سه‌ریی): که‌سێ خیری لی بوه‌شیته‌وه گوشتی گورگ ناخوات. (ت/ئیبنو ماجه - سند ضعیف).

۲۵۶۹- وَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ جِئْتُكَ لَأَسْأَلَكَ عَنْ أَحْنَشِ الْأَرْضِ، مَا تَقُولُ فِي الثُّغْلَبِ قَالَ: وَمَنْ يَأْكُلُ الثُّغْلَبَ. رواه ابن ماجه^(۶).

(۳) بخاری. مغازی: ۴۲۱۹. مسلم. صید: ۴۹۹۷، ۴۹۹۸ - ۵۰۰۰. أبو داود. أطعمة: ۳۷۸۸، ۳۸۰۸.

(۴) حدیث ضعیف (شرحه).

(۵) بسند ضعیف (شرحه).

(۶) بسند ضعیف (شرحه).

گوئرا: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! هاتووم بۆلات له باره‌ی چروجان‌ه‌وه‌ری سه‌رزه‌وه‌یه‌وه پرسیا‌رت ئی بکه‌م ئایا له باره‌ی ریویه‌وه چی ده‌فه‌رمووی؟ فه‌رمووی (دروودی خودای له‌سه‌ربین): جا کئ هه‌یه که ریوی بخوات؟ (ت/ئیبنو ماجه-سند ضعیف).

۲۵۷۰- عَنْ أَبِي وَاقِدٍ اللَّيْثِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَدِمَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَدِينَةَ وَهُمْ يَجْبُونَ أَسْنِمَةَ الْإِبِلِ وَيَقْطَعُونَ أَلْيَاتِ الْغَنَمِ فَقَالَ: مَا قُطِعَ مِنَ الْبَهِيمَةِ وَهِيَ حَيَّةٌ فَهُوَ مَيْتَةٌ. رواه أبو داود^(۷):

ئه‌بو واییدی ئه‌ل-له‌یثی (خودای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربین) که کوچی کرد بو مه‌دینه له‌وهو پیش خه‌لکی مه‌دینه دووگی وشت‌ریا دووگی مه‌ریان به زیندوویی شه‌ق ده‌کردو به‌زه‌که‌ی ناویان ده‌پری و ده‌یان برژاندو ده‌یان خوارد. جا هه‌زه‌رت (دروودی خودای له‌سه‌ربین) فه‌رمووی: ئه‌و پارچه‌یه‌ی که له مالاتی زیندوو ده‌یپن داده‌نری به گوشتی مردار (د-س/ح).
۲۵۷۱- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الْجَلَالَةِ وَالْأَبَانِهَا. وَفِي رِوَايَةٍ: نَهَى عَنِ الْجَلَالَةِ فِي الْإِبِلِ أَنْ يُرْكَبَ عَلَيْهَا أَوْ يُشْرَبَ مِنْ أَلْبَانِهَا. رواه أصحاب السنن^(۸):

ئیبنو عومه‌ر (خودایان ئی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربین) خواردنی گوشت و شیر گیانه‌به‌ری پیسخوی قه‌ده‌غه‌ کردوو له‌ گپ‌رانه‌وه‌یه‌کا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربین) قه‌ده‌غه‌ی کردوو که سواری وشت‌ری پیس خور بئ، یا له گوشت و شیر بخون (د/ت/ن-س/ح).
۲۵۷۲- عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى عَنْ أَكْلِ كُلِّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ. رواه الخمسة^(۹):

(۷) بسند حسن (شرحه).

(۸) بسند حسن (شرحه).

ئەبو ئەلعهبه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەرین) هەر درنده‌یی که که‌لبه‌ی هه‌بی خواردنی گوشته‌که‌یی قه‌ده‌غه کردوه (ش/د/ت/ن).

۲۵۷۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ كُلِّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ وَعَنْ كُلِّ ذِي مِخْلَبٍ مِنَ الطَّيْرِ. رواه مسلم وأبو داود. والله أعلم^(۹):

ئیبینو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: هەر درنده‌یی که که‌لبه‌ی هه‌بی، یا هەر بالنده‌یی که چنگ و چرنوکی هه‌بی، پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەرین) خواردنی گوشته‌که‌یی قه‌ده‌غه کردوه (م/د).

٤) هه‌روه‌ها هەر گیانه‌به‌ری که کوشتنی قه‌ده‌غه‌بی یا فه‌رمان کرابی به کوشتنی گوشتی ناخوری: (ومنه ما نهي عن قتله وما أمر بقتله)

۲۵۷۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ نَمْلَةَ قَرَصَتْ نَبِيًّا مِنَ الْأَنْبِيَاءِ فَأَمَرَ بِقَرْيَةِ التَّمَلِ فَأُخْرِقَتْ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ: أَفِي أَنْ قَرَصَتْكَ نَمْلَةٌ أَهْلَكَتْ أُمَّةً مِنَ الْأُمَمِ تُسَبِّحُ. رواه الخمسة إلا الترمذی^(۱):

ئەبو هورهیره (خودای ئی رازی بئ) له‌ هه‌زه‌ته‌وه (دروودی خودای له‌سەرین) ده‌فه‌رموی: جاری می‌رووله‌یی پیغه‌مبەرئ له‌ پیغه‌مبەر‌ه‌کان ده‌گه‌زی، پیغه‌مبەر‌ه‌که فه‌رمان ده‌دا شاره‌می‌رووله‌که هه‌موو ده‌سووتین، جا خودا سرووش (نیگا‌ی) بو‌ ده‌نی‌ری: خو‌ تو‌ تاقه‌ یه‌ک می‌رووله‌گه‌ستتی که‌چی یه‌ک نه‌ته‌وه‌ت له‌ نه‌ته‌وه‌کان سه‌رتۆپ سووتاند، که‌ حالیان وابوو ته‌سبیحات و

^(۹) بخاری. ذبائح: ۵۵۳۰، ۵۷۸۰، ۵۷۸۱. مسلم. صید: ۴۹۶۵ - ۴۹۶۸. أبو داود. أطعمة: ۳۸۰۲.

ترمذی. أطعمة: ۱۴۷۷. نسائی. صید: ۴۳۶، ۴۵۳.

^(۱۰) مسلم. صید: ۴۹۷۰. أبو داود. أطعمة: ۳۸۰۳.

^(۱) بخاری. جاهد: ۳۰۱۹. مسلم. سلام: ۵۸۱۰ - ۵۸۱۲. أبو داود. أدب: ۵۲۶۶. نسائی. صید: ۴۳۶۹.

سوپاس و ستایشی خودایان ده‌کرد (ش/د/ت) گفته‌ی ئه‌بو داود ئاوايه: پیغه‌مبه‌ری له پیغه‌مبه‌ره‌کان له بن شیخه‌لیکا لاده‌دا، میرووله‌یی گازیکی لی ده‌گری، ئه‌ویش فه‌رمان ده‌دا بارگه‌که‌ی ده‌گوینه‌وه، ئینجا فه‌رمان ده‌کا شاره‌میرووله‌که ده‌سوتینن، جا خودا سرووشی بو ده‌نی‌ری: ئه‌وه بوچی هه‌ر ئه‌و میرووله‌یه‌ت، نه‌کوشته‌وه: هذه الرواية من لفظ أبي داود في الشرح، ونصه: نزل نبي من الانبياء تحت شجرة فلدغته غلة فأمر بجهازه فأخرج من تحته، ثم أمر بها فأحرقت فأوحى الله إليه فهلا غلة واحدة.

۲۵۷۵- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ أَكْلِ الْهَرِّ وَعَنْ أَكْلِ ثَمْنِهِ. رواه الخمسة إلا البخاري^(۲):

جابر (خودای لی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ری) هه‌م خواردنی گوشتی پشیله‌ی قه‌ده‌غه‌ کردوه‌و هه‌م خواردنی به‌هایشی (م/د/ت/ن).

۲۵۷۶- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عُمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ طَبِيبًا سَأَلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ ضِفْدَعٍ يَجْعَلُهَا فِي دَوَاءٍ فَنَهَاها عَنْ قَتْلِهَا. رواه أبو داود والنسائي وأحمد^(۳):

عه‌بدول‌ره‌حمانی کو‌ری عوسمان (خودای لی رازی بن) گوتی: پزیشکی پرسیری کرد له پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ری)! ئایا دروسته‌ بو‌ق بکریته‌ ناو ده‌رمانه‌وه؟ پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سه‌ری) ریگه‌ی نه‌دا که بیکوژئی (د/ن/ئه‌حمه‌د).

۲۵۷۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ قَتْلِ أَرْبَعٍ مِنَ الدَّوَابِّ: الثَّمَلَةُ وَالنَّحْلَةُ وَالْهُذُودُ وَالصُّرْدُ. رواه أبو داود وأحمد^(۴):

(۲) مسلم. مسافاة: ۳۹۹۱.

(۳) سکت عنه الشارح.

(۴) بسند صحيح (شرحه).

ثيبنو عه‌بباس (خودايان نى رازى بڼ) گوتى: پيغه‌مبه‌ر (دروډى خوداي له‌سهرين) ريگه‌ى کوشتنى ئه‌م چوار گيانله‌به‌ره‌ى نه‌داوه: ميرووله‌و هه‌نگ و په‌پووسليمانكه‌و (صوره‌د^(۱)). (د/نه‌حمده‌د-س/ص).

۲۵۷۸- قَالَ فِي الشَّرْحِ: وَلَلْبَيْهَقِيِّ: لَا تَقْتُلُوا الضَّفَادِعَ فَإِنَّ نَفْسَهَا تَسْبِيحٌ وَلَا تَقْتُلُوا الْخَفَّاشَ فَإِنَّهُ لَمَّا خَرَبَ بَيْتَ الْمُقَدَّسِ قَالَ: يَا رَبُّ سَلْطَنِي عَلَى الْبَحْرِ حَتَّى أُغْرِقَهُمْ^(۵).

له‌شه‌رحه‌كه‌دا ده‌لئى: به‌يه‌ه‌قى (خوداي نى رازى بڼ) ريوايه‌تى كردووه
حه‌زده‌ت (دروډى خوداي له‌سهرين) ده‌فه‌رموى: بوق مه‌كوژن، چونكه‌ قهرى بوق
ته‌سبيحات و سوپاس و ستايشه‌ وه‌ شه‌مشه‌مه‌ كويزه‌يش مه‌كوژن، چونكه‌ كه
به‌يتولمه‌قديس ويړانكرا گوتى: په‌روه‌دگارم! زالم بكه‌ به‌سهر ده‌ريادا تا
هه‌موويان له‌ناو ده‌ريادا نوqm بكه‌م.

۲۵۷۹- عَنْ جَابِرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَمَرَنَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِقَتْلِ الْكِلَابِ حَتَّى إِنْ الْمَرْأَةُ تَقْدُمُ مِنَ الْبَادِيَةِ بِكَلْبِهَا فَتَقْتُلُهُ ثُمَّ نَهَى عَنْ قَتْلِهَا وَقَالَ: عَلَيْكُمْ بِالْأَسْوَدِ الْبَهِيمِ ذِي النُّقْطَتَيْنِ فَإِنَّهُ شَيْطَانٌ. وَفِي رِوَايَةٍ: لَوْلَا أَنَّ الْكِلَابَ أُمَّةٌ مِنَ الْأُمَمِ لَأَمَرْتُ بِقَتْلِهَا فَأَقْتُلُوا مِنْهَا الْأَسْوَدَ الْبَهِيمَ. رواه الخمسة إلا البخاري^(۶).

جاير (خوداي نى رازى بڼ) گوتى: پيغه‌مبه‌ر (دروډى خوداي له‌سهرين) فه‌رمانى پيمان
كرد كه‌ سه‌گ بكوژين، ته‌نانه‌ت واى نى هات ژن له‌ لاديوه‌ سه‌گى خوى ده‌هينا
بو‌مان ده‌مان كوشت، له‌ پاشا جلوگيرى كرد له‌ كوشتنى، وه‌ فه‌رموى: سه‌گى
ره‌شى ساده‌ى چوار چاو قوتار مه‌كهن، كه‌ دوو نيټكه‌ى سپى وا به‌ ژور
چاويانه‌وه، چونكه‌ ئه‌م جوړه‌ سه‌گه‌ شه‌يتانن. له‌ گيړانه‌وه‌يه‌كا: سه‌گيش هه‌ر

(۱) رمنگ بڼ به‌ كوردى (باشووكه‌)ى پښ بلين.

- وهرگير - كه‌رگووك ۱۹/۲/۱۹۸۴

(۵) سكت عنه.

(۶) مسلم. مسافاة: ۳۹۹۶. ابو داود. صيد: ۲۸۴۶. ترمذى. احكام: ۱۴۸۸. نسائى. صيد: ۴۲۹.

نه‌ته‌وه‌یه‌کن له نه‌ته‌وه‌کان ئه‌گینا ئه‌گهر له‌بهر ئه‌وه نه‌بوایه فه‌رمانم ده‌دا به کوشتنیان، به‌لام سه‌گی ره‌شی ساده بکوژن (م/د/ت/ن).

۲۵۸۰- عَنْ سَعْدِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَمَرَ بِقَتْلِ الْوَزَغِ وَسَمَاءُ فُؤَيْسِقًا. رواه الثلاثة^(۷):

سه‌عد (خودای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمانی ده‌دا به کوشتنی شه‌وه‌گهرد (وه‌زغ) وه‌ ناویشی نا: له‌ ری‌ده‌رچوو واته‌ فاسیق (ش/د).

۲۵۸۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ قَتَلَ وَرْغَةً فِي أَوَّلِ ضَرْبَةٍ فَلَهُ كَذَا وَكَذَا حَسَنَةٌ وَمَنْ قَتَلَهَا فِي الضَّرْبَةِ الثَّانِيَةِ فَلَهُ كَذَا وَكَذَا حَسَنَةٌ لِذَوْنِ الْأُولَى وَإِنْ قَتَلَهَا فِي الضَّرْبَةِ الثَّالِثَةِ فَلَهُ كَذَا وَكَذَا حَسَنَةٌ لِذَوْنِ الثَّانِيَةِ. رواه مسلم وأبو داود والترمذي^(۸):

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: ههر که‌سی به‌یه‌که‌م لی‌دان شه‌وه‌گهردی بکوژی ئه‌وه‌نده‌وه‌ ئه‌وه‌نده‌وه‌ خیره‌ چاکه‌ی بو‌هه‌یه، وه‌ ئه‌وه‌ که‌سه‌ی به‌ لی‌دانی دووهم بیکوژی ئه‌وه‌نده‌وه‌ ئه‌وه‌نده‌وه‌ چاکه‌ی بو‌هه‌یه به‌لام که‌متر له‌ جاری یه‌که‌م، وه‌ ئه‌وه‌ که‌سه‌ی به‌ لی‌دانی سییه‌م بیکوژی ئه‌وه‌نده‌وه‌ ئه‌وه‌نده‌وه‌ چاکه‌ی بو‌هه‌یه به‌لام که‌متر له‌ جاری دووهم. (م/د/ت).

۲۵۸۲- → (ب - ۲ ز - ۸۴ ل - ف - ۴)^(۹).

۲۵۸۳- وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقِدْتَ أُمَّةً مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا يُدْرِي مَا فَعَلْتُ، وَإِنِّي لَا أَرَاهَا إِلَّا الْفَارَ إِذَا وَضَعَ لَهَا أَلْبَانُ الْإِبِلِ لَمْ تَشْرَبْ، وَإِذَا وَضَعَ لَهَا أَلْبَانُ الشَّاءِ شَرِبَتْ. رواه الشيخان. نَسَأَ اللَّهُ التَّوْفِيقَ لِمَا يَحِبُّ وَيَرْضَى... آمِينَ^(۱۰):

(۷) بخاری. بدء الخلق: ۲۳۰۶. مسلم. سلام: ۵۸۰۵. أبو داود. أدب: ۵۲۶۲.

(۸) مسلم. اسلام: ۵۸۰۷، ۵۸۰۸، ۵۸۰۹. أبو داود. أدب: ۵۲۶۲، ۵۲۶۴.

(۹) سبق برقم: ۱۵۱۳/۴ مجلد ثانی / تسلسل/ ۸۴.

پیغه‌مبه‌ر (دروډی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: به‌ره‌یی له نه‌وه‌ی ئیس‌رائیل بزدبوون و بئ سهر و شوین رویشتون که‌س نازانئ چییان به‌سهر هاتوه، وه‌من وا دوزانم که بووین به مکشک وه ئه‌م مشکانه‌ی ئیستا هه‌ن له‌و به‌ره بابهن چونکه (مشک)یش وه‌کجووله‌که نه‌گهر شیري و شتری بو دابنری نایخواته‌وه به‌لام نه‌گهر شیري مه‌ری بو دابنری ده‌یخواته‌وه. وه‌لی وه‌کی له (عه‌ینی) دا باسکراوه: له پاش ئه‌م فه‌رمایشته روونکرایه‌وه بو پیغه‌مبه‌ر (دروډی خودای له‌سهرین) که شتی مه‌سخ کراو زاووزئ ناکا، وه‌چه‌ی لی ناکه‌ویتته‌وه، که‌واته ئه‌م مشکانه‌ی ئیستا هه‌ن له وه‌چی ئه‌و به‌ره‌بابه‌ نین! (ش).

ه) هاری مالی ناوماڼ تا سئ جار هه‌ره‌شه‌ی لی ده‌کړئ که ماله‌که چوډ بکا نه‌گینا ده‌کوژری: (عوامر البیوت تنذر ثلاثا)

۲۵۸۴- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَخْطُبُ عَلَى الْمِنْبَرِ يَقُولُ: اقْتُلُوا الْحَيَّاتِ، وَاقْتُلُوا ذَا الطَّفِيفَيْنِ وَالْأَبْتَرَ، فَإِنَّهُمَا يَطْمَسَانِ الْبَصَرَ، وَيَسْتَسْقِطَانِ الْحَبْلَ. فَبَيْنَا أَنَا أَطَارِدُ حَيَّةً لَأَقْتُلَهَا فَنَادَانِي أَبُو لُبَابَةَ: لَا تَقْتُلَهَا. فَقُلْتُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَدْ أَمَرَ بِقَتْلِ الْحَيَّاتِ. قَالَ: إِنَّهُ نَهَى بَعْدَ ذَلِكَ عَنْ ذَوَاتِ الْبُيُوتِ، وَهِيَ الْعَوَامِرُ. وَفِي رِوَايَةٍ: كَانَ بَنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) يَوْمًا عِنْدَ هَذِمَ لَهُ فَرَأَى وَبِصَرَ جَانٍ فَقَالَ: اتَّبِعُوا هَذَا الْجَانَّ فَاقْتُلُوهُ. قَالَ أَبُو لُبَابَةَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى عَنْ قَتْلِ الْجِنَّاتِ الَّتِي تَكُونُ فِي الْبُيُوتِ إِلَّا الْأَبْتَرَ وَذَا الطَّفِيفَيْنِ فَإِنَّهُمَا اللَّذَانِ يَخْطِفَانِ الْبَصَرَ وَيَتَّبِعَانِ مَا فِي بُطُونِ النِّسَاءِ. وَفِي رِوَايَةٍ: إِنَّ بِالْمَدِينَةِ نَفَرًا مِنَ الْجَنِّ قَدْ أَسْلَمُوا فَمَنْ رَأَى شَيْئًا مِنْ هَذِهِ الْعَوَامِرِ فَلْيُؤْذِنْهُ تَلَاكًا فَإِنْ بَدَأَ لَهُ بَعْدَ فَلْيَقْتُلْهُ فَإِنَّهُ شَيْطَانٌ. وَفِي رِوَايَةٍ: إِنَّ لِهَذِهِ الْبُيُوتِ عَوَامِرَ فَإِذَا رَأَيْتُمْ شَيْئًا مِنْهَا فَحَرِّجُوا عَلَيْهَا تَلَاكًا فَإِنْ ذَهَبَ وَإِلَّا فَاقْتُلُوهُ فَإِنَّهُ كَافِرٌ. رواهما الأربعة^(۱):

(۱۰) بخاري. بدء الخلق: ۳۳۰۵ / تجريد / ۵۵ - ۴۵۸ ج: ۱۳۳۳. مسلم. زهد: ۷۴۲۱.

(۱) بخاري. بدء الخلق: تجريد / ۱۳۲۹ / ۳۲۹۷، ۳۲۹۹، ۳۳۱۰، ۳۳۱۱، ۳۳۱۲، ۳۳۱۳، ۴۰۱۶، ۴۰۱۷.

مسلم. سلام: ۵۷۸۶، ۵۷۸۷. أبو داود. أدب: ۵۲۲۵، ۵۲۵۳، ۵۲۵۵.

ئیبینو عومەر (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: جارئ پیغهمبەر (دروودی خودای له‌سهرین) له‌سهر مینبهر وتاری دهدا، گویم لیبوو فهرمووی: گشت ماری بکوژن، به تایبه‌تی کوله‌وه‌یباب (ئه‌بته‌ر) و ئه‌و مارانه‌ی که دوو هیلی ره‌ش وه‌ک هیلی په‌لکه‌ خورما وا به‌سهر پشتیانه‌وه، چونکه ئه‌م دوو جوړه ماره ئاوی چاو ده‌به‌ن و س‌ک له‌باری ژن ده‌به‌ن ئه‌وه‌نده ره‌زایان گرانه‌و ئیسکیان قورس و ره‌زایان بئ ره‌زایه، ته‌نیا به‌ دیتنیان ئاوی چاو ده‌پواو دادئ و کوړپه‌له له‌ باری ژن ده‌چئ. ئیبینو عومەر (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: جارئ ماریکم راو ده‌نا تا بیکوژم، له‌وکاته‌دا ئه‌بو لوبابه بانگی ئی کردم: مه‌یکوژه. گوتم: بوچی؟ خو پیغهمبەر (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمانی کردوو به‌ کوژتنی مار، گوتی: ئاخر له‌وه‌دوا کوشتنی ماری ناومالی قه‌ده‌غه‌کردوو به‌و مارانه ده‌لئین: خپوی ناومال نه‌بادا جنوکه‌ی مالی موسولمان بن. له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: روژئ ئیبینو عومەر (خودایان ئی رازی بئ) له‌لای کاوله‌یه‌کی خو‌ی بوو، چاوی به‌ بریسکه‌ی تیره‌ماری ده‌که‌وئ، به‌ هاوړیکانی ده‌لئ: دوا‌ی که‌ون بیکوژن. ئه‌بو لوبابه ده‌لئ: من له‌ پیغهمبهرم بیست ده‌یفهرموو: تیره ماری ناو خانوو مه‌کوژن، به‌لام کوله‌وه‌یباب بکوژن وه‌ هه‌روه‌ها ئه‌و مارانه‌یش که دوو هیلی ره‌ش وه‌ک هیلی په‌لکه‌ خورما وا به‌سهر پشتیانه‌وه، چونکه ئه‌م دوو جوړه ماره ئاوی چاو ده‌به‌ن و س‌ک له‌باری ژن ده‌به‌ن. له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: ده‌سته‌یه‌ک جنوکه موسولمان بوون و له‌ مه‌دینه جئ گیربوون، جا ئه‌گهر که‌سئ شتیکی دی له‌ ماری ناومال با هه‌تا سئ جار ئاگاداری بکاته‌وه‌و قاوی بدا، ئیتر له‌وه دوا ئه‌گهر بینیه‌وه با بیکوژئ چونکه ئه‌وه شه‌یتانه له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: ئه‌م مالانه‌ خپویان هه‌یه، جا ئه‌گهر ماریکتان دی له‌ناو مالاً سئ جار ته‌نگاوی بکه‌ن و په‌یمانی ئی بستینن که‌ برپوا جا ئه‌گهر رویشتن ئه‌وه باشه، ده‌نا بیکوژن چونکه ئه‌وه بئ پروایه‌و کافره (ش/د/ت).

٢٥٨٥- عَنْ أَبِي لَيْلَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سُئِلَ عَنْ حَيَاتِ الْبُيُوتِ فَقَالَ: إِذَا رَأَيْتُمْ مِنْهُنَّ شَيْئًا فِي مَسَاكِينِكُمْ فَقُولُوا أَلْشُّدُّ كُنَّ الْعَهْدُ الَّذِي

أَخَذَ عَلَيْكَ نُوحٌ أَلْشُدْكَنَّ الْعَهْدَ الَّذِي أَخَذَ عَلَيْكَ سُلَيْمَانُ أَنْ لَا تُؤْذُونَا فَإِنْ عُدْنَا فَاقْتُلُوهُنَّ. رواه اصحاب السنن (بسند حسن)^(۲):

ئەبو لەیلا (خودای ئی رازی بئ) گوئی: بۆ ماری ناوماڵ و ناو خانوو پرسیارکرا لە پیغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەرب) فەرمووی: ئەگەر واریکەوت که لەناو ماله‌کانتانا لەو مارانەتان دینی بلین: أنشدکن العهد الذي أخذ عليكن نوح أنشدکن العهد الذي أخذ عليكن سليمان ألا تؤذونا: توو ئەو پەیمانە که نووح سەندووێتە لی‌تان، توو ئەو پەیمانە که سوله‌یمان سەندووێتە لی‌تان ئەگەر ئازارمان بدەن. فەرمووی: جا ئەگەر لەو دوا هاتنەو بەرچاوتان بیانکوژن (د/ت/ن-س/ح).

۲۵۸۶- وَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) اقْتُلُوا الْحَيَّاتِ كُلَّهَا إِلَّا الْجَانَّ الْأَبْيَضَ الَّذِي كَأَنَّهُ قَضِيبُ فِضَّةٍ. رواه أبو داود والترمذي. نَسَأَلُ اللَّهَ السِّرَّ وَالتَّوْفِيقَ آمِينَ(۳):

عەبدوللا (خودای ئی رازی بئ) گوئی: هەموو ماری بکوژن تیرەماری سپی نەبێ که دەلیلی شیشی زیو لەکاتی رویشتن بەبێ قوورت ریک و راست دەکشی! (د/ت-س/ح).

۶) به‌شی سی‌یه‌م: باسی نه‌چيرو راوو شکار ده‌ستووری گيانله‌به‌ر سه‌ربرين: {قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: وَمَا عَلَّمْتُمْ مِنَ الْجَوَارِحِ مُكَلِّبِينَ تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللَّهُ فَكُلُوا مِمَّا أَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ وَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ - ۴/۵}.

خودای گه‌وره ده‌فەرموێ: ئەو پیغه‌مبەر! پێیان بلێ حەڵاکراوێ بۆ ئێو هەموو خواردەمەنییەکی پاک و خوش، وە نه‌چیری ئەو درندەو پەلەوهره‌ راوکه‌رانە که تالیمتان کردوون لەوێ که خودا تالیمی ئێوێ کردووه، دەو

(۲) بسند حسن (شرحه).

(۲) بسند حسن (شرحه).

بخون له گوشتی نه و نه‌چیره‌ی که گرتوویانه بو ئیوه و نه‌یاخواردوه، به‌لام له‌کاتی به‌ره‌للاکردنی نه و گیانله‌به‌ره راوکه‌رانهدا ناوی خودا ببه‌ن (بسم الله) بکه‌ن، وه یا نه‌گهر به‌زیندوویی گه‌یشتن به‌و نه‌چیرانه سهریان بپرن و (بسم الله) یان له‌سهر بکه‌ن، وه له خودا بترسن، به‌راستی خودا حسیبی تاوانباران به‌په‌له ده‌کات.

۲۵۸۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ اتَّخَذَ كَلْبًا إِلَّا كَلْبَ مَاشِيَةٍ أَوْ صَيْدٍ أَوْ زَرْعٍ انْتَقَصَ مِنْ أَجْرِهِ كُلِّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ. رواه الخمسة: → (ب - ۲ ز - ۱۷۱ ل - ف - ۱) (۱).

۲۵۸۸- → (ب - ۲ ز - ۱۷۱ ل - ف - ۱) (۲).

عَنْ عَبْدِ بْنِ حَاتِمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَأَلْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ صَيْدِ الْبَازِي قَالَ: مَا أَمْسَكَ عَلَيْكَ فَكُلْ. رواه الترمذي (۳):

عه‌دی کوپی حاته‌م (خودای فی رازی بن) گوئی: بو پاوکردن به باز پرس‌یارم کرد له پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: هه‌رچی ده‌گری بو‌تو بیخو (ت-سند غریب).

۲۵۸۹- وَعَنْهُ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أُرْسِلُ الْكِلَابَ الْمُعْلَمَةَ فَيَمْسِكُنَّ عَلَيَّ وَأَذْكُرُنَّ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ فَقَالَ: إِذَا أُرْسَلَتْ كَلْبُكَ الْمُعْلَمَ وَذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ فَكُلْ. قُلْتُ: وَإِنْ قَتَلَنَ قَالَ: وَإِنْ قَتَلَنَ مَا لَمْ يَشْرُكْهَا كَلْبٌ لَيْسَ مَعَهَا. قُلْتُ: لَهُ فَإِنِّي أُرْمِي بِالْمِغْرَاضِ الصَّيْدَ فَأُصِيبُ فَقَالَ: إِذَا رَمَيْتَ بِالْمِغْرَاضِ فَخَزَقَ فَكُلْهُ وَإِنْ أَصَابَهُ بِعَرَضِهِ فَلَا. رواه الخمسة (۴):

(۱) سبق في رقم: ۱۹۰۹/۱ مجلد ۲ تسلسل / ۱۷۱.

(۲) سبق في رقم: ۱۹۰۹/۱ مجلد ۲ تسلسل / ۱۷۱.

(۳) بسند غریب (شرحه).

(۴) بخاري. ذبائح: ۵۴۷۷. تجريد/ ۱۱۶/ ۵: ۵۴۷۵، ۱۷۵، ۲۰۵۴، ۵۴۷۶، ۵۴۷۷، ۵۴۸۳، ۵۴۸۴، ۵۴۸۵، ۵۴۸۶، ۵۴۸۷، ۷۳۹۷. مسلم. صيد: ۴۹۴۹ - ۴۹۵۹. أبو داود. صيد: ۲۸۴۷. ترمذي. صيد: ۱۴۶۵. نسائي. صيد: ۴۲۷۶، ۴۲۷۸، ۴۳۱۶. ابن ماجه. صيد: ۳۲۱۵.

ديسان گوتي: گوتم: ئه‌ی پيغه‌مبهری خودا! من سه‌گی فيره‌ راوم هه‌یه که ده‌يانکه‌مه نه‌چير ده‌يگرن بو من، وه له‌کاتی به‌ره‌للاکردنیشياندا ناوی خودا ده‌هينم، فهرمووی: کاتی سه‌گی فيره‌واری خوتت به‌ره‌لا کرده گیانی نه‌چيرو ناوی خودات لی هینا ئیتر له‌ گوشتی نه‌چیره‌که بخو ئه‌گهر بیشی کوژی ههر لیی بخو، به‌مه‌رجی سه‌گی تری له‌گه‌لدا نه‌بی که که‌سی تر ره‌وانه‌ی کردبی. گوتم: من تیره‌کوئه (میعراض) ده‌گرمه نه‌چيرو ده‌پيیکم؟ فهرمووی: ئه‌گهر تیره‌ کوئه‌ت گرتنه‌چيرو تیی هه‌لچه‌قی و زاماری کرد ئه‌وه بیخو، ئه‌گینا ئه‌گهر له‌ سهرباری پانی ئه‌نگاوتی ئه‌وه مه‌یخو (ش/د/ت/ن).

۲۵۹۰- وللبخاری والترمذی: وَإِنْ رَمَيْتَ الصَّيْدَ فَرَجَدَتْهُ بَعْدَ يَوْمٍ أَوْ يَوْمَيْنِ، لَيْسَ بِهِ إِلَّا أَكْرُ سَهْمِكَ، فَكُلْ، وَإِنْ وَقَعَ فِي الْمَاءِ فَلَا تَأْكُلْ:

بوخاری تیرمذی (غرقى رحمه‌تى خودای كه‌ره‌بن) ريوایه‌ت ده‌كه‌ن: حه‌زرت (دروودی خودای له‌سهربن) ده‌فهرموئ: ئه‌گهر ته‌قه‌ت له‌ نه‌چیری کرد، وه له‌پاش یه‌ك دوو روژ له‌وه‌دوا دۆزیته‌وه‌و به‌س شوینی تیره‌که‌ی تو‌ی پیوه‌ بوو ئه‌وا بیخو، به‌لام ئه‌گهر كه‌وتبووه‌ ناو ئاوه‌وه مه‌یخو نه‌بادا له‌ ئاوه‌که‌دا خنکابی (ب/ت).

۲۵۹۱- وللبخاري وأبي داود: يَرْمِي الصَّيْدَ فَيَقْتَفِي أَكْرَهُ الْيَوْمَيْنِ وَالثَّلَاثَةِ ثُمَّ يَجِدُهُ مَيِّتًا وَفِيهِ سَهْمُهُ أَيَاكُلُ قَالَ: يَأْكُلُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ^(۶):

ئیمامی بوخاری و ئیمامی ئه‌بو داوود (ره‌زای خودای مه‌زنیان نیین) ريوایه‌تیان کردووه: پرسیار کرا له‌ پيغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهربن): که‌سی ته‌قه له‌ نه‌چیری ده‌کاو شوینی هه‌لده‌گری و له‌پاش دوو سئ روژ به‌ مردوویی ده‌یدۆزیته‌وه، که هیشتا تیره‌که‌ی ئه‌وی پیوه‌یه له‌م حاله‌دا چی بکا؟ فهرمووی (دروودی خودای له‌سهربن): خودا حه‌زکا ده‌یخوا.

۲۵۹۲- ولمسم وأبي داود: فِي الَّذِي يُدْرِكُ صَيْدَهُ بَعْدَ ثَلَاثِ فُكْلُهُ مَا لَمْ يُنْتِنَ^(۷):

(۶) رواه البخاري تعليقا قبل رقم: ۵۴۸۷.

ئېبو ته‌له‌به (خودای نى رازى بى) گوتى: پرسىارکرا له پیغه‌مبه‌ر (دروډى خودای له‌سربى) نه‌گه‌ر که‌سى له‌پاش سى روژ نه‌چيرى خوۍ دوزييه‌وه چى بکا، فهرموۍ: نه‌گه‌ر بوگه‌نى نه‌کردبوو بيخو (م/د).

۲۵۹۳- وقال رسول الله (صلى الله عليه وسلم) مَنْ سَكَنَ الْبَادِيَةَ جَفَا وَمَنِ اتَّبَعَ الصَّيْدَ غَفَلَ وَمَنْ أَتَى السُّلْطَانَ افْتِنَ: رواه أصحاب السنن^(۸).

پیغه‌مبه‌ر (دروډى خودای له‌سربى) فهرموۍ: که‌سى له چوله‌وانى دانیشی بى ویل ده‌بى، که‌سیکیش خوو بداته راووشکار ده‌بنگ ده‌بى، که‌سیکیش هامووشوۍ فهرمان‌په‌وا (سولتان) بکا سه‌ره‌نجام گیرودو گرفتار ده‌بى (د/ت/ن-س/ح).

۲۵۹۴- ولأبي داود (على ما هو في الشرح): وَمَا أَزْدَادَ عَبْدًا مِنَ السُّلْطَانِ دُورًا إِلَّا أَزْدَادَ مِنَ اللَّهِ بُعْدًا إِلَّا مَنْ عَصَمَهُ اللَّهُ^(۹).

ئېبو داود (خودای نى رازى بى) وهك له شه‌رحه‌كه‌دا ده‌لى، گيراپويه‌ته‌وه له حه‌زده‌ته‌وه (دروډى خودای له‌سربى) فهرموۍ‌ته‌تى: به‌نده هه‌تا له خاوه‌ن ده‌سته‌لات و سولتانه‌وه نزيكتر بيته‌وه مسوگه‌ر كه له خوداوه دوورتر ده‌بيته‌وه، مه‌گه‌ر که‌سى كه خودا بو خوۍ بپاريږي.

۲۵۹۵- وَرَأَى عَبْدُ اللَّهِ بْنِ مُغْفَلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) رَجُلًا يَخْذِفُ فَقَالَ: لَا تَخْذِفْ فَإِنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى عَنِ الْخَذْفِ أَوْ كَانَ يَكْرَهُ الْخَذْفَ وَقَالَ: إِنَّهُ لَا يُصَادُ بِهِ صَيْدٌ وَلَا يُنْكَى بِهِ عَدُوٌّ، وَلَكِنَّهَا قَدْ تَكْسِرُ السِّنَّ وَتَفْقَأُ الْعَيْنَ. ثُمَّ رَأَاهُ بَعْدَ ذَلِكَ يَخْذِفُ فَقَالَ: لَهُ أَحَدُكَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَّهُ نَهَى عَنِ الْخَذْفِ. أَوْ كَرِهَ الْخَذْفَ، وَأَلْتَ تَخْذِفُ لَا أَكَلْمُكَ كَذَا وَكَذَا. رواه الثلاثة. والله أعلى وأعلم^(۱۰).

(۷) مسلم. صيد: ۴۹۶۲، ۴۹۶۳. أبو داود. صيد: ۲۸۶۱. نسائي. صيد: ۴۳۱۴.

(۸) بسند حسن (شرحه).

(۹) سكت الشارح عن درجته وكفى إعمالا للحديث احتجاج الشارح به.

(۱۰) بخاري. ذبائح: تجريد/ ۵ ل - ۱۲۰ ژ: ۵۴۷۹/۱۸۲۸.

عبدالوللای کورپی موغه‌فهل (خودای ن رازی بن) دی که پیاوړی به‌له‌پیتکه ده‌ته‌قینئ، پئی گوت: په‌له‌پیتکه مه‌هاویرڅه چونکه پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سرب) ریگه‌ی نه‌وه‌ی نه‌داوه، یا حزی له‌وه نه‌بوو، وه ده‌یفه‌رموو: نه‌وه‌نه نه‌چیری پئی راو ده‌کړئ و نه دوشمنی پئی کول‌ه‌وار ده‌کړئ، به‌لام به پیچه‌وانه‌وه دوور نیه که ددانی که‌سئ بشکینئ یا چاوی دوستی کویر بکا! جا ماوه‌یئ له‌وه‌دوا دیسان عه‌بدوللای پیاوه‌که‌ی دیه‌وه په‌له‌پیتکه‌ی ده‌هاویشته‌وه، جا پئی گوت: من فهرمووده‌ی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سرب) ده‌گیرمه‌وه بو تو پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سرب) ریگه‌ی په‌له‌پیتکه هاویشتن نادا که‌چی تو هر وازناهیئ، جا که‌واي لی‌هات نه‌وه‌نده و نه‌وه‌نده قسه‌ت له‌گه‌ل ناکه‌م! (ش/د). خودای گه‌وره هر بو‌خوی زور باشی ده‌زانی.

(۷) سه‌ربړین: (الذبح)

۲۵۹۶- عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا لَأَقْرُ الْعَدُوَّ غَدًا، وَلَيْسَتْ مَعَنَا مُدَى فَقَالَ: اغْجَلْ أَوْ أَرِنْ مَا أَنَهَرَ الدَّمَ وَذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ فَكُلْ، لَيْسَ السِّنُّ وَالظُّفْرُ، وَسَأَحْدَثُكَ، أَمَّا السِّنُّ فَعَظْمٌ، وَأَمَّا الظُّفْرُ فَمُدَى الْحَبْشَةِ. وَأَصَبْنَا نَهْبَ إِبِلٍ وَغَنَمٍ فَتَدَّ مِنْهَا بَعِيرٌ، فَرَمَاهُ رَجُلٌ بِسَهْمٍ فَحَبَسَهُ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّ لِهَذِهِ الْإِبِلِ أَوَابِدَ كَأَوَابِدِ الْوَحْشِ، فَإِذَا غَلَبَكُمْ مِنْهَا شَيْءٌ، فَافْعَلُوا بِهِ هَكَذَا. رواه الخمسة^(۱):

رافعی کورپی خه‌دیج (خودای ن رازی بن) گوتی: گوتم: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئیمه سبه‌ینئ ده‌گه‌ین به دوشمن، وه چه‌قویشمان پئی نیه، ئایا به له‌ته قامیش و به چه‌قوی به‌ردین ئاژال سه‌ربړین؟ فهرمووی: گورج به یا فهرمووی: ده‌ست و بردی ئی که تا له‌ژیر ده‌ستتا مردار نه‌بیته‌وه ئیتر به هرچی سه‌ری ده‌بری باشه، به مهرجئ فیچقه به‌خوین بکاو له‌کاتی سه‌ربړیندا خوینه‌که

^(۱) بخاری. شرکه: ۲۴۸۸. تجرید/ ۱۶۸/۳ ژ: ۱۰۷۷/ ۲۵۰۷، ۳۰۷۵، ۵۴۹۸، ۵۵۰۳، ۶۰۵۵، ۵۵۰۹، ۵۵۴۳، ۵۵۴۴.

مسلم. اضاحی: ۵۰۶۵، ۵۰۶۶. ترمذی. احکام: ۱۴۹۲. نسائی. صید: ۴۳۰۸، ۴۴۲۲، ۴۴۲۳.

په‌له‌ميزكه ببه‌ستى، وه ناوى خوداى لى بېرى، وه به‌مه‌رجى ئه‌و شته ددان و نينوك نه‌بى ئه‌و لىى بخو، پيشت بلیم كه له‌به‌رچى دروست نيه شت به ددان و به نينوك سهر بېرى چونكه ددان ئيسكه و ئيسكيش كول‌ه و تيژ نيه و به‌زورى مردارى ده‌كاته‌وه نينوكيش چه‌قوى حبه‌شه‌يه‌كانه گوتى جا تالانى وشترو رانمان هينا، وشتري له تالانيه‌كه ته‌رابوو، پياوى تيريكي پيوه‌ناو گلى دايه‌وه وه به‌وتيره مرد پيغه‌مبه‌ريش (درودى خوداى له‌سهرين) فه‌رموى: هه‌ندى وشت هه‌ن سل و سرکن وهك جان‌ه‌وه‌رى كيوى سرک و توپن جا ئه‌گه‌ر شتى وا رووى داو چارتان نه ده‌کرد وهك ئه‌مه ئاواى لى بکه‌ن. (ش/د/ت/ن-خوديان ن رازى بن).

۲۵۹۷- وَكَانَتْ جَارِيَةً لِّكَعْبِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) تَرَعَى غَنَمًا بِسَلْعٍ، فَأُصِيبَتْ شَاةٌ مِنْهَا، فَأَذْرَكَهَا فَذَبَحَتْهَا بِحَجَرٍ، فَسُئِلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: كُلُّوْهَا. رواه البخاري (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (۲).

روژى كه‌نيزه‌كيكى كه‌عبى كوپى ماليك (خوداى ن رازى بن) له (سه‌لع) ران ده‌له‌وه‌پيئى، مه‌رى له رانه‌كه ده‌ئه‌نگيورى، كچه‌كيش فريارى ده‌كه‌وى و به به‌ردى سهرى ده‌بېرى كه ئه‌مه‌يان له پيغه‌مبه‌ر (درودى خوداى له‌سهرين) پرسى، فه‌رموى، بيخون (ب).

۲۵۹۸- ولأبي داود: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ شَرِيطَةِ الشَّيْطَانِ وَهِيَ الَّتِي تُذْبَحُ فَيُقَطَّعُ الْجِلْدُ وَلَا تُفَرَى الْأَوْدَاجُ ثُمَّ تُتْرَكُ حَتَّى تَمُوتَ. قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَمَا تَكُونُ الدَّكَاةُ إِلَّا فِي الْحَلْقِ وَاللُّبَّةِ قَالَ: لَوْ طَعَنْتَ فِي فَخِذِهَا لَأَجْزَأَ عَنْكَ. رواه أصحاب السنن (۳).

گوتى: پيغه‌مبه‌ر (درودى خوداى له‌سهرين) نه‌هى كردووه له مله‌ه‌له‌ينا‌نه‌وه‌ى شه‌يتان، كه برتييه له‌وه چه‌رمى مى گيانداره‌كه هه‌ل ده‌يئنه‌وه‌ى پيشت و

(۲) بخاري. ذبائح: ۵۵۰۵.

(۳) بسند غريب (شرحه).

گوشته‌کە‌ی ده‌ته‌ره‌کی‌ننه‌وه به‌لام شاده‌ماره‌کانی ناقرتینن ئیت‌ر وازی ئی دینن تا ده‌مری و له‌سه‌ر ئه‌و حاله‌ ئازاریکی زۆری ده‌بی، گوته‌را: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! بۆچی سهربرپین ده‌بی هه‌ر له‌ ئاستی قورقورپاگه‌و له‌ بۆته‌قه‌ی مل دابی؟ فه‌رمووی: ئه‌گه‌ر تیغی بده‌ی له‌ رانیشی ده‌بی (د/ت/ن-سند غریب).

۸ سهربرپینی گیانداری ئاوس بریتی‌ی سهربرپینی به‌چکه‌کە‌ی ناوسکیشی ده‌که‌وی: (ذکاة الجنین بذکاة أمه)

۲۵۹۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ نَحْرُ النَّاقَةِ وَكَذْبَحُ الْبَقَرَةِ وَالشَّاةِ فَتَجِدُ فِي بَطْنِهَا الْجَيْنَ أَمْ تَأْكُلُهُ؟ قَالَ: كُلُّوهُ إِنْ شِئْتُمْ فَإِنَّ ذَكَاتَهُ ذَكَاةُ أُمِّهِ. رواه أبو داود وأحمد والترمذي. نَسَأُ اللَّهُ السَّرَّ وَالتَّرْفِيقَ^(۱).

ئهبو سه‌عید (خودای ئی رازی بئ) گوته‌ی: گوتمان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ری ده‌که‌وی که وشتری مینگه‌و مانگا‌و مه‌رو بزنی و شتی و سهرده‌برپین به‌ چکه‌یان له‌ناو سکدایه‌ ئایا ئه‌و به‌چکه‌نه‌ فری بده‌ین یا بیانخوین؟ فه‌رمووی: ئه‌گه‌ر ئاره‌زوو ده‌که‌ن بیان خو‌ن، چونکه‌ سهربرپینی دایکه‌که‌یان بریتی سهربرپینی ئه‌وانیش ده‌که‌وی. (د/ئه‌حمه‌د/ت/س/ح).

۹ ناوی خودا هینان و سهربرپینی په‌سه‌ند: (التسمية وإحسان الذبح)

۲۶۰۰- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَلْهَمَ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ قَوْمًا حَدِيثُوا عَهْدَ بِالْجَاهِلِيَّةِ يَأْتُونَنَا بِلُحْمَانٍ لَا نَدْرِي أَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا أَمْ لَمْ يَذْكُرُوا أَفَنَأْكُلُ مِنْهَا فَقَالَ: سَمُّوا اللَّهَ وَكُلُّوا. رواه أبو داود والبخاري والنسائي^(۱).

عائیشه (خودای ئی رازی بئ) گوته‌ی: گوته‌یان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ری ده‌که‌وی هه‌ندی که‌سی نو موسولمان که هیشتا به‌ جوانی فی‌ری یاساکانی

^(۱) بسند حسن (شرحه).

^(۱) بخاری. ذبائح: ۵۵۰۷.

ئيسلامه‌تى نه‌بوون رى ده‌كه‌وى ئه‌و جوړه موسولمانانه گوشتمان بو دینن نازانين كه ناوى خودايان ئى هیناوه يانا، جا ئايا لىي بخوين يان نا؟
 فهرمووى: خوتان ناوى خودايینن و بيخون (د/ب/ن).

۲۶۰۱- → (ب/۳ ز/۸۲ ل/ ف/۴) (۳).

۲۶۰۲- وَدَخَلَ ابْنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَلَى يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ وَغُلَامٌ مِنْ بَنِي يَحْيَى رَابِطٌ دَجَاجَةٌ يَرْمِيهَا، فَمَشَى إِلَيْهَا ابْنُ عُمَرَ فَحَلَّهَا، فَأَتَى بِهَا وَبِالْغُلَامِ مَعَهُ فَقَالَ: ازْجُرُوا غُلَامَكُمْ عَنْ أَنْ يَصْبِرَ هَذَا الطَّيْرَ لِلْقَتْلِ، فَإِنِّي سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى أَنْ تُصْبِرَ بَهِيمَةً أَوْ غَيْرَهَا لِلْقَتْلِ. رواه الثلاثة. والله تعالى أعلى وأعلم (۳).

جاری ئیبنو عومەر (خودایان ئى رازى بڼ) چوو بولای یه‌حیای کوږى سه‌عید، ته‌ماشای کرد کوږیکى یه‌حیا مریشکیکى به‌ستوته‌وه‌و ناویه‌ته‌وه به نیشانه، ئیبنو عومەر چوو مریشکه‌که‌ی کرده‌وه‌و له‌گه‌ل کوږه‌که‌دا بردنى بولای یه‌حیای گوتى: ته‌میى کوږه‌که‌تان بکه‌ن که ئه‌م بالنده‌یه نه‌نیته‌وه به نیشانه‌و له‌سه‌ر ئه‌م شیوه‌یه نه‌یکوژئ، چونکه من بو خوږم له پیغه‌مبه‌رم (درودى خودای له‌سربڼ) ژنه‌وتووه که ریگه‌ی نه‌ده‌دا که ئاژهل به نیشانه بو كوشتن بنریته‌وه (ش/د).

۱۰) گوشتى سه‌ربراوى خاوه‌ن نامه‌كان هه‌لآله بو ئیمه:

ذبائح أهل الكتاب حلال

۲۶۰۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: (فَكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ) (وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذَكَّرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ) قَالَ: نُسَخَا، وَاسْتَنْتَى مِنْهَا ذَبْحَةُ أَهْلِ

(۲) سبق برقم: ۲۳۰۵/۴ تسلسل/۸۲ مجلد/۳.

(۳) بخاري. ذبائح: ۵۵۱۳، ۵۵۱۴.

الْكِتَابَ بِقَوْلِهِ تَعَالَى: (وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَهُمْ) رواه أبو داود^(۱):

له گوشتی نهو گیانله‌به‌رانه بخون که ناوی خودایان له‌سه‌ر ده‌بری له‌کاتی سه‌پریناندا وه له‌شانی نه‌م نایه‌ته‌ی تردا که ده‌فرموی: {وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ - ۱۲۱/۶} واته: له گوشتی نهو گیانله‌به‌رانه مه‌خون که له‌کاتی سه‌پریندا ناوی خودایان له‌سه‌ر نه‌برایی ئیبنو عه‌بیاس (خودایان ئی‌رازی بی) له‌شانی نه‌م دوو نایه‌ته‌دا گوتی: نه‌م دوو نایه‌ته‌ نه‌سخ بوو نه‌ته‌وه‌و ده‌گه‌ریان نه‌ماوه، نه‌وه‌نده‌ه‌یه که خودا خواردنی گوشتی سه‌ربرای خاوه‌ن نامه‌کانی له‌م بریار (حوکم)ه جیاکردوته‌وه به‌م نایه‌ته که ده‌فرموی: {وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ - ۵ / ۵}. واته: خواردمه‌نی نه‌ومیلله‌تانه که له‌کاتی خویناندا نامه‌یان پی دراوه‌ه‌لله‌ بو ئیوه^(۱) (د-سند صالح).

^(۱) بسند صالح (شرحه).

^(۱) يقول العلامة الاستاذ الشيخ الملا محمد الكوي في تفسيره القيم باللغة الكردية الموسوم بحق وصدق بال (تفسيرى كوردی له‌سه‌ر که‌لامی خوداوه‌ندی) الذي طبع منه حسب معلوماتي لحد الان القسم الأول، يقول عند تفسيره الآية الكريمة: (تلك أمة قد خلت لها ما كسبت ولكم ما كسبتم ولا تسألون عما كانوا يعملون) ما ترجمته بالنص: وا أسفا، أن بعضا ممن كانوا ينتسبون إلى علمائنا كانوا كلما وجدوا آية قرآنية كريمة تستشف روح الامة الناهضة ونور الحياة دسوا فيها (من فورهم) سما ذفافا قتالا، فقضى على روح الآية الكريمة الوهاجة فصارت جسما بلا روح ولا حركة كالظرف الفارغ، فأصيبت الامة من جراء ذلك بالشلل والحرمان والى الآن تسري آثار أفاويلهم القديمة الزائفة السيئة على السنة أمثالهم من علمائنا في عصرنا هذا إلى أعماق القلوب فتحدث فيها القبول والاستحسان. انتهى ما قاله الشيخ عليه الرحمة والرضوان. واقول هنا متأثرا ومستنيرا برأي هذا الحبر النحرير ومنوها بفضل سبقه في هذا المضار الذي نخوضه معه أن شاء الله تعالى: أن مسألة النسخ - رغم ثبوته ووجوده في القرآن الكريم - هي إحدى هذه الدواهي الكبر، التي أصابت بأفتها السمية ودائها الذفاف قسما كبيرا من الآيات الجليلة وأفرغتها

۱۱) چه‌وتم و نه‌ووی ده‌ستووره که‌ده‌کری بۆ مندال:

العقبة وما يعمل للمولود

٢٦٠٤ - عَنْ سَلْمَانَ بْنِ عَامِرٍ الصَّبِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَعَ الْغُلَامِ عَقِيْقَةٌ، فَأَهْرِيقُوا عَنْهُ دَمًا وَأَمِيطُوا عَنْهُ الْأَذَى. رواه الخمسة إلا مسلماً^(١).

سوله‌یمانی کوری عامیری ئهل-ضیببی (خودای ئی رازی بئ) گوتی: چه‌زهرت (دیووی خودای له‌سهرین) فهرمووی: چه‌وتم بۆ کور ده‌کری، که‌واته‌ خوینی بۆ بکه‌ن، وه‌ خوین و خوړو ئازارو لیمان و نه‌مانه‌ی ئی بکه‌نه‌وه (ب/د/ت/ن).

٢٦٠٥ - عَنْ أُمِّ كُرْزٍ الْكُفَيْيَةِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: عَنْ الْغُلَامِ شَاتَانِ مُكَافِئَتَانِ وَعَنِ الْجَارِيَةِ شَاةٌ^(٢).

من فحواها ومحتواها وقضت على مغزاها التشريعي وعديد من جوانب فوائدها الأخرى! فالنسخ الكيفي أو الاعتباري أحدث شرما وثرما وخرما وخزما، دون رتق فتقه خرط القتاد. حتى بلغ الامر ببعضهم أن أجازوا النسخ في الاخبار! وربما لاتفه سبب وبأوهى دليل، كنسخ القرآن بخبر الأحاد! ليس من الأنكى الامر أن يتكلف سيدنا جبرائيل - عليه السلام - أن ينزل بآية من فوق سبع سموات من لدن رب العالمين على قلب عبده الحبيب محمد (صلى الله عليه وسلم) ثم تنسخ قبل العمل بها، أو بعد نزولها بقليل أقول حاشاي أن أبلغ ابن عباس (رضي الله عنهما) علما ودينا وتقى وفضلا حتى أفند عليه أقواله الكريمة في التفسير والتحديث أو أنكر عليه حكمه بنسخ هاتين الآيتين الكريمتين، وحاشاي أن أكون بصدد التنديد بعلمائنا ومفسرينا - رضوان الله تعالى عليهم - أنا دون ذلك في نفسي والحمد لله على ذلك، وغاية ما أقوله أنا مع شيخي الكويي في نقده ذاك وحبذا الامر لو قام العلماء الاجلاء بجهود فردية وجماعية لصقل أصول الشريعة الغراء مما علق بها من غبار التقادم في جو هاديء بهيج يشيع فيه روح التفاهم والتناصر وبأسلوب شيق رائق يبشر بالتوفيق وما ذلك الخير ببعيد من مصابيح الاسلام أن شاء الله تعالى، ولقد ظهرت تباشيره وبوادره، ونرجو من الله تعالى أن يجعل فيها النفع العميم والسلام.

المرجم نوري فارس

١٦/٥/١٩٨٨ - ٢٩ رمضان ١٤٠٨.

(١) بخاري. عقبة: ٥٤٧٢. تجريد / ١٠١/٥ ج: ١٨٢٤ / ٥٤٧٢ ، ٥٤٧١.

ئوم کورزی ئهل-که‌عیبیه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهری) فه‌رمووی: دوومه‌ر، یا دوو بز، که بۆ قوربانی ده‌ست بدهن ده‌کرین به‌حه‌وتم بۆ کوپ، وه بۆ کچیش یه‌ک مه‌ر یا یه‌ک بز ده‌کرئ (د/ت/ن-س/ص).

۲۶۰۶- عَنْ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كُلُّ غُلَامٍ رَهِيْنَةٌ بِعَقِيْقَتِهِ تُذْبَحُ عَنْهُ يَوْمَ سَابِعِهِ وَيُخْلَقُ وَيُسَمَّى رَوَاهُمَا أَصْحَابُ السُّنَنِ^(۳):

له سه‌مووره‌وه (خودای ئی رازی بئ) پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهری) ده‌فه‌رمووی: هه‌موو کوپئ ریگه‌ی نادرئ که تکاو شه‌فاعه‌ت بکا بۆ باوک و دایکی ئه‌گه‌ر به‌مندالی بمرئ هه‌تا چه‌وتمی بۆ نه‌کرئ، هه‌ق وایه له‌ روژی چه‌وته‌ی دا چه‌وتمی بۆ سه‌به‌رن و سه‌ری بتاشن و ناوی بنین (د/ت/ن-س/ص).

۲۶۰۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَقَّ عَنِ الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) كَبْشًا كَبْشًا. رَوَاهُ أَصْحَابُ السُّنَنِ وَلَفْظُ التِّرْمِذِيِّ: عَقَّ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الْحَسَنِ بَشَاةً وَقَالَ: يَا فَاطِمَةُ اخْلُقِي رَأْسَهُ وَتَصَدَّقِي بِزُرَّةِ شَعْرِهِ فَضَّةً فَوَزَنَتْهُ فَكَانَ وَزْنُهُ دِرْهَمًا أَوْ بَعْضَ دِرْهَمٍ^(۴):

ئیبینو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهری) بۆ چه‌سه‌ن به‌رانیئک و بۆ حوسه‌ین به‌رانیئکی کرد به‌حه‌وتم بۆیان (د/ت/ن-س/ح) گفته‌ی (ت): پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهری) مه‌رپکی بۆ چه‌سه‌ن کرد به‌حه‌تم، فه‌رموویشی: ئه‌ی فاطیمه‌! سه‌ری بتاشه‌و سه‌نگی مووه‌که‌ی زیو ببخشه‌روه که کی‌شامان مووه‌که سه‌نگی دره‌می زیو بوو، یا له سه‌نگی دره‌می‌کیش که‌متر بوو.

(۲) بسند صحیح (شرحه).

(۳) بسند صحیح (شرحه).

(۴) بسند حسن (شرحه).

۲۶۰۸- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: وَلِدَ لِي غُلَامٌ، فَأَتَيْتُ بِهِ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَمَّاهُ إِبْرَاهِيمَ، فَحَنَكُهُ بِتَمْرَةٍ، وَدَعَا لَهُ بِالْبَرَكَةِ وَدَفَعَهُ إِلَيَّ، قَالَ: وَكَانَ أَكْبَرَ أَوْلَادِي. رواه الشيخان^(۵):

ئه‌بو موسا (خودای ئی رازی بئ) گوتی: کوریکم له دایک بوو، بردم بۆ خزمه‌تی پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) پیغه‌مبهر ناوی نا ئیبراهیم و به ده‌نگی خورما مه‌لاشووی شیرین کرد، وه دووعاو نزای پیروزی و خیردانه‌وه‌ی بۆ کردو دایه‌وه ده‌ستم. گوتی: ئه‌و کورپه نو‌به‌ره‌ی منداله‌کانم بوو (ش/خودایان ئی رازی بئ).

۲۶۰۹- عَنْ أَبِي رَافِعٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَدْنَ بِالصَّلَاةِ فِي أُذُنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ -حِينَ وَلَدَتْهُ فَاطِمَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ)- رواه أبو داود والترمذي وصححه^(۶):

ئه‌بو رافیع (خودای ئی رازی بئ) گوتی: که فاطیمه‌ه‌سه‌نی کورپی عه‌لی بوو (خودایان ئی رازی بئ) پیغه‌مبهرم دی (دروودی خودای له‌سهرین) خوی بانگی نو‌یژی هه‌ل دا به‌ کو‌یچکه‌ی دا (د/ت:ص).

۲۶۱۰- عَنْ أَبِي بُرَيْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا فِي الْجَاهِلِيَّةِ إِذَا وَلِدَ لِأَحَدِنَا غُلَامٌ دَبَحَ شَاةً وَلَطَخَ رَأْسَهُ بِدَمِهَا فَلَمَّا جَاءَ اللَّهُ بِالْإِسْلَامِ كُنَّا نَذْبَحُ شَاةً وَنَخْلِقُ رَأْسَهُ وَنَلَطُخُهُ بِزَعْفَرَانٍ. رواه أبو داود بسند صالح. نَسَأَلُ اللَّهَ الْحِفْظَ مِنَ الزَّلَلِ وَالْغَوَايَةِ، وَالتَّوْفِيقَ لِلرُّشْدِ وَالْهُدَايَةِ^(۷):

ئه‌بو بو‌ره‌یده (خودای ئی رازی بئ) گوتی: له‌ سه‌رده‌می نه‌زانی دا که یه‌کی‌کمان کورپکی ده‌بوو مه‌پئی یا بزنیکی سه‌ر ده‌پری و به‌خو‌ینه‌که‌ی سه‌ری ره‌نگ ده‌کرد،

(۵) بخاری. عقیقة: تجرید / ۵ / ۱۰۰ ژ: ۸۲۲ / ۵۶۷، ۲۲۲، ۶۰۰۲، ۶۳۵۵. مسلم. آداب: ۵۵۸۰.

(۶) صحیح عند الترمذی.

(۷) بسند صالح.

جا کاتی خودای گه‌وره ئه‌م ئایینی ئیسلامه‌ی هی‌نا مه‌ریکمان سهر ده‌بری و سهری منداله‌که‌مان ده‌تاشی و گیراوه‌ی زه‌عفرانمان تی ده‌گرت (د-سند صالح).

(۱۲) فهره‌عو عه‌تیره: (الفرع والعنبرة)

۲۶۱۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا فَرْعَ وَلَا عَنَبْرَةَ. رواه الخمسة (أقول - أنا المترجم - : وَزَادَ الْبُخَارِيُّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَالْفَرْعُ أَوَّلُ النَّتَاجِ، كَانُوا يَذْبَحُونَهُ لَطَوَاعِيهِمْ، وَالْعَنَبْرَةُ فِي رَجَبٍ. وَقَالَ مُسْلِمٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) زَادَ ابْنُ رَافِعٍ فِي رِوَايَتِهِ وَالْفَرْعُ أَوَّلُ النَّتَاجِ كَانَ يُنْتَجُ لَهُمْ فَيَذْبَحُونَهُ^(۱):

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بئ) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فرموی: نه‌ فهره‌ع هه‌یه‌و نه‌ عه‌تیره (ش/د/ت/ن) من که‌وه‌رگی‌ری ئه‌م نامه‌ پی‌رو‌زم ده‌لیم: ئیمامی بوخاری (خودای گه‌وره‌ی ئی خوشنودین) ئه‌مه‌ی ئی زیاکردووه: فهره‌ع یه‌که‌م نۆبه‌ره‌ی ئاژاله‌ جاران سهریان ده‌بری بو‌بته‌کانیان، وه‌ عه‌تیره‌یش کوشتی یه‌ک بو‌و له‌ ده‌ی یه‌که‌می مانگی ره‌جه‌با بو‌و، ئیمامی موسلیمیش (خودای ئی رازی بئ) ده‌لئ: ئیبنو رافیع، له‌ گی‌رانه‌وه‌ی خو‌ی دا ئه‌مه‌ی ئی پتر کردووه: فهره‌ع یه‌که‌م نۆبه‌ره‌ی ئاژهل بو‌و سهریان ده‌بری.

۲۶۱۲- وَقَالَ نُبَيْشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) نَادَى رَجُلٌ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّا كُنَّا نَعْتُرُ عَنَبْرَةً فِي الْجَاهِلِيَّةِ فِي رَجَبٍ فَمَا تَأْمُرُنَا؟ قَالَ: اذْبَحُوا لِلَّهِ فِي أَيِّ شَهْرٍ كَانَ وَبَرُّوا اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَأَطِعُوا قَالَ: إِنَّا كُنَّا نُفْرِغُ فَرْعًا فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَمَا تَأْمُرُنَا قَالَ: فِي كُلِّ سَائِمَةٍ فَرْعٌ تَغْذُوهُ مَا شِئْتَ حَتَّى إِذَا اسْتَجْمَلَ ذَبَحْتَهُ فَتَصَدَّقْتَ بِلَحْمِهِ عَلَى ابْنِ السَّبِيلِ فَإِنَّ ذَلِكَ خَيْرٌ. رواه أبو داود والنسائي^(۲):

نوبه‌یشه (خودای ئی رازی بئ) گو‌تی: پیاوی بانگی له‌ پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) کرد گو‌تی: ئیمه‌ جاران له‌ نه‌زانیدا له‌ مانگی ره‌جه‌بدا کوشتییه‌کمان

(۱) بخاری. عقیقه، تجرید/۱۰۱/۵ ذ: ۵۴۷۳/۱۸۲۵، ۵۴۷۴. مسلم. أضحی: ۵۰۸۸.

(۲) بسند صالح لأبي داود (شرحه).

ده‌كوشته‌وه پيمان ده‌گوت عه‌تيره، يا ره‌جه‌بانه، تو بۆ ئه‌مه فره‌مانت به چييه پيمان؟ فره‌مووی: كه كوشتی ده‌كوژنه‌وه با بوژه‌زای خودا بی، ئیتر له‌هه‌ر مانگیكا سهری ده‌بړن قه‌یدی نیه، هه‌میشه چا‌كه‌ی خوداتان له به‌رچاوبی و له‌به‌ر خاتری ئه‌و نانی هه‌ژاران بده‌ن و خيرو خیرات بکه‌ن! پیا‌وه‌كه گوتی: جاران له نه‌زانیدا نو‌به‌ره‌ی وشتریشمان ده‌کرد به‌خیر، پیمان ده‌گوت فره‌ع يا نو‌به‌ره به‌خشین، تو بۆ ئه‌مه فره‌مانت به چييه پيمان؟ فره‌مووی: نو‌به‌ره‌ی ئه‌و وشترانه كه به‌ده‌می خو‌یان ده‌له‌وه‌پړین له ده‌ره‌وه‌و به ئالیک و ئالفی ماله‌وه نا‌ژین نو‌به‌ره‌كه‌یان ده‌کرئ به‌خیر، به‌م ره‌نگه نا‌ژه‌له‌که‌ت به‌خو‌ی ده‌کا تا گه‌وره ده‌بی و ده‌بی به‌ وشتر ئه‌وسا‌که سهری ده‌بړیت و گو‌شته‌كه‌ی ده‌به‌خشیته‌وه به‌سهر ریبواران و هه‌ژاران ئه‌مه به‌راستی خیریکی گه‌لی جوانه (د-سند صالح).

۲۶۱۳- عَنْ أَبِي رَزِينٍ لَقِيطِ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ كُنَّا نَذْبَحُ ذَبَائِحَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ فِي رَجَبٍ فَأَكُلُ وَنُطْعِمُ مَنْ جَاءَنَا. فَقَالَ: لَا بَأْسَ بِهِ. رواه النسائي^(۳):

ئه‌بو ره‌زین - له‌قیطی کو‌پی عامیر - (خودای ئی رازی بی) گوتی: گوتم: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئی‌مه جاران له سه‌رده‌می نه‌زانیدا له مانگی ره‌جه‌بدا نا‌ژه‌لیکمان سهر ده‌بړی، هه‌م خو‌مان لی‌مان ده‌خواردو هه‌م به‌شی خه‌لکی تریشمان لی‌ی ده‌دا فره‌مووی: ئه‌وه قه‌یدی نیه (ن).

۲۶۱۴- وَقِيلَ لِعَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): أَخْبَرْنَا بِشَيْءٍ أَسْرَهُ إِلَيْكَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: مَا أَسْرَ إِلَيَّ شَيْئًا كَتَمَهُ النَّاسَ وَلَكِنِّي سَمِعْتُهُ يَقُولُ «لَعَنَ اللَّهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللَّهِ وَلَعَنَ اللَّهُ مَنْ آوَى مُحَدِّثًا وَلَعَنَ اللَّهُ مَنْ لَعَنَ وَالِدَيْهِ وَلَعَنَ اللَّهُ مَنْ غَيَّرَ الْمَنَارَ». رواه مسلم. والله أعلى وأعلم^(۴):

^(۳) قال المؤلف في مقدمة شرحه على التاج (جميع ما في المجتبى لنسائي صحيح عنده) (شرحه).

^(۴) مسلم. أضاف: ۵۰۹۶، ۵۰۹۷، ۵۰۹۸.

عه‌رزی عه‌لی کرا (خودای ئی‌رازی بی): شتی‌کمان پی بفهرموو که پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) به‌نه‌ینی هه‌ر به‌توی فهرموو بی، گوتی: هیچی وای به‌په‌نهانی به‌من نه‌فهرمووه که نه‌وشته‌ی له‌خه‌لکی تر شار‌دیته‌وه، به‌لام له‌خویم ژنه‌وت ده‌یفه‌رموو (درویدی خودای له‌سهرین): له‌عنه‌ت و نه‌فرینی خودا له‌و که‌سه بی که شت سه‌ر ده‌پرئ بو‌غهری خودا، وه‌نه‌فرین و له‌عنه‌تی خودا له‌و که‌سه بی که په‌ناو دالده‌ی بیدعه‌تکاری ددا که کاریکی بی شهرعی ده‌کا به‌باو، وه‌نه‌فرین و له‌عنه‌تی خودا له‌و که‌سه بی که له‌عنه‌ت و نه‌فرین له‌باوک و دایکی خو‌ی ده‌کا یا ببی به‌هو‌ی نه‌وه که خه‌لک نه‌فرینیان ئی بکا وه‌نه‌فرین و له‌عنه‌تی خودا له‌و که‌سه بی که سنوورو تخووبی زه‌وی ده‌گو‌پئ (م).

۱۳) به‌شی چواره‌م: باسی قوربانی

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: إِنَّا أَغْنَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَالْحَرَّ - ۱۰۸/۱-۲}.

واته: خودای گه‌وره ده‌فهرمو‌ی: ئیمه که‌وثرمان دا به‌تو، که جو‌باریکه له‌به‌هه‌شتا، یا خیرو بی‌ری زۆرو بی شوماره، وه‌کوو قورئان و په‌یام و گه‌لی گه‌وره و هاوه‌ل و یارانی باش و گه‌لی خه‌لاتی گه‌وره‌ی تر ده‌ی نو‌یژ بکه بو‌خودای خو‌ت و قوربانی سه‌ر بپه‌.

۲۶۱۵ - عَنْ مِخْنَفِ بْنِ سَلِيمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا وَقُوفًا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِعَرَافَاتٍ فَمَسِغَتُهُ يَقُولُ « يَا أَيُّهَا النَّاسُ عَلَى كُلِّ أَهْلٍ بَيْتٍ فِي كُلِّ عَامٍ أُضْحِيَّةٌ وَغَيْرُهُ هَلْ تَذَرُونَ مَا الْغَيْرَةُ؟ هِيَ الَّتِي تُسْمُوْنَهَا الرَّجِيَّةَ. رواه أصحاب السنن^(۱) ».

میخنه‌فی کو‌پی سوله‌یم (خودای ئی‌رازی بی) گوتی: له‌خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا (درویدی خودای له‌سهرین) له‌کیوی عه‌ره‌فات وه‌ستابووین لی‌یم ژنه‌وت ده‌یفه‌رموو: نه‌ی خه‌لکینه! قوربانی و ره‌جه‌بانه هه‌موو سالی له‌سه‌ر گشت خیزانی

(۱) بسند حسن (شرحه).

پیویستن، ئایا ده‌زاندن که ره‌جه‌بان به چیه؟ نه‌و‌یه که ئیوه پیی ده‌لین کوشتی ره‌جه‌ب، یا خود مه‌ولوودی ره‌جه‌ب (د/ت/ن-س/ح).

۲۶۱۶- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: شَهِدْتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْأَضْحَى بِالْمُصَلَّى فَلَمَّا قَضَى خُطْبَتَهُ نَزَلَ مِنْ مَنْبَرِهِ وَأَنَّى بِكَبْشٍ فَدَبَّحَهُ بِيَدِهِ وَقَالَ: بِسْمِ اللَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ هَذَا عَنِّي وَعَمَّنْ لَمْ يُضَحَّ مِنْ أُمَّتِي. رواه أبو داود والترمذي^(۱).

جابر (خودای ن رازی بن) گوئی: جه‌ژنی قوربان بوو له نویرگا که له خرمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا بووم (دروودی خودای له‌سهرین) کاتی له وتاره‌که‌ی لی بووه‌وه له دوانگه (مینبه‌ر) ه‌که‌دا به‌رزی به‌رانیکیان بوی هی‌نا به ده‌ستی خو‌ی سهری بری و فهرمو‌ی: باسم الله والله اکبر: به‌ناوی خودا، خودا له ه‌موو که‌سی گه‌وره‌تره ئه‌م قوربانیه‌ی له جیاتی خو‌م و له جیاتی ئه‌و که‌سانه له ئومه‌تم که قوربانی نه‌که‌ن (د-سند صالح - ت - سند غریب).

۲۶۱۷- وَسُئِلَ ابْنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ الْأَضْحِيَّةِ أَوْاجِبَةٌ هِيَ؟ فَقَالَ: ضَحَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَالْمُسْلِمُونَ. فَأَعَادَهَا فَقَالَ: أَتَقِيلُ! ضَحَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَالْمُسْلِمُونَ. رواه الترمذي^(۲).

پرسیار کرا له ئیبنو عومه‌ر (خودایان ن رازی بن): قوربان! ئایا قوربانی پیویست (فه‌رزه‌یانا؟ گوئی: پیغه‌مبه‌ر خو‌ی (دروودی خودای له‌سهرین) قوربانی ده‌کرد، ه‌روه‌ها موسولمانانیش، کابرا پرسیاره‌که‌ی دووباره‌کرده‌وه، ئیبنو عومه‌ریش گوئی: ئایا تی ده‌که‌ی! من ده‌لیم: پیغه‌مبه‌ر خو‌ی (دروودی خودای له‌سهرین) قوربانی ده‌کرد، ه‌روه‌ها موسولمانانیش واته: نه‌گه‌ر پیویستیش نه‌بی خیریکی گه‌وره‌یه‌و سوننه‌تیکی دامه‌زراوه (ت-س/ص).

۲۶۱۸- وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَمَرْتُ بِيَوْمِ الْأَضْحَى عِيدًا جَعَلَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِهَذِهِ الْأُمَّةِ قَالَ: رَجُلٌ أَرَأَيْتَ إِنْ لَمْ أَجِدْ إِلَّا مَبِيحَةً أَتْنِي أَفَأُضَحِّي بِهَا؟ قَالَ: لَا

^(۱) بسند غریب ولکن سند ابی داود صالح (شرحه).

^(۲) بسند صحیح (شرحه).

وَلَكِنْ تَأْخُذْ مِنْ شَعْرِكَ وَتَقْلَمُ أَظْفَارَكَ وَتَقْصُ شَارِبَكَ وَتَحْلِقُ عَائَتَكَ فَذَلِكَ تَمَامُ أَضْحِيَّتِكَ عِنْدَ اللَّهِ. رواه أبو داود والنسائي⁽⁴⁾:

پیغہ مبر فہرموی: فہرمانم پی کراوہ کہ روژی قوربان بکہم بہ جہژن،
خودا خوئی دایناوہ بوئم ئومہ تہ پیاوئی گوتی: قوربان! پیم بفہرمو لہ
حالیکا ئہ گہر تہ نیا یہک سہر مہرم ہہ بوو، ئہویشم دابوو بہ دوخہ بہ ہہ ژاری
کہ شیرو دوکھ ی بخوا جا ئایا ئہو مہرہ ی ئی بسہ نمہوہو بیکہم بہ قوربان ی
یانہ؟ فہرموی: نہء، بہ لام قرژت کورت بکہرہوہو ناخونت بکہو سمیلت
بقرتینہو بہرت بتاشہ، ئیتر ئہمہ دہبی بہ قوربان ببہکی تہواو بو تو لہ لای
خودا (د/ن).

٢٦١٩- وَسئِلَ أَبُو أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيُّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) كَيْفَ كَانَتْ الصَّحَابَا عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)؟ فَقَالَ: كَانَ الرَّجُلُ يُضْحِي بِالشَّاةِ عَنْهُ وَعَنْ أَهْلِ بَيْتِهِ فَيَأْكُلُونَ وَيُطْعَمُونَ حَتَّى تَبَاهِيَ النَّاسُ فَصَارَتْ كَمَا تَرَى^(٥):

پرسیار کړا له ټه بو ټه ییوبی ټه نصاری (خودای ټی رازی بئ): ټایا به سه رینی پیغه مبه ر خوی (د روډی خودای له سه رین) قوربانۍ چوڼ بوو؟ گوتی: پیاو مه رې یا بزنیکی ده کړد به قوربانۍ له باتۍ خوی و له باتۍ خیږانۍ، ئیتر خوشیان لییان ده خواردو لیښیان ده به خشییه وه، تا خه لکه که کړدیان به چاولیکه ری و ټاواۍ ټی هاتوه که ده بینیت (ت-ص).

٢٦٢٠ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا عَمِلَ آدَمِيُّ مِنْ عَمَلٍ يَوْمَ التَّحْرِ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ مِنْ إِهْرَاقِ الدَّمِ إِنَّهَا لَتَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِقُرُونِهَا وَأَشْعَارِهَا وَأُظْلَافِهَا وَإِنَّ الدَّمَ لَيَقَعُ مِنَ اللَّهِ بِمَكَانٍ قَبْلَ أَنْ يَقَعَ مِنَ الْأَرْضِ فَطَبِّئُوا بِهَا نَفْسًا. رواهما الممذى (١):

(٢) لاحظ ما جاء في رقم: ٣ من تسلسل / ١٢.

(۵) بسند صحیح (شرحہ).

(۶) بسند حسن (شرحہ).

عائيشه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: چه‌زهره‌ت (دروودی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمووی: هیچ کره‌وه‌یه‌کی ئاده‌میزاد به‌قه‌ده‌ئه‌وه‌ له‌لای خودا خو‌شه‌ویست و په‌سه‌ند نیه‌ که له‌ روژه‌کانی جه‌ژنی قورباندا قوربانی بکا، له‌ روژی قیامه‌تا ئه‌و قوربانیه‌ به‌ خو‌ی و به‌ شاخ و به‌موو به‌سمیه‌وه‌ دئ و داده‌نری له‌ناو تای خیری ته‌رازووی خیر و شه‌ری قوربانیکه‌ردا وه‌ به‌ر له‌وه‌ که خوینه‌که‌ی بکه‌ویته‌ سه‌رزه‌وی خودا گیرای ده‌کا! که‌وابوو ئیوه‌یش به‌دلیکی پاک و بی‌گه‌رده‌وه‌ قوربانی بکه‌ن (ت-ح).

۲۶۲۱- عَنْ الْأَبْرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ أَوَّلَ مَا بُدِّئَ بِهِ فِي يَوْمِنَا هَذَا أَنْ تُصَلِّيَ ثُمَّ تُرْجَعَ فَتَنْحَرَ، فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَقَدْ أَصَابَ سُنَّتَنَا، وَمَنْ ذَبَحَ قَبْلَ أَنْ يُصَلِّيَ فَإِنَّمَا هُوَ لَحْمٌ عَجَلٌ لِّأَهْلِهِ، لَيْسَ مِنَ النَّسْكِ فِي شَيْءٍ. وَكَانَ قَدْ ذَبَحَ أَبُو بُرْدَةَ بْنُ نِيَّارٍ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، عِنْدِي جَذَعَةٌ خَيْرٌ مِنْ مُسْنَةٍ. فَقَالَ: ادْبَحْهَا - وَلَنْ تَجْزِيَ جَذَعَةٌ عَنْ أَحَدٍ بَعْدَكَ^(۷).

به‌راء (خودای ئی رازی بئ) گوتی: چه‌زهره‌ت (دروودی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمووی: له‌م روژه‌مانا یه‌که‌م شت که ده‌ستی پئ بکه‌ین ئه‌وه‌یه‌ که نیژی جه‌ژن ده‌که‌ین، ئینجا ده‌گه‌رینیه‌وه‌و قوربانی سه‌رده‌برین، جا ئه‌وه‌ی ئاوا بکا ئه‌وه‌ یاساو سوننه‌تی ئیمه‌ی پیکاوه‌، وه‌ئ ئه‌وه‌ی له‌ پیش نو‌یژدا قوربانی سه‌ربرپئ ئه‌وه‌ دانانری به‌ قوربانی و فپی به‌سه‌ر قوربانیه‌وه‌ نیه‌، به‌لکوو ئه‌وه‌ گوشته‌و کردوویه‌تی بو‌ که‌سو کاری خو‌ی. ئه‌بو بورده (خودای ئی رازی بئ) هینه‌که‌ی خو‌ی سه‌ربرپوو، جا عه‌رزی چه‌زهره‌تی کرد: کاوپرکم هه‌یه‌ له‌ شه‌کی باشته‌ ئایا ده‌بئ که بیکه‌م به‌ قوربانی؟ فه‌رمووی: بیکه‌، به‌لام له‌پاش تو کاوپر بو‌ که‌سی تر دروست نییه‌، کاوپری یه‌ک سالانه‌ بو‌ قوربانی ده‌ست نادا (ش/د/ت).

(۷) بخاری. عیدین: ۹۵۱. تجرید/ ۴۷۷/۱ ذ: ۵۰۰/۹۵۱، ۹۵۵، ۹۶۵، ۹۶۸، ۹۷۶، ۹۸۳، ۵۵۴۵، ۵۵۵۶،

۵۵۵۷، ۵۵۶۰، ۵۵۶۳، ۶۶۷۳. مسلم. أضاحی: ۵۰۴۲ - ۵۰۴۹. أبُو داوُد. أضاحی: ۲۸۰۰، ۲۸۰۱.

ترمذی. أضاحی: ۱۵۰۸. نسائی. عیدین: ۱۵۶۲، ۱۵۶۹، ۱۵۸۰، ۴۴۰۶، ۴۴۰۷. تحفة الأشراف: ۱۷۶۹.

۲۶۲۲- وَعَنْهُ قَالَ: خَطَبْنَا النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ النَّحْرِ بَعْدَ الصَّلَاةِ فَقَالَ: مَنْ صَلَّى صَلَاتَنَا وَوَجَّهَ قِبَلَتَنَا وَكَسَكَ لُسُكَنَا، فَلَا يَذْبَحُ حَتَّى يُصَلِّيَ. رواهما الأربعة^(۸):

دیسان به‌راء (خودای فی رازی بن) گوتی: روژی جه‌ژنی قوربان پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) له‌پاش نویژی جه‌ژنه‌وه و تاریکی خوینده‌وه بومان، فه‌رمووی: ئه‌وه‌ی وه‌ک ئیمه‌ نویژ ده‌کا و روو ده‌کاته رووگه‌ی ئیمه‌ به‌پیی یاسای ئیمه‌ قوربانی ده‌کا، ده‌بی قوربانی سه‌ر نه‌پری تا له‌ نویژی جه‌ژن ده‌بیته‌وه (ش/د/ت).

۱۴) چی ده‌ست ده‌دا بو قوربانی و چی ده‌ست نادا:

ما یجزیء من الاضحية وما لا یجزیء

۲۶۲۳- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ ضَحَّى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِكَبْشَيْنِ أَمْلَحَيْنِ أَقْرَيْنِ، ذَبَحَهُمَا بِيَدِهِ، وَسَمَّى وَكَبَّرَ وَوَضَعَ رِجْلَهُ عَلَى صِفَاحِهِمَا. رواه الخمسة (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ)^(۹):

ئهنه‌س (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) دوو به‌رانی ته‌وی شاخدارێ کرد به‌ قوربانی به‌ ده‌ستی خو‌ی سه‌ری بهرین وه‌ ناوی خودای هی‌ناو ئه‌للاه‌و ئه‌کبه‌ری کردو فه‌رمووی: بسم الله والله أكبر. وه‌ قاچی دانا له‌سه‌ر لاملیان وه‌ له‌سه‌ر لای چه‌پ پالی خستن و به‌ ده‌ستی چه‌پی سه‌ری گرتن و به‌ ده‌ستی راستی چه‌قوکه‌ی گرت ئینجا سه‌ری بهرین (ش/د/ت/ن).

۲۶۲۴- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَمَرَ بِكَبْشٍ أَقْرَنٍ يَطَأُ فِي سَوَادٍ وَيَبْرُكُ فِي سَوَادٍ وَيَنْظُرُ فِي سَوَادٍ فَأَتَى بِهِ لِيُضَحِّيَ بِهِ فَقَالَ: يَا عَائِشَةُ هَلُمِّي الْمُدْيَةَ اشْحَذِيهَا بِحَجَرٍ، فَفَعَلْتُ، ثُمَّ أَخَذَهَا وَأَخَذَ الْكَبْشَ فَأَضْجَعَهُ ثُمَّ ذَبَحَهُ ثُمَّ قَالَ:

(۸) تقدم تخريجه بمثل الحديث الذي قبله (مسلم: ۵۰۴۲).

(۹) بخاري: ۵۵۶۵. مسلم: ۵۰۶۰. ترمذی: ۱۴۹۴. نسائی: ۳۹۹.

بِاسْمِ اللَّهِ اللَّهُمَّ تَقَبَّلْ مِنْ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَمِنْ أُمَّةِ مُحَمَّدٍ ثُمَّ ضَحَّى بِهِ. رواه الخمسة إلا البخاري^(۲):

عائیشه (خودای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمانی کرد به‌رانیکی شاخ‌داریان بو هینا، که بیکا به‌قوربانی، هر چوار په‌لی و ده‌مووچاوو ژیرسکی به‌رانه‌که بو ره‌لووکیکی ره‌شباو بوو. فه‌رمووی: ئه‌ی عائیشه! کی‌رده‌که بی‌نه به‌ه‌سانئ، به‌به‌ردئ تیژئ که منیش فه‌رمانه‌که‌یم به‌جئ هینا و ام کرد، ئینجا کی‌رده‌که‌ی هه‌لگرت و به‌رانه‌که‌ی پال خست و سه‌ری بری و له‌کاتی سه‌برینه‌که‌یدا فه‌رمووی: باسم الله اللهم تقبل من محمد و آل محمد ومن أمة محمد: به‌ناوی خودا، ئه‌ی خودا! ئه‌ی په‌روه‌ردگارم! ئه‌م قوربانیه‌به‌قه‌بوول که له‌موحه‌مه‌دو له‌خانه‌واده‌ی موحه‌مه‌دو له‌گه‌لی موحه‌مه‌د ئیتر له‌سه‌ر ئه‌م شیوه‌یه به‌رانه‌که‌ی کرد به‌قوربانی (م/د/ت/ن).

۲۶۲۵- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَعْطَاهُ غَنَمًا يَقْسِمُهَا عَلَى صَحَابَتِهِ ضَحَايَا، فَبَقِيَ عَتُوذٌ فَذَكَرَهُ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: ضَحَّ بِهِ أَلْتُ. رواه الخمسة^(۳):

عوقبه‌ی کوپی عامیر (خودای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) برکه‌یی رانی داپیم، که دابه‌شی بکه‌م به‌سه‌ر هاوړیکانمدا بو قوربانی گیسکی مایه‌وه، هه‌رزئ پیغه‌مبه‌رم کرد (دروودی خودای له‌سهرین): گیسکی ماوه‌ته‌وه، فه‌رمووی: ئه‌وه‌یش بکه به‌قوربانی بو خۆت (ش/د/ت/ن-خودایان ئی رازی بئ).

۲۶۲۶- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تَذْبَحُوا إِلَّا مُسِنَّةً إِلَّا أَنْ يَغْسُرَ عَلَيْكُمْ فَتَذْبَحُوا جَذَعَةً مِنَ الضَّأْنِ. رواه مسلم وأبو داود والنسائي^(۴):

(۲) مسلم. اضافی: ۵۰۶۴. أبو داود. اضافی: ۲۷۹۲.

(۳) بخاری. وكالة: ۲۳۰۰، ۲۵۰۰. مسلم.

(۴) مسلم. اضافی: ۵۰۵۵. أبو داود. اضافی: ۲۷۹۷. نسائی. ضحایا: ۴۳۹۰.

جایبر (خودای فی رازی بن) گوئی: چه زرهت (درویدی خودای له سرین) فهرمووی: نازهلای سهره بکهن به قوربانای، وهئی نه گهر ده ستان نه ده پویشیت کاوړو کیسکیش بکهن (م/د/ن).

۲۶۲۷- → (ب/۲ ز/۱۰۹ ل/۱ ف/۱) (۵).

۲۶۲۸- → (ب/۲ ز/۱۰۹ ل/۱ ف/۲) (۶).

۲۶۲۹- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَامَ فِينَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَصَابَعِي أَقْصَرُ مِنْ أَصَابِعِهِ وَأَنَامِلِي أَقْصَرُ مِنْ أَنَامِلِهِ فَقَالَ: أَرْبَعٌ لَا تَجُوزُ فِي الْأَصَاحِي: الْعَوْرَاءُ بَيْنَ عَوْرَتِهَا وَالْمَرِيضَةُ بَيْنَ مَرَضَتِهَا وَالْعَرَجَاءُ بَيْنَ ظَلْعَيْهَا وَالْكَسِيرُ الَّتِي لَا تَنْقَى. رواه أصحاب السنن (۷).

به راء (خودای فی رازی بن) گوئی: بو خوم له ته نشتی پیغه مبه ره وه بووم (درویدی خودای له سرین) ته ماشام کرد په نجه و سهر په نجه کانی من کورتتن له په نجه و سهر په نجه کانی نه و، له وکاته دا هه لسا په وه دوانیکی دا بومان، فهرمووی: نه م چوار شته به کاری قوربانای نایه: نازهلای کویری دیاری و نازهلای نه خوش که نه خوشییه که ی پیوه دیار بنی و نازهلای شهلی ته واو له نگ و نازهلای له رک و لاوازی بنی مؤخ (د/ت/ن-ص).

۲۶۳۰- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَمَرَكَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ تَسْتَشْرِفَ الْعَيْنَ وَالْأُذُنَ وَلَا تُضْحَيَ بِعَوْرَاءٍ وَلَا مُقَابَلَةٍ وَلَا مُدَابِرَةٍ وَلَا خَرْقَاءَ وَلَا شَرْقَاءَ. قَالَ: زُهَيْرٌ فَقُلْتُ لِأَبِي إِسْحَاقَ أَذْكَرَ عَضْبَاءَ قَالَ: لَا. قُلْتُ فَمَا الْمُقَابَلَةُ؟ قَالَ: يُقَطِّعُ طَرَفُ الْأُذُنِ. قُلْتُ فَمَا الْمُدَابِرَةُ؟ قَالَ: يُقَطِّعُ مِنْ مُؤَخَّرِ الْأُذُنِ. قُلْتُ فَمَا الشَّرْقَاءُ؟ قَالَ: تُشَقُّ الْأُذُنُ. قُلْتُ فَمَا الْخَرْقَاءُ؟ قَالَ: تُخْرَقُ أُذُنُهَا لِلْسِّمَةِ. رواه أصحاب السنن (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) (۸).

(۵) تقدم برقم: ۱۵۹۶/۱ مجلد ۲/ تسلسل / ۱۰۹.

(۶) تقدم برقم: ۱۵۹۷/۲ مجلد ۲/ تسلسل / ۱۰۹.

(۷) بسند صحيح (شرحه).

(۸) بسند صحيح (شرحه).

عه‌لی (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمانی پی کردین که سهرنجی چاوو گویچکه‌ی قوربانی بدهین، وه ئازهلای کویرو قوت و که‌پله‌و گوی کون تی بوو گوی داقه‌له‌شاویش نه‌که‌ین به قوربانی. گوتم: ئازهلای قوت کامه‌یه؟ گوتی: ئه‌وه‌یه که سهری گویچکه‌ی قرتابی، گوتم: ئه‌ی که‌پله‌ کامه‌یه؟ گوتی: ئه‌وه‌ته که له‌بنا گویچکه‌ی خرپ کرابی، گوتم: ئه‌ی گوی داقه‌له‌شاو کامه‌یه؟ گوتی: ئه‌وه‌یه که گویچکه‌ی تا بن داتلیشینرابی، گوتم: ئه‌ی گوی کون تی بوو کامه‌یه؟ گوتی: ئه‌وه‌یه که بونیشانه‌و دیاری کردن گویی ده‌سمن یا یه‌کی له‌مانه‌ی که گوتمان ده‌یکه‌ن له‌گویی بو ناسینه‌وه (د/ت-ن-س/ص).

۲۶۳۱- وَعَنْهُ قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يُضْحَى بِضَبَاءِ الْأُذُنِ وَالْقُرْنِ. رواه أبو داود والترمذي. نَسَأَلُ اللَّهَ السَّرَّ وَالتَّوْفِيقَ. آمين^(۹):

دیسان عه‌لی (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ریگه‌ی نه‌داوه که ئازهلای گوی قرتاوو شاخ شکاو بکرین به قوربانی (د/ت-ن-س/ص).

۱۵) پاشه‌کیه‌ک، باسی ناواو ده‌ستووری قوربانی و باسی نه‌وه‌یش که دروسته‌ لیتی هه‌لبگیری: (خاتمه‌ فی آداب الضحیة وجواز ادخارها)

۲۶۳۲- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: ذَبَحَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ الذَّبْحِ كَبْشَيْنِ أَفْرَيْنِ أَمْلَحَيْنِ مُوجَّائِنِ فَلَمَّا وَجَّهَهُمَا قَالَ: إِلَهِي وَجَّهْتُ وَجْهِي لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ عَلَى مِثْلِ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ اللَّهُمَّ مِنْكَ وَلَكَ عَنْ مُحَمَّدٍ وَأُمِّهِ بِاسْمِ اللَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ. ثُمَّ ذَبَحَ. رواه أبو داود وابن ماجه^(۱):

جایبر (خودای ئی رازی بن) گوتی: روژی جه‌ژنی قوربان، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) دوو به‌رانی شاخدارای ته‌وی خه‌ساوی سهرپری و کردنی به

^(۹) بسند صحیح (شرحه).

^(۱) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

قوربانی، له‌وکاته‌دا که رووی کردنه قبیله فه‌رمووی: إني وجهت وجهي للذي فطر السموات والارض (علی ملة ابراهيم) حنیفا وما انا من المشركين. إن صلاتی ونسکی ومحیای ومماتی لله رب العالمین لا شریک له وبذلك أمرت وأنا من المسلمین. اللهم منك ولك عن محمد وأمه باسم الله والله أكبر: من به‌دلیکی پاکه‌وه رووی خوُم ده‌که‌مه شه و که‌سه که شه ئاسمانانه شه ئه‌م زه‌وییه‌ی له نه‌بوون دروست کردوه، من له‌سه‌ر ئایینه بی‌گه‌رده‌که‌ی ئیبراهیم، له هه‌موو ئایین و بیرو باوه‌ریکی پووچ و به‌تال لام داوه و به‌ریم، وه من به‌هیچ جوړی له و کاسانه نیم که فره‌خوان و هاوړی بو خودا بریار ده‌دن، بی‌گومان نویژو خواپه‌رستیم و ئاواو یاسای جه‌جکردنم و ژیانم و مردنم هه‌ر بو خودای په‌روه‌ردگاری جیهانیانه و به‌ده‌ستی شه‌وه و پاداشم لای خو‌یه‌تی، هیچ هاوبه‌شیکی نییه و من به‌مه فه‌رمانم پی کراوه که‌وا به‌دلیکی ساف و بی‌گه‌رده‌وه بلیم من یه‌کیکم له موسولمانان، په‌روه‌ردگارم! شه‌مه هی خو‌ته‌وه له‌تووه خه‌لات کراوه به‌من، وانیش پی‌شکه‌شی ده‌که‌مه‌وه به‌خو‌ت! ده‌یکم به قوربانی له‌باتی موچه‌مه‌دو له‌باتی گه‌له‌که‌ی به‌ناوی خودا، خودا له هه‌موو که‌سی گه‌وره‌تره ئینجا جه‌زهره‌ت (دروودی خودای له‌سه‌رین) سه‌ری بری. (د-سند صالح - ئیبنو ماجه - خودایان فی رازی بن).

۲۶۳۳- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ كَانَ لَهُ ذَنْبٌ يَذْبَحُهُ فَإِذَا أَهْلٌ هَلَالٌ ذِي الْحِجَّةِ فَلَا يَأْخُذَنَّ مِنْ شَعْرِهِ وَلَا مِنْ أَطْفَارِهِ شَيْئًا حَتَّى يُضْحَى. رواه الخمسة إلا البخاري^(۲):

ئوممو سه‌له‌مه (خودای فی رازی بن) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمووی: که‌سی ده‌یه‌وی قوربانی بکا، که مانگی نویی قوربان هه‌له‌هات ئیتر بانه‌موو له‌خوی بکاته‌وه و نه‌ناخونی خو‌ی بکا، تا قوریانییه‌که‌ی ده‌کات (م/د/ت/ن).

^(۲) مسلم. اضاحی: ۵۰۸۹ - ۵۰۹۳. أبو داؤد. اضاحی: ۲۷۹۱. ترمذی. اضاحی: ۱۵۲۳. نسائی. ضحایا:

۲۶۳۴- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَأْكُلُ أَحَدٌ مِنْ لَحْمٍ أَضْحِيَّتِهِ فَوْقَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ. رواه مسلم والترمذي^(۳):

ئيبينو عومه‌ر (خودايان ئى رازى بى) گوتى: پيغهمبهر (دروودى خوداى له‌سهرين) فه‌رمووى: هيچ كه‌س (له‌ سى رۆژ پتر) له‌ گوشتى قوربانى خوى نه‌خوات (م/ت).

۲۶۳۵- عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ ضَحَّى مِنْكُمْ فَلَا يُصْبِحَنَّ بَعْدَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي بَيْتِهِ مِنْهُ شَيْءٌ. فَلَمَّا كَانَ الْعَامُ الْمُقْبِلُ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ نَفَعَلْ كَمَا فَعَلْنَا فِي الْعَامِ الْمَاضِي؟ قَالَ: كُلُّوا وَأَطْعِمُوا وَادَّخِرُوا فَإِنَّ ذَلِكَ الْعَامَ كَانَ بِالنَّاسِ جَهْدٌ فَأَرَدْتُ أَنْ تُعِينُوا فِيهَا. رواه الحمسة. والله أعلم^(۴):

سه‌له‌مه‌ى كوپى ئه‌كوه‌ع (خوداى ئى رازى بى) گوتى: پيغهمبهر (دروودى خوداى له‌سهرين) فه‌رمووى: ئه‌و كه‌سه‌ى له‌ ئيوه‌ قوربانى ده‌كا نابى له‌ پاش سى شه‌و له‌ گوشتى ئه‌و قوربانىيه‌ له‌ ماليا بمىنى جا له‌ سالى ئايينده‌دا عه‌رزيان كرد: ئه‌ى پيغهمبهرى خودا! ئه‌مساليش وه‌ك پار بكه‌ينه‌وه‌؟ فه‌رمووى: نه‌ه، هه‌م خوشتان لىى بخون و هه‌م به‌شى خه‌لكى تريشى ئى بده‌ن و هه‌م قايمه‌ (ادخار)يشى ئى بكه‌ن، پار بويه‌كه‌ وام گوت چونكه‌ پار سالكه‌ى نه‌هاتى بوو، خه‌لكه‌كه‌ په‌رؤش بوون و حاليان په‌ريشان بوو ويستم كه‌ ئيوه‌يش ياريده‌يان بده‌ن و ده‌ستگيروه‌يى خه‌لك بكه‌ن! (ش/د/ت/ن).

(۳) مسلم. اضافى: ۵۰۷۳. ترمذى. اضافى: ۱۵۰۹.

(۴) بخارى. اضافى: تجريد/۵/ ۱۳۵: ۱۸۳۸ / ۵۵۶۹.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نامه‌ی خوارده‌مه‌نی و خواردنه‌وه

(بیئنج به‌شو و دوا و تاریکه)

(۱۶) به‌شی یه‌که‌م: نه‌ریت و ده‌ستووری خۆراک و نان خواردن.

کتاب الطعام والشراب (وفیه خمسة فصول وخاتمة)

الفصل الأول: في آداب الطعام

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ - {۵۱ / ۲۳}.

خودای گه‌وره ده‌فه‌رموئ: ئه‌ی پیغه‌مبه‌رانی خودا! بخۆن له خواردنه‌مه‌نی حه‌لال و پاک، وه کار و کرده‌وه‌ی باش بکه‌ن و ئاگاتان له خۆتان بئ، به‌راستی من ئاگام له هه‌موو شتئ هه‌یه که ئیوه ده‌یکه‌ن.

{وَقَالَ تَعَالَى: وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ - ۳۱/۷}.

دیسان یه‌زدانی مه‌زن ده‌فه‌رموئ: بخۆن و بخۆنه‌وه، به‌لام زیاده ره‌وی مه‌که‌ن، چونکی به‌راستی خودا خۆشی نایئ له‌و که‌سانه که زیاده ره‌ون.

۲۶۳۶ - عَنْ سَلْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَرَأْتُ فِي التَّوْرَةِ أَنَّ بَرَكَתَ الطَّعَامِ الْوُضُوءُ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: بَرَكَתُ الطَّعَامِ الْوُضُوءُ قَبْلَهُ وَالْوُضُوءُ بَعْدَهُ. رواه ابو داود والترمذي^(۱).

سه‌لمان (خودای ئی‌رازی بئ) گوئی: له ته‌وراتدا خویندبوومه‌وه: که ده‌ست شو‌ردن له پیئش نانخوادن دا هو‌ی پیت و به‌ره‌که‌تیه‌تی، جا که ئه‌مه‌م باسکرد بو پیغه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌ر بئ) فه‌رمو‌ی: ده‌ست شو‌ردن له به‌رو دوا‌ی خو‌اردنی نان و خۆراک هو‌ی پیت و فه‌ریه‌تی (د/ت-سند ضعیف).

۲۶۳۷ - عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبِي سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كُنْتُ غُلَامًا فِي حَجْرِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَكَانَتْ يَدِي تُطِيشُ فِي الصَّخْفَةِ فَقَالَ لِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): يَا

(۱) بسند صحیح (شرحه).

غُلَامٌ سَمَّ اللَّهَ، وَكُلَّ يَمِينِكَ وَكُلَّ مِمَّا يَلِيكَ. فَمَا زَالَتْ تِلْكَ طِعْمَتِي بَعْدُ. رواه الأربعة^(۲):

عومه‌ری کوپری ئەبو سه‌له‌مه (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: منال بووم له لای پیغه‌مبه‌ر بووم زپ‌کوپری بووم، خووی به‌خیوی ده‌کردم. که نانم ده‌خوارد ده‌ستم ده‌گیرا به ناو له‌گه‌نه‌که‌دا به ئاره‌زووی خووم. چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی پییم: رۆله! ناوی خودابیننه‌و بیسمیلا بکه‌و به ده‌ستی راستت بخوو له‌به‌ر ده‌می خوشته‌وه بخو گوتی: ئیتر له‌و ساوه تا ئیستا هه‌ر به‌و جووره نان ده‌خووم! (ش/د/ت).

۲۶۳۸ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا دَخَلَ الرَّجُلُ بَيْتَهُ فَذَكَرَ اللَّهَ عِنْدَ دُخُولِهِ وَعِنْدَ طَعَامِهِ قَالَ: الشَّيْطَانُ لَا مَيِّتَ لَكُمْ وَلَا عِشَاءَ. وَإِذَا دَخَلَ فَلَمْ يَذْكُرِ اللَّهَ عِنْدَ دُخُولِهِ قَالَ: الشَّيْطَانُ أَذْرَكْتُمُ الْمَيِّتَ. وَإِذَا لَمْ يَذْكُرِ اللَّهَ عِنْدَ طَعَامِهِ قَالَ: أَذْرَكْتُمُ الْمَيِّتَ وَالْعِشَاءَ. رواه مسلم وأبو داود والنسائي^(۳):

جایبر (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: پیاو که ده‌چیته‌وه بو مال‌ه‌وه، ئەگه‌ر له‌کاتی چوونه مال و له‌کاتی نان دانان دا ناوی خودا بیئی ئیتر شه‌یتان ده‌لی: نه‌جیگه‌ی شه‌وو نه‌ شیوتان لی‌ره بو نه‌ما، به‌لام ئەگه‌ر له‌کاتی چوونه مال‌دا یادی خودا نه‌کا شه‌یتان ده‌لی: جیگه‌ی شه‌وتان ده‌ست که‌وت، جا ئەگه‌ر له‌کاتی نان‌خواردنیش دا دیسان یادی خودای نه‌کرده‌وه شه‌یتان ده‌لی: هه‌م جیگه‌ی شه‌وو هه‌م شیوتان ده‌ست که‌وت^(۱) (م/د/ن).

(۲) بخاری. أطعمة: ۵۳۷۶. تجرید/۷۸/۵ ژ: ۱۸۰۱، ۵۳۷۶، ۵۳۷۷، ۵۳۷۸. مسلم. أشربة: ۵۲۳۷.

(۳) مسلم. أشربة: ۵۲۳۰. أبو داود. أطعمة: ۳۷۶۵.

(۱) واته: به‌زاری ئەم چه‌رخه مال‌ه‌که ده‌بی به ئوتیل و لوفته‌ی شه‌یتان. - وهرگیر-

۲۶۳۹- وَعَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَخَذَ بِيَدِ مَجْدُومٍ فَأَدْخَلَهُ مَعَهُ فِي الْقَصْعَةِ ثُمَّ قَالَ: كُلْ بِسْمِ اللَّهِ ثِقَةً بِاللَّهِ وَتَوَكُّلاً عَلَيْهِ. رواه الترمذي وأبو داود وابن ماجه^(۴):

دیسان گوتی: جاری پیغه‌مبهر (دیودی خودای له‌سهرین) له‌گه‌ل یاران دا خهریک بوو نانی ده‌خوارد له‌وکاته‌دا پیاویکی گول هات هه‌موو قیزیان ئی کرده‌وه، به‌لام پیغه‌مبهر خوئی (دیودی خودای له‌سهرین) ده‌ستی کابرا گوله‌که‌ی گرت و بریدیه سهر قاپه‌که‌ی خوئی و له‌گه‌لیا ده‌ستی کرد به‌ ناخواردن فه‌رمووی: بخو به‌ناوی خودا، به‌ ته‌مای خودا: پشته‌سوورم به‌ پاریزگاریی خودا و پشت و په‌نام هه‌ر خودایه (ت: غریب-د-سند صالح-ن).

۲۶۴۰- عَنْ حُذَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا إِذَا حَضَرْنَا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) طَعَامًا لَمْ نَضَعْ أَيْدِيَنَا حَتَّى يَبْدَأَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَإِنَّا حَضَرْنَا مَعَهُ مَرَّةً طَعَامًا فَجَاءَتْ جَارِيَةٌ كَأَنَّهَا تُدْفِعُ فَذَهَبَتْ لِتَضَعَ يَدَهَا فِي الطَّعَامِ فَأَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِيَدِهَا ثُمَّ جَاءَ أَغْرَابِيٌّ كَأَنَّمَا يُدْفِعُ فَأَخَذَ بِيَدِهِ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّ الشَّيْطَانَ يَسْتَحِلُّ الطَّعَامَ أَنْ لَا يُذَكَّرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ جَاءَ بِهِذِهِ الْجَارِيَةِ لِيَسْتَحِلَّ بِهَا فَأَخَذْتُ بِيَدِهَا فَجَاءَ الْأَغْرَابِيُّ لِيَسْتَحِلَّ بِهِ فَأَخَذْتُ بِيَدِهِ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّ يَدَهُ فِي يَدِي مَعَ يَدِهَا. رواه مسلم وأبو داود والنسائي^(۵):

حوزه‌یغه (خودای ئی رازی بن) گوتی: جاران که له‌ خزمه‌تی هه‌زه‌تدا (دیودی خودای له‌سهرین) نانیان داده‌نا بو‌مان، ده‌ستمان بو‌ی نه‌ده‌برد هه‌تا پیغه‌مبهر (دیودی خودای له‌سهرین) ده‌ستی پی نه‌کردایه، جاری له‌ خزمه‌تی دابو‌وین، نانیان دانا، له‌وکاته‌دا کچی هات ده‌تگوت به‌پال ده‌یه‌ینن: کچه‌که ویستی ده‌ست ببا بو‌ نانه‌که، به‌لام پیغه‌مبهر (دیودی خودای له‌سهرین) توند ده‌ستی گرت و نه‌یه‌یشت، له‌ پاشا عه‌ره‌بیکی ده‌شته‌کیش هات ئه‌ویش ده‌تگوت به‌پال ده‌یه‌ینن ویستی له‌ نانه‌که بخوا پیغه‌مبهر (دیودی خودای له‌سهرین) ده‌ستی ئه‌ویشی گرت و

(۴) رواه أبو داود بسند صالح والترمذي بسند غریب (شرحه).

(۵) مسلم. اشربة: ۵۲۲۷ - ۵۲۲۹. أبو داود. أطعمه: ۳۷۶۶.

فەرمووی: ھەر خواردەمەنی و نانێ ئەگەر ناوی خودای لەسەر نەبێ شەیتان بە حەلّالی دەزانێ، ئەوە بۆیە لە پێشا ئەم کچۆلە هیئا تانانەکە ی پێ حەلّال بکا، بۆیە منیش دەستیم گرت، ئینجا ئەوە بوو لە پاشا ئەم عەرەبە دەشتەکییە هیئا تا بەو حەلّالی بکا، ئەوە بوو دەستی ئەویشم گرت، بەو کەسە کە گیانی منی بە دەسە دەستی شەیتان وا لەناو دەستی ئەم کچۆلە یەدا کە دەستی وا لەناو دەستی مندا (م/د/ن).

۲۶۴۱- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: فَإِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَذْكُرِ اسْمَ اللَّهِ، فَإِنْ نَسِيَ أَنْ يَذْكُرَ اسْمَ اللَّهِ فَلْيَقُلْ بِسْمِ اللَّهِ أَوَّلَهُ وَآخِرَهُ. رواه أبو داود والترمذي^(۶):

عائیشە (خودای ئا رازی بێ) گوئی: پێغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: کەنان دەخۆن ناوی خودا ببەن، ئەگەر لە سەرەتاوە لە بیرتان نەبوو وە ناوی خوداتان نەهیئا، کە ی یادتان کەوتەو بەلێن: باسم الله اوله و آخره: به ناوی خودا له بهرو دوايهوه: له سەرەتاو له کۆتاییهوه. (د/ت-ص).

۲۶۴۲- وَعَنْهَا قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْكُلُ طَعَامًا فِي سِتَّةٍ مِنْ أَصْحَابِهِ فَجَاءَ أَعْرَابِيٌّ فَأَكَلَهُ بِلِقْمَتَيْنِ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَمَا إِنَّهُ لَوْ سَمَى لَكَفَاكُمْ. رواه الترمذي وصححه^(۷):

دیسان ئەو گوئی: جاری حەزەرت (دروودی خودای لەسەربێ) لەگەڵ شەش کەس لە هاوڕێکانی نانی دەخوارد، لەولاووە عەرەبیکی دەشتەکی هات نانەکە ی کرد بە دوو پاروو خواردی! جا حەزەرت (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: ئەدی ئەم کابرایە ئەگەر ناوی خودای بەیئابایە نانەکە بەشی دەکردین! (ت:ص).

(۶) بسند صحيح (شرحه).

(۷) صحيح عند الترمذي.

۲۶۴۳- وَكَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) جَالِسًا وَرَجُلٌ يَأْكُلُ فَلَمْ يُسَمِّ حَتَّى لَمْ يَبْقَ مِنْ طَعَامِهِ إِلَّا لُقْمَةٌ فَلَمَّا رَفَعَهَا إِلَى فِيهِ قَالَ: بِسْمِ اللَّهِ أَوَّلُهُ وَآخِرُهُ فَصَحَّكَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ قَالَ: مَا زَالَ الشَّيْطَانُ يَأْكُلُ مَعَهُ فَلَمَّا ذَكَرَ اسْمَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ اسْتَفَاءَ مَا فِي بَطْنِهِ. رواه أبو داود والنسائي^(۸):

روژێ پێغه‌مبەر (درودی خودای له‌سەربێ) ته‌شریفی دانیشتبوو، پیاوی‌کیش نانی ده‌خواردو، پیاوه‌که ناوی خودای نه‌هینا، تایه‌ک پاروومایه‌وه، که ئه‌و پارووه‌ی برد بو‌ ده‌می له‌وکاته‌دا گو‌تی: به‌ناوی خودا چ له‌ پێشداو چ له‌ پاشدا. جا پێغه‌مبەر (درودی خودای له‌سەربێ) پێکه‌نی و فه‌رمووی: شه‌یتان له‌ سه‌ره‌تاوه‌ هه‌ر ده‌یخوارد له‌گه‌ڵیدا هه‌تا ناوی خودای هینا ئیتر هه‌رچی له‌سکیابوو هه‌مووی هه‌له‌ینایه‌وه! (د-سند صالح-ن).

۲۶۴۴- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَأْكُلْ بِيَمِينِهِ وَإِذَا شَرِبَ فَلْيَشْرَبْ بِيَمِينِهِ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَأْكُلُ بِشِمَالِهِ وَيَشْرَبُ بِشِمَالِهِ. رواه مسلم وأبو داود والترمذي^(۹):

ئێبنو عومەر (خودایان ئی رازی بێ) گو‌تی: پێغه‌مبەر (درودی خودای له‌سەربێ) فه‌رمووی: که‌شت ده‌خۆن به‌ ده‌ستی راست بیخۆن، که‌ شتیشتان خوارده‌وه به‌ ده‌ستی راستان بیخۆنه‌وه چونکی شه‌یتان به‌ ده‌ستی چه‌پی شت ده‌خوات و ده‌خواته‌وه! (م/د/ت).

۲۶۴۵- عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلًا أَكَلَ عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِشِمَالِهِ فَقَالَ: كُلْ بِيَمِينِكَ. فَقَالَ: لَا أَسْتَطِيعُ قَالَ: لَا اسْتَطَعْتَ مَا مَنَعَهُ إِلَّا الْكِبَرُ. قَالَ: فَمَا رَفَعَهَا إِلَى فِيهِ. رواه مسلم^(۱۰):

(۸) بسند صالح (شرحه).

(۹) مسلم. اشربه‌ته: ۵۲۳۳. أبو داود. أطعمة: ۳۷۷۶. ترمذی. أطعمة: ۱۷۹۹.

(۱۰) مسلم. اشربه‌ته: ۵۲۳۶.

سه‌له‌مه‌ی کوپی ئه‌کوه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیایوی له خزمه‌تی
حه‌زهره‌تندا (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) به ده‌ستی چه‌پی نانی ده‌خوارد، پیی فهرموو:
به ده‌ستی راستت نان بخۆ گوتی: ناتوانم فهرمووی: ده‌هرگیز نه‌توانیت!
کابرا به درۆ گوتی ناتوانم له راستی دا ده‌عیه‌ی نه‌هات که به گوئی پیغه‌مبه‌ر
بکا گوتی: جا نزاکه‌ی پیغه‌مبه‌ری ئی گیرا بوو ئیتر جاریکی تر ئه‌و ده‌سته‌یی
بو نه‌برا بۆ ده‌می! (م).

۲۶۴۶- وَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): مَا عَابَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) طَعَامًا
قَطُّ، إِنْ اشْتَهَاهُ أَكَلَهُ، وَإِنْ كَرِهَهُ تَرَكَهُ. رواه الثلاثة^(۱۱):

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربئ)
هرگیز خراپه‌ی له خواردن و نان نه‌ده‌گرت، ئه‌گهر هه‌زی لئی بوایه
ده‌یخوارد، ئه‌گهر به دلێشی نه‌بوایه وازی ئی ده‌هینا (ش/د).

۲۶۴۷- عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنِّي لَا أَكُلُ
مُتَّكِنًا. رواه الخمسة إلا مسلماً^(۱۲):

ئه‌بو جوحه‌یفه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: هه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سه‌ربئ)
فهرمووی: من به پالنه‌وه شت ناخۆم (ب/د/ت/ن).

۲۶۴۸- وَقَالَ أَنَسُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُقْعِيًا يَأْكُلُ
تَمْرًا. رواه الخمسة إلا البخاري^(۱۳):

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌رم دی (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) به
چیچکانه‌وه خورمای ده‌خوارد (م/د/ت/ن).

^(۱۱) بخاری. مناقب: ۲۵۶۲، ۵۴۰۹ = تجرید/ ۸۲/۵ ژ: ۱۸۰۷. مسلم. اشربة: ۵۲۴۸. أبو داؤد. اطعمة:

۳۷۱۷. ترمذی. بروصلة: ۲۰۳۱.

^(۱۲) بخاری. اطعمة: ۵۲۹۷. تجرید/ ۸۲/۵ ژ: ۱۸۰۶ / ۵۲۹۹، ۵۲۹۸.

^(۱۳) مسلم. اشربة: ۵۲۹۹. أبو داؤد. اطعمة: ۳۷۷۱.

۲۶۴۹- وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ مَطْعَمَيْنِ: عَنِ الْجُلُوسِ عَلَى مَائِدَةٍ يُشْرَبُ عَلَيْهَا الْخَمْرُ عَنِ الْأَكْلِ وَهُوَ مُنْبَطِحٌ عَلَى وَجْهِهِ. رواه ابو داود والنسائي^(۱۴):

ئیب‌نو عومەر (خودایان ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەربێ) رێگه نادا که له‌سەر ئەم دوو شیوه‌یه نان بخوری: دانیشتن له‌سەر سفره‌یه‌ی که ئاره‌ق له‌سەری بخوریت‌ه‌وه، هه‌روه‌ها خواردن به راکشانه‌وه له‌ سه‌رده‌م (د/ن/حا/ص).

۲۶۵۰- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى عَنِ الشَّرْبِ قَائِمًا. فَقِيلَ: الْأَكْلُ؟ قَالَ: ذَاكَ أَشَدُّ. رواه الترمذي ومسلم ولفظه: ذاك أشر أو أخبث^(۱۵):

ئەنەس (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەربێ) رێگه نادات که شت به‌ پیوه بخوریت‌ه‌وه، گوترا: ئە‌ی خواردن به‌ راوه‌ستانه‌وه چۆنه؟ گوتی: خواردن خراپ‌تر (ت/م) گه‌ته‌ی (م) قه‌تاده‌ گوتی: گوتمان به‌ ئەنەس ئە‌ی خواردن به‌سەر پیوه چۆنه؟ گوتی: ئە‌وه به‌دتر، یا گوتی: ئە‌وه پیستر.

۲۶۵۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ طَعَامًا فَلَا يَأْكُلُ مِنْ أَعْلَى الصَّخْفَةِ وَلَكِنْ يَأْكُلُ مِنْ أَسْفَلِهَا فَإِنَّ الْبَرَكََةَ تَنْزِلُ مِنْ أَعْلَاهَا. رواه ابو داود والترمذي. ولفظه: إِنَّ الْبَرَكََةَ تَنْزِلُ وَسَطَ الطَّعَامِ فَكُلُوا مِنْ حَافَتَيْهِ وَلَا تَأْكُلُوا مِنْ وَسْطِهِ^(۱۶):

ئیب‌نو عەبباس (خودایان ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەربێ) فه‌رمووی: که‌نان ده‌خۆن له‌ ته‌وقه‌ سه‌ری ده‌ورییه‌که‌وه مه‌خۆن، به‌ل‌کو له‌ ته‌نیشتییه‌وه بخۆن، چون‌کی پیت و فه‌ر له‌ ته‌وقه‌ سه‌ره‌که‌یه‌وه دیته‌ خواره‌وه

(۱۴) ورواه الحاكم وصححه (شرحه).

(۱۵) مسلم. أشربة: ۵۲۴۳. ترمذی. أشربة: ۱۸۷۹.

(۱۶) بسند صحيح (شرحه).

(د/ت-ص) گفته‌ی (ت): پیت و فه‌ر له ناوه‌پراستی خوراکه‌وه دیته خواره‌وه، جا له‌به‌ر نه‌وه له‌م لاو‌لاکه‌یه‌وه بخون و له ناوه‌پراسته‌که‌یه‌وه مه‌خون!
 ۲۶۵۲- عَنْ عَمْرِو بْنِ أُمَيَّةَ أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَحْتَزُّ مِنْ كَيْفِ شَاةٍ فِي يَدِهِ، فَذُعِيَ إِلَى الصَّلَاةِ فَأَلْقَاهَا وَالسَّكِّينَ، ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى، وَلَمْ يَتَوَضَّأْ. رواه الشيخان والترمذي^(۱۷):

عه‌مری کو‌ری ئومه‌ییه (خودای ئی رازی بئ) گو‌تی: پیغه‌مبه‌رم دی (درو‌دی خودای له‌س‌رین) شانی مه‌پ‌یکی به‌ ده‌سته‌وه بوو، به‌ چه‌قویی پارچه‌ پارچه‌ی ده‌کردو ده‌یخوارد، له‌و کاته‌دا بانگیان کرد بو نو‌یژ، ئیتر گوشت و چه‌قوکه‌ی داناو هه‌لساو چوو به‌رنو‌یژییه‌که‌ی بو کردن، به‌لام له‌به‌ر خواردنی گوشته‌که ده‌سنو‌یژی نه‌گ‌رت‌ه‌وه (ش/ت).

۲۶۵۳- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تَقْطَعُوا اللَّحْمَ بِالسَّكِّينِ فَإِنَّهُ مِنْ صَنِيعِ الْأَعَاجِمِ وَالْهَسُوهُ فَإِنَّهُ أَهْنَأُ وَأَمْرَأُ. رواه أبو داود والترمذي^(۱۸):

عائیشه (خودای ئی رازی بئ) گو‌تی: پیغه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌س‌رین) فه‌رمو‌ی: به‌ چه‌قوو چنگال گوشت مه‌پ‌چ‌ن له‌کاتی خواردنی گوشتدا چونکه نه‌وه پیشه‌ی به‌رانییه‌کانه، به‌لام به‌قه‌پ بیک‌ریننه‌وه، چونکی وا خوش‌ترو نو‌شته‌ر (د/ت-سند ضعیف).

۲۶۵۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلًا كَانَ يَأْكُلُ أَكْلًا كَثِيرًا، فَاسْتَلَمَ فَكَانَ يَأْكُلُ أَكْلًا قَلِيلًا، فَذَكَرَ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: «إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَأْكُلُ فِي مَعَى وَاحِدٍ، وَالْكَافِرُ يَأْكُلُ فِي سَبْعَةِ أَمْعَاءٍ». رواه الشيخان والترمذي^(۱۹):

(۱۷) بخاری. وضوء: تجرید/ ۱/ ۱۶۹ ژ: ۲۰۸ / ۶۷۵، ۲۹۲۳، ۵۴۰۸، ۵۴۲۲، ۵۴۶۲. مسلم. حیض: ۷۸۸ -

۷۹۱. ترمذی. اطعمة: ۱۸۳۶.

(۱۸) بسند ضعیف (شرحه).

(۱۹) بخاری. اطعمة: ۵۲۹۳. تجرید/ ۵/ ۸۱ ذ: ۱۸۰۵ / ۵۲۹۳، ۵۲۹۵. مسلم. اشربة: ۵۲۴۲، ۵۲۴۷. ترمذی. اطعمة: ۱۸۱۹.

ئەبو هورەیره (خودای ئا رازی بێ) گوتی: پیاوی هەبوو زۆری دەخوارد کاتی موسولمان بوو کە مخۆربوو، کە ئەمەیان عەرزێ حەزەت کرد، فەرمووی (دروودی خودای لەسەربێ): موسولمان کە مخۆرەو بە قەناعەتەو خواردنی بە پیت و فەره بەلام کافرو بێ بپروا چاو برسییەو سکەپۆو سکدراوەو خواردنی بێ پیت و فەره بۆیە هەر دەخواو هەر تێر نابێ، وەك حەوت ورگی هەبێ وایە (ش/ت).

۲۶۵۵- وَعَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ضَافَهُ ضَيْفٌ وَهُوَ كَافِرٌ فَأَمَرَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِحَلَابٍ شَاةٍ فَشَرِبَهُ ثُمَّ أُخْرِيَ فَشَرِبَهُ ثُمَّ أُخْرِيَ فَشَرِبَهُ حَتَّى شَرِبَ حَلَابَ سَبْعِ شَيَإٍ ثُمَّ أَصْبَحَ فَأَسْلَمَ فَأَمَرَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِشَاةٍ فَشَرِبَ حَلَابَهَا ثُمَّ أَمَرَ بِأُخْرَى فَلَمْ يَسْتَمِمْهَا فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمُؤْمِنُ يَشْرَبُ فِي مَعَى وَاحِدٍ وَالْكَافِرُ يَشْرَبُ فِي سَبْعَةِ أَمْعَاءٍ. رواه مسلم والترمذي (٢٠):

دیسان گوتی: پیاویکی بێ بپروا (کافر) بوو بە میوانی پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمانیکرد مەپێکیان دۆشی و شیرەکیان بۆیەینا، ئەویش خواردیەوه، پاشان مەپێکی تریشیان بۆ دۆشی ئەویشی خواردەوه، تا لەسەر ئەم حالە شیرێ حەوت مەپێ خواردەوه. بۆ سبەینێ پیاوەکە ئیسلام بوو پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمانی کرد مەپێکیان بۆ دۆشی و شیرەکی مەپێ دووھەمیشیان دای، بەلام بۆی تەواو نەکرا. جا پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: موسولمان بۆ شت خواردنەوه یەك سکی هەیه بەلام بێ بپروا دەلێی حەوت سکی هەیه وەرەوتیان پرده‌کا (م/ت).

۲۶۵۶- عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ ((رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْكُلُ ثَلَاثَ أَصَابِعَ وَيَلْعَقُ يَدَهُ قَبْلَ أَنْ يَمْسَحَهَا (٢١):

(٢٠) مسلم. أشربة: ٥٣٤٧. ترمذی. أطعمة: ١٨١٩.

(٢١) مسلم. أشربة: ٥٣٦٤ - ٥٣٦٧. أبو داود. أطعمة: ٣٨٤٨.

که عبی کوپی مالیک (خودای نِ رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) به‌سئی په‌نجه نانی ده‌خوارد، وه به‌ر له‌وه که ده‌ستی بسریت ده‌لیسته‌وه. (م/د/ن).

۲۶۵۷- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الشَّيْطَانَ يَحْضُرُ أَحَدَكُمْ عِنْدَ كُلِّ شَيْءٍ مِنْ شَأْنِهِ حَتَّى يَحْضُرَهُ عِنْدَ طَعَامِهِ فَإِذَا سَقَطَتْ مِنْ أَحَدِكُمْ اللَّقْمَةُ فَلْيُمِطْ مَا كَانَ بِهَا مِنْ أَدَى ثُمَّ لْيَأْكُلْهَا وَلَا يَدْعُهَا لِلشَّيْطَانِ فَإِذَا فَرَغَ فَلْيَلْعَقْ أَصَابِعَهُ فَإِنَّهُ لَا يَذَرِي فِي أَيِّ طَعَامِهِ تَكُونُ الْبَرَكَةُ. وَفِي رِوَايَةٍ: وَأَمَرْنَا أَنْ نَسْلَتَ الْقِصْعَةَ قَالَ: فَإِنَّكُمْ لَا تَذَرُونَ فِي أَيِّ طَعَامِكُمُ الْبَرَكَةَ. رواهما الخمسة إلا البخاري^(۲۲):

جابر (خودای نِ رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: شه‌یتان بو‌هه‌موو کارو باریکتان دیته لاتان، ته‌نانه‌ت له‌کاتی نان خواردنیشدا دیت بو‌ لاتان، جا نه‌گه‌ر تیکه‌ی که سیکتان که‌وته خواره‌وه با له‌ ئازارو شتی وا پاکی بکاته‌وه و ئینجا بیخوات و نه‌یه‌لیتته‌وه بو‌ شه‌یتان، که له‌ نانخواردن لی بو‌وه با په‌نجه‌کانی بلیسیتته‌وه، چونکی که‌س نازانی که‌پیت و به‌ره‌که‌تی خوارده‌مه‌نییه‌که‌ی به‌ کامه‌وه‌یه‌تی. له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: ه‌ززه‌ت (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمانیشی پی‌ کردین که ده‌ورییه‌که‌یش به‌ په‌نجه دالی‌سین! وه فه‌رمووی: چونکه ئیوه نازانن که پیت و به‌ره‌که‌تی خوارده‌مه‌نییه‌که‌تان به‌ کامه‌وه‌یه‌تی (م/د/ن).

۲۶۵۸- وَقَالَ سُؤَيْدُ بْنُ النُّعْمَانِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى خَيْبَرَ، فَلَمَّا كُنَّا بِالصُّهْبَاءِ دَعَا بِطَعَامٍ، فَمَا أَتَى إِلَّا بِسَوِيقٍ، فَلَكْنَاهُ فَأَكَلْنَا فَقَامَ إِلَى الصَّلَاةِ فَمَضْمَضَ وَمَضْمَضْنَا. رواه البخاري^(۲۳):

سووه‌یدی کوپی نوعمان (خودای نِ رازی بن) گوتی: له‌ حزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌رچووین و به‌ره‌و خه‌یبه‌ر رویشتن، که گه‌یشتینه‌هه‌هباء

(۲۲) مسلم. أشربة: ۵۲۶۹.

(۲۳) تجرید بخاری. ۲۰۹/۱۵۳، ۲۱۵، ۲۹۸۱، ۴۱۷۵، ۴۱۹۵، ۵۲۸۴، ۵۳۹۰، ۵۴۵۴، ۵۴۵۵.

داوای نانی کرد، که نانه‌که‌یان بو‌ی هینا، بریتی بوو له هه‌ندی قاووت و به‌س، ئیتر قاووته‌که‌مان خواردو له‌پاشا له خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا (دروودی خودای له‌سهرین) هه‌لساین چووین به‌لای نوێژه‌وه، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ئاوی له ده‌می خوی راداو ئیمه‌یش ئاومان له ده‌می خومان راداو ده‌ممان شو‌رد به‌لام ده‌سنوێژمان تازه نه‌کرده‌وه، به‌هوی قاووت خواردنه‌وه (ب).

۲۶۵۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ طَعَامًا فَلَا يَمْسَحْ يَدَهُ حَتَّى يَلْعَقَهَا أَوْ يُلْعِقَهَا. رواه الخمسة إلا الزمذي (۲۴):

ئیبناو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بئ) گو‌تی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: که‌نان ده‌خون ده‌ستی خوتان مه‌سپن، هه‌تا خوتان ده‌یلیسنه‌وه، یا یه‌کیکی تر بو‌تانی ده‌لیسیته‌وه (ش/د/ن).

۲۶۶۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ نَامَ وَفِي يَدِهِ غَمَرٌ وَلَمْ يَغْسِلْهُ فَأَصَابَهُ شَيْءٌ فَلَا يَلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ. رواه أبو داود والزمذي (۲۵):

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بئ) گو‌تی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: که‌سێ به‌ ده‌ستی چه‌ورو لینجه‌وه بخه‌وێ و نه‌یشو‌ری ئه‌گه‌ر تووشی شتی بوو سه‌رکو‌نه‌ی که‌س نه‌کا، سه‌رکو‌نه‌ی خوی نه‌بی (د/ت-ح).

۲۶۶۱- وَقَالَ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِتَمْرٍ عَتِيقٍ فَجَعَلَ يُفْتِّشُهُ يُخْرِجُ السُّوسَ مِنْهُ. رواه أبو داود وابن ماجه (۲۶):

(۲۴) مسلم. أشربة: ۵۲۶۳. أبو داود. أطعمة: ۳۷۴۷. بخاري (تجريد): ۵۴۵۶/۱۸۱۸.

(۲۵) بسند حسن (شرحه).

(۲۶) سكت عن درجته الشارح.

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بی) گوتی: خورمایه‌کی کۆنیان بۆ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربین) دانا، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربین) ده‌یبرژاردو ده‌نکه ده‌نکه کرمی و که‌رووداره‌کانی ئی جیا ه‌کرده‌وه (د/ئیبنو ماجه).

۶۲۶۲- → (ب/ ۱/ ز/ ۹۸/ ل / ف/ ۱/)^(۲۷).

۲۶۶۳- وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): تَعَشَوْا وَلَوْ بِكَفٍّ مِنْ حَشْفٍ فَإِنَّ تَرْكَ الْأَعْشَاءِ مَهْرَمَةٌ. رواه الترمذي^(۲۸):

پیغه‌مبه‌ر (دروودی سلاو سۆزی خودای مه‌زنی له‌سه‌ر بی) ده‌فه‌رموی: شیو بکه‌ن ئه‌گه‌رچی به‌ لویچی خورمای قه‌سپیش بی، چونکه شیو نه‌کردن پیری دینی (ت).

۱۷) به‌شی دووه‌م: نه‌ریت و ده‌ستووری شت خواردنه‌وه:

الفصل الثاني: في آداب الشرب

۲۶۶۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: شَرِبَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَائِمًا مِنْ زَمَزَمَ. رواه البخاري والترمذي ومسلم ولفظه: شَرِبَ مِنْ زَمَزَمَ مِنْ دَلْوٍ مِنْهَا وَهُوَ قَائِمٌ^(۱):

ئیبنو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بی) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربین) به‌راوه‌ستانه‌وه له‌ ئاوی بیری زه‌مه‌می خواردنه‌وه (ب/ت/م) گه‌ته‌ی (م): پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربین) به‌راوه‌ستانه‌وه به‌ سه‌تلی له‌ ئاوی بیری زه‌مه‌می خواردنه‌وه.

(۲۷) تقدم برقم: ۵۸۶/۱ مجلد اول تسلسل/۹۸.

(۲۸) سكت عن درجته الشارح.

(۱) بخاري. حج (تجريد): ۱۶۳۷/۷۸۳، ۵۶۱۷. مسلم. أشربة: ۵۲۴۸. ترمذی. أشربة: ۱۸۸۲. نسائی.

۲۶۶۵- وَأَتَى عَلِيٌّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَلَى بَابِ الرَّحْبَةِ بِمَاءٍ، فَشَرِبَ قَائِمًا فَقَالَ: إِنَّ نَاسًا يَكْرَهُ أَحَدَهُمْ أَنْ يَشْرَبَ وَهُوَ قَائِمٌ، وَإِنِّي رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَعَلَّ كَمَا رَأَيْتُمُونِي فَعَلْتُ. رواه البخاري وأبو داود^(۲):

له‌به‌ر ده‌رگای چه‌وشه‌ی مزگه‌وتی کووفه‌دا ئاویان هی‌نا بو‌عه‌لی (خودای ن رازی بن) عه‌لی به‌راوه‌ستانه‌وه، ئاوه‌که‌ی خوارده‌وه‌و گوتی: هه‌ندی که‌س چه‌ز ناکه‌ن به‌راوه‌ستانه‌وه شت بخۆنه‌وه، به‌لام من به‌چاوی خۆم پیغه‌مبه‌رم دیوه (دروودی خودای له‌سهرین) ئاوا وه‌ک ئیستای من به‌راوه‌ستانه‌وه شتی خواردۆته‌وه! (ب/د).

۲۶۶۶- وَأَرْسَلَتْ أُمُّ الْفَضْلِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِقَدَحٍ لَبَنٍ وَهُوَ وَقِفٌ عَلَى بَعِيرِهِ فَشَرِبَهُ. رواه البخاري^(۳):

پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) له‌کیوی عه‌ره‌فه وه‌ستابوو ئوممو فه‌ضل قاپی شیریی بو‌نارد، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) شیره‌که‌ی وه‌رگرت و به‌سه‌رپشتی وشتره‌که‌یه‌وه خواردیه‌وه (ب).

۲۶۶۷- ولمس وأبي داود والترمذي: نهی النبي (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الشُّرْبِ قَائِمًا^(۴):

پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) جله‌وگیری ده‌کرد له‌شت خواردنه‌وه به‌راوه‌ستانه‌وه (م/د/ت).

۲۶۶۸- عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ) قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَشْرَبُ قَائِمًا وَقَاعِدًا. رواه الترمذي وصححه^(۵):

(۲) بخاري (تجريد): ۵۶۱۵ / ۸۴۹ ، ۵۶۱۶.

(۳) بخاري (تجريد): ۵۶۱۷ / ۸۵۰ ، ۱۶۳۷ (رياض/ ۲ ل- ۲۶۷ ژ: ۷۶۲).

(۴) مسلم. اشربة: ۵۲۴۸.

(۵) صحيح عند الترمذي.

له عه‌مری کو‌ری شو‌عه‌یبه‌وه له باوکیه‌وه له باپی‌ریه‌وه (ره‌زای خودای گه‌رده‌یان لی‌بی) گو‌تی: به چاوی خو‌م دیومه که پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهری‌ن) هه‌م به دانیش‌تنه‌وه‌و هه‌م به راوه‌ستانه‌وه شتی ده‌خواردنه‌وه (ت:ص).

۲۶۶۹- ولمسلم: لَا يَشْرَبَنَّ أَحَدٌ مِنْكُمْ قَائِمًا فَمَنْ نَسِيَ فَلْيَسْتَقِیْ^(۶):

حه‌زه‌رت (دروودی خودای له‌سهری‌ن) ده‌فه‌رمو‌ی: که‌ستان به پی‌وه شت مه‌خونه‌وه، نه‌گه‌ر له‌بیرتان نه‌بوو، وه شتتان به پی‌وه - خواردنه‌وه خو‌تان بر‌شیننه‌وه! (م).

۲۶۷۰- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى عَنِ التَّفَخُّ فِي الشَّرَابِ. فَقَالَ رَجُلٌ الْقَدَاةُ أَرَاهَا فِي الْإِنَاءِ؟ قَالَ: أَهْرِفُهَا. قَالَ: فَإِنِّي لَا أَرَوِي مِنْ نَفْسٍ وَاحِدٍ؟ قَالَ: فَأَبِنِ الْقَدَحَ إِذَنْ عَنْ فَيْك. رواه الترمذي وأبو داود^(۷):

ئه‌بو سه‌عید (خودای لی‌رازی بی‌ن) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهری‌ن) نه‌یده‌هیش‌ت که له‌کاتی شت خواردنه‌وه‌دا فو‌وی لی‌بک‌ری، پی‌او‌ی گو‌تی: ئه‌ی نه‌گه‌ر پوو‌شکه‌یه‌کم به‌سه‌ر ئاو‌ه‌که‌وه له‌ناو جامه‌که‌دا دی چو‌ن بکه‌م؟ فه‌رمو‌ی: به لی‌وی جامه‌که بیر‌ژه گو‌تی: باشه ئه‌ی نه‌گه‌ر به‌یه‌ک بین تی‌رم نه‌خواردنه‌وه چی بکه‌م؟ فه‌رمو‌ی: جامه‌که له ده‌مت دو‌ور بکه‌ره‌وه‌و ئه‌وسا هه‌ناسه بده‌و دی‌سانه‌وه تی‌ هه‌لچۆ‌ره‌وه تا تی‌ر ده‌خو‌یته‌وه (ت-ص-د).

۲۶۷۱- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا شَرِبَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَتَنَفَّسْ فِي الْإِنَاءِ. وَفِي رِوَايَةٍ: وَرَدَتْ فِي الشَّرْحِ: نَهَى عَنِ الشَّرْبِ مِنْ ثُلْمَةٍ الْقَدَحِ^(۸):

ئه‌بو قه‌تاده (خودای لی‌رازی بی‌ن) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهری‌ن) فه‌رمو‌ی: که شت ده‌خونه‌وه له‌ناو جامه‌که‌دا هه‌ناسه مه‌ده‌ن (ش/د/ت). له

(۶) مسلم. اشربة: ۵۲۴۷.

(۷) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

(۸) مسلم. اشربة: ۵۲۵۳، ۶۱۴. بخاري. أطعمة: ۵۶۲۸.

گیرانه‌وه‌یه‌کا که له شه‌رحه‌که‌دا نووسراوه: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌رین) جلّه‌وگیری ده‌کرد له‌وه که له ئاستی که‌لایی شکاویی جامه‌وه شت بخوریته‌وه.

۲۶۷۲- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَتَنَفَّسُ فِي الشَّرَابِ ثَلَاثًا وَيَقُولُ: إِنَّهُ أَرَزَى وَأَبْرَأُ وَأَمْرَأُ. قَالَ أَنَسٌ فَأَنَا أَتَنَفَّسُ فِي الشَّرَابِ ثَلَاثًا. رواهما الأربعة^(۹):

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌رین) به‌سی بین ده‌یخواره‌وه، وه ده‌یفه‌رموو: ئاوا پیاو باشتر تیراو ده‌بی و بی ده‌ردو خوشتریشه ئه‌نه‌س گوئی: له‌به‌ر ئه‌وه من خومیش به‌سی بین شت ده‌خومه‌وه. (ش/د/ت - خودایان ئی رازی بئ).

۲۶۷۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تَشْرَبُوا وَاحِدًا كَشْرَبِ الْبَعِيرِ وَلَكِنْ اشْرَبُوا مِثْلَى وَثَلَاثَ وَسَمُوا إِذَا أَنتُمْ شَرِبْتُمْ وَاحْمَدُوا إِذَا أَنتُمْ رَفَعْتُمْ. رواه الترمذي^(۱۰):

ئیبینو عه‌بیاس (خودایان ئی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌رین) ده‌فه‌رموی: وهك وشتر به‌یه‌ك بین بینی پیوه‌مه‌نین، به‌لام به‌دوو بین با به‌سی بین شت بخونه‌وه، له‌ پیشه‌وه ناوی خودا بینن و له‌ پاشیشه‌وه سوپاس و ستایشی خودا بکه‌ن (ت-سند غریب).

۲۶۷۴- وَعَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) شَرِبَ لَبَنًا فَمَضْمَضَ مِنْهُ وَقَالَ: إِنْ لَهُ دَسْمًا: رواه البخاري^(۱۱):

^(۹) مسلم. أشربة: ۵۲۵۵. أبو داؤد. أشربة: ۳۷۲۷. ترمذی أشربة: ۱۸۸۴. بخاری. أشربة: ۵۶۲۸، ۵۶۳۱.

^(۱۰) بسند غریب یۆیده ما قبله (شرحه).

^(۱۱) بخاری (تجرید): ۲۱۱/۱۵۵، ۵۶۰۹. أخرجه مسلم في الحیض، باب نسخ الوضوء ممّا مسته النار

رقم: ۲۵۸ (هامش تجرید).

دیسان گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) جاری شیریی خوارده‌وه، له پاشا ئاوی له ده‌می رادا، فهرمووی: شیر چه‌وریی و به‌لخی هه‌یه (ب).
 ۲۶۷۵- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ اخْتِثَاثِ الْأَسْقِيَةِ. رواه الأربعة^(۱۲):

ئه‌بو سه‌عید (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) نه‌هی ده‌کرد له‌وه که ده‌م و هه‌نگلی کونده‌و مه‌شکه هه‌لپیچ بکری و ئینجا ده‌می پیوه بنری و ئاوی ئی بخوریته‌وه (ش/د/ت).

۲۶۷۶- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: دَخَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَرَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ وَهُوَ يُحَوِّلُ الْمَاءَ فِي حَائِطِهِ فَقَالَ: إِنْ كَانَ عِنْدَكَ مَاءٌ بَاتَ هَذِهِ اللَّيْلَةَ فِي شَنْ وَإِلَّا كَرَعْنَا. قَالَ: بَلَى عِنْدِي مَاءٌ بَاتَ فِي شَنْ. رواه أبو داود والبخاري وزاد: فَأُطْلِقَ إِلَى الْقَرِيشِ فَسَكَبَ مَاءً فِي قَدَحٍ، وَحَلَبَ عَلَيْهِ مِنْ دَاجِنٍ لَهُ، فَشَرِبَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ أَعَادَ، فَشَرِبَ صَاحِبُهُ^(۱۳):

جابر (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) له‌گه‌ل پیاوئ له هاوړیکانی چوون بو لای پیاوئ له یاریده‌ده‌ران باخی ئاو ده‌دا، فهرمووی: ئه‌گه‌ر ئاوی وات هه‌یه که ئه‌م شه‌و له کونده دابوو بئ بو‌مانی بیته، ئه‌گینا خو‌مان ده‌می تئ ده‌نیین و به‌ ده‌م له جو‌گه‌که ده‌خوینه‌وه گوتی: به‌لئ ئاوی شه‌ویی کونده‌م هه‌یه (د/ب) بوخاری (خودای ئی رازی بن) ئه‌مه‌ی پتره: جا پیاوه‌که چوو له ساباته‌که جامئ ئاوی دا‌کردو هه‌نئ شیریی له مه‌رپکی ده‌سته‌مۆ تئ دوشی و پی‌شکه‌شی پیغه‌مبه‌ری کردو خواردیه‌وه، ئینجا جامیکی تریشی هیئا بو‌ هاوړیکه‌ی، ئه‌ویش ئه‌وه‌ی خواردیه‌وه.

^(۱۲) بخاری (تجرید): ۵۶۲۶، ۵۶۲۵/۱۸۵۱، مسلم، أشربة: ۵۲۳۹، أبو داود، أشربة: ۳۷۲۰، ترمذی، أشربة: ۸۹۰.

^(۱۳) تجرید بخاری: ۵۶۸۸/۱۸۴۸، ۵۶۲۱، (ریاض/ ۲ ل- ۲۷۱).

۲۶۷۷- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَتَى بَلْبَنَ قَدْ شِيبَ بِمَاءٍ، وَعَنْ يَمِينِهِ أَغْرَابِيُّ وَعَنْ شِمَالِهِ أَبُو بَكْرٍ، فَشَرِبَ، ثُمَّ أُعْطِيَ الْأَغْرَابِيُّ، وَقَالَ «الْأَيْمَنَ الْأَيْمَنَ». رواه الأربعة^(۱۴):

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بن) گوتی: جامی شیراویان هینا بو پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌ربین) له‌وکاته‌دا عاره‌بیکی ده‌شته‌کی له‌لای راستی پیغه‌مبه‌ره‌وه بوو (دروودی خودای له‌س‌ربین) وه ئه‌بو به‌ک‌ریش له‌لای چه‌پیه‌وه بوو، جا که پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌ربین) لیی خوارده‌وه جامه‌که‌ی دا به‌عه‌ربه‌ ده‌شته‌کییه‌که‌و فه‌رمووی: لای راست له‌پیشت‌ره، لای راست له‌پیشت‌ره (ش/د/ت).

۲۶۷۸- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: سَاقِيَ الْقَوْمِ آخِرُهُمْ شُرْبًا. رواه أبو داود والترمذي وصححه^(۱۵):

ئه‌بو قه‌تاده (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌ربین) فه‌رمووی: ئاوگ‌یر (له‌ناو کو‌ردا) خو‌ی له‌پاش هه‌موویانه‌وه ئاو ده‌خواته‌وه (د/ت:ص).

۱۸) ستایش‌کردن له‌پاش خواردن و خواردنه‌وه:

الحمد عقب الأكل والشراب

۲۶۷۹- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ إِذَا رَفَعَ مَائِدَتَهُ قَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، غَيْرَ مَكْفَى، وَلَا مُودَّع وَلَا مُسْتَفْنَى عَنْهُ، رَبَّنَا. رواه الخمسة إلا مسلما^(۱):

ئه‌بو ئومامه (خودای ئی رازی بن) گوتی: له‌پاش ناخواردن که سفره‌که هه‌لده‌گیرا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌ربین) ده‌یفه‌رموو: سوپاس و ستایش و

(۱۴) بخاری. أشربة: ۵۶۱۹. أبو داود. أشربة: ۴۷۲۶. مسلم. أشربة: ۵۲۵۷. ترمذی. أشربة: ۱۸۹۳.

(۱۵) صحيح عند الترمذی.

(۱) تجريد بوخاری: ۵۴۵۸ / ۱۸۲۰، ۵۴۵۹.

حه‌مدی‌کی زۆری پاک و پیروز بۆ خودای په‌روه‌ردگارمان، نه‌که‌س جی‌گه‌ی ئه‌و ده‌گیرنه‌وه‌و نه‌ ئه‌وزاته‌ پشت گوی ده‌خری، وه‌ که‌س نیه‌ که‌ له‌ خودا بی‌ نیاز بی، ئه‌و خوادى ئیمه‌یه‌ (ب/د/ت/ن).

۲۶۸۰- وللبخاري (رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ): الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَفَانَا وَأَرْوَانَا، غَيْرَ مَكْفَى، وَلَا مَكْفُورٌ^(۲):

بوخاری (خودای ئی‌رازی بی) ریوایه‌ت ده‌کا: حه‌زهرت (دروودی خودای له‌سه‌ربین) فه‌رموویه‌تی له‌ پاش نان خواردن: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَفَانَا وَأَرْوَانَا، غَيْرَ مَكْفَى، وَلَا مَكْفُورٌ: سوپاس و ستایش بۆ خودا که‌ هه‌ر خۆی به‌س و به‌شمان ده‌کا و هه‌ر خۆی تی‌راومان ده‌کا، نه‌که‌س ده‌توانی جی‌گه‌ی ئه‌و بگیریته‌وه، نه‌ که‌س راده‌ی ده‌که‌وی که‌ نا سوپاسی ئه‌و زاته‌ بکا.

۲۶۸۱- ولمسلم والترمذي: إِنَّ اللَّهَ لَيَرْضَى عَنِ الْعَبْدِ أَنْ يَأْكُلَ الْأَكْلَةَ فَيَحْمَدُهُ عَلَيْهَا أَوْ يَشْرَبَ الشَّرْبَةَ فَيَحْمَدُهُ عَلَيْهَا^(۳):

ئیمامی موسلیم و ئیمامی تیرمیذی (خودای گه‌وره‌ رازی بی لیبیان) ده‌گیرنه‌وه: حه‌زهرت (دروودی خودای له‌سه‌ربین) فه‌رموویه‌تی: خودا خۆشنوود ده‌بی له‌ به‌نده‌ی خۆی به‌وه: که‌ کاتێ شتی ده‌خوا، یا شتی ده‌خواته‌وه‌ سوپاسی خودای له‌سه‌ر بکا (م/ت).

۲۶۸۲- ولأصحاب السنن: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا فَرَغَ مِنْ طَعَامِهِ قَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا وَأَسْقَانَا وَجَعَلَنَا مُسْلِمِينَ^(۴):

ئیمامان ئه‌بو داود و تیرمیذی و نه‌سائی (خودای گه‌وره‌ به‌که‌رمی خۆی پاداشی باشی گه‌وره‌یان بداته‌وه) ده‌گیرنه‌وه: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربین) که‌ ئی ده‌بووه‌ له‌ خواردن و خواردنه‌وه‌ ده‌یفه‌رموو: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا وَأَسْقَانَا وَجَعَلَنَا مُسْلِمِينَ.

(۲) تقدم تخريجه حديث الرقم: ۲۶۷۹/۱.

(۳) مسلم. الذكر والدعاء: ۶۶۶.

(۴) سكت عنه الشارح.

سوپاس بۆ ئەو خودایه که نان و ئاوی داوه پیمان و له هه‌مان کاتا کردوینی به موسولمان.

۲۶۸۳- ولأبي داود والنسائي: كَانَ إِذَا أَكَلَ أَوْ شَرِبَ قَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَ وَسَقَى وَسَوَّغَهُ وَجَعَلَ لَهُ مَخْرَجًا^(۵) :

سوپاس و ستایش بۆ ئەو خودایه‌ی که نان و ئاومان دهداتێ و له هه‌مان کاتا ره‌هایان ده‌کاو ده‌روو و ده‌ربازگه‌یان بۆ ده‌کاته‌وه (د/ن).

۲۶۸۴- عَنْ مُعَاذِ بْنِ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أَكَلَ طَعَامًا فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنِي هَذَا وَزَوَّدَنِيهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ وَلَا قُوَّةٍ. غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ. رواه الترمذي وأبو داود^(۶) :

موعادی کوپی ئەنه‌س (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای هه‌سره‌یی) فهرمووی: که‌سێ له پاش نانخواردن بڵێ: الحمد لله الذي أطعمني هذا وزدني من غير حول ولا قوة: سوپاس بۆ خودا که به‌م ده‌سته‌و سانه‌ی خۆمه‌ ئەم خۆراک و رۆژیه‌ی پێ داوم، فهرمووی: که‌سێ له‌پاش نانخواردن ئاوا بڵێ: خودا له‌ گونا‌هی له‌وه‌به‌ری خۆش ده‌بی (ت-س/ح-د).

۲۶۸۵- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ طَعَامًا فَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهِ وَأَطْعِمْنَا خَيْرًا مِنْهُ. وَإِذَا سَقَى لَبَنًا فَلْيَقُلْ اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهِ وَزِدْنَا مِنْهُ. فَإِنَّهُ لَيْسَ شَيْءٌ يُجْزَى مِنَ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ إِلَّا اللَّبَنُ. رواه أبو داود والترمذي^(۷) :

ئیبناو عه‌باس (خودایان ئی رازی بێ) گوتی: ئەگه‌ر یه‌کیکتان شتیکی خوارد بابلێ: اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهِ وَأَطْعِمْنَا خَيْرًا مِنْهُ: خودایه! پیت و به‌ره‌که‌تی تیخه‌ بۆمان و له‌مه‌ باشترمان بده‌ری و به‌زیادی بکه‌. کاتیکیش که شیر ده‌خۆنه‌وه بڵێن: اللَّهُمَّ

(۵) سکت عنه الشارح.

(۶) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

(۷) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

بَارِكْ لَنَا فِيهِ وَزِدْنَا مِنْهُ: خودایه! پیټ و فه‌ری تیخه و بۆمانی زیاد که چونکه جگه له شیر هیچی تر بریی خواردن و خواردنه‌وه ناکه‌وی (د/ت-س/ح).

۱۹) ده‌فرو قاپ و حاجه‌ت: (الآواني)

۲۶۸۶- عَنْ حُدَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تَشْرَبُوا فِي آيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، وَلَا تَلْبَسُوا الْحَرِيرَ وَالْدِّبَاجَ، فَإِنَّهَا لَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَلَكُمْ فِي الْآخِرَةِ رَوَاهُ الْخُمَيْسِيُّ، وَفِي رِوَايَةٍ: مَنْ شَرِبَ فِي إِنَاءٍ مِنْ ذَهَبٍ أَوْ فِضَّةٍ فَإِنَّمَا يُجْرَجُ فِي بَطْنِهِ نَارًا مِنْ جَهَنَّمَ^(۱):

حودیفه (خودای نازی بن) گوټی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌فهرموټی: له حاجه‌تی زیږو زیودا شت مه‌خوون و مه‌خوونه‌وه، وه ئاوریشم و دیباجیش له‌به‌ر مه‌که‌ن، چونکه ئەمانه له جیهانا بو‌ئەوانه‌وه له قیامه‌تا بو‌ خو‌مانه (ش/د/ت/ن) له گټ‌پ‌رانه‌وه‌یه‌کا: هه‌ر که‌سێ له حاجه‌تی زیږدا یا له حاجه‌تی زیودا شت بخوا، یا شت بخواته‌وه قلیه‌قلپ ناگری ده‌وز‌ه‌خ ده‌پ‌ژینیت‌ه ناوسکی خو‌یه‌وه.

۲۶۸۷- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: غَطُّوا الْإِنَاءَ وَأَوَكُوا السَّقَاءَ وَأَغْلِقُوا الْبَابَ وَأَطْفِئُوا السَّرَّاجَ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَحُلُّ سَقَاءَ وَلَا يَفْتَحُ بَابًا وَلَا يَكْشِفُ إِنَاءً فَإِنْ لَمْ يَجِدْ أَحَدَكُمْ إِلَّا أَنْ يَغْرُضَ عَلَى إِنَائِهِ عُودًا وَيَذْكُرَ اسْمَ اللَّهِ فَلْيَفْعَلْ فَإِنَّ الْفَوَيْسِقَةَ تُضْرَمُ عَلَى أَهْلِ الْبَيْتِ بَيْتَهُمْ. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ. وَلَفْظُ أَبِي دَاوُدَ: أَغْلِقْ بَابَكَ وَادْكُرْ اسْمَ اللَّهِ وَأَطْفِئْ مِصْبَاحَكَ وَادْكُرْ اسْمَ اللَّهِ وَخَمِّرْ إِنَاءَكَ وَلَوْ يُعَوِّدُ تَعْرِضُهُ عَلَيْهِ وَادْكُرْ اسْمَ اللَّهِ وَأَوَكِ سِقَاءَكَ وَادْكُرْ اسْمَ اللَّهِ^(۲):

جابر (خودای نازی بن) گوټی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رموټی: سه‌ری قاپ و حاجه‌ت بنیینه‌وه و ده‌مب‌ین‌ی کونده‌وه مه‌شکه بیه‌ستن و ده‌رگا

(۱) تجرید بخاری: ۱۸۵۴/ ۵۶۲۴، ۵۶۳۰، ۵۶۳۱، مسلم. لباس وزینة: ۵۳۶۱. نسائی. زینة: ۵۳۱۶.

(۲) بخاری. أشربة: ۵۶۲۱، ۵۶۲۲، مسلم. أشربة: ۵۲۱۴، ۵۲۱۸. تجرید: ۱۸۶۱/ ۵۶۰۵، ۲۶۰۶ = به‌رگی/ ۵ ل/ ۱۴۴.

داخن و چرابکوژینه‌وه، چونکه شه‌یتان ده‌میی‌نی کونده‌و جه‌وه‌نده‌و مه‌شکه ناکاته‌وه و ده‌رگای داخراو ناکاته‌وه و سه‌ری حاجه‌ت هه‌لناداته‌وه، خو ئه‌گه‌ر هه‌ر هیچ‌تان ده‌ست نه‌که‌وت چلنی دار له سه‌رباری پانی له‌سه‌ر ده‌می حاجه‌ته‌که دانین و ناوی خودا بینن، گه‌لی جاریش مشک چرا قلیپ ده‌کاته‌وه و ماله‌که ده‌سووتینی به‌سه‌رخاوه‌نه‌که‌یدا (ش/د/ت). گفته‌ی (د): ده‌رگا‌که‌ت داخه‌و ناوی خودا بینه، چرا‌که‌ت بکوژینه‌وه و ناوی خودا بینه، سه‌ری حاجه‌ته‌که‌ت داپوشه‌و ناوی خودا بینه، ده‌میی‌نی کونده‌و مه‌شکه‌که‌ت ببه‌سته‌و ناوی خودا بینه.

۲۶۸۸- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: غَطُّوا الْإِنَاءَ وَأَوْكُوا السَّقَاءَ فَإِنَّ فِي السَّنَةِ لَيْلَةً يَنْزِلُ فِيهَا وَبَاءٌ لَا يَمُرُّ بِإِنَاءٍ لَيْسَ عَلَيْهِ غِطَاءٌ أَوْ سِقَاءٍ لَيْسَ عَلَيْهِ وَكَاءٌ إِلَّا نَزَلَ فِيهِ مِنْ ذَلِكَ الْوَبَاءِ. رواه مسلم^(۳):

دیسان گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دیه‌ودی خودای له‌سه‌ربین) فه‌رمووی: سه‌ری قاپ و حاجه‌ت بنینه‌وه و ده‌میی‌نی کونده‌و جه‌وه‌نده‌و مه‌شکه‌و شتی وا ببه‌ستن، چونکی هه‌موو سالی شه‌ویکی وای تیا‌دایه که په‌تای تیا ده‌که‌ویته‌وه، نه‌و په‌تایه به‌لای هه‌ر ده‌فریکا به‌روا که سه‌ری نه‌نرابیته‌وه، وه به‌لای هه‌رجه‌وه‌نده‌و خیگه‌یه‌کا به‌روا که ده‌میی‌نی نه‌به‌سرابی ده‌چیته‌و ناوی (م).

۲۶۸۹- → (ب/ ۱ ز/ ۲۳ ل / ۱۵/ ۳)^(۴).

۲۶۹۰- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَا عَلِمْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَكَلَ عَلَى سُكْرُجَةٍ قَطٌّ، وَلَا خَيْرَ لَهُ مُرَقَّقٌ قَطٌّ، وَلَا أَكَلَ عَلَى خِوَانٍ قَطٌّ. قِيلَ لِقَتَادَةَ فَعَلَى مَا كَانُوا يَأْكُلُونَ؟ قَالَ: عَلَى السُّفْرِ. رواه البخاري والترمذي^(۵):

(۳) مسلم. أشربة: ۵۲۲۲.

(۴) تقدم تخريجه في رقم: ۱۷۷/۱۵ مجلد/ ۱ تسلسل/ ۲۳.

(۵) بخاري: ۵۴۱۵ تجريد/ ۵ ل/ ۸۱ رقم: ۱۸۰۲ م/ ۵۲۸۶، ۵۴۵۰.

ئەنەس (خودای ئی رازی بێ) گوتی: من ئاگام ئی بووه پیغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەربێ) لەسەر قەرەوانە‌ی رازاوه هەرگیز نانی نه‌خواردوه، یا لەسەر خوان (مێن) نانی نه‌خواردوه، یا نانی تیری بو نه‌کراوه، به‌قه‌تاده‌یان گوت: ئە‌ی له‌ سەرچی نانیان ده‌خوارد؟ گوتی: لەسەر سفره (ب/ت).

۲۶۹۱- عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ سَأَلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّا لَجَاوِرُ أَهْلِ الْكِتَابِ وَهُمْ يَطْبُخُونَ فِي قُدُورِهِمُ الْخِنْزِيرَ وَيَشْرَبُونَ فِي آيَتِهِمُ الْحَمْرَ. فَقَالَ: إِنْ وَجَدْتُمْ غَيْرَهَا فَكُلُوا فِيهَا وَاشْرَبُوا وَإِنْ لَمْ تَجِدُوا غَيْرَهَا فَارْحَضُوا بِالْمَاءِ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا. رواه الأربعة^(۶):

ئەبو ئە‌لە‌به (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پرسیم له‌ پیغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەربێ) گوتم: ئە‌ی پیغه‌مبەری خودا! ئیمه‌ له‌ ولاتی شام دروسی‌ی خاوه‌ن نامه‌کانین و له‌ ولاتی ئە‌وان داین، وه‌لحال ئە‌وان له‌ مه‌نجه‌له‌کانیان گۆشتی به‌راز ده‌کولین و له‌ قاپ و حاجه‌ته‌کانیان مه‌ی و ئاره‌ق ده‌خۆنه‌وه له‌م حاله‌دا ئیمه‌ چارمان چیه‌؟ فه‌رمووی: ئە‌گەر ده‌فریکی ترتان ده‌ست که‌وت له‌وه‌دا بخۆن و بخۆنه‌وه، به‌لام ئە‌گەر حاجه‌تی ترتان ده‌ست نه‌که‌وت به‌ ئاو پاک بیان شو‌رن و ئیتر تیاياندا بخۆن و بخۆنه‌وه (د/ت/ش).

۲۶۹۲- وَقَالَ جَابِرٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): كُنَّا نَغْزُو مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَنَصِيبُ مِنْ آيَةِ الْمُشْرِكِينَ وَأَسْقِيَتِهِمْ فَتَسْتَمِعُ بِهَا فَلَا يَعِيبُ ذَلِكَ عَلَيْنَا. رواه أبو داود^(۷):

جابر (خودای ئی رازی بێ) گوتی: جارێ له‌ خزمه‌تی پیغه‌مبەردا (دروودی خودای لەسەربێ) که‌ ده‌چووین بو‌ غه‌زا قاپ و قاجاخ و کونده‌و ئە‌م جو‌ره‌ شتانه‌ی بته‌رسته‌کانمان ده‌ست ده‌که‌وت وه‌ بو‌ خۆمان به‌کارمان ده‌هینا، پیغه‌مبەر ش (دروودی خودای لەسەربێ) بو‌ ئە‌مه‌ هه‌چ خراپه‌ی ئی نه‌ده‌گرتین (د).

(۱) بخاری، أطعمة: ۵۴۹۶. أخرجه مسلم في العيد (عینی/ ۲۱ ص ۹۶).

(۷) سکت عنه الشارح.

۲۶۹۳- وَسُئِلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ قُدُورِ الْمَجُوسِ فَقَالَ: أَثْقَرُهَا غَسْلًا وَاطْبُخُوا فِيهَا. رواه الترمذي. نَسَأَلُ اللَّهَ التَّوْفِيقَ لِمَا يَجِبُ وَيَرْضَى آمِينَ^(۸):

بۆ تیانجەو مەنجەلی مەجووسیان پرسیار کرا لە پیڤەمبەر (درودی خودای لەسەربین) فەرمووی: پاک بە ئاو بیان شۆرن و شتیان تیا بکولێن و بیخۆن. (ت: حدیث مشهور).

۲۰) بەشی سییەم: میوانداری و نان خواردن بە کۆمەڵی

الفصل الثالث: في طعام الجماعة والضيافة

۲۶۹۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: طَعَامُ الْإِثْنَيْنِ كَافِي الثَّلَاثَةِ، وَطَعَامُ الثَّلَاثَةِ كَافِي الْأَرْبَعَةِ. رواه الشيخان والترمذي^(۱):

ئەبو هورەیرە (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پیڤەمبەر (درودی خودای لەسەربین) فەرمووی: نانی دوو کەس بەشی سێ کەس دەکا، وە نانی سێ کەس بەشی چوار کەس دەکا (ش/ت).

۲۶۹۵- ولمسلم والترمذي: طَعَامُ الْوَاحِدِ يَكْفِي الْإِثْنَيْنِ وَطَعَامُ الْإِثْنَيْنِ يَكْفِي الْأَرْبَعَةَ وَطَعَامُ الْأَرْبَعَةِ يَكْفِي الثَّمَانِيَةَ. رواه الأربعة^(۲):

موسلیم و تیرمیزی (خودایان ئی رازی بێ) دەگێڕنەو: هەزەرت (درودی خودای لەسەربین) فەرموویەتی: نانی یەک کەس بەشی دوو کەس دەکا، وە نانی دوو کەس بەشی چوار کەس دەکا وە نانی چوار کەس بەشی هەشت کەس دەکا.

۲۶۹۶- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا كَفَى أَحَدُكُمْ خَادِمُهُ طَعَامَهُ حَرَّهُ وَدُخَانَهُ فَلْيَأْخُذْ بِيَدِهِ فَلْيُقْعِدْهُ مَعَهُ فَإِنَّ أَبِي فَلْيَأْخُذْ لُقْمَةً فَلْيُطْعِمَهَا إِيَّاهُ. رواه الأربعة^(۳):

(۸) رواه الترمذ وقال هذا حديث مشهور (شرحه).

(۱) تجريدی بوخاری: ۵۳۹۲/۱۸۰۴.

(۲) مسلم. أشربة: ۵۳۳۵ - ۵۳۳۹. ترمذی. أطعمه: ۱۸۲۰.

دیسان ئه‌بو هوره‌یره (خودای گهره‌ی ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فهرمووی: کاتی که‌سیکتان نوکهره‌که‌ی نانی بو دروست ده‌کاو گره‌و دوو که‌لی لیئانی نانه‌که‌ی له‌ کوڵ ده‌کاته‌وه، با ئه‌ویش ده‌ستی بگری و له‌گه‌ل خووی داینی بۆنان خواردن جا ئه‌گه‌ر خووی نه‌یویست که له‌گه‌لیا دابنیشی، با پاروویی هه‌لبگری و بیداتی (ش/د/ت).

۲۶۹۷- وَعَنْهُ قَالَ: قَسَمَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تَمْرًا، فَأَعْطَى كُلَّ إِنْسَانٍ سَبْعَ تَمَرَاتٍ، فَأَعْطَانِي سَبْعَ تَمَرَاتٍ إِحْدَاهُنَّ حَشْفَةٌ، فَلَمْ يَكُنْ فِيْهِنَّ تَمْرَةٌ أَعْجَبَ إِلَيَّ مِنْهَا، شَدْتُ فِي مَضَاغِي. رواه البخاري والترمذي^(۴):

دیسان گوتی: جاری پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) خورمای دابه‌ش ده‌کرد به‌سه‌رمانا، هه‌ر که‌سه‌ی چه‌وت ده‌نکی ده‌داینی، چه‌وت ده‌نکیشی دا به‌من، ده‌نکیکیان نابه‌کام و وشکه‌ل بوو، به‌لام له‌گه‌ل ئه‌وه‌یشا له‌ هه‌موویان خوشتر بوو، چونکه نووسا به‌مه‌لاشوومه‌وه به‌ زه‌حمه‌ت ده‌جوورا وه‌ک ماجووم تا تاوی جوویم، له‌به‌ر ئه‌وه زۆر خوش بوو له‌لام (ب/ت).

۲۶۹۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يَقْرُنَ الرَّجُلُ بَيْنَ التَّمْرَتَيْنِ، حَتَّى يَسْتَأْذِنَ أَصْحَابَهُ. رواه الخمسة^(۵):

ئیبینو عومه‌ر (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: چه‌زهره‌ت (درویدی خودای له‌سهرین) نه‌هیی ده‌کرد له‌وه که‌ پیاو دوو ده‌نک دوو ده‌نک خورما پیکه‌وه بخوا، مه‌گه‌ر به‌ مه‌رجی هاوپیکانی ریگه‌ی ئه‌وه‌ی بده‌ن (ش/د/ت/ن).

۲۶۹۹- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: دَعَوْنَا النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى مَنْزِلِنَا فَجَاءَ بِأَصْحَابِهِ وَكَانَ يَأْمُرُ بِدُخُولِهِمْ لِلْأَكْلِ عَشْرَةَ عَشْرَةَ. رواه البخاري مطولا^(۶):

(۲) تقدم برقم: ۲۰۳۱/۶ تسلسل / ۲۱ مجلد/۲.

(۴) بخاري. أطعمة: ۵۴۱۱ تجريد / ۸۳/۵ ث: ۱۸۰۹ / ۵۴۴۱ ، ۵۴۱۱ م.

(۵) بخاري. أطعمة: ۵۴۴۱ ، ۲۴۵۵ تجريد / ۱۳- ۱۵۸ ث: ۱۰۶۵ / ۲۴۵۵ ، ۲۴۸۹ ، ۲۴۹۰. مسلم. أشربة: ۵۳۰۱

— ۵۳۰۳. أبو داود. أطعمة: ۳۸۳۴. ترمذی. أطعمة: ۱۸۱۴.

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بئ) گوتی: بۆ ناخواردن پیغه‌مبه‌رمان (درویدی خودای له‌سه‌ربئ) بانگکرد بۆماله‌وه، له‌گه‌ڵ هاو‌پیکانیا ته‌شیریفی هی‌نا، ده‌که‌س ده‌که‌س فه‌رمانی پی ده‌کردن که بچنه ژووره‌وه بۆ نان خواردن (ب).

۲۷۰ - وَقَالَ جَمَاعَةٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا نَأْكُلُ وَلَا نَشْبَعُ. قَالَ: فَلَعَلَّكُمْ تَفْتَرِقُونَ. قَالُوا نَعَمْ. قَالَ: فَاجْتَمِعُوا عَلَى طَعَامِكُمْ وَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ يُبَارِكْ لَكُمْ فِيهِ. رواه أبو داود وقال: إِذَا كُنْتَ فِي وَلِيمَةٍ فَوَضِعَ الْأَكْلُ فَلَا تَأْكُلْ حَتَّى يَأْذَنَ لَكَ صَاحِبُ الدَّارِ^(۷).

کۆمه‌لی گوتیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئیمه که نان ده‌خوین هه‌ر ده‌خوین و هه‌ر تیر نابین؟ فه‌رمووی: ره‌نگ بئ به‌ جیا جیا نان بخوون؟ گوتیان: به‌لی وایه فه‌رمووی: به‌کۆمه‌ل نان بخوون و ناوی خودای ئی بینن، ئیتر پیت و فه‌ری تی ده‌که‌وئ بۆتان! ئه‌بو داود (خودای ئی رازی بئ) به‌ سه‌نه‌دیکی صالح ئه‌م هه‌دیته‌ی ریوایه‌ت کردوه، وه‌ ده‌لی: کاتی له‌سه‌ر شایبی و شتی وای بووی که‌نان دانرا مه‌خو هه‌تا خانه‌ خوئ فه‌رمووت ئی ده‌کات، ئه‌وسا ده‌ست پی بکه‌.

۲۷۰ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُسْرِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَصْعَةٌ يُقَالُ لَهَا الْغُرَاءُ يَحْمِلُهَا أَرْبَعَةُ رَجَالٍ فَلَمَّا أَضْحَوْا وَسَجَدُوا الضُّحَى أَتَى بِتِلْكَ الْقَصْعَةِ وَفِيهَا الثَّرِيدُ - فَالْتَفَقُوا عَلَيْهَا فَلَمَّا كَثُرُوا جَنَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ أَغْرَابِي مَا هَذِهِ الْجِلْسَةُ؟ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ جَعَلَنِي عَبْدًا كَرِيمًا وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا عَنِيدًا ثُمَّ قَالَ: كُلُوا مِنْ جَوَانِبِهَا وَدَعُوا ذُرُوتَهَا يُبَارِكُ فِيهَا. رواه أبو داود وابن ماجه^(۸).

عه‌بدوللای کورپی بوسر (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌ربئ) قه‌ره‌وانه‌یه‌کی هه‌بوو ناوی غه‌راء بوو، به‌ چوار پیاو هه‌لیان ده‌گرت، چیشته‌نگاوئ - له‌پاش کردنی نوێژی چیشته‌نگاو - ئه‌و قه‌ره‌وانه‌یان پر کرد له‌ تریت و هی‌نایان، وه‌ ده‌وریان ئی دا، جا که زۆر بوون جیگه‌که

(۶) بخاري. أطعمة: ۵۴۴۹.

(۷) بسند صالح (شرحه).

(۸) بسند صالح (شرحه).

ته‌نگه‌به‌ربوو، له‌به‌ر ئه‌وه پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) هات به‌ چۆکاو له‌سه‌ر چۆک دانیش‌ت، جا عاره‌بیکی ده‌شته‌کی گوتی: ئه‌مه‌ چۆن دانیش‌تنیکه؟
 فه‌رمووی: خودا منی کردووه به‌ به‌نده‌یه‌کی به‌پێژ، وه‌ نه‌یکردووم به‌ زه‌برداریکی مله‌وپی سه‌رکه‌ش! ئینجا فه‌رمووی: له‌لاته‌نیشتیه‌وه بخۆن، له‌ناوه‌راستیه‌وه مه‌خۆن، ئاوا پیت و به‌ره‌که‌تی تی ده‌که‌وی (د-سند صالح- ابن‌ماجه).

۲۷۰۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ. وَفِي رِوَايَةٍ: فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ. رواه الأربعة^(۹).

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی‌رازی بێ) له‌ پی‌غه‌مبه‌ره‌وه (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رمووی: هه‌ر که‌سی باوه‌پی به‌ خوداو به‌ روژی دوا‌یی هه‌یه با‌قه‌درو ریزی میوانی خۆی بگری، وه‌ هه‌ر که‌سی باوه‌پی به‌ خوداو به‌ روژی دوا‌یی هه‌یه با‌سیله‌ی ره‌حم و مافی خویشایه‌تی به‌جی بێنی. له‌ گێڕانه‌وه‌یه‌کا: با‌قه‌دری دراوسی‌ی خۆی بگری، وه‌ هه‌رکه‌سی باوه‌پی به‌ خوداو به‌ روژی دواروژ هه‌یه با‌یا‌قه‌سه‌ی باش بکا، یاخود بێ ده‌نگ بێ و قسه‌ نه‌کا (ش/د/ت).

۲۷۰۳- عَنْ أَبِي شَرِيحٍ الْكَلْبِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ، جَائِزَتُهُ يَوْمَ وَلَيْلَةٍ، وَالضَّيَافَةُ ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ، فَمَا بَعْدَ ذَلِكَ فَهُوَ صَدَقَةٌ، وَلَا يَحِلُّ لَهُ أَنْ يَتَوَلَّى عِنْدَهُ حَتَّى يُخْرِجَهُ. رواه أبو داود^(۱۰).

ئه‌بو شوره‌یحی ئه‌ل-که‌عبی (خودای ئی‌رازی بێ) گوتی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: هه‌ر که‌سی باوه‌پی به‌ خوداو به‌ روژی دوا‌یی هه‌یه با‌قه‌دری میوانی خۆی بگری خه‌لاتی میوان که‌ بریتییه‌ له‌ مه‌سه‌ره‌فی زیاده‌

(۹) تجرید/ ۵/ ل ۲۰۹ ژ: ۱۹۳۰ / ۶۰۱۸ / ۱۷۷۲ / ۵۱۸۵. مسلم. ایمان: ۱۷۴.

(۱۰) والكلمة الأولى منه للشيخين (شرحه).

ناسایی بوی شهوو روژیکه، وه میوانداریی ههتا سی روژه، وه له سی روژ زیاتر خیرو بهخششه، وه دروست نیه که میوان له مالی خانهخوی دایکوتی ههتا بیزاری دهکا (د).

۲۷۰۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَفْشُوا السَّلَامَ وَأَطْعَمُوا الطَّعَامَ وَاضْرِبُوا الْهَامَ ثُورُتُوا الْجَنَانَ. وَفِي رِوَايَةٍ: اعْبُدُوا الرَّحْمَنَ وَأَطْعَمُوا الطَّعَامَ وَأَفْشُوا السَّلَامَ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِسَلَامٍ. رواه الترمذي وصححه^(۱۱):

ئهبو هورهیره (خودای ئی رازی بئ) گوئی: پیغهمبهر فهرمووی: سهلام پهخش بکهنهوه و نان و خواردمهنی به مهردوم بدهن و له شهرا نازابن و له کهلهی سهری دورژمن بدهن تا چاو ترسینیان بکهن، ئهگهر ئهمانه بکهن ئیتر چوونه بههشت به شادی و خوشی مسوگهر دهکهن! له گپراڼهوهیهکا: خودای گهورهو میهرهبان بپهرستن و بندهگی ههر بو ئه و بکهن و نان و خواردمهنی به خهک بدهن و له جهنگا خیرا بن و له میشکی دوشمن بدهن، ئیتر به خوشی و شادی دهچنه بههشت (ت:ص).

۲۷۰۵ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَنَعَ أَبُو الْهَيْثَمِ بْنُ التَّيْهَانِ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) طَعَامًا فَدَعَا النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَصْحَابَهُ فَلَمَّا فَرَعُوا قَالَ: أَثْبِتُوا أَخَاكُمْ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا إِثْبَتُهُ قَالَ: إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا دَخَلَ بَيْتَهُ فَأَكَلَ طَعَامَهُ وَشَرِبَ شَرَابَهُ فَدَعَا لَهُ فَذَلِكَ إِثْبَتُهُ^(۱۲):

جایبر (خودای ئی رازی بئ) گوئی: ئهبو ههیهثمی کوپی تهیهان نانی دروست کردو پیغهمبهر و هاوریکانی بانگ کرد، کاتی له نانخواردن بوونهوه فهرمووی: پاداشی چاکهی ئهم برایهتان بدهنهوه عهرزبان کرد: ئهی پیغهمبهری خودا! چوڻ چوڻی پاداشی چاکهی بدهینهوه؟ فهرمووی: پیاو که دهچنه مالی و نان و ناوی

(۱۱) صحیح عند الترمذی.

(۱۲) بسند صالح (شرحه).

دهخۆن و نمه‌کی ده‌که‌ن ئه‌گه‌ر نزای خیری بۆ بکه‌ن ئه‌وه پاداشی چاکه‌ی ده‌ده‌نه‌وه و پیاوه‌تی ئه‌ویان له پیش چاوه (د-سند صالح).

۲۷۰۶ - وَأَكَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عِنْدَ سَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ فَجَاءَ بِخُبْزٍ وَزَيْتٍ فَأَكَلَ ثُمَّ قَالَ: أَفْطَرَ عِنْدَكُمْ الصَّائِمُونَ وَأَكَلَ طَعَامُكُمْ الْأَبْرَارُ وَصَلَّتْ عَلَيْكُمْ الْمَلَائِكَةُ. رواهما أبو داود^(۱۳):

گوته‌ی: جارێ پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) له‌لای سه‌عدی کوپری عوباده‌ نان و رۆن زه‌یتونی خوارد، جا که ده‌ستی هه‌لگرت فه‌رمووی: هه‌میشه‌ رۆژه‌وانان به‌ربانگ له‌ لاتان بکه‌نه‌وه، وه هه‌موو کاتێ پیاوچاکان و خاسان نان و ئاوتان بخۆن، وه به‌ر ره‌حمه‌ت و نزای باشی فریشه‌کان بکه‌ون! (د-سند صالح).

۲۱) به‌شی چواره‌م: باسی خوارده‌مه‌نی:

الفصل الرابع: في الطعام

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ - ۱۷۲/۲}.

ئه‌ی که‌سانێ که باوه‌رتان هه‌یه به‌ خودا! بخۆن له‌و خوارده‌مه‌نییه‌ باش و پاکانه که ئێمه کردوومان به‌ رزق و رۆژی ئێوه و سوپاسی خودا بکه‌ن، ئه‌گه‌ر په‌رستش و به‌نده‌یی بۆ خودا ده‌که‌ن.

۲۷۰۷ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ خِيَّاطًا دَعَا النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَطْعَامٍ صَنَعَهُ، فَذَهَبَتْ مَعَهُ فَقَرَّبَ خُبْزَ شَعِيرٍ وَمَرَقًا فِيهِ دُبَّاءٌ وَقَدِيدٌ، فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَتَّبِعُ الدُّبَّاءَ مِنْ حَوَالِي الْقَصْعَةِ، فَلَمْ أَزَلْ أَحِبُّ الدُّبَّاءَ بَعْدَ يَوْمَيْهِ. رواه الخمسة^(۱):

^(۱۳) بسند صالح (شرحه).

^(۱) تجريد بخاري/ ۳ - ۲۳ ژماره/ ۹۵۰ / ۲۰۹۲، ۵۳۷۹، ۵۴۲۰، ۵۴۳۵، ۵۴۳۳، ۵۶۳۷، ۵۴۳۶، ۵۴۲۹.

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بن) گوتی: به‌رگدرووی ئانی دروست کرد، بۆ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) و بانگی کرد، گوتی: منیش له‌گه‌ل حه‌زه‌تدا چووم، که نانه‌که‌ی دانا بریتی بوو له‌ نانی جوو مه‌رگه‌ی کووله‌که‌و له‌تکه‌ گوشت، سه‌رنجم دا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) له‌م لاو‌لای له‌گه‌نه‌که‌وه کووله‌که‌که‌ی ده‌چنیه‌وه‌و ده‌یخوارد، ئیتر منیش له‌و روژه‌وه‌هه‌تا ئیستا حه‌زم له‌ کووله‌که‌یه. (ش/د/ت/ن).

۲۷۰۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْكُلُ الرُّطَبَ بِالْقَثَاءِ. رواه الأربعة^(۲):

عه‌بدوللای کوپی جه‌عفه‌ر (خودایان ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌رم دی (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌ریکه‌ خورما (رووتاب) ی به‌ تروزییه‌وه‌ ده‌خوارد وه‌ فه‌رمووی: فینکیی تروزیه‌که‌ گهرمی خورماکه‌ ده‌شکینن (ش/د/ت).

۲۷۰۹- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْكُلُ الْبُطِخَ بِالرُّطَبِ فَيَقُولُ « نَكْسِرُ حَرًّا هَذَا بِرْدِ هَذَا وَبَرْدِ هَذَا بِحَرِّ هَذَا. رواه أصحاب السنن^(۳):

عائیشه (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) کاله‌کی به‌ رووتابه‌وه‌ ده‌خواردو ده‌یفه‌رموو: گهرمی ئه‌مه‌یان به‌ساردیی ئه‌مه‌یان و ساردیی ئه‌مه‌یان به‌ گهرمی ئه‌مه‌یان ده‌شکینن! (د/ت/ن-س/ح).

۲۷۱۰- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِمَرِّ الظُّهْرَانِ وَنَحْنُ نَجْنِي الْكَبَاثَ فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَيْكُمْ بِالْأَسْوَدِ مِنْهُ، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَأَنَّكَ رَعَيْتَ الْغَنَمَ قَالَ: نَعَمْ وَهَلْ مِنْ بَنِي إِلَّا وَقَدْ رَعَاهَا. رواه الشيخان^(۴):

(۲) تجرید بوخاری/ ۵ ل - ۸۷ ژماره/ ۸۱۵ / ۵۴۴۷، ۵۴۴۹. مسلم. أشربة: ۵۲۹۸.

(۳) بسند حسن (شرحه).

(۴) بخاری. أطعمة: ۵۴۵۲، ۵۴۵۳. تجرید/ ۴ ل - ۴۸ ژماره/ ۱۳۶۰ / ۵۴۵۳. مسلم. أشربة: ۵۳۱۷.

جایبر (خودای ئی رازی بئ) گوتی: جاری له مه‌پولظه‌هران له خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا بووین (دیروودی خودای له‌سهرین) به‌ری دار سیواکمان ده‌چنی فه‌رمووی (دیروودی خودای له‌سهرین): ره‌شه‌که‌ی بپرن ره‌شه‌که‌ی خوشه‌ه‌ر زمانکرد: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ده‌لێی رانت له‌وه‌پاندوه‌وه که‌وا باشی ئی ده‌زانی فه‌رمووی: ئه‌دی، بوچی پیغه‌مبه‌ر هه‌یه که شوانی رانی نه‌کردبێ! (ش).

۲۷۱۱- وَأَخَذَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كِسْرَةً مِنْ خُبْزٍ شَعِيرٍ فَوَضَعَ عَلَيْهَا تَمْرَةً وَقَالَ: هَذِهِ إِذَا مَ هَذِهِ. رواه أبو داود والترمذي^(۵):

پیغه‌مبه‌ر (دیروودی خودای له‌سهرین) که‌رتی نانی جو‌ی هه‌ل‌گرت و ده‌نکی خورمای تی خست و فه‌رمووی: ئه‌مه پیخو‌ری ئه‌مه‌یه (د-سند صالح-ت).

۲۷۱۲- عَنْ ابْنِ بُسْرِ السُّلَمِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: دَخَلَ عَلَيْنَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَدَمْنَا زُبْدًا وَتَمْرًا وَكَانَ يُحِبُّ الزُّبْدَ وَالتَّمْرَ. رواه أبو داود وابن ماجه^(۶):

دوو کوپه سه‌له‌مییه‌کانی بوسر (خودایان ئی رازی بئ) گوتیان: پیغه‌مبه‌ر (دیروودی خودای له‌سهرین) هات بو مالمان، که‌رهو خورمامان بو دانا، خوشی هه‌ر چه‌زی له که‌رهو خورما بوو (د-سند صالح-ئیبینو ماجه).

۲۷۱۳- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: بَيْنَا نَحْنُ عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) جُلُوسٌ إِذْ أَتَى بِجُمَارٍ نَخْلَةٍ فَقَالَ: (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنَّ مِنَ الشَّجَرِ لَمَا بَرَكَتُهُ كَبَرَكَةِ الْمُسْلِمِ. فَظَنَنْتُهُ النَّخْلَةَ، فَأَرَدْتُ أَنْ أَقُولَ هِيَ النَّخْلَةُ يَا رَسُولَ اللَّهِ. ثُمَّ أَلْفَفْتُ فَإِذَا أَنَا عَاشِرُ عَشْرَةٍ أَنَا أَحَدُهُمْ فَسَكَتُ، فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): هِيَ النَّخْلَةُ. رواه البخاري^(۷):

ئیبینو عومه‌ر (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: جاری له جاران له خزمه‌تی هه‌زه‌رتی پیغه‌مبه‌ردا (دیروودی خودای له‌سهرین) دانیشتبووین، کو‌روکی

(۵) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

(۶) بسند صالح (شرحه).

(۷) بخاري. أطعمة: ۵۴۴.

دارخورمایان هیئا بوی، فهرمووی: دره‌ختی له‌ناو دره‌خته‌کان دا هه‌یه، وه‌ک موسولمان به‌پیت و فهره‌منیش هات به‌دلما که نه‌وه دارخورمایه، وه‌ ویستم بلیم: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! نه‌و دره‌خته دارخورمایه، به‌لام که سه‌رنجم دا به‌منه‌وه ده‌ک‌س بووین، وه‌ من له‌ هه‌مووشیان منالتر بووم، له‌به‌ر نه‌وه قسه‌م نه‌کرد، ئیتر خو‌ی فهرمووی: نه‌وه دارخورمایه! (ب).

۲۷۱۴- عَنْ سَهْلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَتْ لَنَا عَجُوزٌ تَأْخُذُ أَصُولَ السَّلْقِ، فَتَجْعَلُهُ فِي قَدْرِ لَهَا، فَتَجْعَلُ فِيهِ حَبَاتٍ مِنْ شَعِيرٍ، إِذَا صَلَّيْنَا زُرَّاهَا فَقَرَّبَتْهُ إِلَيْنَا، وَكُنَّا نَفْرَحُ بِيَوْمِ الْجُمُعَةِ مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ، وَمَا كُنَّا نَتَغَدَّى وَلَا نَقِيلُ إِلَّا بَعْدَ الْجُمُعَةِ، وَاللَّهُ مَا فِيهِ شَحْمٌ وَلَا وَدَكٌ. رواه البخاري (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) ^(۸).

سه‌هل (خودای ئی‌رازی بئ) گوتی: دایره‌یه‌کمان هه‌بوو، لاسکی سلقی ده‌هیناو به‌توژی جووه له‌ منه‌جه‌لیکا لیی‌ ده‌نا، که نویژی هه‌نیمان ده‌کرد، له‌ خزمه‌تی هه‌زه‌تدا ده‌چووین بو‌ لای، نه‌ویش نه‌و سلقاوه‌ی بو‌مان داده‌نا ئیمه‌ش ده‌مانخوارد له‌به‌ر نه‌مه‌ هه‌زمان له‌ روژی هه‌ینی بوو، به‌خوا نه‌پیوو نه‌ به‌زیشی تی‌دا نه‌بوو که‌چی چونکه‌ بو‌ پیغه‌مبه‌رو یاران‌ی ده‌کرا زور له‌لامان خو‌ش بوو نه‌و سه‌رده‌مه‌ له‌پاش نویژی هه‌ینی نانی به‌یانیمان ده‌خواردو نه‌وجا پشتوویه‌کمان ده‌داو سه‌ر خه‌ویکمان ده‌شکاندا! (ب).

۲۷۱۵- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سَأَلَ أَهْلَهُ الْأُدْمَ فَقَالُوا: مَا عِنْدَنَا إِلَّا خَلٌّ. فَدَعَا بِهِ فَجَعَلَ يَأْكُلُ مِنْهُ وَيَقُولُ: نِعْمَ الْأُدْمُ الْخَلُّ نِعْمَ الْأُدْمُ الْخَلُّ. رواه الخمسة إلا البخاري ^(۹).

جایبر (خودای ئی‌رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌ربئ) جاری داوای پیخوری له‌ خیزانی کرد، عه‌ریزان کرد: به‌س سرکه‌مان هه‌یه فهرمووی که

^(۸) بخاري. أطعمة: ۵۴۰۴.

^(۹) مسلم. أشربة: ۵۳۸ - ۵۳۳.

بیهینن، جا ده‌ستی کرد به خواردنی و ده‌یفه‌رموو: سرکه پیخوری چاکه، سرکه پیخوری چاکه (م/د/ت/ن).

۲۷۱۶- وَعَنْهُ قَالَ: أَخَذَنِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى بَيْتِهِ فَقَالَ: هَلْ مِنْ غَدَاءٍ. فَقَالُوا: نَعَمْ. فَأَتَى بِثَلَاثَةِ أَقْرَصَةٍ فَأَخَذَ قُرْصًا فَوَضَعَهُ بَيْنَ يَدَيْهِ وَأَخَذَ قُرْصًا آخَرَ فَوَضَعَهُ بَيْنَ يَدَيَّ ثُمَّ أَحَدَ الثَّلَاثِ فَكَسَرَهُ بِأَثْنَيْنِ فَجَعَلَ نِصْفَهُ بَيْنَ يَدَيْهِ وَنِصْفَهُ بَيْنَ يَدَيَّ ثُمَّ قَالَ: هَلْ مِنْ أَدَمٍ. قَالُوا: لَا. إِلَّا شَيْءٌ مِنْ خَلٍّ. قَالَ: هَاتُوهُ فَنِعِمَّ الْأَدَمُ هُوَ. رواه مسلم^(۱۰).

دیسان گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سربین) جاری بر دیمیه‌وه بو مال‌ه‌وه‌ی، فهرمووی: به‌رچا (غدهاء = نان‌ی به‌یانی) مان بو بیخن عه‌رزیاں کرد باشه، ئینجا سئ کولیره‌یان بو هیئا، کولیره‌یه‌کی هه‌لگرت و له‌به‌رده‌می خویا دایناو کولیره‌یه‌کی هه‌لگرت و له‌به‌رده‌می منا دایناو کولیره‌ی سیئه‌میشی کوت کردو نیوه‌ی له‌به‌رده‌می خویا داناو نیوه‌که‌ی تریشی له‌به‌رده‌می منا دانا، ئینجا فهرمووی: ئایا پیخور هه‌یه؟ گوتیان: نه‌ه، ته‌نیا توژی سرکه نه‌بی، فهرمووی: بیهینن سرکه پیخوری چاکه! (م).

۲۷۱۷- عَنْ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كُلُوا الزَّيْتِ وَأَدْهِنُوا بِهِ فَإِنَّهُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ. رواه الترمذي والحاكم وصححه^(۱۱).

عومه‌ر (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سربین) فهرمووی: به‌ روژ زه‌یتونه‌وه شت بخۆن و بیکه‌ن به‌ پیخوروه خوشتانی پی چه‌ور بکه‌ن و بو هه‌ندی نه‌خۆشی له‌شتانی پی به‌ه‌نوون چونکه‌ له‌ دره‌ختی‌کی پیروژو موباره‌که. (ت/حا:ص).

۲۷۱۸- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كَمَلَ مِنَ الرِّجَالِ كَثِيرٌ، وَلَمْ يَكْمُلْ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا أَسِيَّةُ امْرَأَةٍ فِرْعَوْنَ، وَمَرْيَمُ بِنْتُ عِمْرَانَ، وَإِنَّ

^(۱۰) مسلم. أشربة: ۵۲۲۳.

^(۱۱) صحيح عند الحاكم.

فَضَلَ عَائِشَةُ عَلَى النَّسَاءِ كَفَضْلِ الثَّرِيدِ عَلَى سَائِرِ الطَّعَامِ. رواه البخاري والترمذي (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا)^(۱۲):

ئەبو موسسا (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پیغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەربین) فەرمووی: زۆرکەس لە پیاوان پیاوی تەواویان ئی دەرچوووە و بوون بە پیاوی یەکی یەکی کەلە میرد، بەلام: لە ژنان هەر مەریه‌می کچی عیمران و ئاسیە‌ی ژنی فیرعه‌ون ئافره‌تی تەواو تەواویان ئی دەرچوووە، وە باوو گەوره‌یی عائیشە لە چاو ژنانی تردا وەك باوو نایابی تریت وایه لەچاو خوارده‌منیه‌کانی تردا (ب/ت).

۲۷۱۹- ولأبي داود: كَانَ أَحَبُّ الطَّعَامِ إِلَيَّ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الثَّرِيدُ مِنَ الْخُبْزِ وَالثَّرِيدُ مِنَ الْحَنَسِ^(۱۳):

گوتی: پیغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەربین) زۆر زۆر حەزی لە نان و تریت و لە چنگالی کەشک و رۆن بە خورماو وە بوو (د).

۲۷۲۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ الْمُزَنِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا اشْتَرَى أَحَدُكُمْ لَحْمًا فَلْيُكْثِرْ مَرَقَتَهُ فَإِنْ لَمْ يَجِدْ لَحْمًا أَصَابَ مَرَقَةً وَهُوَ أَحَدُ اللَّحْمَيْنِ. رواه الترمذي (وَقَالَ المصنف - طيب الله تعالى ثراه- والحديث وإن كان ضعيفاً ولكن ورد من جهة أخرى صحيحاً بلفظ: لَا يَخْفَرَنَّ أَحَدُكُمْ شَيْئًا مِنَ الْمَعْرُوفِ وَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَلْيُلْقِ أَخَاهُ بَوَجْهِ طَلْقٍ وَإِنْ اشْتَرَيْتَ لَحْمًا أَوْ طَبَخْتَ قَدْرًا فَأَكْثِرْ مَرَقَتَهُ وَاعْرِفْ لِجَارِكَ مِنْهُ^(۱۴):

عەبدوللای ئەلموزەنی (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پیغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەربین) فەرمووی: یەکیکتان کاتی گوشت دەکڕی با ئاوی مەرگه‌که‌ی زۆر بکا، چونکه ئەگەر گوشتیشی بەر نه‌که‌وی گوشتاوی بەر ده‌که‌وی، گوشتاویش

(۱۲) بخاري. أطعمة: ۵۴۱۸.

(۱۳) سكت عن درجته الشارح.

(۱۴) بسند ضعيف مع مراعاة ما جاء في نهاية الحديث (مترجم).

هەر به گوشت حلیبه (ت) دانەر (پڕ گوپی پیرۆزی له بۆن و به‌رامه‌ی به‌هه‌شت بێ) له شه‌رحه‌که‌یدا ده‌لی: ئەم فهرمودیه‌یه‌ هه‌رچه‌ند لاوازو بێ تینه‌ به‌لام له‌گه‌ڵ ئەوه‌یشا له‌ لایه‌نیکی تره‌وه‌ به‌ ساغ (سه‌حیح)ی نه‌قل کراوه‌ به‌م گفته‌یه‌: قه‌ت چاکه‌و خێرکردن (با که‌میش بێ) به‌ چاوی سووک ته‌ماشامه‌که‌ن، ئەگه‌ر گریمان نه‌تان بوو که‌ خێری بکه‌ن ئەوا له‌ته‌ک ب‌رای موسوڵمانی خۆتانا رووتان خو‌ش بێ، ئەه‌ی موسوڵمان! کاتی گوشت ده‌کریت، که‌ لێی ده‌نیت که‌می ئاوی مه‌رگه‌که‌ی زۆرکه‌و ئەسکوینی دوانی ئی بنیره‌ بۆ دراوسی‌که‌ت.

۲۷۲۱- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُحِبُّ الْحُلُوءَ وَالْعَسَلَ. رواه البخاري وأبو داود والترمذي^(۱۵):

عائیشه (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربێ) چه‌زی له‌ شیرینی و له‌ هه‌نگوین بوو (ب/د/ت).

۲۷۲۲- وَعَنْهَا عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَا عَائِشَةُ بَيْتٌ لَا تَمُرُ فِيهِ جِإَاعٌ أَهْلُهُ رواه مسلم وأبو داود والترمذي^(۱۶):

دیسان عائیشه (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربێ) فهرمووی: ئەه‌ی عائیشه! ئەو ماله‌ی که‌ خورمای تیا نه‌بێ، خه‌لکه‌که‌ی برسین! (م/د/ت).

^(۱۵) بخاري. أطعمة: ۵۴۳۱.

^(۱۶) مسلم. أشربة: ۵۳۰۴، ۵۳۰۵. أبو داود. أطعمة: ۳۸۳۰. ترمذی. أطعمة: ۱۸۱۵.

۲۲) له ناچاری دا مردار ده‌خوری: (تجاوز الميتة للمضطر)

۲۷۲۳- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلًا نَزَلَ الْحَرَّةَ وَمَعَهُ أَهْلُهُ وَوَلَدُهُ فَوَجَدَ نَاقَةً ضَلَّتْ مِنْ صَاحِبِهَا وَكَانَ سَأَلُهُ إِمْسَاكَهَا إِنْ وَجَدَهَا فَمَرَضَتْ فَقَالَتْ امْرَأَتُهُ الْخَرَّهَا. فَأَبَى فَنَفَقَتْ فَقَالَتْ اسْلُخْهَا حَتَّى نَقْدُدَ شَحْمَهَا وَلَحْمَهَا وَنَأْكُلَهُ. فَقَالَ: حَتَّى أَسْأَلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَأَلَهُ فَقَالَ: هَلْ عِنْدَكَ غَنَى يُغْنِيكَ، قَالَ: لَا. قَالَ: فَكُلُوها، قَالَ: فَجَاءَ صَاحِبُهَا فَأَخْبَرَهُ الْخَبَرَ فَقَالَ: هَلَّا كُنْتُ نَحَرْتُهَا؟ قَالَ: اسْتَحْيَيْتُ مِنْكَ. رواه أبو داود وأحمد^(۱):

جایبری کوپی سه‌مووره (خودای نازنی بی) گوتی: پیاوی خوی و خیزانی له ئه‌لحه‌ره به‌زیبون، وشتی بزر ده‌بی خاوه‌نه‌که‌ی ئه‌م پیاوه راده‌سپیژی: ئه‌گه‌ر دوزیته‌وه له‌لای خوت گلی ده‌روه بۆم، کاتی ده‌یدوزیته‌وه وشته‌که نه‌خوش ده‌که‌وی، جا ژنه‌که‌ی پیی ده‌لی: سه‌ری بپره، به‌لام ئه‌و قه‌بوول نا‌کا تا مردار ده‌بیته‌وه، ئینجا ژنه‌که‌ی پیی ده‌لی: ده‌ی که‌ولی که تا گوشت و پیوه‌که‌ی له‌به‌ر خور وشک بکه‌ینه‌وه به‌خوێوه و بیکه‌ین به‌له‌تکه گوشت یا به‌قاورمه وه بیخوین. پیاوه‌که‌ش ده‌لی: هه‌تا له پیغه‌مبه‌ر خوی (دروودی خودای له‌سه‌رب) نه‌پرسم شتی وانا‌که‌م، که لیی ده‌پرسی، ده‌فه‌رموی (دروودی خودای له‌سه‌رب): ئه‌وه‌نده‌ت دارایی هه‌یه که بی نیازت بکا؟ ده‌لی: نه‌خه‌یر ده‌فه‌رموی: ده‌بیخون گوتی: جا که خاوه‌نه‌که‌ی دی پیی ده‌لی، ئه‌ویش ده‌لی: کاشکی سه‌رت بپریایه، ده‌لی: شه‌رم له‌تو کرد ئه‌گینا سه‌رم ده‌پری (د-سند صالح- ئه‌حمه‌د).

۲۷۲۴- عَنْ الْفَجَّعِ الْعَامِرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: مَا يَحِلُّ لَنَا مِنَ الْمَيْتَةِ؟ قَالَ: مَا طَعَامُكُمْ؟ قُلْنَا: نَعْتَبِقُ وَنَصْطَبِحُ. قَالَ: ذَاكَ (وَأَبَى) الْجُوعُ. فَأَحَلَّ لَهُمُ الْمَيْتَةَ عَلَى هَذِهِ الْحَالِ. رواه أبو داود^(۲):

(۱) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

(۲) سكت عنه الشارح.

فوجه‌یعی عامیری (خودای ئی رازی بئ) گوتی: چوومه خزمه‌تی هه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سه‌ربێ) عه‌رزیم کرد: قوربان! که‌ی مرداره‌وه‌بوو هه‌لāl ده‌بئ بۆمان؟ فه‌رمووی: خۆراکتان چیه‌؟ گوتمان: ئیواران ژه‌مئ شیرو به‌یانیان ژه‌مئ شیر – ده‌خۆینه‌وه‌و به‌س! فه‌رمووی: به‌گیانی بابم برسی‌تی هه‌روا ده‌بئ ئیتر له‌سه‌ر ئەم حاله‌ مرداره‌وه‌بووی بۆ هه‌لāl کردن (د).

(۲۳) هه‌ندی سه‌ربه‌زی ناپه‌سند: (البقول المكروهه)

۲۷۲۵- → (ب/ ۱/ ز/ ۱۱۸/ ف/ ۲۰/ ل/). وفي هذه الرواية: عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أَكَلَ ثُومًا أَوْ بَصَلًا فَلْيَعْتَزِلْنَا - أَوْ قَالَ: - فَلْيَعْتَزِلْ مَسْجِدَنَا، وَلْيَقْعُدْ فِي بَيْتِهِ. وَأُتِيَ بِقَدْرِ فِيهِ بُقُولٌ، فَوَجَدَ لَهَا رِيحًا فَسَأَلَ فَأُخْبِرَ بِمَا فِيهَا مِنَ الْبُقُولِ فَقَالَ: قَرَّبُوهَا إِلَيَّ بَعْضُ أَصْحَابِهِ كَانَ مَعَهُ، فَلَمَّا رَأَاهُ كَرِهَ أَكْلَهَا فَقَالَ: كُلْ فَإِنِّي أَنَا جِئِي مَنْ لَا تُنَاجِي. رواه الخمسة ولفظه لأبي داود^(۱):

جابر (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربێ) فه‌رمووی: ئەو که‌سه‌ی که‌ سیر ده‌خوا، یا پیاز ده‌خوا با له‌ ئیمه‌ دوور بگرئ یا فه‌رمووی: با دوور بگرئ له‌ مزگه‌وته‌که‌ی ئیمه‌و له‌ مائی خوئ دانیشئ، جاریکیش ته‌به‌قیکیان بۆ هینا هه‌ندی سه‌وزه‌واتی له‌سه‌ر بوو، که‌ بۆنی سه‌وزه‌که‌ چوو به‌ سه‌ریا پرسپاری کرد: ئەمه‌ چیه‌، عه‌رزیان کرد فلانه‌ سه‌وزه‌واته‌ فه‌رمووی: دای نین بۆ ئەم پیاوه‌ پیاوه‌که‌ش – که‌ یه‌کیک بوو له‌ هاو‌پیان – هه‌زی نه‌کرد بیخوات جا پئی فه‌رموو: تو بخۆ، چونکه‌ من له‌گه‌ل که‌سئ گوشتوگوو ده‌که‌م که‌ تو گوشتوگووی له‌گه‌ل ناکه‌یت من له‌گه‌ل جو‌برائیل قسه‌ ده‌که‌م (د/ش/ت/ن).

(۱) تقدم تخريجه في رقم/ ۷۲۵ مجلد/ ۱ تسلسل/ ۱۱۸.

۲۷۲۶- عَنْ حَدِیْقَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ تَقَلَّ تَجَاهَ الْقِبْلَةِ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثَقْلُهُ بَيْنَ عَيْنَيْهِ وَمَنْ أَكَلَ مِنْ هَذِهِ الْبُقْلَةِ الْخَبِيثَةِ فَلَا يَقْرَبَنَّ مَسْجِدَنَا ثَلَاثًا. رواه أبو داود^(۲):

حوذیفه (خودای ن رازی بن) ده‌لئی: پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌فهرموئی: که‌سئی تف رۆبکا له ئاستی رووگهی مزگه‌وت له رۆژی قیامه‌تا که دئی بۆ دیوانی خودا نه‌و تفه به‌ناوچاویه‌وه‌یه، وه نه‌وه‌یشی له‌م سه‌وزه بۆگه‌نانه بخوات توخنی مزگه‌وته‌که‌ی ئیمه نه‌که‌وئی سئی جار وای فهرموو (د).

۲۷۲۷- وَقَالَ أَبُو أَيُّوبَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا أُتِيَ بِطَعَامٍ أَكَلَ مِنْهُ وَبَعَثَ بِفَضْلِهِ إِلَيَّ وَإِنَّهُ بَعَثَ إِلَيَّ يَوْمًا بِطَعَامٍ لَمْ يَأْكُلْ مِنْهُ لَثُومٍ فِيهِ فَسَأَلْتُهُ أَحْرَامٌ هُوَ؟ قَالَ: لَا وَلَكِنِّي أَكْرَهُهُ مِنْ أَجْلِ رِيحِهِ. رواه مسلم والترمذي^(۳):

ئه‌بو ئه‌ییوب (خودای ن رازی بن) گوئی: پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) که نانیاں بۆ داده‌نا، خۆی لیئی ده‌خواردو ئینجا به‌رماوه‌که‌ی خۆی ده‌نارد بۆ من، رۆژی نانه‌که‌ی بۆ ناردم، به‌لام خۆی لیئی نه‌خواردبوو، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که‌سیری تیا‌بوو، منیش عه‌رزیم کرد: ئایا سیر حه‌رامه‌؟ فهرمووی: نه‌، به‌لام من له‌به‌ر بۆنه‌که‌ی حه‌زم لیئی نیه (م/ت).

۲۷۲۸- وَسُئِلَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ أَكْلِ الْبَصْلِ فَقَالَتْ: آخِرَ طَعَامٍ أَكَلَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) طَعَامٌ فِيهِ بَصْلٌ. رواه أبو داود والنسائي^(۴):

بۆ خواردنی پیا‌ز له‌ عایشه‌ پرسیارکرا، گوئی: دوا خواردمه‌نی پیغهمبه‌ر (درویدی خودای گه‌وره‌ی له‌سهرین) که خواردی پیا‌زی تیا‌بوو (د/ن).

۲۷۲۹- ورد فی الشرح: ولأبي داود: مَنْ أَكَلَ مِنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ فَلَا يَقْرَبْنَا حَتَّى يَذْهَبَ رِيحُهَا^(۵):

(۲) بسند فيه شين مؤيد بما قبله (شرحه).

(۳) مسلم. اشربة: ۵۳۲۴.

(۴) سكت عنه الشارح.

له شه‌رحه‌که‌دا ده‌لئ: ئه‌بو داوود (خودای ن رازی بئ) ده‌گی‌رتنه‌وه له
 چه‌زده‌ته‌وه (درویدی خودای له‌سربئ) فه‌رموویه‌تی: که‌سئ له‌م دره‌خته‌ی خوارد، تا
 بۆنه‌که‌ی ده‌پوا توخنمان نه‌که‌وئ!

(۲۴) به‌شی پینجه‌م: باسی شتی خواردنه‌وه:

الفصل الخامس: في الشراب

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً لِّتُسْقِيَكُمْ مِمَّا فِي بُطُونِهِ مِنْ بَيْنِ فَرْثٍ
 وَدَمٍ لَبْنَا خَالِصًا سَائِغًا لِلشَّارِبِينَ - ۱۶/۶۶}.

خودای گه‌وره ده‌فه‌رموئ: له مالیات و نازه‌لێش په‌ندو عیبه‌ت هه‌یه بۆ
 ئیوه‌ی هۆشمه‌ند، ته‌ماشای ناکه‌ن ئه‌و شیره‌ پاک و خوش و پالفته‌و گه‌وارایه‌ که
 ئیوه‌ ده‌یخۆنه‌وه له‌چی په‌یدا ده‌بئ و چۆن په‌یدا ده‌بئ، دیاره‌ په‌یدا ده‌بئ له‌و
 سه‌خوڤه‌ ترشاوو پیسه‌ که‌ تیکه‌لی خوین و خوڤده‌بئ و له‌پاشا به‌ قودره‌تی
 خودای داناو زانا پالفته‌ ده‌بئ و ده‌بئ به‌و شیره‌ پاک و جوانه‌، که‌ نه‌سووراوی
 خوینی پیوه‌ هه‌یه و نه‌بۆن و بۆ ساری سه‌خوڤی ئی دئ، پاک و روشن و سپی و
 بێگه‌ردو خوش.

{وَقَالَ تَعَالَى: يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ -
 ۱۶/۶۹}.

خودای گه‌وره ده‌فه‌رموئ: له‌ سکی هه‌نگ ده‌ر ده‌چئ خواردنه‌وه‌ی، که
 هه‌نگوینه‌، چه‌نده‌ ره‌نگ و جو‌ری هه‌یه، که‌ ده‌بئ به‌ شیفاو چاره‌ بۆ گه‌لی
 ده‌ردو ناساخ‌ی و نه‌خو‌شین.

۲۷۳ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: رُفِعَتْ إِلَى السُّدْرَةِ
 فَإِذَا أَرْبَعَةُ أَلْهَارٍ، نَهْرَانِ ظَاهِرَانِ، وَنَهْرَانِ بَاطِنَانِ، فَأَمَّا الظَّاهِرَانِ النَّيْلُ وَالْفَرَاتُ، وَأَمَّا

الْبَاطِنَانِ فَتَهَرَّانِ فِي الْجَنَّةِ فَأَتَيْتُ بِثَلَاثَةِ أَقْدَاحٍ، قَدَحَ فِيهِ لَبَنٌ، وَقَدَحَ فِيهِ عَسَلٌ، وَقَدَحَ فِيهِ خَمْرٌ، فَأَخَذْتُ الَّذِي فِيهِ اللَّبَنُ فَشَرِبْتُ فَقِيلَ لِي أَصَبْتَ الْفِطْرَةَ أَنْتَ وَأُمْتُكَ^(۱):

ئەنەس (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبەر (درویدی خودای لەسەربین) فەرمووی: لە شەوی میعراجا درەختی سیدتولمونتە‌هایان نیشان دام که دارمۆردیکی زۆر گەورە‌یەو زانستی فریشتەکان تا ئەوێ بڕ دە‌کاو لە‌لای ئەو درەختە کۆتایی دی چوار روبار لە بنیە‌وه هەڵ دە‌قۆلێ، دوو روباریان دیارەو ئاشکران، که نیل و فوراتن، دوو روباریشیان وەن، که دوو زێی گە‌ورەن وان لە بە‌هەشتا، وەسێ پیاڵە‌یان هێنا بۆم: پیاڵە‌یێ شیرو پیاڵە‌یێ هە‌نگوین و پیاڵە‌یێ مە‌ی، منیش پیاڵە شیرە‌که‌م وەرگرت و خواردە‌مه‌وه، جا پیم گوترا: خۆت و گە‌ل (ئۆمەت) ت ئایینی خودا کردتان پە‌سەند کردو ریو راست پە‌یتان بە‌ریی راستی خوایی برد! (ش).

۲۷۳۱- وَأَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَيْلَةَ أُسْرَى بِهِ بِإِيلِيَاءَ بَقْدَحَيْنِ مِنْ خَمْرٍ، وَلَبَنٍ فَنَظَرَ إِلَيْهِمَا، ثُمَّ أَخَذَ اللَّبَنَ، فَقَالَ جِبْرِيلُ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَذَاكَ لِلْفِطْرَةِ، وَلَوْ أَخَذْتَ الْخَمْرَ غَوَتْ أُمْتُكَ^(۲):

گوتی: ئەو شە‌وه که پیغه‌مبەر‌یان برد بۆ ئیلییا واتە: بۆ بە‌یتولمە‌قدیس لە‌وێ دوو پیاڵە خواردە‌وه‌یان بۆ هێنا، پیاڵە‌یێ شیرو پیاڵە‌یێ مە‌ی، پیغه‌مبە‌ریش (درویدی خودای لەسەربین) تە‌ماشایان دە‌کاو پیاڵە شیرە‌که‌ وەر دە‌گرێ، جوبرائیلیش دە‌فەر‌موێ: سوپاس و ستایش بۆ خودا که تۆی خستە سەر ریگە‌ی راستی خۆی، ئە‌گەر پیاڵە مە‌یه‌که‌ت وەر‌بگرتایە ئۆمە‌تت سە‌ریان ئی دە‌شی‌واو گومرا دە‌بوون (ش).

(۱) مختصر صحيح البخاري (تجريد): ۲۸۸۷ / ۱۵۱۳، ۲۲۰۷، ۳۳۹۳، ۲۴۳۰. مسلم. إيمان: ۴۱۵.

ترمذی. تفسیر: ۳۳۴۶. نسائی. صلاة: ۴۴۷.

(۲) بخاري. احاديث الأنبياء: ۳۳۹۴، ۳۴۲۷، ۵۵۷۶. مسلم. إيمان: ۴۲۳. ترمذی. تفسیر: ۳۱۳۰.

۲۷۳۲- وَقَالَ أَبُو بَكْرٍ الصَّدِيقُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): لَمَّا خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ مَكَّةَ إِلَى الْمَدِينَةِ مَرَرْنَا بِرَاعٍ وَقَدْ عَطِشَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَحَلَبْتُ لَهُ كُثْبَةً مِنْ لَبَنٍ فَأَتَيْتُهُ بِهَا فَشَرِبَ حَتَّى رَضِيَْتُ. روى هذه الثلاثة الشيخان^(۳):

ئه‌بو به‌کری صه‌دیق (خودای ئی رازی بئ) گوتی: که له خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا (دروودی خودای له‌سهرین) له مه‌که‌وه کوچمان کرد بو مه‌دینه پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) له‌ری تینووی بوو، تا تووشی شوانی بووین، چووم پیاله‌یی شیرم دوشی و بۆیم برد، ئه‌ویش خواردی‌وه ئیتر دلم حه‌سایه‌وه (ش).

۲۷۳۳- وَقَالَ أَنَسٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) سَقَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِقَدَحِي هَذَا الشَّرَابَ كُلَّهُ الْغَسْلَ وَالنَّبِيذَ وَالْمَاءَ وَاللَّبَنَ. رواه مسلم والنسائي^(۴):

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بئ) گوتی: ئا به‌م پیاله‌یه‌ی خوُم هه‌موو جووره خواردنه‌وه‌یه‌کم ده‌رخواردی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) داوه، وه‌کوو هه‌نگوین و خو‌شاوو ئاوو شیرو ئه‌مانه (م/ن).

۲۷۳۴- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَدْخُلُ بَيْرُحَاءَ فَيَشْرَبُ مِنْ مَاءٍ فِيهَا طَيِّبٌ. رواه الشيخان والترمذي^(۵):

دیسان ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بئ) گوتی: گه‌ئێ جار پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌پو‌یشت بو‌ناو باخی به‌یروحا، کاریزێکی سازگاری تیا بوو له ئاو‌ه‌که‌ی ده‌خوارد‌وه (ش/ت).

۲۷۳۵- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ يُسْتَعْدَبُ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَاءُ مِنْ بُيُوتِ السُّقْيَا. رواه أبو داود وأحمد^(۶):

(۳) بخاری. مناقب: ۳۶۱۵، ۳۶۵۲، ۳۹۰۸، ۳۹۱۷، ۲۴۳۹. مسلم. أشربة: ۵۲۰۶، ۷۴۲۸.

(۴) مسلم. أشربة: ۵۲۰۵.

(۵) تقدم برقم: ۱/ ۱۹۰۸ مجلد ۲ تسلسل / ۱۸۲.

(۶) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

عائیشه (خودای ئی رازی بئ) گوئی: جاران گه‌ئێ جار له کاریزی به‌یتول سوقیاوه ئاوی شیرینیان ده‌هینا بۆ خواردنه‌وه‌ی پیغه‌مبەر (دروود و مه‌لات و سه‌لامی خودای گه‌وره‌ی له‌سه‌رین) (د-سند صالح-ئه‌حمەد).

۲۵) نه‌وه‌ی له‌بارە‌ی ئاره‌ق و مه‌یه‌وه هاتوووه: (ما ورد في الخمر)

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: وَمِنْ ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ - ۶۷/۱۶}.

هه‌یه بۆ ئێوه له‌به‌ری داری خورما و داری می‌ودا په‌ندی شیرین و دهرس و عیبه‌رتی جوان، هه‌ر وه‌که‌وو له‌ گیانه‌به‌رانا ئه‌مه هه‌یه ته‌ماشای ده‌که‌ن ئێوه له‌ به‌ری ئه‌م دارانه ئاره‌ق و شه‌رابی مه‌سته‌که‌رو جووره‌ها رزق و رۆزی جوان و نایاب و خو‌شیا‌ن ئی دروست ده‌که‌ن بۆ خو‌تان، له‌ راستیدا له‌م نازو نیعمه‌ته زۆرو جو‌ر به‌ جو‌رانه‌دا به‌لگه‌ی گه‌وره‌و نیشانه‌ی جوان جوان هه‌یه له‌سه‌ر بوون و ته‌وانایی و دانایی خودا، به‌ تایبه‌تی بۆ گه‌ئێ که‌ هو‌شیاربن و بۆ که‌سه‌ئێ که‌سه‌!

{وَقَالَ تَعَالَى: إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ - ۹۰/۶}.

خودای گه‌وره له‌ قورئانی پیرۆزدا له‌ سووره‌تی مائیده له‌ ئایه‌تی ژماره نه‌وه‌دا ده‌فه‌رمو‌ئێ: ئه‌ی که‌سه‌نێ که‌ باوه‌رتان هیناوه! بزانه‌ن که‌ ئاره‌ق خواردنه‌وه‌و یاری قوما‌رو په‌رستنی بت و به‌کاره‌ینانی ئه‌زلام بۆ قه‌ل و دانه‌ گرتنه‌وه‌و ئه‌مانه‌و خه‌ریکبوون به‌ مانه‌وه کاریکی زۆر پیس و چه‌په‌ل و گلا‌ون و له‌ پیاوی ژیر ناوه‌شیته‌وه به‌لکو‌و شتی و پیشه‌ی شه‌یتان و کارو ئیشی ده‌سته‌ی ئه‌وه، که‌ه‌بوو تا زووتر لی‌یان دوور بکه‌ونه‌وه دره‌نگه، سا به‌شکو‌و رزگارو سه‌رفراز بن.

۲۷۳۶- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ أَسْقِي أَبَا عُبَيْدَةَ وَأَبَا طَلْحَةَ وَأَبِيَّ بْنَ كَعْبٍ مِنْ فَضِيخِ زَهْوٍ وَتَمْرٍ فَجَاءَهُمْ آتٍ فَقَالَ إِنَّ الْخَمْرَ قَدْ حُرِّمَتْ. فَقَالَ أَبُو طَلْحَةَ: قُمْ يَا أَنَسُ فَأَهْرِقْهَا. فَأَهْرِقْتُهَا. رواه الثلاثة^(۱).

ئەنەس (خودای ئی رازی بێ) گوتی: جاری مەیم دەگیرا بەسەر کوڕیکە، ئەبو عوبەیدەو. ئەبو طەلحەو ئوبەیی کوڕی کەعبیان تیا بوو، شەرابەکە لە هالەیی خورماو لە خورما خۆی دروست کرا بوو، لە پەر پیاوێ هات گوتی: ئارەق و مەهی حەرەم بوو، ئەبو طەلحەش گوتی: ئەهی ئەنەس! هەلسە بپڕێژە، ئیتەر منیش رژاندم (ش/د).

۲۷۳۷- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: خَطَبَ عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَلَى مِثْبَرِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: إِنَّهُ قَدْ نَزَلَ تَحْرِيمُ الْخَمْرِ، وَهِيَ مِنْ خَمْسَةِ أَشْيَاءَ: الْعَنْبِ وَالتَّمْرِ وَالْحِنْطَةِ وَالشَّعِيرِ وَالْعَسَلِ، وَالْخَمْرُ مَا خَامَرَ الْعَقْلَ، وَثَلَاثٌ وَدِدْتُ أَنْ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَمْ يُفَارِقْنَا حَتَّى يَعْهَدَ إِلَيْنَا عَهْدًا: الْجَدُّ وَالْكَالَلَةُ وَأَبْوَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الرَّبِّ. رواه الخمسة إلا الترمذي^(۲).

ئەبنو عومەر (خودایان ئی رازی بێ) گوتی: عومەر (خودای ئی رازی بێ) لەسەر دوانگەکەیی پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) وتاریکی خویندەوه، گوتی: گومانێ تێدا نیە کە ئارەق لە لایەنی خوداو قەدەغە کراوه، لەم سەردەمەیی ئێمەدا زۆرتر ئارەق لەم پینچ شتە دروست دەکری: لە تری و لە خورماو لە گەنم و لە جوو لە هەنگوین، وە هەرچیش هەست و هۆش لایباو ئادەمیزاد سەرخۆش بکا ئەو ئارەقە خۆزگەم پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) لە پێش مەرگیا ئەم سێ شتەیی بە تەواوی بۆمان روون دەکردەوه: پشکی باپیرهو، باسی کەلالەو، چەن بابەتیکی مەسەلەیی سوود (ش/د/ن-خودایان ئی رازی بێ).

(۱) بخاری. مظالم: ۲۴۶۴، ۶۲۲۰. مسلم. أشربة: ۵۱۰۲. أبو داود. أشربة: ۳۶۷۶.

(۲) بخاری. أشربة: ۵۵۸۸ (۵۵۸۷).

۲۷۳۸- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: قَدِمَ وَفَدَ عَبْدُ الْقَيْسِ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَأَلُوا عَنِ النَّبِيِّ فَتَهَاهُمْ أَنْ يَنْتَبِذُوا فِي الدُّبَاءِ وَالنَّقِيرِ وَالْمُزْقَتِ وَالْحَنْتَمِ. رواه الخمسة^(۳).

عائیشه (خودای فی رازی بن) گوئی: وه فده‌که‌ی خیلّی عه‌بدولقه‌یس هاتن بؤ خزمه‌تی چه‌زرت (دروودی خودای له‌سهرین) له باره‌ی خوشاو (نه‌بید) هوه پرسیاریان لی کرد، ئه‌ویش ریگه‌ی پی نه‌دان که له‌م ده‌فرانه‌دا خوشاو بکه‌ن: له کووله‌که‌ی ئاوداو له ته‌شپی و کوٚتکه‌داو له شتی رووکه‌ش کراو به زفت‌داو له به‌ستوودا (ش/د/ت/ن-خودایان فی رازی بن).

۲۷۳۹- وَقِيلَ لِإِبْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) حَدِّثْنِي بِمَا نَهَى عَنْهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنَ الْأَشْرِبَةِ بِلُغَتِكَ وَفَسِّرْهُ لَنَا بِلُغَتِنَا. قَالَ نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الْحَنْتَمِ وَهِيَ الْجُرَّةُ وَعَنِ الدُّبَاءِ وَهِيَ الْقِرْعَةُ وَعَنِ الْمُزْقَتِ وَهِيَ الْمُقْفِرُ وَعَنِ النَّقِيرِ وَهِيَ الْمُطْلِيُّ بِالْقَارِ تُنْسَحُ (اي تقشّر) نَسْحًا وَتُنْقَرُ نَقْرًا، وَأَمَرَ أَنْ يُنْتَبَذَ فِي الْأَسْقِيَةِ. رواه مسلم والترمذي^(۴).

عه‌رزی ئیبنو عومه‌ریان کرد: ئه‌و شتانه‌ی که پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) نه‌هی کردووه له خواردنه‌وه‌یان به زمانی خۆتان پیمان بلّی و به زمانی خوشمان بۆمان واتاو راقه‌ بکه، گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) نه‌هی ده‌کرد له خواردنه‌وه‌ی خوشاوی ناو ئه‌م ده‌فرانه‌ چونکه زۆر زوو ده‌ترشین و توند ده‌بن و ده‌بن به ئاره‌ق: به‌ستوو، واته: کووپه‌له، کودیی واته: کووله‌که، زفت دراو، واته: شتی به زفت رووکه‌ش کرابی، کوٚتکه، واته: بنکی دارخورما که توٚکله‌که‌ی پاک ده‌که‌ن و ناوه‌که‌ی هه‌لده‌کوئن، وه پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمانی کرد که خوشاو له کونده‌و جه‌وه‌نده‌و شتی وادا بکه‌ن نه‌ک له‌و ده‌فرانه‌دا، چونکه ئه‌وانه

^(۳) مسلم. أشربة ۵۱۴۴۰، ۵۱۴۴۱، ۵۱۵. نسائی. أشربة: ۵۶۵۴.

^(۴) مسلم. أشربة ۵۱۵۶، ۱۱۶، ۱۱۷.

شتیان زور زوو تیدا ده‌ترشی، دور نیه که سرکه و خوشاو و دوشاوه که بین به‌مه‌ی و ناره‌ق و خاوه‌نه‌کیان به‌وه نه‌زانی (م/ت).

۲۷۴ - عَنْ بُرَيْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: نَهَيْتُكُمْ عَنْ ثَلَاثٍ وَأَنَا أَمْرُكُمْ بِهِنَّ نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُورِ فَزُورُوهَا فَإِنَّ فِي زِيَارَتِهَا تَذْكَرَةً وَنَهَيْتُكُمْ عَنِ الْأَشْرَبَةِ أَنْ تَشْرَبُوا إِلَّا فِي ظُرُوفِ الْأَدَمِ فَاشْرَبُوا فِي كُلِّ وَعَاءٍ غَيْرَ أَنْ لَا تَشْرَبُوا مُسْكِرًا وَنَهَيْتُكُمْ عَنْ لُحُومِ الْأَضَاحِيِّ أَنْ تَأْكُلُوهَا بَعْدَ ثَلَاثٍ فَكُلُوا وَاسْتَمْتِعُوا بِهَا فِي أَسْفَارِكُمْ. رواه الخمسة إلا البخاري^(۵).

بوره‌یده (خودای ن رازی بن) گوته‌ی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: من به ئیوهم گوتبوو که ئەم سێ شتە نه‌که‌ن، به‌لام ئیسته‌ پیتان ده‌لیم که به‌م شیویه بیان که‌ن، پیم گوتبوون که نه‌چن بو دیدنه‌ی گوپستان، به‌لام له‌مه‌و لا بچن بو دینیان، چونکه به راستی دینی شوینی واپه‌ندو ئاموژگاری تی‌دایه، وه پیم گوتبوون که هه‌ر له ده‌فری چه‌رمیندا شت بخۆنه‌وه، به‌لام له‌مه‌ولا له هه‌موو ده‌فریکا شت بخۆنه‌وه به مه‌رجی ئەوه که شتی سه‌ر خوشکه‌ر نه‌خۆنه‌وه، وه پیم گوتبوون که له پاش سێ روژ ئیتر له گوشتی قوربانی خۆتان نه‌خۆن، به‌لام له‌مه‌ولا لێی بخۆن و تویشووی ریگه‌و بانیشی لی بکه‌ن (م/د/ت/ن).

۲۷۴ - وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): نَهَيْتُكُمْ عَنِ الظُّرُوفِ وَإِنَّ ظُرْفًا لَا يُجِلُّ شَيْئًا وَلَا يُحَرِّمُهُ وَكُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ. رواه مسلم والترمذي (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا)^(۶).

پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رموویه‌تی: من به ئیوهم گوتبوو که له هه‌ندی حاجه‌تدا شت مه‌خۆنه‌وه، به‌لام حاجه‌ت خۆی له خویا شت حه‌ل‌ل و حه‌رام نا‌کا، ئەوه‌نده هه‌یه که هه‌موو سه‌رخوشکه‌ری حه‌رامه (م/ت).

(۵) مسلم. أشربة: ۵۱۷۵، ۵۱۷۶، ۲۲۵۷، ۵۱۷۷.

(۶) مسلم. أشربة: ۵۱۷۶، ۲۲۵۷.

۲۷۴۲- قَالَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا): سُئِلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الْبَيْعِ وَهُوَ يَبِذُ الْعَسَلَ فَقَالَ: كُلُّ شَرَابٍ أَسْكَرَ فَهُوَ حَرَامٌ. رواه الخمسة^(۷):

عائیشه (خودای فی رازی بن) گوتی: پرسیار کرا له پیغه‌م‌ب‌هر (دروودی خودای له‌س‌ر‌ین): به‌ت‌ع حه‌رام‌ه یانا؟ به‌ت‌ع شه‌رابی خه‌ل‌کی یه‌م‌ن بوو له هه‌نگوین دروست ده‌کرا، فه‌رمووی: هر خواردنه‌وه‌یی سه‌رخو‌شی ببه‌خشی و مرو‌ه مه‌ست بکات حه‌رام‌ه ئیت‌ر به‌هر ناوی بی ئه‌وه مه‌به‌ست نیه، عیلله‌تی ته‌حریم ئیسکاره، که ئیسکار مه‌وجود بوو حوکم مه‌وجوده (ش/د/ت/ن).

۲۷۴۳- عَنْ طَارِقِ الْجُعْفِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ سَأَلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الْخَمْرِ فَتَهَاةٌ أَوْ كَرَةٌ لَهُ أَنْ يَصْنَعَهَا فَقَالَ: إِنَّمَا يَصْنَعُهَا لِلدَّوَاءِ. فَقَالَ: إِنَّهُ لَيْسَ بِدَوَاءٍ وَلَكِنَّهُ دَاءٌ. رواه مسلم وأبو داود والترمذي^(۸):

طاریقی ئهل-جوعفی (خودای فی رازی بن) گوتی: عه‌رزى حه‌زره‌تم کرد (دروودی خودای له‌س‌ر‌ین): من ئاره‌ق دروست ده‌که‌م، ئه‌ویش ریگه‌ی نه‌دام - یا گوتی - حه‌زره‌ت (دروودی خودای له‌س‌ر‌ین) پیی ناخو‌ش بوو که‌شتی وا بکه‌م، منیش عه‌رزیم کرد: خو من بو دره‌مانی دروست ده‌که‌م نه‌وه‌ک بو خواردنه‌وه؟ فه‌رمووی: ئاره‌ق دره‌مان نیه به‌ل‌کوو ده‌رده! (م/د/ت).

۲۷۴۴- عَنْ ذَيْلِمِ الْجَمْعِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَأَلْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا بِأَرْضٍ بَارِدَةٍ نَعَالِجُ فِيهَا عَمَلًا شَدِيدًا وَإِنَّا نَتَّخِذُ شَرَابًا مِنْ هَذَا الْقَمْحِ نَتَّقَوْنُ بِهِ عَلَى أَعْمَالِنَا وَعَلَى بَرْدِ بِلَادِنَا. قَالَ: هَلْ يُسْكِرُ. قُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ: فَاجْتَنِبُوهُ. قَالَ: قُلْتُ فَإِنَّ النَّاسَ غَيْرُ تَارِكِيهِ. قَالَ: فَإِنْ لَمْ يَتْرُكُوهُ فَقَاتِلُوهُمْ. رواه أبو داود^(۹):

^(۷) بخاری. وصنوء: ۲۴۲، ۵۵۸۵، ۵۵۸۶. ترمذی. اشربة: ۱۸۶۳. أبو داود. اشربة: ۳۶۸۲. نسائی.

اشربة: ۵۶۰۷ - ۵۶۱۰، ۳۳۸۶.

^(۸) مسلم. اشربة: ۵۱۱۲. ترمذی. طب: ۲۰۴۶.

^(۹) بسند صالح (شرحه).

دیلەمی حیمیه‌ری (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پرسیارم کرد له پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سەربێ) عەرزیم کرد: ئەه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا ولاتی ئیمه ساردەو به‌زه‌بری باهوو کاری تیا ده‌که‌ین، وه جوړه خواردنه‌وه‌یی له‌م گه‌نمه دروست ده‌که‌ین، هه‌م یارییده‌مان د‌ه‌دا له‌سه‌ر کردنی ئیش و کارمان و هه‌م چاری ساردیی ولاته‌که‌شمانی پئی ده‌که‌ین فهرمووی: پیاو سه‌رخۆش ده‌کا یانا؟ گوتم: ئا، سه‌رخۆشی ده‌کا. فهرمووی: توخنی مه‌که‌ون گوتم: ئاخر خه‌لکه‌که ده‌ستی ئی هه‌لناگرن، فهرمووی: نه‌گه‌ر هه‌روازیان ئی نه‌هینا بچن به‌ گزینا (د-سند صالح).

۲۷۴۵- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا أَسْكَرَ كَثِيرُهُ فَقَلِيلُهُ حَرَامٌ. رواه اصحاب السنن (بسند حسن) ^(۱۰):

جابر (خودای ئی رازی بئ) گوتی: چه‌زهره‌ت (دروودی خودای له‌سەربێ) ده‌فهرمووی: هه‌ر شتی زۆره‌که‌ی خه‌لک سه‌رخۆش بکا که‌مه‌که‌یشی چه‌رامه وه‌ک زۆره‌که‌ی (د/ت/ن-س/ح).

۲۷۴۶- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ وَمَا أَسْكَرَ مِنْهُ الْفَرْقُ فَمِلْءُ الْكَفِّ مِنْهُ حَرَامٌ. رواه ابو داود والترمذي بسند حسن. والله أعلم ^(۱۱):

عائیشه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سەربێ) فهرمووی: هه‌موو شتیکی سه‌رخۆشکه‌ر قه‌ده‌غه‌یه، گریمان شتی به‌پر ربه‌یی نه‌وسا خه‌لک سه‌رخۆش بکا پریه‌ک لویچیش له‌و شته هه‌ر چه‌رامه (د/ت-س/ح).

۲۷۴۷- ورد فی الشرح: روى: لَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ شِفَاءَ أُمَّتِي فِيمَا حَرَّمَ عَلَيْهَا ^(۱۲):

^(۱۰) بسند حسن (شرحه).

^(۱۱) بسند حسن (شرحه).

^(۱۲) سكت عن درجته الشارح.

له شه‌رحه‌که‌دا ده‌لی: ده‌گیرنه‌وه: شه‌زهره‌ت (دروودی خودای له‌سه‌ریی)
 فه‌رموویه‌تی: خودای گه‌وره‌هه‌رگیز خو‌شه‌وه‌بوون و شیقای گه‌لی منی نه
 به‌ستوو به‌شتی واوه‌که‌خوی قه‌ده‌غه‌ی کردبی لییان.

۲۶) هه‌ره‌شه‌کردن له‌مه‌یخواردنه‌وه: (التحذیر من شرب الخمر)

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي
 الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنتَهُونَ. وَأَطِيعُوا
 اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَاحْذَرُوا فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ
 - ۹۱/۵ - ۹۲}.

خودای گه‌وره‌ده‌فه‌رموی: شه‌یتانی له‌عین ده‌یه‌وی به‌هوی ئاره‌ق و
 قوماره‌وه‌دوژمنایه‌تی و رق و کینه‌کاری بخاته‌ناو ئیوه‌و تووی دووبه‌ره‌کی و
 ناکوکی بجینی به‌ناوتانا، وه‌ریگه‌ی یادو‌ذیکری خوداو‌نو‌یژتان‌لی بگری،
 جا‌ئایا ئیوه‌ئیت‌ده‌سبه‌ردار ده‌بن و‌وازیان‌لی دینن، چونکه‌له‌پاش‌ئهم
 روونکردنه‌وه‌یه‌هیچ بیانویه‌کتان‌نامینی، هه‌میشه‌فه‌رمانبه‌ریی خوداو
 فه‌رمانبه‌ریی پیغه‌مبه‌ری خودا‌بکه‌ن و‌خوتان‌پیاریزن‌له‌هوکانی‌سزاو
 ئازاری هه‌ردوو‌جیهان‌جا‌ئه‌گه‌ر ئیوه‌پشت‌هه‌لکه‌ن‌له‌م‌فه‌رمانانه‌و‌به‌گو‌یی
 پیغه‌مبه‌ری‌خوتان‌نه‌که‌ن‌ئه‌وه‌بزانن‌که‌هه‌ر‌خوتان‌مال‌و‌یران‌و‌خانه‌خراب
 ده‌بن، چونکه‌پیغه‌مبه‌ری‌ئیمه‌هه‌ر‌راگه‌یانندی فه‌رموده‌ی خودای‌له‌سه‌ره،
 که‌به‌شیوه‌یه‌کی‌رووناک‌روونی‌بکاته‌وه‌بو‌تان‌و‌به‌س.

۲۷۴۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كُلُّ مُسْكِرٍ
 خَمْرٌ وَكُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ وَمَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فِي الدُّنْيَا فَمَاتَ وَهُوَ يُدْمِنُهَا لَمْ يَتُبْ لَمْ
 يَشْرَبْهَا فِي الْآخِرَةِ. رواه الخمسة^(۱):

^(۱) مسلم. أشربة: ۵۱۸۶. أبو داود. أشربة: ۳۶۷۹. ترمذی. أشربة: ۱۸۶۱. نسائی. أشربة: ۵۵۹۸ -

ئیبینو عومەر (خودایان ئی رازی بی) ده‌لئی: پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەربین) ده‌فەرمووی: هەموو سەرخۆش کەرئ ئارەقە، وه هەموو سەرخۆشکەرئ ئارەوایه وه هەرکەسئ له جیهانا ئارەق بخواته‌وه و فی‌ری ببئ و تا ده‌مرئ تهرکی نه‌کا و ته‌وبه‌ی ئی نه‌کا ئه‌وه له به‌هه‌شتا چه‌شکه‌ی ناکات (ش/د/ت/ن).

۲۷۴۹ - وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَعَنَ اللَّهُ الْخَمْرَ وَشَارِبَهَا وَسَاقِيَهَا وَبَائِعَهَا وَمُبْتَاعَهَا وَعَاصِرَهَا وَمُعْتَصِرَهَا وَحَامِلَهَا وَالْمَحْمُولَةَ إِلَيْهِ رواه أبو داود والترمذي (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا)^(۲):

دیسان ئه‌و (خودای ئی رازی بی) ده‌لئی: پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەربین) فەرمووی: له‌عنه‌ت و نه‌فرینی خودا له ئارەق و له ئارەقخۆرو له مه‌یگی‌رو له ئارەق فروش و له ئارەق ک‌رو له‌و کەسه ده‌یگوشئ و دروستی ده‌کا و له‌و کەسه بۆی ده‌گوشن و بۆی دروست ده‌کن و له‌و کەسه هەلئ ده‌گرئ و له‌و کەسه بۆی ده‌بن (د-سند صالح - ت).

۲۷۵۰ - وَقَدِمَ رَجُلٌ مِنْ جَيْشَانَ فَسَأَلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ شَرَابٍ يَشْرَبُونَهُ بِأَرْضِهِمْ مِنَ الدَّرَةِ يُقَالُ لَهُ الْمِزْرُ فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَوْ مُسْكِرٌ هُوَ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ إِنَّ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عَهْدًا لِمَنْ يَشْرَبُ الْمُسْكِرَ أَنْ يَسْقِيَهُ مِنْ طِينَةِ الْخَبَالِ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا طِينَةُ الْخَبَالِ؟ قَالَ: عَرَقُ أَهْلِ النَّارِ أَوْ عُصَارَةُ أَهْلِ النَّارِ. رواه مسلم والنسائي^(۳):

پیاوی له جه‌یشانه‌وه هات، له پیغه‌مبەری پرسى: له ولاتی ئیمه شه‌رایئ هه‌یه پیی ده‌لین می‌ز، له گه‌نمه‌شامی دروست ده‌کرئ، خه‌لک ده‌یخۆنه‌وه فەرمووی: ئایا ئاده‌میزاد سەرخۆش ده‌گا؟ گوتی: به‌لئ ده‌یکا، فەرمووی: هەموو سەرخۆشکەرئ حەرامه، خودای گه‌وره‌و مه‌زن په‌یمانئ داوه به‌ خۆی که هەر کەسئ شتی سەرخۆشکەر بخواته‌وه له چلپاوی

(۲) بسند صالح (شرحه).

(۳) مسلم. أشربة: ۵۱۸۵. نسائي. أشربة: ۵۷۲۵.

زووخاوی دهرخوارد بدات گوتیان: ئە‌هی پیڤه‌مبه‌ری خودا! چلپاوی زووخاو چییه؟ فه‌رمووی: ئاره‌ق و چلکی دۆزه‌خییه‌کانه یا فه‌رمووی: کیم و زووخاوی له‌شی داهه‌زاوی دۆزه‌خییه‌کانه (م/ن).

۲۷۵۱- وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مَنْ شَرِبَ مُسْكِرًا بُخِستَ صَلَاتَهُ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا فَإِنْ تَابَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ فَإِنْ عَادَ الرَّابِعَةَ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يَسْقِيَهُ مِنْ طِينَةِ الْخَبَالِ قِيلَ: وَمَا طِينَةُ الْخَبَالِ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: صَدِيدُ أَهْلِ النَّارِ وَمَنْ سَقَاهُ صَغِيرًا لَا يَعْرِفُ حَلَالَهُ مِنْ حَرَامِهِ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يَسْقِيَهُ مِنْ طِينَةِ الْخَبَالِ. رواه أصحاب السنن^(۴):

پیڤه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمووی: ئە‌وه‌ی ئاره‌ق بخواته‌وه تا چل روژ نوێژێ گه‌را نابێ، به‌لام ئە‌گه‌ر ته‌وبه‌ بکات خودا ته‌وبه‌ی قه‌بوول ده‌کات، جا ئە‌گه‌ر بو‌جاری چواره‌م تێ هه‌لچووه‌وه ئە‌وه پیو‌یست ده‌بێ له‌سه‌ر خودا که له‌ چلپاوی زووخاوی دهرخواردبدا. گوترا: ئە‌هی پیڤه‌مبه‌ری خودا! چلپاوی زووخاو چییه؟ فه‌رمووی: کیم و زووخاو جه‌ره‌تاوی دۆزه‌خییه‌کانه. هه‌ر که‌سه‌یش ئاره‌ق دهرخواردی مندالێ بدات که له‌به‌ر مندالێ هه‌لال و هه‌رام له‌یه‌ک جیا نه‌کاته‌وه ده‌بێ به‌ ماف له‌سه‌ر خودا که له‌ جه‌ره‌تاوی دۆزه‌خییه‌کان دهرخواردی ئە‌و که‌سه‌ بدات (د/ت/ن-س/ح).

۲۷۵۲- عَنْ أَبِي مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِيَكُونَنَّ مِنْ أُمَّتِي أَقْوَامٌ يَسْتَجِلُّونَ الْحَرَّ وَالْحَرِيرَ وَالْخَمْرَ وَالْمَعَارِفَ، وَلَيَنْزِلَنَّ أَقْوَامٌ إِلَى جَنْبِ عِلْمٍ (جَبَلٍ) يَرُوحُ الرَّاعِي عَلَيْهِمْ بِسَارِحَةٍ لَهُمْ، يَأْتِيهِمْ - يَعْنِي الْفَقِيرَ - لِحَاجَةٍ فَيَقُولُونَ ارْجِعْ إِلَيْنَا غَدًا. فَيَسْتَهُمُ اللَّهُ (يُهْلِكُهُمْ بَلِيلٌ) وَيَضَعُ الْعِلْمَ (بِأَن يَدْكُهُ عَلَيْهِمْ وَيُوقِعُهُ عَلَى رُؤْسِهِمْ) وَيَمْسَحُ آخِرِينَ (مَنْ لَمْ يُهْلِكْهُمْ الْبَيَات) قِرْدَةً وَخَنَازِيرَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. رواه البخاري وأبو داود^(۵):

(۴) بسند حسن (شرحه).

(۵) مختصر صحيح البخاري (التجريد الصريح): ۵۵۹۰/۱۸۴۲ به‌رگی ۵/ ل - ۱۴۰.

ئەبو مالیک (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەربئ) فەرمووی: پیاوگەلی لە گەلی من پەیدا دەبن داوین پیسی بە حەلّ دەزانن، وە هەر وائاوریشم و ئارەق و مەیی و بادەو نەیی و سازو سەمتووورو تفاقی بەزم و رەزم بە حەلّ دەزانن، هۆزگەلیکیش لە پال کیویکا هەل دەدەن و دە بەزن، شوانەکیان ئیواران رانەکیان دەباتەووە بۆیان لە پاش لەوەپان، کە هەژاری دیت داوای شتیکیان ئی بکا بۆ پیووستی خۆی پیی دەلین: سبەینئ وەرەووە بۆلامان! جا شەوئ خودا دەدات بە سەریاناو کیووە کە دادەنئ لە سەریان وە کەسانیکێ تریشیان خودا بیچمییان دەگوێرئ و دەیان کات بە مەیموون و بەران، وە هەتا رۆژی قیامەت ئەم جوۆرە سزایە لەناو ئەم گەلەدا دەمیئ! (ب/د).

۲۷۵۳- وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَيْشْرَبَنَّ نَاسٌ مِنْ أُمَّتِي الْخَمْرَ يُسْمُونَهَا بِغَيْرِ اسْمِهَا. رواه أبو داود والنسائي وابن حبان وصححه^(٦):

پیغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەربئ) فەرمووی: بەو خودایە، کەسانی لەم گەلی منە ئارەق دەخۆنەووە، بەلام ناویکی تری ئی دەنن! (د/ن/ئیننو حەبان:ص).

۲۷۵۴- عَنْ ابْنِ عُمرَ وَنَفَرٍ مِنَ الصَّحَابَةِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ، فَاجْلَدُوهُ، ثُمَّ إِنْ شَرِبَ فَاجْلَدُوهُ، ثُمَّ إِنْ شَرِبَ فَاجْلَدُوهُ، ثُمَّ إِنْ شَرِبَ فَاقْتُلُوهُ. وَفِي رِوَايَةٍ: فَاضْرِبُوا عُنُقَهُ. رواه النسائي والترمذي^(٧):

ئیننو عومەرو چەند کەسیکی تر لە هاوپییان (خودایان ئی رازی بئ) گوتیان: پیغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەربئ) فەرمووی: هەر کەسئ مەیی خواردەووە، تا سئ جار هەموو جاری دارکاریی بکەن وە لە جاری چوارەمدا ئەگەر خواردیەووە بیکوژن لە گیرانەووەیەکا: ئیتەر بدەن لە گەردنی (ن/ت).

(٦) صححه ابن حبان.

(٧) منوخ (شرحه).

۲۷۵۵- عَنْ عُمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: اجْتَبُوا الْخَمْرَ فَإِنَّهَا أُمُّ الْخَبَائِثِ إِنَّهُ كَانَ رَجُلٌ مِمَّنْ خَلَا قَبْلَكُمْ تَعَبَدَ فَعَلَقَتْهُ امْرَأَةٌ غَوِيَّةً فَأَرْسَلَتْ إِلَيْهِ جَارِيَتَهَا تَطْلُبُهُ لِلشَّهَادَةِ فَانْطَلَقَ مَعَ جَارِيَتِهَا فَجَعَلَتْ كُلَّمَا دَخَلَ بَابًا أَغْلَقَتْهُ دُونَهُ حَتَّى أَفْضَى إِلَى امْرَأَةٍ وَضِيئَةٍ عِنْدَهَا غُلَامٌ وَبَاطِيئَةٌ خَمْرٌ فَقَالَتْ إِنِّي وَاللَّهِ مَا دَعَوْتُكَ لِلشَّهَادَةِ وَلَكِنْ دَعَوْتُكَ لِتَقَعَ عَلَيَّ أَوْ تَشْرَبَ مِنْ هَذِهِ الْخَمْرِ كَأْسًا أَوْ تَقْتُلَ هَذَا الْغُلَامَ. قَالَ فَاسْقِنِي مِنْ هَذَا الْخَمْرِ كَأْسًا فَسَقَتْهُ كَأْسًا. قَالَ زِيدُونِي فَلَمْ يَرَمْ حَتَّى وَقَعَ عَلَيْهَا وَقَتْلَ النَّفْسَ فَاجْتَبُوا الْخَمْرَ فَإِنَّهَا وَاللَّهِ لَا يَجْتَمِعُ وَالْإِيمَانُ أَبَدًا إِلَّا لِيُوشِكَ أَحَدُهُمَا أَنْ يُخْرِجَ صَاحِبَهُ. وَفِي رِوَايَةٍ: لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنَانٌ وَلَا عَاقٌّ وَلَا مُدْمِنٌ خَمْرٍ. رواهما النسائي^(۸):

عوسمان (خودای ن رازی بن) گوئی: خوتان بیاریزن له مهی چونکه مهی هه‌وینی هه‌موو خراپه‌یه‌که. له پی‌شینان پیاوی ده‌بی، ژنیکی هه‌یشه‌ری دلی تیی ده‌چی، جا کاره‌که‌ره‌که‌ی ده‌نی‌ری به شوینیا، گوايه بانگی بکات بو شایه‌تی، جا که له‌گه‌لیا ده‌چی و ده‌چنه ماله‌وه کاره‌که‌ره‌که‌ده‌رگا‌کانی یه‌که به یه‌که له‌سه‌ر کلۆم ده‌دات، تا ده‌گاته لای ئافره‌تیکی شوخ و شه‌نگ مندالیک و سوراحییه‌ک مه‌یی له‌لا ده‌بی. ئینجا ژنه‌که پیی ده‌لی: به خودا بو شایه‌تیم بانگ نه‌کردوویت، به‌لکوو بو ئه‌مه‌م بانگ کردوویت: که یا ده‌بی سوارم بییت، یا ده‌بی پیاله‌یی له‌م ئاره‌قه بخو‌یته‌وه، یا ده‌بی ئه‌م کو‌ره بکو‌زیت! پیاوه‌که ده‌لی: که‌وايه پیاله‌یه‌کم له مه‌یه‌که به‌ده‌ری چونکه له‌لای وا ده‌بی که مه‌یه‌که له دوو تا‌وانه‌کانی تر ئاساتره ژنه‌که‌یش پیاله‌یی مه‌یی ده‌داتی ئیتر هه‌ر ده‌لی: بۆم تی‌که‌نه‌وه، تا ته‌واو به‌د مه‌ست ده‌بی، نه‌وجا له شوینی خو‌ی نابزوی تا سواری ژنه‌که‌ش ده‌بی و منداله‌که‌ش ده‌کو‌ژی. جا خوتان دووربگرن له ئاره‌ق و شه‌راب، قه‌سه‌م به‌زاتی خودا هه‌رگیزاو هه‌رگیز ئاره‌ق و ئیمان و با‌وه‌ر کو‌ نابه‌نه‌وه، نه‌گه‌ر کو‌ش ببه‌نه‌وه به‌ره به‌ره یه‌کی‌کتان نه‌وی تریان ده‌رده‌په‌رینی، له گیرانه‌ویه‌کا: ئه‌م سی که‌سه ناچنه به‌هه‌شت: که‌سی

(۸) سکت عنه اشرح.

چاکه‌یی بکات به منته و نازه‌وه، که‌سی دلی باوک و دایکی بره‌نجینی، که‌سی فی‌ری ئاره‌ق بی‌ی و بی‌ی به ئاره‌ق خور! (ن).

۲۷) کۆتایی - دروست نییه مه‌ی بکری به‌سرکه

خاتمه - الخمر لا تخلل

۲۷۵۶- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سُئِلَ عَنِ الْخَمْرِ تَتَخَذُ خَلًّا فَقَالَ «لَا». رواه مسلم والترمذي^(۱).

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بن) گوتی: پرسیارکرا له‌هه‌زه‌ت (درویدی خودای له‌سه‌ری): ئه‌گه‌ر مه‌ی بکری به‌سرکه‌هه‌ل ده‌بی؟ فه‌رمووی: نه‌ه. (م/ت-خودایان ئی رازی بن).

۲۷۵۷- وَعَنْهُ أَنَّ أَبَا طَلْحَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) سَأَلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ أَيْتَامٍ وَرِثُوا خَمْرًا قَالَ «أَهْرِقْهَا». قَالَ أَفَلَا أَجْعَلُهَا خَلًّا قَالَ «لَا». رواه أبو داود بسندٍ صالح^(۲).

دیسان گوتی: ئه‌بو طه‌لحه‌ (خودای ئی رازی بن) له‌ پیغه‌مبه‌ری پرسى: چه‌ند مه‌تیویک هه‌ن ئاره‌قیان به‌میرات بو‌جیماوه، چی ئی بکه‌ین؟ فه‌رمووی: بی‌ریژه. گوتی: ئه‌ی نابئ بیکه‌م به‌سرکه‌هه‌ل ده‌بی؟ فه‌رمووی: نه‌ه. (د-سند صالح).

۲۸) خۆشاو (نه‌بیذ) - به‌مه‌رجی پیاو سه‌رخۆش نه‌کا - هه‌لآه:

بیاچ النبیز ما لم یسکر

۲۷۵۸- → (ب - وفي هذه الرواية: دَعَا أَبُو أُسَيْدٍ السَّاعِدِيُّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي غُرْسِهِ فَكَانَتْ امْرَأَتُهُ يَوْمَئِذٍ خَادِمَتَهُمْ وَهِيَ الْعَرُوسُ قَالَ سَهْلٌ

^(۱) مسلم. أشربة: ۵۱۱. أبو داود. أشربة: ۳۶۷۵. ترمذی. بیوع: ۱۲۹۴.

^(۲) سنده صالح.

تَذَرُونَ مَا سَقَتِ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَلْقَعَتْ لَهُ ثَمَرَاتٍ مِنَ اللَّيْلِ فِي ثَوْرٍ فَلَمَّا أَكَلَ سَقَتْهُ إِيَّاهُ. رواه الشيخان^(۱):

له‌م گپړانه‌وه‌دا: ئه‌بو ئوسه‌یدی ئه‌ل-ساعیدی (خودای ئی رازی بڼ) پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) بانگ ده‌کا بو سهرزه‌ماوه‌نه‌که‌ی خوئی، وه ژنه‌که‌ی - که بووک ده‌بی - ئه‌و خزمه‌تیاں ده‌کا. سه‌هل گوئی: ده‌زانی که ئه‌و ژنه‌و ئه‌و روژه چی جوړه خواردنه‌وه‌یه‌ک ده‌رخواردی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌دات، هه‌ر له شه‌وه‌وه‌و چهنده‌نکی خورما له ته‌شپیه‌کی به‌ردینه‌دا ده‌خوسینی، وه له‌پاش نان خواردن ئه‌و خو‌شاوه‌ ده‌دا به پیغه‌مبه‌ر ده‌یخواته‌وه (ش).

۲۷۵۹- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كُنَّا نَبْذِلُ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي سِقَاءٍ يُوَكِّي أَعْلَاهُ وَلَهُ عَزْلَاءُ نَبْذُهُ غَذْوَةً فَيَشْرَبُهُ عِشَاءً وَنَبْذُهُ عِشَاءً فَيَشْرَبُهُ غَذْوَةً. رواه مسلم وأبو داود والترمذي^(۲):

عائیشه (خودای ئی رازی بڼ) گوئی: جاران شه‌ریه‌ت و خو‌شاومان له‌ ترئی و خورماو می‌وه‌ی تر دروست ده‌کرد بو پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) له جه‌وه‌نده‌یه‌کا ده‌مان خووساند، جه‌وه‌نده‌که‌مان سه‌ره‌و ژوور هه‌ل ده‌واسی و ده‌مه‌که‌یماں به‌ ده‌مبڼ ده‌به‌ست، جا له هه‌نگله‌که‌ی خواره‌وه‌، لیماں داده‌کرد، جاری وا ده‌بوو سه‌ر له‌به‌یانی ده‌مان خووساند شیوان ده‌یخواره‌وه‌، وه روژی وا ده‌بوو شیوان ده‌مان خووساند سه‌ر له‌ به‌یانی ده‌یخواره‌وه‌. (م/د/ت-خودایان ئی رازی بڼ).

۲۷۶۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُنْقَعُ لَهُ الزَّيْبُ فَيَشْرَبُهُ الْيَوْمَ وَالْغَدَ وَبَعْدَ الْغَدِ إِلَى مَسَاءِ الثَّالِثَةِ ثُمَّ يَأْمُرُ بِهِ فَيُسْقَى أَوْ يَهْرَاقُ. رواه مسلم وأبو داود والنسائي^(۳):

(۱) بخاری. ایمان ونذور: ۶۶۸۵، ۵۱۷۶.

(۲) مسلم. أشربة: ۵۲۰۰. أبو داود. أشربة: ۳۷۱۱. ترمذی. أشربة: ۸۷۱.

(۳) مسلم. أشربة: ۵۱۹۴ - ۵۱۹۹. أبو داود. أشربة: ۳۷۱۲. نسائی. أشربة: ۵۷۵۲ - ۵۷۵۵.

ئیبینو عه‌بیاس (خودایان ئی رازی بئی) گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهریئ) جاران که میوژیان بو ده‌خووساند، هه‌تا ماوه‌ی سی رۆژه‌هر لیی ده‌خوارده‌وه، ئیترفه‌رمانی ده‌کرد ئه‌وه‌ی مابوو یا ده‌یان‌خوارده‌وه یا ده‌یان‌پژاند (م/د/ن).

۲۷۶۱- ولأبي داود والنسائي: كان ينبذ للنبيّ (مَنْى الله عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) في سقاء فإذا لم يجدوه نبذوا له في تورٍ من حجارةٍ. والله أعلم. نَسأل الله السرّ والتوفيق. آمين^(۴).

جاران له خییگه‌دا شه‌ریه‌ت و خو‌شاویان بو پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهریئ) دروست ده‌کرد، جا ئه‌گهر ده‌فری چه‌رمینیان ده‌ست نه‌که‌وتایه‌ له کووچه‌له‌یه‌کی به‌دین دا دروستیان ده‌کرد بو‌ی (د/ن)^(۱).

(۴) سکت عنه اشرح.

(۱) ده‌فری زی‌پرو زیو، کووچه‌له‌ی به‌ر دین

سوینه‌و گلینه، هه‌م کاسه‌ی دارین

نه‌مانه هه‌موو ده‌فرن بو خۆراک

ده‌فری ره‌زای خوا دلیکی نوورین!

که دل ناودرا به شه‌رابی نوور

پی‌ویستی نابین به سه‌رابی دوور

دلی بئ ناگاش له سامی خودا

دی‌زه‌له‌ی ره‌شه بو عه‌زابی سوور

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نامه‌ی جلو بهرگ

(پینج باسو دوا و تاریکه)

۲۹) باسی به کهم: ناوریشم و زیرو زیو بو پیاو دروست نین:

کتاب اللباس و فيه خمسة أبواب وخاتمة:

الباب الأول: في تحريم الحرير والذهب والفضة على الرجال

۲۷۶۲- عَنْ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ لَبَسَ الْحَرِيرَ فِي الدُّنْيَا لَمْ يَلْبَسْهُ فِي الْآخِرَةِ. وَاهِ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ^(۱):

عومهر (خودای نازی بن) گوتی: چه زردت (درویدی خودای له‌سهرین) فهرموی: هه‌رکه‌سئ له پیاوان له‌م جیهانه‌دا ناوریشم له‌به‌ربکا له‌و جیهانه‌دا له‌به‌ری نا‌کا (ش/ت/ن).

۲۷۶۳- وَكَانَ حُدَيْفَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) بِالْمَدَائِنِ فَاسْتَسْقَى، فَأَتَاهُ دِهْقَانٌ بِمَاءٍ فِي إِنَاءٍ مِنْ فِضَّةٍ فَرَمَاهُ بِهِ وَقَالَ: إِنِّي لَمْ أَرْمِهِ إِلَّا أَنِّي نَهَيْتُهُ فَلَمْ يَنْتَهُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): الذَّهَبُ وَالْفِضَّةُ وَالْحَرِيرُ وَالْدِّيْبَاجُ هِيَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا، وَلَكُمْ فِي الْآخِرَةِ. وَفِي رَوَايَةٍ: نَهَانَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ نُشْرَبَ فِي آيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، وَأَنْ نَأْكُلَ فِيهَا، وَعَنْ بُسِّ الْحَرِيرِ وَالْدِّيْبَاجِ، وَأَنْ نَجْلِسَ عَلَيْهِ. رَوَاهُمَا الشَّيْخَانُ وَالنَّسَائِيُّ^(۲):

حودیفه (خودای نازی بن) له مه‌دائین بوو، داوای ناوی خواردنه‌وه‌ی کرد، نا‌غا دییه‌ک له حاجه‌تی زیودا ناوی بو هیئا، حوده‌یفه حاجه‌ته‌که‌ی لی گرت و تیی گرت و گوتی: من بو‌یه تیم گرت، چونکه من یه‌ک دوو جار پیم گوتوو ه‌که ئیتر وانه‌کا که‌چی نه‌و هه‌روا ده‌کا. پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: زیرو زیوو ناوریشم و دیباج نه‌مانه له جیهانه‌دا بو‌ئه‌واننو له به‌هه‌شتا بو

^(۱) تجرید بخاری: ۵۸۲۴/۱۸۹۶، ۵۸۲۸، ۵۸۲۹، ۵۸۳۰، ۵۸۳۵ = به‌رگی/۵/۱۸۶. مسلم. لباس/ ۵۳۷۷.

نسائی. زینة: ۵۳۲۰.

^(۲) بخاری. أشربة: ۵۶۳. تجرید/۵/۱۹۰ رقم: ۱۸۹۷، ۵۸۳۷ + ۵۴۲۶/۱۸۱۳ = به‌رگی/۵/ ل - ۸۵.

نیوهن. له گێڕانه‌وه‌یه‌کا: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ریگهی نه‌داوین که له حاجه‌تی زی‌رو زیودا شت بخۆینه‌وه، یا شتیان تی‌دا بخۆین، یا ئاوریشم و دی‌باج له‌به‌رکه‌ین، یا له‌سه‌ریان دا‌بنیشین! (ش/ن).

۲۷۶- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَهْدَىٰ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثَوْبُ حَرِيرٍ، فَجَعَلْنَا لِنَمْسُهُ، وَتَعَجَّبُ مِنْهُ، فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَتَعْجَبُونَ مِنْ هَذَا؟ قُلْنَا: نَعَمْ. قَالَ: مَنْادِيلُ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ فِي الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِنْ هَذَا. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَلَفْظُهُ: قَالَ أَنَسٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) حِينَ قَدِمَ الْمَدِينَةَ وَدَخَلَ عَلَيْهِ وَوَاقِدُ بْنُ عَمْرٍو ابْنُ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ. كَانَ سَعْدٌ أَكْثَرُ النَّاسِ وَأَطْوَلُهُمْ. ثُمَّ بَكَى فَأَكْثَرَ الْبُكَاءَ وَقَالَ: إِنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَعَثَ إِلَيَّ أَكْبَدِرَ صَاحِبِ دُومَةٍ بَعَثًا فَأَرْسَلَ أَكْبَدِرُ إِلَيْهِ بِجَبَّةٍ دِيَّاجٍ مَنُسُوجٍ فِيهَا الذَّهَبُ فَلَبِسَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ قَامَ عَلَى الْمَنْبَرِ وَقَعَدَ فَلَمْ يَتَكَلَّمْ وَنَزَلَ فَجَعَلَ النَّاسُ يَلْمُسُونَهَا بِأَيْدِيهِمْ فَقَالَ: أَتَعْجَبُونَ مِنْ هَذِهِ لِمَنَادِيلِ سَعْدٍ فِي الْجَنَّةِ أَحْسَنُ مِنْهَا^(۲).

به‌راء (خودای ئی رازی بن) گو‌تی: جبه‌یه‌کی ئاوریشمیان به‌ دیاری‌ی بو پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) هی‌نا، ئیمه‌یش ده‌ستمان ئی ده‌خشان و پیمان سه‌یربوو، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: سه‌یرتان له‌م جبه‌یه‌ دی؟ گوتمان: به‌ئێ فه‌رمووی: ده‌سته‌سه‌ره‌کانی سه‌عدی کو‌ری مو‌عان له‌ به‌هه‌شتا له‌مه‌ باش‌تره (ش/ت/ن) گفته‌ی (ن) ئاوا‌یه: ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بن) هاته‌وه‌ بو مه‌دینه، واقیدی کو‌ری عه‌مری کو‌ری سه‌عدی کو‌ری مو‌عان هات بو‌ لای، ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بن) گو‌تی: سه‌عد پیاوی‌کی گه‌ئێ گه‌وره‌و که‌له‌گه‌ت بوو، ئینجا ئه‌نه‌س ده‌ستی کرد به‌ گریان و گه‌ئێ گریا، وه‌گو‌تی: جارێ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌سته‌یی پیاوی نارد بو‌ لای ئوکه‌یدی‌ر، که‌ شای ده‌ومه‌تول‌ج‌هن‌ده‌ل بوو، ئوکه‌یدی‌ریش جبه‌یه‌کی دی‌باجی به‌ زی‌ر چنراوی نارد بو‌ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سهرین) له‌به‌ری کردو چوو‌ه سه‌ر دوانگه‌که‌و پی‌یه‌وه‌ دانیش‌ت و هیچ قسه‌ی نه‌کردو هاته

(۲) بخاری. حدود: ۶۸۴۶، ۷۴۱۶. مسلم. لعان: ۳۷۴۳.

خواره‌وه، ئیتر خه‌لکه‌که ده‌ستیان ده‌خشان له جبه‌که‌وه له لایان سه‌یرو بوو،
ئه‌ویش فهرمووی: ئه‌وه چیه سه‌یرتان له‌م جبه‌یه دی! ده‌سا به‌ خودا ده‌سته
سه‌رکانی سه‌عد له به‌هه‌شتا گه‌لی له‌مه نایاب و جواترن!

۲۷۶۵- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَهْدَىٰ إِلَيَّ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَرُوجُ حَرِيرٍ، فَلَبِسَهُ فَصَلَّى فِيهِ، ثُمَّ انْصَرَفَ فَتَزَعَهُ نَزْعًا شَدِيدًا كَالْكَارِهِ لَهُ وَقَالَ « لَا يَنْبَغِي هَذَا لِلْمُتَّقِينَ ». رواه الشيخان (والنسائي)^(۴):

عوقبه‌ی کوپی عامیر (خودای فی رازی بن) گوئی: → (ب/ ۱ ز/ ۵۵ ف/ ۴ ل /) .

۲۷۶۶- وَخَطَبَ عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) بِالْجَابِيَةِ (مَكَانٌ بِالشَّامِ) فَقَالَ: نَهَىٰ نَبِيُّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ إِلَّا مَوْضِعَ إِبْصَعَيْنِ أَوْ ثَلَاثٍ أَوْ أَرْبَعٍ. رواه الخمسة^(۵):

عومه‌ر (خودای فی رازی بن) له‌ شام له جابییه وتاریکی خوینده‌وه گوئی:
پیغه‌مه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) ریگه‌ی نه‌داوه که ئاویریشم له‌به‌ر بکری، مه‌گه‌ر
بو‌نه‌خش، ئه‌ویش به‌قه‌د جیگه‌ی دوو سی پهنجه یا سی چوار پهنجه
(ش/د/ت/ن-خودایان فی رازی بن).

۲۷۶۷- وَاشْتَرَىٰ ابْنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) مِنَ السُّوقِ ثَوْبًا شَامِيًّا فَرَأَىٰ فِيهِ خَيْطًا أَحْمَرَ (مِنْ حَرِيرٍ) فَرَدَّهُ فَسُئِلَتْ عَنْ ذَلِكَ أَسْمَاءُ فَقَالَتْ: يَا جَارِيَةُ كَاوَلَنِي جُبَّةَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَخْرَجْتُ جُبَّةَ طَيَالِسَةَ مَكْفُوفَةِ الْجَنِّبِ وَالْكُمَيْنِ وَالْفَرْجَيْنِ بِالذِّيَّاجِ. رواه أبو داود ومسلم وزاد: وَقَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَلْبَسُهَا فَتَحْنُ نَفْسُهَا لِلْمَرْضَىٰ مِنَّا يَسْتَشْفَىٰ بِهَا^(۶) :

جاری ئیبنو عومه‌ر (خودایان فی رازی بن) له‌ بازار، کالایه‌کی شامیی کپی که
ته‌ماشای کرد تالیکی ئاویریشمی سووری تیادا بوو، جا له‌به‌ر ئه‌وه دایه‌وه

(۴) بخاری. صلاة: تجرید/ ۱ ل - ۲۵۲ رقم: ۲۳۹/ ۳۷۵ ، ۵۸۰. مسلم. لباس وزینة: ۵۳۹۴. نسائی.

قبلة: ۷۶۹. تقدم برقم: ۴۰۸/ ۴ مجلد اول. تسلسل/ ۵۵.

(۵) مسلم. لباس وزینة: ۵۳۸۴. ترمذی. لباس: ۱۷۲۱.

(۶) مسلم. لباس وزینة: ۵۳۷۶. أبو داود: لباس: ۴۰۵۴. ترمذی. استئذان: ۲۸۱۷.

به‌سهر فروشیاره‌که‌دا جا که له‌م باره‌یه وه له‌ئه‌سمایان پرسى، ئه‌سماء (خودای ئى رازى بئى) گوتى: ئاده‌ی که‌نیشکه! جبه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ر خویم بو بیینه، که جبه‌که‌ی هیئا له‌ قوماشیکی ئه‌ستور بوو، یه‌خه‌که‌ی و هه‌ردوو سهر ده‌سته‌که‌ی و هه‌ردوو چمکه‌که‌ی به‌ دیباج نه‌خشابوون، ئه‌سماء به‌مه به‌رپه‌رچی قسه‌که‌ی ئیبنو عومهرى دایه‌وه (د/م) گیرانه‌وه‌ی موسلیم (ره‌زای خودای گه‌ره‌ی ئى بئى) ئه‌مه‌ی پتره: جا ئه‌سماء (خودای ئى رازى بئى) گوتى: جاران پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربئى) ئه‌مه‌ی له‌به‌ر ده‌کرد، بویه ئیمه ده‌یشوړین بو نه‌خوش و ئاوه‌که‌ی بو مووفه‌رک ده‌ده‌ینى یا لیى ده‌پرژنین تا پیى چاک بییته‌وه.

۲۷۶۸- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: إِذَا نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الثُّوبِ الْمُصْنَتِ مِنَ الْحَرِيرِ فَأَمَّا الْعَلَمُ مِنَ الْحَرِيرِ وَسَدَى الثُّوبِ فَلَا بَأْسَ بِهِ. رواه أبو داود والحاكم وصححه^(۷):

ئىبنو عه‌بباس (خودایان ئى رازى بئى) گوتى: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربئى) ته‌نیا ریگه‌ی ئه‌وه‌ی نه‌ده‌دا که کالو به‌رگ ئاوریشمی په‌تى بئى، به‌لام نه‌خش و تانى کالو ئه‌گه‌ر له‌ ئاوریشمیش بئى قه‌یدى نیه (د/حا:ص).

۲۷۶۹- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَخَّصَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِعَبْدِ الرَّحْمَنِ ابْنِ عَوْفٍ وَالزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ فِي لُبْسِ الْحَرِيرِ لِحِكَّةٍ كَانَتْ بِهِمَا. واه الثلاثة والنسائي^(۸):

ئه‌نه‌س (خودای ئى رازى بئى) گوتى: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربئى) ریگه‌ی عه‌بدوپه‌حمانى کوپى عه‌وف و زوبه‌یرى کوپى عه‌وامى دا که ئاوریشم له‌به‌ر به‌کن، چونکه ئالوش و خوړووکه‌ی له‌ له‌شیانا هه‌بوو (ش/د/ت).

(۷) صحيح عند الحاكم.

(۸) بخاري. جهاد: تجريد/ ۳ ل — ۳۲۳ ژماره/ ۱۱۹۹/ ۲۹۱۹، ۲۹۲۰، ۲۹۲۱، ۲۹۲۲، ۵۸۲۹. فتح الباری

مسلم. لباس: ۵۳۹۶. أبو داود. لباس: ۴۰۵۶. نسائي. زينة: ۵۳۲۵، ۵۳۲۶.

۲۷۷۰- وَعَنْهُ أَكْثَرُ شُكْرًا إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْقَمَلَ فَرَخَّصَ لَهُمَا فِي قُمْصِ الْحَرِيرِ فِي غَزَاةٍ لَهُمَا. رواه مسلم والترمذي^(۹):

دیسان گوتی: ئەو پرەحمانی کوپی عەوف و زوبەیری کوپی عەوام لە غەزایەکا لە دەست ئەسپێ سکاڵایان لە خزمەتی پیغەمبەردا (درودی خودای لەسەربێن) کرد، ئەویش ریگەیی دان کە کراسی ئاوریشمین لەبەر بکەن (م/ت).

۲۷۷۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) قَالَ: رَأَيْتُ رَجُلًا بُخَارَى عَلَى بَغْلَةٍ بَيْضَاءَ عَلَيْهِ عِمَامَةٌ خَزَّ سَوْدَاءُ فَقَالَ: كَسَانِيهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رواه النسائي والحاكم وابو داود وقال: قَدْ لَيْسَ الْخَزَّ عَشْرُونَ أَوْ أَكْثَرَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)^(۱۰):

لە عەبدوللای کوپی سەعدەووە لە باوکیەووە (خودایان ئی رازی بێن) گوتی: لە بوخارا پیاویکم دی، سواری هیستریکی سپی بوو، میزەریکی رهشی بەسەرەووە بوو تانەکەیی ئاوریشم بوو، دەیگوت: کە پیغەمبەر (درودی خودای لەسەربێن) بە خەلاتی ئەم میزەرەیی لەسەر کردووم (ن/حاکم/ئەبو داوود) ئەبو داوود دەیشی گوت: پتر لە بیست کەس لە یارانێ پیغەمبەر (درودی خودای لەسەربێن) ئاوریشمی دوو رەنگ و تیکە لاویان لەبەر دەکرد.

۲۷۷۲- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: إِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَخَذَ حَرِيرًا فَجَعَلَهُ فِي يَمِينِهِ وَأَخَذَ ذَهَبًا فَجَعَلَهُ فِي شِمَالِهِ ثُمَّ قَالَ: إِنَّ هَذَيْنِ حَرَامٌ عَلَى ذُكُورِ أُمَّتِي. رواه أصحاب السنن^(۱۱):

عەلی (خودای ئی رازی بێن) گوتی: پیغەمبەری خودا (درودی خودای لەسەربێن) پارچەیی ئاوریشمی بە دەستی راستی هەلگرت و پارچەیی زیڕیشی بە

(۹) بخاری. جهاد: ۲۹۲۰م. ترمذی. لباس: ۱۷۲۲.

(۱۰) سکت درجته الشارح.

(۱۱) بسند صحيح (شرحه).

دهستی چه پی هه لگرت و فهرمووی: ئەم دوو شتە لەسەر نێرینه‌ی گه‌لی من
حه‌رامن (د/ت/ن-ص).

۲۷۷۳- وَقَالَ: مُعَاوِيَةَ وَحَوْلَهُ نَاسٌ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ: اَتَعْلَمُونَ أَنَّ النَّبِيَّ
(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَهَى عَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ؟ فَقَالُوا: اللَّهُمَّ نَعَمْ. قَالَ: وَنَهَى عَنْ لُبْسِ الذَّهَبِ
إِلَّا مُقَطَّعًا _ أَيِ قِطْعًا صَغِيرَةً كَالسِّنِّ وَالْأَنْفِ؟ قَالُوا: اللَّهُمَّ نَعَمْ. رواه النسائي^(۱۲):

جارێ موعاوییه دهسته‌یی له کوچه‌ران و له یارییده‌هه‌رانی له ده‌ور بوو
گوته‌ی: ئایا ئاگاتان لێیه‌تی که پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) نه‌هی کردووه له
پۆشینی ئاوریشم گوته‌یان: خودایه‌ تو به‌ شایه‌د به‌ ئاگامان لێیه‌تی که ئەمه
وايه، گوته‌ی: وه نه‌هیشی کردووه له پۆشینی زیڕ مه‌گه‌ر بۆ پارچه‌ وه‌کی
ددان و لووت گوته‌یان: خودایه‌! تو به‌ شایه‌ت به‌ ئەمه‌ وایه (ن).

۲۷۷۴- عَنْ عُرْفَجَةَ بْنِ أَسْعَدَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَصِيبَ أُنْفَى يَوْمَ الْكَلَابِ فِي
الْجَاهِلِيَّةِ فَأَتَّخَذْتُ أَلْفًا مِنْ وَرَقٍ فَأَلْتَنَ عَلَى فَأَمَرَنِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ أَتَّخِذَ أَلْفًا
مِنْ ذَهَبٍ. رواه الترمذي وصاحبه. (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ). نَسَأَلُ اللَّهَ التَّوْفِيقَ.
آمین^(۱۳):

عه‌رفه‌جە‌ی کوپری ئەسه‌عه‌د (خودای ئازای بێ) گوته‌ی: له سه‌رده‌می نه‌زانی دا
له‌ رۆژی رووداوی ئەل-کولاب دا لووتم پیکرا، جا منیش لووتیکم بۆ خۆم له
زییو دروست کرد، که چی بۆگه‌نی کرد، جا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین)
فه‌رمانی پێ کردم که لووتیک بۆ خۆم له زیڕ دروست بکه‌م (ت-س/ح-د/ن).

۲۷۷۵- قَالَ: فِي الشَّرْحِ: التِّرْمِذِيُّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): رَوَى عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ مِنْ
أَهْلِ الْعِلْمِ أَنَّهُمْ شَدُّوا أَسْنَانَهُمْ بِالذَّهَبِ^(۱۴) :

^(۱۲) جميع ما في المجتبى للنسائي صحيح عنده على ما جاء في مقدمة شرحه غاية المأمول على

التاج الجامع للرسول (مترجم).

^(۱۳) بسند حسن (شرحه).

^(۱۴) أثر صحيح.

له شهرجه که دا دانه‌ر — پرگۆره‌کە‌ی له نوری خودای بێ — ده‌لێ: تیرمیذی (خودای ئی رازی بێ) ده‌لێ: له چه‌ن که‌سی له خاوه‌ن عیلم و زانسته‌کان ده‌گێرنه‌وه که ددانی خویان به زی‌ر قایم ده‌کرده‌وه.

۳۰) ئاوریشمو زی‌ر بۆ مێینه دروستن: (يجوز الحرير والذهب للأنات)

۲۷۷۶- قَالَ: أَنَسُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) رَأَيْتُ عَلَى أُمِّ كَلْثُومٍ - عَلَيْهَا السَّلَامُ - بِنْتَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بُرْدَ حَرِيرٍ سِيْرَاءَ. رواه البخاري وأبو داود والنسائي^(۱):

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بێ) گو‌تی: کو‌له‌نجه‌یه‌کم دی له‌به‌ر ئوممو کو‌لشوومی کچی پی‌غه‌مبه‌ردا (دروودی خودای له‌سه‌رین) به‌ ئاوریشم، به‌ هی‌لی قه‌وی قه‌وی نه‌خشابوو (ب/د/ن).

۲۷۷۷- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَهْدَى لِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حُلَّةً سِيْرَاءَ فَلَبِسْتُهَا فَعَرَفْتُ الْقَضَبَ فِي وَجْهِهِ فَقَالَ: إِنِّي لَمْ أَبْعَثْ بِهَا إِلَيْكَ لِتَلْبَسَهَا إِنَّمَا بَعَثْتُ بِهَا إِلَيْكَ لِتُشَقِّقَهَا خُمْرًا بَيْنَ النِّسَاءِ. رواه الشيخان والنسائي^(۲):

عه‌لی (خودای ئی رازی بێ) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) ده‌ستی به‌رگی به‌ دیاریی دا پی‌م، ئاوریشمی په‌تی بوو، منیش له‌به‌رم کرد، که‌چی ته‌ماشام کرد پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) توورپه‌ بوو، وه‌ فه‌رمووی: خو‌ من بو‌ ئه‌وه بو‌تم نه‌ناردوو تا خو‌ت له‌به‌ری بکه‌ی، بو‌یه بو‌م نارديت که له‌تله‌تی بکه‌ی بو‌ سه‌رپۆش بو‌ ژنه‌کان (ش/ن).

۳۱) باسی دووه‌م: جو‌ره‌کانی کا‌

الباب الثاني: في أنواع اللبوس

(۱) بخاري. لباس: ۵۸۴۰. مسلم. لباس: ۵۳۷۸. أبو داود. لباس: ۴۰۴۳ نسائي. زينة: ۵۳۱۳.

(۲) بخاري. لباس: ۵۸۴۰. مسلم. لباس: ۵۳۸۷ تقدم تخريجه بمثل الحديث الذي قبله (الحديث ۱/

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {يَحْكِي قَوْلَ يَوْسُفَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِأَخَوْتِهِ: اذْهَبُوا بِقَمِيصِي هَذَا فَأَلْقُوهُ عَلَى وَجْهِ أَبِي يَأْتِ بَصِيرًا وَأَثُورُنِي بِأَهْلِكُمْ أَجْمَعِينَ - ۹۳/۱۲}.

خودای گہورہ کہ قسہ کہی یوسف دہ گپڑیتہ وہ کہ کردبووی بو براکانی (سہامی خودایان لہ سرین) دہ فہرموی: ئەم کراسی منہ بہن بو خرمہ تی باوکم و بیہینن بہ سہر روخساریا ئیترا چاوہکانی خوش دہ بنہ وہ و دہ کوو جاری جاران چاوی چاک دہ بیتہ وہ، وہ ہموو ژن و منال و خاوو خیزانتان بار بکہن لہ ولاتی کہ نعان و بیان ہینن بو میصر بو لای من.

۲۷۷۸ - عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ أَحَبَّ الثِّيَابِ إِلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْقَمِيصُ. رواه أصحاب السنن^(۱):

ئوممو سہلہ مہ (خودای ئی رازی بن) گوتی: بو جل و بہرگ پیغہ مہر (دروودی خودای لہ سرین) لہ ہموو شتی زیاتر حہزی لہ کراس بوو (د/ت/ن-س/ح).

۲۷۷۹ - قَالَ: مَخْرَمَةٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) لِابْنِهِ الْمُسَوَّرِ: يَا بُنَيَّ بَلَّغْنِي أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) جَاءَتْهُ أَقْبِيَةٌ فَهُوَ يَقْسِمُهَا، فَادْهَبْ بِنَا إِلَيْهِ، فَدَهَبْنَا فَوَجَدْنَاهُ فِي مَنْزِلِهِ، فَقَالَ: لِي يَا بُنَيَّ اذْعُهُ لِي فَأَعْظَمْتُ ذَلِكَ. فَقُلْتُ: أَذْعُو لَكَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا بُنَيَّ إِنَّهُ لَيْسَ بِجَبَّارٍ. فَدَعَوْتُهُ فَخَرَجَ وَعَلَيْهِ قَبَاءٌ مِنْ دِيْبَاجٍ مُزْرَرٍّ بِالذَّهَبِ، فَقَالَ: يَا مَخْرَمَةُ هَذَا خَبَائُاهُ لَكَ. فَأَعْطَاهُ إِيَّاهُ. رواه الخمسة^(۲):

مہ خرہ مہ گوتی بہ میسوہری کوپی: کوپم! دہ لین کہ پیغہ مہر (دروودی خودای لہ سرین) ہہندی کہوای بو ہاتوہو خہریکہ دابہ شیان دہکا با پروین بو لای، کہ چووین پیغہ مہر (دروودی خودای لہ سرین) لہ مالہ وہ بوو، باوکم گوتی: کوپم! بچورہ ژوورہ وہ بانگی بکہ بو، منیش شتی وام بہ لاوہ ستہم بوو، گوتم: پیغہ مہر بانگ بکہم بو تو! گوتی: کوپم! خو من مہ بہ ستہم ئوہ نیہ کہ

(۱) بسند حسن (شرحہ).

(۲) بخاری. ہیة: تجرید/ ۳ ل- ۱۹۶ رقم: ۱۱۰۸ / ۲۵۹۹، ۲۶۵۷، ۳۱۲۷، ۵۸۰۰، ۵۸۶۲، ۶۱۳۲. مسلم.

زکاة: ۲۴۲۸. أبو داود. لباس: ۴۰۲۸. ترمذی. أدب: ۲۸۱۸. نسائی. زینة: ۵۳۳۹.

له قه‌دری پیغهمبهر (دروودی خودای له‌سربین) کهم بکه‌مه‌وه، به‌لک‌وو مه‌به‌ستم ئه‌وه‌یه که ئه‌و پیغهمبهره‌و بی‌هه‌وایه، خو زور دارو زه‌برداریه تا به‌فیزو ده‌عیه‌و به‌ته‌وس بی‌و که‌س نه‌وی‌ری بانگی بکا، جا منیش چووم بانگم کردو پیغهمبهر هاته‌ده‌ره‌وه بو‌لای باو‌کم، که‌وایه‌کی دی‌باجی له‌به‌ردابوو، به‌دوگمه‌ی زی‌ر یه‌خه‌که‌ی داخ‌رابوو، فهرمووی: ئه‌ی مه‌خرمه‌! ئه‌ی مه‌خرمه‌! ئه‌مه‌مان بو‌تو شاردو‌ته‌وه! ئینجا که‌واکه‌ی داپیی. (ش/د/ت/ن).

۲۷۸۰- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَحَبُّ الثِّيَابِ إِلَيَّ النَّسِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْحَبْرَةَ. رواه الثلاثة والنسائي^(۳):

ئه‌نه‌س (خودای ئی‌رازی بی‌) گو‌تی: پیغهمبهر (دروودی خودای له‌سربین) له‌گشت جل و به‌رگی زی‌اتر چه‌زی له‌له‌به‌رکردنی حیه‌ره‌بوو. (ش/ن).

۲۷۸۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ لَمْ يَجِدْ إِزَارًا فَلْيَلْبَسْ سَرَاوِيلَ، وَمَنْ لَمْ يَجِدْ نَعْلَيْنِ فَلْيَلْبَسْ خُفَّيْنِ. رواه الشيخان والنسائي^(۴):

ئیبینو عه‌بیاس (خودایان ئی‌رازی بی‌) گو‌تی: پیغهمبهر (دروودی خودای له‌سربین) ده‌فه‌رموی: که‌سێ په‌شته‌مالی ده‌ست نه‌که‌وت که‌بی‌گری‌ته‌وه به‌به‌رکوشیا باده‌رپی له‌پی بکا، وه‌که‌سێ سو‌لی نه‌بوو با کاله (خوف) له‌پی بکا (ش/ن).

۲۷۸۲- قَالَ: أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): كُنْتُ أَمْشِي مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَعَلَيْهِ بُرْدٌ نَجْرَانِيٌّ غَلِيظُ الْحَاشِيَةِ، فَأَذْرَكُهُ أَغْرَابِيَّ فَجَبَدَهُ بِرِدَائِهِ جَبْدَةً شَدِيدَةً، أَكْثَرْتُ فِي صَفْحَةِ عَاتِقِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ قَالَ: يَا مُحَمَّدُ مُرْ لِي مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي عِنْدَكَ.

^(۳) بخاری. تجرید/ ۵ ل - ۱۸۴ - ۳: ۵۸۱۲ / ۱۸۹۲، ۵۸۱۲. مسلم. لباس وزینة: ۵۴۰۸. ترمذی. لباس:

۱۷۸۲. نسائی. زینة: ۵۳۳۰.

^(۴) بخاری. لباس: ۵۸۵۳.

فَالْتَفَتَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ ضَحِكَ ثُمَّ أَمَرَ لَهُ بِالْعَطَاءِ. رواه البخاري وأبو اود^(۵):

ئەنەس (خودای ئی رازی بێ) گوتی: لە خزمەتی پیغەمبەردا (دروودی خودای لەسەربێ)، دەرپۆیشتەم بەرپیدا، شالێکی نەجرانی پەرەوێز ئەستووری بەسەر شانەوه بوو، عارەبێکی دەشتەکی پێی گەیشت یەخە یۆشاکی کە ی پیغەمبەری گرت و بە توندی وا رایکیشتا لامی حەزەرەتی دابری! ئینجا پێی گوت: ئەو موحەممەد! لەم ماله کە هی خودایەو لەلای تۆیە بەشم بەدە، پیغەمبەریش (دروودی خودای لەسەربێ) رووی تۆ کردو بەدەمیەوه پیکەنی و فەرمانی کرد کە بەشی بەدەن! (ب/د).

۲۷۸۳- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) قَالَ: جَاءَتْ امْرَأَةٌ بِرُذَّةٍ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي نَسَجْتُ هَذِهِ يَدَيَّ أَكْسُو كَهَا. فَأَخَذَهَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُحْتَاجًا إِلَيْهَا. فَخَرَجَ إِلَيْنَا وَإِلَيْهَا إِزَارُهُ. فَجَسَّهَا رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، اكْسُيْهَا، قَالَ: نَعَمْ. فَجَلَسَ مَا شَاءَ اللَّهُ فِي الْمَجْلِسِ، ثُمَّ رَجَعَ فَطَوَّأَهَا، ثُمَّ أَرْسَلَ بِهَا إِلَيْهِ. فَقَالَ: لَهُ الْقَوْمُ مَا أَحْسَنْتَ، سَأَلْتَهَا إِيَّاهُ، وَقَدْ عَلِمْتَ أَنَّهُ لَا يَرُدُّ سَائِلًا. فَقَالَ: وَاللَّهِ مَا سَأَلْتُهُ إِلَّا لِتَكُونَ كَفَنِي يَوْمَ أَمُوتُ فَكَانَتْ كَفَنَهُ. رواه البخاري والنسائي^(۶):

سەهلی کوری سەعد (خودایان ئی رازی بێ) گوتی: ئافەرەتی پارچەیی شالی هینا و گوتی: ئەو رهوانە کراوی یەزدان! بەدل و بەداو بە دەستی خۆم ئەم پارچە شالەم چنیوه بۆ تۆ کە خۆت لەبەری بکە، پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) ئاتاجیی بە شالەکە هەبوو وەری گرت، روژێ ئەو شالە ی کردبوو بە ئیزارو تەشریفی هات بۆ ناومان، جا پیاوی لە پیاو گەل دەستی دا لە قوماشەکە ی و گوتی: ئەو پیغەمبەری خودا! ئەم شالەم بەدەرێ تا لەبەری بکەم، فەرمووی: باشە جا چەندە حەزی خودای لەسەر بوو ئەوەندە پیغەمبەر

(۵) بخاری. لباس: ۵۸۰۹.

(۶) بخاری. لباس: ۵۸۰۹. ۵۸۱۰ (ریاض / ۲ ل - ۱۲۱ ژ: ۴ / ۵۶۴).

(دروودی خودای له‌سهرین) له‌ناو کوږه‌که‌دا مایه‌وه، له پاشا گه‌پایه‌وه بو ماله‌وه، له‌وئ شاله‌که‌ی پیچایه‌وه و ناردی بو‌ی خزمانیش پییان گوت: جوان نه‌بوو که داوای ئه‌و شاله‌ت لی کرد ئه‌و خو‌ی ئاتاجیی پیی هه‌بوو، ئه‌وه بوو له‌به‌ری کردبوو تو‌ خوت دهنایت که ئه‌و داواکار نائومید نا‌کا که‌واته نه‌ ده‌بوو داوات بکردبایه ئه‌ویش گوتی: به‌خودا بو‌ ئه‌وهم داوا نه‌کردوو که له‌به‌ری بکه‌م وه‌ک ئیوه‌ وا دهنان، به‌لام بو‌ ئه‌وه داوایم کردوو که ئه‌و روژهی ده‌مرم ببی به‌ کفنم. وه‌ سه‌هل گوتی: وه‌بوو به‌ کفنی و ئاواته‌که‌ی هاته‌دی، خو‌زگه‌م به‌خو‌ی! (ب/ن).

۳۲) له‌به‌رکردنی جل و به‌رگی خوری و هووشتی تریش دروسته‌:

يجوز لبس الصوف والشعر وغيرهما

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَذَلِكَ تَفْصِلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ - ۳۲/۷}.

خودای گه‌وره له‌ قورئانی پیروژدا، له‌ سووره‌تی هه‌وته‌میدا که سووره‌تی ئه‌عرافه، له‌ ئایه‌تی سیی و دوودا ده‌فه‌رمو‌ی: ئه‌ی موحه‌مه‌دا! ئه‌ی خو‌شه‌ویست! تو‌ بفه‌رموو: کی‌ هه‌رامی کردوو له‌سه‌رتان ئه‌و زینه‌ت و جوانی و زیبایی به‌رگ و پو‌شاک و خو‌ارده‌مه‌نی و روژی یه، که خودا دروستی کردوون له‌ نه‌بوون له‌به‌ر خاتری به‌نده‌کانی و بو‌ ئاسایشی ئه‌وان؟ تو‌ بلی: ئه‌مانه هه‌موو بو‌ ئه‌وانه‌ن که له‌ جیهاندا خاوه‌نی باوه‌رو ئیمانن، وه‌ له‌ روژی قیامه‌تیشا به‌تایبه‌تی هه‌ر بو‌ ئه‌وانه‌.

۲۷۸۴- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَاتَ لَيْلَةٍ فِي سَفَرٍ فَقَالَ: أَمْعَكَ مَاءً؟ قُلْتُ: نَعَمْ. فَتَزَلَّ عَنْ رَأْسِهِ، فَمَشَى حَتَّى تَوَارَى عَنِّي فِي سَوَادِ اللَّيْلِ، ثُمَّ جَاءَ فَأَفْرَغْتُ عَلَيْهِ الْإِدَاوَةَ، فَغَسَلَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ، وَعَلَيْهِ جُبَّةٌ مِنْ صُوفٍ،

فَلَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يُخْرِجَ ذِرَاعَيْهِ مِنْهَا حَتَّى أَخْرَجَهُمَا مِنْ أَسْفَلِ الْجُبَّةِ، فَفَسَلَ ذِرَاعَيْهِ، ثُمَّ مَسَحَ بِرَأْسِهِ، ثُمَّ أَهْوَيْتُ لِأَنْزِعَ خُفَّيْهِ فَقَالَ: « دَعُهُمَا، فَإِنِّي أَدْخَلْتُهُمَا طَاهِرَتَيْنِ، فَمَسَحَ عَلَيْهِمَا. رواه الثلاثة^(۱) ».

→ (ب/۱ ز/۲۹ ف/۴ ل/) .

له گپړانه وهی ئیړه دا: بهراء (خودای ن رازی بن) ده لئ: شهوئ له سه فهریکا، له خزمه تی پیغه مبهردا بووم (دروودی خودای له سرین) فهرمووی: ناوت پییه؟ گوتم: نا پیمه، جا له ولاخه که دابه زی و دور که و ته وه تا له بهر تاریکی شهو لیم وون بوو، له پاشا که دهستی به ناوگه یاند هاته وه، منیش له جه و نده یئ ناوم کرد به دهستیا جا روخسارو ههردوو دهستی خوئ شوړد، جبه یه کی خوری له بهردا بوو قوله کانی ته سک بوون ویستی بالئ هه لمالئ، به لام له بهر ته سکی قولئ جبه که نه یتوانی بالئ لیوه دهر بیئئ، جا له ژیر جبه که وه ههردوو قولئ خوئ دهر هیناو ههردوو باسکی خوئ شوړد، ئینجا دهستی ته پری هینا به سه ریدا منیش دانه ویمه وه که کاله (خوفقه) کانی دابکه نم فهرمووی: لییان گه پری، به پاکی له پیم کردوون ئینجا دهستی ته پری هینا به سه ریاندا (ش/د).

۲۷۸۵- قَالَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) خَرَجَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَاتَ غَدَاةٍ وَعَلَيْهِ مِرْطٌ مُرَحَّلٌ مِنْ شَعْرِ أَسْوَدَ. رواه مسلم وأبو داود والترمذي^(۲):

عائیشه (خودای ن رازی بن) گوتم: روژئ پیغه مبهرد (دروودی خودای له سرین) ته شریفی چوو دهر وه، شالینه یه کی پیچا بوو به بهر کو شیه وه به وینه ی کوپانی و شتر نه خشا بوو، له مووی رهش دروست کرابوو (م/د/ت).

^(۱) بخاري. صلاة: ۳۶۳، ۲۰۶، ۱۸۲. تجرید/ ات ۱۵۸ رقم: ۱۸۲/۱۳۷، ۲۰۳، ۲۰۶، ۲۸۸، ۲۹۸، ۴۴۳۱،

۵۷۹۸، ۵۷۹۹.

^(۲) مسلم. لباس: ۵۴۱۲، ۶۲۱۱. أبو داود. لباس: ۴۰۳۲. ترمذي. أدب: ۲۸۱۳.

۲۷۸۶- عَنْ أَبِي بُرْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) فَأَخْرَجَتْ إِلَيْنَا إِزَارًا غَلِيظًا مِمَّا يُصْنَعُ بِالْيَمَنِ وَكِسَاءٌ مِنَ الثِّيِّ يُسَمُّوْنَهَا الْمُبْدَةَ - قَالَ: - فَأَقْسَمْتُ بِاللَّهِ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قُبِضَ فِي هَذَيْنِ الثَّوْبَيْنِ. رواه الاربعة^(۳):

ئەبو بوردە (خودای ن رازی بن) گوئی: چووم بۆ دینی عایشە بۆ ماله‌وه، ئیزاریکی ئەستووری دەرھینا لەو ئیزارانە کە لە یەمەن دروست دەکەین لە گەڵ جلیکی تری پینەپیناویدا، ئینجا سویندی خوارد بە خودا: کە پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەری) لە کاتی گیان کێشاندا ئەم دوو جلکە ی لە بەردا بوو (ش/د/ت).

۲۷۸۷- وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ لِي أَبِي: يَا بُنَيَّ لَوْ رَأَيْتَنَا وَكُنْ مَعَ كَيْيْنَا (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَدْ أَصَابَتْنَا السَّمَاءُ حَسِبْتُ أَنَّ رِيحًا رِيحُ الصَّانِ. رواه ابو داود والترمذي^(۴):

دیسان ئەو گوئی: باوکم گوئی پێم: کوپم! جارێ لە خزمەتی پیغەمبەر دا بووین (دروودی خودای لەسەری) باران تەپری کردین، ئەگەر دەتبینین لەسەر ئەو حالە وات دەزانی کە ئەو بۆنی جلە خورییەکانی ئیمە نیە، بە لک وو بۆنی مەر خۆیەتی! (د/ت-س/ص).

۲۷۸۸- وَقَالَ: عُتْبَةُ السُّلَمِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): اسْتَكْسَيْتُ الثَّيْبَ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَكَسَانِي خَيْشَتَيْنِ فَلَقَدْ رَأَيْتُنِي وَأَنَا أَكْسَى أَصْحَابِي^(۵):

عوقبە ی سولەمی (خودای ن رازی بن) گوئی: داوای پۆشاکم کرد لە حەزەرەت (دروودی خودای لەسەری) دوو پارچە جاوی دا پێم، کە لە بەرم کردن تە ماشا دەکەم کە خۆم لە هەموو هاوریکانی ترم پۆشتە ترم! (د-سند صالح).

(۳) بخاری، فرض الخمس: ۳۱۰۸، ۵۸۸ = تجرید / ۳ ل - ۲۸۶ رقم: ۱۲۶۰.

(۴) بسند صحیح (شرحه).

(۵) بسند صالح (شرحه).

۲۷۸۹- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَهْدَىٰ مَلِكٌ ذِي يَزَنَ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حُلَّةً أَخَذَهَا بِثَلَاثَةِ وَثَلَاثِينَ بَعِيرًا أَوْ ثَلَاثٍ وَثَلَاثِينَ نَاقَةً فَقَبِلَهَا^(۶):

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بئ) گوتی: شای ذییه‌زن ده‌ستی به‌رگی به‌دیاریی نارد بو پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) بایی سیی و سئ و شتر بوو، یا بایی سیی و سئ و شتره‌ می‌نگه‌ بوو، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) وه‌ری گرت (د- سند صالح).

۲۷۹۰- وَقَالَ: إِسْحَاقُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): اشْتَرَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حُلَّةً بِبِضْعَةِ وَعِشْرِينَ قَلُوصًا فَأَهْدَاهَا إِلَى ذِي يَزَنَ. رَوَى الثَّالِثَةُ أَبُو دَاوُدَ^(۷):

ئیسحاق‌ی کوپی عه‌بدوللا (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) قاتیکی کپی به‌ بیست و ئه‌وه‌نده‌ نۆبه‌نه‌ و شتر، وه‌ به‌ دیاری ناردی بو شای ذی یه‌زن (د- سند صالح).

۲۷۹۱- عَنْ ابْنِ عُمرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): قَالَ: مَنْ لَبَسَ ثَوْبَ شَهْرَةٍ فِي الدُّنْيَا أَلْبَسَهُ اللَّهُ ثَوْبًا مِثْلَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثُمَّ تَلْتَهَبَ فِيهِ النَّارُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالنَّسَائِيُّ^(۸):

ئیب‌نو عومه‌ر (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: هه‌رکه‌سئ جل و به‌رگی که‌شخه‌ بو ناوو شو‌ره‌ت له‌به‌ر بکا له‌ روژی قیامه‌تا خودا هه‌مان جلی له‌به‌رده‌کاته‌وه‌و ئینجا له‌ به‌ریا ئاگری تی به‌رده‌دا (د/ن).

(۶) بسند صالح (شرحه).

(۷) بسند صالح (شرحه).

(۸) سکت عن درجته الشارح.

۳۳) رهنگی جل و بهرگ: (ألوان الثياب)

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: يَلْبَسُونَ ثِيَابًا خَضْرَاءَ مِّنْ سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُّتَكِينٍ فِيهَا عَلَى الْأَرْأَلِكِ نَعَمَ الثَّوَابُ وَحَسُنَتْ مُرْتَفَقًا - ۳۱/۱۸}.

یهزدانی مهزن دهنرموی: خاوهن باوهره‌کان له به‌هه‌شتا چهند بهرگ و پو‌شاکیکی سه‌وزی جوان ده‌پوشن که له ناوری‌شمی ورشه‌دار دروست کراون، هه‌یانه تهنکهو به‌ریسمانی باریک ته‌نراوهو هه‌یانه ئه‌ستوورهو به‌ریسی زیر چنراوه، وه به ناسووده‌یی و به‌بیوه‌یی پال دده‌نه‌وه له‌سه‌ر قه‌نه‌فهو کورسی به‌رزو به‌ریز، وه له‌ناو خو‌یانا رائه‌بو‌یزن و به‌گوفتوگو‌ی شیرین و وتاری ناسک و نازدار کات دهبه‌نه‌سه‌ر، به‌راستی پاداشی باش هه‌ر واده‌بی و ته‌خت و قه‌نه‌فه‌یش بو‌حه‌اونه‌وهو پال و پشتکردن له‌وه جوانتر نابی.

۲۷۹۲- عَنْ أَبِي رَمَثَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: انْطَلَقْتُ مَعَ أَبِي نَحْوَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَرَأَيْتُ عَلَيْهِ بُرْدَيْنِ أَخْضَرَيْنِ. رواه اصحاب السنن^(۱):

ئه‌بو ریمته (خودای ئی رازی بن) گو‌تی: له‌ خزمه‌تی باوکمدا چووم بو‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربن) ته‌ماشام کرد حه‌زرت (دروودی خودای له‌سه‌ربن) دوو پارچه‌ شالی سه‌وزی له‌به‌ردا بوو (د/ت/ن-س/ح).

۲۷۹۳- عَنْ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ بِشِمَالِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلَيْنِ عَلَيْهِمَا ثِيَابٌ بَيْضٌ يَوْمَ أُحُدٍ مَا رَأَيْتُهُمَا قَبْلُ وَلَا بَعْدُ. رواه البخاري ومسلم في الفضائل. وزاد: يَعْنِي جَبْرِيلَ وَمِيكَائِيلَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ^(۲):

سه‌عد (خودای ئی رازی بن) گو‌تی: روژی غه‌زای ئو‌حوود له‌کاتی جه‌نگه‌ی جه‌نگا له‌لای چه‌پی پیغه‌مبه‌ره‌وه (دروودی خودای له‌سه‌ربن) دوو پی‌اوی جل سپیم دی له‌ ده‌وری حه‌زرت شه‌ریان ده‌کردو باسی حه‌زرتیان ده‌کرد نه‌ له‌وه به‌ر ئه‌وپیاوانه‌م ده‌یوو، وه نه‌ له‌وه‌پاشیش دیمنه‌وه! (ب/م) موس‌لیم (خودای کمره‌ی

^(۱) بسند حسن (شرحه).

^(۲) بخاری. مغازی. تجرید/ ۴ ل ۲۸۱- رقم: ۱۵۴۳ / ۴۰۴۵، ۵۷۲۶. مسلم. فضائل: ۵۹۶۰.

نِ خُوشِ نُوودِ بِنِ) نُه‌مه‌شی پتره: واته: جوبرائیل و میکائیل بوون، (دروودی سلاوی خودایان نِ بِنِ).

۲۷۹۴- عَنْ أَبِي دَر (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ نَائِمٌ عَلَيْهِ ثَوْبٌ أَبْيَضٌ ثُمَّ أَتَيْتُهُ وَقَدْ اسْتَيْقَظَ فَجَلَسْتُ إِلَيْهِ فَقَالَ: مَا مِنْ عَبْدٍ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ثُمَّ مَاتَ عَلَى ذَلِكَ إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ. رواه البخاري^(۳):

نُه‌بو زهر (خودای نِ رازی بِنِ) گوتی: چووم بۆلای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای لسه‌رین) خه‌وتبوو، جلی سپی له‌به‌ردا بوو، له پاشا که چوومه‌وه بۆ خزمه‌تی له‌خه‌و هه‌لسابوو، فه‌رمووی: هه‌ر به‌نده‌یی بلی: لا اله الا الله: هیچ خودایی تر نیه مه‌گه‌ر یه‌زدانی پاک هه‌ربه‌نده‌یی نهم وشه‌ پیروزه‌یه بلی و له نهنجاما له سه‌رنیمان و باوه‌ر به‌ خودا به‌مری مسوگه‌ر ده‌چیته به‌هه‌شت (ب).

۲۷۹۵- وَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَلْبَسُوا مِنْ ثِيَابِكُمُ الْبَيَاضَ فَإِنَّهَا مِنْ خَيْرِ ثِيَابِكُمْ وَكَفَّنُوا فِيهَا مَوْتَاكُمْ وَإِنْ خَيْرٌ أَلْبَسْتُمْ الْإِسْمَاطَ يَجْلُو الْبَصَرَ وَيَنْبِتُ الشَّعْرَ. رواه أصحاب السنن^(۴):

پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای لسه‌رین) ده‌فه‌رمووی: جلك و به‌رگی سپیش له‌به‌ر بکه‌ن، جلی سپی گه‌ن جلیکی چاک و باشه بۆ ئیوه وه مردووشتانی تیا کفن بکه‌ن، باشت‌ترین کلیش بۆ چاوی ئیوه سورمه‌یه: چاو روشن ده‌کاته‌وه، برژانگیش ده‌روینی (د/ت/ن-خودایان نِ رازی بِنِ - س/ص).

۲۷۹۶- وَمَرَّ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلٌ عَلَيْهِ ثَوْبَانِ أَحْمَرَانِ فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَمْ يُرِدْ عَلَيْهِ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رواه ابو داود والترمذي (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا)^(۵):

(۳) بخاري. لباس: ۵۸۲۷.

(۴) بسند صحيح (شرحه).

(۵) بسند حسن (شرحه).

جاری پیاوی قاتیکی سووری له بهردابوو، له لای پیغه مبهروه (دروودی خودای له سهرین) تی په‌ری و سلّوی لی کرد، که چی پیغه مبهره (دروودی خودای له سهرین) وه لّامه که ی نه سنده وه له بهر ئه وه که هزی له جلی سوور نه بوو، یا له بهر ئه وه که کابرا فیزی پیوه ده کرد (د/ت-س/ح).

۲۷۹۷- عَنْ الْأَبْرَاءَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَرْبُوعًا، وَقَدْ رَأَيْتُهُ فِي حُلَّةٍ حَمْرَاءَ مَا رَأَيْتُ شَيْئًا أَحْسَنَ مِنْهُ. رواه البخاري وأبو داود والترمذي^(٦):

به‌راء (خودای لی رازی بن) گوئی: پیغه مبهره (دروودی خودای له سهرین) پیاویکی ده‌سته بوو نه قووچیکی ناقولّو نه کورته‌بنه‌یه‌کی بن تام بوو جاری دیم هستی جلی سووری له بهر دابوو، که سم نه دیوه ئاوا جوان (ب/د/ت).

۲۸۹۸- وَقَالَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) صُنِعَتْ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بُرْدَةٌ سَوْدَاءُ فَلَبَسَهَا فَلَمَّا عَرَقَ فِيهَا وَجَدَ رِيحَ الصُّوفِ فَقَدَفَهَا. وَكَانَ تُغِجُهُ الرِّيحُ الطَّيِّبَةُ. رواه أبو داود والنسائي^(٧):

عائیشه (خودای لی رازی بن) گوئی: بالّا پو‌شیکیان له شالی رهش دروست کرد بو پیغه مبهره (دروودی خودای له سهرین) له بهری کرد، که ئاره‌قی پیوه کرد بو‌نی خورییه‌که ی چوو به سهریا، ئیتر تووری دا، پیغه مبهره (دروودی خودای له سهرین) خاوه‌نی هه‌ستیکی ناسک بوو هه‌میشه هزی له بو‌نی خو‌ش بوو! (د/ن-س/ح).

۲۸۹۹- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ اللَّهُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يَتَرَعَّفَرَ الرَّجُلُ. رواه الخمسة^(٨):

(٦) بخاري. لباس: ۵۸۴۸.

(٧) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

(٨) بخاري. لباس، تجريد/ ۵ ل- ۱۹۰ رقم: ۵۸۴۶ / ۱۸۹۸. مسلم. لباس: ۵۴۷۴. أبو داود. ترجل: ۴۱۷۹.

ترمذي. مناسك الحج: ۲۷۰۵ ، ۲۷۰۶ ، ۵۲۷۱.

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ری خودا (درویدی خودای گه‌وره‌ی
له‌س‌رین) نه‌هی ده‌کا له‌وه‌ که پیاو نه‌ک ئافه‌رت زه‌عه‌فران بدا له‌ خو‌ی یا بیدا له‌
جل و به‌رگی خو‌ی به‌لام بو‌ ژن هه‌ردوولا دروسته (ش/د/ت/ن).

۲۸۰ - عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَانِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ التَّخْتُمِ،
بِالدَّهَبِ وَعَنْ لِبَاسِ الْقَسِيِّ وَعَنِ الْقِرَاءَةِ فِي الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ وَعَنْ لِبَاسِ الْمُعْصَرِ.
رواه الخمسة الا البخاري^(۹):

عه‌لی (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌س‌رین) نه‌هی ئی کردم
له‌م شتانه: له‌ ئه‌نگوستیله‌ی زی‌ر له‌ ده‌ست کردن و، له‌ پۆشین‌ی جل و به‌رگی
ئاو‌ریش‌م و، له‌ خو‌یندنی قورئان له‌ناو رو‌کو‌ع و سو‌جو‌د چه‌مین‌ه‌وه‌و کو‌پ‌نو‌وش
داو، له‌ جل و به‌رگی عه‌صفه‌راناوی (م/د/ت/ن).

۲۸۰ ۱ - وَقَالَ: عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): رَأَى عَلِيَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثَوْبَيْنِ مُعْصَفَرَيْنِ فَقَالَ: إِنَّ هَذِهِ مِنْ ثِيَابِ الْكُفَّارِ. وَفِي رِوَايَةٍ: فَقَالَ: أُمُّكَ
أَمَرْتُكَ بِهَذَا؟ قُلْتُ: أَغْسِلُهُمَا. قَالَ: بَلْ أَحْرَقَهُمَا. رواه مسلم و انسائي: والله أعلم^(۱۰):

عه‌بدو‌ل‌لای کو‌پی عه‌مر (خودایان ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای
له‌س‌رین) دوو جل‌کی عه‌صفه‌راناوی له‌به‌رما دی،، فه‌رمووی: ئه‌مه‌ جل و به‌رگی
کاف‌رانه له‌ گێ‌رانه‌وه‌یه‌کا فه‌رمووی: دایکت پی‌ی گوتویت که ئه‌مه‌ له‌ به‌ری‌که‌ی
چون‌که ئه‌مه‌ جلی ژنانه؟ عه‌رزیم کرد: که‌واته ده‌یان شو‌رم، فه‌رمووی: نه‌ه
بیانسووتینه (م/ن).

^(۹) مسلم. لباس: ۵۴۰۴، ۱۰۷۶، ۵۴۰۵، ۵۴۰۶، أبو داود. لباس: ۴۰۴۴ - ۴۰۴۶. ترمذی. صلاة: ۲۶۴، ۱۷۳۷.

نسائي. تطبیق: ۱۰۴۳، ۱۱۱۸، ۵۱۸۹، ۵۱۹۰، ۵۱۹۳، ۵۱۹۴، ۵۱۹۵، ۵۱۹۶، ۵۱۹۷، ۵۲۸۳، ۵۲۸۴، ۵۲۸۵، ۵۲۸۶.

^(۱۰) مسلم. لباس: ۵۴۰۳. نسائي. زينة: ۵۳۳۳.

۳۴) میزه و لفک‌ی میزه: (العمامة والعذبة)

۲۸۰۲- وَفِي هَذِهِ الرَّوَايَةِ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) دَخَلَ مَكَّةَ عَامَ الْفَتْحِ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءُ. رواه الخمسة الا البخاري^(۱):

له‌م گپرانه‌وه‌دا: ده‌لئ: سالی گرتن (فه‌تخ: کردنه‌وه‌ی مه‌ککه، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین) که رویشته ناو شاری مه‌ککه میزه‌ریکی ره‌شی به سه‌ره‌وه بوو (م/د/ت/ن).

۲۸۰۳- → (ب/۱ ز/۶۶ ل / ف/۱)^(۲).

۲۸۰۴- وَعَنْهُ (أَي عَنْ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ حَرَقَانِيَّةٌ. (أَي لَوْنُهَا كَلَوْنِ مَا اخْرَقَتْهُ النَّارُ). رواه النسائي^(۳):

دیسان عه‌مری کوپی حوره‌یث (خودای فی رازی بین) گوئی: جاری پیغه‌مبه‌رم دی (دروودی خودای له‌سربین) میزه‌ریکی ره‌شباوی ره‌نگ سووته مه‌رویی به‌سه‌ره‌وه بوو (ن).

۲۸۰۵- وَقَالَ: رُكَاةٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): صَارَعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَصَرَغَنِي وَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: فَرَّقْ مَا بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْمُشْرِكِينَ الْعَمَائِمُ عَلَى الْقَلَانِسِ. رواه أبو داود والترمذي^(۴):

روکانه (خودای فی رازی بین) گوئی: جاری زورانم گرت له‌گه‌ل هه‌زهدا (دروودی صلات و سه‌لامی خودای که‌وره‌ی له‌سربین) نه‌و منی دا به‌زه‌ویدا، وه له ده‌می خویشم ژنه‌وت ده‌یفه‌رموو: جیاوازی نیوانی ئیمه‌و نیوانی بتپه‌رسته‌کان به‌وه‌یه که ئیمه له‌سه‌ر کلاوه‌وه میزه‌ر ده‌به‌ستین! (د/ت-سند صالح).

(۱) تقدم برقم: ۴۴۳/۱ مجلد اول. تسلسل/۶۶.

(۲) تقدم برقم: ۱۷۰۸/۲ مجلد ۲ تسلسل/۱۳۱.

(۳) تقدم تخريجه في رقم: ۴۴۳/۱ في مجلد ۱ تسلسل/۶۶.

(۴) رواه أبو داود بسند صالح والترمذي بسند غريب (شرحه).

۲۸۰۶- وَقَالَ: عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): عَمَّيْنِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَدَلَهَا بَيْنَ يَدَيَّ وَمِنْ خَلْفِي. رواه أبو داود^(۵):

عبدودره‌حماني كوپى عه‌وف (خودای نى رازى بن) گوتى: پیغهمبهر (دروودى خودای له‌سربین) به‌ده‌ستى خوی میزهرى به‌سته‌وه بوم، چمکیكى له پیشمه‌وه و ئه‌و چمکه‌كه‌ی ترى له پشتمه‌وه شوپ کرده‌وه (د-سند صالح).

۲۸۰۷- → (ب/ ۱/ ز ۶۶/ ل ۲۳۶/ ف ۲/)^(۶).

۲۸۰۸- → (ب/ ۱/ ز ۶۶/ ل ۲۳۶/ ف ۳/)^(۷).

لا باسى: باسى نه‌نگوستيله، له زیتر دروست نیه، به‌لام له زیو سونه‌ته:
(فصل في الخاتم: يحرم من الذهب، ويستحب من الفضة)

۲۸۰۹- عَنْ ابْنِ عَمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اصْطَنَعَ خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ، جَعَلَ فِصَّةً فِي بَطْنِ كَفِّهِ إِذَا لَبَسَهُ، فَاصْطَنَعَ النَّاسُ الْخَوَاتِيمَ مِنْ ذَهَبٍ، فَرَفَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمُنْبَرَّ فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ فَقَالَ: إِنِّي كُنْتُ اصْطَنَعْتُه، وَإِنِّي لَا أَلْبَسُهُ. فَنَبَذَهُ قَبْلَهُ النَّاسُ. رواه الخمسة^(۸):

ئیبینو عومه‌ر (خودایان نى رازى بن) گوتى: پیغهمبهر (دروودى خودای له‌سربین) نه‌نگوستيله‌كه‌ی زیترى بو خوی دروست كرد، كه له په‌نجه‌ی ده‌كرد نقیمه‌كه‌ی ده‌كرده به‌رى له‌پى، ئیتر خه‌لكیش چاویان له‌و كردو گه‌ئى كه‌سى تریش نه‌نگوستيله‌ی زیریان دا به دروست‌كردن! جا پیغهمبهر (دروودى خودای له‌سربین) سه‌ركه‌وته‌سه‌ر دوانگه‌و له پاش سوپاس و ستایش‌كردنى خودای گه‌وره فه‌رمووی: هه‌رچه‌نده من خوم نه‌نگوستيله‌كه‌ی زیترم دروست كردبوو،

^(۵) بسند صالح (شرحه).

^(۶) تقدم برقم: ۴۴۲/۲ مجلد ۱/ تسلسل/ ۶۶.

^(۷) تقدم برقم: ۴۴۴/۲ مجلد ۱/ تسلسل/ ۶۶.

^(۸) بخاري. إيمان ونذور: ۶۶۵۱. مسلم. لباس: ۵۴۴۰. نسائي. زينة: ۵۳۰۵.

به لام ئیتر له دهستی ناکه م ئیتر پیغه مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ئه‌نگوستیله‌که‌ی خو‌ی فری دا، ئینجا خه‌لکه‌که‌یش هه‌رکه‌سه ئه‌نگوستیله‌که‌ی خو‌ی تو‌ردا (ش/د/ت/ن).

۲۸۱۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَأَى خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ فِي يَدِ رَجُلٍ فَزَعَهُ فَطَرَحَهُ وَقَالَ: «يَعْمِدُ أَحَدُكُمْ إِلَى جَمْرَةٍ مِنْ نَارٍ فَيَجْعَلُهَا فِي يَدِهِ». فَقِيلَ لِلرَّجُلِ بَعْدَ مَا ذَهَبَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خُذْ خَاتَمَكَ اتَّقِ بِهِ. قَالَ: لَا وَاللَّهِ لَا آخِذُهُ أَبَدًا وَقَدْ طَرَحَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رواه مسلم^(۲).

ئیبینو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بێ) گو‌تی: پیغه مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) له دهستی پیاویکا ئه‌نگوستیله‌یه‌کی زی‌ری دی، ئه‌نگوستیله‌که‌ی له په‌نجه‌ی داکه‌ندو توو‌ری داو فه‌رمو‌وی: ئه‌وه بو‌هه‌ندی که‌س له ئیوه ده‌چی په‌لاماری سکلێ ئاگرێ سوورده‌داو خودسه‌ر ده‌یکاته ده‌ستی! له پاشا که پیغه مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ته‌شریفی برد خه‌لکه‌که به‌ پیاوه‌که‌یان گو‌ت: ئه‌نگوستیله‌که‌ت هه‌لبگره‌وه، به‌ که‌لکی شتیکت دی، گو‌تی: نا، به‌خودا بپرای بپرای شتی وانا که‌م، شتی پیغه مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) توو‌ری بداو من بچم هه‌لی بگره‌وه شتی وا نه‌بووه و نه‌ده‌بی (م- ره‌زای خودای گه‌رده‌ی له‌سهرین).

۲۸۱۱- وَجَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَعَلَيْهِ خَاتَمٌ مِنْ شَبِّهِ فَقَالَ: لَهُ: مَا لِي أَجِدُ مِنْكَ رِيحَ الْأَصْنَامِ؟ فَطَرَحَهُ ثُمَّ جَاءَ وَعَلَيْهِ خَاتَمٌ مِنْ حَدِيدٍ فَقَالَ: مَا لِي أَرَى عَلَيْكَ حَلِيَّةَ أَهْلِ النَّارِ؟ فَطَرَحَهُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مِنْ أَيِّ شَيْءٍ أَتَّخِذُهُ؟ قَالَ: اتَّخِذْهُ مِنْ وَرَقٍ وَلَا تُتِمَّهُ مِثْقَالًا. رواه أصحاب السنن^(۳).

زه‌لامی ئه‌نگوستیله‌یه‌کی مسی له په‌نجه‌دا بوو هات بو‌لای پیغه مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) پی‌ی فه‌رمو‌وی: ئه‌وه ده‌تبینم بو‌نی بتت ئی دی؟ زه‌لامه‌که‌یش ئه‌و ئه‌نگوستیله‌یه‌ی فری داو جاریکی تر که‌هاته‌وه

(۲) مسلم. لباس زینة: ۵۴۳۹.

(۳) بسند صالح (شرحه).

ئه‌نگوستیله‌یه‌کی ئاسنی له ده‌ستا بوو، فه‌رمووی: ئه‌وه ده‌بینم خشی ئه‌وه خیه‌كانت له خۆت داوه؟! ئه‌ویش ئه‌ویشی توورداو گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌ی له چی دروستی بکه‌م فه‌رمووی: له زیو دروستی بکه‌و نه‌گاته میسقالیکی ته‌واویش (د/ت/ن-سند صالح).

۲۸۱۲- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَرَادَ أَنْ يَكْتُبَ إِلَى كِسْرَى وَفِصْرَ وَالنَّجَاشِيَّ. فَقِيلَ لَهُمْ لَا يَقْبَلُونَ كِتَابًا إِلَّا بِخَاتَمٍ. فَصَاغَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَاتَمًا حَلَقْتَهُ فِصَّةً وَنَقَشَ فِيهِ: (مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ^(۴)):

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ویستی که نامه بنیژی بۆ کیسراو بۆ قه‌یسه‌رو بۆ نه‌جاشی، که ئیسلابین، عه‌زبان کرد: هه‌ر نامه‌یی مۆر نه‌کرا بۆ ئه‌مانه وه‌ری ناگرن، جا پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سهرین) ئه‌نگوستیله‌یه‌کی دارشت، ئه‌لقه‌که‌ی زیو بوو، وه مۆری (محمد رسول الله) ی ئی هه‌لکه‌ند (ش/د/ت/ن).

۲۸۱۳- وَعَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اتَّخَذَ خَاتَمًا مِنْ فِصَّةٍ وَنَقَشَ فِيهِ: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ. وَقَالَ: لِلنَّاسِ. إِنِّي اتَّخَذْتُ خَاتَمًا مِنْ فِصَّةٍ وَنَقَشْتُ فِيهِ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ. فَلَا يَنْقُشُ أَحَدٌ عَلَى نَقْشِهِ. رواهما الخمسة^(۵):

دیسان گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ئه‌نگوستیله‌یه‌کی زیوینی دروست کردو وشه‌ی (محمد رسول الله) ی ئی نه‌خشان دو به مه‌ردومه‌که‌ی فه‌رمو: من ئه‌موستیله‌یه‌کی زیوم دروست کرووه بۆ خۆم و ئه‌و مۆره‌م ئی هه‌لکه‌ندووه: (محمد رسول الله: موحه‌مه‌د پیغه‌مبه‌ری خودایه) ئیتر که‌سی تر چاو له‌من نه‌کاو له‌سه‌ر ئه‌م مۆره دروست نه‌کا (ش/د/ت/ن).

(۴) مسلم. لباس: ۵۴۴۹.

(۵) مسلم. لباس: ۵۴۴۵. بخاری. لباس: ۵۸۷۷ = تجرید/ ۵ ل- ۱۹۲ رقم: ۵۸۷۷/ ۱۹۰۲ سبق طرفه فی

رقم: ۵۸ - ۶۵ فتح = به‌رگی/ ل- ۲۸ - تجرید بخاری.

۲۸۱۴- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ نَقْشُ خَاتَمِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثَلَاثَةً أَسْطُرٍ مُحَمَّدٌ سَطْرٌ، وَرَسُولُ سَطْرٌ، وَاللَّهُ سَطْرٌ. رواه الترمذي والبخاري^(٦):

هەر ئەو گوتی: نەخش (مۆر)ی ئەنگوستیلەکه‌ی پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) سیی دێرپوو: (محمد) دێرێک بوو لە خوارەوه بوو (رسول) دێرێک بوو دێری ناوەراست بوو، (الله) دێرێک بوو لە سەرەوه بوو. (ت/ب).

۲۸۱۵- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ خَاتَمُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ فِصَّةٍ وَكَانَ فَصُّهُ مِنْهُ. رواه الخمسة إلا مسلماً^(٧):

دیسان گوتی: ئەمۆستیلەکه‌ی حەزەرەت (دروودی خودای لەسەربین) لەزیو بوو، وە نقییمەکه‌یشی لەخۆی بوو (ب/د/ت/ن).

۲۸۱۶- وَعَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَيْسَ خَاتَمُ فِصَّةٍ فِي يَمِينِهِ فِيهِ فَصٌّ حَبَشِيٌّ كَانَ يَجْعَلُ فَصَّهُ مِمَّا يَلِي كَفَّهُ. رواه الخمسة إلا البخاري^(٨):

دیسان گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) ئەنگوستیلەیه‌کی زیوی دەکردە دەستی راستی، نقییمەکه‌ی لە بەردی حەبەشە بوو، نقییمەکه‌ی دەکردە بەری لەپی (م/د/ت/ن-خودایان ئی رازی بن).

۲۸۱۷- وَعَنْهُ كَانَ خَاتَمُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي هَذِهِ. وَأَشَارَ إِلَى الْخِنْصَرِ مِنَ الْيُسْرَى. رواه مسلم والنسائي^(٩):

هەر ئەو گوتی: ئەنگوستیلەکه‌ی پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) لەم ئەنگۆستەدابوو، واتە: لە پەنجە تووتە‌ی دەستی چەپی دا بوو (م/ن).

۲۸۱۸- وَكَانَ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) يَتَخَتَّمَانِ فِي يَسَارِهِمَا. رواه الترمذي وصححه^(١٠):

(٦) بخاري. لباس: ٥٨٧٨.

(٧) بخاري. لباس: ٥٨٧٠.

(٨) مسلم. لباس: ٥٤٤٤. أبو داود. خاتم: ٤٢١٩. نسائي. زينة: ٥٢٣١، ٥٢٠٣.

(٩) مسام. مساجد: ١٤٤٦، ٥٤٥٦.

خه‌سه‌ن و حوسه‌ین (ره‌زای خودای گهره‌یان ئی بئ). ئەمۆستیلەیان ده‌کرده ده‌ستی چه‌پیان (ت:ص).

۲۸۱۹- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) قَالَ: نَهَانِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ أَتَخَتَّمَ فِي إِصْبَعِي هَذِهِ أَوْ هَذِهِ. وَأَوْمَأَ إِلَى الْوُسْطَى وَالَّتِي تَلِيهَا. رواه مسلم والترمذي والنسائي^(۱۱):

عه‌لی (خودای ئی رازی بئ) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) ری‌گه‌ی نه‌داوم که ئەمۆستیلە بکه‌مه ئەم دوو، په‌نجه‌یه‌م: ئەمه‌و ئەمه‌، واته‌: قامکی ناوه‌راست و په‌نجه‌ی دوشاو مر‌ه (م/ت/ن).

۲۸۲۰- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ نَزَعَ خَاتَمَهُ. رواه الترمذي والنسائي^(۱۲):

ئهنه‌س (خودای ئی رازی بئ) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) که ده‌چوو بو‌ئاو ده‌ست ئەمۆستیلەکه‌ی داده‌کهند له‌به‌ر ئەوه که ناوی خوداو پی‌غه‌مبه‌ری ئی نووسرا‌بوو (ت/ن-س/ح).

۲۸۲۱- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: أَخَذَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَاتَمًا مِنْ وَرَقٍ فَكَانَ فِي يَدِهِ ثُمَّ كَانَ فِي يَدِ أَبِي بَكْرٍ ثُمَّ كَانَ فِي يَدِ عُمَرَ ثُمَّ كَانَ فِي يَدِ عُثْمَانَ حَتَّى وَقَعَ مِنْهُ فِي بَيْتِ أَرِيَسَ. رواه الثلاثة والنسائي^(۱۳):

ئیب‌نو عومه‌ر (خودایان ئی رازی بئ) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) ئەمۆستیلەیه‌کی زیوی دروست‌کرد، هه‌تا خۆی مابوو له ده‌ستی خۆیدا بوو، له پاشا هه‌تا ئەبو به‌کر مابوو له ده‌ستی ئەو دابوو له پاشا هه‌تا عومه‌ر مابوو

^(۱۱) صحیح عند الترمذي.

^(۱۲) مسلم. لباس: ۵۴۵۹. بخاری. لباس: ۵۸۳۸. أبو داود. خاتم: ۴۲۲۵. ترمذي. لباس: ۱۷۸۶. نسائي.

زینة: ۵۲۹۱، ۵۲۲۶، ۵۲۲۷، ۵۳۰۱، ۵۲۰۲.

^(۱۳) بستند حسن (شرحه).

^(۱۴) بخاری. لباس: ۵۸۷۳. مسلم. لباس: ۵۴۴۳.

له دهستی ئه‌ویشدا بوو، له پاشا له دهستی عوسماندابوو، تا له دهستی عوسماندا کهوته ناو بیرى ئه‌ریسه‌وه (ت/د/ن).

(۳۶) پیللاو: (النعل)

۲۸۲۲- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا فِي غَزَاةٍ فَسَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: اسْتَكْبَرُوا مِنَ النَّعَالِ فَإِنَّ الرَّجُلَ لَا يَزَالُ رَاكِبًا مَا اتَّعَلَ. رواه مسلم وأبو داود^(۱):

جایبر (خودای ئی رازی بئ) گوئی: جارێ له غه‌زایه‌کا بووین، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربین) فه‌رمووی: پیللاو زۆرکه‌ن، چونکه‌ پیاو ئه‌گه‌ر پیللاوی له‌پێ دابێ به‌سواریه‌ حلیبه‌! (م/د- خودایان ئی رازی بئ).

۲۸۲۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا اتَّعَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَبْدَأْ بِالْيَمْنَى وَإِذَا خَلَعَ فَلْيَبْدَأْ بِالشَّمَالِ وَلْيَنْعَلْهُمَا جَمِيعًا أَوْ لِيَخْلَعْهُمَا جَمِيعًا. رواه الأربعة. وَفِي رِوَايَةٍ: إِذَا انْقَطَعَ شِسْعُ أَحَدِكُمْ فَلَا يَمْشِ فِي الْأُخْرَى حَتَّى يُصْلِحَهَا^(۲):

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربین) فه‌رمووی: کاتی که پیللاو له‌پێ ده‌که‌ن له‌ پێشا بیکه‌نه‌ پێی راستتان، له‌کاتی داکه‌ندنیشدا له‌ پێشدا پێی چه‌پ داکه‌ن، به‌ شیوه‌یه‌کی گشتیش یا هه‌ردوو تاکێ پیللاو له‌پێکه‌ن یا هه‌ردوو تاکه‌که‌ی داکه‌ن (ش/د/ت) له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کدا: ئه‌گه‌ر سه‌ربه‌ن واته‌: چه‌رمی سه‌ر په‌نجه‌ی تاکێ له‌ پیللاوتان چه‌را به‌ تاکه‌که‌ی تریانه‌وه‌ مه‌پۆن هه‌تا چه‌راوه‌که‌ چاک ده‌که‌نه‌وه‌.

(۱) مسلم. لباس: ۵۴۶۱.

(۲) بخاری. لباس: ۵۸۵۶، ۵۸۵۵. مسلم. لباس: ۵۴۶۲. أبو داود. لباس: ۴۱۳۶. ترمذی. لباس: ۱۷۷۴.

۲۸۲۴- قَالَ: ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) رَأَيْتَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَلْبَسُ النَّعَالَ السَّبْيَةَ الَّتِي لَيْسَ فِيهَا شَعْرٌ وَيَتَوَضَّأُ فِيهَا فَأَنَا أَحِبُّ أَنْ أَلْبَسَهَا. رواه الخمسة إلا الترمذي^(۳):

ثیبینو عومهر (خودایان فی رازی بن) گوتی: پیغهمبهرم ده‌دی (درویدی خودای سمرین) سوئی چهرمی خوشه‌کراوی بن کولک و مووی له‌پی ده‌کرد، وه ده‌سنویشی پیوه ده‌گرت، بویه منیش حه‌ز ده‌که‌م که سوئی وا له‌پی بکه‌م چونکه بتپه‌رسته‌کان زورتر سوئی چهرمی خاویان له‌پی ده‌کرد (ش/د/ن).
۲۸۲۵- وَقَالَ: أَنَسٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) إِنَّ لَعْلَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ لَهَا قَبَالَانِ. رواه الخمسة إلا مسلماً^(۴):

ئه‌نه‌س (خودای فی رازی بن) گوتی: سوئه‌کانی پیغهمبه‌ر (درویدی خودای که‌وره‌ی سمرین) له پی‌شه‌وه دوو زویل قایشیان پیوه بوو، پارچه‌یه‌کیان سه‌ریکی به‌ند کرابوو به سه‌ربه‌نی سوئه‌که‌وه و ئه‌و سه‌ره‌که‌ی تری به‌لووتی سوئه‌که‌وه و ده‌که‌وته نیوانی په‌نجه‌که‌له‌و په‌نجه‌که‌ی ته‌نیشتی‌وه، وه پارچه‌که‌ی تریشیان هه‌روه‌ها بوو، به‌لام ئه‌میان ده‌که‌وته به‌ینی په‌نجه‌ی ناوه‌پاس و په‌نجه‌ی براتووته‌وه (ب/د/ت/ن- خودایان فی رازی بن).

۲۸۲۶- قَالَ: ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): مِنَ السُّنَّةِ إِذَا جَلَسَ الرَّجُلُ أَنْ يَخْلَعَ نَعْلَيْهِ فَيَضَعُهُمَا بِجَنْبِهِ. رواه أبو داود^(۵):

ثیبینو عه‌بباس (خودایان فی رازی بن) گوتی: وا سووننه‌ته پیاو که دانیشته پیل‌اوه‌کانی داکه‌نی و له ته‌نیشته‌وه دایان بنی (د- سند صالح).

۲۸۲۷- عَنْ الْمُغِيرَةِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَهْدَى دِحْيَةَ الْكَلْبِيِّ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خُفَّيْنِ فَلَبِسَهُمَا. النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)^(۶):

(۳) بخاری. لباس: ۵۸۵۱.

(۴) بخاری. لباس: ۵۸۵۷.

(۵) بسند صالح (شرحه).

موغیره (خودای نازای بن) گوتی: دهچییهی کهلبی جووتی کاله (خوف)ی به دیاری هیئا بو پیغه مبهه (دروودی خودای لهسربین) پیغه مبه ریش (دروودی خودای لهسربین) له پیی کردن (ت:ح).

۲۸۲۸- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كَانَ عَلَى مُوسَى يَوْمَ كَلَّمَهُ رَبُّهُ كِسَاءٌ صُوفٍ وَجَبَّةٌ صُوفٍ وَكُمَّةٌ صُوفٍ وَسَرَاوِيلُ صُوفٍ وَكَانَتْ نَعْلَاهُ مِنْ جِلْدِ حِمَارٍ مَيِّتٍ. رواهما الترمذي^(۷):

عه بدوللا له پیغه مبه رهوه (دروودی خودای لهسربین) دهفه رموی: ئه و روزه که مووسا گوفتوگووی کرد له گهل خودادا سهرده رییه کی خوری و کلاویکی خوری و جبهیه کی خوری و شهروالیکی خوری له بهردابوو، وه جووته سوله کهیشی له چه رمی کهری تویوو بوو (ت:غریب).

۳۷) پاکی و خاوتنی زور په سهندن: (تستحب النظافة)

۲۸۲۹- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَانَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَرَأَى رَجُلًا شَعْنًا قَدْ تَفَرَّقَ شَعْرُهُ فَقَالَ: أَمَا كَانَ يَجِدُ هَذَا مَا يُسْكُنُ بِهِ شَعْرُهُ. وَرَأَى رَجُلًا آخَرَ وَعَلَيْهِ ثِيَابٌ وَسِخَةٌ فَقَالَ: أَمَا كَانَ هَذَا يَجِدُ مَا يَغْسِلُ بِهِ ثَوْبَهُ^(۸):

جابر (خودای نازای بن) گوتی: پیغه مبهه (دروودی خودای لهسربین) هات بو لاما کابرایه کی قرگفی سهه ئالوسکاوی دی، قره کهی فش و گیف بوو بووه فه رموی: ئه دیی گوایه ئهه زه لاهه شتیکی وای نیه که قری خوی پی ریک بخات! کابرایه کی تریشی دی جلیکی چلکنی له بهردا بوو فه رموی: ئه دیی گوایه ئهه کابرایه شتیکی وای نیه که ئهه جلانهی پی بشوردایه (د-س/صالح-ن).

(۸) حدیث حسن (شرحه).

(۷) حدیث غریب (شرحه).

(۹) بسند صالح (شرحه).

۲۸۳۰- وَقَالَ: أَبُو الْأَخْوَصِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): أَتَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي تَوْبٍ دُونَ فَقَالَ: أَلَيْكَ مَالٌ؟ قُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ: مِنْ أَيِّ الْمَالِ؟ قُلْتُ: قَدْ أَتَانِي اللَّهُ مِنَ الْإِبِلِ وَالْعَنَمِ وَالْخَيْلِ وَالرَّقِيقِ. قَالَ: فَإِذَا أَتَاكَ اللَّهُ مَالاً فَلْيُرْ أَكْرُ نِعْمَةِ اللَّهِ عَلَيْكَ وَكَرَامَتِهِ. رواهما أبو داود والنسائي^(۲):

ئەبولئەحوەص (خودای ئی رازی بن) گوئی: جلیکی خراپم لەبەردا بوو، چووم بۆ لای پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەری) فەرمووی: مالا و داراییت هەیە؟ گوتم: بەئێ. فەرمووی: لەچی جوړیکت هەیە؟ گوتم: لە وشترو لە ران و لە رهوگو و لە بەندەم هەیە. فەرمووی: کە خودا مالا و دارایی داوه پێت دەبا تۆیش نیشانە ی ئه‌و نازو نيعمه‌ت و قەدر گرتەه‌ی خودات پێوه دیاریی! (د-سند صالح-ن).

۲۸۳۱- وَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ يُحِبُّ الطَّيِّبَ نَظِيفٌ يُحِبُّ النَّظَافَةَ كَرِيمٌ يُحِبُّ الْكَرَمَ جَوَادٌ يُحِبُّ الْجُودَ فَتَطْفَرُوا أَفْنِيَتَكُمْ وَلَا تَشَبَّهُوا بِالْيَهُودِ. رواه الترمذي بسند حسن. نَسَأَلُ اللَّهَ أَنْ يَطْهَرَنَا ظَاهِرًا وَبَاطِنًا^(۳):

پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەری) فەرمووی: خودا بۆ خۆی پاک و بیگەرده و پاک و بیگەردی خوش دەوی، خاوینه و خاوینی خوش دەوی، بەخشندهیه و بەخشندهیی خوش دەوی، سه‌خیه و سه‌خواه‌تی خوش دەوی جا حه‌وشه و دەرماڵتان پاک و خاوین رابگرن و چاو له جووله‌که مه‌که‌ن (ت-س/ح).

۳۸) باسی سییه‌م: ده‌ستووری جل و بهرگ

الباب الثالث: في آداب اللباس

۲۸۳۲- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ خِيَلًا لَمْ يَنْظُرِ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أَحَدَ شِقْيَ إِزَارِي

^(۲) بسند صالح (شرحه).

^(۳) حسن عند الترمذي.

يَسْتَرْحِي، إِلَّا أَنْ أَتَعَاهَدَ ذَلِكَ مِنْهُ. فَقَالَ: النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَسْتُ مِمَّنْ يَصْنَعُهُ خِيَلَاءَ. رواه الخمسة^(۱):

ئيبينو عومەر (خودايان ئى رازى بى) گوتى: پيغەمبەر (دروودى خوداي لەسەربى) دەفەرموى: ھەر كەسى بۆ فيزو دەعيە جلى خوى بەكيش بكاو لە زەوى بخشينى لە رۆژى قيامەتا خودا بە چاوى مەرحەمەت و مېھرەبانى تەماشاي ناکا ورووى نازى ناداتى ئەبو بەركيش (خوداي ئى رازى بى) گوتى: ئەى پيغەمبەر ى خودا! خو من لا يەكى بەرکۆش (ازار) ە كەم شل دەبى و شوپ دەبيتەو، مەگەر ھەموو كاتى ئاگام لىي بى. فەرمووى: تۆ لەو كاسانە نيت كە شتى وا دەكەن بۆ فيزو دەعيە (ش/د/ت/ن).

۲۸۳۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي قَدْ أَغْبَتَهُ جُمُتُهُ وَبُرْدَاهُ إِذْ خُسِفَ بِهِ الْأَرْضُ فَهُوَ يَتَجَلَجَلُ فِي الْأَرْضِ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ. رواه الشيخان^(۲):

ئەبو ھورەيرە (خوداي ئى رازى بى) گوتى: پيغەمبەر (دروودى خوداي لەسەربى) فەرمووى: جارى كابرایی دەنازى بە كاكوڵ و جلەكانیەو دەو فيزى پيو دەکردن، لەپەر لەو كاتەدا رۆچوو بە ناخى زەويدا، ئيتەر ھەتا رۆژى قيامەت ھەل دەستى ئەو كابرایە ھەر قولتەقولت دادەچى بە ناخى زەويدا و ھەر ناگاتە بنى تا تۆزى ستاربگري (ش).

۲۸۳۴- وَعَنْهُ أَنَّهُ رَأَى رَجُلًا يَجْرُ إِزَارَهُ فَجَعَلَ يَضْرِبُ الْأَرْضَ بِرِجْلِهِ وَهُوَ أَمِيرٌ عَلَى الْبَحْرَيْنِ وَهُوَ يَقُولُ جَاءَ الْأَمِيرُ جَاءَ الْأَمِيرُ. قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى مَنْ يَجْرُ إِزَارَهُ بَطْرًا. رواه مسلم^(۳):

(۱) بخاري. لباس: ۵۷۸۴. مسلم. لباس: ۵۴۲۶ — ۵۴۲۸.

(۲) بخاري. لباس: ۵۷۸۹. مسلم. لباس: ۵۴۳۳ — ۵۴۳۶.

(۳) مسلم. لباس: ۵۴۳۰.

ئەبو هورەیرە (خودای ئی رازی بن) فەرمانداری بەحرەین بوو، کابرایەکی دی جەگەکی خۆی بەکێش دەکردو قاقچی دەکوتا بەزەویداو دەیگوت: فەرماندار هات فەرماندار هات! جا ئەبو هورەیرە کە ئەمەکی دی گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) فەرمووی: هەر کەسێ بو فیزو دەعیەو رۆح زلی جلی خۆی بەکێش بکاو بیخشینی لە زەوی خودا بە چاوی میهرهانی تەماشای ناکا! (م).

۲۸۳۵- عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْمَنَّانُ الَّذِي لَا يُعْطَى شَيْئًا إِلَّا مَنَّةً وَالْمُنْفَقُ سِلْعَتَهُ بِالْخَلْفِ الْفَاجِرِ وَالْمُسْبِلُ إِزَارَهُ. رواه الخمسة إلا البخاري^(۴):

ئەبو ذەر (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) فەرمووی: لە رۆژی قیامەتدا ئەم سێ دەستەیهی خودا قسەیان لەگەڵدا ناکا: منەتکەرێ کە هەرچی چاکەیی دەکا دەیداتەو بە چاودا، وە کەسێ شتومەکی فروتەنی بە سویندی درۆ ساخ دەکاتەو، وە کەسێ بو فیزو دەعیە داوینێ جلی خۆی دەخشینی لە ریگەو بان (م/د/ن).

۲۸۳۶- وَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): كُلُوا وَاشْرَبُوا وَالْبَسُوا. وَتَصَدَّقُوا فِي غَيْرِ إِسْرَافٍ وَلَا مَخِيلَةٍ^(۵):

پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) دەفەرمووی: بخۆن و بخۆنەو و جل و بهرگ بپۆشن و مال ببەخشنەو و خێرو خێرات بکەن، بەلام لە هەموو ئەم حالانەدا بەبێ دەستبلاوی و لە خۆبایی بوون! (ب).

۲۸۳۷- وَقَالَ: ابْنُ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): كُلْ مَا شِئْتَ وَالْبَسْ مَا شِئْتَ، مَا أَخْطَأَكَ اثْنَانِ سَرَفٌ أَوْ مَخِيلَةٌ. رواهما البخاري. رضوان الله تعالى عليه^(۶):

(۴) مسلم. إيمان: ۲۹۵. بخاري. مساقاة: ۲۲۴۰، ۷۰۰۸.

(۵) بخاري. لباس: تعليق ذكره في مستهل كتاب اللباس، قبل الرقم: ۵۷۸۳.

(۶) تعليق ذكره البخاري في مستهل كتاب اللباس قبل الرقم: ۵۷۸۳.

ثیبنو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: چه‌زهرت له‌چییه‌ بیخۆ، وه‌ چه‌زت له‌ چییه‌ له‌به‌ری بکه، به‌لام به‌ مه‌رجی چه‌لال بئ و له‌م دووشتنه‌ دوور بیت: له‌ ده‌ستبلاویی و له‌ فیزو ده‌عیه (ب-خ = بوخاری - ره‌زای خودای گه‌رده‌ی له‌سه‌ربن).

۲۸۳۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْإِسْبَالُ فِي الْإِزَارِ وَالْقَمِيصِ وَالْعِمَامَةِ مَنْ جَرَّ مِنْهَا شَيْئًا خِيَلَاءَ لَمْ يَنْظُرِ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. رواه أبو داود والنسائي^(۷):

ثیبنو عومه‌ر (خودایان ئی رازی بئ) له‌ پیغه‌مبه‌ره‌وه‌ (دروودی خودای له‌سه‌ربن) ده‌فه‌رموی: شو‌پ‌کردنه‌وه‌ی نادرست ته‌نیا بو‌به‌رکۆش (ئیزار) و کراس و می‌زه‌وه‌ به‌س، جا هه‌ر که‌سی بو‌ فیزو ده‌عیه‌ یه‌کی له‌م شتانه‌ به‌ کیش بکا له‌ روژی قیامه‌تا خودا ته‌ماشای نا‌کا (د-س/ص-ن).

۲۸۳۹- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: مَرَرْتُ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَفِي إِزَارِي اسْتِرْحَاءً فَقَالَ: يَا عَبْدَ اللَّهِ ارْفَعْ إِزَارَكَ. فَرَفَعْتُهُ ثُمَّ قَالَ: « زِدْ ». فَزِدْتُ فَمَا زِلْتُ أَتَحَرَّاهَا بَعْدُ. فَقَالَ: بَعْضُ الْقَوْمِ إِلَى أَيْنَ فَقَالَ: أَنْصَابِ السَّاقِينَ. رواه مسلم^(۸):

ثیبنو عومه‌ر (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: چووم بو‌ لای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربن) جله‌که‌م هه‌نی شو‌پ‌بوو فه‌رموی: نه‌ی عه‌بدوللا! جله‌که‌ت هه‌ل‌کیشه‌ منیش که‌میک هه‌لم کیشا، فه‌رموی: زیاتریش منیش زیاترم کرد، ئیتر هه‌ر چاوهر‌وان بووم که‌ بزانه‌م تا‌کوئی هه‌لی بکیشم تا‌ پیاوی له‌ یاران گوتی: قوربان! هه‌تا کوئی؟ فه‌رموی: هه‌تا نیوه‌ی هه‌ردوو لاق! (م).

۲۸۴۰- وَقَالَ: حَدَّثَنِي (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): أَخَذَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِعَصْلَةِ سَاقِي أَوْ سَاقِهِ فَقَالَ: هَذَا مَوْضِعُ الْإِزَارِ فَإِنْ أَبَيْتَ فَاسْقُلْ فَإِنْ أَبَيْتَ فَلَا حَقَّ لِلْإِزَارِ فِي الْكُعَيْنِ. رواه الترمذي والنسائي^(۹):

(۷) رواه أبو داود بسند صحيح (شرحه).

(۸) مسلم. لباس: ۵۴۲۹.

(۹) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

حوذیفه (خودای نِ رازی بئ) گوتی: پیغهمبهر (دروودی خودای له‌سهرین) ماسوّلکه‌ی لاقمی گرت - یا گوتی: ماسوّلهی لاقی خو‌ی گرت - و فهرمووی: ئیره دواشوینی شو‌پی جلو و بهرگه ئه‌گهر به‌مه قاییل نابیت که‌می خوارتیش قه‌یناکا ئیتر به‌هه‌رحال، به‌لام جلو و بهرگ فری نیه به‌سهر قاپه‌ره‌قه‌له‌وه! (ت-س/ص-ن).

۲۸۴۱- وَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): سَأَلْتُ أَبَا سَعِيدٍ عَنِ الْإِزَارِ؟ فَقَالَ: عَلَى الْخَبِيرِ سَقَطَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِزْرَةُ الْمُؤْمِنِ إِلَى أَصْفِ سَاقَيْهِ وَلَا خَرَجَ أَوْ لَا جُنَاحَ عَلَيْهِ فِيمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْكَعْبَيْنِ مَا كَانَ أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ فَهُوَ فِي النَّارِ. رواه أبو داود والبخاري والنسائي^(۱):

عه‌بدو‌ل‌په‌رحمان (خودای نِ رازی بئ) گوتی: بو‌ئهندازه‌ی شو‌پی جلو و بهرگ پرسیارم کرد له ئه‌بو سه‌عید، گوتی: باش بوو له که‌سیکی شاره‌زات پرسی، پیغهمبهر (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: شو‌پی کالای پیاوی موسولمان هه‌تا نیوه‌ی لاقه، له‌وه خوارتیش هه‌تا سه‌رقاپه‌ره‌قه‌له‌کان قه‌یدی نیه یا فهرمووی: گونا‌هی نیه، به‌لام ئه‌وه‌ی له‌خوار قوله‌پیوه‌ بئ و بو‌فیزو ده‌عیه‌بئ جینگه‌که‌ی له‌ناو ئاگری دۆزه‌خدا ده‌بئ! (د/ب/ن).

۲۸۴۲- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَلِيمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ رَجُلًا يَصْدُرُ النَّاسُ عَنْ رَأْيِهِ لَا يَقُولُ شَيْئًا إِلَّا صَدَرُوا عَنْهُ قُلْتُ مَنْ هَذَا؟ قَالُوا: هَذَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قُلْتُ عَلَيْكَ السَّلَامُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَرَّتَيْنِ. قَالَ: لَا تَقُلْ عَلَيْكَ السَّلَامُ. فَإِنَّ عَلَيْكَ السَّلَامَ نَجِيَّةٌ أَلَمِيتَ قُلِ السَّلَامُ عَلَيْكَ. قَالَ: قُلْتُ أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)؟ قَالَ: أَنَا رَسُولُ اللَّهِ الَّذِي إِذَا أَصَابَكَ ضَرٌّْ فَدَعَوْتُهُ كَشَفَهُ عَنْكَ وَإِنْ أَصَابَكَ عَامُ سَنَةٍ فَدَعَوْتُهُ أَتْبَهَتْ لَكَ وَإِذَا كُنْتَ بِأَرْضٍ فَقَرَاءٌ أَوْ فَلَاةٍ فَضَلَّتْ رَاحِلَتُكَ فَدَعَوْتُهُ رَدَّهَا عَلَيْكَ. قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ اغْهَدْ إِلَيَّ. قَالَ: «لَا تُسَبِّنْ أَحَدًا». قَالَ: فَمَا سَبَبُ بَعْدَهُ حُرًّا وَلَا عَبْدًا وَلَا بَعِيرًا وَلَا شَاةً. قَالَ: وَلَا تَحْقِرَنَّ شَيْئًا مِنَ الْمَعْرُوفِ وَأَنْ تُكَلِّمَ أَخَاكَ وَأَنْتَ مُنْبَسِطٌ إِلَيْهِ وَجْهَكَ إِنْ

^(۱) بخاري. لباس: ۵۷۸۷. تجريد/ ۵ ل- ۱۸۴ ژ: ۱۸۱۹.

ذَلِكَ مِنَ الْمَعْرُوفِ وَارْفَعْ إِزَارَكَ إِلَى نِصْفِ السَّاقِ فَإِنَّ أَبَيْتَ فَإِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِيَّاكَ وَإِسْبَالَ
الْإِزَارِ فَإِنَّهَا مِنَ الْمَخِيلَةِ وَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمَخِيلَةَ وَإِنْ أَمَرُوا شَتَمَكَ وَغَيْرَكَ بِمَا يَعْلَمُ
فِيكَ فَلَا تُعَيِّرُهُ بِمَا تَعْلَمُ فِيهِ فَإِنَّمَا وَبَّالُ ذَلِكَ عَلَيْهِ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۱۱):

جایبر کوپی سولهیم (خودای فی رازی بی) گوتی: ته ماشام کرد وا پیاوی
دیاره، ئەو خەلکە چاویان لە دەمیەتی، هەرچی دەفەرموی ئەوان لە دەمی
دەقۆزنەووەو جیبەجیبی دەکەن. گوتم: ئەم پیاووە کییه؟ گوتیان: ئەو
پیغەمبەرە (دروودی خودای لەسەری) منیش دوو جار گوتم: عليك السلام: لەسەر
تۆبێ سلاو ئەو پیغەمبەری خودا! فەرمووی: مەلئ عليك السلام، چونکە
عادەت وایە سلاو لە مردوو بەم شیوەیی دەکری، بەلام بلی: السلام عليك:
سلاو لەسەر تۆبێ گوتم: ئایا تۆ پیغەمبەری خودای؟ فەرمووی: بەلێ من
پیغەمبەری ئەو خودایەم کە کاتێ تووشی تەنگانەیی دەبیت و هاواری بۆ
دەبیت دیت بە هاوڕتەووەو دەرووت ئی دەکاتەووە، وە کاتێ تووشی سالی
نەهاتی دەبیت و هاواری ئی دەکەیت دیت بە هاوڕتەووەو باران دەبارینئ و
شینایی سەوز دەکا بۆت، وە کاتێ لە شوینیکی چۆلدا یا لە بیابانی
وڵاخەکەت و ن دەبی و لێی دەپاریتەووە وڵاخەکەت پی دەداتەووە گوتم: ئەو
پیغەمبەری خودا! نامۆزگاریم بکە، فەرمووی: جنیو بەکەس مەدە گوتی: ئیتر
لەو ساکەووە تا ئیستا جمیتم بەکەس نەداوە، نە بە ئازادو نە بە بەندەو نە بە
وشترو نە بە مەرو نە بە هیچی تر فەرمووی: ئەوێ چاکە بی قەت بە کەمی
مەگرەو بە سووکی مەزانە، قسەکردن لەگەڵ برای خۆتا بەرووی خوشەووە
ئەویش هەر لە چاکەیه، جلەکانیشت هەتا نیوێ لاقەت بی، ئەگەر بەو قاییل
نابیت هەتا قاپەرەقەلەکان بی، خۆت دوور بگرە لە شوپرکردنەووەو بەردانەووە
جل و بەرگ چونکە شتی وا فیزو دەعیو لەخۆ بایی بوونە، وە خودا خوشی
لە شتی وا ناییت، ئەگەر کەسی جنیوکی پی دایت یا تانوویتیکی ئی دایت
وہلحال جنیوو تانووتهکە ی لە تۆدا هەبوو بەر پەرپەرچی مەدەرەووە بە جنیوو

(۱۱) بسند صالح (شرحه).

تانووتی که له‌ودا هه‌بی و تو ئاگات لی بی، ئیتر ئوبالی ئه‌وه به ئه‌ستوی ئه‌وه (د-سند صالح).

۲۸۴۳- وَقَالَتْ أَسْمَاءُ بِنْتُ يُزَيْدَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا): كَانَ كُمُ يَدِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى الرُّسْغِ^(۱۲):

ئه‌سمائی کچی یه‌زید (خودای ئی رازی بی) گوئی: سه‌ر ده‌ستی قوولی جل و به‌رگی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ریی) هه‌تا مووچه‌ی ده‌ست بوو (د/ت/ن-س/ح).

۲۸۴۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا لَبَسْتُمْ وَإِذَا تَوَضَّأْتُمْ فَأَبْدُءُوا بِمَآئِنِكُمْ. رواهما أصحاب السنن^(۱۳):

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بی) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ریی) فه‌رمووی: کاتی که‌شت له‌به‌رده‌که‌ن و کاتی ده‌سنوێژ ده‌گرن به‌لای راستتان ده‌ست پی بکه‌ن (د/ت/ن-سند صالح).

۲۸۴۵- عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) عَنْ أَبِيهِ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي رَهْطٍ مِنْ مُزَيْنَةَ فَبَايَعَنَاهُ وَإِنَّا قَمِيصُهُ لَمُطْلَقُ الْإِزَارِ فَبَايَعَنَاهُ ثُمَّ أَذْخَلْتُ يَدِي فِي جَيْبِ قَمِيصِهِ فَمَسَسْتُ الْخَاتَمَ. قَالَ غُرُورٌ: فَمَا رَأَيْتُ مُعَاوِيَةَ وَلَا ابْنَهُ قَطُّ إِلَّا مُطْلَقِي إِزَارِهِمَا فِي شِتَاءٍ وَلَا خَرٍ. رواه أبو داود والترمذي والبخاري^(۱۴):

موعاوییه‌ی کوپی قوړه (خودایان ئی رازی بی) گوئی: باوكم گوئی: له‌گه‌ل ده‌سته‌یی له‌هۆزی موزه‌ینه چووم بو خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ریی) له‌وی به‌یعت و په‌یمانمان له‌گه‌ل دا کرد، له‌وکاته‌دا دوگمه‌ی کراسه‌که‌ی دا خرابوون جا پاش په‌یمان به‌ستنه‌که ده‌ستم کرد به‌باخه‌لی کراسه‌که‌یدا ده‌ستم دا له‌مۆری پیغه‌مبه‌رایه‌تی که به‌ناو شانیه‌وه بوو، که‌ لوویه‌کی سوور بوو، وه‌ک دوگمه‌ی په‌رده کولله وایوو، به‌قه‌د هیلکه‌ی کوتری ده‌بوو عوره‌وه

^(۱۲) بسند حسن (شرحه) {رياض/ ۲ ل- ۸۷ ژ: ۲۹ / ۵۱۹. ابو داود: ۴۰۲۷. ترمذی: ۱۷۶۵}.

^(۱۳) بسند صالح (شرحه).

^(۱۴) بسند حسن (شرحه).

دهیگوت: موعاوییه و کوره‌کهی موعاوییه هه‌میشه به‌زستان و به‌هاوین دوگمهی کراسیان دا نه‌ده‌خست له خووشی یادی نه‌و دهمه پیروژه (د/ت/به‌زا-س/ح).

۲۸۴۶- ورد فی الشرح (أي غاية المأمول) : كَانَ ابْنُ عُمَرَ دَائِمًا مَخْلُولَ الْأَرْزَارِ وَقَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَخْلُولَ الْأَرْزَارِ^(۱۵):

له شهرحی غایه‌تول مه‌ئموولدا ده‌ئیی: گفته‌ی (له‌فظ)ی به‌زرار ئاوایه: هه‌میشه ئیبنو عومهر (خودایان ئی رازی بن) دوگمهی خوویی دانه‌ده‌خست و دهیگوت: پیغه‌مبه‌رم ده‌دی (دروودی خودای له‌سهرین) دوگمه‌کانی کراوه بوون.

۳۹ ستایشکردن له‌کاتی جل پۆشینا: (الحمد عند اللبس)

۲۸۴۷- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا اسْتَجَدَّ ثَوْبًا سَمَّاهُ بِاسْمِهِ إِمَّا قَمِيصًا أَوْ عِمَامَةً ثُمَّ يَقُولُ: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ كَسَوْتَنِيهِ أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِهِ وَخَيْرِ مَا صُنِعَ لَهُ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ وَشَرِّ مَا صُنِعَ لَهُ. قَالَ: أَبُو نُضْرَةَ فَكَانَ أَصْحَابُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا لَبَسَ أَحَدُهُمْ ثَوْبًا جَدِيدًا قِيلَ لَهُ تُبْلَى وَيُخْلِفُ اللَّهُ تَعَالَى. رواه اصحاب السنن^(۱):

ئه‌بو سه‌عید (خودای ئی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) که کالایه‌کی تازهی له‌به‌ر ده‌کرد به‌ ناوی خوویه‌وه ناوی ده‌هینا وه‌ک کراس، یا می‌زه‌ر، ئه‌مجا ده‌یفه‌رموو: خودایه! ستایش هه‌ر بۆ تۆیه، تۆ ئه‌م پۆشاکه‌ت به‌من به‌خشیه‌وه، داوات ئی ده‌که‌م که به‌شم بده‌یت له‌ خیری ئه‌م پۆشاکه‌و له‌ خیری ئه‌وشته‌یش که ئه‌م پۆشاکه‌ی بۆ دروست کراوه، وه‌ په‌نا ده‌گرم به‌ تۆ له‌ شه‌پری ئه‌مه‌و له‌ شه‌پری ئه‌و شته‌یش که ئه‌مه‌ی بۆ دروست کراوه: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ كَسَوْتَنِيهِ أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِهِ وَخَيْرِ مَا صُنِعَ لَهُ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ وَشَرِّ مَا

(۱۵) أنز مقبول.

(۱) بسند صحیح (شرحه).

صُنِعَ لَهُ. له وه پيش هاوړپياني پيغه مېهر (دروډی خودای له سرېن) که که سيکیان کالایه کی نویی ده پوښی پيیان ده گوت: بڅیت تا دهیدریت و خودای گه وره تازه ی ده کاته وه بۆت (د/ت/ن-س/ص).

۲۸۴۸- → (ب - ۳ - ز - ۷۳ - ل - ف - ۶) وزاد هنا: وَمَا تَأَخَّرَ، قَالَ: وَمَنْ لَيْسَ ثَوْبًا فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَسَانِي هَذَا الثَّوْبَ وَرَزَقَنِيهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنِّي وَلَا قُوَّةَ غَيْرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ^(۱):

ليړه دا نه مه ی پتره: خودا له گوناھی له وه بهری و له وه پاشی خوش ده بی فهرمووی: وه که سی له پاش پوښینی کالآ بلئ: سوپاس و ستایش بۆ نه و خودایه که من بهم دهسته و سانیه ی خو مه نه م پوښاکه ی داوه پیم: الحمد لله الذي كساني هذا الثوب ورزقنيه من غير حول مني ولا قوة، نيتر خودا له گوناھی بهرودوی خوش ده بی.

۲۸۴۹- وَقَالَ عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: مَنْ لَيْسَ ثَوْبًا جَدِيدًا فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَسَانِي مَا أُوَارِي بِهِ عَوْرَتِي وَأَتَجَمَّلُ بِهِ فِي حَيَاتِي ثُمَّ عَمَدَ إِلَى الثَّوْبِ الَّذِي أَخْلَقَ فَتَصَدَّقَ بِهِ كَانَ فِي كَنْفِ اللَّهِ وَفِي حِفْظِ اللَّهِ وَفِي سِتْرِ اللَّهِ حَيًّا وَمَيِّتًا. رواه الترمذي^(۲):

عومه ر (خودای ن رازی بن) گوتی: له پيغه مېهرم بیست (دروډی خودای له سرېن) ده یفه رموو: هر که سی کاتی کالایه کی نوی له بهر ده کا بلئ: سوپاس بۆ خودا که نه م بهر گه ی پیم داوه، شهرمی خو می پی دده پوښم و له ژیانما خو می پی دهر ازینمه وه: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَسَانِي مَا أُوَارِي بِهِ عَوْرَتِي وَأَتَجَمَّلُ بِهِ فِي حَيَاتِي: وه نه مجا ده ست به ری جله کو نه که ی ببه خشی نیتر نه و که سه به زیندوی و به مردووی له په نای خودا دا ده بی و خودا ناگاداریی ده کا و له ژیر په رده ی خودا دا ده پوښی (ت: سند غریب).

(۱) تقدم برقم: ۶/ مجلد: ۳ تسلسل/ ۷۳.

(۲) رواه الترمذی: بسند غریب (شرحه).

۲۸۵۰- عَنْ أُمِّ خَالِدٍ بِنْتِ خَالِدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِثِيَابٍ فِيهَا خَمِيصَةٌ سَوْدَاءُ صَغِيرَةٌ فَقَالَ: «مَنْ تَرَوْنَ نَكْسُو هَذِهِ». فَسَكَتَ الْقَوْمُ قَالَ: «اثْنُونِي بِأُمِّ خَالِدٍ». فَأَتَى بِهَا تُحْمَلُ فَأَخَذَ الْخَمِيصَةَ بِيَدِهِ فَأَلْبَسَهَا وَقَالَ: «أَبْلَى وَأَخْلَقِي». وَكَانَ فِيهَا عَلَمٌ أَخْضَرُ أَوْ أَصْفَرُ فَقَالَ: «يَا أُمُّ خَالِدٍ هَذَا سَنَاءٌ». رواه البخاري وأبو داود. نسأل الله أن يجعلنا بلباس العافية والتقوى آمين والله أعلم^(۴):

ئوممو خالیدی کچی خالید (خودای فی رازی بن) گوتی: چهند پارچه‌یی جل ده‌هینن بو پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) پارچه‌یی شالی ئاوریشمی ره‌شیان تیا ده‌بی، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: به رای ئیوه‌ئه‌مه‌ بده‌ین به‌کی؟ یارانیش که‌سیان قسه‌یان نه‌کردبوو، جا خوی ده‌فه‌رموی: ئوممو خالیدم بو بینن جا ئوممو خالید هه‌لده‌گرن و ده‌یبه‌ن بو خزمه‌تی، ئیتر هه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) به‌ ده‌ستی خوی شاله‌ ره‌شه‌که‌ی هه‌لگرت و کردیه‌ به‌رم و فه‌رموی پیم: اَبْلَى وَأَخْلَقِي، بزیت تا‌کو‌نی ده‌که‌یت و ده‌یدرپه‌ته‌وه گوتی: پارچه‌ شاله‌که‌ نه‌خشی سه‌وزی پیوه‌بوو، یا گوتی: نه‌خشی زهردی پیوه‌بوو، هه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رموی: ئه‌ی ئوممو خالید! ئه‌مه (سه‌ناه) سه‌ناه به‌ زمانی هه‌به‌شی واته: جوانه (ب/د)^(۱).

(۴) بخاری. لباس: ۵۸۲۹.

(۱)

به‌رگن خه‌لاتی خوابن بو به‌نده‌ی

له‌ هه‌ردوو جیهان بیکه‌ به‌ په‌رده‌ی

نامووس و نه‌نگ و گونای داپۆشن

بیکه‌ره‌ به‌رمان، خودای به‌خشنده‌ی!

تاوانم هه‌موو فره‌ و قه‌به‌ و زل

نه‌وی له‌ژیریا پشت و شان و مل

به‌ که‌ره‌می خۆت نه‌ک به‌ خاسیی من

م.ك.ع = مستشفى كركوك العسكري، ١٤/٧/١٩٨٨

خودای گه‌وره ده‌فرموی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوشه‌ویست! بفرموو به‌و ژنانه که خاوه‌ن باوه‌پن: بازئ چاویان بقونجین له ته‌ماشاگردنی نامه‌هره‌م و شه‌رمگای خویان بیاریزن له له‌زه‌ت پی وهرگرتنی ناره‌واو نا شه‌رعی وهدهرنه‌خه‌ن بۆ ته‌ماشاگردنی نامه‌هره‌م ئه‌و شتانه که هوی جوانی ئه‌وانه، ئه‌وانه‌یان نه‌بی که به عاده‌ت دهرده‌که‌ون، وه با سه‌رپۆشه‌کانیان بگه‌یه‌نن به به‌رۆکیان بۆ ئه‌وه که مل و سنگیان داپۆشن، وه به شیوه‌ی ته‌ئکید ده‌لیمه‌وه هوی جوانی خویاندهر نه‌خه‌ن بۆ که‌س ئه‌وانه نه‌بی که جیامان کردنه‌وه، مه‌گه‌ر بۆ می‌رده‌کانیان.

۲۸۵۱- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: لَمَّا نَزَلَتْ (يُذْنِبْنَ عَلَيْهِنَ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ) خَرَجَ نِسَاءُ الْأَنْصَارِ كَأَنَّ عَلَى رُءُوسِهِنَّ الْغُرَبَاءُ مِنَ الْأَكْسِيَةِ. رواه أبو داود^(۱):

ئوممو سه‌له‌مه (خودای ئی رازی بی) گوئی: که ئایه‌تی (یدنین علیهن من جلابیبهن) هاته خواره‌وه ئافره‌تانی یاریده‌دهران که له‌مال ده‌هاتنه دهره‌وه له‌به‌ر له‌چک و سه‌رپۆش ده‌تگوت قه‌له‌په‌ش به‌سه‌ر سه‌ریانه‌وه نیشته‌وته‌وه ئاوا سه‌روملی خویان داده‌پۆشی (د-س/صالح).

۲۸۵۲- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: يَرْحَمُ اللَّهُ نِسَاءَ الْمُهَاجِرَاتِ الْأَوَّلِ لَمَّا أُنْزِلَ اللَّهُ تَعَالَى (وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ) شَقَقْنَ - قَالَ: ابْنُ صَالِحٍ: أَكْثَفَ - مُرُوطِهِنَّ فَأَخْتَمَرْنَ بِهَا. رواه أبو داود والبخاري^(۲):

عائیشه (خودای ئی رازی بی) گوئی: ره‌حمه‌تی خودا له ژنه کۆچه‌ره پی‌شینه‌کان بی، کاتی ئه‌م ئایه‌ته‌هاته خواره‌وه {وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ} چارۆکه‌و شالینه‌کانی خویانیان له‌ت له‌ت ده‌کردو ده‌یان کردن به له‌چک و سه‌رپۆش بۆ خویان (د/ب).

(۱) بسند صالح (شرحه).

(۲) رواه البخاري في التفسير (شرحه).

۲۸۵۳- وَدَخَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى أُمِّ سَلَمَةَ وَهِيَ تَخْتَمِرُ فَقَالَ: «لَيْتَ لَأَكْتَيْنِ»^(۳):

جاری پیغهمبهر (درودی خودای لهسربین) تهشریفی چوو بۆ لای ئوممو سهلهمه‌ی هاوسه‌ری، لهوکاته‌دا ئوممو سهلهمه (خودای ئی رازی بن) لهچکی ده‌گرته‌وه، پیغهمبهر (درودی خودای لهسربین) فه‌رموی پیی: یه‌ک پیچ تیوه‌ی ئالیینه نه‌ک دوو پیچ! (د).

۲۸۵۴- وَعَنْهَا أَنَّ أَسْمَاءَ بِنْتَ أَبِي بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) دَخَلَتْ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَعَلَيْهَا ثِيَابٌ رِقَاقٌ فَأَعْرَضَ عَنْهَا وَقَالَ: يَا أَسْمَاءُ إِنَّ الْمَرْأَةَ إِذَا بَلَغَتِ الْمَحِيضَ لَمْ يَصْلَحْ لَهَا أَنْ يَرَى مِنْهَا إِلَّا هَذَا وَهَذَا وَأَشَارَ إِلَى وَجْهِهِ وَكَفِّهِ. رواهما أبو داود^(۴):

دیسان ئه‌و گوتی: ئه‌سمائی کچی ئه‌بو به‌کر (خودایان ئی رازی بن) جلیکی ته‌نکی له‌به‌ردا بوو هاته‌ خزمه‌تی پیغهمبهر (درودی خودای لهسربین) چه‌زده‌ت رووی ئی وهرچه‌رخان و فه‌رموی: ئه‌ی ئه‌سماء! ژن که که‌وته بینویریی ئیتر دروست نیه هیچ کوپییه‌کی ده‌ربکه‌وی، جگه له‌مه‌و له‌مه‌ واته: جگه له‌ روخسارو هه‌ردوو ده‌ستی (د).

۲۸۵۵- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ خِيَلَاءَ لَمْ يَنْظُرِ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. فَقَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ: فَكَيْفَ يَصْنَعْنَ النِّسَاءُ بِذِيُولِهِنَّ؟ قَالَ: يُرْخِضْنَ شِبْرًا. فَقَالَتْ: إِذَا تَنَكَّشِفَ أَفْدَامُهُنَّ. قَالَ: فَيُرْخِضْنَ ذِرَاعًا لَا يَزِدْنَ عَلَيْهِ. رواه الترمذي وصاحبه. (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) وَعَنْ جَمِيعِ الْمُحَدِّثِينَ وَالرُّوَاةِ. وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(۵):

ئیبینو عومه‌ر (ره‌زای خودای ئی بن) گوتی: پیغهمبهر (درودی خودای لهسربین) ده‌فه‌رموی: هه‌ر که‌سێ بۆ فی‌زو ده‌عیه‌و تێ زلی جل و به‌رگی خوی به‌کیش بکا،

(۳) سکت عن درجته.

(۴) سکت عن درجته.

(۵) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

له روژی قیامه تا خودای گه‌وره به چاوی به‌زه‌یی ته‌ماشای نا‌کاو رووی نازی ناداتی ئوممو سه‌له‌مه‌یش (خودای ئی رازی بئ) گو‌تی: ئه‌ی ئافره‌تان چی له دامینیان بکه‌ن؟ فه‌رمووی: بستئ شو‌پری بکه‌نه‌وه. گو‌تی: ئاخ‌ر قاچیان ده‌ر ده‌که‌وئ. فه‌رمووی: ده‌یه‌ک بال شو‌پری بکه‌نه‌وه‌و به‌س (ت-س/ص-د/ن).

٤١) راستو چه‌پ خو‌شه‌ته‌کدان (سه‌مما) و خو‌شه‌ته‌کدان به‌ چیچکانه‌وه

(نیح‌تیبا): (الصماء والاحتباء)

٢٨٥٦- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ اشْتِمَالِ الصَّمَاءِ وَأَنْ يَحْتَبِيَ الرَّجُلُ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ، لَيْسَ عَلَى فَرْجِهِ مِنْهُ شَيْءٌ. رواه الخمسة^(١).

ئهبو سه‌عید (خودای ئی رازی بئ) گو‌تی: پیغه‌مه‌ری خودا (دروودی خودای له‌سه‌رین) نه‌هی کردووه له‌وه که مرو‌ف به‌ره‌نگئ خو‌ی شه‌ته‌ک بدا به‌ پارچه‌ جلی که نه‌توانئ ده‌ستی لی‌وه‌ی ده‌ربینئ وه له‌وه‌یشه که پیاو به‌ چیچکانه‌وه جلی بنائینئ به‌ خو‌یه‌وه به‌لام هیچ نه‌دا به‌ شه‌رمگای خو‌ی دا. (ش/د/ت/ن).

٤٢) باسی چواره‌م: باسی ره‌وشته‌ سروشتیه‌کان (سونه‌نول‌فیطره: خووه

خواییه‌کان): (الباب الرابع: في سنن الفطرة)

٢٨٥٧- → (ب- ١ ز- ٢٧ ف- ٥)^(١).

٢٨٥٨- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: خَالِفُوا الْمُشْرِكِينَ، وَقَرُّوا اللَّحَى، وَأَخْفُوا الشَّوَارِبَ. وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) إِذَا حَجَّ أَوْ اعْتَمَرَ قَبَضَ عَلَى لِحْيَتِهِ، فَمَا فَضَلَ أَخَذَهُ. رواه الخمسة^(٢).

(١) مسلم. لباس: ٥٤٦٦. بخاری. لباس: ٥٨١٩.

(٢) تقدم برقم: ٢٢٥/٥ مجلد ١/ تسلسل / ٢٧.

(٣) بخاری. لباس: ٥٨٩٢. مسلم. طهارة: ٦٠١.

ئیبینو عومەر (خودایان ئی رازی بئی) گوتی: پیغهمبەر (دروودی خودای لهسهرین) ده‌فرمووی: پیچه‌وانه‌ی بتپهرستان و فره‌خوایان بکه‌ن به‌م ره‌نگه‌ ریش ته‌واو به‌ئینه‌وه‌و سمیل ته‌واو کورت بکه‌نه‌وه. ئیبینو عومەر خو‌ی وابوو، وه‌ کاتی ده‌چوو بو‌ حه‌ج یا بو‌ عه‌مره‌ پر به‌ ده‌ستی ریشی خو‌ی ده‌گرت و هه‌رچی له‌وه‌ پتر بوایه‌ ده‌یکرد (ش/د/ت/ن).

۲۸۵۹- وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مَنْ لَمْ يَأْخُذْ مِنْ شَارِبِهِ فَلَيْسَ مِنَّا. رواه الترمذي والنسائي^(۳):

پیغهمبەر (دروودی خودای لهسهرین) ده‌فرمووی: هه‌ر که‌سی له‌ سمیلی نه‌گرتی له‌ ئیمه‌ نیه‌ (ت-س/ص-ن).

۲۸۶۰- وَقَالَ أَنَسٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَقَّتْ لَنَا فِي قَصِّ الشَّارِبِ وَتَقْلِيمِ الْأُظْفَارِ وَتَنْفِ الْإِبْطِ وَحَلْقِ الْعَاةِ أَنْ لَا تُتْرَكَ أَكْثَرُ مِنْ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً. رواه الخمسة إلا البخاري^(۴):

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بئی) گوتی: بو‌ قرتانندی سمیل و کردنی ناخون و هه‌لکه‌ندنی مووی بن‌ بال و تاشینی مووی به‌ر کاتمان بو‌ دانراوه‌: که‌ له‌ چل شه‌و پتر دوايان نه‌خه‌ین! (م/د/ت/ن).

۲۸۶۱- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ امْرَأَةً كَانَتْ تَخْنُ بِالْمَدِينَةِ فَقَالَ لَهَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): لَا تُنْهَكِي فَإِنَّ ذَلِكَ أَخْطَى لِلْمَرْأَةِ وَأَحَبُّ إِلَى الْبُعْلِ. رواه أبو داود والطبراني والحاكم ولفظه: كَانَ بِالْمَدِينَةِ امْرَأَةٌ يُقَالُ لَهَا أُمُّ عَطِيَّةَ تَخْفِضُ الْجَوَارِي فَقَالَ: لَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): يَا أُمَّ عَطِيَّةَ اخْفِضِي وَلَا تُنْهَكِي فَإِنَّهُ أَلْضَرُّ لِلْوَجْهِ وَأَخْطَى عِنْدَ الزَّوْجِ^(۵):

ئوممو عه‌طیه‌ (خودای ئی رازی بئی) گوتی: ژنی - له‌ مه‌دینه‌ - که‌چانی سوننه‌ت ده‌کرد، پیغهمبەر (دروودی خودای لهسهرین) پیتی فه‌رموو: له‌بنا خشتی

^(۳) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

^(۴) مسلم. طهارة: ۵۹۸. أبو داود. ترجل: ۴۲۰۰. ترمذی. أدب: ۲۷۵۸، ۲۷۵۹. نسائی. طهارة: ۱۴.

^(۵) رواه أبو داود وضعفه. ولكن مؤيد بحديث الشيخين الفطرة خمس.

مه‌که و هندی له و زیاده گوشته بهیله‌ره و چونکه وا خوشتره بۆ ژنه‌که‌ش و بۆ می‌رده‌که‌ش (د-ضعیف-طه‌به‌رانی/حاکم) گفته‌ی حاکم ئاوايه: له مه‌دینه ژنی هه‌بوو ناوی ئوممو عه‌طییه بوو، کچانی سوننه‌ت ده‌کرد، پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) پیی فهرموو: ئه‌ی ئوممو عه‌طییه! سوننه‌تیان بکه، به‌لام له بنا حشت مه‌یبه‌ره له کوته‌ره‌ی مه‌ده، چونکه ئاوا ژنه‌که زیاتر شه‌وقی ده‌بی و پیاوه‌که‌یش زیاتر که‌یفی هه‌ل ده‌ستی!

۲۸۶۲- ورد في الشرح: وقال أحمد: إله (أي الختان) واجب للذكر سنة للأنتى لحديث أحمد وغيره: الختان سنة للرجال مكرمة للنساء^(۱):

له شه‌رحه‌که‌دا ده‌لی: ئیمامی ئه‌حمه‌د (خودای ئی‌رازی بئ) ده‌لی خه‌ته‌نه‌کردن بۆ نی‌رینه‌ فهرزه‌و بۆ می‌یینه‌ سوننه‌ته، له‌به‌ر ئه‌م حه‌دیثه‌ی ئه‌حمه‌د و غه‌یری ئه‌حمه‌د که ده‌فهرموو: خه‌ته‌نه‌کردن بۆ پیاوان سوننه‌ته و بۆ ژنان ده‌ستی قه‌درو ریزو حورمه‌ته.

۴۳) باسی قزو داهینانی قز: (الشعر وترجیله (أي تسريحه))

۲۸۶۳- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَضْرِبُ شَعْرَهُ مَنْكِبَيْهِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا التِّرْمِذِيَّ^(۱):

ئه‌نه‌س (خودای ئی‌رازی بئ) گوته‌ی: گه‌لی جار قژی پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌یدا له هه‌ردوو سه‌رشانی (ش/د/ن).

۲۸۶۴- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ شَعْرُهُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى شَحْمَةِ أُذُنَيْهِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتَّيْسَانِيُّ^(۲):

(۱) سكت عن درجته.

(۱) بخاري. لباس: ۵۹۰۳، ۵۹۰۴. مسلم. فضائل: ۶۰۲۲. نسائي. زينة: ۵۲۵۰.

(۲) سكت عنه الشارح.

دیسان گوتی: گه‌ئی جار مووی سه‌ری پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ری) هه‌تا نه‌رمه‌ی هه‌ردوو گوچک‌ه‌ی بوو (د/ن).

۲۸۶۵- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُحِبُّ مُوَافَقَةَ أَهْلِ الْكِتَابِ فِيمَا لَمْ يُؤْمَرْ فِيهِ، وَكَانَ أَهْلُ الْكِتَابِ يَسْدُلُونَ أَشْعَارَهُمْ، وَكَانَ الْمُشْرِكُونَ يَفْرُقُونَ رُءُوسَهُمْ، فَسَدَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَاصِيَّتَهُ، ثُمَّ فَرَّقَ بَعْدُ. رواه الخمسة^(۳):

ئیبنو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ری) بو هه‌رشتی که خودا فه‌رمانی پی نه‌کردایه که چو‌ن بکا هه‌زی ده‌کرد که موافقه‌ی خاوه‌ن نامه‌کان بکا، خاوه‌ن نامه‌کانیش ده‌ستووریان وابوو قژی خویانیان به‌ ده‌وری سه‌ریانا شو‌ر ده‌کرده‌وه، به‌لام هاوبه‌شپه‌یدا که ره‌کان ده‌ستووریان وابوو قژی خویانیان له‌ ناوه‌راستی سه‌ریاندا ده‌کرد به‌ دوو به‌شه‌وه‌و لایان ده‌دا به‌م لاو به‌و لای سه‌ریاندا، جا له‌پیش دا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ری) له‌سه‌ر ده‌ستووری خاوه‌ن نامه‌کان پیشه‌ سه‌ری خوی شو‌ر ده‌کرده‌وه به‌بئ له‌تکردن، به‌لام له‌ دوا‌یی دا قژی خوی ده‌کرد به‌ دوو له‌ته‌وه‌و لای ده‌دا به‌م لاو به‌و لای سه‌ری دا (ش/د/ت/ن).

۲۸۶۶- → (ب - ۱ ز - ۳۲ ل - ۱۵۴ ف - ۴). وَفِي هَذِهِ الرَّوَايَةِ: عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُحِبُّ التَّيْمَنَ مَا اسْتَطَاعَ فِي شَأْنِهِ كُلِّهِ فِي طَهْوَرِهِ وَتَرَجُّلِهِ وَتَنَعُّلِهِ. وَسِوَاكَ. رواه الخمسة^(۴):

له‌م گپ‌رانه‌وه‌دا: عایشه (خودای ئی رازی بئ) ده‌لی: هه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سه‌ری) تا بو‌ی بکرایه له‌ گشت کارو باریکی خوی دا هه‌زی له‌وه بوو که لای راست پیش بخت وه‌ک ده‌ستنو‌یژگرتن و خوش‌و‌ردن و سه‌رده‌اینان و موو شانه‌کردن و پیلاو له‌ پی کردن و سیواک کردن (ش/د/ت/ن).

^(۳) بخاری. مناقب: ۳۵۵۸. مسلم. فضائل: ۶۰۱۶.

^(۴) تقدم برقم: ۲۸۱/۴ في مجلد ۱/ تسلسل/ ۳۲.

۲۸۶۷- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُقْفَلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ التَّرَجُّلِ إِلَّا غَبًا. رواه أصحاب السنن^(۵):

عه بوللای کوری موغه ففهل (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغه مبهه (دروودی خودای لهسهرین) نه‌هی ده‌کرد له موو شاننه‌کردنی زور مه‌گهر، ناو به‌ناو تا بو پاک‌ی و خاوینی بی و بو که‌شخه‌یی و شه‌وق و که‌یف نه‌بی (د/ت/ن-س/ص).

۲۸۶۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الْقَرْعِ. قِيلَ لَابْنِ عُمَرَ: وَمَا الْقَرْعُ؟ قَالَ: يُحْلَقُ بَعْضُ رَأْسِ الصَّبِيِّ وَيُتْرَكُ بَعْضٌ. رواه الخمسة إلا الترمذي^(۶):

ئیبنو عومهه (خودایان فی رازی بن) گوتی: پیغه مبهه (دروودی خودای لهسهرین) نه‌هی ده‌کرد له قوچکه تاش، به ئیبنو عومه‌ریان گوت: قوچه‌که تاش چونه؟ گوتی: نه‌وه تا که سه‌ری منال هه‌ندیکی بتاشری و هه‌ندیکی بهیلریته‌وه (ش/د/ن).

۲۸۶۹- وَعَنْهُ قَالَ: رَأَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَبِيًّا قَدْ حُلِقَ بَعْضُ شَعْرِهِ وَتُرِكَ بَعْضُهُ فَتَنَاهُمُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ ذَلِكَ وَقَالَ: احْلِقُوهُ كُلَّهُ أَوْ ائْرُكُوهُ كُلَّهُ. رواه أبو داود والنسائي^(۷):

ديسان گوتی: پیغه مبهه (دروودی خودای لهسهرین) کورپکی مندالی دی هه‌ندی لهسهری تاشرا بوو، هه‌ندیکیشتی نه تاشرا بوو ئیتر پیغه مبهه (دروودی خودای لهسهرین) نه‌هی فی کردن له شتی واو فه‌رمووی: یا هه‌مووی بتاشن یا هه‌مووی مه‌تاشن (د-سند صالح-ن).

(۵) بسند صحیح (شرحه).

(۶) بخاری. لباس: ۵۹۲۰.

(۷) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

۲۸۷۰- وَقَالَ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): كَانَتْ لِي ذُوَابَةٌ فَقَالَتْ لِي أُمِّي: لَا أَجْزُهَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَمُدُّهَا وَيَأْخُذُ بِهَا. رواه أبو داود. والله أعلم^(۸):

ئەنەس (خودای ئی رازی بن) گوتی: ئەوساکە پەلکیکم هەبوو دایکم دەیکوت پیم: نایقرتینم، جاران پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربن) دریشی دەکردو دەی گرت (د/ن-س/ص).

۲۸۷۱- قَالَ الْمُؤَلَّفُ فِي شَرْحِهِ - طِيبَ اللَّهِ ثَرَاهُ - أَمَّا الْأَثْنَى فَيَحْرَمُ عَلَيْهَا حَلَقُ الرَّأْسِ أَوْ قَصُّهُ لِحْدِثِ النَّسَائِيِّ: نَهَى أَنْ تَخْلُقَ الْمَرْأَةُ رَأْسَهَا^(۹):

دانەر (پەنگەزکە) لە بۆن و بڕامە بەمەشت بن) لە شەرەحەدا دەلی: سەرتاشینی مێینە، حەرامە، هەرودەها بڕینەووە هەڵپاچینی مووی سەری، لەبەر فەرموودەکە نەسائی کە دەلی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربن) رێگە نەداوە کە ژن سەری خۆی بتاشێ.

٤٤) رەنگکردن و بۆیاخکردنی مووی سەروریش : (خضاب الشعر)

۲۸۷۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى لَا يَصْبُغُونَ فَخَالِفُوهُمْ. رواه الخمسة^(۱):

ئەبو هورەیرە (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربن) فەرمووی: جوولەکەو گاور مووی سەروریشی خۆیان بۆیە ناکەن، کەواتە بە پیچەوانە نەوانەوه ئیووە بۆیەیان بکەن (ش/د/ت/ن).

۲۸۷۳- وَأَتَى بِأَبِي قُحَافَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَوْمَ فَتَحِ مَكَّةَ وَرَأْسُهُ وَلَحِيَّتُهُ كَالثَّقَامَةِ (نَبَتْ أبيض الزَّهْر والْتَمَر) بَيَاضًا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): غَيِّرُوا هَذَا بِشَيْءٍ وَاجْتَنِبُوا السَّوَادَ. رواه مسلم وأبو داود^(۲):

(۸) سكت عنه ولكن مؤيد بحديث للنسائي نقله في الشرح (شرحه).

(۹) سكت عن درجة الحديث المستشهد به.

(۱) بخاري. لباس: ۵۸۹۹. تجريد/ ۱۹۵/۵ ژ: ۱۹۰۵ + ۳۴۶۲ / ۱۳۸۰ {رياض/ ۴ ل- ۷۹ ز- ۲۹۲}.

روژی گرتنی مه‌ککه، که نه‌بو قوحافه‌ی باوکی نه‌بو به‌کری صه‌دیقایان
هینا سه‌روپیشی وه‌ک قارچک پاک سپی بوو، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین)
فه‌رمووی: ئەم سپی‌تییه به شتی رهنگ بکه‌ن به‌لام به رهنگی ره‌ش ره‌شی
مه‌که‌ن (م/د).

۲۸۷۴- وَسُئِلَ أَنَسٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَخْضَبَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)؟ قَالَ: لَمْ يَبْلُغِ
الشَّيْبَ إِلَّا قَلِيلًا. وَفِي رِوَايَةٍ: إِنَّهُ لَمْ يَخْضِبْ وَلَوْ شِئْتُ أَنْ أُعْذَّ شَمَطَاتِهِ فِي لِحْيَتِهِ.
رواه الشيخان والنسائي ولفظه: لَمْ يَخْضِبْ إِلَّا مَا كَانَ الشَّمَطُ عِنْدَ الْعُنُقَةِ يَسِيرًا وَفِي
الصُّدُغَيْنِ يَسِيرًا وَفِي الرَّأْسِ يَسِيرًا^(۳):

پرسیار کرا له ئەنه‌س (خودای ئی‌رازی بئ): ئایا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین)
مووی خو‌ی بو‌یاخ ده‌کرد؟ گو‌تی: نه‌ء، چونکه که‌می نه‌بی مووی سپی نه‌بوو
بوو. له‌ گێرانه‌وه‌یه‌کا: بو‌یه‌ی نه‌ده‌کرد، به‌ حال ریشی سپی تی که‌وتبوو،
ئه‌گه‌ر ئاره‌زووم ببوایه‌ ئه‌و چه‌ند مووه‌ سپییه‌که‌ له‌ ریشیا هه‌بوون ده‌مژماردن
(ش/ن) گفته‌ی (ن): بو‌یه‌ی نه‌ ده‌کرد، به‌س تو‌ژی بو‌زی هه‌بوو به‌ چالی ژیر
لیوی خواروویه‌وه‌و تو‌زیکیش به‌ هه‌ردوو لا جانگیه‌وه‌و تو‌زیکیش له‌سه‌ری
دا هه‌بوو.

۲۸۷۵- وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَلْبَسُ النَّعَالَ
السَّيِّيَّةَ وَيُصَفِّرُ لِحْيَتَهُ بِالْوَرَسِ وَالزَّعْفَرَانِ وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَفْعَلُهُ. رواه أبو داود والبخاري
والنسائي^(۴):

ئیب‌نو عومه‌ر (خودایان ئی‌رازی بئ) گو‌تی: گه‌ ئی جار پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای
له‌سهرین) سو‌لی چه‌رمی خو‌شه‌کراوی بئ کو‌لک و مووی له‌پی ده‌کرد، وه‌ ریشی

(۲) مسلم. لباس: ۵۴۷۵، ۵۴۷۶. أبو داود. ترحل: ۴۲۴۰. نسائی. زينة: ۵۰۹۱.

(۳) بخاري. لباس: ۵۸۹۴. مسلم. فضائل: ۶۰۲۷ - ۶۰۲۹.

(۴) بخاري. لباس: ۵۸۵۱.

خویی به گیا زه‌عقهران و گولّه زه‌عقهران زهرده‌کرد، ئیبنو عومه‌ریش هه‌مان شتی ده‌کرد (د/ب/ن).

۲۸۷۶- وَقَالَ أَبُو رَمَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): أَتَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَا وَأَبِي وَكَانَ قَدْ لَطَحَ لِحْيَتَهُ بِالْحِنَاءِ^(۵):

ئه‌بو ریمته (خودای ئی رازی بئ) گوتی: له‌ خزمه‌تی باوکمدا چووم بو‌ خزمه‌تی هه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) دیم خه‌نه‌ی گرتبووه‌ ریشی (د/ت/ن-س/ح).

۲۸۷۷- عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ أَحْسَنَ مَا غُيِّرَ بِهِ هَذَا الشَّيْبُ الْحِنَاءُ وَالْكَثْمُ. رواهما أصحاب السنن^(۶):

ئه‌بو زهر (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: باشترین شت که مووی سپی نیشانه‌ی پیری پی‌ رنگ بکری خه‌نه‌و و سمه‌یه (د/ت/ن-س/ص).

۲۸۷۸- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَكُونُ قَوْمٌ يَخْضِبُونَ فِي آخِرِ الزَّمَانِ بِالسَّوَادِ كَحَوَاصِلِ الْحَمَامِ لَا يَرِيحُونَ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ. رواه ابو داود والنسائي^(۷):

ئیبینو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: هه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: له‌ ئاخ‌ر زه‌مانا ده‌سته‌یی په‌یدا ده‌بن به‌ رنگی ره‌ش مووی خو‌یان رنگ ده‌که‌ن، ریشیان وه‌ چیک‌ل‌دانه‌ی کو‌تر له‌ ده‌وری چه‌ناگه‌یان خ‌ر ه‌ل‌ ده‌ده‌ن و گو‌پیان ده‌تاشن، گوایه‌ چاو له‌ کافره‌کان ده‌که‌ن ئه‌وانه‌ بو‌نی به‌هه‌شت ناکه‌ن (د-سند صالح-ن).

(۵) بسند حسن (شرحه).

(۶) بسند صحیح (شرحه).

(۷) بسند صالح (شرحه).

۲۸۷۹- وَ سَلْتُ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنْ خُضَابِ الْحِنَاءِ؟ فَقَالَتْ: لَا بَأْسَ بِهِ وَلَكِنِّي أَكْرَهُهُ فَإِنْ حَبِي (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَكْرَهُهُ رِيحُهُ^(۸):

له عائیشه (خودای ئی رازی بئی) پرسیار کرا بۆ خه‌نه تیگرتن گوتی: قه‌یدی نیه، به‌لام من حه‌زی ئی ناکه‌م چونکه‌م خوشه‌ویسته‌که‌م (دروودی خودای له‌سه‌ربین) حه‌زی له‌ بۆنه‌که‌ی نه‌ده‌کرد (د-سند صالح-ن).

۲۸۸۰- وَعَنْهَا قَالَتْ: أَوْمَاتُ امْرَأَةٍ مِنْ وَرَاءِ سِتْرٍ بِيَدِهَا كِتَابٌ إِلَى النَّبِيِّ (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَبَضَ يَدَهُ فَقَالَ: مَا أَذْرِي أَيْدُ رَجُلٍ أَمْ يَدُ امْرَأَةٍ قَالَتْ: بَلْ يَدُ امْرَأَةٍ. قَالَ: لَوْ كُنْتُ امْرَأَةً لَفُيِّرَتْ أَظْفَارُكَ بِالْحِنَاءِ. رواهما أبو داود والنسائي. نَسَأَلُ اللَّهَ التَّوْفِيقَ آمِينَ^(۹):

دیسان عائیشه (خودای ئی رازی بئی) گوتی: جاری ژنی له‌ پشتی په‌رده‌وه نامه‌یه‌کی له‌ ده‌ستابوو درێژی کرد بۆ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربین) پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربین) ده‌ستی خۆی برده‌ دواوه‌ و فه‌رمووی: نازانم که‌ ئه‌مه‌ ده‌ستی پیاوه‌ یا ده‌ستی ژنه‌؟ ژنه‌که‌ گوتی: نه‌ه، ده‌ستی ژنه‌، فه‌رمووی: ئه‌گه‌ر وایه‌ بۆ ناخونه‌کانت نه‌گرتۆته‌ خه‌نه‌ (د-سند صالح-ن).

(۸) بسند صالح (شرحه).

(۹) بسند صالح (شرحه).

٤٥) قَرِ خُسْتَنَه سَهَر قَرُو خَالَكُوتَان وَ شَتِي وَ اَدْرُوسْت نِين:

يَحْرَمُ الْوَصْلَ وَالْوَشْمَ وَنَحْوَهُمَا

٢٨٨١- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَعَنَ اللَّهُ الْوَاصِلَةَ وَالْمُسْتَوْصِلَةَ، وَالْوَاشِمَةَ وَالْمُسْتَوْشِمَةَ^(١) :

ئەبو ھورەیرە (خودای ئی رازی بێ) گوئی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) دەفەرموی: لەعنەت و نەفرینی خودا لەو ژنە بێ کە قَر داداتە دەم قَرێ تر بۆ ژنێکی تر و لەو ژنەش بێ کە دەیهوێ قَرێ تر بداتە دەم قَرێ خوێ، وە لەو ژنەش بێ کە خال دەکوێ بۆ یەکێکی تر و لەو ژنەش بێ کە خالی بۆ دەکوێن (ش/د/ت/ن).

٢٨٨٢- وَسَمِعَ مُعَاوِيَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَامَ حَجِّ وَهُوَ عَلَى مِنْبَرٍ وَيَبْدُوهُ قُصَّةٌ مِنْ شَعْرِ فَقَالَ: أَيْنَ عُلَمَاؤُكُمْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَنْهَى عَنْ مِثْلِ هَذِهِ، وَقَالَ: إِنْ هَلَكْتُ بَنُو إِسْرَائِيلَ حِينَ اتَّخَذَ هَذِهِ نِسَاؤَهُمْ. رَوَاهُمَا الْخَمْسَةُ. وَزَادَ الشَّيْخَانِ: مَا كُنْتُ أَرَى أَنَّ أَحَدًا يَفْعَلُهُ إِلَّا الْيَهُودَ وَسَمَاءُ النَّبِيِّ زُورًا حِينَ بَلَغَهُ^(٢) :

ئەو سألە کە موعاویە حەجی کرد، لەسەر دوانگە کە ی مەدینە شارە جوان و نازدارە کە ی پیغەمبەر، گۆلی مووی گرتبوو بە دەستی وە و تارێکی خۆیندە وەو گوئی: زانا کانتان لە کوێن؟ چۆن شتی و ناڕەوا روو دەدا و ئەوان دەنگ ناکەن؟ من خۆم لە پیغەمبەرم ژنە و توو (دروودی خودای لەسەربێ) کە رێگە ی شتی وای نە دەدا و دەیفەرموو (دروودی خودای لەسەربێ): نەو ی ئیسرائیل ئەوکاتە سەریان تیاچوو کە ژنەکانیان فیڕی ئەم جوړە شتانە بوون (ش/د/ت/ن) شە یخان (واتە: بوخاری و موسلیم غیریکی رەحەمتی خوا د بن) ئەمە یان لەم فەرموودە ی پتر کردوو: لەم وایە کە ھەر جوولە کە شتی و دەکەن گوئی: لە کاتی خوێ دا کە ئەمە گە یشتە وە بە پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) ناوی ناساختە.

(١) بخاری. لباس: ٥٩٤٧. مسلم. لباس: ٥٥٣٦.

(٢) بخاری. أحاديث الأنبياء: ٣٤٦٨، ٥٩٣٢.

٢٨٨٣- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: لَعَنَ اللَّهُ الْوَاشِمَاتِ وَالْمُسْتَوْشِمَاتِ وَالنَّاصِمَاتِ
وَالْمُتَمَصَّاتِ وَالْمُتَقَلِّجَاتِ لِلْحُسْنِ الْمُغَيَّرَاتِ خَلَقَ اللَّهُ. فَبَلَغَ ذَلِكَ امْرَأَةً مِنْ بَنِي أَسَدٍ
يُقَالُ لَهَا أُمُّ يَغْقُوبَ وَكَانَتْ تَقْرَأُ الْقُرْآنَ فَأَتَتْهُ فَقَالَتْ مَا حَدِيثٌ بَلَغَنِي عَنْكَ أُنْكَ لَعَنْتَ
الْوَاشِمَاتِ وَالْمُسْتَوْشِمَاتِ وَالْمُتَمَصَّاتِ وَالْمُتَقَلِّجَاتِ لِلْحُسْنِ الْمُغَيَّرَاتِ خَلَقَ اللَّهُ فَقَالَ:
عَبْدُ اللَّهِ وَمَا لِي لَا أَلْعَنُ مَنْ لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ فِي كِتَابِ اللَّهِ فَقَالَتْ
الْمَرْأَةُ لَقَدْ قَرَأْتُ مَا بَيْنَ لَوْحِي الْمُصْحَفِ فَمَا وَجَدْتُهُ. فَقَالَ: لَيْنَ كُنْتَ قَرَأْتِهِ لَقَدْ
وَجَدْتِهِ قَالَ: اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ (وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا) فَقَالَتْ
الْمَرْأَةُ فَإِنِّي أَرَى شَيْئًا مِنْ هَذَا عَلَى امْرَأَتِكَ الْآنَ. قَالَ: اذْهَبِي فَأَنْظُرِي. قَالَ: فَدَخَلَتْ
عَلَى امْرَأَةِ عَبْدِ اللَّهِ فَلَمْ تَرَ شَيْئًا فَجَاءَتْ إِلَيْهِ فَقَالَتْ مَا رَأَيْتُ شَيْئًا. فَقَالَ: أَمَا لَوْ كَانَ
ذَلِكَ لَمْ نُجَامِعْهَا. رواه الخمسة إلا الترمذي (٣):

عەبدوللای کۆپی مەسعوود (ڕەزای خودای ئی بێ) گوتی: لەعنەت و نەفرینی
خودا لە خالکوت بێ و لەو ژنەش بێ کە بە ئارەزووی خۆی خالی بو
دەکوێ و لە دەمو چاو هەلگرو لەو ژنەش بێ کە دەموچاوی خۆی هەل
دەگرێ و لەو ژنەش بێ کە بەبڕبەندو زبڕە ددانی خۆی باریک و تەنک و شاش
دەکا بو جوانی، چونکە ئەمانە بەم دەستکاریەیی خۆیان نەخش و نیگارو
رەنگوپرسی خودا دەگوێن، جا کاتێ ئەم قەسە یە گەیشتەو بە ئوممو
یەعقوب کە ژنیکی قورئان خوێن بوو، وە لە خێڵی بەنی ئەسەد بوو، چوو بو
لای عەبدوللای و لەم لایەنەو قەسە یە لێکەدا کرد گوتی: کەسێ کە پیغەمبەری
خودا خۆی لەعنەت و نەفرینی ئی بکا من چۆن لەعنەت و نەفرینی ئی ناکەم! وە
سەرەپای ئەوەش ئەمە لەنامە یی خوداش دا هە یە جا ژنە کە گوتی: من
سەرتاپا قورئانم خوێندۆتەو شتی وام تیا دا نە دیو، گوتی: ئەگەر
بتخوێندبا یە دەتدی، ئەدی ئەو نە یە خودای گەورە دەفەرموێ: (وَمَا آتَاكُمُ
الرُّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمُ عَنْهُ فَانْتَهُوا): واتە: ئەو یە کە پیغەمبەر دەتاندات

(٣) بخاري، تفسير: ٤٨٨٦، ٤٨٨٧، ٥٩٣٩، ٥٩٤٣، ٥٩٤٤، ٥٩٤٨، مسلم، لباس: ٥٥٣٨، أبو داود، ترجم:

له مال و له ئەحکام وەری بگرن و ئەوەیش کە نەه‌ی له کردنی دەکا مەیکەن و وازی ئی بینن - ۷/۵۹: ژنەکش کە هیچی بو نەمایەوه گوتی: لەو باوەردام کە ئیستا ژنەکە‌ی خۆت هەندئ لەم شتانه دەکا، عەبدوللّاش گوتی: دەبچۆ تەماشای بکە، ئەویش چوو بو لای ژنەکە‌ی و تەماشای کردو هیچی نەدی و هاتەوه گوتی: هیچم نەدی، عەبدوللّایش گوتی: دیارە ئەگەر شتی وا بکا لەگەل من دا گوزەران ناکات (ش/د/ن).

۲۸۸۴- وَقَالَ سَعِيدُ بْنُ جُبَيْرٍ وَالْإِمَامُ أَحْمَدُ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ) لَا بَأْسَ بِالْقِرَامِلِ. رواه أبو داود^(۴):

سەعیدی کوپی جوبەیرو ئیمامی ئەحمەد (خودای گەورەیان ئی خویش نوودبێ) دەلّین: بە قەرەمەل قەیدی نیە^(۱) (د).

۲۸۸۵- عَنْ أَبِي رِيحَانَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ عَشْرِ عَنِ الْوَشْرِ وَالْوَشْمِ وَالتَّنْفِ وَعَنْ مُكَامَعَةِ الرَّجُلِ الرَّجُلِ بَغَيْرِ شِعَارٍ وَعَنْ مُكَامَعَةِ الْمَرْأَةِ الْمَرْأَةِ بَغَيْرِ شِعَارٍ وَأَنْ يَجْعَلَ الرَّجُلُ فِي أَسْفَلِ ثِيَابِهِ حَرِيرًا مِثْلَ الْأَعَاجِمِ أَوْ يَجْعَلَ عَلَى مَنْكِبَيْهِ حَرِيرًا مِثْلَ الْأَعَاجِمِ وَعَنِ الثُّهْبِيِّ وَرُكُوبِ الثُّمُورِ وَلُبُوسِ الْخَائِمِ إِلَّا لِذِي سُلْطَانٍ. رواه أبو داود والنسائي. نَسَأَ اللَّهُ السِّرَّ وَالتَّوْفِيقَ آمِينَ وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(۵):

ئەبو رەحمان (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پێغەمبەر (درویدی خودای لەسەربێ) ئەم دە شتە‌ی قەدەغە کردووه: رنێن و شاشکردنی ددان و خالکوتان و قژرێنەوهو مووی سپی بژارکردن و، راکشانی پیاو لە تەك پیاودا بە رووتی و راکشانی ژن لەگەل ژندا بەرووتی و ئەوەیش کە پیاو - وەکوو بەرانییەکان - چاک و

^(۱) وسكت عنه الشارح.

^(۲) قەرەمەل وشەیه‌کی عەرەبییه، نازانم بە کوردی خوێمان چی بێ دەلّین، کێ دەلّی لە ولاتی نێمە ههیه، رافەکاران دەفرموون: گیایەکی نەرمی بەلك درێژە، ژنان دەیدەنە دەم قژیان و قژی خوێانی بێ درێژ دەکەن. - وەرگێڕ - ۱۹۸۴/۵/۱۴

^(۵) رواه أبو داود بسند ضعيف ورواه النسائي بسند صحيح (شرحه).

دامین و سهرشانه‌ی جله‌کانی بگریته ئاوریشم و، تالان و برۆو، سواربوونی بلنگ و نه‌موسستيله له ده‌ست کردن، مه‌گه‌ر بۆ پیاوی خاوه‌ن ده‌سته‌لات و فه‌رمانه‌وا (د-سند ضعیف-ن-س/ص).

۲۸۸۶- قال المؤلف في شرحه غاية المأمول على متن تأليفه التاج الجامع للأصول في أحاديث الرسول (صلى الله عليه وسلم) لا بأس بالوصل بالقرمل ونحوه كصوف وحرير وكتان. فالضفائر من هذا لا شيء فيها لعدم الضرر وعليه بعض التابعين والليث وأحمد، وقال بعضهم: لا يجوز لعموم الأحاديث ولحديث مسلم: نهى رسول الله (صلى الله عليه وسلم) أن تصل المرأة شعرها شيئاً. انتهى كلامه. عليه الرحمة والرضوان^(۱).

دانه‌ری ئەم نامه پیرۆزه (په‌گه‌زی پینزی له‌رحمه‌تی خودای بێ) له‌شه‌رحه‌که‌یدا ده‌لێ: بارۆکه‌ی قه‌مه‌ل و شتی وا، وه‌ک خوری و ئاوریشم و که‌تان قه‌یدی نیه. که‌واته: که‌زی و پرچ له‌م جو‌ره‌ شتانه‌ قه‌یدی نیه‌و هیچی تیا به‌سته‌ نیه، چونکه‌ که‌س به‌وه‌ ته‌فه‌ر ناخواو ده‌سته‌ شکین نابێ، ئەمه‌ رای هه‌ندی له‌ تابعیه‌که‌انه‌و رای ئیمامی له‌یث و ئیمامی ئەحمه‌ده‌ وه‌لێ هه‌ندی له‌ زانیان ده‌لێن: شتی وا دروست نیه‌ چونکه‌ فه‌رمووده‌کان هه‌موو گشتایه‌تی (عووموم) ده‌گه‌یه‌نن، وه‌ له‌به‌ر ئەو فه‌رمووده‌یه‌ش که‌ موسلیم (خودای ئازای بێ) گه‌پراویه‌ته‌وه‌ که‌ ده‌لێ: پیغه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌رین) رینگه‌ی نه‌داوه‌ ژن شتی تر بداته‌ ده‌م قژی خۆی. قسه‌که‌ی دانه‌ر ته‌واو، غه‌ریقی (رحمه‌تی خودای گه‌ره‌ بێ)^(۱).

^(۱) من أقوال العلماء وبيان لمذهب أحمد.

^(۱) گه‌وره‌م مامۆستای موسوڵمانی پاک!

دانه‌ری تاجی چله‌چای رووناک،

دووعات بۆ ده‌که‌ین تا له‌سه‌ر خاکی

چاوه‌پێی دووعاین که‌چووینه‌ ژێر خاک

رحمه‌ت له‌و که‌سه‌ی که‌ به‌ خێری خۆی

وه‌ک نه‌م دووعایه‌ی من ده‌یکه‌م بۆ تۆی

۴۶) زهنگ و زهنگوله و پلپله: (الجلجل)

۲۸۸۷- دَخَلَتْ مَوْلَاةً لِلزُّبَيْرِ بَابَتَهُ لَهُ عَلَى عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَفِي رِجْلِهَا أَجْرَاسٌ فَقَطَعَهَا عُمَرُ ثُمَّ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: إِنَّ مَعَ كُلِّ جَرَسٍ شَيْطَانًا. رواه أبو داود ومسلم^(۱):

کاره‌کریکی زوبه‌یر، کچوله‌یه‌کی زوبه‌یری برد بۆ لای عومهر (خودایان ئی رازی بئ) کچوله‌که پاوانه‌ی له‌پئی دا بوو، عومهر (خودای ئی رازی بئ) پاوانه‌که‌ی پچری یه‌وه‌و گوتی: له پیغه‌مبه‌رم بیست (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌یفه‌رموو: هه‌ر زهنگوله‌یه‌ک شه‌یتانیکی پیوه‌یه! (د/م).

۲۸۸۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تَصْحَبُ الْمَلَائِكَةَ رُقْفَةً فِيهَا كَلْبٌ وَلَا جَرَسٌ. رواه الخمسة إلا البخاري^(۲):

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: فریشته‌کان هاو‌رپیتی ئه‌و کاروانی و کو‌مه‌لانه‌ ناکه‌ن که زهنگ یا سه‌گیان پی بئی (م/د/ت/ن- خودایان ئی رازی بئ).

۲۸۸۹- وَدَخَلَ عَلَى عَائِشَةَ بِجَارِيَةٍ وَعَلَيْهَا جَلَاجِلٌ يُصَوِّتَنَ فَقَالَتْ: لَا تَدْخُلْنَهَا عَلَىَّ إِلَّا أَنْ تَقْطَعُوا جَلَاجِلَهَا سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: لَا تَدْخُلُ الْمَلَائِكَةُ بَيْتًا فِيهِ جَرَسٌ. رواه أبو داود بسندٍ حسنٍ^(۳):

کچوله‌یه‌کیان برد بۆ لای عایشه‌ پلپله‌ی پیوه‌ بوو، خرنکه‌ی ده‌هات، عایشه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: مه‌یه‌ینن بۆ لای من، مه‌گه‌ر پلپله‌کانی

له گۆیا به‌حه‌ت ده‌نی‌هرن بۆمان

خوایه! تاج بکه‌ی به‌حه‌سه‌د تاج بۆی

وه‌رگێڕ - ۱۹۸۸/۷/۲۰

(۱) مسلم. لباس: ۵۵۱۴.

(۲) مسلم. لباس: ۵۵۱۲.

(۳) بسند حسن (شرحه).

بیچرپنه وه، چونکه بیستم له پیغه مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌یفه‌رموو: ئه‌و ماله‌ی زه‌نگی تیابئی فریشته‌کان تیئی ناچن (د-سند صالح).

۲۸۹۰- ولمسلم علی ما هو فی الشرح: الْجَرَسُ مَزَامِيرُ الشَّيْطَانِ^(۴):

له شه‌رحه‌که‌دا ده‌لئ: ئیمامی موسلیم (زه‌زای خوای گه‌ره‌ی له‌سهرین) ریوایه‌ت ده‌کا: حه‌زهره‌ت (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموئ: زه‌نگ بلوئیری شه‌یتانه!

۴۷) چاولیکه‌ریی که‌سئ جیابئی له‌تۆ دروست نیه، هه‌روه‌ها ساخته‌کاری نادرسته: (يَحْرَمُ التَّشْبَهُ بِالْغَيْرِ وَالزُّورِ)

۲۸۹۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: لَعَنَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمُتَشَبِّهِينَ مِنَ الرِّجَالِ بِالنِّسَاءِ، وَالْمُتَشَبِّهَاتِ مِنَ النِّسَاءِ بِالرِّجَالِ^(۱):

ئیببنو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) له‌عنه‌ت و نه‌فرینی کردوو له‌ پیاوی ژنانی و له‌ ژنی کوپانی (ب/د/ت/ن).

۲۸۹۲- → (ب - ۳ - ز - ل - ف - ه) ^(۲).

۲۸۹۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَعَنَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الرَّجُلَ يَلْبَسُ لِبْسَةَ الْمَرْأَةِ وَالْمَرْأَةَ تَلْبَسُ لِبْسَةَ الرَّجُلِ. رواه أبو داود والنسائي^(۳):

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) نه‌فرینی کردوو له‌و پیاوه‌ که‌ به‌رگی ژنانه‌ له‌به‌ر ده‌کا و له‌و ژنه‌ش که‌ به‌رگی پیاوانه‌ له‌به‌ر ده‌کا (د-سند صالح-ن).

۲۸۹۴- ولأبي داود والطبراني: مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ^(۴):

(۴) مسلم. لباس: ۵۵۱۲ تقدم برقم/ ۱ من هذا التسلسل.

(۱) بخاري. لباس: ۵۸۸۵.

(۲) تعريذ/ ۵ / ۱۹۴ ژ ۵۸۸۶، ۵۸۸۵، ۶۸۳۴. تقدم برقم: ۲۳۴۴/۵.

(۳) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

حہ زہت (درویدی خودای لہ سہرین) دہ فہرموی: ہہر کہ سئی لاسکایی دہستہیئ بکاتہ وہ خوئی یہ کیکہ لہ وان (د/طہ بہرانی - س/ح).

۲۸۹۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: صِنْفَانِ مِنَ أَهْلِ النَّارِ لَمْ أَرَهُمَا: قَوْمٌ مَعَهُمْ سِيَاطٌ كَأَدْنَابِ الْبَقَرِ يَضْرِبُونَ بِهَا النَّاسَ وَنِسَاءٌ كَاسِيَاتٌ عَارِيَّاتٌ مُمِيلَاتٌ مَائِلَاتٌ رُءُوسُهُنَّ كَأَسْنِمَةِ الْبُخْتِ الْمَائِلَةِ لَا يَدْخُلْنَ الْجَنَّةَ وَلَا يَجِدْنَ رِيحَهَا وَإِنْ رِيحَهَا لَيُوجَدُ مِنْ مَسِيرَةٍ كَذَا وَكَذَا. رواه مسلم^(۵):

ئہ بو ہورہیرہ (خودای لہ رازی بن) گوتی: پیغہ مبہر (درویدی خودای لہ سہرین) فہرموی: دوو تاقم ہن دوزہخین، من نہ مدیون چونکہ لہ پاشی من پیدایا دہ بن تاقمہی یہ کہ میان جوہرہ قہ مچیہ کی ریشوو داریان پییہ، وہ ککلی گا وایہ، پیی لہ خہ لکی دہ دہن و دہ بن بہ کوتہ ک و داردہستی دہستی فہرماندارہ ستہ مکارہ کان! تاقمہ کہی تر ژنگہ لیکن نیوہی لہ شیان پوشتہیہ وئہ نیوہ کہی تری رووتہ! ہم خہ لکی تر لہ خشتہ دہ بن و ہم خویمان لہ خشتہ چوون، قژی سہریان بہ بارو کہ و شتی وا وہ دووگی لاری و شتر ئاوا زل دہ کن، ئہم ژنانہ نہ ریگہیان دہ کہ ویتہ بہہ شت و نہ بوون بہرامہ خو شہ کہی بہہ شت دی بہ سہریاندا، لہ گہل ئہوہی کہ بوون بہرامہی بہہ شت ئہوہندہ وئہوہندہ سالہ ری دہروات (م).

۲۸۹۶- وَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) كَانَ نَبِيُّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَكْرَهُ عَشْرَ خِلَالِ الصُّفْرَةِ وَتَغْيِيرَ الشَّيْبِ وَجَرَّ الْإِزَارِ وَالتَّخْتُمَ بِالذَّهَبِ وَالتَّبْرُجَ بِالزَّيْتَةِ لِغَيْرِ مَجْلَئِهَا وَالضَّرْبَ بِالْكَعَابِ وَالرُّقَى إِلَّا بِالْمُعَوَّذَاتِ وَعَقْدَ التَّمَائِمِ وَعَزَلَ الْمَاءِ عَنْ مَجْلِهِ وَإِفْسَادَ الصَّبِيِّ غَيْرَ مُحَرَّمِهِ. رواه أبو داود والنسائي^(۶):

(۴) بسند حسن (شرحہ).

(۵) مسلم. لباس: ۵۵۴۷، ۷۱۲۳.

(۶) رواہ أبو داود بسند صالح (شرحہ).

عه‌بدوللا (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهریئ) چه‌زی له‌م ده‌شته‌نه‌بوو: ره‌نگی زه‌ردو ره‌نگی سوور له‌ خو‌دان و، گو‌پینی نیشانه‌ی پیری به‌ ره‌ش کردنی مووه‌ سپییه‌کان یا به‌ هه‌لکه‌ندنیان و، به‌کی‌ش کردنی جل و به‌رگ به‌سهر زه‌ویدا بو‌ فیزو ده‌عیه‌و، کردنی ئه‌موس‌تیله‌ی زی‌رو، خو‌ ئارایش دان و خو‌رازانه‌وه‌یی که له‌ جی‌گه‌ی خو‌ی دا نه‌بی وه‌ک ئه‌وه بو‌ پیاوی بیانی خو‌ی ئارایش بداو، تاو‌له‌بازی و، نوو‌شته‌کردن، مه‌گهر به‌و وشه‌ پی‌روزانه‌ بئ که ده‌بن به‌ په‌نا‌گاو، چاوه‌زارو مووفه‌رک هه‌لگرتن و خو‌ کی‌شانه‌وه‌ی پیاو له‌کاتی دورست بووندا تا ئاوه‌که نه‌گاته جی‌گه‌ی خو‌ی و، شفته‌ژی که ده‌بی به‌هو‌ی خراب بوونی شیر ی دایک بو‌ مناله‌شیره خو‌ره‌که‌ی، پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهریئ) چه‌زی له‌م ده‌شته‌نه‌بوو به‌لام قه‌ده‌غه‌ی نه‌کردن و به‌ چه‌رامی دانه‌نان! (د-سند صالح-ن).

٤٨) لی‌دان و دا‌خ‌کردنی رو‌خسار دروست نیه

یحرم ضرب‌الوجه ووسمه

٢٨٩٧- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الضَّرْبِ فِي الْوَجْهِ وَعَنِ الْوَسْمِ فِي الْوَجْهِ. رواه مسلم والترمذي^(١):

جایبر (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهریئ) قه‌ده‌غه‌ی کردووه که بدری له‌ رو‌خساری گیاندار، یا رو‌خساری گیاندار دا‌خ بکری بو‌ نیشانه‌کردن (م/ت).

٢٩٩٨- وَعَنْهُ قَالَ: مَرَّ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حِمَارٌ قَدْ وُسِمَ فِي وَجْهِهِ فَقَالَ: لَعَنَ اللَّهُ الَّذِي وَسَمَهُ^(٢):

^(١) مسلم لباس: ٥٥١٦. ترمذی. جهاد: ٢٧١٠.

^(٢) مسلم. لباس: ٥٥١٨.

دیسان گوتی: له‌لای پیغه‌مبه‌ره‌وه (دروودی خودای له‌سهرین) گویدریژئی رەت بوو، رووی داخکرا بوو، فه‌رمووی: نه‌فرینی خودا له‌و که‌سه بی که‌داخی کردوو (م).

۲۹۹۹- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمَّا وَلَدَتْ أُمِّي قَالَتْ لِي يَا أُنْسُ انْظُرْ هَذَا الْغُلَامَ فَلَا يُصِيبَنَّ شَيْئًا حَتَّى تَعْدُو بِهِ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُحَنِّكُهُ. قَالَ: فَقَدَوْتُ فَإِذَا هُوَ فِي الْحَائِطِ وَعَلَيْهِ خِمِصَةٌ جَوْنِيَّةٌ وَهُوَ يَسِمُ الظُّهْرَ الَّذِي قَدِمَ عَلَيْهِ فِي الْفَتْحِ (۳).

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بن) گوتی: که‌ دایکم مناله‌که‌ی بوو گوتی: ئاگات له‌م کوپه‌ بی هیچی توخن نه‌که‌وئ و هیچ نه‌خوا تا ده‌یبه‌یت بو پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) و مه‌لاشووی شیرین ده‌کا ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بن) گوتی: که‌ چووم بو خزمه‌تی له‌ باخیکا بوو، سه‌رده‌ریبه‌کی کی‌رکی‌ری جه‌ونی له‌به‌ردا بوو، خه‌ریک بوو ئه‌و وشترانه‌ی داخ ده‌کرد که‌ له‌و فه‌ته‌دا بوئی هاتبوون (م).

۲۹۰۰- وَعَنْهُ قَالَ: رَأَيْتُ فِي يَدِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمِيسَمَ وَهُوَ يَسِمُ إِبِلَ الصَّدَقَةِ. رَوَى الثَّلَاثَةُ مُسْلِمًا. وَاللَّهُ أَعْلَمُ (۴).

دیسان گوتی: دیم که‌ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) داخیکی به‌ ده‌سته‌وه بوو، وشتری زه‌کاتی پی داخ ده‌کرد (م).

٤٩) باسی پینجه‌م: باسی ناوماڵ و که‌ره‌سته‌ی ناوماڵ

الباب الخامس: في أُنات البيت

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ جُلُودِ الْأَنْعَامِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ إِقَامَتِكُمْ وَمِنْ أَصْوَابِهَا وَأَوْبَارِهَا وَأَشْعَارِهَا أَثَاثًا وَمَتَاعًا إِلَى حِينٍ - صدق الله العظيم}.

(۳) مسلم. لباس: ۵۵۲۰، ۵۵۷۹. بخاري. عقيقة: ۵۴۷۰، ۵۸۲۴.

(۴) بخاري. زكاة. تجريد البخاري: ۷۲۴ = فتح: ۱۵۰۲، ۵۵۴۲، ۵۸۲۴. مسلم. لباس: ۵۵۲۳.

خودای گه‌وره له قورئانی پیروژدا له سووره‌تی ژماره (۱۶) دا له ئایه‌تی ژماره (۸۰) ی ئه‌و سووره‌ته‌دا ده‌فه‌رموی: وه خودای گه‌وره جی‌گه‌ی دانیشتن و هوی ئاسایش و هسانه‌وه‌ی بۆ ئاماده‌کردون له خانووه‌کانتان، وه له پیستی ئازهلش خانوی گه‌رۆک و سووکه‌له‌ی وای بۆ دروست کردون به ئاسانی ده‌توانن له‌گه‌ل خوتانا بیانگیژن له روژی کوچ کردن و هه‌وار به‌هه‌وارداو له روژی مانه‌وه‌و دانیشنتان له‌و ده‌شته‌دا، هه‌روا دروستی کردوه‌و بۆتان، واته: خستویه‌ته‌ ناو دل و ده‌روونتان، که له خوری و مووی بز و مه‌رو له تووک و کورکی و شتر رایه‌خ و پیخه‌ف و به‌رگ و پۆشاک و شمه‌ک دروست بکه‌ن، وه ئه‌مانه‌تان بۆ کراوه‌ تا کاتی هاتی خاوه‌نه‌که‌یان بێ.

۲۹۰۱- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَحْتَجِرُ حَصِيرًا بِاللَّيْلِ فَيُصَلِّي وَيَسْطُطُهُ بِالنَّهَارِ فَيَجْلِسُ عَلَيْهِ قَالَتْ: فَجَعَلَ النَّاسُ يَتَوَبُّونَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَيُصَلُّونَ بِصَلَاتِهِ حَتَّى كَثُرُوا. فَأَقْبَلَ عَلَيْهِمْ فَقَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ خُذُوا مِنَ الْأَعْمَالِ مَا تُطِيقُونَ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَمَلُّ حَتَّى تَمَلُّوا، وَإِنَّ أَحَبَّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ مَا دَامَ مِنْهَا وَإِنْ قَلَّ. رواه البخاري^(۱):

عائیشه (خودای ئا‌زای بێ) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌رین) هه‌سیرێکی هه‌بوو به‌شه‌و ده‌یگی‌پرایه‌وه‌و ده‌یکرد به‌ هۆده‌و نو‌یژو خودا په‌رستی تیا ده‌کردو، به‌ روژیش رایده‌خست و له‌سه‌ری داده‌نیشت، جا به‌ره به‌ره خه‌لک له‌ پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌رین) گرد بو‌ونه‌وه‌و له‌ پشتیه‌وه به‌ کو‌مه‌لی نو‌یژیان له‌گه‌لدا ده‌کرد، جا که زۆر بو‌ون رو‌وی تی کردن و فه‌رمو‌وی: ئه‌ی خه‌لکینه! کاری بکه‌ن که له‌ تواناتانا هه‌بێ، چونکه هه‌تا ئیوه وه‌رس نه‌بن خودا وه‌رس نابێ، وه‌ خو‌شه‌ویست‌ترین کرده‌وه‌ش له‌لای خودا ئه‌وه‌یه که خاوه‌نه‌که‌ی به‌رده‌وام بێ له‌سه‌ری، ئه‌گه‌رچی که‌میش بێ (ب).

(۱) بخاری. لباس: ۵۸۶۱.

۲۹۰۲ - وَعَنْهَا قَالَتْ: إِذَا مَا كَانَ فِرَاشُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الَّذِي يَنَامُ عَلَيْهِ أَذْمًا حَشْوُهُ لَيْفٌ. رواه الأربعة^(۲):

دیسان عائیشہ (خودای فی رازی بن) گوئی: رایہ خہ کہی پیغہ مبه (درویدی خودای له سرین) کہ له سہری دهنووست چہرم بوو ناواخنہ کہی ریشوو بوو (ش/د/ت).

۲۹۰۳ - وَعَنْهَا كَانَ وَسَادَةُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الَّتِي يَتَكِي عَلَيْهَا مِنْ أَدَمِ حَشْوُهَا لَيْفٌ. رواه مسلم وأبو داود^(۳):

دیسانہ وہ گوئی: پشتیہ کہی پیغہ مبه (درویدی خودای له سرین) کہ پالی پیوہ دہدا له چہرم بوو ناواخنہ کہی ریشوو بوو (م/د).

۲۹۰۴ - عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ فِي قُبَّةِ حَمْرَاءَ مِنْ أَدَمَ، وَرَأَيْتُ بِلَالًا أَخَذَ وَضُوءَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَالنَّاسُ يَتَدِرُونَ الْوُضُوءَ، فَمَنْ أَصَابَ مِنْهُ شَيْئًا تَمَسَّحَ بِهِ، وَمَنْ لَمْ يُصِبْ مِنْهُ شَيْئًا أَخَذَ مِنْ بَلَلِ يَدِ صَاحِبِهِ. رواه البخاري والنسائي^(۴):

ئہ بو جو حہ یفہ (خودای فی رازی بن) گوئی: چووم بو خزمہ تی پیغہ مبه (درویدی خودای له سرین) له خیوہ تیکی سووری چہرم دابوو دیم کہ بیلال ئاوی دهنویرژہ کہی پیغہ مبه ری پی بوو، خہ لکہ کہش ئہ و ئاوه یان دہ قوستہ وہ بو مووفہ رک، جا ئہ وہی له ئاوه کہ خوی دہست بکہ و تایہ هہ لی دہسوی له خوی و ئہ و ہشی ہیچی بہرنہ کہ و تایہ له تہری دہستی هاوری کہی دہستی خوی تہر دہ کردو بو مووفہ رک دہسوی له خوی (ب/ن).

۲۹۰۵ - وَقَالَ أَبُو رِفَاعَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): انْتَهَيْتُ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ يَخْطُبُ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ رَجُلٌ غَرِيبٌ جَاءَ يَسْأَلُ عَنْ دِينِهِ لَا يَدْرِي مَا دِينُهُ

(۲) مسلم. لباس: ۵۴۱۴، ۵۴۱۵. ترمذی. زهد: ۲۴۶۹، ۱۷۶۱.

(۳) مسلم. لباس: ۵۴۱۳.

(۴) بخاری. لباس: ۵۸۵۹.

فَأَقْبَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَتَرَكَ خُطْبَتَهُ حَتَّى انْتَهَى إِلَى فَاتِي بِكُرْسِيِّ قَوَائِمُهُ مِنْ حَدِيدٍ فَجَلَسَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ يُعَلِّمُنِي مِمَّا عَلَّمَهُ اللَّهُ، ثُمَّ أَتَى خُطْبَتَهُ فَأَتَمَّهَا. رواه النسائي^(۵):

ئەبو ریفاعە (خودای ئی رازی بێ) گوئی: چووم بو لای پیغەمبەر (درودی خودای لەسەربێ) کە گەیشتمە لای لەو کاتەدا وتاری دەخویندەووە عەزیم کرد: ئەو پیغەمبەری خودا! من پیاویکی ئاوارەم و ویلم لە ئایین، هاتووم کە فییری بێم! ئیتر پیغەمبەر (درودی خودای لەسەربێ) وازی لە وتارەکەیی هینا و بەرەو من هات تا گەیشتمە لام و کورسییەکی هینا، پیچکەکانی ئاسن بوو لەسەری دانیشتم و دەستی کرد بەشت فییرکردنی من لەو زانست و عیلمەیی کە خودا فییری ئەوی کردبوو، لە پاشا چوووەو سەر وتارەکەیی و تەواوی کرد (ن).

۲۹۰۶ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: فِرَاشٌ لِلرَّجُلِ وَفِرَاشٌ لِمَرْأَتِهِ وَالثَّالِثُ لِلضَّيْفِ وَالرَّابِعُ لِلشَّيْطَانِ. رواه مسلم وأبو داود^(۶):

جایبیر (خودای ئی رازی بێ) گوئی: پیغەمبەر (درودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: نوینی یەكەم بو پیاو خووی و نوینی دووهم بو ژنەکەیی و، نوینی سییەم بو میوان و، نوینی چوارەم بو شەیتان! (م/د).

۲۹۰۷ - وَعَنْهُ قَالَ: لَمَّا تَزَوَّجْتَ قَالَ لِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَتَخَذْتُ أَلْمَاطًا. قُلْتُ: وَأَلْيَ لَنَا أَلْمَاطٌ قَالَ: أَمَّا إِهْهَا سَتَكُونُ. قَالَ جَابِرٌ: وَعِنْدَ امْرَأَتِي كَمَطٌ فَأَنَا أَقُولُ نَحْيِهِ عَنِّي. وَتَقُولُ قَدْ قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِهْهَا سَتَكُونُ^(۷):

دیسان ئەو گوئی: کاتی ژنم هینا پیغەمبەر (درودی خودای لەسەربێ) فەرمووی پیم: مافوورت هەیه؟ گوتم: مافوورم لە کوێ بوو؟ فەرمووی: دەسا مافوور لەمەولا پەیدا دەبێ جایبیر گوئی: ئیستا کە ژنەكەم مافووریکی هەیه،

(۵) كل ما في المجتبى للنسائي على ما في مقدمة التاج صحيح (مترجم).

(۶) مسلم. لباس: ۵۴۱۹. أبو داود. لباس: ۴۱۴۲.

(۷) مسلم. لباس: ۵۴۱۶. بخاري. نکاح: ۵۱۶۱. أبو داود. لباس: ۴۱۴۵. نسائي. نکاح: ۳۳۸۶.

که پیی ده‌لیم له‌منی دوور وه‌خه ده‌لی: خو پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رموویه‌تی: له‌مه‌ولا په‌یدا ده‌بی (م/د/ت).

۲۹۰۸ - عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي طَلْحَةَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تَدْخُلُ الْمَلَأِكَةُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ وَلَا تَمَائِيلُ. قَالَ زَيْدٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): فَأَتَيْتُ عَائِشَةَ فَسَأَلْتُهَا عَنْ هَذَا فَقَالَتْ: سَأَحَدْتُكُمْ بِمَا فَعَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّهُ خَرَجَ فِي غَزَاتِهِ فَأَخَذَتْ نَمَطًا فَسَتَرَتْهُ عَلَى الْبَابِ فَلَمَّا قَدِمَ فَرَأَى النَّمَطَ عَرَفَتْ الْكَرَاهِيَةَ فِي وَجْهِهِ فَجَدَّبَتْهُ حَتَّى هَتَكَهُ وَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَأْمُرْنَا أَنْ نَكْسُوَ الْحِجَارَةَ وَالطِّينَ. قَالَتْ: فَقَطَعْنَا مِنْهُ وَسَادَتَيْنِ وَحَشَوْنَهُمَا لِفًا فَلَمْ يَعْزْ ذَلِكَ عَلَيَّ. رواهما مسلم وابو داود والترمذي^(۸):

زهیدی کوپی خالید گوتی: ئه‌بو طه‌لحه (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: فریشته‌ ناچنه ناو مائی که سه‌گ یاخود په‌یکه‌رو وینه‌ی تیا بئ. زهید (خودای ئی رازی بئ) گوتی: جا چووم بو‌لای عایشه، وه بو‌ئهم باسه‌ پرسیارم ئی کرد، گوتی: خووم چیم له‌ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) دیوه که له‌م باره‌یه‌وه کردوویه‌تی بو‌تانی ده‌گیرمه‌وه، جارئ چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌رچوو بو‌غه‌زایی، منیش قالیچه‌یه‌کم هی‌ناو کردم به‌ په‌رده‌ی سهر ده‌رگاکه، کاتئ چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) ته‌شریفی هاته‌وهو قالیچه‌که‌ی دی روانیم روخساری گرژ بوو له‌ رووی دیاربوو پیی ناخوش بوو، جا په‌رده‌که‌ی راکیشاو دراندی و فه‌رمووی: خودا نه‌یفه‌رمووه پیمان که جل و بهرگ بکه‌ین بو‌ به‌ردو قور! عایشه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: ئیتر دوو به‌رگه‌پشتیمان لیی بپری و به‌ ناواخنی ریشووه‌دار ناخیمنه‌وه، وه بو‌ئهم‌یان خراپه‌ی لیم نه‌گرت (م/د/ت).

(۸) بخاری. بدء الخلق: ۳۲۲۶، ۵۹۵۸. مسلم. لباس: ۵۴۸۴ - ۵۴۸۶. أبو داود. لباس: ۴۱۵۳، ۴۱۵۴،

۲۹۰۹- عَنْ مُعَاوِيَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تَرْكَبُوا الْخَزْزُ وَلَا النَّمَارَ. وَفِي رِوَايَةٍ: لَا تَصْحَبُ الْمَلَائِكَةَ رُفْقَةً فِيهَا جِلْدُ نَمِرٍ. رواهما أبو داود والترمذي^(۹):

موعاوییه (خودای نازی بن) گوئی: پیغمبر (درویدی خودای لسه‌رین) فهرمووی: سواری سهرزینی ئاوریشم و سهرزینی پیستی پلنگ مهن له گیرانه‌وه‌یه‌کا: ههر کومه‌ئی پیستی پلنگیان تیابئ فریشته هاورپییان ناکهن (د/ن).

۲۹۱۰- وَمَرَّ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلٌ مِنْ قُرَيْشٍ يَجْرُونَ شَاةً لَهُمْ كَالْحِمَارِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَوْ أَخَذْتُمْ إِيَّاهَا قَالُوا: إِنَّهَا مَيْتَةٌ. قَالَ: يُطَهَّرُهَا الْمَاءُ وَالْقَرْطُ. رواه أبو داود والنسائي^(۱۰):

چه‌ند پیاوئ له قوره‌یش وه‌ک که‌لاکی که‌ر به‌کیش بکه‌ن ئاوا لاکی مه‌ریکیان راده‌کیشا که‌ له‌لای پیغمبره‌وه (درویدی خودای لسه‌رین) ره‌ت بوون فهرمووی: پییان: کاشی که‌وله‌که‌یتان بگرتایه‌ته‌وه گوئیان: ئاخ‌ر نه‌مه‌ مرداره‌وه‌بووه، فهرمووی: ئاوو گلاسه‌له‌م پاکی ده‌کاته‌وه (د/ن).

۲۹۱۱- وَأَتَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ أَتَى عَلَى بَيْتٍ فَإِذَا قِرْبَةً مُعَلَّقَةً فَسَأَلَ الْمَاءَ فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهَا مَيْتَةٌ. فَقَالَ: دَبَاغُهَا طُهْرُهَا. رواه أبو داود والنسائي. ولفظه: دَعَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ دَعَا بِمَاءٍ مِنْ عِنْدِ امْرَأَةٍ قَالَتْ: مَا عِنْدِي إِلَّا فِي قِرْبَةٍ لِي مَيْتَةٌ. قَالَ: أَلَيْسَ قَدْ دَبَغْتُهَا قَالَتْ: بَلَى. قَالَ: فَإِنَّ دَبَاغُهَا ذَكَائُهَا^(۱۱):

له‌ غه‌زای ته‌بوکا پیغمبر (درویدی خودای لسه‌رین) چووه دیارمالئ، کونده‌یی هه‌لواسرابوو، داوای ئاوی کرد، گوئیان: نه‌ی پیغمبره‌ری خودا! نه‌مه‌ هی پیستی مرداره‌وه‌ بووه فهرمووی: خو‌شه‌کردنه‌که‌ی پاکی ده‌کاته‌وه!

(۹) سکت عن درجته الشارح.

(۱۰) سکت عن درجته الشارح.

(۱۱) سکت عن درجته الشارح.

(د/ن) گفته‌ی (ن) ناوایه: له غه‌زای ته‌بووکدا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) له ژنی داوای ناوی خواردنه‌وه‌ی کرد، ژنه‌که گوتی: ناو هه‌یه له‌لام به‌لام له کونده‌یه‌کایه که له پیستی مردار دروست کراوه، فه‌رمووی: ئه‌ی خوشه‌ت نه‌کردوه؟ گوتی: با، فه‌رمووی: ده خوشه‌کردنه‌که‌ی له‌باتی سه‌رپرینه‌که‌ی!

۲۹۱۲- قَالَ أَبُو دَاوُدَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): الْجِلْدُ إِذَا لَمْ يُدْبَغْ يُسَمَّى إِهَابًا فَإِذَا دُبِغَ سُمِّيَ شَنًّا وَقَرِيَةً^(۱۲).

ئه‌بو داود (خودای ئا‌رازی بئ) ده‌لی: پیسته ئه‌گه‌ر خوشه نه‌کرای پیی ده‌گوتری که‌ول، به‌لام کاتی خوشه کرا پیی ده‌گوتری کونده‌و مه‌شکه‌!

۵۰) وینه نادروسته و فریشته قه‌ده‌غه ده‌کا:

التصوير حرام ويمنع الملائكة

۲۹۱۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ صَوَّرَ صُورَةً فِي الدُّنْيَا كُفِّرَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنْ يَنْفَخَ فِيهَا الرُّوحُ، وَلَيْسَ بِنَافِعٍ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا أَبَا دَاوُدَ^(۱).

ئیبینو عه‌بباس (خودایان ئا‌رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: هه‌ر که‌سی له جیهاندا وینه‌یی بکیشتی له روژی قیامه‌تا زه‌بری ئی ده‌کری که گیان بکا به به‌ری دا وه بوشتی نا‌کری به به‌ری دا (ش/ت/ن).

۲۹۱۴- وَقَالَ أَبُو زُرْعَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): دَخَلْتُ مَعَ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فِي دَارِ مَرْوَانَ فَرَأَى فِيهَا تَصَاوِيرَ فَقَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذَهَبَ يَخْلُقُ خَلْقًا كَخَلْقِي فَلْيَخْلُقُوا دُرَّةً أَوْ لِيَخْلُقُوا حَبَّةً أَوْ لِيَخْلُقُوا شَعِيرَةً. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۲).

(۱۲) أثر صحيح.

(۱) بخاری، بیوع، تجرید: ۲۲۲۵/۹۹۴، ۵۹۶۲، ۷۰۴۲ = به‌رگی/۲ ل- ۶۵. مسلم، لباس: ۵۵۰۷. نسائی، زینة: ۵۲۷۲.

(۲) بخاری، لباس: ۵۹۵۲، ۷۵۵۹. تجرید/ ۱۹۱۳ = به‌رگی ۵ ل- ۱۹۸. مسلم، لباس: ۵۵۰۹ - ۵۵۱۰.

ئەبو زورعه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: لەگەڵ ئەبو هورەیرەدا چووم بۆ مائی مەروان، ئەبو هورەیرە لەوێ چەند وینەیهکی دی گوتی: ژنەوتم لە حەزرت (دروودی خودای لەسەربین) دەیفەرموو: خودای گەورەو مەزن دەفەرموی: دەبێ کێ لەو کەسە سەستەمکارتر بێ کە دەچی دروستکراوی دروست دەکا وەك دروستکراوانی من ئەگەر ئەوان راست دەکەن و درۆ ناکەن فەرموون با میرووچەیی دروست بکەن، یا گەردیلەیی دروست بکەن یا تۆمەیی دروست بکەن، یا دەنکە جوئی دروست بکەن (ش).

۲۹۱۵- وَقَالَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) دَخَلَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَدْ سَتَرْتُ بِقِرَامٍ لِي عَلَى سَهْوَةٍ لِي فِيهَا تَمَائِيلٌ، فَلَمَّا رَأَاهُ هَتَكَهُ وَتَلَوْنَ وَجْهَهُ وَقَالَ: يَا عَائِشَةُ أَشَدُّ النَّاسِ عَذَابًا عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الَّذِينَ يُضَاهَوْنَ بِخَلْقِ اللَّهِ. قَالَتْ عَائِشَةُ فَقَطَعْنَا مِنْهُ وَسَادَةً أَوْ وَسَادَتَيْنِ^(۳):

عائیشە (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) هات بۆ لام، کولینیکم هەبوو پەردەم پیادابوو، پەردەکە وینەیی پێوه بوو، کە پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) ئەوێ دی دپری و رەنگی گوڤراو رووی گرژ بوو، فەرمووی: ئەو عائیشە! ئەوانەو کە لەقیامەتا سزاو ئییش و ئازاریان لە هەموو کەس سەختترە ئەو کەسانەن کە دەیانەوێ، لاسکایی خودا بکەنەوێ و لە شیوەی دروستکراوەکانی ئەو دروست بکەن عائیشە گوتی: ئیتر پەردەکەمان دادپری و سەرینی دوو سەرینمان لێی دروست کرد (ش).

۲۹۱۶- وَعَنْهَا قَالَتْ: قَدِمَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ سَفَرٍ وَقَدْ سَتَرْتُ عَلَى بَابِي دُرُوكًا فِيهِ الْخَيْلُ ذَوَاتُ الْأَجْنِحَةِ فَأَمَرَنِي فَتَزَعْتُهُ. رواهما الشيخان والنسائي^(۴):

دیسان گوتی: جارێ پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) لەسەفەر گەڕایەو، قالیچەیهکم کرد بوو بە پەردەو دابووم بەسەر دەرگا کەمدا، قالیچەکە وینە

(۳) بخاری. لباس: ۵۹۵۴. مسلم. لباس: ۵۴۹۴. نسائی. زینة: ۵۳۷۱.

(۴) مسلم. لباس: ۵۴۸۹. بخاری. لباس: ۵۹۵۵.

ماینی بالرداری تیابوو، پیغهمبهر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رمانی پیی کردم له ده‌رگا کهم کرده‌وه (ش/ن).

۲۹۱۷- وَجَاءَ رَجُلٌ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) فَقَالَ: إِنِّي أَصَوَّرُ هَذِهِ الصُّورَ فَأَفْتِي فِيهَا. فَقَالَ لَهُ اذْنُ مِنِّي. فَدَنَا مِنْهُ ثُمَّ قَالَ اذْنُ مِنِّي. فَدَنَا حَتَّى وَضَعَ يَدَهُ عَلَى رَأْسِهِ قَالَ أَتُبْنُكَ بِمَا سَمِعْتُ، سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: كُلُّ مُصَوِّرٍ فِي النَّارِ يَجْعَلُ لَهُ بِكُلِّ صُورَةٍ صَوَّرَهَا نَفْسًا فَتُعَذِّبُهُ فِي جَهَنَّمَ. وَقَالَ: إِنْ كُنْتَ لَا بُدَّ فَاعِلًا فَاصْنَعِ الشَّجَرَ وَمَا لَا نَفْسَ لَهُ. رواه مسلم^(۵).

جاری پی‌اوئی هاته خزمه‌تی ئیبنو عه‌بباس (خودایان فی رازی بئ) گوتی: قوربان! من ئەم وینانه ده‌کیشم، ئایا تو ره‌وایان ده‌بینی؟ ئەویش پیی گوت: لیم وەرە پی‌شەوه، پی‌او‌ه‌کەش چوو‌ه پی‌شەوه بو‌لای، گوتی: وەرە پی‌ش تریش، پی‌او‌ه‌کەش چوو‌ه پی‌شتر، ئینجا ده‌ستی دانا له‌سەر سه‌ری و گوتی: چیم بیستوو ئەوه‌ت پیی ده‌لیم، بیستم له پیغهمبهر (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌یفه‌رموو: هه‌موو، وینه‌گری له ئاگری دۆزه‌خدا ده‌بی، هه‌یه‌کی له‌و وینانه‌ی که له جیهاندا دروستی کردوون ده‌یکه‌ن به که‌سی و ده‌یکه‌ن به کولکیه‌وه له‌ناو دۆزه‌خ دا ئەشکه‌نجه‌و ئازاری ده‌دا گوتی: خو ئەگەر هه‌ر چارت نیه‌و ئەم ئیشه هه‌رده‌که‌یت ئەوا وینه‌ی دارو دره‌خت و ئەم بابە‌تانه دروست بکه، که بی گیانن و گیان له‌به‌رنین (م).

۲۹۱۸- عَنْ بُسْرِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي طَلْحَةَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَا تَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ الصُّورُ. قَالَ بُسْرٌ: ثُمَّ اشْتَكَيْ زَيْدٌ بَعْدَ فَعْدَتَاهُ إِذَا عَلَى بَابِهِ سِتْرٌ فِيهِ صُورَةٌ فَقُلْتُ لِعُبَيْدِ اللَّهِ الْخَوْلَانِيُّ رَيْبٌ مِمُّونَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَلَمْ يُخْبِرْنَا زَيْدٌ عَنِ الصُّورِ يَوْمَ الْأَوَّلِ فَقَالَ عُبَيْدُ اللَّهِ أَلَمْ تَسْمَعْهُ حِينَ قَالَ إِلَّا رَقْمًا فِي ثَوْبٍ. رواه الخمسة^(۶).

(۵) بخاری. بیوع: ۲۲۲۵. راجع رقم (۱) من هذا التسلسل.

(۶) بخاری. بدء الخلق: ۲۲۲۶، ۵۹۵۸. مسلم. لباس ۵۴۸۴. أبو داود. لباس: ۴۱۵۲، ۴۱۵۴، ۴۱۵۵. نسائی. زينة: ۵۳۶۵.

له بوسری کوپی سه‌عیده‌وه، له زهیدی کوپی خالیده‌وه، له ئه‌بو طه‌لحه‌وه (خودای گهره لییان خوش نوود بئ) له پیغه‌مبه‌ره‌وه (دروودی و سلا‌ت و سلا‌می خودای مه‌زنی له‌سهرین). ده‌فه‌رموی: فریشته‌ ناچنه‌ ناومالی که وینه‌ی تیا بئ! بوسر گوتی: له پاشا زهید نه‌خوش که‌وت ئیمه‌ش چووین بو سهردانی، که ته‌ماشامان کرد په‌رده‌یی گیراوه‌ته‌وه به‌ ده‌رگا‌که‌یه‌وه، وینه‌ی پیوه‌ بوو منیش گوتم به‌ عوبه‌یدوللای زپ‌کوپی مه‌یموونه‌ی خیزانی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین): ئه‌ی ئه‌و روزه زهید خوی باسی خراپی وینه‌ی بو نه‌کردین که‌وابوو ئه‌م وینانه‌ چیه‌ به‌م په‌رده‌یه‌وه؟ عوبه‌یدوللا گوتی: ئه‌ی گویت لی نه‌بوو که گوتی: مه‌گه‌ر نه‌خشی که به‌ جل و به‌رگه‌وه‌بئ (ش/د/ت/ن).

۲۹۱۹- وَقَالَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) وَاعَدَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) جَبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي سَاعَةٍ يَأْتِيهِ فِيهَا فَجَاءَتْ تِلْكَ السَّاعَةُ وَلَمْ يَأْتِهِ وَفِي يَدِهِ عَصَا فَأَلْقَاهَا مِنْ يَدِهِ وَقَالَ: مَا يُخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ وَلَا رُسُلُهُ. ثُمَّ انْفَتَحَ إِذَا جَرُّوْهُ كَلْبٍ تَحْتَ سَرِيرِهِ فَقَالَ يَا عَائِشَةُ مَتَى دَخَلَ هَذَا الْكَلْبُ هَا هُنَا. فَقَالَتْ وَاللَّهِ مَا دَرَيْتُ. فَأَمَرَ بِهِ فَأُخْرِجَ. زَادَ فِي رِوَايَةٍ: ثُمَّ أَخَذَ بِيَدِهِ مَاءً فَتَضَخَ بِهِ مَكَائِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): وَاعِدْتَنِي فَجَلَسْتُ لَكَ فَلَمْ تَأْتِ. فَقَالَ مَنَعَنِي الْكَلْبُ الَّذِي كَانَ فِي بَيْتِكَ إِنَّمَا لَا نَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ وَلَا صُورَةٌ. رواه الثلاثة^(۷):

عائیشه (خودای لی رازی بئ) گوتی: جویرائیل (سلوی له‌سهرین) به‌لین دها به پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) که له‌کاتیکی ناوبراودا بچئ بو لای، کاتی به‌لینه‌که دی که چی جویرائیل نایی، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) دارد‌ه‌ستیکی به‌ ده‌سته‌وه‌بوو دارد‌ه‌سته‌که‌ی هه‌لداو فه‌رمووی: نه‌خوداو نه‌ فروستاده‌کانی خودا له‌ به‌لین و گفتی خویان پاش گه‌ز نابنه‌وه که‌واته ده‌بئ هو‌ی چی بئ که‌وا جویرائیل له‌کاتی به‌لینه‌که‌ی دا نه‌هات؟ له‌ پاشا هه‌ر که‌ ناوپی دایه‌وه تووته‌له‌ سه‌گیکی دی له‌ژیر ته‌ختی نوسته‌نه‌که‌ی خوی دابوو،

(۷) مسلم. لباس: ۵۴۷۸ — ۵۴۸۰. أبو داود. لباس: ۴۱۵۷. نسائی. صید: ۴۲۹۴.

فهرمووی: ئەه‌ی عائیشه! ئەم سەگە کە‌ی هاتۆتە ئێ‌ره‌وه؟ ئە‌و‌یش گوتی بە‌خودا نازانم، پێ‌غه‌مبەر (دروودی خودای لە‌سە‌رین) دە‌ستووری دا سە‌گە‌که‌ کرایه‌ دەر‌وه‌ له‌ گێ‌رانه‌وه‌یه‌کا: ئێ‌نجا پێ‌غه‌مبەر (دروودی خودای لە‌سە‌رین) ئاوی هە‌لگرت و پرژاندی له‌ جی‌گە‌که‌ی، ئێ‌تر جو‌برائیل هات، پێ‌ی فهرموو: تۆ گفتت دا پێ‌م که‌ بی‌یت و من له‌کاتی دیاری‌کرا‌ودا چا‌وه‌نوا‌ریم کردی که‌چی نه‌هاتیت جو‌برائیل (دروودی خودای لە‌سە‌رین) فهرمووی: ئە‌و سە‌گە‌ نه‌یهیشت بێ‌م که‌ له‌ ماله‌که‌تا بوو، چونکه‌ سە‌گ و وێ‌نه‌ له‌هەر مالێ‌کا ببن ئێ‌مه‌ تێ‌ی ناچین! (ش/د).

۲۹۲۰- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: اسْتَأْذَنَ جِبْرِيلُ - عَلَيْهِ السَّلَامُ - عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: ادْخُلْ. فَقَالَ: كَيْفَ ادْخُلُ وَفِي بَيْتِكَ سِتْرٌ فِيهِ تَصَاوِيرُ فَإِمَّا أَنْ تُقْطَعَ رُءُوسُهَا أَوْ تُجْعَلَ بَسَاطًا يُوطَأُ فَإِنَّا مَعْشَرَ الْمَلَائِكَةِ لَا نَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ تَصَاوِيرُ. رواه النسائي وصاحباہ (بسنڊ صحيح)^(۸):

ئە‌بو هورەیره (خودای نازای بێ‌) گوتی: جو‌برائیل (دروودی خودای لە‌سە‌رین) رو‌خصە‌ت دە‌خوازی له‌ پێ‌غه‌مبەر (دروودی خودای لە‌سە‌رین) که‌ بجێ‌ته‌ ژو‌ره‌وه‌ بو‌ لای پێ‌غه‌مبەر (دروودی خودای لە‌سە‌رین) دە‌فهرمووی: وەرە ژو‌ره‌وه‌ ئە‌و‌یش دە‌فهرمووی: جا چۆ‌ن بێ‌مه‌ ژو‌ره‌وه‌ له‌ کاتی‌کا که‌ ئە‌و پەر‌ده‌ی له‌ناو ماله‌که‌تا هه‌یه‌ وێ‌نه‌ی پێ‌وه‌یه‌، ئە‌وه‌ یا دە‌بی‌ سە‌ری وێ‌نه‌کان بقرتی، یا دە‌بی‌ بکرتن به‌رایه‌خ و رابخرین له‌ژێ‌ر پێ‌دا، چونکه‌ ئێ‌مه‌ - که‌ کۆ‌مه‌له‌ی فریشتە‌ین - ناچینه‌ ناوما‌لی که‌ وێ‌نه‌ گە‌لی تیا بێ‌! (ن/د/ت-س/ص).

۲۹۲۱- وَقَالَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) إِنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَمْ يَكُنْ يَتْرُكُ فِي بَيْتِهِ شَيْئًا فِيهِ تَصَالِبٌ إِلَّا قَصَصَهُ. رواه البخاري وأبو داود. والله أعلم^(۹):

(۸) بسند صحيح.

(۹) بخاري. لباس: ۵۹۵۲.

عائیشہ (خودای ئی رازی بن) گوئی: پیغہ مہر (درویدی خودای لہ سرین) ہہرچی لہناو مالہ کھی دا وینہی پیوہ بواہیہ وازی ئی نہ دہینا تا کویری نہ کردایہ تہوہ! (ب/د).

۲۹۲۲- لأهمية هذا البحث في يومنا هذا نقل مايلي^(۱۰):

۱- قال المؤلف (رضوان الله عليه) في شرحه على التاج: فيه (أي في قوله إلا رقما في ثوب) جواز رقم الحيوان في الثوب، ويقاس عليه الصورة الفوتوغرافية (أي الصورة الشمسية أو التصوير الشمسي) إذا كانت لحاجة وقال (رحمة الله تعالى عليه): وحاصل ما في المقام أن تصوير الحيوان حرام ولو نقشا ولو عضوا منه لأنه مضاهاة لخلق الله تعالى بخلاف تصوير غير الحيوان فلا شيء فيه، أما الإقتناء ففيه تفصيل، إن كانت الصورة مجسمة كاملة فهي حرام وإن كانت ناقصة بحال لا تعيش بها فلا، وإن كانت نقشا ف جائزة مع الكراهية، وهذا كله في غير لعبة الأطفال أما هي ف جائزة ولو مجسمة كاملة.

۲- وأقول (أنا المترجم): إن ما تعارف عليه الناس اليوم من مثل السفور والتبرج واقتناء الصور الخلاعية الماجنة وتعاطي وارتياد الملهى والمسارح ودور السينما والأماكن الغير المحتشمة والربا والقمار والخمر ومصافحة المرأة مع الرجل واختلاطهما وانتشار أنواع الحيل والدجل بين الكسبة أهل السوق إن كل هذا وغيره مما تعارف عليه الناس فيما بينهم وتعودوه وطبعوا عليه لدرجة ينكر على من ينكر عليهم إن كل هذا لا تأثير له في تغيير حكم التحريم الثابت في الشريعة بالكتاب والسنة، لأن الإجماع على الباطل ليس في شيء من الإجماع الشرعي، وأقول (وبالله تعالى توفيقي وعليه توکلي ورضاه غايتي وخدمة البلاد والعباد بغيتي ونُغيتي): ليس كما يدعي الماديون والد هريون والزنادقة أن كل ما كان فيه مصلحة البشر فهو شرعهم

وقانونهم الطبيعي ولا التفات إلى ما سواه، إذ قال الله تعالى موضحا الغاية السامية من خلق الإنسان: وما خلقت الجن والإنس إلا ليعبدون (٥٦/٥١) وقال العلماء (رضوان الله تعالى عليهم وجعلنا بكرمه ومنه من خدام تراب أقدامهم): إن الأصلح للبعد ليس بواجب على الله. أقول (وأعوذ بالله من أن أكون قائل زورٍ أو ناشر باطلٍ): إنَّ المتتبع اليقظ الفهم يلاحظ بحق: أنه كلما أسرف في حظ الجسد كان على حساب حظ الروح والعكس صحيحٌ كلا وجزءٌ، فعليه استنتاج مما تقدم في هذا المبحث ما يلي:

(أ) اجتنب أيها المسلم ما استطعت من الصور والتصوير، فالمسلم التقى الورع الصالح الحاذق يتقي دوما مواضع التهم ويحاذر أن ينزلق في المزالق.

(ب) لا بأس بالاستفادة الشرعية والقانونية من استخدام الصور الشمسية في المسائل الإدارية والفنية والعلمية والطبية الصرفة البحتة، ومنها ما يثبت على الهويات والأسناد، ومنها ما يطبع على الرقوق الشعاعية المختلفة الأنواع ولمختلف الأغراض الدنوية من علمية وطبية وجمالية، وليس منها بأي حال من الأحوال الأفلام السينمائية والتلفزيونية الحالية، لأنها دعوة صارخة إلى تأليه الهوى وإلى العري والتعري وإلقاء حجاب الحشمة وهتك ستر الحياء ورمي الكلام على عواهنه وخلط الحلال بالحرام، والله العظيم إنني لأحمد الله وأشكره على حلمه وصبره كيف لا يأمر السماء أن تقع على الأرض، وذلك عندما شاهد ما تنشره تلك الدور الداعرة من أنواع الدعارة والميوعة والمجونة. أخي القاريء الكريم، لقد طال البحث، ولكن الأمر كما تعلم يستوجب ذلك، وحيث إن الغاية هي الإفادة الدينية ونفع الإسلام وأهله وهي حاصلة بالنص العربي وبغية الاختصار المطلوب نكتفي من ترجمته بما يلي:

۱- ره‌سم و وینه‌گرتنی گیاندار حه‌رامه و ناره‌وایه، چونکه لاسکای کارای خودایه، نه‌مه له پی‌او‌ی له خودا ترسی باش ناوه‌شیته‌وه، به‌تایبه‌تی نه‌گه‌ر قه‌باره و بارستایی هه‌بئ.

۲- ره‌سم و وینه‌گرتنی هه‌موو شتی (گیانله‌به‌ری لی دهرچی) دروسته و هیچی تیا به‌سته نیه، نه‌گه‌ر چی موسولمان چه‌نده ده‌توانی خو‌ی بی‌اریزی باش‌تره.

۳- دانان و هه‌لواسینی وینه نه‌گه‌ر ته‌واوو جه‌سته دار نه‌بئ و له‌سه‌ر شی‌وه‌یه‌کی وابئ که خاوه‌نه‌که‌ی له‌سه‌ر نه‌و شی‌وه‌یه نه‌ژی نه‌وه حه‌رام نییه و دروسته، به‌لام یاروچکه‌ی منالان بارسته داریش بی قه‌یناکا، واته مجسمیش بی قه‌یناکا، ته‌واویش بی قه‌یناکا.

۴- وینه‌ی موعامه‌لاتی ره‌سمی له‌به‌ر ناچاری قه‌یدی نیه، وینه‌ی یادگاریش به‌ربه‌ندی ژماره سیی نه‌م ته‌رجه‌مه‌یه ده‌که‌وئ.

۵- هه‌ر وینه‌یی له‌سه‌ر هه‌ر شی‌وه‌یی بی، وه‌هی هه‌ر چشتی بی به‌ مه‌رجی بیی به‌ هو‌ی خراپه و بیی به‌ هه‌وینی بی ویلی و به‌مایه‌ی پیسی و پوخلی کو‌مه‌ل و سه‌ریکیشی بو دوور که‌وته‌وه له‌ ره‌زای خوداو پیاو بی ناگا بکا له‌ ته‌عه‌تی خودا نه‌وه حه‌رامه.

۶- کورت و پوخت به‌کوردی په‌تی (هه‌ر وینه‌یی سوودی ره‌وای نایینی، یا ژیانای مروقی تیا‌دابئ ره‌وایه، ده‌نا نا). (وه‌رگیر)

۵۱) دوا و تار: بونی خوش زور په‌سه‌نده : (خاتمه: يستحب الطيب)

۲۹۲۳- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ كَانَ لَا يَرُدُّ الطِّيبَ، وَيَزَعَمُ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ لَا يَرُدُّ الطِّيبَ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ. وَفِي رِوَايَةٍ: مَنْ عَرِضَ عَلَيْهِ طِيبٌ فَلَا يَرُدُّهُ فَإِنَّهُ طِيبُ الرِّيحِ خَفِيفُ الْمَحْمَلِ^(۱):

(۱) مسلم، الفاظ: ۵۸۴۴، أبو داود، ترجل: ۴۱۷۲، نسائی، زينة: ۵۲۷۴.

ئەنەس (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربئ) بۆنی خوشی نەدەدایە دواو، لەبەر ئەمە ئەنەس خوشی بۆنی خوشی نەدەدایە دواو! (ش/د/ت/ن) لە گیرانه‌وه‌یه‌کا: کەسێ بۆنی خوشی پێشکەش کرا با دەستی پێو نەن، چونکە سەرەرای بۆنە خوشەکە‌ی هەلگرتنیشی ئاسان و خوشە.

۲۹۲۴- وللرمذي: ثلاثة لا تُرَدُّ الوسائد، والطيب، واللبن^(۲):

تیرمزی دەگیڕیتەو: حەزەت (دروودی خودای لەسەربئ) فەرموویەتی: ئەم سێ شتە نادریتە دواو: پێشتی و بۆنی خوش و شیر.

۲۹۲۵- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَتْ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سَكَّةٌ يَتَطَيَّبُ مِنْهَا. رواه أبو داود^(۳):

دیسان ئەنەس (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربئ)، گولۆدانیکێ هەبوو لە گولۆوێکە‌ی دەدا لە خۆی (د).

۲۹۲۶- وللرمذي - علي ما هو في الشرح - إِذَا أُعْطِيَ أَحَدُكُمْ الرِّيحَانَ فَلَا يَرُدُّهُ فَإِنَّهُ خَرَجَ مِنَ الْجَنَّةِ^(۴):

لە گیرانه‌وه‌یه‌کا بە پێی شەرەکە دەلی، تیرمزی دەگیڕیتەو: حەزەت (دروودی خودای لەسەربئ) دەفەرموی: ئەگەر ریحانە و گول و گیای بۆن خوشیان دا پێتان رەتی مەکەنەو، چونکە ئەوانە لە بەهەشتەو هاتوون!^(۱)

^(۲) سکت عنه الشارح.

^(۳) سکت عنه الشارح.

^(۴) سکت عن درجته الشارح.

^(۱) بەندە لە مەدحی شەهیدو وەسپی بۆنی خوشا گوتوومە:

رِیحَانٌ هـ هـ هـ بَی هـ هـ شَپْشَ هـ

لەگەڵ نەوێشا و بۆنی خوشە

تا دەستگیرانی خۆیی پێن رەش کا

۲۹۲۷- قَالَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) طَيَّبْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِيَدَيَّ بِدَرِيرَةٍ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ، لِلْحِلِّ وَالْإِحْرَامِ^(۵):

عائیشه (خودای فی رازی بن) گوتی: له چه جولویدا عا به دهستی خوُم توژی زهریرهم دهدا له جهستهی پیغهمبهر (دروودی خودای لهسربین) که توژیکی بوَن خوش بوو له هیندهوه دهات هم بوکاتی ئیحرام شکاندنی و، هم بو کاتی ئیحرام دابهستنی (ش).

۲۹۲۸- وَعَنْهَا قَالَتْ: كُنْتُ أُطِيبُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عِنْدَ إِحْرَامِهِ بِأُطِيبٍ مَا أَحْدُ. رواهما الشيخان^(۶):

ديسان گوتی: له کاتی ئیحرام دابهستنی پیغهمبهر (دروودی خودای لهسربین) خوشترین بوَنی خوشم دهدا له پیغهمبهر (دروودی خودای لهسربین) (ش).

۲۹۲۹- وَعَنْهَا قَالَتْ: كُنْتُ أُطِيبُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِأُطِيبٍ مَا يَجِدُ، حَتَّى أَحْدَ وَيَصَ الطَّيِّبُ فِي رَأْسِهِ وَلِحْيَتِهِ. رواه الخمسة^(۷):

له گیرانهوهی ئیرهده ناوایه: ديسان عائیشه (خودای فی رازی بن) گوتی: جاران خوشترین بوَنی خوشم دهدا لهسهرو ریش و لهشی پیغهمبهر (دروودی خودای لهسربین) تهنانهت گهلی جار نهوهنده به توخی لیم دهدا، بریقهی بو نهکههم دهدی به سهرو ریشیهوه (ش/د/ت/ن).

۲۹۳۰- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا اسْتَعْطَرَتِ الْمَرْأَةُ فَمَرَّتْ عَلَى الْقَوْمِ لِيَجِدُوا رِيحَهَا فَهِيَ كَذَا وَكَذَا (اي زانیة) قَالَ قَوْلًا شَدِيدًا. رواه أصحاب السنن (بسنده صحیح)^(۸):

کاتی سهردانی، گوپی بوَن خوش کا

(وهرگی)

^(۵) بخاری لباس: ۵۹۳۰. تجرید/ ۵/ ل- ۱۹۷: ۱۹۱۱/ ۵۹۳۰ + ج: ۷۳۹/ ۱۵۳۹ = بهرگی/ ۲ ل- ۱۶۴. مسلم. حج: ۲۸۲۰.

^(۶) بخاری. لباس: ۵۹۲۸. مسلم. حج: ۲۸۲۱ - ۲۸۲۳.

^(۷) بخاری. حج: ۱۵۳۸. مسلم. حج: ۲۸۲۴. نسائی. مناسک الحج: ۲۶۹۳، ۲۶۹۴، ۲۶۹۵.

ئەبو موسا (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پیغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەربێ) دەفەرمووی: هەر ئافەرەتێ گولۆو لە خۆی بداو لەلای پیاوانەوه بپروا تا بۆنی بجێ بەسەریاننا ئەوه ئەو ئافەرەته واوا لیکراوه پیغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەربێ) قەسەیه‌کی زۆر توندو تیزێ پیگوت واتە: پێی گوت داوین پیسه (د/ت/ن-س/ص).

۲۹۳۱- وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا شَهِدْتَ إِحْدَاكُنَّ الْعِشَاءَ فَلَا تَمْسُ طَبِيئًا. رواه النسائي وابو داود^(۹):

پیغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: کاتی که ژنی له ئێوه دهچێ بۆ نوێژی خەوتنان بۆ جەماعەت با بۆنی خوش له خۆی نەدات و خۆی بۆن خوش نه‌کا چونکه شه‌و جیگه‌ی گومانه (ن/د).

۲۹۳۲- عَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: ثَلَاثَةٌ لَا تَقْرُبُهُمُ الْمَلَائِكَةُ جِيفَةُ الْكَافِرِ وَالْمُتَضَمِّخُ بِالْخُلُقِ وَالْجُنُبُ إِلَّا أَنْ يَتَوَضَّأَ. رواه أبو داود^(۱۰):

عه‌مما‌ری کو‌ری یاسیر (خودایان ئی رازی بێ) گوتی: پیغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەربێ) دەفەرمووی: ئەم سێ کەسه‌ فەریشتە‌ی رەحمەت تو‌خنیان ناکه‌ون: کەلاکی کافرو، پیاوی کە بۆنی ژنان له‌خۆی بداو وه‌ک ژن خۆی سوورو سپیاو بکا، له‌شپیس تا ده‌سنوێژ ده‌گرێ (د-سند صالح).

۲۹۳۳- وَأَبْصَرَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلًا مُتَخَلِّقًا، قَالَ: اذْهَبْ فَاغْسِلْهُ ثُمَّ اغْسِلْهُ وَلَا تَعُدْ^(۱۱):

(۸) حدیث صحیح.

(۹) سکت عن درجته الشارح.

(۱۰) بسند صالح (شرحه).

(۱۱) بسند حسن (شرحه).

پيغەمبەر (درودى خودای لەسەربىن) پياويكى بەرچاو كهوت خەلووقى^(۱)
لەخۆى دابوو، پيى فەرموو: برۆ باش باش بيشۆرهو جاريكى ترشتى وا
مەكهروهه (ت-س/ح).

۲۹۳۴- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ لِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
إِنَّ خَيْرَ طِيبِ الرَّجُلِ مَا ظَهَرَ رِيحُهُ وَخَفِيَ لَوْنُهُ وَخَيْرَ طِيبِ النِّسَاءِ مَا ظَهَرَ لَوْنُهُ وَخَفِيَ
رِيحُهُ. رواهما الترمذي بسندين حسنين. نَسَأَلُ اللَّهَ أَنْ يُجَمِّلَنَا بِالتَّقْوَى وَالذِّكْرِ
الْحَسَنَةِ^(۱۲):

عيمرانی کورپی حوصهين (خودای ئا رازی بن) گوتی: پيغەمبەر (درودى خودای
لەسەربىن) پيى فەرمووم: باشتري بۆنى خوش بۆ پياوان ئەو بۆنەيه كه بۆنەكهى
ديارى بى و رەنگەكهى شاراوە بى، وه باشتري بۆنى خوش بۆ ژنان ئەوهيه
كه رەنگەكهى دياربى و بۆنەكهى شاراوەبى (ت-س/ح).

دانەر (پرگنپی پيمزى له نوورو رحمةى خودای مەزن بن) ليڤه دا دهلي: له خودا داوا
دهكەين به بەرگى رازاوو جوانى تهقواو ترسى خودا پوشتەمان بكاتەوه، وه
هەروەها كالای يادگارى جوان و ناوى باش بمانرازينتەوه. منيش دەلييم:
ئامين ئەى خودای ميهربان! هەروەك دەلييم له پەسنى خۆى و تاجەكهى دا:

يادگارن جوانى، يادى مەردانى

روشنایى چاوى، مۆسى مۆمدانى!

(وەرگير)

^(۱) خەلووق جوړه بۆنيكى خوشى ژنانەيه، له زەغەرانو شتى تر دەگيرتەوه سوورباو
دەنوینى. كەركوك - م.ك.ع = مستشفى كركوك العسكرى - ۱۹/۵/۱۹۸۴ - وەرگير -

^(۱۲) رواه الترمذي بسند حسن.

نامه‌ی پزشکی و نووشته و نزاو دوعا

(نهم نامه‌ی به پتشیکیه و جوار بهش و دوا و تاریکه)

۵۲) پتشیکی له باره‌ی خیر و به هره‌ی نه خووشی و نارام گرتن له ژیر باری نه خووشی دا:

کتاب الطب والرمدی (وفیه مقدمة وأربعة فصول وخاتمة)

مقدمة فی فضل الأمراض والصبر علیها

۲۹۳۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا يُصِيبُ الْمُسْلِمَ مِنْ نَصَبٍ وَلَا وَصَبٍ وَلَا هَمٍّ وَلَا حُزْنٍ وَلَا أَذًى وَلَا غَمٍّ حَتَّى الشُّوْكَةِ يُشَاكُّهَا، إِلَّا كَفَّرَ اللَّهُ بِهَا مِنْ خَطَايَاهُ. رواه الشيخان^(۱):

ئه‌بو هورهیره (خودای ئی رازی بن) گوته: پیغه‌مبهر (دیوودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: ههر شه‌که‌ته‌ی و کفتی و نه‌خووشی و په‌ژاره‌و خه‌م و خه‌فه‌ت و ئیش و نازاری که تووشی موسولمان ده‌بی خودا ده‌یانکات به سه‌رپوش و په‌رده‌و (که‌فهاره‌ت) و بریتیی گونا‌هه‌کانی، ته‌نانه‌ت درکی‌کیش که له شوینیکی هه‌لچه‌قی ده‌بی به که‌فاره‌ته‌ی گونا‌ه‌ی. (ش).

۲۹۳۶- وَدَخَلَ شَبَابٌ مِنْ قُرَيْشٍ عَلَى عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) وَهِيَ بِمَنْىَ وَهُمْ يَضْحَكُونَ فَقَالَتْ: مَا يَضْحَكُكُمْ؟ قَالُوا: فَلَانْ خَرَّ عَلَى طَنْبٍ فَسَطَاطٍ فَكَادَتْ عُنُقَهُ أَوْ عَيْنُهُ أَنْ تَذْهَبَ. فَقَالَتْ لَا تَضْحَكُوا فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُشَاكُّ شَوْكَةً فَمَا فَوْقَهَا إِلَّا كُتِبَتْ لَهُ بِهَا دَرَجَةٌ وَمَحِيتَ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةٌ. رواه مسلم (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) آمِينَ^(۲):

چه‌ند لایکی قوره‌یشی به‌ده‌م پی‌که‌نینه‌وه له‌مینا چوون بو لای عایشه (خودای ئی رازی بن) پئی گوتن: بوچی پی ده‌که‌نن؟ گوتیان: فیساره‌که‌س قاجی له گوریسی چادری هه‌لکه‌وت خه‌ریکبوو ئه‌ستوی بشکی - یا وه‌خت بوو چاوی

^(۱) بخاری. مرضی تجرید ۵/ ۱۵۳م ۵: ۱۸۵۷ / ۵۶۴۱، ۵۶۴۲. مسلم. بروصلة: ۶۵۱۲، ۶۵۰۶ - ۶۵۱۳

ترمذی. جتائز: ۹۶۶.

^(۲) مسلم. بر وصلة: ۶۵۰۶.

کویر ببی - عائیشه گوتی: پیمه‌که‌نن، چونکه من له پیغه‌مبه‌رم ژنه‌وتووہ (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌یفه‌رموو: هه‌ر موسولمانی تووشی هه‌رچی ئازاری ببی و هه‌ر ناخوشیه‌ک بیت‌ه‌ریی - له‌ تی هه‌لچه‌قینی د‌رکیکه‌وه‌ بیگره‌ هه‌تا زیاتر - خودا به‌هوی ئه‌وه‌وه‌ پایه‌یه‌کی به‌رزی ده‌داتی و گونا‌هیکیشی لی هه‌ل ده‌وه‌رینی (م).

۲۹۳۷- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُصِبْ مِنْهُ^(۳).

ئه‌بو هوره‌یره (خودای لی رازی بین) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: هه‌ر که‌سی که‌ خودا خواستی باشی پیی هه‌بی و بیه‌وی تووشی خیر ببی، تووشی ئیش و ئازاری ده‌کا (ب-خودایان لی رازی بین).
۲۹۳۸- وَقَالَ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) مَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَشَدَّ عَلَيْهِ الْوَجَعُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رواهما البخاري^(۴).

عائیشه (خودای لی رازی بین) گوتی: نه‌م دیوه‌ که‌سی تر وه‌ک پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ئاوا ئازاری سه‌خت بی (ب).

۲۹۳۹- وَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ يُوعَكُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّكَ تُوعَكُ وَغَكَا شَدِيدًا. قَالَ: أَجَلُ إِنِّي أُوعَكُ كَمَا يُوعَكُ رَجُلَانِ مِنْكُمْ. قُلْتُ: ذَلِكَ بَأَنَّ لَكَ أَجْرَيْنِ قَالَ: أَجَلُ ذَلِكَ كَذَلِكَ، مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصِيبُهُ أَدَى شَوْكَةٍ فَمَا فَوْقَهَا، إِلَّا كَفَّرَ اللَّهُ بِهَا سَيِّئَاتِهِ، كَمَا تَحُطُّ الشَّجَرَةُ وَرَقُهَا. رواه الشيخان (عليهما الرحمة والرضوان)^(۵).

عه‌بدوللا (خودای لی رازی بین) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) نه‌خوش بوو چووم بو سهردانی، تایه‌کی گرانی لی هاتبوو، عه‌رزیم کرد: ئه‌ی

(۳) بخاری. مرضی: ۵۶۴۵.

(۴) بخاری. مرضی تجرید / ۵ / ۱۵۴ ذ: ۱۸۶ / ۵۶۴۶. مسلم. بروصله:

(۵) بخاری. مرضی تجرید / ۵ / ل- ۱۵۵ ذ: ۱۸۶ / ۵۶۴۷، ۵۶۴۸، ۵۶۶۰، ۵۶۶۷. مسلم. بروصله: ۶۵۰۴.

پیغه مبه‌ری خودا! تایه‌کی گران دایگرتوویت، فهرمووی: ئه‌دی وایه، من که تا دام ده‌گری به‌قهد دووپیاو له ئیوه تا دام ده‌گری. گوتم: ئه‌وه له‌بهر ئه‌وه‌یه که تو دووقات پاداشت بو هه‌یه، فهرمووی: به‌ئێ ئه‌وه وایه، ههر موسولمانی ههر ئیش و ئازاریکی بیته‌ پئی - له‌ دپکیکه‌وه بیگری هه‌تا زیاتر - به‌هوی ئه‌وه‌وه خودا خراپه‌کانی دا ده‌پوشی، تا له‌ ئه‌نجاما موسولمان له‌ گونا‌ه پاک ده‌بیته‌وه وه‌ک چۆن گلا‌ی دره‌ختی سه‌رپاک هه‌لوه‌ری ئاوا (ش).

۲۹۴۰ - وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّمَا مَثَلُ الْمَرِيضِ إِذَا بَرَأَ وَصَحَّ كَالْبُرْدَةِ تَقَعُ مِنَ السَّمَاءِ فِي صَفَائِهَا وَلَوْنِهَا. رواه الترمذي^(۶):

پیغه مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ری) فهرمووی: کاتی که نه‌خۆش چاک ده‌بیته‌وه له‌ نه‌خۆشینه‌که‌ی هه‌ل ده‌سیته‌وه، وه‌ک چۆن ده‌نکه‌ ته‌رزه که له‌ ناسمان ده‌باری بی گه‌رده‌و ره‌نگی پا‌که ئه‌ویش ئاوا له‌ گونا‌ه پاک ده‌بیته‌وه (ت-خودای ئی رازی بی).

۲۹۴۱ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: دَخَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى أُمِّ السَّائِبِ فَقَالَ: مَا لَكَ يَا أُمُّ السَّائِبِ تُزْفِرِينَ؟ قَالَتْ: الْحُمَّى لَا بَارَكَ اللَّهُ فِيهَا. فَقَالَ: لَا تُسَبِّي الْحُمَّى فَإِنَّهَا تُذْهِبُ خَطَايَا بَنِي آدَمَ كَمَا يُذْهِبُ الْكَبِيرُ خَبَثَ الْحَدِيدِ. رواه مسلم^(۷):

جابر (خودای ئی رازی بی) گوتی: پیغه مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ری) چوو بو‌لای ئوممو سائیب، فهرمووی: ئه‌ی ئوممو سائیب! ئه‌وه چیته‌ وای هه‌ل ده‌چۆقیت؟ گوتی: تام ئی هاتوو، خودا لێ هه‌لپێچێ و پیتی به‌ری به‌حه‌وادا، فهرمووی: جنیو به‌ تا مه‌ده‌ چونکه‌ تا گونا‌هی ئاده‌میزاد لا ده‌بات وه‌ک چۆن مووشه‌ده‌مه‌ چلک و ژه‌نگی ناسن لا ده‌بات (م).

(۶) سکت عنه الشارح.

(۷) مسلم. البر والصله: ۶۵۱۵.

۲۹۴۲- وَعَادَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلًا مِنْ وَعَلٍ كَانَ بِهِ فَقَالَ: أَنْشِرْ فَإِنَّ اللَّهَ يَقُولُ هِيَ نَارِي أَسْلَطَهَا عَلَى عَبْدِي الْمُذْنِبِ لَتَكُونَ حَظُّهُ مِنَ النَّارِ. رواه الترمذي^(۸):

پیغهمبهر (درویدی خودای له‌سهرین) جارئی چوو بو سهردانی پیاویکی تادار پیی فهرموو: موژدهت لی بی که خودا ده‌فهرموئ: تا ئاگری خوومه، زالی ده‌که‌م به‌سهر به‌نده‌ی گونا‌ه‌باری خو‌ما له جیاتی به‌شه ئاگری دوزه‌خی! (ت).

۲۹۴۳- عَنْ عَطَاءٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ لِي ابْنُ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): أَلَا أُرِيكَ امْرَأَةً مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ قُلْتُ: بَلَى. قَالَ: هَذِهِ الْمَرْأَةُ السَّوْدَاءُ أَتَتْ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَتْ: إِنِّي أَصْرَعٌ، وَإِنِّي أَتَكْشِفُ فَأَذْغُ اللَّهَ لِي. قَالَ: إِنْ شِئْتَ صَبَرْتَ وَلَكِ الْجَنَّةُ وَإِنْ شِئْتَ دَعَوْتُ اللَّهَ أَنْ يُعَافِيكَ. فَقَالَتْ أَصْبِرُ. فَقَالَتْ: إِنِّي أَتَكْشِفُ فَأَذْغُ اللَّهَ أَنْ لَا أَتَكْشِفَ، فَدَعَا لَهَا. رواه الشيخان^(۹):

عه‌طاء (خودای لی رازی بن) گوتی: ئیبنو عه‌بیاس (خودایان لی رازی بن) پیی گوتم: با ژنیکی به‌ه‌شتیت پیشان بده‌م، گوتم: ئاده‌ی فهرموو، گوتی: ئەم ژنه ره‌شه هاته لای پیغهمبهر (درویدی خودای له‌سهرین) عهرزی کرد قوربان من فیم لی دی و کاتی په‌رکه‌مه‌که ده‌مگری گیانم ده‌رده‌که‌وی له خودا بیاری‌ره‌وه بو‌م پیی فهرموو: ئەگەر حەز دەکه‌ی ددان بگره به خو‌تاو ئوقره بگره‌و به‌ه‌شت بو‌تو، ئەگەر حەزیش دەکه‌ی له خودا ده‌پاری‌مه‌وه بو‌ت که چاکت بکاته‌وه! گوتی: باشه ئارام ده‌گرم له ژیر باری خودادا وه‌لی له‌کاتی خوو لی هاتنه‌که‌دا له‌شم ده‌رده‌که‌وی، له‌خودا بیاری‌ره‌وه بو‌م که ئیتر له‌وکاته‌دا له‌شم ده‌رنه‌که‌وی، پیغهمبهریش (درویدی خودای له‌سهرین) بو‌ئوه نزا‌ی بو‌کرد (ش).

^(۸) سکت عن درجته الشارح.

^(۹) بخاری. مرضی. تجرید بخاری: ۱۵۵/۵ ژ: ۱۸۶۲ / ۵۶۵۲. مسلم. بروصلة: ۶۵۱۶.

۲۹۴۴- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى. قَالَ: إِذَا ابْتَلَيْتُ عَبْدِي بِحَبِيبَتِهِ فَصَبْرَ عَوُضَتُهُ مِنْهُمَا الْجَنَّةُ. رواه الشيخان هنا والترمذي في الزهد. نسأل الله أن يشفيانا من الأمراض الجسميَّة والقلبيَّة، آمين^(۱۰):

ئەنەس (خودای ئی رازی بێ) گوتی: لە پیغەمبەرم بیست دەیفەرموو (دروودی خودای لەسەربێ): خودای گەورە دەفەموو: کاتی دووچاوه بهو شیرینی و نازدارییه له بهندهی خۆم سەندهوهو گیرۆدەیی داوی کویریم کردو ئەویش مەردانە له ژیرباری تاقی کردنەوهی مندا ددانی گرت به خووی داو به بهشی من رازی بوو، ئەوه منیش هەقی بو دەکەمەوهو له باتی ئەو دووچاوه له قیامەتا بههەشتی دەدەمی! (ش/ت).

۵۳) پاداشی نارامی و ددان به خودا گرتن له کاتی تاعووندا

أجر الصبر في الطاعون

۲۹۴۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْمَبْطُوثُ شَهِيدٌ، وَالْمَطْعُونُ شَهِيدٌ^(۱۱):

ئەبو ھورەیرە (خودای ئی رازی بێ) لە حەزەرەتەوه دەفەرموو (دروودی خودای لەسەربێ): کەسێ بەدەردی سک بمرئ شەهیدە، ئەوهی به تاعوون بمرئ شەهیدە (ب).

۲۹۴۶- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّهَا سَأَلَتْ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الطَّاعُونِ فَأَخْبَرَهَا أَنَّهُ كَانَ عَذَابًا يَعْذُوبُ اللَّهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ، فَجَعَلَهُ اللَّهُ رَحْمَةً لِلْمُؤْمِنِينَ، فَلَيْسَ مِنْ عَبْدٍ يَقَعُ الطَّاعُونُ فَيَمُوتُ فِي بَلَدِهِ صَابِرًا، يَعْلَمُ أَنَّهُ لَنْ يُصِيبَهُ إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ، إِلَّا كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ الشَّهِيدِ. رواهما البخاري^(۱۲):

(۱۰) بخاري. مرضی: ۵۶۵۳.

(۱۱) بخاري. طب: ۵۷۲۳.

(۱۲) بخاري. طب: ۵۷۲۴.

عائیشه (خودای ئی رازی بئ) ده‌لئ: له باره‌ی تاعوونه‌وه پرسیارم له پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ریئ) کرد، فه‌رمووی پی‌م: تاعوون جووره سزایه‌که خودا ده‌ینیرئ بۆ سه‌ر ئه‌و که‌سانه‌ی که خۆی ئاره‌زووی هه‌بئ، به‌لام خودا ئه‌م په‌تایه‌ی کردووه به‌رحمه‌ت و به‌هۆی شه‌هید بوون بۆ موسولمانان، ئیتر له‌هه‌ر ولاتئ که تاعوون ده‌که‌ویته‌وه، هه‌ر به‌نده‌یئ له‌شاره‌که‌ی خۆیدا بمینیته‌وه و له‌به‌ر باری خودادا ئارام و ئوقره‌ بگری و به‌هشی خودا رازی بئ و پاداشی باشی خۆی له‌خودا داوا بکا و له‌هه‌مان کاتدا بزانی ئه‌وه‌ی که خودا له‌چاره‌یی نه‌نووسی بی قه‌ت تووشی نابئ، ئه‌وه‌ ئه‌و به‌نده‌یه‌ به‌قه‌د پاداشی شه‌هیدئ پاداشی بۆ هه‌یه (ب).

۲۹۴۷- وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): الطَّاعُونَ رِجْسٌ أَوْ عَذَابٌ أُرْسِلَ عَلَى طَائِفَةٍ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَوْ عَلَى مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ، فَإِذَا سَمِعْتُمْ بِهِ بِأَرْضٍ فَلَا تَقْدُمُوا عَلَيْهِ، وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا فِرَارًا مِنْهُ. رواه الشيخان والترمذي (۳):

پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ریئ) فه‌رمووی: تاعوون وه‌ییکه یا فه‌رمووی: تاعوون سزایه‌که خودا ناردی بۆ سه‌ر نه‌وه‌ی ئیسرائیل یا فه‌رمووی: ناردی بۆ سه‌ر نه‌ته‌وه‌یئ له‌نه‌ته‌وه‌کانی پی‌ش ئیوه‌ جا ئه‌گه‌ر دنیاوو بیستتان که‌وا تاعوون له‌شوینئ داکه‌وتوو ئیوه‌ مه‌چن بۆ سه‌ری بۆ ئه‌وی، کاتئ له‌شوینئیکیش داکه‌وت که ئیوه‌ له‌وی بوون ئه‌وه‌ ده‌رمه‌چن له‌وی و له‌ده‌ستی رامه‌که‌ن (ش/ت).

۲۹۴۸- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) خَرَجَ إِلَى الشَّامِ حَتَّى إِذَا كَانَ بِسَرْعَ لَقِيَهُ أَهْلُ الْأَجْنَادِ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ وَأَصْحَابُهُ فَأَخْبَرُوهُ أَنَّ الْوَبَاءَ قَدْ وَقَعَ بِالشَّامِ. فَقَالَ عُمَرُ لابْنِ عَبَّاسٍ: اذْغُ لِيَ الْمُهَاجِرِينَ الْأَوَّلِينَ. فَدَعَوْتُهُمْ فَاسْتَشَارَهُمْ وَأَخْبَرَهُمْ أَنَّ الْوَبَاءَ قَدْ وَقَعَ بِالشَّامِ فَاخْتَلَفُوا فَقَالَ بَعْضُهُمْ: قَدْ خَرَجْتَ لِأَمْرٍ وَلَا تَرَى أَنَّ تَرْجِعَ عَنْهُ. وَقَالَ بَعْضُهُمْ مَعَكَ بَقِيَّةُ النَّاسِ وَأَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَلَا

كُرِيَ أَن تُقَدِّمَهُمْ عَلَى هَذَا الْوَبَاءِ. فَقَالَ: ارْتَفِعُوا عَنِّي. ثُمَّ قَالَ: اذْغُ لِي الْأُصْصَارَ فَدَعَوْتُهُمْ لَهُ فَاسْتَشَارَهُمْ فَسَلَكُوا سَبِيلَ الْمُهَاجِرِينَ وَاخْتَلَفُوا كَاخْتِلَافِهِمْ. فَقَالَ ارْتَفِعُوا: عَنِّي. ثُمَّ قَالَ: اذْغُ لِي مَنْ كَانَ هَا هُنَا مِنْ مَشِيخَةِ قُرَيْشٍ مِنْ مُهَاجِرَةِ الْفَتْحِ. فَدَعَوْتُهُمْ فَلَمْ يَخْتَلِفْ عَلَيْهِ رَجُلَانِ فَقَالُوا: كُرِيَ أَن تُرْجِعَ بِالنَّاسِ وَلَا تُقَدِّمَهُمْ عَلَى هَذَا الْوَبَاءِ. فَتَادَى عُمَرُ فِي النَّاسِ: إِلَيَّ مُصْبِحٌ عَلَى ظَهْرِ أَيِّ إِنِّي رَاجِعٌ إِلَى الْمَدِينَةِ فِي الصَّبَاحِ عَلَى رَاحِلَتِي فَقَالَ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ: أَفِرَارًا مِنْ قَدَرِ اللَّهِ فَقَالَ عُمَرُ: لَوْ غَيْرُكَ قَالَهَا يَا أَبَا عُبَيْدَةَ - وَكَانَ عُمَرُ يَكْرَهُ خِلَافَهُ - نَعَمْ نَفَرُ مِنْ قَدَرِ اللَّهِ إِلَى قَدَرِ اللَّهِ. أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَتْ لَكَ إِبِلٌ فَهَبَّطْتَ وَادِيًا لَهُ عِدْوَتَانِ إِحْدَاهُمَا خَصْبَةٌ وَالْأُخْرَى جَذْبَةٌ أَلَيْسَ إِنْ رَعَيْتِ الْخَصْبَةَ رَعَيْتَهَا بِقَدَرِ اللَّهِ وَإِنْ رَعَيْتِ الْجَذْبَةَ رَعَيْتَهَا بِقَدَرِ اللَّهِ قَالَ: فَجَاءَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ وَكَانَ مُتَغَيِّبًا فِي بَعْضِ حَاجَتِهِ فَقَالَ: إِنَّ عِنْدِي مِنْ هَذَا عِلْمًا سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: إِذَا سَمِعْتُمْ بِهِ بِأَرْضٍ فَلَا تَقْدُمُوا عَلَيْهِ وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا فِرَارًا مِنْهُ. قَالَ: فَحَمِدَ اللَّهُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ ثُمَّ انْصَرَفَ. رواه الشيخان^(۴):

ئيبنو عه بباس (خودايان ئى رازى بن) گوتى: عومەر (خوداي ئى رازى بن) كه و ته رى و چوو بۆ شام، كه گه يشته سه رغ له وى فه رمانداره كانى سه رگه وره شاره كانى شام، كه ئه بو عوبه يدهى كوپى جه راح و هاورى كانى بوون له وى هاتن به پيريه وه و عه رزيان كرد: كه وا تا عوون له شام بلا و بو ته وه، جا عومەر گوتى به من: كوچكاره پيشينه كانم بۆ بانگ كه، منيش بانگم كردن، جا عومەر بۆ ئه م باسه راويزى پى كردن به لام قسه يان يه كه نه بوو، هه نديكيان ده يان گوت: تو هاتووى بۆ كاريكى وا له بهر ئه وه به باشى نازانين كه نه چى و بگه پريته وه، هه نديكى تريان ده يان گوت: تو هاورى يانى پيغه مبه رو خه لكى تريشت له گه ل دايه، له بهر ئه وه ئيمه به باشى نازانين كه بيان به يت بۆ ناو ئه م په تايه، عومه ريش گوتى: ده ورم چو ل كه ن، ئينجا به منى گوت: ياريدده رانم بۆ

(۴) بخاري. طب: ۵۷۲۹. مسلم. سلام: ۵۷۴۵.

بانگ كه، منيش بانگيانم كرد بۆى، راويژى بهوانيش كرد، ئەوانيش وەك
 كۆچكاران قسەيان يەك نەبوو، جا بهوانيشى گوت، دەورم چۆل كەن، ئىنجا
 گوتى: كى ليڤەيە، لە پىرەمىردانى قوپەيش، ئەوانەى كه لەكاتى فەتى
 مەككەدا كۆچيان كردوو، ئەوانەم بۆ بانگ كه، جا كه بانگم كردن سەرجهم
 گوتيان: ئىمە رومان وايە كه خەلكەكە بگىرپتەو بۆ دواو و نەيان بەيت بۆ
 ناو ئەم پەتايە، ئىتر عومەر جارى دا بەناو عەشاماتەكەدا: كه سبەينى سەر
 لە بەيانى سوار دەبين و دەگەريپنەو بۆ مەدينە، ئەبو عوبەيدەيش گوتى: ئايا
 لە دەست چارەنووسى خودا هەلدين؟ عومەريش گوتى: ئەى ئەبو عوبەيدە!
 كاشكى كه سىكى تر ئەم قسەيەى بكردايە، عومەر حەزى نەدەكرد كه بى دلى
 ئەبو عوبەيدە بكا، ئىنجا گوتى: بەلئى، لە دەست چارەنووسى خودا رادەكەين
 بۆ لاي چارەنووسى خودا خۆى! ئەدىي پىم بلى ئەگەر تۆ رانى و شترت
 هەبى و بچىتە ناو دۆلىكەو كه دوو لاپالى هەبى، لاپالىكيان بژوين و
 ئەو كەى تريان چەقەن و رەقەن بى، جا ئەگەر ئەو رانە لە لاپالە بژوينەكەدا
 بلەو پىنيت هەر بەچارە نووسى خودا نىو ئەگەر لە لاپالە رەقەنكەش دا
 بىلەو پىنيت هەر بە چارەنووسى خودا نىيە؟ گوتى: جا عەبدورەحمانى
 كورپى عەوف هات بەسەردا – كه لەو پيش لەوى نەبوو، چوو بوو بۆ هەندى
 ئيشى خۆى – ئەو هات گوتى: من شارەزايم لەم باسە هەيە: لە پىغەمبەرم
 بىست دەيفەرموو (درودى خوداى لەسەرىن): كاتى بىستتان كەوا تاعوون لە
 جىگەيى بلاو بۆتەو مەچن بۆ لاي بۆ ئەوى، كاتى لەو جىگەيش بلاو بۆو
 كه ئىو لەوین دەرمەچن لەوى و لە دەستى رامەكەن گوتى: ئىتر عومەرى
 كورپى خەططاب سوپاس و ستايشى خوداى كردو گەرايەو بۆ مەدينە و
 سەفەرەكەى برى و نەچوو بۆ شام (ش).

۵۴) باسی جادوو بازی: (السحر)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَى - ۶۹/۲۰}.

خودای گه‌وره ده‌فهرموی: جادوو‌گه‌ر له‌هر شویننی بی و له‌هر کاتی‌کدا بی به‌رانبه‌ر به‌ه‌ق و فهرمانی خودایی سه‌رناکه‌وی.

۲۹۴۹- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: سَحَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَهُودِيٌّ مِنْ يَهُودِ بَنِي زُرَيْقٍ يُقَالُ لَهُ لَيْدُ بْنُ الْأَعْصَمِ حَتَّى كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُخَيِّلُ إِلَيْهِ أَنَّهُ يَفْعَلُ الشَّيْءَ وَمَا يَفْعَلُهُ حَتَّى إِذَا كَانَ ذَاتَ يَوْمٍ أَوْ ذَاتَ لَيْلَةٍ دَعَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثَمَّ دَعَا ثَمَّ دَعَا ثُمَّ قَالَ: يَا عَائِشَةُ أَشَعَرْتُ أَنَّ اللَّهَ أَفْتَانِي فِيمَا اسْتَفْتَيْتُهُ فِيهِ جَاءَنِي رَجُلَانِ فَقَعَدَ أَحَدُهُمَا عِنْدَ رَأْسِي وَالْآخَرُ عِنْدَ رِجْلِي. فَقَالَ الَّذِي عِنْدَ رَأْسِي لِلَّذِي عِنْدَ رِجْلِي أَوِ الَّذِي عِنْدَ رِجْلِي لِلَّذِي عِنْدَ رَأْسِي مَا وَجَعَ الرَّجُلُ؟ قَالَ: مَطْبُوبٌ (أَيُّ مَسْحُورٍ). قَالَ: مَنْ طَبَّهُ؟ قَالَ: لَيْدُ بْنُ الْأَعْصَمِ. قَالَ: فِي أَيِّ شَيْءٍ؟ قَالَ: فِي مُشْطٍ وَمُشَاطَةٍ. قَالَ: وَجِبَّ طَلْعَةٍ ذَكَرَ. قَالَ فَأَيْنَ هُوَ قَالَ فِي بَنَرِ ذِي أَرْوَانَ. قَالَتْ: فَأَتَاهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي أَنْاسٍ مِنْ أَصْحَابِهِ ثُمَّ قَالَ: يَا عَائِشَةُ وَاللَّهِ لَكَأَنَّ مَاءَهَا لِقَاعَةُ الْجِنِّ وَلَكَأَنَّ نَخْلَهَا رُءُوسُ الشَّيَاطِينِ. قَالَتْ: فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَلَا أَحْرَقْتُهُ قَالَ: لَا أَمَّا أَنَا فَقَدْ عَافَانِي اللَّهُ وَكَرِهْتُ أَنْ أُثِيرَ عَلَى النَّاسِ شَرًّا فَأَمَرْتُ بِهَا فَدُفِنَتْ. رواه الشيخان. نسأل الله السلامة^(۱).

عائیشه (خودای ئا رازی بن) گوتی: جووله‌که‌یه‌کی به‌نی زوره‌یقی - که ناوی له‌بیدی کوپی ئه‌عه‌صه‌م بوو - جادووی له‌ پیغه‌مبه‌ر کردبوو، هه‌تا هه‌ندی جار شتی وا هه‌بوو پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) نه‌یکردبوو که‌چی به‌ خه‌یال وایده‌زانی که‌ کردوویه‌تی! تا روژیکیان - یا شه‌ویکیان - پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) زۆر زۆر پارایه‌وه‌ له‌ خودا که‌ ئه‌م وه‌یه‌ی له‌ کوڵ بخا له‌ پاشا فهرمووی: ئه‌ی عائیشه! ئاگات لییه‌ که‌ خودا هات به‌ ده‌نگمه‌وه‌و چاره‌ی ده‌رده‌که‌می پی فهرمووم: دوو پیاو هاتن بو لام، یه‌کیکیان له‌سه‌رینه‌مه‌وه‌

(۱) مسلم. سلام: ۵۷۱۳، ۵۷۱۷، بخاری. طب: ۵۷۶۶.

دانیشت و نهوی تریان له پایینهوه دانیشت، نهوه‌یان که له سه‌رینه‌وه بوو
 گوتی به‌وه‌یان که له پایینهوه بوو: یا فهرمووی: نهوه‌یان که له پایینهوه
 بوو گوتی به‌وه‌یان که له سه‌رینه‌وه بوو: ئازاری ئه‌م پیاوه چییه؟ گوتی:
 جادووی ئی کراوه، گوتی: کی جادووی ئی کردووه؟ گوتی: له‌بیدی کوپی
 نه‌عصه‌م، گوتی: له‌چی دا؟ گوتی: له‌شانه‌و له‌کۆلک و مووی ده‌می شانه‌ که
 له‌کاتی موو داهیناندا به‌ر ده‌بیته‌وه، یا له‌ناو ددانه‌کانی شانه‌که‌دا
 ده‌مینیت‌ه‌وه له‌کیف (قاوغ)ی هی‌شوو‌ی خورمای نی‌ردا، گوتی: جا ئه‌وه له
 کو‌یی‌ه؟ گوتی: له‌ناو بیری ذی ئه‌روان دایه! عائیشه گوتی: جا پی‌غه‌مبه‌ر
 (دروودی خودای له‌سه‌ری‌ن) له‌گه‌ل ده‌سته‌یی له‌یارانی خویدا چوون بو ئه‌وی،
 له‌پاشا که گه‌پرایه‌وه فهرمووی: نه‌ی عائیشه! به‌و خودایه‌ ئاوه‌که‌ی ده‌ئیی
 لینجاوی خه‌نه‌یه‌و داره خورما‌کانی ده‌ئیی سه‌رو گو‌یلاکی شه‌یتانن وا
 ره‌زا‌قورسو ناله‌بارن گوتم: نه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خودا! ئایا ده‌ریت هی‌نا له‌بیره‌که؟
 فهرمووی: نه‌ء، وه‌ئ من خودا چاکی کردمه‌وه‌و چه‌زیشم نه‌کرد که شه‌ر
 بووروژینم له‌خه‌لک، جا له‌به‌ر نه‌وه ده‌ستوورم دا بیره‌که‌یان پر کرده‌وه(ش).

۵۵) زه‌هر: (السّم)

۲۹۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمَّا فَتَحَتْ خَيْبَرُ أُهْدِيَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ
 (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) شَاةٌ فِيهَا سُمٌّ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): اجْمَعُوا لِي مَنْ كَانَ
 هُنَا مِنَ الْيَهُودِ. فَجُمِعُوا لَهُ، فَقَالَ لَهُمْ: إِنِّي سَأَلْتُكُمْ عَنْ شَيْءٍ فَهَلْ أَنْتُمْ صَادِقِي عَنْهُ؟
 فَقَالُوا: نَعَمْ يَا أَبَا الْقَاسِمِ. فَقَالَ: مَنْ أَبُوكُمْ؟ قَالُوا: أَبُونَا فَلَانٌ. فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ
 (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): كَذَبْتُمْ، بَلْ أَبُوكُمْ فَلَانٌ. قَالُوا: صَدَقْتَ وَبَرَرْتَ. فَقَالَ لَهُمْ: إِنِّي
 سَأَلْتُكُمْ عَنْ شَيْءٍ فَهَلْ أَنْتُمْ صَادِقِي عَنْهُ؟ فَقَالُوا: نَعَمْ، يَا أَبَا الْقَاسِمِ وَإِنْ كَذَبْنَاكَ عَرَفْتَ
 كَذِبَنَا كَمَا عَرَفْتَ فِي آبَائِنَا. فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): فَمَنْ أَهْلُ النَّارِ؟
 فَقَالُوا: نَكُونُ فِيهَا يَسِيرًا ثُمَّ تَخْلُفُونَا فِيهَا. فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
 اخْسُوا فِيهَا، وَاللَّهِ لَا تَخْلُفُكُمْ فِيهَا أَبَدًا. ثُمَّ قَالَ لَهُمْ: فَهَلْ أَنْتُمْ صَادِقِي عَنْ شَيْءٍ إِنْ

سَأَلْتُكُمْ عَنْهُ؟ قَالُوا : نَعَمْ. قَالَ: هَلْ جَعَلْتُمْ فِي هَذِهِ الشَّاقِ سُمًّا؟ قَالُوا : نَعَمْ. فَقَالَ: مَا حَمَلَكُمْ عَلَى ذَلِكَ؟ قَالُوا : أَرَدْنَا إِنْ كُنْتَ كَاذِبًا أَنْ نَسْتَرِيحَ مِنْكَ، وَإِنْ كُنْتَ نَبِيًّا لَمْ يَضُرَّكَ. رواه البخاري^(۱):

ئەبو ھورەیرە (خودای ئی رازی بێ) گوتی: لەکاتی گرتنی قەلای خەیبەردا، مەپێکی زەھراوییان دانا بۆ پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) لێی خواردو دواوی فەرمووی: ھەرچی جوولەکەیی لێرە ھەیە کوێان بکەنەوہ بۆم. کە کوێان کردنەوہ بۆی فەرمووی پێیان: من پرسیری شتیکتان ئی دەکەم ئایا ئێوہ راستم پێ دەلێن؟ گوتیان: بەلێ پێت دەلێن، ئەو ئەبولقاسم! فەرمووی: کێ باوکی ئێوہیە؟ گوتیان: باوکی ئێمە فیسارە پیاوہ، فەرمووی: درۆ دەکەن، بەلکوو باوکی ئێوہ فیسارە کەسە گوتیان: راست دەفەرمووی، قسەئێ تۆ تەواوہ، فەرمووی: پرسیری شتیکی تەرتان ئی دەکەم ئایا راستم پێ دەلێن؟ گوتیان: بەلێ راستم پێ دەلێن ئەو ئەبولقاسم! چونکە ئەگەر درۆت لەگەڵ بکەین تۆ بە درۆکەمان دەزانێ، وەک چۆن بۆ مەسەلەکەئێ باوکمان پێت زانی، فەرمووی پێیان: کێ دۆزەخییە؟ گوتیان: ئێمە نەختی لە دۆزەخدا دەبین، بەلام ئێوہ لەپاش ئێمە تیادا دەمیننەوہ! پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) پێی فەرموون: چەتەتان ئی بێ دۆزەخ جیگەئێ ئێوہیە، بەیەزدانی پاک ھەرگیزاو ھەرگیز ئێمە لە پاش ئێوہ لەوئێ نامیننەوہ ئینجا پێی فەرموون: ئەگەر شتیکی تەرتان ئی بپرسم ئەمجارە راستم پێ دەلێن؟ گوتیان: بەلێ، فەرمووی: ئایا زەھرتان کردۆتە ناو گوشتی ئەم مەپەرەوہ کە ئیستا ئێمە لیمان خوارد؟ گوتیان: بەلێ تیمان کردوہ، فەرمووی: چی ئەمەئێ پێ کردن و لەبەر چی؟ گوتیان: ویستمان تاقیت بکەینەوہو گوتمان: ئەگەر تۆ پیغەمبەری راستی نەبیت و پیغەمبەرە درۆزنەبیت ئەوا دەتکوژین بەم زەھرەو رزگار دەبین لە دەستت بەلام ئەگەر پیغەمبەری بەراستی بیت ئەوا ئەم زەھرە کارت ئی ناکاو زیانت پێ ناگەییەئێ (ب).

(۱) بخاری. طب: ۵۷۷۷.

۲۹۵۱- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ امْرَأَةً يَهُودِيَّةً أَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِشَاةٍ مَسْمُومَةٍ فَأَكَلَ مِنْهَا فُجِئَ بِهَا إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَأَلَهَا عَنْ ذَلِكَ فَقَالَتْ: أَرَدْتُ لَأُقْتَلَكَ. قَالَ: مَا كَانَ اللَّهُ لِيُسَلِّطَكَ عَلَى ذَاكَ. قَالَ: أَوْ قَالَ: «عَلَى». قَالَ قَالُوا أَلَا نَقْتُلُهَا قَالَ: لَا. قَالَ: فَمَا زِلْتُ أُعْرِفُهَا فِي لَهَوَاتِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رواه مسلم وأبو داود^(۲):

ئەنەس (خودای ئی رازی بن) گوتی: ژنیکی جووله‌که مه‌ریکی زه‌هراوی دانا بو پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەربن) پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەربن)، هه‌ندیکی ئی خوارد، ئینجا ژنه‌که‌یان هی‌نا بو‌لای پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەربن) بو‌ مه‌سه‌له‌ی مه‌ر زه‌هراوییه‌که‌ لی‌ی پرسی، که بو‌چی ئە‌مه‌ی کردووه، گوتی: ویستم که بتکوژم، فه‌رمووی: خودا کاریکی وا ناکا که ئە‌وه به‌ تو‌ بکری‌ یا فه‌رمووی: خودا شتی وا ناکا که تو‌ به‌سه‌ر مندا زال بکا گوتیان: بو‌ نه‌یکوژین؟ فه‌رمووی: مه‌یکوژن! ئە‌نەس گوتی: هه‌تا کاتی مه‌رگی هه‌زرت ئە‌ته‌رو ماکی ئە‌وه خواردنه زه‌هراوییه به‌ زمانه‌ بچکۆله‌و مه‌لاشووی پیغه‌مبەر هه‌و مابوو (م/د).

۲۹۵۲- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ يَهُودِيَّةً مِنْ أَهْلِ خَيْبَرَ أَهْدَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) شَاةً مَسْمُومَةً فَأَكَلَ مِنْهَا وَأَكَلَ مَعَهُ رَهْطٌ مِنْ أَصْحَابِهِ ثُمَّ قَالَ لَهُمُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): ارْغَعُوا أَيْدِيَكُمْ، وَأَرْسِلْ إِلَى الْيَهُودِيَّةِ فَقَالَ لَهَا: أَسَمِّتِ الشَّاةَ؟ قَالَتْ: مَنْ أَخْبَرَكَ؟ قَالَ: أَخْبَرَنِي هَذِهِ الدَّرَاعُ، قَالَتْ: نَعَمْ، قَالَ: فَمَا أَرَدْتَ إِلَى ذَلِكَ؟ قَالَتْ: قُلْتُ إِنَّ كَانَ نَبِيًّا فَلَنْ يَضُرَّهُ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ نَبِيًّا اسْتَرَحْنَا مِنْهُ فَعَفَا عَنْهَا^(۳):

جابر (خودای ئی رازی بن) فه‌رمووی: ژنیکی جووله‌که، خه‌لکی خه‌یبه‌ر بوو، مه‌ریکی زه‌هراوی دانا بو پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەربن) پاش ئە‌وه که پیغه‌مبەر خو‌ی و ده‌سته‌یی له‌ یارانی لی‌یان خوارد فه‌رمووی پی‌یان: ده‌ستتان بگرنه‌وه‌و

(۲) بخاری. هبة: ۲۱۱۷. مسلم. سلام: ۵۶۶۹.

(۳) رواه أبو داود فی الدیات.

مه‌خون ئینجا ناردی به دوا‌ی ژنه‌که‌داو فره‌مووی پیی: ئایا زه‌هرت کردووه به‌م مه‌ره‌وه؟ ژنه‌که‌گوتی: کئی پیی گوتیت؟ فره‌مووی: ئهم ده‌ستی مه‌ره‌ پیی گوتم! گوتی: ئا، پیمه‌وه کردووه فره‌مووی: بو وات کرد؟ گوتی: گوتم ئه‌گه‌ر پیغه‌مبه‌ر بی زیانی پی ناگه‌یه‌نی، خو ئه‌گه‌ر پیغه‌مبه‌ریش نه‌بی ئه‌وا رزگار ده‌بین له ده‌ستی، ئیتر پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) لیی بوورد (د).

۲۹۵۳- وَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْكُلُ الْهَدِيَّةَ وَلَا يَأْكُلُ الصَّدَقَةَ. فَأَهْدَتْ لَهُ يَهُودِيَّةٌ بِخَيْرِ شَاةٍ مَصْلِيَّةٍ (أَي مَشْوِيَّةٍ بِالنَّارِ) مَسْمُومَةٌ فَأَكَلَ مِنْهَا وَأَكَلَ الْقَوْمُ فَقَالَ: ارْفَعُوا أَيْدِيَكُمْ فَقَدْ أَخْبَرْتَنِي أَنَّهَا مَسْمُومَةٌ. فَأَرْسَلَ إِلَى الْيَهُودِيَّةِ: فَسَأَلَهَا مَا حَمَلَكِ عَلَى هَذَا. قَالَتْ: إِنْ كُنْتُ نَبِيًّا لَمْ يَضُرَّكَ وَإِنْ كُنْتُ مَلِكًا أَرَحْتُ النَّاسَ مِنْكَ. فَأَمَرَ بِهَا فَقُتِلَتْ لِأَنَّهَا مَاتَ بِشَرِّ بْنِ الْبَرَاءِ مَنْ أَكَلَهَا ثُمَّ قَالَ فِي وَجَعِهِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ «مَا زِلْتُ أَحِدُ مِنْ أَكَلَةٍ خَيْرٍ فَهَذَا أَوْأَن قَطَعْتَ أَبْهَرِي. رَوَاهُمَا أَبُو دَاوُدَ فِي الدِّيَاتِ وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ^(۴)».

ئه‌بو هوره‌یره (خودای نازای بی) گوتی: ده‌ستووری پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) وابوو: له دیاریی ده‌خوارد به‌لام له‌زه‌کاتی نه‌ده‌خوارد، جا له‌خه‌یبه‌ر ژنیکی جووله‌که مه‌پیکی برژاوی زه‌هراوی به‌دیاری بو هیئا، جا هم پیغه‌مبه‌ر خو‌ی و هم یارانی هه‌ندی له‌و مه‌ره‌یان خوارد، له‌گه‌رمه‌ی خواردندا بوون هه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سهرین) فره‌مووی: ده‌ست بگرنه‌وه ئهم مه‌ره‌ ده‌لی پیم: که زه‌هری پیوه‌کراوه! جا هه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سهرین) ناردی به‌شوین ژنه‌ جووله‌که‌که‌داو لیی پرسی: بو وات کرد؟ گوتی: ئه‌گه‌ر پیغه‌مبه‌ر بیت زیانت پی ناگه‌یه‌نی، ئه‌گه‌ر پادشایش بیت ئه‌وا ئهم خه‌لکه‌ له‌ ده‌ستت قوتار ده‌که‌م! له‌ پاشا هه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌ستووری دا ژنه‌که‌یان کوشته‌وه، چونکه‌ به‌و خواردنه‌ بیه‌ری کوپی به‌رائی پی مرد، له‌ پاشدا له‌و نه‌خوشینه‌ی هه‌زه‌تدا که وه‌فاتی تیا کرد، فره‌مووی: هیشتاوه‌کوونی

(۴) بخاری. مغازی: ۴۴۲۸.

هه‌ست به ئیش و ئازار ده‌که‌م به‌هوی خوارده‌که‌ی خه‌یبه‌ره‌وه ها‌کا که به‌ندی دلی پچراندم یا فهرمووی: ها‌کا تیره‌ی گازره‌ی پشتی پساندم (د).

۵۶) سهردان له نه‌خۆش سوننه‌ته: (عیادة المريض سنة)

۲۹۵۴- (ب - ۳ ز - ۱۹۷ ف - ۱). في هذه الرواية: عَنْ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: إِشْتَكَيْتُ بِمَكَّةَ، فَجَئَنِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَعُودُنِي فَوَضَعَ يَدَهُ عَلَى جَنْهَتِي، ثُمَّ مَسَحَ يَدَهُ عَلَى وَجْهِ وَبَطْنِي ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ اشْفِ سَعْدًا وَأَثِمِّمْ لَهُ هِجْرَتَهُ. قَالَ: فَمَا زِلْتُ أَجِدُ بَرْدَهُ عَلَى كَبِدِي فِيمَا يُخَالُ إِلَيَّ حَتَّى السَّاعَةِ. رواه البخاري وأبو داود^(۱).

له گپ‌رانه‌وه‌ی ئیرانه‌دا: سه‌عد (خودای ئی رازی بن) گو‌تی: له مه‌که‌که له سالی چه‌جی مال‌ئاوا‌ییدا نه‌خۆش که‌وتم: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) هات بو سهردانم به‌م بو‌نه‌یه‌وه، ده‌ستی دانا له‌سهر ته‌وێلم، ئینجا ده‌ستی هی‌نا به‌سهر ده‌موچاوو به‌سهر سکماو ئینجا فهرمووی: ئه‌ی خودایه! سه‌عد خۆشکه‌ره‌وه‌و کو‌چ کردنه‌که‌ی ته‌واو بکه‌ بو‌ی تا له مه‌که‌که که زی‌دی خوی بوو نه‌مری سه‌عد (خودای ئی رازی بن) گو‌تی: هه‌تا ئیستاش هه‌روا هه‌ست نه‌که‌م که فینکایی ده‌ستی هه‌روا له‌سهر جه‌رگو دلم!! (ب/د).

۲۹۵۵- وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) دَخَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى رَجُلٍ (أَعْرَابِيٍّ) يَعُودُهُ فَقَالَ: لَا بَأْسَ طَهُورٌ إِنْ شَاءَ اللَّهُ. فَقَالَ: كَلَّا بَلْ حُمَّى تَقُورُ عَلَى شَيْخٍ كَبِيرٍ، حَتَّى تُزِيرَهُ الْقُبُورَ قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): فَتَعَمَّ إِذَا. رواه البخاري (رضوان الله عليه)^(۲).

ئیب‌نو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بن) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) چوو بو سهردانی پیاویکی عه‌ره‌بی ده‌شته‌کی نه‌خۆش، که سهرخۆشی ئی کرد فهرمووی: قه‌یدی نیه‌ خودا چه‌زکا که‌فاره‌تی گونا‌هو پا‌که‌وه‌که‌ری

(۱) بخاري. وصية: تجريد/ ۲ ل - ۴۷ ز: ۶۲۲ / ۱۲۹۵، مسلم. وصية: ۴۸۵.

(۲) بخاري. مرضی: ۵۶۵۶.

گونا هه. پیاوه کهیش گوتی: نه خیر، به شکوو ئه مه له رزو تایه ئه م پیره ئیختیاره هه لده چوقینئی و له کوئی نابیتته وه تا نه یخاته گوڤا، پیغه مبه ریش (دروودی خودای له سهرین) فهرمووی: که واته وهك تۆ ده لییت با وایی (ب).

۲۹۵۶- وَكَانَ غُلَامٌ لِّيهُودَ يَخْدُمُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَمَرَضَ. فَأَتَاهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَعُوذُهُ فَقَالَ: أَسْلِمَ. فَأَسْلَمَ. رواه البخاري وأبو داود ولفظه: فَقَعَدَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عِنْدَ رَأْسِهِ فَقَالَ لَهُ: أَسْلِمَ. فَنَظَرَ إِلَى أَبِيهِ وَهُوَ عِنْدَ رَأْسِهِ فَقَالَ لَهُ أَبُوهُ أَطْعَمَ أَبَا الْقَاسِمِ. فَأَسْلَمَ فَقَامَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ يَقُولُ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْقَذَهُ بِي مِنَ النَّارِ^(۳).

کوپکی جووله که هه بوو، خزمه تی پیغه مبه ری ده کرد، کوڤه که نه خویش کهوت، چه زرهت (دروودی خودای له سهرین) چوو بو سهردانی و پیی فهرمووی: ئیسلام بیه ئه ویش ئیسلام بوو (ب/د) گفته ی (د) ئاوایه: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهرین) له سه رینییه وه دانیشیت و پیی فهرموو: موسولمان بیه کوڤه کهیش سهیری باوکی کرد، باوکیشی پیی گوت: به گوئی ئه بولقاسم بکه، جا ئه ویش موسولمان بوو، پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهرین) که هه لسا فهرمووی: سوپاس بو خودا که له ئاگری دۆزه خ رزگاری کرد.

۲۹۵۷- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ مُسْتَبِدٌّ إِلَى يَقُولُ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَأَلْحِقْنِي بِالرَّفِيقِ. رواه البخاري^(۴).

عائیشه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: له کاتی سه ره مه رگا پیغه مبه ر (دروودی سه لامی خودای له سهرین) له باوه شما بوو، پالی دابوو پیمه وه، له و ده مه دا گویم لیی بوو ده یفه رموو: خودایه! لیم خو شبه و میهره بانیم له گه لدا بنوینه و به زه ویت بیتته وه پیامو بمبه ره وه بو لای یاران ئیت هه ر ئه م وشه یه ی دووباره ده کرده وه تا گیانی پاکی ده رچوو (ب).

^(۳) {ریاض / ۲ ل - ۲۴۰ ز: ۱۴۴ ژ: ۹۰۰/۷ - بخاری: ۱۳۵۶}.

^(۴) بخاری. مرضی: ۵۶۷۴.

۲۹۵۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَا ابْنَ آدَمَ مَرَضْتُ فَلَمْ تَعُدْنِي. قَالَ يَا رَبِّ كَيْفَ أَعُوذُكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ؟ قَالَ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ عَبْدِي فُلَانًا مَرَضَ فَلَمْ تَعُدَّهُ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّكَ لَوْ عُدْتَهُ لَوَجَدْتَنِي عِنْدَهُ يَا ابْنَ آدَمَ اسْتَطَعْمُكَ فَلَمْ تُطْعَمْنِي. قَالَ يَا رَبِّ وَكَيْفَ أُطْعِمُكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ؟ قَالَ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّهُ اسْتَطَعَمَكَ عَبْدِي فُلَانٌ فَلَمْ تُطْعِمْهُ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّكَ لَوْ أُطْعِمْتَهُ لَوَجَدْتَ ذَلِكَ عِنْدِي يَا ابْنَ آدَمَ اسْتَسْقَيْتَكَ فَلَمْ تَسْقِنِي. قَالَ يَا رَبِّ كَيْفَ أَسْقِيكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ؟ قَالَ اسْتَسْقَاكَ عَبْدِي فُلَانٌ فَلَمْ تَسْقِهِ أَمَا إِنَّكَ لَوْ سَقَيْتَهُ وَجَدْتَ ذَلِكَ عِنْدِي. رواه مسلم (رضوان الله تعالى عليه)^(۵):

ئەبو ھورەیرە (رەزای خودای گەورە لەسەربە) لە ھەزرەتەوہ (دروودی خودای گەورە ئی بن) دەفەرموئ: لە روژێ قیامەتا خودای گەورەو سەرور دەفەرموئ: ئەو ئادەمیزاد! من نەخۆش بووم کەچی تۆ نەهاتی بو سەردانم، دەلئ: ئەو پەرورەدگارم! تۆیئ کە خودای ھەر دووجیھانی ئیتر من چۆن چۆنی بێم بو سەردانت؟ خودا دەفەرموئ: تۆ دەزانی کە کاتی خۆی فیسارە بەندەو من نەخۆش بوو، بۆچی سەرت ئی نەدا، ئەدی نەتەدەزانی ئەگەر سەرت ئی بدایەو سەرخۆشیت ئی بکردایە لەوکاتەدا من لەوئ لەلای بووم. ئەو ئادەمیزاد! داوای نان و خۆراک لە تۆکرد کەچی بەشت نەدام، دەلئ: ئەو پەرورەدگارم! تۆیئ کە خودای ھەموو لایەکی ئیتر من چ رادەم ھەیەو چۆن چۆنی نان و خۆراکت پئ بدەم؟! دەفەرموئ: تۆ دەزانی کە کاتی خۆی فیسارە بەندەم لە فیسارە روژدا لە جیھاندا داوای نان و خوارەمەنی ئی کردیت کەچی بەشت نەدا، ئەدی نەتەدەزانی ئەگەر بەشیت بدایە ئیستاکە پاداشی ئەوەت لەلای من ھەبوو ئەو ئادەمیزاد! من توونیم بوو داوای ئاوم ئی کردی، کەچی تۆ بەشت نەدام! دەلئ: پەرورەدگارا! تۆیئ کە خودای ھەموانی من چ رادەم

(۵) ریاض/ ۲/ ل/ ۳۳۷ ژمارە/ ۸۹۶/۳. مسلم: ۲۵۶۹ = رقم: ۶۵۰۱ حسب ترقیم شیخ خلیل شیخا.

دهکه‌وی و چۆن چۆنی ئاوت بده‌می؟ ده‌فهرموئ: فیساره به‌نده‌ی من له جیهانا داوای ئاوی ئی کردیت، که‌چی تو به‌شیت نه‌دا، ئه‌دی ئه‌گهر ئه‌و ئاوت پئی بدایه ئیستا پاداشی باشی ئه‌و چاکه‌یه‌ت له‌لای من بوو! (م).

۲۹۵۹- → (ب/ ۱/ ز ۲۰۰/ ل / ۴/ ز + ۱/ ز + ۲/ ز + ۳/ ف + ۵/ ف + ۶/ ف + ۸/ ف) (۶).

۲۹۶۰- → (ب/ ۱/ ز ۲۰۰/ ل / ۷/ ف) (۷).

۲۹۶۱- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا دَخَلْتُمْ عَلَى الْمَرِيضِ فَنَفْسُوا لَهُ فِي أَجَلِهِ فَإِنَّ ذَلِكَ لَا يَرُدُّ شَيْئًا وَيُطَيِّبُ نَفْسَهُ. رواه الترمذي وسبق نبذة منها في الجناز في المجلد الاول في التسلسل - ۲۰۰) نسأل الله أن يشفى قلوبنا آمين. والله أعلم:

ئهبو سه‌عید (خودای ئی رازی بی) له پیغه‌مبه‌روهه (دروودی خودای له‌سه‌ربن) ده‌فهرموئ: که ده‌چن بو لای نه‌خۆش له‌بابه‌ت ئاکام و ئه‌جه‌له‌وه دلخۆشی بده‌نه‌وه وه‌ک ئه‌وه بلێن: باشیت و خوا حه‌زکا چاک ده‌بیته‌وه هه‌رچه‌ند که ئه‌وه هه‌یچ شتی ره‌ت ناکاته‌وه به‌لام دلی ئه‌و خۆش ده‌کا (ت) (۱).

(۱) مجلد ۱/ تسلسل ۲۰۰/ رقم ۱۰۵۳/۱ و ۱۰۵۴/۲ و ۱۰۵۵/۳ و ۱۰۵۶/۴.

(۲) مجلد ۱/ تسلسل ۲۰۰/ رقم ۱۰۵۹/۷.

(۳) جارئ موسوئمانئ چاوه‌روانی ئاکامی ده‌کرد به‌جه‌ن ده‌قیقه‌یی له پێش مه‌رگیا عه‌رزیم کرد: مه‌ترسه له‌مردن، هه‌موومان گهای مردنن! فه‌رمووی: حه‌یفت نه‌کرد وا ده‌لئی، من ده‌رۆم بو خزمه‌تی خودای خۆم و ده‌چم بو دینی کۆری پیغه‌مبه‌رو یارانی، ئیتر ده‌بی له‌چی به‌ترسه‌! - وه‌رگێڕ -

۵۷) گوته‌ی کاتی توووشبوونی سه‌ختی و ناخوشتی : (ما یقال فی المصیبه)

{ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ } - ۱۵۶/۲ - ۱۵۷.

ته‌فسیری ئەم نایه‌ته له پی‌شهو رابورد: (ب/ ۱/ ز/ ۱۹۸/ ل/).

۲۹۶۲- → (ب/ ۱/ ز/ ۱۹۲/ ل/ ۵۲۰/ ف/ ۳ + ف/ ۴) وفي هذه الرواية: عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: مَا مِنْ عَبْدٍ تُصِيبُهُ مُصِيبَةٌ فَيَقُولُ إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ اللَّهُمَّ أَجْرُنِي فِي مُصِيبَتِي وَأَخْلِفْ لِي خَيْرًا مِنْهَا إِلَّا أَجْرَهُ اللَّهُ فِي مُصِيبَتِي وَأَخْلَفَ لَهُ خَيْرًا مِنْهَا. «. قَالَتْ فَلَمَّا تُوفِّيَ أَبُو سَلَمَةَ قُلْتُ كَمَا أَمَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَخْلَفَ اللَّهُ لِي خَيْرًا مِنْهُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رواه الخمسة إلا البخاري ولفظ الترمذي في الدعوات: إِذَا أَصَابَ أَحَدَكُمْ مُصِيبَةٌ فَلْيَقُلْ (إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ) اللَّهُمَّ عِنْدَكَ احْتَسَبْتُ مُصِيبَتِي فَأَجْرُنِي فِيهَا وَأَبْدَلْنِي مِنْهَا خَيْرًا. فَلَمَّا احْتَضَرَ أَبُو سَلَمَةَ قَالَ اللَّهُمَّ اخْلِفْ فِي أَهْلِي خَيْرًا مِنِّي فَلَمَّا قُبِضَ قَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ (إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ) عِنْدَ اللَّهِ احْتَسَبْتُ مُصِيبَتِي فَأَجْرُنِي فِيهَا. فَتَقَبَّلَ اللَّهُ مِنْهُمَا وَعَوَّضَهُمَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ^(۱).

ئومو سه‌له‌مه (خودای ئی رازی بئ) گوته‌ی: له پی‌غه‌مبه‌رم ژنه‌وت ده‌یفه‌رموو (دروودی خودای له‌سهرین): هه‌ر به‌نده‌یی که گرفتاری چورتم و ده‌یی ده‌بی بلی: إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ اللَّهُمَّ أَجْرُنِي فِي مُصِيبَتِي وَأَخْلِفْ لِي خَيْرًا مِنْهَا: ئیمه‌ه‌موو ده‌سنیژی خوداین، لاریمان نیه‌له‌ ئاستی فه‌رمانی، وه‌ له‌و دنیا دیسانه‌وه‌ ده‌چینه‌وه‌ به‌ر دیوانی خوئی، ئە‌هی خودای من! پاداشی باش و مزی چاکم پی‌ بده‌ له‌ هوئی ئە‌م مو‌صیبه‌ت و مه‌ینه‌ته‌ که توو‌شم بووه‌، وه‌ تو‌لهم بو‌ بکه‌ره‌وه‌ به‌ با‌شتر له‌مه‌، ئیتر مسو‌گه‌ر که خودا له‌سه‌ر ئە‌و چورتم و مو‌صیبه‌ته‌ پاداشی باشی ده‌داته‌وه‌، وه‌ به‌شتیکی با‌شتریش شوینی ئە‌وه‌ی بو‌ پر ده‌کاته‌وه‌

(۱) مسلم. جناز: ۲۱۲۳ - ۲۱۲۵. ابو داود. جناز: ۲۱۱۵. ترمذی. جناز: ۹۷۷. نسائی. جناز: ۱۸۲۴.

ئوممو سه‌له‌مه گوتی: من بۆ خۆم که کاتئ ئه‌بو سه‌له‌مه‌ی می‌ردم کوچی
 دوایی کرد ئه‌و گوتیه‌م گوت که پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمانی پی
 کرم که له‌ کاتی وادا، بییلیم، ئه‌وه‌ بوو که خودا جیگه‌ی ئه‌بو سه‌له‌مه‌ی بۆ
 پرکردمه‌وه به‌ پیغه‌مبه‌ر خۆی (دروودی خودای له‌سهرین) که گه‌ئ - گه‌ئ له‌ ئه‌بو
 سه‌له‌مه‌ باشتر بوو ئه‌وه‌ بوو که له‌ دوای مه‌رگی ئه‌بو سه‌له‌مه‌ شووم کرد به
 پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) (م/د/ت/ن) گفته‌ی (ت): کاتئ که یه‌کیکتان
 تووشی قوورتئ بوو با بلی: اَنَا لِلّٰهِ وَاَنَا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ، اَللّٰهُمَّ عِنْدَكَ احْتَسَبْتُ مُصِيبَتِي
 فَأَجْرُنِي فِيهَا وَاَبْدِلْنِي مِنْهَا خَيْرًا: ئیمه‌ هه‌موو مال و مولکی خوداین و خۆی
 خاوه‌نمانه، وه‌ک چۆن له‌سه‌ره‌تاوه‌ ده‌سنیزئ خۆی بوون له‌ ئه‌نجامیشا
 خواناخوا به‌بی ده‌سته‌لاتی ده‌چینه‌وه‌ به‌ر ده‌ستی، ئه‌ی خودای خۆم!
 پاداشی باشی ئه‌م قوورت و موصیبه‌ته‌ی که به‌سه‌رم هاتوو هه‌ر له‌ تۆ داوا
 ده‌که‌م و به‌س، به‌ میهره‌بانی خۆت بی به‌شم مه‌که‌و پاداشم بده‌ره‌وه‌ له‌
 سه‌ری و ره‌نجه‌پۆم مه‌که‌وه‌ له‌ جیاتی ئه‌وه‌ تۆله‌یه‌کی چاکترم بۆ بکه‌ره‌وه‌ جا
 ئه‌بو سه‌له‌مه‌ (خودای ئی رازی بی) له‌سه‌ره‌ مه‌رگا گوتی: اللهم اخلف اهلي خيرا مني:
 ئه‌ی خودایه‌! جیگه‌ی من پر بکه‌ره‌وه‌ بۆ که‌س و کاره‌که‌م به‌ که‌سی که له‌من
 باشتربئ بۆیان، وه‌ کاتئ که ئه‌بو سه‌له‌مه‌ (خودای ئی رازی بی) گیان ده‌سپیرئ
 ئوممو سه‌له‌مه‌ش ده‌ئئ: اَنَا لِلّٰهِ وَاَنَا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ عِنْدَ اللّٰهِ احْتَسَبْتُ مُصِيبَتِي،
 فَأَجْرُنِي فِيهَا. ئیتر ئه‌وه‌بوو که خوداش نزاکه‌یانی گیراکردو تۆله‌ی
 بۆکردنه‌وه‌و جیگه‌ی ئه‌بو سه‌له‌مه‌ی به‌ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین)
 پرکرده‌وه‌و ئوممو سه‌له‌مه‌ (خودای ئی رازی بی) له‌پاش مه‌رگی ئه‌بو سه‌له‌مه‌ شووی
 کرده‌وه‌ به‌ هه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سهرین) و شادبوو به‌ نازناوی دایکی
 موسولمانان.

۵۸) به‌شی یه‌که‌م: باسی نه‌وه‌ی که خو‌تیمار کردن و به‌کار هیتانی درمان دروسته: (الفصل الأول: فی جواز التداوی)

۲۹۶۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا أُنْزَلَ اللَّهُ دَاءً إِلَّا أُنْزَلَ لَهُ شِفَاءٌ. رواه البخاري ومسلم ولفظه: لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءٌ فَإِذَا أُصِيبَ دَوَاءُ الدَّاءِ بَرَأَ بِإِذْنِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ^(۱):

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بن) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رمو‌ی: خودا هه‌ر ده‌ردی‌کی ناردب‌ی چاره‌شی بو‌ناردوو‌ه! (ب/م) گفته‌ی (م): گشت ده‌ردی درمانی‌کی هه‌یه، جا هه‌رکاتی درمانه‌که ده‌رده‌که‌ی پی‌کا یاخود هه‌رکاتی درمانی درده‌که دۆزرایه‌وهو پی‌ی درمان کرا ئیتر به‌فه‌رمانی خودای گه‌وره‌و سه‌روه‌ر نه‌خۆشه‌که چاک ده‌بیته‌وه.

۲۹۶۴- عَنْ أَسَامَةَ بْنِ شَرِيكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَصْحَابُهُ كَأَنَّمَا عَلَى رُءُوسِهِمُ الطَّيْرُ فَسَلَّمْتُ ثُمَّ قَعَدْتُ فَجَاءَ الْأَعْرَابُ مِنْ هُنَا وَهَنا فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَتَدَاوَى؟ قَالَ: تَدَاوَوْا فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يَضَعْ دَاءً إِلَّا وَضَعَ لَهُ دَوَاءً غَيْرَ دَاءٍ وَاحِدٍ الْهَرَمُ. رواه أصحاب السنن بسند صحيح^(۲):

ئوسامه‌ی کو‌ری شه‌ریک (خودای ئی رازی بن) گو‌تی: چووم بو‌خزمه‌تی چه‌زهره‌ت (درویدی خودای له‌سهرین) یاران‌ی له‌خزمه‌تیا کش و مات دانیشتبوون، جا سلّوم کردو دانیشتم، ئیتر عاره‌بی ده‌شته‌کی له‌م لا‌ولاوه ده‌هاتن و ده‌یانگوت: ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خودا! ئایا خو‌مان تیمار بکه‌ین یانا؟ فه‌رمو‌ی: خو‌تان تیمار بکه‌ن و ئه‌گه‌ر نه‌خۆش که‌وتن درمان به‌کار بی‌نن چونکه خودا هه‌ر ده‌ردی‌کی داناب‌ی درمانی‌شی بو‌داناوه، ته‌نیا یه‌ک ده‌رد نه‌بی که‌ پیرییه، ده‌ردی پیری درمانی نه‌ ته‌نیا چاری ئه‌وه‌یه که‌روو له‌خودا بی‌و پیری ئاخر خیربی! (د/ت/ن-س/ص).

(۱) مسلم. سلام: ۵۷۰۵. بخاری. طب: ۵۶۷۸.

(۲) حدیث صحیح.

۲۹۶۵- وَسُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ رُقِيَ نَسْتَرُفِيهَا وَدَوَاءٌ تَدَاوَى بِهِ وَثَقَاةٌ تَنْقِيهَا هَلْ تُرَدُّ مِنْ قَدَرِ اللَّهِ شَيْئًا؟ قَالَ « هِيَ مِنْ قَدَرِ اللَّهِ. رواه الترمذي بسند صحيح^(۳) ».

پرسپار کرا له پیغمبهر (درویدی خودای له‌سهرین) عه‌ریان کرد: ئه‌ی ره‌وانه‌کراوی یه‌زدانی! ئه‌ی پیغمبهری خودا! پیما‌ن بفرموو ئایا ئه‌م نوشته‌ی دوعایانه‌ی که ده‌یان که‌ین و ئه‌م دهرمانانه‌ی که خو‌مانیان پی دهرمان ده‌که‌ین و ئه‌م پاریزو تپو تفاقانه‌ی که خو‌مانیان پی ده‌پاریزین ئایا ئه‌مانه‌ی هیچ له‌ چاره‌نووسی خودایی رت ده‌که‌نه‌وه؟ فرمووی: ئه‌مانه‌خو‌شیان به‌شیکن له‌ چاره‌نووسی خودایی که‌واته‌ سوودیان هه‌یه‌و ره‌زای شه‌ریعتیان له‌سهره (ت-س/ص).

۲۹۶۶- وَقَالَ سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) مَرَضْتُ فَعَادَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَوَضَعَ يَدَهُ بَيْنَ ثَدْيَيْ حَتَّى وَجَدَتْ بُرْدَهَا عَلَى فُؤَادِي فَقَالَ: إِنَّكَ رَجُلٌ مَفْنُونٌ أَيْتَ الْحَارِثُ بْنُ كَلْدَةَ أَخَا ثَقِيفٍ فَإِنَّهُ رَجُلٌ يَتَطَبَّبُ فَلْيَأْخُذْ سَبْعَ ثَمَرَاتٍ مِنْ عَجْوَةٍ الْمَدِينَةِ فَلْيَجَاهُنَّ بَنَاهُنَّ ثُمَّ لِيْلُذْكَ بِهِنَّ. (أَي لِيْدَقْهِنَّ بَنَاهُنَّ ثُمَّ يَسْقِيكَ إِيَّاهُنَّ). رواه أبو داود^(۴).

سه‌عدی کو‌ری ئه‌بو وه‌ققاص (خودای ئا‌ رازی بی) گو‌تی: نه‌خو‌ش بووم، پیغمبهر (درویدی خودای له‌سهرین) هات بو‌ هه‌والپرسیم، ده‌ستی دانا له‌ نیوانی هه‌ردوو مه‌کما، له‌ناو دلمه‌وه‌ هه‌ستم به‌فیئکی ده‌ستی کرد، فرمووی: تو، نه‌خو‌شی دلت هه‌یه‌ بچو‌ بو‌ لای حاریثی کو‌ری که له‌ده‌ی شه‌قه‌فی، ئه‌و پیاوه‌ ده‌ستی پزشکی هه‌یه‌ با‌ هه‌وت ده‌نک خو‌رما - له‌ خو‌رمای عه‌جوه‌ی مه‌دینه - بینئ و به‌ناوکه‌یانه‌وه‌ ورد - ورد بیان کو‌ئ و بیان کات به‌ رینگاوو، دهرخواردتی بدات (د).

(۳) حدیث صحیح.

(۴) سکت عن درجته الشارح.

۵۹) پاریز سه‌رجاوه‌ی هه‌موو ده‌رمانیکه: (الحمیه رأس الدواء)

۲۹۶۷- عَنْ أُمِّ الْمُنْذِرِ الْأَنْصَارِيَّةِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَمَعَهُ عَلِيٌّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَلَنَا دَوَالِي مُعَلَّقَةٌ فَقَامَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْكُلُ مِنْهَا وَقَامَ عَلِيٌّ لِيَأْكُلَ فَطَفِقَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ لِعَلِيٍّ: مَهْ إِنَّكَ نَاقِفٌ فَكَفَّ عَلِيٌّ، قَالَتْ: وَصَنَعْتُ شَعِيرًا وَسَلَقًا فَجِئْتُ بِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَا عَلِيُّ أَصِيبْ مِنْ هَذَا فَهُوَ أُنْفَعُ لَكَ. رواه أبو داود والترمذي^(۱):

ئوممو مونذیری ئەنصارییە (خودای ئی رازی بن) گوئی: پیڤه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سەربن) هات بۆ لام، عەلیشی له‌گه‌لدا بوو، هی‌شوووه‌ خورمامان هه‌بوو به‌داره‌که‌وه‌ هه‌لواسرابوو پیڤه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سەربن) هه‌لسا لی‌ی خوارد، عەلیش هه‌لسا که‌ بخوا، به‌لام پیڤه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سەربن) پی‌ی فه‌رموو: مه‌که‌، تو تازە له‌ نه‌خو‌شی هه‌لساویته‌وه‌! ئیتر عەلی ده‌ستی هه‌لگرت. گوئی: جو‌و سلقم بۆ دروست کردن و دامنا بۆیان، پیڤه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سەربن) فه‌رمووی: ئە‌ی عەلی! له‌مه‌ بخۆ، ئە‌مه‌ بۆ تو باشت‌ره‌ (د/ت).

۲۹۶۸- وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا حَمَاهُ الدُّنْيَا كَمَا يَظَلُّ أَحَدُكُمْ يَحْمِي سَقِيمَهُ الْمَاءَ^(۲):

پیڤه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سەربن) ده‌فه‌رمووی: کاتی خودا به‌نده‌یه‌کی خو‌ش ویست ده‌پیاریزی له‌ جیهان وه‌ک چۆن ئی‌وه‌ پاریز به‌ نه‌خو‌شی خو‌تان ده‌که‌ن له‌ ئاو (ت-س/ح).

۲۹۶۹- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا تُكْرَهُوا مَرْضَاكُمْ عَلَى الطَّعَامِ فَإِنَّ اللَّهَ يُطْعِمُهُمْ وَيَسْقِيهِمْ. رواهما الترمذي بسندین حسنین^(۳):

(۱) سکت عنه الشارح.

(۲) رواه الترمذي بسند حسن.

(۳) رواه الترمذي بسند حسن.

عوقبه‌ی کوپی عامیر (خودای ئی رازی بی) له پیغه‌مبه‌روه (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: به زۆر نان و ئاو ده‌رخواردی نه‌خۆش مه‌ده‌ن، چونکه نه‌خۆش خوا خۆی نان و ئاوی ده‌داتئ! (ت-س/ح).

۲۹۷۰- قال المؤلف (رضوان الله عليه في الشرح): وأحسن ما ورد في الحمية قول النبي (صلى الله عليه وسلم): أصل كل داء البردة. وقال: البردة بالتحريك إدخال الطعام على الطعام^(۴):

دانەر (ره‌زای خودای له‌سهرین) له‌شه‌رحه‌که‌یدا ده‌لئ: نایابترین فه‌رمووده‌یی له‌ باب‌ه‌ت پارێزه‌وه‌ ئه‌و فه‌رمووده‌ی چه‌زه‌ته‌ که‌ ده‌فه‌رموی: ترخه‌کردن و ئینته‌لا سه‌رچاوه‌ی هه‌موو ده‌ردیکه‌.

۶۰ به‌شی دووهم: باسی پزشکی‌یه‌تی و طبیبی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) یه‌کئ له‌وانه‌ هه‌نگوین و داخ‌کردن به‌ ناگرو خوین به‌ردانه‌:
الفصل الثاني: في الطب النبوي منه العسل وكي النار والحجامة
قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ - ۶۹/۱۶}.

له‌ سکی می‌شه‌هه‌نگ شه‌رابی ده‌رده‌چئ که‌ پیی ده‌گوترئ هه‌نگوین، بۆ خواردن و خواردنه‌وه‌ ده‌شئ و چه‌ن ره‌نگ و جوړی جیا‌جیای هه‌یه، ده‌یش بی به‌ ده‌رمان و چاره‌سه‌ر بۆ‌گه‌ئ ده‌رد و ناساخ‌ی و ده‌بی به‌ شیفای بۆ مه‌ردوم.

۲۹۷۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الشِّفَاءُ فِي ثَلَاثَةٍ فِي شَرْطَةِ مَحْجَمٍ، أَوْ شَرْبَةِ عَسَلٍ، أَوْ كَيْةٍ بَنَارٍ، وَأَلْهَى أُمِّي عَنِ الْكَيِّ. رواه البخاري^(۱):

(۴) زوآف الترمذي بسند حسن.

(۱) بخاري. طب: ۵۶۸۰.

ئیبینو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بئ) له پیغه‌مبهره‌وه (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فرمووی: زۆرتیری کات شیفاو چابوونه‌وه به سئ شت ده‌بی: به نه‌شته‌ری که‌له‌شاخ‌گرو نژدار، وه به شه‌ربه‌تی هه‌نگوین و هه‌روه‌ها به هه‌موو دهرمانیکی ره‌وانی باش و به‌داخکردن به ئاگر، به‌لام من حه‌ز له داخکردن ناکه‌م بۆ ئوممه‌تم (ب).

۲۹۷۲ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنْ كَانَ فِي شَيْءٍ مِنْ أَدْوِيَتِكُمْ - أَوْ يَكُونُ فِي شَيْءٍ مِنْ أَدْوِيَتِكُمْ - خَيْرٌ فَفِي شَرْطَةِ مَحْجَمٍ، أَوْ شَرْبَةِ عَسَلٍ، أَوْ لَذْعَةٍ بِنَارٍ تُوَافِقُ الدَّاءَ، وَمَا أَحَبُّ أَنْ أَكْتُوِي. رواه الثلاثة^(۲).

جابر (خودای ئی رازی بئ) گو‌تی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) فرمووی: ئه‌گه‌ر شتئ له‌م دهرمانانه‌ی ئیوه‌ خیریان تیدا بئ یا فرمووی: خیریان پیوه‌بی ئه‌وه له نه‌شته‌ری که‌له‌شاخ داو له نژداری نژداراو له شه‌ربه‌تی هه‌نگوینداو له پیاچزان به ئاگردا له‌م سئ شته‌ تانا خیر و شیفا هه‌یه، کاتئ که دهرده‌که بپیکن و دهرمانی ئه‌و دهرده‌بن، وه من خۆم به‌ش به‌ حالی خۆم حه‌ز به داخکردنی خۆم ناکه‌م (ش/د).

۲۹۷۳ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلًا أَتَى إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: إِنَّ أَخِي يَشْتَكِي بَطْنَهُ. وَفِي لَفْظٍ: اسْتَطْلَقَ بَطْنُهُ فَقَالَ: اسْقِهِ عَسَلًا، ثُمَّ أَتَاهُ الثَّالِثَةُ فَقَالَ: اسْقِهِ عَسَلًا، ثُمَّ أَتَاهُ الثَّانِيَةُ فَقَالَ: قَدْ فَعَلْتُ فَلَمْ يَزِدْهُ إِلَّا اسْتَطْلَاقًا. فَقَالَ: صَدَقَ اللَّهُ وَكَذَبَ بَطْنُ أَخِيكَ اسْقِهِ عَسَلًا، فَسَقَاهُ فَبُرَأَ. رواه الشيخان والترمذي^(۳).

ئهبو سه‌عید (خودای ئی رازی بئ) گو‌تی: پیاوی هاته‌ لای پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) گو‌تی: براکه‌م سکی دیشتئ؟ له‌ گف‌ت (له‌فظ) ی‌کدا: گو‌تی: سکی ده‌چی؟ فرمووی: هه‌نگوینی بده‌رئ پاشان دووباره‌ هاته‌وه‌ لای و دیسان فرمووی‌وه: هه‌نگوینی بده‌رئ له‌ جاری سییه‌مدا که‌ هاته‌وه‌ خزمه‌تی عه‌رزکرد: هه‌نگوینم

(۲) بخاری. طب: ۵۶۸۳، ۵۶۸۲، ۵۷۰۱، ۵۷۰۴. مسلم. سلام: ۵۷۰۷.

(۳) بخاری. طب: تجرید/ ۵ ل- ۱۶۴ رقم: ۱۸۷۲ / ۵۶۸۴، ۵۷۱۶. مسلم. السلام: ۵۷۳۱، ۵۷۳۲. ترمذی. طب: ۲۰۸۲.

دای، که چی زیاتر ره‌وانی ده‌کا؟ فهرمووی (دروودی خودای له‌سهرین): خودا راست ده‌کا که له قورناندا ده‌فهرمووی آفیه شفاء للناس: له هه‌نگویندا شیفاو دهرمان هه‌یه وه سکی براه‌ت درو ده‌کا، که‌وابوو هه‌نگوینی دهرخوارد بده ئینجا هه‌نگوینی دایه‌وه پی‌ی و سکی چاک بووه‌وه (ش/ت).

۲۹۷۴- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رُمِيَ سَعْدُ بْنُ مُعَاذٍ فِي أَكْحَلِهِ فَحَسَمَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِيَدِهِ بِمَشْقَصٍ ثُمَّ وَرِمَتْ فَحَسَمَهُ الثَّانِيَةَ. رواه مسلم وابو داود^(۴):

جایبر (خودای ئی رازی بن) ده‌لی: تیری له ره‌گی حیاتی سه‌عدی کوپی موعاد، که له بالیا‌بوو، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) به‌ده‌ستی خو‌ی به‌په‌یکانیکی پانکۆله‌ داخی کرد، پاشان ده‌ستی سه‌عد په‌ناما، وه دووباره‌ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) داخی کرده‌وه (م/د).

۲۹۷۵- وَعَنْهُ قَالَ: رُمِيَ أَبِي يَوْمَ الْأَحْزَابِ عَلَى أَكْحَلِهِ فَكَوَاهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رواه مسلم والترمذي (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا)^(۵):

دیسان جایبر (خودای ئی رازی بن) ده‌لی: روژی غه‌زای خه‌نده‌ک تیری دای له ره‌گی ژيانی بالی ئوبه‌یی، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) به‌داخ داخی کرد (م/ت).

۲۹۷۶- وَعَنْهُ قَالَ: بَعَثَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى أَبِي بِنِ كَعْبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) طَبِيبًا فَقَطَعَ مِنْهُ عِرْقًا ثُمَّ كَوَاهُ عَلَيْهِ. رواه مسلم وابو داود^(۶):

دیسان جایبر (خودای ئی رازی بن) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) پزشکی نارد بو تیمارکردنی ئوبه‌ییی کوپی که‌عب پزشکیکه‌که‌ ده‌ماریکی ئوبه‌یی بری و له پاشا ده‌می ده‌ماره‌که‌ی به‌ داخیکی سووره‌وه کراو داخ کرد (د/م).

(۴) مسلم. سلام: ۵۷۱۲. ابُو داود. طب: ۲۸۶۴.

(۵) مسلم. سلام: ۵۷۱۱.

(۶) مسلم. سلام: ۵۷۰۹.

۲۹۷۷- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ الْكَيِّ فَاتُوتُنَا فَمَا أَفْلَحْنَا وَلَا أَلْجَحْنَا. رواه أبو داود والترمذي^(۷).

عیمرانی کوپی حوصه‌ین (خودای ن رازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سربین) جلّه‌وگیری ده‌کرد له‌خو داخ‌کردن له‌کاتی نه‌خو‌شی دا که‌چی نی‌مه خو‌مان داخ‌کرد، وه‌لی هیچ‌مان سه‌وز نه‌کرد عیمران مه‌یاسیری بوو به‌ ئاگر ده‌یسووتان (د/ت).

۲۹۷۸- وَقَالَ أَبُو دَاوُدَ: (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): كَانَ عِمْرَانُ هَذَا يَسْمَعُ تَسْلِيمَ الْمَلَائِكَةِ فَلَمَّا اكْتَوَى الْقَطْعَ عَنْهُ فَلَمَّا تَرَ الْكَيَّ رَجَعَ إِلَيْهِ التَّسْلِيمُ. نَسَأَلُ اللَّهَ الشِّفَاءَ آمِينَ^(۸).

ئه‌بو داوود (خودای م‌هردی ن خوش‌نوود بن) ده‌یگوت: له‌ پی‌شدا ئه‌م عیمرانه‌ فریشته‌ ده‌هاتن بو‌ دیدنه‌ی و سلّو‌یان ن ده‌کرد به‌ گو‌یچکه‌ی خو‌ی سلّوه‌که‌یانی ده‌بیست، جا که‌ خو‌ی داخ‌ ده‌کا فریشته‌کان ده‌ته‌کینه‌وه‌ لی‌ی وه‌ کاتی وا‌زدینن له‌ خو‌ داخ‌کردن سه‌ر له‌نو‌ی وه‌ک جار‌ان فریشته‌کان سلّوی ن ده‌که‌نه‌وه‌.

۶۱) شوین‌و کاتی که‌له‌شاخ‌ گرتن : (موضع الحجامه وزمنها)

۲۹۷۹- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) احْتَجَمَ وَهُوَ مُحَرَّمٌ فِي رَأْسِهِ مِنْ شَقِيقَةٍ كَانَتْ بِهِ. رواه الخمسة إلا أبا داود^(۹).

ئیبنو‌عه‌عباس (خودایان ن رازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سربین) له‌ ئیحرام‌ دا بوو، کاتی که‌له‌شاخی له‌سه‌ری خو‌ی گرت، چونکه‌ ژانه‌سه‌ریکی

^(۷) سکت عنه الشارح.

^(۸) اثر صحیح مروی عن أبي داود.

^(۹) بخاری. طب: ۵۶۹۵.

له‌گه‌ل‌دا بوو، گه‌لی جار لای‌ی له‌سه‌ری ده‌ئی‌شا، پی‌ی ده‌گوتری شه‌قیقه (ش/ت/ن).

۲۹۸۰- عَنْ سَلَمَى خَادِمِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَتْ: مَا كَانَ أَحَدٌ يَشْتَكِي إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَجَعًا فِي رَأْسِهِ إِلَّا قَالَ: احْتَجِم. وَلَا وَجَعًا فِي رِجْلَيْهِ إِلَّا قَالَ: اخْضِبْهُمَا^(۲).

سه‌لمای کاره‌که‌ری پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودا له‌سه‌ر پی‌غه‌مبه‌ر بی‌و ره‌زای خودایش له‌سه‌ر نه‌ی) ده‌یگوت: هر که‌سی له‌لای پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ری) سکا‌لای حالی بکر‌دایه له‌ده‌ست ژانه‌سه‌ر ده‌یفه‌رموو: که‌له‌شاخ بگره، وه‌هر که‌سه‌ش له‌ده‌ست ژانی پا، سکا‌لای بکر‌دایه ده‌یفه‌رموو: خه‌نه‌ی تی بگره (د).

۲۹۸۱- عَنْ أَبِي كَبْشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَحْتَجِمُ عَلَى هَامَتِهِ وَبَيْنَ كَتِفَيْهِ وَهُوَ يَقُولُ « مَنْ أَهْرَاقَ مِنْ هَذِهِ الدَّمَاءِ فَلَا يَضُرُّهُ أَنْ لَا يَتَدَاوَى بِشَيْءٍ لَشَيْءٍ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۳).

ئه‌بو که‌بشه (خودای ئی‌رازی بی‌) گوتی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ری) له‌سه‌ری و له‌نیوشانی که‌له‌شاخی ده‌گرت، ده‌شی فه‌رموو: هر که‌سی خوینی ئه‌م شوینانه به‌ر بدات ئیتر ئه‌گه‌ر به‌هیچ بو‌هیچ خو‌ی تیمار نه‌کا قه‌ی نا‌کا (د).

۲۹۸۲- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَحْتَجِمُ فِي الْأَخْدَعَيْنِ وَالْكَاهِلِ وَكَانَ يَحْتَجِمُ لِسَبْعِ عَشْرَةَ وَتِسْعَ عَشْرَةَ وَإِحْدَى وَعِشْرِينَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ بِسَنَدٍ حَسَنٍ^(۴).

ئه‌نه‌س (خودای ئی‌رازی بی‌) گوتی: جار‌ان پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ری) له‌دوو ره‌گه‌که‌ی لامل که‌به‌عه‌ره‌بی پی‌یان ده‌لین: (ئه‌خده‌عان) و له‌نیوشانی

^(۲) سکت عن درجته الشارح.

^(۳) سکت عن درجته الشارح.

^(۴) سند حسن.

که‌له‌شاخی ده‌گرت وه ده‌ستووری وابوو له‌هه‌قده‌و نو‌زده‌و بیست و یه‌کی مانگا که‌له‌شاخی له‌خوی ده‌گرت (د/ت).

۲۹۸۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ اخْتَجَمَ لِسَبْعَ عَشْرَةَ وَتِسْعَ عَشْرَةَ وَإِحْدَى وَعِشْرِينَ كَانَ شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ^(۵):

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بئ) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سهر‌بئ) ده‌فه‌رمو‌ی: هه‌ر که‌سێ له‌هه‌قده‌و له‌ نو‌زده‌و له‌ بیست و یه‌کی مانگا که‌له‌شاخ له‌خوی بگر‌ی ده‌بئ به‌شی‌فاو چاره‌ی هه‌موو ده‌ردی ب‌وی! (د).

۲۹۸۴- وَكَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَنْهَى عَنِ الْحِجَامَةِ يَوْمَ الثَّلَاثَاءِ وَيَقُول: أَلَّهُ يَوْمَ الدِّمِّ وَفِيهِ سَاعَةٌ لَا يَرَفَأُ. رواهما أبو داود^(۶):

پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سهر‌بئ) جل‌ه‌و‌گیر‌یی ده‌کرد له‌خو‌ین به‌ردان له‌رو‌ژی سی‌شه‌مه‌دا، ده‌یفه‌رمو‌و: چون‌که‌سێ شه‌م رو‌ژی خو‌ین جمانه‌، یاخو‌ین ر‌ژانه‌، وه‌ کار‌ت‌یر‌یک‌ی ت‌ی‌دا‌یه‌ خو‌ینی ت‌یا ناوه‌ست‌یت‌ه‌وه‌ (د).

۲۹۸۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: حَدَّثَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ لَيْلَةِ أُسْرِى بِهِ أَنَّهُ لَمْ يَمُرْ عَلَى مَلَأٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ إِلَّا أَمَرُوهُ أَنْ مُرْ أَمَتَكَ بِالْحِجَامَةِ^(۷):

عه‌بدو‌ل‌لا (خودای ئی رازی بئ) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سهر‌بئ) با‌سی ئه‌و شه‌وه‌ی ده‌کرد بو‌مان که‌ بر‌دبو‌ویان بو‌ ئ‌یس‌راو می‌ع‌راج فه‌رمو‌ی: له‌لای هه‌ر ده‌سته‌یی فر‌ی‌شته‌وه‌ ده‌رو‌یشتم ده‌یان‌فه‌رمو‌و پی‌م: ب‌فه‌رمو‌و به‌ ئوممه‌تت که‌ که‌له‌شاخ ب‌گرن (ت-س/ح).

۲۹۸۶- وَقَالَ عِكْرِمَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) كَانَ لِابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) غِلْمَةٌ ثَلَاثَةٌ حَجَّامُونَ فَكَانَ اِثْنَانِ مِنْهُمْ يُغْلَانِ عَلَيْهِ وَعَلَى أَهْلِهِ وَوَاحِدٌ يَحْجُمُهُ وَيَحْجُمُ أَهْلَهُ. قَالَ: وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ قَالَ نَبِيُّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): نِعَمَ الْعَبْدُ الْحَجَّامُ يَذْهَبُ الدَّمُ وَيُخَفُّ

(۵) سكت عن درجته الشارح.

(۶) سكت عن درجته الشارح.

(۷) رواه الترمذي بسند حسن.

الصُّلْبَ وَيَجْلُو عَنِ الْبَصَرِ وَفِي رِوَايَةٍ: مَا مَرَّ عَلَى مَلَاٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ لَيْلَةَ أُسْرِي بِي إِلَّا قَالُوا عَلَيْكَ بِالْحِجَامَةِ يَا مُحَمَّدٌ. روهما الترمذي بسندین حسین^(۸):

عه‌کره‌مه (خودای فی رازی بن) گوتی: ئیبنو عه‌بباس (خودایان فی رازی بن) سئ به‌نده‌ی هه‌بوون، که‌له‌شاخ گر بوون، دوانیان به که‌له‌شاخگری که‌سابه‌تیاں ده‌کردو پوول و پاره‌یان په‌یدا ده‌کرد بو گوزه‌رانی خو‌ی و خیزانی، نه‌وه‌که‌ی تریشیان که‌له‌شاخگری خو‌ی و خیزانی بوو. گوتی: ئیبنو عه‌بباس گوتی: پیغه‌مبه‌ری خودا (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌یفه‌رموو: به‌نده‌ی که‌له‌شاخگر به‌نده‌ی چاکه، هه‌م خوینی پیس لاده‌باو هه‌م ژانی پشت سووک ده‌کاو هه‌م به‌ری چاو روشن ده‌کاته‌وه له‌گی‌رانه‌وه‌یه‌کا: به‌لای هه‌ر ده‌سته فریشته‌یه‌کا رت ده‌بوو پییان ده‌فه‌رموو: که‌له‌شاخ له‌خوتان بگرن! (ت-س/ح).

۶۲ یه‌کیکی تریان ده‌رمانی ره‌شکه‌یه: (ومنه الحبة السوداء)

۲۹۸۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: فِي الْحَبَّةِ السَّوْدَاءِ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ إِلَّا مِنَ السَّامِ. رواه الشيخان والترمذي ولفظه: عَلَيْكُمْ بِهَذِهِ الْحَبَّةِ السَّوْدَاءِ فَإِنَّ فِيهَا شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ إِلَّا السَّامَ، وَالسَّامُ الْمَوْتُ^(۹):

ئه‌بو هوره‌یره (خودای فی رازی بن) له پیغه‌مبه‌ره‌وه ده‌فه‌رموی (دروودی خودای له‌سهرین): ره‌شکه ده‌رمانی هه‌موو ده‌ردیکی پیوه‌یه جگه له‌مه‌رگ (ش/ت) گفته‌ی (ت): ره‌شکه به‌کاربینن، چونکه مه‌رگی لی‌ده‌رچی ده‌رمانی هه‌موو، ده‌ردیکی تره مه‌به‌ست له‌مه‌رگ (السام) مردنه.

۲۹۸۸- وَدَخَلَ ابْنُ أَبِي عَتِيقٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَلَى مَرِيضٍ فَقَالَ: عَلَيْكُمْ بِهَذِهِ الْحَبَّةِ السَّوْدَاءِ، فَخَذُّوا مِنْهَا خَمْسًا أَوْ سَبْعًا فَاسْحَقُوهَا، ثُمَّ أَقْطَرُوهَا فِي أَنْفِهِ بِقَطْرَاتٍ زَيْتٍ فِي هَذَا الْجَانِبِ وَفِي هَذَا الْجَانِبِ، فَإِنَّ عَائِشَةَ حَدَّثَتْنِي أَنَّهَا سَمِعَتْ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

^(۸) رواه الترمذي بسند حسن.

^(۹) بخاري. طب: ۵۶۸۸. مسلم. السلام: ۵۷۲۸. ترمذي. طب: ۲۰۴۱.

يَقُولُ: إِنَّ فِي هَذِهِ الْحَبَّةِ السُّودَاءِ شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ إِلَّا مِنَ السَّامِ. قُلْتُ: وَمَا السَّامُ؟ قَالَ: الْمَوْتُ. رواه البخاري^(۲).

ئيبنو ئه‌بی عه‌قیق (خودای ن‌رازی بن) چوو بو سهردانی نه‌خوشی گوتی: پینج دهنک، یا جهوت دهنک یا پتر به مهرجی تاک بن ره‌شکه بینو و بی‌کوتن و له‌گه‌ل چهن دل‌وپی رۆن زه‌یتووندا بی تکیینه ناو ههردوو کونه لووتی، چونکه عائیشه گپ‌رایه‌وه بۆم: که له پیغه‌مبه‌ری ژنه‌وتوو ده‌یفه‌رموو: مهرگی ن‌ده‌رچی سیاوله‌ دهرمانی هه‌موو دهردیکی پیوه‌یه عهرزیم کرد: مهرگ چیه؟ گوتی: مرگ واته: مردن! (ب).

۶۳) یه‌کیکی تریان عوودی هیندییه: (ومنه العود الهندی)

۲۹۸۹- عَنْ أُمِّ قَيْسٍ بِنْتِ مَحْصَنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَتْ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: عَلَيْكُمْ بِهَذَا الْعُودِ الْهِنْدِيِّ، فَإِنَّ فِيهِ سَبْعَةَ أَشْفِيَةٍ. يُسْقَطُ بِهِ مِنَ الْعُذْرَةِ، وَيُلْدُ بِهِ مِنْ ذَاتِ الْجَنْبِ. وَفِي رِوَايَةٍ: دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِابْنٍ لِي قَدْ أَغْلَقْتُ عَلَيْهِ مِنَ الْعُذْرَةِ فَقَالَ: عَلَامَةُ تَذَعْرُنْ أَوْلَادُكُنْ بِهَذَا الْعِلَاقِ عَلَيْكُنْ بِهَذَا الْعُودِ الْهِنْدِيِّ فَإِنَّ فِيهِ سَبْعَةَ أَشْفِيَةٍ يُسْقَطُ مِنَ الْعُذْرَةِ وَيُلْدُ مِنْ ذَاتِ الْجَنْبِ. رواه الثلاثة. والله أعلم^(۱).

ئوممو قه‌یسی کچی میحصهن (خودای ن‌رازی بن) ده‌لی: له پیغه‌مبه‌رم بیست ده‌یفه‌رموو (دروودی خودای له‌سهرین): عوودی هیندی به‌کاربینن چونکه جهوت دهرمانی پیوه‌یه: به‌م شیوه‌یه به‌کار ده‌ینری: ده‌یکوتن و به‌ رۆن زه‌یتوونه‌وه، یا رۆنه‌که‌ی ده‌گرن بو دوومه‌لی مه‌لاشووی منال ده‌یتکیینه ناو کونه‌لووتی، وه رۆنه‌که‌شی بو نه‌خوشی پالوو ده‌خوریته‌وه. له گپ‌رانه‌وه‌یه‌کا: کوریکی خۆم پی بوو دومه‌ل له‌ناو قورگی دهرچوو بوو، به‌ زه‌بری په‌نجه

(۲) بخاری. طب: ۵۶۸۷.

(۱) بخاری. طب: ۵۶۹۲، ۵۷۱۳، ۵۷۱۵، ۵۷۱۸. تجرید: ۵ ل - ۱۶۵ رقم: ۱۸۷۴ / ۵۶۹۲. مسلم. السلام:

دوومه‌له‌که‌م ته‌قاند، که چوومه خزمه‌تی چه‌زهرت (درویدی خودای له‌سربین) فهرمووی: بوچی به‌زه‌بری په‌نجه دوومه‌لی گه‌رووی منالتان ده‌ته‌قیئن و ئازاریکی زوریان ده‌دن. به عوودی هیندی واته: به قوسط که روئیکه بو درماني درد، درماني بکه‌ن، نه‌م عوودی هیندی (داره هیندی) یه درماني چه‌وت درده: بو دوومه‌لی گه‌رووی منال ده‌یتکیئنه ناو کونه لووتی، وه ناوه‌که‌شی بو نه‌خووشی پالوو ده‌خوریته‌وه (ش/د).

٦٤) یه‌کیکی تریان درمان‌کردنه به ده‌می نه‌خووشه‌وه: یا درمان‌کردنه ناو لووتی: یه‌کیکی تریشیان درماني ره‌وانییه:

ومنه اللدود والسعوط والمشي

٢٩٩٠- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: لَدَدْنَا النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي مَرَضِهِ فَأَشَارَ إِلَيْنَا لَا، فَقُلْنَا كَرَاهِيَةَ الْمَرِيضِ لِلدَّوَاءِ. فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ: أَلَمْ أَنْهَكُم أَنْ تَلْدُونِي. قُلْنَا: كَرَاهِيَةَ الْمَرِيضِ لِلدَّوَاءِ. فَقَالَ: لَا يَبْقَى أَحَدٌ فِي الْبَيْتِ إِلَّا لَدَّ وَأَنَا أَنْظَرُ إِلَّا الْعَبَّاسَ، فَإِنَّهُ لَمْ يَشْهَدْكُمْ. رواه الشيخان والترمذي^(١):

عائیشه (خودای ئا‌رازی بن) گوئی: له نه‌خووشینه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ردا (دروودو سلاوی خودای گه‌رده‌ی له‌سربین) درمان‌مان ده‌کرد به ده‌می‌وه، له‌لاوه به‌زور، نه‌ویش کاره‌که‌ی ئیمه‌ی به‌دل نه‌بوو، ئیشاره‌تی بو ده‌کردین که شتی وا نه‌که‌ین، ئیمه‌ش گوتمان: بویه وانیشان ده‌دا چونکه نه‌خووش چه‌زی له درمان نیه، به‌لام که هووشی هاته‌وه فهرمووی: نه‌وه من نه‌مگوت که به‌زور درمان مه‌که‌ن به ده‌مه‌وه له‌لاوه! گوتمان: بویه به‌گویمان نه‌کردی له‌دلی خو‌مانا گوتمان: نه‌خووش چه‌زی له درمان نیه فهرمووی: ده‌بی له‌تۆله‌ی نه‌وه‌دا که‌واتان له‌من کرد نه‌وه‌ی له‌م هو‌ده‌یه دایه له‌به‌رچاوی من به‌زور به‌نابه‌دل درمان بکری به ده‌می‌وه له‌لاوه ته‌نیا عه‌بباس نه‌بی، چونکه له‌وکاته‌دا نه‌وتان له‌گه‌ل نه‌بوو

(١) بخاري. مغازی: ٤٤٥٨، ٥٧٠٩، ٥٧١٠، ٥٧١١، ٦٦٨٦، ٦٨٩٧. مسلم. سلام: ٥٧٢٥.

ته‌نانه‌ت له به‌رسوینده‌که‌ی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ئومومولموئمینین مه‌یموونه به روژووش بوو به‌لام دهرمانیان به زور کرد به‌لاده‌مییه‌وه‌و دهرخواردیان دا. (ش/ت- به‌رشه‌پۆی رحمتی خوا که‌من).

۲۹۹۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اسْتَعَطَّ. رواه ابو داود والشيخان ولفظ الشيخين: احْتَجَمَ وَأَعْطَى الْحِجَامَ أَجْرَهُ وَاسْتَعَطَّ^(۲):

→ (ب- ۲ ز- ۱۴۶ ل- ف- ۳) له گێرانه‌وه‌ی ئیرانه‌دا: ئیبنو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بن) گو‌تی: چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) دهرمانی ده‌تکانه‌ لووتی خو‌ی (د/ش) گفته‌ی شه‌یخه‌ین ئاوايه: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) که‌له‌شاخی له‌ خو‌ی ده‌گرت و کریشی ده‌دا به‌ که‌له‌شاخ‌گره‌که‌، وه‌ دهرمانیشی ده‌تکانه‌ ناو کونه‌لووتی خو‌ی.

۲۹۹۲- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ خَيْرَ مَا تَدَاوَيْتُمْ بِهِ السَّعُوطُ وَاللَّدُودُ وَالْحِجَامَةُ وَالْمَشِيُّ. رواه الترمذي بسند حسن. والله أعلم^(۳):

ديسان گو‌تی: چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمو‌وی: باشت‌رین شت که‌ ئیوه‌ دهرمانی خو‌تانی پی ده‌که‌ن سه‌عووطو له‌ دوودو که‌له‌شاخ‌گرتن و دهرمانی ره‌وانییه‌ (ت- س/ح). (سه‌عووطو له‌ دوود به‌ دوودهرمان ده‌گو‌ترین نازانم به‌ کوردی چییان پی ده‌گو‌تری - وه‌رگێ).

(۲) تقدم برقم: ۱۷۶۶/۳ مجلد / ۲ تسلسل / ۱۴۶.

(۳) تقدم برقم.

٦٥) هه‌ندیکی تریان خورمای عه‌جوهیه، یا دوومه‌لانه: (ومنه العجوة والکماء)
 ٢٩٩٣- عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ:
 مَنْ تَصَبَّحَ بِسَبْعِ ثَمَرَاتِ عَجْوَةٍ لَمْ يَضُرَّهُ ذَلِكَ الْيَوْمَ سُمٌّْ وَلَا سِحْرٌ. رواه الثلاثة
 والنسائي^(١):

عامیری کوری سه‌عد (خودای فی رازی بن) گوتی: باوکم (خودای فی رازی بن) گوتی:
 پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: هه‌ر که‌سی به‌ یانیان له‌سه‌ر خوریانی
 هه‌وت ده‌نک خورمای (عه‌جوه) بخوات، ئیتر ئه‌و رۆژه نه‌ زه‌ه‌رو نه‌ جادوو
 زیانیان نابئی بوئی (ش/د/ن). راقه‌کاران ده‌لین: عه‌جوه جوژه خورمایه‌که
 هه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) به‌ ده‌ستی خوئی له‌ مه‌دینه ناشتوویه‌تی
 (وه‌رگن).

٢٩٩٤- عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْكُمَةُ مِنَ
 الْمَنِّ، وَمَاؤُهَا شِفَاءٌ لِلْعَيْنِ. رواه الشيخان والترمذي وزاد: وَالْعَجْوَةُ مِنَ الْجَنَّةِ وَهِيَ
 شِفَاءٌ مِنَ السُّمِّ^(٢):

سه‌عییدی کوری زه‌ید (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای
 له‌سهرین) فه‌رمووی: دوومه‌لان له‌ چه‌شنی ئه‌و که‌زویه‌ که‌ ده‌باری بوئه‌وه‌ی
 ئیسرائیل وه‌ ئاوه‌که‌ی ده‌رمان (شفایه‌) بو‌ چاو (ش/ت) ئیمامی تیرمذی (خودای
 فی رازی بن) ئه‌مه‌ی پتره: خورمای عه‌جوه‌ش هی به‌هه‌شته‌و ده‌رمانه‌ بو‌ زه‌هر^(١).

^(١) بخاری. أطعمة: ٥٤٤٥، ٥٧٦٨، ٥٧٦٩، ٥٧٧٩. مسلم. أطعمة: ٥٢٠٧. أبُو داؤد. طب: ٣٨٧٦.

^(٢) بخاری. تفسیر: ٤٤٧٨، ٤٦٣٩، ٥٧٠٨. مسلم. أشربة: ٥٣١٠. ترمذی. طب: ٢٠٦٧.

^(١) ئیمامی نه‌وه‌وی (په‌ر گوژی پیرۆزی له‌ نوورو ره‌حه‌مت بن) له‌ سه‌ره‌تای به‌رگی چوارده‌هه‌می
 شه‌رحی سه‌حیحی موسلیمدا له‌ رافه‌ی ئه‌م فه‌رمووده‌یه‌دا ده‌فه‌رموئی: له‌م چه‌رخه‌ی ئیمه‌دا من و
 زۆر که‌سی تر به‌ چاوی خو‌مان دیمان که‌ شیخی راست و دروست و موباره‌ک شیخ که‌ مالی کوری
 عه‌بدو‌للا‌ی دیمه‌شقی به‌راستی کوپه‌ر بوو بوو وه‌ چاوی یه‌ک تو‌ز بینایی نه‌مابوو، جا به‌ ناوی رووتی
 دوومه‌لان چاوی خوئی ده‌رشت وه‌ خودا چاکی کرده‌وه‌و چاوی پێدایه‌وه‌، ئه‌م ناوی دوومه‌لانه‌ی بو‌یه

۲۹۹۵- وَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَخَذْتُ ثَلَاثَةَ أَكْمِيٍّ أَوْ خَمْسًا أَوْ سَبْعًا فَعَصَرْتُهُنَّ فَجَعَلْتُ مَاءَهُنَّ فِي قَارُورَةٍ فَكَحَلْتُ بِهِ جَارِيَةً لِي فَبَرَأَتْ. رواه الترمذي والله أعلم:

ئەبو ھورەیرە (خودای ئی رازی بێ) گوتی: سێ دەنگ دوومەلەم هینا - یا گوتی: پینج یا ھەوت دەنکەم هینا - وە گوشتیم و ئاوەکەیانم کردە شووشەییەکە وە کەنیزەکیکم ھەبوو بەو ئاوە چاویم رشت، چاوی چاک بوو (ت).

۶۶) یەکیکی تریان ئاوە بو تادارو بو کەسێ کە چاوی پێس کاری لێ کردبێ:

ومنه الماء للمحموم والمعین

۲۹۹۶- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْحُمَّى مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ فَأَبْرِدُوهَا بِالْمَاءِ. رواه الشيخان والترمذي^(۱):

عائیشە (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) دەفەرموێ: تا لە ھالاوی دۆزەخە بە ئاویفینکی بکەنەو (ش/ت).

۲۹۹۷- وَكَانَتْ أَسْمَاءُ بِنْتُ أَبِي بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) إِذَا أُتِيَتْ بِالْمَرْأَةِ قَدْ حُمَّتْ تَدْعُو لَهَا، أَخَذَتْ الْمَاءَ فَصَبَّتْهُ بَيْنَهَا وَبَيْنَ جَبْهِهَا وَقَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَأْمُرُنَا أَنْ نُبْرِدَهَا بِالْمَاءِ. رواه البخاري^(۲):

دەستووری ئەسمای کچی ئەبو بەکر (خودایان ئی رازی بێ) وابوو کاتی ژنیکی تاداریان دەهینا بۆ لای، لەکاتی تا ئی ھاتنەکەدا، تا دوعای بۆ بکا، دەچوو ئاوی دەهینا و لە یەخەییەو دەیکرد بە باخەلیا بۆ سەرلەشی، وە دیگوت: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمانی کردوو پێمان کە تادار بە ئاویفینک بکەینەو! (ب).

بەکارهینا بوو چونکە - باومپی بەم فەرموودەییە ھەبوو، وە بە تەمای پیت و فەرپو بەرەکەتەکی بوو، بۆیە خودایش چاکی کردەو. فەرموودەکی شیخی نەووی تەواو. (وەرگێڕ)

(۱) بخاری. بدء الخلق: ۲۲۶۴. مسلم. سلام: ۵۷۱۵.

(۲) بخاری. طب: ۵۷۲۴. مسلم. سلام: ۵۷۲۱. ترمذی. طب: ۲۰۷۴.

۲۹۹۸- عَنْ ثَوْبَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا أَصَابَ أَحَدُكُمْ الْحُمَّى فَإِنَّ الْحُمَّى قِطْعَةٌ مِنَ النَّارِ فَلْيُطْفِئْهَا عَنْهُ بِالْمَاءِ فَلْيَسْتَقْبِلْ نَهْرًا جَارِيًا لِيَسْتَقْبِلَ جَرِيَةَ الْمَاءِ فَيَقُولُ بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُمَّ اشْفِ عَبْدَكَ وَصَدِّقْ رَسُولَكَ بَعْدَ صَلَاةِ الصُّبْحِ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ فَلْيَقْتَمِسْ فِيهِ ثَلَاثَ غَمَسَاتٍ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فَإِنْ لَمْ يَبْرَأْ فِي ثَلَاثٍ فَخَمْسٍ وَإِنْ لَمْ يَبْرَأْ فِي خَمْسٍ فَسَبْعٍ فَإِنْ لَمْ يَبْرَأْ فِي سَبْعٍ فَتِسْعٍ فَإِنَّهَا لَا تُكَادُ تُجَاوِزُ تِسْعًا يَأْذَنَ اللَّهُ تَعَالَى. رواه الترمذي:

ثەوبان (خودای نازای بن) گوئی: پیغه‌مبەر (درویدی خودای لسه‌رین) فه‌رمووی: ئەگەر یه‌کێ له‌ ئیوه‌ تا دایگرت با تا‌که‌ی به‌ ئاو سارد بکاته‌وه‌و به‌ ئاو بیکوژینیت‌ه‌وه‌، چونکه‌ تا پارچه‌یه‌که‌ له‌ ئاگر گهرمیش به‌ ساردی چار ده‌کری، با تادار سێ روژ له‌ پاش نوێژی به‌یانی به‌ر له‌ گزنگی هه‌تاو بجیت‌ه‌ ئاو چه‌میکی ره‌وانه‌وه‌و روو بکاته‌ ره‌وانی ئاوه‌که‌و به‌ره‌و هاتنی ئاوه‌که‌ بێ و بلی: بسم الله اللهم اشف عبدك وصدق رسولك: ئە‌ی‌ خوایه‌! ئە‌م به‌نده‌ی خۆته‌ چاك بکه‌ره‌وه‌و ته‌واو خووشی بکه‌ره‌وه‌و فه‌رمووده‌که‌ی پیغه‌مبەر‌ه‌که‌ی خۆت به‌ راست بگی‌ره‌. ئینجا سێ جار خۆی له‌ ئاوه‌که‌ هه‌لب‌کی‌شی و خۆی تیا نو‌قم بکا، جا ئە‌گەر به‌ سێ روژ چاك نه‌بووه‌ با بیکا به‌ پینچ روژ، ئە‌گەر به‌ پینجیش چاك نه‌بووه‌ با بیکا به‌ هه‌وت روژ، ئە‌گەر به‌ هه‌وتیش هه‌ر چاك نه‌بووه‌ با بیکا به‌ نو‌ روژ، ئیتر به‌ فه‌رمانی خودای گه‌وره‌ له‌ نو‌ روژ ره‌ت نابێ (ت).

۲۹۹۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْعَيْنُ حَقٌّ. رواه الأربعة وزاد مسلم والترمذي: وَلَوْ كَانَ شَيْءٌ سَابِقَ الْقَدَرِ لَسَبَقْتُهُ الْعَيْنُ وَإِذَا اسْتَغْسِلْتُمْ فَاغْسِلُوا - وَبَيَّانُ الْغُسْلِ فِي حَدِيثِ أَحْمَدَ وَالنَّسَائِي وَابْنِ جَبَّانٍ كَالْآتِي: يَغْسِلُ الْعَائِنَ وَجْهَهُ وَيَدِيهِ إِلَى الْمَرْفَقَيْنِ وَمِنْ سِرْتِهِ إِلَى أَسْفَلِ جِسْمِهِ وَيُوضِعُ الْمَاءَ فِي قَدَحٍ وَيُصَبُّ عَلَى الْمَعِينِ عَلَى رَأْسِهِ وَظَهْرِهِ ثُمَّ يَكْفَأُ الْقَدَحَ فَيَبْرَأُ يَأْذَنَ اللَّهُ^(۴):

(۴) مسلم. طب: ۵۶۶۶، ۵۶۶۵. بخاري. طب. باب: العين حق: ۵۷۴۰.

ئەبو هورهیره (خودای ئی رازی بێ) له پیغه مبه ره وه (دیوودی خودای له سهرین) ده فره موئ: چاوی پیس راسته وهیه (ش/د/ت) ئیمامی موسلیم و ئیمامی تیرمیزی (غهرقی به حهری رهحه تی خوادبن و نهینه دهئ) ئەمه یان پتر کردووه: ئەگەر گریمان شتی وابووایه که دهست پیشکه ریی له چاره نووسی خودایی (قهزاو قه دهه) بکرایه چاوی پیس دهست پیشکه ریی ئی ده کردو دهیئ هگاوت چونکه چاوی پیس ئەوه نده کاریگهره جا ئەگەر دنیا بوو که سئ بوو به چاوتانه وه و داوایان ئی کردن که خۆتان بشۆرن بۆیان ئەوه خۆتان بشۆرن و له پاشا ئاوی خوشۆردنه که تان بکه ن به سهر ئەو که سه دا که بووه به چاوتانه وه، تاخودا شیفای بدا..

دهستووری ئەم خوشۆردنه ش به پئی ئەم فره مووده یی دواوه، که ئەحمه دو نه سائی و ئیبنو که بیان (رهزای خویان ئی بێ) گێراویانه ته وه ئاویه: چاوپیسکه که ده موچاوی و هه ردو دهستی هه تا هه ردو نانشکی و له شی له ناوکی به ره و خوار تا خواره وه ده شوئی و ئەو ئاوه چۆراویه ده که نه قاپیکه وه ده یکه ن به سهر سه رو پشتی ئەو که سه دا که بووه به چاویه وه، پاشان قاپه که ده مه ونخوون ده که نه وه، ئیتر به فره مانێ خودا چاوی نیی به چاوه بووه که خوش و چاک ده بیته وه.

۳۰۰ - قَالَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) كَانَ يُؤَمِّرُ الْعَائِشُ فَيَتَوَضَّأُ ثُمَّ يَغْتَسِلُ مِنْهُ الْمَعِينُ. رواه ابو داود.

عائیشه (خودای ئی رازی بێ) گوئی: جاران عاده ت وابوو: دهستووریان ده دا به چاوپیسکه ده سنوێژی ده گرت ئینجا به چاوه وه بووه که له و ئاوه خۆی ده شوئی (د-خودای ئی رازی بێ).

۳۰۱ - عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَأَى فِي بَيْتِهَا جَارِيَةً فِي وَجْهِهَا سَفْعَةٌ فَقَالَ: اسْتَرْقُوا لَهَا، فَإِنَّ بِهَا النَّظْرَةَ. رواه الشيخان^(۱).

(۱) بخاری، طب: ۵۷۳۹، مسلم، سلام: ۵۶۸۹.

ئوممو سه‌له‌مه (خودای ئی رازی بن) گوتی: جاری پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) له مائی من بوو، کچوله‌یه‌کی دی خه‌رکانه له دهمو چاوی هاتبوو، فهرمووی: چاوه‌زاری بۆ بکه‌ن، ئەمه بووه به چاوه‌وه! (ش).

۳۰۰۲- وَقَالَتْ أَسْمَاءُ بِنْتُ عُمَيْسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا): يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ وَلَدَ جَعْفَرٍ تُسْرِعُ إِلَيْهِمُ الْعَيْنُ أَفَأَسْتَرْقِي لَهُمْ فَقَالَ «نَعَمْ فَإِنَّهُ لَوْ كَانَ شَيْءٌ سَابِقَ الْقَدَرِ لَسَبَقْتُهُ الْعَيْنُ». رواه الترمذي ومسلم^(۷):

ئەسمای کچی عومه‌یس (خودای ئی رازی بن) گوتی: ئەه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! منداڵه‌کانی جه‌غفه‌ر به‌رچاوی‌ن و زوو ده‌بن به‌ چاوه‌وه‌ ئایا چاوه‌زارو نووشته‌یان بۆ بکه‌م؟ فهرمووی: ئا بۆیان بکه‌، له راستی‌دا گریمان شتی وا بووایه که ده‌ست پی‌شکه‌ریی له سه‌رنقیشت (قه‌ده‌ر- چاره‌نووس = قه‌زاو قه‌ده‌ر = خوانووس) بکه‌رایه‌ ئەوا چاوی پی‌س ده‌ست پی‌شکه‌ریی ئی ده‌کردو ده‌ستی خۆی ئی ده‌وه‌شاند! (ت/م).

٦٧) هه‌ندیک‌ی قریان فرنی و مه‌حله‌بی و که

۳۰۰۳- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّهَا كَانَتْ إِذَا مَاتَ الْمَيِّتُ مِنْ أَهْلِهَا فَاجْتَمَعَ لِذَلِكَ النِّسَاءُ، ثُمَّ تَفَرَّقْنَ، إِلَّا أَهْلَهَا وَخَاصَّتَهَا، أَمَرَتْ بِرُومَةٍ مِنْ ثَلْبِينَةٍ فَطُبِخَتْ، ثُمَّ صُبَّتْ عَلَى تَرِيدٍ ثُمَّ قَالَتْ كُلْنَ مِنْهَا فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: الثَّلْبِينَةُ مَجْمَعٌ لِفُؤَادِ الْمَرِيضِ، تَذْهَبُ بِبَعْضِ الْحُزَنِ. رواه الشيخان (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا)^(۱):

عائیشه (خودای ئی رازی بن) کاتی که‌سیکی ده‌مرد، ژنان که‌ لێی کۆ ده‌بوونه‌وه کاتی که‌ بل‌اوه‌یان ئی ده‌کردو ده‌مایه‌وه که‌س و کارو ده‌ستوو پی‌وه‌نده‌که‌ی خۆی، ده‌ستووری ده‌دا پر دیزه‌یی په‌ل‌ووله‌یان ده‌کردو ده‌یان

^(۷) مسلم. سلام: ۵۶۹۰.

^(۱) بخاری. اطعمه: ۵۴۱۷، ۵۶۸۹. مسلم. سلام: ۵۷۳۰. ترمذی. طب: ۳۰۳۹م.

کرد به‌سهر تریتدا، ئینجا به ژنه‌کانی ده‌گوت: له‌مه بخۆن، چونکه من خۆم ژنه‌وتوومه له پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌یفه‌رموو: په‌لووله به‌ری دل‌ی‌نه‌خۆش ده‌گری و ناوسکی ده‌حه‌وینیت‌ه‌وه‌و خه‌م و خه‌فه‌تیش هه‌نئ سووک ده‌کا! (ش).

۳۰۰۴ - وَعَنْهَا كَانَتْ تَأْمُرُ بِالتَّلِينِ لِلْمَرِيضِ وَلِلْمَحْزُونِ عَلَى الْهَالِكِ، وَكَانَتْ تَقُولُ إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: إِنَّ التَّلِينَ تَجِمُ فُرَادَ الْمَرِيضِ، وَتَذْهَبُ بَعْضُ الْحُزْنِ. رواه البخاري (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)^(۴):

دیسان له عایشه‌وه (خودای ئی رازی بن) ده‌ستووری ده‌دا که محله‌به‌ی بده‌ن به‌نه‌خۆش و به‌خه‌مبارئ که که‌سیکی ده‌مرئ، ده‌یگوت: له پیغه‌مبه‌رم بیست ده‌یفه‌رموو (دروودی خودای له‌سهرین): فرنی به‌ری دل‌ی نه‌خۆش ده‌گری و هه‌ناوی تی دینیت‌ه‌وه‌و خه‌م و خه‌فه‌تیش هه‌نئ ده‌ره‌وینیت‌ه‌وه‌و. (بوخاری - مزار مزار رحمتی ئی بن).

۳۰۰۵ - وَعَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا أَخَذَ أَهْلَهُ الْوَعَكُ أَمَرَ بِالْحَسَاءِ فَصَبَّحَ ثُمَّ أَمَرَهُمْ فَحَسَوْا مِنْهُ وَكَانَ يَقُولُ: إِنَّهُ لَيَرْتُو فُرَادَ الْحَزِينِ وَيَسْرُو عَنْ فُرَادِ السَّقِيمِ كَمَا تَسْرُو إِحْدَاكُنَّ الْوَسَخَ بِالْمَاءِ عَنْ وَجْهِهَا. رواه الترمذي.

دیسان گوتی: جاران که که‌سیکی هه‌زرت (دروودی خودای له‌سهرین) تا دایده‌گرت، هه‌زرت (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌ستووری ده‌دا ئارده‌وایان دروست ده‌کردو ده‌یفه‌رموو پیا‌یان که لیی بخۆن، وه دیه‌فه‌رموو: ئارده‌واو شو‌رباو به‌ری دل‌ی خه‌مبار ده‌گری و خه‌می دل‌ی نه‌خۆش لاده‌با، وه‌ک چۆن ئافره‌تی له ئیوه‌چلکی ده‌موچاوی به‌ناو بشو‌ری ئاوا (ت).

۳۰۰۶ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: إِنَّ خَيْرَ مَا تَدَاوَيْتُمْ بِهِ الْإِمْدُ فَإِنَّهُ يَجْلُو الْبَصَرَ وَيَنْبِتُ الشَّعْرَ. رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ. وَزَادَ التِّرْمِذِيُّ: وَكَانَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَكْحَلَةٌ يَكْتَحِلُ بِهَا عِنْدَ التَّوْمِ ثَلَاثًا فِي كُلِّ عَيْنٍ^(۴):

(۴) بخاری. طب: ۵۶۸۹، ۵۶۹۰.

→ (ب - ۳ ز - ۸۸ ل - ف - ۴) لی‌رانه‌دا ئه‌مه‌ی پتره: تیرمیذی (خودای ئی رازی
بن) ئه‌مه‌ی پتره: جاران پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) کلدانیکی هه‌بوو له‌کاتی
خه‌وتندا چاوی خو‌ی ئی دهرشت، هه‌رچاوه‌ی سی کلچوکی پیا ده‌هینا.

٦٨ هیتندیکی دیکه‌یان رو‌ن زه‌یتوون و سینه‌مه‌کیه

٣٠٠٧- عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَنْعَتُ الزَّيْتِ
وَالزُّرْسَ مِنْ ذَاتِ الْجَنْبِ^(١):

زه‌یدی کوپی ئه‌رقه‌م (خودای ئی رازی بن) گو‌تی: جاران پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای
له‌سهرین) رو‌ن زه‌یتوون و وهرس (گیازه‌عه‌ران) ی ده‌نواند بو‌ چاره‌ی نه‌خو‌شی
پالوو (ت-ص).

٣٠٠٨- وَعَنْهُ قَالَ: أَمَرْنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ تَسْدَأُوا مِنْ ذَاتِ
الْجَنْبِ بِالْقُسْطِ الْبَحْرِيِّ وَالزَّيْتِ^(٢):

دیسان گو‌تی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌ستووری ده‌دا پی‌مان که
بو‌ نه‌خو‌شی پالوو به‌ قوسطی به‌حری و رو‌ن زه‌یتوون خو‌مان ده‌رمان بکه‌ین
(ت-ص).

٣٠٠٩- عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ عُمَيْسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) سَأَلَهَا: بِمَ تَسْتَمْشِينَ. قَالَتْ: بِالشُّبْرَمِ. قَالَ: حَارٌّ جَارٌّ. قَالَتْ: ثُمَّ اسْتَمَشَيْتُ بِالسَّنَا.
فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَوْ أَنَّ شَيْئًا كَانَ فِيهِ شِفَاءٌ مِنَ الْمَوْتِ لَكَانَ فِي السَّنَا. رَوَى
الترمذي هذه الثلاثة:

ئه‌سمای کچی عومه‌یس (خودای ئی رازی بن) گو‌تی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای
له‌سهرین) پرسى لی‌م: به‌چی سکی خو‌ت ره‌وان ده‌که‌ی؟ عه‌رزیم کرد: به‌

(٤) بسند حسن.

(١) بسند حسن.

(٢) بسند غریب.

(شوبروم؟) فهرمووی: ئه‌وه زۆر گهرم و کهسکونه گوتی: له‌وه پاش به سینه‌مه‌کی خۆم ره‌وان ده‌کرد، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: ئه‌گهر مردن ده‌رمانی ببوایه سینه‌مه‌کی ده‌بوو به‌ ده‌رمانی (ت-سند غریب) شوبروم به‌ری گیا‌یه‌که وه‌ک ده‌نکه نوک وایه، ده‌کولئ و ئاوه‌که‌ی بو ده‌رمان ده‌خوئته‌وه - وه‌رگیر).

٦٩) یه‌کیکی تریان شیرو گمیزی وستره

٣٠١٠- (سبق في رقم: ٣ / مجلد ٣ / تسلسل ٨٨) (١).

٣٠١١- وَقَالَ الْحَجَّاجُ لَأَنْسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) حَدَّثَنِي بِأَشَدِّ عُقُوبَةٍ عَاقِبَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَحَدَّثَهُ بِهَذَا. (أي بهذا الحديث الذي سبق الرقم السابق) قَبْلَ الْحَسَنِ (البصري) تحديث أنس بهذا الحديث لهذا الظالم فَقَالَ: وَدِدْتُ أَنَّهُ لَمْ يُحَدِّثْهُ بِهَذَا. رواه البخاري والترمذي (٢):

حه‌ججاج گوتی به‌ ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بن): سه‌خترین تۆله‌یی که پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) سزای که‌سیکی پی دابن، چی بوو پیمی بلن؟ ئه‌نه‌سیش ئه‌م فهرمووده‌یه‌ی که له‌ پیشه‌وه‌ رویشته‌ گیرایه‌وه‌ بو، جا که ئه‌م باسو خواسه‌ گه‌یشته‌وه‌ به‌ شیخ هه‌سه‌نی به‌صری (خودای ئی رازی بن) گوتی: خۆزگه‌م ئه‌مه‌ی نه‌ده‌گیرایه‌وه‌ بو، چونکه ئه‌م کابرایه‌ سته‌م کاره‌ به‌ تپه‌ به‌هانه‌یی ری بو خوی خوش ده‌کا (ب).

٣٠١٢- وَسُئِلَ ابْنُ شِهَابٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ الْبَّانِ الْأَثْنِ (أَنْثَى الْحَمِيرِ) أَوْ مَرَارَةَ السَّبْعِ أَوْ أَبْوَالِ الْإِبِلِ. قَالَ: قَدْ كَانَ الْمُسْلِمُونَ يَتَدَاوُونَ بِهَا، فَلَا يَرَوْنَ بِذَلِكَ بَأْسًا. رواه البخاري (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَاللَّهُ أَعْلَمُ (٣):

(١) بخاري. طب: ٥٦٨٥.

(٢) بخاري. طب: ٥٧٨١.

(٣) بخاري. طب: ٥٧٨٠، ٥٧٨١.

بۆ تیمارکردن به شیرى ماکه‌رو زراوى دپنده‌و گمیزی و شتر له ئیبنو شه‌هاب پرسیار کرا گوتی: له راستیدا جاران موسولمانان ئه‌مانه‌یان بۆ دهرمان به‌کار ده‌هینا، وه به‌خراپیشیان دانه‌ده‌نا! (ب-رحمته‌ی ئیبن).

٧٠) یه‌کیکی تریان سووتوووه بۆ برین و زام: (ومنه الرمد للجروح)

٣٠١٣- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمَّا كُسِرَتْ عَلَى رَأْسِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْبَيْضَةُ، وَأُذِمَّتْ وَجْهَهُ، وَكُسِرَتْ رَبَاعِيَّتُهُ، كَانَ عَلَى يَخْتَلِفُ بِالْمَاءِ فِي الْمَجْنِ، وَقَاطِمَةُ تَغْسِلُ عَنْ وَجْهِهِ الدَّمَ، فَلَمَّا رَأَتْهُ يَزِيدُ عَلَى الْمَاءِ عَمَدَتِ إِلَى حَصِيرٍ فَأَحْرَقَتْهَا وَأَلْصَقَتْهَا عَلَى الْجُرْحِ فَرَقَأَ الدَّمَ. رواه البخاري والترمذي^(١):

سه‌هلی کوپی سه‌عد (خودای ئی رازی بئ) گوتی: له رۆژی هه‌راکه‌ی ئوحووددا که خووده‌که‌ی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) له‌سه‌ری دا شکاو خوین به‌ ده‌موچاویا هاته‌ خواره‌وه‌و ددانه‌ چوارینه‌ (روباعیه‌) که‌ی له‌ ریزی لای راستی له‌ خواره‌وه‌ شکا، عه‌لی له‌ قه‌لغانیکا ئاوی ده‌هینا و فاطیمه‌یش خوینه‌که‌ی دشوری، جا فاطیمه‌ (خودای ئی رازی بئ) که‌ روانی خوینه‌که‌ به‌ ئاوه‌که‌ زۆر تر ده‌بی، چوو پرزۆلی هه‌سیری هینا و سووتاندی و کردی به‌ سووتوو، وه‌نای له‌ سه‌ر زامه‌که‌، ئیتر خوینه‌که‌ی وه‌ستایه‌وه‌ (ب/ت).

٧١) هه‌ندیکی تریان هه‌یارو روطابه‌ بۆ قه‌له‌وه‌بون، یا ترۆزی و روطابه‌:

ومنه القاء والرطب للسمنة

٣٠١٤- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: أَرَادَتْ أُمِّي أَنْ تُسَمِّنَنِي لِذُخُولِي عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَمْ أَقْبَلْ عَلَيْهَا بِشَيْءٍ مِمَّا تُرِيدُ حَتَّى أَطْعَمَنِي الْقِثَاءَ بِالرُّطَبِ فَسَمِنْتُ عَلَيْهِ كَأَحْسَنِ السَّمَنِ. رواه أبو داود والنسائي.

^(١) بخاري. طب: ٥٧٢.

عائیشه (خودای فی رازی بن) گوتی: دایکم گه‌لی هه‌ولی دا له‌گه‌لما که توژی قه‌له‌وم بکاته‌وه تا به بووکی بم بهن بو پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) به‌لام هیچ سوودی نه‌بوو بووم و قه‌له‌و نه‌بووم تا تروژی و خورمای تازه‌ی دهرخوارد دام، ئیتر زورباش پیی قه‌له‌و بووم (د/ن).

۷۲) تیمارکردن به‌شتی هه‌رام دروست نیه: (لا یجوز التداوی بالحرام)

۳۰۱۵- → (ب-۴ ز-۲۵ ف-۸ ل-۸۷ ج/۱)^(۱).

۳۰۱۶- → (ب-۴ ز-۴۹ ف-۳ ل-۱۶ ج/۱)^(۲).

۳۰۱۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الدَّوَاءِ الْخَبِيثِ. رواه ابو داود والترمذي.

ئه‌بو هورهیره (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) ریگه‌ی تیمارکردن به‌درمانی پیسی نه‌ده‌دا (د/ت).

۳۰۱۸- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ الدَّاءَ وَالدَّوَاءَ وَجَعَلَ لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءً فَتَدَاوَوْا وَلَا تَدَاوَوْا بِحَرَامٍ.

ئه‌بو دهردا (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: خودا هه‌م دهردو هه‌م دهرمانی داناوه، وه هه‌ر دهردی دهرمانیکی بو داناوه، که‌واته خو‌تان دهرمان بکه‌ن، به‌لام به‌شتی هه‌رام خو‌تانم دهرمان مه‌که‌ن! (د).

۳۰۱۹- وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: مَا أَبَالِي مَا أَتَيْتُ إِنْ أَنَا شَرِبْتُ تَرِيًّا أَوْ تَعَلَّقْتُ تَمِيمَةً أَوْ قُلْتُ الشَّعْرَ مِنْ قَبْلِ نَفْسِي. رواهما أبو داود. والله أعلى وأعلم:

^(۱) مجلد/ ۴ ل/ ۸۷ چاپی یه‌که‌م. ژماره/ ۲۷۴۳ چاپی دووهم.

^(۲) مجلد/ ۴ ل/ ۱۶ چاپی یه‌که‌م. ژماره/ ۲۵۷۷ چاپی دووهم.

ثیبنو عومهر (خودایان ئی رازی بن) گوتی: ژنه‌وتم له پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌یفه‌رموو: نه‌گهر من تریاق بخۆم و نووشته‌هه‌لبگرم و خۆم شیعوو هه‌لبه‌ست دابنیم ئیتر هه‌رچی خراپه‌ی تریش هه‌یه بیکهم ده‌ربه‌ست نایه‌م (د).

۷۳) به‌شی سییه‌م: باسی نووشته‌و دوعا

الفصل الثالث: فی الرقی

۳۰۲۰- عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا نَرْقِي فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ تَرَى فِي ذَلِكَ فَقَالَ: اغْرِضُوا عَلَى رِقَاكُمْ لَا بَأْسَ بِالرَّقِيِّ مَا لَمْ يَكُنْ فِيهِ شِرْكٌ. رواه مسلم وأبو داود^(۱):

عه‌وفی کوپی مالیک (خودای ئی رازی بن) گوتی: جاران له‌سهر ده‌می نه‌زانیدا دوعاو نووشته‌مان ده‌کرد، جا عهرزی پیغه‌مبه‌رمان کرد (درویدی خودای له‌سهرین): نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! بو‌ئهم بابته‌تو چی ده‌فه‌رموو؟ فه‌رموو: نه‌و نووشته‌و دوعایانه‌ی ده‌یانکه‌ن کامانه‌ن نیشانمیان بده‌ن، هه‌ر دوعاو، نووشته‌یی قسه‌و باسی شیرک و بته‌هرستی تیا نه‌بی و بو‌نی فره‌خوایی ئی نه‌یی قه‌ی نا‌کا (م/د).

۳۰۲۱- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَدَعْتُ رَجُلًا مِنَّا عَقْرَبَ وَنَحْنُ جُلُوسٌ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَقِي؟ قَالَ: مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَنْفَعَ أَخَاهُ فَلْيَفْعَلْ^(۲):

جایر (خودای ئی رازی بن) گوتی: جاری له‌خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا بووین، دوو پیشکی دای به‌پیاوی‌کمانه‌وه، کابرایی گوتی: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! نووشته‌ی بو‌یکهم؟ فه‌رموو: هه‌ر که‌سیکتان ده‌توانی سوود به‌براده‌ریکی خۆی بگه‌یه‌نی با دریفی ئی نه‌کا (م).

(۱) مسلم. سلام: ۵۶۹۶. أبو داود. طب: ۲۸۸۶.

(۲) مسلم. سلام: ۵۶۹۱.

۳۰۲۲- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ لِي خَالَ يَرْقِي مِنَ الْعُقْرَبِ فَهَيَّي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّكَ نَهَيْتَ عَنِ الرُّقَى وَأَنَا أَرْقِي مِنَ الْعُقْرَبِ. فَقَالَ: مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَنْفَعَ أَخَاهُ فَلْيَفْعَلْ. رواهما مسلم^(۳):

ديسان گوتی: لاله‌یه‌که‌م هه‌بوو دوعای دوویشکی ده‌کرد، که پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) هات عهرزی کرد: ئه‌ی ره‌وانه‌کراوی خودا! ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری یه‌زادنی پاک! تو نووشته و دوعات قه‌ده‌غه کردووو منیش نووشته‌ی دوویشک ده‌که‌م؟ فه‌رمووی: هر که‌سه‌تان چه‌نده، ده‌توانی سوودی هه‌بی بۆ برای ئایینی خوی باسوودی هه‌بی بۆی (م).

۳۰۲۳- وَقَالَتِ الشَّافَاءُ بِنْتُ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) دَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَنَا عِنْدَ حَفْصَةَ فَقَالَ لِي « أَلَا تُعَلِّمِينَ هَذِهِ رُقِيَةَ النَّمْلَةِ كَمَا عَلَّمْتِهَا الْكِتَابَةَ. رواه أبو داود وأحمد والحاكم وصححه^(۴):

شیفای کچی عه‌بوللا (خودای ئی‌رازی بن) گوتی: من له‌لای حه‌فصه بووم، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) هات بۆ لام، فه‌رمووی پیم: بۆچی نووشتووی می‌کوته‌ش فی‌ری ئه‌مه‌ناکه‌ی وه‌ک فی‌ری نووسینت کردووو * (د/ئه‌حمه‌د/حاکم:ص).

۳۰۲۴- وكانت نساء العرب ترقى مرض النملة بهذه الكلمات: العروس تحتفل وتختضب وتكتحل وكل شيء تفتعل غير ألا تعصى الرجل. رواه أبو داود.

(۳) مسلم. سلام: ۵۶۹۳.

(۴) صحيح عند الحاكم.

* ئه‌مه‌ده‌لیل و به‌لگه‌یه‌کی زۆر به‌هیزو رۆشنه له‌سه‌ر ئه‌وه که دروسته ژن فی‌ری خوینده‌واری و نووسین و خویندنه‌وه ببی، به‌لگوو سوننه‌ته چونکه ئه‌وته پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ره‌زای له‌سه‌ره ته‌قدیری کردووو، له‌راستی دا ره‌فتاری شیرین له‌ئافره‌تا به‌سه‌نده نه‌ک نه‌خوینده‌واری و بی سه‌وادی. (وه‌رگێڕ)

جاران ژنانی عه‌ره‌ب به‌م وشانه نووشته‌ی نه‌خووشی می‌کوته (نه‌مله‌)یان ده‌کرد: (العروس تحتفل وتختضب وتکتحل وکل شیء تفعل غیر ألا تعصى الرجل): بویک ئاهه‌نگ ده‌گی‌ری‌و، خه‌نه‌به‌ندان و سوورو سپیاو ده‌کا، چاویش ده‌ری‌ژی، هه‌رچی تری به‌دل بی ده‌یکا، به‌س بی گوئی می‌ردی ناکا! (د) وه‌ک له‌هه‌دیسه‌که‌ی پیش ئه‌م هه‌دیسه‌وه ده‌رده‌که‌وی پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌س‌رین) ره‌زای له‌سه‌ر ئه‌م نووشته‌ی می‌کوته‌یه هه‌بوه، بویه منیش به‌دوعام داناو ده‌قه عه‌ربیه‌که‌یم له‌گه‌ل دا نووسی (وه‌رگی‌ر).

۳۰۲۵- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَخَّصَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الرُّقِيَةِ مِنَ الْعَيْنِ وَالْحُمَةِ وَالْتَّمَلَةِ. رواه الأربعة^(۱).

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بن) گو‌تی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌س‌رین) ری‌گه‌ی داوین که چاوه‌زارو ده‌مبه‌ستی مارو دوو‌پشک و جرو جا نه‌وه‌ری زه‌هردارو نووشته‌ی می‌کوته بکه‌ین (ش/د/ت-خودایان ئی رازی بن).

۷۴) وشه‌کانی دوعاو نووشتی: (کلمات الرقی)

۳۰۲۶- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّهُ قَالَ: لِثَابِتٍ حِينَ قَالَ لَهُ اشْتَكَيْتُ: أَلَا أَرْقِيكَ بِرُقِيَةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ بَلَى. قَالَ: اللَّهُمَّ رَبَّ النَّاسِ مُذْهِبَ الْبَاسِ اشْفِ أَلْتَ الشَّافِيَ لَا شَافِيَ إِلَّا أَلْتَ، شِفَاءً لَا يُغَادِرُ سَقَمًا. رواه الأربعة^(۱).

ثابیت گو‌تی: به‌ئه‌نه‌س (خودایان ئی رازی بن): نه‌خووشم، ئه‌ویش گو‌تی: بابه‌ دوعاکه‌ی پیغه‌مبه‌ر خو‌ی (درویدی خودای له‌س‌رین) دوعات بو‌بکه‌م، گو‌تی: بفه‌رموو، ئه‌نه‌س گو‌تی: (اللَّهُمَّ رَبَّ النَّاسِ مُذْهِبَ الْبَاسِ اشْفِ أَلْتَ الشَّافِيَ لَا شَافِيَ إِلَّا أَلْتَ، شِفَاءً لَا يُغَادِرُ سَقَمًا): ئه‌ی خودای من! ئه‌ی په‌روه‌دگاری هه‌رچی ئاده‌میزاده! ئه‌ی لابه‌ری ئیش و ئازار! شیفای بده‌و خووش و چاکی بکه‌روه‌ه،

^(۱) مسلم. سلام: ۵۶۸۸. ترمذی. طب: ۲۰۵۶، ۲۰۵۷.

^(۱) بخاری. مرضی: ۵۶۷۵، ۵۷۴۲، ۵۷۵۰. مسلم. سلام: ۵۶۷۱ - ۵۶۷۵.

شیفاده‌ری به‌راستی هەر خۆتیت و خۆشبوونه‌وه هەر به دهستی تۆیه، بێجگه له تۆ شیفاده‌ری تر نیه نه‌گه‌ر خواستی تۆی له‌سه‌ر نه‌بی ده‌رمان و نوشتی پاره‌ نا‌کا شیفایه‌کی ته‌واوی وا که هیچ ده‌ردی نه‌هێلێ! (ش/د/ت-خودیان ئی رازی بێ).

۳۰۲۷- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُعَوِّدُ بَعْضَ أَهْلِهِ، يَمْسَحُ بِيَدِهِ الْيُمْنَى وَيَقُولُ: اللَّهُمَّ رَبَّ النَّاسِ أَذْهَبِ الْبَاسَ، اشْفِهِ وَأَلِّتَ الشَّافِي، لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ، شِفَاءٌ لَا يُغَادِرُ سَقَمًا. رواه الشيخان^(۲):

عائیشه (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) که دوعای بۆیه‌کی له‌ که‌س و کاری خۆی ده‌کرد، ده‌ستی راستی ده‌هینا به‌سه‌ر جه‌سته‌ی نه‌خۆشه‌که‌داو ده‌یفه‌رموو: (اللَّهُمَّ رَبَّ النَّاسِ أَذْهَبِ الْبَاسَ، اشْفِهِ وَأَلِّتَ الشَّافِي، لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ، شِفَاءٌ لَا يُغَادِرُ سَقَمًا) (ش).

۳۰۲۸- وَعَنْهَا قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا اشْتَكَى مِنَّا إِنْسَانٌ مَسَحَهُ بِيَمِينِهِ ثُمَّ قَالَ: أَذْهَبِ الْبَاسَ... إِلَى آخِرَةٍ، فَلَمَّا مَرَضَ وَكُنْتُ أَخَذْتُ بِيَدِهِ لِأَصْنَعَ بِهِ نَحْوَ مَا كَانَ يَصْنَعُ فَانْتَزَعَ يَدَهُ مِنِّي ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَاجْعَلْنِي مَعَ الرَّفِيقِ الْأَعْلَى. قَالَتْ فَذَهَبَتْ أَنْظَرُ فَإِذَا هُوَ قَدْ قَضَى. رواه مسلم^(۳):

ديسان گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) ده‌ستووری وابوو، کاتی که‌سی له‌ئیمه‌ ئازاریکی ببوایه ده‌ستی راستی ده‌هینا به‌ شوینی ئازاره‌که‌داو ده‌یفه‌رموو: (أَذْهَبِ الْبَاسَ... إِلَى آخِرَةٍ) جا کاتی خۆی نه‌خۆش که‌وت و ده‌رده‌که‌ی گران بوو ده‌ستیم گرت تا له‌سه‌ر شیوه‌ی جارانی خۆی نه‌و دوعایه‌ی بۆ بکه‌م که‌ نه‌و جارانی ده‌یکرد بۆ ئیمه‌ که‌چی ده‌ستی خۆی له‌ ده‌ستم راپه‌سکاند، له‌ پاشا فه‌رمووی: خودایه‌ لیم خۆشبه‌و شادم که‌ به‌ دیداری هاوڕێی هه‌ره‌ پایه‌بڵندو بمه‌ره‌وه‌ بۆ ناو یارانی نه‌نجومه‌نی بالا

(۲) بخاری. مرضی: ۵۶۷۵. مسلم. سلام: ۵۶۷۳.

(۳) مسلم. سلام: ۵۶۷۸، ۵۶۷۱.

(مه‌له‌ئولئه‌علا) که وان له په‌نا‌ی خو‌تا ئیتر که سه‌رنج‌مدا روانیم وا گیانی پاکی سپاردو فه‌رمانی هه‌قی به‌جی هی‌نا (م).

۳۰۲۹- وَعَنْهَا قَالَتْ: كَانَ إِذَا اشْتَكَى إِنْسَانُ الشَّيْءِ مِنْهُ أَوْ كَانَتْ بِهِ قَرْحَةٌ أَوْ جَرَحٌ قَالَ النَّبِيُّ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَصْبِغُهُ هَكَذَا وَوَضَعَ سُفْيَانُ سَبَابَتَهُ بِالْأَرْضِ ثُمَّ رَفَعَهَا. بِاسْمِ اللَّهِ تُرْبَةُ أَرْضِنَا بِرِيقَةٍ بَعْضُنَا لِيُشْفَى بِهِ سَقِيمُنَا بِإِذْنِ رَبِّنَا. رواه الثلاثة والنسائي^(۴):

دیسان گوتی: ئەگەر کەسێ ئیشتی، ئازاریکی ببوایه، یاخود برینێ یا زامیکی پیوه بوایه، پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەربێ) به‌ په‌نجە‌ی ئا‌وای ده‌کردو ئینجا هه‌لی ده‌گرت‌ه‌وه‌و ده‌یفه‌رموو: ئیمامی نه‌وه‌وی (خوداپایه‌ به‌زی کا) ده‌لی: پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەربێ) ئەنگوشتی شایه‌تمانی به‌ تفی خو‌ی ته‌ر ده‌کردو ده‌ینایه‌ سه‌ر خا‌ک و په‌نجە‌ی هه‌ندێ خو‌لی پیوه ده‌لکا، ئەوجا په‌نجە‌ی به‌ خو‌ل و ته‌پراییه‌که‌ی ده‌می‌ه‌وه‌ ده‌هینا به‌سه‌ر شوینی ئازاره‌که‌داو له‌و کاته‌دا ئەم نزایه‌ی ده‌خویندو ده‌یفه‌رموو: بِاسْمِ اللَّهِ تُرْبَةُ أَرْضِنَا بِرِيقَةٍ بَعْضُنَا لِيُشْفَى بِهِ سَقِيمُنَا بِإِذْنِ رَبِّنَا: به‌ به‌ره‌که‌تی نا‌وی خودای گه‌وره‌ د‌و‌عات بو‌ ده‌که‌م، ئەمه‌ خاکی زه‌وی خو‌مانه‌ له‌گه‌ل ته‌پراییه‌ی ده‌می موسو‌ل‌مانی له‌ خو‌مان، به‌ فه‌رمانی په‌روه‌رد‌گارمان ده‌بی به‌ چاره‌و ده‌رمان بو‌ نه‌خو‌شمان (ش/د/ن-خودایان ئی زای بێ).

۳۰۳۰- وَعَنْهَا قَالَتْ: كَانَ إِذَا اشْتَكَى رَسُولُ اللَّهِ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَقَاهُ جَبْرِيلُ قَالَ بِاسْمِ اللَّهِ يُبْرِيكَ وَمِنْ كُلِّ دَاءٍ يَشْفِيكَ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ وَشَرِّ كُلِّ ذِي عَيْنٍ. رواه مسلم^(۵):

دیسان گوتی: جارێ ئەگەر پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەربێ) ئیشتی، ئازاریکی هه‌بوایه، جو‌برائیل (سه‌لام و دروودی خودای مه‌زنی له‌سەربێ) نزای بو‌ ده‌کرد، ده‌یفه‌رموو: بِاسْمِ اللَّهِ يُبْرِيكَ وَمِنْ كُلِّ دَاءٍ يَشْفِيكَ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ وَشَرِّ كُلِّ ذِي عَيْنٍ: به‌نا‌وی خودا، خو‌ی خو‌شت ده‌کاته‌وه‌، وه‌ له‌ هه‌موو ده‌ردی شیفات

(۴) بخاری. طب: ۵۷۴۵، ۵۷۴۶. مسلم. سلام: ۵۶۸۳. أبو داود. طب: ۲۸۹۵.

(۵) مسلم. سلام: ۵۶۶۳.

دهداو چاره‌ی هه‌موو نه‌خوشینیکت بۆ ده‌کا، وه له زیانی نه‌و هه‌سوودانه‌ی که هه‌سوودی به‌خه‌لک ده‌به‌ن په‌نات ده‌دا، وه له زیانی هه‌موو چاوپیسانی به‌دورت ده‌گری! (م).

۳۰۳۱- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ جَبْرِيلَ أَمَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ اشْتَكَيْتَ؟ فَقَالَ: نَعَمْ. قَالَ: بِاسْمِ اللَّهِ أَرْقِيكَ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ يُؤْذِيكَ مِنْ شَرِّ كُلِّ نَفْسٍ أَوْ عَيْنٍ حَاسِدٍ اللَّهُ يَشْفِيكَ بِاسْمِ اللَّهِ أَرْقِيكَ. رواه مسلم والترمذي^(۶).

ئه‌بو سه‌عید (خودای ئی رازی بن) گوته‌ی: جوبرائیل (درویدی خودای له‌سهرین) هاته‌ی لای هه‌زهرته‌ی پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) پیی فه‌رموو: نه‌خوشیت؟ فه‌رموو: به‌لئ پیی فه‌رموو: بِاسْمِ اللَّهِ أَرْقِيكَ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ يُؤْذِيكَ مِنْ شَرِّ كُلِّ نَفْسٍ أَوْ عَيْنٍ حَاسِدٍ اللَّهُ يَشْفِيكَ بِاسْمِ اللَّهِ أَرْقِيكَ: به‌پیروزی ناوی خودا نزاو بۆ ده‌که‌م، که په‌نات بدات له‌ئیش و ئازاری هه‌موو شتی که ئازارت ده‌دا، وه‌بت پاریزی له‌زیانی هه‌موو که‌سی، وه‌بیچاوینی بی له‌چاوی پیسی هه‌سوود! خودا شیفات ده‌داو چاره‌ی ده‌ردت ده‌دا، به‌پیروزی ناوی خودا نووشته‌و دوعات بۆ ده‌که‌م (م/ت-خودایان ئی رازی بن).

۳۰۳۲- عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّهُ شَكَاَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَجَعًا يَجِدُهُ فِي جَسَدِهِ مِنْذُ أُسْلِمَ. فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ضَعْ يَدَكَ عَلَى الَّذِي تَأْلَمُ مِنْ جَسَدِكَ وَقُلْ بِاسْمِ اللَّهِ. ثَلَاثًا. وَقُلْ سَبْعَ مَرَّاتٍ أَعُوذُ بِاللَّهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَحْجَدُ وَأَحَازِرُ. رواه مسلم وأبو داود والترمذي ولفظهما: أَتَيْتَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَبِى وَجَعٌ قَدْ كَادَ يُهْلِكُنِي فَقَالَ: امْسَحْهُ بِمِمينِكَ سَبْعَ مَرَّاتٍ وَقُلْ أَعُوذُ بِعِزَّةِ اللَّهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَحْجَدُ». قَالَ فَفَعَلْتُ ذَلِكَ فَأَذْهَبَ اللَّهُ عِزًّا وَجَلًّا مَا كَانَ بِي فَلَمْ أَزَلْ أَمُرُ بِهِ أَهْلِي وَغَيْرَهُمْ^(۷).

عوسمانی کوپی ئه‌بولعاص (خودایان ئی رازی بن) عه‌رزی پیغه‌مبه‌ری کرد (درویدی خودای له‌سهرین): که ئه‌وه‌تی موسولمان بووم ئازاری له‌جه‌سته‌مدا په‌یدا

(۶) مسلم. سلام. ۵۶۶۴، ۵۶۶۳.

(۷) مسلم. السلام: ۵۷۰۱. أبو داود. طب: ۳۸۹۱. ترمذي. طب: ۲۰۸۰.

بووه، پیغه‌مبیریش (دروودی خودای له‌سربین) پیی فهرموو: ده‌ستت دانئی له‌سه‌ر ئه‌و شوینه‌ی له‌شت که دیشئی و سئی جار بلئی: بِاسْمِ اللَّهِ، وه‌ حه‌وت جار بلئی: أَعُوذُ بِاللَّهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَجِدُ وَأُحَازِرُ: په‌نا ده‌گرم به‌ خوداو به‌ ته‌وانایی ئه‌و له‌ زیانی ئه‌م ئازاره‌ی که هه‌ستی پیی ده‌که‌م و مه‌ترسیم لیی هه‌یه (م/د/ت) گفته‌ی (د) و (ت) ئاوايه: ژانیکم له‌گه‌ل دابوو، ئه‌وه‌نده‌ی نه‌مايوو که بمکوژی، جا چوومه لای پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سربین) فهرمووی: حه‌وت جار ده‌ستی راستتی به‌سه‌ردا به‌ینه‌و هه‌موو جارئی له‌گه‌لیا بلئی: أَعُوذُ بِعِزَّةِ اللَّهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَجِدُ: په‌نا ده‌گرم به‌ گه‌وره‌یی و ده‌سته‌لات و ته‌وانایی خودا له‌ زیانی ئه‌م ئیشه‌ی که هه‌ستی پیی ده‌که‌م گوئی: که ئه‌وه‌م کرد ئیتر خودا ئه‌و ژانه‌ی له‌کوئل خستم، ئیتر منیش له‌وساوه‌ که‌س و کاری خووم و خه‌لکی تریش راده‌سپیژم که‌وا بکه‌ن.

۳۰۳۳ - عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يُعَلِّمُهُمْ مِنَ الْفَزَعِ كَلِمَاتٍ أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ غَضَبِهِ وَشَرِّ عِبَادِهِ وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَأَنْ يَخْضَرُونَ. وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرِو يُعَلِّمُهُنَّ مَنْ عَقَلَ مِنْ بَنِيهِ وَمَنْ لَمْ يَعْقِلْ كَتَبَهُ فَأَعْلَقَهُ عَلَيْهِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالْحَاكِمُ وَأَحْمَدُ - وَلَفْظُ التِّرْمِذِيِّ عَلَى مَا هُوَ فِي الشَّرْحِ - وَمَنْ لَمْ يَبْلُغْ مِنْهُمْ كِتَابَهَا فِي صَكٍّ ثُمَّ عَلَّقَهَا فِي عُنُقِهِ^(۸):

عه‌مری کوپی شوعه‌یب له‌ باوکیه‌وه له‌ بابایه‌وه (خودایان ئا‌ رازی بن) گوئی: جارن پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سربین) بو چاری تووقین و ترسان ئه‌م وشانه‌ی فیژ ده‌کردین: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ غَضَبِهِ وَشَرِّ عِبَادِهِ وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَأَنْ يَخْضَرُونَ: په‌نا ده‌گرم به‌ وشه‌ ته‌واوه‌کانی خودا که هه‌یج خه‌وش و که‌م و کووپیه‌کیان نیه‌ له‌ خه‌شم و عه‌زه‌بی خوئی و له‌ زیان و وه‌زن و شه‌ری به‌نده‌کانی و له‌ سیخورمه‌دان و خته‌دانی شه‌یتانان بو ئه‌وه‌ی هه‌لم بده‌ن و له‌

(۸) رواه أصحاب السنن بسند حسن (تاج/ ۵ ص ۱۳۷ حاشیة رقم: ۸) - مترجم.

خشته‌م ببه‌ن وه په‌نا ده‌گرم به‌خودا له‌وه‌یش که به‌هیچ جوړی شه‌یاتینی توخنم بکه‌وی! ده‌ستووری ئیبنو عه‌مر (خودایان ئی رازی بن) وابوو ئه‌م وشانه‌ی فی‌ری ئه‌و کوپانه‌ی خو‌ی ده‌کرد که فامیان کردبو‌وه، ئه‌وانه‌شیان که هیشتا فامیان نه‌کردبو‌وه دینووسین و ده‌یکرد به‌نوشته‌و ده‌یکرده ملیان! (د/ت/حاکم/ئه‌حمده) گفته‌ی (ت): ئه‌وانه‌شیان که ره‌سیده (بالق) نه‌بو‌وبون له‌پسو‌وله‌یی ده‌ینووسی و ده‌یکرده گهرندیان!

۳۰۳۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُعَوِّذُ الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ يَقُولُ: أَعِذْكُمْ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ لَأَمَةٍ ثُمَّ يَقُولُ: كَانَ أَبُوكُمْ (إِبْرَاهِيمُ) يُعَوِّذُ بِهِمَا إِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ. رواه أبو داود والترمذي بسند صحيح^(۹):

ئیبنو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بن) گو‌تی: پیغه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌ربن) دوعای بی‌چاوینی و نزا‌ی نا‌گاداری و چاوه‌زاری بو‌حه‌سه‌ن و حوسه‌ین (درو‌د مه‌لات و سه‌لام له‌سه‌ر با‌پیره‌یان و نه‌نکیان و با‌وک و دایکیان و خزیان بن) به‌م شی‌وه‌یه ده‌کرد ده‌یفه‌رموو: أَعِذْكُمْ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ لَأَمَةٍ: له‌په‌نای وشه‌ته‌واوه‌کانی خودا دابن، دو‌ور بن له‌زیانی هه‌موو شه‌یتانی، وه‌خودا بتانپاریزی له‌وه‌زه‌نی هه‌موو مارو می‌رووو گه‌زنده‌یی، وه‌بی‌چاوینی بن له‌هه‌موو چاو‌یکی پی‌سی تاوانبار وه‌حه‌ززه‌ت (درو‌دی خودای له‌سه‌ربن) ده‌یفه‌رموو: باب‌ه‌گه‌وره‌شتان ئی‌براهیم له‌کاتی خو‌ی دا به‌م وشانه‌ی دوعای حی‌فظ و چاوه‌زاری ده‌کرد بو‌ئیس‌ماعیل و ئیس‌حاق (درو‌دی خودایان له‌سه‌ربن) (د/ت-س/ص).

۳۰۳۵- وَجَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لِدِغْتُ اللَّيْلَةَ فَلَمْ أَكُنْ حَتَّى أَصْبَحْتُ. قَالَ: مَاذَا؟ قَالَ: عَقَرْتُ. قَالَ: أَمَا إِنَّكَ لَوْ قُلْتَ حِينَ

أَمْسَيْتَ أَغُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ لَمْ تَضُرَّكَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ. رواه أبو داود والنسائي بسند حسن^(۱۰):

پیاوئ هاته لای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) عه‌رزیکرد: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌م شه‌و شت دای پیغه‌وه ئیتر له تاو ئیشی تا به‌یانی نه‌نووستم. فه‌رمووی: چی پیوه‌ی دای؟ گوتی: دوو پشتک فه‌رمووی: ئه‌دی ئه‌گه‌ر له‌کاتی ئیواره‌دا بتگوتبایه: أَغُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ: په‌نا ده‌گرم به وشه ته‌واوه‌کانی خودا له زیانی ئه‌وه‌ی که خودا خو‌ی دروستی کردووه ئه‌گه‌ر ئه‌م نزایه‌ت بخویندبایی مه‌گه‌ر چه‌زی خودای له‌سهر بوايه ده‌نا زیانی نه‌ده‌بوو بو‌ت (د/ن-س/ح).

۳۰۳۶ - وَكَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُعَلِّمُهُمْ مِنَ الْخُمَى وَمِنَ الْأَوْجَاعِ كُلِّهَا أَنْ يَقُولَ: بِسْمِ اللَّهِ الْكَبِيرِ أَغُوذُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ مِنْ شَرِّ كُلِّ عِرْقٍ نَعَّارٍ وَمِنْ شَرِّ حَرِّ النَّارِ. رواه الترمذي. والله أعلى أعلم.

جاران پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) یاران‌ی خو‌ی فیر ده‌کرد که بو‌تاو هه‌موو ئازاریکی تریش بلین: (بِسْمِ اللَّهِ الْكَبِيرِ أَغُوذُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ، مِنْ شَرِّ كُلِّ عِرْقٍ نَعَّارٍ وَمِنْ شَرِّ حَرِّ النَّارِ): به پیروزی ناوی خودای گه‌وره، په‌نا ده‌گرم به خودای مه‌زن، له شه‌رو ئیش و ئازاری ئه‌و ده‌مارانه که ده‌که‌ونه پل لیدان و فرته‌ فرت، وه له شه‌رو ئیش و ئازاری گه‌رمایی ئاگری تاو تی (ت-ره‌زای خودای فی‌بین).

۷۵) نوشته‌کردن به نایه‌تی قورنان دروسته! هه‌روه‌ها دروسته‌ سهر قه‌له‌مانه‌شی له‌سهر وه‌ربگیری! : (الرقية بالقرآن وجواز الاجرة عليها)

۳۰۳۷ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا مَرِضَ أَحَدٌ مِنْ أَهْلِهِ نَفَثَ عَلَيْهِ بِالْمُعَوِّذَاتِ. وَفِي رِوَايَةٍ كَانَ إِذَا اشْتَكَى يَقْرَأُ عَلَى نَفْسِهِ

بِالْمُعَوَّذَاتِ وَيَنْفُثُ فَلَمَّا مَرَضَ مَرَضَهُ الَّذِي مَاتَ فِيهِ، جَعَلْتُ أَلْفُثُ عَلَيْهِ وَأَمْسَحُ عَنْهُ يَدِي
نَفْسِهِ لِأَنَّهَا كَانَتْ أَعْظَمَ بَرَكَهٍ مِنْ يَدِي. رواه الثلاثة^(۱):

عائیشه (خودای نِ رازی بن) گوئی: جاران که سیکی پیغه‌مبهر (درویدی خودای
له‌سربن) که نه‌خوش ده‌کوت، ئەم سوورەتانه‌ی به‌سهردا ده‌خویند: سوورەتی
(قل أعوذ برب الفلق) و سوورەتی (قل أعوذ برب الناس) و سوورەتی (قل هو الله)
له پاشا به‌ته‌پایی دەمی پفی ئی ده‌کرد، له گێرانه‌وه‌یه‌کا: جاران پیغه‌مبهر
(درویدی خودای له‌سربن) که خوی نه‌خوش ده‌کوت سوورەتی (قل هو الله) و
سوورەتی (قل أعوذ برب الفلق) و سوورەتی (قل أعوذ برب الناس) ی به‌سهر
خویدا ده‌خویندو له پاشا به‌ته‌پیی دەمی پفی له خوی ده‌کرد، به‌لام له‌و
نه‌خوشییه‌دا که تیادا وه‌فاتی کرد که نه‌خوش کهوت، من خۆم سوورەته‌کانم
به‌سهریدا ده‌خویندو ئینجا به‌ته‌پایی دەم فووم ئی ده‌کرد، وه‌ئێ ده‌ستی
پیغه‌مبهر خۆیم هه‌ل ده‌گرت و ده‌مه‌ینا به‌سهر جه‌سته‌ی خویدا، له‌به‌ر ئەوه‌ی
که ده‌ستی ئەو که‌ئێ گه‌ئێ له‌ ده‌ستی من به‌پیت و فەپو به‌ره‌که‌تتر بوو! (ش/د).

۳۰۳۸ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَتَعَوَّذُ
مِنَ الْجَانِّ وَعَيْنِ الْإِنْسَانِ حَتَّى تَزُلَّ الْمُعَوَّذَاتَانِ فَلَمَّا نَزَلَا أَخَذَ بِهِمَا وَتَرَكَ مَا سِوَاهُمَا.
رواه الترمذي (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) بسند حسن^(۲):

ئەبو سه‌عید (خودای نِ رازی بن) گوئی: له پێشدا پیغه‌مبهر (درویدی خودای
له‌سربن) نزا‌ی پاراستن (دوعای حیفظ) و دوعای چاوه‌زاری له‌شه‌پری
شه‌یاطینی و له وه‌زه‌نی چاوی پیسی مه‌ردوم ده‌کرد بو‌ خوی، به‌لام کاتی
سوورەتی (قل أعوذ برب الفلق) و سوورەتی (قل أعوذ برب الناس) هاتنه
خواره‌وه ئیتر کاری به‌م دوو سوورەته‌ ده‌کردو کاری به‌وانی تر نه‌ما (ت-
س/ح).

^(۱) بخاری، فضائل القرآن: ۵۰۱۶. مسلم، سلام: ۵۶۷۹. أبو داود، طب: ۳۹۰۲.

^(۲) سنده صحیح.

۳۹۰۳- وَعَنْهُ أَنَّ رَهْطًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) انْطَلَقُوا فِي سَفَرَةٍ سَافَرُوهَا فَتَزَلُّوا بِحَيٍّ مِنْ أَحْيَاءِ الْعَرَبِ فَاسْتَضَافُوهُمْ فَأَبَوْا أَنْ يُضَيِّفُوهُمْ، فَلَدِعَ سَيِّدَ ذَلِكَ الْحَيِّ فَسَعَوْا لَهُ بِكُلِّ شَيْءٍ لَا يَنْفَعُهُ. فَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَوْ أَتَيْتُمْ هَؤُلَاءِ الرَّهْطَ الَّذِينَ تَزَلُّوا بِكُمْ لَعَلَّهُ أَنْ يَكُونَ عِنْدَ بَعْضِهِمْ شَيْءٌ يَنْفَعُ صَاحِبَكُمْ فَأَتَوْهُمْ، فَقَالُوا: إِنَّ سَيِّدَنَا لُدِعَ فَسَعَيْنَا لَهُ بِكُلِّ شَيْءٍ فَلَمْ يَنْفَعَهُ فَهَلْ عِنْدَ أَحَدٍ مِنْكُمْ شَيْءٌ فَقَالُوا: فَقَالَ: بَعْضُهُمْ: نَعَمْ إِلَيَّ وَاللَّهِ لَرَأَقٌ وَلَكِنَّ وَاللَّهِ لَقَدْ اسْتَضَفْنَاكُمْ فَلَمْ تُضَيِّفُونَا فَمَا أَنَا بِرَأَقٍ لَكُمْ حَتَّى تَجْعَلُوا لَنَا جُعْلًا. فَضَالَحُوهُمْ عَلَى قَطِيعٍ مِنَ الْغَنَمِ فَانْطَلَقَ فَجَعَلَ يَتْفُلُ عَلَيْهِ وَيَقْرَأُ الْحَمْدَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. فَكَأَنَّمَا لُشِطٌ مِنْ عِقَالٍ فَانْطَلَقَ يَمْشِي مَا بِهِ قَلْبَةٌ، قَالَ: فَأَوْفَوْهُمْ جُعْلَهُمُ الَّذِي صَالَحُوهُمْ عَلَيْهِ. فَقَالُوا اقْسِمُوا فَقَالَ الَّذِي رَفَى: لَا تَفْعَلُوا حَتَّى تَأْتِيَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَتَذَكَّرَ لَهُ الَّذِي كَانَ، فَتَنْظُرَ مَا يَأْمُرُنَا. فَقَدِمُوا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَذَكَرُوا لَهُ، فَقَالَ: وَمَا يُدْرِيكَ أَهْهَا رُقِيَّةٌ (وفي رواية: مذكورة في الشرح: قال حق ألقى في روعي، قال) أَصَبْتُمْ أَقْسِمُوا وَاضْرِبُوا لِي مَعَكُمْ بِسَهْمٍ. وَفِي رِوَايَةٍ فَكَّرَهُ بَعْضُهُمْ ذَلِكَ وَقَالُوا: أَخَذْتَ عَلَى كِتَابِ اللَّهِ أَجْرًا. حَتَّى قَدِمُوا الْمَدِينَةَ فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخَذَ عَلَى كِتَابِ اللَّهِ أَجْرًا. فَقَالَ: إِنَّ أَحَقَّ مَا أَخَذْتُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا كِتَابُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. رواه الخمسة (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ) (٣):

ديسان نهو (خودای فی رازی بن) گوئی: دهستی له یارانی پیغهمبر (دیودی خودا له سهر پیغهمبرو رهای خودا له همو یارانی) دهچن بو سهفه ری، دهپون تا شهوی له لای خیلئ عهرهدا لا ددهن، دهیانه وی به میوان قه بوولیان بکهن به لام خیلئ که رازی نابن و دایان ناکهن و میواندارییان پی ناکهن، جا ناغای خیلئ که شت پیوهی ددها، وه له گل و گوئی دهخات، وه به زور شت هه ولی له گهل ددهن به لام سوودی نابن بوی، تا ههندیکیان دهلین: بو ناچن بو ناو نه کاروانییه که لیهدا لایان داوه، سا به شکوو چارهیی له لای که سیکیان هه بی، جا دهپون

(٣) بخاری: إجازة: تجرید: ۱۰۰۶ / ۲۲۷۶، ۵۰۰۷، ۵۷۳۶، ۵۷۴۹. مسلم: سلام: ۵۶۹۷. أبو داود: طب:

بۆلایان و ده‌لین: سه‌رخیلله‌که‌مان شت پی‌وه‌ی داوه‌و به‌ زۆر شت هه‌ولمان له‌گه‌لی داوه‌، به‌لام سوودی نیه‌ بۆی، ئایا له‌لای که‌سی له‌ ئیوه‌ چاره‌یی نیه‌؟ یه‌کیکیان ده‌لی: با، به‌ خودا من دوعای گه‌زنده‌ ده‌که‌م، به‌لام به‌خودا چونکه‌ ئیمه‌ داوای میواندریمان لی کردن که‌چی ئیوه‌ داتان نه‌کردین و رازی نه‌بوو، منیش دوعاتان بۆ ناکه‌م تا سه‌رقه‌له‌مانه‌ییکه‌مان بۆ دانه‌نین. ئینجا ری ده‌که‌ون له‌سه‌ر بپکه‌یی په‌ن، ئیتیر ئه‌ویش له‌گه‌لیان ده‌چی بۆ لای سه‌رخیلله‌که‌و له‌وئی سوورده‌تی (الحمد لله رب العالمین) ده‌خوینی به‌سه‌ریاو که‌می تفی لی ده‌دا وه‌ هه‌تا حه‌وت جار له‌ پیشا فاتحیا ده‌خوینی و ئینجا به‌ ته‌پایی ده‌می پفی لی ده‌کا ئیتیر شت پی‌وه‌دراوه‌ که‌ وه‌ک و شتری له‌په‌ت به‌ریی ده‌ست و پای کرایه‌وه‌و هه‌ستا که‌وته‌ گه‌رو یه‌ک ده‌نک په‌له‌ قازو په‌له‌فرتی و په‌له‌ پرووسکیی نه‌ما، گوئی: ئیتیر ئه‌و سه‌رقه‌له‌مانه‌ی که‌ له‌سه‌ری پیکه‌اتبوون به‌ ته‌واویی دایان پییان، جا هه‌ندی که‌سیان گوئیان: ده‌ی بادابه‌شی بکه‌ین له‌ناو خو‌مانا، به‌لام دوعاگوکه‌ گوئی: دابه‌شی مه‌که‌ن تا ده‌چینه‌وه‌ لای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربین) و راستی رووداوه‌که‌ی عه‌رز ده‌که‌ین، هه‌تا بزانین ئه‌و فه‌رمانی به‌چییه‌ پیمان، جا که‌ هاتنه‌وه‌ بۆ لای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربین) و ئه‌مه‌یان بۆی گیرایه‌وه‌، فه‌رمووی: چۆنت زانی که‌ ئه‌وه‌ دوعایه‌ گوئی: شتیکی راست بوو خودا خسته‌ی ناو دلمه‌وه‌، فه‌رمووی: باشتان کردوه‌، ده‌ی دابه‌شی بکه‌ن و پشکیکیش بۆ من دابننن له‌گه‌ل خو‌تانا تا به‌ ته‌واویی دُنیا بین که‌ حه‌لاله‌. له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: هه‌ندی که‌سیان ئه‌مه‌یان به‌دل نه‌بوو، وه‌ ده‌یان گوئ: تو له‌سه‌ر نامه‌ی خودا کریت وه‌رگرتوه‌، تا کاتی هاتنه‌وه‌ بۆ مه‌دینه‌ گوئیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌مه‌ له‌سه‌ر نامه‌ی خودا کریتی وه‌رگرتوه‌؟ ئه‌ویش (دروودی خودای له‌سه‌ربین) فه‌رمووی: ره‌واترین شت که‌ کریتی له‌سه‌ر وه‌ربگرن قورئانی پیروزه‌ که‌ نامه‌ی خودای گه‌وره‌و سه‌روه‌ره‌ (ش/د/ت/ن).

۳۰۴۰ - عَنْ خَارِجَةَ بْنِ الصَّلْتِ التَّمِيمِيِّ عَنْ عَمِّهِ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ) قَالَ: أَقْبَلْنَا مِنْ عِنْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَمَرَرْنَا عَلَى حَيٍّ مِنَ الْعَرَبِ فَقَالُوا إِنْ أُلْبَسْنَا

أَكُمُ جَنَّتُمْ مِنْ عِنْدِ هَذَا الرَّجُلِ بِخَيْرٍ فَهَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ دَوَاءٍ أَوْ رُقِيَّةٍ فَإِنَّ عِنْدَنَا مَعْتَوْهَا فِي الْقَيْدِ قَالَ: فَقُلْنَا نَعَمْ. قَالَ: فَجَاءُوا بِمَعْتَوْهِ فِي الْقَيْدِ. فَقَرَأْتُ عَلَيْهِ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ غَدَوَةٌ وَعَشِيَّةٌ كُلَّمَا خَتَمْتُهَا أَجْمَعُ بُزَاقِي ثُمَّ أَثْفُلُ عَلَيْهِ فَكَأَنَّمَا نُشِطَ مِنْ عِقَالٍ قَالَ: فَأَعْطَوْنِي جُعْلًا فَقُلْتُ لَا حَتَّى أَسْأَلَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَأَلْتُهُ فَقَالَ: كُلِّ فَلَعَمْرِي مَنْ أَكَلَ بِرُقِيَّةٍ بَاطِلٍ لَقَدْ أَكَلَتْ بِرُقِيَّةٍ حَقٍّ. رواه أبو داود بسند صالح^(۴).

خاریجه‌ی کوپی صه‌لتی ئه‌ل-ته‌میمی له مامه‌یه‌وه (خودای گموره
لینان خزش نوود بن) گوتی: له‌لای پیغه‌مبه‌ر بووین (دروودی خودای له‌سهرین) که
گه‌راینه‌وه له ری به‌لای خیلّی عه‌ره‌بدا ره‌ت بووین، گوتیان: هه‌والمان
زانیه‌وه که ئیه‌وه به‌خیره‌و خوشی له‌لای ئه‌و پیاوه‌وه دینه‌وه، ئایا
ده‌رمانی، نوشته‌یی، دوعایه‌کتان له‌کن هه‌یه بو‌شیت باش بی؟
گوتمان: به‌ئی هه‌یه جا شیتیکیان هی‌نا له کو‌ت و زنجیردا بوو، منیش
سی روژی ته‌واو هه‌م تاقی به‌یانی و هه‌م تاقی ئیوارئ سووره‌تی
فاتیحام به‌سه‌ردا ده‌خویند، وه گشت جارئ که سووره‌ته‌که‌م ته‌واو
ده‌کرد تفی خو‌م لی‌ده‌دا، ئیتر شیته‌که وه‌کوو وشتري که له‌په‌ت
به‌ربی ئاوا ده‌ست و پای کرایه‌وه‌و رزگاری بوو، ئینجا سه‌رقه‌له‌مانه‌یان
دا پی‌م، منیش گوت‌م: نا‌خو‌م تا له پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین)
نه‌پرس‌م، جا که لی‌م پرس‌ی، فه‌رمو‌ی: بی‌خو، به‌گیانی خو‌م نه‌گه‌ر
خه‌لکی سه‌رقه‌له‌مانه‌ی نوشته‌ی هی‌چ و پو‌چ بخو‌ن تو سه‌رقه‌له‌مانه‌ی
نوشته‌یه‌کی راست و دروست ده‌خو‌یت (د-سند صالح).

۷۶) به‌شی چواره‌م: نه‌فسانه‌و قسه‌ی هه‌لبه‌ستی پروو بووچی سه‌رده‌می نه‌زانی بایه‌خیان نییه. نه‌خو‌شی له‌ خو‌یه‌وه‌ ناته‌نیته‌وه، نو‌قلانه‌ی خراب‌و به‌دبینه‌ی کاریگه‌ری و ته‌نسیریان نییه: له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا پاریزو دووور بینه‌ی سه‌لامه‌تیره

الفصل الرابع: في نفي مزاعم الجاهلية لا عدوى ولا طيرة: والاحتياط أسلم

۳۰۴۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا عَدْوَى وَلَا هَامَةَ وَلَا نَوَاءَ وَلَا صَفَرَ. رواه الثلاثة^(۱):

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بئ) له‌ چه‌زهره‌ته‌وه (سلوو دروودی له‌سهر بئ) ده‌فه‌رموئ: نه‌ نه‌خو‌شی ته‌نینه‌وه‌ هه‌یه‌و نه‌ (هامه) هه‌یه‌و نه‌ هیچ به‌ ده‌ست ئه‌ستیره‌و بورج هه‌یه‌و نه‌ مانگی سه‌فه‌ر به‌دبوومی هه‌یه^(۱) (ش/د).

^(۱) تجرید بخاری رقم: ۱۸۷۹ = ۵۷۰۷ فتح، ۵۷۱۷، ۵۷۵۷، ۵۷۷۰، ۵۷۷۳، ۵۷۷۵. مسلم. سلام: ۵۷۴۹ - ۵۷۵۷.

^(۱) هامه‌ هه‌ندئ ده‌لئ کونده‌بووه، به‌لام زانگه‌وره‌کان ده‌فه‌رموون: هامه‌ نه‌فسانه‌یه‌ک بووه‌ ده‌لئ: گوایه‌ ئیسکی کوژراو ده‌بئ به‌ مه‌لئک و هه‌میشه‌ ده‌قیژئین هه‌تا که‌سوکاره‌که‌ی تو‌له‌ی ده‌ستین!

به‌نده‌ لی‌رده‌ا قسه‌یه‌که‌م هه‌یه‌ ده‌مه‌وئ بیکه‌م، له‌ می‌ژه‌وه‌ له‌ دئ‌ما بوو، به‌لام له‌ترسی وشکه‌سو‌فیان و مه‌لای نامه‌لای وه‌ک خو‌م پرکئیشیم نه‌ده‌کرد که‌ بی درکئیم، قسه‌که‌شم ئه‌مه‌یه: ۱- قورئان فه‌رمایشتی خودایه‌و دووره‌ له‌ هه‌له‌و شتی وا، له‌کاتی بی‌ویستدا ده‌بئ موراجه‌عه‌ی زانگه‌وره‌کان و ته‌فسیره‌ گه‌وره‌کان بکری، وه‌ نابئ گوی به‌ قسه‌ی هه‌ندئ که‌س بدرئ که‌ شاره‌زاییه‌کی نه‌و تو‌یان نییه، مه‌رج نییه‌ هه‌موو مه‌لای هه‌موو شتی بزانی، چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهر بئ) ده‌فه‌رموئ: (رب حامل فقه‌ لیس بضیقه).

۲- هه‌رشتئ که‌ چه‌سپاو سابت بوو چه‌دیسه‌و فه‌رمووده‌ی پی‌غه‌مبه‌ره (دروودی خودای له‌سهر بئ) نه‌وه‌ راسته‌و دروسته‌و له‌سهر سه‌رو له‌سهر چاوانه، به‌لام زو‌ر شت هه‌یه‌ ده‌درینه‌ پال پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بئ) وه‌ئ له‌ راستی دا قسه‌ی نه‌و نییه، یا نه‌گه‌ر فه‌رمووده‌ی نه‌ویش بئ واتاو رافه‌یه‌کی تایبه‌تی هه‌یه، که‌م تا زو‌رئ جو‌ره‌ جیاوازییه‌کی هه‌یه‌ له‌گه‌ل رواله‌تو دیمه‌نی ده‌ره‌ودی فه‌رمووده‌که‌دا ئه‌مه‌یش چه‌دیس شوناسه‌کان به‌ باشی ده‌یزانن. جا نه‌وی لی‌رده‌ا من به‌ دئ‌سو‌زی له‌ برای موسو‌لمانی خو‌م داوا ده‌که‌م ئه‌م دوو خاله‌یه:

۳۰۴۲ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا عَذْوَى وَلَا غَوْلَ وَلَا صَفَرَ. رواه مسلم وأبو داود^(۲):

جابر (خودای ئی رازی بئ) له پیغه مبه ره وه (درویدی خودای له سر بئ) ده فهرموی: نه نه خوشی ته نینه وه له خویه وه هیه (چونکه له راستی دا ئه وه نه خوشییه که ده ته نیت وه له مه وه بۆ ئه وه به پیی چاره نووس و فهرمانی خودایه) وه نه حوئی بیابان هه بوون (ووجود) ی هیه، وه نه مانگی موحه رهم ده بی به مانگی صه فهر (م/د).

یه که م: شتئ که به دیمه و رواله ت له گه ل راو قسه ی پزشکی و پسپوړو زانای ئاسمانی و زانایانی سرووشت ریک نه که وئ و بۆنی دزایه تیایان ئی بئ تۆ له خۆته وه لایه کیان به درۆ دامه نی و به پیی حال رفهار له گه ل هه ردوولایان بکه، باوه رت به فهرمایشته ئایینییه کان هه بی و دهرکی مه به ستی راسته کیان هه والهی عیلمی خودا که و بیدهره ده ست زانایانی ئایین، له هه مان کاتا نامۆزگاری و تاقیکراوه سرووشتی و زانیارییه کان - ئه گه ر گه یشتبوونه پله ی به لگه نه ویست و یه قین - پشت گوئ مه خه، ئه وه ش بزانه که عیلم و دین دوو برای دوانه ی دایک و باوکی ریک و بیکن و هه ت ناکوکی و دوشمنایه تیایان له نیواندا نییه وه له وه قسه یه درۆتر نییه که گوایه: عه قل و دین دوژمنی یه کدین! به لگوو عه قل و دین برای یه کدین، دۆستی یه کترین.

خالی دووهم: گه ئ شتی پروو پووج گراوون به حه دیس و فهرمایشت و گه ئ له خوینده واره ساویلکه کان به بی سئ و دوو کرن ده یانقۆزنه وه به نه زانی بلاویان ده که نه وه به ناو موسولماناندا، ته نانه ت گه ئ له بی دین و خودا نه ناسه کان ده یانکه ن به به لگه و بیانو و ته عن و تانووتیان بئ له دین و ئه هلی دین دهمه ن. که واته:

گه رتۆ ژیرس و خاوه ن بیرس بگره نایین

ره فتس بئ بکه شان به شانسی عیلم و زانین

به ره و به هه شت، به ره و جیهانیکی به رین

بقره وه ک مه ل به دوو شابالسی عیلم و دین

(وهرگیر)

۳۰۴۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا عَذْوَى وَلَا صَفَرٌ وَلَا هَامَةٌ. فَقَالَ أَغْرَابِيُّ: يَا رَسُولَ اللَّهِ فَمَا بَالُ إِبْلِى تُكُونُ فِي الرَّمْلِ كَأَنَّهَا الطَّبَاءُ فَيُخَالِطُهَا الْبَعِيرُ الْأَجْرَبُ فَيَدْخُلُ بَيْنَهَا فَيَجْرِبُهَا كُلَّهَا فَقَالَ: فَمَنْ أَعْدَى الْأَوَّلَ^(۳):

ئەبو ھورەیرە (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: نە نەخۆشی تەنینه‌وە ھەیە و نە مانگی موخەرەم دەبێ بە مانگی صەفەر و نە کوندەبوو بە دبوومە، عەرەبیکی دەشتەکی گوتی: ئەو پیغەمبەری خودا! وا دەبێ کە و شترەکان لەناو لمدان لەبەر گورج و گۆلی و پاکی و پوختی دەلیی رەوێ ئاسکەن، چ دەردیان نییە، کەچی کە و شترێکی لاوەکی گەریان تێکلاو دەبێ ھەموویان گەر دەکا، ئەو ئەو بۆ وایە؟ فەرمووی: ئەو باشە نەخۆشییە کە لە کێو تەنیه‌وە گەیشت بە یەکەم و شتر!! (ش/د).

۳۰۴۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تُورِدُوا الْمُمْرِضَ عَلَى الْمُصْحَرِّ. رواهما الثلاثة^(۴):

دیسان گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) دەفەرمووی: نەخۆش مەکەنە ناو ساخووە، نەبادا ساخەکانیش نەخۆش بکەن (ش/د).

۳۰۴۵- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا عَذْوَى وَلَا طَيْرَةٌ وَلَا هَامَةٌ وَلَا صَفَرٌ، وَفَرٌّ مِنَ الْمَجْدُومِ كَمَا تَفَرُّ مِنَ الْأَسَدِ. رواه البخاري في الجذام^(۵):

دیسان لەو ھوێ (خودای ئی رازی بێ) ھەزەرە (دروودی خودای لەسەربێ) دەفەرمووی: نە نەخۆشی تەنینه‌وە لە خۆیەو ھەیە و نە نوقلانەو خراب ھەیە و نە پێ رەشی و بەدقوومی ھەیە و نە (ھامە) ھەیە و نە پاشخستنی موخەرەم بۆ کاتی صەفەر و پێشخستنی صەفەر بۆ کاتی موخەرەم ھەیە و نە ماری وا ھەیە لەناو سکا کە ناوی صەفەر بێ و لەکاتی برسیتیدا ئازاری ئادەمیزاد بدات لە

(۳) مسلم، سلام: ۵۷۴۹، تقدم برقم: ۱۰۲۸/۳ مجلد/ ۱ تسلسل/ ۱۹۵.

(۴) مسلم، سلام: ۵۷۵۲، ۵۷۵۳.

(۵) بخاري/ تجريد/ ۱۷۹ تقدم في تسلسل/ ۷۶ رقم/ ۲۰۴۱/۱.

ویشه وه بته نیتته وه بۆ یه کیکی تر، له گه‌ل ئه وهیشه هه‌تا بۆت ده‌کری له گولیش پاریز بکه وه به‌ری هه‌لبی وه‌ک چۆن له ترسا له‌به‌ر شیر هه‌ل ده‌یی! (ب) پوخته‌ی قسه‌ی ساخ ئه‌مه‌یه: ئه‌فسانه وه قسه‌ی کۆنی سه‌رده‌می نه‌زانی، بی بایه‌خه، هه‌موو شت له به‌ره‌تدا به ده‌ست خودا خویه‌تی، به‌لام به‌پیی یاسای ناسایی و به‌پیی حال و عادت و باوو به‌راورد ده‌بی بۆ ئیحتیاط و دوور بینی خۆت له ده‌رد و نه‌خۆشی بیاریزی نه‌بادا تۆش تووش بی، به‌تایبه‌تی له نه‌خۆشیی خراپ وه‌کوو گولی و گه‌ری. ئه‌مه پوخته‌ی فه‌رمووده‌ی ئیمامی نه‌وه‌ویییه، له‌م شوینه‌دا، (پرگنزی پیۆزی له نووری خودابن). (وه‌رگی)

٣٠٤٦ - وَكَانَ فِي وَفْدِ ثَقِيفٍ رَجُلٌ مَجْذُومٌ فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّا قَدْ بَايَعْنَاكَ فَأَرْجِعْ. رواه مسلم. نَسَأَلُ اللَّهَ السَّلَامَةَ. آمِينَ.

وه‌فده‌که‌ی ته‌قیف که هاتن بۆ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربن) پیاویکی گولیان تیا بوو، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربن) یه‌کیکی نارد بۆ لای: که‌وا هه‌ر لی‌ره‌وه له دووره‌وه په‌یمانمان به‌ست له‌گه‌ل تۆ، ئیتر بگه‌رپه‌ره‌وه (م) خودا بمانپاریزی له هه‌موو ده‌رد و به‌لایی (ئامین).

٧٧) ئەگەر شوومی و به‌دبوومی کریمان هه‌بی ته‌نیا له‌م سی شته‌دا هه‌یه‌و به‌س: (إِنْ كَانَ شُومٌ فَفِي ثَلَاثٍ)

٣٠٤٧ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا عَذْوَى، وَلَا طَيْرَةَ، إِنَّمَا الشُّومُ فِي ثَلَاثٍ: فِي الْفَرَسِ، وَالْمَرْأَةِ، وَالذَّارِ. رواه الأربعة ولفظ أبي داود: لَا هَامَةَ وَلَا عَذْوَى وَلَا طَيْرَةَ وَإِنْ تَكُنِ الطَّيْرَةُ فِي شَيْءٍ فَفِي الْفَرَسِ وَالْمَرْأَةِ وَالذَّارِ^(١).

(١) بخاري. نكاح: ٥٠٩٣، ٥٠٩٥. مسلم. سلام: ٥٧٦٥ - ٥٧٧٣.

ئیبینو عومەر (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبەر (درویدی خودای لسه‌ربین) فەرمووی: نه نه‌خووشی ته‌نینه‌وه هه‌یه‌و نه نوقلانه‌ی خراپ بایه‌خی هه‌یه، شوومی و به‌دبوومیش ئه‌گەر هه‌بئ له‌م سئ شته‌دا هه‌یه:

یه‌که‌م: مایین و ئه‌سپ.

دووهم: ژن.

سییه‌م: خانوو. (ش/د/ت) گفته‌ی (د): هامة نییه، به‌د‌فهرپی و به‌د‌قوومی نیه، گریمان به‌د‌فهرپی و به‌د‌قوومی ئه‌گەر هه‌بئ له‌ شتیک دا ئه‌وا مایین و ژن و خانوو بو‌ی هه‌یه!

۴۸ ۳- وَجَاءَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا كُنَّا فِي دَارٍ كَثِيرٍ فِيهَا عَدَدُنَا وَكَثِيرٌ فِيهَا أَمْوَالُنَا فَتَحَوَّلْنَا إِلَى دَارٍ أُخْرَى فَقُلْنَا فِيهَا عَدَدُنَا وَقُلْنَا فِيهَا أَمْوَالُنَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): ذُرُوهَا دَمِيمَةً. رواه أبو داود بسند صالح. نَسَأَلُ اللَّهَ التَّوْفِيقَ لِمَا يَرْضِيهِ آمِينَ^(۲):

پیاوی هات گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبهری خودا! ئیمه له‌مه‌وپیش له‌خانویه‌کا بووین خووشمان زۆر بووین و مالیشمان زۆر بوو، به‌لام ئه‌وه‌تی گواستوو مانه‌ته‌وه بو‌ خانویه‌کی تر هه‌م خووشمان که‌م بووین و هه‌م مالیشمان که‌م بووه. فەرمووی: (درویدی خودای لسه‌ربین): که‌وا ناپه‌سه‌نده له‌ لاتان و دلتان لی‌ی هه‌لکه‌وتوو چو‌لی بکه‌ن تا له‌م دوودلی و دل‌ه‌راوکییه‌ رزگارتان ببئ و له‌ خانویه‌کی تر دا به‌ ئاسووده‌یی دانیشن (د-س/صالح).

(۷۸) نوقلانه‌ی باش فربه‌باشه: (ما أحسن الفال الحسن)

۴۹ ۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا طَيْرَةَ وَخَيْرُهَا الْفَالُ. قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الْفَالُ؟ قَالَ: الْكَلِمَةُ الصَّالِحَةُ يَسْمَعُهَا أَحَدُكُمْ. وَفِي رِوَايَةٍ: لَا طَيْرَةَ، وَيُغْنِيَنِ الْفَالُ الصَّالِحُ، الْكَلِمَةُ الْحَسَنَةُ. رواه الثلاثة^(۱):

^(۲) سنده صالح.

^(۱) تجريد بخاري. رقم: ۱۸۸۵ = فتح: ۵۷۵۴، ۵۷۵۵. مسلم. سلام: ۵۷۵۹ — ۵۷۶۳.

ئەبو هورەیره (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) فەرمووی: نوقلانە‌ی خراپ بایە‌خی نیە، باشت‌ترین نوقلانە‌یش نوخشە لی‌دانە، گوترا: ئە‌ی پیغەمبەری خودا! نوخشە لی‌دان وە‌کوو چی؟ فەرمووی: وە‌ک ئە‌و دە‌تانە‌وێ‌ کاری بکەن، لە‌کاتی نیازی کردنە‌کە‌یا وشە‌یە‌کی باش بە‌رگۆیتان بکە‌وێ‌. لە‌ گیرانە‌و‌ه‌یە‌کا: نوقلانە‌ی خراپ تە‌ئسیری نییە، بە‌لام حە‌زی لە‌ نوخشە‌و نوقلانە‌ی باشە، کە‌ بریتییە‌ لە‌ وشە‌ی باش، لە‌ قسە‌یە‌کی خیر (ش/د) لە‌کاتی گو‌فتو‌گۆ‌ی ریکە‌وتنی حودە‌یبییە‌دا کە‌ سوهەیل بوو بە‌ رابەری ب‌تپەرستە‌کان و هات بو‌ ناو موسولمانە‌کان پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) ناو‌ه‌کە‌ی سوهەیلی کرد بە‌ نوقلانە‌ی باش و فەرمووی (دروودی خودای لەسەربین): قد سهل لکم من امرکم: وا تو‌زئ ئیشە‌کە‌تان بو‌ ئاسان بوو بۆ‌یە فەرمووی: تو‌زئ چونکە‌ سوهەیل واتە‌ تو‌زئ ئاسان! (وە‌رگیر).

۳۰۵۰ - وَعَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سَمِعَ كَلِمَةً فَأَعْجَبَتْهُ فَقَالَ: أَخَذْنَا فَأَلَّكَ مِنْ فَيْك. رواه أبو داود وأبو نعيم:

دیسان گوتی: حە‌زەرەت (دروودی خودای لەسەربین) وتە‌یە‌کی ژنە‌وت لە‌ کە‌سێ‌ وتە‌کە‌ی بە‌دڵ بوو پێ‌ی فەرموو: لە‌م قسە‌ خیرە‌ی خۆت نوقلانە‌ی باشمان بو‌ ئی‌ دایت (د/ئە‌بو نە‌عیم).

۳۰۵۱ - عَنْ بُرَيْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا يَتَطَيَّرُ مِنْ شَيْءٍ وَكَانَ إِذَا بَعَثَ غَامِلًا سَأَلَ عَنْ اسْمِهِ فَإِذَا أَعْجَبَهُ اسْمُهُ فَرَحَ بِهِ وَرُئِيَ بِشْرُ ذَلِكَ فِي وَجْهِهِ وَإِنْ كَرِهَ اسْمَهُ رُئِيَ كَرَاهِيَةُ ذَلِكَ فِي وَجْهِهِ وَإِذَا دَخَلَ قَرْيَةً سَأَلَ عَنْ اسْمِهَا فَإِنْ أَعْجَبَهُ اسْمُهَا فَرَحَ بِهَا وَرُئِيَ بِشْرُ ذَلِكَ فِي وَجْهِهِ وَإِنْ كَرِهَ اسْمَهَا رُئِيَ كَرَاهِيَةُ ذَلِكَ فِي وَجْهِهِ. رواه أبو داود والنسائي (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا).

بوره‌یدە (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) بە‌هۆی هیچ شتێ‌کە‌و نوقلانە‌ی خراپ‌ی ئی نە‌دە‌دا، بە‌لام کە‌ سەرکاریکی دە‌نارد بە‌لایە‌کا لە‌ ناو‌ه‌کە‌ی دە‌پرسی جا ئە‌گەر ناو‌ه‌کە‌ی بە‌ دلی بوا‌یە ئە‌وا کە‌یفی پێ‌ی دە‌هات و رووی گە‌ش دە‌بو‌و، ئە‌گەر ناو‌ه‌کە‌ی بە‌دلی نە‌بوا‌یە ئە‌وا لە‌ رووی دیار بوو،

وه کاتئ ده‌شچووه ناو گوندیکه‌وه له ناوه‌که‌ی ده‌پرسی، جا ئه‌گهر ناوه‌که‌ی به‌دلی بوايه ئه‌وا که‌یفی پیی ده‌هات و رووی گه‌ش ده‌بووه، ئه‌گینا له رووی دیاربوو که ناوه‌که‌ی به‌دل نیه (د/ن).

۳۰۵۲- وَذُكِرَتِ الطَّيْرَةُ عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: أَحْسَنُهَا الْفَالُ وَلَا تَرُدُّ مُسْلِمًا فَإِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ مَا يَكْرَهُ فَلْيَقُلْ اللَّهُمَّ لَا يَأْتِي بِالْحَسَنَاتِ إِلَّا أَتَتْ وَلَا يَدْفَعُ السَّيِّئَاتِ إِلَّا أَتَتْ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِكَ. رواه أبو داود وأحمد. قال الامام النووي (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) رواه أبو داود بإسناد صحيح -المترجم^(۴):

له خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا (درویدی خودای له‌سهرین) باسی نوقلانه‌کرا، فه‌رمووی: نوخشه‌و نوقلانه‌ی باش فره‌ باشه، نوقلانه‌ی خراپیش کوڵ به‌ موسولمان ناداو په‌کی کاری ناخا، جا ئه‌گهر تووشی شتی بوون له‌م بابه‌ته‌و نوخشه‌ی باش نه‌بوو به‌لاتانه‌وه ئه‌وه گوئی پی مه‌ده‌ن و به‌وه له‌ نیازی باش و له‌ کاری خیر په‌شیمان مه‌بنه‌وه و بۆ د‌ل‌نیایش ئه‌م د‌و‌عایه بخوینن و بلین: (اللَّهُمَّ لَا يَأْتِي بِالْحَسَنَاتِ إِلَّا أَتَتْ وَلَا يَدْفَعُ السَّيِّئَاتِ إِلَّا أَتَتْ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِكَ): په‌روه‌ردگارا! ئه‌ی خودای من! چاکه‌و خراپه‌ هه‌مووی به‌ ده‌ستی خۆته، هه‌ر خیری تۆ نه‌یده‌ی نابئ و هه‌ر شه‌ری تۆ له‌ کوڵی نه‌خه‌ی له‌ کوڵ ناکه‌وی! وه ئه‌وه‌ی هه‌زی تۆی له‌سه‌رنه‌بی نابئ، هی‌زو ته‌وانایی هه‌ر به‌ ده‌ستی تۆیه (د-س/ص-ئه).

۳۰۵۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الطَّيْرَةُ شِرْكُ الطَّيْرَةِ شِرْكُ ثَلَاثًا وَمَا مِنَّا إِلَّا وَلَكِنَّ اللَّهَ يُذْهِبُهُ بِالتَّوَكُّلِ. رواه أبو داود والترمذي وصححه^(۵):

عه‌بدوللا (خودای ئی رازی بن) له پیغه‌مبه‌ره‌وه (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رمووی: نوقلانه‌ی خراپ خوویه‌کی بته‌ره‌ستییه هه‌زه‌ت (درویدی خودای له‌سهرین) سی جار

(۴) یاسناد صحیح.

(۵) صحیح عند الترمذی.

ئەم وشەیه‌ی دووبارە کردەوه، ئینجا فەرمووی: هەمووشمان لە دڵەوه نوقلانە
لێ دەدەین و شتی وا دێ بە دلماندا بەلام بەهۆی تەوه‌ککول و پشت بەستن بە
خودا، خودا ئەو ئەندیشه‌و خەیاڵانە لەکۆڵ دەخا (د/ت:ص).

۳۰۵۴- وَكَانَ النَّبِيُّ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُعْجِبُهُ إِذَا خَرَجَ لِحَاجَةٍ أَنْ يَسْمَعَ يَا رَاشِدُ
يَا نَجِیحُ. رواه الترمذي، والله أعلم.

جاران پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەڕین) کە دەچوو بوو کردنی کاری ئەگەر
لەوکاتەدا ئەم جووره و شانە‌ی بەرگویی بکەوتایە پێی خوش بوو، وەك (یا
راشد: ئە‌ی شارەزا!) و وەك (یا نجیح: ئە‌ی سەرکەوت!) (ت).

۷۹) باسی کاهینی و کولەنانی و دانەگرتنەوه (الخط) و ره‌مل گرتنەوه (الطرق).
(الكهانة والخط والطرق)

۳۰۵۵- عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَهَى نَبِيُّ اللَّهِ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ ثَمَنِ
الْكَلْبِ وَمَهْرِ الْبَغِيِّ وَخُلُوفِ الْكَاهِنِ. رواه البخاري والترمذي^(۱):

ئەبو مەسعوود (خودای ئی زانی بن) گوئی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەڕین)
بەهای سەگ و کرێی حیزو وەلیفەت و سەرڤەلمانە‌ی کولەنانی (کاهن)ی
ڤەدەغە کردووه (ب/ت).

۳۰۵۶- وَقَالَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): سَأَلَ أَنَسُ رَسُولَ اللَّهِ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
عَنِ الْكُهَّانِ، فَقَالَ: لَيْسُوا بِشَيْءٍ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ فَإِنَّهُمْ يُحَدِّثُونَ أَحْيَانًا بِالشَّيْءِ
يَكُونُ حَقًّا. قَالَ: بَلَّكَ الْكَلِمَةُ مِنَ الْحَقِّ يَخْطِفُهَا الْجِنُّ، فَيَقْرُهَا فِي أُذُنِ وَلِيِّهِ قَرَّ
الدَّجَاجَةِ، فَيَخْلُطُونَ فِيهَا أَكْثَرَ مِنْ مِائَةِ كَذْبَةٍ. رواه الشيخان^(۲):

عائیشە (خودای ئی زانی بن) گوئی: چەن کەسێ لە بارە‌ی کولانانی و
کاهینانەوه لە پیغەمبەریان پرسیار کرد فەرمووی (دروودی خودای لەسەڕین): هیچ

(۱) تجريد بخاري: ۱۸۸۶ = فتح: ۵۷۵۸، ۵۷۵۹، ۵۷۶۰، ۵۷۶۰، ۵۷۶۰، ۶۹۰۹، ۶۹۱۰.

(۲) بخاري. طب: ۷۱۲۰، ۶۲۱۳، ۷۵۶۱.

نین گوتیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! جاروبار قسه‌که‌یان راست دهرده‌چی،
ئه‌ی ئه‌وه چیه؟ فه‌رمووی: ئه‌و قسه راسته ئه‌وه‌یه که جندوکه گوئی هه‌ل
ده‌خه‌ن بو گوفتوگوئی فریشته‌کان و له ده‌می ئه‌وانی دهر‌فینن، ئینجا وه‌ک
مریشکی بلی قرت ئاوا ده‌یچیپینن به‌ گوئی براده‌ره‌که‌ی‌اندا، جا ئه‌وانیش له
گیرفانی خویانه‌وه سه‌د درووی تری پیوه ده‌نین! (ش).

۳۰۵۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: أَخْبَرَنِي رَجُلٌ أَنْصَارِيٌّ مِنْ أَصْحَابِ
النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَّهُمْ بَيْنَمَا هُمْ جُلُوسٌ لَيْلَةً مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رُمِيَ بِنَجْمٍ
فَاسْتَنَارَ فَقَالَ: لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَاذَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ إِذَا رُمِيَ
بِمِثْلِ هَذَا؟ قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ كُنَّا نَقُولُ وَلَدَ اللَّيْلَةِ رَجُلٌ عَظِيمٌ وَمَاتَ رَجُلٌ عَظِيمٌ
فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَإِنَّهَا لَا يُرْمَى بِهَا لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ وَلَكِنْ رَبُّنَا
تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِذَا قَضَى أَمْرًا سَبَّحَ حَمَلَةَ الْعَرْشِ ثُمَّ سَبَّحَ أَهْلَ السَّمَاءِ الَّذِينَ يَلُوقُهُمْ
حَتَّى يَبْلُغَ التَّسْبِيحَ أَهْلَ هَذِهِ السَّمَاءِ الدُّنْيَا ثُمَّ قَالَ: الَّذِينَ يَلُوقُونَ حَمَلَةَ الْعَرْشِ لِحَمَلَةِ
الْعَرْشِ مَاذَا قَالَ: رَبُّكُمْ فَيُخْبِرُونَهُمْ مَاذَا قَالَ: فَيَسْتَخِيرُ بَعْضُ أَهْلِ السَّمَوَاتِ بَعْضًا حَتَّى
يَبْلُغَ الْخَبْرَ هَذِهِ السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَتَخْطَفُ الْجِنُّ السَّمْعَ فَيَقْذِفُونَ إِلَى أَوْلِيَائِهِمْ وَيُرْمُونَ بِهِ
فَمَا جَاءُوا بِهِ عَلَى وَجْهِهِ فَهُوَ حَقٌّ وَلَكِنَّهُمْ يَقْرَفُونَ فِيهِ وَيَزِيدُونَ. رواه الشيخان
والترمذي^(۲):

ئیب‌نو‌عه‌بباس (خودایان ئازای بن) گوئی: پیاویکی یاریده‌ده‌ر (واته:
ئهنصاری) له یارانێ پیغه‌مبه‌ر (درووی خودای له‌سهرین) بویگپرامه‌وه گوئی: شه‌وی
له‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا (درووی خودای له‌سهرین) دانیشتبووین، له‌و کاته‌دا
ئه‌ستیره‌یی کشاو شه‌وقی ده‌دایه‌وه، پیغه‌مبه‌ر (درووی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی
پییان: له‌ سه‌رده‌می نه‌زانیدا ئه‌گه‌ر ئه‌ستیره‌ بکشایه ده‌تانگوت چیه؟
گوتیان: خودا. پیغه‌مبه‌ری خودا باشت‌ر ده‌زانن، ئی‌مه ده‌مانگوت: ئه‌م شه‌و
پیاویکی گه‌وره له‌ دایک ده‌بی، با پیاویکی گه‌وره ده‌مری! پیغه‌مبه‌ر (درووی

(۲) مسلم. سلام: ۵۷۸۰. ترمذی. تفسیر القرآن: ۲۲۲۴

خودای له‌سهرین) فهرمووی: ئەو ئەستیره‌یه که ده‌کشی له‌بەر ئەوه نیه که یه‌کێ ده‌مری یا یه‌کێ له دایک ده‌بی، به‌لام په‌روه‌ردگارمان (ناوی پیرزی همیشه مهر به‌رز بلن‌بین) کاتی که بریاری کاری دها ده‌ست به‌جی هه‌لگرانی ته‌خت و باره‌گای خوداوهندیی (حه‌مه‌له‌تولعه‌رش) ده‌ست ده‌که‌ن به ته‌سبیحاتکردن بۆ خوداو له شکۆ گه‌وره‌یی ئەو کردگار هه‌زن و گه‌وره‌یه دینه جومبوش و ستایش و سوپاسی ده‌که‌ن ئینجا خه‌لکی ئاسمان (که‌وان له خوار ئەوانه‌وه) ئەوانیش ده‌ست ده‌که‌ن به ته‌سبیحاتکردن بۆ خودا، ئیتر ده‌سته له‌دوا ده‌سته و چین له‌دوا چین ده‌ست ده‌که‌ن به ته‌سبیحاتکردن، هه‌تا ده‌نگی ته‌سبیحاتکردن ده‌گا به خه‌لکی ئاسمانی هه‌ره خوارو، که ئەم ئاسمانی ئیمه‌یه ئینجا ئەوانه‌ی که له خوار فریشته هه‌لگره‌کانی ته‌خت و باره‌گای خوداوهندیه‌وه‌ن به فریشته هه‌لگره‌کانی ته‌خت و باره‌گا ده‌لین: ئەوه په‌روه‌ردگاری ئیوه چی فهرموو؟ ئەوانیش چی فهرموو بوو به‌وانی ده‌لین جا یه‌ک له‌دوا یه‌ک و ده‌سته به ده‌سته خه‌لکی ئاسمانه‌کان هه‌وال له یه‌کتری ده‌پرسن تا سه‌ره‌نجام ئەو هه‌واله ده‌گا به خه‌لکی ئاسمانی هه‌ره خوارو، ئیتر له‌وئ جنۆکه گوی هه‌ل ده‌خه‌ن تا ئەو هه‌واله بدن له خه‌لکی ئاسمانی خوارو، وه بیفرینن بۆ کوله‌نانی و کاهینه‌کانی دۆستیان، جا له‌م کاته‌دا فریشته‌کان ئەو ئەستیره‌یان تی ده‌گرن، جا هه‌رقسه‌و هه‌والی که به شیوه‌ی خوی ده‌یه‌ینن ئەوه راست و دروسته، به‌لام خوشیان درۆو ده‌له‌سه‌ی تری پیوه ده‌نین و لێی زیاد ده‌که‌ن! (ش/ت).

۳۰۵۸- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ اقْتَبَسَ عِلْمًا مِنَ الْجُورِ اقْتَبَسَ شُعْبَةً مِنَ السُّخْرِ زَادَ مَا زَادَ. رواه أبو داود وأحمد.

دیسان گوتی: پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: ئەوه‌ی که بابه‌تی له زانستی ئەستیره‌شوناسیی فی‌ر ده‌بی ئەوه بابه‌تی له زانینی جادووبازیی فی‌ر ده‌بی، ئیتر چه‌ند بابه‌ت له ئەستیره‌شوناسی فی‌ر ببی

مه‌عنای وایه که ئه‌وه‌نده باب‌ت له جادوو بازی فی‌ر بووه، زۆر بئ زۆرو که‌م بئ که‌م (د/ئه‌حمده‌د).

۳۰۵۹ - عَنْ بَعْضِ أُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُنَّ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أَتَى عَرَّافًا فَسَأَلَهُ عَنْ شَيْءٍ لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةٌ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً. رواه مسلم وأحمد ولفظه: مَنْ أَتَى عَرَّافًا أَوْ كَاهِنًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ فَقَدْ كَفَرَ مِمَّا أُنْزَلَ اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ^(۵):

یه‌کئ له هاوسه‌ره‌کانی چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سه‌ربن) گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربن) فه‌رمووی: ئه‌وه‌ی بپروا بۆ لای فال‌چی و له‌باره‌ی شتی‌که‌وه پرسیا‌ری ئی بکا و به‌ختی له‌لا بگری‌ته‌وه ئه‌وه نو‌یژێ چل شه‌وی گیرا نابئ! (م/ئه) گفته‌ی ئه‌حمده‌د: ئه‌وه‌ی بپروا بۆ لای فال‌گه‌ره‌وه (عه‌راف/یک، یا بۆ لای کوله‌نانی‌یه‌ک وه بپروا به‌ قسه‌ی بکا که گوا‌یه به‌ درو‌ی خو‌ی به‌هو‌ی هه‌ندی شته‌وه شتی نادیا‌ر ده‌زانئ ئه‌وه با‌وه‌ری نی‌یه به‌و قورئانه‌ی که هات‌وته خواره‌وه بۆ سه‌ر مو‌حه‌مه‌د (دروودی خودای له‌سه‌ربن).

۳۰۶۰ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أَتَى كَاهِنًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ أَوْ أَتَى امْرَأَتَهُ حَائِضًا أَوْ أَتَى امْرَأَةً مِنْ دُبُرِهَا فَقَدْ بَرِئَ مِمَّا أُنْزَلَ اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رواه أصحاب السنن.

ئهبو هوره‌یره (خودای ئی رازی بن) گو‌تی: چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سه‌ربن) فه‌رمووی: هه‌ر که‌سئ بچئ بۆ لای کاهین (کوله‌نانی) و با‌وه‌ر به‌ قسه‌ی بکا، یاخود له‌کاتی بینو‌یژی‌یدا بپرواته لای ژنی خو‌ی، یاخود به‌ پاش بپرواته لای ژنی خو‌ی ئه‌وه فپ‌ری به‌سه‌ر شه‌ریعه‌ت و دین و ئایینی مو‌حه‌مه‌ده‌وه نامی‌ئئ! (د/ت/ن).

۳۰۶۱ - عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ الْحَكَمِ السُّلَمِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أُمُورًا كُنَّا نَصْنَعُهَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ كُنَّا نَأْتِي الْكُهَّانَ. قَالَ: « فَلَا تَأْتُوا الْكُهَّانَ ». قَالَ: قُلْتُ كُنَّا نَطْطِيرُ.

قَالَ: ذَاكَ شَيْءٌ يَجِدُهُ أَحَدُكُمْ فِي نَفْسِهِ فَلَا يَصُدِّكُمْ قُلْتُ: وَمِنْ رَجَالٍ يَخْطُرُونَ؟ قَالَ: كَانَ نَبِيٌّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ يَخْطُ فَمَنْ وَافَقَ خَطُّهُ فَذَاكَ. رواه مسلم وأبو داود^(۷).

موعاوییه‌ی کوپی چه‌کمی سوله‌می (خودای ئی رازی بن) گوتم: گوتم: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! له سه‌رده‌می نه‌زانیدا هه‌ندی شت هه‌بوون ده‌مانکردن، وه‌ک ئه‌وه‌ی ده‌چووین بۆلای کاهینان و بۆ هه‌ندی شت پرس و رامن پئ ده‌کردن فه‌رمووی: ئیتر هاموشویان مه‌که‌ن. گوتم: نوقلانه‌شمان ئی ده‌دا، فه‌رمووی: ئه‌وه‌شتیکه‌و دی به‌ دلتاناو خووو عاده‌تتان پییه‌وه‌ گرتوه‌و، به‌لام بایه‌خی نییه‌و ده‌ربه‌ستی مه‌یه‌ن و له‌ بریاری باشی خۆتان ساردتان نه‌کاته‌وه‌و. گوتم: ئه‌ی پیاوی وامن هه‌یه‌ به‌ ره‌مل دانه‌ ده‌گرته‌وه‌و؟ فه‌رمووی: پیغه‌مبه‌ری له‌ پیغه‌مبه‌ره‌کانیش به‌ ره‌مل دانه‌ی ده‌گرته‌وه‌و، جا ئه‌وه‌ی دانه‌گرته‌وه‌که‌ی ریکی ئه‌وه‌بی که‌ ئه‌و پیغه‌مبه‌ره‌ ده‌یکرد ئه‌وه‌ دروسته‌و، ئه‌گینا دروست نیه‌و، ئیستاش که‌س نازانی که‌ ئه‌و پیغه‌مبه‌ره‌ دانه‌و ره‌ملی چۆن گرتۆته‌وه‌و که‌ وابی بۆ که‌س دروست نیه‌و لافی ئه‌وه‌ ئی بدا (م/د/ن).

۳۰۶۲ - عَنْ قَبِيصَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: الْغِيَافَةُ وَالطَّيْرَةُ وَالطَّرْقُ مِنَ الْجَبْتِ. رواه أبو داود بسند صالح.

قه‌بیه‌سه (خودای ئی رازی بن) گوتم: بیستم له‌ پیغه‌مبه‌ره‌ (درووی خودای له‌سهرین) ده‌یفه‌رموو: به‌خت گرتنه‌وه‌و نوقلانه‌ لی‌دان و ره‌مل گرتنه‌وه‌و له‌ بتپه‌رستین (د-سند صالح)

{که‌هانه‌ واته‌: کاهینی = کوله‌نانیتی، مامۆستا مه‌لا که‌ریمی بیاره (خودا سه‌ربه‌رزی هه‌ردوو جیهانی به‌رمووی) له‌ پیناسه‌ (ته‌عریف)ی کاهین دا ده‌لی: }

کاهن که‌سیکه‌ خاوه‌ن ریازه‌ت

خۆی نازار ده‌دا بن ریی شه‌ریعه‌ت

(۷) مسلم. سلام. ۵۷۵۶، ۱۱۹۹، أبو داود. صلاة: ۹۳۰، ۲۲۸۲، ۳۹۰۹. نسائی. سهو: ۱۲۱۷.

خط: دانه گرتنه‌وه به رهمل یا به نووسین له‌پاش ژماردنی ناوی خو‌ی و ناوی دایکی و روژی پرسیارو.. تد به حیسابی جومه‌ل طرق: رهمل گرتنه‌وه، زور جوړی هه‌یه، عراف: کاهین، یا فالگره‌وه = به‌ختگره‌وه، طیره - تطیر: نوقلانه‌ی خراپ وهک نه‌وه نه‌گر که‌رویشک هات به پیرته‌وه خراپه، به‌لام ریوی باشه یا کوتر به‌دقوومه له‌مالا، یا کونده‌بوو قه‌ش و نه‌گبه‌ته عیافه: به‌خت گرتنه‌وه به ناوو ده‌نگ و ره‌نگی بالنده‌و مه‌ل، ده‌لین: وهک قه‌له‌ره‌ش قپران‌دی، کونده‌بوو به‌سه‌ر هه‌ر مالیکا بخوینن ویران ده‌بن، ریوی هاتوو به پیریه‌وه که‌رویشک کو‌لو‌له، کوتر نیشانه‌ی ناشتییه. نه‌م جوړه قسانه هه‌مووی قسه‌ی هیچ و پووچه. به‌لام نه‌گر مه‌به‌ست ته‌مسیل و ته‌شبییه و ته‌عریض و کینایه و ره‌مزو نیشانه‌و مه‌جاز بی نه‌وه قه‌یدی نییه - وه‌رگیر-.

(۸۰) کۆتاییه‌ک: له هه‌مووی باشتر نه‌وه‌ککول و پشت به‌ستن به‌خوایه:

خاتمة: الأفضل التوکل علی الله

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا - ۳/۶۵}.

خودای گه‌وره ده‌فه‌رموئ: وه هه‌ر که‌سئ پشت به‌خودا به‌هستی ئیتر بو‌هه‌موو شتئ ته‌نیا خودای به‌سه، به راستی خودا هیچی له‌ده‌ست ده‌رناچئ و زور به‌کارامه‌یی هه‌موو کارو فرمانیکی خو‌ی به‌جئ دینئ، وه بو‌هه‌موو شتئ نه‌ندازه‌و کی‌شیکی داناوه.

۳۰۶۳ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمًا فَقَالَ: غُرِضْتُ عَلَى الْأُمَمِ فَجَعَلَ يَمُرُّ النَّبِيُّ مَعَهُ الرَّجُلُ وَالنَّبِيُّ مَعَهُ الرَّجُلَانِ، وَالنَّبِيُّ مَعَهُ الرَّهْطُ، وَالنَّبِيُّ لَيْسَ مَعَهُ أَحَدٌ، وَرَأَيْتُ سَوَادًا كَثِيرًا سَدَّ الْأَفُقَ فَرَجَوْتُ أَنْ يَكُونَ أُمِّي، فَقِيلَ هَذَا مُوسَى وَقَوْمُهُ. ثُمَّ قِيلَ لِي الظُّرُ. فَرَأَيْتُ سَوَادًا كَثِيرًا سَدَّ الْأَفُقَ فَقِيلَ لِي الظُّرُ هَكَذَا وَهَكَذَا. فَرَأَيْتُ سَوَادًا كَثِيرًا سَدَّ الْأَفُقَ فَقِيلَ هَؤُلَاءِ أُمَّتُكَ، وَمَعَ هَؤُلَاءِ سَبْعُونَ أَلْفًا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ. «. فَتَفَرَّقَ النَّاسُ وَلَمْ يَبَيِّنْ لَهُمْ، فَتَذَكَّرَ أَصْحَابُ النَّبِيِّ (صَلَّى

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا أَمَا نَحْنُ قَوْلِدُنَا فِي الشَّرِّ، وَلَكِنَّا آمَنَّا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَلَكِنْ هَؤُلَاءِ هُمْ أَتْنَاؤُنَا، فَبَلَغَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: هُمْ الَّذِينَ لَا يَتَطَيَّرُونَ، وَلَا يَسْتَرْقُونَ، وَلَا يَكْتُونُونَ، وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ. فَقَامَ عُكَّاشَةُ بْنُ مُحْصَنٍ فَقَالَ: أَمِنْهُمْ أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «نَعَمْ». فَقَامَ آخَرُ فَقَالَ: أَمِنْهُمْ أَنَا؟ فَقَالَ: سَبَقَكَ بِهَا عُكَّاشَةُ. رواه الشيخان والترمذي. ولفظ مسلم: فَقَالَ: رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ اذْغُ اللَّهُ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ. قَالَ: اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ مِنْهُمْ. فَقَامَ آخِرُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ اذْغُ اللَّهُ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ. قَالَ: سَبَقَكَ بِهَا عُكَّاشَةُ^(۱).

ئيبينو عه‌بباس (خودايان ئى رازى بن) گوتى: رۆژى پيغه‌مبەر (درودى خوداي له‌سەربى) له‌مال دەرچوو هات بۆ ناومان، فەرمووى: لەخەوما نەتە‌و‌ه‌کانم پى نیشان‌دەران و رانوي‌نران بۆم، تە‌ماشام کرد پيغه‌مبەرى وا هە‌بوو کە رەت دە‌بوو بە بە‌ردە‌مما يە‌ک پياوى لە‌گە‌ڵ‌دا بوو وە هە‌موو گە‌لە‌کە‌ى برىتى بوو لە‌و تاقە زە‌لامە! وە پيغه‌مبەرى واش هە‌بوو تاقە دوو پياوى لە‌گە‌ڵ‌دا بوون، وە پيغه‌مبەرى وا هە‌بوو يە‌کى چە‌ن کە‌سي‌کيان لە‌گە‌ڵ‌دا بوو، هە‌تا پيغه‌مبەرى واش هە‌بوو کە‌سى لە‌گە‌ڵ‌دا نە‌بوو، بە‌لام تارمايى و رە‌شايى عە‌شاماتيکى زۆرم دى تا چاوب‌رکا ئاسۆيان دا‌پۆ‌شيبوو، هيوام وابوو کە ئە‌وانە ئۆمەت و گە‌لى من بن، بە‌لام گوترا: ئە‌مە مووسا و گە‌لى مووسايە، ئينجا پيم گوترا: تە‌ماشاکە، کە تە‌ماشام‌کرد تارمايى عە‌شاماتيکى زۆرم دى، هە‌تا چاوب‌رکا ئاسۆى دا‌گرتبوو، ديسان گوترايە‌و پيم: تە‌ماشاي ئە‌ملاولاي خۆشت بکە، جا کە تە‌ماشام کرد تا چاوب‌رکا بە‌ راست و بە‌ چە‌پا تارمايى عە‌شاماتيکى زۆر گە‌ورە ئاسۆى دا‌گرتبوو گوترا پيم: ئە‌مە نە‌تە‌و‌ه (ئۆمەت)ى تۆن، حە‌فتا هە‌زار کە‌سيان لە‌گە‌ڵ‌دا يە‌بە‌ئى ئى پرسينه‌و دە‌چنە بە‌هە‌شت! جا لە‌پيش ئە‌و‌ه‌دا کە پيغه‌مبەر (درودى خوداي له‌سەربى) باسى ئە‌و حە‌فتا هە‌زار کە‌سيان بۆ بکا کە کي‌ن و کى نين و چ کارەن خۆى رۆيشە‌و بۆ مائە‌و‌ه و يارانيشى

(۱) بخارى. طب: ۵۷۰۵ = تجريد / ۵ ل- ۱۶۸ رقم: ۱۸۷۶ / ۵۷۰۵، ۳۴۱۰، ۵۷۵۲، ۶۴۷۲، ۶۵۴۱. مسلم.

بلاوه‌یان ئی کرد، له ناوخویاندا کردیان به مقو - مقو گوئیان: ئیمه هر چند باوه‌رمان هیناوه به خوداو به پیغه‌مبه‌ری خودا به‌لام له‌بهر نه‌وه‌ی که ئیمه له سه‌رده‌می فره خودایی (شرك) دا له‌دایک بووین ره‌نگ بی نه‌وانه ئیمه نه‌بین، به‌لکوو نه‌وانه له نه‌ته‌وه‌ی ئیمه ده‌بن! جا که ئه‌م وتو ویزه‌یه گه‌یشته‌وه به پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) هات فره‌مووی: نه‌وانه که‌سانیکن که نو‌قلانه‌ی خراپ ئی ناده‌ن و نووشته‌ناکه‌ن و له‌بهر نه‌خووشی خو‌یان داخ ناکه‌ن، به‌لکوو هه‌میشه بو جیبه‌جی بوونی کارو فرمانیان پشت ده‌به‌ستن به لوتف و که‌رده‌می خوداو به‌س! جا عو‌ککاشه‌ی کو‌ری می‌حصه‌ن (خودای ئی رازی بن) هه‌لسا گو‌تی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئایا من له‌م ده‌سته‌یه‌م یانا؟ فره‌مووی: ئا، تو له‌وانی جا یه‌کیکی تریش هه‌لسا گو‌تی: ئه‌ی من له‌وانم یانا؟ فره‌مووی: وه‌کاشه ده‌ست پی‌شکه‌ری ئی کردی و بو خوی بردی (ش/ت) گفته‌ی (م): پیاوی گو‌تی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! نزام بو بکه که خودا بمکا به یه‌کی له‌وانه، فره‌مووی: خودایه! بیکه به یه‌کی له‌م تا‌قمه‌یه پیاویکی تریش هه‌لسا گو‌تی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! له خودا بپاری‌روه بو منیش که بمکا به یه‌کی له‌وان، فره‌مووی: وه‌کاشه ده‌ست پی‌شکه‌ری ئی کردی و ئه‌م به‌هره باشه‌ی برد بو خوی.

۳۰۶۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الرُّقَى وَالتَّمَائِمَ وَالتَّوَلَةَ شِرْكَ، فَقَالَتْ امْرَأَتُهُ زَيْنَبُ: كَيْفَ هَذَا وَاللَّهِ لَقَدْ كَانَتْ عَيْنِي تَقْذِفُ (بِالدُّمُوعِ) فَكُنْتُ أَخْتَلِفُ إِلَى فُلَانِ الْيَهُودِيِّ فَيَرْقِيهَا فَتَسْكُنُ. قَالَ: ذَلِكَ عَمَلُ الشَّيْطَانِ كَانَ يَنْحُسُّهَا بِيَدِهِ فَإِذَا رَقَاهَا كَفَّ عَنْهَا إِلَّمَّا كَانَ يَكْفِيكَ أَنْ تَقُولِي مَا كَانَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: أَذْهَبِ الْبَاسَ رَبَّ النَّاسِ اشْفِ أَنْتَ الشَّافِي لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ شِفَاءً لَا يُغَادِرُ سَقَمًا. رواه أبو داود وابن ماجه.

عه‌بدوللا (خودای ئی رازی بن) گو‌تی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فره‌مووی: نووشته‌و چاوه‌زارو مووفه‌رك و نووشته‌ی چه‌ورو شیرینی له ره‌فتاری سه‌رده‌می بتیه‌رستین. زه‌ینه‌بی ژنی عه‌بدوللاش (خودایان ئی رازی بن) گو‌تی: ئه‌مه چو‌ن

چونیه؟ سا به خودا من جاران چاوم ئاوی دهکرد، هه موو جارێ که دهچووم بو لای فیساره جووله که که دوعای به سهردا دهخویند ئیتر چاوم چاک دهبووه، عهبدوللا گوتی: ئه وه ئیشی شهیتان خوێ بووه، دهستی ژهندووه به ناوچاوتا ههتا چاوت گل بکاو بچی بو لای ئه و جووله که یه، ئیتر که جووه که نووشته ی بو کردووه و به سهریا خویندووه شهیتان وازی له چاوت هیناوه ئاوه ها به م شیویه ههردوولا گه له کومه یان له تو کردووه، تا له خشته بهرن و بیرو باوه رت تیک بدهن! به لام تو بو ئه وه ته نیا ئه مهت بهس بوو که وهک پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهرین) خوێ دهیفرموو بتگوتبایه: (أَذْهَبِ الْبَاسَ رَبِّ النَّاسِ أَشْفَى أَنتَ الشَّافِي لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ شِفَاءٌ لَا يُعَادِرُ سَقَمًا). (د/ئیینو ماجه).

→ (ب- ۴ ز- ۷۴ ف- ۱ + ف- ۲ = رقم: ۳۰۲۶/۱ و ۳۰۲۷/۲).

۳۰۶۵- عَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أَكْتَوَى أَوْ اسْتَرْقَى فَقَدْ بَرِئَ مِنَ التَّوَكُّلِ^(۳):

موغیره ی کوپی شوعبه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهرین) فهرمووی: هه ر که سی بو چاره سه ری نه خوشین خوێ داخ بکا یا نووشته بکا فری به سه رته وه ککول و پشت به خودا به ستنه وه نامینی! (ت- س/ص).

۳۰۶۶- عَنْ عِيسَى بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي مَعْبُدٍ الْجُهَنِيِّ أَعُوذُهُ وَبِهِ حُمْرَةٌ فَقُلْنَا: أَلَا تَعْلَقُ شَيْئًا قَالَ: الْمَوْتُ أَقْرَبُ مِنْ ذَلِكَ قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مَنْ تَعْلَقَ شَيْئًا وَكِلَ إِلَيْهِ. رواهما الترمذي والله أعلم.

عیسای کوپی عهبدورره حمان (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: ئه بو ميعبه دی جووه نی نه خوش بوو، بای سووری بوو چووم بو سهردانی، پیم گوت: بو نووشته یی، مووفه پرکی هه لئاگری؟ گوتی: مردن له وه نزیکتره، پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهرین) ده فهرمووی: ئه وه ی نووشته و مووفه پرک و شتی وا هه لباگری ده سپیدری به و شتانه و له ژیر چاودیری خودا ده رده چی! (ت).

نامه‌ی پیغمبرایه‌تی و په‌یام‌نیری و ره‌هبری (النبوة والرسالة)

(نهم نامه‌یه هشت به‌ش و پایانیکه)

کتاب النبوة والرسالة. (وفیه ثمانية فصول وخاتمة)

(۸۱) به‌شی یه‌که‌م: باسی گه‌وره‌یی پیغمبر ^{دروودى} _{خودى} _{له‌سهر}

الفصل الأول: في فضائل النبي ﷺ

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَلَتَنْصُرُنَّهُ قَالَ أَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَلِكُمْ إِصْرِي قَالُوا أَقْرَرْنَا قَالَ فَاشْهَدُوا} وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ - ۸۱/۳.

ئه‌ی پیغمبرای خۆشه‌ویست! باسی ئه‌وه بکه که خودای گهره ئادوپه‌یمانی کردووه له‌گه‌ل پیغمبره‌کانا و په‌یمانی ئی وهرگرتوون که ههرکاتئ نامه (کیتاب) و زانست (علیم) م‌پیدان له پاشا یه‌کئ له پیغمبران (دروود و سه‌لامی خودای گهره له‌سهر مه‌موویان بین) هات بۆ لاتان که باوه‌رداره به‌وه‌ی له‌لای ئیوه هه‌یه له‌ ئایین و خودا په‌رستی راست و دروست ده‌بئ به‌ پیویستی بزنان که له‌ دژئ نه‌بن و سه‌رپیچی له‌ فه‌رمانی نه‌که‌ن و باوه‌ری پئ بکه‌ن و به‌قه‌ی ته‌وانا و به‌پئی حال و بارو دۆخی خۆتان یارمه‌تی بدن. جا خودا فه‌رمووی پئیان: ئایا ئیقرارتان کرد به‌مه‌ی که پیم‌گوتن و ئادو په‌یمانی منتان له‌سهر ئه‌مه وهرگرت؟ ئه‌وانیش گوتیان: به‌لئ ئیقرارمان کرد.. جا خودا فه‌رمووی: ده‌ی شایه‌تی بدن و ئه‌م باس و خواسه به‌خه‌لک بلین و جار بدن به‌ناو گه‌لانی خۆتانا که ئیمه ئادو په‌یمانیکی ئاوامان له‌گه‌ل خودادا کردووه، تا ئه‌وانیش ره‌فتی پئ بکه‌ن، وه منیش له‌گه‌ل ئیوه‌دا ده‌بم به‌ شایه‌ت له‌سهر ئه‌مه.

۳۰۶۷ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: بُعِثْتُ مِنْ خَيْرِ قُرُونِ بَنِي آدَمَ قَرْنًا فَقَرْنَا، حَتَّى كُنْتُ مِنَ الْقَرْنِ الَّذِي كُنْتُ فِيهِ. رواه البخاري^(۱).

(۱) بخاري، المناقب: ۲۵۵۷.

ئه‌بو هوره‌یره (خودای لّی رازی بئ) گوتی: پیغمبره‌ر (دروودی خودای له‌سربن) فه‌رمووی: چهرخ به چهرخ و پشت به پشت به پاکی و باشی هاتوومه‌ته خواره‌وه و باو باپیرم له هه‌موو سهرده‌می‌کا له باشت‌ترین چینی ئاده‌میزادی ئه‌و سهرده‌مه بوون تا گه‌یشتووومه‌ته ئه‌م چهرخه‌ی خۆم که خودا ره‌وانه‌ی کردووم و کردوومی به پیغمبره‌ر! (ب).

۳۰۶۸ - وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَأَوَّلُ مَنْ يَنْشَقُّ عَنْهُ الْقَبْرُ وَأَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفِّعٍ. رواه مسلم وابو داود والترمذي ولفظه: أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا فَخْرَ وَبِيْدِي لِرِوَاءِ الْحَمْدِ وَلَا فَخْرَ وَمَا مِنْ نَبِيٍّ يَوْمَئِذٍ آدَمُ فَمَنْ سِوَاهُ إِلَّا تَحْتَ لِرِوَائِي وَأَنَا أَوَّلُ مَنْ تَنْشَقُّ عَنْهُ الْأَرْضُ وَلَا فَخْرٌ^(۱):

دیشان له‌وه‌وه له پیغمبره‌وه (دروودی خودای له‌سربن) ده‌فه‌رمووی: له رۆژی قیامه‌تا من سهرگه‌وره‌ی سهرجه‌م نه‌وه‌ی ئاده‌م، وه‌یه‌که‌م که‌سیشم که ده‌می گوێرم بۆ ده‌کریته‌وه‌و له گوێر دیمه‌ ده‌ره‌وه، وه‌یه‌که‌م تکا کاریشم، وه‌یه‌که‌م که‌سیشم که له‌لای خودای گه‌وره‌ تکام گیرا ده‌بئ! (م/د/ت) گفته‌ی (ت): له رۆژی قیامه‌تا من سهرگه‌وره‌ی نه‌وه‌ی ئاده‌م، وه‌ ئالای سوپاس و ستایش و سه‌روه‌ریم به ده‌سته‌وه‌یه‌و پیشینان و پاشینان سوپاسم ده‌که‌ن، وه‌ مه‌بستم له‌کردنی ئه‌م قسه‌یه‌ش شانازی و خو‌هه‌لکی‌شان نییه، به‌لکوو مه‌به‌ستم له‌مه به‌یانی حاله، وه‌ له‌و رۆژهدا هه‌موو پیغمبره‌کان له ئاده‌مه‌وه بیگره‌ه‌تا ئه‌وانی تریان هه‌موویان سهرجه‌م له ژێر ئالای من دان، وه‌ من یه‌که‌م که‌س ده‌بم که خاک (گوێر) ده‌م ده‌کاته‌وه‌ بۆم و له گوێر ده‌رده‌چم، وه‌ مه‌به‌ستم له‌م قسه‌یه‌ش باس کردنی چاکه‌ی خودایه به‌سه‌منه‌وه‌و به‌یانی حاله، ئه‌گینا مه‌به‌ستم به‌خو‌وه نازین نیه.

۳۰۶۹ - وَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ كُنْتُ إِمَامَ النَّبِيِّنَ وَخَطِيبَهُمْ وَصَاحِبَ شَفَاعَتِهِمْ غَيْرُ فَخْرٍ. رواه الترمذي.

(۱) مسلم. فضائل: ۵۸۹۹. أبو داود. السنة: ۴۶۷۳.

پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌س‌ربین) فه‌رمووی: که روژی قیامت هات خوّم ده‌بم به پیغشه‌واو ده‌مراستی پیغهمبه‌ره‌کان، وه سه‌رده‌قی شه‌فاعه‌ت و تکا کردنیش خوّم ده‌یشکینم! وه مه‌بستیشم شانازی و به‌خووه نازین نیه، به‌لکوو مه‌به‌ستم سوپاسی خودایه‌و ته‌حه‌دووت به نازو نیعمه‌ت و به‌هره‌ی نه‌و ده‌که‌م (ت).

۳۰۷۰ - عَنْ وَائِلَةَ بِنِ الْأَسْقَعِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى كِنَانَةَ مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ وَاصْطَفَى قُرَيْشًا مِنْ كِنَانَةَ وَاصْطَفَى مِنْ قُرَيْشٍ بَنِي هَاشِمٍ وَاصْطَفَانِي مِنْ بَنِي هَاشِمٍ. رواه مسلم والترمذي^(۴):

واثیله‌ی کو‌ری نه‌سقه‌ع (خودای ئی رازی بن) له پیغهمبه‌ره‌وه (درویدی خودای له‌س‌ربین) ده‌فه‌رمووی: خودا له‌ناو هه‌موو وه‌چه‌ی ئیسماعیلدا کینانه‌ی هه‌لبژاردووه که یه‌کیک بووه له بایره‌گه‌وره‌کانم، وه له‌ناو نه‌وه‌ی کینانه‌یشدا هوژی قوره‌یشی هه‌لبژاردووه، وه له‌ناو هوژی قوره‌یشیشدا کو‌رانی هاشم (به‌نی هاشم)ی به په‌سه‌ن کردووه وه له‌ناو کو‌رانی هاشمیش دا منی په‌سه‌ند کردووه! (م/ت).

۳۰۷۱ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ مَثَلِي وَمَثَلَ الْأَنْبِيَاءِ مِنْ قَبْلِي كَمَثَلِ رَجُلٍ بَنَى بَيْتًا فَأَحْسَنَهُ وَأَجْمَلَهُ، إِلَّا مَوْضِعَ لَبَنَةٍ مِنْ زَاوِيَةٍ، فَجَعَلَ النَّاسُ يَطُوفُونَ بِهِ وَيَعْجَبُونَ لَهُ، وَيَقُولُونَ هَلَّا وُضِعَتْ هَذِهِ اللَّبَنَةُ قَالَ: فَأَنَا اللَّبَنَةُ، وَأَنَا خَاتِمُ النَّبِيِّينَ. رواه الشيخان والترمذي^(۵):

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بن) گو‌تی: چه‌زهره‌ت (درویدی خودای له‌س‌ربین) ده‌فه‌رمووی: داستانی من و داستانی پیغهمبه‌ره‌کانی پی‌ش من وه‌ک داستانی پیاوی وایه، خانوو به‌ره‌یی هه‌لبخاو له هه‌موو لایه‌نی‌که‌وه زۆر به‌جوانی

(۴) مسلم. فضائل: ۵۸۹۷. ترمذی. مناقب: ۳۶۰۵، ۳۶۰۸.

(۵) بخاری. مناقب: ۲۵۳۴. مسلم. فضائل: ۵۹۱۸ - ۵۹۲۲. ترمذی. أمثال: ۲۸۶۴. تجرید/ ۴ ل - ۹۸

دروستی بکاو به باشی بیرازینیتته‌وه، ته‌نیا شوینی تاقه‌یه‌ک خشت نه‌بی، که له‌گو‌شه‌یه‌کا چۆل بی، ده‌سته‌ده‌سته‌خه‌ک به‌ناویا بسوورپینه‌وه‌و بلین: چه‌نده‌جوانه! خۆزگه‌ئه‌م خشته‌ش داده‌نراو شوینه‌که‌ی ئاوا چۆل نه‌ده‌بوو فه‌رمووی: ده‌ی من ئه‌و خشته‌م و ئه‌و چۆلییه‌م پر کردۆته‌وه‌و بووم به‌دواترین پیغمبر ئیت‌ر له‌پاش من پیغمبره‌ری تر نابئی! (ش/ت).

۳۰۷۲- وَعَنْهُ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَتَىٰ وَجَبَتْ لَكَ النَّبُوءَةُ؟ قَالَ: وَآدَمُ بَيْنَ الرُّوحِ وَالْجَسَدِ^(۶):

دیسان گوتی: گوتیان: ئه‌ی پیغمبره‌ری خودا! له‌که‌یه‌وه پیغمبرایه‌تیت پی‌خه‌لات کراوه؟! فه‌رمووی: هیشتا ئاده‌م جه‌سته‌بوو، گیان نه‌کرا بوو به‌به‌ریا! (ت-س/ص)

۳۰۷۳- وَقَالَ: الْعَبَّاسُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ قُرَيْشًا جَلَسُوا فَتَذَاكَرُوا أَحْسَابَهُمْ بَيْنَهُمْ فَجَعَلُوا مَثَلَكُمُ لِنُخْلَةٍ فِي كَبْرَةٍ مِنَ الْأَرْضِ. فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ الْخَلْقَ فَجَعَلَنِي مِنْ خَيْرِهِمْ مِنْ خَيْرِ فِرْقِهِمْ وَخَيْرِ الْفَرِيقَيْنِ ثُمَّ تَخَيَّرَ الْقَبَائِلَ فَجَعَلَنِي مِنْ خَيْرِ قَبِيلَةٍ ثُمَّ تَخَيَّرَ الْبُيُوتَ فَجَعَلَنِي مِنْ خَيْرِ بُيُوتِهِمْ فَأَنَا خَيْرُهُمْ نَفْسًا وَخَيْرُهُمْ بَيْتًا^(۷):

ئیب‌نوعه‌بباسی مامه‌ی پیغمبره‌ر، (خودای ئی‌رازی بی) گوتی: ئه‌ی پیغمبره‌ری خودا! قورده‌یش دانیشتبوون له‌ناو خویاندا سه‌رجه‌له‌ی خویانیان ده‌خوینده‌وه، تۆیان دانا به‌دارخورمای سه‌ری کۆلان! فه‌رمووی: (درویدی خودای له‌سرب)، ئه‌وان بۆ خویان ده‌لین، خودای گه‌وره‌که‌ئه‌م بوونه‌وه‌ره‌ی دروستکرد له‌هه‌ره‌باشه‌که‌یان ره‌گه‌زو به‌چه‌ی منی دروستکرد، له‌باشترین چین و تیپی ئه‌وان منی دروستکرد، وه‌له‌دوو تیپه‌که‌یش له‌هه‌ره‌باشه‌که‌یان منی دروست کردوه‌و کاتی که‌هۆزه‌کانی بۆل بژیرکردو پاک و پیسیکردن منی

(۶) رواه الترمذي بسند صحيح.

(۷) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

خسته باشت‌ین هۆزیا‌نه‌وه، وه کات‌ی که بنه‌ماله‌کان‌ی پاک‌و‌پیس‌کرد، من‌ی خسته باشت‌ین بنه‌ماله‌وه، جا به‌م پی‌یه من خۆم له خۆیان باشت‌روم بنه‌ماله‌که‌شم پشت‌او‌پشت هه‌ر سه‌ر ده‌سته بوون! (ت-س/ح).

۳۰۷۴- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَنَا أَوَّلُ النَّاسِ خَرُوجًا إِذَا بُعِثُوا وَأَنَا خَطِيبُهُمْ إِذَا وَقَدُوا وَأَنَا مُبَشِّرُهُمْ إِذَا أُسُوا لَوَاءِ الْحَمْدِ يَوْمَئِذٍ يَدِي وَأَنَا أَكْرَمُ وَلَدِ آدَمَ عَلَى رَبِّي وَلَا فَخْرٌ^(۸):

ئه‌نه‌س (ره‌زای خودای ئاب‌ئ) له پیغمبره‌وه (دروودی خودای له‌سه‌رب‌ئ) ده‌فه‌رمو‌ی: که مه‌ردوم زیندوو ده‌ک‌رینه‌وه من یه‌که‌م که‌سم که له گۆږ ده‌رده‌چم، وه که ده‌پۆن بو‌ خزمه‌تی په‌روه‌ردگاریان من قسه‌که‌رو ده‌م‌پراستیانم، وه کات‌ی ئالۆزی‌ی و په‌ریشانی‌ی روژی دوا‌یی زۆریان بو‌ دین‌ی و شپ‌رزه‌یان ده‌کا‌و له‌به‌ر بئ‌ی که‌سی نا ئوم‌ید ده‌بن له‌و کاته‌ ناس‌ک و شلو‌قه‌دا خۆم ف‌ریایان ده‌که‌وم مژده‌یان بو‌ ده‌به‌م و خو‌شی و شادییان تئ‌ی ده‌خه‌م له‌و روژه‌ گرنگه‌دا خۆم شا سواری ئه‌ومه‌یدانه‌م و ئالای سه‌ره‌ره‌زی و سوپاس و جه‌مد به‌ ده‌سته‌وه‌یه! وه من به‌ریز‌ترین نه‌وه‌ی ئاده‌مم له‌لای په‌روه‌ردگارم، به‌ فه‌خر نه‌بئ‌ی (ت-س/ح).

۳۰۷۵- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَمَّا كَانَ الْيَوْمُ الَّذِي دَخَلَ فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَدِينَةَ أَضَاءَ مِنْهَا كُلُّ شَيْءٍ فَلَمَّا كَانَ الْيَوْمُ الَّذِي مَاتَ فِيهِ أَظْلَمَ مِنْهَا كُلُّ شَيْءٍ وَمَا نَقَضْنَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْأَيْدِي وَإِنَّا لَفِي دَفْنِهِ حَتَّى أَكْرَمْنَا قُلُوبَنَا^(۹):

دیسان له‌وه‌وه له پیغمبره‌وه (دروودی خودای له‌سه‌رب‌ئ) ده‌فه‌رمو‌ی: ئه‌و روژه‌ی که پیغمبر (دروودی خودای له‌سه‌رب‌ئ) گه‌یشته مه‌دینه هه‌رچی له مه‌دینه‌دا بو‌و شه‌وقی دایه‌وه‌و روونا‌ک بو‌وه، ئه‌و روژه‌یش که پیغمبر (دروودی خودای له‌سه‌رب‌ئ) کو‌چی دوا‌یی کرد هه‌رچی تیا‌بوو تاریک بو‌و، وه هیشتا ده‌ستمان هه‌ل

^(۸) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

^(۹) رواه الترمذي بسند صحيح.

نه‌گرتبوو له‌ ناشتني ته‌رمه‌که‌ی که دلمان گوډاو دلمان چووو جییه‌کی ترا!
(ت-س/ص).

۳۰۷۶- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) قَالَ: جَلَسَ نَاسٌ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَنْتَظِرُونَهُ، فَخَرَجَ حَتَّى إِذَا ذُكِرَ مِنْهُمْ سَمِعَهُمْ يَتَذَكَّرُونَ، فَتَسَمَّعَ حَدِيثَهُمْ فَلَمَّا بَعْضُهُمْ يَقُولُ عَجَبًا إِنَّ اللَّهَ اتَّخَذَ مِنْ خَلْقِهِ خَلِيلًا، فَأَبْرَاهِيمَ خَلِيلَهُ. وَقَالَ: آخِرُ مَاذَا بِأَعْجَبَ مِنْ (وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا) وَقَالَ: آخِرُ فَيَسِي كَلِمَةُ اللَّهِ وَرُوحُهُ. وَقَالَ: آخِرُ وَآدَمُ اصْطَفَاهُ اللَّهُ. فَخَرَجَ عَلَيْهِمْ فَسَلَّمَ وَقَالَ: قَدْ سَمِعْتُ كَلَامَكُمْ وَعَجَبَكُمْ أَنَّ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلُ اللَّهِ وَهُوَ كَذَلِكَ، وَمُوسَى نَجِيُّهُ وَهُوَ كَذَلِكَ، وَعِيسَى رُوحُهُ وَكَلِمَتُهُ وَهُوَ كَذَلِكَ، وَآدَمُ اصْطَفَاهُ اللَّهُ تَعَالَى وَهُوَ كَذَلِكَ، أَلَا وَأَنَا حَبِيبُ اللَّهِ وَلَا فَخْرَ، وَأَنَا حَامِلُ لَوَاءِ الْحَمْدِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، تَحْتَهُ آدَمُ فَمَنْ ذُوهُ وَلَا فَخْرَ، وَأَنَا أَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفَّعٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا فَخْرَ، وَأَنَا أَوَّلُ مَنْ يُحْرَكُ عِلْقُ الْجَنَّةِ وَلَا فَخْرَ، فَيَفْتَحُ اللَّهُ فَيُدْخِلُهَا وَمَعِيَ فَقَرَاءَ الْمُؤْمِنِينَ وَلَا فَخْرَ، وَأَنَا أَكْرَمُ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ عَلَى اللَّهِ وَلَا فَخْرَ^(۱۰).

ئیبنو عه‌عباس (خودایان ئا‌رازی بن) گو‌تی: چهن که‌سی له‌ یاران‌ی پیغمبره‌ (درو‌دی خودا له‌سه‌ر خ‌زی و ره‌زای خودا له‌ یاران‌ی بن) دانیش‌تیبوون چاوهر‌پ‌ییان ده‌کرد پیغمبره‌ که‌ هاته‌ده‌ره‌وه‌ چوو بو‌ لایان که‌ لییان نزیک بو‌وه‌ به‌رگو‌یی که‌وت که‌وا خه‌ریکی گو‌فتوگو‌ون و هه‌ندیکیان ده‌لین: سه‌یره! خودای گه‌وره‌و مه‌زن له‌ناو هه‌موو دروستکراوانی خویدا ئیبراهیمی هه‌ل‌ب‌زاردووو کردوو‌یه‌تی به‌ خه‌لیل و گرتوو‌یه‌تی به‌دوستی خو‌ی، وه‌ هه‌ندیکی تریان ده‌لین: چی له‌وه‌ عه‌جایه‌بو سه‌یرتره‌ که‌ خودا به‌ قسه‌کردن قسه‌ی له‌گه‌ل مووسادا کردووو! وه‌ هه‌ندیکی تریان ده‌لین: عیسایش به‌ یه‌ك وشه‌ی خودا خو‌ی په‌یدا بو‌وه‌و گیان‌یکی پاک بو‌وه‌و له‌ لایه‌نی خوداوو ناردراوه‌ بو‌ مه‌ریه‌م، وه‌ هه‌ندیکی تریان ده‌لین: خودا ئاده‌می به‌ دانسقه‌ هه‌ل‌ب‌زاردووو! ئینجا پیغمبره‌ (درو‌دی

^(۱۰) رواه الترمذي بسند غریب (شرحه).

خودای له‌س‌ربن، رویشته ناویان و سلاوی لی کردن و فه‌رمووی: گویم له قسه‌کانتان بوو، له‌وه‌یش که له‌چی سه‌یرو عه‌جه‌ب ماون، راسته که ئی‌براهیم دۆستی خودایه و ئەمه خۆی وایه و گومانی تیا نییه، راستیشه که موسا ها‌ورازو هاو ده‌نگی خودابوو و ئەمه خۆی وایه، وه راستیشه که عیسا گیانیکی پاک بوو له لایه‌نی خوداو و به‌یه‌ک وشه‌ی ئەو په‌یدا‌بوو له‌مه‌ریه‌م به‌بی باب و ئەمه خۆی وایه، راستیشه که ئاده‌م به‌دانسقه خودا خۆی به‌گه‌نی کردوو و ئەمه خۆی وایه، به‌لام هوشیار بن – به‌شانازی و فه‌خر نه‌بی – منیش خو‌شه‌ویستی خودام، له‌روژی قیامه‌تا خو‌م شاسواری مه‌یدانی مه‌حشره‌رم ئالای حه‌مدو ستایش هه‌ل ده‌گرم، به‌فه‌خر نه‌بی، وه من خو‌م یه‌که‌م تکا کارم و یه‌که‌م که‌سیشم که تکام گیرا ده‌بی له‌روژی قیامه‌تا، به‌فه‌خر نه‌بی، وه من یه‌که‌م که‌س ده‌بم که ئەلقه‌پیزی ده‌رگای به‌ه‌شت راده‌وه‌شینم و خودا ده‌رگا ده‌کاته‌وه‌ بۆم و ده‌مباته‌ ناوی، وه هه‌زارانی موسولمانانیش له‌گه‌لام‌دینه ژووره‌وه! به‌فه‌خر نه‌بی، وه من سه‌روه‌ری پیشینان و پاشینانم به‌فه‌خرو به‌خو‌ه‌لکیشان نه‌بی! (ت-سند غریب).

۳۰۷۷- وَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَامٍ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرَةِ صِفَةُ مُحَمَّدٍ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ - عَلَيْهِ السَّلَام - وَيُذْفَنُ عِيسَى مَعَ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). روى الترمذي هذه الستة^(۱۱):

عه‌بدوللای کو‌ری سه‌لام (خودای لی رازی بن) گو‌تی: ناو‌نیشانی مو‌حه‌مه‌دو ناو‌نیشانی عی‌سای کو‌ری مه‌ریه‌م له‌ته‌وراتا نو‌وسراوه، وه عی‌سانیش له‌مه‌دینه ده‌نیژری له‌پال مو‌حه‌مه‌ددا (درو‌دی خودایان لی بن) (ت-س/ح).

۳۰۷۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ فِي يَدِهِ لَيَأْتِيَنَّ عَلَى أَحَدِكُمْ يَوْمٌ وَلَا يَرَانِي ثُمَّ لَأَنْ يَرَانِي أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْ أَهْلِهِ وَمَالِهِ مَعَهُمْ. رواه مسلم. والله أعلم^(۱۲):

^(۱۱) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

ئەبو هوریره (خودای ئی رازی بئ) له پیغمبره‌وه (دروودی خودای له‌س‌رین) ده‌فرموی: به‌و که‌سه که گیانی موحه‌مه‌دی به‌ ده‌سه که خۆی که‌سی هه‌موو که‌سه ئیوه ده‌که‌ونه روژیکی واوه هه‌ز ده‌که‌ن که سه‌رو مائی خۆتان به‌خت که‌ن و له‌باتی ئه‌وه یه‌ک ده‌م من ببینن، ئیتر له‌وه دواش نه‌م بینن به‌و تا‌قه چاوپیکه‌وتنه قاییل ده‌بن (م).

۸۲) له دایک‌بوونی پیغمبره‌رو ناوه‌کانی و سه‌رجه‌له‌ی پیروزی دروودی خودای له‌س‌ر

مولد النبي ﷺ ونسبه وأسماءه

۳۰۷۹- عَنْ قَيْسِ بْنِ مَخْرَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: وَلِدْتُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَامَ الْفِيلِ^(۱):

قه‌یسی کو‌ری مه‌خرمه (خودای ئی رازی بئ) ده‌لی: من و پیغمبره‌ (دروودی خودای له‌س‌رین) له سالی عامولفیلدا له‌دایک بووین (ت-س/ح).

۳۰۸۰- وَسَأَلَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانٍ قُبَّاتُ بْنُ أَشِيمَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) أَلَأَتَ أَكْبَرُ أَمْ رَسُولُ اللَّهِ؟ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَكْبَرُ مِنِّي وَأَنَا أَقْدَمُ مِنْهُ فِي الْمِيلَادِ وَلَدَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَامَ الْفِيلِ وَرَفَعَتْ بِي أُمِّي عَلَى الْمَوْضِعِ قَالَ: وَرَأَيْتُ خَرَاءَ الْفِيلِ أَخْضَرَ مُجِيلًا. رواهما الترمذي بسند حسن^(۲):

عوسمانی کو‌ری عه‌ففان له قوباسی کو‌ری ئه‌شیه‌می کو‌ری له‌یثی پرس‌ی (خودایان ئی رازی بئ) که تو‌گه‌وره‌تری یا پیغمبره‌ (دروودی خودای له‌س‌رین)؟ گو‌تی: ئه‌و له‌من گه‌وره‌تره له قه‌درو ری‌زا، به‌لام من له‌و به‌ته‌مه‌تترم و له‌ پی‌ش ئه‌ودا له‌دایک بووم، پیغمبره‌ (دروودی خودای له‌س‌رین) له سالی فیل (عامولفیل)دا له‌ دایک بووه، به‌لام من ئه‌و ساله‌ وابووم ده‌م قامی، دایکم هه‌لی گرتم و

(۱۲) مسلم. فضائل: ۶۰۸۲.

(۱) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

(۲) رواه الترمذي بسند حسن

بردمی، وه جیگه‌ی فیله‌کانی پی‌نیشان دام ئه‌وهم له‌یاد ماوه که پی‌سیای
فیله‌کانم دی وه‌ک شیاکه سه‌وز هه‌لگه‌را‌بوو (ت-س/ح).

۳۰۸۱- أَمَّا نَسَبُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَهُوَ مُحَمَّدٌ (صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ابْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ بْنِ هَاشِمِ بْنِ عَبْدِ مَنَافٍ بْنِ قُصَيِّ بْنِ كِلَابِ بْنِ مُرَّةَ بْنِ كَعْبِ بْنِ لُؤَيٍّ بْنِ غَالِبِ بْنِ فِهْرِ بْنِ مَالِكِ بْنِ النَّضْرِ بْنِ كِنَانَةَ بْنِ خُزَيْمَةَ بْنِ مُدْرِكَةَ بْنِ إِيَّاسَ بْنِ مُضَرَ بْنِ نِزَارِ بْنِ مَعَدٍ بْنِ عَدْنَانَ. رواه البخاري^(۳).

سه‌رجه‌له‌ی پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ئه‌مه‌یه: موچه‌معد (دروودی خودای له‌سهرین) کوپی عه‌بدوللا، کوپی عه‌بدولموطه‌لیب، کوپی هاشم، کوپی عه‌بدو مه‌ناف، کوپی قوصه‌ی، کوپی کیلاب، کوپی موپه، کوپی که‌عب، کوپی لوئه‌ی، کوپی غالیب، کوپی فیه‌ر، کوپی مالیک، کوپی نه‌ضر، کوپی کینانه، کوپی خوزه‌یمه، کوپی مودریکه، کوپی ئیلیاس، کوپی موضهر، کوپی نیزار، کوپی موعه‌دد، کوپی عه‌دنان. (ب- بچیته به‌ه‌شتی و نه‌یته ده‌ری).

۳۰۸۲- عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لِي خَمْسَةُ أَسْمَاءٍ أَنَا مُحَمَّدٌ، وَأَحْمَدُ، وَأَنَا الْمَاحِي الَّذِي يَمْحُو اللَّهُ بِي الْكُفْرَ، وَأَنَا الْحَاشِرُ الَّذِي يُخْشَرُ النَّاسُ عَلَيَّ قَدَمِي، وَأَنَا الْعَاقِبُ. رواه الشيخان والترمذي^(۴).

جوبه‌یری کوپی موطعیم (خودای ن‌رازی بن) گو‌تی: پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: من پی‌نج ناوم هه‌یه: من ناوم موچه‌ممه‌ده من ناوم ئه‌حمه‌ده، من ناوم قه‌لاچۆکه‌ره، واته: ئه‌و که‌سه‌م که خودا به‌هۆی منه‌وه کوفرو بئ باوه‌پیی قه‌لاچۆ ده‌کاو قبری تی ده‌خا، من ناوم کۆکه‌ره‌وه‌یه واته: ئه‌و که‌سه‌م که هه‌موو نه‌وه‌ی ئاده‌م کۆ ده‌کرینه‌وه‌و به‌شوینما دین و ده‌چین بۆ

(۳) تجرید بخاری/ ۴ ل - ۱۹۵: (رباب مبعث النبی) قبل الرقم: ۱۵۰۵ / ۳۸۵۱ مباشرة.

(۴) بخاری. تجرید: ۴ ل - ۹۶ رقم: ۱۴۰۶ / ۳۵۳۲، ۴۸۹۶. أخرجه مسلم في الفضائل، باب في أسماء

النبی (ص) رقم: ۲۳۵۴) تجرید/ ۴ / ۹۶ - کوردی).

مه‌حشهر و گردده‌بینه‌وه له ده‌شتی کۆبوونه‌وه، من ناوم پاشه‌به‌ره‌یه، واته:
دوا‌هه‌مین پیغمبرم (ش/ت).

۸۳-۳- وَقَالَ: أَبُو مُوسَى الْأَشْعَرِيُّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُسَمِّي لَنَا نَفْسَهُ أَسْمَاءً فَقَالَ: «أَنَا مُحَمَّدٌ وَأَنَا أَحْمَدُ وَالْمُقَفَّى وَالْحَاشِرُ وَنَبِيُّ التَّوْبَةِ وَنَبِيُّ الرَّحْمَةِ». رواه مسلم^(۵):

ئەبو موسای ئەشعەری (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پیغمبرم (دروودی خودای
هه‌سەربێ) هه‌ندی له ناوه‌کانی خۆی باس ده‌کرد بۆمان ده‌یفه‌رموو: من ناوم
موحه‌مه‌ده، وه ناوم ئەحمه‌ده، وه ناوم دوا‌هه‌مین، چونکه دوا‌یین
پیغمبرم، وه ناوم کۆکه‌ره‌وه‌یه، وه ناوم پیغمبرم (توبه‌یه وه ناوم
پیغمبرم ره‌حه‌ته (م-خودایان ئی رازی بێ).

۸۴) به‌شی دووه‌م: باسی نیشانه‌کانی جه‌سته‌ی پیرۆزی پیغمبرم (دروودی خودای
خوبه‌ر له‌سه‌ر)

الفصل الثاني: في أوصاف جسمه الشريف ﷺ

۸۴-۳- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رُبْعَةً مِنَ الْقَوْمِ، لَيْسَ بِالطَّوِيلِ وَلَا بِالْقَصِيرِ، أَزْهَرَ اللَّوْنِ لَيْسَ بِأَبْيَضَ أَمْهَقَ وَلَا آدَمَ، لَيْسَ بِجَعْدٍ قَطَطٍ وَلَا سَبَطٍ رَجُلٍ، أُنْزِلَ عَلَيْهِ وَهُوَ ابْنُ أَرْبَعِينَ، فَلَبِثَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ يُنْزَلُ عَلَيْهِ وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَلَيْسَ فِي رَأْسِهِ وَلَحْيَتِهِ عِشْرُونَ شَعْرَةً بَيْضَاءَ^(۱):

ئەنەس (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پیغمبرم (دروودی مه‌لات و سلای خودای که‌ره‌ی ئی
بێ) پیاویکی ده‌سته‌ی ناوه‌ندی بوو: نه زۆر درێژو نه زۆر کورت بوو، ره‌نگی
سپی و سوور بوو، به‌لام نه‌ک سپیه‌کی ساده‌ی بێ تام، سه‌وه‌ه‌یش نه‌بوو،
قژی‌شی نه‌لوولیکی کرژبوو، وه نه‌خاوه‌یکی ته‌واو خاوی‌ش بوو، که (وه‌حی)
سرووشی بۆ هات ته‌مه‌نی چل سال بوو، ده سال مایه‌وه له مه‌که‌که، له‌و

(۵) مسلم. فضائل: ۶۰۶۱.

(۱) مسلم. فضائل: ۶۰۴۷ - ۶۰۵۷. ترمذی. مناقب: ۳۶۵۰.

ماوه‌یه‌دا سرووشی بو ده‌هات، وه له مه‌دینه‌ش ده سالی تر مایه‌وه له‌ویش هه‌روه‌ها، وه کاتی که گیانی پاکی سپارد هه‌مووی بیست مووی سپی له‌سه‌رو ریشیا نه‌بوو (ش/ت).

۳۰۸۵- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلًا مَرْثُوعًا بَعِيدَ مَا بَيْنَ الْمُنْكَبَيْنِ عَظِيمِ الْجُمَةِ إِلَى شَحْمَةِ أُذُنَيْهِ عَلَيْهِ حُلَّةٌ حُمْرَاءُ مَا رَأَيْتُ شَيْئًا قَطُّ أَحْسَنَ مِنْهُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رواهما الشيخان والترمذي^(۱):

به‌راء (خودای ئی رازی بئ) گوئی: پیغمبره‌ (دروودی خودای له‌سه‌ری) پیاویکی بالا ناوه‌ندی بوو، سینگی پان بوو، قره‌ سه‌ری زۆرو پیر بوو، ده‌یدا له‌ نه‌رمه‌ی گویچکه‌ی! جاری دیم ده‌ستی جلی سووری له‌ به‌ردابوو، هه‌رگیز له‌ ژیانی خوما شتیکم نه‌دیوه که ئاوا وه‌ک پیغمبره‌ (دروودی خودای له‌سه‌ری) جوان و نازدار بئ (ش/ت).

۳۰۸۶- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَحْسَنَ النَّاسِ وَجْهًا وَأَحْسَنَهُمْ خَلْقًا لَيْسَ بِالطَّوِيلِ الْبَائِنِ وَلَا بِالْقَصِيرِ. رواه الشيخان^(۲):

ديسان گوئی: روخساری پیغمبره‌ (دروودی خودای له‌سه‌ری) له‌ هه‌موو که‌سێ جواتر بوو، شیوه‌ی تا بلێی شیرین بوو، ره‌وشت و ره‌فتاریشی بو جوا‌نی و شیرینی وینه‌ی نه‌بوو، بالای که‌له‌گه‌ت بوو، به‌لام قووچیکی بئ تام نه‌بوو، هه‌روه‌ها کورته‌ بالاش نه‌بوو (ش).

۳۰۸۷- وَسُئِلَ الْبَرَاءُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): أَكَانَ وَجْهُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِثْلَ السِّيفِ؟ قَالَ: لَا، بَلْ مِثْلَ الْقَمَرِ. رواه البخاري والترمذي^(۳):

پرسیار کرا له‌ به‌راء (خودای ئی رازی بئ): ئایا ده‌موچاوی پیغمبره‌ (دروودی خودای له‌سه‌ری) وه‌ک شمشیر ئاوا بریقه‌دارو درێژ بوو؟ گوئی: نه‌ه بگره‌ له‌وه‌ش

(۱) بخاری. مناقب: ۱۴۸ = تجرید / ۴ ل ۱۰۴ = ۲۵۵۱، ۵۸۴۸، ۵۹۰۱ فتح الباری. مسلم. فضائل: ۶۰۱۸ - ۶۰۲۰.

(۲) تجرید / ۴ ل ۱۰۳ ژ: ۱۴۱۶ / ۲۵۴۹. مسلم. فضائل ۶۰۲۰.

(۳) تجرید / ۴ ل ۱۰۵ ژ: ۱۴۱۸ م / ۲۵۵۲ فتح الباری + مسلم. فضائل: ۶۰۳۷.

گه‌ئی جوانتر بوو وه‌ک مانگی چوارده وه‌ها پان و پۆپو رووناک و گه‌ش بوو!
(ب/ت).

۳۰۸۸- عَنْ أَبِي الطَّفِيلِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَمَا عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ رَجُلٌ رَأَاهُ غَيْرِي. قَالَ: فَقُلْتُ لَهُ فَكَيْفَ رَأَيْتَهُ؟ قَالَ: كَانَ أَيْضَ مَلِيحًا مُقَصِّدًا. رواه مسلم وأبو داود وفي لفظٍ له: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَيْضَ مَلِيحًا إِذَا مَشَى كَأَنَّمَا يَهْوِي فِي صَبَبٍ^(۵):

ئه‌بو طوفه‌یل (خودای ئی‌رازی بئ) گوتی: له‌سه‌ر رووی زه‌وی جگه‌ له‌ خۆم که‌سی ترنه‌ماوه‌ که‌ پیغه‌مبه‌ری دیبئی (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) گوتیان: تو که‌ دیوته‌ چۆن بوو؟ گوتی: سوورو سپییه‌کی نازداری شیوه‌ شیرین بوو، له‌ش و لاریکی ناسک و نازداری ریکو پیکی ئاسایی هه‌بوو (م/د) له‌ گفتیکی (د/د): به‌ چاوی خۆم پیغه‌مبه‌رم (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) دیوه‌، سوورو سپییه‌کی ناسک و نازداربوو، له‌کاتی رویشتندا ده‌تگوت: له‌به‌ره‌و خوارکه‌وه‌ داده‌په‌رئ!

۳۰۸۹- وَقَالَ: جَابِرُ بْنُ سَمْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ضَلِيعَ الْفَمِ أَشْكَلَ الْعَيْنَيْنِ مِنْهُوسَ الْعَقَبِ. رواه مسلم والترمذي^(۶):

جابر کوپی سه‌مووره‌ (خودای ئی‌رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) ده‌می گه‌وره‌بوو، چاوی قه‌وی و نه‌خشین و جوان و بوو، پاژنه‌ی پیی که‌م گوشت بوو (م/ت).

۳۰۹۰- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِالطَّوِيلِ وَلَا بِالْقَصِيرِ شُنَّ الْكَفَّيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ ضَخَمَ الرَّأْسِ ضَخَمَ الْكَرَادِيسِ طَوِيلَ الْمَسْرُوبَةِ إِذَا مَشَى تَكْفًا تَكْفًوًا كَأَنَّمَا الْحَطُّ مِنْ صَبَبٍ لَمْ أَرْ قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ مِثْلَهُ^(۷):

(۵) مسلم. فضائل: ۶۰۲۵، ۶۰۲۶.

(۶) مسلم. فضائل: ۶۰۲۴.

(۷) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

عه‌لی (ره‌زای خودای ئی‌بن) ده‌لئی: پیغمبر (درویدی خودای گه‌ره‌ی له‌س‌رین) نه‌ قووچ بوو نه‌ کورت بوو، ده‌ست و پیی قه‌وی قه‌وی بوون سه‌رو که‌له‌ی قه‌وی بوو، سه‌رچمگه‌کانی قه‌وی بوون مووی سه‌رسینگی وه‌ک کلافه‌ تا خواره‌وه قه‌تاره‌ی به‌ستبوو، له‌کاتی رویندا که‌ ده‌رویشته که‌می به‌ به‌را ده‌ینواند: ده‌تگوت له‌ سه‌ره‌و خوارکه‌وه‌دا ده‌په‌رئ! نه‌به‌ر له‌ پیغمبرو نه‌ له‌پاش پیغمبر (درویدی خودای له‌س‌رین) که‌سم نه‌دیوه له‌ شیوه‌ی نه‌و وا جوان و قه‌له‌م ریک بی! (ت-س/ص).

۳۰۹۱- وَكَانَ عَلِيٌّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) إِذَا وَصَفَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَمْ يَكُنْ بِالطَّوِيلِ الْمُعْطَرِّ وَلَا بِالْقَصِيرِ الْمُتَرَدِّدِ وَكَانَ رُبْعَةً مِنَ الْقَوْمِ وَلَمْ يَكُنْ بِالْجَعْدِ الْقَطِطِ وَلَا بِالسَّيِّطِ وَلَمْ يَكُنْ بِالْمُطَهَّمِ وَلَا بِالْمُكَلَّمِ وَكَانَ فِي الْوَجْهِ تَذْوِيرٌ أبيضٌ مُشرباً إِذَا مَشَى تَقَلَّعَ كَأَنَّمَا يَمْشِي فِي صَبَبٍ. وَإِذَا التَفَتَ التَّفَتَ مَعَا بَيْنَ كَيْفِيهِ خَائِمُ الثُّبُورَةِ وَهُوَ خَائِمُ النَّبِيِّنَ أَجْوَدُ النَّاسِ كَفًّا وَأَشْرَحُهُمْ صَدْرًا. وَأَصْدَقُ النَّاسِ لَهْجَةً وَأَلْيَنُهُمْ عَرِيكَةً. وَأَكْرَمُهُمْ عِشْرَةً. مَنْ رَأَاهُ بِدِيهَةِ هَابَةٍ. وَمَنْ خَالَطَهُ مَعْرِفَةً أَحَبَّهُ. يَقُولُ نَاعْتُهُ: لَمْ أَرْ قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ مِثْلَهُ^(۸):

عه‌لی (خودای ئی‌رازی بن) که‌ ناو‌نیشانی پیغمبرای هه‌ل ده‌دا ده‌یگوت: چه‌زهره‌ت (درویدی خودای له‌س‌رین) نه‌ قووچیکی دریژ داهول بوو وه‌ نه‌کورت‌ه بنه‌یه‌کی کوله‌بنه‌ بوو. پیاویکی بالا به‌رزی مام ناوه‌ندی بوو، قره‌که‌ی نه‌ زور لوول و نه‌زور کرژ بوو وه‌ک قرژی قوله‌ره‌شه‌کان چونه‌ ئاوا نه‌بوو وه‌لی خاویکی بی تامیش نه‌بوو، له‌ شیشی گوشتن نه‌بوو، ده‌موچا‌ویشی گووپن نه‌بوو! به‌لام روومه‌تی پان بوو، نه‌مه‌ ته‌ختی روومه‌تی بوو، سپیکاریکی سوورو سپی بوو، که‌ ده‌رویشته پیی هه‌ل ده‌گرت وه‌ک له‌ سه‌ربه‌ره‌و ژیره‌وه‌ داپه‌رئ وابوو که‌ ئاووپی ده‌دایه‌وه‌ به‌ ته‌واوی رووی تی ده‌کردی، مو‌ری پیغمبرایه‌تی به‌ناوشانیه‌وه‌ بوو، خو‌ی دوا‌ه‌مین پیغمبربوو، هه‌تا بلئی ده‌ست به‌خیرو سه‌خی بوو، هه‌تا بلئی دل و ده‌روونی گه‌وره‌ بوو، راستگوو

(۸) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه)

قسه راستی وهك خوی نه‌بوو، بۆ نه‌رم و نیانیش وینه‌ی نه‌بوو، چه‌نده بلی‌ی رووخوش و ره‌فتار شیرین بوو له‌گه‌ل خه‌لکا. ئه‌وه‌ی له‌ناکا و ده‌یدی یه‌کسه‌ر سامی ئی ده‌کرد، به‌لام ئه‌وه‌ی ناسیاری له‌گه‌ل بگرتایه ده‌چووه دلیه‌وه خوشی ده‌ویست! ئه‌وه‌ی بیه‌وی باسی ناو‌نیشانی ئه‌و بکا کورت و پوخت ده‌لی: نه‌به‌ر له‌ خوی و نه‌ له‌ پاش خوی که‌سی ترم نه‌دیوه وینه‌ی ئه‌و ئاوا شیوه‌ی شیرین بی و ره‌فتاری جوان بی (دروودو سلاوی خودای له‌سهرین) (ت-س/ح).

۳۰۹۲- وَقَالَ: أَبُو هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): مَا رَأَيْتُ شَيْئًا أَحْسَنَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي مِثْيَتِهِ كَأَلَمَّا الْأَرْضُ تُطْوَى لَهُ وَإِنَّا لَنَجْهَدُ أَنْفُسَنَا وَإِلَهُ لَقَيْرُ مُكْتَرٍ. روى هذه الثلاثة الترمذي. والله أعلم^(۹):

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بی) گوتی: که‌سم نه‌دیوه که‌ له‌ رویشتندا وهك پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ئاوا جوان بپروا به‌پیدا، ده‌تگوت ته‌نگی زه‌وی بۆ ده‌کیشری، ئیمه‌ که‌ له‌ خزمه‌تیا ده‌پویشتین - بۆ ئه‌وه‌ی پی به‌پی ئه‌و ده‌رچین - ته‌واو خو‌مان شه‌که‌ت ده‌کردو خیرا ده‌پویشتین، که‌چی ئه‌و هه‌ر ده‌ربه‌ستیش نه‌بوو (ت-سند غریب).

۸۴) مووی پیغه‌مبه‌ر ^{دروودی} خودای له‌سهرین : (شعر النبي ﷺ)

۳۰۹۳- عَنْ قَتَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قُلْتُ لَأَكْس: كَيْفَ كَانَ شَعْرُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كَانَ شَعْرًا رَجُلًا لَيْسَ بِالْجَعْدِ وَلَا السَّيْطِ بَيْنَ أَذُنَيْهِ وَعَاتِقَيْهِ. رواه الشيخان والترمذي^(۱):

قه‌تاده (خودای ئی رازی بی) ده‌لی: به‌ ئه‌نه‌سم گوت: مووی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) چۆن بوو؟ گوتی: قره‌ سه‌ره‌که‌ی که‌می لوول بوو، نه‌ زۆر کرژو نه‌ زۆر خاو بوو، هه‌تا لای گو‌یچکه‌و ناوشانی ده‌هات (ش/ت).

^(۹) رواه الترمذي بسند غريب (شرحه).

^(۱) بخاري. لباس: ۵۹۰۵. فتح = تجريد / ۵ ل - ۱۹۵ ژ: ۱۹۰۶. مسلم. فضائل: ۶۰۲۱.

۳۰۹۴- → (ب - ۳ - ز ۳ - ۴ ف - ۳ - + ف - ۱ + ف - ۲). وزاد
هنا: وَفِي رِوَايَةٍ: إِلَى الْأَصَافِ أَذْنِيهِ. رواه الخمسة إلا الترمذي^(۲):

لی‌ره‌دا ئه‌مه‌ی پتره: له‌ گی‌رانه‌وه‌یه‌کا: هه‌تا ئاستی نیوه‌ی گوئی ده‌هات
(ش/د/ن).

۳۰۹۵- → (ب - ۳ - ز ۳ - ۴ ف - ۳)^(۳).

۳۰۹۶- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَدْ شَمِطَ مُقَدِّمَ رَأْسِهِ وَلِحْيَتِهِ وَكَانَ إِذَا اذْهَنَ لَمْ يَتَبَيَّنْ وَإِذَا شَعَثَ رَأْسُهُ تَبَيَّنَ وَكَانَ كَثِيرَ شَعْرِ اللَّحْيَةِ فَقَالَ: رَجُلٌ وَجْهُهُ مِثْلُ السَّيْفِ؟ قَالَ: لَا بَلْ كَانَ مِثْلَ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ وَكَانَ مُسْتَدِيرًا. رواه مسلم (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ)^(۴):

جایی‌ری کو‌ری سه‌مووره (خودای ن‌رازی ب‌ن) گو‌تی: پی‌شه‌سه‌رو چالی چه‌ناگی
پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌رب‌ن) هه‌نی بۆ‌زبوو بوون، به‌لام که چه‌وری ده‌کرد پی‌وه‌ی
دیار نه‌بوو، به‌لام که سه‌ری ده‌ژاکا مووه سپییه‌کان ده‌رده‌که‌وتن، مووی ریشی
پ‌ربوو، پیاوی گو‌تی: رووی وه‌ک شمشیر ئاوا بریقه دارو در‌یژ بوو؟ گو‌تی: نه‌،
به‌ل‌کوو وه‌ک خو‌رو مانگ وا خو‌ر گه‌شو جوان بوو! (م).

۸۵) بۆ‌نی پیغهمبه‌ر ^{درویدی خودای له‌سه‌رب‌ن} زۆ‌ر خو‌ش بوو: (طیب رانحة النبي ﷺ)

۳۰۹۷- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَا شَمِمْتُ عَبْرًا قَطُّ وَلَا مِسْكَ وَلَا شَيْئًا أَطْيَبَ مِنْ رِيحِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَلَا مَسِسْتُ شَيْئًا قَطُّ دِيْبَاجًا وَلَا حَرِيرًا أَلْيَنَ مَسًّا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رواه الأربعة^(۱):

^(۲) تقدم تخريجه في/ ۲۸۶۵. مجلد/ ۴ تسلسل/ ۴۲ تحت رقم: ۲/ ۲۹۶۵ ورقم: ۱/ ۲۸۶۲ ورقم:

۲/ ۲۸۶۴.

^(۳) تقدم برقم: ۲/ ۲۸۲۹ ز: ۴۲ مجلد/ ۴.

^(۴) مسلم. فضائل: ۶۰۳۷.

^(۱) تجريد بوخاری: ۱۴۲۴ = ففتح: ۲۵۶۱، ۵۶۹. مسلم. فضائل: ۶۰۰۷.

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بن) گوتی: هه‌رگیزاو هه‌رگیز بوئی هیچ شتی‌کم نه‌کردوو (نه‌عه‌نبه‌رو نه‌میسک و نه‌هیچی تر) که بوئی له‌بوئی پیغمبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) خوشتر بووبی، وه‌هه‌رگیز ده‌ستم له‌هیچ شتی نه‌داوه (نه‌دیباچ و نه‌ئاوریشم و نه‌شتی تر) که وه‌که‌جسته‌ی پیغمبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ئاوا نه‌رم و شل و ناسک و نازدار بی (ش/د/ت).

۳۰۹۸ - عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: خَرَجَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِالْهَاجِرَةِ إِلَى الْبُطْحَاءِ فَتَوَضَّأَ وَصَلَّى فَقَامَ النَّاسُ فَجَعَلُوا يَأْخُذُونَ يَدَيْهِ، فَيَمْسَحُونَ بِهَا وَجُوهَهُمْ، قَالَ: فَأَخَذْتُ يَدَهُ، فَوَضَعْتُهَا عَلَى وَجْهِهِ، فَإِذَا هِيَ أَبْرَدُ مِنَ الثَّلْجِ، وَأَطْيَبُ رَائِحَةً مِنَ الْمِسْكِ. رواه البخاري^(۲).

ئه‌بو جوحه‌یفه (خودای ئی رازی بن) گوتی: قرچه‌ی نیوه‌پۆ بوو، پیغمبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) چوو بو به‌طحاء، که پاده‌شتیکی لماوییه، له‌وی ده‌سنوێژی گرت و نوێژی کرد، خه‌که‌ش هه‌لسان، ده‌سته‌کانی پیغمبه‌ریان ده‌گرت و ده‌یان سوین له‌رووی خویان بو پیرۆزی و مووفه‌پرکی منیش ده‌ستیم گرت و هی‌نام به‌ده‌موچاوی خوما، ته‌ماشام کرد ده‌ستی له‌به‌فرفینک ترو بوئی له‌بوئی میسک خوشتر بوو! (ب- رحمتی خودای ئی بن).

۳۰۹۹ - وَقَالَ: جَابِرُ بْنُ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَلَاةَ الْأُولَى (أَيِ الظُّهْرِ) ثُمَّ خَرَجَ إِلَى أَهْلِهِ وَخَرَجْتُ مَعَهُ فَاسْتَقْبَلَهُ وَلَدَانِ فَجَعَلَ يَمْسَحُ خَدِّي أَحَدَهُمْ وَاحِدًا وَاحِدًا وَأَمَّا أَنَا فَمَسَحَ خَدِّي، قَالَ: فَوَجَدْتُ لِيَدِهِ بَرْدًا أَوْ رِيحًا كَأَنَّهَا أَخْرَجَهَا مِنْ جُوتَةِ عَطَّارٍ^(۳).

جاییری کوپی سه‌مووره (خودای ئی رازی بن) گوتی: له‌گه‌ل پیغمبه‌ردا (دروودی خودای له‌سهرین) نوێژی نیوه‌پۆم کرد، ئینجا ئه‌و رۆشته‌وه بو ماله‌وه‌ی و منیش

(۲) تجرید بوخاری: ۱۴۱۹ = فەتەح: ۳۵۵۲ + ۱۸۷/۱۴۰ به‌رگی / ۱ ل - ۱۶۱ + به‌رگی / ۱ ل - ۲۰۸ رقم

(۲۹۷ - ۲۹۵). مسلم. ستره‌ الصلاة: ۵۰۳ (تجرید/ ۴ ل - ۱۰۵ - هامش رقم/ ۸۷).

(۲) مسلم. فضائل: ۶۰۶.

له‌گه‌لیا چوومه‌وه، جا مندا‌آن هاتن به‌ پیری‌ه‌وه، پیغمبره‌ریش (دروودی خودای له‌سربین) یه‌که‌ یه‌که‌ ده‌ستی ده‌هینا به‌ روومه‌تیانا، ده‌ستی هینا به‌ روومه‌تی منیشا. گوتی: ده‌ستی وا فینک و بونی وا خوش بوو ده‌تگوت کردوویه‌تی به‌ قوتووی گولاو فروشا، یا له‌ شووشه‌ی گولاوی هه‌لکیشاوه (م).

۳۱۰۰- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: دَخَلَ عَلَيْنَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: عِنْدَنَا فَعْرَقٌ وَجَاءَتْ أُمِّي بِقَارُورَةٍ فَجَعَلْتُ تَسْلُتُ الْعَرَقَ فِيهَا فَاسْتَيْقَظَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا أُمَّ سُلَيْمٍ مَا هَذَا الَّذِي تَصْنَعِينَ؟ قَالَتْ: هَذَا عَرَقُكَ نَجَعُلُهُ فِي طَبِينَا وَهُوَ مِنْ أَطْيَبِ الطَّيِّبِ. رواهما مسلم^(۴).

ئه‌نه‌س (خودای ئی‌رازی بئ) گوتی: پیغمبره‌ر (دروودی خودای له‌سربین) هات بو مالمان له‌وئ سهرخه‌وی نیوه‌پووی شکان، که‌ خه‌وی ئی‌ که‌وت ئاره‌قی ده‌ردا، جا دایکم شووشه‌یه‌کی هینا به‌ ده‌ستی ئاره‌قه‌که‌ی داده‌لیسایه‌ ناوی، پیغمبره‌ر (دروودی خودای له‌سربین) خه‌به‌ری بووه، فه‌رمووی: ئه‌ی دایکی سوله‌یم! ئه‌وه‌ چی ده‌که‌ی؟ گوتی: ئه‌مه‌ ئاره‌قی تو‌یه، ده‌یکه‌ینه‌ ناو گولاوی خو‌مانه‌وه، ئه‌م له‌ گولاو گه‌ ئی‌ بونی خوشتره (م).

۸۶) چو‌نیتی قسه‌کردنی پیغمبره‌ر (دروودی خودای له‌سربین): (کلام‌النبی ﷺ)

۳۱۰۱- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَمْ يَكُنْ يَسْرُدُ الْحَدِيثَ مِثْلَ سَرْدِكُمْ. رواه الشيخان والترمذي وزاد: وَلَكِنَّهُ كَانَ يَتَكَلَّمُ بِكَلَامٍ بَيْنَهُ فَصْلٌ يَحْفَظُهُ مَنْ جَلَسَ إِلَيْهِ^(۱).

(۴) مسلم. فضائل: ۶۰۰۶.

(۱) (ریاض/ ۲ ل - ۲۰۸ ژ: ۶۹۷/۲ - ابو داود/ ۴۸۳۹) + (تجرید/ ۴ ل - ۱۱۰ ژ: ۳۲۶۷ / ۱۴۲۷، ۳۵۶۸ +

عائیشه (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) وه‌ک ئیوه له قسه‌کردنا به په‌له نه‌بوون، وه ئاوا نه‌یده‌دا به‌سه‌ریه‌کا (ش/ت) تیرم‌زی ئه‌مه‌ی زیاتره: به‌لام ئه‌و (دروودی خودای له‌س‌رین) قسه‌ی به‌شینه‌یی بوو، بواری ده‌دا، به‌شیوه‌یه‌کی وا قسه‌ی ده‌کرد ئه‌وی له‌لای دانه‌نیشته‌ی له‌به‌ری ده‌کرد.

٣١٠٢ - وَعَنْهَا قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُحَدِّثُ حَدِيثًا لَوْ عَدَّهُ الْعَاذُ لِأَخْصَاءَ. رواه البخاري وأبو داود^(٢):

دیسان گوتی: پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) وا له‌سه‌ر خو‌و به‌شینه‌یی و به‌روونی فه‌رمایشتی ده‌فه‌رموو، ئه‌گه‌ر که‌سی قسه‌کانی بژماردایه وشه به وشه ده‌یژماردا! (ب/د).

٣١٠٣ - وَعَنْهَا قَالَتْ: كَانَ كَلَامُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَلَامًا فَصْلًا يَفْهَمُهُ كُلُّ مَنْ سَمِعَهُ^(٣):

دیسانه‌وه گوتی: قسه‌ی پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) راست و دروست و ره‌وان بوو، بئ پیچ و په‌نا بوو، ئه‌وی گو‌یی ئی ده‌بوو به‌باشی تی‌ی ده‌گه‌یشته‌ی (د).

٣١٠٤ - عَنْ جَابِرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ فِي كَلَامِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تَرْتِيلٌ أَوْ تَرْسِيلٌ. رواهما أبو داود في الأدب.

جابر (خودای ئی رازی بن) گوتی: فه‌رمایشتی پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) ه‌یدی و شینه‌یی و له‌سه‌ر خو‌و به‌جئ بوو وه‌ک گو‌و ده‌نکه‌ مرواری له‌ناو رسته‌ی مرواریدا وابوو قسه‌ی به‌نقام بوو، دانه دانه بوو وه‌ک برنجی سه‌دری چۆن ددان ده‌کیشتی و دانه دانه ده‌وه‌ستی ئاوا قسه‌کانی ری‌ک و پی‌ک و دانه - دانه و جوان بوون (د).

^(٢) بخاری. مناقب: ٢٥٦٧ ، ٢٥٦٨ ه‌فت‌ج = ١٤٢٧ تجرید/٤ ل - ١١٠.

^(٣) (ریاض/٢ ل - ٢١٨ رقم: ٦٩٧/ ابو داود: ٤٨٣٩).

۳۱۰۵- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُعِيدُ الْكَلِمَةَ ثَلَاثًا لَتُعْقَلَ عَنْهُ. رواه الرمزي والبخاري وأحمد (رضوان الله تعالى عليهم) ^(۵):

ئەنەس (خودای ئی رازی بئ) گوئی: پیغمبر (درویدی خودای لەسەربین) که گوته یه کی دهفه رموو، سی جار دووباره ی دهکرده وه، ههتا به باشی لیبی تی بگهن (ت/ب/ئە-خودایان ئی رازی بئ).

۸۷) چۆنیتی بیکنینی پیغمبر (درویدی خودای لەسەربین) (ضحك النبي ﷺ)

۳۱۰۶- قِيلَ لِجَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): أَكُنْتَ تُجَالِسُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)؟ قَالَ: نَعَمْ كَثِيرًا كَانَ لَا يَقُومُ مِنْ مُصَلَّاهُ الَّذِي يُصَلِّي فِيهِ الصُّبْحُ أَوْ الْغَدَاةَ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ فَإِذَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ قَامَ وَكَانُوا يَتَحَدَّثُونَ فَيَأْخُذُونَ فِي أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ فَيَضْحَكُونَ وَيَتَبَسَّمُونَ. رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رواه مسلم ^(۱):

گوترە بە جابیری کوپی سەمووره: ئایا تۆ لەناو کوپی پیغمبر خویدا (درویدی خودای لەسەربین) دانیشتیوی؟ گوئی: بەلێ ئەکەمیش زۆر دانیشتیووم، که نوێژی بهیانی دهکرد ئیتر له جیگه نوێژه کهی خویدا دادهنیشت تا خۆر دهکەوت، ئەوجا ههلهدهسا یارانیش له دەوری دادهنیشتن و دهستیان دهکرد به گوفتوگوو باسی سهردهمی نهزانیان دهگیرایهوه و دهبوو پیدهکهنین، پیغمبریش زهردهخه نهیی دهیگرت (م).

۳۱۰۷- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) طَوِيلَ الصَّمْتِ قَلِيلَ الضَّحِكِ. رواه الإمام أحمد.

دیسان دهلی (خودای ئی رازی بئ): پیغمبر (درویدی خودای لەسەربین) زۆر بئ دەنگ و کهمدوو بوو، کهمیش پی دهکهنی! (ئە).

^(۵) (رياض/ ۲ ل - ۲۱۷ رقم: ۶۹۶/۱. بخاري: ۹۴) + (تجريد/ ۱ ل - ۱۰۴ ژ: ۹۴/۸۱، ۹۵، ۶۲۴۴.

^(۱) مسلم. مساجد: ۱۵۲۳، ۵۹۸۹. أبو داود. صلاة: ۱۲۹۴. نسائي. سهو: ۱۲۵۷.

۳۱۰۸- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ فِي سَاقِي رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حُمُوشَةٌ وَكَانَ لَا يَضْحَكُ إِلَّا تَبَسُّمًا وَكَنتُ إِذَا نَظَرْتُ إِلَيْهِ قُلْتُ أَكْحَلَ الْعَيْنَيْنِ وَلَيْسَ بِأَكْحَلَ^(۳):

دیسان گوتی: هه‌ردوو لاقی پیغهمبر (دروودی خودای له‌سهرین) که‌می باریک بوون، به‌زهرده‌خه‌نیش نه‌بوایه پی نه‌ده‌که‌نی، که ته‌ماشایت ده‌کرد له تو و ابوو که چاوی ریژراوه، به‌لام چاوی نه‌ریژرابوو به‌لکوو خوئی نه‌کحل بوو، واته: چاوره‌شی بی سورمه، چاوره‌شیه‌که‌ی زکماک بوو. (ت-س/ص).

۳۱۰۹- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَكْثَرَ تَبَسُّمًا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رواهما الترمذي^(۴):

عه‌بدوللای کوپی حاریث (خودای نازی بی) گوتی: که‌سی ترم نه‌دیوه که وهک پیغهمبر (دروودی خودای له‌سهرین) وا زور ده‌می به‌زهرده‌خه‌نه‌وه بی (ت-س/ح).

۳۱۱۰- ورد في الشرح: وَفِي رِوَايَةٍ (أَيِ لِلْحَدِيثِ الْمَذْكُورِ أَنْفَاءً): تَبَسُّمُكَ فِي وَجْهِ أَخِيكَ صَدَقَةٌ. فَمَا كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَضْحَكُ إِلَّا تَبَسُّمًا، وَمَا كَانَ يُقَهِّقُهُ لَحْدِيث: «لَا تُكْثِرُ الضَّحْكَ فَإِنَّ كَثْرَةَ الضَّحْكِ تُمِيتُ الْقَلْبَ»^(۵):

له شه‌رحه‌که‌دا ده‌لی: له گپ‌رانه‌وه‌یه‌کا: پیغهمبر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموئی: زهرده‌خه‌نه به‌دهم برای ئایینی خوته‌وه خپرو صه‌ده‌قه‌یه. وه ده‌لی: هه‌زهره‌ت (دروودی خودای له‌سهرین) هه‌ر به زهرده‌خه‌نه پی ده‌که‌نی، وه نه‌یده‌دا له قاقای پیکه‌نین له‌به‌ر ئه‌م فه‌رمووده‌یه که ده‌فه‌رموئی: زور پی مه‌که‌نه، چونکه پیکه‌نینی زور دل ده‌مرینئ.

۳۱۱۱- ورد في الشرح: وَفِي رِوَايَةٍ (أَيِ لِلْحَدِيثِ الثَّانِي مِنْ هَذَا الْمَبْحَثِ): كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَلِيلَ الْكَلَامِ قَلِيلَ الطَّعَامِ.

^(۳) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

^(۴) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

^(۵) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

له شه‌رحه‌که‌دا ده‌لی (رحمتی خودای ئی‌بن): له گپ‌رانه‌وه‌یه‌کا: ده‌لی:
حه‌زرت (دروودی خودای له‌سهرین) نه‌ دوو (که‌مدوو: که‌م قسه‌) و که‌م خور بوو.

۸۸) نوستنی پیغمبر ^{دروودی} (نوم النبی ﷺ)

۳۱۱۲- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يُحَدِّثُنَا عَنْ لَيْلَةِ أُسْرَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ مَسْجِدِ الْكَعْبَةِ جَاءَ ثَلَاثَةُ نَفَرٍ قَبْلَ أَنْ يُوحَى إِلَيْهِ، وَهُوَ نَائِمٌ فِي مَسْجِدِ الْحَرَامِ، فَقَالَ: أَوَّلُهُمْ أَيُّهُمْ هُوَ فَقَالَ: أَوْسَطُهُمْ هُوَ خَيْرُهُمْ وَقَالَ: آخِرُهُمْ خُدُوا خَيْرَهُمْ. فَكَانَتْ تِلْكَ، فَلَمْ يَرَهُمْ حَتَّى جَاءُوا لَيْلَةَ أُخْرَى، فِيمَا يَرَى قَلْبُهُ، وَالنَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَائِمَةٌ عَيْنَاهُ وَلَا يَنَامُ قَلْبُهُ وَكَذَلِكَ الْأَنْبِيَاءُ تَنَامُ أَعْيُنُهُمْ وَلَا تَنَامُ قُلُوبُهُمْ، فَنُتَوَلَّاهُ جَبْرِيلُ ثُمَّ عَرَجَ بِهِ إِلَى السَّمَاءِ^(۱):

ئنه‌س (خودای ئی‌رازی بن) باسی ئه‌و شه‌وه‌ی ده‌گپ‌رایه‌وه‌ که‌ پیغمبر (دروودی خودای له‌سهرین) له‌ مه‌سجیدولحه‌رامه‌وه‌ ده‌بری بو ئیسرا، گوتی: پیغمبر (دروودی خودای له‌سهرین) له‌ناو مه‌سجیدولحه‌رامدا له‌ ناوه‌ندی حه‌مزهی مامی و جه‌عفه‌ری ئاموزای دا خه‌وتبوو، ئاگای له‌ ئیسراو می‌عراج نه‌بوو، چونکه‌ هیشتا سرووشی له‌م باره‌یه‌وه‌ بو نه‌ها‌تبوو، له‌و شه‌وه‌دا سی فریشته‌ دینه‌ سه‌ری، یه‌که‌میان ده‌لی: کامه‌یان خو‌یه‌تی و موچه‌مه‌ده؟ ناوونجییه‌که‌یان ده‌لی: باشه‌که‌یان خو‌یه‌تی، ئه‌وی تریشیان ده‌فه‌رموی: ده‌ی باشه‌که‌یان ببه‌ن بو میرعاج بو ئاسمان، ئیتر ئه‌و شه‌وه‌ هه‌ر ئه‌وه‌نده‌ رووده‌داو هیچی تر ناکه‌ن، ئیتر پیغمبر (دروودی خودای له‌سهرین) نایان بینیته‌وه‌ تا شه‌ویکی تر دینه‌وه‌، پیغمبر (دروودی خودای له‌سهرین) له‌وکاته‌دا به‌دل ده‌بینی و به‌چاو ده‌خه‌وی، وه‌ دلی پیغمبر (دروودی خودای له‌سهرین) هه‌میشه‌ وریا بووه‌، قه‌ت دلی خه‌وی ئی نه‌ده‌که‌وت، چونکه‌ پیغمبران هه‌موویان هه‌روان: به‌چاو ده‌خه‌ون به‌لام به‌دل وریان! ئیتر ئه‌م جاری دوا‌ییه‌ جو‌برائیل خو‌ی سه‌ره‌وکاری حه‌زرت ده‌کاو ده‌یبا بو ئاسمان (ش).

^(۱) بخاری. مناقب: ۲۵۷۰، ۴۹۶۴، ۵۶۱۰، ۶۵۸۱، ۷۵۱۷ (تجرید/ ۴ ل — ۱۱۰ رقم: ۱۴۲۸. مسلم. ایمان/

۳۱۱۳- → (ب-۱ ز-۱۸۲ ل- ف-۵) (۳).

۳۱۱۴- → (ب-۱ ز-۱۸۱ ف-۸ + ز-۱۸۲ ل- ف-۶ + ز-۱۸۴

ف-۱ + ف-۲ + ب-۴ ز-۸۵ ف-۴) (۳).

۸۹) داستانی شه‌فکردنی سینگی پیغه‌مبه‌ر

دروودی
خودی‌ل‌سار

شق صدر النبی ﷺ

۳۱۱۵- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَتَاهُ جِبْرِيلُ وَهُوَ يَلْعَبُ مَعَ الْعِلْمَانِ فَأَخَذَهُ فَصَرَعَهُ فَشَقَّ عَنْ قَلْبِهِ فَاسْتَخْرَجَ الْقَلْبَ فَاسْتَخْرَجَ مِنْهُ عِلْقَةً فَقَالَ: هَذَا حَظُّ الشَّيْطَانِ مِنْكَ. ثُمَّ غَسَلَهُ فِي طُسْتٍ مِنْ ذَهَبٍ بِمَاءٍ زَمْزَمَ ثُمَّ لَأَمَهُ ثُمَّ أَعَادَهُ فِي مَكَانِهِ وَجَاءَ الْعِلْمَانِ يَسْعَوْنَ إِلَى أُمِّهِ - يَعْنِي ظَنَرَهُ - فَقَالُوا إِنَّ مُحَمَّدًا قَدْ قُتِلَ. فَاسْتَقْبَلُوهُ وَهُوَ مُنْتَفِعُ اللَّوْنِ. قَالَ: أَنَسٌ وَقَدْ كُنْتُ أَرَى أَنَّ ذَلِكَ الْمَخِيطَ فِي صَدْرِهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الْمَعْرَاجِ. نَسَّالَ اللَّهُ التَّوْفِيقَ. آمِينَ. وَاللَّهُ أَعْلَمُ: (۴).

ئه‌نه‌س (خودای ئی‌رازی بئ) گوئی: جارئ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین) له‌ناو مزالاندا یاری ده‌کا له‌و ماوه‌یه‌دا که له‌لای دایه‌ه‌لیمه‌ی دایه‌نی ده‌بی له‌وکاته‌دا جو‌برائیل (دروودی خودای له‌سربین) دئی بۆ لای له‌گه‌ل چهند فریشته‌یه‌کی تر‌دا، که له‌ شیوه‌ی مرو‌ف‌دا خو‌یان نی‌شان ده‌دن جا جو‌برائیل پیغه‌مبه‌ر ده‌گری‌و ده‌یدا به‌ زه‌ویداو سینگی له‌ت ده‌کاو دئی ده‌ردینئی و پارچه‌یه‌کی وه‌ک زالوی ئی ده‌ردینئی و ده‌فه‌رموی: ئه‌مه‌ به‌شی شه‌یتان بوو به‌ تۆوه‌ ئه‌وا لامان بردو ئیتر شه‌یتان نائومید بوو له‌ فریو دانئی تو، ئینجا جو‌برائیل دئی

(۳) تقدم برقم: ۹۸۲/۵ ز: ۱۸۲ مجلد الأول.

(۴) تقدم برقم: ۹۷۲/۸ ز: ۱۸۱ مجلد اول ورقم ۹۷۱/۶ ورقم: ۹۶۵/۱ ورقم: ۹۶۶/۲ ورقم: ۲۱۰۰/۴

ز: ۸۵ مجلد الرابع:

(۵) مسلم. إيمان: ۴۱۱. تجريد/ ۴ ل - ۱۱۰ ز: ۱۴۲۸ / ۲۵۷۰ ، ۴۹۶۴ ، ۵۶۱۰ ، ۶۵۸۱ ، ۷۵۱۷ ..

حه‌زرت، له‌ ته‌شتیکی زیږدا، به‌ ئاوی زه‌مزهم ده‌شوریت‌ه‌وه، پاشان قه‌پاتی ده‌کاته‌وه‌و ده‌یخاته‌وه‌و شوینی خوی.

کوپه‌کانیش به‌ راکردن ده‌پون بۆ لای دایکی پیغمبر - واته: بۆ لای دایه‌نه‌که‌ی ده‌لین: موحه‌مه‌د کوژرا! جا ئه‌وانیش به‌ شه‌له‌ژاری ده‌چن به‌ هاواریه‌وه، ده‌پوانن وا ره‌نگی هه‌لپرسکاوه. ئه‌نه‌س ده‌یگوت: زور جارن شوینی نه‌و شه‌ق کردنه‌م دیوه به‌ سینگی پیغمبره‌وه (دروودی خودای له‌سربین) وه‌ک خه‌ت وابوو، شوینی ته‌قه‌له‌کان له‌سه‌ر سینگی ریچکه‌یان به‌ستبوو (م).

۹۰) به‌شی سییه‌م: باسی ره‌فتاره شیرینه‌کانی پیغمبر ^{دروودی خودای له‌سرب}

الفصل الثالث: في أخلاق النبي ﷺ

۳۱۱۶- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (مُتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَشَدَّ حَيَاءً مِنَ الْعَذْرَاءِ فِي خِدْرِهَا وَكَانَ إِذَا كَرِهَ شَيْئًا عَرَفْنَاهُ فِي وَجْهِهِ. وَفِي رِوَايَةٍ لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ (مُتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَاحِشًا وَلَا مُتَفَحِّشًا. وَقَالَ: إِنَّ مِنْ خِيَارِكُمْ أَحْسَنَكُمْ أَخْلَاقًا. رَوَاهُمَا الشَّيْخَان. وَفِي رِوَايَةٍ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (مُتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَحْسَنَ النَّاسِ خُلُقًا^(۱).

ئهبو سه‌عید (خودای ئی‌رازی بن) گوتی: پیغمبر (دروودی خودای له‌سربین) له‌ گه‌وره‌ کچی ناویه‌رده به‌ شه‌رم و به‌ حورمه‌تر بوو، نه‌گه‌ر هه‌زی له‌شتی نه‌بویه به‌ روویا ده‌مانزانی له‌ گێرانه‌وه‌یه‌کا: پیغمبر (دروودی خودای له‌سربین) هه‌رزه‌گۆو هه‌رزه‌ نه‌بوو، ده‌شی فه‌رموو: هه‌ره‌ باشه‌کانی ئیوه‌ نه‌و که‌سانه‌تانن که‌ خوو و ره‌فتاریان زور جوان و شیرینه‌! (ش) له‌ گێرانه‌وه‌یه‌کا: پیغمبر (دروودی خودای له‌سربین) له‌ هه‌موو که‌س خوو و ره‌فتاری جوانتر بوو.

۳۱۱۷- تقدم برقم: ۲۶۴۶/۱۱ مجلد رابع تسلسل/ ۱۶^(۲).

^(۱) بخاری. ادب: ۶۱۲۹، ۶۲۰۳. مسلم. مساجد: ۱۴۹۸، ۵۵۸۷، ۵۹۷۱. ترمذی. صلاة: ۳۳، ۱۹۸۹.

^(۲) تقدم برقم: ۲۶۴۶/۱۱ مجلد ۴/ تسلسل/ ۱۶.

۳۱۱۸- عَنْ عَطَاءٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قُلْتُ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو: أَخْبِرْنِي عَنْ صِفَةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي التَّوَرَاةِ. قَالَ: أَجَلٌ، وَاللَّهُ إِلَهُ لِمَوْصُوفٍ فِي التَّوَرَاةِ بِبَعْضِ صِفَتِهِ فِي الْقُرْآنِ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا، وَحِرْزًا لِلْأُمِّيِّينَ، أَلْتَّ عَبْدِي وَرَسُولِي سَمِيَّتَكَ الْمُتَوَكَّلَ، لَيْسَ بَقَطٍّ وَلَا غَلِيظٌ وَلَا سَخَابٌ فِي الْأَسْوَاقِ، وَلَا يَدْفَعُ بِالسَّيِّئَةِ السَّيِّئَةَ وَلَكِنْ يَغْفُو وَيَغْفِرُ، وَلَنْ يَقْبِضَهُ اللَّهُ حَتَّى يُقِيمَ بِهِ الْمِلَّةَ الْعَوْجَاءَ بِأَنْ يَقُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. وَيَفْتَحُ بِهَا أَعْيُنًا عُمَيَّا، وَأَذَانًا صُمًّا، وَقُلُوبًا غُلْفًا. رواه البخاري^(۲):

عطاء (خودای ن رازی بن) گوئی: گوتم به عهبدوللای کوری عهمر: نیشانهی پیغمبرای خویمان (درویدی خودای له سرین) له تهوراتا چیهه پیم بلئی؟ گوئی: به لئی باشه، به خودا ناو نیشانی له تهوراتیشدا وهك ئه و ناو نیشانهی وایه که لهم نایه تهی قورئاندا باس کراوه، که ده فهرموی: {يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا} ۴۶/۳۳. واته: ئه ی پیغمبرای پایه بهرزا بیگومان نیمه تویمان رهوانه کردوو به شایهت و به مژدهدرو به ترسینه. له گهل بازی زیادهی تردا که ده فهرموی: وه تویمان کردوو به قهلاو سهنگر بو نه ته وهیه کی بی، سهوادو نه خویندهوار که گه لی عهره بن و ناویان به نه خویندهوارو بی سهواد دهر کردوو تو بهنده و فروستاده و ره بهرو پیغمبرای منی، خویم ناوم ناوی: پشت ئه ستور به خودا: پشت به ستوو به خودا (موته وه ککیل) ئه و پیغمبره مرغن و مؤن و دلرهق نیه، وه له ناو بازارا دهنگی دهرناچی به سهر خه لکا نا قیرینئی، وه بهرپه رچی خراپه به خراپه ناداته وه، به لککوو چاوپوشی ده کاو لی بووردنی هیه، وه خودا نایباته وه بو لای خوئی و نایمرینئی هه تا ئه و میلله ته لاره ی پی راست نه کاته وه که له ناینه راسته که ی ئیبراهیم لایان داوه بو فره خوایی، ئه مهیش به گوئی وشه ی (لا اله الا الله) جا بهم وشهیه چاوانی کویری پی ده کاته وه گوئیانی کهری پی

به‌رده‌داو دلانی مؤرکراو به‌په‌رده‌ی بی گویییی پی روون و وریاو والا ده‌کاته‌وه! (ب-ره‌زای خوی لی بی). ئیمامی عه‌ینی - غه‌رقی ره‌حمه‌تی خودا بی) ده‌لی: ته‌واوی ئەم ئایه‌ته‌که‌له‌ سووره‌تی (الاحزاب) دایه‌ ئەمه‌یه: {وَدَاعِيَآ إِلَى اللَّهِ بِأَذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا}: واته: وه‌ حالت وایی به‌رده‌وام ببه‌ به‌بانگه‌رو دووبه‌ره‌ی ئاده‌میزادو جنۆکه‌بانگ بکه‌ بو‌لای ئایینی خودا، به‌فه‌رمانی خوی و له‌سه‌ر ریپیدانی خوی، وه‌ حالت وایی که‌ بی به‌چرایه‌کی رووناک بو‌ روشن کردنه‌وه‌ی ریگه‌ی راست ئیمامی بوخاری و خاوه‌نی تاج - نوقمی ده‌ریای میهره‌بانی خودا بن - بو‌ راقه‌کردن و ته‌فسیری ئایه‌تی هه‌شته‌می سووره‌تی فته‌ح ئەم فه‌رمووده‌یان له‌ویش گپراوه‌ته‌وه‌ وه‌ مه‌به‌ستیان له‌مه‌ ته‌فسیرو راقه‌کردنی ئایه‌تی که‌ به‌ ئایه‌تیکی تری وه‌ك خوی، به‌لام ماموستا مه‌لا که‌ریمی بیاره (خودا پایه‌به‌رزی کا) له‌ هه‌مان شوین ئەم فه‌رمووده‌یه‌ی نه‌قل کردوه‌، وه‌ واله‌ قه‌له‌می داوه‌ که‌ مه‌بست له‌م ئایه‌ته‌ ئایه‌ته‌که‌ی هه‌شته‌می سووره‌تی فته‌حه (وه‌رگپن).

۳۱۱۹- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) شَيْئًا قَطُّ فَقَالَ: لَا^(۴).

جایبر (خودای لی رازی بی) گوتی: هه‌رگیز نه‌بووه‌ که‌شتی له‌ پیغمبره‌ (دروودی خودای له‌سه‌رین) داوا بکری و بلی: نا! (م).

۳۱۲۰- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) غَنَمًا بَيْنَ جَبَلَيْنِ فَأَعْطَاهُ إِيَّاهُ فَأَتَى قَوْمَهُ فَقَالَ: أَيُّ قَوْمٍ أَسْلَمُوا فَوَاللَّهِ إِنَّ مُحَمَّدًا لَيُعْطِي عَطَاءَ مَا يَخَافُ الْفَقْرَ. فَقَالَ: أَنَسٌ إِنْ كَانَ الرَّجُلُ لَيْسَ لَهُ مَا يُرِيدُ إِلَّا الدُّنْيَا فَمَا يُسْلِمُ حَتَّى يَكُونَ الْإِسْلَامَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا^(۵).

(۴) مسلم. فضائل: ۵۹۷۲.

(۵) مسلم. فضائل: ۵۹۷۴.

ئه‌نه‌س (خودای ئی‌رازی بئ) گوتی: می‌گه‌ئی ئه‌وه‌نده زۆربوو له‌به‌ینی دوو شاخا بوو، پیاوی داوای ئه‌و رانه‌ی له پیغمبر (دروودی خودای له‌سهرین) کرد، پیغمبر به‌خه‌لاتی دای پیی، جا پیاوه‌که کاتی رویشته‌وه ناو هۆزه‌که‌ی گوتی: ئه‌ی خزمینه! تا زوه ئیسلام ببن، سویندم به‌یه‌زدانی پاک موحه‌مه‌د (دروودی خودای له‌سهرین) به‌چه‌شنئی خه‌لات ده‌دات و به‌خشیش ده‌به‌خشئی وا دیاره له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که پشتی به‌خودای خوئی ئه‌ستوره مه‌ترسی له‌هه‌ژاری نیه. ئه‌نه‌س ده‌یگوت: گه‌ئی جار وا ده‌بوو پیاو هه‌بوو، که موسولمان ده‌بوو، له‌پیشدا بو پپرو پاتال و پپروپیتی جیهان ئیسلام ده‌بوو، به‌لام هه‌ر له‌گه‌ل ئیسلام ده‌بوو ئیتر وا ئه‌م ئیسلامه‌تییه ده‌چووه ناو دلیه‌وه ئیسلامی خوشتەر ده‌ویست له‌هه‌موو مال و مولک و سامانی دنیا (م).

۳۱۲۱- وَقَالَ صَفْوَانُ بْنُ أُمَيَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): وَاللَّهِ لَقَدْ أَعْطَانِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي حُنَيْنٍ مَا أَعْطَانِي، وَإِلَهُ لَأَبْقِضُ النَّاسَ إِلَيَّ، فَمَا بَرِحَ يُعْطِينِي حَتَّى لَأَكُنَّ لَأَحَبُّ النَّاسِ إِلَيَّ. روى مسلم هذه الثالثة^(۶).

صه‌فوانی کوپی ئومه‌یییه (خودای ئی‌رازی بئ) گوتی: به‌خودا له‌هه‌موو که‌س زیاتر رقم له پیغمبر بوو (دروودی خودای له‌سهرین) هه‌تا روژی غه‌زای حونه‌ین، که ئه‌وه بوو پیغمبر (دروودی خودای له‌سهرین) ئه‌و هه‌موو خه‌لاته‌ی دامی له‌سئ جارا سئ سه‌د حوشتی دایی ئیتر خه‌لات له‌سه‌ر خه‌لات و به‌خشش له‌سه‌ر به‌خشش ده‌یدا پیم، تا وای ئی‌هات که له‌هه‌موو که‌سئ زیاتر خوشم ده‌ویست! (م).

۳۱۲۲- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَحْسَنَ النَّاسِ وَكَانَ أَجْوَدَ النَّاسِ وَكَانَ أَشْجَعَ النَّاسِ وَلَقَدْ فَرِعَ أَهْلُ الْمَدِينَةِ ذَاتَ لَيْلَةٍ فَانْطَلَقَ نَاسٌ قَبْلَ الصُّوْتِ فَلَتَقَاهُمُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَاجِعًا وَقَدْ سَبَقَهُمْ إِلَى الصُّوْتِ وَهُوَ

(۶) مسلم. فضائل: ۵۹۷۶. ترمذی. زکاة: ۶۶۶.

عَلَىٰ فَرَسٍ لَّأَبَىٰ طَلْحَةَ عُرِيٍّ فِي عُنُقِهِ السَّيْفُ وَهُوَ يَقُولُ: لَمْ تُرَاعُوا لَمْ تُرَاعُوا. رواه الشيخان^(۷):

ئه‌نه‌س (خودای ئی خوش نوود بئ) گوتی: پیغمبر (دروودی خودای له‌س‌رین) له هه‌موو که‌سئ چاکتر بوو، وه له هه‌موو که‌سئ به‌خشنده تر بوو، وه له هه‌موو که‌سئ ئازا تر بوو، شه‌وئ شاری مه‌دینه شه‌له‌ژاو مه‌ردوم هه‌موو توقین جا که چهند که‌سئ به‌ره‌و ئه‌و ده‌نگه‌ چوون که بوو بوو به‌هوی شیرزه بوونی خه‌لکی شاره‌که له‌ولاوه پیغمبر (دروودی خودای له‌س‌رین) به‌ره‌نگاریان بوو، ده‌گه‌پایه‌وه ده‌یفه‌رموو: مه‌شه‌له‌ژئین، مه‌شه‌له‌ژئین تومه‌ز پیغمبر خوئی (دروودی خودای له‌س‌رین) له پییش ئه‌واندا به‌سواری ئه‌سپیکی پشت رووتی ئه‌بو طه‌لحه‌ چوو بوو بۆ سو‌راخ‌کردنی ده‌نگه‌که، که به‌مان گه‌یششت شمشیره‌که‌ی له ملی دا بوو، ده‌گه‌پایه‌وه به‌ره‌و شارو ده‌یفه‌رموو مه‌ترسین مه‌ترسین (ش-خودایان ئی رازی بئ).

۳۱۲۳- وَعَنْهُ قَالَ: لَمَّا قَدِمَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَدِينَةَ لَيْسَ لَهُ خَادِمٌ، فَأَخَذَ أَبُو طَلْحَةَ يَدِي، فَأَطْلَقَ بِي إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أَنَسًا غَلَامٌ كَيِّسٌ، فَلِيْخْذُمَكَ. قَالَ: فَخَدَّمْتُهُ فِي السَّفَرِ وَالْحَضَرِ عَشْرَ سِنِينَ، وَاللَّهِ مَا قَالَ: لِيْ شَيْءٍ صَنَعْتُهُ لِمِ صَنَعْتَ هَذَا هَكَذَا وَلَا لِيْ شَيْءٍ لَمْ أَصْنَعْهُ لِمِ لَمْ تَصْنَعْ هَذَا هَكَذَا. رواه الأربعة^(۸):

دیسان گوتی: پیغمبر (دروودی خودای له‌س‌رین) که کوچی فه‌رموو بۆ مه‌دینه، ئه‌بو طه‌لحه (که باوه پیاره‌م بوو) ده‌ستی گرتو بردمی بۆ لای پیغمبر (دروودی خودای له‌س‌رین) گوتی: ئه‌ی پیغمبرای خودا! ئه‌نه‌س کوپکی ژیره‌و زرنکه، با خزمه‌تت بکا، گوتی: ئیتر ده‌سالی ره‌به‌ق (چ له ماله‌وه‌و چ له

(۷) بخاری. جهاد: ۲۸۲۰، ۲۹۰۸، ۳۰۴۰، ۳۸۶۶، ۶۰۳۳. تجرید/۳/۳۰۹ رقم: ۲۸۵۷/۱۸۰، ۲۸۲۰، ۲۸۷۲،

۲۸۶۷، ۲۹۰۸، ۲۹۶۸، ۲۹۶۹، ۳۰۴۰، ۶۰۳۳، ۳۲۱۲. مسلم. فضائل: ۵۹۶۱. ترمذی. جهاد: ۱۹۸۷.

(۸) بخاری. وصایا: ۲۷۶۸، ۶۹۱۱. مسلم. فضائل: ۵۹۶۸.

ئوڭرو سه‌فه‌ردا) من خزمه‌تی ئه‌و زاته‌م کردووه، به‌خودا چیم کردبئی و چیم نه‌کردبئی نه‌یفه‌رموووه پیم: بو‌ئه‌مه‌ت وا کردووه، یا بو‌ئه‌وه‌ت وا نه‌کردووه! (ش/د/ت-خودایان فی رازی بن).

٣١٢٤- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ أَحْسَنِ النَّاسِ خُلُقًا فَأَرْسَلَنِي يَوْمًا لِحَاجَةٍ فَقُلْتُ لَهُ: وَاللَّهِ لَا أَذْهَبُ. وَفِي نَفْسِي أَنْ أَذْهَبَ لِمَا أَمَرَنِي بِهِ كَبِيُّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَخَرَجْتُ حَتَّى أَمُرَّ عَلَى صَبِيَّانَ وَهَمْ يَلْعُبُونَ فِي السُّوقِ فَإِذَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَدْ قَبَضَ بِقَفَائِي مِنْ وَرَائِي فَظَرْتُ إِلَيْهِ وَهُوَ يَضْحَكُ فَقَالَ: يَا أُنَيْسُ أَذْهَبْتَ حَيْثُ أَمَرْتُكَ؟ قُلْتُ: نَعَمْ أَنَا أَذْهَبُ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَذَهَبْتُ^(٩).

دیسان گوتی: پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) له‌هه‌موو که‌س خووی شیرینتر بوو، ره‌فتاری تا بلئی جوان بوو روژئی ناردمی بو‌کاری، پیم گوت: به‌خودا ناچم“ به‌لام له‌دله‌وه نیازم هه‌بوو که‌بچم بو‌ی، جا رویشتم له‌ری تووشی تاقمئ منداڵ بووم، یارییان ده‌کرد له‌ناو بازاردا، کاتیکم زانی پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) له‌پشته‌وه پشته‌ملی گرتم، که‌سه‌یرم کرد پی ده‌که‌نی، فه‌رمووی: نه‌سه‌که! چوویت بو‌ئه‌وه‌ی که‌پیم گوتیت؟ منیش گوتم: به‌ئی، وا ده‌پۆم ئه‌ی پیغهمبه‌ری خوا! ئینجا چووم. (م/د).

٣١٢٥- وَعَنْهُ قَالَ: مَا رَأَيْتُ أَرْحَمَ بِالْعِيَالِ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كَانَ إِبْرَاهِيمُ مُسْتَرْضِعًا لَهُ فِي عَوَالِي الْمَدِينَةِ فَكَانَ يَنْطَلِقُ وَكَحْنٌ مَعَهُ فَيَدْخُلُ الْبَيْتَ وَإِلَهُ لِيَدْخُنْ وَكَانَ ظَنُّهُ قَيْنًا فَيَأْخُذُهُ فَيَقْبَلُهُ ثُمَّ يَرْجِعُ. قَالَ: عَمَرُوا فَلَمَّا ثَوَّفَى إِبْرَاهِيمُ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّ إِبْرَاهِيمَ ابْنِي وَإِلَهُ مَاتَ فِي الْكُذِيِّ وَإِنَّ لَهُ لَظُرَيْنِ تُكْمَلَانِ رَضَاعَهُ فِي الْجَنَّةِ^(١٠).

دیسان گوتی: که‌سم نه‌دیوه که‌ئاوا وه‌ک پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) به‌زه‌یی بیته‌وه به‌خیزانا، گوتی: له‌گوندی له‌گونده‌کانی ده‌وروبه‌ری

^(٩) مسلم. فضائل: ٥٩٧٠. أبو داود. أدب: ٤٧٧٣.

^(١٠) مسلم. فضائل: ٥٩٨٠، ٥٩٧٩. تجرید/ ٢ ل - ٥١ رقم: ٦٢٦ / ١٣٠٣، ١٣٠٤.

مه‌دینه، ئیبراهیمی کوپی پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) درابوو به‌دایه‌ن، که پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌چوو بو‌لای، ئیمه‌یش له‌خزمه‌تیا ده‌چووین، می‌ردی دایه‌نه‌که‌ی - واته: باوکه‌ شیریه‌که‌ی - ئاسنگه‌ربوو، ئاسنگه‌ری ده‌کرد، پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) که ده‌چوو ژووره‌وه ماله‌که‌ پرپوو، له‌ دووکه‌ل و بو‌چرووک و خانووکه‌ قانگ درابوو جا‌ه‌زرت (دروودی خودای له‌سهرین) ئیبراهیمی هه‌ل ده‌گرت و تی‌ر - تی‌ر ماچی ده‌کردو بو‌نی ده‌کردو ئینجا ده‌گه‌پرایه‌وه، کاتی که ئیبراهیم مرد، پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: ئیبراهیم کوپی منه، مه‌که‌خۆره‌بوو که مرد، له‌به‌ر ئه‌وه له‌به‌ه‌شتا دوو دایه‌نی هه‌یه مه‌مکی ده‌ده‌نی هه‌تا له‌مه‌مک ده‌پ‌یته‌وه! (ش/د/ت).

۳۱۲۶- وَعَنْهُ قَالَ: لَقَدْ رَأَيْتُ إِبْرَاهِيمَ وَهُوَ يَكِيدُ بِنَفْسِهِ بَيْنَ يَدَي رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَدَمَعَتْ عَيْنَاهُ، فَقَالَ: تَذْمَعُ الْعَيْنُ وَيَحْزَنُ الْقَلْبُ وَلَا تَقُولُ إِلَّا مَا يَرْضَى رَبُّنَا وَاللَّهِ يَا إِبْرَاهِيمُ إِنَّا بِكَ لَمَحْزُونُونَ. رواهما الأربعة^(۱۱):

دیسان گو‌تی: ئیبراهیم گیانی ده‌دا له‌باوشی پیغهمبه‌ردا بوو (دروودی خودای له‌سهرین) چاو‌م لی‌بوو ئه‌س‌ر به‌چاو‌ه‌کانی پیغهمبه‌ردا (دروودی خودای له‌سهرین) هو‌ن هو‌ن ده‌هاته‌خواره‌وه، جا‌فه‌رمووی: چاو‌فرمی‌سک ده‌ری‌ژی و دل‌خه‌م و په‌ژاره‌ده‌چی‌ژی وه‌لی ئه‌وه‌ی ره‌زای خوداو‌ه‌ندمانی له‌س‌ر نه‌بی به‌زارمانا نایی، سو‌یند به‌یه‌زدانی پاک - ئه‌ی رو‌له‌ی شیرینم! ئه‌ی ئیبراهیم! - ئیمه له‌به‌ر مه‌رگی تو‌گه‌لی خه‌مگین و خه‌مبارین → (ب ۱ ز - ۱۹۷ - ف ۱). = به‌رگی ۱ / ژماره: ۱۰۳۵/۱ زنجیره ۱۹۷.

۳۱۲۷- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَادٍ حَسَنُ الصَّوْتِ اسْمُهُ أَنْجَشَةُ فَمَرَّ عَلَيْهِ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ يَسُوقُ الْإِبِلَ بِالزَّوْجَاتِ الطَّاهِرَاتِ فَقَالَ: لَهُ: رُوَيْدًا يَا أَنْجَشَةُ لَا تُكْسِرِ الْقَوَارِيرَ. رواه الشيخان^(۱۲):

^(۱۱) تقدم تجريجه في الحديث السابق عيله مباشرة.

^(۱۲) بخاري. أدب. مسلم. فضائل: ۵۹۹۰، ۵۹۹۱، ۵۹۹۲، ۵۹۹۳، ۵۹۹۴، ۵۹۹۵.

دیسان گوتی: پیغمبر (دروودی خودای لەسەربێن) و شترەوانیکی دەنگ خوشی هەبوو، ناوی ئەنجەشە بوو، جاری پیغمبر (دروودی خودای لەسەربێن) تووشی بوو، بە ھۆرە بە دەنگە خوشەکە و شترەکانی ژێر ھاوسەرە پاکیزەکانی پیغمبرەری ئی دەخوپی و شترەکان بە تەکان دەرویشن، جا پیی فەرموو: ئەی ئەنجەشە! توژی ھیواش باریان شووشە یە مەیشکینە واتە: ئافرەت وەک مینا ناسکە، بەرگە ی ئەم خیراییە ناگری! (۱) (ش = شە یخان: بوخاری و موسلیم. خودایان ئی رازی بی).

۳۱۲۸- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا صَلَّى الْقَدَاةَ جَاءَ خَدَمُ الْمَدِينَةِ بِأَنِيهِمْ فِيهَا الْمَاءَ فَمَا يُؤْتَى بِإِنَاءٍ إِلَّا غَمَسَ يَدَهُ فِيهَا فَرُبَّمَا جَاءُوهُ فِي الْقَدَاةِ الْبَارِدَةِ فَيَغْمِسُ يَدَهُ فِيهَا (۱۳).

دیسان گوتی: پیغمبر (دروودی خودای لەسەربێن) کە نوێژی بە یانی دەکرد، نیتەر رازە کە ران و ئاو کی شەکانی مەدینە حاجەت و دەرەکانیان بە ئاو کە وە دەهینا بوی ئەویش بۆ مووفەرک دەستی پیا دەکردن، گە ئی جار بە یانیان زۆر سارد بوو، بە لام ھەر دەستی دەکرد بە ناو ئاو کە داو نا ئومیدی نە دەکردن و دلی رادەگرتن (م).

۳۱۲۹- وَعَنْهُ قَالَ: لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَالْحَلَّاقُ يَخْلُقُهُ وَأَطَافَ بِهِ أَصْحَابُهُ فَمَا يُرِيدُونَ أَنْ تَقَعَ شَعْرَةٌ إِلَّا فِي يَدِ رَجُلٍ (۱۴):
بەرگی دوو، زنجیرە/ ۱۱۱ ژمارە/ ۱۶۰۴/۲.

(۱) ئافرەت مینایە بەرگە ناگری

بەردی تین گری خۆراناگری

ھارە دەکات و ھاوھاج دەبن

وا چاکە کە پیاو دلی پاگری - وەرگێر -

(۱۳) مسلم. فضائل: ۵۹۹۶.

(۱۴) مسلم. فضائل: ۵۹۹۷.

دیسان گوتی: پیغمبرم دی (درودی خودای له‌سربین) سه‌رتاش سه‌ری ده‌تاشی، یاران‌ی خه‌رمانه‌یان لی دابوو، هه‌ر ته‌له‌ موویه‌ک به‌ر ده‌بووه، یاران ده‌یان قوسته‌وه‌و ده‌کوته‌ ناو ده‌ستی یه‌کی‌کیانه‌وه! (م).

۳۱۳۰- وَعَنْهُ أَنَّ امْرَأَةً كَانَتْ فِي عَقْلِهَا شَيْءٌ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ لِي إِلَيْكَ حَاجَةً فَقَالَ: يَا أُمَّ فَلَانِ انْظُرِي أَيَّ السَّكَنِ شِئْتِ حَتَّى أَقْضِيَ لَكَ حَاجَتَكَ. فَخَلَا مَعَهَا فِي بَعْضِ الطَّرِيقِ حَتَّى فَرَّغَتْ مِنْ حَاجَتِهَا. روى مسلم هذه الثلاثة^(۱۵).

دیسان گوتی: ژنی هه‌بوو له‌کاتی خویدا شانه‌کار - ماشیطه‌ی دایکه خه‌دیجه‌ی ژنی پیغمبر بوو - توژی هوشی ته‌واو نه‌بوو، جاری گوتی: نه‌ی پیغمبره‌ری خودا! فه‌رمانیکی نه‌ینیم پیته‌ هیه، فه‌رمووی: نه‌ی دایکی فیسار! کویت پی خۆشه‌ بچۆ بۆ ئه‌وێ تا بێم کاره‌که‌تت بۆ جیبه‌جی بکه‌م ئیتر له‌ سه‌ره‌رییه‌کا دوو به‌دوو کو‌بوونه‌وه‌ هه‌تا ژنه‌که‌ ئیسه‌که‌ی ته‌واو بوو نه‌ینییه‌که‌ی خۆی عه‌رزى چه‌زه‌ت (درودی خودای له‌سربین) کرد (م).

۳۱۳۱- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: مَا خَيْرُ رَسُولٍ اللَّهُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَيْنَ أَمْرَيْنِ أَحَدُهُمَا أَيْسَرُ مِنَ الْآخَرِ إِلَّا اخْتَارَ أَيْسَرَهُمَا مَا لَمْ يَكُنْ إِثْمًا فَإِنْ كَانَ إِثْمًا كَانَ أَبْعَدَ النَّاسِ مِنْهُ. وَمَا اتَّقَمَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِنَفْسِهِ إِلَّا أَنْ تُنْتَهَكَ حُرْمَةُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. رواه الثلاثة^(۱۶).

عائیشه (خودای لی رازی بئ) گوتی: پیغمبر (درودی خودای له‌سربین) نه‌گه‌ر خۆی بکرایه به‌ سه‌رپشک له‌ نیوانی کردنی دوو کارا، که کاریکیان له‌وی تریان ئاساتر بوایه، هه‌میشه ئاسانه‌کیانی هه‌ل ده‌بژارد، به‌ مه‌رجی ئه‌و کاره‌ گوناه نه‌بوایه، ئه‌گینا له‌ هه‌موو که‌س زیاتر لیی دوور ده‌کوته‌وه، هه‌رگیزیش پیغمبر (درودی خودای له‌سربین) هه‌ق و تۆله‌سه‌ندنێ که په‌یوه‌ندی تایبه‌تی به‌ خودی خۆیه‌وه‌ هه‌بوایه نه‌یده‌سه‌ندو کابرای ده‌به‌خشی مه‌گه‌ر

^(۱۵) مسلم. فضائل: ۵۹۹۸. أبو داود. أدب: ۴۸۱۹.

^(۱۶) مسلم. فضائل: ۵۹۹۹. بخاری. مناقب: ۲۵۶۰، ۶۱۲۶، ۶۷۸۶، ۶۷۵۲. تجرید/ ۴ ل - ۱۰۸ رقم: ۱۴۲۳.

که‌سئ قه‌درو ری‌زی شه‌ریعه‌تی خودای گه‌وره و مه‌زنی بشکاندایه، ئه‌وه تۆله‌ی ئه‌وه‌ی ئی ده‌سه‌ند (ش/د).

۳۱۳۲- وَعَنْهَا قَالَتْ: مَا ضَرَبَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) شَيْئًا قَطُّ بِيَدِهِ وَلَا امْرَأَةً وَلَا خَادِمًا إِلَّا أَنْ يُجَاهِدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا نِيلَ مِنْهُ شَيْءٌ قَطُّ فَيَنْتَقِمَ مِنْ صَاحِبِهِ إِلَّا أَنْ يُنْتَهَكَ شَيْءٌ مِنْ مَحَارِمِ اللَّهِ فَيَنْتَقِمَ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. رواه مسلم وأبو داود^(۱۷).

دیسان عائیشه (خودای ئی رازی بن) گوتی: هه‌رگیزاو هه‌رگیز پیغمبرمبهر (دروودی خودای له‌سهرین) به ده‌ستی خوی له هیچی نه‌ده‌دا، نه له‌ژن و له نوکه‌رو نه له که‌سی تر، مه‌گه‌ر له‌کاتی غه‌زادا له که‌سیکی دابی، هه‌رچیشی تووش ده‌بوو به‌هوی که‌سیکی تره‌وه قه‌ت تۆله‌ی له‌و که‌سه نه‌ده‌سه‌ند به‌لام ئه‌گه‌ر که‌سئ ری‌زی شه‌ریعه‌تی خودای بشکانبایه چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) له‌م حاله‌دا به باشی تۆله و هه‌قی خودای گه‌وره و مه‌زنی ده‌ستاند (م/د).

۳۱۳۳- وَعَنْهَا قَالَتْ: صَنَعَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَمْرًا فَتَرَخَّصَ فِيهِ فَبَلَغَ نَاسًا مِنْ أَصْحَابِهِ فَكَأَنَّهُمْ كَرِهُوا وَتَنَزَّهُوا عَنْهُ فَبَلَغَهُ ذَلِكَ فَقَامَ خَطِيبًا فَقَالَ: مَا بَالُ رَجَالٍ بَلَغَهُمْ عَنِّي أَمْرٌ تَرَخَّصْتُ فِيهِ فَكَرِهُوا وَتَنَزَّهُوا عَنْهُ فَوَاللَّهِ لَا أَلَا أَعْلَمُهُمْ بِاللَّهِ وَأَشَدُّهُمْ لَهُ خَشْيَةً. رواه مسلم والله أعلم^(۱۸).

دیسان گوتی: پیغمبرمبهر (دروودی خودای له‌سهرین) جاری کاریکی کرد به‌پیی روخصه‌ت به ئاسانی گرتی، چه‌ند که‌سیکیش له یارانی که ئه‌وه‌یان بیسته‌وه پییان ناخۆش بوو، وه به‌و نه‌ندازه شه‌و تاعه‌ته‌ی که پیغمبرمبهر (دروودی خودای له‌سهرین) کردبووی پیی رازی نه‌بوون، جا که ئه‌مه گه‌یشته‌وه به پیغمبرمبهر (دروودی خودای له‌سهرین) هه‌لسایه‌وه دوان (خوتبه‌)یه‌کی دا، فه‌رمووی: هه‌ندی پیاو بیستووینه‌ته‌وه که من کاریکم کردووو به‌پیی روخصه‌تی خودا به ئاسانی گرتوووه، که‌چی ئه‌وان به‌وه رازی نابن و ئه‌وه‌یان پی ناخۆش بووه، ئه‌مه

(۱۷) مسلم. فضائل: ۵۹۹۹ - ۶۰۰۵.

(۱۸) مسلم. فضائل: ۶۰۶۲. بخاری. ادب: ۳۱۰۱، ۷۳۰۱. تجرید بوخاری: ۵ ل - ۳ ژ: ۱۷۴۳ / ۵۰۶۳.

له‌به‌رچی؟ ده‌سا سویندم به‌یه‌زدانی پاک من له‌وان باشت‌له‌خودا ده‌ترسم و له‌وانیش زیاتر خودا ده‌ناسم (م).

۹۱) د‌لسۆزی پیغه‌مبه‌ر ^{دروودی} بۆ ئۆمه‌تی خۆی

شفقة النبي ﷺ على الأمة

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَّحِيمٌ - صدق الله العظيم - ۱۲۸/۹}.

خودای گه‌وره ده‌فه‌رموی: ئه‌ی حازرانی رۆژا به‌راستی هاتوو‌ه بۆ‌لای ئیوه له‌لایه‌نی خوداو، پیغه‌مبه‌ری که له‌ره‌گه‌زی خۆتانه، زۆر ناخۆش و گرانه له‌سه‌ر د‌لی ئه‌گه‌ر ئیوه تووشی ره‌نج و ئازار و گه‌رو گه‌رفت ب‌ین زۆر به‌په‌رۆشه بۆ ئیوه، بۆ هه‌موو موسو‌لمانن زۆر د‌لسۆزو میه‌ره‌بانه.

۳۱۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ فَتَعَجَّلْ كُلُّ نَبِيٍّ دَعْوَتَهُ وَإِنِّي اخْتَبَأْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِّأُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَهِيَ نَائِلَةٌ إِنْ شَاءَ اللَّهُ مَنْ مَاتَ مِنْ أُمَّتِي لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا. رواه الشيخان والترمذي^(۱۹):

له‌ئه‌بو هوره‌یره‌وه (خودای ن‌رازی ب‌ن) له‌حه‌زه‌ته‌وه (دروودی خودای له‌سه‌رین) ده‌فه‌رموی: هه‌موو پیغه‌مبه‌ری نزاو پارانه‌وه‌یه‌کی تایه‌به‌تی خۆی هه‌یه، که خودا گیرای ده‌کالین، هه‌موو پیغه‌مبه‌ره‌کانی تر نزاکه‌ی خۆیانیان به‌زوویی له‌دنیا‌دا کردوو‌ه گیرا بووه، وه‌لی من نزاکه‌ی خۆم هه‌لگه‌رتوو‌ه بۆ رۆژی قیامه‌ت، له‌وئ ت‌کای پ‌ی ده‌که‌م بۆ ئۆمه‌تم، ئیتر ئه‌وه‌ی له‌ئۆمه‌تم له‌سه‌ر ئیمان و باوه‌ری راست به‌ری و هه‌یج هاوبه‌ش بۆ خودا په‌یدا نه‌کا - خودا چه‌زکا - ئه‌وه ئه‌و که‌سه به‌ر ئه‌م ت‌کاو شه‌فاعه‌ته‌ی منه ده‌که‌وی! (ش/ت).

(۱۹) بخاری. دعوات: ۶۳۰۴، ۶۳۰۵، ۷۴۷۴. مسلم. ایمان: ۴۹۰، ۴۸۶ - ۴۹۷. ترمذی. دعوات: ۳۶۰۲.

۳۱۳۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تَلَا قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي إِبْرَاهِيمَ (رَبِّ إِنْهُمْ أَضَلَّلْنِ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي) الْآيَةَ. وَقَالَ: عَيْسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ (إِنْ تُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ عَبْدُكَ وَإِنْ تُغْفِرَ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ) فَرَفَعَ يَدَيْهِ وَقَالَ: اللَّهُمَّ أُمَّتِي أُمَّتِي. وَبَكَى فَقَالَ: اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَا جِبْرِيلُ اذْهَبْ إِلَى مُحَمَّدٍ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ فَسَلِّمْهُ مَا يُنْكِيكَ فَأَتَاهُ جِبْرِيلُ - عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ - فَسَأَلَهُ فَأَخْبَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِمَا قَالَ. وَهُوَ أَعْلَمُ. فَقَالَ اللَّهُ: يَا جِبْرِيلُ اذْهَبْ إِلَى مُحَمَّدٍ فَقُلْ إِنَّا سَرَّضْنَاهُ فِي أُمَّتِكَ وَلَا نُسُوءُكَ^(۲۰).

عه‌بدوللای کوری عه‌مر (خودایان لی رازی بی) گوتی: پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌س‌ری) ئەم نایه‌ته‌ی خوینده‌وه که ئیبراهیم تیادا ده‌فرمووی: { رَبِّ إِنْهُمْ أَضَلَّلْنِ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ - ۳۶/۱۴ } : خودایه! ئەو بتانه‌وه ئەم خودا دروینانه خه‌لکیکی گه‌لی زۆریان گومراو سه‌رگه‌ردان کردووه، ده‌ی هه‌ر که‌سی که په‌په‌ره‌وی من ده‌کا ئەوه له‌ منه‌وه له‌ ده‌سته‌ی منه‌وه، وه ئەوه‌ی له‌من یاخی ده‌بی ئەوه به‌ره‌وه‌ی رووی خو‌تی ده‌که‌مه‌وه‌وه‌ی تویش تاوانبه‌خش و میهره‌بانی و لی‌ی خو‌ش ده‌بی یاسزای ده‌ده‌ی ئەوه که‌یفی خو‌ته‌وه‌ی فرموده‌که‌ی عیسا‌شی خوینده‌وه که له‌م نایه‌ته‌دا ده‌فرمووی: { إِنْ تُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ عَبْدُكَ وَإِنْ تُغْفِرَ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ - ۱۸/۵ } . خودایه! که‌س بالا ده‌ستی تو‌نیه‌وه، ئەمانه‌وه‌ه‌رچه‌ند تاوان بارن، به‌لام به‌نده‌وه‌ی عه‌بدی خو‌تن، ئەگه‌ر سزاو ئازاریان بده‌ی ئەوه ره‌وایه‌ی بو‌تو، ئەگه‌ر به‌ که‌ره‌م و لوتفی خو‌ت تاوانیان بی‌وشی ئەوه له‌ گیتی دیاره‌ که‌ تو‌ته‌واناو داناو کار دروستیت و مو‌لک مو‌لکی خو‌ته‌وه‌ی به‌نده‌ی ده‌سته‌ی خو‌ته‌وه‌ی چی لی ده‌که‌ی ده‌یکه‌ی، که‌س مافی ره‌خنه‌ی نییه‌ ئینجا هه‌زه‌ت (درویدی خودای له‌س‌ری) هه‌ردوو ده‌ستی خو‌ی به‌رزکرده‌وه‌ی فرمووی: ئەی خودایه! ره‌حم بکه‌ به‌ ئۆمه‌تم، په‌روه‌ردگاری من! به‌زه‌ییت بی‌ته‌وه‌ به‌ گه‌له‌که‌مدا ئینجا ده‌ستی کرد به‌ گریان، جا خودای گه‌وره‌وه‌ی سه‌روه‌ر فرمووی

به جوبرائیل: ئه‌ی جوبرائیل! بچو بۆ لای موحه‌ممه‌د (هرچه‌ند خودای تو خوشی باشتَر ده‌زانی) بچو لئی بپرسه که له به‌رچی ده‌گریت؟ جا جوبرائیل هات لئی پرسى، پیغمبرایش (دروودی خودای له‌سهرین) پیی گوت (دیاره که خودا خوی باشتَر حاله‌که ده‌زانی) ئه‌وجا خودا فه‌رمووی: ئه‌ی جوبرائیل! بپو بۆ لای موحه‌ممه‌د پیی بلئی: که خودا ده‌فه‌رموئ خه‌فت مه‌خو ئیمه‌ ده‌رباره‌ی ئۆمه‌تت رازیت ده‌که‌ین و له باره‌ی ئۆمه‌تته‌وه قه‌ت دلت ناشکیین! (م).

۳۱۳۶- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ إِذَا أَرَادَ رَحْمَةً أُمَّةٍ مِنْ عِبَادِهِ قَبَضَ نَبِيَّهَا قَبْلَهَا فَجَعَلَهُ لَهَا فَرَطًا وَسَلَفًا بَيْنَ يَدَيْهَا وَإِذَا أَرَادَ هَلَكَةَ أُمَّةٍ عَذَّبَهَا وَنَبِيَّهَا حَتَّىٰ فَأَهْلَكَهَا وَهُوَ يَنْظُرُ فَاقْرَأْ عَيْنُهُ بِهَلَكَتِهَا حِينَ كَذَّبُوهُ وَعَصَوْا أَمْرَهُ. رواهما مسلم في كتاب الإيمان^(۳).

ئه‌بو موسا (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغمبر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: خودای گه‌وره ئه‌گه‌ر خواستی خپرو نیازی باشی هه‌بی به نه‌ته‌وه‌یی له به‌نده‌گانی خوی ئه‌وه له پیش خویانه‌وه گیانی پیغمبره‌که‌یان ده‌کیشی و ده‌یکا به به‌رای و پیشه‌نگیان و له پیش ئه‌وانه‌وه ره‌وانه‌ی ده‌کا تا له به‌هه‌شتا پیشوازیان ئی بکا، به‌لام ئه‌گه‌ر خودا ویستی نه‌ته‌وه‌یی له ناوبدا ئه‌وه له ژیا‌نی پیغمبره‌که‌یانا له ناویان ده‌با، وه به‌وه چاوو دلی ئه‌و پیغمبره‌ رو‌شن ده‌کاته‌وه، له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که به‌ درو‌یان ده‌خسته‌وه و بیگو‌ییان ده‌کرد (م- نو‌قی میهره‌بانی خودا بن).

۹۲) به‌شی چواره‌م: نیشانه‌کانی پیغمبرایه‌تی پیغمبر ^{دروودی خودای له‌سهرین} به‌کیکیان مۆری پیغمبرایه‌تییه که به‌ناوشانیه‌وه به‌وه:

الفصل الرابع: في إلام نبوته ﷺ منها خاتم النبوة

۳۱۳۷- عَنْ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: ذَهَبَتْ بِي خَالَتِي إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ ابْنَ أُخْتِي وَجِعَ. فَمَسَحَ رَأْسِي وَدَعَا لِي بِالْبَرَكَاتِ،

(۳) مسلم، فضائل: ۵۹۲۳.

ثُمَّ تَوَضَّأَ فَشَرِبْتُ مِنْ وَضْؤِهِ، ثُمَّ قُمْتُ خَلْفَ ظَهْرِهِ، فَتَنَظَّرْتُ إِلَى خَاتَمِ الثُّبُوءِ بَيْنَ كَتِفَيْهِ مِثْلَ زَرِّ الْحَجَلَةِ. رواه الشيخان والترمذي^(۱):

سائی‌بی کو‌پی یه‌زید (خودای ئی‌رازی بن) گوتی: پوورم بردمی بو‌لای پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) گوتی: ئه‌ی پیغهمبه‌ری خودا! ئه‌م خوشکه‌زایه‌م نه‌خوشه، پیغهمبه‌ریش (دروودی خودای له‌س‌رین) ده‌ستی هینا به‌سه‌رماو دوعاو ن‌زای پیت و فه‌ری بو‌کردم ئینجا ده‌سنو‌یژی گرت و له‌ئاوه‌چو‌پی ده‌سنو‌یژه‌که‌یم خوارده‌وو، ئه‌وجا له‌پشتیه‌وه‌ راوه‌ستام و سه‌یری مو‌ری پیغهمبه‌رایه‌تیم کرد، که به‌ناوشانیه‌وه‌ بوو، وه‌ک دوگمه‌ی په‌رده‌کولله‌ وابوو، یاخود وه‌ک هیلکه‌ی که‌و وابوو (ش/ت).

۳۱۳۸- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ خَاتِمًا فِي ظَهْرِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَأَنَّهُ بَيْضَةُ حَمَامٍ. رواه مسلم والترمذي ولفظه: كَانَ خَاتَمَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الَّذِي بَيْنَ كَتِفَيْهِ غُدَّةَ حَمْرَاءَ مِثْلَ بَيْضَةِ الْحَمَامَةِ^(۲):

جایی‌ری کو‌پی سه‌مووره (خودای ئی‌رازی بن) گوتی: مو‌ریکم بین‌ی به‌پشتی پیغهمبه‌ره‌وه (دروودی خودای له‌س‌رین) وه‌ک هیلکه‌ی کو‌تر وابوو (م/ت) گفته‌ی (ت): مو‌ره‌که‌ی پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) که به‌ناوشانیه‌وه‌ بوو لوویه‌کی سوور بوو، به‌قه‌د هیلکه‌ی کو‌تری ده‌بوو.

۳۱۳۹- عَنْ عَاصِمٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَرْجَسَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَكَلْتُ مَعَهُ خُبْزًا وَلَحْمًا - أَوْ قَالَ: تَرِيدًا - قَالَ: فَقُلْتُ لَهُ أَسْتَغْفِرُكَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: نَعَمْ وَلَكَ ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ (وَأَسْتَغْفِرُ لِدُنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ) قَالَ: ثُمَّ دُرْتُ خَلْفَهُ فَتَنَظَّرْتُ إِلَى خَاتَمِ الثُّبُوءِ بَيْنَ كَتِفَيْهِ عِنْدَ نَاحِيَةِ كَتِفَيْهِ الْيُسْرَى جُمُعًا عَلَيْهِ خِيَلَانٌ كَأَمْثَالِ النَّالِيلِ. رواه مسلم^(۳):

(۱) بخاری. وضوء: ۱۹۰، ۲۵۴۰، ۲۵۴۱، ۵۶۷۰، ۶۲۵۲. تجرید/ ۱ ل - ۱۶۲ ژ: ۱۴۱/ ۱۹۰.

(۲) مسلم. فضائل: ۶۰۳۸، ۶۰۳۹.

(۳) مسلم. فضائل: ۶۰۳۸، ۶۰۳۹.

عاصم له عه‌بدوللای کورپی سهرجیسه‌وه (خوایینان رازی بئ) گوتی: خوُم پیغمبرم دیوه (دروودی خودای له‌سهری) وه نان و گوشتیشم له‌گه‌لیدا خواردوو، یا گوتی نان و تریتم له‌گه‌لیدا خواردوو، عاصم گوتی پییم گوت: نایا پیغمبر (دروودی خودای له‌سهری) پاراوه‌ته‌وه بۆت؟ گوتی: به‌ئی، وه بۆ تویش و بۆ هه‌موو موسولمانیکی تریش پاراوه‌ته‌وه، ئه‌وجا بۆ شایه‌تی قسه‌که‌ی خوئی ئه‌م نایه‌ته‌ی خوینده‌وه: {وَاسْتَغْفِرْ لَدُنْكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ - ۱۹/۴۷}. داوای لی بووردن و تاوان پۆشی له‌خودا بکه بۆ خوَت و بۆ هه‌موو موسولمانی بۆ نیرو مییان. عه‌بدوللای گوتی: ئینجا له‌پشتیه‌وه سوورامه‌وه چاوم که‌وت به‌مۆری پیغمبرایه‌تی، به‌ناوشانیه‌وه بوو، له‌شیوه‌ی ده‌ستی نووقاودا بوو، خالیکی زۆری پیوه‌بوو له‌چه‌شنی ورده‌بالووکه! (م).

۹۳) نیشانه‌یه‌کی تریان نه‌وه بوو بوچه‌یرای راهیب (که‌بیایویکی سۆفیلکه‌و زانایه‌کی مه‌سیحی بوو) هه‌والی پیغمبرایه‌تی پیغمبرایه‌تی راگه‌یاند:

ومنها إخبار الراهب برسالته ﷺ

۳۱۴۰- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: خَرَجَ أَبُو طَالِبٍ إِلَى الشَّامِ وَمَعَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي أَشْيَاحٍ مِنْ قُرَيْشٍ فَلَمَّا أَشْرَفُوا عَلَى الرَّاهِبِ هَبَطُوا فَحَلُّوا رِحَالَهُمْ فَخَرَجَ إِلَيْهِمُ الرَّاهِبُ وَكَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ يَمُرُّونَ بِهِ فَلَا يَخْرُجُ إِلَيْهِمْ وَلَا يَلْتَفِتُ. إِلَيْهِمْ فَجَاءَ الرَّاهِبُ وَهُمْ يَحْلُونَ رِحَالَهُمْ فَصَارَ يَتَخَلَّلُهُمُ الرَّاهِبُ حَتَّى جَاءَ فَأَخَذَ بِيَدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: هَذَا سَيِّدُ الْعَالَمِينَ هَذَا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ يَبْعُهُ اللَّهُ رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ. فَقَالَ: لَهُ أَشْيَاحٌ مِنْ قُرَيْشٍ: مَا عَلِمْتُكَ بِهَذَا فَقَالَ: إِنَّكُمْ حِينَ أَشْرَفْتُمْ مِنَ الْعَقَبَةِ لَمْ يَبْقَ شَجَرٌ وَلَا حَجَرٌ إِلَّا خَرَّ سَاجِدًا وَلَا يَسْجُدَانِ إِلَّا لِنَبِيِّ وَإِنِّي أَعْرِفُهُ بِخَاتَمِ النُّبُوَّةِ أَسْفَلَ مِنْ غُضْرُوفٍ كَتِفِهِ مِثْلُ الثُّفَاحَةِ. ثُمَّ رَجَعَ فَصَنَعَ لَهُمْ طَعَامًا فَلَمَّا أَتَاهُمْ بِهِ وَكَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي رِعْيَةِ الْإِبِلِ - قَالَ: أَرْسَلُوا إِلَيْهِ فَأَقْبَلَ وَعَلَيْهِ غَمَامَةٌ تُظِلُّهُ فَلَمَّا دَنَا مِنَ الْقَوْمِ وَجَدَهُمْ قَدْ سَبَقُوهُ إِلَى فِيءِ الشَّجَرَةِ فَلَمَّا جَلَسَ (صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَالَ فِيءَ الشَّجَرَةِ عَلَيْهِ فَقَالَ الرَّاهِبُ: انْظُرُوا إِلَى فِيءِ الشَّجَرَةِ مَا لَ عَلَيْهِ. قَالَ:

فَبَيْنَمَا هُوَ قَائِمٌ عَلَيْهِمْ وَهُوَ يُنَاشِدُهُمْ أَنْ لَا يَذْهَبُوا بِهِ إِلَى الرُّومِ فَإِنَّ الرُّومَ إِذَا رَأَوْهُ عَرَفُوهُ
بِالْصَّفَةِ فَيَقْتُلُونَهُ فَالْتَفَتَ فَإِذَا سَبْعَةٌ قَدْ أَقْبَلُوا مِنَ الرُّومِ فَاسْتَقْبَلَهُمْ فَقَالَ: مَا جَاءَ بِكُمْ؟
قَالُوا جِئْنَا أَنْ هَذَا النَّبِيُّ خَارِجٌ فِي هَذَا الشَّهْرِ فَلَمْ يَبْقَ طَرِيقٌ إِلَّا بُعِثَ إِلَيْهِ بِأَنَاسٍ وَإِنَّا قَدْ
أَخْبَرْنَا خَبْرَهُ بُعِثْنَا إِلَى طَرِيقِكَ هَذَا فَقَالَ: هَلْ خَلَفَكُمْ أَحَدٌ هُوَ خَيْرٌ مِنْكُمْ؟ قَالُوا إِنَّمَا
أَخْبَرْنَا خَبْرَهُ بِطَرِيقِكَ هَذَا. قَالَ: أَفَرَأَيْتُمْ أَمْرًا أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَقْضِيَهُ هَلْ يَسْتَطِيعُ أَحَدٌ مِنَ
النَّاسِ رَدُّهُ؟ قَالُوا: لَا. قَالَ: فَبَايَعُوهُ وَأَقَامُوا مَعَهُ قَالَ: أَلَسْتُ كُمْ اللَّهُ أَكُمُ وَلِيُّهُ قَالُوا أَبُو
طَالِبٍ فَلَمْ يَزَلْ يُنَاشِدُهُ حَتَّى رَدَّهُ أَبُو طَالِبٍ وَبَعَثَ مَعَهُ أَبُو بَكْرٍ بِلَالًا وَزَوَّدَهُ الرَّاهِبُ مِنَ
الْكَعْكَ وَالزَّيْتِ. رواه الترمذي بسند حسن^(۱):

ئەبو موسسا (خودای ئا رازی بێ) گوتی: ئەبو طالیب پیغهمبه‌ر (درویدی خودای
لەسەربێ) لەگەڵ خۆی دەباو لەگەڵ چەن کەسێ لە پیرانی قورەیش دەچن بۆ
سەفەری شام، کە دەگەنە لای سوڤیلکەکە، کە ناودارە بە بو‌حه‌یرای راهیب،
لەوێ دادەبەزن و بار دەخەن، جارانی پیشووتر کە لەو شوێنەدا لایان دەدا
راهیبه‌کە نەدەهات بۆ لایان و نە گویی پێ دەدان، بە‌لام ئەم جاره دی بۆ لایان،
کە دەگاتە جێ کاروانه‌کە کە هێشتا هەر خەریکی بارخستن بوون!! جا
دەسووپریتەوه بە ناویانا، تا دەگاتە لای پیغهمبه‌ر (درویدی خودای لەسەربێ) دەستی
دەگری و دەلی: ئەمە سەرودری عاله‌مه ئەمە سەرگه‌وره‌ی جیهانه، ئەمە
پیغهمبه‌ری خودای هەردوو جیهانه، ئەمە خودا ده‌یکا بە پیغهمبه‌رو ده‌یکا بە
مایه‌ی خو‌شی و ره‌حه‌مه‌ت بۆ هەموو جیهانیان جا گه‌وره‌ پیاوانی قورەیش
پییان گوت: تو ئەمە چۆن دەزانی؟ گوتی: کە ئێوه لە یالەکه‌وه سەرکه‌وتن
دارو بەرد ئەما کە کوپ‌نووش (سەجده) بۆ ئەم کوپ‌ره‌ ئەبا، دارو بەردیش بەس
بۆ پیغهمبه‌ران کوپ‌نووش دەبن، وه دیسان من به‌و نیشانه‌شا ده‌یناسم کە
مۆری پیغهمبه‌رایه‌تی وا به‌خوار، کپ‌کپۆچکه‌ی ده‌فه‌ی شانیه‌وه، ئەوه‌نده‌ی
سیوێ ده‌بی ئەوسا سەیری مۆره‌که‌ی کردو به‌ ته‌واوی د‌ل‌نیا بوو ئینجا

^(۱) رواه الترمذي بسند حسن.

سوفیلکہ کہ گہرایہ وہ بؤ جیگہ کہی خوی نانی بؤ دروستکردن، جا کہ نانہ کہی هیئا بویان له وکاتہ دا پیغمبر (درودی خودای له سرین) له لای وشره کان دہی، دہیان له وہ پینئی.

دہی: بنیرن به شوینیا، کہ پیغمبر (درودی خودای له سرین) هات په له یی هور به سهر سهریہ وہ بوو سیبہری بؤ دہکرد، جا کہ پیغمبر (درودی خودای له سرین) نزیک بؤوہ تہ ماشای کرد پیاوہ کان له سیبہری شیخہ له کہ دا دانیشتوون و جیگہی ئەو نابیتہ وہ، ئیتر له ولاوہ دانیشت، به لام هەر له گہل پیغمبر (درودی خودای له سرین) دانیشت ئیتر گورج سیبہری شیخہ له کہ بایدایہ وہ بؤ سهر ئەو! راہیبہر کہ گوتی: سہیرکەن چؤن سیبہری شیخہ لکہ بایدایہ وہ بؤ سهر ئەو گوتی: راہیبہر کہ له دیاریان راوہ ستابوو ئاموزگاری دہکردن کہ نہیبہن بؤ رۆم، چونکہ ئەگەر بیبہن بهو ناو نیشانیہ دہیناسنہ وہ دہیکوژن له م کاتہ دا ئاورپکی دایہ وہ سہیری کرد وا حەوت کەس له رۆمہ وہ هاتن، جا خوی چوو به پیریانہ وہ گوتی: بؤچی هاتوون؟

گوتیان: هاتوین چونکہ ئەو پیغمبرہ له مانگہ دا له مال دہردہ چی، ریگہ و بان نہ ماوہ کہ دہستہ یه کی بؤ رهوانہ نہ کرابئی ئیمہش — کہ هه والی ئەومان وەرگرتووہ — رهوانہ کراوین بؤ ئەم ریگہی تۆیہ سا به شکوو لایہ کمان تووشی بین و بیکوژین! گوتی: له دوا ئیوہ وہ کەسی تر هیه کہ له ئیوہ چابوکتربئی و رهوانہ کرابئی بؤ هه لسان بهم کارہ گلاوہ؟ گوتیان: نہ، به لکوو ئیمہیان به تاییبہتی هه لباردووہ بؤ ئەم ریگہی تۆیہ، گوتی: پیم بلین کاری خودا ئەگەر بریاری بدا ئایا کەسی تر دہتوانی رەتی بکاتہ وہ؟ گوتیان: نہ. گوتی: جا په یمانیان به ست له گہل پیغمبر داو مانہ وہ له لای. راہیبہر کہ گوتی: سویندتان دہدہم به خودا کیتان کار به دہستی ئەم کوپہن؟ گوتیان: ئەبو طالیب، ئیتر وازی لی نہ هیئا تا ئەبو طالیب پیغمبرہری گیرایہ دواوہ،

ئهو بهرکیش بیلالی له گهل پیغمبردا نارده وه^(۱)، راهیبه که یش کولیچه و روڼ زهیتوونی دانئ! (ت-س/ح).

(۱) تیبینی: دهر باره ی ئه م همدیسه زانایانی همدیس چهند رایه کیان هه یه:

۱- نیمامی جه زه ری همرمویه تی ئیسناده که ی راسته و پیاوانئ که ئه م همدیس هیان گیرا و مته وه بر و ا پئ کراوی همدیسن، به لام رسته ی (وبعث معه ابو بکر بلالا) به شیک ی ئه م همدیسه نیه ته نانه ت برئ پیان وایه ئه مه وه هم و سه ر ئی تی کچوونه، چونکه ئه و کاته پیغمبر ته مه نی دوانزه سال بووه ئهو بهرکیش به دوو سال و شتی که له پیغمبر بهر بچو کتر بووه بیلالیش ئه و کاته هه ر له دایک نه بووه.

۲- خاوه نی کتیبی (میزان الاعتدال) ئه م همدیس هی به لاوه ناراسته دمه رموئ به لگه له سه ر ناراستی همدیس هه رسته ی (وبعث معه ابو بکر بلالا) چونکه ئه و کاته ئهو بهر بکر مندال بووه (بیلال) یش هه ر له دایک نه بووه.

۳- نیمامی زه هه بی دمه رموئ ئه م همدیس هه زه عیفه چونکه رسته ی (وبعث معه ابو بکر بلالا) تیدایه خو ئه و کاته ئهو بهر بکر مندال بووه بیلالیش نه کړیوه.

۴- نیمامی ئیبنو جه هه ری عه سقه لانی دمه رموئ: پیاوانئ که ئه م همدیس هیان ریوایه ت کردووه هه موویان بر و ا پئ کراون به لام رسته ی (وبعث معه ابو بکر بلالا) به نه زانی له لاوه تیه لکیشی ئیره کراوه و مودره جه، نه بی رسته ی همدیس ی تر بی که وتیته ئیره.

۵- ئیبنو القیم الجوزی: دمه رموئ: ئه و رسته یه که له کتیبی ترمیزی دا دمه رموئ: (وبعث معه ابو بکر بلالا) هه له یه کی ناشکرایه و گومان له هه له یی دا نیه چونکه ئه و کاته بیلال هه ر له دایک نه بووه نه گه ر له دایکیش بوو بی مندالیک ی ساوا بووه له گهل مامی پیغمبر نه بووه هه روه ها له گهل ئهو بهرکیش نه بووه.

۶- نیمامی به ززایش له موسنه دی خو ی دا ئه م همدیس هی ریوایه ت کردووه به لام رسته ی (وبعث معه ابو بکر بلالا) نه گوتووه به لگوو نویویه تی (و ارسل معه عمه رجلا).

بو زیاده زانیاری سه یری کتیبی تحفة الاحوذی بشرح جامع الترمذی للامام أبی العلی محمد بن

۹۴) نیشانه‌یه‌کی تریان: به‌ردو دار سلاویان لی ده‌کرد

درودنی
خوبی‌ن‌اسیر

ومنها تسليم الحجر والشجر عليه ﷺ

۳۱۴۱- عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنِّي لَأَعْرِفُ حَجْرًا بِمَكَّةَ كَانَ يُسَلَّمُ عَلَيَّ قَبْلَ أَنْ أُبْعَثَ إِنِّي لَأَعْرِفُهُ الْآنَ. رواه مسلم والترمذي ولفظه: إِنَّ بِمَكَّةَ حَجْرًا كَانَ يُسَلَّمُ عَلَيَّ لَيَالِي بُعِثْتُ إِنِّي لَأَعْرِفُهُ الْآنَ^(۱).

جابیری کوپی سه‌مووره (خودای ن‌رازی بن) گوتی: پیغمبر (درودنی خودای له‌سربین) فهرمووی: به‌ردی هه‌یه له مه‌ککه ده‌یزانم به‌رله‌وه که‌بکریم به پیغمبر نه‌و به‌رده سلاوی لی ده‌کردم، ئیستاش ده‌زانم کام به‌رده‌یه (م/ت) گفته‌ی (ت): به‌ردی هه‌یه له مه‌ککه له‌و شه‌وانده‌دا که کرام به پیغمبر سلاوی لی ده‌کردم، ئیستاش به باشی نه‌و به‌رده ده‌زانم.

۳۱۴۲- وَقَالَ عَلِيُّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِمَكَّةَ فَخَرَجْنَا فِي بَعْضِ نَوَاحِيهَا فَمَا اسْتَقْبَلَهُ جَبَلٌ وَلَا شَجَرٌ إِلَّا وَهُوَ يَقُولُ السَّلَامَ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ. رواه الترمذي.

عه‌لی (خودای ن‌رازی بن) گوتی: جاری له مه‌ککه له خزمه‌تی پیغمبردا (درودنی خودای له‌سربین) ده‌رچووین بو شوینی، له ریگه تووشی هه‌ر شاخ و هه‌ر دره‌ختی ده‌بوو، به زمانیکی ره‌وان ده‌یگوت: سلاوت لی بی نه‌ی پیغمبره‌ری خودا! (ت).

۹۵) نیشانه‌یه‌کی تریان نه‌وه بوو جنۆکه‌و بانکه‌وازه‌ران هه‌وانی

درودنی
خوبی‌ن‌اسیر

پیغمبرایه‌تی پیغمبرایان راده‌که‌یان

ومنها إخبار الجن والهواتف بالنبي ﷺ

۳۱۴۳- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) قَالَ: مَا سَمِعْتُ عُمَرَ لشيءٍ قَطُّ يَقُولُ إِنِّي لَأُظَنُّهُ كَذَا. إِلَّا كَانَ كَمَا يَظُنُّ، بَيْنَمَا عُمَرُ جَالِسٌ إِذْ مَرَّ بِهِ رَجُلٌ جَمِيلٌ فَقَالَ: لَقَدْ أَخْطَأَ ظَنِّي، أَوْ إِنَّ هَذَا عَلَى دِينِهِ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، أَوْ لَقَدْ كَانَ كَاهِنُهُمْ، عَلَى الرَّجُلِ،

(۱) مسلم. فضائل: ۵۸۹۸.

فَدْعِي لَهُ، فَقَالَ: لَهُ ذَلِكَ، فَقَالَ: مَا رَأَيْتُ كَالْيَوْمِ اسْتُقْبِلَ بِهِ رَجُلٌ مُسْلِمٌ، قَالَ عُمَرُ: فَإِنِّي أَغْزِمُ عَلَيْكَ إِلَّا مَا أَخْبَرْتَنِي. قَالَ: كُنْتُ كَاهِنَهُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ. قَالَ: فَمَا أَعْجَبُ مَا جَاءَكَ بِهِ جَنَّتِكَ؟ قَالَ: بَيْنَمَا أَنَا يَوْمًا فِي السُّوقِ جَاءَتْنِي أَعْرَفُ فِيهَا الْفَزَعُ، فَقَالَتْ أَلَمْ تَرَ الْجِنَّ وَابْنَلَسَهَا وَيَأْسَهَا مِنْ بَعْدِ الْكَاسِهَا وَلُحُوقَهَا بِالْقِلَاصِ وَأَخْلَاسِهَا قَالَ: عُمَرُ صَدَقْتَ، بَيْنَمَا أَنَا عِنْدَ آلِهِتِهِمْ إِذْ جَاءَ رَجُلٌ يَعْجَلُ فَدَبَحَهُ، فَصَرَخَ بِهِ صَارِخٌ، لَمْ أَسْمَعْ صَارِخًا قَطُّ أَشَدَّ صَوْتًا مِنْهُ يَقُولُ يَا جَلِيحُ، أَمْرٌ نَجِيحُ رَجُلٌ فَصِيحُ يَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. فَوَكَّبَ الْقَوْمُ قُلْتُ لَا أَبْرَحُ حَتَّى أَعْلَمَ مَا وَرَاءَ هَذَا الصَّرِخِ ثُمَّ نَادَى يَا جَلِيحُ، أَمْرٌ نَجِيحُ، رَجُلٌ فَصِيحُ، يَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. فَقُمْتُ فَمَا كُنْشِنَا أَنْ قِيلَ هَذَا لَبِئْسَ ظَهْرٌ. رواه البخاري في الفضائل في إسلام عمر (رضي الله عنه) وحشرنا في زمرة آمين. والله أعلم^(۱):

ئیبینو عومەر (خودای ئی رازی بن) گوتی: هەرگیز نه‌بووه که له عومەر بپیستم که به شتی بلی: وا ده‌زانم ئەم شتە وایەو ئەو شتە وا نه‌بووبی، جارێ عومەر دانیشتبوو، پیاویکی جوان که ناوی سه‌وادی کوپی قاریب بوو له لایه‌وه رەت بوو، عومەر گوتی: یا من زه‌ینم به‌هه‌له‌دا چوو له‌هه‌ پیاوه‌هیشتا له‌سه‌ر ئایینه‌ کو‌نه‌که‌یه‌تی، یا له‌کاتی خویدا ئەمه‌ کو‌له‌نانی (کاهین)یان بووه، ئاده‌ی بیهێنن بۆم! جا پیاوه‌که‌یان بانگ کرد بۆی، که هات قسه‌که‌ی پیشووی پێی گوت، ئەویش گوتی: قەت نه‌مدیوه‌ که پیاویکی موسوڵمان وه‌ک ئەم‌پروێ من تانوو‌تی ئی بدری. عومەر پێی گوت: تا راستیم پێ نه‌لێیت یه‌خەت به‌ر ناده‌م، گوتی: راستیه‌که‌ی له‌ سه‌رده‌می نه‌زانیدا من کو‌له‌ نانی هۆزه‌که‌م بوم عومەر گوتی: سه‌یرترین شت که جنۆکه‌که‌ت هه‌والی ئەوه‌ی بۆ هینابی چی بوو؟ گوتی: روژی له‌ بازار بووم، جنۆکه‌که‌م هات بۆ لام سه‌یرم کرد ته‌واو شه‌له‌ژاوه‌و گوتی: سه‌یر ناکه‌ی که جنۆکه‌ چۆن وره‌یان به‌رداوه‌و له‌ ئاسمانه‌وه‌ چۆن سه‌ره‌و خوار راونا‌ون به‌ شووله‌ئاگرو له‌به‌ر ئەوه‌ ناو‌می‌د بوون و له‌ ناو‌می‌دییدا شوین ئایینه‌ پووجه‌که‌ی عه‌ره‌به‌کان که‌وتوون، که به‌ و‌شترداری ناسراون. عومەر گوتی: راست ده‌که‌ی، منیش جارێ له‌لای خودا

درۆینه‌کانیان بووم، له‌و کاته‌دا کابرای‌ی گوی‌ره‌که‌یه‌کی هی‌ناو سه‌ری ب‌ری بۆ
 بته‌کان، جا له‌پ‌ر یه‌ک‌ی قیراندی و گوتی: ئه‌ی دوزمنی خودا! تۆ تازه‌خه‌ریکی
 چیت، باوی بته‌رستی به‌ سه‌رچوو، چونکه‌ وا کاری ئه‌و پیاوه‌ سه‌ری گرت،
 پیاویکی ره‌وانبیژ به‌ ئاشکرا ده‌ل‌ی: لا اله الا الله: جا پیاوه‌کان راپه‌رین و له
 ترسانا هه‌له‌هاتن، به‌لام من گوتم: جووله‌ ناکه‌م تا نه‌زانم ئه‌م ده‌نگه‌ چی بوو که
 له‌ غه‌یبه‌وه‌ هات، جا دیسان هاواری ئی هه‌لسایه‌وه‌و گازی کرده‌وه‌: ئه‌ی
 دوشمنی خودا! ئه‌ی بته‌رستی گوی‌ره‌ که سه‌رپ‌را کاری ئه‌و پیاوه‌ سه‌ری
 گرت، ئه‌و پیاوه‌ ره‌وانبیژ به‌ ئاشکرا ده‌ل‌ی: لا اله الا الله: تاقه‌ یه‌ک خودا
 هه‌یه‌ که ناوی ئه‌ل‌ل‌ایه‌ ئیتر منیش هه‌لسام، ئیتر ئه‌وه‌نده‌ی نه‌برد که قاو بلاو
 بۆوه‌: ئه‌وه‌ پیغمبره‌ی په‌یدا بووه‌، ناوی موچه‌مه‌ده‌ (ب).

٩٦) به‌شی پینجه‌م: باسی سرووش (وه‌ی) و پیغمبرایه‌تی (نبوة) و په‌یامنی‌ری (رسالة).

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ
 وَلَا الْإِيمَانُ وَلَكِن جَعَلْنَاهُ نُورًا نَّهْدِي بِهِ مَن لَّشَاءَ مِن عِبَادِنَا وَإِلَيْكَ لَنَهْدِيهِ إِلَى صِرَاطٍ
 مُّسْتَقِيمٍ صِرَاطِ اللَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ أَلَا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ} .
 (صدق الله العظيم) - ٥٢/٤٢ - ٥٣.

واته: یه‌زادنی مه‌زن قه‌رموویه‌تی: وه‌ک چۆن له‌مه‌و پ‌یش سرووشمان
 نارد بۆ پیغمبره‌کانی تر ئاواش ئه‌م قورئانه‌مان ناردوووه‌ بۆ تۆ، که وه‌ک
 رۆح و گیان وایه‌، د‌ل و ده‌روون رۆشن و رووناک ده‌کاته‌وه‌ له‌ پ‌یش ئه‌م
 قورئانه‌دا تۆ نه‌ت ده‌زانی قورئان چ‌یی‌ه‌و بیرو باوه‌پ‌و یاسا چ‌یی‌ه‌، به‌لام ئه‌وه‌
 بوو ئه‌م قورئانه‌مان کرد به‌چ‌رایه‌کی رۆشنی پ‌ر ته‌وداره‌هر که‌سه‌مان مه‌بست
 ب‌ئ له‌ به‌نده‌گانی خۆمان د‌ل و چاوو می‌شک و ده‌روونی به‌ تیشکی ئه‌وچ‌رای
 خوداییه‌ رووناک ده‌که‌ینه‌وه‌، وه‌ به‌ راستی تۆ رابه‌ریکی باش و راست و
 دروستی و خه‌لک شاره‌زایی ده‌که‌ی بۆ سه‌ر ریگه‌ی راست، بۆ سه‌ر چه‌قی ئه‌و

شه‌قام و شارپی راسته که خودای ه‌موو ئاسمانه‌کان و ه‌موو زه‌وی خوی ه‌لی بزارد و وه بۆ به‌نده‌باشه‌کانی خوی. زۆر باش بزائن که سه‌ره‌نجامی ه‌موو کارئ ه‌ر بۆ لای خودا ده‌گه‌ریته‌وه و ه‌موو شتی ده‌چیته‌وه به‌ر ده‌ستی خوی!

۹۷) سرووش چۆن ده‌هاته‌ خواره‌وه بۆ سه‌ر پیغهمبه‌ر

دروودی
خودای لاسر

كيف كان الوحي ينزل على النبي ﷺ

۳۱۴۴- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ الْحَارِثَ بْنَ هِشَامٍ سَأَلَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَيْفَ يَأْتِيكَ الْوَحْيُ؟ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَحْيَانًا يَأْتِينِي مِثْلَ صَلَافَةِ الْجَرَسِ - وَهُوَ أَشَدُّهُ عَلَيَّ - فَيَفْصِمُ عَنِّي وَقَدْ وَعَيْتُ عَنْهُ مَا قَالَ:، وَأَحْيَانًا يَتِمَّغُلُ لِي الْمَلَكُ رَجُلًا فَيَكَلِّمُنِي فَأَعْيِي مَا يَقُولُ. قَالَتْ: عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) وَلَقَدْ رَأَيْتُهُ يَنْزِلُ عَلَيْهِ الْوَحْيُ فِي الْيَوْمِ الشَّدِيدِ الْبُرْدِ، فَيَفْصِمُ عَنْهُ وَإِنْ جَبْنَهُ لَيَتَقَصَّدُ عَرَقًا. رواه الشيخان والترمذي^(۱):

عائیشه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: حاریسی کوپی هیشام پرسپاری کرد له پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) گوتی: سرووش چۆن بۆ دئ؟ فه‌رمووی (دروودی خودای له‌س‌رین): گه‌لی جار به‌ویننه‌ی زرنکه‌ی زه‌نگ بۆم دئ ئەم جوړه‌یان سه‌ختترین شیوه‌یه‌تی له‌کنم، جا که فریشته‌ی سرووش، یا سرووشه‌که خوی به‌رم ده‌دا ئیتر ه‌هرچی گوتوو ده‌یته‌به‌رم و باش باش ده‌یزانم و لئی تی ده‌گه‌م وه زۆر جارانیس فریشته‌که واته: جو‌برائیل له‌شیوه‌ی پیاویکا وه‌ک ده‌حیه‌ی که‌لبی خوی ده‌رده‌خا بۆم و قسه‌م له‌گه‌ل ده‌کا و ه‌هرچی ده‌فه‌رموئ وه‌ری ده‌گرم و دیته به‌رم عائیشه گوتی: به‌خودا خۆم پیغهمبه‌رم دیوه، له‌روژی

(۱) مسلم. فضائل: ۶۰۱۳. تجرید بخاری/ال-۱۱: رقم: ۲/۲، ۲۲۱۵.

سه‌راما و سۆله‌دا که سرووش ده‌هاته خواره‌وه بۆی، له‌و کاته‌دا که به‌ری ده‌دا چۆراوگهی ئاره‌ق به‌ ناوچه‌وانی دا خو‌پ‌خو‌پ ده‌هاته خواره‌وه! (ش/ت).

۳۱۴۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الصَّامِتِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ نَبِيُّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ الْوَحْيُ كُرِبَ لِلذِّكِّ وَتَرَبَّدَ وَجْهُهُ^(۲):

عوباده‌ی کو‌پی صامیت (خودای ئی‌رازی بێ) گو‌تی: که سرووش ده‌هاته خواره‌وه بۆ پیغم‌به‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌رین) له‌و کاته‌دا پیغم‌به‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌رین) پی‌ی په‌رو‌ش ده‌بوو، وه‌ رو‌وی کر‌ژ ده‌بوو ره‌نگی ده‌گو‌را (م).

۳۱۴۶- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ الْوَحْيُ نَكَسَ رَأْسَهُ وَنَكَسَ أَصْحَابُهُ رُءُوسَهُمْ فَلَمَّا انْجَلَى عَنْهُ رَفَعَ رَأْسَهُ. رواهما مسلم^(۳):

دیسان گو‌تی: پیغم‌به‌ری خودا (درو‌دی خودای له‌سه‌رین) کاتێ که سرووشی بۆ ده‌هات سه‌ری داده‌نه‌واند، یارانی‌شی سه‌ری خو‌یا‌نیان داده‌نه‌واند، کاتێ فه‌رامو‌شی بۆ ده‌هات ئه‌وجا سه‌ری خو‌ی به‌رز ده‌کرده‌وه (م).

۹۸) به‌رای‌ی سرووش: (أول نزول الوحي بالنبوة والرسالة)

۳۱۴۷- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: أَوَّلُ مَا بُدِئَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنَ الْوَحْيِ الرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ فِي النَّوْمِ، فَكَانَ لَا يَرَى رُؤْيَا إِلَّا جَاءَتْ مِثْلَ فَلَقِ الصُّبْحِ، ثُمَّ حُبَّ إِلَيْهِ الْخَلَاءُ، وَكَانَ يَخْلُو بِغَارِ حِرَاءٍ فَيَتَحَنَّنُ فِيهِ - وَهُوَ التَّعَبُّدُ - اللَّيَالِيَ ذَوَاتِ الْعَدَدِ قَبْلَ أَنْ يَنْزِعَ إِلَى أَهْلِهِ، وَيَتَزَوَّدُ لِذَلِكَ، ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى خَدِيجَةَ، فَيَتَزَوَّدُ لِمِثْلِهَا، حَتَّى جَاءَهُ الْحَقُّ وَهُوَ فِي غَارِ حِرَاءٍ، فَجَاءَهُ الْمَلَكُ فَقَالَ: اقْرَأْ. قَالَ: مَا أَنَا بِقَارِئٍ. قَالَ: فَأَخَذَنِي فَغَطَّنِي حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الْجَهْدَ، ثُمَّ أَرْسَلَنِي فَقَالَ: اقْرَأْ. قُلْتُ مَا أَنَا بِقَارِئٍ. فَأَخَذَنِي فَغَطَّنِي الثَّانِيَةَ حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الْجَهْدَ، ثُمَّ أَرْسَلَنِي فَقَالَ: اقْرَأْ. فَقُلْتُ مَا أَنَا

(۲) مسلم. فضائل: ۶۰۱۴، ۴۲۹۰ - ۴۲۹۳، ۶۰۱۵. أبو داود. حدود: ۴۴۱۵، ۴۴۱۶. ترمذی. حدود: ۱۴۳۴.

(۳) مسلم. فضائل: ۶۰۱۵.

بِقَارِي. فَأَخَذَنِي فَعَطَّنِي الثَّالِثَةَ، ثُمَّ أَرْسَلَنِي فَقَالَ: (اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ * خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ * اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ). فَرَجَعَ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَرْجُفُ فُؤَادُهُ، فَدَخَلَ عَلَى خَدِيجَةَ بِنْتِ خُوَيْلِدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) فَقَالَ: زَمِّلُونِي زَمِّلُونِي. فَرَمَلُوهُ حَتَّى ذَهَبَ عَنْهُ الرَّوْعُ، فَقَالَ: لِخَدِيجَةَ وَأَخْبَرَهَا الْخَبَرَ لَقَدْ خَشِيتُ عَلَى نَفْسِي. فَقَالَتْ خَدِيجَةُ كَلَّا وَاللَّهِ مَا يُخْزِيكَ اللَّهُ أَبَدًا، إِنَّكَ لَتَصِلُ الرَّحِمَ، وَتَحْمِلُ الْكَلَّ، وَتَكْسِبُ الْمَعْدُومَ، وَتَقْرَى الضَّيْفَ، وَتُعِينُ عَلَى نَوَائِبِ الْحَقِّ. فَأَنْطَلَقَتْ بِهِ خَدِيجَةُ حَتَّى أَتَتْ بِهِ وَرَقَةَ بْنَ نَوْفَلٍ بْنِ أَسَدٍ بْنِ عَبْدِ الْعُزَّى ابْنَ عَمِّ خَدِيجَةَ - وَكَانَ امْرَأً تَنْصَرَفَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، وَكَانَ يَكْتُبُ الْكِتَابَ الْعِبْرَانِيَّ، فَيَكْتُبُ مِنَ الْإِنْجِيلِ بِالْعِبْرَانِيَّةِ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَكْتُبَ، وَكَانَ شَيْخًا كَبِيرًا قَدْ عَمِيَ - فَقَالَتْ لَهُ خَدِيجَةُ يَا ابْنَ عَمِّ اسْمَعْ مِنْ ابْنِ أَخِيكَ. فَقَالَ لَهُ وَرَقَةُ يَا ابْنَ أَخِي مَاذَا تَرَى فَأَخْبَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَبَرَ مَا رَأَى. فَقَالَ لَهُ وَرَقَةُ هَذَا النَّامُوسُ الَّذِي نَزَلَ اللَّهُ عَلَى مُوسَى (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): يَا لَيْتَنِي فِيهَا جِزْعًا لَيْتَنِي أَكُونُ حَيًّا إِذْ يُخْرِجُكَ قَوْمُكَ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَوْمُخْرِجِي هُمْ؟ قَالَ: نَعَمْ، لَمْ يَأْتِ رَجُلٌ قَطُّ بِمِثْلِ مَا جِئْتَ بِهِ إِلَّا عُودِي، وَإِنْ يُدْرِكْنِي يَوْمُكَ أَلْصُرُكَ نَصْرًا مُؤَزَّرًا. ثُمَّ لَمْ يَنْشَبْ وَرَقَةُ أَنْ تُؤْفَى وَفَتَرَ الْوَحْيُ. رواه الشيخان والترمذي^(۱).

عائیشہ (خودای لی رازی بن) گوئی: له سه‌ره‌تاوه که سرووش ده‌ستی پیکرد بو پیغمبر (درویدی خودای له‌سربین) خه‌ونی باش بوو، له خه‌ودا پیغمبر (درویدی خودای له‌سربین) هه‌ر خه‌ونیکی ده‌دی به‌ وی‌نه‌ی شه‌به‌قی به‌یان ده‌هاته‌دی، له پاشا به‌ره به‌ره حه‌زی له ته‌نهای و گو‌شه‌گیری و خه‌لوه‌کی‌شان بوو، جا ده‌سته‌ده‌کا به‌ خه‌لوه‌کی‌شان له ته‌شکه‌وتی جیره‌دا، وه له‌وی هه‌موو جارێ چه‌ند شه‌وی به‌ ژماره‌ ده‌مایه‌وه‌و لی ده‌برا بو‌ خودا - واته‌ خودا په‌رستی ده‌کرد - وه له‌و ماوه‌یه‌دا تاسه‌و ته‌له‌ای که‌سو کاری نه‌ده‌کردو نه‌ده‌چووه‌ بو‌ لایان، وه بو‌ ته‌مه‌ش تو‌یشه‌ی له‌گه‌ل خو‌یا ده‌برد، ئینجا ده‌گه‌رایه‌وه‌ بو‌ ماله‌وه‌ بو‌ لای خه‌دیجه‌و سه‌ر له‌نوی تو‌یشه‌ی ته‌وه‌نده‌ی تریشی ده‌کرده‌وه‌و، ده‌گه‌رایه‌وه‌ بو‌ ته‌شکه‌وته‌که، جا هه‌تا ماوه‌یی له‌سه‌ر ته‌م حاله‌ ده‌وامی کرد تا

(۱) بخاری. بدء الوحی: ۳، ۳۳۹۰، ۴۹۵۳، ۴۹۵۵، ۴۹۵۶، ۴۹۵۷، ۶۹۸۲. مسلم. ایمان: ۴۰۱.

له‌پر له‌ئەشکەوتی حیرا‌دا بەم شی‌وه‌یه‌ سرووشی بۆ دئی: فریشتە‌که‌ دیتە‌ لای و دە‌فەر‌موئ پی‌ی: بخوینە‌ پیغم‌به‌ر (دروودی خودای لە‌سە‌رب) فەر‌مووی: گوتم: من خویندە‌وار نیم‌ فەر‌مووی: جا فریشتە‌که‌ گرتمی و گوشیمی به‌ سینگ‌ی خو‌یه‌وه‌ تا هی‌زی ئی‌ بریم، ئیت‌ر بە‌ری دام و فەر‌مووی: بخوینە‌ هە‌زە‌ت (دروودی خودای لە‌سە‌رب) فەر‌مووی: گوتم: چی بخوینم‌ خو من خویندە‌وار نیم‌، دیسان گرتمی و گوشیمی‌یه‌وه‌ به‌ خو‌یه‌وه‌ تا‌ووزە‌م ئی‌ برا و ته‌وا و شه‌کە‌ت بووم، دیسان بە‌ری دامە‌وه‌ و فەر‌مووی‌یه‌وه‌: بخوینە‌ گوتمە‌وه‌: من خویندە‌وار نیم‌، دیسانە‌وه‌ بۆ جاری سی‌یه‌م گرتمی و گوشیمی به‌ خریه‌وه‌ تا وزە‌م ئی‌ بپایه‌وه‌، ئە‌وجا بە‌ری دامە‌وه‌ و فەر‌مووی: {اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ، خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ، اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ}. بخوینە‌ به‌ یارمە‌تی و پی‌روزی ناوی په‌روه‌ردگاری خو‌ته‌وه‌، که‌ هە‌موو شتی ئە‌و دروستی کردووه‌، مرۆ‌قی دروست کردووه‌ له‌ تنۆ‌کی خوین و له‌ پارچه‌یی خوین پارە‌که‌ له‌ تنۆ‌کی تۆ‌مه‌وه‌ په‌یدا دە‌بی، بخوینە‌ و بزانه‌ که‌ خودای تۆ‌ خودایه‌کی وایه‌ که‌ له‌ هە‌موو که‌سی به‌خشنده‌ تره‌. ئینجا هە‌زە‌ت (دروودی خودای لە‌سە‌رب) بە‌م ئایه‌تانه‌وه‌ ده‌گه‌رپیتە‌وه‌ بۆ ماله‌وه‌ و سام‌ دای ده‌گرئ و دلئ ده‌له‌رزئ و ده‌رواتە‌وه‌ بۆ‌لای خە‌دیجە‌ی کچی خووه‌یلید، که‌ یه‌که‌م ژنی بوو دە‌فەر‌موئ: دام پۆشن - دامپۆشن ئە‌وانیش دای ده‌پۆشن تا ترس و سامه‌که‌ی دە‌نیشیتە‌وه‌، ئە‌وسا ئە‌م باسه‌ ده‌گی‌رپیتە‌وه‌ بۆ خە‌دیجە‌ و دە‌فەر‌موئ: به‌ خودا مه‌ترسیم‌ له‌ خو‌مکرد که‌ بمرم ئە‌وه‌نده‌ سامئ گرانم ئی‌ نیش‌ت خە‌دیجە‌ش (خودای ئی‌زازی‌بن) ده‌لئ: دووربا شتی وا مه‌فەر‌موو، به‌ خودا هە‌رگیز خودا شتی وا نا‌کا و تۆ‌ ریس‌وانا‌کا، چونکه‌ تۆ‌ پیا‌ویکی خزم‌ دۆستی و خزمە‌تی خزم و خویش ده‌که‌یت و پیا‌وی کوئی و ده‌سه‌وسان ده‌گریته‌ مل خو‌ت و باری ئازاری خە‌لک ده‌خه‌یتە‌ سه‌رشانی خو‌ت و دالده‌ی بی ئە‌وایان ده‌ده‌یت و شتی وا ده‌به‌خشی به‌ خە‌لک به‌ هە‌موو که‌سی نابه‌خشرئ و می‌وانداریی به‌ می‌وان ده‌که‌ی و یاریده‌ی ئی‌ قه‌وماوان ده‌ده‌ی، یارمە‌تی مه‌ردوم ده‌ده‌ی و پیا‌وه‌تی و مه‌ردایه‌تی و کو‌مه‌کیت کردووه‌ به‌ پیشه‌و به‌ ئه‌رکی سه‌رشانی خو‌ت. ئە‌وجا خە‌دیجە‌ له‌گه‌لیا ده‌چئ بۆ‌لای

وهره قهى كوپى نه و فلهى كوپى ئه سهدى كوپى عه بدولعوززا، كه ئاموزاى خه ديجه بووه، وه له سهرده مى نه زانى دابوو بووبه مه سيحي، وه نووسينى عيبرانى ده زانى ئه وهندهى خودا هه زكا، ئينجىلى به عيبرانى ده نووسيه وه، خوئى پيره ميږديكى ئيختيار بوو كويږ بوو بوو، جا خه ديجه پيى ده لئى: ئاموزا! گوى له برازاكه ت بگره بزانه ده لئى چى، وهره قه ش پيى ده لئى: ئهى كوپى برام! ئادهى پيم بلئ چى ده بينيت؟ پيڤه مبه ريش (درودى خوداى له سربى) چى دي بوو بوى ده گيږيته وه، وهره قه پيى ده لئى: ئه مه هه مان فريشته يه كه ئه ميندارو پيروزه، كه له كاتى خويا خودا نارد بووى بولاى موسا و بولاى عيسا، ئه وه جو برائيله ئه ميندارى سرووشه خوږگه م له كاتى ئاشكرا بوونى پيڤه مبهرايه تىي تودا من گه نچ ده بووم، خوږگه م ئه وه سهرده مه من ده مام!“ برىا نه ده مردم تا ئه و روژهى كه گه له كه ت له مه ككه دهرت ده كه ن، پيڤه مبه ر (درودى خوداى له سربى) ده فهرموي: بوچى خزمانى من له مه ككه دهرم ده كه ن؟ ده لئى: به لئى، چونكه هه ر پياوئى داوايه كى وهك ئه م داوايهى توئى هينا بئى، مسوگر گيچه لىان پئى كردو وه دوژمنايه تيان تئى به ستو وه، ئه گه ر من فرياي ئه و روژه ت ده كه وتم، يارمه تىيه كى زوږ باشم ده داي، ئيتروهره قه ئه وهندهى نه برد كه مردو به ره حمه تى خودابوو، وه سرووش تاما وهى سئى سال كپ بوو، وه نه هات بو پيڤه مبه ر (ش/ت).

٣١٤٨- وَقَالَ جَابِرٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَهُوَ يُحَدِّثُ عَنْ فِتْرَةِ الْوَحْيِ فَقَالَ: فِي حَدِيثِهِ عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): بَيْنَا أَنَا أَمْشِي إِذْ سَمِعْتُ صَوْتًا مِنَ السَّمَاءِ فَرَفَعْتُ بَصَرِي فَإِذَا الْمَلَكُ الَّذِي جَاءَنِي بِحِجَاءٍ جَالِسٌ عَلَى كُرْسِيِّ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، فَرُغْتُ مِنْهُ فَرَجَعْتُ فَقُلْتُ: زَمِّلُونِي زَمِّلُونِي. فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: (يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَأَنْذِرْ وَرَبُّكَ فَكَبِّرُ وَيُبَايِكَ فَطَهِّرْ وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ) وَهِيَ الْأَوَاكُنُ قَالَ ثُمَّ حَمِيَ الْوَحْيُ وَتَتَابَعَ. رواه الشيخان^(١) والترمذي^(٢):

(١) له له فزى بوخاريدا هه ديسى يهكو دوو يهك هه ديسن به لام له موسليما دوو هه ديسن.

بوويه منيش كردم به دوو. (وهركيږ)

جابر (خودای ئی رازی بئ) باسی ئه‌و ماوه‌یه‌ی ده‌گپ‌رایه‌وه که سرووش بران بوو، سرووش نه‌ده‌هات بو پیغمبر (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) گوتی: پیغمبر (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) فهرمووی: ئه‌وا به‌ری‌وهم ده‌روم له‌ پر ده‌نگیکم به‌رگوئی که‌وت له‌ ئاسمانه‌وه، که‌ چاوم هه‌ل ب‌ری روانیم وا ئه‌و فریشته‌یه‌ی که‌ له‌ ئه‌شکه‌وتی حیراء هات بو لام، له‌سه‌ر کورسییه‌ک دانیشتنوه له‌ به‌ینی ئاسمان و زه‌ویدا، ئیتر منیش لیی تو‌قیم و گه‌رامه‌وه بو ماله‌وه‌و گوتم: دام پو‌شن دام پو‌شن، جا له‌ پاشا خودای گه‌وره‌ ئه‌م ئایه‌تانه‌ی نارده‌ خواره‌وه: {يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ. قُمْ فَأَنْذِرْ. وَرَبِّكَ فَكْبَرُ. وَيَا بَاكَ فَطَهَّرْ. وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ - ۱/۷۴ - ۵}. ئه‌ی ره‌به‌ری که‌ خو‌ت به‌ نیوینی ناو مال پیچاوه‌ته‌وه! هه‌له‌سه‌ تی‌کو‌شه‌، که‌ی کاتی نووستن و پال‌که‌وتنه‌، راپه‌ره‌ ئه‌و خه‌ل‌که‌ بئ ئاگایه‌ بیدار که‌ره‌وه‌و له‌ سزاو تو‌له‌ی خودا بیان ترسینه‌، ته‌نیا خودای خو‌ت به‌ گه‌وره‌ بگه‌ره‌و ری‌زی بگه‌ره‌و هه‌ر ئه‌و به‌ خودای گه‌وره‌ی خو‌ت بزانه‌و هه‌رگیز هاو‌به‌شی بو په‌یدا مه‌که‌، وه‌جل و به‌رگی خو‌ت پاک و ته‌میز رابگه‌ره‌، وه‌ وه‌ک هه‌میشه‌و تاسه‌ر واز له‌ بت و بتکاری بی‌نه‌، یا ده‌ست له‌ گونا‌ه، هه‌ل‌گه‌ر ئیتر له‌وه‌ به‌ دوا سرووش به‌ گه‌رمی ده‌هات و په‌یتا په‌یتا به‌رودوا ده‌هاته‌ خواری (ش/ت).

۳۱۴۹ - عَنْ يَحْيَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا سَلَمَةَ أَيْ الْقُرْآنَ أُنْزِلَ قَبْلُ؟ قَالَ: يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ. فَقُلْتُ: أَوْ أَفْرَأُ. قَالَ: سَأَلْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ أَيْ الْقُرْآنَ أُنْزِلَ قَبْلُ؟ قَالَ: يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ. فَقُلْتُ أَوْ أَفْرَأُ قَالَ: جَابِرٌ أَحَدْتُكُمْ مَا حَدَّثَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: جَاوَزْتُ بِحِرَاءِ شَهْرًا فَلَمَّا قَضَيْتُ جَوَارِي نَزَلْتُ فَاسْتَبَطَنْتُ بَطْنَ الْوَادِي فَنُودِيتُ فَنَظَرْتُ أَمَامِي وَخَلْفِي وَعَنْ يَمِينِي وَعَنْ شِمَالِي فَلَمْ أَرِ أَحَدًا ثُمَّ نُودِيتُ فَرَفَعْتُ رَأْسِي فَإِذَا جِبْرِيلُ عَلَى الْعَرْشِ فِي الْهَوَاءِ فَأَخَذَنِي رَجْفَةً شَدِيدَةً فَأَتَيْتُ خَدِيجَةَ فَقُلْتُ دُتُّوْنِي.

(۷) بخاری. بدء الوحي: ۳، ۴۹۲۲، ۴۹۲۳، ۴۹۲۵، ۴۹۵۳، ۳۲۳۸، ۶۲۱۴. مسلم. ایمان: ۴۰۴. ترمذی.

فَدْتَرُونِي فَصَبُّوا عَلَيَّ مَاءً فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ {يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَأَنْذِرْ وَرَبِّكَ فَكَبِّرْ وَثَابَتَكَ فَطَهِّرْ}. رواه مسلم^(۳).

یه‌حیا (خودای ئی رازی بن) گوتی: پرسیم له ئه‌بو سه‌له‌مه: کام سووره‌ته‌ی قوئان له پینشدا هاتوته خواره‌وه؟ گوتی: {يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ} گوتم: گوتم: {يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ} یاخود (اقرأ؟) گوتی: بوخوم پرسیم له جابیری کوپی عه‌بدوللا: کام سووره‌ته له پینشدا هاتوو؟ گوتی: {يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ} گوتم: {يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ} یاخود (أقرأ) جابیر گوتی: من پیغهمبه‌ر (دیودی خودای له‌س‌رین) چی فهرمووه به ئیمه من ئه‌وه‌تان بو ده‌گیژمه‌وه، فهرمووی: ماوه‌ی مانگی له ئه‌شکه‌وتی حیرادا خه‌لوهم ده‌کیشاو خوا په‌رستیم ده‌کرد، که خه‌لوهم که‌مم ته‌واو کرد له چیاکه دابه‌زیم، تا گه‌یشتمه ناو شیوه‌که، ئه‌وه‌نده‌م زانی یه‌کئ بانگم ده‌کا، منیش سه‌یری ئه‌م لاو لاو به‌رده‌م و پشت و راست و چه‌پی خوم کرد که‌چی که‌سم نه‌دی، دیسان یه‌کئ بانگی ئی کردم‌وه، که ته‌ماشام کرده‌وه دیسان که‌سم نه‌دی، هه‌مدیسان‌وه یه‌کئ بانگی ئی کردم‌وه، ئه‌مجاره که سه‌رم به‌رز کرده‌وه ته‌ماشام کرد و جوبرائیل له‌سه‌ر ته‌ختیکه‌ و به‌ه‌واوه! ئیت له‌ریکی گران دایگرتم و به‌ده‌م له‌رزه‌وه چوومه‌وه بۆلای خه‌دیجه‌و گوتم: دام پو‌شن، ئه‌وانیش دایان پو‌شیم و هه‌ندی ئاویان پیادا کردم، ئینجا خودای گه‌وره‌و سه‌روه‌ر ئه‌مه‌ی نارده‌ خواره‌وه: یا ایها المدثر. قم فانذر. وربك فكبر. ووثابك فطهر. (م/خودای ئی رازی بن).

۹۹) ته‌مه‌نی پیغهمبه‌رو ماوه‌ی په‌یامه‌که‌ی

دیودی
خونک‌ل‌سه‌ر

عمر النبي ﷺ ومدة رسالته

۳۱۵۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: بُعِثَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِأَرْبَعِينَ سَنَةً، فَمَكَثَ بِمَكَّةَ ثَلَاثَ عَشْرَةَ سَنَةً يُوحَى إِلَيْهِ، ثُمَّ أُمِرَ بِالْهَجْرَةِ إِلَى ابْنِ الْمَدِينَةِ

(۳) بخاری. بدء الوحی: ۳. مسلم. ایمان: ۴۰۴.

فَهَا جَرَّ إِلَيْهَا وَأَقَامَ بِهَا عَشْرَ سِنِينَ، وَمَاتَ وَهُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ وَسِتِّينَ سَنَةً. رواه الشيخان والترمذي^(۱):

ئیب‌نو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: پیغمبره‌ (درودی خودای له‌سهرین) ته‌مه‌نی چل سال بوو که بوو به پیغمبره‌ (درودی خودای له‌سهرین) جا له مه‌ککه‌ سیازده سال مایه‌وه، له‌و ماوه‌یه‌دا نیگا (وه‌حی) ی بو ده‌هات، نه‌وجا خودا فه‌رمانی پی کرد که له‌مه‌ککه‌وه کوچ و ره‌و بکا بو مه‌دینه، ئیتر کوچی کرد بو نه‌وی و له‌ویش ده سال مایه‌وه، که مردیش ته‌مه‌نی شه‌ست و سی سال بوو (ش/ت).

۳۱۵۱- وَعَنْهُ قَالَ: ثَوَّقِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ ابْنُ خَمْسٍ وَسِتِّينَ سَنَةً. رواه مسلم والترمذي^(۲):

دیسان گوتی: پیغمبره‌ (درودی خودای له‌سهرین) که وه‌فاتی کردو و نه‌مری هه‌قی به‌جئ هیئا به سالی له دایک بوونی‌ه‌وه به سالی مردنی‌ه‌وه ته‌مه‌نی ده‌یدا له شه‌ست و پینج سال (م/ت).

۳۱۵۲- وَقَالَ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ وَسِتِّينَ وَأَبُو بَكْرٍ وَهُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ وَسِتِّينَ وَعُمَرُ وَهُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ وَسِتِّينَ. رواه مسلم^(۳):

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغمبره‌ (درودی خودای له‌سهرین) که خودا بردی‌ه‌وه بۆلای خوی ته‌مه‌نی شه‌ست و سی سال بوو، نه‌بو به‌رکیش هه‌ر شه‌ست و سی سال ژیا، عومهریش هه‌ر شه‌ست و سی سال ته‌مه‌نی بوو (م).

۳۱۵۳- وَقَالَ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) ثَوَّقِي رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ وَسِتِّينَ سَنَةً^(۴):

(۱) بخاری. مناقب: ۲۵۴۷، ۲۵۴۸، ۵۹۰۰. تجرید/ ۴ ل — ۱۰۲ ژ: ۱۴۱۵. مسلم. فضائل: ۶۰۴۲.

(۲) مسلم. فضائل: ۶۰۴۴. ترمذی. مناقب: ۳۶۵۰، ۳۶۵۱.

(۳) مسلم. فضائل: ۶۰۴۵. بخاری. مناقب: ۲۵۳۶، ۴۴۶۶.

عائیشه (خودای نِ رازی بِن) گوتی: ته‌مه‌نی پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) که وه‌فاتی کرد شه‌ست و سئِ سالِ بوو (م/ت).

۳۱۵۴- وَقَالَ جَرِيرٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): كُنَّا قُعُودًا عِنْدَ مُعَاوِيَةَ، فَذَكَرُوا سِنِي رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ مُعَاوِيَةُ: قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ وَسِتِّينَ سَنَةً وَمَاتَ أَبُو بَكْرٍ وَهُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ وَسِتِّينَ وَقُتِلَ عُمَرُ وَهُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ وَسِتِّينَ وَأَنَا ابْنُ ثَلَاثٍ وَسِتِّينَ. رواهما مسلم والترمذي^(۵):

جه‌ریر (خودای نِ رازی بِن) گوتی: له‌ لای موعاوییه دانیشتبووین باسی ته‌مه‌نی پیغهمبه‌ریان ده‌کرد (دروودی خودای له‌سهرین) موعاوییه گوتی: پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) که خودا بر‌دیه‌وه بو‌ لای خو‌ی ته‌مه‌نی شه‌ست و سئِ سالِ بوو، ئه‌بو به‌رکیش که مرد هر ته‌مه‌نی شه‌ست و سئِ سالِ بوو، عومهریش که کوژرا هر ته‌مه‌نی شه‌ست و سئِ سالِ بوو، منیش ئیستا ته‌مه‌نم شه‌ست و سئیه (م/ت).

۱۰۰) به‌شی شه‌شهم: باسی نیسرا واته: شه‌وره‌وی پیغهمبه‌ر دروودی خودای له‌سهر

الفصل السادس: في الأسراء

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ - ۱/۱۷}.

خودای مه‌زن ده‌فرموی: پاکی و بی‌نه‌نگی و بی‌عه‌یبی بو‌ ئه‌ خودایه‌یه که شه‌و ره‌وی کرد به‌ به‌نده خو‌شه‌ویسته‌که‌ی خو‌ی له‌ مه‌سجیدول هه‌رامه‌وه که‌وا له‌ شاری مه‌که‌که‌ بردی و شه‌و ره‌وی پئ کرد تا مه‌سجیدول ئه‌قصا که‌وا له‌ شاری قودس ئه‌و مزگه‌وته‌ی که‌ ده‌ورو به‌ره‌که‌یمان پی‌روژ کردوه، بو‌ ئه‌وه بر‌دمان که‌ هه‌نئ له‌ نیشانه‌و ئایه‌ته‌کانی خو‌مانی نیشان

^(۴) مسلم. فضائل: ۶۰۴۵.

^(۵) مسلم. فضائل: ۶۰۵۱، ۶۰۵۲. ترمذی. مناقب: ۳۶۵۰.

بده‌ین، چونکی به راستی خودای گه‌وره هه‌موو داواو پارانه‌وه‌یی ده‌ژنه‌وی و چاوی له هه‌موو شتی‌که!

٣١٥٥- عَنْ مَالِكِ بْنِ صَفْصَعَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: بَيْنَا أَنَا عِنْدَ الْبَيْتِ بَيْنَ النَّائِمِ وَالْقِظْطَانِ (وَذَكَرَ بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ) فَأَتَيْتُ بِطَسْتٍ مِنْ ذَهَبٍ مِلِّيَ حِكْمَةً وَإِعْمَانًا، فَشَقُّ مِنَ التَّحْرِ إِلَى مِرَاقِ الْبَطْنِ، ثُمَّ غَسِلَ الْبَطْنُ بِمَاءٍ زَمْزَمَ، ثُمَّ مِلِّيَ حِكْمَةً وَإِعْمَانًا، وَأَتَيْتُ بِدَابَّةٍ أَبْيَضَ ذُونُ الْبُغْلِ وَفَوْقَ الْحِمَارِ الْبُرَاقُ، فَأَنْطَلَقْتُ مَعَ جِبْرِيلَ حَتَّى أَتَيْنَا السَّمَاءَ الدُّنْيَا قِيلَ مَنْ هَذَا؟ قَالَ: جِبْرِيلُ. قِيلَ مَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ. قِيلَ وَقَدْ أُرْسِلَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: نَعَمْ. قِيلَ مَرْحَبًا بِهِ، وَلِنِعْمَ الْمَجِيءُ جَاءَ. فَأَتَيْتُ عَلَى آدَمَ، فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ، فَقَالَ: مَرْحَبًا بِكَ مِنْ ابْنِ وَكْبَى. وَفِي رِوَايَةٍ: فَلَمَّا عَلَوْنَا السَّمَاءَ الدُّنْيَا فَإِذَا رَجُلٌ عَنْ يَمِينِهِ أَسْوَدَةٌ وَعَنْ يَسَارِهِ أَسْوَدَةٌ، فَإِذَا نَظَرُ قَبْلَ يَمِينِهِ ضَحِكَ وَإِذَا نَظَرُ قَبْلَ شِمَالِهِ بَكَى فَقَالَ: مَرْحَبًا بِالنَّبِيِّ الصَّالِحِ وَالْإِبْنِ الصَّالِحِ قُلْتُ: مَنْ هَذَا يَا جِبْرِيلُ؟ قَالَ: هَذَا آدَمُ، وَهَذِهِ الْأَسْوَدَةُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ نَسَمُ بَنِيهِ فَأَهْلُ الْيَمِينِ أَهْلُ الْجَنَّةِ وَالْأَسْوَدَةُ الَّتِي عَنْ شِمَالِهِ أَهْلُ النَّارِ فَإِذَا نَظَرُ قَبْلَ يَمِينِهِ ضَحِكَ وَإِذَا نَظَرُ قَبْلَ شِمَالِهِ بَكَى فَأَتَيْنَا السَّمَاءَ الثَّانِيَةَ، قِيلَ مَنْ هَذَا قَالَ: جِبْرِيلُ. قِيلَ مَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ. قِيلَ أُرْسِلَ إِلَيْهِ قَالَ: نَعَمْ. قِيلَ مَرْحَبًا بِهِ، وَلِنِعْمَ الْمَجِيءُ جَاءَ. فَأَتَيْتُ عَلَى عِيسَى وَيَحْيَى فَقَالَ مَرْحَبًا بِكَ مِنْ أَخٍ وَكْبَى. فَأَتَيْنَا السَّمَاءَ الثَّالِثَةَ، قِيلَ مَنْ هَذَا قِيلَ جِبْرِيلُ. قِيلَ مَنْ مَعَكَ قِيلَ مُحَمَّدٌ. قِيلَ وَقَدْ أُرْسِلَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: نَعَمْ. قِيلَ مَرْحَبًا بِهِ، وَلِنِعْمَ الْمَجِيءُ جَاءَ. فَأَتَيْتُ عَلَى يُوسُفَ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ، قَالَ: مَرْحَبًا بِكَ مِنْ أَخٍ وَكْبَى فَأَتَيْنَا السَّمَاءَ الرَّابِعَةَ، قِيلَ مَنْ هَذَا؟ قِيلَ جِبْرِيلُ. قِيلَ مَنْ مَعَكَ؟ قِيلَ مُحَمَّدٌ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). قِيلَ وَقَدْ أُرْسِلَ إِلَيْهِ؟ قِيلَ نَعَمْ. قِيلَ مَرْحَبًا بِهِ، وَلِنِعْمَ الْمَجِيءُ جَاءَ. فَأَتَيْتُ عَلَى إِدْرِيسَ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ، فَقَالَ: مَرْحَبًا مِنْ أَخٍ وَكْبَى. فَأَتَيْنَا السَّمَاءَ الْخَامِسَةَ، قِيلَ مَنْ هَذَا؟ قَالَ: جِبْرِيلُ. قِيلَ وَمَنْ مَعَكَ؟ قِيلَ مُحَمَّدٌ. قِيلَ وَقَدْ أُرْسِلَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: نَعَمْ. قِيلَ مَرْحَبًا بِهِ، وَلِنِعْمَ الْمَجِيءُ جَاءَ. فَأَتَيْنَا عَلَى هَارُونَ، فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَقَالَ: مَرْحَبًا بِكَ مِنْ أَخٍ وَكْبَى. فَأَتَيْنَا عَلَى السَّادِسَةِ، قِيلَ مَنْ هَذَا؟ قِيلَ جِبْرِيلُ. قِيلَ مَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). قِيلَ وَقَدْ أُرْسِلَ إِلَيْهِ؟ قِيلَ نَعَمْ، قِيلَ: مَرْحَبًا بِهِ، وَلِنِعْمَ الْمَجِيءُ جَاءَ. فَأَتَيْتُ عَلَى مُوسَى، فَسَلَّمْتُ { عَلَيْهِ } فَقَالَ: مَرْحَبًا

بِكَ مِنْ أَخٍ وَكَبَى. فَلَمَّا جَاوَزْتُ بَكَى. فَقِيلَ مَا أَبْكَاك؟ قَالَ: يَا رَبِّ، هَذَا الْغُلَامُ الَّذِي بُعِثَ بَعْدِي يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِهِ أَفْضَلُ مِمَّا يَدْخُلُ مِنْ أُمَّتِي. فَأَتَيْنَا السَّمَاءَ السَّابِعَةَ، قِيلَ مَنْ هَذَا؟ قِيلَ جِبْرِيلُ. قِيلَ مَنْ مَعَكَ؟ قِيلَ مُحَمَّدٌ. قِيلَ وَقَدْ أُرْسِلَ إِلَيْهِ؟ قِيلَ: نَعَمْ. قِيلَ: مَرْحَبًا بِهِ، وَنَعَمْ الْمَجِيءُ جَاءَ. فَأَتَيْتُ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَقَالَ: مَرْحَبًا بِكَ مِنْ ابْنِ وَكَبَى، فَرَفَعَ لِي الْبَيْتَ الْمَعْمُورُ، فَسَأَلْتُ جِبْرِيلَ فَقَالَ: هَذَا الْبَيْتُ الْمَعْمُورُ يُصَلَّى فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ، إِذَا خَرَجُوا لَمْ يَعُودُوا إِلَيْهِ آخِرَ مَا عَلَيْهِمْ، وَرَفَعْتُ لِي سِدْرَةَ الْمُنْتَهَى فَإِذَا نَبَقَهَا كَأَنَّهُ قِلَافٌ هَجَرٍ، وَوَرَقُهَا كَأَنَّهُ آذَانُ الْفِيلِ، فِي أَصْلِهَا أَرْبَعَةُ أَنْهَارٍ نَهْرَانِ بَاطِنَانِ وَنَهْرَانِ ظَاهِرَانِ، فَسَأَلْتُ جِبْرِيلَ فَقَالَ: أَمَّا الْبَاطِنَانِ فَفِي الْجَنَّةِ، وَأَمَّا الظَّاهِرَانِ الْيَلُّ وَالْفَرَاتُ، (النَّيل بَارِضٌ مِصْرَ وَالْفَرَاتُ بَارِضُ الْعِرَاقِ). وَفِي رِوَايَةٍ: ثُمَّ عُرِجَ بِي حَتَّى ظَهَرْتُ لِمُسْتَوَى أَسْمَعَ فِيهِ صَرِيفَ الْأَقْلَامِ، ثُمَّ فُرِضَتْ عَلَيَّ خَمْسُونَ صَلَاةً، فَأَقْبَلْتُ حَتَّى جِئْتُ مُوسَى، فَقَالَ: مَا صَنَعْتَ؟ قُلْتُ فُرِضَتْ عَلَيَّ خَمْسُونَ صَلَاةً. قَالَ: أَنَا أَعْلَمُ بِالثَّلَاثِ مِنْكَ، عَالَجْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَشَدَّ الْمُعَالَجَةِ، وَإِنَّ أُمَّتَكَ لَا تُطِيقُ، فَارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ فَسَلِّ. فَرَجَعْتُ فَسَأَلْتُهُ، فَجَعَلَهَا أَرْبَعِينَ، ثُمَّ مِثْلَهُ ثُمَّ ثَلَاثِينَ، ثُمَّ مِثْلَهُ فَجَعَلَ عِشْرِينَ، ثُمَّ مِثْلَهُ فَجَعَلَ عَشْرًا، فَأَتَيْتُ مُوسَى فَقَالَ: مِثْلُهُ، فَجَعَلَهَا خَمْسًا، فَأَتَيْتُ مُوسَى فَقَالَ: مَا صَنَعْتَ؟ قُلْتُ جَعَلَهَا خَمْسًا، فَقَالَ: مِثْلُهُ، قُلْتُ سَلَّمْتُ بِخَيْرٍ، فَنُودِيَ إِنِّي قَدْ أَمَضَيْتُ فَرِيضَتِي وَخَفَّفْتُ عَنْ عِبَادِي، وَأَجْزَى الْحَسَنَةَ عَشْرًا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي بَدْءِ الْخَلْقِ وَمُسْلِمٌ فِي الْإِيمَانِ وَعِبَارَتُهُ: فَلَمْ أَزَلْ أَرْجِعْ بَيْنَ رَبِّي تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَبَيْنَ مُوسَى - عَلَيْهِ السَّلَامُ - حَتَّى قَالَ: يَا مُحَمَّدُ إِنَّهُنَّ خَمْسُ صَلَوَاتٍ كُلَّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ لِكُلِّ صَلَاةٍ عَشْرٌ فَذَلِكَ خَمْسُونَ صَلَاةً^(۱).

مالیکی کوپی صه‌عصه‌عه (خودای ن رازی بن) گوتی: پیغمبر (درویدی خودای ن‌سهرین) فهرمووی: له‌کن به‌یت له‌نیوانی دوو پیاودا راکشاپووم که‌حه‌مزهی مامی و‌جه‌عفه‌ری ئاموزای بوو، فهرمووی: له‌به‌ینی خه‌وتوو بی‌دار دا بووم، له‌و‌کاته‌دا ته‌شتیکی زی‌پ‌ینیان هی‌نا پر‌بوو له‌دانا‌یی (حیکمه‌ت) و‌باوهر

(۱) مسلم. ایمان: ۴۰۹.

(ئیمان) ئینجا جو‌برائیل و میکائیل و ئیسرافیل له دانه‌ی سه‌رسینگمه‌وه له‌تیا‌ن کرد هه‌تا به‌رمووسل‌دانم، وه ناوسکمی‌ان به‌ ئاوی زه‌م‌زم شو‌رده‌وه‌و ئینجا پ‌ریان کرد له‌ حیکمه‌ت و ئیمان، جا‌و‌ولا‌خیکی سپییان هی‌نا بۆم، له‌ هی‌ستر ب‌چووک‌ترو له‌ گوید‌ریژ‌گه‌وره‌ تر بوو ناوی بۆراق بوو چه‌ندی چاوی ب‌ری ده‌کرد ده‌یک‌رد به‌ یه‌که‌ هه‌نگاو سواری ئه‌و و لا‌خه‌ بووم و له‌گه‌ل جو‌برائیل‌دا رۆیشتم هه‌تا گه‌یشتی‌نه‌ ئاسمانی یه‌که‌م گوترا: ئه‌وه‌ کی‌یه‌؟ جو‌برائیل فه‌رمووی: جو‌بره‌ئیل گوتیان: کی‌ت له‌گه‌ل دایه‌؟ فه‌رمووی: مو‌حه‌مه‌د گوتیان نی‌ردراوه‌ به‌ شوینیا؟ فه‌رمووی: به‌ئێ، گوتیان: به‌خیر بێ و هاتنه‌که‌ی خیری پێ‌وه‌ بێ، جا ده‌رگا کرایه‌وه‌و رۆیشتی‌نه‌ ژو‌ره‌وه‌و چوومه‌ لای با‌وه‌ ئاده‌م و سل‌اوو رۆژباشیم ئێ کردو وه‌لامی سل‌اوه‌که‌ی دامه‌وه‌و فه‌رمووی: خۆش هاتی، ئه‌ی کو‌ری شیرینم! مه‌رحه‌بات ئێ بێ ئه‌ی پیغهمبه‌ری چاک! له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: کاتێ سه‌رکه‌وتینه‌ سه‌ر ئاسمانی یه‌که‌م ته‌ماشام کرد وا پیاویکی لی‌یه‌، له‌ راست و له‌ چه‌پیه‌وه‌ پۆل پۆل تارمایی عه‌شامات دیارن، پیا‌وه‌که‌ که‌ سه‌یری لای راستی خۆی ده‌کرد پێ ده‌که‌نی، به‌لام که‌ سه‌یری لای چه‌پی خۆی ده‌کرد ده‌گریا، فه‌رمووی به‌من: مه‌رحه‌با له‌ پیغهمبه‌ری باش و له‌ کو‌ری باش گوتم: ئه‌ی جو‌برائیل! ئه‌مه‌ کی‌یه‌؟ فه‌رمووی: ئه‌مه‌ ئاده‌مه‌و ئه‌و تارمایی و عه‌شاماته‌یش که‌وان له‌ راست و له‌ چه‌پیه‌وه‌ گیانگه‌ل و ره‌وانگه‌ل (ئه‌رواح)ی وه‌ چه‌که‌یه‌تی، ئه‌وانه‌یان که‌وان له‌ لای راستیه‌وه‌ ئه‌وانه‌ به‌ هه‌شتین وه‌ ئێ ئه‌وانه‌یان که‌وان له‌ لای چه‌پیه‌وه‌ ئه‌وانه‌ دۆزه‌خین، جا بۆیه‌ که‌ ته‌ماشای لای راستی ده‌کا پێ ده‌که‌نی و که‌ ته‌ماشای لای چه‌پی ده‌کا ده‌گریئ، ئینجا چو‌وین بۆ ئاسمانی دو‌وه‌م، گوتیان: ئه‌وه‌ کی‌یه‌؟ فه‌رمووی: جو‌برائیل، گوتیان: کی‌ت له‌گه‌ل دایه‌؟ فه‌رمووی: مو‌حه‌مه‌د، گوتیان: نی‌ردراوه‌ به‌ شوینیا که‌ ته‌شریف بێنی بۆ می‌عراج و بۆ گه‌شت‌کردن به‌ناو ئاسمانه‌کاندا؟ فه‌رمووی: به‌ئێ، وتیان: به‌خیری و ده‌رگایان کرده‌وه‌، جا له‌وێ چوومه‌ لای عیسا و یه‌حیا که‌ پو‌ورازی یه‌که‌ترین سل‌او ئێ کردن و وه‌لامی سل‌اوه‌که‌یان دامه‌وه‌و فه‌رموویان: مه‌رحه‌با له‌ برای چاک و له‌ پیغهمبه‌ری چاک

ئەوجا رۆيشتىن بۇ ئاسمانى سىيەم، گوترا: كىيە؟ فەرمووى: جوبرائىل، گوترا: كىت لەگەلدایە؟ فەرمووى: موخەممەد، گوتيان: نىردراوہ بە دوايە؟ فەرمووى: بەلى، گوتيان: بەخىربى، لەوى رۆيشتەم بۇ لای يوسف و سلاوم ئى کرد، فەرمووى: مەرحەبا لە پيڭەمبەرى چاك و براى چاك، پاش ئەمە چووين بۇ ئاسمانى چوارەم كە گەيشتىنە ئەوى جوبرائىل داواى كردنەوہى دەرگای کرد گوتيان: كىيە؟ فەرمووى: جوبرائىل، گوتيان: كىت لەگەلە؟ فەرمووى: موخەممەد، گوتيان: نىردراوہ بە شوينىا؟ فەرمووى: بەلى، گوتيان: بەخىربى، لەوى چووم بۇلای ئىدرىس و رۇڭباشىم ئى کرد، ئەويش فەرمووى: مەرحەبا لە براى چاك و لە پيڭەمبەرى چاك. ئىنجا چووين بۇ ئاسمانى پىنجەم، گوتيان: ئەوہ كىيە؟ فەرمووى: جوبرائىل، گوتيان: كىت وا لەگەلدا؟ فەرمووى: موخەممەد، گوتيان: نىردراوہ بە شوينىا؟ فەرمووى: بەلى، گوتيان: بەخىربى، لەوى چووين بۇ لای ھاروون و سلاوم ئى کردو فەرمووى: مەرحەبا لە براى خاس و لە پيڭەمبەرى خاس. ئىنجا چووين بۇ ئاسمانى شەشەم گوتيان: كىيە؟ فەرمووى: جوبرائىل، گوتيان: كىت وا لەگەلدا؟ فەرمووى: موخەممەد، گوتيان: نىردراوہ بە شوينىا؟ فەرمووى: بەلى، گوتيان: بەخىربى لەوى چوومە كن مووسا و سلاوم ئى کرد، فەرمووى: مەرحەبا لە براى چاك و پيڭەمبەرى چاك كاتى لە مووسا تى پەربووم دەستى کرد بە گريان، گوترا: بۇ دەگريت؟ فەرمووى: ئەى خودايە! ئەم زەلامە كە لە پاش منىشەوہ رەوانە كراوہ و كراوہ بە پيڭەمبەر لە ئۆمەتى ئەو زياتر دەچنە بەھەشت ھەتا لە ئۆمەتى من، ئىنجا چووين بۇ ئاسمانى ھەوتەم، گوترا: ئەوہ كىيە؟ فەرمووى: جوبرائىل، گوتيان: كىت وا لەگەلدا؟ فەرمووى: موخەممەد، گوتيان: نىردراوہ بە شوينىا؟ فەرمووى: بەلى، گوتيان: بەخىربى. لەوى چوومە لای ئىبراھىم و سلاوم ئى کرد، فەرمووى: مەرحەبا لە كوپرى باشم و لە پيڭەمبەرى باش “ئىنجا بەيتولمەعمور (خانەى ئاوەدان)يان نیشان دام، كە لە جوبرائىل پەرسى، فەرمووى: ئەمە بەيتولمەعمورە كە لە قورئاندا لە سەرەتاي سۈورەتى طورەوہ خودا سويندى پى دەخواو

دەفەرموئ - والبیت المعمور) ھەموو روژێ حەفتا ھەزار فریشتە نوێژی تیا دەکەن، کە لێی چوونە دەرەوہ ئیتر جاریکی تر ناگەرێنەوہ بۆی، وە دینی ئەم مائە دوا ئەرکی سەر شانیاانە! پاش ئەمە سیدرەتول مونتەھا (دارمۆردی ھەرە ئەو پەر)م بە باشی بۆ دەرکەوت، کە تەماشام کرد دەنکە مۆردەکانی (واتە: بەرەکە) ئەو ھندە ی کوو پەلە ی دیی ھەجەر گەرەبوو، وە گەلاکە ی وەکوو گۆیچکە ی فییل وابوو، وە چوار رووبار لە بنیەوہ ھەل دەقۆلان، دوانیان دەچوونەوہ بە ناودا و دەر نە دەکەوتن، وە دوانیان بە دەرەوہ بوون، پرسیارم کرد لە جوہرائیل: ئەمانە چین؟ فەرمووی: ئەو دوو جوگە دەرپۆنە ناوہوہ ئەوہ دوو جوگەن وان لە بەھەشتا، وە ئەم دوو جوگە وان بە دەرەوہ دوو جوگە ی نیل و فوراتن (نیل لە خاکی میسرەو فورات لە خاکی عێراق) لە گیرانەوہ یەکا: ئینجا بەرز کرامەوہ بۆ شوینی کە لە سەر ووی ھەوت ئاسمانەکان و سیدرەتول مونتەھا شەوہ بوو گویم لە جیہی قەلەمەکان بوو کە چارەنووسی ھەموو شتیکیان دەنووسی لە لەو حوول مەحفوظ، لەکن کورسی، لە نزیک تەخت و بارەگای خودای میھرەبانەوہ ئینجا لەلایەنی خوداوە پەنجا نوێژی لەسەر دانرا لە ھەموو شەو و روژیکا جا گەر پامەوہ ھەتا چوومەوہ لای مووسای کوپی عیمران، فەرمووی: چیت کرد؟ گوتم: پەنجا نوێژم لەسەر فەرزکراوہ، فەرمووی: من لەتۆ باشتر شارەزاییم ھەیە لە رەفتاری ئەو خەلکە، چونکە من لە پێش تۆدا زۆر بە زەحمەت خەریکی بەنی ئیسرائیل بووم و بەراوردەم کردوون، جا بۆیە دەزانم کە ئۆمەتی تۆ تەوانایی ئەوہیان نییە، کەواتە بگەرێرەوہ بۆ لای خودا داوای ئی بکە کە ئەم نوێژانە لەسەر ئۆمەتت سووک بکا، منیش گەر پامەوہ داوای ئەوہم ئی کردو ئەویش کردنی بە چل نوێژ، جا گەر پامەوہ بۆ لای مووسا و دووبارە وەک جاری پێشووی فەرموو: ئینجا خودا کردنی بە سیی نوێژ، ئینجا گەر پامەوہ بۆ لای مووسا و سیبارە وەک جاری پێشووی فەرموو، ئینجا خودا کردنی بە بیست نوێژ، دیسان گەر پامەوہ بۆ لای مووسا و چوار بارە وەک جاری پێشووی فەرموو، ئینجا خودا کردنی بە دە نوێژ، دیسانەوہ گەر پامەوہ بۆ لای مووسا و ھەم دیسان وەک جاری

پیشووی فهرموو، ئینجا خودا کردنی به پینج نویژ، دیسان که چوموه‌وه بو لای مووسا فهرمووی: ها چیت کرد؟ گوتم: کردنی به پینج نویژ، دیسان مووسا وه‌کوو جاری پیشووی فهرموو، به‌لام من گوتم: ئەم خیرەم قوبوولەو کاری خۆم دایه دەست خوداو ئیتەر شهرم ده‌که‌م برۆمه‌وه‌و داوای سووک‌کردنی ئی به‌که‌م جا کاتی له‌وێ دهرچووم بانگم ئی کرا: وا فهرزی خۆم بریارداوه باری به‌نده‌کانی خۆم سووک کرد، وه‌یه‌ک به‌دهش پاداشی هه‌موو چاکه‌یی ده‌ده‌مه‌وه (ب/م) عیباره‌تی (م) ئاوايه: ئیتەر هه‌ر ده‌هاتم و ده‌چووم له‌ نیوانی خودای گه‌وره‌و له‌ نیوانی مووسادا (دروودی خودای له‌سه‌ربێ) هه‌تا خودا فهرمووی: ئەه‌ی موحه‌مه‌دا! خۆیان پینج نویژن - له‌هه‌موو شه‌وو روژیکا - به‌لام هه‌ر نویژه‌ی خیری ده‌نویژی هه‌یه، جا که‌وابوو ده‌کاته په‌نجا نویژ → (ب - ١ ز - ٤٣ ژماره / ٣٢٢).

٣١٥٦ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَمَّا كَذَبَنِي قُرَيْشٌ حِينَ أُسْرِيَ بِي إِلَى بَيْتِ الْمَقْدِسِ قُمْتُ فِي الْحِجْرِ فَجَلَّى اللَّهُ لِي بَيْتَ الْمَقْدِسِ فَطَفِقْتُ أَخْبِرُهُمْ عَنْ آيَاتِهِ وَأَنَا أُنْظَرُ إِلَيْهِ^(٢):

جابر (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغمبر (دروودی خودای له‌سه‌ربێ) فهرمووی: کاتی که‌قوده‌یش بو مه‌سه‌له‌ی ئیسراء (شه‌وره‌وی) باوه‌ریان پئ نه‌کردم، له‌حیجری ئیسماعیلدا راوه‌ستام، جا خودا به‌یتولمه‌قدیس (خانه‌ی پیروزی به‌ته‌واوی و به‌بن په‌رده‌هینایه به‌چاوم ئیتەر نیشانه به‌نیشانه‌ی و شوین به‌شوینی به‌چاوی خۆم ته‌ماشام ده‌کردو باسو وه‌صفیم ده‌کرد بۆیان (م+ب).

٣١٥٧ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَقَدْ رَأَيْتَنِي فِي الْحِجْرِ وَقُرَيْشٌ تَسْأَلُنِي عَنْ مَسْرَأِي فَسَأَلْتَنِي عَنْ أَشْيَاءَ مِنْ بَيْتِ الْمَقْدِسِ لَمْ أَتِبْهَا. فَكُرِبْتُ كُرْبَةً مَا كُرِبْتُ مِثْلَهُ قَطُّ فَرَفَعَهُ اللَّهُ لِي أُنْظَرُ إِلَيْهِ مَا يَسْأَلُونِي عَنْ شَيْءٍ إِلَّا أَتَبْتُهُمْ بِهِ وَقَدْ رَأَيْتَنِي فِي جَمَاعَةٍ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ فَإِذَا مُوسَى قَائِمٌ يُصَلِّي فَإِذَا رَجُلٌ ضَرْبُ جَعْدٍ كَأَنَّهُ

(٢) مسلم، ایمان: ٤٢٧، تجرید/ ٤ ل/ ٢٠٢، رقم: ١٥١٢-٢٨٨٦، ٤٧١٠ فتح. ترمذی، تفسیر: ٢٨٨١

مِنْ رَجَالِ شَنْوَةِ وَإِذَا عَيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ - عَلَيْهِ السَّلَامُ - قَائِمٌ يُصَلِّي أَقْرَبُ النَّاسِ بِهِ
شَبْهًا غُرُوءَ بَنِ مَسْعُودِ الثَّقَفِيِّ وَإِذَا إِبْرَاهِيمُ - عَلَيْهِ السَّلَامُ - قَائِمٌ يُصَلِّي أَشْبَهُ النَّاسِ بِهِ
صَاحِبُكُمْ - يَعْنِي نَفْسَهُ - فَحَالَتِ الصَّلَاةُ فَأَمَمْتُهُمْ فَلَمَّا فَرَغْتُ مِنَ الصَّلَاةِ قَالَ: قَائِلٌ يَا
مُحَمَّدُ هَذَا مَالِكُ صَاحِبِ النَّارِ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ. فَالْتَفَتُ إِلَيْهِ فَبَدَأَنِي بِالسَّلَامِ. رواهما مسلم
في كتاب الإيمان (وروی البخاری الأول منهما في باب حديث الإسراء قبيل باب
المعراج - المترجم)^(٣):

ئەبو هورەیره (خودای ئی رازی بئ) گوئی: پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌ربن)
فه‌رمووی: له‌ حیجری ئیسماعیل بووم له‌ په‌نا کابه‌دا، قوپه‌یش هه‌ندی
پرسیاریان ئی کردم له‌ باره‌ی شه‌وپه‌وی کردنی منه‌وه له‌ مه‌که‌وه بو‌ شاری
قودس، جا بازی شتیان ئی پرسیم، ره‌وانم نه‌بوون، ئیتر زۆر زۆر خه‌م و
خه‌فه‌ت و په‌ژاره‌ دایگرتم، هه‌رگیزاو هه‌رگیز خه‌م و په‌ژاره‌ی وا داینه‌گرتووم، جا
خودای گه‌وره به‌یتولمه‌قدیسی بو‌ ده‌رخستم، به‌ چاوی خۆم به‌بئ په‌رده
ته‌ماشاییم ده‌کردو هه‌رچی شتیکیان ئی ده‌پرسیم له‌ باره‌یه‌وه به‌ جوانی وه‌لامم
ده‌دانه‌وه وه‌ک باسی ده‌رگا‌کانی و نیشانه‌کانی، هه‌تا ناچار گو‌تیان:
ناونیشانه‌کانی راسته‌. له‌وئ له‌ به‌یتول مه‌قدیس ته‌ماشام کرد وا وام له‌ناو
کو‌مه‌لئ له‌ پیغهمبه‌ره‌کاندا، که‌ سه‌رنج دا وا مووسا له‌وییه‌ نویژ ده‌کا به‌
راوه‌ستانه‌وه، مووسا پیاویکی موو ته‌نکی موو کرژه‌، ده‌لئ له‌ پیاوانی هو‌زی
شه‌نووته‌یه، عیسی‌ای کو‌ری مه‌ریه‌مم دی (دروودی خودای له‌س‌ربن) ئه‌ویش له‌وئ بوو،
راوه‌ستابوو نویژ ده‌کرد زیاتر له‌ هه‌موو که‌سئ شیوه‌ی له‌ عوره‌ی کو‌ری
مه‌سعوودی ئه‌ل-سه‌قه‌فی ده‌چئ، ئیبراهیمیشم دی، ئه‌ویش له‌وئ بوو (دروودی
خودای له‌س‌ربن) راوه‌ستابوو نویژ ده‌کرد، زیاتر له‌ هه‌موو که‌سئ شیوه‌ی له‌
هاو‌ریکه‌تان ده‌چئ واته‌: شیوه‌ی له‌ پیغهمبه‌ر خۆی ده‌کا (دروودی خودای له‌س‌ربن)

کاتی که نویژ بوو من به‌رنویژیم بو کردن جا که له نویژه‌که بوومه‌وه یه‌کئی گوتی: ئه‌ی موچه‌ممه‌دا! ئه‌مه مالیکه، که کلیل به دهستی دۆزه‌خه سلاوی ئی بکه، که ئاووږم ئی دایه‌وه ئه‌و له پیشدا سلاوی له‌من کرد! (م).

(۱۰۱) به‌شی هه‌وته‌م: باسی کوچکردن (ره‌وکردن: هيجرت)

الفصل السابع: في الهجرة

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ - ۳۰/۸}.

ئه‌ی پیغمبرای خۆشه‌ویست! بیرى ئه‌وه بکه‌ره‌وه که بئ پرواکان که‌وتبوونه پیلان و فروفیل له تو، بو ئه‌وه‌ی که هه‌پست بکه‌ن له شوینی‌کا هه‌تا ده‌مری، یا بتکوژن، یا له ولاتی مه‌ککه ده‌رت بکه‌ن و به وردی خه‌ریکی ئه‌م فروفیله‌ بوون، به‌لام فیل و فپی خودا پرسی فیل و فپی ئه‌وان و هه‌موو که‌سیکی تریش ده‌برئ و که‌س ناتوانئ فیل له خودا بکا.

{وَقَالَ تَعَالَى - إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَى وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْغَلِيَّةُ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ - صدق الله العظيم - ۴۰/۹}.

ئه‌گه‌ر ئیوه یارمه‌تی موچه‌ممه‌د نه‌ده‌ن و نه‌چن بو غه‌زای ته‌بووک و غه‌زا نه‌که‌ن له ریگه‌ی خوادا بزائن که خودا هه‌میشه یارمه‌تی ده‌دا، وه‌کوو چو‌ن له‌مه‌و پیش له‌و کاته‌دا که کافرو بئ پرواکانی قوڤه‌یش له شارى مه‌ککه ده‌ریان کرد ئه‌و یارمه‌تی دا ئاوا هه‌موو کاتی یارمه‌تی ده‌دا، له‌وکاته ناسکه‌دا که ته‌نیا دوو که‌س بوون خوی و هاوڤیکه‌ی بوون، نه‌ سوپای کوچکه‌ران و نه له‌شکری یاریده‌ ده‌رانی وه‌ک ئیستا له‌گه‌ل‌دا نه‌ بوون، له‌و کاته‌دا که دوو به‌ دوو له‌ناو ئه‌شکه‌وته‌که‌ی کیوی ئه‌وردا بوون، که ئه‌و دوژمنانه‌ی شوینیان که‌وتبوون تا بیانکوژن گه‌یشتنه‌ به‌رده‌گای ئه‌شکه‌وته‌که، ئه‌بو به‌کر قاجیانی

دی، ئه‌ویش پی‌ی فهرموو: هاوپی! دلگران مه‌به‌و خه‌فت مه‌خو، بیگومان خودا وا له‌گه‌لمانا، خو‌ی له‌ زیانی ئه‌م دوژمنانه ده‌مانپاریزی، جا خودای گه‌وره ئارامی دلی نارده خواره‌وه بو سهر دلی وه خودا به سوپاو له‌شکری پش‌تیوانی ئه‌وی کرد که ئیوه به چاوی خو‌تان نه‌تان بینیبوون، جا خودا کاریکی وای کرد داواو داخوازی ده‌سته‌ی کو‌فر ژیر که‌وت و قسه‌یان سه‌ری نه‌گرت و له‌ سایه‌ی خوداوه دین و فهرمووده‌و فهرمایشتی خودا سه‌رکه‌وت.

٣١٥٨ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: لَمْ أَغْفِلْ أَبُورِي قَطُّ إِلَّا وَهُمَا يَدِينَانِ الدِّينَ الْإِسْلَامِيَّ وَلَمْ يَمُرْ عَلَيْنَا يَوْمٌ إِلَّا يَأْتِينَا فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ (مَتَى اللَّهُ عَلَيْهِ رَسَلُمْ) طَرَفِي النَّهَارِ بُكْرَةً وَعَشِيَّةً، فَلَمَّا ابْتَلَى الْمُسْلِمُونَ خَرَجَ أَبُو بَكْرٍ مُهَاجِرًا نَحْوَ أَرْضِ الْحَبَشَةِ، حَتَّى إِذَا بَلَغَ بَرَكَ الْغِمَادِ لَقِيَهُ ابْنُ الدُّغْنَةِ - وَهُوَ سَيِّدُ الْقَارَةِ - فَقَالَ: أَيْنَ تُرِيدُ يَا أَبَا بَكْرٍ؟ فَقَالَ: أَبُو بَكْرٍ أَخْرَجَنِي قَوْمِي فَأَنَا أُرِيدُ أَنْ أَسِيحَ فِي الْأَرْضِ فَأَعْبُدَ رَبِّي. قَالَ: ابْنُ الدُّغْنَةِ إِنَّ مِثْلَكَ يَا أَبَا بَكْرٍ لَا يَخْرُجُ وَلَا يَخْرُجُ، فَإِنَّكَ تُكْسِبُ الْمَغْدُومَ، وَتَصِلُ الرَّحِمَ، وَتَحْمِلُ الْكُلَّ، وَتَقْرِي الضَّيْفَ، وَتُعِينُ عَلَى نَوَائِبِ الْحَقِّ، وَأَنَا لَكَ جَارٌ فَارْجِعْ فَأَعْبُدْ رَبَّكَ بِبِلَدِكَ فَارْجِعْ وَارْتَحِلْ مَعَهُ ابْنُ الدُّغْنَةِ، فَطَافَ ابْنُ الدُّغْنَةِ فِي أَشْرَافِ كُفَّارِ قُرَيْشٍ، فَقَالَ: لَهُمْ إِنَّ أَبَا بَكْرٍ لَا يَخْرُجُ مِثْلَهُ، وَلَا يَخْرُجُ، أَلْخَرَجُونِ رَجُلًا يُكْسِبُ الْمَغْدُومَ، وَيَصِلُ الرَّحِمَ، وَيَحْمِلُ الْكُلَّ، وَيَقْرِي الضَّيْفَ، وَتُعِينُ عَلَى نَوَائِبِ الْحَقِّ. فَلَمْ تُكْذَبْ قُرَيْشٌ بِجَوَارِ ابْنِ الدُّغْنَةِ وَقَالُوا لِابْنِ الدُّغْنَةِ مَرُّ أَبَا بَكْرٍ فَلْيَعْبُدْ رَبَّهُ فِي دَارِهِ، فَلْيَصِلْ وَلْيَقْرَأْ مَا شَاءَ، وَلَا يُؤْذِينَا بِذَلِكَ، وَلَا يَسْتَعْلِنَ بِهِ، فَإِنَّا قَدْ خَشِينَا أَنْ يَفْتِنَ أَبْنَاءَنَا وَنِسَاءَنَا. قَالَ: ذَلِكَ ابْنُ الدُّغْنَةِ لِأَبِي بَكْرٍ، فَطَفِقَ أَبُو بَكْرٍ يَعْبُدُ رَبَّهُ فِي دَارِهِ، وَلَا يَسْتَعْلِنُ بِالصَّلَاةِ وَلَا الْقِرَاءَةِ فِي غَيْرِ دَارِهِ، ثُمَّ بَدَأَ لِأَبِي بَكْرٍ فَابْتَنَى مَسْجِدًا بِفَنَاءِ دَارِهِ، وَكَانَ يُصَلِّي فِيهِ، وَيَقْرَأُ الْقُرْآنَ، فَيَنْقَلِبُ عَلَيْهِ نِسَاءُ الْمُشْرِكِينَ وَأَبْنَاؤُهُمْ وَهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْهِ وَيَعْجَبُونَ مِنْهُ، وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ رَجُلًا بَكَّاءً لَا يَمْلِكُ عَيْنُهُ إِذَا يَفْرَأُ الْقُرْآنَ، فَأَفْرَعُ ذَلِكَ أَشْرَافُ قُرَيْشٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ، فَأَرْسَلُوا إِلَى ابْنِ الدُّغْنَةِ فَقَدِمَ عَلَيْهِمْ، فَقَالُوا لَهُ إِنَّا كُنَّا أَجْرَتَا أَبَا بَكْرٍ بِجَوَارِكَ عَلَى أَنْ يَعْبُدَ رَبَّهُ فِي دَارِهِ، فَقَدْ جَاوَزَ ذَلِكَ، فَابْتَنَى مَسْجِدًا بِفَنَاءِ دَارِهِ، وَأَغْلَنَ الصَّلَاةَ وَالْقِرَاءَةَ، فِيهِ فَإِنَّا قَدْ خَشِينَا أَنْ يَفْتِنَ أَبْنَاءَنَا وَنِسَاءَنَا، فَالْهِهِ فَإِنْ أَحَبَّ أَنْ يَقْتَصِرَ عَلَى أَنْ يَعْبُدَ رَبَّهُ

فِي دَارِهِ فَعَلَ، وَإِنْ أَبِي إِلَّا أَنْ يُغْلِبَ ذَلِكَ فَسَلُّهُ أَنْ يَرُدَّ إِلَيْكَ ذِمَّتَكَ، فَإِنَّا كَرِهْنَا أَنْ نُخْفِرَكَ، وَلَسْنَا مُقَرِّينَ لِأَبِي بَكْرٍ الْإِسْتِعْلَانَ. قَالَتْ عَائِشَةُ فَأَتَى ابْنُ الدُّغْنَةِ أَبَا بَكْرٍ، فَقَالَ: قَدْ عَلِمْتَ الَّذِي عَقَدْتُ لَكَ عَلَيْهِ، فِيمَا أَنْ تَقْتَصِرَ عَلَى ذَلِكَ وَإِنَّمَا أَنْ تَرُدَّ إِلَيَّ ذِمَّتِي، فَإِنِّي لَا أَحِبُّ أَنْ تَسْمَعَ الْعَرَبُ أَنِّي أَخْفَرْتُ فِي رَجُلٍ عَقَدْتُ لَهُ. قَالَ: أَبُو بَكْرٍ إِنِّي أَرُدُّ إِلَيْكَ جَوَارِكَ، وَأَرْضَى بِجَوَارِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَالتَّيِّبِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَئِذٍ بِمَكَّةَ، فَقَالَ: النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِلْمُسْلِمِينَ: إِنِّي أَرَيْتُ دَارَ هِجْرَتِكُمْ، رَأَيْتُ سَبْخَةَ ذَاتِ نَخْلٍ بَيْنَ لَا بَتَيْنِ. وَهُمَا الْحَرَّتَانِ، فَهَاجَرَ مَنْ هَاجَرَ قَبْلَ الْمَدِينَةِ وَرَجَعَ عَائِمَةً مَنْ كَانَ هَاجَرَ بِأَرْضِ الْحَبْشَةِ إِلَى الْمَدِينَةِ وَتَجَهَّزَ أَبُو بَكْرٍ قَبْلَ الْمَدِينَةِ فَقَالَ: لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى رَسُولِكَ فَإِنِّي أَرْجُو أَنْ يُؤَدَّنَ لِي. قَالَ: أَبُو بَكْرٍ وَهَلْ تَرْجُو ذَلِكَ بِأَبِي أَلْتِ وَأُمِّي؟ قَالَ: «نَعَمْ». فَحَبَسَ أَبُو بَكْرٍ نَفْسَهُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِيَصْحَبَهُ وَعَلَفَ رَا حِلَتَيْنِ كَانَتَا عِنْدَهُ وَرَقَّ السَّمَرِ وَهُوَ الْخَبْطُ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ^(۱):

عائیشہ (خودای ن رازی بن) گوئی: به بیره‌وه‌ریی من باوک و دایکم بهم نایینی ئیسلامه ره‌فترایان کردووه و ئه‌وه‌تی من له بیرمه ئه‌وان هه‌ر موسولمان بوون هه‌موو روژیکیش پیغمبر (دروودی خودای له‌سهرین) سه‌ر له به‌یانیان و سه‌ر له ئیواران ده‌هات بو مالمان. کاتی که موسولمانان دوو چاری چه‌وسانه‌وه‌ی ده‌ستی بئ پرواکانی هۆزی قوپه‌یش بوون و له‌تاو زولم و زور هه‌ریه‌که به‌لایه‌کا په‌رده‌وازه بوون، ئه‌بو به‌کریش به‌ره‌و خاکی چه‌به‌شه سه‌ری نایه‌وه‌و کوچی کرد، ده‌روات تا ده‌گاته به‌ر کولغه‌ماد له‌وئ تووشی ئیبنو دوغوننه ده‌بئ (که سه‌رگه‌وره‌ی هۆزی ئه‌لقاره‌بوو) پیی ده‌لئ: ئه‌ی ئه‌بو به‌کرا! بو کوئ ده‌چیت؟ ده‌لئ: خزمه‌کانم ده‌ریان په‌راندووم و ده‌مه‌وئ به‌ولاتانا بگه‌پریم و به‌بئ په‌روا بو خۆم خودای خۆم په‌رستم و به‌نده‌یی بو بکه‌م ئیبنو دوغوننه‌یش ده‌لئ: ئه‌ی ئه‌بو به‌کرا! توو ده‌رکردن! شتی وا نه‌بووه‌و نه‌ئه‌بئ، پیاوه‌تی و مه‌ردایه‌تی تو بئ وینه‌یه، تو پیاوئکی خزم دۆستیت و دالده‌ی

(۱) بخاری. مناقب: ۲۹۰۵، ۲۱۳۸، ۲۲۶۳، ۲۲۶۴، ۲۲۹۷، ۴۰۹۳، ۵۸۰۷، ۶۰۷۹، ۳۹۰۶ = تجرید/ ۴ ل

پياوى ھەژارو بى ئەوايت و خاوەن نان و ديوە خانيت و لەكاتى ئى قەوماننا تۆ
 پشت و پەنايت، جا ئەوا من بۆت دەيم بە دالەدە، كەواتە بگەرپرەوه لە ولاتى
 خۆت خوداى خۆت بپەرستە. جا ئەویش دەگەرپیتەوهو ئيبنو دوغوننەش لە
 گەلپا دى، وە ئىوارەيى ئيبنو دوغوننە سووراپەوه بەناو خانەدانەکانى
 قورەيش داو پيى گوتن: ئەبو بەكر پياوى ئەوه نيبە كە لە خۆپەوه بپروا، يا
 ئيوە بە زۆر دەرى بگەن، پياوى واباش و جوانمەرد چۆن دەردەكرى پياويكى
 نانبدەو بەخشندەو بى ويئەيه، خزم دۆستە و پشت و پەناى زەبوونان و
 پياوى ناشيى و كۆلييه، خاوەن قوناخ و ديوە خانەو لەكاتى سەختى و ئى
 قەوماننا فريارەسى پەنا بەرانە! ئيتەر قورەيش قەسى ئيبنو دوغوننەيان
 نەشكان و دالەدان و پشت گرتەكەى ئەويان قەبوول كەردو پييان گوت: بە
 ئەبو بەكر بلى: كە لە مالەكەى خۆى داخوداى خۆى بپەرستى و نويزى تيا
 بكاو چەندە ئارەزوو دەكا قورئانى تيا بخوينى، بەلام ئەوهندە ھەيه كە
 ئازارى ئيمەى پى ئەداو بە ئاشكرا نەيكا، چونكە مەترسى ئەومان ھەيه كە
 ژن و منال و خيزانمان لە خشتە بەرى و لە رى دەركا! جا ئيبنو دوغوننەش
 ئەمەى بە ئەبو بەكر گوت، ئەبو بەكرىش (بەم پيپەو لەسەر ئەم حالە) ماوهيى
 مايەوهو لە مالەوه خوداى خۆى دەپەرست و نويزى دەكرد، بەلام بەپيى
 مەرجه كە ئاشكراى نەدەكردو ھەر لە مالەویش قورئانى دەخويند. پاشان
 ئەبو بەكر بريارى داو لە بەردەم خانووەكەى دا مزگەوتىكى دروست كەردو
 نويزى تيا دەكردو قورئانى تيا دەخويند، جا ژنان و كورانى بپەرستەكانى ئى
 خەر دەبوونەوهو تەماشاي ئەبو بەركيان دەكردو پييان سەير بوو! ئەبو بەكر
 پياويكى گرینۆك و خوش گريان بوو كە قورئانى دەخويند گريانى بۆ راگير
 نەدەكرا، جا خانەدانەكانى قورەيش - لە بپەرستەكان - لەم حالە توقين و
 نارديان بە شويى ئيبنو دوغوننەدا، كە ھات بۆ لايان پييان گوت: ئيمە لەبەر
 خاترى تۆو بە دالەدى تۆ پەناى ئەبو بەكرمان دا بەو مەرجه كە لە مالى خۆى
 دا بەبى قرە خوداى خۆى بپەرستى كەچى ئەو لەمە رەتى كەردووهو ئەو تانى
 لە بەردەم مالەكەيدا مزگەوتى دروست كەردووهو بە ئاشكرا نويزى تيا دەكاو

قورثانی تیا ده خوینتی، نیمهش له وه دهریسین که ژنان و خاوو خیزانمان له ری دهرکا، جا پیی بللی با وانهکا، نه گهر هزدهکا با هر له مالی خویدا خودای خوئی بپه رستی نهوا با بیکاو کهس هقی نییه به سهریه وه، دنا داوای لی بکه که له په نای تو دهرچی چونکه هزناکهین که په یمانی تو بشکینین، وه قاییلش نابین که نه بو به کر ناوا ئاشکرای بکا! ئیبنو دوغوننه هات بو لای نه بو به کر، گوتی: خوټ دهرانیت که من له سهرچی په یمانم له گهل توډا به ستووه، جا یا ده بی هر نه وه بکهیت یا ده بی په یمانه که مان پوچ بکهینه وه من له زامنیت دهردهچم، چونکه هزناکه م که عهره بان بیستنه وه که من په یمانم داوه به پیاویک و له پاشا بی په یمان دهرچووم، نه بو به کریش گوتی: نهوا منیش له په ناو دالدهی تو دهرچووم و رازیم به په نای خودای گهره و سهره و نهو حلهش پیغمبر (درودی خودای له سهرین) هیشتا له مه که بو، فهرمووی: به موسولمانان: هه واری کوچتانه (له خه ودا) نیشان درا، شوینی بوو باخه خورمای زور بوو، له نیوانی دوو شوینی به رده لانی رهش دابوو واته: دوو جیگهی به رده لان که به ردی رهشیان زور بی. ئیتر موسولمانان رووه مه دینه کوچیان کردو زوربهی نه وانهی که کوچیان کردبوو بو حه به شه گهرانه وه و چوون بو مه دینه، نه بو به کریش به ره و مه دینه ته داره کی کردو تفاق خست، به لام هه زره ت (درودی خودای له سهرین) پیی فهرمووی: هیواش که و په له مه که، چونکه من خوشم به هیوام که خودا ریگه م بدات و کوچ بکه م نه بو به کریش گوتی: باوک و دایکم له ده ورت گهرین، بوچی تویش هیوای کوچ کردنت ههیه؟ فهرمووی: به لی ئیتر نه بو به کر خوئی گلدایه وه به لای پیغمبره وه (درودی خودای له سهرین) هه تا له ری بیی به هاوړی وه دوو وشتی خوئی هه بوو، چوار مانگ ئالیکي گلای دار (سه مووره – السمری دانی، که به قه لنگ دهیوه رینن و دهیکه ن به گهل (ب). سه مووره = دارموغه یلان.

۳۱۵۹- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: رَأَيْتُ فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَهَاجِرُ مِنْ مَكَّةَ إِلَى أَرْضٍ بِهَا نَخْلٌ، فَذَهَبَ وَهَلَى إِلَى أَنَّهَا الْيَمَامَةُ أَوْ هَجَرَ، فَإِذَا هِيَ الْمَدِينَةُ يَثْرِبُ. رواهما البخاري^(۲):

له‌ئهبو مووساوه (خودای نازکی بن) هه‌زده‌ت (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: له‌خه‌وما دیم وا له‌مه‌ککه‌وه کوچم کردووه بو ولاتی که داره خورمای زوری لییه، زه‌ینم بو ئه‌وه‌چوو که ده‌بی ئه‌و شوینه یا یه‌مامه بی، یاخود هه‌جهر بی، که‌چی خو‌ی نه‌بوو، ئه‌و شوینه به‌مه‌دینه ده‌رچوو، واته: یه‌ثریب (ب).

۳۱۶۰- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: بَيْنَمَا نَحْنُ جُلُوسٌ يَوْمًا فِي بَيْتِ أَبِي بَكْرٍ فِي نَحْرِ الظَّهْرِ قَالَ قَائِلٌ لِأَبِي بَكْرٍ هَذَا رَسُولُ اللَّهِ مُتَقَنَّاً، فِي سَاعَةٍ لَمْ يَكُنْ يَأْتِينَا فِيهَا فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: فِدَاءُ لَهُ أَبِي وَأُمِّي، وَاللَّهِ مَا جَاءَ بِهِ فِي هَذِهِ السَّاعَةِ إِلَّا أَمْرٌ. قَالَتْ فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَاسْتَأْذَنَ، فَأُذِنَ لَهُ فَدَخَلَ، فَقَالَ لِأَبِي بَكْرٍ: - أَخْرِجْ مَنْ عِنْدَكَ - فَقَالَ: إِنَّمَا هُمْ أَهْلُكَ يَا أَبِي أَلْتِ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: فَإِنِّي قَدْ أُذِنَ لِي فِي الْخُرُوجِ. فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ الصَّحَابَةُ يَا أَبِي أَلْتِ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) «نَعَمْ». قَالَ أَبُو بَكْرٍ فَخَذَ بِأَبِي أَلْتِ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِحْدَى رَاحِلَتَي هَاتَيْنِ. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) «بِالْثَمَنِ». قَالَتْ عَائِشَةُ فَجَهَّزْتَاهُمَا أَحَبَّ الْجَهَّازِ، وَصَنَعْنَا لَهُمَا سَفْرَةَ فِي جِرَابٍ، فَقَطَعَتْ أَسْمَاءُ بِنْتُ أَبِي بَكْرٍ أُخْتِي قِطْعَةً مِنْ نِطَاقِهَا فَرَبَطَتْ بِهِ عَلَى فَمِ الْجِرَابِ، فَبَدَلَكَ سُمَيْتُ ذَاتَ النَّطَاقِ - قَالَتْ - ثُمَّ لَحِقَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبُو بَكْرٍ بَقَارٍ فِي جَبَلٍ ثَوْرٍ فَكَمْنَا فِيهِ ثَلَاثَ لَيَالٍ، يَبِيتُ عِنْدَهُمَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ وَهُوَ غُلَامٌ شَابٌّ ثَقِفَ لَقْنًا، فَيُدْلِجُ مِنْ عِنْدِهِمَا بِسَحَرٍ، فَيُصْبِحُ مَعَ قُرَيْشٍ بِمَكَّةَ كَبَائِتٍ بِهَا، فَلَا يَسْمَعُ أَمْرًا يُكْتَادَانِ بِهِ إِلَّا وَعَاةٌ، حَتَّى يَأْتِيَهُمَا بِخَبَرِ ذَلِكَ حِينَ يَخْتَلِطُ الظَّلَامُ، وَيَرْعَى عَلَيْهِمَا عَامِرُ بْنُ نُفَيْرَةَ مَوْلَى أَبِي بَكْرٍ مِنْحَةً مِنْ غَنَمٍ، فَيُرِيحُهَا عَلَيْهِمَا حِينَ يَذْهَبُ سَاعَةً مِنَ الْعِشَاءِ، فَيَبِيتَانِ فِي رِسْلٍ وَهُوَ لَبَنٌ مِنْحَتُهُمَا وَرَضِيفُهُمَا، حَتَّى يَنْعَقَ بِهَا

(۲) بخاری. مناقب: ۲۸۹۶.

عَامِرُ بْنُ فَهَيْرَةَ بَغْلَسَ، يَفْعَلُ ذَلِكَ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ مِنْ تِلْكَ اللَّيَالِي الثَّلَاثِ، وَاسْتَأْجَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبُو بَكْرٍ رَجُلًا مِنْ بَنِي الدَّلِيلِ، وَهُوَ مِنْ بَنِي عَبْدِ بْنِ عَبْدِ هَادِيَا خَرِيتًا - وَالْخَرِيتُ الْمَاهِرُ بِالْهَدَايَةِ - قَدْ غَمَسَ حِلْفًا فِي آلِ الْعَاصِ بْنِ وَائِلِ السَّهْمِيِّ، وَهُوَ عَلَى دِينِ كُفَّارٍ قُرَيْشٍ فَأَمْنَاهُ، فَدَفَعَا إِلَيْهِ رَاحِلَتَيْهِمَا، وَوَعَدَاهُ غَارَ ثَوْرٍ بَعْدَ ثَلَاثِ لَيَالٍ فَأَتَاهُمَا بِرَاحِلَتَيْهِمَا صُبْحَ ثَلَاثِ، وَأُطْلِقَ مَعَهُمَا عَامِرُ بْنُ فَهَيْرَةَ وَالِدُلَيْلُ فَأَخَذَ بِهِمْ طَرِيقَ السَّوَاخِلِ^(۳):

عائیشه (خودای ن‌رازی بن) گوتی: ئەوا روژئی له مائی ئەبو بەکر دانیشتبووین، قرچە‌ی نیوهرۆ بوو، له‌وکاته‌دا یه‌کێ به‌ ئەبو بە‌کری گوت: ئەوه پیغهمبه‌ره (دروودی خودای له‌س‌رین) دهم و لووتی خۆی هه‌لبه‌ستووه، جارانی تر له‌کاتی وادا نه‌ ده‌هات بۆ ماڵمان، بۆیه ئەبو بە‌کر گوتی: باوک و دایکم به‌قوریانی بێ، به‌ خودا دیاره ئیشی هه‌یه بۆیه له‌م کاته‌دا هاتووه، پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) گه‌یشته جێ و داوای ریگه‌دانی کرد که بیته ژووره‌وه‌و ریگه‌ی پێ دراو هاته ژووره‌وه‌و به‌ ئەبو بە‌کری فهرموو: کێت له‌لایه‌ با بچنه‌ دهره‌وه‌ گوتی: ئە‌ی پیغهمبه‌ری خودا! باوکم به‌ قوربانت بێ غه‌ریبه‌مان تیا نییه هه‌رکه‌س و کاره‌که‌ی خۆمن، که‌ که‌س و کاری خۆتن، فهرمووی: ده‌ی من خودا ریگه‌ی داوم که‌ دهر‌بچم و کوچ بکه‌م ئەبو بە‌کر گوتی: ئە‌ی پیغهمبه‌ری خودا! باوکم به‌ قوربانت بێ، بکه‌ به‌ هاو‌پێی خۆت له‌م سه‌فه‌ره‌ پیرۆزه‌دا، فهرمووی: به‌ئێ باشه ئەبو بە‌کر گوتی: ئە‌ی پیغهمبه‌ری خودا! یه‌کێ له‌م دوو وش‌تره‌ی من هه‌لبگره‌ بۆ سواری ریگه‌ت، پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) فهرمووی: باشه به‌لام به‌کرێ عائیشه گوتی: جا تفاقێکی زۆر جوانمان بۆ ئاماده‌ کردن و تویشوومان له‌ تویشه به‌ره‌یه‌کا بۆیان کرد که بریتی بوو له‌ مه‌ریکی قاوورمه‌ وه‌ ئەسمای خوشکم پارچه‌یه‌کی له‌ پشتینه‌که‌ی خۆی داد‌پ‌ری و ده‌می تویشه به‌ره‌که‌ی پێ به‌ست جا له‌مه‌وه‌ ناو‌نرا ذات‌ونی‌طاقه‌ین واته: خاوه‌نی دوو پشتین گوتی: ئینجا ئیغهمبه‌رو ئەبو بە‌کر چوونه‌ ناو

(۳) بخاری، فضائل الصحابة: ۲۹۰۵، ۲۱۲۸، ۲۲۶۳، ۲۲۶۴، ۲۲۹۷، ۴۰۹۳، ۵۸۰۷، ۶۰۷۹، تجرید: ۱۵۱۷.

ئه‌شکه‌وتی له کیوی شه‌ور، وه سئ شه‌و له‌وی خویان چه‌شار ده‌دن،
 عه‌بدوللای کوپی ئه‌بو به‌کر - که جه‌هیلکی وشیاری وریا بوو - شه‌وی له
 لایان ده‌کرده‌وه، به‌لام شه‌وه‌کی شه‌وی ده‌گرت به‌ ده‌مه‌وه‌و له‌لای ئه‌وانه‌وه
 ده‌گه‌رایه‌وه بو‌مه‌ککه، به‌یانی له‌ قور‌ه‌یش وابوو شه‌وی له‌ مه‌ککه‌ کرد‌وته‌وه،
 جا عه‌بدوللا هه‌رچی به‌رگویی ده‌که‌وت له‌و پیلان و فپو فیلان‌هی که بی
 بر‌واکانی مه‌ککه‌ ده‌یان‌کرد له‌ پیغم‌مبه‌رو ئه‌بو به‌کر وه‌ری ده‌گرت و که تاریک
 داده‌هات هه‌والی ئه‌وانه‌ی بویان ده‌برده‌وه. وه عامیری کوپی فوه‌ه‌یریش، که
 نوک‌ه‌ری ئه‌بو به‌کر بوو، له‌ ده‌ورو به‌ری ئه‌وان رانه‌که‌ی ئه‌بو به‌کر
 ده‌له‌وه‌راندو به‌ تاوی له‌ پاش شیوان می‌گه‌له‌که‌ی له‌ ده‌رگای ئه‌شکه‌وته‌که‌دا
 مؤل ده‌دا، ئیتر شیر‌ی مه‌ریان ده‌دوشی و له‌ گلینه‌یه‌کا به‌ به‌ردی داخی به‌خۆر
 شله‌تینیان ده‌کرد، واته: به‌رده‌ داخه‌که‌یان ده‌خسته‌ ناو جامه‌ شیر‌ه‌که‌وه تا
 توژی خاوی و لیقییه‌که‌ی نه‌مینئ، وه هه‌موو شه‌وی تیرو پریان له‌و شیر‌ه
 جوانه‌ ده‌خوارد‌وه! وه سه‌ر له‌به‌یان عامیر - به‌ تاریک و لیله‌که - رانه‌که‌ی
 راده‌داو پیر‌که‌ی ئی ده‌کرد، هه‌ر سئ شه‌وه‌که‌ عامیر ئه‌مه‌ کاری بوو. پیغم‌مبه‌رو
 ئه‌بو به‌کر "کابرایه‌کی به‌نودیلییان به‌کرئ گرت‌بوو، ریزانیکی به‌دره‌قه‌و
 شاره‌زا بوو، سویند خۆرو هاوپه‌یمانی بنه‌ماله‌ی عاصی کوپی وانیلی ئه‌-
 سه‌همی بوو وه له‌ ئامانی ئه‌وان دابوو، وه‌ئ له‌سه‌ر ئایینی بی بر‌واکانی
 قور‌ه‌یش بوو، به‌لام پیغم‌مبه‌رو ئه‌بو به‌کر بتمان‌هی پی ده‌که‌ن و هه‌ردوو
 وشتره‌که‌ی ده‌ده‌نئ و به‌لین ده‌دن به‌یه‌ک که له‌پاش سئ شه‌و له
 ئه‌شکه‌وته‌که‌ی چپای شه‌ور یه‌ک بگرنه‌وه، جا له‌کاتی ناوبراودا له‌ به‌یانی
 شه‌وی سییه‌مدا هه‌ردوو وشتره‌که‌یان بۆ ده‌بات عامیری کوپی فوه‌ه‌یره‌یش
 له‌گه‌لیان ده‌چئ، وه ری زانه‌که‌ له‌ ریگه‌ی پی ده‌شته‌وه ده‌یان بات نه‌ک له
 شار‌پوه، له‌به‌ر شوینه‌ گومکئ (ب).

۳۱۶۱- قَالَ سُرَاقَةُ بْنُ مَالِكٍ بْنِ جُعْثُمٍ الْمُدَلِّجِي: جَاءَنَا رَسُولُ كُفَّارٍ قَرِيشٍ
 يَجْعَلُون فِي رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبَى بَكْرٍ دِيَّةَ كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا، لِمَنْ قَتَلَهُ أَوْ

أَسْرَهُ، فَبَيْنَمَا أَنَا جَالِسٌ فِي مَجْلِسٍ مِنْ مَجَالِسِ قَوْمِي بَنِي مُدَلِجٍ إِذْ أَقْبَلَ رَجُلٌ مِنْهُمْ حَتَّى قَامَ عَلَيْنَا وَنَحْنُ جُلُوسٌ، فَقَالَ: يَا سُرَاقَةَ، إِنِّي قَدْ رَأَيْتُ أَنْفًا أَسْوَدَةً بِالسَّاحِلِ - أَرَاهَا مُحَمَّدًا وَأَصْحَابَهُ. قَالَ: سُرَاقَةُ فَعَرَفْتُ أَنَّهُمْ هُمْ، فَقُلْتُ لَهُ إِنَّهُمْ لَيْسُوا بِهِمْ، وَلَكِنَّكَ رَأَيْتَ فَلَانًا وَفُلَانًا انْطَلَقُوا بِأَعْيُنِنَا. ثُمَّ لَبِثْتُ فِي الْمَجْلِسِ سَاعَةً، ثُمَّ قُمْتُ فَدَخَلْتُ فَأَمَرْتُ جَارِيَتِي أَنْ تَخْرُجَ بِفَرَسِي وَهِيَ مِنْ وَرَاءِ أَكْمَةِ فَتَحْسِبَهَا عَلَيَّ، وَأَخَذْتُ رُمْحِي، فَخَرَجْتُ بِهِ مِنْ ظَهْرِ الْبَيْتِ، فَحَطَطْتُ بِزُجْجَةِ الْأَرْضِ، وَخَفَضْتُ عَلَيْهِ حَتَّى أَتَيْتُ فَرَسِي فَارْكَبْتُهَا، فَرَفَعْتُهَا تُقَرِّبُ بِي حَتَّى دَنَوْتُ مِنْهُمْ، فَعَثَرَتْ بِي فَرَسِي، فَخَرَرْتُ عَنْهَا فَأَخَذْتُ مِنْ كِنَائِي الْأَزْلَامَ، فَاسْتَقْسَمْتُ بِهَا أَضْرُهُمْ أَمْ لَا فَخَرَجَ الَّذِي أَكْرَهُ، فَارْكَبْتُ فَرَسِي، وَعَصَيْتُ الْأَزْلَامَ، تُقَرِّبُ بِي حَتَّى إِذَا سَمِعْتُ قِرَاءَةَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ لَا يَلْتَفِتُ، وَأَبُو بَكْرٍ يُكْثِرُ الْإِلْتِفَاتِ سَاخَتْ يَدَا فَرَسِي فِي الْأَرْضِ حَتَّى بَلَغَتَا الرُّكْبَتَيْنِ، فَخَرَرْتُ عَنْهَا ثُمَّ زَجَرْتُهَا فَتَهَضَّتْ، فَلَمْ تَكُذْ تُخْرِجْ يَدَيْهَا، فَلَمَّا اسْتَوَتْ قَائِمَةً، إِذَا لِأُتْرِ يَدَيْهَا غُبَارٌ سَاطِعٌ فِي السَّمَاءِ مِثْلُ الدُّخَانِ، فَاسْتَقْسَمْتُ بِالْأَزْلَامِ، فَخَرَجَ الَّذِي أَكْرَهُ، فَنَادَيْتُهُمْ بِالْأَمَانِ فَوْقَهُمَا، فَارْكَبْتُ فَرَسِي حَتَّى جِئْتُهُمْ، وَوَقَعَ فِي نَفْسِي حِينَ لَقِيتُ مَا لَقِيتُ مِنَ الْحَبْسِ عَنْهُمْ أَنْ سَيَظْهَرُ أَمْرُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقُلْتُ لَهُ إِنَّ قَوْمَكَ قَدْ جَعَلُوا فِيكَ الدِّيَةَ. وَأَخْبَرْتُهُمْ أَخْبَارَ مَا يُرِيدُ النَّاسُ بِهِمْ، وَعَرَضْتُ عَلَيْهِمُ الزَّادَ وَالْمَتَاعَ، فَلَمْ يَرَزَأْنِي وَلَمْ يَسْأَلَانِي إِلَّا أَنْ قَالَ: أَخْفِ عَنَّا. فَسَأَلْتُهُ أَنْ يَكْتُبَ لِي كِتَابَ أَمْنٍ، فَأَمَرَ عَامِرَ بْنَ فَهَيْرَةَ، فَكَتَبَ فِي رُقْعَةٍ مِنْ أُدِيمٍ، ثُمَّ مَضَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). قَالَ: ابْنُ شِهَابٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَقِيَ الزُّبَيْرَ فِي رَكْبٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ كَانُوا تِجَارًا قَافِلِينَ مِنَ الشَّامِ، فَكَسَا الزُّبَيْرُ التَّيِّيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبَا بَكْرٍ ثِيَابَ بَيَاضٍ، وَسَمِعَ الْمُسْلِمُونَ بِالْمَدِينَةِ مَخْرَجَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ مَكَّةَ، فَكَانُوا يَغْدُونَ كُلُّ غَدَاةٍ إِلَى الْحَرَّةِ فَيَنْتَظِرُونَهُ، حَتَّى يَرُدَّهُمْ حَرُّ الظَّهِيرَةِ، فَيَنْقَلِبُوا يَوْمًا بَعْدَ مَا أَطَالُوا انْتِظَارَهُمْ، فَلَمَّا أَوَوْا إِلَى بُيُوتِهِمْ، أَوْفَى رَجُلٌ مِنَ يَهُودٍ عَلَى أُطْمٍ مِنْ آطَامِهِمْ لِأَمْرٍ يَنْظُرُ إِلَيْهِ، فَصَرَ بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَصْحَابِهِ مُبَيِّضِينَ يَزُولُ بِهِمُ السَّرَابُ، فَلَمْ يَمْلِكِ الْيَهُودِيُّ أَنْ قَالَ: يَا مَعْشَرَ الْعَرَبِ هَذَا جَدُّكُمْ الَّذِي

تَنْتَظِرُونَهُ. فَكَارَ الْمُسْلِمُونَ إِلَى السَّلَاحِ، فَتَلَقَّوْا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِظَهْرِ الْحَرَّةِ، فَعَدَلَ بِهِمْ ذَاتَ الْيَمِينِ حَتَّى نَزَلَ بِهِمْ فِي بَنِي عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ، وَكَانَ ذَلِكَ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ مِنْ شَهْرِ رَجَبِ الْأَوَّلِ، فَقَامَ أَبُو بَكْرٍ لِلنَّاسِ، وَجَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَامِتًا، فَطَفِقَ مَنْ جَاءَ مِنَ الْأَنْصَارِ مِمَّنْ لَمْ يَرِ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُحْيِي أَبَا بَكْرٍ، حَتَّى أَصَابَتْ الشَّمْسُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَقْبَلَ أَبُو بَكْرٍ حَتَّى ظَلَّلَ عَلَيْهِ بِرِدَائِهِ، فَعَرَفَ النَّاسُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عِنْدَ ذَلِكَ، فَلَبِثَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي بَنِي عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ بَضْعَ عَشْرَةَ لَيْلَةً وَأُسِّسَ الْمَسْجِدُ الَّذِي أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى، وَصَلَّى فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، ثُمَّ رَكِبَ رَاحِلَتَهُ فَسَارَ يَمْشِي مَعَ النَّاسِ حَتَّى بَرَكَتْ عِنْدَ مَسْجِدِ الرَّسُولِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِالْمَدِينَةِ، وَهُوَ يُصَلِّي فِيهِ يَوْمَئِذٍ رِجَالٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، وَكَانَ مِرْبَدًا لِلتَّمْرِ لِسُهَيْلٍ وَسَهْلٍ غُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي حَجْرٍ أَسْعَدَ بَنِي زُرَّارَةَ، فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حِينَ بَرَكَتْ بِهِ رَاحِلَتُهُ - هَذَا إِنْ شَاءَ اللَّهُ الْمَنْزِلُ - ثُمَّ دَعَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْغُلَامَيْنِ، فَسَاوَمَهُمَا بِالْمِرْبَدِ لِيَتَّخِذَهُ مَسْجِدًا، فَقَالَ لَا بَلْ تَهْبُةٌ لَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَأَيُّ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يَقْبَلَهُ مِنْهُمَا هِبَةٌ حَتَّى إِبْتَاعَهُ مِنْهُمَا ثُمَّ بَنَاهُ مَسْجِدًا، وَطَفِقَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَنْقُلُ مَعَهُمُ اللَّبَنَ فِي بُيَايِهِ، وَيَقُولُ وَهُوَ يَنْقُلُ اللَّبَنَ:

هَذَا الْحِمَالُ لَا حِمَالَ خَيْبَرِ

هَذَا أَبَرُّ بَنَى وَأَطْفَرُ

وَيَقُولُ:

اللَّهُمَّ إِنَّ الْأَجْرَ أَجْرُ الْآخِرَةِ

فَارْحَمِ الْأَنْصَارَ وَالْمُهَاجِرَةَ.

فَتَمَثَّلَ بِشِعْرِ رَجُلٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ لَمْ يُسَمَّ لِي. قَالَ: ابْنُ شِهَابٍ وَلَمْ يُلْقِنَا فِي الْأَحَادِيثِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تَمَثَّلَ بِبَيْتِ شِعْرِ ثَامٍ غَيْرِ هَذِهِ الْأَبْيَاتِ^(٤):

سوراقەى كۆپى مالىكى كۆپى جوعشوومى مودليجى گوتى: رابەرو
فروستادەكانى كافرهكانى قورەيش ھاتن بۆ ناومان گوتيان: ھەر كەسى
پيڭەمبەر (درودى خۇداى لەسەربىن) يا ئەبو بەكر بكوژى، يا دىليان بكا لە باتى ھەر
يەككىيان خوينبایى خويى خەلات دەدەينى، كە دەكاتە سەد و شتر، منيش
لەناو كۆپى ھۆزى بەنى مودليجدا دانىشتبووم - كە خزمانى خۆ من - لە پەر
پياوئى دەر كەوت ھات بەدىارمانەو وەستا، ئيمەيش ھەر بە دانىشتنەو
بووين، پياو كە گوتى: ئەى سوراقە! ئيستا لە پادەشتەكە رەشايى چەند
زەلامىكم بە دى كرد، وا بزنام كە موخەمەدو ھاورپىكانى بوون سوراقە
گوتى: خۆم زانيم كە ئەوانە خويان بوون بەلام خۆم ئى ھەلەكردو گوتم: ئەوانە
ئەوان نەبوون، بەلام ئەوانەى كە تۆ ديوتن فيسارە كەسو فيسارەكەسو بوون،
كە تۆزى لە مەبەر بە بەرچاوى خۆمانەو دەرچوون، ئينجا تاوئى لە كۆرەكەدا
مامەو، ئينجا ھەلسامو چوومەو بە كەنيزەكەم گوت: ماينەكەم بۆ ببە
لە پشت ئەو يالەو ھەلەو ھەلەو ھەلەو، ئينجا رەكەم ھەلەو ھەلەو ھەلەو،
دەرچووم، نووكى رەكەم دەخشاند لە زەوى و سەرەكەيم شوپركردەو، تا
كەس ھەستى پى نەكاو پىم نەزانن، رۆيشتەم تا چوومە لای ماينەكەم و
سواری بووم و تىم تەقان، بە چوارنالا بردمى ھەتا لييان نزيك بوومەو، جا
ماينەكەم سەر سميكى داو گلاندەمى، جا ھەلسامەو دەستم برد لە
تيردانەكەم دانە (ئەزلام) كەم دەرھيناو دانەيەكم پى گرتەو تا بزنام زيانم
دەبى بۆيان يانا، جا دانەكە ئەو ھىنا كە پىم ناخۆش بوو، بەلام بە گوئى
دانەم نەكردو سواری ماينەكەم بوومەو بە چوار نالا بردمى تاوا نزيك
بوومەو لييان گويم لە دەنگى پيڭەمبەر بوو قورئانى دەخويند، پيڭەمبەر
(درودى خۇداى لەسەربىن) ئاووپى نەدەدايەو بەلام ئەبو بەكر زۆر ئاوورى دەدايەو،

(٤) بخارى. فضائل: ٣٩٠٦ - تجريد / ٤ ل / ٢٢١.

جا دیسان ماینه‌که‌م له‌و زه‌ویه ره‌قنه‌دا ه‌ردوو دستی تا ئه‌ژنوکانی
 داچوون و ه‌مدیسانه‌وه لیی به‌ربوومه‌وه، له‌ پاشا تیم خوری و ه‌لسایه‌وه
 زور به‌گران ده‌سته‌کانی له‌ زه‌ویه‌که‌ ده‌ره‌ینا! جا کاتی که ه‌لسایه‌وه سه‌رپی
 شوینی ه‌ردوو دستی گه‌ردیکی شه‌وقداری ئی ه‌لسا به‌ ئاسمانا و ه‌ک
 دووکه‌ل، ه‌مدیسان به‌دانه‌که‌ دانه‌یه‌کی ترم گرت‌ه‌وه، دووباره‌ ئه‌وه
 ده‌رچووه‌وه که به‌ دلم نه‌بوو، ئیتر بانگم کردن و ئه‌مانم پی دان، ئه‌وجا
 وه‌ستان، منیش سواری ماینه‌که‌م بوومه‌وه و چووم بولایان، به‌هوی ئه‌وه‌وه که
 به‌سه‌رم هات به‌هوی ئه‌وانه‌وه و ده‌ستم نه‌گه‌یشت پییان هات به‌ دلم: که
 کاری پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌رین) سه‌ر ده‌گری و چه‌زرت سه‌رده‌که‌وی و
 عه‌رزیم کرد: که ه‌وزه‌که‌ت بریاریان داوه ه‌ر که‌سی به‌ زیندوویی یا
 مردوویی تو‌یان بدا به‌ ده‌سته‌وه خوینبایی پیاوی خه‌لات و مرگینیی
 ده‌ده‌نی! وه‌ تیم گه‌یاندن که ئه‌و خه‌لکه‌ چییان ده‌وی لییان وه‌ تویش‌ه‌و شت و
 متم پیشکه‌ش کردن، به‌لام نه‌هیچیان ئی و ده‌رگتم و نه‌ هیچیان ئی داوا کردم
 جگه‌ له‌وه که فه‌رمووی: ئاشکرامان مه‌که، منیش داوام ئی کرد که نامه‌ی
 ئه‌مانم بۆ بنووسی، جا فه‌رمانی کرد به‌ عامیری کوپی فوه‌یره‌ له‌ پارچه‌یی
 چه‌رما بۆینووسیم، ئینجا پیغهمبه‌ر رویش‌ت.

ئیبینو شه‌هاب گوتی: له‌ ریگه‌ پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌رین) ده‌گا به‌
 زوبه‌یر له‌گه‌ل کاروانیکا ده‌بی له‌ موسولنان، که بازرگان بوون و له‌شام
 گه‌رابه‌وونه‌وه، زوبه‌یر سه‌رو ده‌ست به‌رگی سپی له‌به‌ر پیغهمبه‌رو ئه‌بو به‌کر
 ده‌کا، له‌و لاشه‌وه موسولمانه‌کان، له‌ مه‌دینه، ده‌بیستنه‌وه که‌وا پیغهمبه‌ر
 (درویدی خودای له‌سه‌رین) له‌ مه‌که‌که‌ ده‌رچووه، جا ه‌همو به‌یانانی ده‌هاتن
 به‌پیره‌وه بۆ به‌رده‌لانییه‌که‌ ه‌تا (ئه‌لحه‌ره) که له‌وی چاوه‌روانیان ده‌کرد، تا
 گه‌رمای نیوه‌رۆ زۆری بۆ ده‌هینان ئه‌وجا ده‌گه‌رانه‌وه جا رۆژی زور چاوه‌نوار
 ده‌که‌ن که هیچ نابیی ده‌گه‌رینه‌وه، ه‌ر که ده‌گه‌نه‌ ماله‌وه پیاویکی جوو
 ده‌چیته‌ سه‌ر قه‌لایه‌کی خو‌یان بۆ ته‌ماشاکردنی شتی، جا به‌ ریکه‌وت له‌
 دووره‌وه پیغهمبه‌رو هاو‌پیکانی به‌دی ده‌کا: به‌رگه‌کانیان سپی ده‌کاته‌وه‌و

تارماییه‌که‌یان له‌ناو ریگی بیابان (سه‌راب) دا که‌روی‌شکه ده‌کاو ده‌رده‌که‌وی! جا کابرای جووه خوئی پئی ناگیری و به‌ه‌موو ده‌نگی بانگه‌واز ده‌کاو ده‌لی: ئه‌ی کۆمه‌له‌ی عه‌رب! ئه‌مه ئه‌و شانسه‌تانه که چاوه‌نواپی ده‌که‌ن! جا موسو‌ل‌مانه‌کان په‌لاماری چه‌ک ده‌ده‌ن و ده‌چن به‌پیری پیغهمبه‌ره‌وه (دروودی خودای له‌سه‌ربین) وه له‌پشت به‌رده‌لانه‌که‌وه پئی ده‌گه‌ن، جا به‌لای راستا ده‌یانبات هه‌تا ده‌چیته ناو بنه‌ماله‌ی عه‌مری کوپی عه‌وف و له‌وی داده‌به‌زن، ئه‌مه‌ش روژی دوو شه‌مه‌ه بوو، له‌مانگی مه‌ولوود (مانگی ره‌بی‌عول ئه‌وو‌هل) وه ئه‌بو به‌کر ده‌چوو به‌پیر خه‌لکه‌که‌وه و له‌جیاتی پیغهمبه‌ر چاک و چۆنی له‌گه‌ل ده‌کردن به‌لام پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربین) خوئی بی ده‌نگ دانیش‌ت‌بوو، جا ئه‌وانه‌ی له‌یاریده‌ده‌ران که پیغهمبه‌ریان نه‌دی‌بوو که ده‌هاتن روژ باشییان له‌ئه‌بو به‌کر ده‌کرد هه‌تا هه‌تاوه‌که ده‌دا له‌پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربین) و ئه‌بو به‌کر ده‌چئی به‌پۆشاکه‌که‌ی خوئی سیبهری بو ده‌کا، ئه‌وساکه خه‌لکه‌که پیغهمبه‌ر ده‌ناسن جا پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربین) ده‌شه‌و زیاتر له‌ناو بنه‌ماله‌ی عه‌مری کوپی عه‌وف داده‌مینێته‌وه، وه ئه‌و مزگه‌وته داده‌مه‌زینئی که بناغه‌ی له‌سه‌ر ته‌قوا دامه‌زراوه به‌پئی ئایه‌تی قورئان، وه خوئی نویژئی تیا ده‌کات ئینجا سواری و لاخه‌که‌ی ده‌بی و له‌گه‌ل خه‌لکه‌که‌دا ده‌پروا تا وشتره‌که‌ی له‌لای شوین مزگه‌وته‌که‌ی ئیستای پیغهمبه‌ردا له‌مه‌دینه چۆک داده‌دا، که له‌و سه‌رمه‌مه‌دا چه‌ند پیاوی له‌موسو‌ل‌مانان له‌وی‌دا نویژیان ده‌کرد، که له‌وه پيش جیگه‌ مشتاخ‌ی خه‌رمانی خورما‌بوو، هی دوو کو‌ر‌بوو، ناویان سو‌ه‌ه‌یل و سه‌هل بوو، هه‌تیو بوون، ئه‌سه‌عه‌دی کوپی زوراره سه‌ره‌رشتی ده‌کردن، جا پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربین) که وشتره‌که‌ی له‌ژیر خویا چۆکی داداو له‌وی‌دا پال که‌وت و سینگی دادا فه‌رمووی: خودا هه‌زکا ئه‌مه جیگه‌یه‌تی! له‌پاشا پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربین) هه‌ردوو کو‌ر‌ه‌که‌ی بانگ کردو سه‌ودای شوین مشتاخه‌که‌ی ئی کردن هه‌تا بیکات به‌مزگه‌وت. گوتیان: ئه‌ی پیغهمبه‌ری خودا! به‌لکوو ده‌یبه‌خشین پیت، پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربین) قاییل نه‌بوو که به‌به‌خشش وه‌ری بگری لێیان، له‌ئه‌نجاما لێی

کړین و کړدی به مزگه‌وت. پیغمبر (درویدی خودای له‌سربین) خوشی له‌گه‌ل
هاوړپیان خشتی کالی ده‌گواسته‌وه بو دروست کړدنه‌که‌ی وه به دم خشت
گواسته‌وه‌وه پیغمبر (درویدی خودای له‌سربین) سوژی ده‌کړدو ده‌یفه‌رموو:

هَذَا الْحِمَالُ لَا حِمَالَ خَيْرٌ هَذَا أَبَرُّ رِبًّا وَأَطْهَرُ

واته:

کول هم کولایه نه‌ک کولای خبیبه

چاکتره و پاکتر، خودای بانس سهر

حه‌زده‌ت (درویدی خودای له‌سربین) ده‌شی فهرموو:

اللَّهُمَّ إِنَّ الْأَجْرَ الْآخِرَةَ قَارَحِمِ الْأَنْصَارِ وَالْمُهَاجِرَةِ.

واته:

خیر نه‌و خیره‌یه سبه‌ی له‌خوانه!

ره‌حه‌مت له‌نه‌نصار، له‌کوچکه‌رانه!

ثیبنو شه‌هاب (خودای ن‌رازی بن) ده‌لی: له‌فه‌رمووده‌و فه‌رمایشتدا نه‌مان
بیستووه‌که پیغمبر (درویدی خودای له‌سربین) هو‌نراوه‌ی ته‌واوی خویندبیته‌وه‌و
بیکا به‌نمونه‌و سهر مه‌شق جگه‌له‌م هو‌نراوانه. (ب-ره‌حه‌متی خودای ن‌بن).

۳۱۶۲- وَقَالَ أَنَسُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَقْبَلَ نَبِيُّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى الْمَدِينَةِ وَهُوَ
مُرْدِفٌ أَبَا بَكْرٍ وَنَبِيُّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) شَابٌ لَا يُعْرِفُ وَأَبُو بَكْرٍ شَيْخٌ يُعْرِفُ. قَالَ:
فَلَقِيَ الرَّجُلَ أَبَا بَكْرٍ فَيَقُولُ يَا أَبَا بَكْرٍ مَنْ هَذَا الرَّجُلُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْكَ فَيَقُولُ هَذَا الرَّجُلُ
يَهْدِينِي السَّبِيلَ. فَيَحْسِبُ الْحَاسِبُ أَنَّهُ إِنَّمَا يَهْدِيهِ الطَّرِيقَ وَإِنَّمَا يَغْنِي سَبِيلَ الْخَيْرِ فَالْتَفَتَ
أَبُو بَكْرٍ فَإِذَا هُوَ بِفَارِسٍ قَدْ لَحِقَهُمْ فَقَالَ: يَا نَبِيُّ اللَّهِ هَذَا فَارِسٌ قَدْ لَحِقَ بِنَا. قَالَ:
فَالْتَفَتَ نَبِيُّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: اللَّهُمَّ اصْرَعُهُ فَصَرَعَتْهُ فَرَسُهُ ثُمَّ قَامَتْ تُحْمِجُهُ.
قَالَ: ثُمَّ قَالَ: يَا نَبِيُّ اللَّهِ مُرْنِي بِمَا شِئْتَ. قَالَ: قِفْ مَكَائِكَ لَا تَفْرُكَنَّ أَحَدًا يَلْحَقُ بِنَا
قَالَ: فَكَانَ أَوَّلُ النَّهَارِ جَاهِدًا عَلَى نَبِيِّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَكَانَ آخِرُ النَّهَارِ مَسْلُحَةً
لَهُ. قَالَ: فَتَنَزَلَ نَبِيُّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) جَانِبَ الْحَرَّةِ ثُمَّ بَعَثَ إِلَى الْأَنْصَارِ فَجَاءُوا نَبِيَّ

اللَّهُ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَاسْلَمُوا عَلَيْهِمَا وَقَالُوا ارْكَبَا آمِنَيْنِ مُطَاعَيْنِ. قَالَ: فَرَكِبَ نَبِيُّ اللَّهِ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبُو بَكْرٍ وَحَقُّوا دَوْنَهُمَا بِالسَّلَاحِ: فَقِيلَ بِالْمَدِينَةِ جَاءَ نَبِيُّ اللَّهِ. جَاءَ نَبِيُّ اللَّهِ فَأَشْرَفُوا يَنْظُرُونَ وَيَقُولُونَ جَاءَ نَبِيُّ اللَّهِ. جَاءَ نَبِيُّ اللَّهِ فَأَقْبَلَ يَسِيرُ حَتَّى نَزَلَ جَانِبَ دَارِ أَبِي أَيُّوبَ. فَقَالَ نَبِيُّ اللَّهِ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَيُّ بُيُوتِ أَهْلِنَا أَقْرَبُ؟ فَقَالَ: أَبُو أَيُّوبَ: أَنَا يَا نَبِيُّ اللَّهِ هَذِهِ دَارِي وَهَذَا بَابِي. قَالَ: فَانْطَلِقْ فَهَيْئَ لَنَا مَقِيلًا. قَالَ: قَوْمًا عَلَى بَرَكَةِ اللَّهِ تَعَالَى. رَوَى الْبَخَارِيُّ هَذِهِ الثَّلَاثَةَ^(٥):

ئهنه‌س (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغمبر (درویدی خودای له‌سربین) که هات بو مه‌دینه‌و کوچی کرد بو شاره‌ نازداره‌که‌ی خوئی ئه‌بو به‌کری له‌ پاشکوی خویه‌وه‌ دانابوو، ئه‌و سه‌رده‌مه‌ پیغمبر لاویکی نه‌ناسراو بوو، ئه‌بو به‌رکیش پیریکی ناسراو بوو هه‌ر چه‌نده‌ ئه‌بو به‌کر منالتریش بوو به‌لام چونکه‌ ریشی پیغمبر ره‌ش بوو وه‌ ریشی ئه‌بو به‌کر سپی بوو به‌ دیمه‌ن وای ده‌نواند که ئه‌و لاوه‌و ئه‌م پیره‌، ئه‌بو به‌کریش به‌هوی بازگانیه‌وه‌ هاتوچوی مه‌دینه‌ی ده‌کرد به‌لام پیغمبر نه‌ه‌ هه‌ندی که‌س که‌ پییان ده‌گه‌یشت ده‌یگوت: ئه‌ی ئه‌بو به‌کر! ئه‌م پیاوه‌ کییه‌ له‌ به‌رده‌متا؟ ده‌یگوت: ئه‌مه‌ ئه‌وه‌یه‌ که‌ ریگه‌م نیشان ده‌دا، ئیتر کابرا وا تئ ده‌گه‌یشت که‌ مه‌به‌ستی ئه‌بو به‌کر له‌ ریگه‌وبانه‌، به‌لام ئه‌و مه‌به‌ستی ریگه‌ی چاکه‌ بوو، جا له‌ ریگه‌ ئه‌بو به‌کر لا ده‌کاته‌وه‌ ته‌ماشا ده‌کا که‌وا سواری ته‌نگی پی هه‌لچنیون ده‌لی: ئه‌ی پیغمبرای خودا! ئه‌وه‌ سواریکه‌ ته‌نگی پی هه‌لچنیون! پیغمبر (درویدی خودای له‌سربین) ئاوور ده‌داته‌وه‌و ده‌فه‌رموی: ئه‌ی خودایه‌! بی گلینه‌ ئیتر ماینه‌که‌ی ده‌یگلینی، ماینه‌که‌ که‌ هه‌ل ده‌سیته‌وه‌ له‌ تاواندا ده‌لووشکینی. جا سواره‌که‌ ده‌لی: ئه‌ی پیغمبرای خوا! فه‌رمانت به‌چییه‌ تا جیبه‌جیی بکه‌م، ده‌فه‌رموی: له‌ شوینی خوت راوه‌سته‌ مه‌یه‌له‌ که‌س دوامان بکه‌وی گوتی: ناوا ئه‌و پیاوه‌ سه‌ر له‌ به‌یانی به‌ خوینی سه‌ری پیغمبر تینوو بوو که‌چی سه‌ر له‌ ئیواری بوو به‌ دیده‌وان و پاسه‌وانی! ئیتر پیغمبر (درویدی خودای له‌سربین) له‌

(٥) بخاری. فضائل: ٣٩١١.

خره به‌رداوییه‌که، له قوباء دابه‌زی و پانزه شه و له‌وی مایه‌وه و مزگه‌وتیکی له‌وی دروست کرد ئینجا ناردی به شوین یاریده‌ده‌راندای یاریده‌ده‌ران هاتن و خوشه‌اتنیان لی کردن و گوتیان: فه‌رموون به‌بی باک سواری وشتره‌کانتان بن و فه‌رمانتان به جییه و ترستان له کهس نه‌بی. ئیتر پیغهمبه‌رو ئه‌بو به‌کر سواربوون و ئه‌وانیش به چه‌که‌وه له ده‌ورو پشتیان ده‌رویشتن، ئینجا له‌ناو مه‌دینه‌دا ده‌نگ بلاو بووه‌وه که‌وا پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) دی، جا خه‌لک سه‌رده‌که‌وتن و ته‌ماشایان ده‌کردو ده‌یانگوت: ئه‌وا پیغهمبه‌ری خودا هات، ئه‌وا پیغهمبه‌ری خودا هات! پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) ده‌پوا هه‌تا له‌لای خانوه‌که‌ی ئه‌بو ئه‌ییوب داده‌به‌زری و ده‌فه‌رموی: کام له خزمه‌کانمان ماله‌که‌ی نزیک‌تره؟ ئه‌بو ئه‌ییوب ده‌لئ: من، ئه‌ی پیغهمبه‌ری خودا! ئه‌مه خانوه‌که‌مه‌و ئه‌مه‌ش ده‌رگا‌که‌مه‌. ده‌فه‌رمووی: ده‌پرو شوینی حه‌وانه‌وه‌مان بو ئاماده بکه ده‌لئ: هه‌ردووکتان هه‌لسن له‌سه‌ر به‌ره‌که‌تی خودای گه‌وره با بچین بو ماله‌وه (ب).

٣١٦٣- عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: اشْتَرَى أَبُو بَكْرٍ مِنْ أَبِي رَحْلًا بِثَلَاثَةِ عَشَرَ دِرْهَمًا، وَسَاقَ عَنْ أَبِي بَكْرٍ حَدِيثًا فِي الْهَجْرَةِ إِلَى أَنْ قَالَ: فَلَمَّا دَنَا أَيُّ مَنَا سُرَاقَةً دَعَا عَلَيْهِ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَاحَ فَرَسُهُ فِي الْأَرْضِ إِلَى بَطْنِهِ وَوَكَّبَ عَنْهُ وَقَالَ يَا مُحَمَّدُ قَدْ عَلِمْتُ أَنَّ هَذَا عَمَلُكَ فَادْعُ اللَّهَ أَنْ يُخَلِّصَنِي مِمَّا أَنَا فِيهِ وَلَكَ عَلَى الْأَعْمِينَ عَلَى مَنْ وَرَائِي وَهَذِهِ كِنَانَتِي فَخُذْ سَهْمًا مِنْهَا فَإِنَّكَ سَتَمُرُّ عَلَى إِبِلِي وَعِغْلَمَانِي بِمَكَانٍ كَذَا وَكَذَا فَخُذْ مِنْهَا حَاجَتَكَ فَقَالَ: لَا حَاجَةَ لَنَا فِي إِبِلِكَ فَقَدِمْنَا الْمَدِينَةَ لَيْلًا فَتَنَازَعُوا أَيُّهُمْ يَنْزِلُ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: أَنْزِلْ عَلَى بَنِي النَّجَّارِ أَخْوََالَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ أَكْرَمُهُمْ بِذَلِكَ فَصَعِدَ الرَّجَالُ وَالنِّسَاءُ فَوْقَ الْبُيُوتِ وَتَفَرَّقَ الْعِلْمَانُ وَالْخَدَمُ فِي الطُّرُقِ يَنَادُونَ يَا مُحَمَّدُ يَا رَسُولَ اللَّهِ يَا مُحَمَّدُ يَا رَسُولَ اللَّهِ. رواه مسلم والبخاري^(١):

(١) بخاري فضائل: ٣٩٢٥.

به‌رائی کوپی عازیب (خودای ئی رازی بئ) گوتی: ئه‌بو به‌کر کوپانه وشت‌ریکی له باوکم ک‌ری به سیازده دره‌م، ئینجا له باب‌ه‌ت کوچ کردنه‌وه فه‌رمووده‌یه‌کی در‌یژنی گیرایه‌وه له ده‌م ئه‌بو به‌کره‌وه، تا گه‌یشته سه‌ر ئه‌وه گوتی: جا سوراقه که‌ن‌زیک بو‌وه لی‌مان پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) نزای ئی کرد، ئیتر ماینه‌که‌ی تا ژیر سکی داچوو له‌و زه‌وییه چه‌قه‌نده‌دا جا سوراقه باز ده‌داته خواره‌وه له ماینه‌که‌و ده‌لئ: ئه‌ی موچه‌مه‌د! ده‌زانم که ئه‌مه ئیشی تو بو‌وه‌وه تو پیت نواندم، که‌واته له خودا بیاری‌زه‌وه که له‌مه قورتارم بکا، منیش به‌رابه‌ر به‌وه ئه‌وانه‌ی که وان له دوامنه‌وه منه‌ی کوشتنی تو ده‌که‌ن هه‌له‌یان ده‌که‌م و شوینه گومکی‌یان ئی ده‌که‌م، ئه‌مه‌ش تیردانه‌که‌مه تیریکی ئی هه‌لبگره‌و بیکه به نیشانه که له فیساره شوینه‌وه ره‌ت بو‌وی رانه وشترو ره‌نجبه‌ره‌کانم له‌وین پیویستیت به‌چی هه‌بوو بیبه بو‌و خوت. فه‌رمووی: کارمان به وشت‌ری تو نیه ئه‌بو به‌کر گوتی: جا که گه‌یشته‌ینه مه‌دینه شه‌و بوو، له‌ناو خو‌یانا بوو به کی‌شه‌یان، که پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) ده‌بی میوانی کامیان بئ، فه‌رمووی: ده‌بم به میوانی به‌نی نه‌جاری خالوانی عه‌بدولموططه‌لیب، ده‌یکه‌م به شانازی بو‌یان جا پیاوو ژن سه‌رکه‌وته سه‌ر سه‌ربانه‌کان و کو‌رو کال و نوکه‌رو کاره‌که‌ران به کووچه‌و کو‌لانه‌کانا پرژو بلاو بو‌ونه‌وه‌و بانگه‌وازیان هه‌ل ده‌دا: ئه‌ی موچه‌مه‌د! ئه‌ی پیغهمبه‌ری خودا! ئه‌ی موچه‌مه‌د! ئه‌ی پیغهمبه‌ری خودا! (م/ب).

٣١٦٤- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَوَّلُ مَنْ قَدِمَ الْمَدِينَةَ عَلَيْنَا مُصْعَبُ بْنُ عُمَيْرٍ وَابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ، وَكَانَا يُقَرِّئَانِ النَّاسَ، فَقَدِمَ بِلَالٌ وَسَعْدٌ وَعَمَّارُ بْنُ يَاسِرٍ، ثُمَّ قَدِمَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فِي عِشْرِينَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ قَدِمَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، فَمَا رَأَيْتُ أَهْلَ الْمَدِينَةِ فَرَحُوا بِشَيْءٍ فَرَحَهُمْ بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، حَتَّى جَعَلَ الْإِمَاءُ يَقْلُنَ قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رواه البخاري^(٧).

به‌راء (خودای ئا‌رازی بئ) گو‌تی: یه‌که‌م که‌س که‌هاته‌ ناومان بو‌مه‌دینه‌ مه‌صعه‌بی کو‌پی عومه‌ریرو ئیبنو ئوممی مه‌کتووم بوون، ئینجا بیلال و سه‌عدی کو‌پی وه‌ققاص و عه‌ماری کو‌پی یاسیرش هاتن، له‌ پاشا عومه‌ری کو‌پی خه‌طابیش - له‌گه‌ل بیست که‌س له‌ یاران‌ی پیغمبردا - هاتن. ئینجا پیغمبر خو‌ی (درو‌دی خودای له‌سربن) ته‌شریفی هات، ئهو شادی و خو‌شییی‌ه‌ی که‌ دانیش‌توانی شاری مه‌دینه‌ کردیان به‌ بو‌نه‌ی هاتنی پیغمبره‌وه (درو‌دی خودای له‌سربن) نه‌م دیوه‌ قه‌ت خو‌شی و شادیی واکه‌ن، ته‌نانه‌ت که‌نیزه‌که‌کانیش له‌ خو‌شیانا بانگه‌وازیان هه‌لده‌داو هه‌له‌له‌یان ده‌کی‌شاو ده‌یانکرد به‌ قریه‌وو ده‌یانگوت: ئوخه‌ی! و پیغمبره‌ری خودا ته‌شریفی هی‌ناو به‌ خی‌رو خو‌شی گه‌یشته‌ جی! (ب- غریق‌ی رحمت بئ).

۳۱۶۵- قال فی الشرح: وأما الضعفاء والنساء فقد علون علی ظُهور البیوت والفرح یملؤهنّ ینشدن بصوت رخیم.

طلع البدر علینا	من ثیبات الوداع
وجب الشکر علینا	ما دعا لله داع
ایها المبعوث فینا	جنت بالأمر المطاع

واته:

مانگی چاره‌هه‌ل‌هات له‌ شار	مله‌ی وه‌داع بوو به‌ گو‌ل‌زار!
شو‌کری خودا شه‌کری سه‌ر زار	تا هه‌س که‌سن ده‌کا هاوار
له‌ خواوه‌ ده‌ل‌ن به‌ تو‌ی نازار:	هه‌م ره‌به‌ری، هه‌م فه‌رماندار!

۳۱۶۶- → (ب- ۲ ز- ۱۴۳ ف- ۶) (۹).

(۱۰۲) کو‌چی ده‌سته‌ی گه‌مینکه‌ : (هجرة أصحاب السفينة)

۳۱۶۷- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَلَّغْنَا مَخْرَجُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَنَحْنُ بِالْيَمَنِ فَخَرَجْنَا مُهَاجِرِينَ إِلَيْهِ أَنَا وَأَخْوَانِي لِي أَنَا أَصْفَرُهُمَا أَحَدُهُمَا أَبُو بُرْزَةَ

وَالْآخِرُ أَبُو رُحْمٍ - وَخَمْسِينَ رَجُلًا مِنْ قَوْمِي - قَالَ فَرَكِبْنَا سَفِينَةً فَأَلْقَيْنَا سَفِينَتَنَا إِلَى التَّجَاشِيِّ بِالْحَبْشَةِ فَوَافَقَنَا جَعْفَرُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَأَصْحَابُهُ عِنْدَهُ فَقَالَ جَعْفَرُ إِنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَعَثَنَا هَا هُنَا وَأَمَرَنَا بِالْإِقَامَةِ فَأَقِيمُوا مَعَنَا. فَأَقَمْنَا مَعَهُ حَتَّى قَدِمْنَا جَمِيعًا فَوَافَقَنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حِينَ افْتَتَحَ خَيْبَرَ فَأَسْهَمَ لَنَا - أَوْ قَالَ أَعْطَانَا مِنْهَا - وَمَا قَسَمَ لِأَحَدٍ غَابٍ عَنْ فَتْحِ خَيْبَرَ مِنْهَا شَيْئًا إِلَّا لِمَنْ شَهِدَ مَعَهُ إِلَّا لِأَصْحَابِ سَفِينَتِنَا مَعَ جَعْفَرٍ وَأَصْحَابِهِ قَسَمَ لَهُمْ مَعَهُمْ فَقَالَ بَعْضُ النَّاسِ لَنَا نَحْنُ سَبَقْنَاكُمْ بِالْهَجْرَةِ. فَدَخَلْتُ أَسْمَاءُ بِنْتُ عُمَيْسٍ عَلَى حَفْصَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) تَزَوُّرَهَا فَدَخَلَ عُمَرُ عَلَيْهِمَا فَقَالَ: مَنْ هَذِهِ؟ فَقَالَتْ أَسْمَاءُ بِنْتُ عُمَيْسٍ. فَقَالَ عُمَرُ الْحَبْشِيَّةُ هَذِهِ الْبَحْرِيَّةُ هَذِهِ؟ فَقَالَتْ أَسْمَاءُ نَعَمْ. فَقَالَ عُمَرُ سَبَقْنَاكُمْ بِالْهَجْرَةِ فَتَنَحْنُ أَحَقُّ بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْكُمْ. فَقَضَيْتُ وَقَالَتْ كَلِمَةً كَذَبْتَ يَا عُمَرُ كَلَّا وَاللَّهِ كُنْتُمْ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُطْعِمُ جَائِعَكُمْ وَيَعْطِي جَاهِلَكُمْ وَكُنَّا فِي دَارٍ أَوْ فِي أَرْضِ الْبُعْدَاءِ الْبُعْضَاءِ فِي الْحَبْشَةِ وَذَلِكَ فِي اللَّهِ وَفِي رَسُولِهِ وَإِنَّمَا اللَّهُ لَا أَطْعَمُ طَعَامًا وَلَا أَشْرَبُ شَرَابًا حَتَّى أَذْكَرَ مَا قُلْتُ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَنَحْنُ كُنَّا نُؤْذِي وَنُخَافُ وَسَأَذْكَرُ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَسْأَلُهُ وَاللَّهِ لَا أَكْذِبُ وَلَا أَزِيغُ وَلَا أَزِيدُ عَلَى ذَلِكَ. قَالَ فَلَمَّا جَاءَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ إِنَّ عُمَرَ قَالَ كَذَا وَكَذَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَيْسَ بِأَحَقُّ بِي مِنْكُمْ وَلَهُ وَأَصْحَابُهُ هِجْرَةٌ وَاحِدَةٌ وَلَكُمْ أَنْتُمْ أَهْلُ السَّفِينَةِ هِجْرَتَانِ. قَالَتْ فَلَقَدْ رَأَيْتُ أَبَا مُوسَى وَأَصْحَابَ السَّفِينَةِ يَأْتُونِي أَرْسَالًا يَسْأَلُونِي عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ مَا مِنْ الدُّنْيَا شَيْءٌ هُمْ بِهِ أَفْرَحُ وَلَا أَعْظَمُ فِي أَلْفُسِهِمْ مِمَّا قَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَتْ أَسْمَاءُ: فَكَانَ أَبُو مُوسَى يَسْتَعِيدُ هَذَا الْحَدِيثَ مِنِّي. رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الْفَضَائِلِ وَالْبُخَارِيُّ فِي هِجْرَةِ الْحَبْشَةِ^(١):

ئه‌بو مووسا (خودای ئی‌رازی بن) گوئی: له‌یه‌مه‌ن بووین خه‌به‌رمان ژنه‌وت کهه پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) کوچی کردوووه‌ بو مه‌دینه‌جا خووم و دوو برامو په‌نجاوسی که‌سی تر له‌ خزمه‌کانم کوچمان کرد بو لای، من بچووکی هه‌ردوو

(١) بخاری. فرض الخمس: ٢١٣٦، ٢٨٧٦، ٤٢٢٠. مسلم. فضائل الصحابة: ٦٣٦٠.

براکانم بووم، که یه‌کیکیان ئه‌بو بورده‌و ئه‌وی تریان ئه‌بو ره‌هم بو، سواری
پاپوړی بووین له‌حه‌به‌شه‌له‌لای نه‌جاشی هه‌لی رشتین، وه‌له‌وی تووشی
جه‌عفهری کوړی ئه‌بو طالیب و هاوړیکانی بووین جه‌عفهر گوتی: پیغهمبه‌ر
(دروودی خودای له‌سربین) ئیمه‌ی ناردووه‌و بۆ ئیره‌ وه‌فه‌رمانی پی‌کردووین که‌لی‌ره
بمینی‌نه‌وه، ئیو‌ه‌ش له‌گه‌ل ئیمه‌ بمینی‌نه‌وه، ئیتر ئیمه‌ش ماینه‌وه‌له‌گه‌لیدا هه‌تا
گشتمان پی‌که‌وه‌هاتینه‌وه، وا ریکه‌وت که‌چووینه‌ خزمه‌تی پیغهمبه‌ر (دروودی
خودای له‌سربین) ئه‌وکاته‌بوو که‌قه‌لای خه‌یبه‌ری فه‌تح کردبوو، جا به‌شه‌پشکی له‌
تالانی خه‌یبه‌ر بۆ ئیمه‌یش دانا یا گوتی: به‌شی ئیمه‌شی دالی، ئه‌وه‌ی
له‌کاتی گرتنی قه‌لای خه‌یبه‌ردا له‌وی نه‌بوو پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین)
به‌شی بۆ دانه‌ناوه، جگه‌له‌ ئیمه‌ که‌تاقمه‌ی پاپوړه‌که‌بووین، جگه‌له‌
جه‌عفهر و هاوړیکانی به‌شی ئه‌وانیشی دانا له‌گه‌ل ئه‌وانا، جا هی واهه‌بوو
پیمانی ده‌گوت: ئیمه‌له‌کوچکردندا له‌پیش ئیو‌ه‌وه‌ین روژی ئه‌سمای کچی
عومه‌یس که‌یه‌کیک بوو له‌ده‌سته‌ی گه‌می‌که‌ده‌چی بۆ دیدنه‌ی حه‌فصه،
عومه‌ریش ده‌چی بۆ لایان، ئه‌سماء له‌وی ده‌بینی، به‌ح‌ه‌فصه‌ی کچی ده‌لی:
ئمه‌ ئه‌وه‌یه‌که‌له‌حه‌به‌شه‌بووه‌و له‌ده‌ریاوه‌گه‌راوه‌ته‌وه؟ ده‌لی: به‌لی ئه‌وم.
عومه‌ر ده‌لی: ئیمه‌بۆ کوچکردن له‌پیش ئیو‌ه‌وه‌ین که‌واته‌ ئیمه‌له‌ئیو‌ه‌له‌
پیشترین به‌پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین) ئه‌سمائیش تووړه‌ده‌بی و ده‌لی:
درو‌ت کرد ئه‌ی عومه‌ر! نه‌خیر، نه‌به‌خودا وانییه، چونکه‌ئیو‌ه‌له‌خزمه‌تی
پیغهمبه‌ردا بوون و خوی سه‌ره‌وکاری کردوون و برسیتانی نان و ئاو داوه‌و
نادانتانی ته‌می و ناموژگاری کردووه، وه‌لی ئیمه‌له‌حه‌به‌شه‌بووین و له‌دووره
ولات بووین و له‌ناوبیگانان و ناحه‌زاندان و ژیاوین، ئه‌مه‌ش که‌بووه‌و قه‌بوولمان
کردووه‌هه‌مووی له‌پیناوی ره‌زای خوداو له‌پیناوی ئایینی پیغهمبه‌ری
ئودا بووه، جا سویند بی به‌خودا نه‌نان ده‌خوم و نه‌ئاو ده‌خوم‌وه‌هه‌تا ئه‌م
قسه‌ی تو‌یه‌نه‌گی‌رم‌وه‌بۆ پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین) ئیمه‌ ئازارو
ئه‌شکه‌نجه‌ده‌دراین و تالوومان ده‌نووشی و ده‌ترسی‌نراین، وه‌ئه‌مانه‌هه‌مووی

باس دہکەم بۆ پیغمبر (درویدی خودای لەسەربین) وە بە باشی لیی دەپرسەم، دەسابەو خودایە رێک و راست عەرزێ دہکەم نە درۆی تیا دہکەم و نە راوہرپۆیی وە نەلیی پتر دہکەم، جا کہ پیغمبر (درویدی خودای لەسەربین) هات گوتم: ئەو پیغمبەری خودا! عومەر واوا دەلی، فەرمووی: (درویدی خودای لەسەربین): ئەو تۆ چیت پێ گوت؟ گوتم: واوام پێ گوت، فەرمووی: ئەو لە ئێوە لە پێشتر نییە بەمن، وە بۆ ئەو بۆ ھاوڕێکانی یەک کۆچ ھەیە، بەلام بۆ ئێوە — کہ دەستە ی گەمیکن — دوو کۆچتان بۆ ھەیە! ئەسماء گوتی: ئێتر ئەبو موسا و دانیشتوانی ناو پاپۆرە کہ دەستە دەستە دەھاتن بۆ لای من و ئەم فەرموودەیان ئی دەپرسیم، شت نییە لەم جیھانەدا کہ وەک ئەم مژدە ی پیغمبر (درویدی خودای لەسەربین) ئاوا شادمانیان بکا و ئاوا لە دلیانا گەورە و دل خوشکەرە بێ. ئەسماء گوتی: گەلی جار ئەبو موسا لە خوشیانان ئەم فەرموودەیان دووبارە سێ بارە پێ دەگیڕامەو! (م/ب—خودایان ئی رازی بێ).

۱۰۳) رای پیغمبر ^{درویدی خودای لەسەربین} بۆ نیشوکاری دنیایی

رأی النبی ﷺ فی أمور الدنيا

۳۱۶۸- عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) غَزْوَةَ تَبُوكَ فَأَتَيْنَا وَادِيَ الْقُرَى عَلَى حَدِيقَةٍ لِمَرْأَةٍ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اخْرُصُوهَا. فَخَرَصْنَاهَا وَخَرَصَهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَشْرَةَ أَوْسُقٍ وَقَالَ لِلْمَرْأَةِ: أَحْصِيهَا حَتَّى تَرْجِعَ إِلَيْكَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ. وَالطَّلَقْنَا حَتَّى قَدِمْنَا تَبُوكَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سَتَهُبُّ عَلَيْكُمُ اللَّيْلَةُ رِيحٌ شَدِيدَةٌ فَلَا يَقُمْ فِيهَا أَحَدٌ مِنْكُمُ فَمَنْ كَانَ لَهُ بَعِيرٌ فَلْيَشُدَّ عِقَالَهُ. فَهَبَّتْ رِيحٌ شَدِيدَةٌ فَقَامَ رَجُلٌ فَحَمَلْتُهُ الرِّيحُ حَتَّى أَلْقَتْهُ بِجَبَلِي طَيِّبٍ وَجَاءَ رَسُولُ ابْنِ الْعَلَمَاءِ صَاحِبِ أُبَيْلَةَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِكِتَابٍ وَأَهْدَى لَهُ بَغْلَةً بَيْضَاءَ فَكَتَبَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَهْدَى لَهُ بُرْدًا ثُمَّ رَجَعْنَا حَتَّى قَدِمْنَا وَادِيَ الْقُرَى فَسَأَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَرْأَةَ عَنْ حَدِيقَتِهَا. كَمْ بَلَغَ ثَمَرُهَا فَقَالَتْ: عَشْرَةَ أَوْسُقٍ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنِّي مُسْرِغٌ فَمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ فَلْيُسْرِغْ مَعِيَ

وَمَنْ شَاءَ فَلْيَمْكُثْ. فَخَرَجْنَا حَتَّى أَشْرَفْنَا عَلَى الْمَدِينَةِ فَقَالَ: هَذِهِ طَابَةُ وَهَذَا أُحُدٌ وَهُوَ جَبَلٌ يُحِينَا وَلُحِيهُ. ثُمَّ قَالَ: إِنَّ خَيْرَ دُورِ الْأَنْصَارِ دَارُ بَنِي النَّجَّارِ ثُمَّ دَارُ بَنِي عَبْدِ الْأَشْهَلِ ثُمَّ دَارُ بَنِي عَبْدِ الْحَارِثِ بْنِ الْخَزْرَجِ ثُمَّ دَارُ بَنِي سَاعِدَةَ وَفِي كُلِّ دُورِ الْأَنْصَارِ خَيْرٌ. فَلَحِقْنَا سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ فَقَالَ أَبُو أُسَيْدٍ أَلَمْ تَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَيْرَ دُورِ الْأَنْصَارِ فَجَعَلْنَا آخِرًا. فَأَذْرَكَ سَعْدُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ خَيْرَتْ دُورِ الْأَنْصَارِ فَجَعَلْتَنَا آخِرًا. فَقَالَ: أَوْلَيْسَ بِحَسْبِكُمْ أَنْ تَكُونُوا مِنَ الْخِيَارِ^(١):

ئەبو حومەید (خودای ئی‌رازی بێ) گوتی: لە خزمەتی حەزەرەتدا (دروودی خودای لەسەربێ) چووین بۆ غەزای تەبووک، کە گەیشتی‌نە وادی لقورا ژنی لەناو باخیکی خۆیدا بوو، پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: ئەم باخەبخەملێنن ئیمەش هەر کەسە بە جوۆی خەملاندەمان، وە پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) خۆی خەملاندی بە دە وەسق و بە ژنەکەشی فەرموو: تۆ هەلی ژمی‌رە تا دەگەرێینەو بۆ لات، خودا حەزکات ئەنجا رویشتین هەتا چووینە تەبووک، پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: ئەم شەو بایەکی سەخت هەل دەکا لی‌تان، کەستان لەو کاتەدا هەلمەسن، هەر کەسەش وشتی هەیه باتوند پیوەندی بکا جا بایەکی سەختی وا هەلی کرد، پیاوێ لەو کاتەدا هەلسا بایەکە هەلی گرت و لەلای دوو کیۆه‌کە‌ی طه‌ییا لەوێ توو‌ری دا، فروستاده‌ی ئیبنو عەلمای شای ئەیلە نامەیه‌کی لە ئیبنو عەلماو هینا بۆ پیغەمبەر لەگەڵ هی‌ستەرە ماچەیه‌کی سپی دا بە دیاری پیغەمبەریش (دروودی خودای لەسەربێ) نامەیه‌کی بۆی ناردو عابایەکیشی بە دیاری بۆ نارد، جا کە هاتینەو بۆ وادیلقورا پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) بۆ باخەکە لە ژنەکە‌ی پرسی: بەره‌کە‌ی چەند وەسق دەرچوو؟ گوتی: دە وەسق. ئەنجا پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: من بە زوویی دەرۆمەو بۆ مەدینە، جا ئەو‌ی حەز دەکا لەگەڵ مندا بێ ئەو کەیفی خۆیه‌تی و ئەو‌ه‌شی حەز دەکا لی‌رە

(١) بخاری. فضائل المدينة: ١٨٧٢، ٤٤٢٢، ٣٧٩١. مسلم. حج: ٣٣٥٨، ٥٩٠٧، ٥٩٠٨. أبو داود. خرج

بمینیته‌وه ئه‌وه با بمینیته‌وه ئه‌نجا که‌وتینه ری، کاتی له دووره‌وه مه‌دینه‌مان لی دهرکه‌وت فهرمووی: ئه‌مه طابه‌یه واته: خوش و خاوین و سازگاره وه ئه‌وه‌ش چیای ئوحوده، ئه‌م کی‌وه ئیمه‌ی خوش ده‌وی و ئیمه‌ش ئه‌ومان خوش ده‌وی! له پاشا فهرمووی: باشترین خانه‌ی یاریده‌دهران خانه‌کانی به‌نی نه‌جاپن، له پاش ئه‌وان خانه‌کانی به‌نی عه‌بدول ئه‌شه‌لن، له‌پاش ئه‌وان خانه‌کانی به‌نی ساعیده‌ن، وه‌خانوه‌کانی یاریده‌دهران هه‌موویان خیردارو خاسن! له پاشا که سه‌عدی کو‌ری عوباده‌مان پی گه‌یشت ئه‌بو ئوسه‌ید پی گوت: ئاگات لی‌یه که پیغمبر (درو‌دی خودای له‌سهرین) باشیتی خانه‌کانی یاریده‌دهرانی دیاری کردو پله‌ی بو دانان که چی ئیمه‌ی خسته دواوه! سه‌عدیش چوو بو لای پیغمبره‌وه عه‌رزی کرد: ئه‌ی پیغمبره‌ری خودا! باشیتی خانه‌کانی یاریده‌رانت دیاری کردووه که‌چی ئیمه‌ت له پله‌ی دواوه داناوه؟! فهرمووی: به‌س نییه که ئی‌وه‌یش به‌ر ده‌سته‌ی چاکان که‌وتوون. (م/ت - خودایان لی رازی بن).

۳۱۶۹ - عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَدِمَ نَبِيُّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَدِينَةَ وَهُمْ يَأْبُرُونَ النَّخْلَ فَقَالَ: مَا تَصْنَعُونَ؟ قَالُوا: كُنَّا نَصْنَعُهُ قَالَ: لَعَلَّكُمْ لَوْ لَمْ تَفْعَلُوا كَانَتْ خَيْرًا. فَتَرَكُوهُ فَتَفَضَّتْ أَوْ فَتَقَصَّتْ فَذَكَرُوا ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ: إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ إِذَا أَمَرْتُكُمْ بِشَيْءٍ مِنْ دِينِكُمْ فَخُذُوا بِهِ وَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِشَيْءٍ مِنْ رَأْيٍ فَإِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ. وَفِي رِوَايَةٍ: فَقَالَ: أَنْتُمْ أَعْلَمُ بِأَمْرِ دُنْيَاكُمْ. رواهما مسلم^(۲).

رافعی کو‌ری خه‌دیج (خودای لی رازی بن) گوتی: پیغمبر (درو‌دی خودای له‌سهرین) که هات بو مه‌دینه کاتی متووربه کردنی خورما بوو خه‌ک خه‌ریکبوون خورمایان متووربه و په‌یوه‌ند ده‌کر، فهرمووی: (درو‌دی خودای له‌سهرین): ئه‌وه‌چی ده‌که‌ن؟ گوتیان: له می‌ژه‌وه ئه‌مه ده‌که‌ین! هه‌زه‌ت (درو‌دی خودای له‌سهرین) فهرمووی: ره‌نگ بی ئه‌گه‌ر ئه‌مه‌یش نه‌که‌ن هه‌ر به‌ری باش بی‌نی!

^(۲) مسلم. فضائل: ۶۰۸۱، ۶۰۸۰، ۶۰۷۹.

ئیتړ ئه‌وانیش وازیان له موتوربه‌کردنه‌کیان هیئا، که‌چی به‌ره‌که‌ی پووجه‌ل
ده‌رچوو، یا گوتی: که‌می تیا بوو، جا که‌ ئه‌مه‌یان عه‌رزی هه‌زه‌ت کرد
فه‌رمووی: منیش هه‌ر ئاده‌میزادم وه‌ک ئیوه، خو غه‌یب زان نیم له
گی‌رانه‌وه‌یه‌کا: خو‌تان له‌ کارو باری جیهانی خو‌تان باشت‌ر ده‌زانن (م).

١٠٤) په‌شی هه‌شته‌م: باسی موعجیزه‌کانی پیغهمبه‌ر ^{درویدی} ^{خودای له‌سربین} یه‌کی‌کیان
نه‌وه‌یه‌ ناو له‌ نیوانی په‌نجه‌کانیه‌وه‌ هه‌لقولیوه‌ وه‌ک کانیاو!

الفصل الثامن: في معجزات النبي ﷺ منها نبع الماء من بين أصابعه ﷺ

٣١٧٠- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِإِثَاءٍ وَهُوَ
بِالزُّورَاءِ، مَعَ أَصْحَابِهِ فَوَضَعَ يَدَهُ فِي الْإِثَاءِ، فَجَعَلَ الْمَاءُ يَنْبُعُ مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِهِ، فَتَوَضَّأَ
الْقَوْمُ. قَالَ قَتَادَةُ قُلْتُ لِأَنَسٍ: كَمْ كُنْتُمْ؟ قَالَ ثَلَاثُمِائَةٍ، أَوْ زُهَاءَ ثَلَاثُمِائَةٍ. رواه
الشيخان^(١):

→ (ب - ١ - ز - ٢١ ل - رقم/٥/١٥٠) له‌ گي‌رانه‌وه‌ی ئی‌ره‌دا: ئه‌نه‌س (ن‌دای
خودای ئ‌بین) گوتی: پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌سربین) و هاوړي‌کانی له‌ زه‌وراء بوون
حاجه‌تي‌کیان هیئا بو‌ی، ده‌ستی تی‌ خست، ئیتړ په‌یتا په‌یتا ناو له‌ نیوانی
په‌نجه‌کانیه‌وه‌ هه‌لئه‌قولا، ئینجا پیاوگه‌ل ده‌سنویر‌تیان ئ‌گرت. قه‌تاده‌ گوتی:
گوتم به‌ ئه‌نه‌س: ئیوه‌ چه‌ندکه‌س ده‌بوون که‌ ده‌سنویر‌تان گرت له‌و ناوه‌؟
گوتی: س‌ی سه‌دکه‌س بووین، یا گوتی: پی‌م وابوو ئه‌ندازه‌ی س‌ی سه‌دکه‌س
ده‌بووین (ش).

٣١٧١- وَعَنْهُ قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَحَاطَتْ صَلَاةُ الْعَصْرِ، فَأُتِمِسَ
الْوُضُوءُ فَلَمْ يَجِدُوهُ فَأَتَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَوْضُوءٍ، فَوَضَعَ يَدَهُ فِي ذَلِكَ

(١) تقدم برقم: ١٥٠/٥ مجلد ١ تسلسل / ٢١.

(^۲) بخاری. وضوء: ۱۹۵، ۱۶۹ (اخرجه مسلم/ عين/ ۳ ص ۸۸، ۵۸ - هامش تجريد/ ۱ ل - ۱۶۴ رقم: ۱۴۴).

ده‌سنوئیزگره‌کان ژماره‌یان هه‌فتا که‌س ده‌بوو، یا گو‌تی: نزیکه‌ی هه‌فتا که‌س ده‌بوون! (ب).

٣١٧٣- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: عَطَشَ النَّاسُ يَوْمَ الْحُدَيْبِيَّةِ، وَالنَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَيْنَ يَدَيْهِ رَكُودَةً فَتَوَضَّأَ فَجَهَشَ النَّاسُ نَحْوَهُ، فَقَالَ: «مَا لَكُمْ». قَالُوا لَيْسَ عِنْدَنَا مَاءٌ نَتَوَضَّأُ وَلَا نَشْرَبُ إِلَّا مَا بَيْنَ يَدَيْكَ، فَوَضَعَ يَدَهُ فِي الرُّكُودَةِ فَجَعَلَ الْمَاءُ يَفُورُ بَيْنَ أَصَابِعِهِ كَأَمْثَالِ الْعُيُونِ، فَشَرَبْنَا وَتَوَضَّأْنَا. قُلْتُ كَمْ كُنْتُمْ قَالَ لَوْ كُنَّا مِائَةَ أَلْفٍ لَكَفَّانَا، كُنَّا خَمْسَ عَشْرَةَ مِائَةً. رواه الشيخان^(٤).

جابر (خودای ئی‌رازی بئ) گو‌تی: روژێ حوده‌ی‌بییه، خه‌لکه‌که‌ توونیان بوو، جه‌وه‌نده‌یی ئاو له‌ به‌رده‌ستی پیغه‌مبه‌ردا بوو، که‌ ده‌سنوئیزی ئی‌گرت خه‌لکه‌که‌ په‌لاماری جه‌وه‌نده‌که‌یان دا. فه‌رمووی: ئه‌وه‌ چیتانه، بو‌وا ده‌که‌ن؟ عه‌زریان کرد: جگه‌ له‌م ئاوه‌ وا له‌به‌ر ده‌ستی تۆدا ئاویت‌رمان نییه‌ نه‌ بو‌ ده‌سنوئیزو نه‌ بو‌ خواردنه‌وه‌مان. پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سه‌ربین) ده‌ستی خسته‌ ئاو جه‌وه‌نده‌که‌وه‌، ئیتر له‌ناو به‌ینی، په‌نجه‌کانیه‌وه‌ وه‌ک‌ کانی ئاو هه‌لده‌قو‌لی! ئیتر هه‌م ئاومان خوارد‌وه‌وه‌ هه‌م ده‌سنوئیزمان لی‌ی‌گرت گو‌ترا: ئه‌ی ئه‌نه‌س! چهن که‌س ده‌بوون؟ گو‌تی: هه‌زارو پینج سه‌د که‌س بووین، به‌لام ئه‌گه‌ر سه‌د هه‌زار که‌سیش بووینایه‌ هه‌ر به‌شی ده‌کرد چونکه‌ له‌ خوداوه‌ یارمه‌تی بو‌ ده‌هات (ش).

١٠٥) بازیک‌ی‌ تریان نه‌وه‌یه‌ که‌ له‌پیت‌وه‌ فه‌ری نه‌وه‌وه‌ ^{دروودی خودای له‌سه‌ربین} ناوی که‌م زۆر بووه‌

ومنها تكثر الماء القليل ببركته ﷺ

٣١٧٤- عَنِ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا يَوْمَ الْحُدَيْبِيَّةِ أَرْبَعَ عَشْرَةَ مِائَةً، وَالْحُدَيْبِيَّةُ بَثْرٌ فَتَزَحْنَاهَا حَتَّى لَمْ نَتْرُكْ فِيهَا قَطْرَةً، فَجَلَسَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى

(٤) بخاري. مناقب: ٢٥٧٨.

شَفِيرَ الْبُئْرِ، فَدَعَا بِمَاءٍ فَمَضْمَضَ وَمَجَّ فِي الْبُئْرِ، فَمَكَّنَّا غَيْرَ بَعِيدٍ ثُمَّ اسْتَقَيْنَا حَتَّى رَوَيْنَا وَرَوَتْ - أَوْ صَدَرَتْ - رَكَابُنَا^(١):

به‌راء (خودای لی رازی بن) گوئی: روژی حوده‌ییبیه ئیمه خویمان هه‌زارو چوار سه‌د که‌س بووین ده‌وری سه‌د که‌سیکی تریشمان پیوه نیشت حوده‌ییبیه ناوی بیریکه روژه رییه‌ک له مه‌ککه‌وه دووره له‌سه‌ر ریگه‌ی مه‌دینه‌یه ئاوی ئه‌و بیرهمان هه‌لگواست تا دواتنوکمان لی بری، ئینجا پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌رین) له‌سه‌ر لیواری بیرکه دانیشت و داوای هه‌نئ ناوی کردو ئاوه‌که‌ی له ده‌می راداو تفانیه‌وه ناو بیرکه جا توژی ماینه‌وهو چاوه‌نوارپان کرد ئیتر ده‌ستمان کرد به ئاوکیش کردن، تا خویمان تیروا بووین و ولاخه‌کانیشمان ناویان له‌به‌ر مایه‌وه (ب).

٣١٧٥- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي مَسِيرٍ، فَجَعَلَنِي فِي رَكُوبٍ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَعَطِشْنَا عَطَشًا شَدِيدًا فَبَيْنَمَا نَحْنُ نَسِيرُ إِذَا نَحْنُ بِامْرَأَةٍ سَادِلَةٍ رَجُلَيْهَا بَيْنَ مَزَادَتَيْنِ، فَقُلْنَا لَهَا أَيْنَ الْمَاءُ فَقَالَتْ إِنَّهُ لَا مَاءَ. فَقُلْنَا كَمْ بَيْنَ أَهْلِكَ وَبَيْنَ الْمَاءِ؟ قَالَتْ يَوْمٌ وَلَيْلَةٌ. فَقُلْنَا انْطَلِقِي إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَتْ: وَمَا رَسُولُ اللَّهِ فَلَمْ نُمْلِكْهَا مِنْ أَمْرِهَا حَتَّى اسْتَقْبَلْنَا بِهَا النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَحَدَّثَتْهُ بِمِثْلِ الَّذِي حَدَّثْنَا غَيْرَ أَنَّهَا حَدَّثَتْهُ أَنَّهَا مُؤْتَمَةٌ، فَأَمَرَ بِمَزَادَتَيْهَا فَمَسَحَ فِي الْعِزْلَاوَيْنِ، فَشَرِبْنَا عِطَاشًا أَرْبَعِينَ رَجُلًا حَتَّى رَوَيْنَا، فَمَلَأْنَا كُلَّ قَرْبَةٍ مَعَنَا وَإِدَاوَةً، غَيْرَ أَنَّهُ لَمْ نَسْقِ بَعِيرًا وَهِيَ تُكَادُ تَبِضُّ مِنَ الْمِلءِ ثُمَّ قَالَ: هَاتُوا مَا عِنْدَكُمْ. فَجُمِعَ لَهَا مِنَ الْكِسْرِ وَالْتَمَرِ، حَتَّى أَتَتْ أَهْلَهَا قَالَتْ لَقِيتُ أَسْحَرَ النَّاسِ، أَوْ هُوَ نَبِيٌّ كَمَا زَعَمُوا، فَهَدَى اللَّهُ ذَاكَ الصَّرْمَ بِئِكَ الْمَرْأَةَ فَأَسْلَمَتْ وَأَسْلَمُوا. رواهما البخاري^(٢):

(١) بخاري. مغازی: ٤١٥٠، ٣٥٧٧، ٤١٥١. تجرید/ ٤ ل - ٢٩٨ رقم: ١٥٦٠.

(٢) بخاري. تیمم: ٣٤٤، ٢٤٨، ٣٥٧١. تجرید/ ١ ل - ٢٢٨ رقم: ٢٢٠. أخرجه مسلم في المساجد

ومواضع الصلاة... رقم: ٦٨٢} = ١٥٦١ تخريج/ شيحا.

عيمرانى كوپى حوصەين (خوداى ئازى بى) گوتى: لە سەفەرئىكا لە خزمەتى پيغەمبەردا بووين، منى دانا لەناو دەستە سوارەكەى پيش خۆيەو، رويشتين تا تەواو تينوومان بوو، بەدەم رويشتنەو لەرى ژنيكمان تووش بوو لە ناوكۆلى دووكوندهى گاوەسا قاچەكانى شوپ كوردبۆو پيمان گوت: لەكوئ ئاو هەيە؟ گوتى: ئاو نيبە. گوتمان: لە ئاوەكەو تا لاى كەس و كارى تۆ چەند دەبى؟ گوتى: شەوو رۆژئىكە، گوتمان: دەوەرە لەگەلمان بۆ لاى پيغەمبەر (درودى خوداى لەسەربى) گوتى: پيغەمبەر كييە، ئيتەر بوارەمان نەدا تا بردمان بۆ لاى پيغەمبەر (درودى خوداى لەسەربى) وە چى قسەيەكى بۆ ئيمە كرد هەمان قسەى كردهو بۆ ئەويش، وە ئى عەرزى پيغەمبەرى كرد كە هەتيوبارە، حەزەت (درودى خوداى لەسەربى) دەستوورى دا هەردوو كوندهكەيان لە وشترەكە داگرت و خۆى دەستى پيرۆزى هينا بە هەردوو هەنگەكانى دا ئيمە چل پياوى تينوو بووين، هەموومان تير ئاومان خواردەو، وە هەرچى كوندهو جەوهندەشمان پى بوون پرمان كردن لەئاو، لەبەر پىرى وا توند بووبوون خەريكبوون بتهقين، بەلام وشترمان ئاو نەدا. ئينجا حەزەت (درودى خوداى لەسەربى) فەرمووى: سەروشتى بدەنى ئيمەيش نانەلەت و خورمامان بۆ كۆكردهو دامان پيى، ژنەكە دەرواتهو بۆ لاى كەس و كارى دەلى: تووشى جادووبازترين كەس بووم يا ئەگەر جادوو باز نەبى ئەو وەك خويان دەلىن ديارە ئەو پياو پيغەمبەرە! جا پاشان بەهۆى ئەو ئافرەتەو خودا ئەوخيلەى رى نموونى كردو ريگەى راستى نيشان دان، ژنەكە خۆى ئيسلام بوو وە ئەوانيش ئيسلام بوون! (ب) ئەى پيغەمبەرى خوشەويست و نازدار:

تا مەل دەخويتىن لەسەر چلى دار

بەشنەى باوەر دل دەبى بيدار

تا خوا حەز دەكاو خۆت دەبى رازى

بۆ گيانى پاكى سلاوى بۆندار

(وەرگير)

١٠٦) يه کيکي تريان زورکردنی نان و چيسته

ومنها تكثير الطعام حتى وفي بالقوم وزاد

[illegible]

ئەنەس (خودای ئی رازی بێ) گوتی: ئەبو طەلحە گوتی: بە ئوممو سولەیم: گویم لە دەنگی پیغەمبەر بوو (دروودی خودای لەسەربێ) دەنگی کزبوو، دەزانم کە لەبەر برسیستی وا کەز، نایا هیچت لە لا هەیه کە بووبنیرین؟ گوتی: بەئێ، جا چەن کولێرەیهکی جووی دەرھیناو بە لایەکی لەچکەکە ی پیچایەو وەو خستیە بن دەستی من و ئەو لای لەچکەکە یی تیوە ئالاندم تا نانەکان دەرئەکەون و کەس بێان نەزانێ، ئەنجا ناردمی بۆ لای پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) کە

(۱) بخاری. مناقب: ۳۵۸۰ {ریاض / ۲ ل - ۹۰ رقم: ۵۲۱/۳۱. بخاری: ۳۵۷۸ ومسلم: ۲۰۴۰}.

چووم روانیم له مزگه‌وته، خه‌لکه‌که وان له خزمه‌تیا، منیش به دیاریانه‌وه راوه‌ستام، جا پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) فهرمووی: پیم: نه‌بو طه‌لحه ناردوویتی؟ عه‌رزیم کرد: به‌لئ، فهرمووی: نانی پیا ناردووئی؟ گوتم: به‌لئ، جا فهرمووی به‌وانه‌ی که له خزمه‌تیا بوون: هه‌لسن بابچین بو مالی نه‌بو طه‌لحه نه‌وه‌ی ناردوویه‌تی له‌وئ ده‌یخوین! جا نه‌وان که‌وتنه‌ ری و منیش پيش نه‌وان گه‌رامه‌وه بو لای نه‌بو طه‌لحه‌و حاله‌که‌م تی گه‌یاند، نه‌ویش به ئوممو سه‌لیمی گوت: نه‌ی ئوممو سوله‌یم! پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) وا خه‌لکه‌که‌ی هی‌ناو هات، ئیمه‌ش نانی نه‌م هه‌موو خه‌لکه‌مان نییه‌ جا چار چییه؟ نه‌ویش گوئی: مه‌ترسه، روزه‌ردیمان به‌سه‌ر نایه‌ت کاری پیغهمبه‌ر بئ حیکمه‌ت نیه‌ خوداو پیغهمبه‌ری خودا له ئیمه‌ باشت‌ر ناگایان له حاله‌که هه‌یه! ئیت‌ر نه‌بو طه‌لحه‌ خوی چوو به‌ پیری پیغهمبه‌ره‌وه له گه‌لیا هاته‌وه بو مال‌ه‌وه، پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) فهرمووی: نه‌ی ئوممو سوله‌یم! خواردنت چی هه‌یه بی هی‌نه نه‌ویش کولی‌ره‌کانی هی‌نا، پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) ده‌ستووری دا وردیان کردن، ئوممو سوله‌یمیش هیزولکه‌یه‌کی هی‌ناو گوش‌ی به‌سه‌ر نانه‌وله‌که‌داو پیی چه‌ورکردو بوو به‌ پیخوری و بوو به‌ چنگال، نه‌وسا پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) نه‌وه‌نده‌ی خودا چه‌زکا دووعای به‌سه‌ردا خویندو فهرمووی: فهرمووی ده‌که‌س بکه‌ فهرموویان له ده‌که‌س کردو ده‌که‌س چوونه ژووره‌وه تا تیریان خوارد چنگالیان خواردو نه‌جا چوونه دهره‌وه ئیت‌ر پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) هه‌موو جارئ ده‌یفه‌رموو: ریگه‌ی ده‌که‌سی تریش بده وه ده‌که‌سی تر ده‌چوونه ژووره‌وه تیرچنگالیان ده‌خواردو ده‌هاتنه دهره‌وه، هه‌تا پیاوه‌کان هه‌موویان تیرو پر نان و چنگالیان خوارد. ژماره‌یان ده‌وری چه‌فتا - هه‌شتا پیاوئ ده‌بوو (ش/ت/ن).

٣١٧٧- عَنْ جَابِرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمَّا حُفِرَ الْخَنْدَقُ رَأَيْتُ بَرَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَمَصًا شَدِيدًا، فَأَلْكَفَاتُ إِلَى أَمْرَاتِي فَقُلْتُ: هَلْ عِنْدَكَ شَيْءٌ فَإِنِّي رَأَيْتُ بَرَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَمَصًا شَدِيدًا. فَأَخْرَجَتْنِي إِلَى جَرَابٍ فِيهِ صَاعٌ مِنْ شَعِيرٍ، وَلَنَا بُهَيْمَةٌ دَاجِنٌ فَلَذَبَحْتُهَا، وَطَحَنْتِ الشَّعِيرَ فَفَرَعْتُ إِلَيْ فِرَاعِي، وَقَطَعْتُهَا فِي

بُرْمَتِهَا، ثُمَّ وَلَّيْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَتْ: لَا تَفْضُخْنِي بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَبِمَنْ مَعَهُ. فَجِئْتُهُ فَسَارَرْتُهُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ دَبَحْنَا بُهَيْمَةً لَنَا وَطَحْنَا صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ كَانَ عِنْدَنَا، فَتَعَالَ أَلْتِ وَتَفَرَّ مَعَكَ. فَصَاحَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا أَهْلَ الْخَنْدَقِ، إِنَّ جَابِرًا قَدْ صَنَعَ سُورًا فَحَيَّ هَلَا بِكُمْ. فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا تُنْزِلَنَّ بُرْمَتَكُمْ، وَلَا تُخْزِنَنَّ عَجِينَكُمْ حَتَّى أَجِيءَ. فَجِئْتُ وَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْدُمُ النَّاسَ حَتَّى جِئْتُ امْرَأَتِي، فَقَالَتْ بِكَ وَبِكَ. فَقُلْتُ قَدْ فَعَلْتُ الَّذِي قُلْتَ. فَأَخْرَجَتْ لِي عَجِينًا، فَبَصَقَ فِيهِ وَبَارَكَ، ثُمَّ عَمَدَ إِلَى بُرْمَتِنَا فَبَصَقَ فِيهَا وَبَارَكَ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): اذْهَبِي خَازِنَةَ فَلْتُخْزِنَنَّ مَعَكَ وَأَقْدَحِي مِنْ بُرْمَتِكُمْ وَلَا تُنْزِلُوها، وَهُمْ أَلْفٌ، فَأَقْسِمُ بِاللَّهِ لَقَدْ أَكَلُوا حَتَّى تَرَكُوهُ وَالْحَرْفُوا، وَإِنْ بُرْمَتَنَا لَتَقُطَّ كَمَا هِيَ، وَإِنْ عَجِينَنَا لَيُخْزِنَنَّ كَمَا هُوَ. رواه البخاري في غزوة الخندق (٢).

جایبر (خوای ن خوش نوود بن) گوتی: روژی غه‌زای خه‌ندهق، له‌کاتی هه‌لکه‌ندنی خه‌نده‌که‌که‌دا سه‌رنج‌م دا پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ته‌واو برس‌ییوو، جا چوومه‌وه بو لای ژنه‌که‌م پیم گوت: هیچمان هه‌یه؟ ده‌بینم پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ته‌واو برس‌ییه‌تی، نه‌ویش هه‌مانه‌یه‌کی هی‌نا مه‌نی جوئی تیا بوو، به‌رخوله‌یه‌کی ده‌سته‌موشمان هه‌بوو نه‌ویشم سه‌ربری، جا نه‌و جوکه‌ی هاپری و منیش به‌رخه‌که‌م جنی و کردم‌ه ناودیزه‌که‌یه‌وه هه‌ردو‌کمان پیکه‌وه لی بووینه‌وه ئیتر ویستم بچمه‌وه بو لای پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ژنه‌که‌م گوتی: ها روو زه‌ردم نه‌که‌ی، نه‌چی پیغهمبه‌رو نه‌و هه‌موو عه‌شاماته‌ی که له‌گه‌لیایه‌تی هه‌موویان خولک بکه‌ی و نه‌و هه‌موو خه‌لکه‌پرژینی به‌سه‌رما، چونکه‌نانه‌که‌که‌مه‌و به‌شی نه‌وه‌نده‌ناکا منیش چووم به‌چیپه‌عه‌رزیم کرد: نه‌ی پیغهمبه‌ری خودا! به‌رخوله‌یه‌کمان سه‌ربری‌وه مه‌نی جووشمان هاپریوه، خو‌ت و چه‌ن که‌سی بفرموون وهرن بو نیوه‌روژه، که‌چی پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) بانگه‌وازی هه‌لداو فهرمووی: نه‌ی نه‌ه‌لی

(٢) بخاری. مفازی: ٤١٠١، ٣٠٧٠، ٤١٠٢ {تجرید/ ٤ - ٢٩٠ رقم: ١٥٥٠} + {ریاض/ ٢ - ٨٧

رقم: ٥٢٠/٣٠. بخاری: ٤١٠١. مسلم: ٢٠٣٩}.

خه‌نده‌ق! جابیر قاوه‌لتی: نیوه‌پوژهی دروست کردووه، بفهرموون به زوویی
 بچین! ئینجا فهرمووی: نه‌مه‌نجه‌له‌که‌تان دابگرن و نه‌ه‌ه‌ویره‌که‌تان بکه‌ن به
 نان تا خوّم دیم جا منیش گه‌پامه‌وه، پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سهرین) وه
 پیش مه‌ردومه‌که‌که‌وت و هات، که‌چوومه‌وه ژنه‌که‌م گوتی: واوات لی بی بو
 وات کرد؟ گوتم: من هه‌ر ئه‌وه‌م گوت به‌ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) که‌خوت
 گوتت، ژنه‌که‌ه‌ه‌ویره‌که‌ی هی‌نا بو پیغه‌مبه‌رو پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین)
 تفی پیروزی خوویی تی کردو نزای پیروزی به‌سهردا خویندو ئه‌نجا چوو بو
 لای مه‌نجه‌له‌که‌و تفی کرده ئه‌ویش و نزای پیروزی به‌سهردا خویندو
 فهرمووی: ژنیکی نانکه‌ری تریش بانگ که‌با نانت له‌گه‌لدا بکاو چیشته‌که‌ش
 به‌ئه‌سکوئی له‌مه‌نجه‌له‌که‌تیبکه‌و له‌سهر ئاگره‌که‌دایمه‌گرن خه‌لکه‌که‌ه‌زار
 که‌س بوون سویندم به‌یه‌زادنی پاک تا توانییان خواردیان هه‌تا لییان
 مایه‌وه‌و هیشتا مه‌نجه‌له‌که‌مان وه‌ک خوئی مابوو قولته‌ی ده‌هات، وه
 هه‌ویره‌که‌شمان وه‌ک خوئی مابوو که‌می نه‌کردبوو! (ب).

٣١٧٨- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَوْ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) قَالَ: لَمَّا كَانَ غَزْوَةُ
 بُؤُكٍ أَصَابَ النَّاسَ مَجَاعَةٌ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ أَذِلَّتْ لَنَا فَتَحَرْنَا نَوَاضِحَنَا فَأَكَلْنَا
 وَادَّهْنَا. فَقَالَ: افْعَلُوا. فَجَاءَ عُمَرُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ فَعَلْتُ قُلَّ الظُّهُرُ وَلَكِنْ ادْعُهُمْ
 بِفَضْلِ أَزْوَاجِهِمْ ثُمَّ ادْعُ اللَّهَ لَهُمْ عَلَيْهَا بِالْبَرَكَةِ لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَ فِي ذَلِكَ. (أَي بَرَكَةً
 وَخَيْرًا) فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَعَمْ. فَدَعَا يَنْطَعُ فَبَسَطَهُ ثُمَّ دَعَا بِفَضْلِ أَزْوَاجِهِمْ
 فَجَعَلَ الرَّجُلُ يَجِيءُ بِكَفٍّ ذُرَّةٍ وَيَجِيءُ الْآخَرُ بِكَفٍّ تَمْرٍ وَيَجِيءُ الْآخَرُ بِكِسْرَةٍ حَتَّى
 اجْتَمَعَ عَلَى النَّطْعِ مِنْ ذَلِكَ شَيْءٌ يَسِيرٌ قَالَ: فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَيْهِ
 بِالْبَرَكَةِ ثُمَّ قَالَ: خُذُوا فِي أَوْعِيَتِكُمْ. قَالَ: فَأَخَذُوا فِي أَوْعِيَتِهِمْ حَتَّى مَا تَرَكُوا فِي
 الْعَسْكَرِ وَغَاءَ إِلَّا مَلَأُوهُ، قَالَ: فَأَكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا وَفَضِلَتْ فَضْلَةً فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى
 اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنِّي رَسُولُ اللَّهِ لَا يَلْقَى اللَّهُ بِهِمَا عَبْدٌ غَيْرَ شَاكٍ
 فَيُخَجَبَ عَنِ الْجَنَّةِ^(٣):

(٣) مسلم، لقطة: ٤٤٩٣، ١٣٧، ١٣٨.

ئه‌بو هوره‌یره — یا ئه‌بو سه‌عید (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: له غه‌زای ته‌بووکدا خه‌لکه‌که تووشی برسیتیه‌کی سه‌خت بوون. گوتیان: ئه‌ی ره‌وانه‌کراوی خودا! ئه‌گهر بفرمووی و ریگه‌مان بده‌ی وشتره‌کانمان سهر ده‌برین، هه‌م گوشته‌که‌یان ده‌خوین و هه‌م به‌زه‌که‌یان ده‌که‌ین به‌ پیوو روڤن فهرمووی: باشه‌ واکه‌ن به‌لام عومه‌ر هات گوتی: ئه‌ی پیغمبه‌بری خودا! ئه‌گهر ئه‌مه‌ بکه‌ی وشتری سواری که‌م ده‌بیته‌وه، وه‌ئی بانگیان بکه‌ با ئه‌و بنبوڵ و پاشه‌روکه‌ی له‌ بنی نانه‌ به‌ره‌کانیاندا ماوه‌ بیهینن و تو‌نزا بخوینه‌ به‌ سه‌ریا که‌ خوا پیت و فه‌ری تی‌ بخا بو‌یان، سا به‌شکوو خودا پیت و فه‌ری تی‌ بخات. پیغمبه‌ریش (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) فهرمووی: باشه‌ واکه‌م ئیتیر پیغمبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) ده‌ستووری دا له‌سه‌ر فه‌رمانی ئه‌و که‌ولیکیان هی‌نا بو‌ی و رایخست و ده‌ستووری دا، جا ئه‌و بنبوڵ و پاشه‌روکه‌ی له‌ناو تو‌یشه‌به‌ره‌کانیاندا مابوو هی‌نایان، پیاو‌ی واه‌بوو پر له‌پئی گه‌نمه‌ شامی ده‌هینا، هی‌ واه‌بوو لویچئی خورمای ده‌هینا، یه‌کئی تر که‌رتنه‌ نانیک‌ی ده‌هینا، هه‌تا له‌م هه‌مه‌ جو‌رو هه‌ره‌مه‌یه‌ هه‌نئ شت کو‌کرایه‌وه‌و دانرا له‌سه‌ر که‌وله‌که‌، گوتی: ئه‌نجا پیغمبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) ن‌زای پیت و به‌ره‌که‌تی به‌سه‌ریدا خویندو فهرمووی: (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) ده‌ی هه‌لگرن و بیکه‌نه‌ ده‌فره‌کانتانه‌وه‌! گوتی: ئه‌وانیش لی‌یان ده‌بردو لی‌یان ده‌کرده‌ جه‌واله‌کانیانانه‌وه‌ هه‌تا له‌و له‌شکرده‌ ده‌فر نه‌ما که‌ پری نه‌که‌ن له‌و تو‌یشه‌یه‌! گوتی: ئه‌نجا ده‌ستیان کرد به‌ لی‌خواردنی و لی‌یان خواردتا تی‌ربوون، که‌چی هی‌شتا پاشخوان هه‌رمابوو! ئه‌وجا چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) فهرمووی: گه‌واهو شایه‌تی ده‌ده‌م که‌ هه‌ر یه‌زدانی پاک خودای به‌ راستیه‌، وه‌ منیش پیغمبه‌ری خودام، هه‌ربه‌نده‌یی — به‌م دوو وشه‌یه‌وه‌ — بچیته‌وه‌ دیداری خودا، به‌ مه‌رجی به‌بی سووو گومان باوه‌ری به‌ ناوه‌روکه‌که‌یان هه‌بی، ئه‌وه‌ ئه‌و به‌نده‌یه‌ نا ئومید نابئی له‌ به‌هه‌شت (م).

۳۱۷۹- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَسْتَطْعِمُهُ فَأَطْعَمَهُ شَطْرَ وَسْقٍ شَعِيرَ فَمَا زَالَ الرَّجُلُ يَأْكُلُ مِنْهُ وَزَوْجَتُهُ وَضَيْفُهُمَا حَتَّى كَالَهُ فَأَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: لَوْ لَمْ تَكَلْهُ لَأَكَلْتُمْ مِنْهُ وَلَقَامَ لَكُمْ. رواهما مسلم^(۴).

جابر (خودای فی رازی بن) گوئی: پیاوی هاته لای پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌سربین) داوای خه‌له‌ی فی کرد بو نان، پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌سربین) نیو وه‌سقی جوئی دایه. ئیتر به‌رده‌وام کابرا خوئی و ژنی و میوانیان لیی ده‌خون و هه‌ر ته‌واو نابئی، هه‌تا پیاوه‌که ده‌چی ده‌ی پیوی ئیتر پیت و به‌ره‌که‌تی نامینئی و ته‌واو ده‌بی پیاوه‌که هاته‌وه لای پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌سربین) فه‌رمووی: ئه‌گه‌ر نه‌تیپوایه هه‌ر لیقان ده‌خواردو تا ماویه‌کی زور ژیوارتان پیی ده‌چوو به‌ریوه (م).

۳۱۸۰- عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَتَدَاوُلُ مِنْ قِصْعَةٍ مِنْ غُدُوَّةٍ حَتَّى اللَّيْلِ يَقُومُ عَشْرَةٌ وَيَقْعُدُ عَشْرَةٌ. قُلْنَا فَمَا كَانَتْ تُمَدُّ قَالَ مِنْ أَى شَيْءٍ تَعْجَبُ مَا كَانَتْ تُمَدُّ إِلَّا مِنْ هَا هُنَا وَأَشَارَ بِإِصْبَعِهِ إِلَى السَّمَاءِ. رواه الترمذي بسند صحيح. نَسَأَلَ اللَّهُ أَنْ يَعْزِمَنَا بِرُكْنِهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ).

سه‌مووره‌ی کوپی جوندوب (خودای فی رازی بن) گوئی: جاران که له‌ خزمه‌تی پیغهمبه‌ردا (درویدی خودای له‌سربین) ده‌بووین، له‌ به‌یانیییه‌وه هه‌تا شه‌وی له‌یه‌ک قه‌ره‌وانه ده‌مانخوارد، ده‌ هه‌ل ده‌سان و ده‌ی تر له‌سه‌ری داده‌نیشتن گوتمان: ئه‌ی باشه له‌ کوپوه‌وه خواردنی بو ده‌هات و کی پری ده‌کرده‌وه؟ گوئی: سه‌یرت له‌چی دی؟! نا لی‌ره‌وه بو‌ی ده‌هات! به‌نجه‌ی هه‌ل‌پری بو ئاسمان واته: له‌ خوداوه پیت و فه‌ری تی ده‌که‌وت، تا ببئی به‌ موعجیزه بو پیغهمبه‌ر (ت-س/ص) له‌ خودا داوا ده‌که‌ین که به‌ گشتی پیت و فه‌ری پیغهمبه‌ری پیروز بمانگریته‌وه. منیش که وه‌رگیرم ده‌لیم:

(۴) مسلم. فضائل: ۵۹۰۵.

خۆشه‌ویستن خوا نه‌حه‌دی نازار!

تا چه‌که‌ره‌و چووژ شین ده‌کا به‌هار

تا خوا ده‌لن به‌س، تا خۆت ده‌لئیس: نن

سه‌لوات له‌ تۆ به‌ سه‌دان هه‌زار!

۱۰۷) په‌کیکی تریان نه‌وه بووه نان و خواردنه‌نی له‌به‌ر ده‌ستی‌دا

ته‌سبیحاتی کردووه ^{دروودی} خۆت له‌سهر: (ومنها تسبیح الطعام بین یدیه ^ع)

۳۱۸۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا نَعْدُ الْآيَاتِ بَرَكَةً وَأَلْتُمُ نَعْدُوهَا تَخْوِيفًا، كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي سَفَرٍ فَقُلَّ الْمَاءُ فَقَالَ: اظْلُبُوا فَضْلَةً مِنْ مَاءٍ. فَجَاءُوا بِإِنَاءٍ فِيهِ مَاءٌ قَلِيلٌ، فَأَدْخَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ، ثُمَّ قَالَ: حَيَّ عَلَى الطَّهْرِ الْمُبَارَكِ، وَالْبَرَكَةُ مِنَ اللَّهِ. فَلَقَدْ رَأَيْتُ الْمَاءَ يَنْبُعُ مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، وَلَقَدْ كُنَّا نَسْمَعُ تَسْبِيحَ الطَّعَامِ (أَيِ بَيْنِ يَدَيِ النَّبِيِّ - شَرْحُهُ) وَهُوَ يُؤْكَلُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ بَلَفْظًا: كُنَّا نَأْكُلُ الطَّعَامَ مَعَ الطَّعَامِ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَكُنْ نَسْمَعُ تَسْبِيحَ الطَّعَامِ^(۱):

عه‌بدوللا (خودای ئی رازی بن) گوئی: ئیمه جاران روودانی نیشانه‌و عه‌لامات و خه‌واریقمان به‌ پیت و فه‌ر داده‌نا، که‌چی ئیوه ئه‌مه به‌ هه‌ره‌شه‌و گوپه‌شه‌ داده‌نین، جاری له‌ سه‌فه‌ریکا له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ردا (دروودی خودای له‌سهرین) بووین، ئاو هاته‌ که‌می، فه‌رمووی (دروودی خودای له‌سهرین): چۆری ئاو په‌یدا که‌ن جا حاجه‌تیکیان هی‌نا که‌می ئاوی تیا بوو، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌ستی کرد به‌ناو حاجه‌ته‌که‌داو فه‌رمووی: فه‌رموون وه‌رن بۆ سه‌ر ئه‌م ئاوه‌ پاکه‌ فه‌ر داره‌، پیت و به‌ره‌که‌تیش له‌سه‌ر خودا، ئیت به‌ چاوی خۆم دیم که‌ ئاوه‌که‌ له‌ نیوانی په‌نجه‌کانیه‌وه هه‌لده‌قولا!! وه‌ گه‌ ئی جار گویمان له‌ خواردنه‌نی ده‌بوو

(۱) بخاری. مناقب: ۳۵۷۹. تجرید/ ۴ ل - ۱۱۲ رقم: ۱۴۲۰.

له‌کاتی خواردنیا له‌ خزمه‌تی پیغمبردا به‌ زمانی حال و به‌ زمانی گوتن ته‌سبیحاتی خودای ده‌کرد، وه‌ک ئه‌وه‌ به‌ شیوه‌یه‌کی ره‌وان و ناشکراو بیستراو ده‌یگوت: سبحان الله و بجمده (ب/ت) گفته‌ی (ت): گه‌ئی جار له‌گه‌ل پیغمبردا (دروودی خودای له‌سهرین) جوړه‌ها خواردمه‌نیمان ده‌خوارد، به‌ گوئی خو‌مان گویمان ئی بوو که ئه‌و خواردمه‌نیمان ته‌سبیحاتی خودایان ده‌کرد دیسان ده‌لیم:

نه‌ی خو‌شه‌ویستی گه‌لی کورد زمان!

نه‌جمه‌دی سه‌ره‌ه‌ر، تاجی سه‌ر سه‌رمان!

به‌قه‌د گه‌ل و گیاو گولس کوردستان

بارانی رحمت بدا له‌ گو‌رتان

۱۰۸) موعجیزه‌یه‌کی تریان نه‌وه‌ بووه‌ هه‌نی خورمای که‌می زور کردووه‌ هه‌تا به‌ته‌واوی به‌شی دانه‌وه‌ی قهرزی خاوه‌ن قهرزه‌کانی کردووه‌:

ومنها تکثیر التمر القلیل حتی استوفی الغرماء

۳۱۸۲- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: تُوَفِّيَ أَبِي وَعَلَيْهِ دَيْنٌ، فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقُلْتُ: إِنَّ أَبِي تَرَكَ عَلَيَّ دَيْنًا وَلَيْسَ عِنْدِي إِلَّا مَا يُخْرِجُ نَخْلَهُ، وَلَا يَبْلُغُ مَا يُخْرِجُ سِنِينَ مَا عَلَيْهِ، فَأُتِطَّقُ مَعِيَ لَكِنِّي لَا يُفْحِشُ عَلَيَّ الْغُرْمَاءُ. فَمَشَى حَوْلَ بَيْدَرٍ مِنْ بَيْدَرِ التَّمْرِ فَدَعَا نَمَّ آخَرَ، ثُمَّ جَلَسَ عَلَيْهِ فَقَالَ « انْزِعُوهُ ». فَأَوْفَاهُمُ الَّذِي لَهُمْ، وَبَقِيَ مِثْلُ مَا أَعْطَاهُمْ. رواه البخاري^(۱):

جابر (خودای ئی رازی بن) گوتی: باوکم که‌مرد قهرزار بوو چوومه‌ لای چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) عه‌رزیمکرد: قوربان! باوکم مردووه‌و قهرزی له‌سه‌ره‌، منیش هه‌ر نه‌وه‌م هه‌یه‌ که‌ باخه‌ خورماکه‌ی خو‌ی ده‌یگری به‌روبوومی نه‌و باخه‌ش به‌ چهند سالی هیشتا به‌شی دانه‌وه‌ی قهرزه‌که‌ی که‌

(۱) بخاری. مناقب: ۲۵۸۰.

له‌ سه‌ریه‌تی نا‌کا، جا‌ بفرموو وهره‌ له‌گه‌لما نه‌بادا خاوه‌ن قهرزه‌کان
 قسه‌یه‌کی ناشیرین بکه‌ن له‌ رووما. جا‌ ته‌شریفی هات و سووپرایه‌وه به‌ ده‌وری
 یه‌کی له‌ خهرمانه‌ خورماکانداو له‌ خودا پارایه‌وه و ئینجا خولایه‌وه به‌ ده‌وری
 خهرمانیکی تریشداو له‌پاشا چووه‌ سه‌ری و له‌سه‌ری دانیششت و فهرمووی:
 ده‌ی بیپیون و ده‌ست بکه‌ن به‌ دانه‌وه‌ی قهرزه‌کانیان ئیتر خورماکه‌یان کی‌ش
 ده‌کردو حه‌زرت قهرزه‌کانی به‌ ته‌واوی دانه‌وه‌و هیشتا له‌ به‌ره‌که‌تی ئه‌وه‌وه
 چه‌ندی دایه‌وه به‌ وان ئه‌وه‌نده‌ی تریشی ئی مایه‌وه بو‌ خو‌مان (ب).

۱۰۹) موعجیزه‌یه‌کی تریان نه‌وه‌ بووه‌ بنکه‌دار خورما کورکاندوو‌یه‌تی بو‌ی و

وه‌ك مندال له‌ دوا‌ی گریاوه‌ ^{درودی} ^{خودای له‌س‌رین} : (ومنها حنین الجذع له‌ ﷺ)

۳۱۸۳- → (ب - ۱ ز - ۱۱۹ ل - ف - ۲). وَفِي هَذِهِ الرَّوَايَةِ : عَنْ جَابِرَ
 (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ الْمَسْجِدُ مَسْقُوفًا عَلَى جُدُوعٍ مِنْ نَخْلٍ فَكَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
 إِذَا خَطَبَ يَقُومُ إِلَى جِدْعٍ مِنْهَا، فَلَمَّا صُنِعَ لَهُ الْمُنْبَرُ، وَكَانَ عَلَيْهِ سَمْعُنَا لِذَلِكَ الْجِدْعِ
 صَوْتًا كَصَوْتِ الْعِشَارِ، حَتَّى جَاءَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَوَضَعَ يَدَهُ عَلَيْهَا فَسَكَتَتْ. وَفِي
 رِوَايَةٍ : فَلَمَّا كَانَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ وَرُفِعَ إِلَى الْمُنْبَرِ، فَصَاحَتِ النَّخْلَةُ صِيَاحَ الصَّبِيِّ. رَوَاهُ
 الْبُخَارِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ بِلَفْظٍ: فَحَنَّ الْجِدْعُ حَيْنَ النَّاقَةِ فَنَزَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
 فَمَسَّهُ فَسَكَتَ^(۱):

گیرانه‌ویه‌ی ئیره‌ ئاوايه‌: جابیر (خودای ئی رازی بن) گوتی: سه‌ربانی
 مزگه‌وته‌که‌ی پیغمبر (درودی خودای له‌س‌رین) له‌سه‌ر چه‌ند کۆله‌که‌یه‌کی دارخوما
 دروست کرابوو، له‌ پيشدا پیغمبر (درودی خودای له‌س‌رین) که‌ وتاری
 ده‌خوینده‌وه له‌ پال یه‌کی له‌وکۆله‌که‌ دارخورمایانه‌دا راده‌وه‌ستاو شانی
 پیوه‌ی دها، به‌لام له‌ پاش دا کاتی دووانگه‌ (مینبه‌ره‌) که‌ دروست کراو
 پیغمبر (درودی خودای له‌س‌رین) چووه‌ سه‌ری و ئه‌و کۆله‌که‌یه‌ی به‌جی هیشت

(۱) تقدم برقم: ۷۲۹/۲ مجلد اول تسلسل/۱۱۹.

گویمان ئی بوو شه‌و بنکه‌دار خومایه وه‌ک وشتری له‌سه‌ر گوان بی، یا وشتري تازه زابی ئاوا ده‌یکوروکان و به‌ دوا‌ی پیغمبره‌دا وه‌کی مندا‌ل له‌ شوینی دایکی بگری، ئاوا ده‌گریا تا پیغمبره‌ (دروودی خودای له‌س‌رین) چوو بو‌لای و ده‌ستی کرده ملی، شه‌و‌جا داسه‌کناو بی‌ ده‌نگ بوو له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: که روژی هه‌ینی هات و دوانگه‌که دانراو پیغمبره‌ (دروودی خودای له‌س‌رین) چوو سه‌ری، شه‌و کو‌له‌که دارخورمایه وه‌ک مندا‌ل هاواری ئی هه‌لسا! (ب/ن/ت) گفته‌ی (ت): شه‌و بنکه‌داره وه‌کوو وشته‌ر می‌نگه کورک‌اندی، ئیتر پیغمبره‌ (دروودی خودای له‌س‌رین) له‌ مینبه‌ره‌که دابه‌زی و چوو بو‌لای و ده‌ستی پیادا هی‌نا، ئیتر کش و مات بوو.

۳۱۸۴- قَالَ الإمام العلامة العيني في علامات النبوة في شرح حديث صحيح البخاري السابق (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) ما يلي: وفي حديث أنس عند أبي عوانة وابن خزيمة وأبي نعيم: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ لَمْ أَلْتَزِمَهُ لَمَا زَالَ هَكَذَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، حُزْنًا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ أَمَرَ بِهِ فَدُفِنَ. وروى الدارمي حديث بُرَيْدَةَ: إِنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ لَهُ: اخْتَرْ أَنْ أَعْرِسَكَ فِي الْمَكَانِ الَّذِي كُنْتَ فِيهِ، فَتَكُونَ كَمَا كُنْتَ، يَفَى قَبْلَ أَنْ تَصِيرَ جَذَعًا، وَإِنْ شِئْتَ أَنْ أَعْرِسَكَ فِي الْجَنَّةِ فَتَشْرَبَ مِنْ أَنْهَارِهَا وَغَيْرِهَا فَيَحْسُنَ بُثُوكَ وَتُكْمِرَ، فَيَأْكُلَ مِنْكَ أَوْلِيَاءُ اللَّهِ مِنْ كَمَرِكَ وَنَخْلِكَ فَعَلْتُ. فَقَالَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اخْتَارُ أَنْ تُفَرِّسَنِي فِي الْجَنَّةِ - المترجم.

ئیمامی عه‌ینی (خودای ئی رازی بی) له‌ باسی عه‌لاماتو نو‌بووه‌دا له‌ شه‌رحی سه‌حیحی بوخاری‌دا ده‌لی: شه‌بو عه‌وانه‌و ئیبنو خوزه‌یمه‌و شه‌بو نه‌عیم له‌ ئیمامی شه‌نه‌سه‌وه (خودا له‌ مه‌مویان خوش نوود بی) ده‌گیرنه‌وه: سه‌زرت (دروودی خودای له‌س‌رین) فه‌رمووی: به‌و که‌سه‌ که‌ گیانی من و له‌ ده‌سیا، شه‌گه‌ر ئاوا نه‌مگرتیه‌ته باوه‌ش هه‌تا روژی قیامه‌ت شه‌مه‌ حالی بوو ئاوا بو‌ پیغمبره‌ری خوا خه‌مبارو په‌رۆش ده‌بوو، له‌ پاشا سه‌زرت (دروودی خودای له‌س‌رین) فه‌رمانی دا چالێکیان بو‌ کو‌ته‌ره‌داره‌که هه‌لکه‌ندو ناشتیان له‌ ناوی دا وه‌ هه‌ر له‌وی دا ده‌لی: دارمی ده‌گیرنه‌وه له‌ بو‌ره‌یده‌وه (خوا‌نیان رازی بی) گو‌تی: سه‌زرت (دروودی خودای له‌س‌رین) پیی فه‌رموو: خۆت سه‌رپشک به‌ شه‌گه‌ر سه‌ز ده‌که‌ی شه‌وا له‌

شويئەكەى جارانى خۇتا دەتنىژمەو وەك جارى جاران سەوز دەبىتەو،
 واتە: وەكى پيش ئەوەى كە بېرىت و بىرىت بە كۆلەكە، ئەگەر حەزىش
 دەكەى ئەوا بە دەستى خۇم دەتكەم بە نەمام و لە خاكى بەهەشتا
 دەتنىژمەو! جا بۇ خۇت ئاو لە رووبارەكانى دەخۇيتەو و زۆر بە جوانى
 دەپرويتەو و گەورە دەبى و بەر دەگرى و خۇشەويست و دۇستانى خوداى
 گەورە لە بەرەكەت دەخۇن! ئەويش عەرزى حەزرەتى كرد: ئەوەيان هەل
 دەبژىرم كە خۇت لە بەهەشتا بمكەى بە نەمام و بمنىژى! (وەرگىڭ).^(۱)

(۱) دكتور مستهفا ئىبراھىم زەلەمى كە لەناو مەلايان و مامۇستايانى ئاپپىنىدا مەشھوورە
 بە مەلا مستهفاى زەلمى گىراپەو و گوتى: لە كىتەبە نوپكاندا خویندوومەتەو و زانايەكى گەورە
 دەمىەوئ پەيوەندى (عەلاقە)ى نىوانى گيانلەبەران و دارو درەخت و گزو گيا بە يەكەو و تاقى
 بىكاتەو، تا بزانى: ئايا ھۆگرى يەكترى دەبن يانا، دۇستايەتى و برادەرىى لەناو خۇيان دا
 دەگرن يانا، جا مانگايى دىن، ماوەى چەند سالى دەبەستىتەو بەبنكى درەختىكەو و لەپاشدا
 لەبن ئەو دارەدا مانگا كەسەر دەبىرى، وە بە چەند دەسگايەكى فرە پيشكەوتووى دۆزموو
 (أجهزة اكتشاف متطورة) چاو دىرىى رەفتار (سولوك)ى درەختەكە دەكا، تا بزانى ھىچ
 ھەستى، سۆزى، مېرەبانىيە، جەم و جووئى، شتى لەم بابەتە نیشان دەدا، يا ھەست بەم
 كارەساتە تازمىە دەكا كە بەسەر دراوسى كۆنەكەى ھاتووە يا نا.

گوتى: جا لە ئەنجامدا دەزگاگان ھەست و رەفتارىكى گەلى سەيرو عەنتىكە لە درەختەكە تۆمار
 دەكەن، باش تۆمارى دەكەن كەوا درەختەكە لە ناخى دەروونەو و لەرزە و جەم و جەم و جووئ
 بزووتنەو و دەپەكى سەپرى تى دەكەوئ، وە لە ناخەو و زۆر پەست و پەرۇشە بۇ مانگاكەى ھاوساى
 وەك دەريا شەپۇل دەداو وەكى مەنجەلى سەر ئاگر كوئ و قول دەدا، بەلام ئەم رەفتارەى
 درەختە كە بە ھەستىارى ئاساىى وەك پىنج ھەستەكە، ھەستى پى ناكرى!

جا ئەم داستانەيە ئەم سەر گوزەشتەيەى ناو ئەم فەرموودەيەيە بتەو دەكاو دەبى بە بەلگەو
 شاپەتى زانستى، وە لە ھەمان كاتدا دەرى دەخا: كە مەگەر ھەر پەرورەدگار خۇى نەئىنيەكانى
 ئەم بوونەو وەرە گەورە بەرىنە بزانى، بۆيە منىش لىرەدا گىراپەو و بەندە بەم بۆنەيەو و
 دەلیم: خۇزگا گەلى كورد دراوسى كۆتەرەدارى بوایە! تا لەكانى سەربىرپىن و كەول كەردندا
 نامىرە پيشكەوتوو وەكان دلسۆزى و ھاودەردى كۆتەرە دارەكەيان تۆمار بىكرەيە! چونكە واديارە

۱۱۰) موعجزه یه کی تریان نه وه بووه دارو دره خت شونځی که وتوون و

به گویان کردووه : (ومنها انقیاد الشجر له ﷺ)

۳۱۸۵- عَنْ جَابِرٍ قَالَ: سِرْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى نَزَلْنَا وادياً أَفِيحَ فَدَهَبَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقْضِي حَاجَتَهُ فَأَبْعَثَهُ بِأَدَاوَةٍ مِنْ مَاءٍ فَنَظَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَمْ يَرَ شَيْئاً يَسْتَبِرُّ بِهِ، فَإِذَا شَجَرَتَانِ بِشَاطِئِ الْوَادِي فَانْطَلَقَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى إِحْدَاهُمَا فَأَخَذَ بْغُصْنٍ مِنْ أَغْصَانِهَا فَقَالَ: انْقَادِي عَلَيَّ يَا ابْنَةَ اللَّهِ تَعَالَى. فَانْقَادَتْ مَعَهُ كَالْبَعِيرِ الْمَخْشُوشِ الَّذِي يُصَانِعُ قَائِدُهُ حَتَّى أَتَى الشَّجَرَةَ الْآخَرَى، فَأَخَذَ بْغُصْنٍ مِنْ أَغْصَانِهَا فَقَالَ: انْقَادِي عَلَيَّ يَا ابْنَةَ اللَّهِ تَعَالَى. فَانْقَادَتْ مَعَهُ كَذَلِكَ حَتَّى إِذَا كَانَ بِالْمُنْصَفِ فِيمَا بَيْنَهُمَا لَأَمْ بَيْنَهُمَا يَغْنَى جَمْعُهُمَا فَقَالَ: انْتِمَا عَلَيَّ يَا ابْنَةَ اللَّهِ

نیش و نازارو دهرده که یان نه و منده سووک و ناسانه تهنانت خویشان به ههستیاره ناسایه کان،

که پینج ههستن، ههستیان بی ناکه! به لام چ سوود! بویه ده لیم:

لایو! به سیه تی گله و سکا!

(ومرگېږ - ۱۹۸۴/۸/۷)

به پیتی بالایه، برا له! کال!!

وه لئ نیستا که (۱۹۸۸/۱۰/۱۲) ه پشت به خودا ده لیم:

ناسمان! نو می دی گه و ره ی هه سوومان

گه توش نه پیرس دادی مه قلوومان

زالم بر دیه وه هاوار به مالم

دوشمنان نه یین حالی به حالمان!!

نیستایش که (۲۰۰۷/۸/۲۵) ه ده لیم: سوپاس یو خودای گه و ره، ناسمان دادی پرسین، تو له ی

به رودای له زالمه که مان سه ند. به لام دیسان نه تیبینییه ده که م: (که زهن دیقی و کفر

بمانباته وه سهر سفر) ده لیم: کاک نه حمه دی شیخ که عوسمانلی سلیمانی چول دمکا. هانی

خه لکه که دده که شاربهمریان که ن، وه خوشی به به رده مبران هه تا قلیسان دویان ده که و ی،

به لامکاتی بابانه کان کاروبار ده گرنه ده ست و سهرده که نه مه ستی و رابواردن و بی دینی و بی

ره و شتی، وه ک نیستای کوردستانی نازادی خو مان کاتی سوپای عوسمانی ده گه پرته وه بو

سلیمانی و پایته ختی مولکی بابان داگیرده که نه وه کاک نه حمه د هه تا به کره جو ده چی به

پیریانه وه سوژده ی شوگر دوبات جا خوا بکا نیمه ش نه مه نه بینین. (ومرگېږ)

تَعَالَى. فَالْتَأَمَّتَا قَالِ جَابِرٌ: فَخَرَجْتُ أَحْضِرُ مَخَافَةَ أَنْ يُحْسِرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِقُرْبِي فَيَتَعَدَّ أَوْ فَيَتَبَعَدَ فَجَلَسْتُ أُحَدِّثُ نَفْسِي فَحَاطَتْ مِنِّي لَفْظَةً فَإِذَا أَنَا بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُقْبِلٌ وَإِذَا الشَّجَرَتَانِ قَدْ افْتَرَقَتَا، فَقَامَتِ كُلُّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا عَلَى سَاقٍ. فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَفَ وَقْفَةً فَقَالَ بِرَأْسِهِ هَكَذَا، ثُمَّ أَقْبَلَ فَلَمَّا انْتَهَى إِلَى قَالٍ: يَا جَابِرُ هَلْ رَأَيْتَ مَقَامِي؟ قُلْتُ: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي حَدِيثٍ طَوِيلٍ لِأَبِي الْيَسَرِ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) وَسَيَأْتِي انْشِقَاقُ الْقَمَرِ فِي سُورَةِ اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ فِي التَّفْسِيرِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ^(١).

دهق (نه‌صص) ی ئەم فەرمووده‌یه له سه‌حیحی موسلیمدا گه‌ئێ درێژه، له‌به‌ر ئەوه‌ی گه‌ئێ سوودی هه‌یه‌ وایێردا ده‌یکه‌م به‌ کوردی، له‌ به‌رگی هه‌ژده‌هه‌می شه‌رحی نه‌وه‌وی له‌سه‌ر سه‌حیحی موسلیم (خودایان ئی‌رازی بن) ده‌قی فەرمووده‌که‌ به‌م جو‌ریه‌: عوباده‌ی کو‌ری وه‌لیدی کو‌ری عوباده‌ی کو‌ری صامت (خودایان ئی‌رازی بن) گو‌تی: من و باوکم ده‌رچووین و رو‌یشتین بو‌ ناو هو‌زی یاریده‌ده‌ران تا نه‌مردوون و ماون فی‌ری عیلم و زانست بیه‌ن لی‌یان، یه‌که‌م که‌س که‌ تووشی بو‌وین ئەبول یه‌سه‌ر بو‌و – که‌ هاو‌پێی پیغمبه‌ر بو‌و – (درو‌دی خودا له‌ پیغمبه‌رو رم‌زای خودا له‌وبن) خو‌لامی‌کی خو‌یی له‌گه‌ئ دابوو، خو‌لامه‌که‌ پ‌ر به‌ قو‌ئێ تو‌مارو پ‌ره‌ کاغه‌زی لو‌ول دراوی پ‌ئ بو‌و، ئەبولیه‌سه‌ر خو‌ی عابایه‌کی میلدارو مه‌غفیرییه‌کی له‌به‌ردا بو‌و، خو‌لامه‌که‌شی هه‌روه‌ها، جا باوکم پ‌یی گو‌ت: ئە‌ی مامه‌! ده‌تبینم تو‌وپه‌ دیاریت، گو‌تی: ئا، تو‌وپه‌م، چه‌رده‌یی ما‌لم له‌سه‌ر فیساری کو‌ری فیساری ئە‌ل –حه‌رامی بو‌و، چووم بو‌و ما‌لیان و سل‌اوم کردو گو‌تم: فیساره‌ که‌س له‌ ما‌له‌؟ گو‌تیان: نه‌، ما‌لی‌کی هه‌راشی هه‌بوو هاته‌ ده‌روه‌، لی‌م پ‌رسی: باوکت له‌ کو‌ییه‌؟ گو‌تی: گو‌یی له‌ ده‌نگی تو‌ بو‌و خو‌ی کرد به‌ ته‌خته‌ به‌نده‌که‌ی دایکماو له‌ناو کولینه‌که‌دا خو‌ی هه‌شار داوه‌، منیش گو‌تم: وه‌ره‌ ده‌روه‌، ده‌زانم له‌ کو‌یی: ئەویش هاته‌ ده‌روه‌، گو‌تم: بو‌چی خو‌تم ئی‌ ده‌شاریته‌وه‌؟ گو‌تی: به‌خودا به‌بێ در‌و راستت

(١) مسلم. زهد: ٧٤٣٧.

پى دەلىم، بە خودا لەو ترسام نەبادا قسەت بۆ بکەم و درۆزن دەرچم و بەلئىنتىيى بدم و بۆم نەچىتە سەر، ئەمە لە کاتىکا کە تۆ ھاوپرى پيڭەمبەر بوويت و شتى وا لەگەل تۆدا زۆر ناشايستەيه! سويندم بە خودا دەستيشم کورتە و قەرزاريشم و نەدارام گوتى: گوتم: توخوا ئەمە وايە؟ گوتى: بە خودا وايە، گوتم: تۆ خودا؟ گوتى: بە خودا، گوتم: تو خودا؟ گوتى: بە خودا، گوتى: ئيتەر ئەبولىسەر قەوالەكەى دىنى و دەيكورئىنئىتەو و پى دەلى: ئەگەر بووت بىمدرەو، دەنا گەردنت ئازادى، جائەبو ليەسەر دوو پەنجەى نايە سەر ھەردوو چاوى خۆى و گوتى: گەواھو شايەتى دەدم کە بەم دووچاوى خۆم چاوم لە پيڭەمبەر بوو، و بەم دوو گوئيەى خۆم گويم لى بوو، و دەستى برد بۆ سەر بەندى دلى و گوتى: و بەم دلەى خۆم بە باشى لى حالى بووم لەو کاتەدا کە دەيفەرموو: ھەر کەسى مۆلەتى قەرزاريكى نەدارا بدا، يا شتى لە قەرزەكەى سەرى دابشكىنى بۆى خودا دەيباتە بەرسىبەرى رەحمەتى خۆى! گوتى: منيش پييم گوت: ئەى مامە! خۆزگە تۆ عاباميلدارەكەت لە خولامەكەت دەسەندو مەعافىريەكەى خۆت دەدا بەو، يا بە پيچەوانەو، ھەتا ھەر کەسەتان سەرو دەستى بەرگى لە يەك رەنگى لە بەردا بوايە! ئەويش دەستى ھىنا بە سەرماو گوتى: خودايە! پيت و فەرت تى کەوى، ئەى برازاي خۆم! بەم دووچاوانەى خۆم چاوم لى بوو، و بەم دوو گوچکانەى خۆم گويم لى بوو، و بەم دلەى خۆم دلەى لى بوو، و لەم کاتەدا بە دەستى ھىماى کرد بۆ بەندى دلى خۆى کە پيڭەمبەر (درودى خوداى لەسەرىن) فەرموى: لە ھەمان شت کە خۆتان دەيخۆن و لە ھەمان جل و بەرگ کە بۆ خۆتانى دەکەن نان و جل و بەرگيش بکەن بۆ بەندەو خولامەكانتان بۆيە منيش ئەو دەم پى باشتەرە کە لە پى پاتالى جىهان بەشى بدم نەوەکوو لە رۆژى قيامەتا لە چاکەو خىرو خىراتم لە باتى ئەوە ببا بۆ خۆى، لە پاشا چووينە لای جابىرى کوپرى عەبدوللا، لە مزگەوتەكەى خۆى بوو، لەوکاتەدا لەيەك لۆ جلدانويژى دەکرد، ئالاندبوى بە خۆيەو، جا منيش بەناو خەلکەكەدا ھەنگاوم نا ھەتا چووم لە بەينى ئەو و لە بەينى قىيلەدا،

دانیشتم و گوتم: بهر ره‌حمه‌تی خودا که‌ویت! چۆن به‌یه‌ک لو جله‌وه نویژ ده‌که‌ی، ئه‌مه له کاتی‌کا که ئه‌وه بالا پۆشه‌که‌ته له لاتا، گوتی: جا ئه‌ویش چه‌مۆله‌یه‌کی نا له سینگم و گوتی: مه‌به‌ستم ئه‌وه‌یه که گه‌وجیکی وه‌ک تو بیت بۆلام و بم بینئ که من چی ده‌که‌م تا ئه‌ویش ئاوا بکا، له‌م مزگه‌وته‌ی حازریه‌دا پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) هات بۆلامان دارکی هی‌شووه خورمایه‌کی ئیبنو طابی به‌ ده‌سته‌وه بوو، به‌ رووی رووگه‌ی مزگه‌وته‌وه کلمیکی دی، جا به‌ نووکی لاسکی هی‌شووه خورماکه چلمه‌که‌ی کړاند، ئه‌وجا رووی کرده ئیمه و فهرمووی: کیتان پیی خوشه که خودا رووی ئی وهرگیرئ. گوتی: ئیمه‌یش سه‌رمان کزکردو ساممان ئی نیشت، دیسان فهرمووی: کیتان پیی خوشه که خودا رووی ئی وهرگیرئ گوتی: دیسان سه‌رمان کزکردو سام دایگرتین، دیسانه‌وه فهرموویه‌وه: کیتان پیی خوشه که خودا رووی ئی وهرگیرئ، جا گوتمان: که‌سمان، ئه‌ی پیغهمبه‌ری خودا! فهرمووی: ده‌ی کاتی یه‌کئ له ئیوه هه‌لده‌ستی بۆ نویژ ئه‌وه خودای گه‌وره و پیرۆز روو به‌ روویه‌تی و به‌ره‌روویه‌تی که‌واته با تف رو نه‌کاته به‌ر ده‌می خوی، وه هه‌روه‌ها نه‌شیکاته لای راستی خوی با له لای چه‌پیه‌وه تف بکاته ژیر پیی چه‌پی، وه ئه‌گه‌ر له ناکاو تفی، به‌لفه‌می، چلمئ زۆری بۆ هی‌نا با به‌لایه‌کی جله‌که‌ی ئاوا ئی بکا چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) جله‌که‌ی نووشتانه‌وه و ئی به‌یه‌کا واته ئاوا ئی بکا. ئینجا فهرمووی: هه‌نئ عه‌بیر واته بۆنی خوشم بۆ بینن جا کوپیکی لاو له‌ناو خه‌لکه‌که‌دا هه‌لسا، به‌ هه‌راکردن چوو له‌ ماله‌وه له ناو له‌پیا هه‌نئ خه‌لووقی هی‌نا، که شتیکی زۆر بۆن خوشه پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) لیی وهرگرت و داینا له‌سه‌ر نووکی لاسکی هی‌شووه دارخورماکه‌و شوینی کلمه‌که‌ی پی سواخ دا جابیر ده‌یگوت: ئا له‌مه‌وه‌یه که ئیستا ئیوه ده‌چن بۆنی خوش ده‌ده‌ن له‌ مزگه‌وته‌کانتان!

له‌گه‌ل پیغهمبه‌ردا (دروودی خودای له‌سهرین) چووین بۆ غه‌زای به‌طنی بوواط، پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌گه‌را بۆ مه‌جدیی کوپی عه‌مری ئه‌ل-جوهه‌نی. له‌و غه‌زایه‌دا تاقه وشتیکی ئاوکی‌ش پینج که‌س، یا شه‌ش که‌س

یا چه‌وت که‌س به‌سه‌ره به‌رو دوا‌ی یه‌کتری سواری ده‌بوون، جا پیاو‌یکی یاریده‌ده‌ر و شتری‌کی خوی هه‌بوو سه‌ره‌ی هاته‌ سه‌ر که‌ سواری‌ی، و شتره‌که‌ی ییخ داو سواری بوو، که‌ ویستی هه‌لی سینیتته‌وه، ساوه‌ ساوی ده‌کرد ئه‌ویش گوتی: هه‌چه، له‌عنه‌تی خودات ئی بی، پیغهمبه‌ریش (دروودی خودای له‌س‌رین) فه‌رمووی: ئه‌وه‌ کی بوو له‌عنه‌ت له‌ و شتره‌که‌ی ده‌کا؟ گوتی: من بووم، ئه‌ی پیغهمبه‌ری خودا! فه‌رمووی: دابه‌زه‌ لی، له‌گه‌ل له‌عنه‌ت و نه‌فرین ئی کراوا هاو‌پیتی ئیمه‌ مه‌که، نزای خراپ له‌ خو‌تان و له‌ مال و منال‌تان مه‌که‌ن، مه‌بادا ری‌که‌وتی ئه‌و کاتانه‌ بکه‌ن که‌ هه‌رچی له‌ خودا داوا بکری له‌و کاتانه‌دا ده‌تان داتی! رو‌یشتین له‌ خزمه‌تی چه‌زده‌دا (دروودی خودای له‌س‌رین) هه‌تا ده‌مه‌و ئی‌واره‌یی له‌ ئاو‌ی له‌ ئاوه‌کانی عه‌ره‌ب نزیک بو‌وینه‌وه، پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) فه‌رمووی: چ پیاو‌ی له‌ پیش ئیمه‌وه‌ ده‌روا ئه‌ستیل‌که‌ سواخ ده‌داو ئاماده‌ی ده‌کا و به‌ریانه‌که‌ی ده‌گری تا ئاوه‌که‌ ئه‌وق ده‌بیته‌وه، هه‌م خو‌شی ئاو ده‌خواته‌وه‌و هه‌م ئاو بو‌ ئیمه‌ش ئاماده‌ ده‌کا. جابیر گوتی: منیش هه‌لسام و گوتم: قوربان! من ده‌چم، فه‌رمووی: کی‌ی تر ده‌چی له‌گه‌ل جابیردا؟ جه‌باری کو‌پی صه‌خر هه‌لسا گوتی: من جا من و ئه‌و تیمان ته‌قان تا چووینه‌ سه‌ری‌ره‌که‌و سه‌تل‌ی دوو سه‌تل‌ ئاومان هه‌لگو‌ست و ئه‌ستیل‌ی به‌رده‌م بیره‌که‌مان سواخ داو ری‌کمان خست و ئینجا ئاومان له‌ بیره‌که‌ هه‌لکی‌شا هه‌تا ئه‌ستیره‌که‌مان لی‌پان لی‌پ کرد له‌ئاو، جا یه‌که‌م که‌س که‌ هات و سه‌ری هه‌لدا بو‌لامان پیغهمبه‌ر خوی بوو (دروودی خودای له‌س‌رین) فه‌رمووی: به‌ یارمه‌تی ئی‌وه؟ عه‌رمان‌کرد: به‌فه‌رموو، ئه‌ی پیغهمبه‌ری خودا! ئیتر جله‌وی شل کرد بو‌ و شتره‌که‌ی، و شتره‌که‌ی تی‌رئاو‌ی خواره‌وه‌و، ئه‌نجا جله‌وه‌که‌ی توند کرده‌وه‌و و شتره‌که‌ گه‌لی پان کرده‌وه‌و گمی‌زی کرد، ئه‌وجا و شتره‌که‌ی لادا له‌سه‌ر ئاوه‌که‌و ییخی داو خستی، چه‌زده‌ت (دروودی خودای له‌س‌رین) خوی هاته‌وه‌ بو‌ سه‌ر گو‌میل‌که‌که‌و ده‌سنو‌یژی ئی گرت و منیش هه‌لسام و چووم له‌ شو‌ین ده‌سنو‌یژ‌گه‌که‌ی پیغهمبه‌ر ده‌سنو‌یژم گرت، جه‌باری کو‌پی صه‌خریش چوو ده‌ست به‌ ئاو بگه‌یه‌نی، پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) هه‌لسا نو‌یژ بکا، منیش

یه‌ک عابای میلدارم له به‌ردابوو، ویستم دوو چمکه‌که‌ی راست و چه‌پ بکه‌م، پیامانه‌گه‌یشته‌وه، عاباکه‌ه‌نی ریشوو گیزو گولنه‌گه‌ی پیوه‌وو، سه‌ره‌ره‌و خوارم کرده‌وه و نه‌جا له ژیر ه‌ردوو بالمه‌وه هر دوو، چمکه‌که‌یم راست و چه‌پ کردو له سه‌رسینگم گریم دان و ملم کوپ کرده‌وه به سه‌ریاو به ملیش گرتم تا به‌ر نه‌بیته‌وه نه‌جا چووم له‌ای چه‌پی پیغهمبه‌ره‌وه وه‌ستام پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌ربین) ده‌ستی گرتم و سوو‌پ‌اند‌می‌ه‌وه و بردمی له‌ای راستی خو‌یه‌وه وه‌ستان‌دی، له پاشدا جه‌ب‌باری کوپی صه‌خ‌ریش ه‌اته‌وه و ده‌سنو‌یژی گرت و ه‌ات له‌ای چه‌پی پیغهمبه‌ره‌وه وه‌ستا، هه‌زرت (دروودی خودای له‌س‌ربین) ده‌ستی ه‌ردوو‌کمانی گرت و پالی پیوه‌ناین بو دواوه هه‌تا ری‌ک له پشتی خو‌یه‌وه ریزی کردین و رایوه‌ستانین ئاگام ئی نه‌بوو پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌ربین) سه‌رنجی منی د‌ه‌دا له پاشا که هه‌ستم پیی کرد به ده‌ستی ئا‌وا‌ی کرد، واته: نا‌وقه‌دت ببه‌سته، جا کاتئ که ئی بووه فه‌رمو‌وی: ئه‌ی جابیر! گوتم: بفه‌رموو ئه‌ی پیغهمبه‌ری خوا! فه‌رمو‌وی: ئه‌گه‌ر جله‌که‌ فه‌رح بوو دوو‌چمکه‌ که‌ی راست و چه‌پ بکه‌، به‌لام ئه‌گه‌ر ته‌سک بوو بیبه‌سته به که‌مه‌رت‌ه‌وه. جا رو‌یشتین له خزمه‌تی هه‌زرت‌دا (دروودی خودای له‌س‌ربین) ئه‌وه‌ی ناده‌میزاد پیی بژی خو‌راکی هر پیاوئ له ئیمه‌ هر روژه‌ی یه‌ک قل خورما بوو! جا ماوه‌یی ده‌یم‌ژی و له پاشا گرئی د‌ه‌دا له قه‌راخیکی جله‌که‌یدا وه به که‌وانه‌کانی‌شمان گل‌ادارمان ده‌وه‌ران و ده‌مان خوارد، ئه‌وه‌نده گل‌ادارمان خوارد‌بوو لا‌ل‌غاوه‌مان ته‌ره‌کی بوو، وه بوو بوو به زام! سو‌یندم به خودا روژی پیاو‌یکمان به هه‌له له بیر‌چوو بوو، ده‌نکه خورما‌که‌ی نه‌دابوو پیی، ئیمه له‌به‌ر بئ هی‌زی چووینه ژیر بالئ و به لاره‌و لارو له‌قه له‌ق بردمان و شایه‌تیمان بو‌ی دا که وه‌ری نه‌گرت‌وو، ئه‌وجا ده‌نکه خورما‌که‌ی دا پیی، ئه‌ویش هه‌لسا وه‌ری گرت. له‌گه‌ل پیغهمبه‌ردا که‌وتینه‌ری و رو‌یشتین هه‌تا گه‌یشتینه دو‌لیکی پان و پو‌رو به‌رین و له‌وئ لامان دا پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌ربین) چوو ده‌ست به ئاو بگه‌یه‌نی، منیش به مه‌تاره‌یی ئاوه‌وه شو‌ینی که‌وتم، پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌ربین) ته‌ماشای کرد هیچی نه‌دی که خوی له پال‌دا هه‌شار بدا، له‌وپه‌ر

دۆلّه‌که‌وه دوو دره‌خت هه‌بوو، پیغمبه‌هر (دروودی خودای له‌سهرین) چوو بۆ لای
یه‌کیکیان و لقیکی لی گرت و به دره‌خته‌که‌ی فهرموو: به فرمانی خودا شوینم
که‌وه‌و له دوام وهره ئیتر وه‌ک وشتی قه‌مته‌ر کراوی که‌له‌مه له لووت که چۆن
مامه‌حه‌می ده‌کا بۆ جلّه‌و کیسه‌که‌ی ئه‌و دره‌خته‌ش ئاوا به ملکه‌چی شوینی
پیغمبه‌هر (دروودی خودای له‌سهرین) که‌وت، رویشته تا چووه لای دره‌خته‌که‌ی ترو
په‌لیکی له‌ویش گرت و به‌ویشی فهرموو: به فرمانی خودا وهره له شوینم!
ئه‌ویش به هه‌مان چه‌شن شوینی که‌وت، جا روویی تا گه‌یشته ناوه‌راستی
نیوانی هه‌ردوو لایان، له‌وئ دره‌خته‌کانی نووساند به یه‌که‌وه‌و فهرمووی: به
فرمانی خودا بنووسین به یه‌که‌وه‌و هه‌شارم بۆ بکه‌ن! دره‌خته‌کانیش لکان
به یه‌که‌وه‌و پالیا‌ندا به یه‌که‌وه‌و بوون به په‌رده‌و هه‌سار تا سه‌راوه‌که‌ی ته‌واو
کرد جابیر گوتی: منیش به غار دوور که‌وته‌وه‌و نه‌بادا پیغمبه‌هر (دروودی خودای
له‌سهرین) هه‌ست بکا که من نزیک که‌وتوومه‌ته‌وه‌و ئه‌و دوور بکه‌وئته‌وه - یا
زیاتر دوور بگرئ - ئینجا دانیشتم و له‌به‌ر خۆمه‌وه بیرم له‌مه ده‌کرده‌وه‌و
سیی و دووی دای خۆم ده‌کرد، جا که ئاوړم دایه‌وه ته‌ماشام کرد و
پیغمبه‌هر (دروودی خودای گه‌ره‌ی له‌سهرین) دیت به‌ره‌و من، وه دره‌خته‌کانیش له‌یه‌ک
جوئ بوونه‌ته‌وه‌و هه‌ریه‌که‌ی له‌سه‌ر بنکی خۆی وه‌ستاوه‌و چاوه‌نواری
فرمانی پیغمبه‌هر ده‌کا! ته‌ماشام کرد پیغمبه‌هر (دروودی خودای له‌سهرین)،
ئیسیتی کردو به‌سه‌ری ئاوایه‌کی کردو ئه‌وجا دره‌خته‌کان چوونه‌وه بۆ
جیگه‌ی خۆیان ئینجا پیغمبه‌هر (دروودی خودای له‌سهرین) هاته‌وه، که گه‌یشته‌وه لای
من فهرمووی: ئه‌ی جابیر! ئه‌م پایه‌ی منت دی؟ عه‌رزیم کرد: ئا، ئه‌ی
پیغمبه‌هری خودا. فهرمووی: ده بجۆ بۆ لای ئه‌و دوو دره‌خته، له هه‌ریه‌که‌یان
په‌ئی بپه‌وه بیانیه‌نه، تا ده‌گه‌يته شوینه‌که‌ی من، له‌ویوه لقیکیان له راستی
خۆته‌وه‌و ئه‌و لقه‌که‌ی تریان له‌لای چه‌پته‌وه ره‌وانه بکه. جابیر گوتی: جا
هه‌لسام به‌ردیکم هی‌ناو شکاندم و ده‌مه‌که‌یم ته‌نگ کرد تا ته‌واو بوو به ده‌م
تیژبوو، چووم بۆ لای دره‌خته‌کان و له هه‌ریه‌که‌یان لقیکم بری و به شوین خۆما
به‌کیشم کردن هه‌تا گه‌یشتمه شوین پایه‌که‌ی هه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سهرین)

لەو پوڤە وەك حەزەرەت فەرمانى پىي كردم لقيكيانم لە راستمەو و ئەو لقەكەى
 تريانم لە لاى چەمەو و پەوانەكردو خۆم " چومەو وە بۆ خزمەتى و گوتم:
 قوربان وەك فەرمووت وام كرد، ئەمە بۆچى بوو؟ فەرمووى: من بەلاى دوو
 گۆرپدا تىي پەريم ئەشكەنجەو سزا دەدران لەبەر ئەو حەزم كرد كە بەهۆى
 تكاى منەو سزاو ئازريان سووك ببىي تا ئەو دوو لقە تەپرايان تيا دەمىنى.
 گوتم: جا چووينەو وە هۆردووگا كە حەزەرەت (درودى خوداى لەسەرىي) فەرمووى:
 ئەى جابير! ئاو پەيدا كە بۆ دەسنويژ منيش دەستم كرد بە بانگەواز: كىي بىي
 ئاوى لە لاى بىي بۆ دەستويژ، ئەرىي كىي بىي ئاوى لە لاى بىي بۆ دەستويژ... تاد،
 گوتم: گوتم: ئەى پيڭەمبەرى خودا يەك دلوپ ئاو چييه لەناو كاروانەكەدا
 دەستم نەكەوت! پياويكى ئەنصارى هەبوو لەچەن كوندە كوئيكي
 رەقەهەلەتوودا ئاوى بۆ پيڭەمبەر (درودى خوداى لەسەرىي) سارد دەكرد، لەسەر
 كوندەلانى لە داركى پەلكە خورما. گوتم: فەرمووى: تىي تەقینه بۆ لاى
 فيسارى كوپى فيسارى ئەنصارى بزانە هيچ هەيه لە كوندەكانيدا گوتم: كە
 چووم تەماشام كرد توژىي ئاو هەبوو لە هەنگلى كوندەيهەكا بوو، ئەوئەندە كەم
 بوو ئەگەر دايم بكردايه لا وشكەكەى كوندەكە خۆى هەلى دەمژى! چومەو وە
 بۆ خزمەتى و حالەكەم عەرزى كرد، فەرمووى: بپو ئەو چۆرە ئاو وەم بۆ بيينه
 چووم بۆيم هيئا، گرتى بە دەستيهو و دەستى كرد بە دوعا خويندن، بەلام
 نەم زانى دەفەرموى چى وە بە دەستيشى كوندەكەى هەل دەگوشى، ئينجا
 دايهو دەستم فەرمووى: بانگەواز هەل دە بۆ سوينهەكى گەورەمنيش
 جارم دا: كىي بىي سوينهەكى گەورەى واى هەبىي كە بەشى ئەم بركە سواره
 بكا، جا بە كوئل سوينهەكى وايان بۆ هيئام، تا لە بەردەمى حەزەرەت خویدا
 دامنا، جا حەزەرەت (درودى خوداى لەسەرىي) بە دەستى ئاواى كرد لەناو
 سوينهەكەدا: لەپى پان كردهو و پەنجەكانى بلاو كردهو و دەستى لە ناوبنى
 سوينهەكەدا دانا، فەرمووى: ئەى جابير بيگرەو بيكە بە سەرمانا و بلى: باسم
 الله: بە پيروزيى ناوى خودا منيش گوتم: باسم الله، ئيتەر چاوم لى بوو كە بە
 قول ئاو لە نيوانى پەنجەكانى پيڭەمبەر (درودى خوداى لەسەرىي) هەل دەقولى

ئه‌وجا سوینه‌که وه‌ک کانی ته‌قی و ئاوی تی زتا پپر بوو، فهرمووی: ئه‌ی جابر! جار بده کئ کاری هه‌یه به ئاو با بی ببا گوتی: جه‌ماوه‌ره‌که هاتن ئاویان خواردوه‌ه تا تیراوو پاراو بوون، گوتی: گوتم: ئه‌ری که‌س ماوه کاری به ئاو هه‌بی؟ ئیتر چه‌زهرت (درویدی خودای له‌س‌رین) ده‌ستی له سوینه‌که “ده‌ره‌ینا هیشتا لیپان لیپ بوو له ئاو. خه‌لکه‌که له خزمه‌تی چه‌زهره‌تا سکالایان له ده‌ستی برسیتی کرد، فهرمووی: هیوا وایه خودا خواردمه‌نیتان بو پرده‌خسینی جا چووینه قه‌راخ ده‌ریا، له‌وی ده‌ریا که شه‌پولیکی داو شه‌پوله‌که له‌گه‌ل خویا نه‌هنگیکی فرده دایه ده‌ره‌وه‌و له پالیا ناگرمان کرده‌وه‌و ده‌ستمان کرد به کولاندن و برژاندن لی و ده‌ستمان کرد به خواردن تا تیرمان خوارد. جابر گوتی: من و فیسارو فیسارو ئه‌و فیسار که هه‌موومان پینج پیاو بووین له‌ناو کالانه‌ی چاویا دانیشترین له ده‌ره‌وه دیار نه‌بووین و که‌س چاوی لیمان نه‌بوو تا خومان هاتینه ده‌ره‌وه، په‌راسوویه‌کیشمان چه‌مانه‌وه‌و راستمان کرده‌وه‌و له‌سه‌ر نووکه‌که‌ی ریمان گرت، زلترین زه‌لامی کاروانه‌که، به سواری زه‌به‌للا‌ترین نیره وشتی ناو وشته‌کان که قه‌به‌ترین زین به‌سه‌ر پشتیه‌وه بوو به ژیری دا رویی و له‌ژیرییه‌وه رت بوو، به‌بی ئه‌وه‌ی که سه‌ری دانه‌وینی (صحیح مسلم).

۱۱۱) موعجیزه‌یه‌کی تریان نه‌وه بووه به‌زوویی دووعاو نزای گیرا بووه درویدی خودای له‌س‌ر

ومنها سرعة اجابة دعوته ﷺ

۳۱۸۶- (ب- ۱ ز - ۱۷۵ و فی هذه الرواية: عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَصَابَ أَهْلَ الْمَدِينَةِ قَحْطٌ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَبَيْنَمَا هُوَ يَخْطُبُ يَوْمَ جُمُعَةٍ إِذْ قَامَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلَكْتَ الْكُرَاعُ هَلَكْتَ الشَّاءُ فَادْعُ اللَّهَ أَنْ يَسْقِيَنَا فَمَدَّ يَدَيْهِ وَدَعَا. قَالَ أَنَسٌ: وَإِنَّ السَّمَاءَ كَمِثْلِ الرُّجَاجَةِ فَهَاجَتْ رِيحٌ ثُمَّ أُنْشَأَتْ سَحَابَةٌ ثُمَّ اجْتَمَعَ ثُمَّ أُرْسِلَتِ السَّمَاءُ عَزَّالِيهَا فَخَرَجْنَا نَحْضُ الْمَاءِ حَتَّى أَتَيْنَا مَنْازِلَنَا فَلَمْ نَزَلْ نُمَطِّرْ إِلَى الْجُمُعَةِ الْأُخْرَى، فَقَامَ إِلَيْهِ ذَلِكَ الرَّجُلُ أَوْ غَيْرُهُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ

تَهْدَمَتِ الْيُوتُ فَادْعُ اللَّهَ أَنْ يَخْسِهَ فَتَبَسَّمَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ قَالَ: حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا. فَنَظَرْتُ إِلَى السَّحَابِ تَصَدَّعُ حَوْلَ الْمَدِينَةِ كَأَنَّهُ إِكْلِيلٌ. رواه الخمسة إلا الترمذي. نسأل الله أن يرزقنا الإجابة آمين^(۱):

گی‌رانه‌وه‌ی ئەم هه‌دیسه به‌م شی‌وه‌یه! ئەنەس (خودای ئی رازی بن) گوتی: به سه‌رینی پیغمبر (دروودی خودای له‌سه‌ربن) خه‌لکی مه‌دینه تووشی قاتوو‌ق‌ری بوون روژی هه‌ینی بوو، پیغمبر (دروودی خودای له‌سه‌ربن) خه‌ریک بوو وتاری دهدا، له‌و کاته‌دا پیاوی هه‌لساو گوتی: ئەه‌ی پیغمبره‌ری خودا! ئازهل و مالات و ولاخ ق‌ربوون له‌به‌ر بن بارانی، ده‌ی له‌ خودا بپاری‌ره‌وه که بارانمان بو ببارینن، پیغمبره‌ریش هه‌ردوو ده‌ستی در‌یژ‌کردو پارایه‌وه. ئەنەس گوتی: ئاسمان وه‌ک مینا ساف بوو یه‌ک په‌له‌ هه‌ور چیه‌یه پی‌یه‌وه نه‌بوو، له‌ به‌ره‌که‌تی دو‌عا‌که‌ی پیغمبره‌وه (دروودی خودای له‌سه‌ربن) بایئ هه‌لی کردو هه‌وریکی پیک هیناو به‌ره به‌ره هه‌وره‌که یه‌کی گرت و توندبوو، ئیتر باران وه‌ک پلووسک دای‌کردو ئاسمان ده‌تگوت کونده‌ی سه‌ره‌وژ‌یره وه‌کراوه، که له‌ مزگه‌وت هاتینه ده‌ره‌وه تا ماله‌وه به‌ناو “شه‌پوولی ئاودا ده‌رویش‌تین، ئیتر هه‌تا هه‌ینی دوایی سه‌روم‌ر بارانمان بو باری و خووشی نه‌کرده‌وه، له‌ هه‌ینی دواییدا هه‌ر ئەو پیاوه‌ی پ‌یشوو – یا پیاویکی تر له‌ کاتی وتاری هه‌ینیدا هات به‌ پی‌وه له‌ خزمه‌تی هه‌زه‌تا وه‌ستاو – عه‌رزی کرد: ئەه‌ی پیغمبره‌ری خودا! خانوو مال روخواو ریگه‌و بان برا ئەوه‌نده باران باری، له‌ خودا بپاری‌ره‌وه که ئیتر بی‌گریته‌وه، پیغمبر (دروودی خودای له‌سه‌ربن) زه‌رده‌خه‌نه‌یی گرتی و فه‌رمووی: خوا‌یا! به‌ ده‌ورو به‌رمانا ببیارینه، نه‌وه‌ک به‌ سه‌رمانا که ته‌ماشام کرد گورج هه‌وره‌که له‌سه‌ر ئاستی مه‌دینه ره‌وییه‌وه وه‌ک بازنه له‌ ئاستی مه‌دینه‌دا خه‌رمانه‌ی دا! (ش/د-ن - خودایان ئی رازی بن).

(۱) تقدم برقم: ۹۴۲/۱ مجلد أول تسلسل / ۱۷۵.

۱۱۲) به‌کینکی تریان نه‌وه بووه شتی به‌نه‌هان و نه‌زانراوی ناشکرا کردووه

ومنها الإخبار بالمغیبات

۳۱۸۷- عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَيْنَا أَنَا عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذْ أَتَاهُ رَجُلٌ فَشَكَاَ إِلَيْهِ الْفَاقَةَ، ثُمَّ أَتَاهُ آخَرُ، فَشَكَاَ قَطْعَ السَّبِيلِ. فَقَالَ: يَا عَدِيُّ هَلْ رَأَيْتَ الْحِيرَةَ؟ قُلْتُ: لَمْ أَرَهَا وَقَدْ أُلْبِثْتُ عَنْهَا. قَالَ: فَإِنْ طَالَتْ بِكَ حَيَاةٌ لَتَرَيْنَ الطَّعِينَةَ تَرْتَجِلُ مِنَ الْحِيرَةِ، حَتَّى تَطُوفَ بِالْكَعْبَةِ، لَا تَخَافُ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ - قُلْتُ فِيمَا بَيْنِي وَبَيْنَ نَفْسِي فَأَيْنَ دُعَارُ طَيِّبِ الَّذِينَ قَدْ سَعَرُوا الْبِلَادَ، قَالَ وَلَئِنْ طَالَتْ بِكَ حَيَاةٌ لَتَفْتَحَنَّ كُنُوزَ كِسْرَى. قُلْتُ: كِسْرَى بْنُ هُرْمُزٍ قَالَ: نَعَمْ، وَلَئِنْ طَالَتْ بِكَ حَيَاةٌ، لَتَرَيْنَ الرَّجُلَ يُخْرِجُ مِلَّةً كَفَّهُ مِنْ ذَهَبٍ أَوْ فِصَّةً، يَطْلُبُ مَنْ يَقْبَلُهُ مِنْهُ، فَلَا يَجِدُ أَحَدًا يَقْبَلُهُ مِنْهُ، وَلَيَقْلِبَنَّ اللَّهُ أَحَدَكُمْ يَوْمَ يَلْقَاهُ، وَلَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ تُرْجُمَانٌ يُتْرَجِمُ لَهُ. فَيَقُولَنَّ لَهُ: أَلَمْ أُبْعَثْ إِلَيْكَ رَسُولًا فَيَبْلُغَكَ فَيَقُولُ: بَلَى. فَيَقُولُ: أَلَمْ أُعْطِكَ مَالًا وَوَلَدًا وَأَفْضَلَ عَلَيْكَ فَيَقُولُ: بَلَى. فَيَنْظُرُ عَنْ يَمِينِهِ فَلَا يَرَى إِلَّا جَهَنَّمَ، وَيَنْظُرُ عَنْ يَسَارِهِ فَلَا يَرَى إِلَّا جَهَنَّمَ. قَالَ: عَدِيُّ سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: اتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقَّةِ تَمْرَةٍ، فَمَنْ لَمْ يَجِدْ شِقَّةَ تَمْرَةٍ فَبِكَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ. قَالَ: عَدِيُّ فَرَأَيْتُ الطَّعِينَةَ تَرْتَجِلُ مِنَ الْحِيرَةِ حَتَّى تَطُوفَ بِالْكَعْبَةِ، لَا تَخَافُ إِلَّا اللَّهَ، وَكُنْتُ فِيمَنْ افْتَتَحَ كُنُوزَ كِسْرَى بْنِ هُرْمُزٍ، وَلَئِنْ طَالَتْ بِكُمْ حَيَاةٌ لَتَرَوْنَ مَا قَالَ النَّبِيُّ أَبُو الْقَاسِمِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رواه البخاري^(۱)

عه‌دی کوری حاته‌م (خودای نازی بن) گوتم: له خزمه‌تی چه‌زده‌تا بووم (دیودی خودای له‌سربین) پی‌اوئی هات سکا‌لای حالی له ده‌ستی هه‌ژاری کرد له خزمه‌تیا، پی‌اوئی تریش هات له ده‌ستی چه‌رده‌یی و ریگری سکا‌لای حالی له خزمه‌تیا کرد، فه‌رمووی (دیودی خودای له‌سربین): ئه‌ی عه‌دی! حیره‌ت دیوه؟ گوتم: نه‌م دیوه، به‌لام ناوو نیشانیم بیستوو، فه‌رمووی: ئه‌گه‌ر مه‌رگ موله‌تت بدات و ته‌مه‌نت دریز بئی به‌چاوی خو‌ت ئافره‌تی که‌ژاوه‌نشین ده‌بیینی له حیره‌وه دی ته‌وافی که‌عبه‌ده‌کا، وه له خودا نه‌بئی له که‌سی تر ناترسی ناوا ریگه‌و بان نه‌مین ده‌بئی منیش له دلی خو‌مدا گوتم: ئه‌ی ده‌شی ئه‌و چه‌ردانه‌ی

(۱) بخاری. مناقب: ۲۵۹۵.

هوژی طه‌یی چییان به‌سه‌ربئی و بو کوئی بچن، ئەوانه‌ی که ئیستا ئەم ولاته‌یان کردووه به‌ ئاگر، فه‌رمووشی: ئەگەر ته‌مه‌نت به‌ به‌ریه‌وه هه‌بی گه‌نجینه‌کانی کیسرا فه‌تخ ده‌کریڻ و ئەو هه‌موو گه‌نج و سامان و گه‌وه‌ره، موسولمانان به‌ تالان ده‌یبه‌ن بو خویان! عه‌رزیم کرد: مه‌به‌ستت کیسرای کوپی هورموزه که ئیستا شای ئیرانه؟ فه‌رمووی: ئا مه‌به‌ستم ئەوه، ئەگەر ته‌مه‌نت دريژ بی به‌ چاوی خوٚت پیاو ده‌بینی به‌ چنگی زیڤه‌وه یا به‌ پرچنگی زیوه‌وه ده‌سووپیته‌وه به‌لام له‌به‌ر زوڤی پارو و پول و مال که‌سی ده‌ست ناکه‌وئ که ئەو چنگه‌ زیڤو زیوه‌ی ئی وه‌رگری، وه‌یه‌ک به‌ یه‌کتان له‌ روژی قیامه‌تا که ده‌گه‌نه‌وه به‌ خزمه‌تی خودای خوٚتان خودا به‌ خودی خوئی به‌بی ته‌رجومان قسه‌تان له‌گه‌ ده‌کا، ده‌فه‌رموئ به‌ بنده: ئایا له‌ دنیا‌دا پیغمه‌به‌رم نه‌نارد بو سه‌رت هه‌تا فه‌رمانی منت پی راگه‌یه‌نی؟ به‌نده ده‌لئ: با، ده‌فه‌رموئ: مال و منال‌م دابوو پیٚت یا‌نا؟ خیرو بی‌ریکی زوڤم رژاندبوو به‌ سه‌رتا یا‌نا؟ به‌نده ده‌لئ به‌لئ و ابوو، ئیتر ئەو به‌نده‌یه که سه‌یری لای راستی خوئی ده‌کا دوزه‌خ ده‌بینی و که ته‌ماشای لای چه‌پی خوئی ده‌کا دیسان هه‌ر دوزه‌خ ده‌بینی جا که حال وایه‌ خوٚتان بی‌اریژن له‌ ئاگری دوزه‌خ ئەگه‌رچی به‌ له‌تی ده‌نکه خورمایه‌کیشبئی، ئەوه‌شی که نیه‌تی به‌ خیرو خی‌رات خوئی له‌ ئاگر قورتار بکا بابه‌قسه‌ی باش و به‌ زمانی شیرین خوئی قوتار بکا. عه‌دی گوتی: من خۆم به‌چاوی خۆم دیم که ئافره‌تی که‌ژاوه‌نشین له‌ حیره‌وه ده‌هات و ته‌وافی که‌عه‌بی ده‌کردو ترسی که‌سی تری نه‌بوو. ترسی خوادانه‌بی، وه‌من خویشم یه‌کیک بووم له‌و له‌شکری که گه‌نجینه‌کانی کیسرامان به‌ تالانی گرت. ئیوه‌یش ئەگەر ته‌مه‌نتان دريژ بی ئەوی که پیغمه‌به‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربن) فه‌رمووی به‌ چاوی خوٚتان ده‌یینن! (ب).

۳۱۸۸- عَنْ حَبَّابِ بْنِ الْأَرْتِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: شَكَّوْنَا إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ مُتَوَسِّدٌ بُرْدَةً لَهُ فِي ظِلِّ الْكَعْبَةِ، قُلْنَا لَهُ أَلَا تَسْتَنْصِرُ لَنَا أَلَّا تَدْعُو اللَّهَ لَنَا قَالَ: كَانَ الرَّجُلُ فِيمَنْ قَبْلَكُمْ يُحْفَرُ لَهُ فِي الْأَرْضِ فَيُجْعَلُ فِيهِ، فَيَجَاءُ بِالْمِنْشَارِ، فَيُوضَعُ عَلَى رَأْسِهِ فَيَشَقُّ بِاِثْنَيْنِ، وَمَا يَصُدُّهُ ذَلِكَ عَنْ دِينِهِ، وَيُمَشِّطُ بِأَمْشَاطِ الْحَدِيدِ، مَا دُونَ لَحْمِهِ مِنْ عَظْمٍ أَوْ عَصَبٍ، وَمَا يَصُدُّهُ ذَلِكَ عَنْ دِينِهِ، وَاللَّهُ لَيَتِمَّنَّ اللَّهُ هَذَا الْأَمْرَ حَتَّى يَسِيرَ الرَّكِيبُ

مِنْ صَنْعَاءٍ إِلَى حَضْرَمَوْتَ، لَا يَخَافُ إِلَّا اللَّهَ أَوِ الدَّبَّ عَلَى غَنَمِهِ، وَلَكِنَّكُمْ تَسْتَعْجِلُونَ.
رواه البخاري هنا وأبو داود في الجهاد^(۲):

خه‌ببایی کو‌ری ئه‌ره‌تت (خودای ئی رازی بئ) گو‌تی: پیغهمبه‌ر (درویدی خودای
له‌سهرین) له‌ سیبهری که‌عبده‌دا له‌سهر عاباکه‌ی خوی شانی دادابوو سکالامان
له‌لا کردو عه‌رزیمانکرد: قوربان! بۆ داوای کۆمه‌کی و سه‌رکه‌وتنمان بۆ ناکه‌ی،
بۆ له‌ خودا ناپارێتته‌وه‌ بۆمان! فه‌رمووی: له‌ نه‌ته‌وه‌کانی پێش ئیوه‌ پیاوی
خواناسی و اه‌هبوو چالیان له‌ زه‌ویدا بۆی هه‌لده‌که‌ندو تییان ده‌خست و
ئینجا مشاریان ده‌هیناو له‌سهر ته‌وقی سه‌ری دایان ده‌ناو به‌ مشار دووله‌تیان
ده‌کردو به‌ شه‌قه‌ مشار شه‌قیان ده‌کرد هه‌شتا به‌وه‌ش وازی له‌ ئایینی خوی
نه‌ده‌هینا، وه‌ خاوه‌ن باوه‌ری قایمی وابوو به‌ که‌لکیت و شانیه‌ی ناسنین
رنه‌یان ده‌کردو ده‌یان دا له‌ شانوه‌ رنه‌و پۆست و گوشت و ره‌گ و ریشه‌و
ئیسک و پرووسکیان هه‌نجن هه‌نجن ده‌کرد هه‌شتا به‌وه‌ش ده‌ستی له‌ ئایینی
خوی هه‌لنه‌ده‌گرت، که‌چی ئیوه‌ به‌په‌له‌ن له‌ کاره‌که‌، ده‌سا به‌خودا خودا ئه‌م
ئایینی ئیسلامه‌ به‌ ئه‌نجام ده‌گه‌یه‌نئ و سه‌ری ده‌خا، ته‌نانه‌ت له‌ سیبهری
ئیسلامدا ئه‌من و ئاسایش واپه‌ره‌ ده‌سینئ و ره‌گ و ریشه‌ دانه‌کو‌تئ و دنیا و
ئهمین ده‌بیته‌وه‌، سوار به‌ ته‌نها خوی له‌ سه‌نه‌او به‌ ته‌نیا سواره‌ ده‌روا بۆ
حه‌ضره‌مه‌وت، له‌ خودا نه‌بئ له‌ که‌سی تر ناترسی مه‌گه‌ر ترسی گورگی
هه‌بئ که‌ بنیته‌ رانه‌که‌ی، وه‌ئ و دایاره‌ ئیوه‌ له‌ ئیشه‌که‌ به‌ په‌له‌ن (ب/د).

۳۱۸۹- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
صَلَاةَ الْعِشَاءِ ذَاتَ لَيْلَةٍ فِي آخِرِ حَيَاتِهِ كُلَّمَا سَلَّمَ قَامَ فَقَالَ: أَرَأَيْتُمْ كَيْفَ لَيْتَكُمْ هَذِهِ فَإِنَّ
عَلَى رَأْسِ مِائَةِ سَنَةٍ مِنْهَا لَا يَبْقَى مِمَّنْ هُوَ عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ أَحَدٌ. قَالَ: ابْنُ عُمَرَ: فَوَهَلُ
النَّاسُ فِي هَذَا وَتَحَدَّثُوا عَنْ مِائَةِ سَنَةٍ كُلِّ بِمَا فَهَمَهُ وَلَكِنْ مَعْنَاهُ بَعْدَ مِائَةِ سَنَةٍ لَا يَبْقَى

مِمَّنْ هُوَ الْيَوْمَ عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ يُرِيدُ بِذَلِكَ أَكْثَرُ تَخْرِمُ ذَلِكَ الْقَرْنَ. رواه مسلم وأبو داود والترمذي^(۳):

ئیبینو عومەر (خودایان ن رازی بئ) گوتی: پیغمبر (درویدی خودای له‌س‌ربئ) له کوتایی ژیانیدا، شه‌وی نویرژی خه‌وتنانی بو کردین، که سلاوی دایه‌وه هه‌لساو فهرمووی: له‌م شه‌وه‌وه بیگرن و هه‌تا سه‌د سالی ته‌واو برثمیرن ئیتر که‌س نامینئ له‌وانه‌ی که ئیستا وان له‌سه‌ر رووی زه‌وی. ئیبینو عومەر گوتی: جا هه‌نئ که‌س له‌م مه‌سه‌له‌یه‌دا زه‌ینیان به‌ه‌له‌ چوو، هه‌ر که‌سه به‌پیی تی گه‌یشتنی خوئی باسی ئه‌و سه‌دساله‌ ده‌کا“ به‌لام مه‌به‌ست له‌م فهرمووده‌یه ئه‌وه‌یه که له‌پاش سه‌د سالی تر که‌س نامینئ له‌م خه‌لکه‌ی که ئیستا هه‌ن و وان له‌سه‌ر رووی زه‌وی و ئه‌م چینه‌ی ئیستا هه‌یه کوتایی دی، مه‌به‌ست ئه‌وه‌نییه که له‌پاش سه‌د سالی تر قیامه‌ت هه‌ل ده‌سئ و که‌سی نامینئ (م/د/ت).

۳۱۹۰- وَقَالَ جَابِرٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ قَبْلَ أَنْ يَمُوتَ بِشَهْرٍ: تَسْأَلُونِي عَنِ السَّاعَةِ وَإِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَأُقْسِمُ بِاللَّهِ مَا عَلَى الْأَرْضِ مِنْ نَفْسٍ مَنفُوسَةٍ تَأْتِي عَلَيْهَا مِائَةُ سَنَةٍ وَهِيَ حَيَّةٌ يَوْمَئِذٍ. رواه مسلم والترمذي^(۴):

جایبر (خودای ن رازی بئ) گوتی: پیغمبر (درویدی خودای له‌س‌ربئ) به مانگی به‌ر له مردنی له خویم ژنه‌وت ده‌یفه‌رموو: ئیوه له‌من ده‌پرسن که قیامه‌ت که‌ی ده‌بئ، به‌لام سویند ده‌خۆم به‌خودا ئه‌وه‌ی که ئیستا له‌سه‌ر رووی زه‌وی ده‌ژی له‌پاش سه‌د سالی تر هه‌چی به‌زیندوویی نامینئ (م/ت).

۳۱۹۱- → (ب - ۴ - ز - ۴۷ - ل - ف - ۵)^(۵).

^(۳) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۴۲۶-۶۴۲۳. أبو داود. ملاحم: ۴۳۴۸. ترمذي. فتن: ۲۲۵۱. بخاري. علم:

۱۱۶، ۵۶۴، ۶۰۱. تجريد البخاري: ۱۱۶/۹۵.

^(۴) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۴۲۸.

^(۵) تقدم برقم: ۲۸۹۵/۵ مجلد رابع. تسلسل/ ۴۷.

۳۱۹۲- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يُوشِكُ أَنْ طَالَتْ بِكَ مُدَّةٌ أَنْ تَرَى قَوْمًا فِي أَيْدِيهِمْ مِثْلُ أَذْنَابِ الْبَقَرِ يَغْدُونَ فِي غَضَبِ اللَّهِ وَيَرْوَحُونَ فِي سَخَطِ اللَّهِ. رواهما مسلم في صفة أهل النار^(۱):

له‌ ئه‌بو هوره‌یره‌وه (خودای ئی رازی بئ) له‌ چه‌زده‌ته‌وه (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموئ: ئه‌گه‌ر ته‌مه‌نت درێژبئی دوور نییه‌ ئه‌و هۆزه‌ بیینیت که‌ قه‌مچی ریشووداریان به‌ ده‌سته‌وه‌یه‌، له‌ چه‌شنی کلکی گا شه‌وو روژ خه‌ریکی زوئمو زوړنو به‌یانئ و ئیواری به‌هوی ناهه‌قییه‌وه‌ خودا له‌ خوئان ده‌ره‌نجینن و شایه‌سته‌ی رقو قاری خودا ده‌بن (م).

۳۱۹۳- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا هَلَكَ كِسْرَى فَلَا كِسْرَى بَعْدَهُ، وَإِذَا هَلَكَ قَيْصَرٌ فَلَا قَيْصَرَ بَعْدَهُ، وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَتُنْفِقَنَّ كُنُوزَهُمَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ. رواه الترمذي والبخاري ومسلم في الفتن. وسبقت أحاديث كثيرة تخبر عن الغيب في أبواب هي اشد لها مناسبة. وسيأتي كتاب الفتن وعلامات الساعة وكتاب القيامة وكلها إخبار بالغيب قطعاً^(۲):

دیسان له‌وه‌وه‌ چه‌زده‌ت (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموئ: ئه‌گه‌ر کيسرا له‌ناو چوو ئیتر له‌ پاش ئه‌و کيسرای تر له‌ ولاتی عیراق نابئ، که‌ قه‌یصه‌ریش له‌ ناوچوو ئیتر له‌ دوا ئه‌و قه‌یصه‌ری تر (له‌شام) نابئ، به‌و که‌سه‌ که‌ ره‌وانی منی به‌ده‌سته‌ گه‌نج و سامان و گه‌نجینه‌ی ئه‌م دوو پادشایه‌ ده‌ست موسوئلمانان ده‌که‌ون و به‌خت ده‌کرین له‌ ریگه‌ی خودادا (ت/ب/م)، فه‌رمووده‌ی زوړی له‌م بابته‌ له‌ پی‌شه‌وه‌ زوړ رویشته‌ ته‌ماشای ئه‌م شوئنانه‌ بکه‌: → (ب/ ۱/ ز/ ۱۱/ ف/ ۳ + ب/ ۱/ ز/ ۲۲۴/ ف/ ۹ + ب/ ۱/ ز/ ۲۲۳/ ف/ ۴).

(۱) مسلم. الجنة والنار: ۷۱۲۴، ۷۱۲۵.

(۲) مسلم. فتن: ۷۲۵۶، ۷۲۵۷، ۷۲۵۸، ۷۲۵۹. راجع رقم/۸۵/۳ مجلد/۱ تسلسل/ ۱۱ + رقم: ۱۱۵۳/۹

۱۱۳) یه‌کی‌کی تریان نه‌وه بووه شتی په‌نهان و نادیداری به‌چاو دیوه

ومنها انکشاف الغیب له ﷺ

۳۱۹۴- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَرَجَ يَوْمًا فَصَلَّى عَلَى أَهْلِ أَهْلِ أَحَدٍ صَلَاتَهُ عَلَى الْمَيِّتِ، ثُمَّ انْصَرَفَ إِلَى الْمَنْبَرِ فَقَالَ «إِنِّي فَرَطْتُ لَكُمْ، وَأَنَا شَهِيدٌ عَلَيْكُمْ، وَإِنِّي وَاللَّهِ لَأَنْظُرُ إِلَى حَوْضِي الْآنَ، وَإِنِّي أُعْطِيتُ مَفَاتِيحَ خَزَائِنِ الْأَرْضِ - أَوْ مَفَاتِيحَ الْأَرْضِ - وَإِنِّي وَاللَّهِ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ أَنْ تُشْرِكُوا بَعْدِي، وَلَكِنْ أَخَافُ عَلَيْكُمْ أَنْ تَنَافَسُوا فِيهَا. رواه الشيخان - عليهما الرحمة والرضوان^(۱)»

عوقبه‌ی کوپری عامیر (خودای ن‌رازی بن) گوته: روژ‌ی پیغمبره‌ر (دروودی خودای له‌سربین) له مال دهرچوو، چوو نویژ‌ی مردووی له‌سهر شه‌هیدانی غه‌زای ئوحدود کرد، له پاشدا رویشته سهر دوانگه‌و فهرمووی: خوّم به‌رای‌ی و پیشره‌وتانم و له پیش ئومه‌تمه‌وه دهرپوم، تا دین هه‌وزی که‌و‌ته‌ریان بو ئاماده ده‌که‌م، خوّم چاودیرم به سهرتانه‌وه‌و شایه‌تی‌تا بو دده‌م، به خودا من ئا ئیستاکه له‌م ده‌مه‌مدا هه‌وزی که‌و‌ته‌ر - که هه‌وزی تایبه‌تی خوّمه‌و پیشوازی ئومه‌تمی له‌سهر ده‌که‌م له به‌هه‌شتا - ئا ئیستا له‌به‌ر چاومه‌و به چاوی سهر ته‌ماشای ده‌که‌م، وه کلیلی گه‌نجینه‌کانی زه‌وی دراوه به من یا فهرمووی: کلیله‌کانی زه‌وی دراون به من زوو یا دره‌نگ گه‌لی ئیسلامی من ده‌ست ده‌گرن به‌سهر ئه‌و ولاتانه‌دا، به‌خودای خوّم من تازه له‌وه ناترسم که ئیوه جاریکی تر ده‌ست بکه‌نه‌وه به‌بتپه‌ریتی و شتی وا، به‌پشتی خودا شتی وا تازه له تی‌کرای ئومه‌تم روو ناداته‌وه، تاک و ته‌راش ئه‌و گرنگیه‌ی نییه، به‌لام ترسی ئه‌وه لی‌تان هه‌یه که له ناو خو‌تانا له‌سهر پرو پیتی جیهان به‌ربه‌ره‌کانی و قینه‌به‌ریی بکه‌ن! (ش).

(۱) بخاری. مناقب: ۳۵۹۶، ۱۳۴۴، ۴۰۴۲، ۴۰۸۵، ۶۴۲۶، ۶۵۹۰. تجرید البخاری (مختصر صحیح

۳۱۹۵- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّاسَ سَأَلُوا نَبِيَّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى أَحْفَوْهُ بِالْمَسْأَلَةِ فَخَرَجَ ذَاتَ يَوْمٍ فَصَعِدَ الْمِنْبَرَ فَقَالَ: سَأَلُونِي لَا تَسْأَلُونِي عَنْ شَيْءٍ إِلَّا بَيِّنْتُهُ لَكُمْ. فَلَمَّا سَمِعَ ذَلِكَ الْقَوْمُ أَرْمَوْا (أَي سَكَتُوا) وَرَهَبُوا أَنْ يَكُونَ بَيْنَ يَدَيِ أَمْرِ قَدْ حَضَرَ. قَالَ أَنَسٌ فَجَعَلْتُ أَلْتَفِتُ يَمِينًا وَشِمَالًا فَإِذَا كُلُّ رَجُلٍ لَأَفَّ رَأْسَهُ فِي ثَوْبِهِ يَنْكِي فَأُنْشَأُ رَجُلٌ مِنَ الْمَسْجِدِ كَانَ يُلَاحِظِي فَيَدْعِي لِغَيْرِ أَبِيهِ فَقَالَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ مَنْ أَبِي؟ قَالَ: أَبُوكَ حُدَافَةُ. ثُمَّ أُنْشَأَ عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فَقَالَ رَضِينَا بِاللَّهِ رَبًّا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا عَائِدًا بِاللَّهِ مِنْ سُوءِ الْفِتَنِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): لَمْ أَرْ كَالْيَوْمِ قَطُّ فِي الْخَيْرِ وَالشَّرِّ إِلَى صُورَتِي لِي الْجَنَّةُ وَالنَّارُ فَرَأَيْتُهُمَا دُونَ هَذَا الْحَايِطِ. وَفِي رِوَايَةٍ: فَقَالَتْ أُمُّ عَبْدِ اللَّهِ بِنْتُ حُدَافَةَ لِعَبْدِ اللَّهِ: مَا سَمِعْتُ بِابْنٍ قَطُّ أَعَقَّ مِنْكَ أَمْنِتَ أَنْ تَكُونَ أُمُّكَ قَدْ قَارَفَتْ بَعْضَ مَا تُقَارِفُ نِسَاءُ أَهْلِ الْجَاهِلِيَّةِ فَتَفْضَحُهَا عَلَى أَعْيُنِ النَّاسِ قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بِنْتُ حُدَافَةَ وَاللَّهِ لَوْ أَلْحَقَنِي بِعَبْدٍ أَسْوَدَ لَلْحِقْتُهُ^(۲):

ئەنەس (خودای ئی رازی بن) گوئی: خەڵک گەلی پرسیاریان لە پیغمبر مەبر (سەددی خودای لەسەربن) دەکرد، بگرە بە پرسیار بێزاریان کردبوو، جا روژی حەزەرەت (سەددی خودای لەسەربن) لە ماڵ دەرچوو سەرکەوتە سەر دوانگەو فەرمووی: ئەمە پۆ چی پرسیاریکتان هەیە لێم بکەن، هەرچیم ئی بپرسن روونی دەکەمەووە بۆتان کە یاران ئەمەیان بیست کچ بوون و نقەیان نەکردو مەترسی ئەوەیان ئی نیشیت کە ئەمە هەرەشەبئی و سەرەتاو بەرای سزایەکی لەسەر پئی بئی! ئەنەس (خودای ئی رازی بن) گوئی: جا کاتئ بەراست و بە چەپا ئاوێم دایەووە تەماشام کرد هەر پیاو بوو دەگریاو بەجلەکەئ سەری خۆئ داپۆشیبوو، پیاوئ هەبوو کە لەگەڵ یەکیکا دەمی تئ دەگرا بەرابەرەکەئ پئی دەگوت: تۆ بیژوئیت و کوپی باوکی خۆت نیت، جا ئەو پیاووە بۆ ساخکردنەوئەئ رشتەئ بنەچەئ خۆئ عەرزی حەزەرەتی کرد:

(۲) بخاری. تفسیر: ۷۲۹۵، ۴۶۲۱، ۶۴۸۶. تجرید البخاری (مختصر صحیح البخاری) بەرگ/ ۵ ل - ۴۴۱

رقم: ۱۶۸۵ / ۴۶۲۱، ۹۳، ۵۴۰، ۷۴۹، ۶۳۶۲، ۶۴۶۸، ۶۴۸۱، ۷۰۸۹، ۷۰۹۰، ۷۰۹۱، ۷۲۹۴، ۷۲۹۵. مسلم.

قوریان! ئە‌هی پیغمبرای خودا! باوکی من کییه؟ فهرمووی: باوکی تۆ خودافه‌یه ئە‌نجا عومەر (خودای ئی رازی بئ) هه‌لی دایه‌و گوتی: به‌ خوادایه‌تی خودا خوش نوودین و ئیسلاممان به‌ ئاین په‌سه‌ند کردوه‌و موحه‌مه‌دمان به‌ پیغمبر قه‌بووله‌، هه‌میشه‌ش په‌نا ده‌گرین به‌ په‌نای خودا له‌ ئاژاوه‌و پشیویی خراپ. پیغمبر (سه‌رو مال و منال به‌ قوریانی بئ و سه‌لات و سه‌لام و دروودی خودای گهره‌ی ئی بئ) فهرمووی: هه‌رگیزاو هه‌رگیز وه‌ك ئە‌مڕۆ له‌ بابته‌ چاکه‌و له‌ بابته‌ خراپه‌وه‌ شتم نه‌یدوه‌، به‌هه‌شت و دۆزه‌خیان هی‌نایه‌ به‌رچاوم و له‌ پال ئە‌م دیواره‌دا وینه‌ی هه‌ردووکیانم دی! له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: دایکی عه‌بدوللای کوپی خودافه‌ به‌ عه‌بدوللای کوپی گوت: ئە‌م بیستوه‌ قه‌ت هیچ کوپی به‌قه‌د تۆ ئاوا خراپ بئ بۆ دایکی خو‌ی، تۆ چۆن نه‌ترسایت له‌وه‌ که‌ دایکیشت وه‌ك ژن گه‌لی سه‌رده‌می نه‌زانی تووشی ئە‌و ئیشه‌ خراپه‌ بووبیت و ئاوا به‌و ره‌نگه‌ له‌به‌ر چاوی دۆست و دو‌شمن سپری هه‌لمالیت و ریسوای بکه‌ی!! عه‌بدوللای گوتی: به‌خودا من ده‌ربه‌ستی ئە‌مانه‌ نیم، ئە‌گه‌ر هه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سه‌رب) بیشتی کردمایه‌ به‌ کوپی به‌نده‌یه‌کی ره‌شیش ده‌بووم به‌ کوپی و ده‌م کرد به‌ باوکی خو‌م! (ش).

٣١٩٦- عَنْ أَسَامَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَشْرَفَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى أَطْمٍ مِنَ الْأَطَامِ، فَقَالَ: هَلْ تَرَوْنَ مَا أَرَى؟ إِنِّي أَرَى الْفِتْنَ تَقْعُ خِلَالَ يُبُوتِكُمْ مَوَاقِعَ الْقَطْرِ. رواهما الشيخان في الفتن^(٣):

ئوسامه (زای خودای گهره‌ی ئی بئ) گوتی: پیغمبر (دروودی خودای له‌سه‌رب) له‌سه‌ر قه‌لایێ له‌ قه‌لاکانی مه‌دینه‌وه‌ سه‌رنجی داو فهرمووی: ئە‌ه‌رئ ئە‌وه‌ی من چاوم لییه‌تی ئیوه‌یش چاوتان لییه‌تی؟ گوتیان نه‌ه‌ فهرمووی: ده‌سا من ده‌بینم فیتنه‌و ئاشووب و بگه‌رو به‌رده‌و کوشتن و به‌رین وه‌کوو دلۆپی باران له‌ناو ماله‌کانتانا داده‌بارین! ئە‌وه‌ بوو وابوو له‌پاش مه‌رگی هه‌زه‌ت فه‌رتنه‌ به‌رپابوو، وه‌ك که‌ری ده‌رویش سه‌ری ده‌کرد به‌هه‌موو مالیکا، به‌ کوشتنی ئیمامی عوسمان ده‌ستی پئ کرد (ش).

^(٣) بخاري. فضائل المدينة (تجريد/ ٢ ل/ ٢٥٧ رقم: ٨٦٣ / ١٨٧٨، ٢٤٦٧، ٢٥٩٧، ٧٠٦٠). مسلم. فتن: ٧١٧٤.

۳۱۹۷- عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَامَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الصَّلَاةِ فَسَمِعْنَاهُ يَقُولُ: أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ. ثُمَّ قَالَ: أَلْعَنُكَ بَلْعَنَةُ اللَّهِ. ثَلَاثًا. وَبَسَطَ يَدَهُ كَأَنَّهُ يَتَسَاوَلُ شَيْئًا فَلَمَّا فَرَغَ مِنَ الصَّلَاةِ قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ سَمِعْنَاكَ تَقُولُ فِي الصَّلَاةِ شَيْئًا لَمْ نَسْمَعْكَ تَقُولُهُ قَبْلَ ذَلِكَ وَرَأَيْنَاكَ بَسَطْتَ يَدَكَ. قَالَ: « إِنَّ عَدُوَّ اللَّهِ إِبْلِيسَ جَاءَ بِشِهَابٍ مِنْ نَارٍ لِيَجْعَلَهُ فِي وَجْهِ فَقُلْتُ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ. ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ قُلْتُ أَلْعَنُكَ بَلْعَنَةُ اللَّهِ الثَّامَةَ فَلَمْ يَسْتَأْخِرْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ أَرَدْتُ أَخْذَهُ وَاللَّهِ لَوْلَا دَعْوَةُ أَخِي سَلِيمَانَ لِأَصْبَحَ مُوثَقًا يَلْعَبُ بِهِ وَلَدَانِ أَهْلِ الْمَدِينَةِ. فِي الصَّلَاقِ وَسَبَقَ فِي صَلَاةِ الْكُسُوفِ رُؤْيَاهُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِلنَّارِ وَالْجَنَّةِ وَمَا فِيهِمَا. وَسَيَأْتِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ فِي الرِّقَاقِ: إِنِّي أَرَى مَا لَا تَرَوْنَ وَأَسْمَعُ مَا لَا تَسْمَعُونَ: نَسَأَلُ اللَّهَ كَمَالَ الْإِيمَانِ بِالْغَيْبِ. آمِينَ. رواه الشيخان^(۴):

ئه‌بو دهر داء (خودای ئی رازی بی) گوئی: پیغمبر (درویدی خودای له‌سهرین) له نویژدا راوه‌ستا بوو، له‌ناو نویژده‌که‌دا به‌رگویمان که‌وت ده‌ی فه‌رمووی: په‌نا ده‌گرم به‌خودا له‌شه‌ری تو ئینجا سی جاریش فه‌رمووی: به‌نه‌فرینی خودا نه‌فرینت ئی ده‌که‌م ئه‌وجا پیغمبر (درویدی خودای له‌سهرین) وه‌ک ده‌ست ببا بو شتی ئاوا ده‌ستی دریژ کرد، که‌ له‌ نویژده‌که‌ بووه‌وه‌ گوتمان: ئه‌ی پیغمبرای خودا! گویمان لی‌ت بوو له‌م نویژده‌دا، شتی‌کت فه‌رموو، یه‌که‌م جاره‌ که‌ شتی وا له‌ناو نویژدا بفه‌رموویت؟ هه‌روه‌ها چاومان ئی بوو ده‌ستیشت دریژ کرد بو شتی؟ فه‌رمووی: ئه‌وه‌ ئیبلیری دوشمنی خودا سه‌ره‌بزووتیکی هی‌نابوو، خه‌ریک بوو ده‌ینا به‌ ده‌موچاومه‌وه‌ له‌عه‌تییه‌ ده‌یویست له‌ نویژده‌که‌دا خه‌ریک بکا منیش سی جار گوتم: په‌نا ده‌گرم به‌خودا له‌شه‌ری تو، ئینجا سی جاریش گوتم: به‌نه‌فرینی ته‌واوی خودا نه‌فرینت ئی ده‌که‌م، که‌چی هه‌ر نه‌چوو ده‌واوه‌ ته‌سی نه‌کرد، ئه‌مجا ویستم که‌ بیگرم، به‌خودا ئه‌گه‌ر له‌به‌ر داواکه‌ی سلیمانی برام نه‌بوایه‌ ده‌مگرت و ده‌یم به‌سته‌وه‌ به‌ کو‌له‌که‌کانی مزگه‌وته‌وه‌، هه‌تا به‌یانی، کو‌پو کال و منالان و خه‌لکی مه‌دینه، گالته‌و

^(۴) بخاری. صلاة (تجريد البخاري) رقم: ۲۸۲/۴۶۱، ۱۲۱۰، ۲۲۸۴، ۲۴۲۳، ۴۸۰۸. مسلم. مساجد/ ۱۲۰۹،

۱۲۱۰. تقدم برقم: ۷۲۸/۱۵ مجلد اول/ تسلسل/ ۱۸ + رقم: ۹۴۰/۱ ورقم: ۹۴۱/۲ مجلد اول تسلسل/ ۱۷۱.

قه‌شمه‌رییان پی بکردایه (ش). ته‌ماشای ئه‌م شوینانه‌یش بکه بو ئه‌م باسه:
(ب-۱ ز-۱۱۸ ف-۱۵ + ب-۱ ز-۱۷۱ ف-۱ + ف-۲).

۱۱۴) پیغهمبه‌ران نامرن تا خو‌یان ده‌کرین به‌سه‌ر پشک له نیوانی جیهان و
ژیانی دواروژدا : (لا يموت نبي حتى يُخَيَّرَ بين الدنيا والآخرة)

۳۱۹۸- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَلْهَا سَمِعَتْ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ قَبْلَ أَنْ يَمُوتَ وَهُوَ مُسْنِدٌ إِلَى صَدْرِهَا: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَأَلْحِقْنِي بِالرَّفِيقِ^(۱):

عائیشه (خودای ئی رازی بن) گو‌تی: پیغهمبه‌ری خو‌شه‌ویست و نازدار له‌سه‌ره
مه‌رگا سه‌ری نابوو به‌ سینگمه‌وه له‌و کاته‌دا ده‌یفه‌رموو: ئه‌ی خودای خو‌م!
لیم خو‌ش به‌و ره‌حمم پی بکه‌و به‌زه‌ییت بیته‌وه پیماو بمگه‌یه‌نه به‌ کاروانی
یارانی نازیزو شادم که به‌ دیداریان (م).

۳۱۹۹- وَعَنْهَا قَالَتْ: كُنْتُ أَسْمَعُ أَنَّهُ لَنْ يَمُوتَ نَبِيٌّ حَتَّى يُخَيَّرَ بَيْنَ الدُّنْيَا
وَالْآخِرَةِ (قَالَتْ) فَسَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي مَرَضِهِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ وَأَخَذَتْهُ
بُحَّةٌ يَقُولُ (مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ
وَحَسَنَ أَوْلَئِكَ رَفِيقًا) قَالَتْ فَظَنَنْتُهُ خَيْرَ حَبِيبٍ. رواهما مسلم في فضل عائشة^(۲):

دیسان عائیشه (خودای ئی رازی بن) گو‌تی: دهم بیست که هیچ پیغهمبه‌ری
نامری و فه‌رمانی هه‌ق به‌جی ناهینی تا خو‌ی نه‌کری به‌سه‌ر پشک له نیوانی
گوزه‌رانی جیهان و ژیانی جاویدانی پاشه‌ روژدا. گو‌تی: جا پیغهمبه‌ر (سه‌ودی
خودای له‌سه‌ری) له‌ سه‌ره‌مه‌رگا له‌و کاته‌دا که ده‌نگی ته‌واو گپ بوو بوو لیم ژنه‌وت
ده‌یفه‌رموو {مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ

^(۱) بخاری. مغازی: ۴۴۴۰ (تجريد البخاري = مختصر صحيح البخاري/ ۴ ل - ۲۹۷ رقم: ۱/۱۲۲۴، ۴۴۴۰

، ۵۶۷۴). مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۴۳، ۶۲۴۴. ترمذی. دعوات: ۲۴۹۶.

^(۲) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۴۵. تقدم تخرجه بمثل الحديث الذي قبله/ ۱/۲۱۶۱.

وَحَسَنٌ أَوْلَيْكَ رَفِيقًا - ۶۹/۴}. له گهل ئو که سانه دا که خودا نیعمه تی پی داون و دهستی قه درو ریږی لی ناون، له پیغمبرایه و له پیاوه راست و دروسته کانی خوداو له دوستانی خوداو له شهیدان و له پیاو چاکان به راستی ئهم چه شنه دوست و برادره برادریمان خوشه و دوستایه تی و ناشنایه تی له گهلانا زور جوان و په سنده. عائیشه گوتی: ئیتر زانیم که چه زرت (درودی خودای له سربین) کراوه به سهرپشک و ژیانی دواپی هه لبرارد ووه بو خوی (م).

۳۲۰ - وَعَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ وَهُوَ صَحِيحٌ « إِنَّهُ لَمْ يُقْبَضْ لِي قَطُّ حَتَّى يَرَى مَقْعَدَهُ فِي الْجَنَّةِ ثُمَّ يُخَيِّرُ ». قَالَتْ عَائِشَةُ فَلَمَّا نَزَلَ بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَرَأْسُهُ عَلَى فَخِذِي غَشِيَ عَلَيْهِ سَاعَةٌ ثُمَّ أَفَاقَ فَأَشْخَصَ بَصَرَهُ إِلَى السَّقْفِ ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ الرَّفِيقَ الْأَعْلَى ». قَالَتْ عَائِشَةُ قُلْتُ إِذَا لَا يَخْتَارُنَا. قَالَتْ عَائِشَةُ وَعَرَفْتُ الْحَدِيثَ الَّذِي كَانَ يُحَدِّثُنَا بِهِ وَهُوَ صَحِيحٌ فَكَانَتْ تِلْكَ آخِرُ كَلِمَةٍ تَكَلَّمُ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَوْلُهُ: اللَّهُمَّ الرَّفِيقَ الْأَعْلَى. رواه الشيخان^(۱).

ديسان عائیشه گوتی: چه زرت (درودی خودای له سربین) کاتې ساخ بوو دهیغه رموو، هرگیز هیچ پیغمبرایه گیانی ناکیشری هه تا جیگه ی خوی له به هه شتا نه دینئ، نه و جا خودا خوی خاترخو ده کا له نیوانی مان و مردندا.

عائیشه گوتی: له سهرمه رگا سهری پیغمبر (درودی خودای له سربین) له سهر رانم بوو، له وکاته دا تاوی بوورایه وه، له پاشا هوشی هاته وه و چاوی برپییه بنمیچه که و فهرمووی: ئهی خودایه! بمگه یه نه به کاروانی یاران و به زه واری هاوده مانی خوم که وان له به هه شتی هره بالادا، عائیشه گوتی: جا که گویم له فهرمووده یه بوو گوتم: ئیتر چه زرت (درودی خودای له سربین) لای ئیمه په سهند ناکاو چه زی له جیهان نه ماوه و دیاړه نه مجاره ئاره زووی لای

(۱) بخاری. مناقب (تجريد البخاري = مختصر صحيح البخاري) رقم: ۱۶۲۲ م / ۴۴۲۷، ۱۶۲۲ / ۴۴۲۵ =

په‌روه‌ردکاری هه‌یه، وه‌زانیم که ئه‌مه ئه‌و قه‌رمایشته‌یه‌یه که کاتئ ساخ بوو
باسی ده‌کرد، دوا وشه که به‌سه‌ر زاری پیغمبره‌وه بوو ئه‌م وشه‌یه بوو:
اللهم الرفیق الاعلی. (ش).

۳۲۰۱- وَعَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ بَيْنَ يَدَيْهِ رَكُوعٌ - أَوْ غَلَبَةٌ
فِيهَا مَاءٌ، فَجَعَلَ يُدْخِلُ يَدَيْهِ فِي الْمَاءِ، فَيَمْسَحُ بِهِمَا وَجْهَهُ وَيَقُولُ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، إِنَّ
لِلْمَوْتِ سَكْرَاتٍ. ثُمَّ نَصَبَ يَدَهُ فَجَعَلَ يَقُولُ: فِي الرَّفِيقِ الْأَعْلَى. حَتَّى قُبِضَ وَمَلَتْ يَدُهُ.
رواه البخاري في الرقائق^(۴):

دیسان عائیشہ (خودای ئی رازی بئ) گوئی: له سه‌ره‌مه‌رگا پیغمبر (دروودی
خودای له‌سه‌ربئ) جه‌وه‌نده‌یی ئاوی له‌به‌ر ده‌ستابوو - یا قسه‌به‌ر (راوی) گوئی
کوچه‌له‌یی ئاوی له‌به‌رده‌ستابوو - خو‌ش خو‌ش ده‌ستی ده‌کرد به
ئاوه‌که‌داو ده‌یه‌ئینا به‌رووی خو‌یداو ده‌یفه‌رموو لا اله الا الله، به‌راستی
حالاتی گیانه‌لا سه‌خت و زه‌حمه‌ته‌و شالاوی مه‌رگ به‌زه‌برو زه‌نگه‌له‌پاشا
ده‌ستی راست ده‌کرده‌وه‌و هه‌ر ده‌یفه‌رموو: فی الرفیق الاعلی: شادمکه‌به
کاروانی ئازیزان که وان له‌به‌هه‌شتی بالادا. تا خودا گیانی پیروزی وه‌رگرت و
ده‌ستی شل بوو لار بووه‌وه (ب- مه‌زار ره‌حمت له‌گۆپی پیروزی بئ).

۱۱۵) دوا وشه: باسی که‌وره‌یی هه‌ندی له‌پیغمبره‌ه‌کان: (دروودو سلاوی
خودایان له‌سه‌ر بئ هه‌تا هه‌تایه):

خاتمة: في فضل بعض الأنبياء ﷺ

باسی که‌وره‌یی ئیبراهیم ^{دروودی}
^{خو‌نک‌اسه‌ر}

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا - ۴۱/۱۹}.

خودای گه‌وره ده‌فه‌رموی: ئه‌ی پیغهمبه‌ری خوشه‌ویست! تو باسی ئیبراهیم بکه له‌م قورئانه پیرۆزه‌دا، به راستی ئیبراهیم پیاویکی راستگۆ و ارسال بوو، وه به راستی پیغهمبه‌ریکی خاوه‌ن پایه بوو.

۳۲۰۲- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ يَا خَيْرَ النَّبِيِّ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَلِكَ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ. رواه مسلم والترمذي وأبو داود في كتاب السنة^(۱):

ئهنه‌س (خودای ئی زانی بئ) گوتی: پیاوی هاته خزمه‌تی هه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) گوتی: ئه‌ی چاکترینی هه‌موو دروست کراوان! پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) فه‌رمووی: ئه‌وه ئیبراهیمه که چاکترینی هه‌موو دروستکراوانه (دروودی خودای له‌سه‌ربئ).

۳۲۰۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اخْتَنَ إِبْرَاهِيمُ - عَلَيْهِ السَّلَامُ - وَهُوَ ابْنُ ثَمَانِينَ سَنَةً بِالْقُدُومِ^(۲):

ئهبو هوره‌یره (خودای ئی زانی بئ) گوتی: پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربئ) فه‌رمووی: ئیبراهیم پیغهمبه‌ر (سلاوی خودای له‌سه‌ربئ) کاتی خوی سوننه‌ت کرد ته‌مه‌نی هه‌شتا سال بوو، له‌و کاته‌دا له‌ گوندی بوو ناوی قه‌دووم بوو (م/ب).

۳۲۰۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَمْ يَكْذِبْ إِبْرَاهِيمُ النَّبِيُّ - عَلَيْهِ السَّلَامُ - قَطُّ إِلَّا ثَلَاثَ كَذَبَاتٍ ثِنْتَيْنِ فِي ذَاتِ اللَّهِ قَوْلُهُ (إِنِّي سَقِيمٌ). وَقَوْلُهُ (بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا) وَوَاحِدَةً فِي شَأْنِ سَارَةَ فَإِنَّهُ قَدِيمَ أَرْضِ جَبَّارٍ وَمَعَهُ سَارَةُ وَكَانَتْ أَحْسَنَ النَّاسِ فَقَالَ لَهَا إِنَّ هَذَا الْجَبَّارَ إِنْ يَعْلَمَ أَنَّكَ امْرَأَتِي يَغْلِبْنِي عَلَيْكَ فَإِنْ سَأَلَكَ فَأَخْبِرِيهِ أَنَّكَ أُخْتِي فَإِنَّكَ أُخْتِي فِي الْإِسْلَامِ فَإِنِّي لَا أَعْلَمُ فِي الْأَرْضِ مُسْلِمًا غَيْرِي وَغَيْرِكَ فَلَمَّا دَخَلَ أَرْضَهُ رَأَاهَا بَعْضُ أَهْلِ الْجَبَّارِ أَتَاهُ فَقَالَ لَهُ لَقَدْ قَدِمَ أَرْضُكَ امْرَأَةٌ لَا يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تَكُونَ

(۱) مسلم. فضائل: ۶۰۹۰. أبوداود. السنة: ۴۶۷۲. ترمذي تفسير القرآن: ۲۳۵۲.

(۲) بخاري. أحاديث الأنبياء (تجريد البخاري = مختصر صحيح البخاري) ۴ ل - ۲۶ رقم: ۱۳۴۸ /

إِلَّا لَكَ. فَأَرْسَلَ إِلَيْهَا فَأَتَتْ بِهَا فَقَامَ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِلَى الصَّلَاةِ فَلَمَّا دَخَلَتْ عَلَيْهِ لَمْ يَتِمَّاكَ أَنْ بَسَطَ يَدَهُ إِلَيْهَا فَقَبِضَتْ يَدَهُ قَبْضَةً شَدِيدَةً فَقَالَ لَهَا ادْعِي اللَّهَ أَنْ يُطْلِقَ يَدِي وَلَا أَضْرُكَ. فَفَعَلَتْ فَعَادَ فَقَبِضَتْ أَشَدَّ مِنَ الْقَبْضَةِ الْأُولَى فَقَالَ لَهَا مِثْلَ ذَلِكَ فَفَعَلَتْ فَعَادَ فَقَبِضَتْ أَشَدَّ مِنَ الْقَبْضَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ فَقَالَ لَهَا ادْعِي اللَّهَ أَنْ يُطْلِقَ يَدِي فَلَكَ اللَّهُ أَنْ لَا أَضْرُكَ. فَفَعَلَتْ وَأُطْلِقَتْ يَدُهُ وَدَعَا الَّذِي جَاءَ بِهَا فَقَالَ لَهُ إِنَّكَ إِنَّمَا أَتَيْتَنِي بِشَيْطَانٍ وَلَمْ تَأْتِنِي بِإِنْسَانٍ فَأَخْرَجَهَا مِنْ أَرْضِي وَأَعْطَيْهَا هَاجِرًا. قَالَ فَأَقْبَلَتْ تَمْشِي فَلَمَّا رَأَتْهَا إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ انْصَرَفَ فَقَالَ لَهَا مَهَيْمَ قَالَتْ خَيْرًا كَفَّ اللَّهُ يَدَ الْفَاجِرِ وَأَخَذَمَ خَادِمًا. قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ فَبَيْنَ مَا بَيْنَى مَاءِ السَّمَاءِ. رواهما مسلم هنا والبخاري في بدء الخلق^(٣):

دیسان گوتی: پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: ئیبراهیم پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) هه‌رگیز دروی نه‌کردوو، ته‌نیا سئ درو نه‌بی، نه‌و سئ درو‌یه‌یش دوانیان ساخ له‌به‌ر ره‌زای خودا بووه: یه‌کئ له‌و دووه نه‌و بووه که فه‌رموویه‌تی: انی سقیم: من نه‌خووش و ده‌رده‌دارم. نه‌و که‌ی تریشیان نه‌و بووه که فه‌رموویه‌تی: بل فعله کبیرهم هذا- واته: ثم بتانه من نه‌م شکاندوون، به‌لکوو گه‌وره‌که‌یان نه‌وه‌ی کردوو، تاقه‌یه‌که‌ی تریشیان له‌ باره‌ی خاتوو ساره‌ی خیزانیه‌وه بووه، جارئ ساره‌ی پئ ده‌بی ده‌گاته ولاتی پادشایه‌کی زۆرداری ملهوور، ساره بو جوانی وینه‌ی نابئ، له‌به‌ر نه‌وه پئی ده‌فه‌رموئ: نه‌گه‌ر نه‌م زۆرداری زه‌برداره پی بزانی که تو ژنی منی زه‌وتت ده‌کا لیم خوشم ده‌کوژئ تا نه‌لین: نه‌م پادشایه نه‌وه‌نده خوا نه‌ناس و بی ره‌زایه ژن به‌ مارو ته‌لاقه‌وه زه‌وت ده‌کا جا نه‌گه‌ر پرسپاری ئی کردی مه‌لئ می‌رده، پئی بلی: که تو خوشکی منی، له‌ راستیدا تو خوشکی نایینی منیت و به‌پئی ئیسلامه‌تی موسولمان برای موسولمانه له‌م سه‌ره‌مینه‌شدا جگه له‌ خووم له‌ خووت موسولمانیکی تر گومان نابهم، کاتی ئیبراهیم ده‌رواته

(٣) بخاري (تجريد البخاري = مختصر صحيح البخاري. رقم: ١٣٤٩/٣٣٥٨ + ٩٩٢ / ٢٣١٧ به‌رگی/ ٤ ل

ناو ولاتی زۆرداره‌که‌وه هندی له ده‌ستوپای پادشا مله‌وپره‌که چاویان به‌ساره ده‌که‌وی، جا ده‌چی بۆلای و پیی ده‌لی: ئافره‌تی هاتۆته قه‌لمره‌وی تۆوه هر قابیل به خۆته! پادشاش ده‌نیری به شوین ساره‌داو ده‌یبه‌ن بۆی، ئیبراهیم هه‌ل ده‌سی و ده‌چی به‌لای نویژه‌وه به ئومیدی ئه‌وه که خودا نامووسی بیاریزی له ده‌می گلاوی ئه‌و سه‌گه هاره جا هه‌ر که ساره ده‌چیته ژووره‌وه بۆلای، ئیتر زۆرداره‌که خۆی پی راگیرناکری و ده‌ستی بۆ ده‌با، به‌لام له لایه‌نی خوداوه توند ده‌ستی ره‌ق ده‌بی! جا به ساره ده‌لی: له خودا داوا بکه که ده‌ستم چاک بکاته‌وه وازت لی دینم و زیانم بۆت نابێ، ئه‌ویش ده‌پاریته‌وه ده‌ستی چاک ده‌بیته‌وه، که‌چی دیسانه‌وه ده‌ستی بۆ ده‌باته‌وه، وه‌لی ئه‌م جاره ده‌ستی له جاری یه‌که‌م زیاتر ره‌ق ده‌بی، دووباره داوای لی ده‌کاته‌وه که هه‌مدیسان بۆی بیاریته‌وه، ئه‌ویش دیسان بۆی ده‌پاریته‌وه، که‌چی هه‌مدیسانه‌وه ده‌ستی بۆ ده‌باته‌وه ئه‌م‌جاره ده‌ستی له هه‌ردوو جاره‌که‌ی پیشوو زیاتر وشک ده‌بی، ئه‌نجا پیی ده‌لی: له خودا بیاریه‌وه که ده‌ستم چاک بکاته‌وه، سویندت بۆ ده‌خۆم به خودا که ئیتر زیانم بۆت نابێ، ساره‌ش وا ده‌کاو ده‌ستی پادشا چاک ده‌بیته‌وه، جا ئه‌وجا پادشا ئه‌و کابرایه‌ بانگ ده‌کا که ساره‌ی بۆ هی‌نابوو، وه پیی ده‌لی: تۆ شه‌یتانت بۆ من هی‌ناوه نه‌ وه‌کوو ئاده‌میزاد! خه‌ریک بوو ده‌ستم لی بوه‌شی‌نی، ئه‌م ژنه له ولاتی من بکه‌ره ده‌ره‌وه هاجه‌ره‌شی بده‌ری فهرمووی: ئینجا ساره به‌پی گه‌رایه‌وه بۆ ماله‌وه، ئیبراهیم که‌چاوی پیی که‌وت نویژه‌که‌ی ته‌واو کردو پیی فهرموو: چی بوو؟ ساره خاتوون گوتی: باش بوو، خودا له بالی ئه‌و به‌دکاره‌ی داو ری‌گه‌ی ده‌ستی نه‌داو ئه‌م کاره‌که‌ره‌شی بۆمان ره‌خسان. ئه‌بو هوره‌یره (خودای لی رازی بن) گوتی: ده‌ی ئه‌ی گه‌لی عه‌ره‌ب! که له‌سه‌ر ئاوی باران ده‌ژین ئه‌م ئافره‌ته واته: خاتوو هاجه‌ره دایکه‌ گه‌وره‌ی ئیوه‌یه، چونکه دایکی ئیسماعیل پیغمبره‌وه ئیوه‌ش له نه‌وه‌ی ئه‌ون (م/ب).

۳۲۰۵ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: غُرِضَ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ فَإِذَا مُوسَى ضَرْبٌ مِنَ الرُّجَالِ كَأَنَّهُ مِنْ رِجَالِ شُرُوءَةٍ وَرَأَيْتُ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ - عَلَيْهِ

السَّلَامُ - فَإِذَا أَقْرَبُ مَنْ رَأَيْتُ بِهِ شَبَهَا عُرْوَةَ بْنِ مَسْعُودٍ وَرَأَيْتُ إِبْرَاهِيمَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ فَإِذَا أَقْرَبُ مَنْ رَأَيْتُ بِهِ شَبَهَا صَاحِبَكُمْ - يَعْنِي نَفْسَهُ - وَرَأَيْتُ جَبْرِيلَ - عَلَيْهِ السَّلَامُ - فَإِذَا أَقْرَبُ مَنْ رَأَيْتُ بِهِ شَبَهَا دِحْيَةَ بْنَ خَلِيفَةَ. رواه مسلم في الإسرائاء^(۴):

→ (ب/ ۴ ز/ ل / ف/ ۳). له گێرانه‌وه‌ی ئیره‌دا: له جاییره‌وه (خودای ئی رازی بێ) له پیغمبرمباروه (دروودی خودای له‌سهر بێ) ده‌فه‌رموی: له شه‌وی ئیسراو شه‌وپره‌وی دا پیغمبرمباره‌کانم نیشان دران، که سه‌رنجی موسام دا پیاویکی دالگوشتی قه‌د باریک بوو، ده‌لیی یه‌کیکه له پیاوانی خێلی شه‌نووته، وه عیسای کوپی مه‌ریه‌م دی، (دروودی له‌سهر بێ) کوتومت ده‌تگوت عوپره‌وه‌ی کوپی مه‌سه‌عووده، وه ئیبراهیم دی، (دروودی بێ پایانی خودای ئی بێ) کوتومت له هاوریکه‌ی خۆتان ده‌چوو واته: ده‌ق شیوه‌ی له پیغمبرمبار خۆی ده‌کا، فه‌رمووی: جوهرانیلیشم دی، که سم نه‌دیوه که وه‌ک دوحیه‌ی کوپی خه‌لیفه شیوه‌ی له‌و بجی (م).

۱۱۶) باسی گه‌وره‌یی هه‌زره‌تی مووسا ^{دروودی} ^{خودای له‌سهر} : (موسی ^{صلی الله علیه و آله})

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: وَادْكُرْ فِي الْكِتَابِ مُوسَى إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا وَكَادَيْنَاهُ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ الْأَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا - ۵۱/۱۹}.

ئه‌ی پیغمبرمباری خۆشه‌ویست! له‌م قورئانه پیرۆزه‌دا - که ده‌ریای به‌خته‌وه‌ری و هه‌موو پیرۆزییه‌که - باسی پیغمبرمباری گه‌وره‌و خاوه‌ن پایه‌ موسای کوپی عیمران بکه، راستی ئه‌و زاته به‌نده‌یه‌کی پاک و بێگه‌ردو دالسوژ بوو، خۆی ته‌رخان کردبوو وه له لای راستی کیوی (طوور) وه بانگمان ئی کرد وه له کاتی گه‌فتوگۆدا که له‌گه‌ڵ مندا کردی نزیکمان کړه‌وه له خۆمان.

(۴) تقدم برقم: ۳/ ۳۱۵۷ مجلد: ۴ تسلسل/ ۱۰۰.

۳۲۰۶ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: اسْتَبَّ رَجُلَانِ رَجُلٌ مِنَ الْيَهُودِ وَرَجُلٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ فَقَالَ: الْمُسْلِمُ وَالَّذِي اصْطَفَى مُحَمَّدًا (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى الْعَالَمِينَ، فَقَالَ الْيَهُودِيُّ وَالَّذِي اصْطَفَى مُوسَى - عَلَيْهِ السَّلَامُ - عَلَى الْعَالَمِينَ. فَرَفَعَ الْمُسْلِمُ يَدَهُ عِنْدَ ذَلِكَ فَلَطَمَ وَجْهَ الْيَهُودِيِّ، فَدَهَبَ الْيَهُودِيُّ إِلَى النَّبِيِّ (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَخْبَرَهُ بِمَا كَانَ مِنْ أَمْرِهِ وَأَمْرِ الْمُسْلِمِ، فَقَالَ النَّبِيُّ (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا تُخَيِّرُونِي عَلَى مُوسَى، فَإِنَّ النَّاسَ يَصْنَعُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَأَصْعَقُ مَعَهُمْ، فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يُفِيقُ، فَإِذَا مُوسَى بَاطِشٌ بِجَانِبِ الْعَرْشِ، فَلَا أَذْرَى أَكَانَ فِيمَنْ صَعِقَ فَأَقَاقَ قَبْلِي، أَوْ كَانَ مِمَّنِ اسْتَتْنَى اللَّهُ. رواه الثلاثة^(۱):

ئهو هورهيره (خودای ن رازی بن) گوتی: دوو پیاو - یه کیکی جووله که و یه کی موسولمان - بوو به شهره جنیویان، موسولمانه که ده لی: بهو که سه که موحه ممدی هه لېږاردووه و کردوویه تی به سهرده سته ی هه موو جیهان! جووله که که ش به رپه رچی ده داته وه ده لی: بهو که سه که موسای هه لېږاردووه و کردوویه تی به سهر ده سته ی هه موو جیهان، ئیتر موسولمانه که تهنکه دهیگری و شها زلله یی له جووله که که ده دا، جووله که که ده چئ بو لای پیغمبر (درودی خودای له سرین) و سهر گوزه شته ی خو ی و موسولمانه که ی عهرز ده کا، پیغمبریش (درودی خودای له سرین) فه رموی: باوی من مه دن به سهر موسادا و من به باشتر دامه نیږ لهو، چونکه له روژی قیامه تا که به ره ی ئاده میزاد سهرجه م خورپه یان ئی ده که وئ و له سامی نرکه و نه عره ته یه کی که وره هه موو له هو ش خو یان ده چن منیش له گه لیانا له سهرخو ده چم، به لام یه که م که س ده بم که دیمه وه هو ش خو م، که چی لهو کاته دا ده بینم و موسا په لاماری دامینی ته خت و باره گا (عهرش) ی خودای داوه و به توندی گرتوویه تی، جا نازانم ئایا موساش له گه ل ئیمه دا له هو ش خو ی ده چئ به لام له پیش مندا هو شی دیته وه به به ردا، یا هه ر له سهره تاوه نا

(۱) بخاری. أحادیث الأنبياء (تجريد) ۲/ ل - ۶۰ رقم: ۱۳۳۹ / ۶۳۹ ، ۳۰۴۷ ، ۲۴۱۲ ، ۳۲۹۸ ، ۶۳۸ ، ۶۵۱۷ ،

بووریتته‌وه و یه‌کیک ده‌بی له‌و که‌سانه که خودا جیا یکرد و ونه‌ته‌وه و هک له‌م نایه‌ته‌دا ده‌فرموی: {وُفِّخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ - ۳۹/۶۸}. واته: فوو ده‌کری به که‌په‌نادا، ئیتر به‌فرمانی خودا هه‌رچی هه‌یه له‌ئاسمانه‌کان و له‌زه‌وی‌دا ده‌مری، مه‌گه‌ر ئه‌و که‌سه نه‌بی که خودا جیای کرد و ته‌وه و حه‌ز ده‌کا نه‌مری! (ش/د).

۳۲۰۷ - وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أُرْسِلَ مَلَكُ الْمَوْتِ إِلَى مُوسَى - عَلَيْهِمَا السَّلَامُ - فَلَمَّا جَاءَهُ صَكَّهُ فَرَجَعَ إِلَى رَبِّهِ فَقَالَ أُرْسَلْتَنِي إِلَى عَبْدٍ لَا يُرِيدُ الْمَوْتَ. فَرَدَّ اللَّهُ عَلَيْهِ عَيْنَهُ وَقَالَ ارْجِعْ إِلَيْهِ فَقُلْ لَهُ يَضَعُ يَدَهُ عَلَى مَنْ تَوَرَّ، فَلَهُ بِكُلِّ مَا غَطَّتْ بِهِ يَدُهُ بِكُلِّ شَعْرَةٍ سَنَةٌ. قَالَ أَيْ رَبِّ، ثُمَّ مَاذَا قَالَ ثُمَّ الْمَوْتَ. قَالَ فَلَا آن. فَسَأَلَ اللَّهُ أَنْ يُدْنِيَهُ مِنَ الْأَرْضِ الْمُقَدَّسَةِ رَمِيَّةً بِحَجَرٍ. قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَوْ كُنْتُ ثُمَّ لَأَرَيْتُكُمْ قَبْرَهُ إِلَى جَانِبِ الطَّرِيقِ عِنْدَ الْكَيْسِبِ الْأَحْمَرِ. رواه الشيخان^(۲).

دیسان له‌وه‌وه له‌هه‌زه‌ته‌وه ده‌فرموی (درویدی خودای له‌سهرین): فریشته‌ی گیان‌کیشان ده‌چی بو‌لای موسا (درویدی خودای له‌سهرین) که ده‌گاته‌کنی، موسا شه‌قازله‌به‌کی لی ده‌دا چاویکی قه‌لیپووج ده‌کا، جا ده‌گه‌ریتته‌وه بو‌لای خودا و ده‌فرموی: تو منت نادر وه بو‌لای به‌نده‌یی که نایه‌وی بمری! فه‌رموی: خوداش چاوی چاک ده‌کاته‌وه ده‌فرموی: بچۆره‌وه بو‌لای و پیی بلئی: ده‌ستت دابئی له‌سه‌ر پشتی جوانه‌گایی، چه‌ند موو بوو به‌ژیر ده‌ستته‌وه له‌باتی هه‌رموویی له‌و موانه‌سائی تریش بژی، موسا فه‌رموی: ئه‌ی په‌روه‌دگام! له‌پاش ئه‌وه چیی؟ فه‌رموی: له‌پاش ئه‌وه‌ش هه‌ر مردنه، موسا فه‌رموی: که‌وابی با ئیستابی، به‌لام داوای کرد له‌خودا که وا نزیکی بکاته‌وه له‌خاکی پیروزه‌وه که به‌قه‌د یه‌ک به‌رده‌هاویژی بمینی بو‌ی! جا هه‌زه‌ت (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رموی: ئه‌گه‌ر له‌وی بووما یه‌گۆره‌که‌یم نیشان

^(۲) مسلم. فضائل: ۶۰۹۹، ۶۱۰۰. بخاری. جناز: (تجرید/ ۲ ل - ۵۹ رقم: ۱۳۳۹ / ۶۲۹، ۲۰۴۷).

مسلم. فضائل: ۶۰۹۹، ۶۱۰۰. نسائی. جناز: ۲۰۸۸.

ده‌دان که وا له ته‌نشت ریگه‌که‌وه که له‌بن ته‌پۆلکه له‌سووره‌که دایه به‌رده‌هاو‌یژیکی ده‌مینن بۆ به‌یتولمه‌قدیس (ش).

۳۲۰۸- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَرَرْتُ عَلَى مُوسَى لَيْلَةَ أُسْرَى بِي عِنْدَ الْكَيْبِ الْأَخْمَرِ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِي قَبْرِهِ. رواه مسلم^(۳).

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بئ) گو‌تی: پیغم‌م‌به‌ر (درو‌دی خودای له‌س‌رین) فه‌رمو‌ی: ئه‌و شه‌وه که چووم بۆ ئیس‌را، له‌کن مووساوه ر‌ه‌ت بووم، له‌لای ته‌پۆلکه له‌سووره‌که‌دا بوو، له‌ناو گو‌ره‌که‌یدا راوه‌ستا بوو به‌ پاوه نو‌یژی ده‌کرد (م).

(۱۱۷) باسی گه‌وره‌ی جه‌زه‌تی عیسا^{علیه‌السلام} : (عیسی^{علیه‌السلام})

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {إِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِنْهُ اسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَجِهَاً فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ وَيُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَمِنَ الصَّالِحِينَ - صدق الله العظيم - ۴۵/۳ - ۴۶-}.

واته: خودای گه‌وره ده‌فه‌رمو‌ی: ئه‌ی خو‌شه‌ویست! له‌م قورئانه پ‌ی‌رۆزه‌دا که یادنامه‌ی ناوی خودا پ‌یداوانه باسی ئه‌و کاته پ‌ی‌رۆزه بکه که جو‌به‌ئیلی هیمن (ئه‌مین) فه‌رمو‌ی به‌ مه‌ریم: ئه‌ی مه‌ریم! خودای گه‌وره موژده‌ت پ‌ی ده‌دا به‌ کو‌ریکی جوانی جوانمه‌رد که به‌ فه‌رمانی تایبه‌تی له‌ تو ده‌بی که له‌سه‌ر فه‌رمووده‌ی خودا به‌ وشه‌ی (کن فیکون: ببه‌ ئیتر ده‌بی) دروست ده‌بی، که له‌ لایه‌نی خودا خو‌یه‌وه ئه‌م وشه‌یه ده‌گو‌تری، نازناوی مه‌سیحه، واته: پ‌ی‌رۆزو د‌لساف و پاک، ناوی راستی عیسا‌یه، ناو بانگ به‌ کو‌ری مه‌ریم ده‌ر ده‌کا، چونکه دایکی دو‌وره له‌ په‌یوه‌ندی ژن و می‌ردیی، وه ئه‌م کو‌ره هم له‌ جیهان و هم له‌ دوا روژا پایه به‌رزو روودارو خاترداره و نزیک ده‌بی له‌ باره‌گای خوداوه، وه قسه ده‌کا له‌گه‌ل خه‌لکا له‌ بیشکه‌داو له‌ کاتیکیشا که پ‌رو پیگه‌یشتوو وه له‌و پیاوانه ده‌بی که بۆ خوا ئی ده‌به‌رین و

(۳) مسلم. فضائل: ۶۱۰۷. نسائی. قیام اللیل: ۱۶۳۱، ۱۶۳۲، ۱۶۳۳، ۱۶۳۴.

ده‌بن به‌پی‌او‌چا‌کانی‌ خودا. - صدق‌ الله‌ العظیم - واته: خودای‌ گه‌وره‌ راست‌ ده‌فر‌مووی‌ و‌ فر‌مای‌شتی‌ خودا‌ هه‌مووی‌ راست‌ و‌ در‌وسته.

۳۲۰۹ - عَنْ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَرَانِي اللَّيْلَةَ عِنْدَ الْكَعْبَةِ، فَرَأَيْتُ رَجُلًا آدَمَ كَأَحْسَنَ مَا أَلَتْ رَأْيٍ مِنْ أَذْمِ الرُّجَالِ، لَهُ لِمَّةٌ كَأَحْسَنَ مَا أَلَتْ رَأْيٍ مِنَ اللَّمَمِ، قَدْ رَجَلَهَا، فَهِيَ تَقْطُرُ مَاءً مُتَكِنًا عَلَى رَجُلَيْنِ، أَوْ عَلَى عَوَاتِقِ رَجُلَيْنِ، يَطُوفُ بِالْبَيْتِ فَسَأَلْتُ مَنْ هَذَا فَقِيلَ: هَذَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ. ثُمَّ إِذَا أَنَا بِرَجُلٍ جَفَدٍ، قَطَطٍ، أَغْوَرَ الْعَيْنِ الْيَمْنَى كَأَنَّهَا عِنَبَةٌ طَافِيَةٌ، فَسَأَلْتُ مَنْ هَذَا؟ فَقِيلَ الْمَسِيحُ الدَّجَالُ. رواه الشيخان^(۱):

ئیب‌نو‌ عومەر (خودایان‌ ئی‌ رازی‌ بن) گو‌تی: هه‌زه‌ت (دی‌و‌دی‌ خودای‌ له‌سه‌ر‌بن) فر‌مووی: شه‌وی‌ له‌ خه‌وما‌ روانیم‌ و‌ا‌ له‌لای‌ که‌عبه‌دام، پی‌او‌یکی‌ سه‌وزه‌ی‌ گه‌نم‌ ره‌نگم‌ دی، تا‌ بل‌یی‌ سه‌وزه‌یه‌کی‌ زۆر‌ جوان‌ بوو، پر‌چی‌کی‌ کورتی‌ هه‌بوو تا‌ بل‌یی‌ جوان‌ بوو، پر‌چه‌که‌ی‌ داهینابوو، پر‌چه‌که‌ی‌ هیش‌تا‌ ئاوی‌ ئی‌ ده‌تکا، خۆی‌ گرت‌بوو‌ به‌ دوو‌ پی‌او‌ یا‌ فر‌مووی: خۆی‌ دابوو‌ به‌ سه‌ر‌ شانی‌ دوو‌ پی‌اودا، ته‌وافی‌ به‌یتی‌ ده‌کرد، پرسیم: ئە‌مه‌ کی‌یه‌؟ گو‌تیان: ئە‌مه‌ مه‌سیحی‌ کو‌پی‌ مه‌ریه‌مه، له‌ پاش‌تر‌ پی‌او‌یکی‌ سه‌ر‌لووی‌ قژ‌ کرژم‌ دی، چاوی‌ راستی‌ کو‌یر‌ بوو، ده‌ر‌پۆ‌قی‌ بوو‌ ده‌تگوت‌ ده‌نکه‌ تری‌ی‌ زه‌قی‌ ناو‌ بۆ‌له، که‌ وه‌ک‌ شتی‌ سه‌راو‌که‌وتوو‌ زه‌ق‌ بب‌یت‌ه‌وه‌و‌ سه‌ر‌ بۆ‌له‌که‌ بکه‌وی‌! پرسیم: ئە‌م‌ کابرایه‌ کی‌یه‌؟ گو‌ترا: ئە‌مه‌ ججاله‌ کو‌یره‌ی‌ ساخته‌چی‌ هه‌لات‌بازه‌ (ش).

۳۲۱۰ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَرَرْتُ لَيْلَةَ أُسْرِى بِي عَلَى مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ - عَلَيْهِ السَّلَامُ - رَجُلٌ آدَمُ طَوَالَ جَفَدٍ كَأَنَّهُ مِنْ

^(۱) بخاری. لباس: ۵۹۰۲، ۶۹۹۹ (تجرید البخاری = مختصر صحیح البخاری. رقم/ ۱۳۷۰ / ۲۴۴۰،

رِجَالِ شَوْءَ وَرَأَيْتُ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ مَرْبُوعَ الْخَلْقِ إِلَى الْحُمْرَةِ وَالْبَيَاضِ سِطِّ الرَّأْسِ.
رواه مسلم والترمذي في التفسير^(۲):

→ (ب - ۳ ز - ۱۷۰ ل - ف - ۴) له گیارانه‌وه‌ی ئیره‌دا: له ئیبنو
عه‌بیاسه‌وه (خودایان ئی رازی بئ) له چه‌زده‌ته‌وه ده‌فه‌رموی (دروودی خودای له‌سهرین): ئه‌و
شه‌وه که برام بو ئیسراو شه‌وره‌وی له‌کن مووسای کوپی عیمرانه‌وه رت
بووم (دروودی خودای له‌سهرین) پیاوئیکی سه‌وزه‌ی گهنم ره‌نگی که له‌گه‌تی قرتلول
بوو، له‌به‌ر دالگوشتی و باریکی و دریشی ده‌تگوت پیاوئیکه له‌هۆزی شه‌نوونه،
عیسای کوپی مه‌ریه‌میشم دی، پیاوئیکی مامناوه‌ندی، نه‌ زۆر کورت و نه‌ زۆر
دریش، نه‌ زۆر کراوه‌و پان و پۆر، ره‌نگی سوورو سپی بوو، قژی خاو بوو.
(م/ت - مزاران مزار ره‌حه‌تیان ئی بئ).

۳۲۱ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا مِنْ مَوْلُودٍ
يُولَدُ إِلَّا نَحَسَهُ الشَّيْطَانُ فَيَسْتَهْلُ صَارِخًا مِنْ نَحْسَةِ الشَّيْطَانِ إِلَّا ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ. ثُمَّ
قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ اقْرَأُوا إِنَّ شَيْئَكُمْ (وَأَنِّي أُعِيدُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ)^(۳):

ئهبو هوره‌یره له پیغمبره‌وه فه‌رموی (دروودی خودای له‌سهرین): هه‌ر
مندالێ که له دایک ده‌بی شه‌یتان سه‌ره سیخورمه‌یه‌کی ئی ده‌دا، به‌هۆی ئه‌و
سه‌ره سیخورمه‌ی شه‌یتانه‌وه‌یه که مندال هه‌ر که له‌دایک ده‌که‌ویته‌ خواره‌وه
ده‌س به‌جئ هاوارو قیژه‌یی ده‌کا، به‌لام عیسای کوپی مه‌ریه‌م و مه‌ریه‌می
دایکی به‌ر ئه‌م سه‌ره سیخورمه‌یه نه‌که‌وتوون. ئهبو هوره‌یره (خودای ئی رازی
بئ) گوتی: ئه‌گه‌ر چه‌زده‌که‌ن بو راست و دروستی ئه‌مه ئه‌م ئایه‌ته بخوینن:
{وَأَنِّي أُعِيدُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ - ۳/۳۶}. واته: وه به‌ راستی من
ئه‌م کچه‌و نه‌ته‌وه‌ی ئه‌م کچه‌ ده‌هاومه‌ په‌نا‌ی میهره‌بان و ته‌وانایی تووه، له

^(۲) بخاری. بدء الخلق: تجرید/ ۳ ل - ۴۳۹ رقم: ۱۳۰۸.

^(۳) بخاری. تفسیر: ۴۵۴۸، ۳۴۳۱. مسلم. فضائل: ۶۰۸۶، ۶۰۸۷.

دهس بۆ بردن و زیان لی دانی ئیبللیسی دهرکراوی به شپراو له رحمه‌تی تو (ش/د).

۳۲۱۲- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَنَا أَوَّلَى النَّاسِ بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ فِي الْأَوَّلَى وَالْآخِرَةِ. قَالُوا: كَيْفَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: الْأَنْبِيَاءُ إِخْوَةٌ مِنْ عِلَاتٍ وَأُمَّهَاتُهُمْ شَتَّى وَدِينُهُمْ وَاحِدٌ فَلَيْسَ بَيْنَنَا نَبِيٌّ. وَفِي رَوَايَةٍ: أَنَا أَوَّلَى النَّاسِ بِعِيسَى بْنِ مَرْيَمَ، الْأَنْبِيَاءُ أَوْلَادُ عِلَاتٍ وَلَيْسَ بَيْنِي وَبَيْنَ عِيسَى نَبِيٌّ. رواهما الثلاثة^(۴):

ديسان له‌وه‌وه له‌ه‌زه‌ته‌وه ده‌فه‌رموئ (دروودی خودای له‌سه‌ربن): له‌ه‌ه‌ردوو جیهاندا من له‌ه‌ه‌موو که‌سیکی تر له‌پیشترم به‌عیسای کوپی مه‌ریه‌م عه‌رزیا‌ن کرد: چۆن؟ نه‌ی پیغمبر مبره‌ری خودا! فه‌رمووی: پیغمبر مبره‌ره‌کان ه‌ه‌موو برای یه‌کرتین، به‌لام له‌چه‌ند ه‌ه‌وییه‌کن، نه‌گه‌رچی دایکیان جیا‌یه‌وه‌لی ئایینه‌که‌یان له‌بهره‌تدا یه‌که، که‌خودا به‌یه‌ک زانینه، سه‌ره‌رای نه‌مه‌من و عیسا پیغمبر مبره‌ری ترمان له‌نیواندا نه‌بووه (ش/د).

۳۲۱۳- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: رَأَى عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ رَجُلًا يَسْرِقُ فَقَالَ لَهُ عِيسَى سَرَقْتَ. قَالَ كَلَّا وَالَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ. قَالَ عِيسَى آمَنْتُ بِاللَّهِ وَكَذَّبْتَ عَيْنِي. رواه مسلم. نَسَأَلُ اللَّهَ كَمَالَ الْإِيمَانِ. آمِينَ^(۵):

ديسان له‌وه‌وه ه‌ه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سه‌ربن) ده‌فه‌رموئ: عیسا (سلای لی بن) چاوی لی بوو کابراییی دزی ده‌کا، پیی فه‌رموو: تو دزیت ده‌کرد، کابراکه‌گوتی: نه‌ه، به‌و خودایه‌ی که‌ه‌ه‌ر خووی خودایه‌من شتی وام نه‌کردوو! عیسا‌ش فه‌رمووی: باوه‌رم ه‌ه‌یه‌به‌خوداو چاوی خووم به‌درو ده‌خه‌مه‌وه! (م).

^(۴) مسلم. فضائل: ۶۰۸۳ - ۶۰۸۵. أبوداود. السنة: ۶۱۷۵. بخاري. أحاديث الأنبياء: ۲۴۴۳. تجريد/ ۴ ل

— ۵۹ رقم: ۱۳۷۱ / ۳۴۴۲ ، ۳۴۴۳.

^(۵) تجريد البخاري/ ۴ ل — ۵۹ رقم: ۱۳۷۲ / ۳۴۴۴. مسلم. فضائل: ۶۰۸۹.

۱۱۸) باسی فه‌زل و گه‌وره‌یی هه‌زه‌تی یوونس و هه‌زه‌تی زه‌که‌ریا (دروودی خودایان له‌سه‌ری): (یونس و زکریا (صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰی عَلَیْهِمَا وَسَلَّمَ))

قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی: {وَإِنَّ يُرْسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ - إِلَى أَنْ قَالَ: - وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَى مِثَّةِ آلَافٍ أَوْ يُزِيدُونَ فَاٰمَنُوا فَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَىٰ حِينٍ - صدق الله العظيم - ۱۴۸-۱۳۹/۳۷}.

خودا له قورئانی پیرۆزدا فرموویه‌تی: به راستی یوونس پیغمبره‌ری بوو له پیغمبره‌کانی خودا، خودا کردی به پیغمبره‌رو راوه‌نه‌ی کرد بو سهر هۆزی، ژماره‌یان سهد هه‌زار که‌س پتر بوو هه‌ره‌شه‌ی له هۆزه‌که‌ی کرد، هه‌ره‌شه‌که نه‌هاته‌جی له‌به‌ر ئه‌وه - به‌بی فرمانی خودا له خۆیه‌وه - رایکردو هه‌له‌هات و رویشت سواری پا‌پۆریکی پر بوو، پا‌پۆره‌که له ئاوه‌که‌دا رو‌یی تا گه‌یشه‌ ناو نی‌رینه‌ی ئاوه‌که، له‌و‌ی ره‌ق راوه‌ستاو په‌کی که‌وت، که‌شتیه‌وانه‌کان گو‌تیان: هو‌ی ئه‌م په‌که‌که‌وتنه ئه‌وه‌یه له‌م که‌شتیه‌دا به‌نده‌یی هه‌یه له ئا‌گه‌که‌ی هه‌له‌هاتووه، ده‌ووتیرو پشک ده‌که‌ین و ده‌یدۆزینه‌وه و تو‌وری ده‌ده‌ینه ناو ده‌ریاکه‌وه، که ده‌ویان کرد به‌ر یوونس که‌وت ئیتر هه‌لیان دایه ناو ده‌ریاکه‌وه، ده‌سه‌به‌جی نه‌هه‌نگی قو‌ستیه‌وه و قو‌وتی دا، یوونس له‌م کاره‌دا گله‌یی لی ده‌کری، یا خۆی گله‌یی له‌خۆی کرد که بو‌ وای له‌ خۆی کردو خۆی نه‌گرت چونکه خود سهر ئه‌وه‌ی کردبوو به فرمانی کردگاری نه‌یکردبوو، جا ئه‌گه‌ر یوونس کرده‌وه‌ی باشی خۆی فریای نه‌که‌وتایه، که ئه‌وه بوو له‌وه‌وپیش هه‌میشه سهرگه‌رمی یادو ذیکری خودا بوو، یا ئه‌گه‌ر له ناوسکی نه‌هه‌نگه‌که‌دا ده‌ستی نه‌کردایه به‌ گو‌تنی ئه‌م ویرده موباره‌که لا اله الا انت سبحانک! {إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ - ۸۸/۲۱}: که‌س خودانییه‌و که‌س به‌نده‌یی بو‌ ناکری تو‌ نه‌بی و پاک و دو‌ورت ده‌گرم له هه‌موو نه‌نگ و شو‌وره‌یی و به راستی من له وانه‌م که سته‌مکارن، ئه‌وا له سکی ئه‌و نه‌هه‌نگه‌دا ده‌مایه‌وه هه‌تا روژی زیندوو بو‌ونه‌وه له قیامه‌تدا، جا به‌ پیرۆزی ئه‌و ذیکرو پا‌رانه‌وه و ته‌سه‌بیحاته‌وه فره‌مان دایه ده‌روه بو‌ و شکانی حال‌ی وابوو نه‌خۆش بوو، له‌شی زۆر ناسک بوو بو‌وه‌وه، له ویدا دارکو‌وله‌که‌یه‌که‌مان له‌سه‌ری رواند، چونکه ئه‌و داره می‌ش و مه‌گه‌زی لی نانیشی، ئیتر ما‌وه‌یی له‌و‌ی مایه‌وه تا که‌می جه‌سته‌ی ساخ بو‌وه،

دیسان ره‌وانه‌مان کرده‌وه بۆ سر گه‌له‌که‌ی پیشووی، نه‌وانیش سر له‌ نوی
باوهرپو ئیمانیان تازه‌ کرده‌وه ئیمه‌ش تاکاتی دیاری کراوی خو‌یان
سهره‌ریزی و خوش‌گوزهرانیمان پیدان. وشه‌ی -صدق الله‌ العظیم- واته‌:
خودای مه‌زن و گه‌وره‌ راستی فهرمووه.

۳۲۱۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَتَبَ يَسِيرَ
بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ فَمَرَّ بِوَادٍ فَقَالَ: أَيُّ وَادٍ هَذَا؟ فَقَالُوا: هَذَا وَادِي الْأَرْزَقِ، قَالَ: كَأَنِّي
أَنْظُرُ إِلَى مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ هَابِطًا مِنَ الثَّنِيَّةِ لَهُ جُؤَارٌ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى بِالثَّلْبِيَّةِ. ثُمَّ أَتَى عَلَى
ثَنِيَّةٍ هَرَشَى قَالَ: أَيُّ ثَنِيَّةٍ هَذِهِ؟ قَالُوا: ثَنِيَّةُ هَرَشَى قَالَ: كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى يُوسُفَ بْنِ مَتَّى
-عَلَيْهِ السَّلَامُ- عَلَى نَاقَةٍ حَمْرَاءَ جَعْدَةٍ عَلَيْهِ جُبَّةٌ صُوفٍ خِطَامٌ نَاقَتِهِ خُلْبَةٌ وَهُوَ يُلَبِّي.
رواه مسلم في المعراج^(۱):

ئیبنو‌عه‌باس (خودایان ئی‌رازی بی) گو‌تی: جارئ‌ه‌زهرت (درو‌دی خودای
له‌سهرین) له‌مه‌دینه‌وه‌ ده‌رۆیی بۆ مه‌که‌که‌، گه‌یشته‌ شیوی، فهرمووی: نه‌م شیوه
کو‌یی‌ه‌؟ عه‌ریزان کرد: نه‌مه‌ (وادیلئه‌زه‌رق: شیوه‌شین) ه‌. فهرمووی: ده‌لئی
ئییستاش له‌به‌رچاومه‌ که‌ موسا (درو‌دی له‌سهرین) که‌ له‌ شه‌وی ئیسرادا دیم، له‌
دانه‌که‌وه‌ داده‌په‌ری و هاواری ده‌کرد له‌ خوداو ده‌نگی له‌ ببه‌یکه‌ کردنی به‌
به‌ری ده‌هات له‌ پاشا‌ه‌زهرت (درو‌دی خودای له‌سهرین) که‌ له‌ دانه‌ی هه‌رشاوه‌
ره‌ت بوو، فهرمووی: نه‌م مله‌یه‌ کو‌یی‌ه‌؟ عه‌ریزان کرد: ئیره‌ دانه‌ی هه‌رشایه‌.
فهرمووی: ده‌لئی ئییستاش یوونسی کو‌ری مه‌تتام له‌به‌ر چاوه‌ (درو‌دی له‌سهرین) که‌
له‌ شه‌وی ئیسرادا دیم، جبه‌یه‌کی خوری له‌به‌ردا بوو، سه‌رگه‌رمی
له‌ببه‌یکه‌کردن بوو له‌م شیوه‌دا، به‌ سواری و شتره‌ می‌نگه‌یه‌کی سووری
قه‌له‌وی پر کو‌شت بوو، هه‌وساره‌که‌ی گورزه‌یی گوش بوو (م) جو‌به‌ی خوری
واته‌: فهره‌نجی. (وه‌رگێڕ).

^(۱) بخاری. حج (تجريد/ ۲ ل - ۱۷۰ رقم: ۷۴۷، ۱۵۵۵، ۳۳۵۵، ۵۹۱۳).

۳۲۱۵- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا يَنْبَغِي لِعَبْدٍ أَنْ يَقُولَ أَنَا خَيْرٌ مِنْ يُوسُفَ بْنِ مَتَّى. وَنَسَبَهُ إِلَى أَبِيهِ. رواه مسلم وابو داود^(۲).

دیسان گوتی: پیغمبره‌رایه‌تی (درویدی خودای له‌س‌رین) فهرمووی: بۆ که‌س ره‌وا نییه که له خو‌یه‌وه بلئی: من (واته: پیغمبره‌رایه‌تی) باشترم له یوونسی کو‌ری مه‌تتا که‌زرت (درویدی خودای له‌س‌رین) یوونسی به ناوی باوکیه‌وه ناوه‌ینا که‌مه‌تتایه (م/د) ئەم که‌دیس‌ه بوخاریش (خودای ئی‌رازی بئ) گپ‌راویه‌ته‌وه (وه‌رگپ).

۳۲۱۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كَانَ زَكَرِيَّا عَلَيْهِ السَّلَامُ - نَجَارًا. رواه مسلم. نَسَأَ اللَّهُ حَسَنَ الصَّنَاعَةِ آمِينَ.

ئەبو هورهیره (خودای ئی‌رازی بئ) گوتی: پیغمبره‌رایه‌تی (درویدی خودای له‌س‌رین) فهرمووی: زه‌که‌ریا (درویدی ئی‌رازی بئ) دارتاش بوو (م).

۱۱۹) باسی گه‌وره‌یی که‌زرتی ئەییوب^{درویدی} خوندار لاسر^{درویدی}: (أَيُّوبَ عَلَيْهِ السَّلَامُ)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسْنِي الصُّرُ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ. فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَكَشَفْنَا مَا بِهِ مِنْ ضُرٍّ وَآتَيْنَاهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَذِكْرَى لِلْعَابِدِينَ - ۸۴/۲۱ - ۸۵}.

باسی گه‌وره‌یی ئەییوب بکه له‌و کاته‌دا که رووی کرده باره‌گای به‌خشش و میهره‌بانی خودا و پارایه‌وه‌و فهرمووی: په‌روه‌ردگارا! من تووشی ناساخی ده‌روونی و بئ ئاسایشی بووم و تویش له هه‌موو خاوه‌ن به‌زه‌ییی به به‌زه‌یی تری و به راستی ئیش و ئازار گه‌یوه‌ته گیانم و تو خۆت ئاگات له حال‌مه‌و ده‌مه‌وی به‌میهره‌بانی خۆت چاری حالی په‌شیوم بکه‌ی و له‌م ده‌رده‌گرانه‌ رزگارم بکه‌ی، ئیمه‌یش دووعا و پارانه‌وه‌که‌یمان گیرا کردو ئەو

(۲) بخاری (تجرید) ۴ ل - ۴۹ رقم / ۱۳۶۴ / ۲۴۱۶ ، ۲۴۱۵ ، ۲۶۰۴ ، ۳۳۹۵ ، ۳۴۱۳ ، ۴۶۳۱ ، ۴۶۳۲ ، ۴۶۳۱ ، ۴۶۳۱ ، ۴۶۳۱

ناساخییه که تووشی بوو بوو له سهرمان لبردو شیفاو چاره مان بوئی نارد، وه نه وانه ی که مردبوون له مندا له کانی زیندووم کردنه وه بوئی و نه وانه وه نده ی تریشم له گه ل نه وانه دا پیدا، به رحمة تی کی تایبه تی له لای خو مه وه بو نه و، وه بو نه و هیش ببی به هوئی بیرکردنه وه و مامه له و ره فتاری باش له لایه نی نه وانه وه که به نده یی خودا ده که ن.

۳۲۱۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: بَيْنَا أَيُّوبُ يُقْتَسِلُ غُرَيَّا نَا فَخَرَّ عَلَيْهِ جَرَادٌ مِنْ ذَهَبٍ، فَجَعَلَ أَيُّوبُ يَخْتَبِي فِي ثَوْبِهِ، فَنَادَاهُ رَبُّهُ يَا أَيُّوبُ، أَلَمْ أَكُنْ أَغْنِيكَ عَمَّا تَرَى قَالَ بَلَى وَعِزَّتِكَ وَلَكِنْ لَا غِنَى لِي عَنْ بَرَكِكَ. رواه البخاري في الغسل في الطهارة. وسيأتي في التفسير إن شاء الله فضل يوسف وكثير من الأنبياء^(۱):

نه بو هورهیره (خودای ن رازی بن) گو تی: پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهر بن) فهرمووی: جاری نه ییوب به رو تی واته: به بی په شته مال گرتنه وه به به رکوشیا، به لام به ته نیا له جیگه یی چولا خوئی ده شور د، له وکاته دا کولله ی زیږینی به سهر دا داباری، جا نه ییوب به مش ت زیږه که ی ده کرده ناو جله کانی وه، خودا وه ند گازی کرد: نه ی نه ییوب! نه دی من بی نیازم نه کرد بوویت له شتی وا ئیتر نه م هه له په یه بوچی ده که ی؟ فهرمووی: با، به گه وره یی تو وایه نه و نه ده ت خیر و بیړ پی به خشیوم کارم نیه به م زیږه، به لام له گه ل نه و نه شا هه رگیز او هه رگیز له پیت و فهری تو بی نیاز نابو و نه و زیږه ش به شی که له پیت و فهری تو، بو یه کو ی ده که مه وه! (ب) خودا هه زکا له باسی ته فسر دا باسی گه وره یی یوسف و گه ل له پیغه مبه ر ه کانی تریش دی.

(۱) تجرید البخاری (مختصر صحیح البخاری): ۱۹۳ / ۲۷۹ ، ۳۳۹۱ ، ۷۴۹۳.

(۱۲۰) ذولقهرنه یڼو عوزه یرو توبیه (خودایان لی رازی بی)

ذو القرنین وعزیر وتبع (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ)

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: وَيَسْأَلُونَكَ عَنْ ذِي الْقَرْنَيْنِ قُلْ سَأَتْلُو عَلَيْكُمْ مِنْهُ ذِكْرًا إِنَّا مَكْنُا لَهُ فِي الْأَرْضِ وَآثِنَاهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سَبَّأ - ۸۳/۱۸ - ۸۵}.

واته: ئه ی موچه ممه دا! پرسیارت لی ده کهن دهر باره ی پاشای به ناو بانگی ذولقهرنه یڼ، تو بللی: له مه ولا به یانیکی ره ساتان به سهر دا ده خوینمه وه، که هوی شهره فو شانازی به بو ئه وو هه موو پیاو چاکیکی وینه ی ئه و، به راستی ئیمه ئه و زاته مان دامه زران له عه رزداو ده ستمان پی داو له هه موو هویه که و که ره سته ی گه یشتن به مرا زمان پی داو ئه ویش کو تای و دریغی نه کردو که و ته دووی هویه کان.

{وَقَالَ تَعَالَى: وَقَالَتِ الْيَهُودُ غُرَيْرٌ ابْنُ اللَّهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهِؤْنَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَكْثَى يُؤْفَكُونَ - ۳۰/۹}.

هه ندی له جووله که کان ده لئڼ: گوايه عوزه یر کوږی خودایه! وه هه ندی له گا وره کانیش ده لئڼ: گوايه عیسا ی مه سیح کوږی خودایه! ئه مه گه زافه و قسه ی ده میان هه به بی به لگه و لیکدانه وه به سهر دهم و زمانیا نا دی، ئه مانه لاسکای قسه پږو پووچه کانی بی پږواکانی پیښ خو یان ده که نه وه، خودا بیان کوژی، خودا بجی به گژیانا! چلون ئه مانه ریگه ی راستیان لا چو وه ته به ست و ریگه ی چه وت و چه ویلیان گرتو وه ده یکه نه به ری! {وَقَالَ تَعَالَى: أَهُمْ خَيْرٌ أَمْ قَوْمُ تُبَّع - ۳۷/۴۴}.

خودای گه وره ده فهرمو ی: ئایا ئه مانه بو هوښ ناکه نه وه و ئه قل ناگرن و واز له م سهر که شی و منجری به نایه نن و سهر بو هق دانانه وینن؟ ئایا ئه وان له گه لی توبیه ع چاکترن، که خودا ته فرتوونای کردن و کردنی به کولور ه ی ناشی بای فه ناداو کردنی به ئاردی ناو دږکی ناو زه به نا!

۳۲۱۸- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا أَذْرِي أَتَّبِعُ لَعِينٍ هُوَ أَمْ لَا وَمَا أَذْرِي أَغْزِرُ نَبِيٌّ هُوَ أَمْ لَا. رواه أبو داود والحاكم ولفظه: وَمَا أَذْرِي ذَا الْقَرْنَيْنِ أَنْبِيَّا كَانَ أَمْ لَا^(۱).

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بئ) له پیغمبره‌وه ده‌فهرموئ: (دروودی خودای له‌سهرین): نازانم ئایا که توبه‌ع کافری نه‌فرین ئی کراوی بئ بپروا بووه یا موسولمان بووه، وه‌ناشزانم ئایا که عوزه‌یر پیغمبره‌ری خودا بووه یانا ۰ ئه‌بو داوود ده‌یگپرت‌ه‌وه (س/صالح - حاکم) گفته‌ی حاکم (خودای ئی رازی بئ) ئاوايه: وه‌ناشزانم ئایا دولقه‌رنه‌ین پیغمبره‌ری بووه یانا.

۳۲۱۹- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا أَذْرِي الْحُدُودُ طَهَارَةٌ لِأَهْلِهَا أَمْ لَا: وَلَا أَذْرِي تُبْعُ أَلْعِينَا كَانَ أَمْ لَا، وَلَا أَذْرِي ذُو الْقَرْنَيْنِ نَبِيًّا كَانَ أَمْ مَلَكًا. رواه ابن عساکر.

دیسان له‌وه‌وه له پیغمبره‌وه ده‌فهرموئ (دروودی خودای له‌سهرین): نازانم که ئایا جیبه‌جئ کردنی هه‌دد گونا‌های هه‌دد ئی دراوه‌که پاک ده‌کاته‌وه به‌ته‌واوی یا نه‌مه‌ تۆله‌ی جیهانیه‌تی و تۆله‌ی قیامه‌تی له‌ دواوه‌ هه‌رماوه، ناشزانم ئایا که توبه‌ع بئ بپروا بووه یانا دیاره‌ که هه‌موو بئ بپروایه‌کیش له‌عه‌تییه، ناشزانم که ئایا دولقه‌رنه‌ین پیغمبره‌ری بووه یا خود پادشا بووه. (ئیب‌نو‌عه‌سا‌کیر) ئه‌م باسه‌ ته‌ماشا بکه: (ب - ۳ ز - ۲۱).

۳۲۲۰- ولأحمد والطبرانی: لَا تَسُبُّوا تَبْعًا فَإِنَّهُ قَدْ كَانَ أَسْلَمَ. واللّٰهُ أَعْلَم.

حه‌زهره‌ت (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فهرموئ: جنیو مه‌ده‌ن به‌ توبه‌ع چونکه موسولمان بووه، واته‌ خودا په‌رست بووه (ئه‌/طه‌به‌رانی).

دانه‌ر (په‌گۆمه‌کی له‌ نوویر ره‌حه‌تی خوا بئ) ده‌لئ: ژماره‌ی فهرمووده‌کانی نامه‌ی پیغمبرایه‌تی (۱۷۳) فهرمووده‌یه. منیش لی‌ره‌دا فاتیحایی داده‌ده‌م و پاداشه‌که‌ی ده‌نی‌رم بۆ گیانی پاکی هه‌موو پیغمبره‌ران و مامۆستاو شیخ و

^(۱) رواه أبو داود بسند صالح (شرحه).

پىرو مشايە خان و كەسوكارى خۇمان، بە تايبەت. بۇ گيانى پاكى حەزەتى
پېغەمبەرو كەسوكارى و بۇ گيانى پاكى شېخ عەبدولقادىرى گەيلانى و كاكە
ئەحمەدى شېخ و شېخى ضيائەددىن و سىراجەددىن و عەلئەددىن و دانەرى
ئەم نامە پىرۈزەيە، ئەوجا ئەم سەلەواتە لە دىارى ھەموو پېغەمبەران ئى
دەدەم:

كوردېكم داپاك، موسولمانن ساخ

دەنېرم لەگەل چەپكەن گولە باخ:

ھەزاران رەحمەت، ھەزاران سەلام

بۇ پېغەمبەران، عەلەيھىم سەلام!

نەوجا چۈن ھەنگەن شېرە بنۇشن

گوللا و گول ھەلەل پىر بكا كۆشن

شانەين ھەنگوين سىپى ھەلبەستىن

شايسستەى دىارى بۇ خوشەويستىن

منېش ناوھەا دەسكەن سەلەوات

تەل تەل دەچنم لە باخى ناوات

دەيكەم بە دىارى، دەيبەم بۇ سەرۋەر

دەيكەم بە مايسەى تىكاس پېغەمبەر

تاقە نوھىدەن دالەى نانومىد

بە تەماس مابىن: نەبىن نا نوھىد

لە رەحمەتى خوا لە دىنى ئەحمەد

تالۋوتى دەدا لە بەردى ئەلھەد!

قەتارەى ھىوام تاك تاكو رىز رىز

له ده‌م کهل وه‌رین، وه‌ک گه‌لای پایز
 نه‌چاویان پشکووت، نه‌سه‌ریان هه‌لدا
 ناسمان قووتی دان یا چوون به‌عه‌ردا؟!
 ره‌زام به‌قه‌زای خودای بانس سه‌ر
 ده‌ینیمه سه‌ر سه‌ر وه‌ک تاجی گه‌وه‌ر!
 له دنیا وه‌ک خو‌م که‌سن تر بن که‌س
 شک نابهم، ده‌نا ده‌سه‌نایه ده‌س
 بو‌یه هه‌میشه کزو ته‌نیا بال
 کرووشکه‌م کردووه، له ده‌ر، یا له مال!
 ره‌زام به‌قه‌زای یه‌زدانی سه‌روه‌ر
 ده‌ینیمه بان چاو ده‌ینیمه سه‌ر سه‌ر
 ناخ له دلکه‌م چهنن هه‌زاره!
 تازه به‌ته‌مای به‌فره‌که‌ی پاره!
 تازه به‌ته‌مای حو‌جره‌ی فقه‌ییه
 تازه به‌ته‌مای راتوو‌س ناو دییه
 تازه به‌ته‌مای دل‌ی بن خومه
 تازه به‌ته‌مای چاوی بن ته‌مه
 گشتی به‌سه‌رچوو، وه‌ک به‌فره‌که‌ی پار
 مایه‌وه دل و په‌یکول و جه‌خار!!
 سه‌د هه‌زار خۆزگه‌م به‌جاری جاران

که له‌کن مه‌جوی فه‌قی بووین، یاران!^۱
 دل‌ی ناسووده، که‌لله‌ی پر خروش
 ژین‌ی کردبوون به به‌ه‌شتی خو‌ش!
 مه‌رخه‌ی نو‌ی‌ژو رو‌ژوو‌مان بوایه
 چه‌رخ‌ی زی‌رین بوو، چه‌ن خو‌ش‌بوو خوایه!
 نی‌سته نیمه‌وخه‌مبووین‌ه برادره
 ژین‌ی گشت کوردن، شینه هه‌تاسه
 کوردی‌کت بین‌ی ب‌ن خه‌م ناسووده
 نه‌وه کوردنی‌یه، ده‌نا نام‌ه‌رده
 نه‌م دوو شی‌عه‌و چه‌ند شی‌عه‌ی‌کی تر له‌م
 چامه‌یه ره‌قابه له به‌غدا کرتان‌بووی
 چونکه ناش‌کرا قسه له و رو‌ژه ره‌شه
 ده‌ک‌ن، که له‌پاش هه‌ره‌سه‌ی‌تانی

---

۱ - جاران که له خزمه‌تی جه‌نابی مام‌وستا مه‌لا نه‌سعه‌دی مه‌جویا فه‌قی بووین، که من خو‌م
 نی‌جازه‌ی مه‌لایه‌تیم له خزمه‌ت نه‌ودا وهر‌گرتوو، که قازی شه‌ری سلیمانی نه‌و سه‌رده‌مه که
 ناوی ره‌شاد مو‌فتی بوو به ده‌ستی خو‌ی می‌زه‌ری سپی له‌سه‌ر نامو جبه‌ی مه‌لایه‌تی له‌به‌ر
 کردم، (خودایان ئی رازی ب‌ن) گه‌ئ جار مام‌وستا مه‌لا نه‌سعه‌د ب‌یی ده‌فه‌رمووین: (امرت
 بالتغافل الا فتغافلوا) که عه‌رزمان کرد: هوربان! نه‌م حه‌دیه‌سه له‌چی کتیب‌یک‌دایه؟ فه‌رمووی:
 رو‌ژه‌کانه! نه‌وه حه‌دیس نی‌یه، نه‌وه قسه‌ی دایکی عوسمانه، هه‌موو جارئ که له شت بکو‌لمه‌وه
 ده‌ئ: مه‌لا! نه‌ومنده له شت مه‌کو‌لمه‌روه، که‌می خو‌ت له ماله‌وه ب‌ن ناگاکه!!

دایکی عوسمان خیزانی مام‌وستا مه‌لا نه‌سعه‌د بوو، (هه‌زار ره‌حمه‌تی ئی ب‌ن) نانی ده‌ستی نه‌و
 ژنه ره‌حمه‌تی‌یه‌م گه‌ئ خواردوو، نه‌و هه‌ر دایکی کاک عوسمان مه‌جوی نه‌بوو به‌لگوو دایکی
 هه‌موو فه‌قی‌کانی خانه‌قا بوو. (وهر‌گیر - ۱۹۸۸/۱۱/۴)

رىكەوتنى (۱۱) ئازار گەلى كورد تيا دەژيا، م/ محمد على قەرەداغى
گىرايەوہ بۆم كە مصطفى شوكر ئەم شيعرانەى كرتاندبوو. (وەرگىر)

تېبىنى: فەرموودە دووبارەكان، ھەمىشە ژمارەى بەرگەكەيان و
ژمارەى زنجىرەكەيان و ژمارەى ناو زنجىرەكەشيان، لەھەموو بەرگەكانا
پاستە. جا ئەگەر ھەلەيى لەرەقەمە سەرەككەيان دا ھەبوو، بەئاسانى
بەژمارەى بەرگە و زنجىرە و ژمارەى ناو زنجىرەكە دەدۆزىنەوہ. ئىتر پەنا
بەخوا.

وەرگىر

كاتى پاكىنوس و ھەلەبژىرى

ئەم بەرگە پىرۆزە بۆ جارى سىيەم

۲۰۰۸/۷/۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به‌شی سیّه‌م: باسی گه‌وره‌یی و پاڅی ته‌فسیرو خه‌بات و ټیځوښان

نامه‌ی گه‌وره‌یی و پاڅی

(جهوت باس و پاشه‌کیه‌که)

۱) به‌شی یه‌که‌م: باسی گه‌وره‌یی و پاڅی یاران‌ی پیڅه‌مبه‌ر ^{دروودی} به‌ټیځرای

القسم الثالث: في الفضائل والتفسير والجهاد

بسم الله الرحمن الرحيم

كتاب الفضائل (وفيه سبعة فصول وخاتمة)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَتَذَكَّرُونَ فَضَلًا مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَرَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا — ۲۹/۴۸}.

خودای گه‌وره ده‌فه‌رموی: موحه‌ممه‌د پیڅه‌مبه‌ری خودایه‌و، یاره‌کانی نازاو دلیرو نه‌به‌ردو به‌جهرگن و له‌ناستی کافران به‌زه‌برو زه‌نگن و ره‌حمیان پی‌ناکه‌ن تا به‌چه‌ترسیڼ و چاو ترسیڼیان که‌ن، وه‌له‌ناو خوځانا تا بلئی میهره‌بانو دلسوزی یه‌کترین وه‌ک باب و کوپ، نه‌وه تا تو به‌چاوی خوټ هه‌موو کاتئ ده‌یان بیني هه‌ر خه‌ریکی نویژو چه‌مین‌ه‌وه‌و کوپ‌نووش و خودا په‌رستین و سه‌رگه‌رمی تاعه‌تی خودای خوځانن، داوای به‌خشش و ره‌زاو خوشنودیی خودا ده‌که‌ن و هه‌میشه‌شه‌یدای ره‌زامه‌ندی خودان، شیوه‌ی شیرینیان له‌چاره‌یان دیاره، نوورو ناوچاوانی پاکیان نیشانه‌ی بیرو باوه‌ری دلئی رووناکیانه‌که‌هه‌ک مانگ و خوړ له‌ناو ته‌ویلی نوورانیا‌ندا ده‌دروشیته‌وه‌که‌هه‌ویش شوینه‌واری به‌رده‌وامی کوپ‌نووش و تاعه‌تی زوره، نه‌م نیشانه‌و ره‌فتاره شیرینه‌ی که‌باس کرا ده‌رباره‌ی نه‌م دلیر مه‌ردانه

تھوہیہ کہ لہ تہوراتا، کہ نامہ کی خودایہ و بہ خہلات داویتی بہ موسا پیغہمبہر، تو مار کراوہ و خہبری پی دراوہ!

۳۲۲۱- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: خَيْرُ أُمَّتِي قَرْنِي، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ. قَالَ عِمْرَانٌ فَلَا أَذْرِي أَذْكَرَ بَعْدَ قَرْنِهِ قَرْنَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا. ثُمَّ إِنَّ بَعْدَكُمْ قَوْمًا يَشْهَدُونَ وَلَا يُسْتَشْهَدُونَ، وَيَخُونُونَ وَلَا يُؤْتَمَنُونَ، وَيَنْذَرُونَ وَلَا يُفُونَ، وَيُظْهَرُ فِيهِمُ السَّمَنُ: (۱).

→ (ب - ۳ ز - ۱۱۷ ژمارہ: ۲۵۸۰/۳) لیہرہ داواویہ: لہ عیمرانی کوری حوصہینہ وہ گوتی: جا باش نازانم کہ لہ پاش چینی خوی دوو چینی تری فہرموو، یا سئی چینی تری فہرموو، فہرمووشی (درویدی خودای لہسربین): لہ پاش نیوہ وہ ہوزی پیدہ دہبن کہس داواوی شایہ تیدانیان لی ناکا کہچی لہ خویانہ وہ لووت دہبنہ پیٹشہ وہ دہبن بہ شایہت و شایہتی دہدہن، وہ گزی و ناپاکی و دہغہ لی دہکن و جیگہی بتمانہ و باوہر پی کردن نین، وہ فووتوو (نہنر) دہکن و جیبہ جیئی ناکن، وہ قہلہوی لہ ناویانا بلاو دہبیتہ وہ (ش/د/ت).

۳۲۲۲- → (ب - ۳ ز - ۱۱۷ ژمارہ: ۲۵۸۰/۳) (۲).

۳۲۲۳- وَقَالَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) سَأَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَيُّ النَّاسِ خَيْرٌ؟ قَالَ: الْقَرْنُ الَّذِي أَنَا فِيهِ ثُمَّ الثَّانِي ثُمَّ الثَّالِثُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ. (۳).

عائیشہ (خودای لی رازی بی) گوتی: پرسیار کرا لہ حہزرت (درویدی خودای لہسربین) چ کہس باشہ؟ فہرمووی: تھوانہی کہ لہم سہدہیدہدان کہ منی تیدام،

(۱) تقدم برقم ۲۵۸۱/۳ مجلد ۲ تسلسل / ۱۱۷. بؤ ژیننامہ کی عیمرانی کوری حوصہین بروانہ:

(تجريد/ ۱ / ۲۳۲ ژ: ۲۲۰).

(۲) تقدم برقم: ۲۵۸۰/۳ مجلد ۲ / تسلسل / ۱۱۷.

(۳) مسلم. فضائل الصحابة، رقم: ۶۴۲۵. بؤ ژیننامہ کی عائیشہ بروانہ: (تجريد/ل ۱۶ ژ: ۳).

لہ پاش ئہوان ئہوانہی کہ دہکونہ سہدہی دووہم، لہ پاش ئہوانیش
ئہوانہی کہ دہکونہ سہدہی سیہم (م)۔

۳۲۲۴- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَأْتِي عَلَى
النَّاسِ زَمَانٌ فَيَغْزُو فِتْنَامٌ مِنَ النَّاسِ، فَيَقُولُونَ فِيكُمْ مَنْ صَاحَبَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
فَيَقُولُونَ نَعَمْ. فَيُفْتَحُ لَهُمْ. ثُمَّ يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ فَيَغْزُو فِتْنَامٌ مِنَ النَّاسِ، فَيَقَالُ هَلْ
فِيكُمْ مَنْ صَاحَبَ أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَيَقُولُونَ نَعَمْ. فَيُفْتَحُ لَهُمْ، ثُمَّ
يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ فَيَغْزُو فِتْنَامٌ مِنَ النَّاسِ، فَيَقَالُ هَلْ فِيكُمْ مَنْ صَاحَبَ مَنْ صَاحَبَ
أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَيَقُولُونَ نَعَمْ. فَيُفْتَحُ لَهُمْ. رَوَاهُ الشَّيْخَانِ. وَزَادَ
مُسْلِمٌ فِي رِوَايَةٍ: ثُمَّ يَكُونُ الْبَغْتُ الرَّابِعُ فَيَقَالُ: انْظُرُوا هَلْ تَرَوْنَ فِيهِمْ أَحَدًا رَأَى مَنْ
رَأَى أَحَدًا رَأَى أَصْحَابَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَيُوجَدُ الرَّجُلُ فَيُفْتَحُ لَهُمْ بِهِ: (۴)۔

ئہبو سہعید (خودای فی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درویدی خودای لہسہرین)
فہرمووی: سہردہمی دادی، کوہلی خہلک دہپون بو غہزا دہلین: کہ سمان تیا
ہہیہ کہ ہاوریتی پیغہمبہری کردبی تا بہ بہرہکہتی ئہوہوہ خودا سہرمان
بخا؟ دہلین: بہلی ہہیہ، ئیتر خودا لہو غہزایہدا زالیان دہکاو سہردہکونو
ئہو شوینہ دہگرن، لہ پاشدا سہردہمی دادی، عہشاماتی دہچن بو غہزا،
دہلین: ئایا کہ سمان لہناودا ہہیہ کہ ہاوریتی ہاوریتیانی پیغہمبہری کردبی؟
دہلین: بہلی ہہیہ، ئیتر خودا ئہوانیش زال دہکاو سہریان دہخا، لہ پاشدا
سہردہمی دادی عہشاماتی دہچن بو غہزا، دہلین: کہس ہہیہ لہناومانہ کہ
ہاوریتی ہاوریتیانی یارانی پیغہمبہری کردبی؟ دہلین: بہلی ہہیہ، ئیتر خودا
ئہوانیش زال دہکاو سہریان دہخاو ئہو ولاتہیش دہگرن (ش) لہ
گیرانہوہیہکا موسلیم ئہمہی پتر کردوہ: ئینجا سہرہی لہشکری چوارہم
دی، دہگوتری: تہماشا بکہن ئایا کہسی دہبینن لہ ناویانا کہ کہسیکی تری

(۴) بخاری. جہاد: ۲۸۹۷، ۲۵۹۴، ۳۶۴۹ = تجرید / ۱۱۹۳ بہرگی / ۳ ل - ۳۸. مسلم. فضائل الصحابة:

دیبئی که نهو کهسه یه‌کیکی تری دیبئی که نهو یاران‌ی پیغه‌مبه‌ری دیبئی؟ جا پیاوئی لهو چه‌شنه ده‌ست ده‌که‌وئی له ناویانا، ئیتیر به‌هوئی نه‌وه‌وه خودا سه‌ریان ده‌خاو نهو ولاته ده‌گرن.

۳۲۲۵- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَجُلَيْنِ مِنَ الْأَصْحَابِ خَرَجَا مِنْ عِنْدِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي لَيْلَةٍ مُظْلِمَةٍ، وَمَعَهُمَا مِثْلُ الْمِصْبَاحَيْنِ يُضِيَانِ بَيْنَ أَيْدِيهِمَا، فَلَمَّا افْتَرَقَا صَارَ مَعَ كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا وَاحِدٌ حَتَّى أَتَى أَهْلَهُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي عِلَامَاتِ النَّبُوَّةِ: (۹).

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بئ) گوئی: دوو پیاو (له یاران‌ی چه‌زهرت (درویدی خودای له‌سرب)) له‌لای چه‌زهرت بوون، که له‌کنی ده‌رده‌چن و ده‌که‌پرینه‌وه بو ماله‌وه، شه‌وه‌که‌ی زور تاریک ده‌بئی، وه دوو پارچه‌ نوور له چه‌شنی دوو چرای روشن له‌گه‌لیان ده‌پوون و له‌بهر ده‌میان‌ه‌وه روشن‌ییان بو ده‌که‌ن، که له‌ری له‌یه‌ک جیا ده‌بنه‌وه هه‌ر که‌سه‌یان پارچه‌ نووری له‌گه‌لی ده‌پوا تا ده‌گاته ماله‌وه (ب-خودایان ئی رازی بئ).

۳۲۲۶- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: صَلَّيْنَا الْمَغْرِبَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ قُلْنَا نَجْلِسُ حَتَّى نُصَلِّيَ الْعِشَاءَ فَخَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: مَا زِلْتُمْ هَاهُنَا؟ قُلْنَا نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قُلْنَا نَجْلِسُ حَتَّى نُصَلِّيَ الْعِشَاءَ، قَالَ: أَحْسَنْتُمْ أَوْ أَصَبْتُمْ. ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ وَكَانَ كَثِيرًا مَا يَفْعَلُهُ فَقَالَ: التُّجُومُ أَمَنَةٌ لِلسَّمَاءِ فَإِذَا ذَهَبَتِ التُّجُومُ أَتَى السَّمَاءَ مَا تُوعَدُ وَأَنَا أَمَنَةٌ لِأَصْحَابِي فَإِذَا ذَهَبَتْ أَتَى أَصْحَابِي مَا يُوعَدُونَ وَأَصْحَابِي أَمَنَةٌ لِأُمَّتِي فَإِذَا ذَهَبَ أَصْحَابِي أَتَى أُمَّتِي مَا يُوعَدُونَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ: (۹).

ئه‌بو موسا (خودای ئی رازی بئ) گوئی: نوێژی شیوانمان له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ردا (درویدی خودای له‌سرب) کرد، جا گوتمان: داده‌نیشین تا نوێژی خه‌وتنانیش ده‌که‌ین،

(۹) بخاری. أبواب المساجد / ۴۶۵، ۳۶۲۹، ۳۸۰۵ = تجرید / ۲۸۵. بو ژیننامه‌ی ئه‌نه‌س. بپ: ته‌جریدی

بوخاری / ۱ ل - ۳۴ ژ: (۱۳).

(۹) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۴۱۳. (ئه‌بو موسا. تجرید / ۱ ل - ۳۳ ژ: (۱۱))

پیغہ مبر (درویدی خودای لہ سربین) کہ ہاتھ وہ بؤ لامان بؤ کردنی بہرنویژی نوژی خہ و تنان فہرمووی: ہیشتا ہر لیڑہ ماون عہر زمانکرد: بہئی، ئہی پیغہ مبرہی خودا! لہ دلی خؤمانا گوتمان: بؤچی برؤینہ وہ یہ کجاری دادہ نیشین تا نوژی خہ و تنانیش دہکہین. فہرمووی: ئافہرین باشتان کردوہ یا فہرمووی: چاکتان کردوہ. جا حہزرت (درویدی خودای لہ سربین) سہری ہہ لپری بؤ ئاسمان - گہئی جار وای دہکرد - ئینجا فہرمووی: ئہستیرہکان نیشانہی ئاسایشی ئاسمان کہ ئہستیرہکان نہمان ئہوجا ئہو ہہرہ شہیہی لہ ئاسمان کراوہ دیتہ دی و جیہانخاپور دہبی و قیامت ہہلدہستی منیش نیشانہی ئہمن و ئاسایشم بؤ یارانی خؤم، جاکہ من نہمام و مردم ئہوسا ئہو ہہرہ شہو گورہ شہیہی لہ یارانم کراوہ دیتہ جی و ئاژاوہ و دو بہرہ کی و جیا جیایی سہر ہہلدہدن، یارانیشم نیشانہی ئاسوودہ گی و ئاسایشین بؤ ئوممہتم، جا کہ یارانم نہمان و گشت مردن ئہوجا ئہو ہہرہ شہیہی لہ ئوممہتم کراوہ دیتہ دی و شوینی ہہوہس و ئارہزوو دہکہون (م).

۳۲۲۷- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ عَبْدًا لِحَاطِبٍ جَاءَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَشْكُو حَاطِبًا فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لِيَدْخُلَنَّ حَاطِبُ النَّارَ. فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَذَبْتَ لَا يَدْخُلُهَا فَإِنَّهُ شَهِدَ بَدْرًا وَالْحُدَيْبِيَّةَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۷).

جابر (خودای فی رازی بن) گوتی: بہندہیہ کی حاطیب ہاتہ لای پیغہ مبر (درویدی خودای لہ سربین) سکالای لہ دہست حاطیب کردو گوتی: ئہی پیغہ مبرہی خودا! بہ راستی حاطیب دہچیٹہ ناو ئاگری دؤزخ! فہرمووی: درودہکہی، ناچیٹہ ناوی چونکہ ئہو حازری غہزای بہدرو غہزای حودہیبیبیہ بووہ (م/ت- خودایان فی رازی بن).

۳۲۲۸- وَعَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ عِنْدَ حَفْصَةَ: لَا يَدْخُلُ النَّارَ إِلَّا شَاءَ اللَّهُ مِنْ أَصْحَابِ الشَّجَرَةِ أَحَدٌ. الَّذِينَ بَايَعُوا تَحْتَهَا. قَالَتْ: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَأَتَتْهَا

(۷) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۵۳. ترمذی. مناقب: ۲۸۶۴. (جابر: تجرید/ ۱ ل- ۱۷ ج: ۴).

فَقَالَتْ حَفْصَةُ: قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: (وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا) فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَدْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بَعْدَهَا (ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثًا). رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۸):

دیسان له‌وه‌وه گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌ربین) له‌کن چه‌فصه (خودای ن‌رازی بن) ده‌فهرموی: خوا چه‌زکا، هیچ که‌س له‌ده‌سته‌ی نه‌صاحب‌ولشه‌جه‌ره نارونه‌ناو دۆزه‌خ، نه‌وه‌ده‌سته‌یه‌ی که‌له‌ژیر ده‌ره‌خته‌که‌دا له‌ژیر دارسه‌مووره‌که‌دا که‌له‌کاتی حوده‌ییبه‌دا له‌گه‌ل من په‌یمان‌یان به‌ست. چه‌فصه‌ش ده‌لی: با ده‌چن، نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌س‌ربین) تیی ده‌خوړی و لیی تووړه‌ده‌بی، چه‌فصه‌ش ده‌لی: نه‌ی نه‌وه‌نییه خودای گه‌وره‌ده‌فهرموی:

{وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا – ۱۹ / ۷۱}.

واته: که‌س نییه‌له‌نیوه‌که‌به‌ناو دۆزه‌خا نه‌پروا و نه‌چیته‌دۆزه‌خ. پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌س‌ربین) فهرموی: خودای گه‌وره‌له‌پاش نه‌وه‌وه ده‌فهرموی:

{ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثًا – ۱۹ / ۷۲}.

واته: به‌لام له‌پاشا نه‌وانه‌ی که‌خاوه‌ن ته‌قوان و له‌خودا ترسن رزگاریان ده‌که‌ین و له‌ناو دۆزه‌خ ده‌ریان ده‌که‌ین، وه‌سته‌مکاره‌به‌دبه‌خته‌کان ده‌هیلینه‌وه‌تیایا له‌سه‌ر نه‌ژنو به‌داماوی و کزی و دوش‌داماوی (م/د/ت). ۳۲۲۹ – وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تَمَسُّ النَّارُ مُسْلِمًا رَأَى أَوْ رَأَى مَنْ رَأَى^(۹):

دیسان هه‌ر نه‌وه‌گوتی: چه‌زرت (دروودی خودای له‌س‌ربین) ده‌فهرموی: هه‌ر موسولمانی که‌من ببینی، یا که‌سی ببینی که‌نه‌وه‌که‌سه‌منی دیبی، نه‌وه‌ناگری دۆزه‌خ چه‌شکه‌ی نا‌کا (ت-س/ح).

(۸) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۵۴.

(۹) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

۳۲۳۰- عَنْ بُرَيْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا مِنْ أَحَدٍ مِنْ أَصْحَابِي يَمُوتُ بِأَرْضٍ إِلَّا بُعِثَ قَائِدًا وَثُورًا لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۱۰):

بورہ یدہ (خودای فی رازی بن) لہ پیغہ مبرہ وہ دہقر موئی (درویدی خودای لہسریں):
 ہر کہ سنی لہ ہاوپریانی من لہ ہر خاکئی ہمری، لہ روژی قیامہ تا کہ زیندو
 دہکریتہ وہ دہبنی بہ پیشہواو رہہرو بہ نوورو روشنایی بو خہلکی ٹہوی!
 (ت-سند غریب).

۲) جنیو پیدان و ناتورہ کردنی یارانی پیغہ مبرہ ^{درویدی} تاوانیکی گہلے ^{خونق لہسریں} گورہ ییہ

سب الأصحاب جرم عظیم

۳۲۳۱- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُقْفَلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اللَّهُ فِي أَصْحَابِي اللَّهُ اللَّهُ فِي أَصْحَابِي لَا تَتَّخِذُوهُمْ غَرَضًا بَعْدِي فَمَنْ أَحَبَّهُمْ فَيَحْبِي أَحَبَّهُمْ وَمَنْ أَبْغَضَهُمْ فَيَبْغِضِي أَبْغَضَهُمْ وَمَنْ آذَاهُمْ فَقَدْ آذَانِي وَمَنْ آذَانِي فَقَدْ آذَى اللَّهَ وَمَنْ آذَى اللَّهَ فَيُوشِكُ أَنْ يَأْخُذَهُ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ^(۱۱):

عہ بدوللای کوری موغہ فقہ (خودای فی رازی بن) گوئی: حہ زرت (درویدی خودای
 لہسریں) فرمووی: لہ خودا بترسن، لہ خودا بترسن، دہبارہی ہاوپریانی من،
 دیسان لہ خودا بترسن، لہ خودا بترسن دہبارہی ہاوپریانی من، لہ پاش
 خوم مہیانکہن بہ نیشانہی تانہو تہشہرتان، جا ٹہوی ٹہوانی خوش دہوی
 ٹہوہ بویہ خوشی دہوین چونکہ بہراستی منی خوش دہوی و لہ خوشہ ویستی
 من ٹہوانیشی خوش دہوی، وہ ٹہوی رقی لہوانہ ٹہوہ بویہ رقی لییانہ
 چونکہ لہ دلہوہ رقی لہمنہو لہ رقی من رقی لہوانیشہ، وہ ٹہوی ئازاریان
 دہدا، لہ ژیانینا یا لہ پاش مردنیان ٹہوہ با بزانی کہ ئازاری من دہدات،

^(۱۰) رواہ الترمذی بسند غریب (شرحہ) (بورہ یدہ/ تہجرید/ ۱ / ۳۲۸ ج: ۲۲۴).

^(۱۱) سکت عن درجہ الشارح. (عہ بدوللای کوری موغہ فقہل تہجرید/ ۱ / ۳۳۲ ژمارہ/ ۳۳۱).

ئوہی ئازاری من دہدا ئوہ با باش بزانی کہ ئوہ ئازاری خودا دہدات
ئوہیشی کہ ئازاری خودا دہدات بہ زووی خودا سہرہنگری دہکات (ت).

۳۲۳۲- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ بَيْنَ خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ وَبَيْنَ عَبْدِ
الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ شَيْءٌ فَسَبَّهُ خَالِدٌ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (مَتَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): لَا تَسُبُّوا أَحَدًا مِنْ
أَصْحَابِي فَإِنْ أَحَدَكُمْ لَوْ أَتَفَقَ مِثْلَ أُحَدٍ ذَهَبًا مَا أَذْرَكَ مُدًّا أَحَدِهِمْ وَلَا نَصِيفَةً. رَوَاهُ الْأَرْبَعَةُ^(۱):

ئوہو سہعید گوتی: شتی ہبوو لہ نیوان خالیدی کوپی وہلیدو
ئوہرہحمانی کوپی عہوفدا، خالد جنیوی دا بہ ئوہرہحمان، پیغہمبہریش
(دروودی خودای لہسرین) فہرمووی: جمین مہدہن بہ ہیچ کہسی لہ ہاوپریانی من،
گریمان یہکی لہئیوہ بہقہد کیوی ئوحدو زیہر بہخشیتہوہ ہیشتا ناگات بہ
مشتیکی ئوہان، بگرہ ناگات بہ نیومشتیشیان! (ش/د/ت).

۳۲۳۳- وللرمذی: إِذَا رَأَيْتُمُ الَّذِينَ يَسُبُّونَ أَصْحَابِي فَقُولُوا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى شُرُكُمُ^(۲):

حہزرت (دروودی خودای لہسرین) دہفہرمووی: ئہگہر دیتان کہسی جنیوی بہ
ہاوپریان و یاران من دہدا، پیی بلین: لہعنہت و نہفرینی خودا لہ
خراپہکەتان بی (ت).

بہشی دووہم: باسی گورہی و پاکڑی جواریری حہزرت (دروودی خودا
لہسر پیغہمبہرہزای خودا لہسر نہوان بی)

باسی گورہی نہبو بہکر (رہزای خودای لی بی)

الفصل الثاني: في فضائل الخلفاء الأربعة : فضائل أبي بكر (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)

۳۲۳۴- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ خَطَبَ رَسُولُ اللَّهِ (مَتَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
النَّاسَ وَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ خَيْرَ عَبْدًا بَيْنَ الدُّنْيَا وَبَيْنَ مَا عِنْدَهُ فَاخْتَارَ ذَلِكَ الْعَبْدُ مَا عِنْدَ اللَّهِ.

^(۱) بخاری. فضائل الصحابة: ۳۶۷۲. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۴۲۵. أبو داود. السنة: ۶۶۵۸. ترمذی.

مناقب: ۲۸۶۱ م.

^(۲) سکت عنہ الشارح.

قَالَ: فَبَكَى أَبُو بَكْرٍ، فَعَجِنَا لِبُكَائِهِ أَنْ يُخَيَّرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ عَبْدِ خَيْرٍ. فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) هُوَ الْمُخَيَّرُ وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ أَعْلَمَنَابِهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّ مِنْ أَمْنِ النَّاسِ عَلَيَّ فِي صُحْبَتِهِ وَمَالِهِ أَبُو بَكْرٍ، وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا خَلِيلًا غَيْرَ رَبِّي لَأَتَّخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ، وَلَكِنْ أَخُوَّةُ الْإِسْلَامِ وَمَوَدَّتُهُ، لَا يَبْقَيْنُ فِي الْمَسْجِدِ بَابٌ إِلَّا سُدَّ، إِلَّا بَابَ أَبِي بَكْرٍ. وَفِي رَوَايَةٍ: وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا مِنْ أُمَّتِي خَلِيلًا لَأَتَّخَذْتُ، أَبَا بَكْرٍ، وَلَكِنَّهُ أَخِي وَصَاحِبِي وَقَدْ اتَّخَذَ اللَّهُ صَاحِبَكُمْ خَلِيلًا. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱):

ئەبو سەعید (خودای ئی رازی بێ) گوئی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) و تارێکی دا بۆ یاران، فەرمووی: خودا بەندەیهکی خۆیی کردوو بە سەرپشک: کە یا لە جیهاندا بمینێ یا ئەو بەش و بارەیه هەلبگرێ کە لەلای خودا دانراوە بۆی، ئەو بەندەیهش ئەو بەش و بارەیهی هەلبژارد کە لەلای خودایە. گوئی: جا ئەبو بەکر دەستی کرد بە گریان، ئێمە ئەم گریانە ی ئومان بەلاوە سەیربوو، تومەز ئەو بەندەیهی کە کرابوو بە سەرپشک و خاتر خۆ کرا بوو لە نیوان ئەم جیهان و ئەو جیهاندا پیغەمبەر خۆی بوو (دروودی خودای لەسەربێ) و ئەبو بەکر (خودای ئی رازی بێ) لە ئێمە باشتەر لە مەبستی فەرموودەکە ی حەزەرە (دروودی خودای لەسەربێ) تێ گەشتبوو، حەزەرە (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: بەراستی ئەبو بەکر لە هەموو کەس پتر پیاوێتی بە سەرمنەو هەیه چ بەسەر، چ بە مال، ئەگەر من لە ئۆمەت کە سیکم بگرتایە بە دۆست بۆ خۆم ئەبو بەکر هەلبژاردو دەمکرد بە دۆستی گیانی بە گیانی خۆم، بۆیەش کەسی تر ناکەم بە دۆست بۆ خۆم چونکە من خودا کردوومی بە دۆستی خۆی بەلام لەگەڵ ئەمەشدا تا بلیی باریەتی و دۆستایەتی ئایینی ئیسلام لە نیوانمانا پتەو و بەهێزە لە سایە خوداوە، هەر دەرگایە کە لەسەر مزگەوتە دەبێ بگێرێ تەنیا دەرگای مالهە کە ی ئەبو بەکر نەبێ. لە گێرانهەیه کە: گریمان من کە سیکم - لە ئۆمەت - بگرتایە بە دۆست

(۱) بخاری. صلاة: ۴۶۶ = ۲۸۶ تجرید رفاہ: ۴۶۵۴، ۳۹۰۴. ترمذی. مناقب: ۳۶۶۰

(خه‌لیل) ئه‌بو به‌کرم هه‌لده‌بژاردو ئه‌وم ده‌کرد به‌ دۆستی گیانی به‌گیانی خۆم، به‌لام له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شا له‌ سایه‌ی خوداوه‌ هه‌م برای ئایینیمه‌و هه‌م هاو‌پیمه‌، وه‌ منی هاو‌پیی ئیوه‌ خودا ده‌ستی خۆشه‌و‌یستی خۆی (ش/ت) - نو‌قی شه‌پۆی بژاردووم و کردوومی به‌ دۆستی خۆشه‌و‌یستی خۆی (ش/ت) - نو‌قی شه‌پۆی میهره‌بانی یه‌زدان بن) ره‌حمه‌ت له‌و که‌سه‌ی گوتویه‌:

مه‌رد له‌ چاکه‌س مه‌رد هه‌رگیز ده‌رنه‌چێ

پیاوه‌تێ و مه‌رد بیه‌ش قه‌ت له‌ به‌یر نه‌چێ

۳۲۳- عَنْ أَبِي الدُّرْدَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ جَالِسًا عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذْ أَقْبَلَ أَبُو بَكْرٍ آخِذًا بِطَرْفِ ثَوْبِهِ حَتَّى أَبْدَى عَنْ رُكْبَتِهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَمَّا صَاحِبُكُمْ فَقَدْ غَامَرَ. فَسَلَّمَ، وَقَالَ إِنَّهُ كَانَ بَيْنِي وَبَيْنَ ابْنِ الْخَطَّابِ شَيْءٌ فَأَسْرَعْتُ إِلَيْهِ ثُمَّ نَدِمْتُ، فَسَأَلْتُهُ أَنْ يَغْفِرَ لِي فَأَبَى عَلَيَّ، فَأَقْبَلْتُ إِلَيْكَ فَقَالَ: يَغْفِرُ اللَّهُ لَكَ يَا أَبَا بَكْرٍ. ثَلَاثًا، ثُمَّ إِنَّ عُمَرَ نَدِمَ فَأَتَانِي مَنْزِلَ أَبِي بَكْرٍ فَسَأَلَ أَمَّ أَبَا بَكْرٍ فَقَالُوا لَا. فَأَتَانِي إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَلَّمْتُ فَجَعَلَ وَجْهَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَتَمَعَّرُ حَتَّى أَشْفَقَ أَبُو بَكْرٍ، فَجَعَلَا عَلَى رُكْبَتَيْهِ فَقَالَ اللَّهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَنَا كُنْتُ أَظْلَمَ مَرَّتَيْنِ. فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّ اللَّهَ بَعَثَنِي إِلَيْكُمْ فَقُلْتُمْ كَذَبْتَ. وَقَالَ أَبُو بَكْرٍ صَدَقَ. وَوَأَسَانِي بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ، فَهَلْ أَنْتُمْ تَارِكُو لِي صَاحِبِي. مَرَّتَيْنِ فَمَا أُرْذِي بَعْدَهَا^(۲).

ئه‌بو ده‌رداء (خودای ئی زانی بن) گوتی: له‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا (درویدی خودای له‌سه‌رین) دانیشتیبووم، له‌ نا‌کاوه‌ ئه‌بو به‌کر په‌یدا‌بوو، داویننی جله‌که‌یی گرتبوو به‌ ده‌ستی‌هوه‌، به‌ ره‌نگی‌کی وا ئه‌رنو‌کانی ده‌رکه‌وتبوون، پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌رین) که‌ له‌سه‌ر ئه‌م حاله‌ ئه‌بو به‌کری دی فه‌رمووی: وا دیاره‌ ئه‌م هاو‌پیه‌تان قه‌ومان‌دوویه‌تی! ئه‌بو به‌کر هاته‌ به‌ره‌وه‌و سل‌اوی کردو گوتی: ئه‌وه‌ی راست بێ له‌ نیوانی من و عومهری کو‌پی خه‌ت‌تابدا شتی رووی دا، وه‌

(۲) بخاری. فضائل الصحابة، ۱۴۵۱ تجرید = ۳۶۶۱، ۴۶۴۰ فتح الباری. (ئه‌بو ده‌رداء. ته‌جرید / ۲ /

من خۆم پئی رانه‌گیراو قسه‌ی ره‌قم پئی گوت، به‌لام له پاشا په‌شیمان بوومه‌وه و داوام لئی کرد که لیم خو‌ش بی و چاو‌پو‌شیم لی بکا، که‌چی نه‌و به‌گوئی نه‌کردم، جاوا هاتووم بۆلای تو نه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خودا! تا تو ناو‌بر‌ثیمان بکه‌ی. پی‌غه‌مبه‌ریش (درو‌دی خودای له‌س‌رین) سی جار له‌سه‌ریه‌ک فه‌رمو‌وی: نه‌ی نه‌بو به‌کر خودا! لی‌ت خو‌ش بی. له پاشدا عومه‌ر په‌شیمان ده‌بی‌ته‌وه و ده‌چی بۆ مالی نه‌بو به‌کرو ده‌پرسی: ئه‌ری نه‌بو به‌کر له مال‌ه؟ ده‌لین: نه‌ه، ئیتر هه‌ر له‌وی‌وه دی بۆ لای پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌س‌رین) که گه‌یشته به‌ره‌وه سل‌اوی کرد، جا به‌ره‌به‌ره رووی پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌س‌رین) گر‌ژ بوو، به ره‌نگی‌کی وا که نه‌بو به‌کر ترسی لی نیش‌ت که عومه‌ر له‌سه‌ر نه‌و له‌لایه‌نی پی‌غه‌مبه‌ره‌وه تووشی شتی ببی، ئیتر نه‌بو به‌کر هات به‌چو‌کا له‌خزمه‌تی پی‌غه‌مبه‌رداو بۆ عومه‌ر پارایه‌وه و گوتی: به‌خودا نه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خودا! زۆرت‌ری سوو‌چی من بوو، جا چه‌ز‌ه‌ت (درو‌دی خودای له‌س‌رین) فه‌رمو‌وی: کاتی که خودا منی کرد به پی‌غه‌مبه‌رو ره‌وانه‌ی کردم بۆ ناوتان، ئی‌وه ده‌تان‌گوت: در‌و ده‌که‌ی، به‌لام نه‌بو به‌کر ده‌ی‌گوت: راست ده‌کا، وه نه‌بو به‌کر چ به‌سه‌ر، چ به‌مال فریام که‌وت و به‌سه‌رو مال خۆی کرد‌وه به‌قوربانی ئی‌سلام، ئینجا دوو‌جار له‌سه‌ریه‌ک فه‌رمو‌وی: که حال وایه‌ نه‌دی ئیتر بۆ واز نایه‌نن له‌م هاو‌پ‌یی‌ه له‌به‌ر خات‌ری من! گوتی: ئیتر بپ‌رای بپ‌رای له پاش نه‌مه که‌س ئازاری نه‌بو به‌کری نه‌دا (ب).

۳۲۳۶- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَاتَ وَأَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بِالسُّنْحِ فَقَامَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَقَالَ: وَاللَّهِ مَا مَاتَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَالَ: عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: وَاللَّهِ مَا كَانَ يَقَعُ فِي نَفْسِي إِلَّا ذَاكَ وَلَيَعْنَتُنَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَلْيَقْطَعَنَّ أَيْدِي رِجَالٍ وَأَرْجُلَهُمْ فَجَاءَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَكَشَفَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَبَّلَهُ وَقَالَ: يَا أَبَى أُنْتِ وَأُمِّي طِبْتَ حَيًّا وَمَيِّتًا وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا يُدْبِقُكَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الْمَوْتَيْنِ أَبَدًا. ثُمَّ خَرَجَ فَقَالَ: أَيُّهَا الْحَالِفُ عَلَى رَسُولِكَ فَجَلَسَ عُمَرُ فَتَكَلَّمَ أَبُو بَكْرٍ فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَتْنَى عَلَيْهِ وَقَالَ: أَلَا مَنْ كَانَ يَعْبُدُ مُحَمَّدًا فَإِنَّ مُحَمَّدًا قَدْ مَاتَ وَمَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ وَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى:

(إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ) وَقَالَ (وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ) قَالَ: فَتَشَجَّ النَّاسُ يَكُونُ قَالَ: وَاجْتَمَعَتِ الْأَنْصَارُ إِلَى سَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فِي سَقِيفَةِ بَنِي سَاعِدَةَ فَقَالُوا مِمَّنَّا أَمِيرٌ وَمِنْكُمْ أَمِيرٌ فَذَهَبَ إِلَيْهِمْ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَأَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) فَذَهَبَ عُمَرُ يَتَكَلَّمُ فَأَسْكَنَهُ أَبُو بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فَكَانَ عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) يَقُولُ: وَاللَّهِ مَا أَرَدْتُ بِذَاكَ إِلَّا أَلِي قَدْ هَيَّأتُ كَلَامًا قَدْ أَعْجَبَنِي خَشِيتُ أَنْ لَا يُبْلَغَهُ أَبُو بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فَتَكَلَّمَ أَبُو بَكْرٍ وَأَبْلَغَ فَقَالَ فِي كَلَامِهِ: نَحْنُ الْأَمْرَاءُ وَأَنْتُمْ الْوُزَرَاءُ. قَالَ الْحَبَابُ بْنُ الْمُنْذِرِ: لَا وَاللَّهِ لَا تَفْعَلْ أَبَدًا مِمَّنَّا أَمِيرٌ وَمِنْكُمْ أَمِيرٌ. فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): لَا وَلَكِنَّا الْأَمْرَاءُ وَأَنْتُمْ الْوُزَرَاءُ هُمْ أَوْسَطُ: الْعَرَبِ دَارًا وَأَعْرَبُهُمْ أَحْسَابًا فَبَايَعُوا عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ أَوْ أَبَا عُبَيْدَةَ بْنَ الْجَرَّاحِ. فَقَالَ عُمَرُ: بَلَى بُبَايَعُكَ أَنْتَ فَأَلْتِ خَيْرَنَا وَسَيِّدُنَا أَحَبُّنَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَخَذَ عُمَرُ بِيَدِهِ فَبَايَعَهُ وَبَايَعَهُ النَّاسُ فَقَالَ قَائِلٌ: قَتَلْتُمْ سَعْدَ بْنَ عُبَادَةَ. فَقَالَ عُمَرُ: قَتَلَهُ اللَّهُ^(۳).

عائیشہ (خودای فی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درویدی خودای لہسہرین) کہ مرد لہوکاتہدا نہبو بہکر لہ سونج بوو، عومہر (خودای فی رازی بن) ہہلسا وتاریکی داو گوئی: بہخودا پیغہمبہر (درویدی خودای لہسہرین) نہمردوہو! وہ لہوہ دوا عومہر دہیگوت: بہخودا لہ راستیدا نہوہ قسہی دلہم بوو، ہہروا عومہر لہ وتارہکہیدا گوئی: بہخودا خودای گہورہ پیغہمبہر زیندوہ دہکاتہوہو دہست و پای نہو پیاوانہ دہپرئ کہ دہلین: پیغہمبہر (درویدی خودای لہسہرین) بہ نیجگاری مردوہو، جا نہبو بہکر ہاتہوہو چوہ سہر تہرمہکہی پیغہمبہرو سہری پیغہمبہری ہہلدایہوہو نیوانی ہہردوہو چاوہکانی ماچکردو گوئی: بہ باوکم و بہدایکمہوہ بہقوریانت ہم، چ بہ زیندووی و چ بہمردووی چہندہ پاک و نازداری! بہو کہسہ کہ گیانی منی بہ دہسہ ہہرگیز خودا لہ جیہاندا دووجار ناتمرینئ۔

(۳) بخاری. فضائل الصحابة: ۳۶۷۰.

ئینجا چووه دهره‌وه و چوو بۆ ناو عه‌شاماته‌که و به عومهری گوت: ئه‌ی سویند خۆر! هی‌واش، جا عومهر دانیشته و ئه‌بو به‌کر ده‌ستی کرد به قسه‌کردن و سوپاس و ستایشی خودای کردو گوتی: باش باش بزائن! ئه‌وه‌ی که موحه‌مه‌دی ده‌پهرست بیگومان ئه‌وا موحه‌مه‌دمرد، وه ئه‌وه‌شی که خودا ده‌پهرستی ئه‌وا دیاره که خودا هه‌رماوه و زیندوووه قه‌ت نامری! وه ئه‌وه‌تا خودای مه‌زن له قورئان دا ده‌فرموی:

{إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِلَهُم مَّيِّتُونَ - ۳۹/۳۰}.

واته: وه‌کوو تۆ ده‌مری ئه‌وانیش ده‌مرن! وه له ئایه‌تیکی تردا ده‌فرموی:

{وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ - ۱۴۴/۳}.

واته: مه‌حه‌مه‌دیش ته‌نیا پیغه‌مبه‌ریکه وه‌کوو ئه‌و پیغه‌مبه‌رانه‌ی که له پێش ئه‌وه‌وه بوون و هاتوون و رابوردوون، جا ئایا نه‌گه‌ر ئه‌و بمری یا بکوژری ئیوه وهرده‌گه‌رپین له‌سه‌ر پارنه‌تان به‌ره‌و دوا؟! واته: ده‌گه‌رینه‌وه بۆ سه‌ر کو‌فر و بته‌پرستی سه‌رده‌می نه‌قامی، دیاره که هه‌ر که‌سی له هه‌ق لاری بێ و ریگه‌ی راست به‌رداو ریگه‌ی چه‌وت بگه‌ری ئه‌وه هه‌ر خۆی زیان ده‌کاو خودا به‌وه هیچ زیانی ئی ناکه‌وی به‌لگه‌نه‌ویستیشه که خودا له‌مه‌ولا پاداشی ئه‌و که‌سانه ده‌داته‌وه که سوپاسی خودایان کردووه.

گوتی: ئیتر خه‌لکه‌که دایان له پهرمه‌ی گریان. گوتی: له‌ولاشه‌وه یاریده‌ ده‌ران (ئه‌نصار) له‌لای سه‌عدی کو‌ری عوباده له‌ ساباته‌که‌ی به‌نی ساعیده کو‌ ده‌بنه‌وه و کو‌مه‌ل ده‌به‌ستن و ده‌لین: ده‌بی فه‌رمانه‌روایی له ئی‌مه‌و فه‌رمانه‌روایی له ئی‌وه بێ، جا ئه‌بو به‌کرو عومهر و ئه‌بو عوبه‌یده‌ی جه‌رراح ده‌چن بۆ لایان، عومهر ده‌یه‌وی ده‌ست به‌قسه‌ بکات، به‌لام ئه‌بو به‌کر ریگه‌ی نادا، عومهر خۆی ده‌یگوت: به‌خودا من له‌و قسه‌کردنه مه‌به‌ستم ته‌نیا ئه‌وه بوو، و تاریکم ئاماده‌کردبوو، زۆر جوان بوو، به‌دل‌م بوو، مه‌ترسیم هه‌بوو که

ئەبو بەکر پە‌ی بە‌وتاری وا نه‌با، ئینجا ئە‌بو بە‌کر بە‌ جوانی دیتە‌ قسە‌و له‌ناو
 فه‌رمایشته‌که‌یدا ده‌لئ: ئیمه‌ فه‌رمانه‌روا ئیوه‌ شالیارو راویژکارمان بن!
 حوبابی کورپی مونزیریش ده‌لئ: نه‌خیر، به‌خودا شتی وانا که‌ین،
 فه‌رمانه‌روای له‌ ئیمه‌ که‌ ده‌سته‌ی یاریده‌ده‌رانین و فه‌رمانه‌روای له‌ ئیوه‌، که‌
 ده‌سته‌ی قورپه‌یشن، ئە‌بو بە‌کریش ده‌لئ: خه‌یرا به‌لام ئیمه‌ فه‌رمانه‌روا ئیوه‌
 وه‌زیرو راویژیار، ولاتی قورپه‌یش سه‌رتە‌لی ولاتی عه‌ربه‌ چونکه‌ بریتییە‌ له‌
 مه‌که‌کی پیروژ که‌ کابه‌ی نازداری لێ‌یه‌ وه‌ بو‌ خانه‌دانیش تا بلی‌ی خانه‌دانن،
 که‌واته‌ به‌یعت و په‌یمان به‌ده‌ن به‌ عومه‌، یا به‌ ئە‌بو عوبه‌یده‌، عومه‌ریش
 ده‌لئ: به‌لکوو په‌یمان ده‌ده‌ین به‌تۆ تو‌ ده‌که‌ین به‌فه‌رمانه‌روای خو‌مان،
 چونکه‌ تو‌ گه‌وره‌مانیت و چاکترین که‌سمانیت و پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای
 له‌سه‌رین) له‌ هه‌موومان زیاتر تو‌ی خو‌ش ده‌ویست جا عومه‌ر ده‌ستی ئە‌بو بە‌کر
 ده‌گرئ و په‌یمان و به‌یعتی ده‌داتئ، ئیتر خه‌لکه‌که‌ش په‌یمانی ده‌ده‌نئ. جا
 له‌و کاته‌دا کابرای ده‌لئ: ئیوه‌ به‌م په‌یمان دانه‌به‌ ئە‌بو بە‌کر سه‌عدی کورپی
 عوباده‌تان کوشت بۆ‌یه‌ وای گوت چونکه‌ سه‌عد سه‌رگه‌وره‌ی یاریده‌ده‌ران بوو
 به‌ته‌مابوو خو‌ی ببی به‌سه‌رۆک عومه‌ریش وه‌لامی کابرا ده‌داته‌وه‌و ده‌لئ:
 خودا بیکوژئ ئیمه‌ بو‌ ده‌یکوژین (ب-خوای ئی رازی بن).

۳۲۳۷- عَنْ عَمَّارٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَمَا مَعَهُ
 إِلَّا خَمْسَةُ أَغْبِلٍ وَأَمْرَأَتَانِ وَأَبْرُ بَكْرٍ. رَوَى الْبُخَارِيُّ هَذِهِ الثَّلَاثَةَ^(۴).

عه‌عمار (خودای ئی رازی بن) گوتی: خو‌م پیغه‌مبه‌رم دیوه‌ (دروودی خودای له‌سه‌رین)
 ته‌نیا پینج به‌نده‌و دوو ئافه‌رت و ئە‌بو بە‌کر نه‌بی که‌سی تری له‌گه‌ل دا نه‌بوو!
 (ب-خودای ئی رازی بن).

۳۲۳۸- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي
 مَرَضِهِ: ادْعِي لِي أَبَا بَكْرٍ وَأَخَاكَ حَتَّى أَكْتُبَ كِتَابًا فَإِنِّي أَخَافُ أَنْ يَتَمَنَّى مُتَمَنٍّ وَيَقُولَ
 قَائِلٌ أَنَا أَوْلَى. وَيَأْبَى اللَّهُ وَالْمُؤْمِنُونَ إِلَّا أَبَا بَكْرٍ^(۵).

(۴) تجریدی بخاری: ۱۴۵۰ = ۳۶۶۰، ۲۸۵۷ متح الباری (عه‌ مار. ته‌جرید/ ۴ ل - ۱۴۰ ژ: ۱۴۵۱).

عائیشہ (خودای لی رازی بی) گوتی: پیغمبر (درویدی خودای لہ سرین) لہو نہ خوشیہ یدا کہ تیمرد فہرموی: ئہی عائیشہ! ئہبو بہ کری باوکت و براکہ تم بؤ بانگ بکہ، ہہ تا وہ صیہ تنامہ یی بنووسم بؤ ئہبو بہ کر کہ لہ پاش خوم ئہو جینشینم بی، نہ بادا ہر کہ سہ بؤخوی ہول بدا بؤ شوینہ کہم و بلئی: ہہ قی منہو بؤ من رہواترہو پروبیانوو بؤ ئہمہ بدوزرہوہ، وہ لی نا، پویست بہ نامہ ناکا، چونکہ خودا ئہوہ ناکات و موسولمانانیش شتی وا قہ بوول ناکہن و جگہ لہ ئہبو بہ کر بہ کہسی تر رازی نابن کہ لہ پاش خوم ببی بہ جینشینم (م).

۳۲۳۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ أَصْبَحَ مِنْكُمْ الْيَوْمَ صَائِمًا؟ قَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَنَا. قَالَ: فَمَنْ تَبِعَ مِنْكُمْ الْيَوْمَ جَنَازَةً؟ قَالَ: أَبُو بَكْرٍ: أَنَا. قَالَ: فَمَنْ أَطْعَمَ مِنْكُمْ الْيَوْمَ مِسْكِينًا؟ قَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَنَا. قَالَ: فَمَنْ عَادَ مِنْكُمْ الْيَوْمَ مَرِيضًا؟ قَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَنَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَا اجْتَمَعْنَ فِي أَمْرِي إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ. رواهما مسلم^(۵):

ئہبو ہورہ یرہ (خودای لی رازی بی) لہ حہزرہ تہوہ (درویدی خودای لہ سرین) دہ فہرموی: کامتان ئہمرو بہرؤوون؟ ئہبو بہ کر دہ لی: من، دہ فہرموی: ئہی کیتان ئہمرو لہ گہل تہرما چووہ بؤ سہرگوپرستان؟ ئہبو بہ کر دہ لی: من، دہ فہرموی: ئہی کامتان ئہمرو سہری لہ نہ خوش داوہ؟ ئہبو بہ کر دہ لی: من. دہ فہرموی: ئہی کامتان ئہمرو نانی ہہ ژاریکی داوہ؟ ئہبو بہ کر دہ لی: من. پیغمبر (درویدی خودای لہ سرین) فہرموی: دہی ئہم کارہ باشانہ لہ ہر کہ سیکا کو بینہوہ مسوگہر ئہو کہ سہ دہ چیتہ بہ ہہشت (م).

۳۲۴۰- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَكَّانِي جَبْرِيلُ (عَلَيْهِ السَّلَام) فَأَخَذَ يَدِي فَأَرَانِي بَابَ الْجَنَّةِ الَّذِي تَدْخُلُ مِنْهُ أُمَّتِي. فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَدِدْتُ أَنِّي

(۵) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۳۱.

(۶) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۳۲. (ئہبو ہورہ یرہ/ تہجرید/ ۱ / ۳۱ ژ: ۹).

كُنْتُ مَعَكَ حَتَّى أَنْظُرَ إِلَيْهِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَمَا إِنَّكَ يَا أَبَا بَكْرٍ أَوَّلُ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ^(۷):

دیسان گوتی: حەزەرەت (دروودی خودای لەسەربین) فەرمووی: جویرائیل (دروودی خودای لەسەربین) هات بۆلام و دەستی گرتو و ئەو دەرگایە بەهەشتی پێ نیشان دام کە گەلەکەم لێیەو دەچنە ناو بەهەشت ئەبو بەکریش گوتی: ئەی پیغەمبەری خودا! خۆزگەم لەگەڵتا دەبووم بەلکوو تەماشایم بکردایە حەزەرەت (دروودی خودای لەسەربین) فەرمووی: بزانه — ئەی ئەبو بەکر! — کە توو یەکەم کەس دەبیت لە ئۆمەتە کە دەچیت بەهەشت. (د) دانەر — پڕگەزێ لە میهرمبانی خودایی — لە شەرحەکەدا دەلی: لەپاش ئەبو بەکر عومەر دەچیت بەهەشت، ئەوجا عوتمان، ئەوجا عەلی، ئەوجا ئەوانی تری دەکەسە مژدە بە بەهەشت پێ دراوەکان، ئەوجا ئەوانی تری هاوڕێیان ئەوجا پەیرەوان (تابیعین = چینی دووهمی موسوڵمانان) ئەوجا پەیرەوانی پەیرەوان (ئەتباعول تابیعین = چینی سییەمی گەلی موسوڵمان) رەزاو خوشنودی خودا لە هەموویان، لەگەڵ رەچاو کردنی ئەم خالەدا: کە هەژارانی هەموو چینی لەم چینیانە وەپیش ئەوانی تریان دەکەون!

٣٢٤١- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا لِأَحَدٍ عِنْدَنَا يَدٌ إِلَّا وَقَدْ كَافَيْتَاهُ مَا خَلَا أَبَا بَكْرٍ فَإِنَّ لَهُ عِنْدَنَا يَدًا يُكَافِئُهُ اللَّهُ بِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمَا نَفَعَنِي مَالُ أَحَدٍ قَطُّ: مَا نَفَعَنِي مَالُ أَبِي بَكْرٍ^(٨):

دیسان گوتی: حەزەرەت (دروودی خودای لەسەربین) فەرمووی: دەستیایوی کەسمان بەسەرەو نەماوە کە تۆلەو هەقمان بۆ نەکردییتەو، دەستیایوی ئەبو بەکر نەبێ پیاووەتی ئەومان بەسەرەو ماوە، لە رۆژی قیامەتدا خودا خۆی

(۷) سکت عن درجته الشارح:

(۸) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

پاداشی گہورہ یی ئہوہی دہداتہوہ، مال و دارایی کہ سیش -- ہہرگیزاو ہہرگیز - وک مال و دارایی ئہبو بہکر بہ فریام نہکےوتوہ! (ت-س/ح).

٣٢٤٢- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَّهُ قَالَ لِأَبِي بَكْرٍ: أَلَيْتَ صَاحِبِي عَلَى الْخَوْضِ وَصَاحِبِي فِي الْقَارِ^(٩):

ئیبنو عومہر (خودایان فی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (درویدی خودای لہسہرین) بہ ئہبو بہکری فہرموو: تو ہاوپئی سہرحہوزی کہوسہرم دہبی ہہروہک لہ ئہشکہوتی حیرادا ہاوپیم بووی (ت-س/ص).

٣٢٤٣- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: دَخَلَ أَبُو بَكْرٍ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: أَلَيْتَ عَتِيقُ اللَّهِ مِنَ النَّارِ. قَالَتْ: فَمِنْ يَوْمِئِذٍ سُمِّيَ عَتِيقًا^(١٠):

عائیشہ (خودای فی رازی بن) گوئی: جاری ئہبو بہکر چوہ ژوورہوہ بو لای پیغہمبہر (درویدی خودای لہسہرین) حہزرت پیی فہرموو: تو ئازادکراوی خودای و قوتاربووی لہ ئاگری دوزخ، ئیتر لہو رۆژہوہ ئہبو بہکر ناوئرا: عہتیق واتہ: ئازادکراو (ت-سند غریب).

٣٢٤٤- وَعَنْهَا عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا يَنْبَغِي لِقَوْمٍ فِيهِمْ أَبُو بَكْرٍ أَنْ يُؤْمَهُمْ غَيْرُهُ. رَوَى هَذِهِ الْأَرْبَعَةَ التِّرْمِذِيُّ^(١١):

دیسان گوئی: پیغہمبہر (درویدی خودای لہسہرین) فہرموو: ئہبو بہکر لہناو ہہر کۆمہلکا بی، دہبی ئہو بہرنویژیان بو بکا (ت-سند غریب).

^(٩) رواہ الترمذی بسند صحیح (شرحہ). (عومہر. تہجرید/١٣٨/٢ ژمارہ/ ٧١٦ تہجرید = ١٤٩٠ ہہتھ).

^(١٠) رواہ الترمذی بسند غریب (شرحہ).

^(١١) رواہ الترمذی بسند غیب (شرحہ).

۴) باسی پاکژی و گه‌وره‌یی هه‌زهرتی عومهر (خودای لی رازی بی)

فضائل عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ)

۳۲۴۵- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: بَيْنَا أَنَا نَائِمٌ رَأَيْتُ النَّاسَ يُعْرَضُونَ عَلَيَّ، وَعَلَيْهِمْ قُمْصٌ مِنْهَا مَا يَبْلُغُ الثُّدَى، وَمِنْهَا مَا يَبْلُغُ ذُنَّ ذَلِكَ، وَمَرَّ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ وَعَلَيْهِ قَمِيصٌ يَجْرُهُ. قَالُوا مَاذَا أَوْلَتْ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: الدِّينَ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۱).

ئه‌بو سه‌عید (خودای لی رازی بی) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: نوستبووم له‌خه‌وما ئه‌و خه‌لکه‌م نیشان دهران هه‌موو سه‌رو کراسیان له‌به‌ردابوو، هه‌یان بوو کراسه‌که‌ی ده‌گه‌یشته‌ سه‌ر مه‌مکی و هه‌یان بوو له‌وه زیاتر یا که‌متر بوو، به‌لام که‌ سه‌ره‌ی عومهری کوپی خه‌تتاب هات و ئه‌و به‌ به‌رده‌مما ره‌ت بوو، ته‌ماشام کرد کراسیکی ئاودامانی له‌به‌ردابوو له‌به‌ر پیی ده‌خشا عه‌رزیا‌نکرد: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌وه‌ت به‌چی خه‌وپه‌رژین کردو به‌چی لیکت دایه‌وه؟ فه‌رمووی: به‌ ئایین (ش).

۳۲۴۶- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: بَيْنَا أَنَا نَائِمٌ إِذْ رَأَيْتُ قَدْ حَا أَتَيْتُ بِهِ فِيهِ لَبَنٌ فَشَرِبْتُ مِنْهُ حَتَّى إِنِّي لَأَرَى الرَّيَّ يَجْرِي فِي أَظْفَارِي ثُمَّ أُغْطِيتُ فَضَلَّى عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ. قَالُوا: فَمَا أَوْلَتْ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: الْعِلْمُ^(۲).

ئیب‌نو عومهر (خودایان لی رازی بی) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: جارێ خه‌وتبووم، له‌خه‌وما کاتیکم زانی پیاله‌یی شیریان بو هه‌ینام، جا خۆم لییم خواردوه هه‌تا ته‌واو پاراو بووم و شیر له‌سه‌ری نینۆکه‌کانمه‌وه سه‌ری کردو له‌ لووتمه‌وه هاته‌وه، ئینجا پاشماوه‌که‌ی خۆم دا به‌ عومهری کوپی خه‌تتاب گوئیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌وه به‌چی لیك ده‌ده‌يته‌وه؟ فه‌رمووی: به‌زانین (ش).

(۱) بخاری. ایمان: ۲۲ = تجرید، ۳۶۹، ۷۰۰۸، ۷۰۰۹ مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۳۹. ترمذی. رؤیا:

۲۲۸۵. نسائی. ایمان: ۵۰۲۶.

(۲) بخاری. علم: ۸۲ = تجرید/ ۷۲، ۳۶۸۱، ۷۰۰۶، ۷۰۰۷، ۷۰۲۷، ۷۰۳۲.

۳۲۴۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَقَدْ كَانَ فِيمَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ رَجُلٌ يُكَلِّمُونَ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَكُونُوا أَلْبِيَاءَ، فَإِنْ يَكُنْ مِنْ أُمَّتِي مِنْهُمْ أَحَدٌ فَعَمْرُ. رواهما الشيخان والترمذی (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُم) (۳):

ئەبو ھورەیرە (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) فەرمووی: لە پیشینان، لە نەوێ ئیسرائیل، لە ھۆزی جوولەکە گەئێ پیاوی وا ھەبوون لەگەڵ ئەو ھەدا کە پیغەمبەر نەبوون، بەلام قەسەیان راست دەردەچوو، وەک خودا بیخاتە ناو دایان وابوو، یا فریشتە قەسەیان بو بکا ئاوا، جا ئەگەر لە ئوممەتی من ئەم جوۆرە پیاو ھەبێ عومەر یەکیکە لەوان! (ش/ت-خودایان ئی رازی بێ).

۳۲۴۸- عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: اسْتَأْذَنَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَعِنْدَهُ نِسْوَةٌ مِنْ قُرَيْشٍ يُكَلِّمَنَّهُ وَيَسْتَكْثِرُنَّهُ، عَالِيَةً أَصْوَاتُهُنَّ عَلَى صَوْتِهِ فَلَمَّا اسْتَأْذَنَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ قُمْنَ فَبَادَرَنَ الْحِجَابَ فَأَذِنَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَدَخَلَ عُمَرُ وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَضْحَكُ، فَقَالَ عُمَرُ أَضْحَكَ اللَّهُ سِنَّكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَجِبْتُ مِنْ هَؤُلَاءِ اللَّائِي كُنَّ عِنْدِي فَلَمَّا سَمِعْنَ صَوْتَكَ ابْتَدَرْنَ الْحِجَابَ. فَقَالَ عُمَرُ: فَأَنْتَ أَحَقُّ أَنْ يَهْبَنَ يَا رَسُولَ اللَّهِ. ثُمَّ قَالَ عُمَرُ يَا عَذَوَاتِ أَنْفُسِهِنَّ، أَتَهَبْنِي وَلَا تَهَبْنَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقُلْنَ نَعَمْ، أَنْتَ أَفْظُ وَأَغْلَظُ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِيهَا يَا ابْنَ الْخَطَّابِ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا لَقِيكَ الشَّيْطَانُ سَالِكًا فَجًّا قَطُّ: إِلَّا سَلَكَ فَجًّا غَيْرَ فَجِّكَ (۴):

سەعدی کوپی ئەبو وەققاس (خودای ئی رازی بێ) گوتی: دەستەیی لە ژنانی قوڕەیش لەلای ھەزەت دەبن و گوڤتوگووی لەگەڵ دەکەن بە دوورو درێژی، لەبەر غەلبەغەلێ خۆیان دەنگی پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) کپ دەکەن، جا

(۳) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۵۴. ترمذی. مناقب: ۳۶۹۳. بخاری. فضائل الصحابة: ۳۸۹.

(۴) بخاری. بدء الخلق: ۳۲۹۴، ۳۶۸۳، ۶۰۸۵. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۵۲. (ژیاننامە ی سەعد).

له‌وکاته‌دا عومەر داوای ریگه ده‌کا که بجئی بۆ لای چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) ئیتر ژنه‌کان گورج هه‌ل ده‌سن و خویان ده‌پیچنه‌وه‌و ده‌یانه‌وی بپوون، پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سهرین) ریگه ده‌دا به‌ عومەر و عومەر ده‌چیته ژووره‌وه، ده‌پروانی وا چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) پی ده‌که‌نی، ده‌لی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! یاخودا پیکه‌نینی خیرت بی، خیره‌ وا پی ده‌که‌نی؟ ده‌فه‌رموی: سه‌یرم هات له‌م ژنانه‌ که له‌لای من، هه‌ر که گوئیان له‌ ده‌نگی تو بوو گورج په‌لاماریان دا په‌چه‌یان گرته‌وه‌و خویان گرد کرده‌وه! عومەر گوته‌ی: قوربان! ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! هه‌ق وابوو که ئه‌مانه‌ شهرم و شکۆ له‌ تو پتر بکه‌ن، ئینجا عومەر به‌ ژنه‌کانی گوت: ئه‌ی دوشمنانی خوتان! چون‌ سام له‌من ده‌که‌ن و که‌چی سام له‌ چه‌زهرت ناکه‌ن! گوتیان: ئاخ‌ر تو مۆنیت و پیاویکی گه‌لی ره‌ق و توندو تیژیت، به‌لام چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) زۆر به‌ نه‌زاکه‌ت و نه‌رمو نیان و هی‌دییه‌ جا چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رموی: به‌سه، ئه‌ی کوپری خه‌تتاب! ئه‌م به‌سه‌زمانانه‌ له‌ کوئی ده‌ره‌قه‌تی تو‌دین، تو‌ شه‌یتان ده‌ره‌قتت نایی، به‌وه‌که‌سه‌ که ره‌وانی منی وا له‌ ده‌سا تو له‌هه‌ر ریگه‌یه‌که‌وه بپووی شه‌یتان له‌ترسی تو به‌و ریگه‌یه‌دا ناپوا! (ش).

۳۲۴۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: بَيْنَا أَنَا نَائِمٌ رَأَيْتُنِي فِي الْجَنَّةِ، فَإِذَا امْرَأَةٌ تَتَوَضَّأُ إِلَى جَانِبِ قَصْرِ، فَقُلْتُ لِمَنْ هَذَا الْقَصْرُ؟ فَقَالُوا لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، فَذَكَرْتُ غَيْرَتَهُ، فَوَلَّيْتُ فَبَكَى عُمَرُ وَقَالَ: أَعْلَيْكَ أَغَارُ يَا رَسُولَ اللَّهِ. رواهما الشيخان^(۵):

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی‌رازی بی) گوته‌ی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رموی: خه‌وتبووم، وا له‌ خه‌وما وام له‌ به‌هه‌شتا، که ته‌ماشام کرد وا نافره‌تی له‌پال کۆشکیکا ده‌سنوێژ ده‌گری گوتم: ئه‌م کۆشک و ته‌لاره‌ هی کییه‌؟ گوتیان: هیی عومهره‌، جا ویستم که بچه‌ ناوی و ته‌ماشای بکه‌م به‌لام

(۵) بخاری. نکاح: ۵۲۲۷. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۴۸.

که‌یادی غیره‌تی عومه‌رم که‌وته‌وه که‌چهنده به‌ته‌نگ: ناموسه‌وه دیت ئیت‌ر نه‌چووم و به‌ره‌و دوا گه‌رامه‌وه (ش).

۳۲۵- عَنْ أَبِي بُرَيْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَصْبَحَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَدَعَا بِلَالًا فَقَالَ: يَا بِلَالُ يَمَّ سَبَقْتَنِي إِلَى الْجَنَّةِ مَا دَخَلْتُ الْجَنَّةَ قَطُّ: إِلَّا سَمِعْتُ خَشْخَشَتَكَ أَمَامِي دَخَلْتُ الْبَارِحَةَ الْجَنَّةَ فَسَمِعْتُ خَشْخَشَتَكَ أَمَامِي فَأَتَيْتُ عَلَى قَصْرِ مُرَبَّعٍ مُشْرِفٍ مِنْ ذَهَبٍ فَقُلْتُ: لِمَنْ هَذَا الْقَصْرُ؟ فَقَالُوا: لِرَجُلٍ مِنَ الْعَرَبِ فَقُلْتُ: أَنَا عَرَبِيٌّ لِمَنْ هَذَا الْقَصْرُ؟ قَالُوا: لِرَجُلٍ مِنْ قُرَيْشٍ قُلْتُ: أَنَا قُرَيْشِيٌّ لِمَنْ هَذَا الْقَصْرُ؟ قَالُوا: لِرَجُلٍ مِنْ أُمَّةٍ مُحَمَّدٍ قُلْتُ أَنَا مُحَمَّدٌ لِمَنْ هَذَا الْقَصْرُ؟ قَالُوا: لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ. فَقَالَ بِلَالٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا أَذْنْتُ قَطُّ: إِلَّا صَلَّيْتُ رَكَعَتَيْنِ وَمَا أَصَابَنِي حَدَثٌ قَطُّ: إِلَّا تَوَضَّأْتُ عِنْدَهَا وَرَأَيْتُ أَنَّ لِلَّهِ عَلَى رَكَعَتَيْنِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِهِمَا. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالشَّيْخَانُ^(۱)

ئه‌بو بوره‌یده (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) به‌یانی زوو بیلالی گاز کردو پیی فهرموو: ئه‌ی بیلال! هه‌رچه‌نده ده‌رۆم بو به‌هه‌شت گویم له‌چرپه‌ی پیته‌ له‌ پیشمه‌وه له‌ به‌هه‌شتا ده‌رۆیت، پیم بلئی به‌چی پیش من ده‌که‌وی له‌ به‌هه‌شتا؟ ئه‌م شه‌و چووم بو به‌هه‌شت گویم له‌ خشپه‌ خشپی پیته‌ بوو له‌ پیشمه‌وه ده‌رۆیشتیت، چوومه‌ لای کو‌شکیکی چوارگو‌شه‌ی قووچی زی‌رین، گوتم: ئه‌م کو‌شکه‌ هیی کییه‌؟ گوتیان: هی‌نی پیاویکی عه‌ره‌به‌، گوتم: من خو‌م عه‌ره‌به‌ هی کییه‌؟ گوتیان: هی‌ی پیاویکی قوره‌یشیه‌، گوتم: من خو‌م قوره‌یشیم هی کییه‌؟ گوتیان: هی‌ی پیاویکه‌ له‌ گه‌لی موحه‌مه‌د (درویدی خودای له‌سهرین) گوتم: من خو‌م موحه‌مه‌دم، ده‌ی هی‌ی کییه‌؟ گوتیان: کو‌شکی عومه‌ری کو‌ری خه‌تتابه‌، بیلال وه‌لامی هه‌زه‌تی دایه‌وه‌و گوتی: قوربان! ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! گشت جارێ که‌ بانگ: ده‌دم دوو رکات نو‌یژی سونه‌ت ده‌که‌م، هه‌موو جارێکی‌ش که‌ ده‌سنو‌یژم ده‌شکی گورج

(۱) بخاری. ته‌جد: ۱۱۴۹، ۳۶۷۹، ۳۶۸۰ مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۷۴.

ده‌سنوئژ تازه ده‌که‌مه‌وهو به پی‌ویستی ده‌بینم له‌سه‌ر خوُم که دوو رکات نوئژی سوننه‌تی ده‌سنوئژ بکه‌م بۆ خوداو دوو رکات نوئژ به‌و نیازه ده‌که‌م. جا پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: دیاره به‌هۆی ئەم دوو ره‌وشته جوانه‌وه‌یه که گه‌یشتووی به‌م پایه‌یه! (ت/ش).

۳۲۵۱- تقدم برقم: ۳۹۹/۵. مجلد/ أول تسلسل/ ۵۳ وفي هذه الرواية: عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ عُمَرُ: وَأَفَقْتُ رَبِّي فِي ثَلَاثٍ: فِي مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ وَفِي الْحِجَابِ وَفِي أَسَارَى بَدْرٍ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۷):

ئیبینو عومەر (خودایان ئی رازی بن) گو‌تی: عومەر گو‌تی: له‌م سێ شته‌دا رای من له‌گه‌ل فه‌رمانی په‌روه‌ردگاری گه‌وره‌ما یه‌کی گرت: یه‌که‌م له‌ باب‌ه‌ت مه‌قامی ئیبراهیم‌وه، دووهم له‌ باب‌ه‌ت په‌چه‌ پۆشین و په‌رده‌گرتنه‌وه‌وه، سێهه‌م له‌ باب‌ه‌ت دیله‌کانی غه‌زای به‌ده‌ره‌وه چونکه رای من وابوو که ئەوانه سه‌روک و پی‌شه‌وای کوفرو خودا نه‌ناسین و وا باشه بکوژرین و نه‌مینن تا نه‌بن به‌ کو‌سپ له‌به‌ر خیزاوی ئیسلامدا، به‌لام پی‌غه‌مبه‌ر به‌گو‌یی منی نه‌کردو به‌گو‌یی ئەبو به‌کری کردو نه‌یکوشتن و سه‌رانه‌ی ئی وه‌رگتن، ئەوه‌بوو خودا له‌سه‌ر ئەوه گله‌یی له‌ چه‌زه‌ت و ئەوان کرد (ش).

۳۲۵۲- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اللَّهُمَّ أَعِزَّ الْإِسْلَامَ بِأَحَبِّ هَدَيْنِ الرَّجُلَيْنِ إِلَيْكَ يَا جَهْلٍ أَوْ بِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ. قَالَ: وَكَانَ أَحَبَّهُمَا إِلَيْهِ عُمَرُ فَأُصْبَحَ فَقَدَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ فَأَسْلَمَ^(۸):

دیسان گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: خودایه! له‌م دوو پیاوه: له‌ ئەبو جه‌هل و له‌ عومەری کو‌ری خه‌تتاب کامیانت خو‌ش ده‌وی به‌وه‌یان ئیسلام زال و شکو‌دار بکه‌ گو‌تی: جا ئەوه بوو ئەوه‌یان که خودا

(۷) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۵۶.

(۸) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

خوشتی ده‌ویست عومەر بوو، بویه بو سبه‌ینئ عومەر به‌پیی خوئی چوو بو خرمه‌تی چه‌زده‌ت و ئیسلام بوو (ت-س/ص).

۳۲۵۳- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ اللَّهَ جَعَلَ الْحَقَّ عَلَى لِسَانِ عُمَرَ وَقَلْبِهِ. وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): مَا نَزَلَ بِالنَّاسِ أَمْرٌ قَطُّ: فَقَالُوا فِيهِ وَقَالَ فِيهِ عُمَرُ إِلَّا نَزَلَ فِيهِ الْقُرْآنُ عَلَى نَحْوِ مَا قَالَ عُمَرُ^(۹):

دیسان گوتی: پیغه‌مبەر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: خودا کاریکی وایکردوو که زمان و دلی عومەر له‌سهر هه‌ق راهاتوون ئیبنو عومەر ده‌یگوت: گشت جاری که شتی له‌مه‌ردوم رووی ده‌دا، نه‌گهر خه‌لکه‌که قسه‌یان ئی بکردایه و عومهریش قسه‌ی ئی بکردایه قورئان به‌پیی قسه‌که‌ی عومەر ده‌هاته خواره‌وه (ت-س/ح).

۳۲۵۴- عَنْ بُرَيْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي بَعْضِ مَغَازِيهِ فَلَمَّا انْصَرَفَ جَاءَتْ جَارِيَةٌ سَوْدَاءُ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي كُنْتُ نَذَرْتُ أَنْ رَدَّكَ اللَّهُ صَالِحًا أَنْ أَضْرِبَ بَيْنَ يَدَيْكَ بِالْدُّفِّ وَأَتَغَيَّي. فَقَالَ لَهَا: إِنْ كُنْتُ نَذَرْتُ فَأَضْرِبِي وَإِلَّا فَلَا. فَجَعَلَتْ تَضْرِبُ فَدَخَلَ أَبُو بَكْرٍ وَهِيَ تَضْرِبُ ثُمَّ دَخَلَ عَلِيٌّ وَهِيَ تَضْرِبُ ثُمَّ دَخَلَ عُثْمَانُ وَهِيَ تَضْرِبُ ثُمَّ دَخَلَ عُمَرُ فَأَلْقَتِ الدُّفَّ تَحْتَ اسْتِهَا ثُمَّ قَعَدَتْ عَلَيْهِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّ الشَّيْطَانَ لَيَخَافُ مِنْكَ يَا عُمَرُ إِنِّي كُنْتُ جَالِسًا وَهِيَ تَضْرِبُ فَدَخَلَ أَبُو بَكْرٍ وَهِيَ تَضْرِبُ ثُمَّ دَخَلَ عَلِيٌّ وَهِيَ تَضْرِبُ ثُمَّ دَخَلَ عُثْمَانُ وَهِيَ تَضْرِبُ فَلَمَّا دَخَلَتْ أَنْتَ يَا عُمَرُ أَلْقَتِ الدُّفَّ^(۱۰):

(ب-۳-ز-۱۳۰ف-۶/۲۵۲۵). لی‌ره‌دا جیاوازیی زوره‌ئاوایه: بوره‌یده (خودای ئی رازی بی) گوتی: پیغه‌مبەر (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌رچوو، رویشتی بو غه‌زایی، که هاته‌وه - واته: که گه‌پرایه‌وه بو ماله‌وه - که‌نیزه‌کیکی ره‌ش هات گوتی: نه‌ی پیغه‌مبهری خودا! فووتوو (نه‌نر)م کردوو، نه‌گهر خودا به‌خیرو

^(۹) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

^(۱۰) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

خویشی تو‌ی هی‌نایه‌وه له‌م غه‌زایه له‌ خزمه‌تتا ده‌ف لی بده‌م و گو‌رانی بلیم؟ پی‌یی: فه‌رموو نه‌گه‌ر نه‌زرت کردوو له‌ لی، نه‌گینا مه‌یکه‌ جا که‌نیزه‌که‌که‌ ده‌ستی کرد به‌ده‌ف لی‌دان، جا نه‌بو به‌کر هات نه‌و هه‌رده‌فی خو‌ی لی ده‌دا، له‌ پاشا عه‌لی هات نه‌و هه‌رده‌فی خو‌ی لی ده‌دا، له‌ پاشا عوسمان هات نه‌و هه‌رده‌فی خو‌ی لی ده‌دا، له‌ پاشا عومهر هات ئیت‌ر نه‌که‌ ده‌فه‌که‌ی دانا له‌ ژیر قنگیاو له‌ سه‌ری دانیش‌ت، جا چه‌زرت (درو‌دی خودای له‌سه‌رین) فه‌رموو: نه‌ی عومهر! به‌ راستی شه‌یتان له‌ تو ده‌ترسی‌ت، من خو‌م دانیش‌تبووم نه‌و نه‌هه‌رده‌فی خو‌ی لی ده‌دا، نه‌بو به‌کر هات نه‌و هه‌رده‌فی خو‌ی لی ده‌دا، عه‌لی هات، نه‌و هه‌رده‌فی خو‌ی لی ده‌دا، عوسمانیش هات هه‌رده‌فی خو‌ی لی ده‌دا، به‌لام که‌ تو هاتیت نه‌ی عومهر! ئیت‌ر ده‌فه‌که‌ی فری دا! (ت-س/ص).

۳۲۵۵- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) جَالِسًا فَسَمِعْنَا لَقَطًا وَصَوْتَ صَبِيَّانِ فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَإِذَا حَبَشِيَّةٌ تُزْفِنُ وَالصَّبِيَّانِ حَوْلَهَا فَقَالَ: يَا عَائِشَةُ تَعَالَى فَأَلْظَرِي. فَجِئْتُ فَوَضَعْتُ لَحْيِي عَلَى مَنْكَبِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَجَعَلْتُ أَنْظُرَ إِلَيْهَا فَقَالَ لِي أَمَا شِغَبْتَ أَمَا شِغَبْتَ. قَالَتْ فَجَعَلْتُ أَقُولُ لَا لِأَنْظُرَ مَنْزِلَتِي عِنْدَهُ إِذْ طَلَعَ عُمَرُ قَالَ فَارْقَضُ النَّاسَ عَنْهَا قَالَتْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنِّي لِأَنْظُرُ إِلَى شَيَاطِينِ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ قَدْ فَرُّوا مِنْ عُمَرَ. قَالَتْ فَرَجَعْتُ^(۱۱):

عائیشه (خودای ئی‌زانی بن) گو‌تی: جاری پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌رین) دانیش‌تبوو غه‌لبه‌غه‌لب و ژاوه‌ژاوی مندا‌لانمان هاته‌ به‌رگو‌ی، جا پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌رین) هه‌لسا ته‌ماشای کرد، روانی وا ژنیکی چه‌به‌شه‌یی ده‌ف لی ده‌داو سه‌ما ده‌کاو مندا‌لانی‌ش له‌ چوار ده‌وری گردبو‌ونه‌ته‌وه. فه‌رموو: نه‌ی عائیشه! وه‌ره‌ سه‌یر که‌ منیش چووم چه‌ناگه‌م نایه‌ سه‌رشانی چه‌زرت و ده‌ستم کرد به‌ ته‌ماشا‌کردنی تا له‌ پاشا ناو به‌ناو ده‌یفه‌موو: نه‌ری تیر

^(۱۱) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

نه‌بووی، ئه‌ری به‌ست نییه منیش بو ئه‌وه‌ی که بزانه‌م به‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) تا چ راده‌یی خاتری منی ده‌وی هه‌ر ده‌مگوت: نه‌خیر! تا له‌په‌ر عومه‌ر په‌یدا‌بو، ئیتر عه‌شاماته‌که بلا‌وه‌یان ئی کردو ده‌وری ژنه‌که‌یان چۆل کرد، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمووی: ده‌بینم شه‌یتانه‌کان - چ ئاده‌میزادیان، چ جنۆکه‌یان - له‌تاو عومه‌ر هه‌له‌هاتن! عائیشه (خودای ئی رازی بن) گوتی: ئینجا منیش گه‌رامه‌وه (ت-س/ص) به‌پی ئه‌م فه‌رمووده‌ سه‌حیحه‌ دروسته‌ پیا‌وو ژن سه‌یری به‌زم و ره‌زم بکه‌ن و گو‌یی ئی بگرن، به‌لام شادی و خوشییه‌که ده‌بی بو مه‌به‌ستیکی ره‌وابی، به‌لام نابی سه‌ری تی بکه‌ن و بیکه‌ن به‌ کارو پیشه‌ی شه‌وو روژیان. (وه‌رگیر).

۳۲۵۶- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَوْ كَانَ بَعْدِي نَبِيٌّ لَكَانَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ (۱۲):

عوقبه‌ی کو‌ری عامیر (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمووی: ئه‌گه‌ر له‌ پاش من که‌سی تر ببوایه به‌ پیغه‌مبه‌ر عومه‌ری کو‌ری خه‌ططاب ده‌بوو به‌ پیغه‌مبه‌ر (ت-س/ح).

۳۲۵۷- وَقَالَ عُمَرُ لِأَبِي بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) يَا خَيْرَ النَّاسِ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَمَّا إِنَّكَ إِن قُلْتَ ذَلِكَ فَلَقَدْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: مَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ عَلَى رَجُلٍ خَيْرٍ مِنْ عُمَرَ. رَوَى التِّرْمِذِيُّ هَذِهِ السَّيَّةَ (۱۳):

عومه‌ر (خودای ئی رازی بن) به‌ ئه‌بو به‌کر ده‌لی: ئه‌ی چاکترین که‌س له‌ پاش پیغه‌مبه‌ر! (دروودی خودای له‌سه‌رین) ئه‌بو به‌کریش ده‌لی: که‌ تو و ده‌لی سامنیش له‌ پیغه‌مبه‌رم بیست ده‌یفه‌رموو: له‌م جیهانه‌دا پیا‌ویکی باشت‌ر له‌ عومه‌ری تیا نیه (ت- به‌سه‌ندیکی غه‌ریب).

(۱۲) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه) (عوقبه بن عامر - تجريد / ۱ / ۲۵۲ ج: ۲۳۹).

(۱۳) رواه الترمذي بسند غريب (شرحه).

۵- مایہی شانازیہ کانی نہ بو بہ کرو عومہر (خودایان فی رازی بنی)

مناقب ابي بكر وعمر (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا)

۳۲۵۸- → (ب - ۲ ز - ۱۷۱ ز: ۱۹۱۰/۲) (۱)

۳۲۵۹- عَنْ مُحَمَّدِ ابْنِ الْحَنَفِيَّةِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي: أَيُّ النَّاسِ خَيْرٌ بَعْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)؟ قَالَ: أَبُو بَكْرٍ. قُلْتُ: ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ ثُمَّ عُمَرُ. وَخَشِيتُ أَنْ يَقُولَ عُثْمَانُ قُلْتُ ثُمَّ أَلْتِ قَالَ مَا أَنَا إِلَّا رَجُلٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ (۲).

موحہ ممہدی کوپی حہ نہ فییہ، کہ کوپی ئیمامی عہ لییہ (خودایان فی رازی بنی) بہ لام بہ ناوی دایکیہ وہ ناوی دہر کردوہ گوتی: گوتم بہ باو کم لہ پاش پیغہ مہر (درودی خودای لہ سرین) کام کہ س ہاشترہ؟ گوتی: نہ بو بہ کر، گوتم: نہی لہ پاش نہ وکن ہاشترین کہ سہ؟ گوتی: عومہر، مہ ترسیم ہہ بو نہ گہر دیسان ہہ مان پرسپاری فی بکہ مہ وہ بلی عوسمان، جا لہ بہر نہ وہ خوّم، پیشی کہ و تم و گوتم: نینجا تو، گوتی: من پیاو یکم لہ تی کرای موسولمانان! (ب/د- خودایان فی رازی بنی).

۳۲۶۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: وَضَعَ عُمَرُ عَلَى سَرِيرِهِ، فَتَكَنَّفَهُ النَّاسُ يَدْعُونَ وَيُصَلُّونَ قَبْلَ أَنْ يُرْفَعَ، وَأَنَا فِيهِمْ، فَلَمْ يَرُغْنِي إِلَّا رَجُلٌ آخِذٌ مَنَكِبِي، فَبَادَا عَلَيَّ فَتَرَحَّمْ عَلَى عُمَرَ، وَقَالَ مَا خَلَّفْتُ أَحَدًا أَحَبَّ إِلَيَّ أَنْ أَلْقَى اللَّهَ بِمِثْلِ عَمَلِهِ مِنْكَ، وَإِنَّمَا اللَّهُ، إِنْ كُنْتُ لَأُظُنُّ أَنْ يَجْعَلَكَ اللَّهُ مَعَ صَاحِبَيْكَ، وَحَسِبْتُ أَنَّي كُنْتُ كَثِيرًا أَسْمَعُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: ذَهَبَتْ أَنَا وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ، وَدَخَلْتُ أَنَا وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ، وَخَرَجْتُ أَنَا وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ (۳).

(۱) تقدم برقم: ۱۹۱۰/۲ مجلد ۲ تسلسل/ ۱۷۰

(۲) بخاری. فضائل الصحابة، ۳۶۷۱.

(۳) مسلم. فضائل الصحابة، ۶۱۳۷. (رین نامہی ابن عباس: تجرید-۱/۱۹ ز: ۵).

ئیبینو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: عومهریان له‌سه‌ر داره تهرمی دانابوو، خه‌لکه‌که ده‌وره‌یان ئی دابوو، بو‌ی ده‌پارانه‌وه‌و نو‌یژیان له‌سه‌ری ده‌کرد، من خۆمیان تیا‌بووم، ئه‌مه‌یش له‌ پێش ئه‌وه‌دا بوو که بیه‌ن بینێژن، له‌ ناکاو ئه‌وه‌نده‌م زانی پیاو‌ی شانی گرتم، که ته‌ماشایم کرد عه‌لی بوو، جا ره‌حمه‌تی نارد بۆ عومهر و گوتی: کاریکی مه‌ردانه‌ی وات کردووه که که‌سیکی ترت نه‌ه‌یشتو‌ته‌وه، له‌ پاش خۆته‌وه که چه‌زیکه‌م ره‌فتاری ئه‌و بکرم و به‌ مانه‌ندی کرده‌وی ئه‌وه‌وه بچمه‌وه دیداری خودا جگه له‌خۆت، به‌ راستی بووی به‌ سه‌رمه‌شقی هه‌ره‌بالا بۆمان سو‌یندم به‌ خودا به‌ راستی هیوام هه‌بوو که خودا به‌سه‌ر به‌رزی شادت بکاته‌وه به‌دیداری هه‌ردوو هاو‌پیکانت چونکه گه‌ ئی جار دم ژنه‌وت له‌ چه‌زرت (درو‌دی خودای له‌سه‌ربن) ده‌یفه‌رموو: من و ئه‌بو به‌کرو عومهر بووین یا ده‌یفه‌رموو: من و ئه‌بو به‌کرو عومهر چووینه‌وه بۆ ما‌ل یا له‌ ما‌ل ده‌رچووین یا ئه‌مه‌مان کردو ئه‌وه‌مان کرد (ش).

۳۲۶۱- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ أَهْلَ الدَّرَجَاتِ الْأَعْلَى لَيَرَاهُمْ مَنْ تَحْتَهُمْ كَمَا تَرَوْنَ النُّجُمَ الطَّالِعَ فِي أَفْقِ السَّمَاءِ وَإِنَّ أَبَا بَكْرٍ وَعُمَرُ مِنْهُمْ وَأَعْمَا^(۴):

ئه‌بو سه‌عه‌ید (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پێغه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌ربن) فه‌رموو: ئیوه چۆن به‌ ژوور سه‌رتانه‌وه ئه‌ستێره به‌ ئاسمانه‌وه ده‌بینن که له‌ ئاسۆ هه‌لدی، ئه‌وانه‌شی له‌ به‌هه‌شتا که وان له‌ خواره‌وه ئاوا ته‌ماشای پله‌و پایه‌ی به‌هه‌شتیه‌ی خاوه‌ن پایه به‌رزه‌کان ده‌که‌ن وه ئه‌بو به‌کرو عومهریش له‌و ده‌سته‌یه‌ن، بگه‌ره له‌ سه‌رووی ئه‌وانیشه‌وه‌ن! (ت-س/ح).

۳۲۶۲- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا وَلَهُ وَزِيرَانِ مِنْ أَهْلِ السَّمَاءِ وَوَزِيرَانِ مِنَ الْأَرْضِ فَأَمَّا وَزِيرَايَ مِنَ أَهْلِ السَّمَاءِ فَجِبْرِيلُ وَمِيكَائِيلُ وَأَمَّا وَزِيرَايَ مِنَ أَهْلِ الْأَرْضِ فَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ^(۵):

(۴) رواه ترمذي بسند حسن (شرحه).

دیسان گوتی: چه‌زرت (درویدی خودای لسه‌رین) فهرمووی: هه‌موو پیغه‌مبه‌ری له‌ خه‌لکی ئاسمان دوو راویژیار (وه‌زیری) هه‌یه‌و له‌ خه‌لکی سه‌رزه‌مینیش دوو راویژیری هه‌یه، ئه‌و دوو وه‌زیره‌ی من که خه‌لکی ئاسمانن جویرائیل و میکائیلن ئه‌و دوو وه‌زیره‌شم که خه‌لکی سه‌رزه‌مینن ئه‌بو به‌کرو عومهرن (ت-س/ح).

۳۲۶۳- عَنْ حَدِیْقَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اقْتَدُوا بِاللَّذِينَ مِنْ بَعْدِي أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ. وَفِي رِوَايَةٍ: إِنِّي لَا أَدْرِي مَا بَقَائِي فِيكُمْ فَاقْتَدُوا بِاللَّذِينَ مِنْ بَعْدِي وَأَشَارَ إِلَيْهِمَا^(۵):

خونده‌یفه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای لسه‌رین) فهرمووی: ئه‌و دوو که‌سه‌ی که له‌ دوا‌ی من دین و له‌ جیگه‌ی من ده‌بن به‌ جینشین، که ئه‌بو به‌کرو عومهرن ئه‌م دوو که‌سه‌ بکه‌ن به‌ سه‌رمه‌شق و په‌پر‌ه‌ویان بکه‌ن له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: من نازانم چه‌ندی تر له‌ناو ئیوه‌دا ده‌مینم و ده‌ژیم، به‌لام ئیوه ئه‌و دوو پیاوه که له‌پاش من له‌ جیگه‌ی من داده‌نیشن بیان که‌ن به‌ سه‌رمه‌شق و چاویان ئی بکه‌ن چه‌زرت (درویدی خودای لسه‌رین) ئاماژه (ئیشاره‌ت)‌ی کرد بو ئه‌بو به‌کرو عومهر (ت-س/ح).

۳۲۶۴- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذْ طَلَعَ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) هَذَانِ سَيِّدَا كَهُولِ أَهْلِ الْجَنَّةِ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ إِلَّا النَّبِيَّينَ وَالْمُرْسَلِينَ يَا عَلِيُّ لَا تُخْبِرْهُمَا^(۶):

عه‌لی (خودای ئی رازی بئ) گوتی: جاری له‌ خزمه‌تی چه‌زرت‌دا بووم له‌پر ئه‌بو به‌کرو عومهر ده‌رکه‌وتن، پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای لسه‌رین) فهرمووی: ئه‌م دوو پیاوه سه‌رگه‌وره‌ی پیاوه‌ کامله به‌ته‌مه‌نه‌کانی ناو به‌هه‌شتن، له‌ پیشینان و

(۵) رواه ترمذي بسند حسن (شرحه).

(۶) رواه ترمذي بسند حسن (شرحه). (حذیفه. تجرید/ ۱ / ۸۴ ژ: ۱۶۳).

(۷) رواه ترمذي بسند حسن (شرحه). (علی: تجرید/ ۱ / ۱۱۲ ژ: ۸۹).

پاشینان، پیغهمبه‌ره‌کان و فروستاده‌کانیان لی دهرچی. نه‌ی عه‌لی! نه‌م هه‌واله به‌خویان مه‌لی! (ت-س/ح).

۳۲۶۵- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَنْطَبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَأَى أَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ فَقَالَ: هَذَانِ السَّمْعُ وَالْبَصَرُ.^(۸)

عه‌بدوللای کو‌ری حه‌نطه‌ب (خودای لی رازی بن) گو‌تی: جاری پیغهمبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سهر‌بن) چاوی به‌ نه‌بو به‌کرو عومه‌ر که‌وت فه‌رمووی: نه‌م دوو پیاوه هه‌م گو‌ی و هه‌م دیدهی خۆم و ئوممه‌تمن! (ت).

۳۲۶۶- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَخْرُجُ عَلَى أَصْحَابِهِ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَهُمْ جُلُوسٌ فِيهِمْ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ فَلَا يَرْفَعُ إِلَيْهِ أَحَدٌ مِنْهُمْ بَصَرَهُ إِلَّا أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ فَإِلَهُمَا كَانَا يَنْظُرَانِ إِلَيْهِ وَيَنْظَرُ إِلَيْهِمَا وَيَتَبَسَّمُ إِلَيْهِمَا.^(۹)

ئه‌نه‌س (خودای لی رازی بن) گو‌تی: گه‌لی جار حه‌زهرت (درو‌دی خودای له‌سهر‌بن) ده‌رۆ‌شست بو‌ ناو یارانی - له‌ کو‌چکه‌ران و له‌ یاریده‌ده‌ران - بو‌ ناو کو‌مه‌ل و کو‌‌ری دانیش‌تنیان، که‌ نه‌بو به‌کرو عومه‌ریش له‌ ناویاندا داده‌نیشتن، که‌سیان پرکیشیان نه‌ده‌کرد که‌سه‌ر هه‌ل‌بن و ته‌ماشای حه‌زهرت بکه‌ن، جگه‌ له‌ نه‌بو به‌کرو عومه‌ر، به‌لام نه‌م دوانه‌ سه‌یری ئه‌ویان ده‌کرد و ئه‌ویش سه‌یری ئه‌وانی ده‌کرد، وه‌ ئه‌مان زه‌رده‌خه‌نه‌یان بو‌ ئه‌و ده‌کرد و ئه‌ویش به‌ ده‌م ئه‌وانه‌وه‌ پی ده‌که‌نی! (ت).

۳۲۶۷- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) خَرَجَ ذَاتَ يَوْمٍ وَدَخَلَ الْمَسْجِدَ وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ أَحَدُهُمَا عَنْ يَمِينِهِ وَالْآخَرُ عَنْ شِمَالِهِ وَهُوَ آخِذٌ بِأَيْدِيهِمَا وَقَالَ: هَكَذَا تُبْعَثُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.^(۱۰)

(۸) غریب اومسکوت عنه (شرحه).

(۹) غریب اومسکوت عنه (شرحه).

(۱۰) غریب اومسکوت عنه (شرحه).

ئیبینو عومەر (خودای ئی رازی بن) گوتی: رۆژی پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سهرین) له مال دهرچوو چوو بو ناو مزگه‌وت، نه‌بو به‌کرو عومهری له‌گه‌ل بوون، یه‌کیکیان له‌لای راستیه‌وه بوو، نه‌وه‌که‌ی تریشیان له‌لای چه‌پییه‌وه بوو پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌ستی هه‌ردوکیانی گرتبوو، فه‌رمووی: له رۆژی قیامه‌تا ئاوا له‌سهر ئه‌م شیوه‌یه زیندوو ده‌کریینه‌وه (ت).

۳۲۶۸ - وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَنَا أَوَّلُ مَنْ تَنْشَقُّ عَنْهُ الْأَرْضُ ثُمَّ أَبُو بَكْرٍ ثُمَّ عُمَرُ ثُمَّ أَهْلُ الْبَقِيعِ فَيُحْشَرُونَ مَعِيَ ثُمَّ أُنْتَظَرُ أَهْلُ مَكَّةَ حَتَّى أُحْشَرَ بَيْنَ الْحَرَمَيْنِ^(۱۱):

دیسان له‌وه‌وه، له پیغه‌مبەر‌وه (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رمووی: خۆم یه‌که‌م که‌س ده‌بم که‌ ده‌می زه‌وی ده‌قه‌له‌شیته‌وه بۆم و له‌ گۆر دیمه‌ ده‌ره‌وه، له پاش من نه‌بو به‌کر، له‌پاش نه‌ویش عومەر! له‌ پاشا ده‌پۆم بۆ لای خه‌لکی گۆرستانی به‌قیع، نه‌وانیش له‌گه‌ل خۆمدا حه‌شر ده‌کرین، ئینجا له‌ نیوانی هه‌ردوو حه‌ره‌مدا، که‌ مه‌که‌که‌ی پیرو‌زو مه‌دینه‌ی نازدارن، چاوه‌پوانی خه‌لکی مه‌که‌که‌ ده‌که‌م وه‌ له‌ویوه هه‌موومان پیکه‌وه ده‌پۆین بۆ ده‌شتی مه‌حشه‌ر! (ت).

۳۲۶۹ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَطْلُعُ عَلَيْكُمْ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ «. فَاطْلُعْ أَبُو بَكْرٍ ثُمَّ قَالَ: يَطْلُعُ عَلَيْكُمْ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ. فَاطْلُعْ عُمَرُ. رَوَى التِّرْمِذِيُّ هَذِهِ السَّعَةَ. نَسَأَلَ اللَّهُ أَنْ يَرُونَا مِنْ عِلْمِهَا اللَّذِي آمِينَ^(۱۲):

عه‌بدوللا (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: ئیستا پیاویکی به‌هه‌شتی سه‌ره‌ه‌ل ده‌داو دی بۆ ناوتان کاتیکیان زانی نه‌بو به‌که‌رات، فه‌رموویه‌وه: ئیستا پیاویکی تری به‌هه‌شتی سه‌ره‌ه‌ل ده‌داو دی بۆ ناوتان کاتیکیان زانی عومەر په‌یدا بوو! (ت = تیرمیذی. خودای ئی رازی بن).

(۱۱) غریب اومسکوت عنه (شرحه).

(۱۲) غریب اومسکوت عنه (شرحه). (ابن مسعود: تجرید / ۴ / ۱۶۴ ژ: ۱۴۷۳.

٦) ئیسلامبوونی عومهر (خودای لی رازی بی)
 اسلام عمر (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ)

٣٢٧٠- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: بَيْنَمَا عُمَرُ فِي الدَّارِ خَائِفًا، إِذْ جَاءَهُ الْعَاصُ بْنُ وَائِلٍ السَّهْمِيُّ، عَلَيْهِ حُلَّةٌ جَبَرَةٌ، وَقَمِيصٌ مَكْفُوفٌ بِحَرِيرٍ، وَهُوَ مِنْ بَنِي سَهْمٍ، وَهُمْ حُلَفَاؤُنَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَقَالَ لَهُ مَا بَالُكَ؟ قَالَ زَعَمَ قَوْمُكَ أَنَّهُمْ سَيَقْتُلُونِي إِنْ أَسْلَمْتُ. فَقَالَ لَا سَبِيلَ لَهُمْ إِلَيْكَ. بَعْدَ أَنْ قَالَهَا أَمِنْتُ، فَخَرَجَ الْعَاصُ، فَلَقِيَ النَّاسَ قَدْ سَالَ بِهِمُ الرُّوَادِي فَقَالَ: أَتَيْنَ تُرِيدُونَ؟ فَقَالُوا تُرِيدُ عُمَرَ ابْنَ الْخَطَّابِ الَّذِي صَبَا. قَالَ لَا سَبِيلَ إِلَيْهِ. فَكَّرَ النَّاسُ. وَفِي رِوَايَةٍ: لَمَّا أَسْلَمَ عُمَرُ اجْتَمَعَ النَّاسُ عِنْدَ دَارِهِ وَقَالُوا صَبَا عُمَرُ. وَأَنَا غُلَامٌ فَوْقَ ظَهْرِ الْبَيْتِ، فَجَاءَ رَجُلٌ عَلَيْهِ قَبَاءٌ مِنْ دِيبَاجٍ فَقَالَ: قَدْ صَبَا عُمَرُ. فَمَا ذَاكَ؟ فَأَنَا لَهُ جَارٌ. قَالَ فَرَأَيْتُ النَّاسَ تَصَدَّعُوا عَنْهُ، فَقُلْتُ: مَنْ هَذَا؟ قَالُوا: الْعَاصُ بْنُ وَائِلٍ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(١).

ئیبینو عومهر (خودایان لی رازی بی) گوتی: ئەوا عومەر لە ماله‌وه له‌تاو ئازاردانی هۆزه‌که‌ی ترسی لی نیشتوو، له‌و کاته‌دا له‌ پیر عاصی کوپی وائیلی ئەل-سه‌می هات بو‌لای، ده‌ستی جلی ئاوریشم و کراسیکی به‌ ئاوریشم چنراوی له‌به‌ردابوو، عاص له‌ هۆزی به‌نی سه‌م بوو، که‌ له‌ کاتی سه‌رده‌می نه‌زانیدا سویند خۆری ئیمه‌ بوون، جا عاص به‌ عومهری گوت: ئەوه چییته‌ بو‌ و‌ا شه‌له‌ژاوی؟ عومهر گوتی: هۆزه‌که‌ت به‌ قسه‌ی خویان ده‌لین: ئەگەر عومهر ئیسلام ببی ده‌یکوژین. گوتی: ناتوانن په‌نجته‌ تیوه‌ده‌ن، عومهر ده‌یگوت: که‌ عاص وایگوت ئیتر ترسم نه‌ما ئەنجا عاص ده‌رده‌چی و ده‌پوا بو‌ ناوخه‌لکه‌که‌، ده‌پوانی و‌ا عه‌شاماتیکی زۆر له‌ دژی عومهر له‌ناو ئەو شیوه‌دا په‌نگیان خواردۆته‌وه‌! ده‌لی: ئەوه بو‌ کوئی ده‌چن و‌ چیتان ده‌وی؟ ده‌لین: ده‌پوین بو‌ سه‌ر عومهری کوپی خه‌ططاب، که‌ له‌ ئایینی ئیمه‌ وه‌رگه‌پراوه‌و چووه‌ته‌ سه‌ر ئایینی موچه‌مه‌د، عاص ده‌لی: که‌س ناتوانی ده‌ستی بو‌ به‌ری. ئیتر خه‌لکه‌که‌ ده‌گه‌پینه‌وه‌. له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: که‌

(١) بخاری، فضائل: ٢٨٦٤.

عومہر موسولمان دہبی، نہو خہ لکھ گہ ماروی مالکھی دہدہن دہیانگوت: نای عومہر وەرگہ پراوہ، نہو خہ لہ من خوم کوپیکی منالکاربووم، لہ سہربان بووم، جا پیاوئ ہات کہ وایہ کی ثاوریشمی لہ بەردابوو، گوتی: عومہر وەرگہ پراوہ جا چی بووہ؟ نہو من پەنای دہدہم و دہبم بہ دالدهی. ئیتر تہ ماشام کرد خہ لکھ کہ دریانداو لہ بەری رەوینہوہ. کہ پرسیم: ئەمە کییہ؟ گوتیان: عاصی کوپی وائیلہ (ب).

۷) راسپیری (وہ صبیہت) دہکی عومہرو پەیماندان بہ عوسمان (خودایان لی رازی بی)
وصیة عمر والبیعة لعثمان (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا)

۳۲۷۱- عَنْ عُمَرَو بْنِ مَيْمُونٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَبْلَ أَنْ يُصَابَ بِأَيَّامٍ بِالْمَدِينَةِ وَقَفَ عَلَى حَدِيثَةِ بِنِ الْيَمَانِ وَعُثْمَانَ بْنِ حُنَيْفٍ، قَالَ: كَيْفَ فَعَلْتُمَا أَتَخَافَانِ أَنْ تَكُونَا قَدْ حَمَلْتُمَا الْأَرْضَ مَا لَا تُطِيقُ؟ قَالَا: حَمَلْنَاهَا أَمْرًا هِيَ لَهُ مُطِيقَةٌ، مَا فِيهَا كَبِيرُ فَضْلٍ. قَالَ: انْظُرَا أَنْ تَكُونَا حَمَلْتُمَا الْأَرْضَ مَا لَا تُطِيقُ، قَالَ: قَالَا: لَا. فَقَالَ عُمَرُ: لَئِنْ سَلَّمَنِي اللَّهُ لِأَدْعُنَّ أَرَامِلَ أَهْلِ الْعِرَاقِ لَا يَخْتَجُنَّ إِلَى رَجُلٍ بَعْدِي أَبَدًا. قَالَ: فَمَا أَتَتْ عَلَيْهِ إِلَّا رَابِعَةٌ حَتَّى أَصِيبَ. وَلَمْ يَكُنْ بَيْنِي وَبَيْنَهُ إِلَّا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ غَدَاةً أَصِيبَ، وَكَانَ إِذَا مَرَّ بَيْنَ الصَّفِّينِ قَالَ: اسْتَوْوا. حَتَّى إِذَا لَمْ يَرِ فِيهِنَّ خَلَالًا تَقْدَمُ فَكَبَّرَ، وَرَبَّمَا قَرَأَ سُورَةَ يُوسُفَ، أَوْ التَّحْلَ، أَوْ نَحَرَ ذَلِكَ، فِي الرُّكْعَةِ الْأُولَى حَتَّى يَجْتَمَعَ النَّاسُ، فَمَا هُوَ إِلَّا أَنْ كَبَّرَ فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ قَتَلَنِي - أَوْ أَكَلَنِي - الْكَلْبُ. حِينَ طَعَنَهُ، فَطَارَ الْعِلْجُ بِسَكِينٍ ذَاتِ طَرَفَيْنِ لَا يَمُرُّ عَلَى أَحَدٍ يَمِينًا وَلَا شِمَالًا إِلَّا طَعَنَهُ حَتَّى طَعَنَ ثَلَاثَةَ عَشَرَ رَجُلًا، مَاتَ مِنْهُمْ سَبْعَةٌ، فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ رَجُلٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، طَرَحَ عَلَيْهِ بُرْسًا، فَلَمَّا ظَنَّ الْعِلْجُ أَنَّهُ مَأْخُودٌ نَحَرَ نَفْسَهُ، وَتَنَاوَلَ عُمَرُ يَدَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ فَقَدَّمَهُ لِلصَّلَاةِ، فَمَنْ يَلِي عُمَرَ فَقَدْ رَأَيْتُ الَّذِي أَرَى، وَأَمَّا نَوَاحِي الْمَسْجِدِ فَإِنَّهُمْ لَا يَذَرُونَ غَيْرَ أَنَّهُمْ قَدْ فَقَدُوا صَوْتَ عُمَرَ وَهُمْ يَقُولُونَ: سُبْحَانَ اللَّهِ سُبْحَانَ اللَّهِ سُبْحَانَ اللَّهِ. فَصَلَّى بِهِمْ عَبْدُ الرَّحْمَنِ صَلَاةً خَفِيفَةً، فَلَمَّا انْصَرَفُوا. قَالَ عُمَرُ: يَا ابْنَ عَبَّاسِ، انْظُرْ مَنْ قَتَلَنِي. فَجَالَ سَاعَةً، ثُمَّ جَاءَ، فَقَالَ: غُلَامٌ الْمُغِيرَةِ. قَالَ: الصَّنْعُ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ:

قَاتَلَهُ اللَّهُ لَقَدْ أَمَرْتُ بِهِ مَعْرُوفًا، الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَجْعَلْ مِيتَتِي بِيَدِ رَجُلٍ يَدْعِي
 الْإِسْلَامَ، قَدْ كُنْتُ يَا بَنِ عَبَّاسِ أَنْتَ وَأَبُوكَ تُحِبَّانِ أَنْ تَكْثُرَ الْعُلُوجُ بِالْمَدِينَةِ وَكَانَ الْعَبَّاسُ
 أَكْثَرَهُمْ رَقِيقًا. فَقَالَ: إِنَّ شَيْئًا قَتَلَنَا هُمْ، قَالَ: كَذَبْتَ، بَعْدَ مَا تَكَلَّمُوا بِلِسَانِكُمْ، وَصَلُّوا
 قِبَلَتَكُمْ وَحَجُّوا حَجَّكُمْ فَاحْتَمِلْ عُمَرُ إِلَى بَيْتِهِ فَانْطَلَقْنَا مَعَهُ، وَكَانَ النَّاسُ لَمْ تُصِيبْهُمْ
 مُصِيبَةٌ قَبْلَ هَذِهِ، فَقَائِلٌ يَقُولُ لَا بَأْسَ. وَقَائِلٌ يَقُولُ أَخَافُ عَلَيْهِ، فَأَتَى بَنِيهِ فَشَرِبَهُ فَخَرَجَ
 مِنْ جَوْفِهِ، ثُمَّ أَتَى بَنِينَ فَشَرِبَهُ فَخَرَجَ مِنْ جَوْفِهِ، فَعَلِمُوا أَنَّهُ مَيِّتٌ، فَدَخَلْنَا عَلَيْهِ، وَجَاءَ
 النَّاسُ يُثْنُونَ عَلَيْهِ، وَجَاءَ رَجُلٌ شَابٌّ، فَقَالَ: أَبَشِّرْ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ بِبُشْرَى اللَّهِ لَكَ مِنْ
 صُحْبَةِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَدِمَ فِي الْإِسْلَامِ مَا قَدْ عَلِمْتَ، ثُمَّ وَلَيْتَ فَعَدَلْتُ، ثُمَّ
 شَهَادَةٌ. قَالَ: وَدِدْتُ أَنْ ذَلِكَ كَفَافٌ لَا عَلَيَّ وَلَا لِي. فَلَمَّا أَذْبَرَ، إِذَا إِزَارُهُ يَمَسُّ الْأَرْضَ.
 قَالَ: رُدُّوا عَلَيَّ الْعُلَامَ، فَجَاءَ فَقَالَ: يَا ابْنَ أَخِي ارْفَعْ ثَوْبَكَ، فَإِنَّهُ أَبْقَى لِقُرْبِكَ وَأَثَقَى
 لِرَبِّكَ، ثُمَّ قَالَ: يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ انْظُرْ مَا عَلَيَّ مِنَ الدِّينِ. فَحَسَبُوهُ فَوَجَدُوهُ سِتَّةَ
 وَكَمَانِينَ أَلْفًا أَوْ نَحْوَهُ، قَالَ: إِنَّ وَفَى لَهُ مَا لَ آلِ عُمَرَ، فَأَدَّ مِنْ أَمْوَالِهِمْ، وَإِلَّا فَسَلْ فِي
 بَنِي عَدِيٍّ بْنِ كَعْبٍ، فَإِنْ لَمْ تَفِ أَمْوَالُهُمْ فَسَلْ فِي قُرَيْشٍ، وَلَا تَعْدُهُمْ إِلَى غَيْرِهِمْ، فَأَدَّ
 عَنِّي هَذَا الْمَالَ. ثُمَّ قَالَ: انْطَلِقْ إِلَى عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ فَقُلْ يَقْرَأُ عَلَيْكَ عُمَرُ السَّلَامَ.
 وَلَا تَقُلْ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ. فَإِنِّي لَسْتُ الْيَوْمَ لِلْمُؤْمِنِينَ أَمِيرًا، وَقُلْ يَسْتَأْذِنُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ
 أَنْ يُدْفَنَ مَعَ صَاحِبِيهِ، فَذَهَبَ فَسَلَّمَ وَاسْتَأْذَنَ، ثُمَّ دَخَلَ عَلَيْهَا، فَوَجَدَهَا قَاعِدَةً تَبْكِي
 فَقَالَ لَهَا مَا قَالَ عُمَرُ فَقَالَتْ كُنْتُ أُرِيدُهُ لِنَفْسِي، وَلَأَوْثَرَنَ بِهِ الْيَوْمَ عَلَى نَفْسِي. فَلَمَّا
 أَقْبَلَ قِيلَ هَذَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ قَدْ جَاءَ. قَالَ عُمَرُ: ارْفَعُونِي، فَأَسْتَدُهُ رَجُلٌ إِلَيْهِ، فَقَالَ
 لِابْنِ عُمَرَ مَا لَكَ؟ قَالَ: الَّذِي تُحِبُّ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَذِنْتَ. قَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ، مَا كَانَ
 شَيْءٌ أَهَمُّ إِلَيَّ مِنْ ذَلِكَ، فَإِذَا أَنَا قَبِضْتُ فَاحْمِلُونِي ثُمَّ سَلَّمَ فَقُلْ يَسْتَأْذِنُ عُمَرُ بْنُ
 الْخَطَّابِ، فَإِنْ أَذِنْتَ لِي فَأَدْخِلُونِي، وَإِنْ رَدَّيْنِي رُدُّونِي إِلَى مَقَابِرِ الْمُسْلِمِينَ. وَجَاءَتْ أُمُّ
 الْمُؤْمِنِينَ حَفْصَةُ وَالنِّسَاءُ تَسِيرُ مَعَهَا، فَلَمَّا رَأَيْنَهَا قُمْنَا، فَوَلَجَتْ عَلَيْهِ فَبَكَتْ عِنْدَهُ سَاعَةً،
 وَاسْتَأْذَنَ الرَّجُلَ، فَوَلَجَتْ دَاخِلًا لَهُمْ، فَسَمِعْنَا بُكَاءَهَا مِنَ الدَّاحِلِ. فَقَالُوا: أَوْصِ يَا أَمِيرَ
 الْمُؤْمِنِينَ اسْتَخْلِفْ. قَالَ: مَا أَجِدُ أَحَقَّ بِهَذَا الْأَمْرِ مِنْ هَؤُلَاءِ الثَّقَرِ أَوْ الرَّهْطِ الَّذِينَ تُوَفَّى
 رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ عَنْهُمْ رَاضٍ. فَسَمَى عَلِيًّا وَعُثْمَانَ وَالزُّبَيْرَ وَطَلْحَةَ

وَسَعْدًا وَعَبْدَ الرَّحْمَنِ وَقَالَ: يَشْهَدُكُمْ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ وَلَيْسَ لَهُ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ - كَهَيْئَةِ التَّغْزِيَةِ لَهُ - فَإِنْ أَصَابَتِ الْإِمْرَةُ سَعْدًا فَهُوَ ذَلِكَ، وَإِلَّا فَلْيَسْتَعِينَ بِهِ أَيُّكُمْ مَا أُمِرَ، فَإِنِّي لَمْ أَغْزِلْهُ عَنْ عَجَزٍ وَلَا خِيَاةٍ ثُمَّ قَالَ: أَوْصَى الْخَلِيفَةُ مِنْ بَعْدِي بِالْمُهَاجِرِينَ الْأَوَّلِينَ أَنْ يَعْرِفَ لَهُمْ حَقَّهُمْ، وَيَحْفَظَ لَهُمْ حُرْمَتَهُمْ، وَأَوْصِيَهُ بِالْأَنْصَارِ خَيْرًا، الَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ، أَنْ يَقْبَلَ مِنْ مُحْسِنِهِمْ، وَأَنْ يُغْفَى عَنْ مُسِيئِهِمْ، وَأَوْصِيَهُ بِأَهْلِ الْأَمْصَارِ خَيْرًا فَإِنَّهُمْ رِذَاءُ الْإِسْلَامِ، وَجُبَاةُ الْمَالِ، وَغِيْظُ الْعَدُوِّ، وَأَنْ لَا يُؤْخَذَ مِنْهُمْ إِلَّا فِضْلُهُمْ عَنْ رِضَاهُمْ، وَأَوْصِيَهُ بِالْأَغْرَابِ خَيْرًا، فَإِنَّهُمْ أَضَلُّ الْعَرَبِ وَمَادَّةُ الْإِسْلَامِ أَنْ يُؤْخَذَ مِنْ حَوَاشِي أَمْوَالِهِمْ وَتُرَدَّ عَلَى فَقَرَائِهِمْ، وَأَوْصِيَهُ بِدِمَّةِ اللَّهِ وَدِمَّةِ رَسُولِهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يُوفَى لَهُمْ بِعَهْدِهِمْ، وَأَنْ يُقَاتَلَ مِنْ وَرَائِهِمْ، وَلَا يُكَلَّفُوا إِلَّا طَاقَتُهُمْ. فَلَمَّا قُبِضَ خَرَجْنَا بِهِ فَأَنْطَلَقْنَا نَمْشِي فَسَلَّمَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ عَلَى عَائِشَةَ وَقَالَ يَسْتَأْذِنُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ. قَالَتْ أَذْخِلُوهُ. فَأَدْخِلَ، فَوَضَعَ هُنَاكَ مَعَ صَاحِبَيْهِ، فَلَمَّا فُرِغَ مِنْ ذَفْنِهِ اجْتَمَعَ هَؤُلَاءِ الرَّهْطُ: فَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ: اجْعَلُوا أَمْرَكُمْ إِلَى ثَلَاثَةِ مِنْكُمْ. فَقَالَ الزُّبَيْرُ: قَدْ جَعَلْتُ أَمْرِي إِلَى عَلِيٍّ. فَقَالَ طَلْحَةُ قَدْ جَعَلْتُ أَمْرِي إِلَى عُثْمَانَ. وَقَالَ سَعْدٌ قَدْ جَعَلْتُ أَمْرِي إِلَى عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ. فَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ: أَيُّكُمْ تَبَرَّأَ مِنْ هَذَا الْأَمْرِ فَجَعَلَهُ إِلَيْهِ، وَاللَّهُ عَلَيْهِ وَالْإِسْلَامُ لَيَنْظُرَنَّ أَفْضَلَهُمْ فِي نَفْسِهِ. فَاسْكَبَتِ الشَّيْخَانُ، فَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ أَفْتَجْعَلُونَهُ إِلَيَّ، وَاللَّهُ عَلَى أَنْ لَا أَلُوَّ عَنْ أَفْضَلِكُمْ قَالَا نَعَمْ، فَأَخَذَ بِيَدِ أَحَدِهِمَا (عَلِيٍّ) فَقَالَ: لَكَ قَرَابَةٌ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَالْقَدَمُ فِي الْإِسْلَامِ مَا قَدْ عَلِمْتَ، فَاللَّهُ عَلَيْكَ لَئِنْ أَمَرْتُكَ لَتَعْدِلَنَّ، وَلَئِنْ أَمَرْتُ عُثْمَانَ لَتَسْمَعَنَّ وَلَتَطِيعَنَّ. ثُمَّ خَلَا بِالْآخِرِ فَقَالَ لَهُ مِثْلَ ذَلِكَ، فَلَمَّا أَخَذَ الْمِيثَاقَ عَلَيْهِمَا قَالَ: ارْزُقْ يَدَكَ يَا عُثْمَانُ. فَبَايَعَهُ، فَبَايَعَ لَهُ عَلِيٌّ، وَوَلَجَ أَهْلُ الدَّارِ فَبَايَعُوهُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۱):

عہمری کوری مہیموون (خودای نازنی بن) گوتی: بہ چہند روژئی بہر لہ نہنگیورانہ عومہر، لہ مہدینہ عومہرم دی لہ دیار خودہیفہو عوسمانی کوری حونہیف وہستابوو، دہیگوت پییان: چیتان کرد، دہترسم باری خہلکتان

گران کردبی و زوروسته متان له خه لکی ولات کردبی؟ عومهر ئهم دوانه ی ناردبوو بو خه ملکردنی ملکانه و دانانی ئه ندازه ی سهرانه له عیراق، گوتیان: زوروسته ممان ئی نه کردوون و ئه رکیکی وامان له سهریان داناوه که له کیشیاننا هه بی، کاره که ی ئیمه ییش زور جیگه ی شانازی نییه، چونکه ئیمه ئه رکی سهرشانی خو مانمان به جی هی ناوه و بهس، دیسان عومهر گوتی: باش ته ماشا بکه ن نه بادا ئه رکیکی واتان له سهرشانی خه لکی ولات دانابی، که له وزه و کیشیاننا نه بی؟ گوتیان: نهء شتی وامان نه کردووه، جا عومهر گوتی: ئه گهر خودابی وهیم بکا وا له بیوه ژنانی خه لکی عیراق ده کهم که ههرگیز له پاش من ئاتاجی دهستی پیاویکی تر نه بن، چونکه ئه وهنده مووچه و بهراتیان بو ده برمه وه، گوتی: به لام ته نیا چوارشه و له وه دوا عومهر پیکرا، ئه و به یانییه ی که عومهر پیکرا ته نیا ئیبنو عه بباس له نیوانی من و ئه ودا بوو، عومهر دهستووری وابوو که له نیوانی دوو ریزه وه رت ده بوو ده یگوت: ریک بن و ریک راوهستن، جا که دهیدی و دلنیا ده بوو که وا ریزه کان که چی و که موکوپیان نییه ئه وسا پیش ده کهوت و نویژی داده بهست و، ئه للاحو ئه کهبری ده کرد، گه ئی جار له رکاتی یه کهمدا سوورته ی یوسفی ده خویند، یا گوتی: سوورته ی نه حلی ده خویند، یا سوورته یکی دریژی له م بابه ته ده خویند، هه تا خه لکه که کو بینه وه و فریای جه ماعت بکه ون، به لام ههر له گه ل گوتی: ئه للاحو ئه که برو نویژی دابهست ئه و به دبه خته دایه بهر چه قوو به کیرد دایدووری، یه کسه ر گویم ئی بوو عومهر گوتی: ئه و سه گه کوشتمی، یا گوتی: ئه و سه گه خواردمی، ئیتر ئه و حه یته زیندیه که به راست و به چه پا هه لپه ی ده کردو دهستی ده وه شانده و ههر که سی بهر هه ویل ده کهوت به کیردیکی دوو ده می دووسه ر دایده پاچی، تا له ئه نجامدا سیازده پیاوی زامار کرد، حه وتیان ئی مردن، جا پیاویکی موسولمان – که چاوی بهم حاله کهوت – که ره کیکی دا به سهریاو گرتی، ئه و زرته بوژه زهنده یقهش که دی وا گیراو چاره ی نه ما خو ی سهرپری و خو ی کوشت! جا عومهر (خودای ئی رازی بن) دهستی عه بدوره حمانی کوپری عه وفی گرت و پیشی خست بو بهر نویژی،

هه‌تا ئه‌و له باتی عومهر به‌رنوێژییه‌که‌یان بۆ بکا، ئیتر ئه‌وانه‌ی که له پشته‌ی عومه‌ره‌وه بوون و لێی نزیک بوون، وه‌ک من چاویان له‌م کاره‌ساته‌وه‌ بوو، وه‌ی ئه‌م لا‌ولای مزگه‌وته‌که‌ نه‌یان ده‌زانی که مه‌سه‌له‌که‌ چیه‌، ته‌نیا ئه‌وه‌ نه‌بی که گوێیان له‌ ده‌نگی عومه‌رنه‌ما، وه‌ هه‌رده‌یانگوت: سو‌ب‌حانه‌للا، سو‌ب‌حانه‌للا، سو‌ب‌حانه‌للا! عه‌بدوهره‌حمانیش خیرا نوێژێکی سو‌وکه‌له‌ی بۆ کردن، که له‌ نوێژه‌که‌ بوونه‌وه‌ عومهر گوتی: ئه‌ی ئیبنو عه‌بباس! بزانه‌ ئه‌مه‌ کێ بوو منی کوشت؟ ئه‌ویش تا‌وێ خولایه‌وه‌ به‌ناو مه‌ردومه‌که‌داو هاته‌وه‌و گوتی: خولامه‌که‌ی موغیره‌بوو، گوتی: ده‌ست ره‌نگینه‌که‌؟ گوتی: ئا، گوتی: خودا بیکوژێ، خو‌من له‌کن خو‌ی چاکه‌م بۆی بووه‌! سو‌پاس و ستایش بۆ خودا که به‌ ده‌ستی پیا‌ویکی موسو‌لمان نه‌کوژرام، ئه‌ی ئیبنو عه‌بباس! خو‌ت و باوکت هه‌ر چه‌زتان ده‌کرد ئه‌م حه‌يته‌ زه‌ندی‌قانه‌ له‌ مه‌یدنه‌ زۆر بن — عه‌بباس له‌ هه‌موو که‌س زیاتر خولام و به‌نده‌ی هه‌بوو — ئیبنو عه‌بباسیش گوتی: ئه‌گه‌ر تو‌ حه‌ز ده‌که‌ی ده‌یانکوژین، گوتی: درۆ مه‌که‌، پاش ئه‌وه‌که‌ به‌ زمانی ئێوه‌ قسه‌ ده‌که‌ن و وه‌ک ئێوه‌ نوێژ به‌ره‌و قیبله‌ ده‌که‌ن و وه‌ک ئێوه‌ حه‌ج ده‌که‌ن، ئیتر چۆن ده‌یان کوژن! ئینجا عومه‌ریان هه‌لگرت و بردیانه‌وه‌ بۆ ماله‌وه‌، ئیمه‌ش له‌ گه‌لیا چووین، ئه‌و خه‌لکه‌ وه‌ها شه‌له‌ژابوون ده‌تگوت هه‌رگیز له‌وه‌ به‌ر تو‌وشی چورتم و قو‌رتی وه‌ها نه‌بوون، یه‌کێ ده‌یگوت: قه‌ی ناکا، یه‌کێ ده‌یگوت: مه‌ترسیم لێی هه‌یه‌، جا خو‌شا‌وی خو‌رمایان بۆ هی‌نا، که‌ خو‌اردیه‌وه‌ له‌ زامه‌که‌ی نا‌وسکیه‌وه‌ سه‌ری کردو هاته‌ ده‌ره‌وه‌، ئینجا جامی شیریان بۆ هی‌نا، که‌ ئه‌ویشی خو‌ارده‌وه‌ دیسان له‌ ده‌می زامه‌که‌یه‌وه‌ هاته‌ ده‌ره‌وه‌، ئیتر زانییان که‌ ده‌مری، که‌ چووینه‌ ژو‌وره‌وه‌ بۆ لای خه‌لکیش ده‌هاتن و وه‌سپیان ده‌کردو باسی باشی و چاکی ئه‌ویان ده‌کرد، لا‌وێ هات گوتی: ئه‌ی فه‌رمانه‌روای موسو‌لمانان! مژده‌ی مزیگینی خودات لێ بی: تو‌ خو‌ت ده‌زانی که‌ ها‌و‌پیی پیغه‌مبه‌ر (برو‌دی خودای له‌سه‌رین) بو‌ویت و پایه‌و شانیکێ باشت هه‌یه‌ له‌ ئایینی ئیسلام داو، که‌ بو‌وشیت به‌ کاربه‌ده‌ست و سه‌رگه‌وره‌ی موسو‌لمانان گه‌لی پیا‌ویکی عاد‌ل و دادپه‌روه‌رو حه‌قانی بو‌ویت، سه‌ره‌پای ئه‌م پایه‌و شانه‌ ئه‌وا

شہیدیش کرایت! عومہر گوتی: خۆزگہم نہزیانی دہبوو بۆم و نہ قازانج! جا کہ لاوہکە گہپرایہ دواوہ عومہر تہماشای کرد جلہکە ی دەخشئی لہ سہرزہوی، بۆیہ گوتی: ئەم کوپہ بیننہوہ بۆ لام، کہ کوپہکە ہاتہوہ عومہر پیئی گوت: ئە ی برازای خۆشہوہ یستم! جلہکە ت ہلکە، چونکہ ہہم جلہکە ت زۆر تر دہکاو ہہم لہبہر خوداش وا باشترہ، ہہم بۆ سوودی خۆت و ہہم بۆ رہزای خودا وا باشترہ، لہ پاشدا عومہر گوتی: ئە ی عہبدوللای کوپری عومہر! بزانیہ چہندی قہرزم لہ سہرہ؟ کہ حلیبیان کرد دہوری ہہشتاو شہش ہہزار قہرزی لہ سہرہ بوو، گوتی: ئەگہر دارایی و مالی کہ س و کارہکانی عومہر خۆی بەشی دانہوہی ئەم قہرزانیان دہکرد ئەوہ لہ مالی ئەوان بیدہرہوہ، ئەگینا لہ نہوہی عہدی کوپری کہ عہبیش پیتاکی بۆ بکہ کہ من خۆم لہو بہرہ بابہم، جا ئەگہر ہەر بەشی نہکرد لہ قوپہیشیش پیتاک کو بکہرہوہ، بەلام لہوان بترازی لہ کہسی تر پیتاک مہکن! ئیتہر دہبی پشتگوئی نہخہیت و ئەم قہرزم ہەر بۆ بدہیتہوہ ئینجا گوتی: بپرو بۆ لای عائیشہی دایکی موسولمانان! پیئی بلی: عومہر سلاوت لی دہکا - مہلی: فہرمانپہوای موسولمانان (ئہمیرولموئمنین) چونکہ من لہم رۆوہ ئیتہر فہرمانپہوای موسولمانان نیم، بەلام بلی: عومہری کوپری خہططاب روخصہت دہخوازی کہ لہگہل دووہاوپرکە ی خۆیدا لہ پال پیغہمبہرو ئەبو بہکرا گوپی بۆ ہل دہکەنین و دہینیرین؟ ئەویش چوو بۆ لای عائیشہو سلاوی لی کردو روخصہتی چوونہ ژوورہوی خواست و چووہ مالہوہ روانی وا عائیشہ بۆ عومہر دہگری جا عہبدوللأ راسپیریہکە ی عومہر بہ عائیشہ دہلی: ئەویش دہلی: ئەو جیگہیہم بۆ شوین گوپی خۆم دانابوو، بەلام کہ وای لی ہات دہیدہم بہو، جا کہ دہگہریتہوہ دہلین: وا عہبدوللای کوپری عومہر ہاتہوہ، عومہر دہلی: کہمی بہرزم کہنہوہ، جا پیاوی پالی دہدا بہ خۆیہوہ راستی دہکاتہوہ، جا بہ ئیبنو عومہر دہلی: ہا، گوتی چی؟ گوتی: بہ دلی تو بوو ئە ی فہرمانپہوای موسولمانان! عائیشہ ریگہی دا کہ تہرمی تو لہ پال پیغہمبہرو ئەبو بہکردا لہ ہۆدہکە ی ئەودا بہ خاک بسپیړی عومہر گوتی: سوپاس و ستایش بۆ خودا، ئەم باسہم بہ لاوہ لہ ہہموو

شتىكى تر گرنگتر بوو، جا كه گيانم سپارد هەلم گرن و بم بەن و خۆت سەلام
 بكو و بلى: عومەرى كوپرى خەططاب روخصەت دەخوازى، جا ئەگەر عائىشە
 ريگەى پى دام، ئەوا بم بەنە ژوورەو و لەوئى لە خزمەت حەزرت و ئەبو بەكردا
 بم نيژن، ئەگينا بم بەن بۆ گۆرستانى تىكراى موسولمانان، حەفصەى دايكى
 موسولمانان، كه هاوسەرى پىغەمبەر بوو كچى عومەر بوو، ژنگەلىش لە گەلىا
 دەهاتن، كه گەيشتە بەرەو ئەيمە هەلساين و ئەو چووە ژوورەو بۆ لای و
 تاوئى لە كنى مايەو، ديسان پياوان داواى چوونە ژوورەو بيان كردهو و
 حەفصە لەوئو رۆيشتە ناو ھۆدەيەكى ترەو و گويما نى بوو لە ژوورەو
 دەگريا، جا عەرزىان كرد: ئەى فەرمانرەواى موسولمانان! وەصىيەت بكو
 راسپىرەو كەسى لە جيگەى خۆت بكو بە جىنشىن گوتى: بۆ ئەم كارە كەس
 وەك ئەم دەستەيە بە باش نازانم - يا گوتى: وەك ئەم تاقمەيە بە باش نازانم
 - چونكە حەزرت (درودى خوداى لەسەرىن) هەتا مرد لىيان رازى بوو، ئەنجا عەلى و
 عوسمان و زوبەيرو طەلحەو سەعدو عەبدولرەحمانى بەناو ديارى كردو
 گوتى: عەبدوللاى كوپرى عومەر شايت بى لەسەرتان، بەلام خۆى بەشى لەم
 كارى جىنشىنيەدا نىيە، وەك كەسى بىەوئى بەم شايتىيە دلى بداتەو، جا
 ئەگەر سەعدبوو بە فەرمانرەوا ئەوا باشە ئەگينا ھەركامىكتان كران بە
 فەرمانرەواو داواى راوئىژو كۆمەكى لى بكن، چونكە من كاتى خۆى كە لەسەر
 كارلام بردو لە فەرمانرەوايى كووفەم خست لەبەر بى كارەيى و
 دەستەوسانى و دەست پيسى و ناپاكى نەبوو. لە پاشدا گوتى: من
 نامۆزگارى ئەو كەسە دەكەم كە لە شوينى من دەبى بە جىنشىن (خەلىفە) كە
 زۆر باش بى بۆ كۆچكەرە پيشىنەكان و چاوى خىرى لىيان بى، بەم رەنگە
 قەدرىان بزائى و خاتريان بگرى و ريزيان رابگرى و مافى خويانىيان بداتى، وە
 ھەرودەها نامۆزگارىشى دەكەم كە بۆ يارىدە دەرانىش زۆر باش بى، چونكە
 خودا خۆشى دەوئى و لە پەسن و مەدح و ستايشى ئەواندا دەفەرموى:

{وَالَّذِينَ تَبَوَّؤُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ - ۵/۵۹}.

واته: وه بۆ ئه و موسولمانه یاریده دهرانه شه که له پیش کۆچ و رهوی کۆچکه رانا بۆ شارێ مه دینه ئه وان له وی مال و حالێ خویان هه بوو، له خانه و لانه ی خویانا دامه زرابوون، وه ئه مانیش به رله هاتنی ئه وان هۆگری ئیمان و ئیسلامه تی و باوه ر بووبوون وه ک ئه وان، بۆیه کا کاتی خه لکی مه ککه کۆچیانکرد بۆ لایان ئه وان زۆر به گهرم و گوپی و گه ئی به سۆزو شه وق و خوشه ویستییه وه پیشوازییان ئی کردن عومه ر گوئی: ئامۆژگاریی و راسپیهریم ئه وه یه: که له باشیان رازی بن و چاو پۆشی له خراپیان بکه ن، وه ههروه ها ئامۆژگاری ده که م که بۆ خه لکی گه وره شاره کان باش بئ و چاوی خیری لییان بئ، چونکه ئه وانه پشت و په ناو قه لای پۆلایینی ئیسلامن و کانگای دارایی و سامانن بۆ ده ولته تی ئیسلام و داخی دلی دوشمنانن! وه نابئ به زۆر زۆرکاری هیچیان ئی بسینرئ، مه گهر شتی که له خویان زیاد بئ، ئه ویش به ره زامه ندی خویان! وه ههروه ها ئامۆژگاریشی ده که م که زۆرباش بئ بۆ عه ره به ده شته کییه کان چونکه ئه وانیش بنج و بنجینه ی عه ره بن و ما و مایه ی ئیسلامن، ئه و زیاده ماله شی که لییان ده سینرئ ده ریته وه به هه ژارانێ خویان، وه ههروه ها ئامۆژگاریشی ده که م که عه هدو په یمانی خوداو عه هدو په یمانی پیغه مبه ری خودا رابگری ده رباره ی په یمانداره کان و ئه هلی ذیممه و بۆیان باش بئ و په یمانیان بباته سه رو له سه ریان بکاته وه نه یه ئی که سئ ده سد ریژی له نامووس و سه رو مالیان بکا، وه داوای کاریکی وایان ئی نه کا که له ته وانا یانا نه بئ، گوئی: کاتی گیانی سپارد ئه و جا هه لمان گرت و برده مان چووین بۆ لای عایشه، ئیبنو عومه ر سلّوی ئی کردو گوئی: عومه ر روخصه ده خوازی.

عایشه ش گوئی: بیبه نه ژووره وه، ئینجا بردیانه ژووره وه و له وی له پال هه ردوو هاوړیکه یدا دایان ناو ناشتیان! جا که ئی بوونه وه له ناشتی ته رمی عومه ر ئه و تا قمه کۆ بوونه وه و عه بدولپه حمان گوئی: ئه م کارو فرمانه ی که سپیروا وه به ئیوه ئاده ی به ره و رووی سئ که ستانی بکه نه وه زوبه یر گوئی: من هه قی خۆم به ره وپرووی عه لی کرده وه، طه لحه ش گوئی: من

مافی خۆم بہرہو رووی عوسمان کردہوہ سہعدیش گوتی: من مافی خۆم بہرہو رووی عہدولپرہمان کردہوہ، ئینجا عہدولپرہمان گوتی: کامتان دہیہوئی لہ ئوبائی ئەم کارہ دەرچی دہیدہین بہو و ئیتر دہیدہینہ دەستی خوداو ئایینی ئیسلام و خۆی و خۆای خۆی و دینی خۆی! - تا بہم قسہیہ لہ دلی خۆیہوہ تاقییان بکاتہوہ و بزانی کامیان باشتن - بہلام ہہردو پیر خامۆش بوون و چرکہیان نہکرد، ئەوسا عہدولپرہمان گوتی: ئایا کارہکە بہرہو من دہکەنہوہ، خودا شایہت بی لہسہرم کہ دریقی نہکەم و بیدەم بہ باشتن کہستان بۆ ئەم کارہ؟ گوتیان: ئا بہرہو رووی تۆی دہکەینہوہ، ئەویش دەستی عہلی گرت و گوتی: تۆ خۆت دہزانی کہ ہەم خزمی پیغمبہری ہەم پایہو شانیکی باشت ہہیہ لہ ئایینی ئیسلامدا، ہەر وہکوو یەکیکی لہ موسولمانہ ہەرہ پیشینہکان جا خودا شایہت بی لہسہرت ئەگەر تۆ بکەم بہ فەرمانرہوا عادل و دادپەرور دہبیت و ئەگەر عوسمانیش بکەم بہ فەرمانرہوا گوپراپاہلی و فەرمانبہری ئەو دہکەیت و لہ فەرمانی دہرناچی؟ گوتی: بہئی، ئینجا لہگہل عوسمانیشدا دوو بہدوو سہریان کرد بہ یہکاو ہەمان قسہی بہویش گوت، جا کہ لہسہر ئەم شیوہیہ عہدو پەیمانی ئی وەرگرتن گوتی: ئەی عوسمان! دہستت ہەلپرہ، ئەوجا عہدولپرہمان خۆی پەیمانی دایہو عہلش پەیمانی دایہ، ئیتر خەلکی مەدینہش بہرودوا چوونہ ژوورہوہو پەیمان و بہیعتیان لہگہلی دابہست! (بوخاری - خودای ئی رازی بی).

۸) باسی گہورہ پی و پاکڑی ہہزرتی عوسمان (خودای لی رازی بی)

فضائل عثمان (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ)

۳۲۷۲- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي حَائِطٍ: مِنْ حِيطَانِ الْمَدِينَةِ، فَجَاءَ رَجُلٌ فَاسْتَفْتَحَ، فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): افْتَحْ لَهُ وَبَشِّرْهُ بِالْجَنَّةِ. فَفَتَحْتُ لَهُ، فَإِذَا أَبُو بَكْرٍ، فَبَشَّرْتُهُ بِمَا قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): فَحَمِدَ اللَّهَ، ثُمَّ جَاءَ رَجُلٌ فَاسْتَفْتَحَ، فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): افْتَحْ لَهُ وَبَشِّرْهُ بِالْجَنَّةِ. فَفَتَحْتُ لَهُ، فَإِذَا هُوَ عُمَرُ، فَأَخْبَرْتُهُ بِمَا قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَحَمِدَ اللَّهَ، ثُمَّ اسْتَفْتَحَ رَجُلٌ،

فَقَالَ لِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): افْتَحْ لَهُ وَبَشِّرْهُ بِالْجَنَّةِ عَلَى بَلْوَى تُصِيبُهُ. فَإِذَا عُثْمَانُ، فَأَخْبَرْتُهُ بِمَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَحَمِدَ اللَّهُ ثُمَّ قَالَ اللَّهُ الْمُسْتَعَانُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱):

ئەبو موسسا (خودای ئی رازی بێ) گوتی: لە باخێ لە باخەکانی مەدینەدا لە خزمەتی حەزەرەتدا (دروودی خودای لەسەربێ) بووم، باخەکە بیریککی تیا بوو، پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) لەسەر ئاخی بێرەکی دانیشتی و قاچەکانی داھێشتە ناو بێرەکەو، منیش بووم بە دەرکەوانی، پیاوی هات لە دەرگای دا کە دەرگای بۆ بکەینەو، پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: دەرگای بۆ بکەرەو و مژدە بێ بەهەشتیشی بدەرێ، کە دەرگام کردەو بۆی روانیم ئەبو بەکرە، مزگینییەکی پیغەمبەرم پێدا، سوپاس و ستایشی خودای کرد. ئەنجا پیاویکی تریش هات لە دەرگای دا، حەزەرەت فەرمووی: دەرگای بۆ بکەرەو و مژدە بێ بەهەشتیشی بدەرێ، کە دەرگام کردەو بۆی روانیم عومەر بوو، مزگینییەکی حەزەرەت (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی پێم گوت، سوپاس و ستایشی خودای کرد، ئینجا پیاویکی تریش هات لە دەرگای دا حەزەرەت (دروودی خودای لەسەربێ) فەرمووی: دەرگای بۆ بکەرەو و مژدە بێ بەهەشتی پێ بدە، گەرچی تووشی مەینەت و بەلایەکیش دەبێ جا کە دەرگاکەم بۆی کردەو سەیرم کرد عوسمان بوو، کە فەرماشتەکی حەزەرەت پێی گوت سوپاسی خودای کردو لە پاشا گوتی: اللّٰهُ الْمُسْتَعَانُ: هەر خودایە کە داوای یارمەتی ئی دەرکێ و بە تەمای پشتیوانی خودا (ش/ت-خودایان ئی رازی بێ).

۳۲۷۳- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كُنَّا فِي زَمَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا نَعْدِلُ بِأَبِي بَكْرٍ أَحَدًا ثُمَّ عُمَرُ ثُمَّ عُثْمَانُ، ثُمَّ نَتْرُكُ أَصْحَابَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا نَفَاضِلُ بَيْنَهُمْ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَابُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۲):

^(۱) بخاری. فضائل الصحابة: ۳۶۹۳، ۳۶۹۵، ۶۲۱۶، ۷۲۶۲. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۶۲ ترمذی.

ئیبینو عومەر (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: به سهرینی پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سهرین) که سمان به‌هاوتای ئه‌بو به‌کر دانه‌ده‌نا، له پاش ئه‌و عومه‌رمان به دووم که‌س داده‌نا، له پاش ئه‌ویش عوسمانمان به سپییه‌م که‌س داده‌نا، ئیت‌ر ده‌ستمان له کارو باری نیوانی یاران‌ی پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سهرین) نه‌ده‌داو باوی که سیانمان نه‌ده‌دا به‌سەر که‌سیانا (ب/د/ن).

۳۲۷۴- وَعَنْهُ قَالَ: كُنَّا نَقُولُ وَرَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَيُّ أَفْضَلُ أُمَّةِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَعْدَهُ أَبُو بَكْرٍ ثُمَّ عُمَرُ ثُمَّ عُثْمَانُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ). رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتَّبْرَانِيُّ وَزَادَ: فَيَسْمَعُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَلِكَ فَلَا يَنْكُرُهُ^(۳).

دیسان گوتی: ئه‌وسا پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سهرین) خۆی مابوو، ده‌مانگوت: چاکترین ئوممه‌تی پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سهرین) — له پاش خۆی — ئه‌بو به‌کره، له پاش ئه‌ویش عومه‌ره، له پاش عومه‌ریش عوسمانه. (ره‌زای خودایان ئی بئ) (د/طه‌به‌رانی) طه‌به‌رانی ئه‌مه‌شی زیاتره: وا ده‌بوو چه‌زرت خۆی (دروودی خودای له‌سهرین) گوئی له‌م قسه‌یه ده‌بوو ره‌خنه‌ی ئی نه‌ده‌گرت. له‌هه‌ینیدا ده‌لئ (خوا له‌خواه‌نه‌که‌ی رازی بئ): سه‌رپاکی سوننییه‌کان له‌و بیرو باوه‌رهدان: که له پاش عوسمانیش عه‌لی چاکترین که‌سه، له پاش عه‌لش ئه‌وانی تری ده‌که‌سه مژده‌ پیدراوه‌کانه، ئینجا به‌درییه‌کانه، واته: ئه‌وانه‌ی که ئاماده‌ی غه‌زای به‌در بوون (وه‌رگێپ).

۳۲۷۵- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) صَعِدَ أُحْدًا وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ فَرَجَفَ بِهِمْ فَقَالَ: اثْبُتْ أُحْدٌ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ نَبِيٌّ وَصِدِّيقٌ وَشَهِيدَانِ. رَوَاهُ الْخَمْسَةُ إِلَّا مُسْلِمَ^(۴).

(۲) بخاری. فضائل: ۳۶۹۷.

(۳) مسکوت عنه من الشارح.

(۴) بخاری. فضائل: ۳۶۹۹.

ئەنەس (خودای ئی زانی بن) گوتی: پیغەمبەرۆ ئەبو بەکرو عومەرۆ عوسمان دەپۆنە سەرکیوی ئوحد، کیوه‌که له خۆشییانا ده‌که‌وێته جموجوول و له‌رزە لەرز، پیغەمبەر (سورودی خودای لەسەربین) ده‌فه‌رموی پێی: ئەی ئوحد! داسە‌کنی و دامرکی، تەنیا پیغەمبەرێک و پیاو چاکیکی راستایی راستگۆو دوو شەهید وان لەسەر تو (ب/د/ت/ن/خودایان ئی زانی بن).

۳۲۷۶- وَقِيلَ لِعُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَدِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) مَا يَمْنَعُكَ أَنْ تُكَلِّمَ عُثْمَانَ فِي أَخِيهِ الْوَلِيدِ فَقَدْ أَكْثَرَ النَّاسُ فِيهِ. فَقَصَدْتُ عُثْمَانَ حَتَّى خَرَجَ إِلَى الصَّلَاةِ، فَقُلْتُ لَهُ: إِنَّ لِي إِلَيْكَ حَاجَةً، وَهِيَ نَصِيحَةٌ لَكَ. قَالَ يَا أَيُّهَا الْمَرْءُ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ. فَرَجَعْتُ إِلَيْهِمْ إِذْ جَاءَ رَسُولُ عُثْمَانَ فَأَتَيْتُهُ، فَقَالَ: مَا نَصِيحَتُكَ؟ فَقُلْتُ: إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ بَعَثَ مُحَمَّدًا بِالْحَقِّ، وَأَنْزَلَ عَلَيْهِ الْكِتَابَ، وَكُنْتُ مِمَّنِ اسْتَجَابَ لِلَّهِ وَلِرَسُولِهِ، فَهَاجَرْتُ الْهَاجِرَتَيْنِ، وَصَحِبْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَرَأَيْتَ هَدْيَهُ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَدْ أَكْثَرَ النَّاسُ فِي شَأْنِ الْوَلِيدِ. قَالَ: أَذْرَكْتُ رَسُولَ اللَّهِ؟ قُلْتُ لَا وَلَكِنْ خَلَصَ إِلَيَّ مِنْ عِلْمِهِ مَا يَخْلُصُ إِلَى الْعَدْرَاءِ فِي سِتْرِهَا. قَالَ: أَمَّا بَعْدُ فَإِنَّ اللَّهَ بَعَثَ مُحَمَّدًا (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِالْحَقِّ، فَكُنْتُ مِمَّنِ اسْتَجَابَ لِلَّهِ وَلِرَسُولِهِ وَأَمَنْتُ بِمَا بُعِثَ بِهِ، وَهَاجَرْتُ الْهَاجِرَتَيْنِ كَمَا قُلْتُ، وَصَحِبْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَبَايَعْتُهُ، فَوَاللَّهِ مَا عَصَيْتُهُ وَلَا غَشَشْتُهُ حَتَّى تَوَفَّاهُ اللَّهُ، ثُمَّ أَبُو بَكْرٍ مِثْلُهُ، ثُمَّ عُمَرُ مِثْلُهُ، ثُمَّ اسْتَخْلَفْتُ، أَفَلَيْسَ لِي مِنَ الْحَقِّ مِثْلُ الَّذِي لَهُمْ؟ قُلْتُ: بَلَى. قَالَ: فَمَا هَذِهِ الْأَحَادِيثُ الَّتِي تُبَلِّغُنِي عَنْكُمْ أَمَّا مَا ذَكَرْتَ مِنْ شَأْنِ الْوَلِيدِ، فَسَأُخَذَ فِيهِ بِالْحَقِّ إِنْ شَاءَ اللَّهُ، ثُمَّ دَعَا عَلِيًّا فَأَمَرَهُ أَنْ يَجْلِدَهُ فَجَلَدَهُ ثَمَانِينَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۵):

گوتیان بە عوبەیدوللای کوری عەدی (خودای ئی زانی بن) بۆ قەسە لەگەڵ عوسمان ناکەن، لە بارە‌ی وه‌لیدی دایک برا‌یه‌وه، بە راستی لە تامی ده‌رکردووه و مه‌ردووم زۆر باسی خراپیی ده‌که‌ن! گوتی: که عوسمان هات بۆ نوێژ چوومه لای و پێیم گوت: ئیشی‌کم پێت هه‌یه، ده‌مه‌وی ئامۆژگاری‌یه‌کی

(۵) بخاری. فضائل: ۳۶۹۶.

دۆستانه ت بکهم، که چی گوتی: کابرا! په نا ده گرم به خودا له تۆ! ئیتر منیش چوومه وه بۆ لای خه لکه که پاشان رابه ری عوسمان هات به شوینما، که چوومه وه کنی گوتی: ئامۆزگار پییه که ت چییه؟ گوتم: یه زدانی پاک و بی نه نگ ئهم ئایینه راست و دروسته ی به موحه ممه ددا ناردووه و قورئانی ناردۆته خواره وه بۆی که نامه و په یامی خودا خو به تی، تۆ خۆت یه کیکی له و که سانه که به جوانی چوویت به دهنگی خودا و پیغه مبه ری خودا وه، سه ره پای ئه وه ش له باتی یه ک کوچ، که خه لکی تر کردوویانه، تۆ دوو کوچت کردووه و له پیناوی بیرو باوه ری ئیسلامدا تۆ دوو جار له ولاتی خۆت رهوت کردووه، جاری بۆ حه به شه و جاری بۆ مه دینه، وه خۆت هاوپییتی پیغه مبه رت کردووه و به چاوی خۆت رینموونی و رهفتاری شیرینی ئه و زاته ت دیوه (درووی خودای له سه ربین) ئیستاکه ش خه لک زۆر باسی وه لیدی دایک برات به خراپی ده که ن. عوسمان گوتی پیم: تۆ فریای پیغه مبه ر (درووی خودای له سه ربین) که وتووی له کاتی ژیانیدا؟ گوتم: نه، به لām به پوختی و بی گهردی زانست و شه ریعه ته نازداره که ی ئه وم پی گه یشتووه، هه ره وک به هه موو که سیکی تریش گه یشتووه، ته نانه ت به بووکی ناو په رده ش گه یشتووه، ئیتر به من چۆن ناگا، گوتی: ده سا له پاش ئه مه، وه ک تۆ گوتت، خودا که ئهم ئایینه راست و دروسته ی نارد بۆ موحه ممه دو قورئانی نارد بۆی من یه کیک بووم له و که سانه که به باشی وهرامی خودا و پیغه مبه ری خودایان دایه وه و چوون به پیر فه رمانیا نه وه، وه له باتی جاری دوو جار کوچم کرد، وه بۆ خۆم هاوپییتی پیغه مبه ری خودام کردووه و به چاوی خۆم رینموونی و رهفتاری شیرین و به رزی ئه وم دیوه، سه ره پای ئه مه ش په یمانم له گه لدا به ستووه، ئه مانه یشم بۆیه کردووه چونکه به راستی و به دل باوه رم به ئایینه که ی کردووه! ده سا به یه زدانی پاک تا خودا بر دیه وه بۆ لای خۆی نه نافه رمانی ئه وم کردووه و نه له قسه ی ده رچووم و نه ناپاکی و گزیتیم لینی کردووه! له پاش خۆشی بۆ ئه بو به کرو بۆ عومه ریش که جینشیننی ئه و بوون هه روا بووم“ دلسۆزو گوپرایه ل بووم، ئیستاش که من له پاش ئه وان له جیی ئه وان کراوم به جینشین ئایا

هه‌مان مافی که بۆ ئەوان هه‌بوو بۆ منیش نییه؟ گوتم: با بۆ نییه؟! گوئی: ئەی ئیتر ئەم قسه‌و باسو خواسانه چیه که له ئیوه‌وه پیم ده‌گاته‌وه؟ بۆ ئه‌وه‌شی که باست کرد له باره‌ی وه‌لیده‌وه، خوا‌حه‌زکا مافی ئه‌وه‌ی ئی ده‌ستین، چونکه ئیستا هه‌موو شتی‌کم له‌م باره‌یه‌وه بۆ روون بۆته‌وه، له‌ پاشدا عه‌لی بانگ‌کردو ده‌ستووری دایئ که دارکاری وه‌لید بکا، جا عه‌لی هه‌شتاداری هه‌ددی ئی دا (ب) بۆ ئه‌وه‌ی بزانی وه‌لید چی کردبوو ته‌ماشای ئەم جیگه‌یه بکه: → (ب - ۳ - ز - ۹۶ فهرموده‌ی ژماره / ۴ / ۲۳۳۹).

۳۲۷۷- وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مَنْ يَخْفِرْ بَشْرَ رُومَةٍ فَلَهُ الْجَنَّةُ. فَحَفَرَهَا عُثْمَانُ. وَقَالَ: مَنْ جَهَّزَ جَيْشَ الْعُسْرَةِ فَلَهُ الْجَنَّةُ. فَجَهَّزَهُ عُثْمَانُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَاحِدٌ وَالزَّمَذِيُّ^(۶).

(ب - ۲ - ز - ۱۸۳ رقم: ۱۹۴۶/۲) لی‌ره‌دا ده‌فه‌رموئ: (دروودی خودای له‌سه‌رین) هه‌ر که‌سی بی‌ری رۆمه‌هه‌لکه‌نی به‌هه‌شتیه‌ جا عوسمان له‌سه‌ر مه‌سه‌ره‌فی خۆی هه‌لیکه‌ند، هه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمووشی: هه‌ر که‌سی جه‌یشولعوسره‌ واته‌: سوپای ته‌نگی و ته‌نگانه‌ ته‌داره‌ک بکا به‌هه‌شتیه‌ عوسمان ئه‌ویشی ته‌داره‌ک کرد (ب/ئه‌/ت).

۳۲۷۸- عَنْ عُثْمَانَ بْنِ مَوْهَبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ مِصْرَ يَحُجُّ الْبَيْتَ فَرَأَى قَوْمًا جُلُوسًا فَقَالَ مَنْ هَؤُلَاءِ الْقَوْمُ؟ فَقَالُوا: قُرَيْشٌ. قَالَ: فَمَنْ الشَّيْخُ فِيهِمْ قَالُوا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ. قَالَ يَا ابْنَ عُمَرَ إِنِّي سَأَلْتُكَ عَنْ شَيْءٍ فَحَدِّثْنِي هَلْ تَعْلَمُ أَنَّ عُثْمَانَ فَرَّ يَوْمَ أُحُدٍ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ فَتَعْلَمُ أَنَّهُ غَابَ عَنْ بَدْرٍ فَلَمْ يَشْهَدْهُ قَالَ نَعَمْ. قَالَ وَتَعْلَمُ أَنَّهُ تَغَيَّبَ عَنْ بَيْعَةِ الرُّضْوَانِ قَالَ نَعَمْ. قَالَ فَكَبَّرَ الْمِصْرِيُّ فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ تَعَالِ أَبِينِ لَكَ مَا سَأَلْتَنِي عَنْهُ أَمَّا فِرَارُهُ يَوْمَ أُحُدٍ فَأَشْهَدُ أَنَّ اللَّهَ قَدْ عَفَا عَنْهُ وَعَفَّرَ لَهُ وَأَمَّا تَغَيُّبُهُ عَنْ بَدْرٍ فَإِنَّهُ كَانَتْ تَحْتَهُ ابْنَةُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَإِنَّهَا مَرَضَتْ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَكَ أَجْرُ رَجُلٍ شَهِدَ بَدْرًا وَسَهْمُهُ « وَأَمَّا تَغَيُّبُهُ عَنْ بَيْعَةِ الرُّضْوَانِ فَلَوْ

(۶) رواه تعليقا البخاری قبل رقم: ۳۶۹۵ مباشرة (مترجم).

كَانَ أَحَدُ أَعَزِّ بَطْنِ مَكَّةَ مِنْ عُثْمَانَ لَبَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عُثْمَانَ وَكَانَتْ بَيْعَةُ الرُّضْوَانِ بَعْدَ مَا ذَهَبَ عُثْمَانُ فَضَرَبَ بِهَا يَدَهُ عَلَى يَدِهِ وَقَالَ: هَذِهِ لِعُثْمَانَ. قَالَ: وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ أَذْهَبَ بِهِذَا الْآنَ مَعَكَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالرَّمْذِيُّ^(۷):

عوسمانی کوپی مه‌وهیب (خودای ن‌رازی بن) ده‌لی کابرای‌ی هات خه‌لکی میسر‌بوو، چه‌جی مالی خودای کرد، تاقم‌ی پیاوی دی دانیش‌تبوون، گوتی: ئەم پیاوگه‌له‌ کین؟ گوتیان: قور‌یشن، گوتی: ئەی ئەو دە‌مسیپییه‌ کیه‌ له‌ ناویاندا؟ گوتیان: عه‌بدول‌لای کوپی عومهره‌، گوتی: ئەی ئیبنو عومهر! پرس‌یاریکم هه‌یه‌ وه‌لامم بده‌روه‌، ئەدی پیم‌ بل‌ی: ئایا دازانیت که‌ عوسمان له‌ روژی غه‌زای ئو‌خوددا هه‌له‌ات‌بوو؟ گوتی: ئا ده‌زانم، گوتی: ئەی ده‌زانی که‌ له‌ غه‌زای به‌دریش پاش که‌وت‌بوو، به‌شداری ئه‌ویشی نه‌بوو؟ گوتی: ئا، ئەوه‌ش ده‌زانم، گوتی: ئەی ده‌زانی که‌ له‌ به‌یعه‌ت‌ول‌ریضوان (په‌یمانی خوش‌نوودی و هو‌ی ره‌زای خودا)‌یشدا له‌و‌ی نه‌بوو؟ گوتی: ئا ده‌زانم، جا کابرا له‌ خوش‌ییانا که‌ وه‌لامه‌که‌ی ئه‌ویش ریکی دل‌ی ئەوه‌و به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر نات‌ه‌واویی عوسمان گوتی: ئەل‌لاهو ئەک‌به‌را ئیبنو عومهر گوتی: وه‌ره‌ یه‌که‌ یه‌که‌ روونی بکه‌مه‌وه‌ بو‌ت و تیت‌ بگه‌یی‌نم: هه‌له‌ات‌نه‌که‌ی روژی ئو‌خود، من شایه‌تی ده‌دم که‌ خوا له‌وه‌ لی‌ی خوش‌ بووه‌ به‌پی‌ی ئەم ئایه‌ته‌ که‌ له‌وبابه‌ته‌وه‌ قسه‌ ده‌کاو ده‌فه‌رمو‌ی:

{وَلَقَدْ عَفَا اللَّهُ عَنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ — ۱۵۵/۳}.

واته‌: به‌راستی خودا چاوپۆشی کرد له‌و موسولمانانه‌ی که‌ له‌ غه‌زای ئو‌خوددا هه‌له‌ات‌بوون و پشتی سوپای ئیسلامیان چۆل کرد‌بوو، چونکه‌ خودا توانا‌به‌خش و به‌ مؤلّه‌ت و نارامه‌، نه‌هات‌نه‌که‌ی روژی به‌دریش عوسمان له‌به‌ر ئەوه‌ نه‌هات‌بوو چونکه‌ کچی پیغه‌مبه‌ری له‌باخه‌لا بوو، که‌ ناوی روقیه‌ بوو (دروودی خودا له‌خو‌ی و باوکی بن) روقیه‌ نه‌خۆش بوو (عوسمان له‌سه‌ر فه‌رمانی

^(۷) تجرید البخاری/ به‌رگی/ ۴ ل ۱۵۰ رقم: ۱۴۶۱ = ۳۶۹۹ ، ۳۱۳۰ ، ۳۶۹۸ ، ۳۷۰۴ ، ۴۰۶۶ ، ۴۰۱۴ ، ۴۵۱۳

پیغہ مبر (درودی خودای لہ سرین) مایہ وہ بہ لای ژنہ کہ یہ وہ، بویہ لہ پاشا حہ زرت
(درودی خودای لہ سرین) پیی فہرموو: ہمہ پاداشی باش و ہمہ پیشک و بہشت بو
ہہ یہ بہ قہی پیایو کہ بہ خودی خو بہ شداری کردبی لہ غہ زای بہ دردا۔

لہ بیعہ تولریزوانیشدا کہ عوسمان حازر نابی، لہ بہر ئہ وہ دہبی کہ
پیغہ مبر (درودی خودای لہ سرین) لہ وکاتہ دا کہ سیکی تری وہک عوسمان تہ واناو
ہیژا دہست ناکہ وی ہتا لہ شوینی عوسمان بینیری بو گو فتوگو لہ گہل
کافرہ کانی ولاتی مہککہ ہتا تییان بگہ یہ نی کہ حہ زرت و یارانی بو عہ مرہ
ہاتوون و بو شہرو ہہرا نہ ہاتوون جا لہ پاش ئہ وہ کہ عوسمان بہ فہرمانی
پیغہ مبر (درودی خودای لہ سرین) رویشٹ بولای خہ لکی مہککہ قاو بلاو دہ بیٹہ وہ
کہ قورہیش خویان نامادہ دہکن بو جہنگ، ئیتر، موسولمانہ کانیش خویان
گورج دہکنہ وہو لہ بارو دوخیکی ئاوا ئالوزدا بہ یعوتولریزوان روو دہدات
لہ بہر ئہ وہ پیغہ مبر (درودی خودای لہ سرین) بہ دہستی راستی خوئی ئامارہی
کردو فہرمووی: ئہ مہ دہستی عوسمانہ ئینجا دای بہ دہستی چہ پی خوایو
فہرمووی: ئہ م بہ یعہت و پہیمانہش لہ باتی عوسمان! ئیینو عومہر بہ کابرای
گوت: دہ ئیستا ئہ م وہ لامانہ لہ گہل خوٹ بہرہو ئیتر ئہ مانہ مہککہ بہ بہانہ لہ
عوسمان (ب/ت)۔

۳۲۷۹- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُضْطَجِعًا فِي بَيْتِي كَاشِفًا عَنْ فَخِذَيْهِ أَوْ سَاقَيْهِ فَاسْتَأْذَنَ أَبُو بَكْرٍ فَأَذِنَ لَهُ وَهُوَ عَلَى تِلْكَ الْحَالِ فَتَحَدَّثَ ثُمَّ اسْتَأْذَنَ عُمَرُ فَأَذِنَ لَهُ وَهُوَ كَذَلِكَ فَتَحَدَّثَ ثُمَّ اسْتَأْذَنَ عُثْمَانُ فَجَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَسَوَّى ثِيَابَهُ - قَالَ مُحَمَّدٌ وَلَا أَقُولُ ذَلِكَ فِي يَوْمٍ وَاحِدٍ - فَدَخَلَ فَتَحَدَّثَ فَلَمَّا خَرَجَ قَالَتْ عَائِشَةُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ دَخَلَ أَبُو بَكْرٍ فَلَمْ تَهْتَشْ لَهُ وَلَمْ تُبَالِهِ ثُمَّ دَخَلَ عُمَرُ فَلَمْ تَهْتَشْ لَهُ وَلَمْ تُبَالِهِ ثُمَّ دَخَلَ عُثْمَانُ فَجَلَسْتَ وَسَوَّيْتُ ثِيَابَكَ فَقَالَ: أَلَا أَسْتَحِي مِنْ رَجُلٍ تَسْتَحِي مِنْهُ الْمَلَائِكَةُ. وَفِي رِوَايَةٍ: إِنَّ عُثْمَانَ رَجُلٌ حَيٌّ وَإِنِّي خَشِيتُ إِنْ أَذِنْتُ لَهُ عَلَى تِلْكَ الْحَالِ أَنْ لَا يَبْلُغَ إِلَيَّ فِي حَاجَتِهِ. رواهما مسلم (۸):

عائیشه (خودای فی رازی بن) گوتی: جاری پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) له مائی من راکشابوو، هه‌ردوو رانی، یا گوتی: هه‌ردوو لاقی هه‌لمائی بوو، ئه‌بو به‌کرها‌ت رو‌خصه‌تی هاته‌نه مائه‌وهی خواست، هه‌زرت ریگهی دا هاته ژووره‌وه، به‌لام وه‌زعی له‌خوی تیک نه‌داو له‌سهر حالی خوی مایه‌وهو ده‌ستیان کرد به‌گوفتوگو له‌پاشدا عومه‌ر رو‌خصه‌تی خواست و ئه‌ویش هه‌ر به‌و شیویه هاته ژووره‌وهو ده‌ستی کرد به‌گوفتوگو، له‌پاشدا عوسمان رو‌خصه‌تی خواست، که‌چی پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) ریک دانیش‌ت و جله‌کانی خویی ریک خست مو‌حه‌مه‌دی قسه‌به‌ر -راوی- ده‌لی: من نالیم که ئه‌مه هه‌مووی له‌یه‌ک رۆژدا رووی داوه ئه‌وجا عوسمان هاته ژووره‌وهو قسه‌ی خوی کرد، که‌رۆیی عه‌رزی هه‌زرت کرد: قوربان! ئه‌بو به‌کرها‌ت ژووری رووت خوش نه‌بوو له‌گه‌لی و ده‌ربایستی نه‌بووی له‌پاشا عومه‌ریش هاته‌ت بۆ ئه‌ویش هه‌روه‌ها بووی، که‌چی که‌ عوسمان هاته‌ت هه‌لسای دانیش‌تی و خۆت کو‌کرده‌وهو جله‌کانی خۆت ریک خست! فه‌رمووی: چۆن شه‌رم و شکۆ نه‌که‌م له‌پیاوی که‌ فریشته شه‌رم و شکۆی فی ده‌که‌ن. له‌گیرانه‌وه‌یه‌کا: فه‌رمووی: عوسمان پیاویکی زۆر شه‌رمه‌نه مه‌ترسی ئه‌وه‌م هه‌بوو ئه‌گه‌ر له‌سهر ئه‌و حاله‌ ریگهی بده‌م بن بۆلام ئه‌و ئیشه‌ی که‌ به‌منی هه‌بوو بۆی جیبه‌جی نه‌کری (م- خودای فی رازی بن).

٣٢٨٠- عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمَّا حُصِرَ عُثْمَانُ أَشْرَفَ عَلَيْهِمْ فَوْقَ دَارِهِ ثُمَّ قَالَ لِمَنْ حَاصِرُوهُ: أَذْكُرُكُمْ بِاللَّهِ هَلْ تَعْلَمُونَ أَنَّ حِرَاءَ حِينَ اتَّفَقَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اثْبُتْ حِرَاءَ فَلَيْسَ عَلَيْكَ إِلَّا نَبِيٌّ أَوْ صِدِّيقٌ أَوْ شَهِيدٌ. «. قَالُوا نَعَمْ. ثُمَّ قَالَ: أَذْكُرُكُمْ بِاللَّهِ هَلْ تَعْلَمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ فِي جَيْشِ الْغُسْرَةِ «مَنْ يُنْفِقُ نَفَقَةً مُتَقَبِّلَةً وَالنَّاسُ مُجَاهِدُونَ مُعْسِرُونَ فَجَهَّزْتُ ذَلِكَ الْجَيْشَ قَالُوا: نَعَمْ. ثُمَّ قَالَ: أَذْكُرُكُمْ بِاللَّهِ هَلْ تَعْلَمُونَ أَنَّ بَثْرَ رُومَةٍ لَمْ يَكُنْ يَشْرَبُ مِنْهَا أَحَدٌ إِلَّا بِثَمَنِ فَاثْبَعْتُهَا فَجَعَلْتُهَا لِلْغَنِيِّ وَالْفَقِيرِ وَابْنِ السَّبِيلِ قَالُوا: اللَّهُمَّ نَعَمْ وَأَشْيَاءُ عَدَدُهَا»^(٩).

(٩) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه) (عثمان: تجريد / ١ / ١٥٠ ژ: ١٣٦)

ئەبو عەبدوڤرەحمانی سەله‌می (خودای ئی‌رازی بێ) گوتی: عوسمان کاتی دەوری گیرابوو لەسەر بانەکه‌ی خۆیه‌وه ملی کیشاو به‌وانه‌ی گوت که گەمارۆیان دابوو: تۆ ئەو خودایه، ئایا دەزانن و لەبیرتان ماوه ئەوجاره که کێوی حیراء کهوتە لەرزە، که حەزرت (درویدی خودای لەسەر بێ) پێی فەرموو: ئەو حیراء! ^(*) دامەزرێ، ئەوه‌ی که لەسەر تۆیه له یه‌کێ له‌م سێ که‌سه به‌ده‌ر نییه: یا پیغه‌مبەر، یا دۆستیکی خوای راستگۆو راست‌الله، یا شه‌هیده‌و له‌پێناوی خوادا ده‌کوژێ، ئایا ئەمه‌تان ئاگا لێیه؟ گوتیان: بەلێ. ئیمجا گوتی: تۆ ئەو خوایه ئایا دەزانن و لەیادتان ماوه، که پیغه‌مبەر (درویدی خودای لەسەر بێ) له‌بارهی سوپای جه‌یش‌لوعوسره‌وه فەرمووی: کێ ده‌یه‌وێ خێرو خیراتیکی وا بکا که له‌لای خودا په‌سه‌ندو گیرایی له‌و کاته‌دا ئەمه‌ی فەرموو که موسولمانان ده‌ست ته‌نگ و نه‌دارا بوون، وه‌ من له‌ مالی حه‌لّالی ساغی خۆم ته‌داره‌کی ئەو له‌شکره‌م هه‌موو کرد، ئایا ئەمه‌ ده‌زانن؟ گوتیان: بەلێ باش ئاگامان لێیه‌تی. گوتی: توخوا ئایا ده‌زانن و لەیادتان ماوه که بیری رۆمه‌ ناوه‌که‌ی به‌ پاره‌بوو، به‌ پاره‌و پوول نه‌بوايه که‌س لێی نه‌ده‌خواردوه‌و، جا من ئەو بیرم کړی و کردم به‌ وه‌قفی ده‌وله‌م‌ه‌ندو هه‌ژارو ریبوار وه‌ک یه‌ک؟ گوتیان: ئا له‌ بیرمانه، وه‌ گه‌ئێ شتی تری له‌م باب‌ه‌ته‌ی ژمارد (ت-س/ح).

٣٢٨١- عَنْ مُرَّةَ بْنِ كَعْبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَكَرَ الْفِتْنَ فَقَرَّبَهَا فَمَرَّ رَجُلٌ مُقَنَّعٌ فِي ثَوْبٍ فَقَالَ: هَذَا يَوْمٌ لِي عَلَى الْهُدَى فَقُمْتُ إِلَيْهِ فَإِذَا هُوَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانٍ. قَالَ فَأَقْبَلْتُ عَلَيْهِ بَوَّجْهِهِ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقُلْتُ: هَذَا؟ قَالَ: نَعَمْ ^(١٠).

موڤرە‌ی کوپی که‌عب (خودای ئی‌رازی بێ) گوتی: گویم لیبوو پیغه‌مبەر (درویدی خودای لەسەر بێ) باسی ئاژاوه‌ گه‌ل و فەرته‌نه‌کانی ده‌کردو نزیک‌ی کردبوونه‌وه

(*) به‌ گوێره‌ی حه‌ده‌سی نه‌نه‌س که ژماره‌که‌ی (٣٢٧٥/٤) بوو، که‌له زنجیره‌ هه‌شتی نه‌م به‌رگه‌دا رابورد کێوه‌که‌ کێوی نوحود بووه نه‌ک کێوی حیراء؟! (وه‌رگێ)

^(١٠) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

پیاوی‌کیش له‌وکاته‌دا له‌ویوه رهت بوو، سه‌رتاپا به‌جله‌که‌ی خو‌ی داپوشیبوو، فه‌رمووی: ئەم پیاوه له‌و رۆژ‌ه‌دا ریگه‌ی راست به‌رنادا! منیش هه‌ل‌سام چووم بۆ لای پیاوه‌که، ته‌ماشام کرد عوسمانی کو‌پی عه‌ففان بوو، روویم کرده پیغه‌مبه‌رو گوتم: ئا ئەم پیاوه؟ فه‌رمووی: به‌لێ ئەو پیاوه (ت-س/ص).

۳۲۸۲- عَنْ أَبِي سَهْلَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ عُثْمَانُ يَوْمَ الدَّارِ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَدْ عَهَدَ إِلَيَّ عَهْدًا فَأَنَا صَابِرٌ عَلَيْهِ^(۱).

ئەبو سه‌هله (خودای ئازادی بین) گوتی: ئەو رۆژ‌ه‌ی که عوسمان له‌ماله‌که‌ی خویا ده‌وره‌ی گیرابوو گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بین) مه‌رج و په‌یمانێکی کردووه له‌گه‌ل‌ماو مزگینێ به‌هه‌شت و شه‌هیدی و تووشبوونی ئەم قو‌رت و به‌لایه‌ی داومه‌تی و امنیش ددان ده‌گرم به‌خوماو نارام ده‌گرم له‌سه‌ری (ت-س/ص).

۳۲۸۳- عَنْ ثُمَامَةَ بْنِ حَزْنٍ الْقَشِيرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: شَهِدْتُ الدَّارَ حِينَ أَشْرَفَ عَلَيْهِمْ عُثْمَانُ فَقَالَ الثُّورِيُّ بِصَاحِبَيْكُمُ اللَّذَيْنِ أَلْبَاكُمُ عَلَيَّ. قَالَ فَجِئَءَ بِهِمَا فَكَأْتَهُمَا جَمَلَانِ أَوْ كَأْتَهُمَا حِمَارَانِ. قَالَ فَأَشْرَفَ عَلَيْهِمْ عُثْمَانُ فَقَالَ أُنْشِدُكُمْ بِاللَّهِ وَالْإِسْلَامِ هَلْ تَعْلَمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَدِمَ الْمَدِينَةَ وَلَيْسَ بِهَا مَاءٌ يُسْتَعَذَّبُ غَيْرَ بَثْرِ رُومَةٍ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ. مَنْ يَشْتَرِي بَثْرَ رُومَةٍ فَيَجْعَلُ ذُلُوهَ مَعَ دِلَاءٍ الْمُسْلِمِينَ بِخَيْرٍ لَهُ مِنْهَا فِي الْجَنَّةِ. فَاشْتَرَيْتُهَا مِنْ صُلْبِ مَالِي فَأَتَيْتُ الْيَوْمَ تَمْنَعُونِي أَنْ أَشْرَبَ مِنْهَا حَتَّى أَشْرَبَ مِنْ مَاءِ الْبَحْرِ. قَالُوا اللَّهُمَّ نَعَمْ. قَالَ أُنْشِدُكُمْ بِاللَّهِ وَالْإِسْلَامِ هَلْ تَعْلَمُونَ أَنَّ الْمَسْجِدَ ضَاقَ بِأَهْلِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَنْ يَشْتَرِي بَقْعَةً آلِ فُلَانٍ فَيَرِيدُهَا فِي الْمَسْجِدِ بِخَيْرٍ لَهُ مِنْهَا فِي الْجَنَّةِ. فَاشْتَرَيْتُهَا مِنْ صُلْبِ مَالِي فَأَتَيْتُ الْيَوْمَ تَمْنَعُونِي أَنْ أُصَلِّيَ فِيهَا رَكَعَتَيْنِ. قَالُوا اللَّهُمَّ نَعَمْ. قَالَ أُنْشِدُكُمْ بِاللَّهِ وَالْإِسْلَامِ هَلْ تَعْلَمُونَ أَنِّي جَهَّزْتُ جَيْشَ الْعُسْرَةِ مِنْ مَالِي قَالُوا اللَّهُمَّ نَعَمْ. ثُمَّ قَالَ أُنْشِدُكُمْ بِاللَّهِ

^(۱) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

وَالْإِسْلَامَ هَلْ تَعْلَمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ عَلَى تَبِيرِ مَكَّةَ وَمَعَهُ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَأَنَا فَتَحَرَّكَ الْجَبَلُ حَتَّى تَسَاقَطَتْ حِجَارَتُهُ بِالْحَضِيضِ فَرَكَضَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِرِجْلِهِ وَقَالَ: اسْكُنْ تَبِيرُ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ نَبِيٌّ وَصِدِّيقٌ وَشَهِيدَانِ. قَالُوا: اللَّهُمَّ نَعَمْ. قَالَ اللَّهُ أَكْبَرُ شَهِدُوا لِي وَرَبُّ الْكَعْبَةِ أَنِّي شَهِيدٌ ثَلَاثًا^(۱۲):

سومامه‌ی کو‌ری چه‌زه‌نی قوشه‌ییری (خودای ئی رازی بئی) گوتی: له روژی خانه‌بگیره‌که‌دا له‌وئی بووم، عوسمان له سه‌ربانه‌وه سه‌ری کی‌شایه ناویانه‌وهو گوتی: ئەو دوو که‌سه‌تانم بو بی‌نن که ئی‌وه‌یان له‌من ورووکاندووه، گوتی: که هینایانن له دوو نی‌ره وشت‌ده‌چوون، یا له دوو نی‌ره‌که‌ر ده‌چوون، جا عوسمان له سه‌ربانه‌وه سه‌ری کی‌شایه ناویان و گوتی: سویندتان دده‌م به خودای گه‌وره‌و به ئایینی ئی‌سلام ئایا ده‌زانن پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بئی) که کو‌چی کرد بو مه‌دینه ئاوی سازگارو خوشی ئی نه‌بوو جگه له‌بیری رۆمه، فه‌رمووی: کئی بیری رۆمه ده‌ک‌ری خودا له به‌هه‌شتا به باشت‌ره‌قی بو ده‌کاته‌وه، به‌مه‌رجی بی‌کا به وه‌قف و خیراو بو موسو‌لمانان و خوشی وه‌ک یه‌کئی له‌وان سوودی ئی وه‌ربگری وه من ئەو بیرم ک‌ری به مائی ساغی خۆم و کردم به وه‌قفی موسو‌لمان، که‌چی ئی‌وه ئەم‌رو ری‌گه‌م ناده‌ن که له ئاوه‌که‌شی بخۆمه‌وه، ناچار ئاوی تالی ده‌ریا ده‌خۆمه‌وه، گوتیان: به‌ئێ خودا ئاگای لی‌یه چۆنی ده‌لیی وایه، عوسمان گوتی: توخواو تو ئایینی ئی‌سلام ئایا ده‌زانن که مزگه‌وته‌که‌ی پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بئی) ته‌نگه‌به‌ربوو، جی‌گه‌ی خه‌لکه‌که‌ی ئی نه‌ده‌بووه، پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بئی) فه‌رمووی: کئی ئەو پارچه زه‌وییه‌ی مائی فیساره‌که‌س ده‌ک‌ری و ده‌یخاته سه‌ر مزگه‌وت، خودا له به‌هه‌شتا له باتی ئەوه شتی باشت‌ری ده‌داتئ وه من ئەو پارچه‌یه‌م ک‌ری به‌پاره‌ی ساغی خۆم، وه دامه‌ده‌م مزگه‌وت به ته‌مای شادبوونم به به‌لینه‌که‌ی چه‌زرت (دروودی خودای له‌سه‌ر بئی) که گومانی تیانیه دیته‌دی، که‌چی ئەوه‌تانئ ئی‌وه ئەم‌رو ری‌گه‌شم ناده‌ن که دوو ر‌کات نویژی تیا بکه‌م! گوتیان: به‌ئێ وایه. گوتی: توخوداو تو

(۱۲) بسند حسن رواه الترمذی (شرحه).

ئیسلامہ تی و تو دیانہ نتان ئایا دہزانن کہ من بہ مالی خوم لہ شکری
جہیشولعوسرہم بہ تہواوی تہدارہک کرد؟ گوتیان: ئا، وایہ، پاشان عوسمان
(خودای ئی رازی بن) گوتی: تو ہقی خوداو تو ہقی ئیسلام ئایا دہزانن کہ روژی
پیغہمبہر (درودی خودای لہسر بن) لہسہر چپای سہبیری مہککہ بوو، ئہبو بہ کرو
عومہرو منی لہ خزمہ تدا بووین، چپاکہ وہا لہرییہ وہ تہانہت بہردہکانی
گل بوونہ وہ بو بنی، حہزرت (درودی خودای لہسر بن) پی لہقہیہ کی پیا کیشاو
فہرمووی: داسہکنی ئہی سہبیر! ئہوانہی لہسہر توں پیغہمبہریک و پیاویکی
راست لہگہل خودای خوایا دوو شہیدن ئایا ناگاتان لہمہ ہہیہ؟ گوتیان: ئا
چونت گوت وایہ، عوسمان گوتی: ئہللاہو ئہکبہر! بہ خودای کہعبہ ئہوا
خویان شایہ تیم بو دہدہن کہ من شہہیدم، وہ سی جار ئہمہی دووبارہ
کردہ وہ (ت-س/ح).

۳۲۸۴- وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) ذَكَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِتْنَةً،
فَقَالَ: يُقْتَلُ فِيهَا هَذَا مَظْلُومًا^(۱۳):

ئیبنو عومہر (خودایان ئی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (درودی خودای لہسر بن) باسی
ناژاوہیہ کی دہکرد، فہرمووی: ئہمہ واتہ: عوسمان بہ نارہوا لہو ناژوہدا
دہکوژی (ت-س/ح).

۳۲۸۵- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَا عُمَانُ إِنَّهُ
لَعَلَّ اللَّهَ يُفْصِّصُكَ قَمِيصًا فَإِنْ أَرَادُوكَ عَلَى خَلْعِهِ فَلَا تَخْلَعْهُ لَهُمْ^(۱۴):

عائیشہ (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (درودی خودای لہسر بن) فہرمووی:
ئہی عوسمان! بہ لکوو خودا کراسیکت لہبہر بکات، ئہگہر دنیا بوو ویستیان
بہ زور لہبہرتی دابکہنن، بہ قسہی ئہوان دایمہکہنہ (ت-س/ح). ئہو کراسہ
خہلافہت و جینشیننی حہزرت بوو، ئہوہبوو لہ دوورہ شارہکانہوہ چوون بو

(۱۳) رواہ الترمذی بسند حسن (شرحہ).

(۱۴) رواہ الترمذی بسند حسن (شرحہ).

سهر ئیمامی عوسمان که له‌سهر کار لایبهرن به‌لام به‌گوئی نه‌کردن و قسه‌ی نه‌وانی شکاند و فه‌رمووده‌که‌ی چه‌زده‌تی نه‌شکاند، تا شه‌هید کرا (وه‌رگیر).

۳۲۸۶- وَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سَمُرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): جَاءَ عُثْمَانُ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِالْفِ دِينَارٍ فِي كُمِهِ حِينَ جَهَّزَ جَيْشَ الْعُسْرَةِ فَتَرَهَا فِي حِجْرِهِ. فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُقْلِبُهَا فِي حِجْرِهِ وَيَقُولُ: مَا ضَرَّ عُثْمَانَ مَا عَمِلَ بَعْدَ الْيَوْمِ. مَرَّتَيْنِ^(۱۵).

عه‌بدولپرهمانی کوپی سه‌مووره (خودای ئی رازی بن) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهر بن) خه‌ریکبوو سوپای جه‌یشولوعوسره‌ی ریک ده‌خست عوسمان هاته‌ خزمه‌تی، له‌ قوئی کراسه‌که‌یا هه‌زار لیره‌ی زی‌ری بو‌ هی‌ناو هه‌لی ریژایه‌ ناو کو‌شیه‌وه، به‌چاوی خو‌م چاو‌م لی‌بوو پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهر بن) له‌ کو‌شیا پاره‌که‌ی ئەم دیوو دیو ده‌کرد دوو جار له‌سهریه‌ک فه‌رمووی: ئیت‌ر له‌م‌رو به‌دواوه عوسمان هه‌رچی بکا زیانی پی‌ ناگه‌یه‌نی (ت-ن/س/ح).

۳۲۸۷- وَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ حَبَّابٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): شَهِدْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ يَحُثُّ عَلَى جَيْشِ الْعُسْرَةِ فَقَامَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانٍ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَلَى مَائَةٍ بَعِيرٍ بِأَخْلَاسِهَا وَأَقْتَابِهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ. ثُمَّ حَضَّ عَلَى الْجَيْشِ فَقَامَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانٍ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَلَى مَائَتَا بَعِيرٍ بِأَخْلَاسِهَا وَأَقْتَابِهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ. ثُمَّ حَضَّ عَلَى الْجَيْشِ فَقَامَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانٍ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَلَى ثَلَاثِمِائَةٍ بَعِيرٍ بِأَخْلَاسِهَا وَأَقْتَابِهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ. فَأَنَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَنْزِلُ عَنِ الْمِنْبَرِ وَهُوَ يَقُولُ: مَا عَلَى عُثْمَانَ مَا عَمِلَ بَعْدَ هَذِهِ مَا عَلَى عُثْمَانَ مَا عَمِلَ بَعْدَ هَذِهِ. رَوَى التِّرْمِذِيُّ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) هَذِهِ الثَّمَانِيَةَ، الثَّلَاثَةَ الْأُولَى مِنْهَا بِأَسَانِيدٍ صَحِيحَةٍ^(۱۶).

ئه‌وپه‌همانی کوپی خه‌بباب (خودای ئی رازی بن) گوئی: خو‌م له‌ خزمه‌تی چه‌زهدا (درویدی خودای له‌سهر بن) بووم هانی خه‌لکه‌که‌ی ده‌دا بو‌ ریک‌خستنی سوپای جه‌یشولوعوسره، عوسمان هه‌لسا گوئی: قوربان! ئە‌ی پیغه‌مبه‌ری

^(۱۵) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

^(۱۶) رواه الترمذي بسند غريب (شرحه).

خودا! سهد و شتر به کوپان و به ژیر کوپانیه‌وه له‌سه‌ر من“ ده‌یاندەم له‌ریگه‌ی خودادا، دیسان پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) هانه‌هانه‌ی مه‌ردوومه‌که‌ی دا بو به‌ریکردنی ئەو سوپایه، سه‌ر له‌نوێ عوسمان هه‌لسایه‌وه گوتی: ئەه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! دوو سهد و شتر – به‌ کوپان و به‌ جله‌وه – له‌سه‌ر من ده‌یاندەم له‌ریگه‌ی خودادا، دیسانه‌وه‌هه‌زه‌رت (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) هانه‌هانه‌ی مه‌ردوومه‌که‌ی دا بو ته‌داره‌که‌کردنی ئەو سوپایه‌ دووباره‌ عوسمان هه‌لسایه‌وه‌ گوتی: ئەه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! سێ سهد و شتر (به‌ کوپان و ژیر جلیانه‌وه) له‌سه‌ر من، ده‌یاندەم له‌ریگه‌ی خودادا جا خۆم چاوم ئی بوو که پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) له‌ دوانگه‌که‌ دابه‌زی، ده‌یفه‌رموو: عوسمان – له‌پاش ئەمه – هه‌رچی بکا هیچی له‌سه‌ر نییه‌ (ت – به‌سه‌ندیکی غه‌ریب).

۹) مه‌زنایه‌تی و مایه‌ی شانازی (مه‌ناقیب) یه‌کانی

عه‌لی کوپی نه‌بو طالیب (ره‌زای خوای لی بێ)

مناقب علی بن ابی طالب (رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ)

۳۲۸۸- عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ (رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ عَلِيٌّ قَدْ تَخَلَّفَ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي خَيْبَرَ وَكَانَ رَمِدًا فَقَالَ أَنَا أَتَخَلَّفُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَخَرَجَ عَلِيٌّ فَلَحِقَ بِالنَّبِيِّ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَمَّا كَانَ مَسَاءَ اللَّيْلَةِ الَّتِي فَتَحَهَا اللّٰهُ فِي صَبَاحِهَا قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِأَعْطَيْنَ الرَّأْيَةَ أَوْ لِيَأْخُذَنَّ بِالرَّأْيَةِ غَدًا رَجُلٌ يُحِبُّهُ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَوْ قَالَ يُحِبُّ اللّٰهُ وَرَسُولَهُ يَفْتَحُ اللّٰهُ عَلَيْهِ، فَإِذَا نَحْنُ بَعْلَى وَمَا نَرْجُوهُ فَقَالُوا هَذَا عَلِيٌّ فَأَعْطَاهُ رَسُولُ اللّٰهِ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الرَّأْيَةَ فَفَتَحَ اللّٰهُ عَلَيْهِ^(۱):

سه‌له‌مه‌ی کوپی ئەکه‌وه‌ (خودای ئی‌زازی بێ) گوتی: له‌ غه‌زای خه‌یبه‌ردا عه‌لی جیما بوو له‌ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) له‌به‌ر ئەوه‌ی چاوی ده‌نیشا، له‌پاشا عه‌لی گوتی: من له‌ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بێ) دوابکه‌وم! جا له‌مال

^(۱) بخاری، جهاد: ۲۹۷۵، ۳۷۰۲، ۴۲۰۹. مسلم، فضائل الصحابة: ۶۱۷۴. (سلمة بن الأكوع/

ده‌ده‌چی و ده‌چی بۆلای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ) جا له ئیواره‌ی ئه‌و شه‌وه‌دا که بۆ به‌یانی خودا خه‌یبه‌ر فه‌تح ده‌کا، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ) فه‌رمووی: سبه‌ینئ ئالا‌که ده‌ده‌م به‌ پیاوئ یا فه‌رمووی: سبه‌ینئ پیاوئ وه‌ری ده‌گری که خواو پیغه‌مبه‌ری خودا ئه‌ویان خو‌ش ده‌وئ. یا فه‌رمووی: که خوداو پیغه‌مبه‌ری خودای خو‌ش ده‌وئ، خودا خه‌یبه‌ر له‌سه‌ر ده‌ستی ئه‌ودا ئازاد ده‌کا ئیمه به‌ ته‌مای عه‌لی نه‌بووین چونکه چاوی ده‌ئیشا که‌چی له‌ناکاو عه‌لی په‌یدا بوو، عه‌رزیان کرد: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌مه عه‌لییه ئیتر پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ) ئالا‌که‌ی دایه‌و خوداش خه‌یبه‌ری بۆ فه‌تح کردو قه‌لای خه‌یبه‌ر گه‌را له‌سه‌ر ده‌ستی ئه‌ودا (ش - خودای ئی رازی بئ).

۳۲۸۹- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ يَوْمَ خَيْبَرَ: لأُعْطِينَ هَذِهِ الرَّأْيَةَ رَجُلًا يَفْتَحُ اللَّهُ عَلَى يَدَيْهِ يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيُحِبُّهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ، قَبَاتَ النَّاسُ يَدُوكُونَ لَيْلَتَهُمْ أَيُّهُمْ يُعْطَاهَا فَلَمَّا أَصْبَحَ النَّاسُ غَدَوْا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كُلُّهُمْ يَرْجُونَ أَنْ يُعْطَاهَا فَقَالَ: أَيْنَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ؟ فَقَالُوا هُوَ - يَا رَسُولَ اللَّهِ - يَشْتَكِي عَيْنَيْهِ قَالَ: فَأَرْسَلُوا إِلَيْهِ، فَأَتَى بِهِ فَبَصَقَ فِي عَيْنَيْهِ وَدَعَا لَهُ فَبَرَأَ حَتَّى كَأَن لَمْ يَكُنْ بِهِ وَجَعٌ فَأَعْطَاهُ الرَّأْيَةَ فَقَالَ عَلِيُّ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَقَاتِلُهُمْ حَتَّى يَكُونُوا مِثْلَنَا. فَقَالَ: انْفُذْ عَلَى رِسْلِكَ حَتَّى تَنْزِلَ بِسَاحَتِهِمْ ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى الْإِسْلَامِ وَأَخْبِرْهُمْ بِمَا يَحِبُّ عَلَيْهِمْ مِنْ حَقِّ اللَّهِ فِيهِ فَوَاللَّهِ لَأَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ بِكَ رَجُلًا وَاحِدًا خَيْرٌ لَكَ مِنْ أَنْ يَكُونَ لَكَ حُمْرُ النَّعَمِ^(۲).

سه‌هلی کوپی سه‌عد (خودای ئی رازی بئ) گوئی: روژی غه‌زای خه‌یبه‌ر پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بئ) فه‌رمووی: ئه‌م ئالایه سبه‌ینئ ده‌ده‌م به‌ پیاوئ، خوداو پیغه‌مبه‌ری خودای خو‌ش ده‌وئ و خوداو پیغه‌مبه‌ری خوداش ئه‌ویان خو‌ش ده‌وئ، له‌سه‌ر ده‌ستی ئه‌ودا خودا خه‌یبه‌ر فه‌تح ده‌کا، ئیتر ئه‌و شه‌وه هه‌تا به‌یانی خه‌لکه‌که هه‌ر ره‌ملیان ئی ده‌دا: ئاخو ئالا‌که ده‌درئ به‌ کامیان، جا

(۲) بخاری. جهاد: ۲۹۴۲، ۳۰۰۹، ۳۷۰۱، ۴۲۱۰ = تجرید/ ۳ ل - ۳۳۱ رقم/ ۱۲۰۷. مسلم. فضائل

کہ روژ بؤوہ مہردومہ کہ زوو چوونہ خزمہ تی حہ زہرت (دروودی خودای لہ سر بئ) ہر کہ سہیان لہ دلہوہ بہ تہما بوو کہ ئالا کہ بدری بہو، پیغہ مہر (دروودی خودای لہ سر بئ) فہرمووی: عہ لی کوپی ئہبو تالیب لہ کوئیہ؟ عہ رزیان کرد: ئہی پیغہ مہری خودا! ہردوو چاوی دیشین۔ فہرمووی: دہ بنیرن بہ شوینیا کہ عہ لی ہات پیغہ مہر (دروودی خودای لہ سر بئ) تفی خووی کردہ ناو ہردوو چاوہ کانیہ وہو نزای چاکبونہ وہی بو کردو بوپارایہ وہ، ئیتر دہس بہ جی چاوہ کانی وا چاک بوونہ وہ، دہتگوت کہ ہر چاوی نہ ئیشاوہ! ئالا کہی دایئ، عہ لی گوتی: ئہی پیغہ مہری خودا! ہہتا وک ئیمہیان لی دی ہر شہریان لہ گہل بکہم؟ فہرمووی: بہ ئاہیستہ و ہیادی و ہیواشی لہ گہل سوپاکہ تا بکشئ ہہتا دہچیتہ مہیدان بویان و دہگہیتہ قہراخ مالہ کانیان، لہوی بانگیان بکہ بو موسولمان بوون، ئہوہی مافی خودایہ و لہ ئایینی ئیسلامدا لہ سہریان پیویستہ بویان روون بکہرہ وہ، جا ئہگہر ژنہ وتیان و ئیسلام بوون ئہوا باشہ، ئہگینا ئہوسا شہر بکہ لہ گہلیان۔ دہسا بہ وخوایہی کہ کہسی لہ رہنگ نییہ بہووی تووہ خودا تاقہ پیاوئ رینموونی بکاو ریگای راستی نیشان بدا ئہوہ بو تو باشترہ لہ ہرچی وشتری سوور ہہیہ کہ نایا بترین مالی عہرہ بہ → (ب - ۱ ز - ۱۵ ژمارہ: ۱۱۳/۵)

۳۲۹۰ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ يَوْمَ خَيْبَرَ: لأُعْطِينَ هَذِهِ الرَّايَةَ رَجُلًا يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يَفْتَحُ اللَّهُ عَلَى يَدَيْهِ. قَالَ عُمَرُ: بَنُ الْخَطَّابِ مَا أَحْبَبْتُ الْإِمَارَةَ إِلَّا يَوْمَئِذٍ فَتَسَاوَرْتُ لَهَا رَجَاءً أَنْ أُدْعَى لَهَا فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلِيًّا فَأَعْطَاهُ إِيَّاهَا وَقَالَ: امْشِ وَلَا تَلْتَفِتْ حَتَّى يَفْتَحَ اللَّهُ عَلَيْكَ. قَالَ فَسَارَ عَلَى شَيْئًا ثُمَّ وَقَفَ وَلَمْ يَلْتَفِتْ فَصَرَخَ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَلَى مَاذَا أَقَاتِلُ النَّاسَ؟ قَالَ: قَاتِلْهُمْ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ فَقَدْ مَنَعُوا مِنْكَ دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّهَا وَحَسَابَتِهِمْ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى. رَوَى الشَّيْخَانِ هَذِهِ الثَّلَاثَةَ^(۳):

(۳) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۷۲. بخاری تقدم تخريجه في الحديث الرقم: ۳۲۸۹/ ۲ قبل هذا الحديث مباشرة.

ئەبو ھورەیرە (خودای ئی رازی بئ) گوتی: رۆژی خەیبەر حەزەرەت (دروودی خودای لەسەر بئ) فەرمووی: ئەم ئالایە دەدەم بە پیاوی، خوداو پیغەمبەری خودای خوێش دەوی، لەسەر دەستی ئەودا خودا قەلای خەیبەر فەتح دەکا عومەر (خودای ئی رازی بئ) دەیگوت: ئەو رۆژە نەبی ھەرگیز حەزم لە فەرمانداریی و سەرکردەیی نەکردوو، بەلام ئەو رۆژە خوێم بۆی قوت کردوو، سا بەشکوو من بکریم بە سەرکردەو شاد بێم بەم پەسنە پیغەمبەرە (دروودی خودای لەسەر بئ) پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) عەلی بانگکردو ئالاکە ی داپیی فەرمووی: بپروو لامەکەرەو هەتا خودا بۆت فەتح و ئازاد دەکا عەلی توژی رویشت و راوەستا - بەلام لای نەکردوو - بە دەنگی بەرز گوتی: ئەی پیغەمبەری خودا! لەسەر چی جەنگ بکەم لەگەڵ ئەو خەلکەدا؟ فەرمووی: جەنگیان لەگەڵ بکە هەتا شایەتی دەدەن کە: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، جا کە ئەوەیان کرد ئیتر سەروماڵیان لەتو قەدەغە دەبی، مەگەر لەسەر هەق، ئیتر لەو دوا ئی پرسینەو هیان لەسەر خودایەو خودای گەرە خوێ ئاگای لە دلایانە (ش).

۳۲۹۱- عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: خَلَفَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى بْنِ أَبِي طَالِبٍ فِي غَزْوَةِ بُرُوكَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ تُخَلِّفُنِي فِي النِّسَاءِ وَالصِّبْيَانِ؟ فَقَالَ: أَمَا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى غَيْرَ أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي. رَوَى الشَّيْخَانِ وَالزَّمَذِيُّ^(۴):

سەعدی کوپی ئەبو وەققاس (خودای ئی رازی بئ) گوتی: لە غەزای تەبوکدا پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەر بئ) عەلی کوپی ئەبو تالیبی کرد بە جێنشین ی خوێ و لە مەدینە بەجیی هیشت بەسەرشاروو، عەلی گوتی: ئەی پیغەمبەری خودا! دەمکەیت بە جێنشین و بەجیم دیلی لە ناوژنان و منالاندا؟ فەرمووی: ئەدی تۆ بەو رازی نابی کە تۆ بۆ من لە پایە ی هارووندا بیت بۆ مووسای برای وەک خودای گەرە لە قورئانی پیرۆزدا دەفەرموی:

(۴) بخاری. مغازی: ۴۴۱۶، ۳۷۰۶ = ۱۶۸ تجرید. بەرگی/ ۴ ل ۳۷۴.

{وَقَالَ مُوسَى لِأَخِيهِ هَارُونَ اخْلُفْنِي فِي قَوْمِي وَأَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ - ۱۴۲ / ۷}.

واته: مووسا کاتئ رویشست بو به جیهینانی خواپه‌رستی چل روزه‌که، به هاروونی برای فهرموو: له جیگه‌ی مندا دابنیشهو ئیش و کاری نایینی و دنیایی به جئ بیئه له‌ناو گه‌له‌که‌ماو با ره‌فتارت له‌گه‌لیانا به‌شیوه‌ی خوم بئ و مه‌به‌ستت ریک و پیکی و دامه‌زرانی ناو کوهمل بئ و چاو له‌گیره شیوینان مه‌که‌و دوربه له‌ره‌فتارو کردارو کوهمل و کوپیان فهرمووی (درویدی خودای له‌سر بن): ئەمه حال و پایه‌ی من و تو به له‌گه‌لیه‌کا، وه‌ئ ئه‌وه‌نده جیاوازی هه‌یه هاروون پیغه‌مبه‌ریوو به‌لام تو پیغه‌مبه‌رنیت، چونکه له‌دوای من پیغه‌مبه‌ری تر نییه و نابئ (ش/ت).

۳۲۹۲- عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: اسْتُعْمِلَ عَلَى الْمَدِينَةِ رَجُلٌ مِنْ آلِ مَرْوَانَ فَدَعَا سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ فَأَمَرَهُ أَنْ يَشْتِمَ عَلِيًّا فَأَبَى سَهْلٌ فَقَالَ لَهُ: أَمَّا إِذَا أُنِيتَ فَقُلْ لَعَنَ اللَّهُ أَبَا الثَّرَابِ. فَقَالَ سَهْلٌ: مَا كَانَ لِعَلِيٍّ اسْمٌ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْ أَبِي الثَّرَابِ وَإِنْ كَانَ لَيَفْرَحُ إِذَا دُعِيَ بِهَا. فَقِيلَ لَهُ أَخْبِرْنَا لِمَ سُمِّيَ أَبَا ثُرَابٍ؟ قَالَ جَاءَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِنَتِ فَاطِمَةَ عَلَيْهَا السَّلَامَ فَلَمْ يَجِدْ عَلِيًّا فِي الْبَيْتِ فَقَالَ: أَيْنَ ابْنُ عَمِّكَ؟ فَقَالَتْ كَانَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ شَيْءٌ فَنَاضَبَنِي فَخَرَجَ فَلَمْ يَقُلْ عِنْدِي فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِإِسْحَانَ: انْظُرْ أَيْنَ هُوَ فَجَاءَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هُوَ فِي الْمَسْجِدِ رَاقِدٌ. فَجَاءَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ مُضْطَجِعٌ قَدْ سَقَطَ رِدَاؤُهُ عَنْ شِقِّهِ فَأَصَابَهُ ثُرَابٌ فَجَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَمْسَحُهُ عَنْهُ وَيَقُولُ: قُمْ أَبَا الثَّرَابِ قُمْ أَبَا الثَّرَابِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۵):

سه‌هلی کوپی سه‌عد (خودای ن رازی بن) گوتی: پیاوی بوو به‌سه‌رکاری شاری مه‌دینه‌ی نازار، له‌که‌سوکاری مه‌پوان بوو منی بانگکرد گوتی: وه‌ره

^(۵) بخاری. صلاة: ۴۴۱، ۳۷۰۳، ۶۲۰۴، ۶۲۸۰ = تجرید/ ۱ ل - ۲۸۰ ز: ۲۷۰ / ۴۴۱. مسلم. فضائل:

جَنیو به عه‌لی بده گوتم: من شتی وانا کهم پیی گوتم: که ئه‌وه ناکه‌ی بلی: له‌عنه‌ت و نه‌فرینی خودا له ئه‌بو توراب بی، گوتم: هیچ ناویکی عه‌لی وه‌ک ئه‌م ناوه‌ی له‌لای خو‌ش نه‌بوو، که به ئه‌بو توراب بانگیان ده‌کرد که‌یف خو‌ش ده‌بوو، جا پییان گوت: بوچی به عه‌لی ده‌لین ئه‌بو توراب واته: خو‌لاوی؟ گوتی: جارئ پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌ر بی) ده‌پوا بو مالی فاتیمه‌ی کچی، ده‌پوانئ عه‌لی له ماله‌وه نییه، ده‌فه‌رموی: ئاموزات کوا؟ فاتیمه ده‌لی: شتی رووی دا له نیوانماندا توژی عاجزی که‌وته نیوانمان و له‌به‌ر ئه‌وه چووه‌ته ده‌ره‌وه‌و وچانی نیوه‌پو‌ی له‌لای من نه‌کرد، پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌ر بی) به مرو‌قی ده‌فه‌رموی: ئاده‌ی بزانه عه‌لی له کوییه؟ که دیته‌وه ده‌لی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! عه‌لی له مزگه‌وت نووستووه، چه‌زهرت (درویدی خودای له‌سه‌ر بی) ده‌چی بو‌لای، ده‌پوانئ وا راکشاوه‌و پو‌شاکه‌که‌ی له لایا که‌وتوووه خو‌لاوی بووه، جا پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌ر بی) به ده‌ستی خو‌ی خو‌له‌که‌ی لی ده‌ته‌کینئ و خو‌ش خو‌ش ده‌فه‌رموی: هه‌له‌سه ئه‌ی خو‌لاوی ئه‌ی ئه‌بو توراب! هه‌له‌سه ئه‌ی خو‌لاوی! جا له‌مه‌وه ناونا ئه‌بو توراب (ش-خودایان لی رازی بی).

۳۲۹۳- عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَمَرَنِي مُعَاوِيَةُ بْنُ أَبِي سُفْيَانَ أَنْ أَسُبَّ أَبَا التَّرَابِ. فَقُلْتُ: أَمَّا مَا ذَكَرْتُ ثَلَاثًا قَالَهُنَّ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَنْ أَسُبَّهُ لَأَنْ تَكُونَ لِي وَاحِدَةً مِنْهُنَّ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ حُمْرِ النَّعَمِ: قَدْ خَلَفَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي بَعْضِ مَعَاذِهِ فَقَالَ لَهُ عَلِيٌّ يَا رَسُولَ اللَّهِ خَلَفْتَنِي مَعَ النِّسَاءِ وَالصِّبْيَانِ؟ فَسَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: أَمَا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلَّا أَنَّهُ لَا بُوَّةَ بَعْدِي. وَسَمِعْتُهُ يَقُولُ يَوْمَ خَيْبَرَ: لَأُعْطِيَنَّ الرَّايَةَ رَجُلًا يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ. قَالَ: فَتَطَاوَلْنَا لَهَا فَقَالَ: ادْعُوا لِي عَلِيًّا. فَأَتَى بِهِ أَرْمَدٌ فَبَصَقَ فِي عَيْنِهِ وَدَفَعَ الرَّايَةَ إِلَيْهِ فَفَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ (فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ) دَعَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلِيًّا وَفَاطِمَةَ وَحَسَنًا وَحُسَيْنًا فَقَالَ: اللَّهُمَّ هَؤُلَاءِ أَهْلِي. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱).

(۱) بخاری. فضائل الصحابة: ۳۷۰۶. مسلم. فضائل: ۶۱۷۰. ترمذی. مناقب: ۳۷۴۲.

سه‌عدی کوپری ئه‌بو وه‌ققاص (خودای ئی رازی بن) گوتی: موعاوویه گوتی پیم که جنیو به ئه‌بو توراب بدهم، منیش گوتم: له‌به‌ر ئه‌م سئ شته که پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بن) فه‌رموویه‌تی ده‌رباره‌ی عه‌لی، هه‌رگیزاو هه‌رگیز من شتی وانا که مو جمین به‌و زاته ناده‌م، ئه‌گه‌ر یه‌کئ له‌م سئ به‌هره‌یه هی من بی، به‌هه‌موو مولک و سامانی جیهانی ناده‌م: یه‌کیکیان ئه‌وه بوو جارئ چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سه‌ر بن) رویشت بو غه‌زایی، وه عه‌لی له‌ماله‌وه کرد به جینشیننی خوی، به‌لام عه‌لی گوتی: ئه‌ی ره‌هه‌ری خودا! تو منت کردووه به جینشیننی خوت به‌سه‌ر ژنان و منالانه‌وه! پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بن) فه‌رمووی: ئه‌دی! تو به‌وه رازی نابی که تو بو من له‌جیی هارون بیت بو مووسای برای، ته‌نیا ئه‌وه‌نده هه‌یه که له‌پاش من پیغه‌مبه‌ری تر نیه. یه‌کیکی تریان ئه‌وه‌بوو له‌روژی غه‌زای خه‌یبه‌ردا به گوئی خوم گویم ئی بوو چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سه‌ر بن) فه‌رمووی: ئه‌م ئالایه دده‌م به پیاوی خواو پیغه‌مبه‌ری خودای خوش ده‌وی و خوداو پیغه‌مبه‌ری خودایش ئه‌ویان خوش ده‌وی گوتی: جا ئیمه‌یش گوئوقولاخ بووین و خومان بو قوت کرده‌وه، تا فه‌رمووی: عه‌لیم بو بانگ بکه‌ن عه‌لییان بو هی‌نا، چاوی ده‌ئیشا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بن) تفی پیروزی خوی کرده قنگه له‌په‌کانی خوی و سووی له‌هه‌ر دوو چاوی و فه‌رمووی: اللهم لا یشتکی حرا ولا قرا: خودایه! نه‌به گه‌رماو نه به‌سه‌رما چاوی نه‌ئیشئ، عه‌لی ده‌یگوت: ئیتر بپرای بپرای تا ئیستا چاوم نه‌ئیشاوه ئه‌وجا ئالاکه‌ی داپیی و خودا خه‌یبه‌ری گرت له‌سه‌ر ده‌ستی ئه‌ودا. که ئه‌م ئایه‌ته‌یش هاته خواره‌وه:

{فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ - ۳ / ۶۳}.

واته: ئه‌ی موچه‌مه‌دا! تو بلی به‌و که‌سه‌و به‌ه‌وایی ئه‌و که‌سه: وه‌رن ئیمه‌ کوپه‌کانمان بانگ ده‌که‌ین و ئیوه‌یش کوپه‌کانتان بانگ بکه‌ن پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ر بن) عه‌لی و فاتیمه‌و چه‌سه‌ن و حوسه‌ینی بانگ کردو فه‌رمووی: ئه‌ی خودایه ئه‌مانه که‌سوکاری منن (م/ت).

۳۲۹۴- عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: «مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلَيْ مَوْلَاهُ»^(۷):

زہیدی کوپی ئہرقہم (خودای فی رازی بن) لہ پیغہمبہرہوہ (درویدی خودای لہسہر بن) دہفہرموی: ئہوہی من بہ گہورہو سہرہوری خوئی دادہئی، دہبی عہلش بہ گہورہو سہرہوری خوئی دابنی! (ت-س/ص).

۳۲۹۵- وَعَنْهُ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: أَوَّلُ مَنْ أَسْلَمَ عَلَيَّ. قَالَ عَمْرُو بْنُ مُرَّةَ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِإِبْرَاهِيمَ التَّخَعِي فَأَنكَرَهُ وَقَالَ أَوَّلُ مَنْ أَسْلَمَ أَبُو بَكْرٍ الصَّدِيقُ^(۸):

دیسان زہید گوتی: یہکہم کہس لہ منالان کہ موسولمان بوو عہلی بوو، عہمری کوپی موپہ گوتی: ئہم قسہی زہیدم گپرایہوہ بو ئیبراہیمی ئہل- نہخہعی گوتی: یہکہم کہس کہ موسولمان بوو ئہبو بہکری صہدیق بوو (ت-س/ص).

۳۲۹۶- عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ: أَتَيْتَ مِنِّي وَأَنَا مِنْكَ^(۹):

بہرائی کوپی عازیب (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (درویدی خودای لہسہر بن) بہ عہلی کوپی ئہبو تالیبی فہرموو: تو پارچہیہکی لہ من و من پارچہیہکم لہتو! (ت-س/ص).

۳۲۹۷- عَنْ رَبِيعِ بْنِ جِرَاشٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ بِالرَّحْبَةِ قَالَ لَمَّا كَانَ يَوْمَ الْحُدَيْبِيَّةِ خَرَجَ إِلَيْنَا نَاسٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ فِيهِمْ سُهَيْلُ بْنُ عَمْرٍو وَأَنَاسٌ مِنْ رُؤَسَاءِ الْمُشْرِكِينَ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ خَرَجَ إِلَيْكَ نَاسٌ مِنْ أَبْنَائِنَا وَإِخْوَانِنَا وَأَرْقَاتِنَا وَلَيْسَ لَهُمْ فِقَّةٌ فِي الدِّينِ وَإِنَّمَا خَرَجُوا فِرَارًا مِنْ أَمْوَالِنَا وَضِيَاعِنَا فَارْذُذْهُمْ إِلَيْنَا قَالَ: فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ فِقَّةٌ فِي الدِّينِ سَنَفْقَهُهُمْ. فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): يَا مَعْشَرَ

(۷) رواہ الترمذی بسند صحیح (شرحہ) .. (زید بن ارقم: تجرید/۲-۱۱: ۵۹۰).

(۸) رواہ الترمذی بسند صحیح (شرحہ) ..

(۹) رواہ الترمذی بسند صحیح (شرحہ) ..

قُرَيْشٌ لَتَنَتَّهِنُ أَوْ لَيَبْعَثَنَّ اللَّهُ عَلَيْكُمْ مَنْ يَضْرِبُ رِقَابَكُمْ بِالسَّيْفِ عَلَى الدِّينِ قَدْ اِمْتَحَنَ اللَّهُ قَلْبَهُ عَلَى الْإِيمَانِ. قَالُوا: مَنْ هُوَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ لَهُ أَبُو بَكْرٍ مَنْ هُوَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَقَالَ عُمَرُ مَنْ هُوَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: هُوَ خَاصِمُ الثُّغْلِ. وَكَانَ أُعْطِيَ عَلِيًّا نَعْلَهُ يَخْصِفُهَا ثُمَّ اتَّفَقَتَا إِلَيْنَا عَلِيٌّ فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ كَذَبَ عَلَى مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ^(۱).

ربیع‌ی کوپی حیراش (خودای نازای بن) گوتی: له چه‌وشی مزگه‌وته‌که‌ی کووفه، له‌و سهرده‌مه‌دا که‌ه‌لی قهرمان‌ره‌وای موسول‌نان بوو گیرایه‌وه بو‌مان، گوتی: له‌و ژوی غه‌زای حوده‌یبییه‌دا ده‌سته‌یی له‌و بته‌پرسته‌کان هاتن بو‌ لمان، به‌ سهرؤ‌کایه‌تی سوه‌ه‌یلی کوپی عه‌مرو چهن گه‌وره‌ پی‌او‌یکی تریان، گوتیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! چهن‌د که‌سی له‌و کوپو براو به‌نده‌ی ئیمه‌ هه‌له‌اتوون و هاتوون بو‌لای تو، ئه‌مانه‌ له‌و ئایین تی ناگهن، به‌لام له‌تاو ئیش و کارو له‌ ترسی خزمه‌تی مال و زه‌وی و زار رایان کردووه، که‌واته‌ بیان دهره‌وه‌ پیمان. نه‌ویش فهرمووی: ئه‌وانه‌ ئه‌گه‌ر خو‌شیان شاره‌زای ئایین نه‌بن خو‌مان له‌مه‌ولا شاره‌زایان ده‌که‌ین! له‌ پاشدا فهرمووی: ئه‌ی کو‌مه‌له‌ی قورپه‌یش! به‌خودا یاده‌بی وازی‌نن له‌م سهرکه‌شی و سهر ره‌قییه‌و بی‌نه‌ ژیر رکیفی ئیسلام یا ده‌بی خودا پی‌او‌ی بنی‌ری بو‌ سهرتان له‌سهر ئایین به‌ شمشیر ده‌دا له‌ گه‌ردنتان، ئه‌و پی‌اوه‌ش حالی وایه‌ که‌ خودا دل‌ی ئه‌وی به‌ باوه‌رو ئیمان جو‌ش داوه‌ گوتیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌وه‌ کی‌یه؟ ئه‌بو به‌کر گوتی: ئه‌وه‌ کی‌یه؟ عومهر گوتی: قوربان! ئه‌وه‌ کی‌یه؟ فهرمووی: ئا ئه‌مه‌یه‌ که‌ ئه‌م پی‌لا‌وانه‌ ده‌دو‌وری‌ته‌وه‌ له‌وکاته‌دا پیغه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سهر بن) پی‌لا‌وه‌کانی خو‌ی دابوو به‌من، خه‌ریک‌بووم ده‌مدو‌ورینه‌وه‌. گوتی: ئینجا عه‌لی لای کرده‌وه‌ به‌لای ئیمه‌وه‌و گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سهر بن) ده‌فهرمو‌ی: ئه‌وی به‌ ئاره‌زوو درؤ به‌ده‌م منه‌وه‌ بکاو خو‌ی درؤ هه‌لبه‌ست‌ی و بیداته‌ پالی من ئه‌وه‌ با جینگه‌ قنگی خو‌ی له‌ناو ناگری دوزه‌خدا خو‌ش بکا! (ت-س/ح).

^(۱) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه). (ربعی بن حراش: تجرید/۱-۱۱: ۸۹).

۳۲۹۸- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) جَيْشًا وَأَمَرَ عَلَيْهِمْ عَلِيًّا، فَمَضَى فِي السَّرِيَّةِ فَأَصَابَ جَارِيَةً فَأَنكَرُوا عَلَيْهِ وَتَعَاقَدَ أَرْبَعَةٌ مِنْ أَصْحَابِ عَلِيٍّ أَنْ يَخْبُرُوا النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا رَجَعُوا وَكَانَ الْمُسْلِمُونَ إِذَا رَجَعُوا مِنَ السَّفَرِ بَدَّءُوا بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَلَّمُوا عَلَيْهِ ثُمَّ انْصَرَفُوا إِلَى رِحَالِهِمْ فَلَمَّا قَدِمَتِ السَّرِيَّةُ سَلَّمُوا عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَامَ أَحَدُ الْأَرْبَعَةِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَمْ تَرِ إِلَى عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ صَنَعَ كَذَا وَكَذَا. فَأَعْرَضَ عَنْهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ قَامَ الثَّانِي فَقَالَ مِثْلَ مَقَالَتِهِ فَأَعْرَضَ عَنْهُ ثُمَّ قَامَ إِلَيْهِ الثَّالِثُ فَقَالَ مِثْلَ مَقَالَتِهِ فَأَعْرَضَ عَنْهُ ثُمَّ قَامَ الرَّابِعُ فَقَالَ مِثْلَ مَا قَالُوا فَأَقْبَلَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَالْقَضَبُ يُعْرِفُ فِي وَجْهِهِ فَقَالَ: مَا تُرِيدُونَ مِنْ عَلِيٍّ مَا تُرِيدُونَ مِنْ عَلِيٍّ مَا تُرِيدُونَ مِنْ عَلِيٍّ إِنْ عَلِيًّا مِنِّي وَأَنَا مِنْهُ وَهُوَ وَلِيٌّ كُلُّ مُؤْمِنٍ بَعْدِي^(۱):

عیمرائی کوہری حوصہین (خودای لی رازی بن) گوئی: پیغہمبہر (دروہی خودای لہسہر بن) لہشکرکی نارد بو سہر شوینئی، عہلی کرد بہسہر لہشکریان عہلی لہگہل سوپاکہدا کہوتنہ ری، لہری عہلی چوہہ لای کہنیزہکی، خہلکہکہ ئہم ئیشہی عہلییان پہسہند نہکردو بہ ئیشیکی ناشیرینیان دانا، بوہ چوارکہس لہ ہاوپییان لہناو خوینا قسہیان کرد بہ یہک کاتی لہ سہفہر گہرانہوہ ئہم باس و خواسہ بگیپنہوہ بو پیغہمبہر (دروہی خودای لہسہر بن) یاسای موسولمانانیش وابوو کاتی لہ سہفہر دہگہرانہوہ لہ پیشدا دہپویشتنہ خزمہتی حہزرت (دروہی خودای لہسہر بن) سلایان لی دہکردو ہہوالی ئہویان دہزانی و ئہوجا بلاویان لی دہکردو ہہر کہسہ دہچونہوہ بو مالی خوین، جا بہپیئی ئہم دہستوورہ لہشکرکہ کاتی گہرانہوہ چونہ خزمہتی پیغہمبہرو سلایان لی کرد، لہپاش ماوہیی یہکی لہ چوار پیاوہکہ ہہلسا گوئی: ئہی پیغہمبہری خودا! ئایا دہزانی کہ عہلی ئیشیکی واوی کردوہ! بہلام پیغہمبہر (دروہی خودای لہسہر بن) رووی لی وەرچہرخان، ئینجا دووہم

(۱) رواہ الترمذی بسند حسن (شرحہ).

هه‌ئساو قسه‌که‌ی ئه‌وی دووباره کرده‌وه، به‌لام پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌س‌ر بئ) رووی له‌ویش وه‌رچه‌خان، سییه‌م و چواره‌میش هه‌روا، جا پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌س‌ر بئ) به‌ روویه‌کی توورپه‌و زیزه‌وه رووی تی کردن و فه‌رمووی: چیتان ده‌وی له‌عه‌لی؟ سی جار ئه‌م وشه‌یه‌ی دووباره کرده‌وه، ئینجا فه‌رمووی: عه‌لی پارچه‌یه‌که له‌من و من پارچه‌یه‌کم له‌عه‌لی، وه له‌ دوا‌ی من ئه‌و گه‌وره‌و سه‌رداری هه‌موو موسولمانیکه (ت-س/ح).

۳۲۹۹- عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: لَا يَحِبُّ عَلِيًّا مُنَافِقٌ وَلَا يَبْقِضُهُ مُؤْمِنٌ^(۱۲):

ئوممو سه‌له‌مه (خودای ئی زانی بئ) گو‌تی: گه‌لی جار حه‌زرت (درویدی خودای له‌س‌ر بئ) ده‌یفه‌رموو: مروی ناپاک و منافیق عه‌لی خو‌ش ناوی، مروی موسولمانیش رقی له‌عه‌لی نابئ (ت-س/ح).

۳۳۰۰- عَنْ بُرَيْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ اللَّهَ أَمَرَنِي بِحُبِّ أَرْبَعَةٍ وَأَخْبَرَنِي أَنَّهُ يُحِبُّهُمْ. قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ سَمِّهُمْ لَنَا. قَالَ «عَلَيٌّ مِنْهُمْ يَقُولُ ذَلِكَ تَلَاكَ وَأَبُو ذَرٍّ وَالْمِقْدَادُ وَسَلْمَانُ أَمَرَنِي بِحُبِّهِمْ وَأَخْبَرَنِي أَنَّهُ يُحِبُّهُمْ»^(۱۳):

بوره‌یده (خودای ئی زانی بئ) گو‌تی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌س‌ر بئ) فه‌رمووی: خودای گه‌وره فه‌رمانی کردووه به‌من که چوارکه‌سم خو‌ش بو‌ی، وه فه‌رمووی پیم: خو‌شم خو‌شم ده‌وین! گو‌ترا: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ناویان چیه‌یه؟ فه‌رمووی: یه‌کیکیان عه‌لییه سی جار ئه‌م وشه‌یه‌ی دووباره کرده‌وه، ئینجا فه‌رمووی: ئه‌وانی تریشیان: ئه‌بو زه‌رو میقدادی کو‌پی ئه‌سوه‌و سه‌لمانی فارسین، خودا فه‌رمانی پیم کردووه که ئه‌مانه‌م خو‌ش بو‌ی، وه فه‌رموویه‌تی پیم: خو‌شی خو‌شی ده‌وین (ت-س/ح).

^(۱۲) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه) . (ام سلمه. تجريد/ ۱ ل- ۱۱۸ ژ: ۹۴).

^(۱۳) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

۳۳۰۱ - عَنْ حُبْشَى بْنِ جُنَادَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ مِنْ عَلِيٍّ وَلَا يُؤَدِّي عَنِّي إِلَّا أَنَا أَوْ عَلِيٌّ^(۱۴).

حبه‌ش‌ی کو‌پی جوناده (خودای فی رازی بن) گو‌تی: پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌سر بن) فهرمووی: عه‌لی له‌منه‌و من له‌عه‌لیم، که‌س له‌جیات‌ی من ئیش و کار، رای‌ی نه‌کا جگه‌ له‌خۆم و عه‌لی (ت-س/ح).

۳۳۰۲ - وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا): أَخَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَيْنَ أَصْحَابِهِ فَجَاءَ عَلِيٌّ تَذْمُعُ عَيْنَاهُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخَيْتَ بَيْنَ أَصْحَابِكَ وَلَمْ تُؤَاخِ بَيْنِي وَبَيْنَ أَحَدٍ. فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَلْتَ أَخِي فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ^(۱۵).

ئیب‌نو عومه‌ر (خودایان فی رازی بن) گو‌تی: پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌سر بن) برایه‌تی (موناخات) ی به‌ست له‌نیوانی یاران‌ی خو‌یا، عه‌لی به‌چاوی فرمی‌سکاوییه‌وه هات بو‌خزمه‌تی، گو‌تی: ئه‌ی پیغهمبه‌ری خودا! په‌یمانی برایه‌تیت به‌ستوه له‌نیوانی هه‌ر دوو که‌سی له‌هاو‌ریانی خۆت، به‌لام له‌نیوانی من و که‌سیکی تر‌دا په‌یمانی برایه‌تیت نه‌به‌ستوه! فهرمووی (درویدی خودای له‌سر بن): له‌دنیا و له‌قیامه‌تا ئه‌ی عه‌لی! تو‌برای منیت! (ت-س/ح).

۳۳۰۳ - عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ إِذَا سَأَلْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَعْطَانِي وَإِذَا سَكَتُ ابْتَدَأَنِي^(۱۶).

عه‌لی (خودای فی رازی بن) ده‌یگو‌وت: هه‌میشه‌و اب‌ووم له‌گه‌ل پیغهمبه‌ردا (درویدی خودای له‌سر بن) ئه‌گه‌ر خۆم داوه‌ی به‌شم لی‌ی بکر‌دایه‌ ئه‌وا به‌شی ده‌دام، ئه‌گه‌ر ده‌نگیشم نه‌کر‌دایه‌ له‌منه‌وه ده‌ستی پی‌ ده‌کرد (ت-س/ح).

۳۳۰۴ - عَنِ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَعَثَ النَّبِيُّ جَيْشَيْنِ وَأَمَرَ عَلِيَّ أَحَدَهُمَا عَلِيًّا وَعَلَى الْآخَرِ خَالِدَ بْنَ الْوَلِيدِ، وَقَالَ: إِذَا كَانَ الْقِتَالُ فَعَلِيٌّ. (أَيُّهُمَا الْأَمِيرُ) فَانْفَتَحَ عَلِيٌّ

(۱۴) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

(۱۵) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

(۱۶) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

حِصْنًا فَأَخَذَ مِنْهُ جَارِيَةً فَكَتَبَ مَعِيَ خَالِدٌ كِتَابًا إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَشِيءُ بِعَلِيِّ فَقَدِمْتُ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَعْطَيْتُهُ الْكِتَابَ فَقَرَأَهُ فَتَغَيَّرَ لَوْنُهُ ثُمَّ قَالَ: مَا تَرَى فِي رَجُلٍ يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيُحِبُّهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ، قُلْتُ: أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ غَضَبِ اللَّهِ وَغَضَبِ رَسُولِهِ وَإِلَّمَا أَنَا رَسُولٌ. فَسَكَتَ^(۱۷):

به‌راء (خودای نِ رازی بن) گوئی: پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سر بن) دوو له‌شکری به‌ریکرد عه‌لی کرد به‌سه‌رکرده‌ی له‌شکریکیان و خالیدی کوپی وه‌لیدی‌ش به‌سه‌رکرده‌ی له‌شکریکیان وه‌ فهرمووی: که کوشتارو جه‌نگ به‌ریا بوو عه‌لی فهرمانداری گشتیه. عه‌لی قه‌لایه‌کی گرت و که‌نیزه‌کیکی نِ برد بوو خوئی، خالیدی‌ش نووسراویکی نووسی و به‌منا ناردی بوو پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سر بن) راستیی نه‌و ئیشه‌ی له‌ عه‌لی دا، منیش چوومه‌وه بوو لای پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سر بن) و نووسراوه‌که‌م دایی، که خویندیه‌وه ره‌نگی گوپا، فهرمووی: پیایوئی خوداو پیغهمبه‌ری خودای خوش بویّت و خوداو پیغهمبه‌ری خواش نه‌ویان خوش بوی تو نه‌و پیایوه چوون ده‌بینیت و به‌چوون پیایویکی ده‌زانیت نه‌قل ده‌یگری که کاری ناشایسته بکا؟ گوتم: من په‌نا ده‌گرم به‌خودا له‌قاری خوداو له‌قاری پیغهمبه‌ری، من چیم به‌ده‌سته من ته‌نیا رابه‌ریکم و به‌س، ئیت‌ر چه‌زرت (دروودی خودای له‌سر بن) ده‌نگی نه‌کرد (ت-س/ح).

۳۳۰ هـ - وَقَالَ جَابِرٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): دَعَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ الطَّائِفِ فَاتَّجَاهَ فَقَالَ النَّاسُ: لَقَدْ طَالَ نَجْوَاهُ مَعَ ابْنِ عَمِّهِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَا اتَّجَيْتُهُ وَلَكِنَّ اللَّهَ اتَّجَاهُ^(۱۸):

جابر (خودای نِ رازی بن) گوئی: روژی غه‌زای تائیف پیغهمبه‌ر (دروودی خودای له‌سر بن) عه‌لی بانگ کرده لاوه‌و ده‌ستی کرد به‌ چپه‌کردن له‌گه‌لیا، خه‌لکه‌که‌ش بیزار بوون و گوئیان: له‌گه‌ل ناموزاکه‌یدا چپ و هوپیان دریژهی کی‌شا!

^(۱۷) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

^(۱۸) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهر بئ) فهرمووی: من له خوّمه‌وه چپهم له‌گه‌ل نه‌کرد، من به فهرمانی خودا چپهم له‌گه‌ل ده‌کرد! (ت-ئ/ح).

۳۳۰۶- وَقَالَ أَبُو سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِعَلِيِّ: يَا عَلِيُّ لَا يَحِلُّ لِأَحَدٍ أَنْ يُجْنِبَ فِي هَذَا الْمَسْجِدِ غَيْرِي وَغَيْرَكَ^(۱۹):

ئەبو سەعید (خودای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهر بئ) به‌ه‌لی فهرموو: ئە‌ی‌ه‌لی! بۆ‌من و تۆ‌نە‌بئ بۆ‌که‌سی تر دروست نییه‌ که‌ له‌م مزگه‌وته‌دا به‌ له‌شی پیسه‌وه‌ هاموشۆ‌ بکات (ت-س/ح).

۳۳۰۷- عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: بَعَثَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) جَيْشًا وَفِيهِمْ عَلِيٌّ. قَالَتْ فَسَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ رَافِعٌ يَدَيْهِ يَقُولُ: اللَّهُمَّ لَا تُمِتْنِي حَتَّى تُرِنِّي عَلِيًّا^(۲۰):

ئوممو‌عه‌تییه‌ (خودای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهر بئ) له‌شکریکی به‌ریکرد، عه‌لییان تیا‌بوو، هه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سهر بئ) هه‌ردوو ده‌ستی به‌رز کردبووه‌، گویم ئی‌ بوو ده‌یفه‌رموو: ئە‌ی‌ خودایه‌! نە‌م مرینیت تا عه‌لیم نیشان ده‌ده‌یت‌ه‌وه‌و چاو‌م به‌ه‌لی ده‌که‌ویت‌ه‌وه‌! (ت-س/ح).

۳۳۰۸- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) طَيْرٌ، فَقَالَ: اللَّهُمَّ ائْتِنِي بِأَحَبِّ خَلْقِكَ إِلَيْكَ يَأْكُلُ مَعِيَ هَذَا الطَّيْرَ. فَجَاءَ عَلِيٌّ فَأَكَلَ مَعَهُ^(۲۱):

ئە‌نه‌س (خودای ئی رازی بئ) گوئی: جارێ پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهر بئ) بالنده‌یه‌کی دانابوو، فهرمووی: خودایه‌! کێ‌ت له‌ دروستکراوانی خو‌ت له‌ هه‌موو که‌سێ‌ خو‌شتر ده‌وێ‌ بئ ره‌خسینه‌ بۆ‌م، تا ئە‌م په‌له‌وه‌ره‌م له‌گه‌ل‌دا بخوات. جا‌ه‌لی هات له‌گه‌لیا خواردی (ت-به‌سه‌ندیکی غه‌ریب).

^(۱۹) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

^(۲۰) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه). (ام عطية: تجريد/۱- ۲۱۴ ژ: ۲۰۵).

^(۲۱) رواه الترمذي بسند غريب (شرحه).

۳۳۰۹- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: رَحِمَ اللَّهُ أَبَا بَكْرٍ زَوْجَنِي ابْنَتَهُ وَحَمَلَنِي إِلَى دَارِ الْهَجْرَةِ وَأَعْتَقَ بِلَالًا مِنْ مَالِهِ رَحِمَ اللَّهُ عُمَرَ يَقُولُ الْحَقُّ وَإِنْ كَانَ مُرًا تَرَكَهُ الْحَقُّ وَمَالَهُ صَدِيقٌ رَحِمَ اللَّهُ عُثْمَانَ تَسْتَخِيهِ الْمَلَائِكَةُ رَحِمَ اللَّهُ عَلِيًّا اللَّهُمَّ أَدِرِ الْحَقَّ مَعَهُ حَيْثُ دَارَ. روى الترمذی (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) الستة عشر (۲۲):

عه‌لی (خودای ن‌ی رازی بن) گو‌تی: پی‌غهم‌بهر (درویدی خودای له‌سر بن) فه‌رمووی: ره‌حمه‌تی خودا له‌ نه‌بو به‌کر، کچی خو‌ی داوه‌پی‌م و به‌ سواری و لا‌خی خو‌ی هی‌نامی تا گه‌یاندمیه‌هه‌واری کو‌چم و به‌مالی خو‌ی بی‌لالی ک‌ری و نازادی کرد، ره‌حمه‌تی خودا له‌ عومه‌ر، پی‌او‌یکی حه‌ق بی‌ژو هه‌قانی و راستی په‌روه‌ره‌، هه‌ق و راستی و شتی ره‌وا، خو‌ش بی‌ و تال‌ بی‌، عومه‌ر سه‌ری پی‌وه‌ نییه‌ له‌ راستیان، هه‌قدو‌ستی و راستی په‌روه‌ری دو‌ست و براده‌ریان نه‌هیشتووه‌ته‌وه‌ بو‌ عومه‌ر، ره‌حمه‌تی خودا له‌ عوسمان، فریشته‌ شه‌رم و شکو‌ی لی ده‌که‌ن ره‌حمه‌تی خودا له‌عه‌لی، نه‌ی خودایه‌! هه‌ق و راستی له‌گه‌ل عه‌لیدا بسو‌وپ‌ینه‌، کار‌یکی وا بکه‌ عه‌لی له‌ کو‌ی بی‌ هه‌قی‌ش له‌و‌ی بی‌! (ت-سند غریب).

۳۳۱۰- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَنَا دَارُ الْحِكْمَةِ وَعَلِيٌّ بَابُهَا. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالتَّطَبَّرَانِي وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ (۲۳):

دیسان گو‌تی: پی‌غهم‌بهر (درویدی خودای له‌سر بن) فه‌رمووی: من خو‌م گه‌نجینه‌ی دانایی و زانست و حیکمه‌تم و عه‌لی ده‌رگا‌که‌یه‌تی. (ت/ته‌به‌رانی/حا:ص).

۳۳۱۱- عَنْ الْأَقْرَعِ مُؤَدِّنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) قَالَ: بَعَثَنِي عُمَرُ إِلَى الْأُسْقَفِ فَدَعَوْتُهُ فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: وَهَلْ تَجِدُنِي فِي الْكِتَابِ؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: كَيْفَ تَجِدُنِي؟ قَالَ: أَجِدُكَ قَرْنًا. قَالَ: فَرَفَعَ عُمَرُ عَلَيْهِ الدَّرَّةَ فَقَالَ: قَرْنُ مَهْ؟ فَقَالَ: قَرْنُ حَدِيدٍ أَمِينٍ

(۲۲) رواه الترمذی بسند غریب (شرحه).

(۲۳) صحیح عند الحاکم.

شَدِيدٌ، قَالَ عُمَرُ: كَيْفَ تَجِدُ الَّذِي يَجِيءُ مِنْ بَعْدِي؟ قَالَ: أَجِدُهُ خَلِيفَةً صَالِحًا غَيْرَ أَنَّهُ يُؤَثِّرُ قَرَابَتَهُ، فَقَالَ عُمَرُ: يَرْحَمُ اللَّهُ عُثْمَانَ ثَلَاثًا فَقَالَ: كَيْفَ تَجِدُ الَّذِي بَعْدَهُ؟ قَالَ: أَجِدُهُ صَدًا حَدِيدٌ، فَوَضَعَ عُمَرُ يَدَهُ عَلَى رَأْسِهِ فَقَالَ: يَا دَفْرَاهُ يَا دَفْرَاهُ. فَقَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّهُ خَلِيفَةٌ صَالِحٌ وَلَكِنَّهُ يُسْتَخْلَفُ حِينَ يُسْتَخْلَفُ وَالسَّيْفُ مَسْلُوكٌ وَالْدَّمُّ مُهْرَاقٌ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بِسَنَدٍ صَالِحٍ وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(۲۴):

ئه‌قره‌عی بانگده‌ری عومهر (خودای ئی رازی بئ) گوتی: عومهر منی نارد به شوین سهره‌ک قه‌شه (ئوسقوف)ی گا‌وره‌کاندا، که بۆیم بانکرد پیی گوت: له‌نامه‌ی ئیوه‌دا ناوونیشانه‌ی من هه‌یه‌ یانا؟ ئوسقوف گوتی: ئا هه‌یه، گوتی: چیه‌و چی نییه؟ گوتی: به‌شاخ له‌ قه‌لم دراویت! عومهر قه‌مچی ئی راست کرده‌وه‌و وایزانی زهمی ده‌کا گوتی: شاخی چیت مه‌به‌سته؟ گوتی: شاخی ئاسنین، ده‌ستپاک و به‌تین عومهر گوتی: ئه‌ی ئه‌وه‌ی که له‌ پاش من دی چۆنه‌و چۆن نیه؟ گوتی: خۆی جینشینیکی باشه، به‌لام خزم په‌رسته‌و له‌گه‌ ئی شتا خزمانی خۆی وه‌پیش ده‌خات، جا عومهر سی جار گوتی: ره‌حمه‌تی خودا له‌ عوسمان! ئینجا گوتی: ئه‌ی ئه‌وه‌ی له‌ پاش ئه‌ودی چۆنه‌و چۆن نییه له‌ کتیبی ئیوه‌دا؟ گوتی: وه‌ک ژه‌نگی ئاسن وایه‌و له‌ سهرده‌می ئه‌ودا چه‌ک ئه‌وه‌نده به‌ کارده‌هینری و ئه‌وه‌نده له‌به‌ر ده‌کری ژه‌نگ هه‌ل‌دین، عومهر ده‌ستی دانا له‌سه‌ر سه‌ری خۆی و گوتی: ئای له‌ بۆگه‌نی! ئای له‌ بۆگه‌نی! ئه‌ویش گوتی: ئه‌ی فه‌رمانه‌وه‌ای موسولمانان! خۆی جینشینی باشه، به‌لام له‌وکاته‌دا که ئه‌و ده‌کری به‌ جینشین شیر له‌ کالان ده‌رکی‌شراوه‌و خوین له‌ هه‌رلا رزاوه‌و پزاوه‌! (ئه‌بو داوود- سه‌ند صالح)^(۱).

^(۲۴) رواه أبو داود بسند صالح.

(۱) ماموستای دانه‌ری ئه‌م کتیبه‌ پر گۆره‌که‌ی له‌ نوورو ره‌حمه‌تی خودایی، جار جاره ئه‌گه‌ر فه‌رموودیه‌کی به‌دل نه‌بی، له‌ رافه (شه‌رحه)که‌دا زۆر به‌ نه‌زاکه‌ت ده‌فه‌رموی: دل به‌م قه‌سه‌یه ناونا خواته‌وه، منیش لی‌رده‌دا عه‌رزى خوینه‌ری هی‌ژاو نازیز ده‌که‌م: دل له‌م فه‌رموودیه‌ چه‌که‌ره‌ ده‌کا، له‌به‌ر ئه‌م خالانه:

۱- دیارو به‌لگه نه‌ویسته که نه‌و ئوسقوفه غه‌بیزان نه‌بووه، چونکه شتی غه‌یبی و نادیار به‌س خوداوند خو‌ی ده‌یزانی، که‌وابوو ئه‌م مه‌علوومات و زانیاریانه‌ی له‌کو‌ی بووه، نه‌گه‌ر ده‌ئیت ئه‌م ناوونیشانه‌ی له‌کتیبه‌ی پیشووه‌کاندا دیوه، ئه‌ی ئیستاکه نه‌و کتیبانه‌ی ده‌رکه‌وتوون و ده‌ست هه‌موو که‌سێ ده‌که‌ون بۆ ئه‌م باسو خواسانه‌یان تیدا نییه‌؟

۲- به‌ئێ راسته‌ به‌پێی ده‌قی قورئان جووله‌که‌و گا‌وره‌کان ناوونیشانی پیغه‌مبه‌رو یارانی نه‌ویان له‌ ته‌ورات و ئینجیلدا گو‌رپوه‌و ده‌ستکارییان کردوون، وه‌ک ده‌فه‌رمو‌ی: {يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ - ۴/۶} واته‌: هه‌ندئێ که‌س له‌ جووله‌که‌کان ده‌ستکاری و شه‌کانی ته‌ورات ده‌که‌ن و دووریان ده‌خه‌نه‌وه‌و لایان ده‌ده‌ن له‌ جیگه‌ی خو‌یان. وه‌ ده‌فه‌رمو‌ی: {وَبَشِّرِ الرَّسُولِ بِأَنَّهُ مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ - ۶} واته‌: هه‌روه‌ها مژده‌ده‌ریشم به‌ پیغه‌مبه‌رئێ که‌ له‌ پاش من دیت و ناوی نه‌حه‌مه‌ده‌. وه‌ ده‌فه‌رمو‌ی:

{مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَتَتَفَعُونَ فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ - ۲۹/۴۸}.

واته‌: موحه‌مه‌د پیغه‌مبه‌ری خودایه‌، بۆ سه‌ر هه‌موو په‌ری و ئاده‌میزاد، نه‌و یارانه‌ش که‌وان له‌گه‌ل ئه‌ودا به‌دل و به‌گیان له‌گه‌لئیان، بۆیه به‌تین و به‌هیزو توندو تیژن له‌سه‌ر کافره‌کان و له‌ناو خو‌یانا میهره‌بان و دلنه‌رمن هه‌میشه خه‌ریکی نو‌یژو خواپه‌رستی و به‌جیه‌ینانی فه‌رمانی خودای خو‌یان و داوای به‌ش و باره‌ی ئێ ده‌که‌ن؛ و نه‌یشانه‌ی مه‌ردایه‌تی و خودا په‌رستی له‌ چاره‌ی پاک و نو‌ورانیان دیاره‌، له‌ شو‌ینه‌واری هه‌میشه کو‌رنووش برده‌نه‌وه‌ بۆ خودای مه‌زن و گه‌وره‌، ئه‌مه‌ نیشانه‌و سیفه‌تی مه‌ردانه‌ی ئه‌وانه‌ له‌ ته‌وراتا، به‌لام وینه‌و نیشانه‌یان له‌ ئینجیلی عیسا‌دا نه‌مه‌یه‌: وه‌کو‌و کشتێ وان.. تا کو‌تایی نایه‌ت. به‌ئێ ئه‌مه‌ راسته‌ ئه‌م دوو میله‌ته‌ ئه‌م تاوانه‌ گه‌وره‌یه‌ ده‌که‌ن، بگه‌ر هه‌ر به‌وه‌شه‌وه‌ نه‌وه‌ستا‌ون و ناوه‌ستین، به‌لگو‌و له‌ کۆن و نو‌دا هه‌وئێ نه‌وه‌میان داوه‌ ئیستاش و له‌مه‌و لاش بی وچان، هه‌وئێ نه‌وه‌ ده‌ده‌ن که‌ ده‌سکاری نایه‌ته‌کانی قورئانیش بکه‌ن، هه‌روه‌ک گه‌لێ حیکایات و داستا‌ن و ریواییاتی په‌رووچ و په‌رمه‌هرو ده‌ردیان داناوه‌و به‌ هه‌دی‌س و فه‌رمووده‌و شتی وا له‌قه‌له‌میان دا‌ون و به‌هه‌زارویه‌ک فیل و فه‌ره‌ج وه‌ک دمردی گو‌لی شه‌تلێان کردوون له‌ناو می‌شک و دئی موسو‌لماناندا وه‌ک درگی مه‌م و زین کو‌مه‌له‌ی موسو‌لمانانیا‌ن پێ ته‌ه‌رو توونا کردووه‌و ته‌یمانی نامو‌یی و ناکو‌کیان له‌

مەعبىنا دروست كىردوو! وە بەم كارە ناپەسەندەيان زىيانىكى گەئى گەورەيان لە قەلاى ئايىنى ئىسلام داو، تانانەت وامان ئى ھاتوو ھەر وەختى ئەوان بىانەوئى ئەوا ئىمە وەك شەرەكە ئەشېرو شەرەكەپرەكى مەلەن و شەرە جوو جەلەى كەچەلەى بەرى مەشك سەرو گولەكى يەكتر دەكوتىنەو و تېرو پەر لەيەك دەكوژىن و دەپرىن، تا ئەوان بەخېرى خۇيان تاقەتى تەماشاكردنەيان نامىنى و ھەر كەسەيان كەلەشېرى خۇى دەبەستىتەو و رەشە خەلگەكەيش تاجەولەى قادىمە پشووئى دەدەن! ئەمە راستەو وایەو زیادى ھەيەو كەمى نىيە، بەلام كەى ئىمامى عومەر (رەزى خوداى ئى بى) پىاوئىكى ئەوئەندە ساوئىكەو خۇشباو و ھەزارۇكە بوو كە بچى فالى و كىتەب بە قەشەى فەلان و بە پىاوئىكى غەيرە دىن بگىتەو، يا گوئى بۇ وئەنى ئەم لازگە لازگى ئەسقوفە شل بىكات، بەتايەتەى لە شتىكى وا گرنگا، ئىمامى عومەر نوموونەى بالەى موسولمانىكى پاكى زانای ھۆشيارى دىندارى رۆشنەبىرى بلىمەتى زاناو داناو حال بىن و دوور بىن بوو، شتى وا لەو وە گەئى دوورە!

٣- بەم قەسەبەئى لە قەسەى ئىمامى عومەر وە (خوداى ئى رازى بىت) وا دەرەكەوئى كە زانوىيەتى عوسمان لەپاش خۇى دەبى بەجىنشەن، خۇى لە ھەموو كەس خۇى و عوسمان باشتر دەناس و دەزانى جىن و جىين، ئىتر بۇ لەئوسقوفى فەلان دەپرسىت: ناوونىشانەى من جىيەو جى نىيە؟ يا لەپاش من كى دەبى، يا خۇ جۇنەو جۇن نىيە! گریمان ئەم پرسىارو وەلامانەبوون، كى دەئى كەئەم ئوسقوفە ناحەزە بۇ گىرەشېوئىنى وا نالئى، ئەگەر ئوسقوف راست دەكاو باو و ى بەقەسەى خۇى ھەيە بۇ ئىسلام نەبوو!

٤- بەئى لە قورئان و سوننەتى پېغەمبەردا ھەيە كە دروستە پرس و ىا بەئەھلى كىتاب بىكرئ ئىستىشەاد و نەقل بە كوتوب و جىرۇك و حىكاياتيان بىكرئ، بەلام نەك شىتانەو كوئرانەو نەك بۇ ھەموو شت و ھەموو بابەتەى. داخەكەم گەئى لە مامۇستاو مەلاكانمان – لەبەر نەزانى و ساوئىكەى خۇيان – بىروا بەھەموو نووسراو داستان و جىكايەتەى دەكەن، عەقل و ھۆش بىگرئ و نەيگرئ، راست بى و درۆبى، باش بى و خراپ بى ئەم لایەنانە بەلایانەو گرنگ نىن، گرنگ ئەومىيە نووسراو و تۆمار كراو و بوو بە كىتەب، لە خودا خۇى داوا دەكەين كە يارمەتى ھەموو لایى بدات و كۆمەئى زانای گەورە گەورە بىرەخسەئى بۇ ئەم ئوممەتى موخەممەدە، تاوەك سەردەمى ھەزەرت خۇى و پاش خۇى، ئايىنى ئىسلام لەبەر رووناكى ئايەتەكانى قورئان و فەرموو دە راست و دروست و جوانەكانى ھەزەرت (دروودى خوداى لەسەر بى)

به‌شی سیئەم: باسی گه‌وره‌یی و پاڤژی نه‌وانی تر له عه‌شه‌ری موپه‌شسه‌ره‌ واته: له ده‌به‌هه‌شتیه‌یه‌ مژده‌پیدا‌روه‌کان:

۱۰- مه‌زناهی زوبه‌یری کوپری عه‌وام (خودای لی رازی بی)

الفصل الثالث: في فضائل بقية العشرة المبشرين بالجنة

مناقب الزبير بن العوام (رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ)

٣٣١٢- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) قَالَ: كَذَبَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) النَّاسَ يَوْمَ الْخَنْدَقِ، فَانْتَدَبَ الزُّبَيْرُ، ثُمَّ كَذَبَهُمُ فَانْتَدَبَ الزُّبَيْرُ، ثُمَّ كَذَبَهُمُ فَانْتَدَبَ الزُّبَيْرُ، فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِكُلِّ نَبِيٍّ حَوَارِيٌّ، وَحَوَارِيُّ الزُّبَيْرِ^(١):

جاییری کوپری عەبدوللّا (خودایان ئا رازی بێ) گوئی: لە روژی غەزای خەندەقا پیڤەمبەر (بروودی خودای لەسەر بێ) مەردوومی هان دەدا لەسەر خەبات یەكەم كەس كە چوو بە دەنگییەو و ئامادەیی خوێ عەزکرد زوبەیربوو، تا سێ جار حەزەت هەر موسوڵمانەکانی هان دەدا لەسەر غەزاکردن و خەباتگیران و هەموو جاری زوبەیر مەردانەو شیرانە دەچوو بە دەنگیەو و پیڤەمبەریش

سەرلەنۆئ گەشە بکاو رووناکی و نوورو تیشکی بەهەرلادا پرژو بلاو ببێتەوه. مەبەستی بەندەش لەم روونکردنەوهیە بە درۆخستەوهی ئەم و ئەو نییە و دۆزناپەتی و ناھەقی کردن لە ئەھلی کێتاب و خاوەن نامەکان نییە، ئەمانە ئەگەر ناپاکی و دژایەتی لەگەڵ نێمە نەکەن و لەناو ولاتی نێمەو لەشوینی خۆیان بە ناشتی و خۆشی و بێوھمی دانیشن نێمە ھەقمان نییە بەسەریانەوه، ئەوێ پەیماندارەو ئەھلی زیمەییە ئەو بە گوێرە خۆیان بەپێی شەریعەتی خۆمان ریزی سەر و مال و نامووس و دین و ئایین و یاسایان دەگرین، ئەوانەشی کە دوورە ولاتن و لەژێر رکیزی نێمەدانین موامەلە بێلەبیلەسییان لەگەڵ دەکەین و بەپێی رەفتاری خۆیان رەفتیان لەگەڵ دەکەین. ئێر پەنا بەخوا.

ۋەزىرگىر - كەركوۋك: نەخۇشخانىھى سەربازى كەركوۋك.

نووری فارس - ۱۴۰۵/۱/۴ ك * ۱۹۸۴/۹/۲۹ ز

(١) بخاری. جهاد: ٢٧٤٧ ، ٢٩٩٧ ، ٧٣٦١. مسلم. فضائل الصحابة: ٦١٩٣.

(درویدی خودای له‌سەر بێ) فه‌رموو: هه‌موو پیغه‌مبه‌ری یارو یاوه‌ریک و دوستیکی گیانی هه‌یه، یارو یاوه‌رو دۆستی گیانی منیش زوبه‌یره! (ش/ت).

۳۳۱۳- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كُنْتُ يَوْمَ الْأَحْزَابِ جُعِلْتُ أَنَا وَعُمَرُ بْنُ أَبِي سَلَمَةَ فِي النَّسَاءِ، فَنَظَرْتُ فَإِذَا أَنَا بِالزُّبَيْرِ عَلَى فَرَسِهِ، يَخْتَلِفُ إِلَيَّ بَنِي قُرَيْظَةَ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا، فَلَمَّا رَجَعْتُ قُلْتُ يَا أَبَتِ، رَأَيْتَكَ تَخْتَلِفُ إِلَى قَرِيضَةَ؟ قَالَ أَوْهَلْ رَأَيْتَنِي يَا بُنَيَّ؟ قُلْتُ نَعَمْ. قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ يَأْتِ بَنِي قُرَيْظَةَ فَيَأْتِيَنِي بِخَبَرِهِمْ فَأَلْطَقْتُ فَلَمَّا رَجَعْتُ جَمَعْتُ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَبُورَيْه فَقَالَ: فِذَاكَ أَبِي وَأُمِّي. رواهما الشيخان والترمذي (٢).

عه‌بدو‌ل‌لای کورپی زوبه‌یر (خودایان ئی رازی بێ) گو‌تی: روژی غه‌زای خه‌نده‌ق، من و عومه‌ری کورپی ئه‌بو سه‌له‌مه دانرا‌بووین به‌ دیارنه‌کانی چه‌زده‌ته‌وه که له‌ناو قه‌لاکه‌ی چه‌سه‌ساندا‌بوون بو‌ ئا‌گادارییان، سه‌رنج‌م دا زوبه‌یر دوو سێ جار به‌ سواریی ئه‌سه‌په‌که‌ی دی و ده‌چێ بو‌به‌نی قوره‌یزه، که گه‌پامه‌وه مانی گوتم: باوه! تو‌م دی هه‌ر ده‌هاتی و ده‌چووی بو‌به‌نی قوریزه‌ خیر بو‌؟ گو‌تی: بو‌ کورپی خو‌م تو‌ به‌ چاوی خو‌ت منت دی؟ گوتم: ئا، گو‌تی: ئه‌وه پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سەر بێ) فه‌رموو: کێ ده‌چێ بو‌ هو‌زی به‌نی قوره‌یزه ده‌نگوباسی ئه‌وانم بو‌ دینی تا بزانی که په‌یمان‌که‌یان ده‌شکینن و شه‌ر له‌ دژی ئیمه ده‌که‌ن یا‌نا؟ جا من چووم و ده‌نگوباسی ئه‌وانم بو‌ی هی‌نایه‌وه، که چوومه‌وه خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سەر بێ) باوک و دایکی خو‌ی پیکه‌وه کرد به‌ قوربانم و فه‌رموو: باوک و دایکم به‌قوبانت بن! (ش/ت- خودایان ئی رازی بێ).

۳۳۱۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ عَلَى جَبَلٍ حِرَاءٍ فَتَحَرَّكَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): اسْكُنْ حِرَاءَ فَمَا عَلَيْكَ إِلَّا نَبِيٌّ أَوْ

(٢) بخاری. فضائل الصحابة: ۳۷۲۰ = تجرید/ ۳ ل - ۱۵۴ ژ - ۱۴۶۳. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۹۵.

صِدِّیقُ أَوْ شَهِيدٌ، وَعَلَيْهِ السَّلَامُ) وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ وَعَلِيٌّ وَطَلْحَةُ وَالزُّبَيْرُ وَسَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ). رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالرَّمْذِيُّ^(۳):

→ (ب - ۵ ز - ۸ ف - ۹ = ۳۲۸۰/۹ + فهرموده‌ی - ۱۲ = ب / ۵ ز -

۸ ژماره / ۲ / ۳۲۸۳). لیرانه‌دا نه‌مه‌ی پتره: له‌وکاته‌دا نه‌م زاتانه له‌سه‌ر چیاکه ده‌بن: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) و نه‌بو به‌کرو عومهر و عوتمان و عه‌لی و طه‌لحه و زوبه‌یرو سه‌عدی کوپی نه‌بو وه‌ققاص، ره‌زای خودایان لی بی (له‌به‌ر خاتری نه‌وانیش له‌تاوانی ئیمه‌و دایک و باوک و که‌سوکارمان خوش بی (م/ت)).

۳۳۱۵- عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الذَّبِيرِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَتْ لِي عَائِشَةُ: أَبَاكَ وَاللَّهِ مِنَ الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۴):

عوروه‌ی کوپی زوبه‌یر (خودایان لی رازی بن) گو‌تی: عائیشه (خودای لی رازی بن) پیی گوتم: به‌خودا باوک و دایکی تو له‌و کو‌مه‌له‌یه‌ن که‌خودا له‌ستایشیاندا ده‌فهرموئ:

{الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقُوا أَجْرٌ عَظِيمٌ - ۳۱۷۲}.

نه‌و که‌سانه‌ی که‌فه‌رمانی خوداو پیغه‌مبه‌ری خودایان به‌جی هیناو که‌وتنه ریگه به‌شوینی دوشمنه‌کانیانا له‌پاش نه‌وه‌ی که‌تووشیان بوو له‌زام و له‌کوشتار له‌غه‌زای ئو‌خوددا و نه‌و شه‌که‌تی و زاماری و ئیش و ئازاره‌ساردی نه‌کردنه‌وه، بو نه‌م کو‌مه‌له‌دلی‌ره دل‌سوژه نه‌به‌رده نه‌به‌زه له‌هاوپیانی تو، که‌به‌به‌لگه‌و گفتارو ره‌فتار ساخیان کرده‌وه که‌خاوه‌ن چاکه‌ن و دارای باوه‌ری ساغن و له‌خودا ترسی راست و دروستن بو نه‌مانه

(۳) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۹۸.

(۴) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۹۹. بخاری. فضائل: ۴۰۷۷ = تجرید / ۴ ل - ۲۹۰ ژ: ۱۵۴۹. (عروه.

تجرید / ۲ / ۲۰۳ ژ: ۷۸۴).

پاداش و به‌ش و باره‌یه‌کی گه‌وره له هه‌ردوو جیهاندا هه‌یه خودای گه‌وره له جیهانا ته‌ناخوانیانه و به‌هه‌شتی به‌رین له‌و جیهانا جیگه‌یانه! (ش-خودایان لێ رازی بێ).

۳۳۱۶- عَنْ مَرْوَانَ بْنِ الْحَكَمِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَصَابَ عُثْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) رُعَافٌ شَدِيدٌ سَنَةَ الرُّعَافِ، حَتَّى حَبَسَهُ عَنِ الْحَجِّ وَأَوْصَى، فَدَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ مِنْ قُرَيْشٍ قَالَ: اسْتَخْلِفْ. قَالَ: وَقَالُوا قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: وَمَنْ؟ فَسَكَتَ، فَدَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ آخَرُ فَقَالَ: اسْتَخْلِفْ. فَقَالَ عُثْمَانُ: وَقَالُوا؟ فَقَالَ: نَعَمْ. قَالَ: وَمَنْ هُوَ؟ فَسَكَتَ قَالَ فَلَعَلَّهُمْ قَالُوا الزُّبَيْرُ؟ قَالَ نَعَمْ. قَالَ: أَمَّا وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّهُ لَخَيْرُهُمْ مَا عَلِمْتُ، وَإِنْ كَانَ لِأَحَبَّهُمْ إِلَيَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ^(۵):

مه‌روانی کوپی چه‌که‌م (خودای لێ رازی بێ) گوتی: سالی لوتپێژانه‌که‌ عوتمان تووشی لوتپێژانیکی سه‌ختی وابوو، نه‌یهیشت که‌ بجێ بو‌ چه‌ج، ته‌نانه‌ت نه‌وه‌نده‌ شیرزه‌ی کرد وه‌صیتی کرد، پیاوی له‌ قوهریش هاته‌ لای عه‌رزیکرد: جینشین له‌ جیی خۆت دابنێ، عوتمان گوتی: که‌سیان گوتوووه‌ و ناوه‌یناوه‌ که‌ بیکه‌م به‌ جینشینی خۆم؟ گوتی: ئا، گوتی: کییه‌؟ پیاوه‌که‌ ده‌نگی نه‌کرد، پیاویکی تره‌ات نه‌ویش گوتی: یه‌کێ له‌ جیی خۆت دابنێ گوتی: بو‌ که‌سیان به‌ ناو گوتوووه‌؟ گوتی: ئا، گوتی: کییه‌؟ پیاوه‌که‌ ده‌نگی نه‌کرد، گوتی: ره‌نگ بێ بلین زوبه‌یر. باشه‌ بو‌ جینشینی من؟ گوتی: به‌لێ وا ده‌لێن، عوتمان گوتی: به‌وه‌که‌سه‌ که‌ روحی ره‌وانی منی به‌ده‌سه‌، به‌ پیی ناگای من نه‌و له‌ گشتیان باشته‌ بو‌ نه‌مکاره‌، بێ‌گومان که‌ نه‌و له‌ هه‌موویان خۆشه‌ویستتر بوو له‌ لای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) (ب).

۳۳۱۷- عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ أَصْحَابَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالُوا لِلزُّبَيْرِ يَوْمَ الْيَوْمِ: أَلَا تَشُدُّ عَلَى الْكُفَّارِ فَتَشُدُّ مَعَكَ فَحَمَلَ عَلَيْهِمْ، فَضْرَبُوهُ

(۵) بخاری. فضائل: ۲۷۱۷. (مروان ابن الحکم: تجرید/ ۲ / ۲۱۶ ز: ۷۹۹).

ضَرَبْتَيْنِ عَلَى عَاتِقِهِ، بَيْنَهُمَا ضَرْبَةٌ ضَرَبَهَا يَوْمَ بَدْرٍ. قَالَ غُرُؤُهُ: فَكُنْتُ أَذْخِلُ أَصَابِعِي فِي تِلْكَ الضَّرَبَاتِ أَلْعَبُ وَأَنَا صَغِيرٌ. رواهما البخاري^(۶):

عوروه‌ی کوپری زوبه‌یر (خودای فی رازی بن) گوتی: له روژی روودای (یهرمووک) دا یارانی پیغه‌مبهر (دروودی خودا له‌سهر پیغه‌مبهر و ره‌زای خودا له‌سهر نه‌وان بن) به‌زوبه‌یر ده‌لین: بو تو پیشمان ناکه‌ویت و هه‌لمه‌ت ببه‌ی بو سهر له‌شکری کافره‌کان، ئیمه‌یش به‌ زاتی تووه هه‌لمه‌تی شیرانه ده‌به‌ینه سه‌ریان، نه‌ویش هه‌لمه‌ت ده‌باته سه‌ریان، به‌لام کافره‌کان دوو زامی کاریگهر له‌سهر شانی ده‌که‌ن، زامیکی له‌ مه‌عبینابوو، له‌ روژی به‌درا ئه‌و زامه‌ی تی‌کرابوو، عوروه ده‌یگوت: که منال بووم یاریم پی ده‌کردن، په‌نجه‌م ده‌خسته ناو جی چالی ئه‌و زمانه‌وه (ب).

۳۳۱۸- وَعَنْهُ قَالَ: أَوْصَى الزُّبَيْرُ إِلَى ابْنِهِ عَبْدِ اللَّهِ صَبِيحَةَ الْجَمَلِ فَقَالَ مَا مِنِّي عُضْوٌ إِلَّا وَقَدْ جُرِحَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى انْتَهَى ذَاكَ إِلَى فَرْجِهِ^(۷):

دیسان عوروه (خودای فی رازی بن) گوتی: سهر له‌به‌یانی روژی روودای ئه‌لجه‌مه‌ل، زوبه‌یر راسپی‌ری (وه‌صیه‌ت) ی کرد بو عه‌بدوللای کوپری، گوتی: هه‌موو ئه‌ندامه‌کانم یه‌که به‌ یه‌که له‌ غه‌زادا له‌ خزمه‌تی هه‌زه‌تا (دروودی خودای له‌سهر بن) زامارکراوون، ته‌نانه‌ت گوتی: شه‌رمیشم زامارکراوه! (ت-س/ح).

۳۳۱۹- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَأَى فِي بَيْتِ الزُّبَيْرِ مِصْبَاحًا فَقَالَ: يَا عَائِشَةُ مَا أَرَى أَسْمَاءَ إِلَّا قَدْ نَفِسَتْ فَلَا تُسَمُّوهُ حَتَّى أَسْمِيَهُ. فَسَمَّاهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَبْدَ اللَّهِ وَحَنَّكَهُ بِتَمْرَةٍ يَدِهِ رَوَاهُمَا التِّرْمِذِيُّ بِسَنَدَيْنِ حَسَنَيْنِ^(۸):

عائیشه (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهر بن) له‌ مالی زوبه‌یری می‌ردی ئه‌سمای خوشکم چرایی ده‌بینی، فه‌رمووی: عایشی! وا

(۶) بخاری. فضائل: ۳۷۲۱.

(۷) رواه الترمذي بسند حسن.

(۸) رواه الترمذي بسند حسن.

ده‌زانم ئه‌سما‌ء مندالی بووه‌و زه‌یستانه‌ ناوی مه‌نین تا خوّم ناوی ده‌نیم جا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) مناله‌که‌ی ناونا عه‌بدوللا، وه به‌ده‌ستی خو‌ی مه‌لاشووی به‌خورما شیرین کرد (ت-س/ح).

۱۱) مه‌زناهی ته‌لحه‌ی کو‌ری عوبه‌یدوللا (خودای لی رازی بی)

مناقب طلحة بن عبیدالله (رضی الله تعالی عنه)

۳۳۲۰- عَنْ أَبِي عُثْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمْ يَنْقَ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي بَعْضِ تِلْكَ الْأَيَّامِ الَّتِي يُقَاتَلُ فِيهِنَّ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) غَيْرُ طَلْحَةَ وَسَعْدٍ. عَنْ حَدِيثِهِمَا. رواه الشيخان^(۱):

ئه‌بو عوتمان (خودای لی رازی بی) ده‌لی: له‌ غه‌زای ئوحوودا که پیغه‌مبه‌ر خو‌ی (دروودی خودای له‌سهرین) شه‌ری تیاکردوو، که‌سی تری له‌ گه‌لدا نامینئ بیجگه‌ له‌ طه‌لحه‌و له‌ سه‌عد، ئه‌مه‌ش که‌ من ده‌یلیم بینا له‌سه‌ر قسه‌ی ئه‌م دوو زاته‌ خو‌یانه‌و به‌ پیی ناگای ئه‌وانه‌، ئه‌گینا چه‌ن که‌سی تریش ما‌بوونه‌وه‌ له‌ خزمه‌تیدا وه‌ک عه‌لی و ئه‌بو طه‌لحه‌و عومه‌رو ئه‌بو به‌کرو کئ و کئ‌ی تریش (ش).

۳۳۲۱- وَقَالَ قَبَسُ بْنُ أَبِي حَازِمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): رَأَيْتُ يَدَ طَلْحَةَ الَّتِي وَقَى بِهَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَدْ شَلَّتْ. رواه البخاری^(۲):

قه‌یسی کو‌ری ئه‌بو حازم (خودای لی رازی بی) گو‌تی: ئه‌و ده‌سته‌ی طه‌لحه‌م دیوه‌ که‌ له‌ غه‌زای ئوحوودا کردبووی به‌ قه‌لخان و دابوویه‌ به‌ر شمشیری کافره‌کان و نه‌یه‌یشتبوو که‌ شیره‌که‌ به‌ر پیغه‌مبه‌ر بکه‌وی، ئه‌و ده‌سته‌ی گو‌ج بوو بوو (ب- خا‌ی لی رازی بی).

^(۱) بخاری. فضائل الصحابة: ۳۷۲۲، ۳۷۲۳، ۴۰۶۰، ۴۰۶۱. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۹۲

^(۲) بخاری. فضائل الصحابة: ۴۰۶۲، ۳۷۲۴، ۴۰۶۳.

۳۳۲- عَنْ الزُّبَيْرِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمَ أُحُدٍ دِرْعَانٌ فَتَهَضَّ إِلَى صَخْرَةٍ فَلَمْ يَسْتَطِعْ فَأَقْعَدَ تَحْتَهُ طَلْحَةَ فَصَعِدَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى اسْتَوَى عَلَى الصَّخْرَةِ فَقَالَ: أَوْجَبَ طَلْحَةُ^(۳):

زوبه‌یر (خودای ن‌رانی بن) گوئی: روژدی ئوحوود پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) دوو زریه‌ی له به‌ردابوو، ویستی بجیتته سهر تاویریی نه‌یتوانی، تا طه‌لحه پشتی بو داناو له‌سهر پشتی نه‌وه‌وه سهرکه‌وته سهر تاویره‌که‌و فه‌رمووی: طه‌لحه به‌هه‌شتی مسوگر کرد بو خوئی (ت-س/ص).

۳۳۳- عَنْ طَلْحَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالُوا: لِأَعْرَابِيٍّ جَاهِلٍ سَلَهُ عَمَّنْ قَضَى نَحْبَهُ مَنْ هُوَ؟ وَكَانُوا لَا يَجْتَرُونَ عَلَى مَسْأَلَتِهِ يُوقِرُونَهُ وَيَهَابُونَهُ فَسَأَلَهُ الْأَعْرَابِيُّ فَأَعْرَضَ عَنْهُ ثُمَّ سَأَلَهُ فَأَعْرَضَ عَنْهُ ثُمَّ إِنِّي أَطْلَعْتُ مِنْ بَابِ الْمَسْجِدِ وَعَلَى ثِيَابٍ خُضْرٍ فَلَمَّا رَأَى رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَيْنَ السَّائِلُ عَمَّنْ قَضَى نَحْبَهُ. قَالَ الْأَعْرَابِيُّ: أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ. (قَالَ) هَذَا مِمَّنْ قَضَى نَحْبَهُ^(۴):

طه‌لحه (خودای ن‌رانی بن) گوئی: یاران‌ی پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودا له‌سهر خوئی بن و رم‌زای خودا له‌ یاران‌ی) به‌ عه‌ره‌بیکی ده‌شته‌کی نه‌زانیان گوت: له پیغه‌مبه‌ر بی‌رسه مه‌به‌ست له‌م ئایه‌ته کییه:

{مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَّنْ قَضَى نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَّنْ يَنْتَظِرُ - ۳۳ / ۲۳}.

واته: گه‌ئ‌ی پی‌او‌ی پی‌اوانه له‌ کومه‌له‌ی موسو‌ل‌مانان ئه‌رکی سهرشان‌ی خو‌یان به‌ مه‌ردی به‌جی هی‌ناو له‌گه‌ل خو‌ای خو‌یان قسه‌ راست و سهر راست ده‌رچوون و په‌یمان و به‌لین‌ی خو‌یان به‌ پی‌اوانه برده‌ سهر، جا هه‌یانه له‌سهر په‌یمانی خوئی ما تا کوچی دوایی کردو عه‌مری هه‌قی به‌جی هی‌نا، هه‌شیانه

(۳) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

(۴) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه). (طلحه. تجريد / ۱ / ۶۶ ز: ۴۳).

هیشتا سهر گهرمه له کوپی خه‌باتا و به شه‌وق و خوشیه‌وه چاوه‌پروانی ئه‌و ده‌میه که له پیناوی به‌رزه‌وه بوونی ئالای قورئاندا شاد ببی به کوشی مه‌رگو ده‌ست بکاته مل ئاکامی خوئی! گوئی: له‌به‌رئه‌وه نایانه سهر ده‌می ئه‌و که ئه‌و لیی پیرسی چونه‌کو خویان زور قه‌دری پیغه‌مبه‌ریان ده‌زانی و سامیان ئی ده‌کردو هه‌روا به ئاسانی پر کیشی ئه‌وه‌یان نه‌ده‌کرد که خودسه‌ر له خویانه‌وه پرسیاری ئی بکه‌ن! جا که کابرای ده‌شته‌کی پرسیاره‌که‌ی ئی کرد رووی ئی وه‌رچه‌رخان تا من له ده‌رگای مزگه‌وته‌وه ده‌رکه‌وتم، جلیکی سه‌وزم له به‌ردا بوو، پیغه‌مبه‌ر (درووی خودای له‌سه‌ربین) که منی دی فهرمووی: کئی بوو پرسیاری له ئایه‌تی (من قضی نحبه) کرد؟ ئه‌عرا بییه‌که گوئی: من بووم ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا. فهرمووی: ئه‌مه یه‌کیکه له‌و که‌سانه که به‌ر ئه‌م ئایه‌ته ده‌که‌ون! (ت-س/ح).

٣٣٢٤- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ أُذُنِي مِنْ فِي رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ يَقُولُ: طَلْحَةُ وَالزُّبَيْرُ جَارَايَ فِي الْجَنَّةِ^(٥).

عه‌لی (خودای ئی رازی بئ) گوئی: به‌گوئی خووم له ده‌می پیغه‌مبه‌رم (درووی خودای له‌سه‌ربین) بیست فهرمووی: له به‌هه‌شتا طه‌لحه‌و زوبه‌یر دراوسی من. (ت-سند غه‌ریب).

٣٣٢٥- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى شَهِيدٍ يَمْشِي عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ فَلْيَنْظُرْ إِلَى طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ. رَوَى التِّرْمِذِيُّ هَذِهِ الْأَرْبَعَةَ: نَسَأَ اللَّهُ التَّوْفِيقَ آمِينَ^(٦).

جایر (خودای ئی رازی بئ) گوئی: پیغه‌مبه‌ر (درووی خودای له‌سه‌ربین) فهرمووی: هه‌ر که‌سێ چه‌زده‌کا که سه‌یری شه‌هیدی بکا که هیشتا ده‌سووپه‌ته‌وه له‌سه‌ر زه‌وی با‌ته‌ماشای طه‌لحه‌ی کوپی عوبه‌یدوللا بکا (تیرمیزی- به سه‌نه‌دیکی غه‌ریب).

^(٥) رواه الترمذي بسند غريب (شرحه).

^(٦) رواه الترمذي بسند غريب (شرحه).

۱۲) مہزناہی سہ عدی کوری نہ بو وہ ققاص (خودای لی رازی بن)

مناقب سعد بن ابی وقاص (رضی اللہ تعالیٰ عنہ)

۳۳۲۶- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَا جَمَعَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَبُوهُ لِأَحَدٍ غَيْرَ سَعْدِ بْنِ مَالِكٍ فَإِنَّهُ جَعَلَ يَقُولُ لَهُ يَوْمَ أُحُدٍ: اِرْمِ فِدَاكَ أَبِي وَأُمِّي: رواه الشيخان والترمذي وزاد: اِرْمِ أَيُّهَا الْغُلَامُ الْخَزُورُ^(۱):

عہ لی (خودای لی رازی بن) گوئی: بو سہ عدی کوری مالیک نہ بی پیغہ مہر (درودی خودای لہ سرین) باوک و دایکی پیگہ وہ بہ قوربانی کہ سی تر نہ کردون بہ لام لہ روژی ٹو خوددا بہ سہ عدی دہ فہرمو: دہی تیر بتہ قینہ، باوک و دایکم بہ قوربانت بن! (ش/ت) تیر میڈی ٹہ مہشی پترہ: ٹہی رو لہی نہ بہ ردی چاو نہ ترس!

۳۳۲۷- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: سَهَرَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَقْدَمَهُ الْمَدِينَةَ لَيْلَةً فَقَالَ: لَيْتَ رَجُلًا صَالِحًا مِنْ أَصْحَابِي يَخْرُسُنِي اللَّيْلَةَ. قَالَتْ: فَبَيْنَا نَحْنُ كَذَلِكَ سَمِعْنَا خَشْخَشَةَ سِلَاحٍ فَقَالَ: مَنْ هَذَا؟ قَالَ: سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ. فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مَا جَاءَ بِكَ؟ قَالَ: وَقَعَ فِي نَفْسِي خَوْفٌ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَجِئْتُ أَخْرُسُهُ. فَدَعَا لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ نَامَ. رواه الترمذي ومسلم^(۲):

عائیشہ (خودای لی رازی بن) گوئی: لہو سہ ردہ مہدا کہ حہ زرت (درودی خودای لہ سرین) ہات بو مہ دینہ، شہوئی خہوی لی زرا، فہرمووی: خوژگا ٹہم شہو پیاو یکی باش لہ ہاوپریانی خو م ٹیشکی دہ گرتہ۔ عائیشہ گوئی: زوری پی نہ چوو خرہی چہ کمان بیست، فہرمووی (درودی خودای لہ سرین): ٹہوہ کیہ؟ گوئی: منم، سہ عدی کوری نہ بو وہ ققاصم پیغہ مہر (درودی خودای لہ سرین) پیی

(۱) بخاری. جہاد: ۲۹۰۵، ۲۹۰۵، ۴۰۵۸، ۶۱۸۴. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۸۳. ترمذی. مناقب: ۳۷۵۴.

(۲) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۸۰، ۶۱۸۱، ۶۱۸۲، بخاری. جہاد: ۲۸۸۵، ۷۲۳۱. تجرید/ ۳ ل- ۳۱۴ ژ.

فه‌رموو: بۆچی هاتووی؟ گوتی: مه‌ترسیم له پیغه‌مبه‌ر هه‌بوو، که‌سی ده‌سد‌ریژی ئی بکا، هاتووم ئیمشه‌و ئیشکت ده‌گرم، پیغه‌مبه‌ر (درووی خودای له‌س‌رین) پارایه‌وه بۆی و نزای باشی بۆیکردو نه‌وجا به دانیایی خه‌وت (ت/م).

۳۳۲۸- عَنْ سَعْدِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: حَلَفْتُ أَمْ سَعْدٍ أَنْ لَا تُكَلِّمَهُ أَبَدًا وَلَا تَأْكُلَ وَلَا تَشْرَبَ حَتَّى يَكْفُرَ بِدِينِهِ. قَالَتْ زَعَمْتَ أَنَّ اللَّهَ وَصَّاكَ بِالذِّكِّ وَأَنَا أُمُّكَ وَأَنَا أَمْرُكَ بِهَذَا. قَالَ لَمْ تَكُنْ ثَلَاثًا حَتَّى غَشِيَ عَلَيْهَا مِنَ الْجَهْدِ فَقَامَ ابْنٌ لَهَا يُقَالُ لَهُ عُمَارَةُ فَسَقَاهَا. وَفِي رَوَايَةٍ: فَإِذَا أَرَادُوا أَنْ يُطْعِمُوهَا شَجَرُوا فَاهَا بِعَصَا ثُمَّ أَوْجَرُوهَا، فَجَعَلَتْ تَدْعُو عَلَى سَعْدٍ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: (وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا). رواه مسلم هنا والترمذي في التفسير^(۳):

سه‌عد (خودای ئی زای بن) گوتی: ئوممو سه‌عدی دایکم سویندی خوارد که نه‌ قسه‌م له‌گه‌ل بکاو نه‌ نان و ئاوبخوا، تا من په‌شیمان (پاشگهن) نه‌بمه‌وه له‌ ئایینی ئیسلام، وه‌ ده‌یگوت پی‌م: تۆ له‌کن خۆت ده‌لیی خودا فه‌رمانی پی‌ کردوی که بۆ باوک و دایکت باش بی ده‌ی نه‌گه‌ر وایه‌ من دایکتم و فه‌رمانت پی‌ ده‌که‌م که وازیینی له‌ ئیسلام، جا دایکم سی شه‌وو سی رۆژ به‌و حاله‌ مایه‌وه تامی ئاووزادی نه‌کرد تا له‌به‌ر په‌ریشانی بوورایه‌وه، هه‌تا کوپیکی تری هه‌بوو ناوی عوماره‌بوو چوو ئاوی دایئ له‌ گێرانه‌وه‌یه‌کا: که ده‌یان ویست ئاوی بده‌ئ به‌ دارئ ده‌می دایکمیان داده‌چه‌قاندو به‌ زۆر ئاوو نانیاں ده‌کرد به‌ کوپگیا، جا نه‌ویش ده‌ستی ده‌کرد به‌ نزای خراپ له‌ سه‌عد خودای گه‌وره‌ش له‌م باره‌یه‌وه نه‌م نایه‌ته‌ی نارده‌ خواره‌وه‌:

{وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا - ۲۹ / ۸}.

واته‌: ئامۆژگاری ئاده‌میزادم کردوه که بۆ باوک و دایکی زۆرباش بی و چاک بی له‌گه‌لیانا، به‌لام له‌ بی ئه‌مری خوادا به‌ هیچ جوړئ به‌ گوییان مه‌که‌ن وه‌ نه‌م دوو نایه‌ته‌شی نارده‌ خواره‌وه‌ که دوه‌میان ده‌فه‌رموی:

(۳) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۸۸.

{وَأِنْ جَاهِدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا - ۳۱ / ۱۴ - ۱۵}.

واتہ: نامور نگاری نادمہ میزادمان کردو وہ کہ زور باش و فرہ خاس بی
 لہ گہل دایک و باوک و نہ نک و باپیریا و چاکہ ی نہوانی لہ بہر چاو بی و دلسوزیان
 بی و سپلہ ی بہ دنمہ ک دہر نہ چی، چونکہ نہوان ہو رشتہ ی بوونی نہون،
 نہوہ تانی دایکی بہ سہ زمان بہ چہ رمی سک، بہ ہزار نہرک و نازارو دہردی
 سہری نومانگ ہلہی دہگری و دوو سالی رہبہق شیر ی دہداتی و خزمہ تی
 دہکا تا دہپریتہوہ لہ شیر، پاش نہوہش جوڑہا ناخوشی لہ پیٹاوی
 خوشی نہودا دہکیشتی و دہچیژی، دہی سوپاسی من بکہن کہ خودای
 نیوہم و دروستم کردوون لہ نہبوون، سوپاسی نہوانیش بکہن و چاکہ یان
 بدہنہوہ، نہوہش بزائن کہ دوا نہنجامتان لای منہو زووبی یا درہنگ دینہوہ
 بہر دہستی خو، بہ لام نہگہر باوک و دایک و کہ سوکارو ہہر کہ سیکی تر
 ہولیان دا لہ گہلتانا کہ ہاوبہش بو من دابنی و شتی کہ خوی ہہبوونی
 نییہو نیوہ خوٹان باوہرتان پی نییہو بہ شیاوی نازائن بہ قسہ ی نہمو نہوو
 تہنانت بہ زوری زورداریش مہیکہن بہ ہاوپری من، وہی خوا ہہقہو ہہموو
 ہہقیکی پی خوشہ لہ دنیا دا بہ جوانی و بہ مہردی و بہ پیاوہ تی رہفتاریان
 لہ گہل بکہن (م/ت). لہ بہرگی سییہمی (اقران النیرین) دا ماموستا مہلا رہشید
 بہگ (رمای خودای بی) ناماژہ بو ریوایہ تی دواپی نہم فہرموودہیہ دہکا، کہ
 نہقلی دہکا لہ صہحیحی موسلیمہوہ، کہ موسلیم (خودای بی رازی بی) دہیکا بہ
 زیادہی طہریق (ریگہ) ی شوعبہ بہ سہر طہرقی زوہیردا (خودا لہ مہویان رازی بی)
 بو ہہمان فہرموودہ، لہوی لہ پیش نہم زیادہوہ لہ کوتایی ریوایہ تی یہ کہما
 باسی مہی و شہراب ہہیہ، زیادہ کەش لہ سہر نہم شیوہیہ: وفي اخرى عَنْ
 طريق شعبة: قال: فكانوا إذا ارادوا ان شاء الله يطعموها شجروا فاها بعصا، ثم
 اوجروها. ماموستا مہلا رہشید دہلی: دیارہ نہو ضہ میرہ (مؤنث) انہ راجعین
 نہلای شہراب نابی راجیع بنہ نہلای سہعد.. تا نہوہ دہلی: وہلحاصل تی

نہ گہییم و نایزانم، بہ خیری خوتان مہ عنای لیك بدہنہ وہ، ماموستا محمد علی قہرہ داغیش (خودا دہست بہ عمری بکری و پیت و برہکت بخاتہ کوششہ پیوزمکی) لہ پہراویژہ کدا دہلئ: منیش زوری بؤ گہرام و دوایش چوومہ خزمہت ماموستا مہ لا عہ بدولکہریمی مودہریس ہر بؤمان ساخ نہ کرایہ وہ۔ بہ لام لہ خودا بہ زیاد بی وامن فرمانہ کہی ماموستای بابانم بہ جی ہیناو بہ خیری ئہو مہ عنام لی دایہ وہ لہ ہمان شویندا کاکہی قہرہ داغی (کہ من خوشم خہلکی ناوچہی قہرہ داخم) ئامارہ بؤ ئہو دہکا کہ ئایہ تہ کہ بہ ہلہ نووسراوہ، دہلئ: گہرامہ وہ بؤ موسلیم لہ ویش ہہروا نووسراوہ۔ بہ ندہیش دہلیم لہ موسلیمدا (بہ پیی نوسخہ کہی من) کہمی جیاوازی ہہیہ، ہرچون بی بہم تہرتیبہی من کردم بؤ ئایہ تہ کہ ہرچہ ندہ کہمی دووریشہ رہنگ بی ئہو کیٹشہیہش چار بکری و ئہم ہلہیہ ہلہ بگییریٹہ وہ، چونکہ لہ بہ یضاویدا دہفہ رموی:

ئایہ تہ کہی عہ نکہ بووت و لوقمان و ئہ حقاف لہ ہوی سہ عدی کوپی ئہ بو وہ ققاسہ وہ نازل بوون، ماموستا موچہ ممد عہ لی ئایہ تہ کہی عہ نکہ بووتی بہ ئایہ تی ژمارہ ہشتی سوورہ تی رووم داناوہ "رہمہت لہ وکہ سہی دہلئ:

ہلہ لی گورہ پیاو ہلہ دہ گرینہ وہ

بہ ہر دای گہر دای یہ ک دہ سپینہ وہ! (وہر گنپ)

۳۳۲۹- وَعَنْهُ قَالَ: مَا أَسْلَمَ أَحَدٌ إِلَّا فِي الْيَوْمِ الَّذِي أَسْلَمْتُ فِيهِ، وَلَقَدْ مَكَتُ سَبْعَةَ أَيَّامٍ وَإِنِّي لَكُلْتُ الْإِسْلَامَ. رواه البخاری (رضوان اللہ تعالی علیہ) (۴):

دیسان سہ عد (خودای ئی رازی بی) گوتی: بہ پیی ئاگاداری من ہتا ئہو رۆژہی من ئیسلام بووم کہسی تر موسولمان نہ بوو بوو، ہتا حہوت رۆژیٹش من سییہ کی گہ لی ئیسلام بووم! (ب).

۳۳۳۰- وَعَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اللَّهُمَّ اسْتَجِبْ لِسَعْدٍ إِذَا دَعَاكَ^(۵):

دیسان گوتی: پیغہمبہر (درویدی خودای لہسربین) فہرمووی: ئہی خودایہ! ہمیشہ دوعا و نزاو پارانہ وہی سہعد گیرا بکہ (ت-س/ح).

۳۳۳۱- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَقْبَلَ سَعْدٌ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): هَذَا خَالِي فَلْيُرْنِي أَمْرُؤَ خَالَهُ. رواهما الترمذی واللہ أعلم^(۶):

جابر (خودای فی رازی بن) گوتی: سہعدی کوپی ئہبو وہ ققاص ہات، حہزرت (درویدی خودای لہسربین) فہرمووی: ئہمہیہ لالہی من، باخہ لکی تریش لالہی خویمانم نیشان بدہن! (ت-س/ح).

(۱۲) مہزنہی ئہبو عوبہیدہی کوپی جہراج (خودای لی رازی بن)

مناقب أبي عبيدة بن الجراح (رضي الله تعالى عنه)

۳۳۳۲- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ لِكُلِّ أُمَّةٍ أَمِيْنًا، وَإِنَّ أَمِيْنَنَا أَيْتَهَا الْأُمَّةُ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ^(۷):

ئہنہس (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (درویدی خودای لہسربین) فہرمووی: ہمہمو ئومہتئ ئہمینداریکئی ہہیہ، ئہمیندارئ ئیمہش (ئہی ئومہتئ موحمہد!) ئہبو عوبہیدہی کوپی جہراحہ (ش/ت).

۳۳۳۳- عَنْ حَذِيفَةَ بْنِ الْيَمَانِ قَالَ: جَاءَ أَهْلُ نَجْرَانَ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ ابْعَثْ إِلَيْنَا رَجُلًا أَمِيْنًا. فَقَالَ: لَا بُعْثُ إِلَيْكُمْ رَجُلًا أَمِيْنًا حَقُّ أَمِيْنٍ، فَاسْتَشْرَفَ لَهَا النَّاسُ فَبَعَثَ أَبَا عُبَيْدَةَ بْنَ الْجَرَّاحِ. رواهما الشيخان والترمذی^(۸):

(۵) رواہ الترمذی بسند حسن (شرحہ).

(۶) رواہ الترمذی بسند حسن (شرحہ).

(۷) بخاری. فضائل الصحابة: ۲۴۴، ۳۷۴۴، ۷۲۵۵ = تجرید / ۴ ل - ۱۶۵ ژ: ۱۴۷۴. مسلم. فضائل

الصحابة: ۶۲۰۲.

حوزه‌یفه‌ی کوری یه‌مان (خودای لی رازی بی) گوتی: خه‌لکی نه‌جران هاتنه خزمه‌تی چه‌زرت (دروودی خودای له‌سربین) عه‌رزیاں کرد: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! پیاویکی هیمن و ئه‌مینمان بو بنیره، فه‌رمووی: پیاویکی ته‌واو هیمن و ئه‌مینداری به‌حق ئه‌مین و ده‌ستپاکتان بو ده‌نیرم! گوتی: جا خه‌لکه‌که‌هه‌ر که‌سی له‌لای خوویه‌وه، له‌خووشی ئه‌م نازناوه‌جوانه‌خوی قوت کرده‌وه و گوئیقولاً خبوون بو ئه‌و فه‌رمانه‌مه‌زنه، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین) ئه‌بو عوبه‌یده‌ی کوری چه‌راچی نارد، تابیی به‌ماموستایان و فی‌ری ئیسلامیان بکا (ش/ت).

۳۳۳۴- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ أَهْلَ الْيَمَنِ قَدِمُوا عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ ابْعَثْ مَعَنَا رَجُلًا يُعَلِّمُنَا السُّنَّةَ وَالْإِسْلَامَ. قَالَ فَأَخَذَ بِيَدِ أَبِي عُبَيْدَةَ فَقَالَ: هَذَا أَمِينُ هَذِهِ الْأُمَّةِ. رواه الشيخان^(۲).

ئه‌نه‌س (ره‌زای خوی لیبین) ده‌لی: خه‌لکی یه‌مه‌ن هاتنه‌خزمه‌تی چه‌زرت (دروودی خودای لیبین) عه‌رزیاں کرد: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! پیاویکی واماں له‌گه‌ل بنیره که‌ره‌ووشت و سوننه‌تی توو شه‌ریعه‌تی ئیسلاممان فی‌ربکا، گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین) ده‌ستی ئه‌بو عوبه‌یده‌ی گرت و فه‌رمووی: ئه‌مه‌ ئه‌مینداری ئه‌م ئوممه‌ته‌یه (ش).

۱۴) مه‌زناهی عه‌بدوره‌جمانی کوری عه‌وف (خودای لی رازی بی)

مناقب عبدالرحمن بن عوف (رضی الله تعالی عنه)

۳۳۳۵- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَبُو بَكْرٍ فِي الْجَنَّةِ، وَعُمَرُ فِي الْجَنَّةِ، وَعُثْمَانُ فِي الْجَنَّةِ، وَعَلِيٌّ فِي الْجَنَّةِ، وَطَلْحَةُ فِي الْجَنَّةِ،

^(۲) بخاری. فضائل الصحابة: ۲۴۵، ۴۳۸۰، ۴۳۸۱، ۷۲۵۴، ۴۳۸۱، ۳۷۴۴، ۴۳۸۲ = تجرید/ ۴ ل - ۳۶۵

ژ: ۱۶۱۰ / ۴۳۸۰. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۰۴.

^(۳) مسلم. فضائل: ۶۲۰۳.

وَالزُّبَيْرُ بْنُ الْعَوَّامِ فِي الْجَنَّةِ، وَسَعْدُ بْنُ مَالِكٍ فِي الْجَنَّةِ، وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ فِي الْجَنَّةِ، وَسَعْدُ فِي الْجَنَّةِ، وَسَعِيدُ فِي الْجَنَّةِ، وَأَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ فِي الْجَنَّةِ. رواه الترمذی وأبو داود^(۱):

عہدورپرہ حمان (خودای ن رازی بن) گوتی: حہ زہت (درویدی خودای لہ سرین) فہ رموی ثہ بو بہ کر بہ ہہ شتیہ، عومہر بہ ہہ شتیہ، عوٹمان بہ ہہ شتیہ، سہ عدی کوپی مالیک بہ ہہ شتیہ، عہ لی بہ ہہ شتیہ، طہ لحہ بہ ہہ شتیہ، زوبہر بہ ہہ شتیہ، عہدورپرہ حمانی کوپی عہ وف بہ ہہ شتیہ، سہ عد بہ ہہ شتیہ، سہ عید بہ ہہ شتیہ، ثہ بو عوبہ یدہ ی کوپی جہ راح بہ ہہ شتیہ، ثہ م دہ کہ سہ ہہ ردہ یان بہ ہہ شتین و بہ بی سزا ری کہ دہ چنہ بہ ہہ شتی (ت/د-س/ص).

۳۳۳۶- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ يَقُولُ: إِنْ أَمَرَكُنَّ مِمَّا يُهْمُنِي بَعْدِي وَلَنْ يَصْبِرَ عَلَيْكُنَّ إِلَّا الصَّابِرُونَ. قَالَ: ثُمَّ تَقُولُ عَائِشَةُ فَسَقَى اللَّهُ أَبَاكَ مِنْ سُلْسِيلِ الْجَنَّةِ. ثُرَيْدُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ وَقَدْ كَانَ وَصَلَ أَزْوَاجَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِمَالٍ، يَقَالَ يَبِعْتُ بِأَرْبَعِينَ أَلْفًا. رواه الترمذی بسند صحيح^(۲):

جاری عائشہ ی خیزانی حہ زہت (درویدی خودای لہ سرین) قسہ ی بو کوپی کی ثہ ورہ حمانی کوپی عہ وف دہ کرد، پی گوت: گہ لی جار پیغہ مہر (درویدی خودای لہ سرین) دہیفہ رمو: بو پاش مردنی خو م گہ لی بہ تہنگی گوزہ ران و کاروباری ئیوہ وہ دیم، چونکہ ثہ وی بہ پشو و بہ صہ بر نہ بی ثوقرہ ناگری لہ دیارتان و قہ درتان وہ کی پیویستہ نازانی، گوتی: عائشہ دہیگوت پی م: سا خودا لہ کاریزی سہلسہ بیلی بہ ہہ شت باوکت تیرو بکا، عائشہ لہم دوو عایہ مہ بہستی عہدورپرہ حمانی کوپی عہ وف بو، کہ ہہ می شہ

(۱) الحدیث صحیح کما یأتی فی مناقب سعید (شرحہ).

(۲) صحیح عند الترمذی.

هاوسه‌ره‌کانی پی‌غه‌مبه‌ری به‌سه‌ر ده‌کرده‌وو پاروشتی بو ده‌ناردن، ده‌لین: جاری وا ده‌بوو چل هه‌زار دره‌می بو ده‌ناردن! (ت-س/ص).

۳۳۳۷- عَنْ أَبِي سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ عَوْفٍ أَوْصَى بِحَدِيقَةٍ لِّأُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ بِيَعْتَ بِأَرْبَعِمِائَةِ أَلْفٍ. رواهما الترمذی^(۳):

ئه‌بو سه‌له‌مه (خودای ئی رازی بئ) گوتی: ئه‌وره‌حمانی کو‌ری عه‌وف با‌خیکی کرد‌بوو به وه‌قف له‌سه‌ر دای‌کانی موسو‌لمانان ئومو لموئمینینه‌کان جارئ واده‌بوو له ده‌ستکه‌وتی ئه‌و با‌خه‌ چوار سه‌ده‌زاری بو‌یان ده‌نارد (ت-س/ح).

۱۵) مه‌زنه‌هی سه‌عی‌دی کو‌ری زه‌ید (خودای ئی رازی بئ)

مناقب سعید بن زید (رضی الله تعالی عنه)

۳۳۳۸- عَنْ حُمَيْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ سَعِيدَ بْنَ زَيْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) حَدَّثَهُ فِي نَفَرٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: عَشْرَةٌ فِي الْجَنَّةِ، أَبُو بَكْرٍ فِي الْجَنَّةِ، وَعُمَرُ فِي الْجَنَّةِ، وَعُثْمَانُ وَعَلِيٌّ وَالزُّبَيْرُ وَطَلْحَةُ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ وَأَبُو عُبَيْدَةَ وَسَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ وَسَكَتَ عَنِ الْعَاشِرِ، فَقَالَ الْقَوْمُ: نَشْذُكَ اللَّهُ يَا أَبَا الْأَغْوَرِ مِنَ الْعَاشِرِ؟ قَالَ: نَشْذُومُنِي بِاللَّهِ أَبُو الْأَغْوَرِ فِي الْجَنَّةِ^(۱):

حومه‌ید (خودای ئی رازی بئ) گوتی: ده‌سته‌یی بو‌وین، سه‌عی‌دی کو‌ری زه‌ید (خودای ئی رازی بئ) بو‌ی‌گی‌راینه‌وه، گوتی: پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمو‌ی: ئه‌م ده‌که‌سه‌یه به‌هه‌شتین: ئه‌بو به‌ک‌رو عومه‌رو عوئمان و عه‌لی و زوبه‌ی‌رو طه‌لحه‌و عه‌بدوره‌حمان و ئه‌بو عوبه‌یده‌و سه‌عی‌دی کو‌ری ئه‌بو وه‌ققاص. ئیتر سه‌عید ووسبوو، ناوی که‌سی ده‌ه‌می نه‌گوت پیاو گه‌ل گوتیان: تو‌خودا

^(۳) حسن عند الترمذی (شرحه). (أبو سلمة: تجريد / ۲ / ۱۲۹ ژماره / ۷۰۵).

^(۱) رواه الترمذی وأبو داود بسند صحيح (شرحه). (سعید بن زید = تجريد / ۲ / ۱۵۶ ژ: ۱۰۶۳).

تھی تہ بولتے عومر! پیماں بلی دہہ میان کییہ؟ سہ عید گوتی: کہ ناوی خواتان لی ہینام دہہ میان خوم تہ بولتے عومر (ت/د-ص)۔

۳۳۳۹- عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ نُفَيْلٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) أَنَّهُ قَالَ: أَشْهَدُ عَلَى التَّسْعَةِ أَكْثَرُ فِي الْجَنَّةِ وَلَوْ شَهِدْتُ عَلَى الْعَاشِرِ لَمْ أَكُنْ. قِيلَ وَكَيْفَ ذَلِكَ؟ قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِحِجَاءٍ فَقَالَ: اثْبُتْ حِرَاءُ فَإِنَّهُ لَيْسَ عَلَيْكَ إِلَّا نَبِيٌّ أَوْ صِدِّيقٌ أَوْ شَهِيدٌ، قِيلَ: وَمَنْ هُمْ؟ قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ وَعَلِيٌّ وَطَلْحَةُ وَالزُّبَيْرُ وَسَعْدُ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ. قِيلَ: فَمَنْ الْعَاشِرُ؟ قَالَ: أَنَا. رواهما الترمذی وأبو داود^(۲)۔

سہ عیدی کوپی زہید کوپی عہمری کوپی نوفیل (خودایان لی رازی بن) گوتی: شایہ تی دہدہم کہ تہم نو کہ سہ بہہشتین، تہ گہر بو یہ کیکی تریش (کہ دہکاتہ دہہ میان) شایہ تی بدہم تاوانبار نابم، گوترا: چوں چونی بوو؟ گوتی: لہ خزہ تی حہ زہرتدا (درویدی خودای لہ سہرین) بووین، لہ سہر کیوی حیراء بووین، کیوہ کہ کہوتہ لہرزہ "حہ زہرت (درویدی خودای لہ سہرین) فہرمووی: تھی حیراء! دامہ زری تہوانہ ی کہوان لہ سہر پشتی تو لہ یہ کی لہم سی کہ سہیہ بہ دہرنین یا پیغہ مہر، یا دوستیکی خودای گہورہ یہ و سہر راست و قسہ راست و خوی راست و راستالہ، یا شہیدہ و لہ پیناوی خودادا دہ کوژری! گوترا: تہوانہ کی بوون کہ لہ وکاتہ دا لہوی بوون؟ گوتی: پیغہ مہر بوو، تہبو بہ کرو عومہرو عوتمان و عہ لی و طہلحہ و زوبہ یرو سہعدو عہ بدولرہ حمانی کوپی عہوف بوون، گوترا: تھی کہ سی دہہم کی بوو؟ گوتی: من بووم! (ت-س/ص)۔

۳۳۴۰- وَعَنْهُ قَالَ: وَهُوَ فِي مَسْجِدِ الْكُوفَةِ: وَاللَّهِ رَأَيْتُنِي وَإِنَّ عُمَرَ لَمُوقِي عَلَى الْإِسْلَامِ قَبْلَ أَنْ يُسْلِمَ عُمَرُ، وَلَوْ أَنَّ أَحَدًا ارْفَضَ لِلَّذِي صَنَعْتُمْ بِعُثْمَانَ لَكَانَ. رواه البخاری فی اسلام سعدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)^(۳)۔

(۲) رواہ ابو داود والترمذی بسند صحیح (شرحہ)۔

(۳) بخاری، فضائل: ۲۸۶۲۔

دیسان سه‌عید (خودای ئی رازی بی) له‌ناو مزگه‌وته‌که‌ی کووفه‌دا گوتی:
به‌خودا عومه‌ر (له‌ پیش ئیسلامبوونیا) له‌سه‌ر ئیسلامه‌تی په‌تی کردووم و
ناومیته‌ی ژیرپه‌له‌قه! به‌لام هیشتا ناگا به‌و نا‌په‌واییه‌ی که ئیوه له‌ عوثمانان
کرد، چونکه ئه‌گه‌ر کیوی ئوحود بیی به‌گه‌ردو بجی به‌حه‌وادا له‌به‌رنه‌وه‌ی که
ئیوه له‌ عوثمانان کردوه پتر جیگه‌ی خویه‌تی تا له‌به‌رنه‌وه‌ی که بی پرواکان
به‌ ئیمه‌یان کردوه! (ب).

۱۶ به‌شی چواره‌م: باسی مه‌زنه‌هی که سوکار (نالوبه‌یت)ی پیغه‌مه‌ر

درودن
خودای رازی

الفصل الرابع: في مناقب أهل البيت (رضي الله عنهم)

۳۳۴۱ - سئل ابن عباس (رضي الله عنهما) عن قوله تعالى: قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى - فَقَالَ سَعِيدُ بْنُ جُبَيْرٍ: قُرْبَى آلِ مُحَمَّدٍ (صلى الله عليه وسلم) فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: عَجَلْتُ إِنَّ النَّبِيَّ (صلى الله عليه وسلم) لَمْ يَكُنْ بَطْنٌ مِنْ قُرَيْشٍ إِلَّا كَانَ لَهُ فِيهِمْ قَرَابَةٌ فَقَالَ إِلَّا أَنْ تَصِلُوا مَا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ مِنَ الْقَرَابَةِ. رواه البخاري في التفسير^(۱):

له‌باره‌ی ئەم ئایه‌ته‌وه پرسیار له ئیبنو عه‌بباس (خودایان ئی رازی بی) کرا که
مه‌به‌ست له‌م خزمایه‌تی و دۆستایه‌تییه‌ کییه‌و چییه‌؟ له‌م ئایه‌ته‌دا که
ده‌فه‌رموی:

{قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى - ۴۲ / ۲۳}.

واته: ئەه‌ی موچه‌مه‌دا! پییان بلی: ئەوه‌ی له‌سه‌ر منه‌ راگه‌یاندن
فه‌رمانی خودایه‌ به‌ ئیوه، له‌سه‌ر ئەم ئەرك و زه‌حه‌مه‌تیه‌ش که ده‌یکیشم بو
شاره‌زاکردنی ئیوه بو ریگه‌ی ئیسلام هه‌یج موزدو هه‌قیکم ناوی لی‌تان ئەوه
نه‌بی که متان خوش بوئ له‌به‌ر ئەو دۆستایه‌تییه‌ی که له‌ به‌ینمانایه‌و له‌به‌ر
ئەو خزمایه‌تییه‌ی که‌وا له‌ ناومانا، دیاره‌ که‌سێ منی خوش بوئ له‌به‌ر من
خزم و دۆست و که‌سوکاری منیشی خوش ده‌وی سه‌عیدی کو‌ری جو‌به‌یر که

(۱) بخاری. تفسیر: ۴۸۱۸، ۳۴۹۷ = تجرید/ ۱۶۹۲، ۱۶۹۳.

له لای بوو ه‌لی دایه و گوتی: مه به‌ست خزمان و که سوکاری موحه م‌مه ده (دروودی خودای له‌س‌ربین) ئیبنو عه‌بباس گوتی: په‌له مه‌که وانیه، چونکه ه‌موو تیره‌کانی قورده‌یش به خزمانیه‌تی ده‌گه‌نه‌وه به پیغه‌م‌به‌ر (دروودی خودای له‌س‌ربین) به چاک و به خراپ‌پانه‌وه، ئیبنو عه‌بباس گوتی: مه به‌ست ئه‌وه‌یه ده‌فه‌رموی: پییان بلی: ته‌نیا ئه‌وهم له ئیوه ده‌وی له چاکه‌ی ئه‌م ئه‌رک و زه‌حمه‌ته‌دا که من ده‌یک‌یشم بو خوشی و باشیی ه‌ردوو جیهانی ئیوه، ئیوه‌یش باش بن بو خزم و که سوکاری من که خزمی خوشتانن (ب- نوقسی میهره‌بانی خودا بن).

۳۳۴۲- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: خَرَجَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) غَدَاةً وَعَلَيْهِ مِرْطٌ مَّرْحَلٌ مِنْ شَعَرِ أَسْوَدَ فَجَاءَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ فَأَدْخَلَهُ ثُمَّ جَاءَ الْحُسَيْنُ فَأَدْخَلَهُ مَعَهُ ثُمَّ جَاءَتِ فَاطِمَةُ فَأَدْخَلَهَا ثُمَّ جَاءَ عَلِيٌّ فَأَدْخَلَهُ ثُمَّ قَالَ (إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا). رواه مسلم والترمذي ولفظه: نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: (إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا) فِي بَيْتٍ أَمْ سَلَمَةَ فَدَعَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَاطِمَةَ وَحَسَنًا وَحُسَيْنًا فَجَلَّلَهُمْ بِكِسَاءٍ وَعَلَى خَلْفِ ظَهْرِهِ فَجَلَّلَهُ بِكِسَاءٍ ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ هَؤُلَاءِ أَهْلُ بَيْتِي فَأَذْهِبْ عَنْهُمْ الرِّجْسَ وَطَهِّرْهُمْ تَطْهِيرًا. قَالَتْ أَمْ سَلَمَةُ: وَأَنَا مَعَهُمْ يَا نَبِيَّ اللَّهِ؟ قَالَ: أَنْتِ عَلَى مَكَانِكَ وَأَنْتِ إِلَى خَيْرٍ^(۲).

عائیشه (خودای ن‌رازی بن) ده‌لی: س‌ه‌ر له‌به‌یانیه‌ک پیغه‌م‌به‌ر (دروودی خودای له‌س‌ربین) رویشته‌ده‌ری، بالا پو‌شیکی یه‌مه‌نی له‌به‌ردا بوو، له مووی ره‌ش بوو، به‌وینه‌ی کوپانی وو‌شتر نه‌خشابوو یا به‌وینه‌ی مه‌نجه‌ل و تیانچه نه‌خشابوو، ه‌سه‌نی کوپی ع‌لی ه‌ات بو لای، پیغه‌م‌به‌ر (دروودی خودای له‌س‌ربین) خسته‌یه ناو بالا پو‌شه‌که‌وه "له‌پاشا حوسه‌ین ه‌ات ئه‌ویشی کرده ژیری و له‌گه‌ل ئه‌وا داینا له‌پاشا فاطیمه ه‌ات ئه‌ویشی کرد به ژیر بالا پو‌شه‌که‌یه‌وه له‌دوایی دا فه‌رموی:

{إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا - ۳۳ / ۳۳}.

(۲) مسلم. فضائل: ۶۲۱۱، ۵۴۱۲. ابو داود. لباس: ۴۰۳۲. ترمذی. ادب: ۲۸۱۳.

واته: خودا که ئه‌وه‌نده ئاموژگاریتان ده‌کا و ئه‌وه‌نده ده‌ربایست و به ته‌نگی ئیوه‌ویه مه‌به‌ست و خواستی ته‌نیا ئه‌ویه که پاکتان بکاته‌وه له نه‌نگی ئاشکرا و نه‌ینی، چونکه ئیوه (ئه‌ی که سوکاری موحه‌مه‌دا! ئه‌ی خانه‌نشینانی خانه‌ی پیغه‌مبه‌رایه‌تی!) وه‌کوو بلووری بی‌گه‌رد، به قوویی، به قسه‌یه‌کی سه‌رد گه‌رد ده‌گرن (م/ت) گفته‌ی (ت) نا‌وايه: ئه‌م ئایه‌ته:

{إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا} — که هاته خواره‌وه، پیغه‌مبه‌ر (برودی خودای له‌سه‌رین) له‌و کاته‌دا له مائی ئوممو سه‌له‌مه بوو، فاتیمه‌و حه‌سه‌ن و حوسه‌ینی بانگ کردو داینان له پشت خۆیه‌وه و ئینجا بالا‌پۆشه‌که‌ی خۆی دا به سه‌ریانداو دایپۆشین پیی و، فه‌رمووی: ئه‌ی خودایه! ئا ئه‌مانه‌ن که سوکاری من، ده‌ی له گونا‌هو شتی پیس دووریان بخه‌ره‌وه و به پاک کردنه‌ویه‌کی باش خا‌وینیان بکه‌ره‌وه. ئوممو سه‌له‌مه‌ش (خوای ئی خۆش نوود بێ) ده‌لی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! منیش له‌گه‌لیانم، ده‌فه‌رمووی: تو له‌سه‌ر به‌ش و باره‌ی خۆتی، به‌ش و باره‌ی تو‌ش گه‌لی باشه. گه‌وره‌مان مه‌وله‌وی (خوای ئی خۆش بێ) شیعرێکی ناسکی هه‌یه، ده‌لی:

اذ شهر من كان محرما   فبنقطة صار مجرما

واته:

خۆیی سه‌رنوخوون به خا‌لی له‌ خواری

ده‌بێ به‌جوویی ده‌رده‌کری له‌ شار

یاخود:

خۆیی نوخته‌ی سه‌ربیتته‌ خواره‌وه

ده‌بێ به‌جوویی له‌ خواری شاره‌وه^(۱)!

(۱) خۆیی= مه‌حره‌م. جاران که من منال بووم گه‌رێکی جووله‌که‌کان له سلیمانی له خواری شاره‌وه بوو، له گه‌لی شاری تریش هه‌روابوو واته: (محرّم) به‌خا‌لی: به‌لکه‌یی ده‌بی به‌ (مجرّم). (وه‌رگیر)

۳۳۴- عَنْ يَزِيدَ بْنِ حَيَّانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: انْطَلَقْتُ أَنَا وَحُصَيْنُ بْنُ سَبْرَةَ وَعُمَرُ بْنُ مُسْلِمٍ إِلَى زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ فَلَمَّا جَلَسْنَا إِلَيْهِ قَالَ لَهُ حُصَيْنُ: لَقَدْ لَقِيتُ يَا زَيْدُ خَيْرًا كَثِيرًا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَسَمِعْتُ حَدِيثَهُ وَغَزَوْتُ مَعَهُ وَصَلَّيْتُ خَلْفَهُ لَقَدْ لَقِيتُ يَا زَيْدُ خَيْرًا كَثِيرًا حَدَّثَنَا يَا زَيْدُ مَا سَمِعْتَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: يَا ابْنَ أَخِي وَاللَّهِ لَقَدْ كَبُرَتْ سِنِّي وَقَدَّمَ عَهْدِي وَنَسِيتُ بَعْضَ الَّذِي كُنْتُ أَعْبَى مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَمَا حَدَّثْتُكُمْ فَأَقْبِلُوا وَمَا لَا فَلَا تُكَلِّفُونِيهِ. ثُمَّ قَالَ: قَامَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمًا فِينَا خَطِيبًا بِمَاءٍ يُدْعَى خُمًا بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ وَوَعَّظَ وَذَكَّرَ ثُمَّ قَالَ: أَمَّا بَعْدُ أَلَا أَيُّهَا النَّاسُ فَإِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ يُوْشِكُ أَنْ يَأْتِيَ رَسُولُ رَبِّي فَأُجِيبُ وَأَنَا تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ أَوْلُهُمَا كِتَابُ اللَّهِ فِيهِ الْهُدَى وَالتَّوْرُ فَخُذُوا بِكِتَابِ اللَّهِ وَاسْتَمْسِكُوا بِهِ. فَحَثَّ عَلَى كِتَابِ اللَّهِ وَرَغَّبَ فِيهِ ثُمَّ قَالَ: وَأَهْلُ بَيْتِي أَذْكُرُكُمْ اللَّهُ فِي أَهْلِ بَيْتِي أَذْكُرُكُمْ اللَّهُ فِي أَهْلِ بَيْتِي أَذْكُرُكُمْ اللَّهُ فِي أَهْلِ بَيْتِي. فَقَالَ: لَهُ حُصَيْنُ وَمَنْ أَهْلُ بَيْتِهِ يَا زَيْدُ أَلَيْسَ نِسَاؤُهُ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ؟ قَالَ: نِسَاؤُهُ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ وَلَكِنْ أَهْلُ بَيْتِهِ مَنْ حُرِّمَ الصَّدَقَةُ بَعْدَهُ. قَالَ: وَمَنْ هُمْ يَا زَيْدُ؟ قَالَ: هُمْ آلُ عَلِيٍّ وَآلُ عَقِيلٍ وَآلُ جَعْفَرٍ وَآلُ عَبَّاسٍ. قَالَ حُصَيْنُ: كُلُّ هَؤُلَاءِ حُرِّمَ الصَّدَقَةُ قَالَ: نَعَمْ. وَفِي رِوَايَةٍ: مَنْ أَهْلُ بَيْتِهِ؟ نِسَاؤُهُ؟ قَالَ: لَا وَابِمِ اللَّهِ إِنَّ الْمَرَأَةَ تَكُونُ مَعَ الرَّجُلِ الْعَصْرَ مِنَ الدَّهْرِ ثُمَّ يُطَلِّقُهَا فَرَجَعَ إِلَى أَبِيهَا وَقَوْمِهَا، أَهْلُ بَيْتِهِ أَصْلُهُ وَعَصْبَتُهُ الَّذِينَ حُرِّمُوا الصَّدَقَةُ بَعْدَهُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي فَضَائِلِ عَلِيٍّ وَالتِّرْمِذِيُّ وَلَفْظُهُ: إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِ لَنْ تَضِلُّوا بَعْدِي أَحَدُهُمَا أَعْظَمُ مِنَ الْآخَرِ كِتَابُ اللَّهِ حَبْلٌ مَمْدُودٌ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ وَعِزَّتِي أَهْلُ بَيْتِي وَلَنْ يَتَفَرَّقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ فَانْظُرُوا كَيْفَ تَخْلُقُونِي فِيهِمَا^(۳):

یه‌زیدی کوپی حه‌ییان (خودای فی رازی بن) گوئی: من و حوصه‌ینی کوپی سه‌بره‌و عومه‌ری کوپی موسلیم رویش‌تین بولای زهیدی کوپی نه‌رقه‌م، که دانیش‌تین له خزمه‌تیا حوصه‌ین عه‌رزیکرد: نه‌ی زهید! به راستی خیری زورت ده‌ست که‌وتوو، به چاوی خوت پیغه‌مبه‌رت دیوه‌و به گوئی خوت

(۳) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۷۵، ۶۱۷۶، ۶۱۷۷، ۶۱۷۸.

گویت له فهرموددی بووه و خۆت له خزمه‌تی خۆیا چوویت بۆ غه‌زاو له گه‌لیا
 غه‌زات کردوو و نوێژت له پشتیه‌وه کردوو، ئه‌ی زه‌ید! به راستی خیری
 زۆرت و ده‌ست هه‌ناوه، ئه‌ی زه‌ید! فهرموده‌یه‌که‌مان بۆ بگه‌ڕه‌وه که خۆت له
 پیغه‌مبه‌ر خۆیت بیستبیت. گوتی: ئه‌ی کوپی برام! به خودا پیرو ئیختیار
 بووم، هه‌ندێ شتم له یاد نه‌ماوه لهو شتانه‌ی که له پیغه‌مبه‌رم وهرگرتوون،
 جا هه‌رچی فهرموده‌یه‌که‌م بۆتان گه‌ڕایه‌وه وهری بگرن، ئه‌گه‌ینا رووم ئی مه‌نین
 بۆ هی تر. زه‌ید گوتی: روژێ پیغه‌مبه‌ر (برودی خودای له‌سهرین) له‌سه‌ر ئاوێ بوو،
 ناوی غه‌دیر خۆم بوو، که‌وا له نیوانی مه‌که‌و مه‌دینه‌دا، له‌وێ هه‌لسایه‌وه
 ووتاریکی بۆمان خوینده‌وه، سوپاس و ستایشی خودای کردو په‌ندو
 ئامۆژگاری کردین و، له پاشدا فهرمووی: له پاش ئه‌مه، ئه‌ی خه‌لکینه!
 ئاگادارب، بزانه که منیش ئاده‌میزادیکم وهری ئیوه، به سه‌رهاتی ژیان و
 مردن و هه‌ک له ئیوه رووده‌دا له منیش رووده‌دا، جا ها‌کا رابه‌ری په‌روه‌ردگارم
 سه‌ری ئی دام و خوا و دره‌نگ خوا و زوو مردن یه‌خه‌م ده‌گرێ و منیش ده‌چم به
 پیره‌وه و ملی بۆ که‌چ ده‌که‌م، جا له‌م حا‌له‌دا دوو شتی سه‌نگین و گران به
 هاتان له ناودا به‌جێ ده‌هه‌ڵم به‌باشی ئاگادارییان بکه‌ن و هه‌قیان به‌جێ بێنن
 یه‌که‌میان که نامه‌ی خودایه به راستی بۆ ریگه‌ی راست چرایه جا نامه‌ی
 خودا بگرن و به‌ری مه‌ده‌ن و بیکه‌ن به‌سه‌ر مه‌شق و هه‌میشه په‌یره‌وی بکه‌ن
 ئیتر گه‌لی هانه‌هانه‌ی دان له‌سه‌ر کارکردن و ره‌فت کردن به نامه‌ی خودا، ئینجا
 فهرمووی: وه ئه‌وی تریان که سوکاره‌که‌ی خۆمه، هه‌میشه ترسی خواتان له
 د‌ل‌دا بێ له هۆی که سوکاره‌که‌ی منه‌وه سی جار له سه‌ریه‌ک دووپاته‌ی
 کرده‌وه: هه‌میشه ترسی خواتان له د‌ل‌دا بێ له هۆی که سوکاره‌که‌ی منه‌وه.

حو‌سه‌ین پیی گوت: ئه‌دیی که سوکاری پیغه‌مبه‌ر (برودی خودای گهره‌ له‌سه‌ر
 خ‌ز‌ی‌و‌ه‌ سوکاری) کێ و کی؟ ئه‌ی زه‌ید! ئایا ژنه‌کانی به‌ر که سوکاری ده‌که‌ون
 یانا؟ گوتی: ژنه‌کانی داده‌نرین به‌که‌سو و کاری به‌م مه‌عنایه‌ی که له خ‌ز‌ی‌ا‌نی
 ئه‌ون و پاک و بێ‌گه‌ردن به‌لام که سوکاری تایبه‌تی ئه‌وانه‌ن که له پاش خۆی
 زه‌کاتیان پێ ناشی گوتی: ده‌ی ئه‌وانه کی؟ ئه‌ی زه‌ید! گوتی: ئه‌وانه له

عورفی موسولماندا بریتین له نه‌وه‌ی عه‌لی و نه‌وه‌ی عه‌قیل و نه‌وه‌ی جه‌عفر، که کورانی نه‌بو طالیبین، وه له نه‌وه‌ی عه‌بباسی مامه‌ی پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) حوصه‌ین گوتی: جا نه‌مانه هه‌موویان زه‌کاتیان پی ناشی؟ گوتی: به‌لی له گیرانه‌وه‌یه‌کا: که سوکاری پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) کی و کی؟ ژنه‌کانیه‌تی و به‌س؟ گوتی: نه‌خیر به‌خودا ژنه‌کانی له‌وان نین، چونکه وا ده‌بی ژن ماوه‌یه‌کی دوورو دریز ژنی پیاوی ده‌بی و له‌گه‌لیا هه‌لده‌سی و داده‌نیشی، که چی له ناکاویکا پیاوه‌که‌ی ته‌لاقی ده‌داو ده‌چیته‌وه سهر باوان و خزم و که سوکاری خو‌ی وه‌ک کورده‌کانی خو‌مان ده‌لین: شه‌له‌باوان و کویره‌باوان! جا بینا له‌سهر نه‌مه که سوکاری پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) بنه‌چه و باوانیه‌تی، نه‌وانیش نه‌وانه‌ن که له‌پاش خو‌ی زه‌کات و سهر فتره‌یان پی ناشی (م/ت) گفته‌ی (ت) له‌م شوینه‌دا رو‌یی: (ب- ۱- از- ژماره: ۷۵/۱۴ = به‌رگی یه‌که‌م، زنجیره‌ی ۹/ فهرمووده‌ی ژماره ۷۴/۱۴).

۳۳۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَحِبُّوا اللَّهَ لِمَا يَفْذُوكُمْ مِنْ نِعَمِهِ وَأَحِبُّوا اللَّهَ وَأَحِبُّوا أَهْلَ بَيْتِي بِحُبِّي^(۴).

ئیبنا عه‌بباس (خودایان فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: خوداتان خوش بو‌ی به‌ نازو نيعمه‌ت گوشتان ده‌کات و به‌شه‌کرو شیر په‌روه‌ده‌تان ده‌کا، منیشتان خوش بو‌ی له‌به‌ر خوشه‌ویستی خودا، که سوکاری منیشتان خوش بو‌ی له‌به‌ر خوشه‌ویستی من (ت-س/ح).

۳۳۵- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَخَذَ بِيَدِ حَسَنِ وَحُسَيْنٍ فَقَالَ: مَنْ أَحَبَّنِي وَأَحَبَّ هَذَيْنِ وَأَبَاهُمَا وَأُمَّهُمَا كَانَ مَعِيَ فِي دَرَجَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ^(۵).

عه‌لی (خودای فی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌ستی حه‌سه‌ن و حوسه‌ینی گرت و فهرمووی: نه‌وه‌ی منی خوش بو‌ی و نه‌م دوانه‌و

(۴) رواه الترمذي بسند حسن.

(۵) رواه ترمذی بسند حسن.

باوک و دایکی ئەم دوانە‌ی خۆش بو‌ی ئەوە لە روژی قیامەتا لە پایە و پلە‌ی من دا دە‌ب‌ی لە‌گە‌ڵ خۆم لە بە‌هەشتا دە‌ب‌ی (ت-س/ح).

۳۳۴۶- عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لِعَلِيٍّ وَفَاطِمَةَ وَالْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ: أَنَا حَرْبٌ لِمَنْ حَارَبْتُمْ وَسَلَمٌ لِمَنْ سَأَلْتُمْ. رَوَى هَذِهِ الثَّلَاثَةُ التِّرْمِذِيُّ الْأَوَّلَانِ بِسَنَدَيْنِ حَسَنَيْنِ^(۱):

زە‌یدی کو‌ری ئە‌رقە‌م (خودای ئی‌ رازی ب‌ی) گو‌تی: پی‌غە‌مبەر (درو‌دی خودای لە‌سە‌ر‌ب‌ی) بە‌ عە‌لی و فاتی‌مە و حە‌سە‌ن و حوسە‌ینی فەر‌موو: ئە‌و‌ە‌ی دوش‌من‌ی ئی‌و‌ە‌ب‌ی دوش‌من‌ی من‌یشە، ئە‌و‌ە‌ی دو‌ستی ئی‌و‌ە‌ ب‌ی دو‌ستی من‌یشە (ت).

(۱۷) با‌سی گه‌وره‌یی عە‌بباس (خوای ئی‌ رازی ب‌ی)

فضائل العباس (رضی الله تعالی عنه)

۳۳۴۷- (ب- ۱- ژمارە: ۹۴۹/۱)^(۱):

۳۳۴۸- عَنْ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ بْنِ رَبِيعَةَ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ) أَنَّ الْعَبَّاسَ دَخَلَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُغْضَبًا وَأَنَا عِنْدَهُ فَقَالَ: مَا أَغْضَبَكَ؟ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا لَنَا وَلِقُرَيْشٍ إِذَا تَلَّاقُوا بَيْنَهُمْ تَلَّاقُوا بِوُجُوهِ مُبْشَرَةٍ وَإِذَا لَقَوْنَا لَقَوْنًا بِغَيْرِ ذَلِكَ. قَالَ: فَغَضِبَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى اخْمَرَ وَجْهَهُ ثُمَّ قَالَ: وَاللَّهِ نَفْسِي بِيَدِهِ لَا يَدْخُلُ قَلْبُ رَجُلٍ الْإِيمَانَ حَتَّى يُحِبَّكُمْ لِلَّهِ وَلِرَسُولِهِ. ثُمَّ قَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ آذَى عَمِّي فَقَدْ آذَانِي فَإِنَّمَا عَمُّ الرَّجُلِ صِنُّ أَبِيهِ^(۲):

عە‌بدولموطە‌لی‌بی کو‌ری رە‌بی‌عە‌ی کو‌ری حاری‌ث‌ی کو‌ری عە‌بدولموطە‌لی‌ب

(رە‌زای خودایان ئی‌ ب‌ی) گو‌تی: خۆم لە‌ خزمە‌تی حە‌زەرە‌ت‌دا بووم (درو‌دی خودای لە‌سە‌ر‌ب‌ی)

عە‌بباس بە‌ تو‌ورە‌یی هات بو‌ خزمە‌تی، فەر‌مو‌ی: بو‌ تو‌ورە‌ بو‌ی؟ عە‌زیز‌کرد:

(۱) سکت عن درجته الشارح.

(۲) تقدم برقم: ۱ / ۹۴۹ فی المجلد الأول. تسلسل / ۱۷۸.

(۳) رواه الترمذی بسند صحیح (شرحه).

ئہی پیغہمبہری خودا! نازانم لہ بہر چی قورہیش لہ ناو خویندا کہ بہ یہ کتری دہگن رویان خوشہ، بہ لām لہ گہل ئیمہدا بہ جوریکی ترن، گوتی: ئیتیر پیغہمبہر (درویدی خودای لہ سہرین) وہا توورہ بوو روی سوور ہلگہرا، ئہوجا فہرمووی: بہو کہسہ کہ رہوانی منی بہ دہسہ ئیمان و باوہر روو لہ دلی کہس ناکا ہتا لہ بہر خوداو لہ بہر پیغہمبہری خودا ئیوہی خوش نہوی، ئیمان و رق لہ ئیوہ قہت لہ یہک دلا کونابنہوہ۔ لہ پاشدا فہرمووی: ئہی مہردوم! باش بزائن ئوہوی ئازاری مام دہدا ئوہ ئازاری خوم دہدا، چونکہ مامہی پیاو لہ جینگہی باوکیٹی! (ت-س/ص)۔

۳۳۴۹- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ لِعُمَرَ وَكَانَ قَدْ تَكَلَّمَ فِي صَدَقَةِ الْعَبَّاسِ: إِنَّ عَمَّ الرَّجُلِ صِنُو أَبِيهِ. وَفِي رِوَايَةٍ: الْعَبَّاسُ عَمُّ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَإِنَّ عَمَّ الرَّجُلِ صِنُو أَبِيهِ أَوْ مِنْ صِنُو أَبِيهِ^(۳):

عہلی (خودای فی رازی بن) گوتی: عومہر لہ بارہی زہکاتی عہباسہوہ قسہی کرد، پیغہمبہر (درویدی خودای لہ سہرین) پیی فہرمووی: مامہی پیاو ہاوتای باوکیٹی۔ لہ گیرانہوہیہکا: عہباس مامہی پیغہمبہری خودایہ، مامہی پیاویش مانہندی باوکیٹی یا فہرمووی: ہاولفی باوکیٹی! (ت-س/ص)۔

۳۳۵۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْعَبَّاسُ مِثِّي وَأَنَا مِنْهُ^(۴):

ئیبینو عہباس (خودایان فی رازی بن) گوتی: پیغہمبہر (درویدی خودای لہ سہرین) فہرمووی: عہباس پارچہیہکہ لہ من و من پارچہیہکم لہ عہباس۔ (ت-س/ص)۔

۳۳۵۱- وَعَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لِلْعَبَّاسِ: إِذَا كَانَ غَدَاةُ الْإِثْنَيْنِ فَأَتَيْتَنِي أَنْتَ وَوَلَدُكَ حَتَّى أَذْغُو لَهُمْ بِدَعْوَةِ يَنْفَعُكَ اللَّهُ بِهَا وَوَلَدُكَ، فَقَدَا وَغَدَوْنَا مَعَهُ

(۳) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

(۴) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

وَأَلْبَسَنَا كِسَاءً ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْعَبَّاسِ وَوَلَدِهِ مَغْفِرَةً ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً لَا تُعَادِرُ ذَنْبًا اللَّهُمَّ احْفَظْهُ فِي وَلَدِهِ. روى الترمذی هذه الأربعة^(۵):

دیسان گوتی: پیغہمبہر (درویدی خودای لہسہرین) فہرمووی بہ عہبباس: سہر لہبہیانی روژی دووشہممہ خوٹ و مندالہکانت و ہرن بولام، ہہتا نزایہکی خیرت بو بکہم، تا خودا بیکا بہ مایہی سوودو چاکہ، چ بو خوٹ و چ بو مندالہکانت. جا سہر لہبہیانی لہگہل باوکما چوونہ خزمہتی، جا پیغہمبہر (درویدی خودای لہسہرین) پوٹشاکیکی بہ خہلات داینی، یا گوتی: بہ عابایی دایپوشین، لہپاشدا فہرمووی: ئہی خودایہ! لہ عہبباس و لہ منالہکانی خوٹ بہ، لیخوٹشوونیکی وا کہ گوناہی ئاشکراو نہیننی یان پاک بکاتہوہ و ناوہ دہرہویان خاوین بکاتہوہ "خودایہ! ئاگات لہ مندالہکانی بی (ت-س/ح).

(۱۸) گہورہ بی جہعفری کوری نہبو طالب (خودای لی رازی بی)

فضائل جعفر بن ابی طالب (رضی اللہ تعالیٰ عنہ)

۳۳۵۲- عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ لِيَجْعَلَ بَنِي أَبِي طَالِبٍ: أَشْبَهَتْ خَلْقِي وَخُلُقِي. رواه الترمذی والبخاری^(۱):

برائی کوری عازیب (خودای لی رازی بی) گوتی: پیغہمبہر (درویدی خودای لہسہرین) فہرمووی بہ جہعفری کوری نہبو طالب: ہہم شیوہی شیرینت و ہہم رہفتاری جوانت لہ خوٹ دہچی! (ت/ش).

۳۳۵۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّاسَ كَانُوا يَقُولُونَ أَكْثَرَ أَبَوِ هُرَيْرَةَ. وَإِنِّي كُنْتُ أَلْزَمُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِشَبَعِ بَطْنِي، حَتَّى لَا أَكُلُ الْخَمِيرَ، وَلَا أَلْبَسُ الْحَبِيرَ، وَلَا يَخْدُمُنِي فَلَانٌ وَلَا فُلَانَةٌ، وَكُنْتُ أُلْصِقُ بَطْنِي بِالْحَصْبَاءِ مِنَ الْجُوعِ، وَإِنْ كُنْتُ لَأَسْتَفْرِئَ الرَّجُلَ الْآيَةَ هِيَ مَعِيَ كَيْ يَنْقَلِبَ بِي فَيُطْعِمَنِي، وَكَانَ أَخِيرَ النَّاسِ

(۵) رواه الترمذی بسند صحيح (شرحه).

(۱) بخاری. عمرة القضاء: ۴۲۵۲، ۴۲۵۱

لِلْمَسْكِينِ جَعْفَرُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، كَانَ يَنْقَلِبُ بِنَا فَيُطْعِمُنَا مَا كَانَ فِي بَيْتِهِ، حَتَّى إِنْ كَانَ لَيُخْرِجُ إِلَيْنَا الْعُكَّةَ الَّتِي لَيْسَ فِيهَا شَيْءٌ، فَتَشُقُّهَا فَنَلْعَقُ مَا فِيهَا. رواه البخاري والترمذي وزاد: وَكَانَ جَعْفَرُ يُحِبُّ الْمَسَاكِينَ وَيَجْلِسُ إِلَيْهِمْ وَيُحَدِّثُهُمْ وَيُحَدِّثُونَهُ فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَكْنِيهِ بِأَبِي الْمَسَاكِينِ^(۲):

ئەبو ھورەیرە (خودای ئی رازی بن) گوئی: خەلکی دەلێن: ئەبو ھورەیرە فەرموودە ی پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربێ) زۆر دەگێڕێتەووە ئەمە ھۆی چییە، ئەو بو کۆچکەرەن و یاریدەدەرەن بە قەد ئەو حەدیث ناگێڕنەووە؟ ھۆی ئەوێە کە من بە نانەسکی دەلکام بە پیغەمبەرەووە و لێی جیا نەدەبوومەووە ھەمیشە لە خزمەتیا دەمامەووە، نەنانی ھەلاتەم دەخواردو نە ئاوریشم و جلی گرانبەھام دەپۆشی، نە نۆکەر و کارەکەرم ھەبوو کە خزمەتم بکەن بەلام ئەوان سەوداگەری و سەرپەرشتی کردنی مال و منداڵ خەریکی دەکردن وەک من نەیان دەپەرژا، بەلام من خۆم تەرخان کردبوو بو فێربوونی فەرموودەکانی پیغەمبەر جا جاری وا دەبوو لە برسانا سکم دەنووسان بە زەویەووە، یا بەردم بەزکەمەووە دەبەست تا فێنکی گل و بەردەکە گێڕی دەروونی برسیم کپ بکا گە ئی جاریش وابوو دەچووم ئایەتیکم لە پیاوی دەپرسییەووە خوشم ئایەتەکەم دەزانای، مەبەستم ئەو نەبوو کە پیم بلێتەووە، بەلکوو مەبەستم ئەو بوو کە بەو بیانوو خولکم بکاو بمباتەووە بو مالەووە تیر نان و ئاوم بکا! ھەمیشە جەعفەری کۆری ئەبو طالیب باشتەین کەس بوو کە یاریدە ی بێ ئەواو ھەژارانی دەدا، ھەمیشە ئیمەمانانی دەبردەووە لە مالەووە ھەرچی خوا بیدایە دەرخواردی دەداین، ئەگەر ھەر ھیچ نەبواوە دەچوو ھیزە ی رۆناوی بەتالی بۆمان دەھینا لەتمان دەکردو چی پیو بوو دەمان لستەووە دەمان خوارد! (ب/ت) گێڕانەووە (ت) ئەوێ زیاترە: جەعفەر ھەژارانی خوش دەویست و لە لایان دادەنیششت و قسەو گوفتوگووی لەگەڵدا دەکردن، پیغەمبەریش (دروودی خودای لەسەربێ) ناوی نابوو: باوکی ھەژاران! (رەزای خواتان ئی بن،

(۲) بخاری. فضائل: ۳۷۰۸.

ئەى ياره نازدارهكانى پيغه مبهري خوشه ويست و سهروه خوداي گه وره و
ميهره بان له بهر خاتري ئيوه ي بهريزو خوشه ويست و دلپاك و رهزا سووك له
ئيمه ي گونا هباريش خوش بئ و هه موو مرازيكمان بينيته دى ئامين خودايه
- وهرگيڤ).

۳۳۵۴- وَعَنْهُ قَالَ: مَا احْتَدَى النَّعَالَ وَلَا اتَّعَلَ وَلَا رَكِبَ الْمَطَايَا وَلَا رَكِبَ
الْكُورَ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَفْضَلُ مِنْ جَعْفَرِ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (۳):

ديسان خوى گوتى: له پاش پيغه مبهر (درودى خوداي له سهرين) باشترين
كه سئ كه پيلاوى له پئ كردبئ و سواري و ولاخ و زين و كوچان بووبئ
جه عفهرى كورپى ئەبو طاليبه (ت-ص).

۳۳۵۵- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: رَأَيْتُ جَعْفَرًا يَطِيرُ فِي الْجَنَّةِ مَعَ
الْمَلَائِكَةِ. رواهما الترمذى (۴):

ديسان گوتى: هه زهت (درودى خوداي له سهرين) فهرمووى: جه عفهرم له
به هه شتا دى، له گه ل فريشته كاندا ده فرى! (ت- به سه نه ديكي غه ريب).

۳۳۵۶- وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) إِذَا سَلَّمَ عَلَى ابْنِ جَعْفَرٍ يَقُولُ: السَّلَامُ
عَلَيْكَ يَا ابْنَ ذِي الْجَنَاحَيْنِ. رواه البخارى. نَسَأَلَ اللَّهُ التَّوْفِيقَ لِمَا يَحِبُّ وَيَرْضَى. آمِينَ (۵):

ئيبنو عومهر (خودايان ئى زازى بن) ده ستوورى وابوو كه سلاوى له عه بدوللاى
كورپى جه عفهر ده كرد ده يگوت: سلاو له تو، ئەى كورپى خاوهنى دووبال! (ب).

له شه رحه كه دا ده لئى (خوداي ئى زازى بن): له بهر ئەم فهرموودانه جه عفهر
ناوى ده ركردوو به جه عفهرى طه ييار (واته: جه عفهرى بالدار).

(۳) صحيح عند الترمذى (شرحه).

(۴) غريب عند الترمذى (شرحه).

(۵) بخارى. فضائل: ۳۷۰۹، ۴۲۶۴.

۱- پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) به عه‌بدوللای کورپی جه‌عفه‌ری
فه‌رموو: چاوو دلّت روشن! باوکت له ناسمانا له‌ناو فریشته‌کاندا ده‌فری
(طه‌به‌رانی).

۲- پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: ئیمشه‌و جه‌عفه‌رم پی
گه‌یی له‌ناو پوئی فریشته‌دابوو، هه‌ردوو بالی خه‌لتانی خوین بوو (حاکم).

۱۹) مه‌زنه‌هی فاطمه خانی کچی پیغه‌مبهر (دروودی خودایان له‌سهر بی)
مناقب السيدة فاطمة بنت النبی (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِمَا وَسَلَّمَ)

۳۳۵۷- عَنْ الْمِسْوَرِ بْنِ مَخْرَمَةَ (رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ) أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
عَلَى الْمِنْبَرِ وَهُوَ يَقُولُ: إِنَّ بَنِي هِشَامِ بْنِ الْمُغِيرَةِ اسْتَأْذَنُونِي أَنْ يُنْكِحُوا ابْنَتَهُمْ عَلَى بَنٍ
أَبِي طَالِبٍ فَلَا آذَنَ لَهُمْ ثُمَّ لَا آذَنَ لَهُمْ ثُمَّ لَا آذَنَ لَهُمْ إِلَّا أَنْ يُحِبَّ ابْنُ أَبِي طَالِبٍ أَنْ
يُطْلَقَ ابْنَتِي وَيُنْكَحَ ابْنَتَهُمْ فَإِنَّمَا ابْنَتِي بَضْعَةٌ مِنِّي يَرِيْنِي مَا رَأَيْتُهَا وَيُؤْذِنِي مَا آذَاهَا. رواه
الخمسة ولفظ البخاري: فاطمة بضعة مني فمن أغضبها أغضبني^(۱):

میسوه‌ری کورپی مه‌خره‌مه (خودای فی‌رازی بن) گوئی: به‌گوئی خوم گویم فی
بوو، پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) له‌سهر دوانگه ده‌یفه‌رموو: کورپه‌کانی
هیشامی کورپی موغیره پرسم پی ده‌که‌ن: که کچیان بده‌ن به‌عه‌لی کورپی نه‌بو
طالیب، به‌سهر فاتیمه‌ی کچم یانا؟ منیش ریگه‌م پی نه‌داون ئیستاش
ریگه‌یان پی ناده‌م و له‌مه‌ولاش ریگه‌یان پی ناده‌م مه‌گه‌ر به‌مه‌رجی عه‌لی کورپی
نه‌بو طالیب کچه‌که‌ی من ته‌لاق بدا نه‌وسا کچی نه‌وان ماره‌ بکات، چونکه
کچه‌که‌م پارچه‌یه‌که‌ له‌خوم، هه‌رچی نه‌و مه‌ترسی فی بکا منیش مه‌ترسی فی
ده‌که‌م و هه‌رچی نازاری نه‌وبدا نازاری منیش ده‌دا (ش/د/ت/ن) گفته‌ی (ب):

(۱) بخاری. فضائل: ۲۷۱۴، ۲۷۱۷، ۵۲۳۰، ۵۲۷۸. مسلم. فضائل: ۶۲۵۷. ابو داود: نکاح: ۲۰۷۱.

ترمذی. مناقب: ۲۸۶۷. (مسور بن مخرمه: تجرید/ ۲ / ۲۱۶ ژ: ۷۹۹).

فاتیمہ پارچہ یہ کہہ لے من، ٹھوہی تووہی دھکا و دلی دہئیشینئی بہواتا من تووہ دھکا و دلی من دہئیشینئی!

۳۳۵۸- وَلَمَّا عَلِمَتْ فَاطِمَةُ بِخُطْبَةِ عَلِيِّ لِبَيْتِ أَبِي جَهْلٍ أَتَتْ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَتْ لَهُ: إِنَّ قَوْمَكَ يَتَحَدَّثُونَ أَنَّكَ لَا تَقْضِبُ لِبَنَاتِكَ وَهَذَا عَلِيٌّ نَاكِحًا ابْنَةَ أَبِي جَهْلٍ. قَالَ الْمَسْنُورُ فَقَامَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَتَشَهَّدَ ثُمَّ قَالَ: أَمَّا بَعْدُ فَإِنِّي أُلْكَحْتُ أَبَا الْعَاصِ بْنِ الرَّبِيعِ فَحَدَّثَنِي فَصَدَّقَنِي وَإِنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ مُحَمَّدٍ مُضْغَةٌ مِنِّي وَإِنَّمَا أَكْرَهُ أَنْ يَفْتِنُوهَا وَإِنَّهَا وَاللَّهِ لَا تَجْتَمِعُ بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ وَبِنْتُ عَدُوِّ اللَّهِ عِنْدَ رَجُلٍ وَاحِدٍ أَبَدًا. قَالَ: فَتَرَكَ عَلِيٌّ الْخُطْبَةَ. رواه مسلم^(۲).

فاتیمہ (خودای نازای بی) کہ بیستیهوہ علی خوازینئی کچی ٹھوہو جھل دھکا، چوہ لای پیغہمبہر (دروہی خودای لہسہرین) عہرزیکرد: خزمانی تو بہ قسہی خویمان دہلین کہ تو لہسہر کچہکانت ہل نادیہتی و ٹہگہر ژنیان بہ سہرینن تووہ نابیت، ٹھوہتا علی خہریکہ کچی ٹھوہو جھل مارہدھکات و ژن بہسہر من ٹھہینئی، ٹیتر پیغہمبہر (دروہی خودای لہسہرین) ہلہسا ووتاریکی داو شایہتمانی ہینا و فہرمووی: لہپاش ٹھمہ، من ژنم دا بہ ٹھبولعاصی کوپی رہببع" ٹھو پیاوہ گفٹی دامیئی و راستی لہگہل کردم و قسہی خوئی پیاوانہ بردہسہر: فاتیمہی کچی موچہمہد پارچہیہکہ لہمن بہراستی حہزناکہم کہہس دلی برہنجینئی و تووشی سہراسیئی بکا، ٹھوہی راست بی (سویندم بہ یہزدانی پاک) ہہرگیز شتی واناہی کہ کچی پیغہمبہری خودا و کچی دوشمنی خودا لہ کن یہک پیاو کوہبنہوہ میسور گوتی: ٹیتر عہلش وازی لہ خوازینییہکہ ہینا (م).

۳۳۵۹- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: دَعَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَاطِمَةَ ابْنَتَهُ فِي شُكْرَاهُ الَّذِي قُبِضَ فِيهَا، فَسَارَّهَا بِشَيْءٍ فَبَكَتْ، ثُمَّ دَعَاهَا، فَسَارَّهَا فَضَحِكَتْ،

(۲) مسلم. فضائل فاطمة: ۶۲۵۸، ۶۲۵۹، ۶۲۶۰. بخاری. جمعة: ۹۲۶ تعلیقاً، ۳۱۱۰، ۳۷۱۴. أبو داود.

نکاح: ۲۰۶۹، ۲۰۷۰. (فاطمہ بنت محمد: تجرید / ۴ / ۱۵۴ ژ: ۱۶۲).

قَالَتْ عَائِشَةُ: فَسَأَلْتُهَا عَنْ ذَلِكَ فَقَالَتْ: سَارَرَنِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَخْبَرَنِي أَنَّهُ يُقْبَضُ فِي وَجْهِهِ هَذَا فَبَكَيْتُ، ثُمَّ سَارَرَنِي فَأَخْبَرَنِي أَنِّي أَوَّلُ أَهْلِهِ يَتَّبِعُهُ فَضَحِكْتُ. رواه الشيخان والترمذی^(۲):

عائشہ (خودای فی رازی بن) گوئی: پیغمبر (درودی خودای لہ سرین) لہ نہ خوشی سہرہ مرگا، فاتیما کی کچی بانگ کردو چپہ کی لہ گہ لدا کرد، فاتیما دہستی کرد بہ گریان، لہ پاشا بانگی کردہ وہو سرتہ کی تری لہ گہ لدا کردہ وہو نہ مجارہ فاتیما دہستی کرد بہ پیکنین، عائشہ گوئی: بوئہ لہ فاتیما پرسی، گوئی: لہ جاری یہ کہ مدا پیغمبر (درودی خودای لہ سرین) کہ چپہ کی لہ گہ لدا کردم ہوالی دامن کہ لہم نہ خوشیہ دہمری، بوئہ منیش گریام بہ لام لہ جاری دووہ مدا بہ نہینی پی گوتم کہ من یہ کہم کہس دہم (لہ کہ سوکاری پیغمبر) کہ لہ پاش خوی دہمرم دہچم بولای ٹہو، بوئہ منیش لہ خوشیانا پیکنیم! (ش/ت).

۳۳۶- وَعَنْهَا قَالَتْ: اجْتَمَعَ نِسَاءُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كُلُّهُنَّ عِنْدَهُ فِي مَرَضِهِ فَجَاءَتْ فَاطِمَةُ تَمْشِي كَأَنَّ مِشْيَتَهَا مِشْيَةُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: مَرْحَبًا يَا بِنْتِي. مَرْحَبًا يَا بِنْتِي فَأَجْلَسَهَا عَنْ يَمِينِهِ أَوْ عَنْ شِمَالِهِ ثُمَّ إِنَّهُ أَسَرَّ إِلَيْهَا حَدِيثًا فَبَكَتْ فَاطِمَةُ ثُمَّ إِنَّهُ سَارَّهَا فَضَحِكَتْ أَيْضًا فَقُلْتُ لَهَا: مَا يُكِيكِ؟ فَقَالَتْ: مَا كُنْتُ لِأُفْشِيَ سِرَّ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقُلْتُ: مَا رَأَيْتُ كَالْيَوْمِ فَرَحًا أَقْرَبَ مِنْ حُزْنٍ. فَلَمَّا قُبِضَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سَأَلْتُهَا فَقَالَتْ: كَانَ حَدَّثَنِي أَنَّ جِبْرِيلَ كَانَ يُعَارِضُهُ بِالْقُرْآنِ كُلِّ عَامٍ مَرَّةً وَإِنَّهُ عَارِضُهُ بِهِ فِي الْعَامِ مَرَّتَيْنِ وَلَا أَرَانِي إِلَّا قَدْ حَضَرَ أَجَلِي وَإِلَيْكَ أَوَّلُ أَهْلِي لِحُوقًا بِي وَنِعَمَ السَّلَفُ أَنَا لَكَ. فَبَكَتُ لِدَلَالِكَ ثُمَّ إِنَّهُ سَارَرَنِي فَقَالَ: أَلَا تَرْضَيْنَ أَنْ تَكُونِي سَيِّدَةَ نِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ أَوْ سَيِّدَةَ نِسَاءِ هَذِهِ الْأُمَّةِ. فَضَحِكْتُ لِدَلَالِكَ. رواه مسلم وترمذی

(۲) بخاری. فضائل الصحابة: ۳۷۱۵، ۳۷۱۶، ۳۶۲۵، ۳۶۲۶، ۴۴۳۳، ۴۴۳۴، ۶۲۸۵، ۶۲۸۶. تجرید/ ۴ ل- ۳۹۴

ژمارہ/ ۱۶۲۱ مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۶۲. ترمذی. ماقيب: ۲۸۹۳.

والبخارى ولفظهما: ثم أخبرني أنى سيدة نساء أهل الحجة إلا مريم بنت عمران فصحت^(٤):

ديسان ھەر ئەو گوتى: لە نەخۆشى سەرەمەرگا ژنەكانى پيغەمبەر (درودى خوداي لەسەرىن) ھەموويان لەكنى كۆبووبوونەو، لەو كاتەدا فاتيمەى كچيشى ھات، شيوھى رويشتنەكەى كوتومت لە شيوھى رويشتنى پيغەمبەر خويى دەكرد، ھەزەرت (درودى خوداي لەسەرىن) فەرمووى: خۆش ھاتى، مەرھەبا لە كچى خۆم ئەوجا يا لەلای راستى خويەو، يا لەلای چەپى خويەو دايניشان لەپاشا بە نھينى قسەيەكى بۆيکرد، فاتيمە دەستى كرد بە گريان ديسان ھەر بە نھينى قسەيەكى تری بۆيکرد، ئەمجارە فاتيمە دەستى كرد بە پيگەنين، منيش گوتم پيى: بۆچى دەگريت و كەچى لەپاشا پي دەكەنيت؟ گوتى: بۆمن نەھاتوھ كە نھينى پيغەمبەر (درودى خوداي لەسەرىن) ئاشكرا بكەم، منيش گوتم: شتى وام نەديوھ وەك ئەوھى ئەمرو تۆ كردت، گريان و پيگەنين ئاوا بەرودوا بە سەريەكەو، كاتى ھەزەرت (درودى خوداي لەسەرىن) گيانى پاكي سپارد لييم پرسى، گوتى: ئەوھ پيى فەرمووم: كە جوبرا ئيل لەمەو پيش ھەموو سالى يەك جار دەورى قورئانى لەگەلدا دەكردمەو، لە مانگى رەمەزانا گووى ئى دەگرتم، بەلام ئەمسال دوو جار دەورى قورئانى لەگەلدا كردمەو، جا وادەزانم كە ئاكام ھاتوھ، تۆش يەكەم كەس دەبى لە كەسوکارم كە دىي بۆلام، وە من بەرايى و پيشەرەوى چاكم بۆ تۆ منيش لەبەر ئەوھ گريام، لەپاشا ئەوھبوو بە نھينى فەرمووى پيى: ئەدىي باشە تۆ رازى نابى بەوھ كە تۆ گەورەى ژنانى موسولمانەكان بيت يا فەرمووى: تۆگەورەى ژنانى ئەم ئوممەتەبى جا منيش لە خۆشى ئەوھ پيگەنيم (م/ت/ب) گفەھى (ت) و (ب) ئاوايە: لەپاشا گوتى پيى كە من سەر گەورەى خانمە بەھەشتيەكانم، مەريەمى كچى عيمرانى ئى دەرچى ئەوھبوو منيش پيگەنيم.

(٤) بخارى. مناقب: ٣٦٢٣، ٦٢٨٥، ٦٢٨٦. مسلم. فضائل الصحابة: ٦٢٦٣.

۳۳۶۱- وَعَنْهَا وَقَدْ سُئِلَتْ أَىُّ النَّاسِ كَانَ أَحَبَّ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)؟ قَالَتْ: فَاطِمَةُ قِيلَ: مِنَ الرِّجَالِ؟ قَالَتْ: زَوْجُهَا. إِنْ كَانَ مَا عَلِمْتُ صَوَّامًا قَوَّامًا. رواه الترمذی بسند حسن^(۵):

له عائشه‌یان پرس‌یاری کرد: پیغمبر (درویدی خودای لسه‌ربین) کی‌ی زیاتر خوش دویست؟ گوتی: فاطیمه، گوتیان: نه‌ی له پی‌اوان کی؟ گوتی: شووه‌کی فاطیمه، نه‌وی من ناگام لی‌بی نه‌و پی‌اوه پی‌اویکی روژوو نویژ دروست بوو، روژووی سوننه‌تی زور ده‌گرت و شه‌و نویژی زور ده‌کرد. (ت-س/ح).

۳۳۶۲- وَعَنْهَا قَالَتْ: إِنْ فَاطِمَةَ - عَلَيْهَا السَّلَامُ أَرْسَلَتْ إِلَى أَبِي بَكْرٍ تَسْأَلُهُ مِيرَاثَهَا مِنْ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْهِ، فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا تَوْرَثُ، مَا تَرَكْنَا فَهُوَ صَدَقَةٌ، إِنَّمَا يَأْكُلُ آلُ مُحَمَّدٍ مِنْ هَذَا الْمَالِ، وَإِلَى وَاللَّهِ لَا أُعِيرُ شَيْئًا مِنْ صَدَقَاتِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهَا فِي عَهْدِهِ وَلَا عَمَلَنَ فِيهَا بِمَا عَمِلَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَتَشْهَدُ عَلَيَّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) ثُمَّ قَالَ: إِنَّا قَدْ عَرَفْنَا يَا أَبَا بَكْرٍ فَضِيلَتَكَ، وَذَكَرَ قَرَأْتُمْ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَحَقُّهُمْ، فَتَكَلَّمْ أَبُو بَكْرٍ فَقَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَقَرَابَةُ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَحَبُّ إِلَيَّ أَنْ أَصِلَ مِنْ قَرَابَتِي. رواه الخمسة^(۶):

⇒ (ب/۳-۱۰: ۱۹۹۶/۲) لی‌ره‌دا له‌دواوه نه‌م زیاده‌یه‌ی هه‌یه: عه‌لی له‌پاش مه‌رگی فاطیمه له‌گه‌ل نه‌بو به‌کردا س‌ازا، روژئی شایه‌ت‌مانی هیناو گوتی: نه‌ی نه‌بو به‌کرا! نی‌مه چاکی و پی‌اوه‌تی تو‌مان بو‌ ده‌رکه‌وتوو، نی‌نجا باسی نه‌وه‌شی کرد که نه‌وان خ‌زم و که‌سوکاری پیغمبرن و له‌م رووه‌وه گه‌لی هه‌ق و ما‌فیان هه‌یه نه‌بو به‌ک‌ریش و ه‌رامی دایه‌وه‌و گوتی: به‌و که‌سه که گیانی منی به‌ده‌سه، که خودای گه‌وره‌یه، ه‌زده‌که‌م که له‌گه‌ل خ‌زم و خویشی ه‌زده‌تا (درویدی خودای لسه‌ربین) زیاتر چا‌که‌و پی‌اوه‌تی بکه‌م هه‌تا له‌گه‌ل خ‌زمانی خو‌مدا (ش/د/ت/ن).

(۵) حسن عند الترمذی.

(۶) تقدم برقم: ۲ / ۱۹۹۶. مجلد ۳ / تسلسل / ۱۰.

۲۰) باسی مه‌زنانه‌ی هه‌سه‌ن و حوسه‌ین (خودایان لی رازی بی)

مناقب الحسن والحسين (رضی الله تعالی عنهما)

۳۳۶۳- سَأَلَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ عَنِ الْمَحْرَمِ يَقْتُلُ الدُّبَابَ فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ أَهْلُ الْعِرَاقِ يَسْأَلُونَ عَنْ الدُّبَابِ وَقَدْ قَتَلُوا ابْنَ بَنَتِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): هُمَا رِيحَانَتَايَ مِنَ الدُّنْيَا. رواه البخاري والترمذي ولفظه: سَأَلَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ ابْنَ عُمَرَ دَمَ الْبُعُوضِ يُصِيبُ الثُّوبَ فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ: انْظُرُوا إِلَى هَذَا يَسْأَلُ عَنْ دَمِ الْبُعُوضِ وَقَدْ قَتَلُوا ابْنَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: إِنَّ الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ هُمَا رِيحَانَتَايَ مِنَ الدُّنْيَا^(۱):

پیاویکی خه‌لکی عیراق له ئیبنو عومهری پرسى: ئەگەر كه‌سى له ئیحرام دابى و میش بکوژى چى له‌سه‌ره؟ ئیبنو عومهریش گوتى: خه‌لکی عیراق كچه‌زای پیغه‌مبه‌ر ده‌كوژن و له‌ میش كوشتن ده‌پرسن! وه‌لحال پیغه‌مبه‌ر (درودی خودای له‌سه‌ربى) ده‌فه‌رموى: ئەو دوانه‌ واته: هه‌سه‌ن و حوسه‌ین دوو چله‌ ریحانه‌ی من له‌ دنیاى رۆشنا (ب/ت) گفته‌ی (ت) ئاوايه: پیاویکی خه‌لکی عیراق پرسىارى كرد له‌ ئیبنو عومهر: ئەگەر خوینى می‌شوله‌ بكه‌وى له‌ جل و به‌رگ حوكمه‌كه‌ی چیه‌؟ گوتى: سه‌یری ئەمه‌ كه‌ن! كچه‌زای پیغه‌مبه‌ر (درودی خودای له‌سه‌ربى) ده‌كوژن و له‌ حوكمى خوینى می‌شوله‌ ده‌پرسن!! ئەمه‌ له‌ كاتیكا كه‌ من به‌گوێ خۆم له‌ پیغه‌مبه‌رم بیست ده‌یفه‌رمو: هه‌سه‌ن و حوسه‌ین دوو ته‌له‌ ریحانه‌ی من له‌ جیاتى ریحانه‌ی جیهان! وه‌لامه‌كان ئاوايه: ئیحرامدار (موحریم) دروست نییه‌ می‌ش بکوژى ئەگەر كوشتى ده‌شى خیربكا، خوینى می‌شوله‌ش ئەگەر زۆربو ده‌بى لا‌برى، چونكه‌ هه‌موو خوینى پیسه‌ (وه‌رگیر).

۳۳۶۴- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى الْمَنْبَرِ وَالْحَسَنُ إِلَى جَنْبِهِ، يَنْظُرُ إِلَى النَّاسِ مَرَّةً وَإِلَيْهِ مَرَّةً، وَيَقُولُ: ابْنِي هَذَا سَيِّدٌ، وَلَعَلَّ

(۱) بخاری. فضائل: ۳۷۵۳.

اللَّهُ أَنْ يُصْلِحَ بِهِ بَيْنَ فِتْنَتَيْنِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ. رواه البخاری والترمذی ولفظه: إِنَّ ابْنِي هَذَا سَيِّدٌ يُصْلِحُ اللَّهُ عَلَى يَدَيْهِ فِتْنَتَيْنِ عَظِيمَتَيْنِ^(۲):

ئه‌بو به‌کهره (خودای ئی رازی بن) گوتی: له‌سه‌ر دوانگه پیغه‌مبه‌رم به‌چاوی خۆم دی، چه‌سه‌نی کوپری عه‌لی له‌ته‌نیشتی‌ه‌وه‌ بوو، جارێ سه‌یری خه‌لکه‌که‌ی ده‌کردو جارێ سه‌یری چه‌سه‌ن، له‌م حاله‌دا لییم ژنه‌وت ده‌یفه‌رموو (دروودی خودای له‌سه‌رین): ئه‌م کوپه‌ی من سه‌ییده (واته: سه‌رگه‌وره‌و سه‌روه‌ره) ئومیده‌که‌م که‌ خودا نیوانی دوو کوومه‌له‌ی له‌موسولمانان پی ریک بخا، که‌ له‌ حالی جه‌نگ و هه‌رادا ده‌بن (ب/ت) گفته‌ی (ت) ئاوايه: ئه‌م کوپه‌ی من سه‌ردارو سه‌روه‌ره، له‌سه‌ر ده‌ستی ئه‌مدا خودا ناو‌بژی دوو کوومه‌له‌ی گه‌وره‌ ده‌کاو نیوانی تیکچوویان ریک ده‌خاته‌وه‌.

۳۳۶۵- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَالْحَسَنُ عَلَى عَاتِقِهِ يَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَحِبُّهُ فَأَحِبَّهُ. رواه الشيخان والترمذی^(۳):

به‌راء (خوای ئی خۆش‌نودین) گوتی: پیغه‌مبه‌رم دی (دروودی خودای له‌سه‌رین) چه‌سه‌نی به‌قه‌لاندۆشکانه‌وه‌ بوو، ده‌یفه‌رموو: خودایه! من ئه‌مه‌م خۆش ده‌وی، ساتۆیش خۆشت بوی! (ش/ت).

۳۳۶۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: خَرَجْتُ مَعَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي طَائِفَةِ النَّهَارِ لَا يُكَلِّمُنِي وَلَا أَكَلِمُهُ حَتَّى أَتَى سَوْقَ بَنِي قَيْنِقَاعَ ثُمَّ انْصَرَفَ حَتَّى أَتَى خَبَاءَ؟ فَاطِمَةُ. فَقَالَ: أَتُمْ لَكُمْ أَتُمْ لَكُمْ؟ يَعْنِي حَسَنًا فَظَنُّنَا أَنَّ أُمَّهُ تَحِسُّهُ لِنَفْسِلَهُ وَتَلْبَسَهُ سَخَابًا، فَلَمْ يَلْبَثْ أَنْ جَاءَ يَسْئَلُنِي حَتَّى اعْتَنَقَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهَا صَاحِبَةً. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): اللَّهُمَّ إِنِّي أَحِبُّهُ فَأَحِبَّهُ وَأَحِبَّ مَنْ يُحِبُّهُ^(۴):

^(۲) بخاری. فضائل الصحابة: ۳۷۴۶. (أبو بكره: تجريد / ۱ ل - ۵۰ ز: ۲۹).

^(۳) بخاری. فضائل الصحابة: ۳۷۴۹، ۳۸۲. ترمذی. مناقب: ۳۸۲، ۳۷۸۳. مسلم. فضائل الصحابة:

۶۲۰۸.

^(۴) بخاری. البيوع: ۲۱۲۲، ۵۸۸۴. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۰۶، ۶۲۰۷.

ئەبو ھورەیرە (خودای ئی رازی بئ) گوتی: روژئی (بەرۆژ) لە گەڵ پیغەمبەردا (دروودی خودای لەسەربین) دەرچووم، لە ریی بەبئی قسەو گفتوگۆ رویشتین، تا چووینە بازاڕی بەنی قەینوقاع، ئینجا گەپایەو و چوو بۆ مائی فاتیمە، لەوئ فەرمووی: ئەرئ بچکۆلە لە کوێ؟ ئەرئ بچکۆلە لەوئییە؟ واتە: حەسەن لەوئییە؟ جا دایکی نەختی بەندی کرد، وا بزانی تا توژی بیشاوا حەتەتۆکە ی لە مل بکا، زۆری پی نەچوو کە حەسەن بە ھەپاکردن ھات و لە گەڵ پیغەمبەردا (دروودی خودایان لەسەربین) دەستیان کردە ملی یەکتەری و حەزەت (دروودی خودای لەسەربین) فەرمووی: خودایە! من ئەمەم خوێش دەوئ، ساتویش خوشت بوئ و ئەو کەسە یشت خوێش بوئ کە خوێشی دەوئ (م).

۳۳۶۷- عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِيهِ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) قَالَ: لَقَدْ قُدْتُ بِنَبِيِّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَالْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ بَعْلَتَهُ الشَّهْبَاءَ حَتَّى أَدْخَلْتُهُمْ حُجْرَةَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) هَذَا قَدَامَهُ وَهَذَا خَلْفَهُ. رواهما مسلم^(۵).

ئیباس لە باوکیەو (خودایان ئی رازی بئ) گوتی: خوێم بە دەستی خوێم جەلەوی ھێستەرە بوژی پیغەمبەرەم رادەکیشتا پیغەمبەرەو حەسەن و حوسینی بەسەر پشتەو بوون ئەمیان لە بەردەمیای ئەویان لە پاشکویا بوو، لەسەر ئەم حالە جەلەوی ھێستەرەم بۆ راکیشان تا بردمنە ھۆدەکە ی پیغەمبەرەو (دروودی خودای لەسەربین) (م).

۳۳۶۸- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمْ يَكُنْ أَحَدٌ أَشْبَهَ بِالنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ. رواه البخاري والترمذي^(۶).

ئەنەس (خودای ئی رازی بئ) دەئ: کەس وەکوو حەسەنی کوپی عەلی شیوێ لە پیغەمبەر نەدەچوو (دروودی خویان لەسەربین) (ب/ت).

(۵) مسلم. فضائل: ۶۲۱۰. ترمذی: الأدب: ۲۷۵.

(۶) بخاری. فضائل: ۳۷۵۲.

۳۳۶- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ الْحَارِثِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: رَأَيْتُ أَبَا بَكْرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَحَمَلَ الْحَسَنَ وَهُوَ يَقُولُ: يَا أَبَى شَيْبَةَ النَّبِيِّ، لَيْسَ شَيْبَةً بَعْلِي. وَعَلَيَّ يَضْحَكُ. رواه البخاري^(۷):

عوقبه‌ی کوپری حاریث (خودای ن‌ی رازی بن) گوتی: ئه‌بو به‌کرم دی حه‌سه‌نی کوپری عه‌لی به‌قه‌لاندوشکان هه‌لگرتبوو، ده‌یگوت: باوکم به‌قوربان‌ی بی شیوه‌ی کوتومت له‌شیوه‌ی پیغه‌مبه‌ر ده‌چی، شیوه‌ی له‌عه‌لی ناکا، عه‌لیش (گوئی ن‌ی بوو، بو‌پشتگیری قسه‌که‌ی ئه‌و) پی ده‌که‌نی (ب).

۳۳۷- عَنْ أَنَسُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ ابْنِ زِيَادٍ فَجِئَ بِرَأْسِ الْحُسَيْنِ فَجَعَلَ يَقُولُ بِقَضِيبٍ لَهُ فِي أَنْفِهِ وَيَقُولُ: مَا رَأَيْتُ مِثْلَ هَذَا حُسْنًا قُلْتُ: أَمَا إِنَّهُ كَانَ مِنْ أَشْبَهُهُمْ بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رواه الترمذی والبخاری^(۸):

ئه‌نه‌س (خودای ن‌ی رازی بن) ده‌لی: له‌لای ئیبنو زیاد بووم، سه‌ری حوسینیان بو‌ی هی‌ناو له‌ناو ته‌شتیکا دایان نا، ئیبنو زیاد شو‌لیکی به‌ده‌سته‌وه‌ بوو، شو‌وله‌که‌ی ده‌ژهند به‌ده‌م و لووت و چاوی حوسه‌ینداو ده‌یگوت: شتی وا جوان و نازدارم نه‌دیوه! منیش گوت: ده‌ی بزائن که حوسه‌ین له‌هه‌موویان زیاتر شیوه‌ی له‌پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ری) ده‌چی (ت/ب).

۳۳۷- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ^(۹):

ئه‌بو سه‌عید (خودای ن‌ی رازی بن) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ری) ده‌فه‌رموی: حه‌سه‌ن و حوسین سه‌روه‌ری لاوانی خه‌لکی به‌هه‌شتن (ت-س/ص).

(۷) بخاری. فضائل: ۳۷۵۰. (عقبة بن حارث: تجرید/۱/ ۹۹ ژ - ۷۶).

(۸) بخاری. فضائل: ۳۷۴۸.

(۹) رواه الترمذی بسند صحیح (شرحه).

۳۳۷۲- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَبْصَرَ حَسَنًا وَحُسَيْنًا فَقَالَ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَحِبُّهُمَا فَأَحِبَّهُمَا^(۱۰):

به‌راء (خودای ن‌ی رازی بن) گوئی: پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) حه‌سه‌ن و حوسه‌ینی دی فه‌رمووی: خودایه! من نه‌م دوانه‌م خو‌ش ده‌وی ده‌وی تویش خو‌شت بوین! (ت-س/ص)^(۱۱).

۳۳۷۳- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: الْحَسَنُ أَشْبَهُ بِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَا بَيْنَ الصُّدْرِ إِلَى الرَّأْسِ وَالْحُسَيْنُ أَشْبَهُ بِالنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَا كَانَ أَسْفَلَ مِنْ ذَلِكَ^(۱۲):

علی (خودای ن‌ی رازی بن) گوئی: له‌ سینگه‌وه هه‌تا سه‌ر، حه‌سه‌ن شیوه‌ی زیاتر له‌ پیغهمبه‌ر ده‌کا، له‌ سینگی‌ش به‌ره‌و ژیر حوسه‌ین زیاتر شیوه‌ی له‌ پیغهمبه‌ر ده‌کا (درویدی خوا له‌سه‌ر مه‌ر چواریان) (ت-س/ص).

۳۳۷۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ كُلَّ نَبِيٍّ أُعْطِيَ سَبْعَةَ نَجَبَاءٍ أَوْ ثَقَبَاءٍ وَأُعْطِيَتْ أَنَا أَرْبَعَةَ عَشَرَ، قُلْنَا: مَنْ هُمْ؟ قَالَ: أَنَا وَأَبْنَايَ وَجَعْفَرٌ وَحَمْرَةُ وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَمُصْعَبُ بْنُ عُمَيْرٍ وَبِلَالٌ وَسَلْمَانُ وَالْمِقْدَادُ وَأَبُو ذَرٍّ وَعَمَّارٌ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْعُودٍ^(۱۳):

دیسان گوئی: پیغهمبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: گشت پیغهمبه‌ری‌ی هه‌وت که‌سی خانه‌دان، یا فه‌رمووی: هه‌وت یاوه‌ر (نه‌قیب‌ی پی‌ی

(۱۰) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

(۱۱) خۆشه‌ویستی خواو پیغهمبه‌ری‌ی خوا

به‌ زه‌ه‌رو به‌ شیر دلیان له‌ت که‌را

ده‌بن کوردیکی بن‌که‌سی وه‌ک من

که‌له‌ له‌ کن‌ کا که‌ر نازار در!!؟

(۱۲) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

(۱۳) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

دراوه، به‌لام من چوارده که‌سم له‌وانه پی دراوه گوتمان: ئه‌ی عه‌لی! ئه‌وانه کئی و کیین؟ گوتی: من و دوو کوپه‌که‌ی من، که‌هه‌سن و حوسینن و جه‌عفه‌رو بیلال و سه‌لمان و میقداد و ئه‌بو زه‌رو عه‌ممارو عه‌بدوللای کوپی مه‌سعوودین (ت-س/ح).

۳۳۷۵- عَنْ حُدَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَأَلْتَنِي أُمِّي مَتَى عَهْدُكَ بِالنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قُلْتُ: مَا لِي بِهِ عَهْدٌ مُنْذُ كَذَا وَكَذَا. فَنَأَلْتُ مِنِّي فَقُلْتُ لَهَا: دَعِينِي آتِيَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَصَلَّى مَعَهُ الْمَغْرِبَ وَأَسْأَلُهُ أَنْ يَسْتَغْفِرَ لِي وَلَكَ. فَفَدَّهَبَتْ فَصَلَّيْتُ مَعَهُ الْمَغْرِبَ فَصَلَّى حَتَّى صَلَّى الْعِشَاءَ ثُمَّ الْفَتَلَ فَتَبِعْتُهُ فَسَمِعَ صَوْتِي فَقَالَ: مَنْ هَذَا؟ حُدَيْفَةُ؟ قُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ: مَا حَاجَتُكَ؟ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ وَلَأُمِّكَ. ثُمَّ قَالَ: إِنَّ هَذَا مَلَكٌ لَمْ يَنْزِلِ الْأَرْضَ قَطُّ قَبْلَ هَذِهِ اللَّيْلَةِ اسْتَأْذَنَ رَبَّهُ أَنْ يُسَلِّمَ عَلَيَّ وَيُبَشِّرَنِي بِأَنْ فَاطِمَةُ سَيِّدَةُ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَأَنَّ الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ^(۱۳).

حوزه‌یفه (خودای ن‌رازی بن) گوتی: دایکم لی‌ی پرسیم: له‌که‌یه‌وه به‌ خزمه‌تی چه‌زرت (درودی خودای له‌سهرین) نه‌گه‌یشتووی؟ گوتم: له‌فیساره وه‌خته‌وه به‌ خزمه‌تی نه‌گه‌یشتووم، دایکم قسه‌ی پی‌گوتم، پی‌یم گوت: لی‌م گه‌پی، ده‌چم بو‌ خزمه‌تی و نویژی شیوان له‌ گه‌لیدا ده‌که‌م و داوای لی‌ ده‌که‌م که‌هه‌م بو‌ من و هه‌م بو‌ تو‌ بیاریته‌وه و داوای لی‌خوشبوونمان بو‌ بکا، جا چووم و نویژی شیوانم له‌ پشتیه‌وه کرد، ئیتیر پی‌غه‌مبه‌ر (درودی خودای له‌سهرین) هه‌ر نویژی تری کرد، هه‌تا نویژی خه‌وتنانی کرد، له‌پاشا گه‌رایه‌وه منیش شوینی که‌وتم، که‌گوئی له‌ ده‌نگم بوو فه‌رمووی: ئه‌وه کییه؟ حوزه‌یفه‌یه؟ گوتم: به‌لئ، فه‌رمووی: چیت ده‌وی و داخوازیت چیه؟ خودا له‌ خو‌ت و له‌ دایکت خو‌ش بی! له‌پاشدا فه‌رمووی: ئا ئه‌مه‌ فریشته‌یه‌که‌، ئه‌مه‌ یه‌که‌م جاره که‌ دی بو‌ سه‌ر زه‌وی، رو‌خصه‌تی خواستوو له‌ خودا که‌بی بو‌ لای من و سلّوم لی‌ بکا، وه‌ مرگینیم بداتی: که‌ فاتیمه‌ گه‌وره‌و سه‌روه‌ری نافرته‌تانی

^(۱۳) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

به‌هسته، وه‌هسته‌ن و حوسه‌ینیش گه‌وره و سه‌روه‌ری هه‌موو لاوانی به‌هشتن (ت-س/ح).

۳۳۷۶- عَنْ بُرَيْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَخْطُبُنَا إِذْ جَاءَ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ وَعَلَيْهِمَا قَمِيصَانِ أَحْمَرَانِ يَمْشِيَانِ وَيَعْتَرَانِ فَنَزَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الْمِنْبَرِ فَحَمَلَهُمَا وَوَضَعَهُمَا بَيْنَ يَدَيْهِ ثُمَّ قَالَ: صَدَقَ اللَّهُ (إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ) فَنَظَرْتُ إِلَى هَذَيْنِ الصَّبِيِّينِ يَمْشِيَانِ وَيَعْتَرَانِ فَلَمْ أَصْبِرْ حَتَّى قَطَعْتُ حَدِيثِي وَرَفَعْتُهُمَا^(۱۴):

بوره‌یده (خودای ن‌زانی ب‌ن) گوئی: جاری پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌س‌ر‌ین) دوانی بۆمان د‌ده‌ا، له‌پ‌ر‌ه‌سه‌ن و حوسه‌ین به‌خله‌خل هاتن! سل‌اوی خودایان ن‌ب‌ی، سه‌رو کراسی سووریان له‌به‌ردابوو، ه‌ر ده‌ر‌ویشتن و ده‌گلان! ئیت‌ر پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌س‌ر‌ین) له‌دوانگه (مینبه‌ره‌که) دابه‌زی و ه‌ره‌دووکیانی هه‌لگرت و له‌به‌رده‌م خ‌ویدا داینان و فه‌رمووی: فه‌رمووده‌ی خودا راست و دروسته، که ده‌فه‌رموئ:

{إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ - ۶۴ / ۱۵}.

واته: مال و م‌ن‌التان م‌ایه‌ی تا‌قی کردنه‌وه و به‌راو‌ردکردنتان لای خودا، ه‌ر وه‌ک ه‌وی زه‌حمه‌تی دنیاو س‌زای پ‌اشه‌ روژن ئینجا فه‌رمووی: ته‌ماشای ئه‌م دوو مند‌الهم کرد، ه‌ر ده‌ر‌ویشتن و سه‌رسمیان د‌ده‌ا، له‌به‌رئه‌وه خ‌وم پ‌ئ رانه‌گیرا قسه‌که‌م ب‌ری و دابه‌زیم و سه‌رم خ‌ستن بۆلای خ‌وم (ت-س/ح).

۳۳۷۷- عَنْ يَعْلَى بْنِ مُرَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: حُسَيْنٌ مِنِّي وَأَنَا مِنْ حُسَيْنٍ أَحَبُّ اللَّهِ مِنْ أَحَبِّ حُسَيْنًا حُسَيْنٌ سَبِطٌ مِنَ الْأَسْبَاطِ^(۱۵):

^(۱۴) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

^(۱۵) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

یه‌علای کوپی موپره (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) فهرمووی: حوسین له منه و من له حوسینم، خودا نه‌وکه‌سه‌ی خوش بوئی که حوسینی خوش دهوئی، حوسین به ته‌نیا خوئی له‌بهر خووی شیرینی و ره‌فتاری جوانی وه‌که نه‌ته‌وه‌یه‌کی سه‌ربه‌خو وایه، له نه‌ته‌وه باشه‌کان (ت-س/ح).

٣٣٧٨- عَنْ سَلْمَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: دَخَلْتُ عَلَى أُمِّ سَلَمَةَ وَهِيَ تَبْكِي فَقُلْتُ مَا يُبْكِيكِ؟ قَالَتْ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي الْمَنَامِ وَعَلَى رَأْسِهِ وَلِحْيَتِهِ التُّرَابُ فَقُلْتُ: مَا لَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: شَهِدْتُ قَتْلَ الْحُسَيْنِ أَنْفًا^(١٦).

سه‌لما (خودای ئی رازی بن) گوتی: چووم بو لای ئوممو سه‌له‌مه (خودای ئی رازی بن) روانیم وا ده‌گری، گوتم: خیره، بوچی ده‌گریت؟ گوتی: له خه‌وما پیغه‌مبهرم دی (درویدی خودای له‌سهرین) خوول به سه‌رو ریشیه‌وه بوو، عه‌رزیمکرد: ئه‌ی پیغه‌مبهری خودا! ئه‌وه بو وات ئی هاتوو؟ فهرمووی: نه‌ختی له‌مه‌وپیش له دیار حوسه‌ینی کوپم بووم له‌بهر چاوی خووم کوشتیان! (ت- به سه‌نه‌دیکی غه‌ریب).

٣٣٧٩- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَيُّ أَهْلِ بَيْتِكَ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ، وَكَانَ يَقُولُ لِفَاطِمَةَ: ادْعِي لِي ابْنِي فَيَشْمُهُمَا وَيَضُمُّهُمَا إِلَيْهِ^(١٧).

ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بن) گوتی: له پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) پرسیارکرا: کی‌ت زیاتر خوش دهوئی له که‌سوکاری خووت؟ فهرمووی: هه‌سه‌ن و حوسین هه‌موو جاریکیش به فاتیمه‌ی ده‌فهرموو: دوو کوپه‌که‌ی خووم بووم بانگه‌که، جا که هه‌سه‌ن و حوسین ده‌هاتن، ده‌یگوشین به سینگی خوویه‌وه و تیر تیر بوون و ماچی ده‌کردن (ت- سه‌نه‌د غه‌ریب).

(١٦) رواه الترمذي بسند غریب (شرحه).

(١٧) رواه الترمذي بسند غریب (شرحه).

۳۳۸۰- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَامِلَ الْحُسَيْنِ عَلَى عَاتِقِهِ، فَقَالَ رَجُلٌ: نِعَمَ الْمَرْكَبُ رَكِبْتَ يَا غُلَامُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): وَنِعَمَ الرَّكَابُ هُوَ. رَوَى التِّرْمِذِيُّ هَذِهِ الْعَشْرَةَ^(۱۸):

ثیبنو عہ عباس (خوایان لٰ رازی بن) گوتی: جاری حوسہین بہ قہ لاندو شکانی پیغہ مبرہوہ بوو (درویدی خودایان لٰ بن) پیاوئی گوتی: نہی کوپا! سواری سوار گا (مہرکہب) یککی چاک بوویت! پیغہ مبر (درویدی خودای لہسہرین) فہرموی: ناخر خوشی سواری چاکا! (ت- سہنہد غریب).

(۲) گورہی عہ بدولائی کوری عہ عباس (خوایان لٰ رازی بن)

فضل عبداللہ بن العباس (رضی اللہ تعالیٰ عنہما)

۳۳۸۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: ضَمِنِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى صَدْرِهِ وَقَالَ: اللَّهُمَّ عَلِّمْنِي الْحِكْمَةَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۱):

ثیبنو عہ عباس (خوایان لٰ خوش نود بن) گوتی: پیغہ مبر (درویدی خودای لہسہرین) گوشیمی بہ سینگیہوہو فہرموی: نہی خودایہ! فیری دانایی و زانستی ریک و پیک و رہفتاری پہسہندی بکہ (ب/ت).

۳۳۸۲- وَعَنْهُ قَالَ: دَعَا لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يُؤْتِنِي اللَّهُ الْحِكْمَةَ مَرَّتَيْنِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ بِسَنَدٍ حَسَنٍ^(۲):

دیسان گوتی: دوو جار پیغہ مبر (درویدی خودای لہسہرین) نزای بوکردم لہ خودا پارایہوہ کہ خودا دانایی و حیکمہتم پی بیہ خشئی (ت- س/ح).

۳۳۸۳- وَعَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) دَخَلَ الْخَلَاءَ، فَوَضَعَتْ لَهُ وَضُوءًا فَلَمَّا خَرَجَ، قَالَ: مَنْ وَضَعَ هَذَا؟ قُلْتُ ابْنُ عَبَّاسٍ، قَالَ: اللَّهُمَّ فَقِّهْهُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۳):

(۱۸) رواه الترمذي بسند غريب (شرحه).

(۱) بخاری. فضائل الصحابة: ۳۷۵۶.

(۲) بسند حسن.

دیسان گوتی: پیغہ مبہر (درویدی خودای لہ سرین) رویشته ناو ئاودہست
منیش ئاوی دہسنویژم بوی دانا، جا کہ ہاتہ دہرہ وہو ئاودہ کہی دی
فہرمووی: کی ئہم ئاودہی داناوہ؟ گوتم: من، فہرمووی: خودایہ! شارہ زای
شہریعہ تی بکہو بیکہ بہ زانایہ کی گہورہی ئابین (م- خودای ئی رازی بن)۔

۲۲) گہورہ بی عہ بدوللای کوری جہ عفر (خودایان لی رازی بن)

فضل عبداللہ بن جعفر (رضی اللہ تعالیٰ عنہما)

۳۳۸۴- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا قَدِمَ مِنْ سَفَرٍ تُلِّقَى بِصَبِيَّانِ أَهْلِ بَيْتِهِ وَإِنَّهُ قَدِمَ مِنْ سَفَرٍ فَسُبِقَ بِي إِلَيْهِ فَحَمَلَنِي بَيْنَ يَدَيْهِ ثُمَّ جِئْتُ بِأَحَدِ ابْنَيْ فَاطِمَةَ فَأَرَدَفَهُ خَلْفَهُ فَأَدْخَلَنَا الْمَدِينَةَ ثَلَاثَةَ عَشَرَ ذِي قَعْدَةِ. رواه مسلم وأبو داود^(۱):

عہ بدوللای کوری جہ عفر (خودای ئی رازی بن) گوتی: ہہموو جاری کائی
پیغہ مبہر (درویدی خودای لہ سرین) کہ لہ ریواریی (سہفہر) دہہاتہ وہ منالانی
کہ سوکاری دہچوون بہ پیریہ وہ، جاری لہ سہفہری ہاتہ وہ لہ پیشتا من
گہیشتم پیی، لہ بہر دہمی خوہ وہ سواری کردم، لہ دوا پیدا یہ کی لہ دوو
کووپہ کہی فاتیمہ شیان ہیئا، ئہویشی سواری پاشکوی خوئی کرد، ئیتر ہہر
سیکمان ہہتا چوینہ ناو مہدینہ بہ سواری ئہو وولاخہ رویشتین (م/د-
خودایان ئی رازی بن)۔

۳۳۸۵- وَعَنْهُ قَالَ: أَرَدَفَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَاتَ يَوْمٍ خَلْفَهُ فَأَسْرَءُ إِلَيَّ حَدِيثًا لَا أَحَدٌ مِنْ النَّاسِ إِلَّا هُنَا أَنْتَهَى ذِكْرُ أَهْلِ الْبَيْتِ الْمَعْدُودِينَ فِي حَدِيثِ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمٍ السَّابِقِ فِي أَهْلِ الْبَيْتِ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ) وَغَفَرَ لَنَا وَلِأَهْلِنَا. آمِينَ^(۲):

(۱) بخاری. وضوء: ۱۴۳ = تجرید / ۱ ل - ۱۴۱ ذ: ۱۱۶ / ۱۴۳. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۸.

(۲) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۸. أبو داود. جہاد: ۲۵۶۶.

(۳) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۲۰.

دیسان گوتی: رۆژی چه‌زرت (دروودی خودای له‌سهرین) له پاشکۆی خۆیه‌وه سواری کردو و فەرمووده‌یه‌کی به نهیانی پێ فەرمووم، بۆ که‌سی ناگیرمه‌وه (م).
لی‌رده‌ا باسی گه‌وره‌یی که‌سوکاری چه‌زرت (دروودی خودای له‌سهرین) ته‌واو ده‌بی، ره‌زای خودایان ئی بی، به پێی ئه‌و ژماره‌یه‌ی که له فەرمووده‌که‌ی زه‌یدی کۆپی ئه‌رقه‌مدا دیاری کرابوون.

٢٣) گه‌وره‌یی زه‌یدی کۆپی هاریت (خودای ئی رازی بی) که نازادکراوی پیغه‌مبه‌ر بوو (دروودی خودای له‌سهرین) فصل زید بن حارثة مولى النبى (صلى الله عليه وسلم)

٣٣٨٦- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: بَعَثَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَعَثًا، وَأَمَرَ عَلَيْهِمْ أَسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ، فَطَعَنَ بَعْضُ النَّاسِ فِي إِمَارَتِهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنْ تَطَعُّنَا فِي إِمَارَتِهِ فَقَدْ كُنْتُمْ تَطَعُّنُونَ فِي إِمَارَةِ أَبِيهِ مِنْ قَبْلُ، وَإِنَّمُ اللَّهُ، إِنْ كَانَ لَخَلِيفًا لِلْإِمَارَةِ، وَإِنْ كَانَ لَمِنْ أَحَبِّ النَّاسِ إِلَيَّ، وَإِنْ هَذَا لَمِنْ أَحَبِّ النَّاسِ إِلَيَّ بَعْدَهُ. رواه البخارى والترمذى ومسلم وزاد: فَأَوْصِيَكُمْ بِهِ فَإِنَّهُ مِنْ صَالِحِيكُمْ^(١).

ئيبينو عومه‌ر (خودایان ئی رازی بی) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) له‌شکرێکی ناردو ئوسامه‌ی کۆپی زه‌یدی کرد به‌سه‌ر له‌شکریان هه‌ندی که‌س تانوتیان له فەرمانداریی ئوسامه‌ ده‌دا پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سهرین) فەرمووی: خۆ ئه‌گه‌ر ئێوه ئیستا تانه‌و تانوت له فەرمانداریی ئوسامه‌ بدن، ئه‌وه‌ شتیکی تازه‌ نییه‌، چونکه له‌مه‌وپیش تانوتتان له فەرمانداریی باوکیشی ده‌دا گوايه ده‌یانگوت: زه‌ید به‌نده‌ی نازادکراوه‌ چۆن ده‌بی بی به‌سه‌ر له‌شکرێ که‌ زۆربه‌یان پیاوی نازادبن! ده‌سا به‌ هه‌قی خودا باوکی شایسته‌ی فەرمان‌ده‌وایی بوو، وه‌ زۆر زۆریش خوشه‌ویست بوو له‌لام،

(١) بخاری. فضائل الصحابة: ٣٧٣٠، ٤٢٥٠، ٤٤٦٨، ٤٤٦٩، ٦٦٢٧، ٧٨٧ = تجرید / ٤ ل - ١٥٨ ز /

وه له پاش خوی ئهم کورپه‌یم زۆر زۆر خوۆش ده‌وێ (ب/ت/م) موسلیم ئه‌مه‌ی زیاتره: جا که‌واته من راتان ده‌سپێرم و عه‌هدتان بۆ ده‌که‌م له‌هه‌وی ئه‌وه‌وه که خوۆشتان بوێ و باش بن بوێ، چونکه ئه‌و یه‌کیکه له پیاو چاکانی ئیوه.

۳۳۸۷- وَعَنْهُ قَالَ: مَا كُنَّا نَدْعُو زَيْدُ بْنُ حَارِثَةَ إِلَّا زَيْدُ مُحَمَّدٍ حَتَّى نَزَلَ الْقُرْآنُ: (أَدْعُوهُمْ لِأَبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ). رواه مسلم والترمذی^(۲):

دیسان گوتی: له پێشدا هه‌تا ئهم ئایه‌ته له قورئاندا هاته خواره‌وه که ده‌فه‌رموێ:

{ادْعُوهُمْ لِأَبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ - ۳۳ / ۵}.

واته: ئه‌و که‌سانه که کردووتانن به کورپی خوۆتان به ناوی باوکیانه‌وه بانگیان بکه‌ن، ئه‌وه رێکی هه‌ق و راست و دروسته له‌لای خودا گوتی: هه‌تا ئهم ئایه‌ته هاته خواره‌وه هه‌شتا هه‌ر به زه‌یدی کورپی حاریشه‌مان ده‌گوت زه‌یدی کورپی موچه‌مه‌د (م/ت).

۳۳۸۸- وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَلَيْتَ أَخَوَا وَمَوْلَانَا. رواه البخاری^(۳):

پێغه‌مبه‌ر (برووی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمووی به زه‌ید: تۆ هه‌م برامانی و هه‌م یارو یاوه‌رو ئازادکراومانی! (ب).

۳۳۸۹- عَنْ جَبَلَةَ بْنِ حَارِثَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَدِمْتُ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ ابْعَثْ مَعِيَ أَخِي زَيْدًا. قَالَ: هُوَ ذَا فَإِنْ انْطَلَقَ مَعَكَ لَمْ أَمْنَعُهُ. قَالَ زَيْدٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَاللَّهِ لَا أَخْتَارُ عَلَيْكَ أَحَدًا. قَالَ جَبَلَةُ: فَرَأَيْتُ رَأَى أَخِي أَفْضَلَ مِنْ رَأْيِي^(۴):

(۲) بخاری. تفسیر: ۴۷۸۲. مسلم. فضائل: ۶۲۱۲. ترمذی. تفسیر القرآن. ۲۲۰۹، ۲۸۱۳.

(۳) رواه البخاری تعلیقاً بین الرقمین: ۳۷۲۹ و ۳۷۳۰.

(۴) رواه الترمذی بسند حسن (شرحه).

جەبەلەه‌ی کۆپی حاریشه (خودای ئازادی بن) گوتی: چووم بۆ خزمەتی پیغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەربین) عەرزیمکرد: ئەه‌ی پیغه‌مبەری خودا! زەید برای منە بیدەرەوه پیم، فەرمووی: ئەوه‌ خوێه‌تی ئەگەر لەگەڵتا دیتەوه‌ من رینگە‌ی ئی ناگرم زەیدیش گوتی: ئەه‌ی پیغه‌مبەری خودا! سویندم بە خودا من لای تو بە هیچ شویننیک‌ی تر ناگۆرمەوه‌، جەبەلە گوتی: لەپاشا بۆم دەرکەوت کە رای زەیدی برام لە رای من باشتەر بوو (ت-س/ح).

٣٣٩- وَفَرَضَ عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) لِأَسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ فِي ثَلَاثَةِ آلَافٍ وَخَمْسِمِائَةٍ وَفَرَضَ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ فِي ثَلَاثَةِ آلَافٍ قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ لِأَبِيهِ لِمَ فَضَّلْتَ أَسَامَةَ عَلَى فَوَ اللَّهِ مَا سَبَقَنِي إِلَى مَشْهَدٍ. قَالَ لِأَنَّ زَيْدًا كَانَ أَحَبَّ إِلَيَّ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ أَيْكَ وَكَانَ أَسَامَةُ أَحَبَّ إِلَيَّ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْكَ، فَأَثَرْتُ حُبَّ رَسُولِ اللَّهِ عَلَى حُبِّي. رواهما الترمذي بسندين حسنين^(٥):

عومەر (خودای ئازادی بن) سێ هەزارو پینج سەدی مووچە بڕیەوه‌ بۆ ئوسامە‌ی کۆپی زەید، وەسێ هەزاریشی مووچە بڕیەوه‌ بۆ عەبدوللای کۆپی خۆی، عەبدوللای گوتی بە باوکی: بۆچی و لەبەرچی باوی ئوسامە‌ دەدەیت بەسەرمندا، خۆ بەخودا لە هیچ نەبەردو چەشمەنداز (مەشەه‌د) ی‌کا ئوسامە‌ پێش من نەکەوتوو، کەواتە بۆ زیاتر دەدە‌ی بەو، عومەر گوتی: چونکە پیغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەربین) زەیدی پتر خۆش دەویست لەباوکتو، ئوسامە‌شی زیاتر خۆش دەویست لە خۆت! بۆیە منیش فەزل و باوی خۆشە‌ویستی پیغه‌مبەر (دروودی خودای لەسەربین) دەدەم بەسەر خۆشە‌ویستی خۆما! (ت-س/ح).

(٥) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

٢٤) چاکیتی (فه‌زل)ی نوسامه‌ی کوری زه‌ید (خودای لی رازی بی)

فضل اسامة بن زيد (رضی الله تعالی عنه)

٣٣٩١- عَنْ أُسَامَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ جَالِسًا عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذْ جَاءَ عَلِيٌّ وَالْعَبَّاسُ يَسْتَأْذِنَانِ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَلِيُّ وَالْعَبَّاسُ يَسْتَأْذِنَانِ. فَقَالَ: أَتَذَرِي مَا جَاءَ بِهِمَا؟ قُلْتُ: لَا أَذَرِي، فَقَالَ: لَكِنِّي أَذَرِي، فَأَذِنَ لَهُمَا فَدَخَلَا فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ جِئْنَاكَ نَسْأَلُكَ أَيُّ أَهْلِكَ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: فَاطِمَةُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ، فَقَالَ: مَا جِئْنَاكَ نَسْأَلُكَ عَنْ أَهْلِكَ. قَالَ: أَحَبُّ أَهْلِي إِلَيَّ مَنْ قَدْ أُنْعِمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتُ عَلَيْهِ أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ. قَالَ: ثُمَّ مَنْ قَالَ: ثُمَّ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، قَالَ الْعَبَّاسُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ جَعَلْتَ عَمَّكَ آخِرَهُمْ قَالَ: لِأَنَّ عَلِيًّا قَدْ سَبَقَكَ بِالْهَجْرَةِ^(١).

ئوسامه‌ی کوری زه‌ید (خودای لی رازی بی) گوئی: له خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا بووم (دروودی خودای له‌سهرین) له‌پر‌عه‌لی و عه‌بباس هاتن، داوای ریگادانیان کرد، منیش گوتم: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! عه‌لی و عه‌بباس ده‌یان‌ه‌وی بی‌ن بو خزمه‌تت؟ فه‌رمووی: ده‌زانیت بوچی هاتون؟ گوتم: نه‌ء نازانم، فه‌رمووی: به‌لام من ده‌زانم پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ریگه‌ی پی‌دان، که چوونه ژوره‌وه‌گوئیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! هاتووین لی‌ت ده‌پرسین: کی‌ت زورتر خو‌ش ده‌وی له‌که‌سوکاری خو‌ت؟ فه‌رمووی: فاتیمه‌ی کچی موچه‌ممه‌د گوئیان: مه‌به‌ستمان له‌پرسیاره‌که‌مان که‌سه‌کانی خو‌ت نییه، فه‌رمووی: ده‌خو‌شه‌ویستترین که‌سم له‌لام ئوسامه‌ی کوری زه‌یده که‌هم خودا چاکه‌ی له‌گه‌لدا کردووه‌و هم خو‌م چاکه‌م بو‌ی بووه‌گوئیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! پاش ئه‌و کی‌ی تر؟ فه‌رمووی: له‌پاش ئه‌ویش عه‌لی کوری ئه‌بو طالیب. عه‌بباس گوئی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! مامه‌تت خسته‌دواوه، فه‌رمووی: چونکه‌عه‌لی له‌پیش تو‌دا کو‌چ (هیجره‌ت)ی کردووه‌ (ت-س/ص).

(١) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه). (اسامة/ تجريد/ ١ / ١٣٨ ز: ١١٣).

٣٣٩٢- وَعَنْهُ قَالَ: لَمَّا ثَقُلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) هَبَطْتُ وَهَبَطَ النَّاسُ الْمَدِينَةَ فَدَخَلْتُ عَلَيْهِ وَقَدْ أَصْمِتَ فَلَمْ يَتَكَلَّمْ فَجَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَضَعُ يَدَيْهِ عَلَيَّ وَيَرْفَعُهُمَا فَأَعْرِفُ أَنَّهُ يَدْعُو لِي^(٢):

دیسان گوتی: نه خوش‌بیننه‌که‌ی پیغهمبهر (دروودی خودای له‌سهرین) به‌ره‌به‌ره‌گران بوو، جا خه‌لک له‌م لاو لای مه‌دینه‌وه ده‌چوون بو خزمه‌تی، منیش چووم بو مه‌دینه بو خزمه‌تی، که چووم زمانی گوی نه‌ده‌کردو قسه‌ی بو نه‌ده‌کرا، له‌و حال‌ده‌دا پیغهمبهر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌سته‌کانی خوئی داده‌نا له‌سهر جه‌سته‌ی من و ئینجا هه‌لی ده‌پرین بو ئاسمان، ئیتر زانیم که ئه‌وه دووعا و نزای باش بو من ده‌کا (ت-س/ح).

٣٣٩٣- وَقَالَتْ عَائِشَةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا): أَرَادَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنْ يُنْحَىٰ مُحَاطَ أَسَامَةَ، قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ دَغْنِي حَتَّى أَكُونَ أَنَا الَّذِي أَفْعَلُ. قَالَ: يَا عَائِشَةُ أَحَبِّهِ فَإِنِّي أَحِبُّهُ. رَوَى التِّرْمِذِيُّ هَذِهِ الثَّلَاثَةَ وَالْأَوَّلَ بِسَنَدٍ صَحِيحٍ^(٣):

عائیشه (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغهمبهر (دروودی خودای له‌سهرین) ویستی چلمی ئوسامه‌ ب‌سپری، گوتم: ئه‌ی پیغهمبهری خودا! ریگه‌م بده‌ با من لووتی ب‌سپرم، فه‌رمووی: ئه‌ی عائیشه! ئوسامه‌ت خوش بوئی، چونکه‌ به‌راستی من خوشم ده‌وئی! (ت-س/ح).

٢٥) چاک‌یتی بیلالی کوری ره‌باح که بانگ‌ده‌ری پیغهمبهر بوو

(دروودی خودا له‌ پیغهمبهر و ره‌زای خودا له‌و)

فضل بلال بن رباح الحبشی مؤذن النبی (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

٣٣٩٤- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ عُمَرُ يَقُولُ أَبُو بَكْرٍ سَيِّدُنَا، وَأَعْتَقَ

سَيِّدَنَا. يَعْنِي بِاللَّامِ^(١):

^(٢) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

^(٣) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

جایبر (خودای ئی رازی بئ) گوتی: عومەر (خودای ئی رازی بئ) ده‌یگوت: ئەبو بەکر (خودای ئی رازی بئ) سەرورمانه‌و سەرورەری ئیمەیی ئازادکردوو، واتە: بیلال. (ب- نوقمی سۆزو میهره‌بانی خودا بئ).

٣٣٩٥- عَنْ قَيْسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ بِلَالَ قَالَ لِأَبِي بَكْرٍ: إِنْ كُنْتُ إِثْمًا اشْتَرَيْتَنِي لِنَفْسِكَ فَأَمْسِكْنِي، وَإِنْ كُنْتُ إِثْمًا اشْتَرَيْتَنِي لِلَّهِ فَدَعْنِي وَعَمَلِ اللَّهُ. رواهما البخاري^(١):

قه‌یس (خودای ئی رازی بئ) گوتی: بیلال له‌پاش کوچی دوایی چه‌زەت (دروودی خودای له‌سەربەئ) ویستی بچی بۆ غەزا، ئەبو بەکریش رینگەیی پی نەدەدا، ئەویش بە ئەبو بەکری گوت: ئەگەر تۆ منت له‌بەر خۆت کەپووەتەو ئەوا بەندەم بکە لای خۆت و رینگەم مەدە کە پرۆم بۆ غەزا، بە‌لام ئەگەر له‌بەر رەزای خودا منت کەپووەتەو و ساغ له‌بەر رەزای خوا ئازادەت کردووم ئەوا لیم گەپێ با کاربکەم بۆ رەزای خودا ئەوجا ئەبو بەکر پیی گوت: بیکە بە خاتری خودا بەجیم مەهیلە، ئیتەر ئەویش بەجیی نەهیشت! (ب).

٣٣٩٦- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لِبِلَالٍ عِنْدَ صَلَاةِ الْفَدَاةِ: يَا بِلَالُ حَدِّثْنِي بِأَرْجَى عَمَلٍ عَمِلْتَهُ عِنْدَكَ فِي الْإِسْلَامِ مَنَفْعَةً فَإِنِّي سَمِعْتُ اللَّيْلَةَ خَشَفَ نَعْلَيْكَ بَيْنَ يَدَيَّ فِي الْجَنَّةِ. قَالَ بِلَالٌ مَا عَمِلْتُ عَمَلًا فِي الْإِسْلَامِ أَرْجَى عِنْدِي مَنَفْعَةً مِنْ أَلِّي لَا أَطْهَرُ طَهْرًا تَامًا فِي سَاعَةٍ مِنْ لَيْلٍ وَلَا نَهَارٍ إِلَّا صَلَّيْتُ بِذَلِكَ الطَّهْوَرِ مَا كَتَبَ اللَّهُ لِي أَنْ أَصَلِّيَ. رواه مسلم والبخاري ولفظه: سَمِعْتُ دَفَّ نَعْلَيْكَ بَيْنَ يَدَيَّ فِي الْجَنَّةِ^(٢):

⇒ (ب/ ٥ ز: ٤ ژ: ٦ / ٣٢٥٠ + ژ: ٥ / ٣٢٤٩) گێڕانه‌وه‌ی ئێره‌ به‌م شیوه‌یه‌یه: ئەبو هورەیره (خودای ئی رازی بئ) گوتی: روژێ له‌پاش نوێژی به‌یانی چه‌زەت (دروودی خودای له‌سەربەئ) فهرمووی: ئەو بیلال! پیم بلێ: کام کارێ دەکەیی

(١) بخاری. فضائل الصحابة: ٣٧٥٤.

(٢) بخاری. فضائل الصحابة: ٣٧٥٥.

(٣) تقدم تخريجه برقم: ٦ / ٣٢٥٠. مجلد ٥ تسلسل ٤

که بهلاته‌وه زیاتر جیگه‌ی ئومیدبئی له‌لای خودا، که له سه‌رده‌می ئیسلامدا دهیکه‌ی؟ چونکه ئەم شه‌و له به‌هه‌شتا له‌به‌ر دهم خۆمه‌وه له به‌هه‌شتا گویم له چریه‌ی سۆله‌کانت بوو بیلال گوتی: ئەو کاره‌ی که له‌کاتی ئیسلامه‌تیدا دهیکه‌م و له‌لام پتر جیگه‌ی ئومید بئی ئەوه‌یه: هه‌ر کاتی به‌شه‌و یا به‌روژ که ده‌سنوویژ ده‌گرم ده‌سنوویژکی ته‌واو ده‌گرم و چه‌نده خودا له‌چاره‌ی نووسیم نوویژ ده‌که‌م (م/ب) گفته‌ی (ب) ئاوايه: له به‌رده‌مه‌وه له‌ناو به‌هه‌شتا گویم له خشیه‌ی پیلاوه‌کانت بوو!

۲۶) چاکیتی موصعه‌بی کوپی عومه‌یری قوره‌یشی (ره‌زای خودای لی بئی)

فضل مصعب بن عمیر القریشی (رضی الله تعالی عنه)

۳۳۹۷- عَنْ خَبَابٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: هَاجَرْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَبْتِغِي وَجْهَ اللَّهِ فَوَقَعَ أَجْرُنَا عَلَى اللَّهِ فَمِنَّا مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَأْكُلْ مِنْ أَجْرِهِ شَيْئًا وَمِنَّا مَنْ أَيْتَعَتْ لَهُ ثَمَرَتُهُ فَهُوَ يَهْدُبُهَا وَإِنْ مُصْعَبُ بْنُ عُمَيْرٍ مَاتَ وَلَمْ يَتْرُكْ إِلَّا ثَوْبًا كَانُوا إِذَا غَطُّوا بِهِ رَأْسَهُ خَرَجَتْ رِجْلَاهُ وَإِذَا غُطِّيَ بِهَا رِجْلَاهُ خَرَجَ رَأْسُهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) غَطُّوا رَأْسَهُ وَاجْعَلُوا عَلَى رِجْلَيْهِ الْإِذْخِرَ. رواه الترمذی بسند صحيح والبخاری^(۱):

خه‌باب (خودای لی رازی بئی) گوتی: له‌گه‌ل پیغه‌مه‌ردا (درویدی خودای له‌سهرین) که کوچمان کرد مه‌به‌ستمان به‌س ره‌زای خوابوو، ئیتر ئەجرو پاداشمان که‌وته سه‌ر خودا، جا گه‌لی که‌سمان مردو هیچی له ئەجرو پاداشی باشی خوی له دنیا‌دا نه‌خواردو گشتی برد بۆ قیامه‌تی یه‌کیک له‌م خودا پیداوانه که مردوون موصعه‌بی کوپی عومه‌یربوو، گه‌لی که‌سیشمان ماون و له خودا به‌زیادبئی باخه‌که‌یان خه‌ملیوه و په‌یتا په‌یتا ده‌یرنن، موصعه‌بی کوپی عومه‌یر (خودای لی رازی بئی) که له غه‌زای ئو خودا شه‌هیدکرا یه‌ک لۆ به‌رگی له‌پاش به‌جیما‌بوو، ئەو

(۱) بخاری. مغازی: ۴۰۴۵ (خباب: تجرید/ ۱ / ۳۹۳ ژ - ۴۰۷).

لو بہرگیان کرد بہ لویہ کفن بوی، بہ لَام ئه ویش ئه وندہ نہ بوو کہ هه موو
لہشی داپوشنی، ئه گہر دہیاندہ بہ سہر سہریدا قاچہ کانی دہردہ کہوتن، ئه گہر
دہیاندہ بہ سہر قاچہ کانیدا سہری دہردہ کہوت! لہ بہرئوہ حہ زرت (سورہی
خودای لہ سہرین) فہرمووی: سہری بہ جلہ کہی داپوشن و پووشی سورناتیک
(گیای ئیزخہر) یش بدن بہ سہر قاچہ کانی د!!!

(ت-س/ص-ب) سوبجانہ لَلا! مروؤ لہم رازہ سہری سور دہمیئی،
بویہ کا دہلیم:

کفنی شہیدی نوحود یہ ک لو بوو

ہیشتا نیوہشی پووشی سہر کو بوو!

لہم رازہ کوئی زہمہت حالی بن

کہسن تن دہکا لہم را قال بن!!

دہرویش! پیہم بلن شیخی تو کیہ؟

یادس کن دہکس کہ حالت لیہ؟؟

پیہم! بہ قوربان، بہ یادس یاران

سوژی جگہرم دادہ کا باران!

حہزم لہ کفنی پووشی یہ ک لویہ

لہو بہرگہی کہوا لہ بہری توہ!!

۲۷) چاکیتی عہدوللای کوری عومہری کوری خہ کتاب (رہزای خودایان لینی)

فضل عبداللہ بن عُمَر بن الخطاب (رضی اللہ تعالیٰ عنہما)

۳۳۹۸- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ الرَّجُلُ فِي حَيَاةِ
رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا رَأَى رُؤْيَا قَصَّهَا عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَتَمَنَّتْ أَنْ
أَرَى رُؤْيَا أَقْصَاهَا عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَكُنْتُ غُلَامًا شَابًا عَزَبًا وَكُنْتُ أَنَامُ فِي

الْمَسْجِدَ حِينَذَاكَ فَرَأَيْتُ فِي النَّوْمِ كَأَنَّ مَلَكَئِينَ أَخَذَانِي فَدَهَبَا بِي إِلَى النَّارِ فَإِذَا هِيَ مَطْرِيَّةٌ كَطَيِّ الْبُئْرِ وَإِذَا لَهَا قَرْنَانِ كَقَرْنَيْ الْبُئْرِ وَإِذَا فِيهَا نَاسٌ قَدْ عَرَفْتُهُمْ فَجَعَلْتُ أَقُولُ أَغُوذُ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ أَغُوذُ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ أَغُوذُ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ فَلَقِيَهُمَا مَلَكٌ آخَرُ فَقَالَ لِي: لَنْ تُرَاعَ فَقَصَصْتُهَا عَلَى حَفْصَةَ فَقَصَّتْهَا حَفْصَةُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: نَعَمْ الرَّجُلُ عَبْدُ اللَّهِ لَوْ كَانَ يُصَلِّي بِاللَّيْلِ. قَالَ سَالِمٌ فَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ بَعْدَ ذَلِكَ لَا يَنَامُ مِنَ اللَّيْلِ إِلَّا قَلِيلًا. رواه الشيخان^(١):

ئيبينو عومهر (خودايان ئی رازی بئ) گوئی: به سه‌رینی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ئه‌گهر پیاوی خه‌ونیکی بیدیایه ده‌یگپرایه‌وه بو پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) منیش به عه‌زده‌ته‌وه بووم که خه‌ونی ببینم هه‌تا بیگپرمه‌وه بو (دروودی خودای له‌سهرین) له‌و سه‌رده‌مه‌دا من هه‌زده‌کار بووم ره‌به‌ن بووم ژنم نه‌بوو، له‌ مزگه‌وت ده‌خه‌وتم، جاری له‌ خه‌وما دیم وا دوو فریشته وهک بمگرن و بمبه‌ن بو دۆزه‌خ وابوو، ئاگره‌که‌ش هه‌لچنرابوو وهکی بیرى هه‌لچنراو هه‌روا دوو شاخه‌ی هه‌بوو وهک دوو شاخه‌ی چه‌رخى سه‌ر بیر، چه‌ند که‌سیکی تیدا بوون ناسیمنه‌وه، ئیت‌ر ده‌ستم کرد به‌ گوتنی په‌نا ده‌گرم به‌ خودا له‌ زیانی ئاگر، جا له‌م کاته‌دا دوو فریشته‌که‌ گه‌یشتن به‌ فریشته‌یه‌کی تر، فریشته تازه‌که‌ پئی گوتم: ترست نه‌بی، جا ئه‌م خه‌ونه‌م گپرایه‌وه بو چه‌فصه‌ی خوشکم، که‌ هاوسه‌ری هه‌زده‌ت بوو "چه‌فصه‌یش ده‌یگپریته‌وه بو پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: عه‌بدوللا پیاوی چاکه، بریا (به‌شه‌و) شه‌ونویژی ده‌کرد! سالمی کوپی عه‌بدوللاى کوپی عومهر (خوایان ئی رازی بئ) ده‌یگوت: ئیت‌ر عه‌بدوللا به‌شه‌و، نه‌ختیک نه‌بی، نه‌ده‌نووست (ش).

(١) بخاری. فضائل الصحابة: ٣٧٣٨، ٣٧٣٩، ١١٢١، ١١٢٢، ٣٧٤٠، ٣٧٤١، ٧٠٢٨، ٧٠٢٩، ٧٠٣٠، ٧٠٣١.

۳۳۹- وَعَنْهُ قَالَ: رَأَيْتُ فِي الْمَنَامِ كَأَلَمًا فِي يَدَيِ قِطْعَةً اسْتَبْرَقَ وَلَا أَشِيرُ بِهَا إِلَى مَوْضِعٍ مِنَ الْجَنَّةِ إِلَّا طَارَتْ بِي إِلَيْهِ فَقَصَصْتُهَا عَلَى حَفْصَةَ فَقَصَّتْهَا حَفْصَةُ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: إِنَّ أَخَاكَ رَجُلٌ صَالِحٌ. أَوْ إِنَّ عَبْدَ اللَّهِ رَجُلٌ صَالِحٌ. رواه الرمذی والشيخان^(۲):

ديسان گوتی: له خه‌ونا دیم، وه‌کوو پارچه‌یی ئاوریشمی ئه‌ستووو
ره‌قم به‌ ده‌سته‌وه‌بی و ابوو، به‌ره‌و هه‌ر جییه‌ک له به‌هه‌شتا ئاراسته‌م ده‌کرد
بالی ده‌گرت‌وه‌و ده‌یبردم بۆ ئه‌وئ، جا ئه‌مه‌م گپ‌رایه‌وه‌ بۆ حه‌فصه‌، ئه‌ویش
ده‌یگپ‌ریته‌وه‌ بۆ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموئ: براه‌ت پیاویکی
باشه‌ یا ده‌فه‌رموئ: بی‌گومان عه‌بدوللای برات پیاوی باشه‌ (ت/ش).

۳۴۰- تقدم في مجلد / ٤ ص ٧٤ تسلسل / ٢١ رقم: ٧ / ٢٧١٣^(۳):

به‌لام لی‌ره‌دا له‌ ناوه‌ندی وشه‌ی (کبرکه‌ المسلم) و (فظننته‌ النخلة) دا
ئه‌مه‌ی پتره‌: وفي رواية: إِنَّ مِنَ الشَّجَرِ شَجْرَةً لَا يَسْقُطُ رَقْعُهَا حَدَّثُونِي مَا هِيَ؟ فَوَقَعَ
النَّاسُ فِي شَجَرِ الْبُرَادِ: كَهَوَاتِهِ وَآيِهِ: لَهُ نَاقَةٌ دَرَحَتْهَا كَانَا دَرَحَتِي هَاهُ
كَهَ لَآكِهِ نَاقَةً، يَمُّ بَلَيْنٌ هُوَ جِييهِ؟ جَا خَه‌لْكه‌كه‌ش كه‌وتنه‌ ناو دارو
دره‌ختی ئه‌و ده‌شت و ده‌ره‌و ده‌یانگوت: ئه‌مه‌یه‌و ئه‌وه‌یه‌.. تا كو‌تایی
فه‌رمووده‌كه‌ (ب/ت).

٢٨) چاکیتی عه‌بدوللای کو‌ری مه‌سه‌عوود (خودای لی‌ رازی بی)

فضل عبدالله بن مسعود (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ)

٣٤٠١- عَنْ مَسْرُوقٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: ذَكَرُوا ابْنَ مَسْعُودٍ عِنْدَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ
عَمْرٍو فَقَالَ: ذَاكَ رَجُلٌ لَا أَزَالُ أَحِبُّهُ بَعْدَ مَا سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

^(۲) بخاری. تهجد: ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۷۰۱۵، ۷۰۱۶. مسلم. فضائل: ۶۳۱۹. ترمذی. مناقب: ۲۸۲۵.

^(۳) تقدم في المجلد الرابع (ص) ٧٤ رقم: ٧ / ٢٧١٣.

يَقُولُ: اسْتَقْرُوا الْقُرْآنَ مِنْ أَرْبَعَةٍ: مِنْ عَبْدِ اللَّهِ ابْنِ مَسْعُودٍ قَبْدَ أَبِيهِ وَسَلِيمِ مَوْلَى أَبِي حُدَيْفَةَ وَأَبِي بِنِ كَعْبٍ وَمُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ. رواه الشيخان^(۱):

مه‌سوق (خودای ن‌رازی بن) گوتی: له لای عه‌بدوللای کوپی عه‌مر باسی ئیبنو مه‌سعود کرا، گوتی: نه‌وتی ئه‌م فه‌رمایشته‌م له پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) بیستووئه‌ ئیتر ئه‌و پیاوهم خووش ده‌وی ده‌یفه‌رموو (دروودی خودای له‌سهرین): له‌لای ئه‌م چوار که‌سه‌ قورئان بخوینن و فی‌ری بن، له‌لای عه‌بدوللای کوپی مه‌سعود و سالمی ئازادکراوی ئه‌بو حوذه‌یفه‌و ئوبه‌یی‌ه‌ی کوپی که‌عب و موعادی کوپی جه‌بل پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) له‌پیشدا ناوی ئیبنو مه‌سعودی هی‌نا، بو‌گرنگی پیدانی پتر (ش).

۳۴۰۲ - عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَدِمْتُ أَنَا وَأَخِي مِنَ الْيَمَنِ فَكُنَّا حِينَا وَمَا نُرَى ابْنَ مَسْعُودٍ وَأُمُّهُ إِلَّا مِنْ أَهْلِ بَيْتِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ كَثْرَةِ دُخُولِهِمْ وَلُزُومِهِمْ لَهُ. رواه الشيخان والترمذی^(۲):

ئه‌بو موسا (خودای ن‌رازی بن) گوتی: من و براكه‌م كه‌ له‌ یه‌مه‌نه‌وه‌ هاتین، تا ماوه‌یه‌كیش هه‌روامان ده‌زانسی كه‌ ئیبنو مه‌سعود و دایکی له‌ خیزانی پیغه‌مبه‌رن (دروودی خودای له‌سهرین) چونكه‌ ئه‌وه‌نده‌ به‌ گه‌رمی هاموو شو‌ی مالی پیغه‌مبه‌ریان ده‌کردو ئه‌وه‌نده‌ زۆر له‌ خزمه‌تیا ده‌مانه‌وه‌ (ش/ت).

۳۴۰۳ - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَأَلْنَا حُدَيْفَةَ عَنْ رَجُلٍ قَرِيبِ السَّمْتِ وَالْهَدْيِ مِنَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى نَأْخُذَ عَنْهُ فَقَالَ: مَا أَغْرِفُ أَحَدًا أَقْرَبَ سَمْتًا وَهَدْيًا وَذَلَالًا بِالنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ ابْنِ أُمِّ عَبْدِ. رواه البخاری والترمذی

(۱) بخاری. فضائل الصحابة: ۳۷۵۸، ۳۷۰۶، ۳۸۰۸، ۴۹۹۹. فضائل: ۶۲۸۴. تجرید/ ۴ ل - ۱۶۸. ز/

۱۴۷۹ / ۳۷۵۸، ۳۷۶۰، ۳۸۰۸. (ژیننامه‌ی مسروق. ب‌روانه: ته‌رجه‌مه‌ی ژماره‌/ ۸۴. مختصر صحیح

مسلم للمندری).

(۲) بخاری. فضائل الصحابة: ۳۷۶۳، ۴۳۸۴. مسلم. فضائل: ۶۲۷۶. ترمذی. مناقب: ۲۸۰۶.

وزاد: حَتَّى يَتَوَارَى مِنَّا فِي بَيْتِهِ وَلَقَدْ عَلِمَ الْمُحْظُوظُونَ مِنْ أَصْحَابِ مُحَمَّدٍ أَنَّ ابْنَ أُمِّ عَبْدِ
هُوَ مِنْ أَقْرَبِهِمْ إِلَى اللَّهِ زُلْفَى^(۳):

عه‌بدوپ‌ره‌حمانی کوپی یه‌زید (خودای ن‌ی رازی ب‌ن) گوتی: پرس‌یارمان کرد له
خونده‌یفه که پی‌او‌ییکی وامن نیشان بدا، که وه‌ک پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌ر‌ب‌ن)
ئیس‌ک سووک و ره‌فتار شیرین ب‌ن، هه‌تا شتی له‌لا فی‌رب‌بین و زانستی ن‌ی
وه‌رب‌گرین، گوتی: که‌س‌ن گومان نابهم که وه‌ک پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌ر‌ب‌ن)
ناوا ته‌حرجوان و ره‌فتار شیرین و به‌ ویل و سه‌لارب‌ن، مه‌گه‌ر عه‌بدو‌ل‌لای کوپی
مه‌سعوود (ب/ت) تیرمی‌دی نه‌مه‌ی پتره: گه‌ن‌ی جار له‌ مال‌ه‌وه‌ خوی ده‌شارده‌وه
لیمان، نه‌و به‌ختیارانه‌ی ماون له‌ هاو‌پ‌ییانی موچه‌ممه‌د (دروودی خودای له‌س‌ر‌ب‌ن)
باش ده‌زانن که کو‌پ‌ره‌که‌ی ئوممو عه‌بد واته: ئیب‌نو مه‌سعوود له‌ گشتیان له
پیشتره له‌لای خودا.

٤٠٤-٣ عَنْ عَلْقَمَةَ (رَضِيَ صَالِحاً اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: دَخَلْتُ الشَّامَ فَصَلَّيْتُ
رَكَعَتَيْنِ، فَقُلْتُ: اللَّهُمَّ يَسِّرْ لِي جَلِيسًا. فَرَأَيْتُ شَيْخًا مُقْبِلًا، فَلَمَّا دَنَا قُلْتُ: أَرْجُو أَنْ
يَكُونَ اللَّهُ اسْتَجَابَ. قَالَ: مِنْ أَيْنَ أَتَيْتَ؟ قُلْتُ: مِنْ أَهْلِ الْكُوفَةِ. قَالَ: أَفَلَمْ يَكُنْ فِيكُمْ
صَاحِبُ الثَّعْلَيْنِ وَالْوَسَادِ وَالْمِطْهَرَةِ أَوْ لَمْ يَكُنْ فِيكُمْ الَّذِي أُجِيرَ مِنَ الشَّيْطَانِ أَوْ لَمْ يَكُنْ
فِيكُمْ صَاحِبُ السَّرِّ الَّذِي لَا يَعْلَمُهُ غَيْرُهُ (قال ذلك الشيخ) كَيْفَ قَرَأَ ابْنُ أُمِّ عَبْدِ اللَّهِ
إِذَا يَغْشَى فَقَرَأْتُ وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى * وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّى * وَالذِّكْرِ وَالْأُنْثَى. قَالَ الشَّيْخُ:
أَقْرَأْنِيهَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَهْ إِلَى فِيَّ، فَمَا زَالَ هَؤُلَاءِ حَتَّى كَادُوا يَرُدُّونِي. رَوَاهُ
الْبُخَارِيُّ^(٤):

عه‌لقه‌مه (خودای ن‌ی رازی ب‌ن) گوتی: که گه‌یشتمه دیمه‌شق چوومه مزگه‌وت،
دوو رکات نو‌ی‌ژم کردو گوتم: نه‌ی خوایه! هاو‌نشینیکی باشم بو‌ بره‌خسینه،
جا چاو‌م ن‌ی بوو پیره‌می‌رد‌ن‌ی هات، که نزیک بووه‌وه گوتم: هیوام وایه که خودا
تکا‌که‌ی گیرا کردبیتم، تا هات له‌ ته‌نیشتمه‌وه دانیشتم پرسیم: نه‌مه کییه؟

(۳) بخاری. فضائل: ۳۷۶۲، ۶۰۹.

(۴) بخاری. فضائل: ۳۷۶۱.

گوتیان: ئہبو دہردایہ، گوتم: لہ خوا پارامہوہ کہ ہاودہمیکی باشم بو بنیری، خوا توئی بو ناردم گوتی: تو کویندہریت؟ گوتم: خہلکی کووفہم، گوتی: لہ قسہتہوہ وادیارہ کہ فیرخوازی و ویلی بہ شوین زانینا خو ئہو پیاوہی کہ سؤل و کہوش و سہرین و مہتارہکہی پیغہمبہری ہل دہگرت و سہر پہرشتی دہکردن کہ ئیبنو مہسعوودہ لہلای ئیوہبوو ہہروا ئہو پیاوہشی کہ خودا پہنای داوہ لہ شہیتان لہسہر زمانی پیغہمبہر خوئی لہلای ئیوہیہ واتہ: عہممار ہہروا ئہو پیاوہشی کہ ہہر خوئی نہینہ تاییہتیہکانی دہزانی کہ حہزرت خوئی پیی گوتبوو کہ حوذہیفہی کوپی یہمانہ ئہویش ہہر لہلای ئیوہ بوو کہ واتہ: زانای گہورہ گہورہ لای خوٹان زورہ، ئیتہر چ پیویستہ شت لہمن بپرسی لہ پاشدا ئیختیارہ گوتی: ئیبنو مہسعوود (وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى) ی چون دہخویندہوہ؟ منیش گوتم: ئاوی دہخویندہوہ: {وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّى} پیرہمیرد گوتی: پیغہمبہر (دروہر صلات و سہلام و رحمت و بہرہکتی خودای گہورہی لہسہر بن) بہزاری پیروزی خوئی ئہم سوورہتہی پی گوتووم و ئہم سوورہتہم بہدہمی خوم لہ دہمی خوئی وہرگرتوہ، کہچی ئیستہ ئہمانہ ہہروازیان لی نہدہہینام و دہیان ویست کہ منیش بہنہ سہر قیرائت و شیوہ خویندہوہی خویان و لہباتی رستہی {الدَّكْرَ وَالْأُنْثَى} (وہك ئہوان بخوینمہوہ {وَمَا خَلَقَ الذَّكْرَ وَالْأُنْثَى} (ب).

۳۴۰۵ - عَنْ خَيْثَمَةَ بْنِ أَبِي سَبْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَيْتُ الْمَدِينَةَ فَقُلْتُ: اللَّهُمَّ يَسِّرْ لِي جَلِيسًا صَالِحًا فَيَسِّرْ لِي أَبَا هُرَيْرَةَ فَجَلَسْتُ إِلَيْهِ فَقُلْتُ: لَهُ إِلَنِي سَأَلْتُ اللَّهَ أَنْ يُيسِّرَ لِي جَلِيسًا صَالِحًا فَوُفِّقْتُ لِي. فَقَالَ لِي مِنْ أَيْنَ أَتَيْتَ قُلْتُ مِنْ أَهْلِ الْكُوفَةِ حِثُّ أَلْتَمِسُ الْخَيْرَ وَأُطْلِبُهُ. قَالَ أَلَيْسَ فَيْكُمْ سَعْدُ بْنُ مَالِكٍ مُجَابُ الدَّعْوَةِ وَابْنُ مَسْعُودٍ صَاحِبُ طَهُورٍ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَكَعْلِيَّةٌ وَحَدِيفَةُ صَاحِبُ سِرِّ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَعَمَّارُ الَّذِي أَجَارَهُ اللَّهُ مِنَ الشَّيْطَانِ عَلَى لِسَانِ نَبِيِّهِ وَسَلْمَانَ صَاحِبُ الْكِتَابَيْنِ. رواه الترمذی بسند صحیح^(۵):

(۵) صحیح عند الترمذی.

خه‌یته‌مه‌ی کوپری ئه‌بو سه‌بره (خودای نِ رازی بن) گوتی: چوومه مه‌دینه گوتم: خودایه! هاوده‌میکی باشم بۆ بسازینه، زۆری پی نه‌چوو خودا ئه‌بو هوره‌یره‌ی ره‌خساند، له‌کنی دانیشتم و گوتم: من له خودا داوام کرد که هاوده‌میکی باشم بۆ بسازینی، ئه‌وا خواو راسان تۆم بۆ ریکه‌وت! پیی گوتم: خه‌لکی کوئی؟ گوتم: خه‌لکی کووفه‌م و ویل و سه‌وداسه‌رو خولیای خیره‌ چاکه‌م گوتی: ئه‌دی خو خۆتان ئه‌م که‌له‌ پیاوانه‌تان له ناودا هه‌یه، ئیتیر چ پیویست، وه‌کوو سه‌عدی کوپری مالیک که دووعاو نزای گیرابوو، وه‌کوو ئیبینو مه‌سه‌وود که ناوی ده‌سنوێژی پیغه‌مبه‌رو ئاگاداری پیلاوه‌کانی هه‌زه‌تی به ده‌ست بوو، وه‌کوو حوذه‌یفه که خاوه‌نی ئه‌و نه‌ینییه‌ بوو که هه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سه‌ربن) به نه‌ینی ناوی هه‌موو مونافیق و ناپاکه‌کانی پی گوتبوو، وه‌کوو عه‌مما‌ری کوپری یاسیر که له‌سه‌ر فه‌رمووده‌ی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربن) خودا بۆخۆی په‌نای داوه له شه‌یتان! وه‌کوو سه‌لمانی فارسیی که هه‌م ئینجیل و هه‌م قورئانی له‌به‌ره (ت-س/ص).

٦، ٣٤- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ (لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوا إِذَا مَا اتَّقَوْا وَآمَنُوا بِالْآيَةِ. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): قِيلَ لِي أَلْتَ مِنْهُمْ^(١):

عه‌بدوللا (خودای نِ رازی بن) گوتی: که ئه‌م ئایه‌ته دابه‌زی:

{لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوا إِذَا مَا اتَّقَوْا وَآمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ثُمَّ اتَّقَوْا وَآمَنُوا ثُمَّ اتَّقَوْا وَأَحْسَنُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ - ٥/ ٩٣}.

واته: گوناح و تاوان نییه له‌سه‌ر ئه‌و که‌سانه که باوه‌رو ئیمانیان هیناوه به ئایینی ئیسلام و کرده‌وه‌ی باشیان کردووه له شه‌را به‌دا که خواردوو یانه‌ته‌وه و له کرده‌وانه‌دا که کردوو یانن، به مهرجی ئه‌وه که ئیمرو

(١) مسلم. فضائل: ٦٢٧٥، ٥١٠٢. ترمذی. تفسیر القرآن: ٣٠٥٣.

له‌سه‌ر ئه‌و ئی‌مانه‌ مابن و خۆیان بپاریزن له‌و شتانه‌ که ئیسلام قه‌ده‌غه‌ی کردون و ماده‌م به‌رده‌وام بن له‌سه‌ر کردنی کرده‌وه‌ی چاکه‌و، پاش ئه‌وه‌یش له‌خودا بترسن و پیشه‌و کارو کرده‌وه‌یان چاکه‌بی، دیاره‌ چاکه‌ که‌رانیش دوورن له‌ خراپه‌ خه‌لاتی پیاو چاکان و چاکه‌که‌رانیش ئه‌وه‌یه‌ که‌ خودای گه‌وره‌ خو‌شی ده‌وین. گو‌تی: کاتێ ئه‌م ئایه‌ته‌ هات حه‌زرت پێی فهرمووم: ئه‌ی عه‌بدوللا! پیم گو‌ترا: که‌ تو‌یه‌کی‌کیت له‌مانه‌ (م) مامۆستا مه‌لا عه‌بدولکه‌ریمی بیاره‌ (رحمته‌ی خودای ئێ‌بی) له‌ ته‌فسیری نامی زی‌پریندا، به‌ گه‌ئێ‌ بۆ‌نه‌وه‌ گه‌ئێ‌ شی‌عری جوان و ناسکی وه‌ک په‌ره‌ی گو‌لی نووسیوه‌، که‌ وایه‌ دیاره‌ له‌ کتییی حه‌دیث و ته‌فسیردا شتی وا جوان و په‌سه‌نده‌، بۆ‌یه‌ به‌نده‌یش جارو بار نیم‌چه‌ شی‌عرو شتی وا ده‌نووسم. ده‌لیم:

برای موسولمان! دل‌سو‌زی ول‌ات!

رێ‌ی چاکه‌ بکه‌ به‌ رێ‌گه‌ی خه‌بات

پیشه‌ت چاکه‌ بن‌و خراپه‌ نه‌کردن

کامه‌ران ده‌بی، له‌ ژین و هه‌ردن!!

پیشه‌ی پیاو‌ی مه‌رد هه‌میشه‌ وایه‌

بۆ‌ خۆ‌ی روو له‌خوا، بۆ‌ خه‌لک چه‌رايه‌

٣٤٠٧- وَعَنْهُ قَالَ: وَالَّذِي لَا إِلَهَ غَيْرُهُ مَا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ سُورَةٌ إِلَّا أَنَا أَعْلَمُ حَيْثُ أُنْزِلَتْ، وَمَا مِنْ آيَةٍ إِلَّا أَنَا أَعْلَمُ فِيمَ أُنْزِلَتْ^(٧):

دیسان گو‌تی: به‌و خوا‌یه‌ی که‌ که‌سی له‌ ره‌نگ نی‌یه‌ سوورته‌ به‌ سوورته‌ی قورئان ده‌زانم که‌ له‌ کو‌ی هاتۆ‌ته‌ خاروه‌، ئایه‌ت به‌ ئایه‌تیش ده‌زانم که‌ بۆ‌چی و به‌بۆ‌نه‌ی چی‌یه‌وه‌ هاتوو‌ه‌ (م).

(٧) بخاری. فضائل القرآن: ٥٠٠٢. مسلم. فضائل الصحابة: ٦٢٨٣.

٣٤٠٨ - وَعَنْهُ قَالَ: قَرَأْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَضْعًا وَسَعِينَ سُورَةً وَلَقَدْ عَلِمَ أَصْحَابُ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنِّي أَعْلَمُهُمْ بِكِتَابِ اللَّهِ وَلَوْ أَعْلَمُ أَنَّ أَحَدًا أَعْلَمُ مِنِّي لَرَحَلْتُ إِلَيْهِ. قَالَ شَقِيقٌ فَجَلَسْتُ فِي حَلْقِ أَصْحَابِ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَمَا سَمِعْتُ أَحَدًا يَرُدُّ ذَلِكَ عَلَيْهِ وَلَا يَعْيبُهُ. رَوَى هَذِهِ الثَّلَاثَةَ مُسْلِمٌ^(٨):

دیسان گوتی: حه‌فتاو نه‌وه‌نده سووره‌تم له خزمه‌تی حه‌زرت خو‌یدا (دروودی خودای له‌سهرین) خو‌یندوو، بئی گوومان که یاران‌ی موچه‌مه‌د (دروودی خودای له‌سهرین) خو‌یان باش باش ده‌زانن که من له گشتیان باشت‌له قورئان تی ده‌گه‌م، خو‌ نه‌گه‌ر بشزانم که یه‌کیک هه‌یه له خو‌م زان‌تر کو‌چ ده‌که‌م بو‌ خزمه‌تی. شه‌قیق ده‌یگوت: خو‌م له کو‌ری یاران‌ی موچه‌مه‌د (دروودی خودای له‌سهرین) گه‌لی دان‌یشتووم نه‌م بیستوو که که‌سی نه‌م قسه‌یه‌ی ئیبنو مه‌سعووده رت بکاته‌وه، یاخود نه‌نگو خراپه‌ی ئی بگری (م).

٣٤٠٩ - وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اقْتَدُوا بِاللَّذَيْنِ مِنْ بَعْدِي مِنْ أَصْحَابِ أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ وَاهْتَدُوا بِهَذِي عَمَارٍ وَتَمَسَّكُوا بِعَهْدِ ابْنِ مَسْعُودٍ^(٩):

دیسان گوتی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: نه‌و دوو که‌سه که له یارانم که له‌پاش من دین، که بریتین له نه‌بو به‌کرو عومه‌ر بیانکه‌ن به‌سه‌ر مه‌شق و چاو‌یان ئی بکه‌ن، وه به‌ رینموونی عه‌ماریش ملی ری بگرن و نه‌و ریگه‌ راسته‌ی نه‌و له‌سه‌ری ده‌روا ئیوه‌ش له‌سه‌ری برۆن، وه ری‌پره‌وی ئیبنو مه‌سعوودیش بگرن و په‌پره‌وی ره‌فتاری جوان‌ی و خووی شیرینی بکه‌ن (ت-س/ح).

٣٤١٠ - عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَوْ كُنْتُ مُؤَمَّرًا أَحَدًا مِنْ غَيْرِ مَشُورَةٍ مِنْهُمْ لَأَمَرْتُ عَلَيْهِمْ ابْنَ أُمِّ عَبْدِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ. نَسَأَ اللَّهُ حَسَنَ الرِّوَايَةِ وَحَسَنَ الْخَاتَمَةِ^(١٠):

^(٨) بخاری. فضائل القرآن: ٥٠٠٠. مسلم. فضائل الصحابة: ٦٢٨٢.

^(٩) رواه الترمذی بسند حسن (شرحه).

عه‌لی (خوای ئی خوش نوود بئی) ده‌لئی: چه‌زهرت (دی‌روودی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمووی: نه‌گه‌ر من به‌بئی راویژوو پرس و رای موسولمانان خو‌یان که‌سیکم له‌ خو‌مه‌وه بکر‌دایه به‌ فه‌رماندار ئه‌وا کو‌په‌که‌ی ئوممو عه‌بدم ده‌کرد به‌ فه‌رماندار له‌سه‌ریان واته: ئیبنو مه‌سه‌عوودم ده‌کرد به‌سه‌ر له‌شکریان (ت- به‌ سه‌نه‌دیکی غه‌ریب ریوایه‌تی کردووه).

۲۹) چاکیتیسی سالم که‌ نیرانی بووه‌و نازادکراوی نه‌بو حوزه‌یفه‌ بووه‌

(خوایان ئی رازی بئی)

فضل سالم مولى أبی حذیفة الفارسی (رضی الله عنهما)

۱- تقدم برقم: ۱/۱ ۳۴۰ مجلد/ ۵. تسلسل/ ۲۸.

چاکیتی عه‌ماری کو‌ری یاسر (ره‌زای خودایان ئی بئی)

فضل عمار یاسر (رضی الله تعالی عنهما)

۳۴۱۱- عَنْ عَلِيٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: جَاءَ عَمَّارٌ يَسْتَأْذِنُ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: اذْنُبُوا لَهُ مَرْحَبًا بِالطَّيِّبِ الْمُطِيبِ. رواه الترمذی بسند صحيح^(۱):

عه‌لی (خودای ئی رازی بئی) گو‌تی: جارئ عه‌عمار هات داوای ریگه‌ی کرد که‌ بچئ بو‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر (دی‌روودی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمووی: ریگه‌ی بده‌ن مه‌رحه‌با له‌ پیاو‌ی پاک و خاو‌ین و چه‌ل‌ل‌زاده (ت- س/ص).

۳۴۱۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَبْشِرْ عَمَّارُ نَفْسُكَ الْفِتْنَةَ الْبَاقِيَةَ. رواه الترمذی ومسلم^(۲):

(۱۰) رواه الترمذی بسند غریب (شرحه).

(۱۱) رواه الترمذی بسند صحيح.

(۲) مسلم. فتن: ۷۲۴۹، ۷۲۵۰، ۷۲۵۱، ۷۲۵۲.

له ئه‌بو هورهیره (خودای ئی رازی بئ) ده‌لی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فهرموئ: ئه‌ی عه‌ممار! مژده‌ت ئی بی، ده‌سته‌ی سته‌مکارو له‌خوا یاخی ده‌تکوژن (ت/م).

٣٤١٣ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا خَيْرَ عَمَّارٍ بَيْنَ أَمْرَيْنِ إِلَّا اخْتَارَ أَرْشَدَهُمَا. رواه الترمذی وابن ماجه. والله أعلم وبالله التوفيق^(٣):

عائیشه (خودای ئی رازی بئ) ده‌لی: چه‌زده‌ت ده‌فهرموئ (دروودی خودای له‌سهرین): هه‌ر کاتئ عه‌ممار خوی کرابئ به‌سه‌ر پشک له‌نیوانی دوو کاردا ئه‌وه‌یانی کردووه که ره‌وای ته‌واو بی (ت-س/چه‌زده‌ت- ئیبنو ماجه).

٣٤١٤ - وَلَأَبَى نَعِيمٍ (على ما جاء في الشرح): عَمَّارٌ مَلِيٌّ إِيْمَانًا إِلَى مُشَاشِهِ (أي رؤس عظامه)^(٤):

ده‌فهرموئ: ئیمان و باوه‌پ له‌سه‌ر جمگه‌کانی عه‌مماره‌وه سه‌ر ریژ ده‌کا! (ئه‌بو نه‌عیم- غایه‌تولمه‌ئموول).

٣٤١٥ - وَلابن عساكر (على ما جاء في الشرح أيضاً): عَمَّارٌ خَلَطَ اللَّهُ الْإِيْمَانَ بِلَحْمِهِ وَدَمِهِ، يَزُولُ مَعَ الْحَقِّ حَيْثُ زَالَ، وَلَا يَبْغِي لِلنَّارِ أَنْ تَأْكُلَ مِنْهُ شَيْئاً^(٥):

چه‌زده‌ت (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فهرموئ: باوه‌پو ئیمان له‌خوداوه تیكه‌لی گوشت و خوینی عه‌ممار بووه چون گوڵه به‌پوژه له‌گه‌ل خورا ده‌گه‌پئ عه‌مماریش ئاوا له‌گه‌ل هه‌ق و راستیدا ده‌گه‌پئ، ئاگر راده‌ی ناکه‌وئ که چه‌شکه‌ی شوینیکی عه‌ممار بکا (ئیبنو عه‌ساكر- غایه‌تولمه‌ئموول).

^(٣) رواه الترمذی بسند حسن (شرحه).

^(٤) سکت عن درجته الشارح.

^(٥) سکت عن درجته الشارح.

(۳۱) چاکیتی عہ مری کوپی عاص (خودای لی رازی بنی)

فضل عمرو بن العاص (رضی اللہ تعالیٰ عنہ)

۳۴۱۶- عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَسْلَمَ النَّاسُ وَآمَنَ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ^(۱):

عوقبہ کی کوپی عامیر (خودای لی رازی بنی) لہ پیغہ مبرہ وہ دہ فہ رموی (درویدی خودای لہ سرین): ہندی کہ س قلیج موسولمانن، بہ لام عہ مری کوپی عاص بہ دل و بہ گیان نیمانی ہینا وہ (ت- سہ نہ د ضہ عیف).

۳۴۱۷- عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنْ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ مِنْ صَالِحِي قُرَيْشٍ. رواهما الترمذی^(۲):

طہ لہ کی کوپی عوبہ یدوللا (خودای لی رازی بنی) گوتی: پیغہ مبرہ (درویدی خودای لہ سرین) فہ رموی: بنی گومان کہ عہ مری کوپی عاصیش یہ کیکہ لہ پیاوہ باشہ کانی قورہ یش (ت- سہ نہ د ضہ عیف).

۳۴۱۸- عَنْ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَنْ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اسْتَعْمَلَنِي عَلَى جَيْشِ ذَاتِ السَّلَاسِلِ. قَالَ فَأَتَيْتُهُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ النَّاسِ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: عَائِشَةُ. قُلْتُ: مِنْ الرِّجَالِ؟ قَالَ: أَبُو هَا. رواه الترمذی فی فضل عائشہ والبخاری فی غزوة ذات السلاسل وزاد: قُلْتُ ثُمَّ مَنْ قَالَ: عُمَرُ. فَقَدْ رَجُلًا فَسَكَتُ مَخَافَةَ أَنْ يَجْعَلَنِي فِي آخِرِهِمْ^(۳):

عہ مری کوپی عاص (خودای لی رازی بنی) گوتی: پیغہ مبرہ (درویدی خودای لہ سرین) منی کرد بہ فہرماندہ ی سوپای غہزای زاتولسہ لاسیل، چوومہ خزمہ تی عہریمکرد: ئہ ی پیغہ مبرہ ی خودا! کام کہ سہ زور خوشہ ویستہ لہ لات؟ فہرموی: عائشہ گوتم: ئہ ی لہ پیاوان کی؟ فہرموی: باوکی عائشہ

(۱) رواہ الترمذی بسند ضعیف (شرحہ).

(۲) رواہ الترمذی بسند ضعیف (شرحہ).

(۳) بخاری. فضائل: ۳۶۶۲، ۴۲۵۸. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۱۲۷. ترمذی. مناقب: ۳۸۸۵.

(ت/م/ب) بوخاری (وہ باران رحمہ تی لی باری) ٹہمہ ی پترہ (زیادا) نہ ی
ہیہ: گوتم: لہ پاش ٹہوان کی کی تر؟ فہرموی: عومہر وہ چہند پیاوویکی
تريشي ژمارد ئيتر منيش بي دہنگ بووم و نہمگوت ئيتر کی، نہبادا بمخاتہ
دوا دواي ٹہوانہوہ.

۱۹۴- عَنْ شَمَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: حَضَرْنَا عَمْرَو بْنَ الْعَاصِ وَهُوَ فِي سِيَاقَةِ
الْمَوْتِ. فَبَكَى طَوِيلًا وَحَوْلَ وَجْهَهُ إِلَى الْجِدَارِ فَجَعَلَ ابْنُهُ يَقُولُ: يَا أَبَتَاهُ أَمَا بَشَرَكِ
رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِكَذَا أَمَا بَشَرَكِ بِكَذَا قَالَ فَأَقْبَلَ بِوَجْهِهِ. فَقَالَ إِنَّ أَفْضَلَ مَا
نُعَدُّ شَهَادَةً أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ إِيَّيْ قَدْ كُنْتُ عَلَى أَطْبَاقِ ثَلَاثٍ لَقَدْ
رَأَيْتَنِي وَمَا أَحَدٌ أَشَدَّ بُغْضًا لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنِّي وَلَا أَحَبَّ إِلَيَّ أَنْ أَكُونَ قَدْ
اسْتَمَكَنْتُ مِنْهُ فَقَتَلْتُهُ فَلَوْ مِتُّ عَلَى تِلْكَ الْحَالِ لَكُنْتُ مِنْ أَهْلِ النَّارِ فَلَمَّا جَعَلَ اللَّهُ
الْإِسْلَامَ فِي قَلْبِي أَتَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقُلْتُ: ابْسُطْ يَمِينَكَ فَلَأُبَايِعَكَ. فَبَسَطَ
يَمِينَهُ فَقَبِضْتُ يَدِي. قَالَ: مَا لَكَ يَا عَمْرُو؟ قَالَ: قُلْتُ أَرَدْتُ أَنْ أَشْتَرِطَ. قَالَ: تَشْتَرِطُ
بِمَاذَا. قُلْتُ: أَنْ يُغْفَرَ لِي. قَالَ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الْإِسْلَامَ يَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهُ وَأَنَّ الْهَجْرَةَ
تَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهَا وَأَنَّ الْحَجَّ يَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهُ. وَمَا كَانَ أَحَدٌ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ
(صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَلَا أَجَلَ فِي عَيْنِي مِنْهُ وَمَا كُنْتُ أَطِيقُ أَنْ أَمْلَأُ عَيْنِي مِنْهُ إِجْلَالًا لَهُ وَلَوْ
سُئِلْتُ أَنْ أَصِفَهُ مَا أَطَقْتُ لِأَنِّي لَمْ أَكُنْ أَمْلَأُ عَيْنِي مِنْهُ وَلَوْ مِتُّ عَلَى تِلْكَ الْحَالِ لَرَجَوْتُ
أَنْ أَكُونَ مِنَ أَهْلِ الْجَنَّةِ ثُمَّ وَلِينَا أَشْيَاءَ مَا أَذْرِي مَا حَالِي فِيهَا فَإِذَا أَنَا مِتُّ فَلَا تُصَحِّبُنِي
نَائِحَةٌ وَلَا نَارٌ فَإِذَا دَفَنْتُمُونِي فَشْنُوا عَلَى الثَّرَابِ شَنًّا ثُمَّ أَقِيمُوا حَوْلَ قَبْرِي قَدْرَ مَا تُنَحَرُ
جَزُورٌ وَيُقَسَمَ لَحْمُهَا حَتَّى اسْتَأْنَسَ بِكُمْ وَالْظُّرَّ مَاذَا أَرَا جُعْ بِهِ رُسُلَ رَبِّي. رواه مسلم في
الإيمان. نسأل الله كمال الإيمان^(۴):

ئيبنو شہماس (خودای لی رازی بی) گوتمی: لہ سہرہمہرگا بہ دیاری عہمری
کوپری عاصہوہ بووین، زور گریاو رووی کردہ دیوارہکہ کوپرہکہشی ہہر
دہیگوت: بابہ! بو وا دہکہی؟ خوتو پیغہمبہر (درویدی خودای لہسہرین) مژدہی

ئەمەو ئەو‌هی پیت داوه، گوتی: ئەویش رووی تی کردین و گوتی: گه‌وره‌ترین شت که ئاماده‌مان کردووه و جیگه‌ی ئومیدمانه شایه‌تی دانه به‌مه: الا اله الا الله وان محمدا رسول الله. من به‌م سێ حاله‌دا تی په‌ریوم: له پێشدا وابووم کهس وه‌ك من وا زۆر رقی له پیغه‌مبه‌ر نه‌بوو، ئەگەر خوا نه‌خاسته له‌سه‌ر ئەو حاله‌ به‌مردمایه بیگومان دۆزه‌خی ده‌بووم، کاتی‌کیش که خودا ئیسلامه‌تی نایه‌ ناو د‌ل‌مه‌وه به‌پیتی خۆم چوومه خزمه‌تی هه‌زه‌ت (دروودی خودای له‌سه‌رین) عه‌رزیمکرد: ده‌ستی راستت بینه‌ هه‌تا به‌یعت و په‌یمان‌ت بده‌م، جا که ئەو ده‌ستی خۆی درێژکرد من ده‌ستی خۆم کی‌شایه‌وه فه‌رمووی: ئە‌ی عه‌م‌ر! ئەوه چیته‌ بۆ واده‌که‌ی؟ عه‌رزیمکرد: ده‌مه‌وئ مه‌رج دابنیم! فه‌رمووی: مه‌رجی چی داده‌نیی؟ عه‌رزیمکرد: که خوا لیم خۆش بی، فه‌رمووی: ئە‌دی نازانی که ئیسلامه‌تی هه‌رچی گونا‌ه‌ی له‌ پێش خۆیه‌وه بووبی ده‌یرمی‌نی هه‌روا کوچ و ره‌و کردنیش هه‌رچی گونا‌ه‌و تاوانی پێش خۆیه‌تی ده‌یرووخینی، هه‌روه‌ها هه‌ج کردنیش هه‌رچی گونا‌ه‌ی له‌پیشیه‌وه بووبی ده‌یسپ‌رینه‌وه ئیتر له‌وه‌دا که موسو‌لمان بووم که‌سی تر وه‌کوو پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) ئاوا خۆشه‌ویست و نازدار نه‌بووه له‌ به‌رچاوم، ئەوه‌نده نازدارو به‌قه‌درو به‌ریزو به‌سام و شکۆبوو پرکی‌شم نه‌ده‌کرد که پر به‌دل تیرو پر سه‌یری بکه‌م! ته‌نانه‌ت ئەگەر که‌سی داوام ئی بکا که ناو‌نیشانی هه‌لب‌ده‌م ناتوانم بۆم هه‌ل‌ن‌ادری، چونکه له‌به‌ر خۆشه‌ویستی و سام و شکۆی زاتم نه‌ده‌کرد که به‌ وردی سه‌رنجی بده‌م، ئەگەر له‌سه‌ر ئەم حاله‌ به‌مردمایه ئەوه هیوام وابوو که به‌هه‌شتی بوومایه، وه‌ل‌ی له‌ داوی ئەوه بووین به‌سه‌رکارو کار به‌ده‌ست له‌سه‌ر هه‌ندی شت، له‌ماوه‌ی ئەو کاربه‌ده‌ستییه‌دا نازانم حال‌م چۆن ده‌بی، جا که‌م‌ردم نه‌سه‌ر دۆل‌که‌بیژ (نا‌حه): ژنی شیوه‌نکه‌رو نه‌ ئاگرو بخوردم له‌گه‌ل دانه‌یه‌ت بۆ سه‌ر گۆڤ‌خانه وه له‌کاتی ناشتن‌دا خۆل و گله‌که به‌کن به‌سه‌رما، له‌پاشدا ئەوه‌نده له‌ ده‌وری گۆڤ‌که‌م بوه‌ستن که وشتری سه‌ر‌به‌پ‌ری و گوشته‌که‌ی دابه‌ش بک‌ری، هه‌تا هۆ بگرم پیتانه‌وه به‌ زاتی

ئیوہوہ سامم بشکی و بیربکہ مہوہ کہ چوں وهرامی فروستاده کانی
پہروردگارم بده مہوہ و چی به نه کیرو مہنکر بلیم! (م).

۳۲) چاکیتی خالیدی کوری وه لید (خودای لی رازی بی)

فضل خالد بن الولید القرشی (رضی اللہ تعالیٰ عنہ)

۳۴۲۰ - عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نَعَى زَيْدًا وَجَعْفَرًا وَابْنَ رَوَاحَةَ لِلنَّاسِ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَهُمْ خَبَرُهُمْ، فَقَالَ « أَخَذَ الرَّأْيَةَ زَيْدٌ فَأُصِيبَ، ثُمَّ أَخَذَ جَعْفَرٌ فَأُصِيبَ، ثُمَّ أَخَذَهَا ابْنُ رَوَاحَةَ فَأُصِيبَ - وَعَيْنَاهُ تَذَرِفَانِ - حَتَّى أَخَذَهَا سَيْفٌ مِنْ سُيُوفِ اللَّهِ حَتَّى فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَسَيَأْتِي فِي غَزْوَةِ مُوتَةَ أَنْ شَاءَ اللَّهُ ^(۱) ».

ئەنەس (خودای لی رازی بی) گوئی: پیغەمبەر (درویدی خودای لەسەربین) هەوایی مەرگی زەیدو جەعفەر و ئیبنو رەواحە ی راگەیاندا بە مەردوم، پێش ئەوێ هەواییان بە ئاسایی بگا پێیان، فەرمووی: زەید ئالاکە ی هەلگرت و پێکرا، ئینجا عەبدوللای کوری رەواحە هەلگرت و ئەویش پێکرا لەم کاتەدا هون هون فرمیسک بە چاوەکانی پیغەمبەردا (درویدی خودای لەسەربین) دەهاتە خوارێ. فەرمووی (درویدی خودای لەسەربین): ئیتر ئالاکە شمشیری (لە شمشیرەکانی خودا) هەلگرت و داینەنا هەتا خودا سەری خست (ب).

۳۴۲۱ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: نَزَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَنَزَلًا فَجَعَلَ النَّاسُ يَمُرُّونَ فَيَقُولُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَنْ هَذَا يَا أَبَا هُرَيْرَةَ؟ فَأَقُولُ فَلَانٌ. فَيَقُولُ: نَعَمْ عَبْدُ اللَّهِ هَذَا. وَيَقُولُ: مَنْ هَذَا. فَأَقُولُ فَلَانٌ. فَيَقُولُ: بَنُو عَبْدِ اللَّهِ هَذَا. حَتَّى مَرَّ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ فَقَالَ: مَنْ هَذَا؟ فَقُلْتُ هَذَا خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ. فَقَالَ: نَعَمْ عَبْدُ اللَّهِ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ سَيْفٌ مِنْ سُيُوفِ اللَّهِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ بِسَنَدٍ حَسَنٍ ^(۲).

(۱) بخاری. فضائل الصحابة: ۳۷۵۷.

(۲) سندە حسن عند الترمذی.

تہو ہورہیرہ (خودای ئی رازی بن) گوتی: لہ خزمہ تی پیغہمبہردا بووین (درویدی خودای لہسربین) لہ ہوارئی بارمان خست، بہرودوا خہلککہ لہ لایہوہ تی دہپہرین، حہزرت (درویدی خودای لہسربین) دہیفہرموو: تہی تہو ہورہیرہ! تہمہ کیہ؟ دہمگوت: فیسارہ کہسہ دہیفہرموو: تہم بہندہی خودایہ بہندہی چاکہ! یہکیکی تر تی دہپہری دہیفہرموو: تہی تہمہ کیہ؟ دہمگوت: فیسارہ کہسہ، دہیفہرموو: تہم بہندہی خودایہ بہندہی کی خراپہ ہتا سہرہ ہاتہ سہر خالیدی کوپی ولیدو خالید بہ بہردہمیا رت بوو، فہرمووی: تہی تہمہ کیہ؟ عہرزیمکرد: تہمہ خالیدی کوپی ولیدہ، فہرمووی: بہندہی خودا خالیدی کوپی ولید پیای چاکہ، شمشیریکہ لہ شمشیرہکانی خودا (ت) - س/ح).

۳۲) چاکیتی موعاویہی کوپی تہو سوفیان (خودایان لی رازی بن)

فصل معاویہ بن ابی سفیان (رضی اللہ تعالیٰ عنہما)

۳۴۲۲- عَنْ أَبِي مُلَيْكَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قِيلَ لِابْنِ عَبَّاسٍ هَلْ لَكَ فِي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ مُعَاوِيَةَ، فَإِنَّهُ مَا أَوْتَرَ إِلَّا بِوَاحِدَةٍ. قَالَ إِنَّهُ فَقِيهٌ. رواه البخاري^(۱):

تہو مولہیکہ (خودای ئی رازی بن) گوتی: بہ ئیبنو عہبباس گوترا: خوزیا قسہت لہگہل فہرمانرہوای موسولمانان موعاویہ دہکرد، چوئن تاقہ رکاتی نویرئی وہتر دہکا، ئیبنو عہبباس گوتی: کارہکہی ریکی ریباری پیغہمبہرہ (درویدی خودای لہسربین) خراپہی لی ناگیرئی، چونکہ خوئی مہلایہ (ب).

۳۴۲۳- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي عَمِيرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَّهُ قَالَ لِمُعَاوِيَةَ: اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ هَادِيًا مَهْدِيًا وَاهْدِهِ بِهِ. رواه الترمذی بسند حسن^(۲):

(۱) بخاری. فضائل الصحابة: ۳۷۶۵.

(۲) رواه الترمذی بسند حسن.

ئه‌وره‌حمانی کوپی ئه‌بو عومه‌یره (خودای ئی رازی بی) {که خوی صه‌حابه بوو، له ه‌اوپ‌ییانی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) بوو} گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌رین) به مو‌عاوییه‌ی فه‌رموو: ئه‌ی خودایه‌! بیخه‌ره سه‌ر ریگه‌ی راست و بیکه به ره‌ه‌به‌رو بیکه به‌ه‌وی رینموونی (ت-س/ح).

۳۴) چاکیتی ئه‌بو سوفیانی کوپی ه‌ه‌رب (خودای ئی رازی بی)

فضل ابی سفیان بن حرب (رضی الله تعالی عنه)

۳۴۲۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: كَانَ الْمُسْلِمُونَ لَا يَنْظُرُونَ إِلَى أَبِي سُفْيَانَ وَلَا يُقَاعِدُونَهُ فَقَالَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): يَا نَبِيَّ اللَّهِ ثَلَاثٌ أُعْطِيَهُنَّ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: عِنْدِي أَحْسَنُ الْعَرَبِ وَأَجْمَلُهُ أُمُّ حَبِيبَةَ بِنْتُ أَبِي سُفْيَانَ أَرْوَّجُكَهَا قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: وَمُعَاوِيَةُ تَجْعَلُهُ كَاتِبًا بَيْنَ يَدَيْكَ. قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: وَتُؤَمِّرُنِي حَتَّى أَقَاتِلَ الْكُفَّارَ كَمَا كُنْتُ أَقَاتِلُ الْمُسْلِمِينَ. قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: أَبُو زُمَيْلٍ وَلَوْلَا أَنَّهُ طَلَبَ ذَلِكَ مِنَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَا أُعْطَاهُ ذَلِكَ لَأَنَّهُ لَمْ يَكُنْ يُسْتَلْ شَيْئًا إِلَّا قَالَ: نَعَمْ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(۱).

ئیبینو عه‌بباس (خوایان ئی خوش نوود بی) ده‌لی: له‌پیشدا موسولمانان به چاویکی باش ته‌ماشای ئه‌بو سوفیانیان نه‌ده‌کردو له‌گه‌لیا دانه‌ده‌نیشتن له‌به‌ر کرده‌وی پیشووی، تا ئه‌بو سوفیان عه‌رزی پیغه‌مبه‌ری کرد: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌م سی شته‌م پی خه‌لات بکه‌و ئه‌و سی تکایه‌م هه‌یه له‌خرمه‌تتا، فه‌رمووی: به‌ئی گوتی: ئوممو هه‌بیه‌ی کچم، که ئافره‌تی و جوان و نازداری تر که‌م هه‌یه له‌ناو عه‌ره‌با، که بو‌خانه‌دانیش کچی ئه‌بو سوفیانه‌ده‌مه‌وی خۆم ماره‌ی بکه‌مه‌وه‌ لی‌ت و ماره‌ برینه‌وه‌که‌ی تازه بکه‌مه‌وه‌ بو‌ت، فه‌رمووی: به‌ئی، باشه‌ گوتی: مو‌عاوییه‌ی کوپیشم بکه‌ به‌ میرزای به‌رده‌ستی خۆت فه‌رمووی: به‌ئی باشه‌ گوتی: خۆشم بکه‌ به‌سه‌ر له‌شکر تا چۆن کاتی خۆی له‌ دژی سوپای موسولمانان شه‌رم ده‌کرد ئیستا ئاوا شه‌ر بکه‌مه‌وه‌ له‌ دژی

(۱) مسلم، فضائل الصحابة: ۶۳۵۹.

له شڪرى كافره كان، فهرمووى: باشه ئه بو زومهيل گوتى: خوئى داواى
ئهمانهى كرد له پيغه مبهري (درودى خوداى له سهرين) دهنه پيغه مبهري (درودى خوداى
له سهرين) ئهوانهى له خوئيه وه نه ده دايه، چونكه عاده تى چه زهت (درودى خوداى
له سهرين) وابوو دهستى نه دهنه به روى كه سه وه، داواى هر شتيكيان ئى ده كرد
به پيئى توانا دهيفه رموو باشه (م).

إلى هنا أنتهى ذكر المهاجرين إلا نفر الأخير (رضى الله تعالى عنهم أجمعين -
وجيع من تقدم من أبى بكر إلى هنا قرشيون إلا زيد بن حارثة وولده أسامه وبلا لا وابن
مسعود مولى أبى حذيفة وعمار بن ياسر (رضى الله تعالى عنهم وعنا بجاههم).

ليڙه دا باسى كوچكهران ته واو، وه ئى ئهم چهن كه سهى دواوه
كوچكارنين، له ئه بو به كره وه بيگره هه تا ئيره هه موويان قورپه يشين ئهمانهى
ئى ده رچى: زهيدى كورپى حاريشه و ئوسامه كورپى بيلالى حه به شى و
عه بدوللاى كورپى مه سعوود و سالمى فارسى كه بهندهى ئازادكراوى ئه بو
حوزه يفه بوو و عه مامارى كورپى ياسير. خودا لييان رازى بئى و له بهر خاترى
ئه وان له ئيمه ي په يره وى ئه وانيش خوئى بئى و لييمان رازى بئى. ئامين مال
ئاوايى له كوچكاران ده كه مو ده لييم به يادى ئه و دليمر مهردانه وه:

نازيڙ! نه وه روزه، وه رزى به هاره

دل له چلپاوى چله بيزاره!

شه وى نه قامى و سوپاى تاروهار

شيرى نيسلايمان لى كه وتوتته كار

گزنكى تيشكى شوڙشيكى پاك

دهشت و دهري كرد به رۆڙى رووناك

بليسهى نوووى قورناني پيرۆز

ده وه زى و دلى پر ده كرد له سۆز

پۆل پۆل پياوى مهرد خوئى و خيزانى

بوون به په‌روانه‌ی تاه‌او قورئانس
 کوچو و باریان کرد به‌ره‌و مه‌دینه
 حاشا له گشت شت، جگه له‌ودینه،
 که خوا ناردووویه به موحه‌مه‌دا
 تاقه ره‌ه‌به‌ری ری‌ی راستی خودا،
 له‌وساوه نیت‌ر گوه‌زی نی‌سلام
 بو‌خواناس بووه به چه‌توی سه‌لام!

(۳۵) به‌شی پی‌نجه‌م: یاسی گه‌وره‌یی و پاکژی هاوسه‌ره‌کانی پی‌غه‌مبه‌ر
 (دروودی خودای لی بی)

الفصل الخامس: في فضائل زوجات النبي (صلى الله عليه وسلم)

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ النِّسَاءِ إِنَّ أَتَقِيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ
 بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ
 الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ
 عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا وَادْكُرْنَ مَا يُتْلَى فِي بُيُوتِكُنَّ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ
 وَالْحِكْمَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا ۝ ۳۲-۳۳-۳۴}.

خودای مه‌زن ده‌فه‌رموی: نه‌ی ژنه‌کانی پی‌غه‌مبه‌ر! ئیوه هاوسه‌ری
 پی‌غه‌مبه‌ری خودان، ئیوه وه‌کوو ژنانی تر نین، نه‌نگی ئیوه نه‌نگی خوداو
 پی‌غه‌مبه‌ره، که‌واته نه‌گه‌ر ته‌قواتان هه‌یه و خۆتان به‌ خاوه‌ن ته‌قوا ده‌زانن نه‌وا
 قسه‌ی نه‌رم و می‌چکه له‌گه‌ل پیاوی بیانی‌دا مه‌که‌ن، نه‌بادا نه‌وانه‌ی که‌ دلیان
 نه‌خۆشه‌و بی شه‌رم و بی ئاپروون ته‌مای به‌دو خه‌یالی خراپتان ده‌ریاره
 بکه‌ن، هه‌میشه قسه‌ی باش و جوان بکه‌ن، ری‌زو سه‌لاری و سه‌نگینی خۆتان
 بی‌اریزن، له‌ ژوو‌رو ماله‌کانی خۆتان‌ا به‌ حه‌یاو حورمه‌ت و قه‌درو و یقار
 دابنیشن و له‌کاتی به‌ ری‌گه‌ رو‌یشتن دا له‌نجه‌و لار مه‌که‌ن و خۆتان ئارایش

مه‌دهن بۆ پیاوی بیانی، وه‌کوو ئه‌و ژنانه‌ی که له کاتی نه‌زانی و کافریتی کۆندا لارو له‌نجه‌یان ده‌کردو خۆیان ده‌پازانده‌وه بۆ خه‌لک ئیوه که سوکاری پیغه‌مبه‌رن و خودا ده‌ستی قه‌دری ئی ناون، ده‌ی سوپاسی ئه‌و به‌هره‌یه بکه‌ن و له‌کاتی خۆیا نویژه‌کانتان به‌جی نین و زه‌کاتی مالتان بده‌ن و فه‌رمانی خوداو فه‌رمانی پیغه‌مبه‌ری به‌جی بینن. رافه‌ی مه‌نده‌ی ئایه‌ته‌که له‌م شوینه‌دا رویشته ➡ (ب- ۳ز- ۱۹۱ف- ۲) وه‌لی لی‌ره له ئاخ‌ره‌که‌یه‌وه ئه‌مه‌ی پتره: خه‌ریکی ده‌ور کردنه‌وه‌ی قورئانی پی‌روژ بن و له ماله‌وه هه‌میشه خه‌ریکی فی‌ربوونی ئایه‌ته‌کانی قورئان و فه‌رموده‌کانی پیغه‌مبه‌ر بن که هه‌مووی حی‌کمه‌ت و زانستی پی‌روژو به‌رزه، بی‌گومان خودای گه‌وره ناگای له هه‌موو شته هه‌یه.

وَقَالَ تَعَالَى: {الَّتِي أُولَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ} - صدق الله العظيم - {۶/۳۳}.

خودای گه‌وره له ئایه‌تیکی تر دا ده‌فه‌رموی: پیغه‌مبه‌ر له هه‌موو شتی‌کا بۆ هه‌موو موسوڵمانی نزیک‌تره و له‌پیش‌تره له‌هه‌موو که‌سیکی تر، ته‌نانه‌ت له‌پیش‌تره بۆیان له خودی خوشیان بۆ خۆیان، وه خیزانه‌کانیشی وان له جی‌گه‌ی دایکیانا.

۳۶) چاک‌یتی خه‌دیجه خانی کچی خووه‌یلید (خودای لی رازی بی)

فضل السيدة خديجة بنت خويلد (رضي الله تعالى عنها)

۳۴۲۵- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: مَا غُرْتُ عَلَى نِسَاءِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَّا عَلَى خَدِيجَةَ وَإِلَيَّ لَمْ أَذْركَهَا. قَالَتْ وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا دَبَحَ الشَّاةَ يَقُولُ: أَرْسِلُوا بِهَا إِلَى أَصْدِقَاءِ خَدِيجَةَ. قَالَتْ: فَأَغْضَبْتُهُ يَوْمًا فَقُلْتُ خَدِيجَةَ! فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنِّي قَدْ رَزَقْتُ حُبَّهَا. وَفِي رِوَايَةٍ: فَرَبَّمَا قُلْتُ: لَهُ كَأَلُهُ لَمْ يَكُنْ فِي الدُّنْيَا امْرَأَةً إِلَّا خَدِيجَةُ. يَقُولُ: إِنَّهَا كَانَتْ وَكَانَتْ، وَكَانَ لِي مِنْهَا وَلَدٌ. وَفِي

رَوَايَةٌ: مَا غَرْتُ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى امْرَأَةٍ مِنْ نِسَائِهِ مَا غَرْتُ عَلَى خَدِيجَةَ لِكَثْرَةِ ذِكْرِهِ إِيَّاهَا وَمَا رَأَيْتُهَا قَطُّ لَأُثَمَّا مَاتَتْ قَبْلَ أَنْ يَتَزَوَّجَنِي بِثَلَاثِ سِنِينَ^(۱):

عائیشه (خودای فی رازی بن) گوتی: له هیچ ژنیکی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) نه‌وه‌نده‌ی خه‌دیجه (خودای فی رازی بن) هه‌ویباریم نه‌کی‌شاوه، له‌گه‌ل نه‌وه‌یشا که من فریای خه‌دیجه نه‌که‌وتووم، چونکه پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) زوری ناو ده‌برد، گه‌لی جار که مه‌ریکی سهر ده‌بری ده‌یفه‌رموو: به‌شی دؤست و ناشناکانی خه‌دیجه بنیرن! گوتی: روژئی تووریم کرد، گوتم: خه‌دیجه و خه‌دیجه! فه‌رموی (دروودی خودای له‌سهرین): به‌ده‌ست خؤم نییه خوشه‌ویستی نه‌و له‌خوداوه له‌دلما چه‌سپیوه! له‌گی‌رانه‌وه‌یه‌کا: گه‌لی جار عه‌رزی پیغه‌مبه‌رم ده‌کرد: ده‌لئی نه‌م جیهانه‌که‌سی تری تیانییه خه‌دیجه نه‌بی، نه‌ویش ده‌یفه‌رموو: ئافره‌تیکی وه‌ها و وه‌ها باش بوو، سهره‌رای نه‌ویش منالم لیی هه‌بوو! له‌گی‌رانه‌وه‌یه‌کی تردا: رقه‌م نه‌کی‌شاوه له‌پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) له‌سهر هیچ ژنیکی وه‌کوو له‌سهر خه‌دیجه رقه‌م لی ده‌کی‌شا، خه‌دیجه‌شم هه‌رگیز نه‌دیوه، چونکه سی سال به‌ر له‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) من بگو‌یزیته‌وه خه‌دیجه مردوو، هو‌ی نه‌م رقه‌کی‌شانه نه‌وه‌بوو پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) زور باسی نه‌وی ده‌کرد (ش/ت).

۳۴۲۶ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَى جَبْرِيلُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلِ هَذِهِ خَدِيجَةُ قَدْ أَتَكَ مَعَهَا إِنَاءٌ فِيهِ إِدَامٌ أَوْ طَعَامٌ أَوْ شَرَابٌ، فَإِذَا هِيَ أَتَكَ فَأَقْرَأَ عَلَيْهَا السَّلَامَ مِنْ رَبِّهَا عَزَّ وَجَلَّ، وَبَشَّرَهَا بِبَيْتٍ فِي الْجَنَّةِ مِنْ قَصَبٍ، لَا صَخَبَ فِيهِ وَلَا نَصَبَ^(۲):

(۱) بخاری. ادب: ۶۰۰۴، ۷۴۸۴. تجرید/ ۴ ل - ۸۴ ژ: ۱۴۹۸ / ۳۸۱۶، ۳۸۱۷، ۵۲۲۹، ۷۴۸۴. مسلم.

فضائل الصحابة: ۶۲۲۸.

(۲) بخاری. مناقب: الأنصار: ۳۸۲۰، ۷۴۹۴.

(۴) بخاری. فضائل خدیجه: ۳۸۲۱. مسلم، ۶۳۳۲ = تحریذ / ۴ ل - ۱۸۶ ز / ۱۵۰۰ / ۳۸۲۱.

وایزانی ئہوہ، چونکی دہنگیان لہ یہک دہچوو، لہبہرئہوہ راجہنی و فہرموی: ئہی خودایہ! دہی ہالہی کچی خوہیلید بی! منیش دہمار گرتمی و گوتم: ئہمہ چییہ ئہوہندہ یادی ئہم پیریزنہ لالفاوہ سوورہ ددان لہ دہما نہماوہی قورہیشییہ دہکہیتہوہ، کہ سہردہمیکی دوورو دریزہ لہناو چووہ! کہ لہگہل ئہوہیشدا خودا لہباتی ئہو رنی باشتری داویتئی! (ش).

۳۴۲۹- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: حَسْبُكَ مِنْ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ مَرْيَمُ ابْنَةُ عِمْرَانَ وَخَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ وَقَاطِمَةُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ وَآسِيَةُ امْرَأَةُ فِرْعَوْنَ. رواه الترمذی والنسائی والحاکم^(۵):

ئہنہس (خودای لی رازی بن) دہلئی: پیغہمبہر (درودی خودای لہسربن) دہفہرموی: لہ رنانی ہہموو جیہان ئہم چوار رنہت بہسہ بو بہرہمہندی و پا کڑی و گہورہی: مہریہمی کچی عیمران و خہدیجہی کچی خوہیلیدو فاتیمہی کچی موحمہدو ئاسیہی رنی فیرعہون (ش-س/ص-ن/حاکم).

۳۷) چاکیتی عانیشتہ خانی کچی نہبو بہکر (خودایان لی رازی بی)

فضل السيدة عانیشه بنت ابی بکر (رضی اللہ عنہما)

۳۴۳۰- عَنْ عَائِشَةَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أُرِيكَ فِي الْمَنَامِ ثَلَاثَ لَيَالٍ جَاءَنِي بِكَ الْمَلَكُ فِي سَرَقَةٍ مِنْ حَرِيرٍ فَيَقُولُ: هَذِهِ امْرَأَتُكَ. فَأَكْشِفُ عَنْ وَجْهِكَ فَإِذَا أَنْتَ هِيَ فَأَقُولُ إِنَّ يَكُ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ يُمَضِّهِ. رواه الشيخان والترمذی ولفظه: جَاءَ جَبْرِيلُ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِصُورَةٍ عَائِشَةَ فِي خِرْقَةٍ حَرِيرٍ خَضِرَاءَ، فَقَالَ: إِنَّ هَذِهِ زَوْجَتُكَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ^(۱):

لہوہ پیش ئہم حہدیثہ گوتراوہ لیڑہشدا بہم شیوہیہیہ: عانیشتہ (خودای لی رازی بن) دہلئی: پیغہمبہر (درودی خودای لہسربن) پیی فہرمووم: سی شہو لہ

(۵) رواه الترمذی بسند صحيح (شرحه).

(۱) بخاری. نکاح: ۵۱۲۵. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۳۳.

خه‌وما تۆم پینیشاندرا، جوبرائیل وینه‌ی تۆی له‌ناو ده‌سمالیکی ئاوریشما بۆم ده‌ییناو ده‌یفه‌رموو: ئەمه‌ ژنی تۆیه، منیش رویم هه‌ل ده‌دایه‌وه‌و ته‌ماشایم ده‌کرد، ئەوا ئیستا ده‌رکه‌وت که‌ خاوه‌نی ئەم وینه‌یه‌ تۆ بووی! ئەو کاته‌ ده‌مگوت: ئەگه‌ر ئەمه‌ له‌ خوداوه‌ بێ ده‌یکاو خۆی ده‌یه‌ینیتته‌ دی! (ش/ت) گفته‌ی (ت): جوبرائیل له‌ پارچه‌یی ئاوریشمی سه‌وز دا وینه‌ی عایشه‌ دینێ بۆ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) پیی ده‌فه‌رموی: ئەمه‌ له‌ هه‌ردوو جیهاندا ژنی تۆیه‌.

۳۴۳۱- وَقَالَ عَرَوَّةُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): تُوِّفِتْ خَدِيجَةُ قَبْلَ هَجْرَةِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِثَلَاثِ سِنِينَ، فَلَبِثَ سَتَتَيْنِ أَوْ قَرِيبًا مِنْ ذَلِكَ، وَكَحَّحَ عَائِشَةُ وَهِيَ بِنْتُ سِتِّ سِنِينَ، ثُمَّ بَنَى بِهَا وَهِيَ بِنْتُ تِسْعِ سِنِينَ. بعد الهجرة. رواه البخاري^(۲).

عوروه (خودای ئازای بێ) گوتی: به‌ سێ سال به‌ر له‌ کوچکردنی چه‌زته‌ (دروودی خودای له‌سه‌رین) بۆ مه‌دینه‌ خه‌دیجه‌ی خیزانی له‌ مه‌که‌که‌ کوچی دوا‌ی کرد، ئیتر پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) پاش ده‌وری دوو سال له‌وه‌ دوا له‌پیش کوچکردنا عایشه‌ ماره‌ ده‌برێ بۆ خۆی، ئەو ده‌مه‌ عایشه‌ ته‌مه‌نی شه‌ش سال بوو ئەوجا له‌پاش کوچکردن له‌ مانگی شه‌شه‌ل‌اندا له‌ مه‌دینه‌ گواستیه‌وه‌، ئەو ده‌مه‌ که‌ گواستیه‌وه‌ ته‌مه‌نی عایشه‌ نوو سال بوو (ب).

۳۴۳۲- وَعَنْهَا قَالَتْ: تَزَوَّجَنِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَنَا بِنْتُ سِتِّ سِنِينَ، فَقَدِمْنَا الْمَدِينَةَ فَتَزَلْنَا فِي بَنِي الْحَارِثِ بْنِ خَزْرَجٍ، فَوَعِكَتُ فَتَمَرَّقَ شَعْرِي فَوَلَّى جُمَيْمَةً، فَأَتَنِي أُمِّي أُمُّ رُومَانَ وَإِلَيَّ أَرْجُوحَةُ وَمَعِيَ صَوَاحِبُ لِي، فَصَرَخَتْ بِي فَأَتَيْتُهَا لَا أَذْرِي مَا تُرِيدُ بِي فَأَخَذَتْ يَدِي حَتَّى أَوْقَفَتْنِي عَلَى بَابِ الدَّارِ، وَإِلَيَّ لِأَنْهَجُ، حَتَّى سَكَنَ بَعْضُ نَفْسِي، ثُمَّ أَخَذَتْ شَيْئًا مِنْ مَاءٍ فَمَسَحَتْ بِهِ وَجْهِي وَرَأْسِي ثُمَّ أَذْخَلَتْنِي الدَّارَ فَإِذَا نِسْوَةٌ مِنَ الْأَنْصَارِ فِي الْبَيْتِ فَقُلْنَ عَلَى الْخَيْرِ وَالْبَرَكَاتِ، وَعَلَى خَيْرِ طَائِرٍ. فَأَسْلَمَتْنِي إِلَيْهِنَّ

(۲) تقدم برقم: ۱ م / ۲۰۶۱ مجلد / ۳: ۲۶. الحديث الأول.

فَأَصْلَحَ مِنْ شَأْنِي، فَلَمْ يَرْغَبْ إِلَّا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ضَحَى، فَأَسْلَمْتَنِي إِلَيْهِ، وَأَنَا يَوْمَئِذٍ بِنْتُ تِسْعِ سِنِينَ. رواه البخاری^(۳):

عائیشه (خودای نازنی بن) گوئی: ته‌مه‌نم شه‌ش سال بوو که پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سربین) ماره‌ی کردم، له‌پاشدا چوین بو مه‌دینه، له‌وئی له‌ناو نه‌وه‌ی حاریشی کوپی خه‌زره‌جدا به‌ماله‌وه‌ماینه‌وه، جارئ تووشی له‌رزو تایه‌کی سه‌ختی و ا بووم قرژم رووتایه‌وه له‌پاشا قرژکه‌م هاته‌وه و په‌لکوله‌یه‌کی په‌یدا کرده‌وه ده‌یدا له‌ناو شانم نه‌وا جارئ وام له‌ناو جو‌لانه‌یه‌کا له‌گه‌ل چهند ده‌سته خوشکیکی خو‌ما گه‌مه‌و دیلانیمان ده‌کرد، هر نه‌وه‌نده‌م زانی ئوممو رو‌مانی دایکم هاته‌لامو بانگی کردم، منیش چومه‌لای، نه‌یشم ده‌زانی چی لیم ده‌وئی، ئیتر ده‌ستی گرتم و بردمی، تا گه‌یشتی‌نه‌ به‌ر ده‌رگای مالی خو‌مان له‌ویدا تو‌زئ رایوه‌ستاندم، له‌به‌ر ماندویتی هه‌ناسه‌م سواریبوو بوو، هه‌ناسه‌ برکیم بوو، تا نه‌ختی پشووم به‌به‌ردا هاته‌وه، نه‌ختی ئاوی هه‌لگرت و ئاوه‌که‌ی هه‌لسوی له‌ده‌موچاوو سه‌رو چاوم، ئینجا بردمی‌ه‌ماله‌وه، که ته‌ماشام کرد وا کو‌مه‌لئ ژنی یاریده‌ده‌ران هان له‌ماله‌وه، که چوومه‌ ژووره‌وه گو‌تیان: له‌سه‌ر خیره‌و خوشی، له‌سه‌ر به‌ختی باش ئیتر دایکم منی دایه‌ ده‌ستی نه‌وان، نه‌وانیش نه‌ختی ریکیان خستم، ئیتر ئاگام له‌هیچ نه‌بوو کاتی‌کم زانی پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سربین) له‌کاتی چیشته‌نگاودا خو‌ی کرد به‌مالا و دایچه‌له‌کاندم "نه‌وسا ژنه‌کان منیان دایه‌ ده‌ستی و هر نه‌وکاته‌ له‌و شوینه‌دا له‌مالی خو‌مان به‌ده‌ستی گرتم نه‌و حه‌له‌ ته‌مه‌نم نو سال بوو (ب).

۳۴۳- وَعَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): يَا عَائِشَ، هَذَا جَبْرِيلُ يُقْرِئُكَ السَّلَامَ. فَقُلْتُ: وَعَلَيْهِ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، تَرَى يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا لَا أَرَى^(۴):

(۳) بخاری. مناقب الأنصار: ۲۸۹۴، ۳۸۹۶، ۵۱۳۳، ۵۱۳۴، ۵۱۵۶، ۵۱۵۸، ۵۱۶۰.

(۴) بخاری. بدء الخلق: ۳۲۱۷، ۳۷۶۸، ۶۲۰۱، ۶۲۴۹، ۶۱۵۳. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۵۴.

دیسان گوتی: پیغهمبهر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: ئایشی! ئەمه جویرائیلە سلاوت لی ده‌کا منیش گوتم: وعلیه السلام ورحمة الله وبرکاته: سلاوو رحمت و پیت و به‌ره‌کاتی خوداش له‌سهر ئەو بی ئهی پیغهمبهری خودا! گه‌لی شتی وا هه‌یه به تو ده‌بینری، به ئیمه نابینری! (ش/ت).

٣٤٣٤ - تقدم برقم: ٥ / ٣٤٢٩ و ٣٤٢٧^(٥):

٣٤٣٥ - عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: كَانَ النَّاسَ يَتَحَرَّوْنَ بِهَذَايَاهُمْ يَوْمَ عَائِشَةَ، فَاجْتَمَعَ صَوَاحِبِي إِلَى أُمِّ سَلَمَةَ، فَقُلْنَ: يَا أُمَّ سَلَمَةَ، وَاللَّهِ إِنَّ النَّاسَ يَتَحَرَّوْنَ بِهَذَايَاهُمْ يَوْمَ عَائِشَةَ وَإِنَّا لَنُرِيدُ الْخَيْرَ كَمَا تُرِيدُهُ عَائِشَةُ، فَمَرَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَنَّ يَأْمُرَ النَّاسَ أَنْ يُهْدُوا إِلَيْهِ حَيْثُ مَا كَانَ أَوْ حَيْثُ مَا دَارَ، قَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَعْرَضَ عَنِّي، فَلَمَّا عَادَ فِي الثَّانِيَةِ ذَكَرْتُ لَهُ ذَلِكَ فَأَعْرَضَ عَنِّي، فَلَمَّا كَانَ فِي الثَّلَاثَةِ ذَكَرْتُ لَهُ فَقَالَ « يَا أُمَّ سَلَمَةَ لَا تُؤْذِينِي فِي عَائِشَةَ، فَإِنَّهُ وَاللَّهِ مَا نَزَلَ عَلَى الْوَحْيِ وَأَنَا فِي لِحَافِ امْرَأَةٍ مِنْكُنَّ غَيْرَهَا. رواه البخاري والرمزي^(٦) :

عائیشه (خودای ئی رازی بن) گوتی: موسولمانان که دیارییه‌کیان ده‌برد بۆ پیغهمبهر (درویدی خودای له‌سهرین) چاوه‌پوانی ئەو رۆژه‌یان ده‌کرد که رۆژی سه‌ره‌ی عائیشه بی هه‌تا له‌وێ دیارییه‌که‌ی بۆ به‌رن چونکه ده‌یانزانی که پیغهمبهر (درویدی خودای له‌سهرین) عائیشه‌ی خوش ده‌وێ جا هه‌وی‌کانم له‌کن ئوممو سه‌له‌مه کو ده‌بنه‌وه‌و ده‌لین: ئەهی ئوممو سه‌له‌مه! به‌خودا خه‌لکه‌که که دیاری ده‌بن بۆ پیغهمبهر (درویدی خودای له‌سهرین) هه‌لی ده‌گرن هه‌تا رۆژی سه‌ره‌ی عائیشه دی، ئەوسا بۆی ده‌بن، ئیمه‌ش وه‌ک عائیشه ده‌مانه‌وێ له‌و خیره‌مان به‌رکه‌وێ، که‌وابوو تو عه‌رزێ پیغهمبهر بکه (درویدی خودای له‌سهرین) که به‌ خه‌لکه‌که به‌فرموێ که خۆی ته‌شریفی له‌ مالی هه‌ر کامی له‌ ژنه‌کانی بی له‌وێ

(٥) تقدم برقم/٥/٣٤٢٩ و رقم/٢/٣٤٢٧ مجلد/٥ تسلسل/٣٦.

(٦) بخاری. هبة: ٢٥٧٤، ٢٥٨٠، ٢٥٨١، ٣٧٧٠ - تجريد / ٣ ل - ١٩٠ ز / ١١٠٢ / ٢٥٨١. مسلم. فضائل

دیاری بۆ ببه‌ن و جیاوازی له‌نیوانی مائی هاوسهره‌کانیا نه‌که‌ن ئوممو سه‌له‌مه‌ گوتی: که ئه‌مه‌م عه‌رزوی چه‌زرت کرد وهرامی نه‌دامه‌وه، بۆ جاری دووهم که سه‌ره‌م هاته‌وه‌و چه‌زرت هات دووباره‌ عه‌رزیمکرده‌وه دیسانه‌وه وه‌لامی نه‌دامه‌وه به‌لام له جاری سییه‌مدا که عه‌رزیمکرد فه‌رمووی (دروودی خودای له‌سه‌ربین): ئوممو سه‌له‌مه! له‌سه‌ر عایشه‌ نازارم مه‌ده، چونکه به‌ خودا نه‌بووه که له‌ناو نوینی ژنی له ئیوه‌دابمو سرووشم بۆ بی جگه له نوینی عایشه (ب/ت).

٣٤٣٦- وَعَنْهَا قَالَتْ: لَمَّا كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي مَرَضِهِ، جَعَلَ يَدُورُ فِي نِسَائِهِ وَيَقُولُ « أَيْنَ أَنَا غَدًا أَيْنَ أَنَا غَدًا. حِرْصًا عَلَى بَيْتِ عَائِشَةَ، قَالَتْ عَائِشَةُ فَلَمَّا كَانَ يَوْمِي سَكَنَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ مُسْلِمٌ، وَلَفْظُهُ: كَانَ يَتَفَقَّدُ يَوْمِي أَيْنَ أَنَا الْيَوْمَ أَيْنَ أَنَا غَدًا اسْتِبْطَاءً لِيَوْمِ عَائِشَةَ، فَلَمَّا كَانَ يَوْمِي قَبَضَهُ اللَّهُ بَيْنَ سَحْرِي وَكَحْرِي^(٧):

دیسان گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربین) له نه‌خوشییه‌که‌یدا هه‌ر رۆژه به سه‌ره له‌مائی ژنیکی ده‌بوو، ده‌یفه‌رموو: سبه‌ینی له‌لای کیم، دووسبه‌ی له‌لای کیم بۆیه وای ده‌فه‌رموو چونکه چه‌زی له مائی من بوو، که سه‌ره‌ی رۆژی من هات ئیتر له‌لای من گلی خوارده‌وه‌و ماله‌و مائی نه‌کرد به‌پیی نۆره رۆژی ژنه‌کانی، ئیتر خۆم خزمه‌تم کرد هه‌تا مردو شاد بوو به دیداری په‌روه‌ر‌دگاری (ب/م) گفته‌ی (م): چاوه‌نواپی رۆژی من بوو، بۆیه ده‌یفه‌رموو: ئه‌م‌رۆ له‌ کۆیم، سبه‌ینی له‌کۆی ده‌بم په‌له‌ی رۆژی سه‌ره‌ی منی بوو، ئیتر له رۆژی سه‌ره‌ی خۆمدا له‌باوشمدا، پشتی پیروزی دابوو به‌ سینگ و به‌رۆکه‌وه که خودای مه‌زن گیانی کی‌شاو رۆحی موباره‌کی سه‌ند. به‌ بۆنه‌ی ئه‌م فه‌رمووده پیروزه‌یه‌وه هه‌زاران دروودو سلاو ده‌نیرم بۆ مه‌زاری گیانی چه‌زرت و که‌سوکاری نازداری و ده‌لیم:

رازیکسی سه‌یه‌یه پرسسی نه‌ه‌جاره:

(٧) بخاری. فضائل الصحابة: ٣٧٧٤. مسلم. فضائل الصحابة: ٦٢٤٣.

داوا‌ی دۆست له دۆست رۆح‌ی نازداره؟

ده‌ره‌مان‌ی ده‌ره‌دی نوشتوو‌ی یه‌زدان بوو

سه‌ر قه‌له‌مانه‌ی رۆح‌ی ره‌وان بوو!!

سپارد‌ی گیانی له‌ کۆشی یارا

له‌ گه‌ل یاره‌که‌ی به‌ خودای دارا!!

٣٤٣٧- وَعَنْهَا قَالَتْ: كُنْتُ أَلْعَبُ بِالْبَنَاتِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَكَانَتْ تَأْتِينِي صَوَاحِبِي فَكُنَّ يَنْقِمْنَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَكَانَ يُسَرِّبُهُنَّ إِلَيَّ^(٨).

دیسان گو‌تی: که له‌لای چه‌زه‌ت بووم (درو‌دی خودای له‌سه‌ری‌ن) به‌ بو‌که‌ل یاریم ده‌کرد، ده‌سته خوش‌که‌کانم ده‌هاتن بو‌ لام، بو‌وکبو‌وکی‌نه‌مان ده‌کرد، که چاویان به‌ چه‌زه‌ت ده‌که‌وت شه‌رمیان ئی ده‌کردو له‌ ئاستی شه‌و خویان ده‌شارده‌وه، شه‌ویش ری‌ی بو‌ چۆل ده‌کردن و ره‌تی ده‌کردن بو‌ لای من (م).

٣٤٣٨- وَعَنْهَا قَالَتْ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنِّي لَأَعْلَمُ إِذَا كُنْتُ عَنِّي رَاضِيَةً، وَإِذَا كُنْتُ عَلَى غَضَبِي. «. قَالَتْ فَقُلْتُ مَنْ أَيْنَ تَعْرِفُ ذَلِكَ؟ فَقَالَ: أَمَّا إِذَا كُنْتُ عَنِّي رَاضِيَةً فَإِنَّكَ تَقُولِينَ لَا وَرَبَّ مُحَمَّدٍ، وَإِذَا كُنْتُ غَضَبِي قُلْتُ لَا وَرَبَّ إِبْرَاهِيمَ. قَالَتْ قُلْتُ أَجَلٌ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا أَهْجُرُ إِلَّا اسْمَكَ. رواهما مسلم^(٩).

دیسان گو‌تی: پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌ری‌ن) پی‌ی فه‌رمووم: من ده‌زانم که تو‌ لیم رازی‌ت یا لیم دل‌گیریت گو‌تم: شه‌وه به‌ چیا ده‌زانیت؟ فه‌رمووی: شه‌هر رازی بی‌ لیم شه‌هوا ده‌لی‌ی: نا، به‌ خودای مو‌حه‌مه‌د، به‌لام شه‌هر لیم زیزبیت ده‌لی‌ی: نا، به‌ خودای ئی‌براهیم گو‌تم: شه‌ری به‌ خودا شه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری

(٨) مسلم. فضائل الصحابة: ٦٢٣٧.

(٩) بخاری. نکاح: ٥٢٢٨. مسلم. فضائل الصحابة: ٦٢٣٥ = تجرید/ ٥ ل - ٥٠ ژماره/ ١٧٨١ = ٥٢٢٨ ،

خودا! بهس ناوه‌کهت نایهت به‌سه‌ر زارما ئه‌گینا خوشه‌ویستی تو هه‌میشه
وا له ناو دلما (م-ب).

۳۴۳۹- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَا أَشْكَلَ عَلَيْنَا أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ
(صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَدِيثٌ قَطُّ فَسَأَلْنَا عَائِشَةَ إِلَّا وَجَدْنَا عِنْدَهَا مِنْهُ عِلْمًا. رواه
الترمذی بسند صحيح^(۱۰):

ئه‌بو موسا (خودای ئی رازی بن) ده‌لئ: ئیمه خو‌مان که یاران ییغه‌مبه‌رین
(درویدی خودا له‌سه‌ر خو‌یی و ره‌زای خودا له‌سه‌ر یاران بن) هه‌رچه‌ند که فه‌رمووده‌یه‌که‌مان ئی
ده‌ئالۆسکا که له‌ عائیشه‌مان ده‌پرسییه‌وه ئه‌و به‌ باشی ده‌یزانی (ت-
س/ص).

۳۴۴۰- قال المؤلف - نور الله ضريحه - في شرحه على تأليفه هذا: وروى:
(خذوا نصف دينكم عن هذه الحمراء) يريد عائشة ذات اللّون المشرب بمُحَمَّرَةٍ (رَضِيَ
اللَّهُ تَعَالَى عَنْهَا وَأَرْضَاهَا) آمين^(۱۱):

دانهر (په‌گه‌که‌ی له‌ بلیسه‌ی نووری خودا بن) له‌ راقه‌که‌یدا ده‌لئ: ده‌گپه‌نه‌وه:
هه‌زهره‌ت (درویدی خودای له‌سه‌ر بن) فه‌رموویه‌تی: نیوه‌ی ئایینی خو‌تان له‌م ژنه
سوورکه‌له‌یه‌ وه‌ر بگرن واته‌: له‌ عائیشه‌، که ئافره‌تیکی سوورو سپی بووه
(غایه‌تولمه‌ئموول).

۳۸) چاکیتی خاتوو سه‌وده‌ی کچی زه‌مه‌ (خودای ئی رازی بن)
فضل سو‌ده‌ بنت زمعه‌ (رضی الله تعالی عنها)

۳۴۴۱- => (ب- ۳- ز- ۵۰- ل- ۱۲۸- ف- ۵ = ژ: ۵ / ۲۱۷۵).

^(۱۰) صحيح عند الترمذي.

^(۱۱) سكت عن درجته الشارح.

۳۹) چاکیتی خاتوو ئوممو سه‌له‌مه‌و ئوممو چه‌بیبه (خودایان لی رازی بی)
 فضل أم سلمة (رضی الله تعالی عنها)

۳۴۴۲- عَنْ سَلْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَا تَكُونَنَّ إِنْ اسْتَطَعْتَ أَوَّلَ مَنْ يَدْخُلُ
 السُّوقَ وَلَا آخِرَ مَنْ يَخْرُجُ مِنْهَا فَإِنَّهَا مَعْرَكَةُ الشَّيْطَانِ وَبِهَا يَنْصَبُ رَأْيُهُ. قَالَ سَلْمَانُ:
 وَأَنْبُتُ أَنْ جَبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَتَى نَبِيَّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَعِنْدَهُ أُمُّ سَلَمَةَ قَالَ: فَجَعَلَ
 يَتَحَدَّثُ ثُمَّ قَامَ فَقَالَ نَبِيُّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَأُمِّ سَلَمَةَ مَنْ هَذَا؟ أَوْ كَمَا قَالَ، قَالَتْ:
 هَذَا دِحْيَةُ الْكَلْبِيِّ قَالَ: فَقَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ: أَيُّمَ اللَّهِ مَا حَسِبْتُهُ إِلَّا إِيَّاهُ حَتَّى سَمِعْتُ خُطْبَةَ
 نَبِيِّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يُخْبِرُ خَبْرًا. أَوْ كَمَا قَالَ، فَقُلْتُ لِأَبِي عَثْمَانَ: مِمَّنْ سَمِعْتُ
 هَذَا؟ قَالَ: مِنْ أَسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ. وَتَقَدَّمَ حَدِيثُ زَوْاجِ أُمِّ حَبِيبَةَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ
 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فِي بَابِ الصَّدَاقِ مِنَ النِّكَاحِ^(۱):

سه‌لمان (خودای لی رازی بی) گوتی: نه‌گهر بۆت ده‌کری نه‌یه‌که‌م که‌سبه‌که‌بچی
 بۆ بازارو نه‌دواهمین که‌سیش به‌که‌له‌بازار ده‌رچی چونکه‌بازار مه‌یدان و
 شه‌رگای شه‌یتانه‌و شه‌یتان ئالای سووپای خوی له‌وئ هه‌ل ده‌دات، سه‌لمان
 ده‌یگوت: هه‌والم زانیوه‌که‌جاری جوبرائیل (دروودی خودای له‌سهرین) دئ بۆ لای
 پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌ست ده‌کا به‌گفتوگو له‌گه‌لئا ئوممو سه‌له‌مه‌ش
 له‌و کاته‌دا له‌خزمه‌تیا ده‌بی، له‌پاشا جوبرائیل هه‌لده‌ستی و ده‌روا، جا پیغه‌مبه‌ر
 (دروودی خودای له‌سهرین) به‌ئوممو سه‌له‌مه‌ده‌فه‌رموی: ده‌زانی ئه‌مه‌کی‌بوو؟ یا شتیکی
 ئاوا‌ی پی‌ده‌فه‌رموی، ئوممو سه‌له‌مه‌ش ده‌لی: ئه‌مه‌دی‌حیه‌ی ئه‌لکه‌لبی بوو.
 ئوممو سه‌له‌مه‌ده‌یگوت: به‌خودا سا له‌راستیدا هه‌ر به‌دی‌حیه‌م ده‌زانی هه‌تا ئه‌و
 ده‌مه‌ی گویم له‌ووتاری پیغه‌مبه‌ر بوو، باسی ئه‌م هه‌واله‌ی ئیمه‌ی ده‌گیرایه‌وه‌و
 باسی ئه‌م هاتنه‌ی جوبرائیلی ده‌کرد، یا شتیکی له‌م باره‌یه‌وه‌فه‌رموو، گوتم به‌
 ئه‌بو عوتمان: تو ئه‌م فه‌رمووده‌یه‌ت له‌کی بیستوه‌ه؟ گوتی: له‌ئوسامه‌ی کوپی
 زه‌ید (م)، باسی شووکردنی ئوم چه‌بیبه‌به‌پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) له‌م
 شوینه‌دا رابورد، باسی ماره‌یی = ۳ / ۲۰۹۴ ن: ۳۳ به‌رگی / ۳.

(۱) مسلم. فضائلک ۶۲۶۵. بخاری. مناقب: ۳۶۳۴، ۴۹۸۰.

۴۰) چاکیتی زهینه‌بی کچی جه‌حش (خودای لی رازی بی)

فصل زینب بنت جحش (رضی الله تعالی عنها)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِّنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا - صدق الله العظيم - {۳۷/۳۳}.

خودای مه‌زن ده‌فرموی: پاش ئه‌وه‌ی زهیدی کو‌ری حاریشه ژنه‌که‌ی خوی ته‌لا‌قدا، که ناوی زهینه‌بی کچی جه‌حش بوو، که له‌سه‌ر فه‌رمانی تو به‌ نابه‌دل شووی کردبوو به‌ زید، وه له‌پاش ئه‌وه که به‌پی‌ی شهریه‌تی ئیسلام حه‌یه (عیده‌ی) هه‌له‌ات ئیمه دلیمان هینایه‌وه جیی خوی و هه‌قمان بو کرده‌وه و له‌ تومان ماره‌کردو نازناوی ئومولموئیمینی پی برآ.

۳۴۴۳- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَسْرَعُكُمْ لِحَاقًا بِي أَطْوَلُكُمْ يَدًا. قَالَتْ: فَكُنْ يَتَطَاوَلُنَّ أَيْتَهُنَّ أَطْوَلُ يَدًا. قَالَتْ فَكَأَنْتِ أَطْوَلُنَا يَدًا زَيْنَبُ لِأَنَّهَا كَانَتْ تَعْمَلُ بِيَدِهَا وَتَصَدَّقُ. رواه مسلم والبخاری^(۱).

عائیشه (خودای لی رازی بی) گوتی: هه‌ندی له‌ هاوسه‌ره‌کانی حه‌زرت (درویدی خودای له‌سهرین) عه‌رزیان کرد: له‌پاش مردنی تو کاممان زووتر ده‌مرین و به‌ خزمه‌ت ده‌گه‌ینه‌وه؟ پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: ئه‌وه‌تان که ده‌ستی دریزتره زووتر ده‌گاته‌وه به‌من عائیشه گوتی: ئیت ژنه‌کانی باسکی خویان به‌ ته‌لی قامیش ده‌پیوا هه‌تا بزائن ده‌ستی کامیان دریزتره به‌لام له‌ دوا‌ییدا ده‌رکه‌وت مه‌به‌ستی حه‌زرت له‌ ده‌ستی دریز خیره‌ومه‌ندی و به‌خشنده‌یی، چونکه سه‌وده له‌ هه‌موویان باسکی دریزتر بوو، به‌لام زهینه‌ب له‌ پی‌شی هه‌موویانا عه‌مری خوی کرد دیاربوو که ده‌ستدریزیه‌که‌ی زهینه‌ب بریتی بوو له‌ خیره‌ومه‌ندی و خیره‌وایی، چونکه هه‌میشه به‌ ده‌ستی خوی ئیشی ده‌کردو کوی ده‌کرده‌وه و ده‌یکرد به‌ خیره‌و چاکه (م/ب).

(۱) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۶۶.

٤١) چاکیتی‌یی سه‌فیه‌یی کچی هوییه (خودای لی رازی بی)

فضل صفیه بنت حیی (رضی الله تعالی عنها)

٣٤٤٤- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: بَلَغَ صَفِيَّةُ أَنَّ حَفْصَةَ قَالَتْ: إِنَّهَا بِنْتُ يَهُودَى. فَبَكَتْ فَدَخَلَ عَلَيْهَا النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهِيَ تَبْكِي فَقَالَ: مَا يُبْكِيكِ. فَقَالَتْ: قَالَتْ لِي حَفْصَةُ إِنِّي بِنْتُ يَهُودَى، فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنَّكَ لَابْنَةُ نَبِيٍّ وَإِنَّ عَمَّكَ لَنَبِيٌّ وَإِنَّكَ لَتَحْتَ نَبِيٍّ فِيمَ تَفْخَرُ عَلَيْكَ. ثُمَّ قَالَ: أَتَقِي اللَّهَ يَا حَفْصَةُ وَفِي رِوَايَةٍ: بَلَغَنِي عَنْ حَفْصَةَ وَعَائِشَةَ أَنَّهُمَا قَالُوا: نَحْنُ أَكْرَمُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ صَفِيَّةَ نَحْنُ أَزْوَاجُهُ وَبَنَاتُ عَمِّهِ. فَدَخَلَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَذَكَرَتْ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ: أَلَا قُلْتَ فَكَيْفَ تَكُونَانِ خَيْرًا مِنِّي وَزَوْجِي مُحَمَّدٌ وَأَبِي هَارُونُ وَعَمِّي مُوسَى. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ بِسَنَدٍ صَحِيحٍ^(١).

ئه‌نه‌س (خودای لی رازی بی) گوتی: قسه ده‌گاته‌وه به سه‌فیه‌ی که گوایه
حه‌فصه ده‌لی: سه‌فیه‌ی بنه‌جووه، ئه‌ویش له داخا ده‌ست ده‌کا به گریان،
له‌وکاته‌دا پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌چی به سه‌ریا، ده‌فه‌رموی: ئه‌وه
بوچی ده‌گری؟ ده‌لی: حه‌فصه‌ی ژنت پی‌م ده‌لی: من کچه جووله‌که‌م و تانه‌ی
بنه‌جوویم لی ده‌دا، پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌فه‌رموی: تو هه‌م کچی
پی‌غه‌مبه‌ریت و هه‌م مامه‌ت پی‌غه‌مبه‌ر بووه‌و هه‌م ژنی پی‌غه‌مبه‌ریت، ئیت‌ر
حه‌فصه‌ی شانازی چی به‌سه‌ر تو‌دا ده‌کا! له‌پاشا هه‌زرت (درویدی خودای له‌سهرین)
به‌حه‌فصه‌ی ده‌فه‌رموی: ئه‌ی حه‌فصه! له‌خودا بترسه! له‌گیرانه‌وه‌یه‌کا: ده‌لین
حه‌فصه‌و عائیشه‌ی ده‌لین: له‌لای پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) ئیمه‌ له‌سه‌فیه
به‌قه‌درترین چونکه‌ ئیمه‌ وه‌ک ژنی ئه‌وین ئاموزاو که‌س و کاریشین. صفیه
گوتی: کاتی پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) هات بو لام ئه‌مه‌م بو‌ی گیرایه‌وه،
فه‌رموی: ئه‌دی تو بو نه‌تگوت: منیک که‌ می‌ردم موحه‌مه‌د بی و باو‌کم
هاروون بی و مامه‌م مووسا بی ئیت‌ر چو‌ن ئیوه‌ له‌من باشت‌ر ده‌بن (ت-س/ص).

^(١) صحیح السند عند الترمذی.

تا ئیره باسی هاوسه‌ره‌کانی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ته‌واو ده‌بی
که یه‌کیکی تریان چه‌پسه خانی کچی ئیمامی عومهره گشتیان له هۆزی
قوره‌یشن سه‌فییه نه‌بی، هه‌مووشیان کوچکارن خه‌دیجه خان نه‌بی، چونکه
ئه‌و له‌پیش کوچ کردندا ئه‌مری هه‌قی به‌جی هیئا له مه‌ککه. خودا له
هه‌موویان رازی بی و ئیمه‌ش له به‌هه‌شتا له‌م دایکانه‌مان دانه‌برئ:

سه‌رپاس هاوسه‌ره‌ی و زیاد له هاویریتی
له‌گه‌ل سه‌یفه‌تی که سه‌وکاریتی
بهری به‌ بالایی کالایی دایکیتی
کشت هاوسه‌ریکی پاکس ده‌زهره‌تی
کیان به‌ قوربانی خووی و خیزانی
له‌گه‌ل یارانی گیانی به‌ گیانی
سه‌دجار ده‌رم که‌ن له‌ قاپی خوینان
دل ده‌به‌م ده‌یکه‌م به‌ ده‌رکه‌وانی

١٩٨٩/١/٦

٤٢) چاکیتی نومه‌ نه‌یمه‌ن که له‌له‌ و نازادکراوی پیغه‌مبه‌ر بوو (دروودی
خودا له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌رو ره‌زای خوداش له‌سه‌ر نه‌وبی)
فضل أم ایمن مولاة النبي (صلی الله تعالی علیه وسلم)

٣٤٤٥- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: الطَّلَقُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَى أُمِّ أَيْمَنَ
وَكُنْتُ مَعَهُ فَنَاقَلْتُهُ إِثَاءً فِيهِ شَرَابٌ، فَلَا أَذْرَى أَصَادَفْتُهُ صَائِمًا أَوْ لَمْ يُرِذْهُ فَجَعَلَتْ
تُصَخَّبُ عَلَيْهِ وَكَلَّمَتْهُ عَلَيْهِ: ^(١)

(١) مسلم. فضائل الصحابة: ٦٣٦٧.

ئه‌نه‌س (خودای ئا‌ رازی بئ) گوتی: له‌ خزمه‌تی پی‌غه‌مبه‌ردا بووم (دروودی سلور و رحمت و میهری خودای گه‌وره‌ی له‌س‌ربئ) چوو بۆ لای ئوممو ئه‌یمه‌ن، ئوممو ئه‌یمه‌ن جامی‌ خواردنه‌وه‌ی هی‌نا بۆی، جا نازانم پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌ربئ) وای‌ ریکه‌وت له‌وکاته‌دا به‌ رۆژوو بوو، یا له‌به‌ر هه‌ر هۆیه‌کی تر شته‌که‌ی نه‌خواردنه‌وه‌، ئیتر ئوممو ئه‌یمه‌ن ده‌ستی کرد به‌ بۆله‌ بۆل به‌سه‌ر پی‌غه‌مبه‌ردا و لی‌ی توند بوو چونکی دایه‌نی بوو، نازی هه‌بوو له‌لای (م) ئیمامی نه‌وه‌وی (نوقمی لیشاوی میهری خودا بئ) له‌ شه‌رحی سه‌حیحی موسلیما له‌ راقه‌ی ئه‌م فهرمووده‌یه‌دا له‌م باسه‌دا ده‌لی: و کانت تدل علیه (صلى الله عليه وسلم) لکونها حضنته و ربه‌ه (صلى الله عليه وسلم) وجاء في الحديث: (ام ائمن امی بعد امی). واته‌: ئوممو ئه‌یمه‌ن نازی به‌سه‌ر چه‌زرتدا (دروودی خودای له‌س‌ربئ) ده‌کرد، چونکی دایه‌نی بووه‌و په‌روه‌رده‌و گه‌وره‌ی کردووه‌ دایکی شیریی بووه‌. له‌ چه‌دیثا هه‌یه‌ چه‌زرت (دروودی خودای له‌س‌ربئ) ده‌یفه‌رموو: له‌ دوا‌ی دایکم ئوممو ئه‌یمه‌ن دایکی منه‌. (وه‌رگێ‌)

٣٤٤٦- وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ أَبُو بَكْرٍ لِعُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) بَعْدَ وَفَاةِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): ائْطَلِقْ بَنِيَّ إِلَى أُمَّ أَيْمَنَ تَزُورُهَا كَمَا كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَزُورُهَا. فَلَمَّا انْتَهَيْتَا إِلَيْهَا بَكَتْ فَقَالَا لَهَا: مَا يُبْكِيكِ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لِرَسُولِهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَتْ: مَا أَبْكِي لَجَهْلِي بِذَلِكَ وَلَكِنْ أَبْكِي أَنَّ الْوَحْيَ قَدْ انْقَطَعَ مِنَ السَّمَاءِ. فَهَيَّجَتْهُمَا عَلَى الْبُكَاءِ فَجَعَلَا يَبْكِيَانِ مَعَهَا. رواهما مسلم^(٢):

دیسان ده‌لی: له‌پاش مه‌رگی پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌ربئ) ئه‌بو به‌کر به‌ عومهری گوت: وه‌ر با بچین بۆ دینیی ئوممو ئه‌یمه‌ن وه‌ک ئه‌وسا که پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌ربئ) دینیی ئه‌وی ده‌کرد، جا که گه‌یشتی‌نه‌ لای ده‌ستی کرد به‌ گریان، ئه‌وانیش پێیان گوت: بۆ ده‌گری؟ لای خودا باشت‌ره‌ بۆ پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌ربئ) گوتی: خو‌ من له‌به‌رئ‌ه‌وه‌ ناگرم که ئه‌وه‌ نه‌زانم، به‌لام بۆیه‌

(٢) مسلم. فضائل الصحابة: ٦٣٦٨.

ده‌گرم چونکه ئیتر سرووش له ئاسمان نایه‌ته خواره‌وه، که‌وای گوت: ئه‌وانیش دلیان پرپوو، هه‌ردووکیان له‌گه‌لیا ده‌ستیان کرد به‌گریان! (م).

٤٣) چاکیتی نو‌مو سوله‌یم (خودای لی رازی بی)

فضل أم سلیم (رضی الله تعالی عنها)

٣٤٤٧- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا يَدْخُلُ عَلَى أَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا عَلَى أَرْوَاحِهِ إِلَّا أُمَّ سُلَيْمٍ فَإِنَّهُ كَانَ يَدْخُلُ عَلَيْهَا فَقِيلَ لَهُ فِي ذَلِكَ فَقَالَ: إِنِّي أَرْحَمُهَا قُبُلَ أَخْوَاهَا مَعِيَ^(١).

ئه‌نه‌س (خودای لی رازی بی) گوتی: پی‌غه‌مبه‌ر (درودی خودای له‌سهرین) له‌مه‌دینه‌ی نازدار جگه‌ له‌ ژنه‌کانی خوی بۆ مائی ژنی تر نه‌ده‌چوو بۆ مائی نو‌مو سوله‌یمی دایکم نه‌بی، به‌لام بۆ لای ئه‌و ده‌چوو بۆ ماله‌وه، که‌ له‌م لایه‌نه‌وه پرسپاری لی کرا فه‌رمووی: دلم پینی ده‌سووتی، به‌زه‌ویم پیادا دیته‌وه، چونکه‌ براهی له‌گه‌ل مناو له‌ پیناوی ئیسلاما کوژراوه (م/ب).

٣٤٤٨- وَعَنْهُ عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: دَخَلْتُ الْجَنَّةَ فَسَمِعْتُ خَشْفَةً فَقُلْتُ مَنْ هَذَا؟ قَالُوا: هَذِهِ الْأُمَيَّصَاءُ بَنْتُ مِلْحَانَ أُمُّ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ. وَفِي رِوَايَةٍ: أَرَيْتُ الْجَنَّةَ فَرَأَيْتُ امْرَأَةً أَبِي طَلْحَةَ ثُمَّ سَمِعْتُ خَشْفَةً أَمَامِي فَإِذَا هُوَ بِلَالٌ. رَوَى مُسْلِمٌ هَذِهِ الثَّلَاثَةَ^(٢).

➡ (ب- ٥- ٢٥ ژماره: ٣/٣٣٩٦) لی‌ره‌دا وایه: دیسان ئه‌نه‌س (خودای لی رازی بی) گوتی: پی‌غه‌مبه‌ر (درودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: چوومه به‌هه‌شت، چرپه‌یه‌کم به‌رگوئی که‌وت، گوتم: ئه‌وه کییه؟ گوتیان: ئه‌وه غومه‌یصای کچی میلحانه که‌ دایکی ئه‌نه‌سی کوپی مالیکه. له‌ گیرانه‌وه‌یه‌کا: به‌هه‌شتم پی

^(١) بخاری. جهاد: ٢٨٤٤. مسلم. فضائل الصحابة: ٦٢٦٩

^(٢) تقدم في المجلد الخامس، تسلسل / ٢٥ رقم / ٣ / ٣٣٩٦.

نیشان درا، ژنه‌که‌ی ئه‌بو طه‌لحه‌شم له‌وئ دی، له‌پاشدا له‌به‌ر ده‌مه‌وه‌ خشپه‌ خشپئ ده‌هات، تمه‌ز ئه‌وه‌ بیلاله‌! (م).

٤٤) به‌شی شه‌شه‌م: باسی پاکزی و گه‌وره‌یی یاریده‌ده‌ران
(انصار) (ره‌زای خویان لی‌بی)

الفصل السادس: في فضائل الأنصار (رضی الله عنهم)

{قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: وَالَّذِينَ تَبَوَّؤُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ - صَدَقَ اللَّهُ الْعَظِيم - ٩/٥٩}.

خودای گه‌وره ده‌فه‌رموئ: وه بو ئه‌و موسولمانه یاریده‌ده‌رانه‌یشه که له‌پیش کوچ و ره‌وی کوچکه‌رانا بو شارێ مه‌دینه ئه‌وان له‌وئ مال و حالێ خویان هه‌بوو له‌ خانه‌و لانه‌ی خویانا دامه‌زرا‌بوون، وه ئه‌مانیش به‌ر له‌ هاتنی ئه‌وان هوگری ئیمان و ئیسلامه‌تی و با‌وه‌ر بوو بوون وه‌ک ئه‌وان، بو‌یه‌کا کاتئ خه‌لکی مه‌که‌و که‌سانی تر کوچیان کرد بو لایان ئه‌وان زۆر به‌ گه‌رم و گو‌پ‌ی و گه‌لئ به‌ سۆزو شه‌وق و خوشه‌ویستی و خوشییه‌وه به‌خیره‌اتن و پیشوازییان ئی کردن و به‌سه‌رو به‌ مال تئ ده‌کو‌شن بو خوشی و کامه‌رانی ئه‌وان زیاتر له‌ خویان و هه‌رچی خیر و خوشییه‌کی دین و دونیا‌یان ده‌ست که‌وئ پێیان خوشه‌و به‌خیلی و هه‌سوودی و رژدییان پئ نابهن، با خوشیان نه‌داراو که‌م ده‌ست بن له‌گه‌ل ئه‌وه‌شا هه‌ر یاریده‌و ده‌سگێڕۆی دامه‌وان و لیقه‌ومه‌وان پیش خویان ده‌خه‌ن! به‌پاستی سه‌ر به‌رزو سه‌ر فرا‌ز که‌سیکه‌ که‌ له‌ به‌ندی کو‌ت و زنجیری رژدی و چرووکی ده‌روونی خو‌ی رزگاری ببئ.

پێ‌وه‌ند و کو‌ت و که‌له‌پچه‌ی شه‌یتان

ده‌روونی کردووی به‌ ناخی زیندان

کلیس زیندان به‌ ده‌سی خۆته

که‌ نه‌یکه‌یته‌وه‌ له‌ پی‌سی خۆته!

۳۴۴۹- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْأَنْصَارُ لَا يُحِبُّهُمْ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَلَا يُبْغِضُهُمْ إِلَّا مُنَافِقٌ مَنْ أَحَبَّهُمْ أَحَبَّهُ اللَّهُ وَمَنْ أَبْغَضَهُمْ أَبْغَضَهُ اللَّهُ. رواه الشيخان والترمذي^(۱):

به‌راء (خودای فی رازی بنی) گوئی: چه‌زهدت (درویدی خودای له‌سربین) ده‌فه‌رموی: موس‌ولمان یاریده‌ده‌ران (ئه‌نصار) ی خو‌ش ده‌وی، ناپاک (دوو روو= مونافیق) یش رقی لی‌یانه، ئیت‌ئه‌وه‌ی ئه‌وانی خو‌ش ده‌وی خوداش ئه‌وی خو‌ش ده‌وی وه‌ ئه‌وه‌ی رقی له‌وانه‌ خوداش رقی له‌وه‌ (ش/ت).

۳۴۵۰- => (ب- ۱ز- ۳۲: ۶/۴)^(۲):

۳۴۵۱- وَعَنْهُ - أَيْ عَنْ أَنَسٍ - أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَأَى صَبِيًّا وَنِسَاءً مِنَ الْأَنْصَارِ مُقْبِلِينَ مِنْ غُرَسٍ فَقَامَ مُنْثَلًا فَقَالَ: اللَّهُمَّ أَنْتُمْ مِنْ أَحَبِّ النَّاسِ إِلَيَّ ثَلَاثَ مِرَارٍ^(۳):

دیس‌ان ئه‌نه‌س (خودای فی رازی بنی) ده‌ئیی: جاری پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سربین) کو‌مه‌ئیی منال و ژنی یاریده‌ده‌رانی دی له‌شایی و زه‌ماوه‌ند ده‌گه‌رانه‌وه‌، ریک‌هه‌ئسایه‌ سه‌ر پی و راست راوه‌ستاو سی جار فه‌رمووی: خودا ئاگای لی‌یه‌ که‌ ئیوه‌ له‌ خو‌شه‌ویست‌ترین که‌سانن لای من (ش).

۳۴۵۲- وَعَنْهُ قَالَ: جَاءَتْ امْرَأَةٌ مِنَ الْأَنْصَارِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَخَلَا بِهَا وَقَالَ: وَاللَّيْلِ نَفْسِي بِيَدِهِ إِنْ كُمْ لَأَحَبُّ النَّاسِ إِلَيَّ. ثَلَاثَ مَرَّاتٍ. روى الشيخان هذه الثلاثة^(۴):

(۱) بخاری. مناقب الأنصار: ۳۷۸۳ = مجلد / ۱۴۸۳ ب / ۴ ل - ۱۷۱.

(۲) ب - ۱ز - ۳۲ ذ: ۴ / ۶.

(۳) تجرید / ۴ ل - ۱۷۱ ژ: ۱۴۸۴ / ۳۷۸۵ ، ۵۱۸۰.

(۴) بخاری. مناقب الأنصار: ۳۷۸۶ ، ۵۳۲۴ ، ۶۶۴۵ = تجرید / ۴ ل - ۱۷۲ ژ: ۱۴۸۵ / ۳۷۸۶ ، ۵۳۲۴ ، ۶۶۴۵.

دیسان ده‌لئ: ئافره‌تی (له یاریده‌ده‌ران) هاته خزمه‌تی چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) قسه‌ی له‌گه‌ل کرد، له‌پاشا فه‌رمووی: به‌وکه‌سه که ره‌وانی من وا له ده‌ستیا ئیوه ئه‌ی ده‌سته‌ی یاریده‌ده‌ران! خوشه‌ویستترین که‌سن له‌لای من سی جار وای فه‌رموو (ش).

۳۴۵۳- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَوْ أَنَّ الْأَنْصَارَ سَلَكَوا وَادِيًا أَوْ شِعْبًا، لَسَلَكْتُ فِي وَادِي الْأَنْصَارِ، وَلَوْ لَا الْهِجْرَةُ لَكُنْتُ أَمْرًا مِنَ الْأَنْصَارِ. رواه البخاري والمزمذی^(۵):

ئه‌بو هوره‌یره (خوای ئی خوش نوود بئ) گو‌تی: چه‌زهرت (دروودو سلادی خودای گه‌وره‌ی له‌سهرین) فه‌رمووی: یاریده‌ده‌ران له هه‌ر شیوو هه‌ردی‌که‌وه ب‌پو‌ن منیش له‌ویوه ده‌پو‌م و خۆم له‌وان جیا ناکه‌مه‌وه له‌به‌ره‌وه نه‌بی که کۆچکه‌رو مشه‌خت و موهاجیرم ده‌نا بابایی ده‌بووم له یاریده‌ده‌ران!! (ب/ت- خودایان ئی رازی بئ).

۳۴۵۴- وَقِيلَ لِأَنْسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): أَرَأَيْتَ اسْمَ الْأَنْصَارِ أَكُنْتُمْ تُسَمُّونَ بِهِ، أَمْ سَمَّاكُمُ اللَّهُ؟ قَالَ: بَلْ سَمَانَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ^(۶):

عه‌رزی ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بئ) کرا: پێمان ب‌فه‌رموو ئایا ناوی ئه‌نصار واته: یاریده‌ده‌رانی چه‌زهرت ئیوه خۆتان کردو‌تانه به‌ ناو بو‌ خۆتان، یاخود خودا ناوی ناو‌ن ئه‌نصار؟ گو‌تی: خه‌یر، به‌لکوو خودای سه‌روه‌رو سه‌ردار خۆی ئه‌و ناوه‌ی ئی ناوین (ب- هه‌زار ره‌حه‌ت له‌ گیانی نازداری).

۳۴۵۵- ➡ (ب- ۲ ز- ۱۷۰ ژ- ۲ = رقم: ۱۹۰۷) (۷):

عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَتْ الْأَنْصَارُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لِكُلِّ نَبِيٍّ أَتْبَاعٌ، وَإِنَّا قَدْ اتَّبَعْنَاكَ، فَاذْعُ اللَّهُ أَنْ يَجْعَلَ أَتْبَاعَنَا مِنَّا. فَدَعَا بِهِ. قَالَ: اللَّهُمَّ اجْعَلْ اتِّبَاعَهُمْ مِنْهُمْ. روى البخاري هذه الثلاثة^(۸):

(۵) بخاری. مناقب الأنصار: ۲۷۷۹، ۷۲۴۴ = تجرید / ۴ ل - ۱۷۰ رقم: ۱۴۸۲.

(۶) بخاری. مناقب الأنصار: ۳۷۷۶، ۳۸۴۴.

(۷) تقدم برقم: ۲ / ۱۹۰۷ مجلد / ۲ تسلسل / ۱۰.

زهیدی کوپی ئه‌رقه‌م (خودای ئی رازی بن) گوتی: یاریده‌ده‌ران گوتیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! هه‌موو پیغه‌مبه‌ری له‌کاتی خویا لایه‌نگیرو په‌پره‌وانی تایبه‌تی خوی هه‌بووه، ئیمه‌یش، په‌پره‌وانی توین و شوین ریازی پیروزی تو که‌وتووین و خودا ده‌ستی قه‌دری ئی ناوین و ناوی ناوین ئه‌نصار، جا بو ئه‌وه‌ی ئه‌م ریزو قه‌درو سه‌ربه‌رزیه‌ ده‌ستو پیوه‌نده‌کانیشمان بگریته‌وه له‌گه‌ل سوینخوره‌کانمانا ده‌ی تو دووعاو نزامان بو بکه‌ که‌ خودا ده‌ستو پیوه‌نده‌کانیشمان له‌ خۆمان حلیب بکا، ئه‌ویش ئه‌ونزایه‌ی بوکردن و فهرمووی: خودایه‌! په‌پره‌وانیان له‌ خۆیان بن (ب).

٣٤٥٦- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْأَنْصَارِ وَالْأَنْصَارِ. رواه مسلم والترمذي ولفظه: فَكَتَبَ زَيْدُ بْنُ أَرْقَمَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) لَعَزَةَ الْأَنْسِ فَقَالَ: إِنِّي أَبْشُرُكَ بِبُشْرَى مِنَ اللَّهِ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْأَنْصَارِ وَلِلدَّرَارِيِّ الْأَنْصَارِ وَلِلدَّرَارِيِّ دَرَارِيَهُمْ^(٨):

ديسان گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌ربن) فهرمووی: خودایه‌! له‌ یاریده‌ده‌ران خۆش به‌، له‌ خۆیان، له‌ کوپیان، له‌ کوپی کوپیان (م/ت) - خودایان ئی رازی بن) گفته‌ی (ت): زهیدی کوپی ئه‌رقه‌م (خودای ئی رازی بن) پرسه‌نامه‌یه‌کی نووسی بو ئه‌نه‌س گوتی: مژده‌ی مزگینیی خوداوهندت ده‌ده‌م، ژنه‌وتم له‌ زاری پیغه‌مبه‌ر خوی (درویدی خودای له‌سه‌ربن) ده‌یفهرموو: خودایه‌! "خۆش ببه‌ له‌ یاریده‌ده‌ران، له‌ خۆیان و له‌ وه‌چه‌یان و له‌ وه‌چه‌ی وه‌چه‌یان!

٣٤٥٧- وَلِمُسْلِمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اسْتَغْفَرَ لِلْأَنْصَارِ وَلِلدَّرَارِيِّ الْأَنْصَارِ لِمَوَالِي الْأَنْصَارِ^(٩):

(٨) بخاری. مناقب الأنصار: ٣٧٨٧، ٣٧٨٨ = تجرید / ٤ / ١٧٢ رقم: ١٤٨٦.

(٩) مسلم. فضائل الصحابة: ٦٣٦٣. ترمذی. مناقب: ٣٩٠٢ م.

(١٠) مسلمز فضائل الصحابة: ٦٣٦٤.

گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) پارایه‌وه و داوای لیخوش‌بوی کرد له خودا بو یاریده‌ده‌ران، بو خو‌یان و بو وه‌چه‌یان و بو نازادکراو و ده‌ستو پیوه‌ندیشیان (م).

۳۴۵۸- وللمزى: (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْأَنْصَارِ وَلِأَبْنَاءِ الْأَنْصَارِ وَأَبْنَاءِ الْأَنْصَارِ وَلِإِسَاءِ الْأَنْصَارِ^(۱۱):

فه‌رموی (درویدی خودای له‌سهرین): خودایه! خو‌ش ببه له یاریده‌ده‌ران له خو‌یان و له کو‌ریان و له کو‌پی کو‌ریان و له ژنیان و له خاوو خیزانیان (ت)- خوی لی رازی بین.

۳۴۵۹- عَنْ أَبِي أُسَيْدٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: خَيْرُ دُورِ الْأَنْصَارِ بَنُو النَّجَّارِ ثُمَّ بَنُو عَبْدِ الْأَشْهَلِ ثُمَّ بَنُو الْحَارِثِ بْنِ الْخَزْرَجِ ثُمَّ بَنُو سَاعِدَةَ وَفِي كُلِّ دُورِ الْأَنْصَارِ خَيْرٌ. فَقَالَ: سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ): مَا أَرَى رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِلَّا قَدْ فَضَّلَ عَلَيْنَا. فَقِيلَ: قَدْ فَضَّلَكُمْ عَلَى كَثِيرٍ. وَفِي رِوَايَةٍ: فَقَالَ سَعْدُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ خَيْرَتِ دُورِ الْأَنْصَارِ فَجَعَلْتَنَا آخِرًا، فَقَالَ: أَوْلَيْسَ بِحَسْبِكُمْ أَنْ تَكُونُوا مِنَ الْخِيَارِ. رواه الشيخان والمزنى^(۱۲):

⇒ (ب- ۴ز- ۱۰۳ رقم: ۳۱۶۸/۱) لی‌ره‌دا ئەم تو‌ژه‌ی پتره: سه‌عدی کو‌پی عوباده (خودای لی رازی بین) گوتی: ده‌بینم پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) باوی زور که‌سانی تری داوه به‌سه‌ر ئیمه‌دا، پییان گوت: باوی ئیوه‌شی داوه به‌سه‌ر که‌سانی تر‌دا.

۳۴۶۰- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: مَرَّ أَبُو بَكْرٍ وَالْعَبَّاسُ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا) بِمَجْلِسٍ مِنْ مَجَالِسِ الْأَنْصَارِ وَهُمْ يَتَكَوَّنُونَ، فَقَالَ مَا يُنْكِيكُمْ قَالُوا ذَكَرْنَا مَجْلِسَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنَّا. فَدَخَلَ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَخْبَرَهُ فَخَرَجَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَدْ عَصَبَ عَلَى رَأْسِهِ حَاشِيَةَ بُرْدِهِ فَصَعِدَ الْمِنْبَرَ وَلَمْ يَصْعَدْهُ بَعْدَ ذَلِكَ الْيَوْمَ، فَحَمِدَ اللَّهَ

^(۱۱) سكت عنه الشارح.

^(۱۲) تقدم برقم: ۱ / ۳۱۶۸ مجلد / ۴ ل - ۳۳۰. جایی به‌که‌م.

وَأَتْنِي عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: أَوْصِيكُمْ بِالْأَنْصَارِ، فَإِنَّهُمْ كَرِشِي وَعَيْتِي، وَقَدْ قَضُوا الَّذِي عَلَيَّهِمْ، وَبَقِيَ الَّذِي لَهُمْ، فَاقْبَلُوا مِنْ مُحْسِنِهِمْ، وَتَجَاوَزُوا عَنْ مُسِيئِهِمْ^(۱۳):

تہ نہس (خودای لڑازی بن) گوئی: تہ بو بہ کرو عہ بیاس (رہزای خودایان لڑا بن) دہ چنہ ناو کوڑی لہ کوڑی یاریدہ دہران، دہروان دہگرین، یہ کیکیان لیان دہ پرسئی: تہ وہ بو دہگرین؟! دہلین: یادی تہو کاتانہ مان کردوتہ وہ کہ لہ خزمہ تی پیغہ مہردا کوڑمان دہ بہست و لہ ناو ٹیمہدا دادہ نیشت (ٹیستاش دہترسین بہم ناساغیہ حہزرت (درویدی خودای لہسرین) ہمری) تہویش دہچی بو لای حہزرت (درویدی خودای لہسرین) و تہ مہ باس دہکا بوئی، حہزرت (درویدی خودای لہسرین) لہ مال دہردہچی، سہری بہ پہراویزی عاباکہی دہپیچی، سہردہکہ ویتہ سہر دوانگہ، کہ تہو جارہ دواجار بوو بجیتہ سہر دوانگہ، لہ پیشا سوپاس و ستایشی خودای کردو فہرمووی: ٹاموژگاری و راسپیڑیتان دہکہم کہ زور باش بن بو یاریدہ دہران، چونکہ لہ راستیدا تہوان جہرگ و ہہناوی منن و بوخچہی رازو نیازو جیی باوہری منن، تہوان زور بہ جوانی تہرکی سہرسانی خویان بہ پیوانہ بہجی ہیناوہ ماوہتہ وہ تہوہ کہ ہہقیان بو بکریتہ وہ و تولہی چاکہیان بدریتہ وہ! دہی کہواہہ ریڑو قہدری چاکیان بگرن و چاوپوشیش لہ خراپیان بکہن (ب- رحمہت لہ کوڑی نازداری).

۳۴۶۱- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: خَرَجَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَعَلَيْهِ مِلْحَفَةٌ، مُتَعَطِّفًا بِهَا عَلَى مَنْكِبَيْهِ، وَعَلَيْهِ عَصَابَةٌ دَسْمَاءُ حَتَّى جَلَسَ عَلَى الْمَنْبَرِ، فَحَمَدَ اللَّهُ وَأَتْنِي عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: أَمَّا بَعْدُ، أَيُّهَا النَّاسُ، فَإِنَّ النَّاسَ يَكْثُرُونَ وَتَقِلُّ الْأَنْصَارُ، حَتَّى يَكُونُوا كَالْمِلْحِ فِي الطَّعَامِ، فَمَنْ وَلِيَ مِنْكُمْ أَمْرًا يَضُرُّ فِيهِ أَحَدًا أَوْ يَنْفَعُهُ، فَلْيَقْبَلْ مِنْ مُحْسِنِهِمْ، وَتَجَاوَزْ عَنْ مُسِيئِهِمْ^(۱۴):

(۱۳) بخاری. مناقب الأنصار: ۳۸۰۱ = تجرید / ۴ ل - ۱۷۱ رقم: ۱۴۹۰ / ۳۷۹۹، ۳۸۰۱ مسلم. فضائل

الصحابة: ۶۳۶۷. ترمذی. مناقب: ۳۹۰۷.

(۱۴) بخاری. مناقب الأنصار: ۳۷۹۹.

ئیبینو عه‌بباس (خوایان ئی خوش نوود بئ - ره‌زای خوایان ئی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ریب) له‌ نه‌خوشینی مه‌رگا له‌ مال‌ هاته‌ ده‌ری، ساقویه‌کی ئالاندبوو به‌ خویه‌وه‌ دابووی به‌سه‌ر هه‌ردوو شانیدا، سه‌رپیچیکی ره‌شیشی پیچابوو به‌ سه‌ریه‌وه‌، رویشت تا چوو له‌سه‌ر مینه‌به‌ره‌که‌ دانیشت و سوپاس و ستایشی خودای کردو فهرمووی: له‌ پاش سوپاس و ستایش، ئه‌ی موسولمانینه‌! بزائن تا دئ خه‌لکی تر زور ده‌بن، به‌لام یاریده‌ده‌ران به‌ره‌ به‌ره‌ که‌م ده‌بنه‌وه‌ چونکه‌ له‌هه‌ر چوار لاره‌ خه‌لک دین و ئیسلام ده‌بن، به‌لام یاریده‌ده‌ران چینیکی تایبه‌تین، که‌ یه‌کیکیان ئی مرد یه‌کیکی تر نایه‌ته‌ جیی، تاوای ئی دئ روژی وه‌ک خویی ناوچیشتیان ئی دئ، جا ئه‌گه‌ر که‌سی له‌ ئیوه‌ بووبه‌ سه‌ره‌وکاری کاری وه‌ ده‌یتوانی که‌ زیان یا سوود به‌ خه‌لک بگه‌یه‌نی ئه‌وه‌ با چاکه‌ی چاکیان وه‌ربگری و چاو پۆشی له‌ خراپیان بکا (ب).

۳۴۶۲ - (ب- ۲ز- ۱۸۰ژ- ۱ = رقم: ۱۹۳۷/۱) ^(۱۵):

۳۴۶۳ - وَعَنْهُ قَالَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَلَا تَسْتَعْمِلُنِي كَمَا اسْتَعْمَلْتَ فَلَانًا قَالَ: سَتَلْقَوْنَ بَعْدِي أَثَرَهُ فَاصْبِرُوا حَتَّى تَلْقَوْنِي عَلَى الْحَوْضِ ^(۱۶):

دیسان ئه‌نه‌س (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیاوی له‌ یاریده‌ده‌ران گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! وه‌ک فیساره‌ که‌ست کردوو به‌ سه‌رکار منیش بکه‌ به‌ سه‌رکاری کاری و له‌سه‌ر ئیشی دامنئ، فهرمووی (دروودی خودای له‌سه‌ریب): ئیوه‌ دوای من تووشی خووخویی و خویره‌ستی ده‌بن و نازی ئه‌م و ئه‌و ده‌دن به‌ سه‌رتانا، جا له‌کاتی وادا ددان به‌ خو‌تانا بگرن و سه‌برو ئارام بکه‌ن به‌ پیشه‌ی هه‌میشه‌و له‌سه‌ر پروپیتی جیهان ئاژاوه‌ مه‌نینه‌وه‌ تا له‌ به‌هه‌شتا له‌سه‌ر هه‌وزی که‌وه‌سه‌ر به‌ خۆم ده‌گه‌نه‌وه‌ (ب-خ = بوخاری خوی ئی رازی بئ).

^(۱۵) تقدم برقم: ۱ / ۱۹۳۷ مجلد / ۲ تسلسل: ۱۸۰.

^(۱۶) بخاری. مناقب الأنصار: ۳۷۹۲ = تجريد / ۴ ل - ۱۷۴ رقم: ۱۴۸۸ / ۳۷۹۲، ۷۰۷۵. أخرجہ مسلم

فی الإمارة، باب الأمر بالصبر عند ظلم الولاء رقم: ۱۸۴۵ (تجريد / ۴ / ۱۷۴).

۳۴۶۴- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَتْ الْأَنْصَارُ يَوْمَ الْخَنْدَقِ تَقُولُ:

نَحْنُ الَّذِينَ بَايَعُوا مُحَمَّدًا عَلَى الْجِهَادِ مَا حِينَا أَبَدًا
فَأَجَابَهُمْ:

اللَّهُمَّ لَا عَيْشَ إِلَّا عَيْشُ الْآخِرَةِ فَأَكْرِمِ الْأَنْصَارَ وَالْمُهَاجِرَةَ
رواهما البخاری^(۱۷):

دیسان (خودای نِ رازی بن) گوتی: له روژی روودای خنده‌کا یاریده‌ده‌ران
ده‌یانگوت:

نَحْنُ الَّذِينَ بَايَعُوا مُحَمَّدًا
عَلَى الْجِهَادِ مَا حِينَا أَبَدًا
واته:

په‌یمان‌ه‌و ده‌یکه‌ین له‌گه‌ل موحه‌مه‌د
خه‌بات ده‌گی‌پین تا به‌ردی نه‌لده‌د!

خه‌زده‌تی موحه‌مه‌دیش (درویدی خودای له‌سهرین) وهرامی ده‌دان‌ه‌وه
ده‌یفه‌رموو:

اللَّهُمَّ لَا عَيْشَ إِلَّا عَيْشُ الْآخِرَةِ
فَأَكْرِمِ الْأَنْصَارَ وَالْمُهَاجِرَةَ
واته:

ژین نه‌و ژینه‌یه‌ وه‌ک یاریده‌ده‌ران
له‌ به‌هه‌شتا بن‌و له‌گه‌ل کوچکاران!

واته‌ی هه‌لبه‌ستی یه‌که‌م به‌ په‌خشان وایه: ئیمه‌ که‌سانیکین به‌یعه‌ت و
په‌یمان‌مان داوه‌ به‌ موحه‌مه‌د (درویدی خودای له‌سهرین) له‌سه‌ر خه‌بات‌گی‌پران و

^(۱۷) بخاری. مناقب الأنصار: ۳۷۹۶.

تیکویشان هتا دوا دلوی خویمنان. واتہی هلبهستی دووہمیش به پهخشان وایه: نهی خویه! ژیان بریتیه له ژیان رژی دواپی، جا نهی خودایه! له هردوو جیهاندا ریزی یاریده‌دهران و کوچکهران بگره (ب- بوخاری خوی ژازی بن).

۳۴۶۵- عَنْ أَبِي طَلْحَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اقْرَأْ قَوْمَكَ السَّلَامَ فَإِنَّهُمْ مَا عَلِمْتُ أَغْفَةً صَبْرٌ رواه الترمذی بسند حسن^(۱۸):

ئه‌بو طه‌لحه (خودای ژازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) پیی فرمووم: سلأوی من بگه‌یه‌نه به هۆزی خۆت، له راستیدا به پیی ناگای من و ئه‌وهی من بیزانم هۆزیکه ده‌ست و دلپاکن و ساغ و دروستن و خوگرو به‌صه‌برو به نارامن (ت-س/ح= تیرمیذی ریوایه‌تی کردوو به سه‌نه‌دیکی حه‌سه‌ن).

۴۵) باسی مه‌زناهیی سه‌عدی کوری موعاز (خودای لی ژازی بن) که ناغای خیلێ نه‌وس بوو

مناقب سعد بن معاذ سید الاوس (رضی الله عنه)

۳۴۶۶- ⇒ (ب- ۴- ۲۹ژ: ۳= تقدم برقم: ۲۷۶۴/۳)^(۱).

۳۴۶۷- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: اهْتَزَّ الْعَرْشُ لِمَوْتِ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ. وَفِي رِوَايَةٍ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَجَنَازَةُ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ: اهْتَزَّ لَهَا عَرْشُ الرَّحْمَنِ. رواهما الخمسة إلا أبا داود^(۲):

⇒ (ب- ۱- ۲۲۴ژ- ۱۰= تقدم برقم: ۱۱۵۴/۱۰) له گپ‌رانه‌وهی ئیره‌دا ئاوايه: جابیر (خودای ژازی بن) گوتی: ته‌خت و باره‌گای خودا که‌وته له‌رزه بو

(۱۸) رواه الترمذی بسند حسن (شرحه).

(۱) تقدم فی مجلد / ۴ تسلسل / ۲۹ رقم: ۲۷۶۴ / ۳.

(۲) تقدم فی مجلد الأول = ز- ۲۲۴ رقم: ۱۱۵۴ / ۱۰.

مردنی سہعدی کوپی موعاز۔ لہ گپرانہ وہیہ کا: گوتی: تہرمہ کہی سہعدی کوپی موعاز لہ بہر دہمانا بوو، پیغہ مہر (درویدی خودای لہ سرین) فہرموی: تہخت و بارہ گای خودای میہربان بوئی خوروشاوه! (ش/ت/ن)۔

۳۴۶۸- وَقَالَ أَنَسٌ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): لَمَّا حُمِلَتْ جَنَازَةُ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ قَالَ الْمُتَأَفِّفُونَ: مَا أَخَفُّ هَذِهِ. وَذَلِكَ لِحُكْمِهِ فِي بَنِي قُرَيْظَةَ فَلَبَّغَ ذَلِكَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: إِنَّ الْمَلَائِكَةَ كَانَتْ تَحْمِلُهُ. رواه الترمذی بسند صحيح^(۳):

ئہنس (خودای فی رازی بن) گوتی: کہ تہرمہ کہی سہعد ہل دہگرن سووک دہبی، ناپاکہ کان دہلین: ئہم دارہ تہرمہ چہندہ سووکہ! لہ دلہوہ مہ بہستیان تانہ دہبی، وہک بلین سووکی دارہ تہرمہ کہی بکہن بہ نیشانہی سووکی خاوندہ کہی لہ لای خودا ئہوہش بوہکا وا دہلین لہ داخی ئہو ہریارہی کہ سہعد دابووی دہریارہی بہنی قوریطہ، کاتئی ئہم قسہیہ گہیشٹہوہ بہ پیغہ مہر (درویدی خودای لہ سرین) فہرموی: ئہوہ فریشٹہ تہرمہ کہیان ہلگرتبوو بوہیہ وا سووک بوو (ت-س/ص)۔

۳۴۶۹- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ أَنَسًا نَزَّلُوا عَلَى حُكْمِ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ، فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ فَبَجَّاءَ عَلَى حِمَارٍ، فَلَمَّا بَلَغَ قَرِيبًا مِنَ الْمَسْجِدِ قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): قُومُوا إِلَيَّ خَيْرَكُمْ أَوْ سَيِّدِكُمْ. فَقَالَ: يَا سَعْدُ، إِنَّ هَؤُلَاءِ نَزَّلُوا عَلَى حُكْمِكَ. قَالَ: فَإِنِّي أَحْكُمُ فِيهِمْ أَنْ تُقْتَلَ مُقَاتِلَتُهُمْ وَتُسَبَّى ذُرَارِيُّهُمْ. قَالَ: حَكَمْتَ بِحُكْمِ اللَّهِ، أَوْ بِحُكْمِ الْمَلِكِ. رواه الثلاثة والله أعلم^(۴):

ئہبو سہعید (خودای فی رازی بن) گوتی: ہوئی بہنی قورہیزہ کاتئی لہ شکری ئیسلام دہوریان دان و بیست و پینج روژ گہ ماروی قہ لاکانیان دان، چاریان نہما رازی بوون بہوہ کہ سہعدی کوپی موعاز ہر ہریارو حوکمی دہریارہی

(۳) رواه الترمذی بسند صحيح (شرحه)۔

(۴) بخاری۔ جہاد: ۳۰۴۳ (تجرید/ ۴ ل - ۲۹۳ رقم: ۱۵۵۳)۔ ۳۸۰۴، ۴۱۲۱، ۶۲۶۲۔ مسلم۔ جہاد: ۴۵۷۱۔

ئەوان دەرکا پیی رازی بن جا له سهنگه‌رو قه‌لاکانیان هاتنه دهره‌وه، به‌لام له‌و دهمه‌دا سه‌عد له‌وی نه‌بوو، چونکه له‌ غه‌زای خنده‌قا زامار بوو بوو پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ناردی به‌ شوینیا، سه‌عد به‌ سواریی گویدریژی هات، جا که‌ گه‌یشه‌ نزیکی مزگه‌وت (نویژگا) که، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: هه‌لسن بچن به‌ پیری چاکترین که‌ستانه‌وه یا فه‌رمووی: بچن به‌ پیری ئاغاتانه‌وه ئینجا فه‌رمووی: ئه‌ی سه‌عد! ئه‌مانه‌ تو‌یان کردووه به‌ حه‌که‌مو به‌ فه‌رمانه‌رواو به‌ بریاری تو‌ رازی بوون سه‌عدیش گوتی: ده‌وا من ئەم بریاره‌یان بو‌ دهم: که‌ جه‌نگاوه‌ره‌کانیان بکوژین و خاو خیزانیشیان به‌ تالانی بگیرین! فه‌رمووی (دروودی خودای له‌سهرین): به‌پیی فه‌رمانی خودا فه‌رمانت دا، یا فه‌رمووی: به‌پیی فه‌رمانی پادشای گه‌وره‌ که‌ خودایه‌ فه‌رمانت دهرکرد (ش/د).

٤٦) چاکیتی ئوسه‌یدی کوری حوضه‌یرو عه‌ببادی کوری بيشر (ره‌زای خویان بن)

فضل اسيد بن حضير وعباد بن بشر (رضی الله عنهما)

٣٤٧٠- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ أَسِيدَ بْنَ حُضَيْرٍ وَعَبَادَ بْنَ بَشْرٍ تَحَدَّثَا عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى ذَهَبَ مِنَ اللَّيْلِ سَاعَةٌ فِي لَيْلَةٍ شَدِيدَةِ الظُّلْمَةِ ثُمَّ خَرَجَا وَبَدَا كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عُصِيَّةً فَأَضَاءَتْ عَصَا أَحَدِهِمَا لَهُمَا حَتَّى مَشِيَا فِي ضَوْئِهَا حَتَّى إِذَا افْتَرَقَ بِهِمَا الطَّرِيقُ أَضَاءَتْ لِأَخَرِ عَصَاهُ فَمَشَى كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا فِي ضَوْءِ عَصَاهُ حَتَّى بَلَغَ إِلَى أَهْلِهِ^(١):

→ (ب/ه ٥ ز/١ ژ/٥ / تقدم برقم: ٣٢٢٥/٥) له‌ گپ‌رانه‌وه‌ی ئەم شوینه‌دا:

ئەنەس (خودای ئی رازی بن) گوتی: ئوسه‌یدی کوری حوضه‌یرو عه‌ببادی کوری بيشر له‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا ده‌بن، هه‌تا شه‌و دره‌نگ ده‌بی خه‌ریکی قسه‌و گوفتوگوو ده‌بن، شه‌وه‌که‌شی شه‌وه‌زه‌نگ ده‌بی، که‌ له‌لای پیغه‌مبه‌ر (دروودی

(١) بخاری. مناقب: ٣٦٣٩ ، ٣٨٠٤. تقدم فی المجلد الخامس تسلسل/ ١ رقم: ٣٢٢٥ / ٥.

خوداى لەسەرىڻ) دەردەچىن سەرو داردەستىيان بە دەستەو دەبى، ئىتر بە فەرمانى خودا داردەستى يەككىيان دەبى بە چراو رۆشنايان بۆ دەكاو لەبەر شەوقەكەى دەپۆن هەتا رىگەكەيان لە يەك جيا دەبىتەو، ئەوجا داردەستى ئەوى ترىشيان دەبى بە چراو رۆشنايى دەكا بۆى، ئىتر هەركەسەيان لەبەر شەوقى داردەستى خۆى دەپوا تا دەگاتەو مالى خۆى (ب- رحمت لە گزى نازدارى) ئى، دنيا! فەقى بووم لە مزگەوتى شىخ مەحمودى قەرەچىوارى بووم، لە گەرەكى چوار باغ لە سلىمانى، مامە شىخ حوسەينى قازانقاىەىى هەبوو، پياويكى ئىختيارى سۆفيلكە بوو، نىمچە خوینەوار بوو، بەلام ئاگادارىيەكى باشى لە حەدىثا هەبوو. پارشىوئى لە خزمەتيا گوتمان: دەبى رەمەزانى ئايىندە ئىمە لە كوئى بىن؟ مامە شىخ حوسىن گوتى: من رەمەزانى ئايىندە لە گردى سەيوان دەبم، ئىمەش وامانزانى مەبەستى ئەوئە بە مالىو دەچى بۆ ئەوئى، كە لىمان روون كردهو: قورىان! مەبەستت چىيە؟ گوتى: ئىو هەقتان چىيە، بەخودا من جەژنى رەمەزانى ئايىندە لە گردى سەيوان دەكەم. تەمەز مەبەستى مردن بوو، چونكە پىش رەمەزانىكى تر ئەمرى خوداى كردو لە گۆرستانى سەيوان بە خاك سپىرا، وەلى بۆ گردهكە باش لە يادم نەماو، نازانم گوتى: گردى سەيوان يان گوتى: گردى شىخ موحىەددىن، ئىستا گۆرەكەى لەو گۆرستانەىە كە خۆى گوتى. بەلام ئىمە كاتى خۆى كە لە ئاماژەى قسەكەى تى گەيشتىن لەپاش مردنى و هەموومان رەحمەتمان بۆينارد. هەزار رەحمەت لە گۆرى ئەوو لە گۆرى مامە شىخ مەحمودى قەرەچىوارى. (وەرگىز)

٤٧) چاكتىيى سەعدى كۆرى عوبادە كەسەرۆكى ھۆزى خەزرج بۆو (خۆى تى رازى بىن)
فضل سعد بن عبادة رئيس الخرج (رضى الله عنه)

٣٤٧١- => (ب- ٥- ز- ٤٤ ژ - ١٢ تقدم برقم: ٣٤٥٩/١٢)^(١):

(١) تقدم فى المجلد / ٥ تسلسل / ٤٤ رقم: ٣٤٥٩/١٢.

لیڑہدا لہ پاش ووشہی: (فقال سعد بن عبادۃ) ثم پتریبہی ہہیہ: وکان
ذا قدم فی الاسلام. واتہ: سہعدی کوری عوبادہش (خودای فی رازی بن) (کہ پایہو
شانیککی باشی ہہوو لہ ئیسلامدا) گوتی...تاد.

۳۴۷۲- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كَانَ قَيْسُ بْنُ سَعْدٍ بْنُ عُبَادَةَ مِنَ النَّبِيِّ (صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِمَنْزِلَةِ صَاحِبِ الشَّرْطِ مِنَ الْأَمِيرِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ بِسَنَدٍ حَسَنٍ. نَسَّالَ اللَّهُ
حَسَنَ الْحَالِ فِي الْحَالِ وَالْمَالِ^(۲):

ئہنہس (خودای فی رازی بن) گوتی: کاربہدہستی بالباز واتہ: بہرپوہبہری
پولیس چوئہ بو فہرمانرہوا قہیسی کوری سہعدی کوری عوبادہش بو
پیغہمبہر (درویدی خودای لہسربین) لہو پایہدا بوو (ت-س/ح).

۴۸) چاکیتیسی موعازی کوری جہبہل وئوبہیبہی کوری کہعبو زہیدی کوری
ثابت (خودایان لی رازی بن):

فضل معاذ بن جبل وأبی بن کعب وزید بن ثابت (رضی اللہ تعالیٰ عنہم)

۳۴۷۳- => (ب- ۵- ۲۸- ۱ تقدم برقم: ۳۴۰۱/۱)^(۱).

۳۴۷۴- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: جَمَعَ الْقُرْآنَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَرْبَعَةٌ كُلُّهُمْ مِنَ الْأَنْصَارِ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ وَأَبِي بْنُ كَعْبٍ وَزَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ وَأَبُو زَيْدٍ.
قَالَ قَتَادَةُ: قُلْتُ لَأَنَسٍ: مَنْ أَبُو زَيْدٍ؟ قَالَ: أَحَدُ غُمُومَتِي. رَوَاهُ الشَّيْخَانِ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۲):

ئہنہس (خودای فی رازی بن) دہلی: بہ سہرینی پیغہمبہر خوئی (درویدی خودای
لہسربین) ئہم چوار کہسہیہ ہہوو قورئانیان بہ تہواوی لہبہربوو، وہ ہہر
چواریشیان لہ یاریدہدہران بوون: موعازی کوری جہبہل وئوبہیبہی کوری

^(۲) رواہ الترمذی بسند حسن.

^(۱) تقدم فی مجلد / ۵ تسلسل / ۲۸ رقم: ۳۴۰۱ / ۱.

^(۲) بخاری. مناقب الأنصار، تجرید / ۱۴۹۴ / ۲۸۱۰ ، ۳۹۹۶ ، ۵۰۰۳ ، ۵۰۰۴. مسلم. فضائل الصحابة:

۶۲۹۰. ترمذی. مناقب: ۳۷۹۴.

که‌عب و زهیدی کوپی ثابت و نه‌بو زهید. قه‌تاده گوتی: به نه‌سم گوت: نه‌بو زهید کییه؟ گوتی: ئاموزایه‌کی من بوو (ش/ت).

۳۴۷۵- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَرْحَمُ أُمَّتِي بِأُمَّتِي أَبُو بَكْرٍ وَأَشَدُّهُمْ فِي دِينِ اللَّهِ عُمَرُ وَأَصْدَقُهُمْ حَيَاءُ عُثْمَانُ وَأَقْرَبُهُمْ لِكِتَابِ اللَّهِ أَبِي بَنْ كَعْبٍ وَأَفْرَضُهُمْ زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ وَأَعْلَمُهُمْ بِالْحَلَالِ وَالْحَرَامِ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ^(۳).

دیسان گوتی: پیغه‌مبهر (دربودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: به‌به‌زه‌یی ترین و به‌رحمترین که‌س له‌ ئومه‌تم به‌ خودی ئومه‌تم نه‌بو به‌کره، توندوتیزترین له‌سهر جی‌به‌جی کردنی فهرمانی خودا عومه‌ره، به‌ شهرموشکو‌ترین که‌سیان عوثمانه، باشت‌ترین قورئان خوینیان ئوبه‌یییه‌ی کوپی که‌عبه، باشت‌ترین فهرائیس زانیان زهیدی کوپی ثابت زان‌ترین که‌سیان به‌ دروست و نا دروست و به‌ حلال و به‌ حرام موعازی کوپی جه‌به‌له (ت-س/ص).

۳۴۷۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: نِعَمَ الرَّجُلُ أَبُو بَكْرٍ، نِعَمَ الرَّجُلُ عُمَرُ، نِعَمَ الرَّجُلُ أَبُو غُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ، نِعَمَ الرَّجُلُ أُسَيْدُ بْنُ حُضَيْرٍ، نِعَمَ الرَّجُلُ ثَابِتُ بْنُ قَيْسِ بْنِ شِمَاسٍ، نِعَمَ الرَّجُلُ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ، نِعَمَ الرَّجُلُ مُعَاذُ بْنُ عَمْرٍو بْنِ الْجَمُوحِ رَوَاهُمَا التِّرْمِذِيُّ. نَسَّأَلُ اللَّهَ حَسَنَ الرِّوَايَةِ آمِينَ^(۴).

نه‌بو هوره‌یره (خودای ن‌رازی بن) گوتی: پیغه‌مبهر (دربودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: نه‌بو به‌کر پیایو چاکه، عومه‌ر پیایو چاکه، نه‌بو عوبه‌یده پیایو چاکه، ئوسه‌یدی کوپی حوضه‌یر پیایو چاکه، ثابتی کوپی قه‌یسی کوپی شه‌ماس پیایو چاکه، موعازی کوپی جه‌به‌ل پیایو چاکه، موعازی کوپی عه‌مری کوپی جه‌مووح پیایو چاکه (ت-س/ح).

^(۳) ترمذی/ سند حسن.

^(۴) ترمذی/ سند حسن.

٤٩) چاکیتی نه‌بو ته‌لحه (خودای لی رازی بنی)

فضل أبی طلحة (رضی الله تعالی عنه)

٣٤٧٧- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمَّا كَانَ يَوْمُ أُحُدٍ انْهَزَمَ النَّاسُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَبُو طَلْحَةَ بَيْنَ يَدَيِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُجَوَّبٌ عَلَيْهِ بِحَجَفَةٍ لَهُ، وَكَانَ أَبُو طَلْحَةَ رَجُلًا رَامِيًا شَدِيدَ الْقِدِّ، يَكْسِرُ يَوْمَئِذٍ قَوْسَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا، وَكَانَ الرَّجُلُ يَمُرُّ مَعَهُ الْجَعْبَةُ مِنَ الثَّبَلِ فَيَقُولُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): انْشُرْهَا لِأَبِي طَلْحَةَ. فَأَشْرَفَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَنْظُرُ إِلَى الْقَوْمِ، فَيَقُولُ أَبُو طَلْحَةَ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ يَا بَأَيُّ أَلْتِ وَأُمِّي، لَا تُشْرَفْ يُصِيبُكَ سَهْمٌ مِنْ سِهَامِ الْقَوْمِ، نَحْرِي دُونَ نَحْرِكَ. وَلَقَدْ وَقَعَ السَّيْفُ مِنْ يَدَيِ أَبِي طَلْحَةَ إِمَّا مَرَّتَيْنِ، وَإِمَّا ثَلَاثًا. رواه الشيخان^(١):

ئه‌نه‌س (خودای لی رازی بنی) ده‌لی: روژی روودای ئوحد، خه‌لکه‌که له ده‌وری پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) هه‌له‌اتن، به‌لام ئه‌بو طه‌لحه له‌و کاته‌دا به‌ قه‌لخانه‌که‌یه‌وه خوی ده‌کا به‌ سوپه‌رو ده‌بی به‌ سه‌نگه‌ر بو پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ئه‌بو طه‌لحه پیاویکی تیر ئه‌ندازی ژیی که‌وان قایم و تووند بو " ئه‌و روژه ئه‌وه‌نده به‌ توندی تیر ده‌هاویژئی دوو که‌وان یا سی که‌وان ده‌شکینئ، پیاو هه‌بوو تیردان (تیرکیش) ده‌کی یرپوو له‌تیر، به‌ ویدا راده‌بوو، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) پیی ده‌فه‌رموو: تیر که‌شه‌که‌ت بو ئه‌بو طه‌لحه هه‌لبژیره پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) کاتی خوی به‌رز ده‌کرده‌وه و سه‌ری ده‌کی‌شا هه‌تا ته‌ماشای تیکرژانی هه‌ردوولا بکاو تی بگا له‌ بارو دۆخی جه‌نگ و به‌یه‌کادانی پیاوان، ئه‌بو طه‌لحه به‌ په‌رۆشه‌وه پیی ده‌گوت: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! باوک و دایکم به‌ قوربانت بن، وامه‌که، سه‌رمه‌کی‌شه، مه‌بادا تیریکی دوشمن بت پیکی، سینگی من قه‌لغانی سینگی تو‌یه، من له‌شی خۆم کردوو به‌ قه‌لغان و سه‌نگه‌ری تو، ئه‌و روژه دووجار یا سی جار شمشیر له‌ ده‌ستی ئه‌بو طه‌لحه ده‌که‌ویته‌ خواره‌وه چونکه‌ پاش ترسو بیمه‌که‌ی روژی ئوحد خودا به‌ که‌ره‌می خوی ئه‌من و ئاسایشی نارد بۆیان، به‌ ره‌نگیکی وا

(١) بخاری. جهاد: ٢٨٨٠، ٢٩٠٢، ٢٨١١، ٤٠٦٤ (تجرید/ ٤ / ١٨٠ رقم: ١٤٩٥ / ٣٨١١. مسلم. جهاد: ٤٦٦٠.

سه‌ره‌وه‌نه‌وز (نوعاس) گرتنی، نه‌بو طه‌لحه‌ش به‌هوی نه‌و سه‌ره‌وه‌نه‌وزه‌وه شیره‌که‌ی له‌ ده‌ست ده‌که‌وی (ش - خویان ئی رازی بئ).

۳۴۷۸ - (ب - ۲ - ۱۸۲ - ۱ = تقدم برقم: ۱/۱۹۴۲)^(۲):

۵۰) چاکیتی جابیری کوری عه‌بدوللای نه‌نصاری (ره‌زای خویان لی بئ):

فضل جابر بن عبدالله الانصاری (رضی الله عنهما)

۳۴۷۹ - عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: جَاءَنِي النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَيْسَ بِرَأْكِبٍ

بَغْلٍ وَلَا يَرْذُونَ^(۱):

جابر (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) به‌ پی هات بو

دیده‌نیم، نه‌ به‌ سواری هیستره‌ات و نه‌ به‌ سواری وولاخی تر (ت-س/ص).

۳۴۸۰ - وَعَنْهُ قَالَ اسْتَغْفَرَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَيْلَةَ الْبَعْرِ خَمْسًا

وَعِشْرِينَ مَرَّةً^(۲):

ديسان گوتی: نه‌و شه‌وه‌ی که‌ وشتره‌که‌مم فروشت به‌ پیغه‌مبه‌ر (دروودی

خودای له‌سهرین) بیست و پینج جار پارایه‌وه‌ بوم (ت-س/ص).

۳۴۸۱ - وَكَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَبْرُ جَابِرًا وَيَرْحَمُهُ لَأَنَّ وَلَدَهُ قُتِلَ يَوْمَ أُحُدٍ

وَتَرَكْتُ بَنَاتٍ فَكَانَ جَابِرٌ يَعُولُهُنَّ وَيَقُومُ بِأَمْرِهِنَّ. رَوَى التِّرْمِذِيُّ هَذِهِ الثَّلَاثَةَ بِأَسَانِيدٍ

صَحِيحَةٍ^(۳):

پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) که‌ ئی باش بوو بو جابر، هه‌میشه‌ به‌زه‌یی

پیدا ده‌هاته‌وه‌، چونکه‌ له‌ رۆژی ئوحوودا باوکی شه‌هیدبوو، چه‌ند کچیکی

له‌پاش به‌ جیمابوون، جابر خوی به‌ خوی ده‌کردن و سه‌ره‌رشتی کاروباری

ده‌کردن (ت-س/ص).

(۲) تقدم برقم: ۱ / ۱۹۴۲ فی مجلد / ۲ تسلسل / ۱۸۲.

(۱) رواه الترمذي بسند صحيح

(۲) رواه الترمذي بسند صحيح.

(۳) رواه الترمذي بسند صحيح.

۵۱) چاکیتیسی عه‌بدوللای کوری عه‌مری باوکی جابیر (ره‌زای خویان لی بی).

فضل عبدالله بن عمرو والد جابر (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ)

۳۴۸۲- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: أَصِيبَ أَبِي يَوْمَ أُحُدٍ وَحِيءٌ بِهِ مُجْدَعًا بَيْنَ يَدَيِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَجَعَلْتُ أَكْشِفُ الثُّوبَ عَنْ وَجْهِهِ وَأَبْكِي، وَهُمْ يَنْهَوْنِي عَنْهُ وَالنَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا يَنْهَانِي، وَجَاءَتْ فَاطِمَةُ بِنْتُ عَمْرِو عَمَّةُ جَابِرٍ تَبْكِيهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تَبْكِيهِ أَوْ لَا تَبْكِيهِ، مَا زَالَتِ الْمَلَائِكَةُ تُظِلُّهُ بِأَجْنِحَتِهَا حَتَّى رَفَعْتُمُوهُ. رواه مسلم^(۱):

جابیر (خودای لی رازی بی) گوئی: له روژی ئوحوودا باوکم کوژدا، که لاشه‌که‌یان هی‌نا بولای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سیرین) لووت و گویان کردبوو، منیش چووم سه‌رم هه‌ل دایه‌وه‌و ده‌ستم کرد به‌گریان بوی! خزمان نه‌یان ده‌هیش‌ت بوی بگرم، به‌لام پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سیرین) ناگای لی‌م بوو، قه‌ده‌غی نه‌کردم، تا فاتی‌مه‌ی کچی عه‌مر (که پووری منه) هات و ده‌ستی کرد به‌گریان بوی ئه‌وسا حه‌ززه‌ت (دروودی خودای له‌سیرین) فه‌رمووی: بوی بگریت و بوی نه‌گریت ئه‌ی فاتی‌مه! چوونیه‌که بو‌ئه‌و، چونکه به‌پایه‌و شانی خوی گه‌یش‌تووه، ئه‌و فریشه‌ به‌بالیان سی‌به‌ریان بوی کردبوو هه‌تا ئه‌و کاته‌ی که هه‌لتان گرت له‌وجی‌یه‌ی که لی‌ی شه‌هید کرابوو (م/ب).

۵۲) چاکیتیسی سیماکی کوری خه‌ره‌شه (خودای لی رازی بی)

فضل سماک بن خراشة (رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ)

۳۴۸۳- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَخَذَ سَيْفًا يَوْمَ أُحُدٍ فَقَالَ: مَنْ يَأْخُذْ مِنِّي هَذَا، فَبَسَطُوا أَيْدِيَهُمْ كُلُّ إِنْسَانٍ مِنْهُمْ يَقُولُ أَنَا أَنَا. قَالَ: لَمَنْ

(۱) بخاری. جنانز: ۱۲۴۴، ۱۲۹۳، ۲۸۱۶، ۴۰۸۰ = تجرید / ۲ / ۲۵ ژماره / ۶۰۲ / ۱۲۴۴. مسلم. فضائل

الصحابه / ۶۳۰۴. نسائی. جنانز: ۱۸۴۱.

يَاخُذُهُ بِحَقِّهِ. قَالَ: فَأَحْجَمَ الْقَوْمَ فَقَالَ سِمَاكُ بْنُ خَرْشَةَ أَبُو دُجَانَةَ: أَنَا آخُذُهُ بِحَقِّهِ. قَالَ: فَأَخَذَهُ فَفَلَقَ بِهِ هَامَ الْمُشْرِكِينَ. رواه مسلم^(۱).

ئەنەس (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەری) لە رۆژی ئوحدودا، شمشیریکی هەلگرت و فەرمووی: کێ ئەمەم ئی وەرده‌گری؟ هەموویان دەستیان بۆی درێژ کردو هەركەسە دەیگوت: من من، فەرمووی: بەلام کێ بە مەرجی ئەو وەری دەگری؟ هەقی خۆی بداتی؟ ئیتر کۆرگەل کێشەنەو بەلام ئەبو دوجانە، سیمایکی کۆری خەرەشە، گوتی: من وەری دەگرم و هەقی خۆیی دەدەم، گوتی: جا ئەو وەری گرت و کەللە بپەرستەکانی پێ یەکالا دەکرده‌و! (م).

۵۳) چاک‌تیی جوله‌یبیب (ره‌زای خ‌وای لی بێ)

فضل جلیبیب (رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ)

۳۴۸۴- عَنْ أَبِي بَرْزَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) كَانَ فِي مَغْرَى لَهُ فَأَاءَ اللَّهُ عَلَيْهِ فَقَالَ لِأَصْحَابِهِ هَلْ تَفْقِدُونَ مِنْ أَحَدٍ؟ قَالُوا: نَعَمْ فُلَاكًا وَفُلَاكًا وَفُلَاكًا. ثُمَّ قَالَ: هَلْ تَفْقِدُونَ مِنْ أَحَدٍ. قَالُوا: نَعَمْ فُلَاكًا وَفُلَاكًا وَفُلَاكًا. ثُمَّ قَالَ: هَلْ تَفْقِدُونَ مِنْ أَحَدٍ. قَالُوا لَا. قَالَ: لَكِنِّي أَفْقِدُ جُلَيْبِيًّا فَاطْلُبُوهُ. فَطُلبَ فِي الْقَتْلِ فَوَجَدُوهُ إِلَى جَنْبِ سَبْعَةٍ قَدْ قَتَلَهُمْ ثُمَّ قَتَلُوهُ فَأَتَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَوَقَفَ عَلَيْهِ فَقَالَ: قَتَلَ سَبْعَةً ثُمَّ قَتَلُوهُ هَذَا مِنِّي وَأَنَا مِنْهُ هَذَا مِنِّي وَأَنَا مِنْهُ. قَالَ: فَوَضَعَهُ عَلَى سَاعِدَيْهِ لَيْسَ لَهُ سَرِيرٌ إِلَّا سَاعِدَيِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى حُفِرَ لَهُ وَوُضِعَ فِي قَبْرِهِ. وَلَمْ يَذْكُرْ غَسْلًا. رواه مسلم. نسأل الله كمال الطهارة^(۱).

ئەبو بەرزە (خودای ئی رازی بێ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەری) لە یەکی لە غەزاواتەکانی خۆیدا بوو، خودا مانی تالانی زیوری بە سەردا رزاندو تالانییەکی مفتی بۆ رەخسان، فەرمووی بە یارانێ: ئایا هەییج کەستان ئی کەم

(۱) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۰۳.

(۲) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۰۸.

ہوئے وہ؟ عہر زیان کرد: بہ لئی، فیسارو ئہو فیسارو ئہو فیساری تریش دیارنین، ہمہ دیسان فہرموویہوہ: ئایا کہسی تر ماوہ کہ دیار نہ بی؟ گوتیان: ئا، ئہو سئی کہ سہیش دیارنین، ہمہ دیسان فہرموویہوہ: دہی ئیتر کہسی تر ماوہ کہ بزبئی؟ گوتیان: خہیر، ئیتر کہس نہ ماوہ کہ دیار نہ بی، فہرمووی: با ماوہ جولہ بیب لہ بہر چاوم دیار نییہ، ئادہی بچن بوی بگہرین! کاتئی بوی گہران لہ ناو کوژراوہ کاندہ بوو، دوزییا نہوہ لہ تہ نیشتی حہوت کوژراوہوہ بوو، کہ ہر حہوتیان بہ دہستی ئہو کوژرابوون، ئینجا خوئی کوژرابوو، جا پیغہ مہر (درویدی خودای لہ سہرین) چوو لہ دیاری راوہ ستاو فہرمووی: حہوتی کوشتوہ ئہوسا کوشتوویانہ، ئہمہ لہ منہو من لہوم، ئہمہ لہ منہو من لہوم گوتی: ئیتر ہتا گوڑیان بو ہلکہندو نایانہ ناو گوڑہ کہیہوہ پیغہ مہر (درویدی خودای لہ سہرین) ہہردوو بالئی خوئی بو راخستو لاشہ کہیی لہ باوہ شی خوئا لہ سہر بازوہ کانی دانا، لہو ماوہ یہدا جگہ لہ باسکہ کانی پیغہ مہر (درویدی خودای لہ سہرین) ہیچ تہخت و رایہ خیکی تری لہ ژیردا نہ بوو! ئہبو بہر زہ باسی ئہوہی نہ کرد کہ ئایا "شوردیان یان نا (م)۔

۵۴) چاکیتیسی ئہنہسی کوری مالیک (خودای لی رازی بی)

فضل أنس بن مالک (رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ)

۳۴۸۵- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: دَخَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَيْنَا وَمَا هُوَ إِلَّا أَنَا وَأُمِّي وَأُمُّ حَرَامٍ خَالَتِي فَقَالَتْ أُمِّي: يَا رَسُولَ اللَّهِ خُودِيْكَ اذْغُ اللَّهُ لَهُ قَالَ: فَدَعَا لِي بِكُلِّ خَيْرٍ وَكَانَ فِي آخِرِ مَا دَعَا لِي بِهِ أَنْ قَالَ: اللَّهُمَّ أَكْثِرْ مَالَهُ وَوَلَدَهُ وَبَارِكْ لَهُ فِيهِ. رواه مسلم^(۱):

ئہنہس (خودای لی رازی بن) گوتی: جارئی پیغہ مہر (درویدی خودای لہ سہرین) ہات بو مالمان، بہس من و دایکم و ئوممو حہرامی پوورم بووین، دایکم گوتی: ئہی پیغہ مہری خودا! بو نوکەرہ بچکولہ کہی خوٹ ئہنہسی خرمہ تکارٹ نزاو

(۱) بخاری. دعوات: ۶۳۷۸، ۶۳۷۹. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۲۲. ترمذی. مناقب: ۲۸۲۹.

دووعا بکه، ئه‌نه‌س گوتی: ئیتر ئه‌وه‌ی نزای باش بی بۆیکردم و دوا نزای ئه‌وه‌بوو فهرمووی: ئه‌ی خودایه! مال و منالی زۆری بده‌ری و پیت و فهری بۆ تیخه! (م).

۳۴۸۶- وَعَنْهُ قَالَ: جَاءَتْ بِي أُمِّي أُمُّ أَنَسٍ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَقَدْ أَزْرَتْنِي بِنَصْفِ خِمَارِهَا وَرَدَّتْنِي بِنَصْفِهِ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا ابْنِي أَتَيْتُكَ بِهِ يَخْدُمُكَ فَادْعُ اللَّهَ لَهُ. فَقَالَ: اللَّهُمَّ أَكْثِرْ مَالَهُ وَوَلَدَهُ. قَالَ أَنَسٌ: فَوَاللَّهِ إِنَّ مَالِي لَكَثِيرٌ وَإِنَّ وَلَدِي وَوَلَدَ وَلَدِي لَيَتَعَادُونَ عَلَى نَحْوِ الْمِائَةِ الْيَوْمَ^(۲):

ديسان گوتی: دایکم نیوه‌ی سه‌رپۆشه‌که‌ی خۆی وه‌ک کراس ئالان به‌ لای سه‌رووی له‌شمه‌وه، ئه‌و نیوه‌که‌ی تریشی له‌ باتی ده‌رپئ پێچا به‌لای خوارووی له‌شمه‌وه‌و ئینجا بردمی بۆ خزمه‌تی پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) گوتی: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌مه‌ نه‌سه‌که‌ی کوپمه، هیناومه‌ که‌ خزمه‌تت بکا، له‌ خودا بپا‌رێره‌وه‌ بۆی فهرمووی: خودایه! مال و منالی زۆری بده‌ری ئه‌نه‌س ده‌یگوت: ده‌ی به‌خودا به‌ راستی مالم زۆره، بۆ منالیش ئه‌مه‌رۆکه‌ منال و وه‌چه‌و نه‌وه‌ی خۆم ده‌وری سه‌ده‌که‌س ده‌بن (م/ت).

۳۴۸۷- وَعَنْهُ قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَسَمِعَتْ أُمِّي أُمُّ سُلَيْمٍ صَوْتَهُ فَقَالَتْ: يَا أَبِي وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا ابْنِي. فَدَعَا لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثَلَاثَ دَعَوَاتٍ قَدْ رَأَيْتُ مِنْهَا اثْنَتَيْنِ فِي الدُّنْيَا وَأَنَا أَرْجُو الثَّلَاثَةَ فِي الْآخِرَةِ. رواهما مسلم والترمذي^(۳):

ديسان گوتی: پێغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) ره‌ت بوو، ئوممو سوله‌یمی دایکم گوئی له‌ ده‌نگی بوو، گوتی: ئه‌ی ره‌وانه‌کراوی خودا! باوک و دایکم به‌ سه‌ده‌قت بن، ئه‌مه‌ ئه‌نه‌سو له‌یه‌ نزای بۆ بکه‌ پێغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سه‌رین)

^(۲) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۲۶. ترمذی. مناقب: ۳۸۲۷.

^(۳) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۲۷. ترمذی. مناقب: ۳۸۲۷.

سئ نژای بۆ کردم، دوانیانم به چاوی خۆم دیوه له‌م دنیا دا هاتوونه‌ته‌دی،
ئومید ده‌که‌م که سییه‌میشیان له‌ قیامه‌تا بپته‌دی! (م/ت).

۳۴۸۸- وَعَنْهُ قَالَ: أَتَى عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (مُتَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَنَا أَلْعَبُ مَعَ الْعِلْمَانِ
فَسَلَّمَ عَلَيْنَا فَبَعَثَنِي إِلَى حَاجَةٍ فَأَبْطَأْتُ عَلَى أُمِّي فَلَمَّا جِئْتُ قَالَتْ: مَا حَبَسَكَ؟ قُلْتُ:
بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ (مُتَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لِحَاجَةٍ. قَالَتْ: مَا حَاجَتُهُ؟ قُلْتُ: إِنَّهَا سِرٌّ. قَالَتْ: لَا
تُحَدِّثُنِي بِسِرِّ رَسُولِ اللَّهِ (مُتَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَحَدًا. قَالَ أُنْسُ: وَاللَّهِ لَوْ حَدَّثْتُ بِهِ أَحَدًا
لَحَدَّثْتُكَ يَا ثَابِتٌ^(۴).

ثابیتی به‌نانی له‌ ئه‌نه‌سه‌وه (خوایان ئی رازی بن) ده‌لی: ئه‌نه‌س گوتی: له‌ ناو
منالاندا گه‌مه‌م ده‌کرد، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) هات بۆ لام، سلاوی ئی
کردین و منی نارد بۆ فرمانی، له‌پاشا دره‌نگ چوومه‌وه بۆ لای دایکم، دایکم
گوتی: بۆ وا دره‌نگت پێ چوو؟ گوتم: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) نارده‌می بۆ
فرمانی، گوتی: فرمانه‌که‌ی چی بوو؟ گوتم: شتیکی نه‌هینییه‌. گوتی: رازو
نه‌هینی پیغه‌مبه‌ر به‌ که‌سی تر مه‌لی. ئه‌نه‌س گوتی: ئه‌ی ثابیت! به‌ خودا
ئه‌و نه‌هینییه‌م ئه‌گه‌ر بۆ که‌سیکی تر بگێڕایه‌ته‌وه بۆ تۆم ده‌گێڕایه‌وه (م).

۳۴۸۹- وَعَنْهُ قَالَ: أَسْرَ إِلَى النَّبِيِّ (مُتَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سِرًّا فَمَا أَخْبَرْتُ بِهِ أَحَدًا
بَعْدَهُ. رواهما مسلم^(۵).

دیسان ئه‌نه‌س گوتی: جارێ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) قسه‌یه‌کی
نه‌ینی له‌لام درکاند، هیشتا بۆ که‌سم نه‌گێڕاوه‌ته‌وه (م).

۳۴۹۰- وَعَنْهُ قَالَ: رُبَّمَا قَالَ لِيَ النَّبِيُّ (مُتَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَا ذَا الْأُذُنَيْنِ^(۶):

دیسان گوتی: گه‌ ئی جاری وا ده‌بوو پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) پێی
ده‌فه‌رمووم: ئه‌ی ماخۆ (خاوه‌ن) ی دوو گوێ! (ت-ص).

(۴) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۲۸.

(۵) بخاری. مناقب الأنصار: ۳۸۱۲. مسلم. فضائل الصحابة/۶۳۲۷.

(۶) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

۳۴۹۱- عَنْ ثَابِتٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ لِي أَنَسُ: يَا ثَابِتُ خُذْ عَنِّي فَإِنَّكَ لَنْ تَأْخُذَ عَنْ أَحَدٍ أَوْثَقَ مِنِّي إِلَيَّ أَخَذْتُهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَخَذَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنْ جَبْرِيلَ وَأَخَذَهُ جَبْرِيلُ عَنِ اللَّهِ تَعَالَى. رواهما الترمذی^(۷):

ثابیت (خودای لی رازی بن) گوئی: نه‌هس پیی گوتم: نه‌ی ثابیت! زانست و نایین له من وهربگره، چونکه که‌سیکی ترت ده‌ست ناکه‌وی که وهك من جیگه‌ی باوه‌ر بی، چونکه من فه‌قیی پیغه‌مبه‌ر بووم و له‌وزاته له خویم وهرگرتوو، پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سهرین) شاگردی جو‌رائیل بووه و له‌وی وهرگرتوو، جو‌رائیلیش (دروودی خودای له‌سهرین) له خودای گه‌وره‌ی وهرگرتوو (ت-ح).

نه‌هس هه‌تیو، فه‌قیی پیغه‌مبه‌ر
به سوخته‌یی نه‌و خو‌ی بوو به سه‌روه‌ر
بوو به کریاری هه‌زاران گه‌وه‌ر
هه‌یشه گه‌وه‌ره خو‌ی ده‌کا به هه‌ر
که‌واته کاکه خو‌ت له هه‌ر جیاکه
بیه به گه‌ردن له ناو نه‌و خاکه
وا له ده‌رمالی نه‌و پیاوه چاکه
که‌وا مال‌که‌س وا له (به‌غا) که^(۱)

۵۵) چاکیتی حوزه‌یفه‌ی کوری یه‌مان (خودای لی رازی بی)
فضل حذیفه بن الیمان (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ)

۳۴۹۲- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: لَمَّا كَانَ يَوْمُ أُحُدٍ هُزِمَ الْمُشْرِكُونَ هَزِيمَةً بَيْنَهُ، فَصَاحَ إِبْلِيسُ أَيْ عِبَادَ اللَّهِ أَخْرَاكُم، فَرَجَعَتْ أَوْلَاهُمْ عَلَى أَخْرَاهُمْ، فَاجْتَلَدَتْ مَعَ أَخْرَاهُمْ، فَظَرَّ حَذِيفَةُ، فَإِذَا هُوَ بِأَبِيهِ فَنَادَى أَيْ عِبَادَ اللَّهِ، أَيْ أَبِي. فَقَالَتْ

^(۷) رواه الترمذی بسند حسن (شرحه).

^(۱) سوخته که‌سیکه که تازه ده‌ستی کردبی به خویندن له مزگه‌وتا وه نیش و کار بکا بو ماموستای (فه‌ره‌نگی خال).

قَالَ اللَّهُ مَا احْتَجَزُوا حَتَّى قَتَلُوهُ، فَقَالَ حُدَيْفَةُ غَفَرَ اللَّهُ لَكُمْ. قَالَ غُرُؤُهُ: قَوْلَ اللَّهِ مَا زَالَتْ فِي حُدَيْفَةَ مِنْهَا بَقِيَّةٌ خَيْرٌ حَتَّى لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ. رواه البخاری^(۱):

عائیشہ (رمزای خوی فی بن) گوئی: لہ روژی غہزای ئو خوددا، لہ سہرہ تاوہ لہ شکری ہاوبہش پیداکہرہکان باش باش شکان، بہ شکانیکی دیاری و ئاشکرا، ہہتا ئیبلیس خوی دہقریشکینئی و بہقایم ہاوار دہکا: ئہی بہندہکانی خودا! فریای دواوہتان بکہون و ئاگاتان لہ دواتانہوہ بی، ئیتر پیئشہوہیان دہگہپینہوہ بہ ہاواری دواوہیان و دہبی بہ تیک بہربوون و تیگرژان، جا حوزہیفہ تہماشا دہکا وا خہریکن بہ ہلہ باوکی دہکوژن، ہاوار دہکا، ئہی موسولمانینہ! ئہوہ باوکمہ، ئہی بہندہکانی خودا! ئہوہ باوکمہ مہیکوژن بہلام شہرہکہ وا گہرم بوو بوو شیرزہ بوو بوون بہ خودا تا نہیان کوشت لہ کوئی نہبوونہوہ، بہلام حوزہیفہ نہیگرہ دل و باوہری پی کردن کہ نہیان ناسیوہ بویہ کوشتوویانہ لہبہرئہوہ بویان پارایہوہ و گوئی: خودا چاو پویشیتان لی بکا. عورہ دہیگوت: بہ خودا حوزہیفہ تا چوہوہ دیداری خودای گہورہ و مہزن ہہر پہستی ئہو رووداوی لہ دلآما بوو بہلام لہگہل ئہوہ شدا لہبہر رہزای خودا ہہتا مردن ہہر دووعای خیری بو بکوژی باوکی دہکرد (ب).

۳۴۹۳- عَنْ حُدَيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ اسْتَخْلَفْتَ. قَالَ: إِنْ اسْتَخْلَفْتُ عَلَيْكُمْ فَفَعَيْتُمُوهُ عَذَّبْتُمْ وَلَكِنْ مَا حَدَّثَكُمْ حُدَيْفَةُ فَصَدَّقُوهُ وَمَا أَقْرَأَكُمْ عَبْدُ اللَّهِ فَأَقْرَؤُوهُ. رواه الرمذی بسند حسن^(۲):

حوزہیفہ (رمزای خوی فی بن) گوئی: گوئیان: ئہی پیغہمبہری خودا! خوژگہ جینشینت بو خوٹ دیاری دہکرد! فہرمووی: ئہگہر جینشین بو خوٹ دابنیم و لہپاش خوٹ بہ گوئی نہکہن خودا عہزاب و سزایہکی سہختان دہدات، بہلام

(۱) بخاری. مناقب الأنصار: ۲۸۲۴.

(۲) سند حسن.

حوزه‌یفه هه‌رچی پی‌گوتن باوه‌ری پی‌بکه‌ن، وه هه‌ر چۆنیکیش عه‌بدوللا قورئانی پی‌خویندن ناوای بخوینن! (ت-س/ح).

۵۶) چاکیتی‌یی به‌رای کوری مالیک (خودای لی رازی بی)

فضل البراء بن مالک (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ)

۳۴۹۴- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: كَمْ مِنْ أَشْعَثَ أَغْبَرَ ذِي طِمْرَيْنِ لَا يُؤْبَهُ لَهُ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لِأَبْرَةِ مِنْهُمْ الْبَرَاءُ بْنُ مَالِكٍ. رواه الترمذی بسند صحیح^(۱):

ئه‌نه‌س (خودای لی رازی بی) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ری) فه‌رمووی: گه‌لی که‌سی کولکنی چلکنی له‌ش ته‌پ و تو‌زاوی وا هه‌یه، که دوو پارچه په‌لاسی شپری له به‌ردایه، له‌به‌ر زه‌بوونی و هه‌ژاری خوی هیچ که‌سی نازی ناگرئ و گوئی پی‌نادا "به‌لام ئه‌گه‌ر سویند بخوا له خوا که ده‌بی ئه‌و ئیشه‌ی بو‌بکا" خودا دلئ ناشکینئ و سوینده‌که‌ی ناخات و داواکه‌ی جئ به‌جئ ده‌کا، یه‌کیک له‌وانه که ئه‌مه حالیانه به‌رای کوری مالیکه (ت-س/ص).

۵۷) چاکیتی‌یی هه‌سه‌سانی کوری ثابت (خودای لی رازی بی)

فضل حسان بن ثابت (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ)

۳۴۹۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ عُمَرَ مَرَّ بِحَسَّانَ وَهُوَ يُنْشِدُ الشَّعْرَ فِي الْمَسْجِدِ فَلَحَظَ إِلَيْهِ فَقَالَ: قَدْ كُنْتُ أَتَشِدُّ وَفِيهِ مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنْكَ. ثُمَّ انْتَفَتَ إِلَى فَقَالَ: أَتَشُدُّكَ اللَّهُ أَسَمِعْتَ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: أَجِبْ عَنِّي اللَّهُمَّ أَيَّدْهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ، قَالَ اللَّهُمَّ نَعَمْ^(۱):

(۱) رواه الترمذی بسند حسن.

(۱) بخاری. صلاة: ۴۵۳ (تجرید / ۲۷ / ۴۵۳، ۳۲۱۲، ۶۱۵۲. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۳۴، ۶۲۳۵،

۶۲۳۶. أبو داود. أدب: ۵۰۱۳، ۵۰۱۴. نسائی. مساجد: ۷۱۵، ۳۴۰۲، ۱۳۱۴۰، ۱۵۱۵۶.

ئەبو هورهیره (خودای ئی رازی بئ) گوتی: حەسسان لە مزگەوتەکە‌ی پیغەمبەردا (دروودی خودای لەسەربین) هۆنراوە‌ی دەخویندەووە عومەر (خودای ئی رازی بئ) لەلایەووە رەت بوو، بە گوێشە‌ی چاو خێسە‌یه‌کی ئی کردو لێ‌ی مۆر بوو، ئەویش گوتی: نا بەجێم نەکردوووە ئا لەم شوینی حازریەدا هۆنراوە‌م تیا‌یا خویندووتەووە لەو کاتەدا پیاوی لە تۆ باشت‌یش لەوئ بوو، کە پیغەمبەرە (دروودی خودای لەسەربین) ئەو جا رووی کردە من و گوتی: ئە‌ی ئەبو هورهیره! توخوا ئایا تۆ بۆ خۆت لە پیغەمبەرت نەبیستوووە کە بە من بفەرموئ: لەجیات‌ی من تۆ وەرەم و بەرپەرچی تانەو تەشەری بئ بڕواکان بدەرەو، خودایە! بە گیانی پاک واتە: بە هۆی جوهرائیلەووە پش‌تیوانی بکە؟ گوتی: منیش گوتم: خودا ئاگادارە کە چۆن دە‌لێ‌ی وایەو قسەکەت راست و دروستە. (م- رەزای خۆ‌ای ئی بئ).

٣٤٩٦- عَنْ الْبَرَاءِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: لِحَسَّانِ بْنِ ثَابِتٍ أَهْجُهُمْ أَوْ هَاجِهِمْ وَجِبْرِيلُ مَعَكَ^(١).

بەرە (خودای ئی رازی بئ) دە‌لێ: ژنەوتم لە پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) دە‌یفەرموو بە حەسسانی کو‌ری ثابیت: بە خوسپ (هەجو) ش‌ریان بکە یا پێ‌ی دە‌فەرموو: بە تانەو تەشەر دایان شو‌رە، جوهرائیل لە گە‌لتە (م).

٣٤٩٧- عَنْ مَسْرُوقٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى عَائِشَةَ وَعِنْدَهَا حَسَّانُ بْنُ ثَابِتٍ يُنْشِدُهَا شِعْرًا يُشَبِّهُ بِأَبْيَاتٍ لَهُ فَقَالَ: حَصَانُ رِزَانٍ، مَا تَرْنُ بِرَبِيعَةٍ وَتُصْبِحُ غَرْثِي مِنْ لُحُومِ الْغَوَافِلِ فَقَالَتْ لَهُ عَائِشَةُ: لَكِنَّكَ لَسْتَ كَذَلِكَ. قَالَ مَسْرُوقٌ فَقُلْتُ لَهَا: لِمَ تَأْذِنِينَ لَهُ يَدْخُلُ عَلَيْكَ وَقَدْ قَالَ اللَّهُ: (وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ)؟ فَقَالَتْ: فَأَيُّ عَذَابٍ أَشَدُّ مِنَ الْعَمَى إِلَهُ كَانَ يُنَافِحُ أَوْ يُهَاجِي عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)^(٢).

(١) بخاری. ادب (ت‌ج‌رید: ١٢٩٨ / ٣٢١٣، ٤١٢٣، ٤١٢٤، ٦١٥٣. مسلم. فضائل الصحابة: ٦٣٣٧ - ٦٣٤١.

(٢) بخاری. مغازی: ٤١٤٦، ٤٧٥٥، ٤٧٥٦. مسلم. فضائل الصحابة: ٦٣٤١.

مه‌سرووق (خودای ئی رازی بئ) ده‌لئ: چووم بۆ لای عائیشه‌هه‌سسانی کورپی
ثابیتی له‌ لابیو، پارچه‌یی شیعره‌ی له‌ وه‌سپ و مه‌دحی عائیشه‌دا دانابیو،
ده‌یخوینده‌وه‌ بۆی، گوتی:

حَصَانُ رَزَانُ مَا تُزَنُّ بِرِيَّةٍ
وَتُصْبِحُ غَرَّتِي مِنْ لُحُومِ الْغَوَافِلِ

واته:

پاکیزه‌و سه‌لار له‌ گومان دووره

بئ رازو غه‌یبه‌ت، ژنی روو سووره

وه‌کوو تریش واته: ئافره‌تیکی داوینپاک و سه‌لارو سه‌نگینه‌و گومانی
خراپه‌ی ئی ناکرئ و ناوی که‌سیش به‌ خراپه‌ نابات به‌ تاییبه‌ت ناوی ژنی بئ
ئاگای بئ تاوان. عائیشه‌یش پیی گوت: به‌لام تو خۆت وایت! مه‌سرووق
ده‌لئ: منیش به‌ عائیشه‌م گوت: که‌وايه‌ بۆ ریگه‌ی که‌سسان ده‌ده‌یت که‌ بی‌ت
بۆ لات؟ وه‌لحال خودا بۆ خۆی ده‌فه‌رموئ: والذی تولى کبره‌ منهم له‌ عذاب
عظیم (۱۱/۲۴) واته: وه‌ بۆ هه‌ریه‌کئ له‌و درۆژنانه‌ به‌شی خۆی هه‌یه‌ له‌
گوناه‌و تاوانباری و تۆله‌ی تاوان، به‌تاییبه‌تی ئه‌و که‌سه‌یان که‌ کیشی
تاوانه‌که‌ی هاوخته‌ سه‌ر شانی خۆی و سه‌رۆکایه‌تی درۆ بلاو کردنه‌وه‌که‌ی
ده‌کرد سزاو ئازاریکی که‌ ئی گه‌وره‌ی بۆ هه‌یه‌. عائیشه‌ گوتی: جا چی سزایه‌ک
هه‌یه‌ که‌ له‌ کویری سخته‌تر بئ ئه‌وه‌تانئ خودا له‌م پایزی ته‌مه‌نه‌دا باری
پیری و کویری و دوو ده‌ست گۆجیی ئی ناوه‌ له‌گه‌ل ئه‌میشه‌ ئه‌م پیاوه‌
له‌کاتی خۆیدا له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌ری ده‌کرده‌وه‌، یا گوتی: له‌ جیاتی پیغه‌مبه‌ر
(دروود مه‌لات و سه‌لام به‌ره‌که‌تی خودای له‌سه‌ر بئ) وه‌لامی هه‌جوی بئ به‌روایانی ده‌دایه‌وه‌!
(م).

۳۴۹۸- عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ: قَالَ حَسَّانُ يَا رَسُولَ اللَّهِ ائِدَنْ لِي
فِي أَبِي سُفْيَانَ قَالَ: كَيْفَ بَقَرَاتِي مِنْهُ. قَالَ: وَالَّذِي أَكْرَمَكَ لَأَسْلُكَ مِنْهُمْ كَمَا تُسَلُّ
الشَّعْرَةَ مِنَ الْخَمِيرِ. فَقَالَ حَسَّانُ:

وَإِنَّ سَنَامَ الْمَجْدِ مِنْ آلِ هَاشِمٍ
بُنُو بَنْتٍ مَخْزُومٍ وَوَالِدُكَ الْعَبْدُ
قَصِيدَتُهُ هَذِهِ. روى مسلم هذه الأربعة: (۴)!

عائیشه (خودای فی رازی بنی) گوتی: حه‌سسان (خودای فی رازی بنی) گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ریگه‌م بده با خوسپ (هه‌جو)ی ئه‌بو سوفیان بکه‌م. فهرمووی: چۆن؟ ئاخر ئه‌و خزمه‌و ئامۆزامه، ده‌ترسم ئه‌گه‌ر زه‌می بنه‌چه‌ی ئه‌و بکه‌یت به‌ر منیش بکه‌وئ چونکه‌ ئه‌م ئه‌بو سوفیانه‌ کوپی حارثی کوپی عه‌بدو لموططه‌لیبه‌ گوتی: به‌و که‌سه‌ که‌ تو‌ی کردووه‌ به‌م پیغه‌مبه‌ره‌ نازداره‌ وه‌ک ته‌لئ موو له‌ هه‌ویر ده‌ریکی‌شرئ ئاوا ره‌سه‌ن و بنه‌چه‌ی تو‌یان لی جیا ده‌که‌مه‌وه. جا حه‌سسان گوتی:

وَإِنَّ سَنَامَ الْمَجْدِ مِنْ آلِ هَاشِمٍ
بُنُو بَنْتٍ مَخْزُومٍ وَوَالِدُكَ الْعَبْدُ
واته:

نه‌وه‌ی هاشم و مه‌خزوم که‌ باوان و خالوانی
سه‌ر به‌رزی پیغه‌مبه‌رن، به‌لام تو‌ نه‌نک شوانی!
له‌دوا ئه‌م به‌یته‌وه‌ ئه‌م به‌یته‌یش هه‌یه‌ که‌ ده‌لئ:
ومن ولدت ابناء زهرة منهموا
کرام، ولم يقرب عجائزك المجد
واته:

سه‌ربه‌رزه‌ نه‌و ژنه‌ش وا چهن وه‌چه‌یه‌ین چهن گولووک
خستیه‌وه‌ له‌و مه‌ردانه‌، نه‌نکانی تو‌ش گشت بن تووک؟

(۴) بخاری. مناقب (تجريد) / ۴ / ۹۶ ژ: ۱۴۰۵ / ۳۵۳۱.

به په‌خشانی‌ش واته: چله پو‌په‌ی سه‌ره‌ری و مه‌ردایه‌تی دراوه به نه‌وی خانه‌واده‌ی هاشم، به‌وانه‌یان که‌له ژنه مه‌خزومیه‌که بن که فاتی‌مه‌ی دایکی عه‌بدوللای باوکی پی‌غه‌مبه‌ره، که‌ئه‌م رشته تان و پو‌ئاوری‌شمه باوان و خالوانی پی‌غه‌مبه‌رن، هه‌روا دراوه به‌و رۆ‌له نازدارانه‌یشیان که له هاله‌ی کچی وه‌هبن، که‌ه‌مزه و صه‌فیه‌ی خستوته‌وه له‌و مه‌ردانه، به‌لام تو‌ئه‌ی ئه‌بو سوفیان هه‌رچه‌ند له‌و نه‌وه و به‌ره باب‌ه‌ی وه‌ی ره‌گیکی نار‌ه‌س‌ه‌نت تیا‌یه، چونکه دایکت و نه‌نکه گه‌وره‌ت که‌نیزو کاره‌که‌ری مالان بوون ئیت‌ر چامه‌یه‌کی خوینده‌وه هه‌تا دوا‌یی (م/خودای ن‌رازی بن).

لی‌رده‌دا ئه‌م تی‌بینیه‌ گه‌ره‌که:

یه‌گه‌م: عه‌بدولموت‌ه‌لیب ئه‌م سی ژنه‌ی هه‌بووه: فاتی‌مه‌ی نه‌نکی پی‌غه‌مبه‌ر مه‌خزومی بووه، هاله‌ی کچی وه‌هه‌ب دایکی هه‌مزه و صه‌فیه‌ی، سومه‌یه‌ی کچی مه‌وه‌یب که نه‌نکی ئه‌بو سوفیانه که به‌نده زاد بووه.

دووهم: ئه‌م ئه‌بو سووفیانه له‌ دوا‌ییدا ئی‌سلام بووه و موسولمانی‌کی جوانی ئی‌ده‌رچووه.

سی‌یه‌م: به‌نی زوهره خیل‌ی بوون له‌ قوره‌یش به‌ ناوی نه‌نکه گه‌وره‌یانه‌وه ناودار‌بوون، که ناوی زوهره بووه و ژنی کیلابی کو‌ری مو‌ره بووه. (وه‌رگی‌ر)

۳۴۹۹- وَعَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اهْجُوا قُرَيْشًا فَإِنَّهُ أَشَدُّ عَلَيْهَا مِنْ رَشْقٍ بِالنَّبْلِ. فَأَرْسَلَ إِلَى ابْنِ رَوَاحَةَ فَقَالَ: اهْجُهُمْ. فَهَجَاهُمْ فَلَمْ يُرْضَ فَأَرْسَلَ إِلَى كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ ثُمَّ أَرْسَلَ إِلَى حَسَّانِ بْنِ ثَابِتٍ فَلَمَّا دَخَلَ عَلَيْهِ قَالَ حَسَّانُ قَدْ آتَى لَكُمْ أَنْ تُرْسِلُوا إِلَى هَذَا الْأَسَدِ الضَّارِبِ بِلَدِّهِ ثُمَّ أَذْلَعَ لِسَانَهُ فَجَعَلَ يُحَرِّكُهُ فَقَالَ وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَا أُفْرِتُهُمْ بِلِسَانِي فَرَى الْأَدِيمِ. فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا تَعْجَلْ فَإِنَّ أَبَا بَكْرٍ أَعْلَمُ قُرَيْشٍ بِأَنْسَابِهَا - وَإِنَّ لِي فِيهِمْ نَسَبًا - حَتَّى يُلَخِّصَ لَكَ نَسَبِي. فَأَتَاهُ حَسَّانُ ثُمَّ رَجَعَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ لَخِّصَ لِي نَسَبَكَ وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَأَسْأَلَنَّكَ مِنْهُمْ كَمَا تُسَلُّ الشَّعْرَةَ مِنَ الْعَجِينِ. قَالَتْ عَائِشَةُ فَسَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ إِنَّ رُوحَ الْقُدُسِ لَا يَزَالُ يُؤَيِّدُكَ مَا نَافَحْتَ عَنِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ. قَالَ حَسَّانُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) (وافر):

هَجَوْتُ مُحَمَّدًا فَأَجَبْتُ عَنْهُ
هَجَوْتُ مُحَمَّدًا بَرًّا حَنِيفًا
فَإِنَّ أَبِي وَوَالِدَهُ وَعِرْضِي
تَكَلَّيْتُ بُنَيِّي إِنْ لَمْ تَرَوْهَا
يُيَارِينِ الْأَعِنَّةَ مُصْعِدَاتِ
تَظَلُّ جِيَادُنَا مُتَمَطِّراتِ
فَإِنْ أَعْرَضْتُمَا عَنَّا اعْتَمَرْنَا
وَالْأَفْصَحُ لِمَنْ لَصِرَابِ يَوْمِ
وَقَالَ اللَّهُ قَدْ أَرْسَلْتُ عَبْدًا
وَقَالَ اللَّهُ قَدْ يَسَّرْتُ جُنْدًا
يُلَاقِي كُلَّ يَوْمٍ مِنْ مَعَدِّ
فَمَنْ يَهْجُو رَسُولَ اللَّهِ مِنْكُمْ
وَجِبْرِيلَ رَسُولَ اللَّهِ فِينَا

۳۵۰۰- قَالَتْ عَائِشَةُ: فَسَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: هَجَاهُمْ

حَسَّانُ فَشَقَّى وَاشْتَفَى. رواه مسلم والبخاری^(۵):

دیسان عائیشہ (خودای فی رازی بن) گوئی: پیغمبر (درودی خودای لہ سرین) فہرموی: ہجوی قورہیش بکن، چونکہ لہ تیرہ باران چاکتر کاریان فی دہکا ئہوجا پیغمبر (درودی خودای لہ سرین) ناردی بولای عہدوللای کوری رخواحہ کہ خوسپ (ہجوی) یان بکاو فہرموی پیی: ہجویان بکہ ئہویش ہجوی کردن، بہ لام بہ دلیان نہبوو ئینجا ناردی بولای کہ عبی کوری مالیک ئہویش وا. لہ پاشدا ناردی بہ شوین حہ سساندا، کہ ہاتہ خزمہتی گوئی: ناخری ناردتان بہ شوین شیرہ گورہدا! ئینجا زمانی دہرکیشاو دہستی کرد بہ زمان بزوان و بادان، گوئی: بہو کہسہ کہ توئی کردوہ بہ پیغمبر ری راست و

(۵) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۴۵.

دروست وەك كهوله شېر به شيعرو ههلبهست شېرو وورپان دهكهه. پيغه مبهه
(دروودو سلاو و رحمت و بهر كه تي خوداي گوره و مه زني له سهر بن) فره مووي: هيواش په له
مه كه، هه تا نه بو به كر رشته ي ره سه ني منت بو ديارى نه كا دهست پي مه كه،
چونكه بنه چه ي خوشم له وانه، نه بو به كريس له هه موو كه س باشتر ره گه زو
ره چه له كي قورپه يش ده ناسيت له پاشدا هه سسان چووه خزمه تي پيغه مبهه رو
عه رزي كرد: قوربان! نه ي پيغه مبهه ري خودا! نه بو به كر به جواني و ريكوپيكي
رشته ي ره سه ني تو ي بو ديارى كردم به و خودايه كه تو ي كردووه به
پيغه مبهه ري راست و دروست وەك چو ن ته له موو سفت و ساخ و پاك له هه ویر
ده رده كي شري ئاوا تو يان لي جيا ده كه مه وه، جا هه زره ت (دروودى خوداي له سهر بن)
فره مووي: ده سا بزانه تا تو له سهر خوداو پيغه مبهه ري خودا بكه يته وه
هه ميشه جو برائيل دهست ده گري به پشتت و خوداي گوره پشتيوانته
هه سسان (خوداي لي رازي بن) گو تي: (به حري وافر):

هَجَوْتَ مُحَمَّدًا فَأَجَبْتُ عَنْهُ	وَعِنْدَ اللَّهِ فِي ذَلِكَ الْجَزَاءِ
هَجَوْتَ مُحَمَّدًا بَرًّا خَفِيفًا	رَسُولَ اللَّهِ شَيْمَتَهُ الْوَفَاءِ
فَإِنِّي أَبِي وَالْوَالِدَةُ وَعِرْضِي	لِعِرْضِ مُحَمَّدٍ مِنْكُمْ وَقَاءِ
تَكَلَّمْتُ بَنَاتِي إِنْ لَمْ تَرَوْهَا	ثَبِيرُ الثَّقَعِ مِنْ كُنْفِي كَدَاءِ
يُبَارِينَ الْأَعْنَةَ مُصْعِدَاتِ	عَلَى أَكْتَافِهَا الْأَسْلُ الظَّمَاءِ
تَظَلُّ جِيَادُكَامُ مَتَمَطَّرَاتِ	تُلَطَّمُهُنَّ بِالْخُمْرِ النَّسَاءِ
فَإِنِّي أَعْرِضُكُمْ عَنَّا اعْتَمَرْنَا	وَكَانَ الْفَتْحُ وَالْكَشْفُ الْغِطَاءِ
وَالْأَفَاضِلُ لَصِيرَابِ يَوْمِ	يُعِزُّ اللَّهُ فِيهِ مَنْ يَشَاءُ
وَقَالَ اللَّهُ قَدْ أَرْسَلْتُ عَبْدًا	يَقُولُ الْحَقَّ لَيْسَ بِهِ خَفَاءُ
وَقَالَ اللَّهُ قَدْ يَسَّرْتُ جُنْدًا	هُمُ الْأَنْصَارُ غَرَضَتُهَا اللَّقَاءُ
يُلَاقِي كُلَّ يَوْمٍ مِنْ مَعَدَ	سَبَابٍ أَوْ قِتَالٍ أَوْ هِجَاءِ
فَمَنْ يَهْجُو رَسُولَ اللَّهِ مِنْكُمْ	وَيَمْدَحْهُ وَيَنْصُرْهُ سَوَاءُ
وَجِبْرِيلَ رَسُولُ اللَّهِ فِينَا	وَرُوحَ الْقُدُسِ لَيْسَ لَهُ كِفَاءُ

واتہ:

زہمی موخہ ممد دہکھی نہ من دہدہم وہ لّامی
 پاداش لہ بۆ من ھہیہ و تۆلّہش بۆ تۆی نہ قامی
 زہمی موخہ ممد دہکھی، بہ مانگہ شہ و ھہرینہ!
 پیغہ مہری خودایہ، زۆر بہ وہ فاو بہ دینہ
 من خۆم و کھ سوکارم، نامووس و حال و مالّ
 شوورای نامووسی نہوین: خۆم و مالّ و مالّ!
 یہک یہک لہ کۆستی رۆلّہم دابنیشم بۆ شیوہن
 گہر ھہلّہتی شیرانہ لہ ھہرچار لاوہ نہ بہن
 رۆژی رووناکی نیّوہ وہک شہوہ زہنگ لّ نہ کھن
 لہ خویتنی نیّوہی دوشمن شیرو تیریان ناو نہدہن
 وولّخو رہخشی نیّمہ کہ بہ رہسہن رہسہن!
 بہ ھیرشس بّی و وچان تۆلّہتان لّ دہسہن
 باراناوی نارہقیان بہس لہ کاتنی و وچانا
 ژنان بہ ناز دہیسرن بہسہر پۆششی خۆیانہ
 گہر نیّوہ شہر فروش نین، نیّمہ بۆ عہسہر ھاتووین
 بۆ نیّوہش دہردہکھوئ نہ و حہقہی پّی رہاتووین
 دہنا خۆتان رابگرن بۆ رہبہی شیرو تیرمان
 بہ فہرمانی خودا و ہند سہر دہکھوئ لہ شکرمان
 خودا بۆ خۆی دہفہرموئ: ناردووہ بہندہیی باش
 ھەق بیژہو لہ گہلّہتی سوپایی لہ پیتش و پاش
 وہک شیرنی نہ لہ مہیدان سہرسنگیان داکوتاوہ
 تانہ و تہشہری نیّوہ بہ شیر دہدہنہ دواوہ
 نیّوہ لہبہر بّی ویلّی و بّی نرخس و بّی دینس تان
 یہکسانہ لّامان، زہم و رہف و سہنا خوانس تان!
 چونکہ رابہری نیّمہ گیانی پاک پشتی دہگرئ
 نیتر کیّہ رادہی بّی؟ بّی بہر بہ بہو بگرئ!!

بہ پہ خشانیش واتہ: تۆ رہف و خوسپی موحہ ممہد (درویدی خودای لہ سرین)
 دہکے من لہ جیاتی ئو زاتہ و لامت بدہ ممہو، بہ ہیواو تہمای پاداشی باش
 لہ لای خودای گہورہ، دیارہ کہ تۆش بہ تۆلہی سہختی خۆت دہگہی،
 موحہ ممہد زہم ہلناگری، چونکہ ئو پیایوکی زۆر زۆر باشہ، خیرخواو
 خواناس و راست و راستالہ، ئو پیغمبہرو فروستادہی خودایہ، مہردو
 جہوانمہردو بہ ئەمەکو بہ وفایہ، لہبەرئوہ من خۆم و ہۆزم و کەس و کارم و
 سہرو حال و مال و منال و ناموسم ہەموو دہکەم بہ قوربانی موحہ ممہدی
 نازدارو خوشەویست و دہبین بہ قەلاو پەرژین و سوپەر بۆ ئابروو و ناموس و
 شہرہفی موحہ ممہد! وہ یەکە یەکە لہ شینی کوپو کچہکانما دابنیشم و بہرو
 دوا شیوہنیان بۆ بگیژم ئەگەر نہ یانبینم وەک بەچکە شیر لہ ہەر چوار لاوہ بہ
 سواری و بہ پیادہیی ہەلمەتی شیرانہ نہبەنہ سہرتان و دانہی کەدا کہ دانہی
 سہرووی مەککە یە لہ تہپ و تۆزی ہیرشی بیسامانیانہ نوqm نہکەن و رۆژی
 رووناکتان ئی نہکەن بہ شہوی تاریکو نوتەکو لہ خوینی دوشمنانی
 موحہ ممہد شیرو رم و تیرہکانیان ئاو نہدەن و ئاو پاش و ئاو دانہوہیان نہکەن!
 ئەسپ و وولاخەکانمان - کہ بہ رەسەن رەسەن - ہەمیشہ لہ ہیرشدان بۆسەر
 ئیوہ، لہبەرئوہ ئارہقیان وشک نابیتہوہ، مەگەر ئەوہندہ کہ ژنہکانمان
 (لہکاتی پشووہانا) بہ سہرپۆش و چارشپوہکانی خویان، نہک بہ پەپۆ شپو
 شتی وا، زۆر بہ قەدر و ریزوہ و وشکیان بکەنہوہ و سەر لہ نوئی رنہکو
 قاشاویان بکەن و رەونہقیان پی ہەلبیننہوہ و ئامادہیان بکەنہوہ بۆ
 ہەلمەتیکی نوئی، جا ئەگەر ئیوہ لہ کەلی شہیتان دینہ خواروہ ئوہا ئیمہ
 شہر فروش و شہرخوازین، ئیتەر خوشی و ناشتی دہکەویتہوہ و ئاسایش بال
 دہکیشتی بہسەر وولاتا و ہق و ناہەقی دہردەکەوئی بۆ ہەردوولا، ئەگینا ئوہا
 خۆتان بگرن بۆ گورزو گۆپالمان، بۆ شہرہنیزو شہرہ شیرو تیر لہو رۆژدە
 کہ خودا بہ خواستی خۆی خوشەویستانی خۆی سہردەخا و سہریان بہرز
 دہکاتہوہ و کەللہی دوژمن لہبەر پییان گۆیینی پی دہکەن، خوداوەندی
 گہورہ و مەزن دہفەرموئی: من لہ شکریکم لہ بەندہ باشەکانی خۆم

سازکردوو و کردوومن به يارو يا وەر و ياريدەدەر بۇ بەنەىەكى باشى خۆم، كه رهفتارى ئەو بەندەىەم وایە هەميشە کردوویەتى به پيشه راستگۆو راست و راستالەو هەق گۆیەو له راستى لاریى نییەو له راستى هەق سەرى پێوەنییە! له شکرەكەشى هەمەدەم له سەر پێن و له سوپای كوفرو ناھەقى كۆناكەن و شەوو رۆژ خەبات دەگێرن و له مەیدانى نەبەردو له كۆپى شەپدا وەك شیری نەپ نرکەو نەپە نەپیان دى و سینگیان وەك سنجووق و سنگ داکوتاو! ئەو پیغەمبەرە نازدارە هەموو رۆژى (له نەفام و دەست درێژكەرەكانى قورەيشەو كه نەوێ مەعەددى كۆپى عەدنانن) تووشى شەپە جنىو شەپو شۆپو قسەى ناشیرین دەبێ، وەلى ئیو ئەى میللەتى كوفرو بى برۆیى! ئەى دەستەى نەفامان و نەزانان! خۆتان چينو شەپو رهفتان چییە، ئیو لەبەر بى نرخى و بى وێلى و سووك و تړۆیى خۆتان له لمان چوویەكە: چ خوسپى پیغەمبەر بکەن و چ مەدحى بکەن و چ لەسەرى بکەنەو و چ لەسەرى نەكەنەو، هەمووى یەكسانە بۆ ئەو نەسوودو نە زیانى پى ناگەىەنى، چونكە ئەو خودای له گەلەو جوبرائیل (كه گیانى پاكه) پەیتا پەیتا مژدەى سەرکەوتنى بۆ دینى، كەشتى وا هەرگیزاو هەرگیز هاوتای نییە. عائیشە گوتى: جا به گۆیى خۆم گۆیم ئى بوو پیغەمبەر (درووى خودای لەسەرىن) به زمانى شیرینی خۆى فەرمووى: هەسسان شەپو ووپى كردن و داخى دلى خۆى و داخى دلى موسولمانانى پى رشتن! (م/ب).

٣٥٠١- جَاءَ فِى دِيْوَانِ حَسَّانَ بْنِ ثَابِتٍ الْأَنْصَارِيِّ مَا يَلِى: وَقَالَ (أَيُّ حَسَّانَ)

أَيْضاً يَمْدَحُ رَسُولَ اللَّهِ (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): -

وأجمل منك لم تلد النساء

وأحسن منك لم تر قط عيني

كأنك خلقت كما تشاء

خلقت مبرأً من كل عيب

(المترجم)^(١):

(١) نقل صحيح من ديوان حسان.

واته: له دیوانه‌که‌ی حه‌سسانی کوپی ثابتدا ئه‌م دوو شیعره هه‌یه که
له مه‌دحی پیغه‌مبه‌ردا گوتوو‌یه‌تی (به‌حری وافر):
واحسن منك لم تر قط عینی
واجمل منك لم تلد النساء
خلقت مبرءا من كل عیب
كانك خلقت كما تشاء

واته:

به چاو نه‌م‌دیوه وه‌ک تۆ شوؤخ و شه‌نگ
له دایک نه‌بوه رۆله‌ی وابه‌ن ره‌نگ
دروست کراوی بن گه‌ردو بن نه‌نگ
چۆنت ده‌وه‌ن وا، نازدارو قه‌شه‌نگ
له به‌حری شیعره که خوشی که به‌حری (وافر) به‌م شیوه‌یه ته‌رجه‌مه
ده‌کری، به‌لام شیوه‌ی کیشی په‌نجه‌که ره‌نگ بی جواتر بی:
به چاو نه‌م دیوه وه‌ک تۆ شوؤخ و شه‌نگی
له دایک نه‌بوه رۆله‌ی وا چه‌له‌نگی
دروست کراوی به‌بن گه‌ردو نه‌نگی
چۆن خۆت هه‌ز ده‌که‌ی وا به‌ قه‌شه‌نگی^(۱)

۵۸) پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربی) په‌یمانی براهه‌تی له‌ نیوانی
یاریده‌ده‌ران و کوچکاراندا ده‌به‌ستی (ره‌زای خویان لی بی):
اِخَاءُ النَّبِيِّ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَيْنَ الْأَنْصَارِ وَالْمُهَاجِرِينَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ)
۳۵۰۲- عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمَّا قَدِمَ الْمُهَاجِرُونَ
الْمَدِينَةَ أَخَى رَسُولُ اللَّهِ (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَيْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ وَسَعْدِ بْنِ الرَّبِيعِ ،
فَقَالَ لِعَبْدِ الرَّحْمَنِ: إِنِّي أَكْثَرُ الْأَنْصَارِ مَالًا فَأَقْسِمُ مَالِي نِصْفَيْنِ، بَيْنِي وَبَيْنَكَ، وَلِي

^(۱) بی‌ره‌نگی، بی‌جوونی (فه‌ره‌ه‌نگی مه‌ردۆخ). قه‌شه‌نگ: شتی زۆر چاک. قه‌شه‌نگی: چاکی و
جوانی شت (فه‌ره‌ه‌نگی خا). چه‌له‌نگ: فریف، جمیل (فه‌ره‌ه‌نگی مه‌هاباد).

امراًتَانِ ، فَانْظُرْ أَعْجَبَهُمَا إِلَيْكَ فَسَمَّهَا لِي أَطْلَقَهَا ، فَإِذَا انْقَضَتْ عِدَّتُهَا فَتَزَوَّجَهَا . قَالَ بَارَكَ اللَّهُ لَكَ فِي أَهْلِكَ وَمَالِكَ ، أَيْنَ سُوقُكُمْ فَذَلُّوهُ عَلَى سُوقِ بَنِي قَيْنَقَاعَ ، فَمَا انْقَلَبَ إِلَّا وَمَعَهُ فَضْلٌ مِنْ أَقِطٍ وَسَمْنٍ ، ثُمَّ تَابَعَ الْغُدُوَّ ، إِلَى السُّوقِ ثُمَّ جَاءَ يَوْمًا وَبِهِ أَثَرُ صُفْرَةٍ فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَهْيِمٌ . قَالَ تَزَوَّجْتُ . امْرَأَةً مِنَ الْأَنْصَارِ . قَالَ : كَمْ سَفَتْ إِلَيْهَا؟ قَالَ : نَوَافَةٌ مِنْ ذَهَبٍ . فَقَالَ : أَوْلِمَ وَلَوْ بِشَاةٍ . رَوَاهُ الثَّلَاثَةُ^(۱) :

تہ پرہممانی کوپی عہوف (خودای ن رازی بن) گوئی : کاتی کوچکاران ہاتن بو مہ دینہ ، پیغہ مہر (درویدی خودای لہ سرین) پھیمانی بریہ تیی بہ ست لہ نیوانی من و سہ عدی کوپی رہ بیعدا ، سہ عد پیی گوتم : من لہ ہہ موو یاریدہ دہران دہولہ مہ ندرتم ، ہرچی مالہ ہیہ لہ بہینی خووم و خوٹا دہیکہم بہ دوو کوتہ وہو نیوہی بو من و نیوہی بو تو ، دوو ژنیشم ہیہ سہرنج بدہ ، کامہ یانت بہ دلہ پیم بلئی ، تہ لاقی دہدم بوٹ ، کہی حہیہی ہلہات و عیددہی تہواو بوو مارہی بکہ بو خوٹ! منیش گوتم : خودا پیت و بہرہ کت ہرژینئی بہ سہر خوٹ و مال و منالٹا خودا سہد تہوہندہت بداتی ، من تہوہ ناکہم ، بہ لام پیم بلئی بازارہ کتہ تان لہ کوئیہ؟ تہویش بازارپی بہنی قہینوقاعی پی نیشان دام ، نیتر نہ گہرہامہ وہ ہتا ہندی کھشک و روئم لہ گہل خووم نہ بردہ وہ ، لہوہدوا سہرومپر دہچووم بو بازارپو سہوداو ٹالووئل دہکرد ، ہتا روژئی چووم بو خرمہتی حہرہت (درویدی خودای لہ سرین) نیشانہی زاوایم پیوہ بوو ، فہرمووی : تہم رہنگو بوونہ چییہ؟ عہرژیمکرد : ژنم ہیئاوہ ، لہ یاریدہ دہرانہ ، فہرمووی : چہندہت مارہی داوہتی؟ گوتم : سہنگی ناوکہیی زیہ . فہرمووی : نانی شای دہوست کہ بابہ تاقہ مہر یکیش بی (ش/د) .

۳۵۰۳ - عَنْ أَبِي جَحِيْفَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ : أَخَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَيْنَ أَبِي الدَّرْدَاءِ وَسُلْمَانَ . رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۲) :

(۱) بخاری . نکاح : ۵۱۵۵ ، ۶۳۸۴ . مسلم . نکاح : ۲۴۷۵ - ۲۴۸۱ . ترمذی . نکاح : ۱۰۹۴ . نسائی . نکاح : ۳۳۷۲ .

ابن ماجہ . نکاح : ۱۹۰۷ .

(۲) هذا التعليق قطعة من حديث أخرجه البخاري بتمامه في كتاب الصيام ذكره هنا بين

الرقمين : ۳۹۳۶ و ۳۹۳۷ (عینی / ۱۷ ص ۶۸) .

ئەبو حوزەیفە (خودای ئی رازی بئ) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) برایەتی بەست لە نیوانی ئەبو دەرداو سەلمانی فارسی دا (ب).

۳۵۰۴- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَخَى رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَيْنَ أَبِي عُبَيْدَةَ بْنِ الْجُرَّاحِ وَبَيْنَ أَبِي طَلْحَةَ^(۳):

ئەنەس (خودای ئی رازی بئ) دەلی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) پەیمانی برایەتی بەست لە نیوانی ئەبو عوبەیدە کۆری جەراح و لە نیوانی ئەبو طەلحەدا (م).

۳۵۰۵- وَعَنْهُ قَالَ: حَالَفَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَيْنَ قُرَيْشٍ وَالْأَنْصَارِ فِي دَارِهِ الَّتِي بِالْمَدِينَةِ^(۴):

دیسان ئەنەس دەلی: لە مەدینە، لە مائی مندا، پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) پەیمانی دۆستایەتی و دەستە برایەتی بەست لە نیوانی کۆچکەرەن و یاریدەدەرەندا (م).

۳۵۰۶- عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَا حِلْفَ فِي الْإِسْلَامِ وَأَيُّمَا حِلْفٍ كَانَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ لَمْ يَزِدْهُ الْإِسْلَامُ إِلَّا شِدَّةً. رَوَى مُسْلِمٌ هَذِهِ الثَّلَاثَةَ. وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(۵):

جوبەیری کۆری موطعیم (خودای ئی رازی بئ) دەلی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) دەفەر مویت: پەیمان بەستن لەسەر شتی ناپەرەوا، وەک ئەمە لەسەر ھەق و ناھەق لەسەر ھاو پەیمانی خۆت بکەیتەو، شتی وا ناپەرەوا لە ئیسلامدا نیە، وەلی ئەو پەیمانە رەوایانەشی کە لە سەردەمی نەزانی پێش ھاتنی ئیسلامدا بابوون، ئیسلام زیاتر پتەویان دەکات! (م- خوی ئی رازی بئ).

(۳) سلم. فضائل الصحابة: ۶۴۰۹

(۴) بخاری. كفاية: ۲۲۹۴، ۶۰۸۳، ۷۲۴۰. مسلم. فضائل الصحابة ۶۴۱۰ (تجريد / ۳ / ۹۱ ژمارە / ۱۰۱۰

/ ۲۲۹۴، ۶۰۸۴): مسلم. فضائل الصحابة: ۶۴۱۰، ۶۴۱۱.

(۵) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۴۱۲. أبو داود. فرائض: ۲۹۲۵.

۵۹) بہشی جہوتہم: باسی گورہی کومہ لیٰ لہ یارانی بیتغہ مہر (دروودی
خودای لہ سہری) کہ نہ لہ کوچکہ ران ونہ لہ یاریدہ دہ ران، یہ کی لہ وانہ
نہ بو زہری غیفاریہ (خودای لی رازی بی)

الفصل السابع: فی رَهْطِ مِنَ الْأَصْحَابِ، لِيَسُوا مِنْ قَرِيشٍ وَلَا مِنْ الْأَنْصَارِ، مِنْهُمْ أَبُو
ذَرِّ الْغِفَارِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ)

۳۵۰۷- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَمَّا بَلَغَ أَبَا ذَرٍّ مَبْعَثُ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ) بِمَكَّةَ قَالَ لِأَخِيهِ: ارْكَبْ إِلَى هَذَا الْوَادِي فَأَعْلَمْ لِي عِلْمَ هَذَا الرَّجُلِ الَّذِي يَزْعُمُ أَنَّهُ
نَبِيٌّ يَأْتِيهِ الْخَبَرُ مِنَ السَّمَاءِ فَاسْمَعْ مِنْ قَوْلِهِ ثُمَّ انْتَبِ. فَانْطَلَقَ الْآخَرُ حَتَّى قَدِمَ مَكَّةَ وَسَمِعَ
مِنْ قَوْلِهِ ثُمَّ رَجَعَ إِلَى أَبِي ذَرٍّ فَقَالَ: رَأَيْتُهُ يَأْمُرُ بِمَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ وَكَلَامًا مَا هُوَ بِالشَّعْرِ.
فَقَالَ أَبُو ذَرٍّ: مَا شَفَقْتَنِي مِمَّا أَرَدْتُ. فَتَزَوَّدَ وَحَمَلَ شَتَّةً لَهُ فِيهَا مَاءٌ حَتَّى قَدِمَ مَكَّةَ فَأَتَى
الْمَسْجِدَ فَالْتَمَسَ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَلَا يَعْرِفُهُ وَكَرِهَ أَنْ يَسْأَلَ عَنْهُ حَتَّى أَتَى اللَّيْلَ
فَاضْطَجَعَ فَرَأَاهُ عَلَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فَعَرَفَ أَنَّهُ غَرِيبٌ فَلَمَّا رَأَاهُ تَبِعَهُ فَلَمْ يَسْأَلْ وَاحِدًا مِنْهُمَا
صَاحِبَهُ عَنْ شَيْءٍ حَتَّى أَصْبَحَ ثُمَّ احْتَمَلَ قُرْبَيْتَهُ وَزَادَهُ إِلَى الْمَسْجِدِ فَظَلَّ ذَلِكَ الْيَوْمَ وَلَا
يَرَى النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) حَتَّى أَمْسَى فَعَادَ إِلَى مَضْجَعِهِ فَمَرَّ بِهِ عَلَى فَقَالَ أَمَا أَنْ لِلرَّجُلِ
أَنْ يَعْلَمَ مَنْزِلَهُ فَأَقَامَهُ فَلَذَبَّ بِهِ مَعَهُ وَلَا يَسْأَلُ وَاحِدًا مِنْهُمَا صَاحِبَهُ عَنْ شَيْءٍ حَتَّى إِذَا
كَانَ يَوْمُ الثَّلَاثِ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ فَأَقَامَهُ عَلَى مَعَهُ ثُمَّ قَالَ لَهُ أَلَا تُحَدِّثُنِي مَا الَّذِي أَقْدَمَكَ
هَذَا الْبَلَدَ قَالَ إِنْ أُعْطِيتُنِي عَهْدًا وَمِيثَاقًا لَتُرْشِدَنِي فَعَلْتُ. فَفَعَلَ فَأَخْبَرَهُ بِمَا جَاءَ لَهُ، قَالَ
عَلَيْ: إِنَّهُ حَقٌّ وَهُوَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَإِذَا أَصْبَحْتَ فَاتَّبِعْنِي فَإِنِّي إِنْ رَأَيْتَ شَيْئًا
أَخَافُ عَلَيْكَ قُمْتُ كَأَنِّي أُرِيقُ الْمَاءَ فَإِنْ مَضَيْتُ فَاتَّبِعْنِي حَتَّى تَدْخُلَ مَدْخَلِي. فَفَعَلَ
فَانْطَلَقَ يَقْفُوهُ حَتَّى دَخَلَ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَدَخَلَ مَعَهُ فَسَمِعَ مِنْ قَوْلِهِ وَأَسْلَمَ
مَكَانَهُ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): ارْجِعْ إِلَى قَوْمِكَ فَأَخْبِرْهُمْ حَتَّى يَأْتِيكَ أَمْرِي. فَقَالَ
أَبُو ذَرٍّ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَأَصْرُخَنَّ بِهَا بَيْنَ ظَهْرَانِيهِمْ. فَخَرَجَ حَتَّى أَتَى الْمَسْجِدَ فَتَادَى
بِأَعْلَى صَوْتِهِ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ. ثُمَّ قَامَ الْقَوْمُ فَضَرْبُوهُ حَتَّى
أَضْجَعُوهُ فَأَتَى الْعَبَّاسُ فَأَكَبَّ عَلَيْهِ فَقَالَ وَيْلَكُمْ أَلَسْتُمْ تَعْلَمُونَ أَنَّهُ مِنْ غِفَارٍ وَأَنَّ طَرِيقَ
ثُجَّارِكُمْ إِلَى الشَّامِ عَلَيْهِمْ. فَأَلْفَدَهُ مِنْهُمْ ثُمَّ عَادَ مِنَ الْقَدِّ بِمِثْلِهَا فَضَرْبُوهُ وَكَارُوا إِلَيْهِ
فَأَكَبَّ عَلَيْهِ الْعَبَّاسُ فَأَلْفَدَهُ. رواه الشيخان وفي رواية لمسلم: فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ رَسَلٌ هَلْ أَتَى مُبَلِّغٌ عَنِّي قَوْمَكَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَنْفَعَهُمْ بِكَ وَيَجُزِكَ فِيهِمْ. فَعَادَ فَأَسْلَمَ
 آخِرُهُ أُنَيْسٌ وَأُمُّهُمَا، وَأَتَوْا قَوْمَهُمْ، فَأَسْلَمَ نَصْفُهُمْ وَكَانَ يَوْمُهُمْ إِمَاءُ بْنُ رَحْصَةَ الْفَقَارِيُّ
 وَكَانَ سَيِّدَهُمْ. وَأَسْلَمَ بَاقِيَهُمْ حِينَمَا قَدِمَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَدِينَةَ وَجَاءَتْ أَسْلَمَ
 فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ نُسَلِّمُ عَلَى الَّذِي أَسْلَمَ عَلَيْهِ إِخْوَتُنَا فَأَسْلَمُوا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى
 اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): غِفَارُ غَفَرَ اللَّهُ لَهَا وَأَسْلَمُ سَأَلَهَا اللَّهُ^(۱):

ئيبنو عه‌بباس (خوایان ن رازی بن) گوتی: ئەبو زەر که ده‌بیسیت خودا
 پیغه‌مبه‌ری کردوو به پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) به ئونه‌یسی برای ده‌لی:
 سواربه، بچۆ بۆ ئەم دۆلی مه‌ککه‌یه، ده‌نگو باسی ئەم پیاوهم بۆ بزانه، که له
 مه‌ککه‌ په‌یدا بووه و خۆی به پیغه‌مبه‌ر ده‌زانئ، گوايه له ئاسمانه‌وه هه‌وال و
 باسوو خواسی بۆ دیت، گوئ له قسه‌ی بگه‌ره له پاشا وهره‌وه بۆلام، جا
 براکه‌ی ده‌روات تا ده‌چیتته مه‌ککه، له‌وئ گوئ له فه‌رمایشتی چه‌زرت (دروودی
 خودای له‌سهرین) ده‌گرئ و ده‌گه‌ریتته‌وه بۆ لای ئەبو زه‌رو پییی ده‌لی: ئەو پیاوهم
 دی، فه‌رمان ده‌کا به ره‌فتاری به‌رزو خوی شیرین و جوړه قه‌سه‌یی ده‌کا له
 شیعو هۆنراوه ناچئ. ئەبو زه‌ریش ده‌لی: به دردی منت نه‌خوارد ئینجا
 خۆی تویشوو ده‌کا و کونده‌یی ئاو هه‌ل ده‌گرئ و ده‌روا تا ده‌چیتته مه‌ککه،
 له‌وئ ده‌چیتته مزگه‌وت و ده‌گه‌رئ بۆ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) به‌لام
 له‌به‌رئه‌وه‌ی خۆی نایناسئ و چه‌زیش ناکا له که‌سی تر پیرسی نایدۆزیتته‌وه،
 ده‌مینیتته‌وه تا شه‌و دادئ، جا راده‌کشئ، عه‌لی ده‌یبینیت و ده‌زانئ که نامۆیه
 پیی ده‌لی: نابه‌له‌دی؟ ده‌لی: به‌لئ ئیتر عه‌لی خولکی ده‌کا و ئه‌ویش شوینی
 ده‌که‌وئ و ده‌چنه‌وه بۆ ماله‌وه، ئەو شه‌وه که‌سیان پرسیار له که‌سیان ناکه‌ن
 که تو کییت و کئ نیت و چ کاره‌یت و چ کاره نیت، که روژ ده‌بیتته‌وه ئەبو زه‌ر
 کونده‌و تویشوو ده‌که‌ی هه‌ل ده‌گریت و ده‌چیتته‌وه بۆ مزگه‌وت، ئەو روژه‌ش تا
 ئیواری ده‌مینیتته‌وه و پیغه‌مبه‌ر نابینئ، که شه‌وی به‌سه‌ردا هات ده‌چیتته‌وه له

(۱) بخاری. مناقب: (تجريد / ۴ / ۹۲ رقم: ۱۴۰۲ / ۳۵۲۲ ، ۳۸۶۱) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۱۲ ،

شوینہکھی دوی شہوی خویا پال دہکےویتہوہو عہلی دیتہوہ بو لای و دہلی:
 ئہوہ چییہ، ہیشتا ئہم پیاوہ مالی خانہ خویکھی خوی نا ناسیتہوہ، جا
 ہلی دہسینئ و لہگہلیا دہچیتہوہو ئہو شہوش دیسان کہسیان پرسیار
 ہیچ شتی لہ کہسیان ناکہن، تا رۆژی سییہم، دیسانہوہ عہلی دیتہوہو ہلی
 دہسینیتہوہو دہیباتہوہ، ئہو جار عہلی دہلی: ئہری پیم نالییت بوچی
 ہاتوویت؟ ئہویش دہلی: ئہگہر گفت و پیمانم بدہیتی کہ رابہریم دہکھی
 ئہوا پیٹ دہلیم، ئہویش بہلینی ئہوہی دہداتی، جا ئہویش پیی دہلی کہ
 بوچی ہاتوہوہو عہودالی چییہ، عہلی دہلی: ئہوہی ژنہوتوتہ راست و
 دروستہو ئہو پیاوہ بہ راستی فرستادہو پیغہمبہری خودایہ، کہوایہ بہ
 یانہکی لہ شوین منہوہ وەرہ، ئہگہر شتیکی وام بینی کہ مہترسی ہہبوو بو
 تو ئہوہ دہوہستم لہ پال دیواریکا گویا دہست بہ ئاو دہگہیہنم، توش دور
 بہ دور چاوہروانم بکہ، جا کہ رۆیشتم شوینم بکہوہرہوہ، تا من چوومہ
 کوپوہ توش لہ دوامہوہ وەرہ ژورہوہ، ئہویش وا دہکا، لہ دوایہوہ دہروا تا
 دہچنہ لای پیغہمبہرو ئہبو زہر گوئ لہ فہرمایشتہکانی دہگری و ہر لہویدا
 ئیسلام دہبی، پیغہمبہر (دروہی خودای لہسری) پیی دہفہرموی: بچورہوہ بو ناو
 ہوزہکہت و قسہیان بو بکہو ہہوالیان بدہری، تا فہرمانی خوئت بو دی
 ئہوجا وەرہوہ بو لام ئہبو زہر دہلی: بہو خودایہی کہ گیانی من وا لہدہستی
 تہوانایی ئہودا بانگہوازی ووشہی یہکتایی خودا لہ ناوہراستی
 کوئمہلہکہیاندا بہبی پہروا ہل دہدہم، جا ئہبو زہر (خودای ئازی بن) دہردہچی و
 دہروا تا دہچیتہ مزگہوت و لہوی بہ ہہموو ہیژی خوی بانگہواز ہل دہدا:
 اشہد ان لا الہ الا اللہ وان محمدا رسول اللہ: شایہتی دہدہم کہ ہر خودا خوی
 خودای راست و دروستہو جگہ لہ یہزدانی پاک خودای تر نییہ، ئہگہر
 گریمان ہیشبی درویہ، وہ شایہتیش دہدہم کہ موحمہد پیغہمبہرو
 رہوانہکراوی خودایہ ئیتر کہوا دہلی ہوزی بت پہرست بوئ ہل دہسن و
 دہچنہ ویزہی تیرو پری دہکوتن و شل کوتی مہرگی دہکہن تا رایدہخن و لہ
 گولو گوئ دہخن! تا عہباس دہچی و خوی دہدا بہ سہریاو دہلی: خانہ

خراپینہ! ئەدی خۆتان نازانن که ئەمە غیفارییە، رێگە ی بازرگانی خۆشتان که دەچن بۆ شام بەسەر ئەو ھۆزەوہیە، جا بەم شیوہیە رزگاری دەکا لە دەستیان، لە پاشا لە رۆژی دواییشدا ھەروا دەکاتەوہ و ئەوانیش پەلاماری دەدەنەوہ و دیسانەوہ سەر و گویلاکی دەکوئەوہ و جەزەبە ی دەدەنەوہ، ھەمدیسان عەبباس خۆی دەداتەوہ بە سەریا و رزگاری دەکاتەوہ لە دەستیان (ش) لە گێڕانەوہ یەکی موسلیمد: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) پیی دەفەرمووی: ئەری دەتوانیت لە جیاتی من پەيامی من بە گەلی خۆت رابگە یەنیت؟ سا بە شکوو خودا بە ھۆی تۆوہ سوودیان پی بگە یەنئ و تۆیش بە ھۆی شارەزا کردنی ئەوانەوہ پاداشی خودات دەست دەکەوی جا ئەبو زەر دەگەریتەوہ، ئەوجا ئونە یسی برای و دایکیان ئیسلام دەبن، ئینجا دەچن بۆ لای ھۆزەکیان ئەوانیش نیوہ یان ئیسلام دەبن، وە شە یما ی کوپی رەحە ضە ی ئەلغیفاری، کە ئاغا یان بوو، بەر نوێژ یان بۆ دەکا، کاتئ پیغەمبەریش (دروودی خودای لەسەربین) کوچ دەکا بۆ مەدینە ئەو نیوہکی تریشیان ئیسلام دەبن، جا ھۆزی ئەسلەمیش ھاتن گوتیان: ئە ی پیغەمبەری خودا! برا ھاو پەیمانەکانمان لە ھۆزی غیفار لە سەرچی ئیسلام بوون، ئیمەش بەبی چەند و چوون لەسەر ئەوہ ئیسلام دەبین، ئیتەر ئەوانیش موسولمان بوون جا پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) فەرمووی: خودا لە ھۆزی غیفار خۆش بی و ھۆزی ئەسلەمیش بیوہ ی بکات!

۳۵۰۸- عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَا أَظَلَّتِ الْخَضْرَاءُ وَلَا أَقَلَّتِ الْغُبَرَاءُ مِنْ ذِي لَهْجَةٍ أَصْدَقَ وَلَا أَوْفَى مِنْ أَبِي ذَرٍّ شَيْءٍ عِسى ابْنُ مَرْيَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ. فَقَالَ عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) كَالْحَاسِدِ لَهُ: أَتَعْرِفُ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَهُ؟ قَالَ: نَعَمْ فَأَعْرِفُوهُ لَهُ. رواه الترمذی بسند حسن (۲):

ئەبو زەر (خودای ئی زازی بن) گوتی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) فەرمووی: نە لە ژێر ئاسانی شینداو نە لەسەر رووی زەوی کەسیکی تری وەکو ئەبو زەر

(۲) بسند حسن عند الترمذی.

ئاوا راستگوو سهر راستی تیااا نییه مانه‌ندی عیسیای کوپی مه‌ریه‌مه، (درویدی له‌سربئ) عومهریش (وه‌کوو خوژگه‌ی پی بخوازی) گوتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ئه‌م پایه‌یه له یاد نه‌که‌ین بوی؟ فه‌رمووی: به‌ئێ له یادی مه‌که‌ن و ددان به‌م به‌هره‌یه‌یدا بنین (ت-س/ح).

۳۵۰۹- جاء في الشرح: فَقَدْ مَثَلَ بِهَذَا أَحْسَنَ الصَّدَقِ وَأَرْفَعَ الْجِهَادِ الَّذِي قَالَ: فِيهِ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَفْضَلُ الْجِهَادِ كَلِمَةُ حَقٍّ عِنْدَ سُلْطَانٍ جَائِرٍ^(۳).

دانهر (نومی میهر ره‌مه‌تی خودا بئ) له راقه (شه‌رحه) که‌یدا ده‌ئێ: ئه‌بو زهر (ره‌زای خوی ئی بئ) زۆر به‌ جوانی، وه‌ک خه‌بات‌گێڕیکی راست و دروست و کۆلنه‌ده‌ر به‌ ئه‌رکی سه‌رشانی خوی هه‌لساوه به‌ پیی ئه‌م فه‌رمووده‌یه که‌ هه‌زه‌ت (درویدی خودای له‌سربئ) ده‌فه‌رمووی: باشت‌ترین غه‌زاو خه‌بات قسه‌یه‌کی ره‌وایه له‌ رووی پاشاو کاربه‌ده‌ستی سته‌مکاردا! (غایه‌تولمه‌ئموول).

۶۰) دوو که‌سی تریان سه‌لمانی فارسی و صوه‌ه‌یبی رۆمین (ره‌زای خویان ئی بئ) ومنهم سلمان الفارسی وصهيب الرومي (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا)

۳۵۱۰- عَنْ عَائِذِ بْنِ عَمْرٍو (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ أَبَا سُفْيَانَ أَتَى عَلَى سَلْمَانَ وَصُهَيْبِ الرُّومِيِّ وَبَلَالٍ فِي نَفَرٍ فَقَالُوا: وَاللَّهِ مَا أَخَذَتْ سَيْفُ اللَّهِ مِنْ عُنُقِ عَدُوِّ اللَّهِ مَا أَخَذَهَا. فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَتَقُولُونَ هَذَا لِشَيْخِ قُرَيْشٍ وَسَيِّدِهِمْ فَأَتَى النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَخْبَرَهُ، فَقَالَ: يَا أَبَا بَكْرٍ لَعَلَّكَ أَغْضَبْتَهُمْ لَئِنْ كُنْتَ أَغْضَبْتَهُمْ لَقَدْ أَغْضَبْتَ رَبَّكَ. فَأَتَاهُمْ أَبُو بَكْرٍ فَقَالَ: يَا إِخْوَانَاهُ أَغْضَبْتُكُمْ قَالُوا: لَا يَغْفِرُ اللَّهُ لَكَ يَا أَخِي. رواه مسلم^(۱).

عائیزی کوپی عه‌مر (خودای ئی رازی بئ) ده‌ئێ: ئه‌بو سوفیان له‌ پییش موسو‌لمان بوونیا، له‌ کاتی پیکه‌اتن (هودنه‌)ی حوده‌یبیه‌دا به‌لای سه‌لمان و صوه‌ه‌یبی رۆمی و بیلالی هه‌به‌شی و چه‌ند موسو‌لمانیکێ تر دا ره‌ت ده‌بی،

(۳) ذكره الشارح بصيغة الجزم (مترجم).

(۱) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۱.

ده‌لین: به خودا ئه‌م دوشمنی خودایه هه‌ر مایه‌وه‌و گه‌ردنی به‌ر شیر ی قاری خودا نه‌که‌وت! ئه‌بو به‌کریش ده‌لئ: چۆن قسه‌ی وا به‌سه‌ر گه‌وره‌و ئاغای هه‌موو قه‌ره‌یش ده‌لین؟! ئینجا ده‌چی بۆلای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ربین) و ئه‌م باسو خواسه‌ی عه‌رز ده‌کا، ده‌فه‌رموئ (دروودی خودای له‌سه‌ربین): ئه‌ی ئه‌بو به‌کر! ره‌نگه‌ توو‌په‌ت کردبن، بزانه ئه‌گه‌ر ئه‌وانت توو‌په‌ت کردبئ ئه‌وه به‌بئ گومان خوداشت توو‌په‌ت کردووه! ئه‌بو به‌کر (خودای ئی رازی بئ) ده‌چیته‌وه بۆ لایان، ده‌لئ: ئه‌ی گه‌لی براینه! خو خوا نه‌خواسته توو‌په‌ت نه‌بوون له قسه‌که‌ی من؟ ده‌لین: نه‌، توو‌په‌ت نه‌بووین، خوا لی‌ت خو‌ش بئ ئه‌ی براله! (م- نومی شه‌پۆل میهری خودا بئ).

۳۵۱۱- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الْجَنَّةَ لَتَشْتَاقُ إِلَى ثَلَاثَةٍ عَلَيَّ وَعَمَّارٍ وَسَلْمَانَ. رواه الترمذی بسند حسن^(۲):

له ئه‌نه‌سه‌وه (خودای ئی رازی بئ) له پیغه‌مبه‌ره‌وه ده‌فه‌رموئ (دروودی خودای له‌سه‌ربین) به‌هه‌شت تا سه‌مه‌ندی ئه‌م سئ که‌سه‌یه: عه‌لی و عه‌ممارو سه‌لمان (ت- س/ح).

۳۵۱۲- عَنْ سَلْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَنَا مِنْ رَامٍ هُرْمَزٍ^(۳):

سه‌لمانی فارسی (خودای ئی رازی بئ) گوئی: من خه‌لکی رامه هورمز (ب).

۳۵۱۳- وَعَنْهُ أَنَّهُ تَدَاوَلَهُ بَضْعَةُ عَشْرٍ مِنْ رَبِّ إِلَى رَبٍّ^(۴):

دیسان سه‌لمان (خودای ئی رازی بئ) گوئی: زیاتر له ده جار ئایینی خو‌م به دڵ نه‌بووه‌و گو‌پیومه تا سه‌ره‌نجام له سایه‌ی خوداوه گه‌یشتم به ئاواتی خو‌م ئایینی راست و دروستی ئیسلام دۆزییه‌وه (بوخاری). رحمت له‌گه‌ی نازداری).

(۲) رواه الترمذی بسند حسن (شرحه).

(۳) بخاری. مناقب الأنصار: ۳۹۴۷.

(۴) بخاری. مناقب الأنصار: ۳۹۴۶.

۳۵۱۴- وَعَنْهُ قَالَ: فَتَرَّةٌ مَا بَيْنَ عِيسَى وَمُحَمَّدٍ سِتُّمِائَةِ سَنَةٍ. رَوَى الثَّلَاثَةُ الْبَخَارِيُّ فِي مَقْدَمِ النَّبِيِّ (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمَدِينَةُ^(۵):

دیسان سه‌لمان (ره‌زای خوی ن‌بی) گوتی: ماوه‌ی بی پیغه‌مبه‌ری ناوه‌ندی عیساو موحه‌مهد شه‌ش سه‌د سآله (ب).

۳۵۱۵- ورد فی الشُّرَح: وقد ورد فی ضُهِيبٍ حَدِيثٌ: نعم العبد ضُهِيبٌ لو لم يخف الله لم يعصه^(۶):

له شه‌رحه‌که‌دا ده‌لئ (خودای ن‌ رازی بی): پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رموویه‌تی: به راستی صوه‌ه‌یب به‌نده‌ی چاکه، ئە‌گەر له خواش نه‌ترسی و لیئ ئە‌مین بی هیشتا هه‌ر نافه‌رمانی نا‌کا (غایه‌تولمه‌ئموول).

۶۱) یه‌کیکی تریان عه‌بدوللای کوری سه‌لامه‌ که نیسرانیلی بووه (ره‌زای خودای لی بی):

وَمِنْهُمْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ الْإِسْرَائِيلِيُّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ)

۳۵۱۶- عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَا سَمِعْتُ النَّبِيَّ (مَتَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ لِأَحَدٍ يَمْشِي عَلَى الْأَرْضِ إِنَّهُ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ إِلَّا لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ قَالَ وَفِيهِ نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ (وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ) عَلَى مِثْلِهِ^(۱):

سه‌عدی کوری ئە‌بو وه‌ققاص (خودای ن‌ رازی بی) گوتی: له پیغه‌مبه‌رم نه‌ژنه‌وتوو به‌ که‌سی که هیشتا له‌سه‌ر دنیا‌بی و به‌سه‌ر عه‌رده‌وه‌ بگه‌ری بفه‌رموی: ئە‌مه به‌هه‌شتییه‌ جگه‌ له‌ عه‌بدوللای کوری سه‌لام، گوتی: ئە‌م ئایه‌ته‌یش ده‌رباره‌ی عه‌بدوللآ هاته‌ خواره‌وه‌ که ده‌فه‌رموی: وشهد شاهد من بنی اسرائیل علی مثله (۱۰/۴۶) واته: شایه‌تیکی راستگو‌ی قسه‌ ره‌وای وا

(۵) بخاری مناقب الأنصار: ۳۹۴۸.

(۶) رواه الشارح بصيغة شبه جازمة.

(۱) بخاری. مناقب الأنصار: ۳۸۱۲. مسلم. فضائل الصحابة/ ۶۳۳۰.

که خودای گه‌وره ریزو مۆرك و ده‌گه‌رو قه‌درو ئیعتیباری بۆ شایه‌تییه‌که‌ی داناوه که له نه‌وه‌ی یه‌عقوب پیغه‌مبه‌ره، شایه‌تی دا له‌سه‌ر ئه‌وه که ئه‌م قورئانه فهرموده‌ی خودایه (ش).

۳۵۱۷- عَنْ قَيْسِ بْنِ عُبَادٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ فِي حَلَقَةٍ فِيهَا سَعْدُ بْنُ مَالِكٍ وَابْنُ عُمَرَ فَمَرَّ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَامٍ فَقَالُوا هَذَا رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ. فَقُمْتُ إِلَيْهِ فَقُلْتُ لَهُ: إِنَّهُمْ قَالُوا كَذًا وَكَذَا. قَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ مَا كَانَ يَنْبَغِي لَهُمْ أَنْ يَقُولُوا مَا لَيْسَ لَهُمْ بِهِ عِلْمٌ، إِنَّمَا رَأَيْتُ كَالْمَا عَمُودٌ وَضِعَ فِي رَوْضَةٍ خَضِرَاءَ، وَفِي رَأْسِهَا عُرْوَةٌ وَفِي أَسْفَلِهَا مِئْصَفٌ - وَالْمِئْصَفُ الْوَصِيفُ - فَقِيلَ لِي: ارْقُ. فَرَقِيتُ حَتَّى أَخَذْتُ بِالْعُرْوَةِ. فَقَصَصْتُهَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ يَمُوتُ عَبْدُ اللَّهِ وَهُوَ آخِذٌ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى. وَفِي رِوَايَةٍ: تِلْكَ الرُّوْضَةُ الْإِسْلَامُ وَذَلِكَ الْعَمُودُ عَمُودُ الْإِسْلَامِ وَتِلْكَ الْعُرْوَةُ عُرْوَةُ الْوُثْقَى وَلَنْ تَزَالَ مُمَسَّكًا بِهَا حَتَّى تَمُوتَ. رواهما الشيخان^(۲).

قه‌یسی کوپی عوباده (خودای نازنی بن) گوئی: له‌ناو کوپیکا بووم سه‌عدی کوپی مالیک و ئیبنو عومه‌ریان تیدابوو، عه‌بدوللای کوپی سه‌لام هات، گوئیان: ئه‌م پیاوه به‌هه‌شتیییه عه‌بدوللای که هاته ناو مزگه‌وته‌که‌وه دوو رکات نویژی سووکه‌له‌ی پاک و پوختی کرد ئه‌وجا منیش هه‌لسام چووم بۆ لای و پییم گوئ: ئه‌وانه وا وا ده‌لین و ده‌لین تو به‌هه‌شتیت، گوئی: سوبجانه‌للای! چۆن قسه‌ی وا ده‌که‌ن؟ نه‌ده‌بوو شتی که به‌باشی ئاگیان لیی نییه‌ بیلین و بلاوی بکه‌نه‌وه، شته‌که خۆی ئاوابوو وه‌ک من پیئت ده‌لیم: له‌خه‌وما دیم وه‌کو کۆله‌که‌یه‌ک له‌ناو باخیکی سه‌وزدا داچه‌قایی ئاوا بوو، قوئفه‌یی به‌نووچکه‌که‌یه‌وه بوو، نوکه‌ری له‌بنیا بوو، پییان گوتم: ئاده‌ی پیادا سه‌رکه‌وه، منیش پیا سه‌رکه‌وتم تا سه‌ری سه‌ره‌وه و چووم قوئفه‌که‌یم گرت (گوئیان: ده‌ست مه‌حکه‌م بگه‌ره، که خه‌به‌ر بوومه‌وه ئه‌لقه‌که له‌ناو ده‌ستما بوو!) جا که

^(۲) بخاری. مناقب الأنصار: ۲۸۱۲، ۷۰۱۰، ۷۰۱۴ (تجريد/ ۴ / ۱۸۲ رقم: ۱۴۹۷ / ۲۸۱۲). مسلم. فضائل

ئەمەم گێڕایەوه بۆ پیغەمبەر (درودی خودای لەسەربین) فەرمووی: عەبدوللّا تا دەمری دەستبەندو قۆلفە ی قایم (ئەل-عوروەتول ووثقا) بەر نادات لە گێڕانەوێهەکا: فەرمووی (درودی خودای لەسەربین): ئەو باخە ئیسلامەو ئەو کۆلەکە یەش کۆلەکە ی ئیسلامە کە بریتییه لە پینچ روکنەو ئەو قۆلفە یەش قۆلفە ی قایمە، واتە: عوروەتول ووثقا، کە بریتییه لە ئیمان، وەکوو خودا دەفەرموێ: فمن يكفر بالطاغوت و يؤمن بالله فقد استمسك بالعروة الوثقى (۲/۲۵۶) واتە: دە ی هەر کەسێ باوەری بە شەیتان و دەستە ی شەیتان نەبی و حاشایان ئی بکاو لە هەمان کاتا باوەری تەواوی بە خودای خۆی هەبی و ریگە ی هەق بگری کە ریگە ی خودا و پیغەمبەرەو بەس ئەو بەراستی دەستی گرتوو بە دەستە بەندیکی ئەستووری مەحکەم و قایمی وا کە هەرگیز پسانی بۆ نییه حەزەرەت (درودی خودای لەسەربین) فەرمووشی: ئە ی عەبدوللّا! تۆ لەسەر ئایینی ئیسلام دەمری و تا مردن ئەو قۆلفەو دەسبەندی ئیسلامە بەر نادەیت (ش= بوخاری و موسلیم: نوقمی میهری خودا بن).

۳۵۱۸- عَنْ أَبِي بُرْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَيْتُ الْمَدِينَةَ فَلَقِيتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ سَلَامٍ فَقَالَ: أَلَا تَجِيءُ فَأَطْعِمَكَ سَوِيْقًا وَكَمْزًا، وَتَدْخُلَ فِي بَيْتٍ ثُمَّ قَالَ: إِنَّكَ بِأَرْضِ الرَّبِّا بِهَا فَاشٍ، فَإِذَا كَانَ لَكَ عَلَى رَجُلٍ حَقٌّ فَأَهْدِي إِلَيْكَ حِمْلَ ثَبْنٍ، أَوْ حِمْلَ شَعِيرٍ أَوْ حِمْلَ قَتٍّ، فَلَا تَأْخُذْهُ، فَإِنَّهُ رَبًّا. رواه البخاري (۳).

ئەبو بوردە (رەزای خۆی ئابن) گوتی: چوومە مەدینە تووشی عەبدوللای کۆری سەلام بووم، گوتی: بۆ نایەیت لەگەڵما بچین لە مالهەو قاوت و خورمات بدەم بیخۆی، وە بشچیتە ناو ئەو مالهەی منەو کە پیغەمبەر (درودی خودای لەسەربین) چوووە ناوی و پیروزی کردوو؟ لە دوا ییدا، عەبدوللّا گوتی: ئەو وولاتی عیراقە کە تۆی لییت سوودی تیا بلأوبۆتەو، جا ئەگەر دنیا بوو هەقیکت لەسەر کابراین بوو، کابرا بارئ کا، یا بارئ جوی بە دیاری بۆ

هینای لیی وهرمه‌گره، چونکه نه‌وه‌یشه ههر سووده‌و سوودیش حهرامه، وه‌ک له‌م فهرمووده‌دا ده‌فهرموی: ههر قهرزی قازانجی تیا بی نه‌وه سووده (ب).

۳۵۱۹- لَمَّا حَضَرَ الْمَوْتَ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) قِيلَ لَهُ يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَوْصِنَا. قَالَ أَجْلِسُونِي. فَقَالَ إِنَّ الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ مَكَائُهُمَا مَنِ ابْتَغَاهُمَا وَجَدَهُمَا قَالَ ذَلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ قَالَ: اتَّمِسُّوا الْعِلْمَ عِنْدَ أَرْبَعَةٍ رَهْطٍ عِنْدَ غُوَيْمِرِ أَبِي الدَّرْدَاءِ وَعِنْدَ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ وَعِنْدَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ وَعِنْدَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ الَّذِي كَانَ يَهُودِيًّا فَأَسْلَمَ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: إِنَّهُ عَاشِرُ عَشْرَةٍ فِي الْجَنَّةِ^(۴).

له‌کاتی سه‌ره‌مه‌رگا عهرزی موغازی کوپی جه‌به‌ل کرا (خودای گهره‌یی خۆش نوود بێ، نه‌ی باوکی نه‌وره‌حمان! ئاموژگاریمان بکه، گوتی: دام نیشینن! ئینجا سی جار گوتی: زانست و پروا و عیلم و ئیمان له‌ جیگه‌ی خویانن، هیجیان لی نه‌هاتوووه‌ به‌ مردنی من و وینه‌ی من خوا یار بی نافه‌وتین ههر که‌سی هه‌ولیان بو‌ بدات وه‌ ده‌ستیان دینن، له‌ پاشدا گوتی: له‌لای نه‌م چوار که‌سه‌یه‌ عیلم و زانین وهریگرن و فی‌ری شه‌ریعه‌تی ئیسلام بین: له‌کن عوو‌ه‌یمیر (واته: نه‌بو ده‌ردا) و سه‌لمانی فارسی و عه‌بدوللای کوپی مه‌سه‌عوودو عه‌بدوللای کوپی سه‌لام، (نه‌وه‌ی که‌ له‌ پێشدا جووله‌که‌ بوو ئیستا موسولمانه‌) چونکه‌ خۆم به‌ گوئی خۆم ژنه‌وتم له‌ زاری پێغه‌مبه‌ر خۆی (سه‌ودی خودای له‌سه‌ربن) ده‌یفه‌رموو: عه‌بدوللای کوپی سه‌لام ده‌هه‌می ده‌که‌سه‌ به‌هه‌شتیه‌که‌نه‌ (ت-س/ص).

۳۵۲۰- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ) قَالَ: لَمَّا أُرِيدَ قَتْلُ عُثْمَانَ جُتُّ، فَدَخَلْتُ فَقَالَ: مَا جَاءَ بِكَ؟ قُلْتُ: جِئْتُ فِي نَصْرِكَ. قَالَ اخْرُجْ إِلَى النَّاسِ فَاطْرُدْهُمْ عَنِّي فَإِنَّكَ خَارِجًا خَيْرٌ لِي مِنْكَ دَاخِلًا. فَخَرَجْتُ فَقُلْتُ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّهُ كَانَ اسْمِي فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَلَانَ فَسَمَّانِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَبْدَ اللَّهِ وَتَرَكْتُ فِي آيَاتِ

(۴) رواه الترمذي بسند صحيح.

مَنْ كِتَابَ اللَّهُ فَتَزَلَتْ فِي (وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى مِثْلِهِ فَأَمَنْ وَاسْتَكْبَرْتُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ) وَتَزَلَتْ فِي (قُلْ كَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ) إِنَّ لِلَّهِ سَيْفًا مَعْمُودًا عَنْكُمْ وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ قَدْ جَاوَرَتْكُمْ فِي بَلَدِكُمْ هَذَا الَّذِي نَزَلَ فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَاللَّهُ اللَّهُ فِي هَذَا الرَّجُلِ أَنْ تَقْتُلُوهُ فَوَاللَّهِ لَئِنْ قَتَلْتُمُوهُ لَتَطْرُدُنَّ جِيرَانَكُمْ الْمَلَائِكَةَ وَلَتَسْلُنَّ سَيْفَ اللَّهِ الْمَعْمُودَ عَنْكُمْ فَلَا يُعَمِّدُ عَنْكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. قَالُوا اقْتُلُوا الْيَهُودِيَّ وَاقْتُلُوا عُثْمَانَ. رواهما الترمذی الأول بسند صحیح والثانی بسند غریب^(۵):

عەبدوللای کوری سەلام (رهزای خوی نا بن) گوتی: لهوکاته‌دا که ده‌یانویست عوسمان بکوژن من چووم بۆلای گوتی: بۆچی هاتوویت؟ گوتم: بۆ یارمه‌تی تو هاتووم، گوتی: ده‌پرۆ ده‌ره‌وه بۆلای ئەم خه‌لکه‌و له ده‌ورم ده‌ریان که چونکه تو له ده‌ره‌وه قازانجت زیاتره بۆ من تا له ژووره‌وه، منیش ده‌رچووم و چووم گوتم: ئەه‌ی خه‌لکینه! من له سه‌رده‌می نه‌زانی پی‌ش ئیسلامدا ناوم فیساربوو، به‌لام پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌رین) ناوی نام عەبدوللای، وه ده‌رباره‌ی من چه‌ن نایه‌ت له نامه‌ی خودا هاتنه‌ خواره‌وه، که ئەمه یه‌کیکیانه: {وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى مِثْلِهِ فَأَمَنْ وَاسْتَكْبَرْتُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ - ٤٦ / ١٠}.

واته: ئەه‌ی خو‌شه‌ویست! تو پی‌یان به‌رموو: ئا پی‌م بلین: ئەگه‌ر ئەم قورئانه پی‌روژه له لایه‌نی خودای گه‌وره‌وه بئ‌ و ئیوه به‌ لاساری باوه‌ری پئ‌ نه‌که‌ن و له‌حال شایه‌تیکی راستگۆی قسه‌ ره‌وا له کۆمه‌لی نه‌وه‌ی ئیسرائیل شایه‌تی دا له‌سه‌ر ئەوه که ئەم قورئانه به‌رمووده‌ی خودایه‌و خۆی باوه‌رو ئیمانی هینا، به‌لام ئیوه دیسان باوه‌رتان نه‌کردو خۆتان به‌ زل زانی و ده‌مار گرتنی و فیزو ده‌عیه‌و خۆ به‌ زل گرتن نه‌یه‌یشتن حق قه‌بوول بکه‌ن و نه‌چونه ژیری ئەوسا چۆن ئیوه له‌ تۆله‌ی خودا ده‌رده‌چن؟ به‌لام به‌ داخه‌وه ئەمانه له

(۵) رواه الترمذی بسند غریب.

دهسته‌ی سته‌مکاران، قسه‌ی هه‌ق ناژنه‌ون، چونکی به راستی خودای گه‌وره سته‌مکاره‌کان شاره‌زا نا‌کا. وه ئه‌مه یه‌کیکی تریانه که ده‌فهرموئ:

{قُلْ كَفَىٰ بِاللّٰهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ - ۳ / ۴۳}.

واته: ده‌لین: تۆ له‌لای خوداوه نه‌نی‌رراوی! به‌فرموو: به‌سه خودای داناو زانا به شایه‌ت له‌سه‌ر پایه‌ی ره‌ه‌به‌ری من، من شایه‌تی ئه‌وم به‌سه، هه‌ر ئه‌ویش به‌سه که خۆی دادوه‌ربۆ و مه‌حکه‌مه‌ی من و ئیوه بکا، وه ئه‌و که‌سانه‌ش که شاره‌زان له ته‌ورات و ئینجیل) ئه‌وجا عه‌بدو‌ل‌لأ له‌پاش خویندنه‌وه‌ی ئه‌م ئایه‌تانه له‌سه‌ر قسه‌که‌ی رۆیشت و درێژه‌ی پی‌داو گوتی: خانه خراپینه! چاوتان بکه‌نه‌وه، ده‌زانن ئیوه خه‌ریکی چی گو‌به‌نی‌کن، ئیوه خه‌ریکن به ده‌ستی خۆتان گو‌بۆ خۆتان هه‌ل ده‌که‌ن و خودا له خۆتان ده‌ره‌نجین و فریشته‌کانی دراوسیتان ده‌تورینن؟! باش بزائن که شمشیری خودا له ئاستی ئیوه له کالاندایه و نووقاوه له شاره‌ پیرۆزه‌دا که ره‌وگه و مه‌ه‌جهری پی‌غه‌مبه‌ری ئیوه‌یه فریشته‌کان له خوشی ئه‌وه هاوسیتیتان ده‌که‌ن، بۆ خاتری خودا دیسان بۆ خاتری خودا واز له‌م پی‌اوه بین و نه‌که‌ن بیکوژن و ده‌ستتان بجۆ به خوینیدا! چونکه به خودا نه‌گه‌ر شتی وا بکه‌ن و خوینی برێژن و شه‌هیدی بکه‌ن ئه‌وا فریشته‌کانی هاوسیتان ده‌ره‌که‌ن و شمشیره‌که‌ی قاری خودا که ئیستا له کالاندایه له خۆتانی ده‌خه‌ن کار، ئه‌و شمشیره‌یش که رووتکراو هه‌ل‌کی‌شرا لیتان ئیتر تا رۆژی قیامه‌ت ناخه‌رته‌وه کیلان و هه‌تا هه‌تایه موسو‌لمانان له‌ناو خۆیاندا خوینی یه‌کتری ده‌برێژن! (وه‌ک ئه‌مه‌ی که ئیستا ئیمه له‌پاش هه‌زارو چوار سه‌د ساڵ له هه‌موو لای بۆ چاوی خۆمان ده‌بیینین) عه‌بدو‌ل‌لأ (خودای ئی رازی بێ) گوتی: که‌چی که ئه‌مه‌م پی گوتن گوتیان: ئاده‌ی ئه‌م جووله‌که‌یه‌ش له‌گه‌ل عوسماندا بکوژن! (ت-سه‌نه‌د غه‌ریب).

سویندم به خودا نی‌ستاش هه‌ر وایه

ری‌س هه‌ق نی‌شان‌دان تۆ‌له‌ی سزایه!

ده‌ه‌ست زین‌دانی با زمانت بێ

ترسی زه‌مانه‌و دوو زمانت بێ!!

ہزار رحمت له ئیمامی جہزہری کہ له (ذات الشفا) دا دہلئ:

فَذَبْحُوهُ تَالِي الْقُرْآنِ * بَيْنَ يَدَيْهِ الْمُصْحَفُ الْعُثْمَانِي

واته:

وہک بہرخ سہرہری، سہرہریا عوسمان

کاتنی شہید بوون قورنان لہ سہرہری

-وہرگیر-

۶۲) یہ کیکی تریان نہ بو ہورہیریہ (ہزاو رحمتی خودای لی بی):

وَمِنْهُمْ أَبُو هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ)

۳۵۲۱- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: يَقُولُونَ إِنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَدْ أَكْثَرَ وَاللَّهِ الْمَوْعِدُ وَيَقُولُونَ مَا بَالُ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ لَا يَتَحَدَّثُونَ مِثْلَ أَحَادِيثِهِ وَسَأَخْبِرُكُمْ عَنْ ذَلِكَ إِنَّ إِخْوَانِي مِنَ الْأَنْصَارِ كَانَ يَشْغَلُهُمْ عَمَلُ أَرْضِيهِمْ وَإِنَّ إِخْوَانِي مِنَ الْمُهَاجِرِينَ كَانَ يَشْغَلُهُمُ الصَّفْقُ بِالْأَسْوَاقِ وَكُنْتُ أَلْزَمُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى مِلْءِ بَطْنِي فَأَشْهَدُ إِذَا غَابُوا وَأَحْفَظُ إِذَا نَسُوا وَلَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَوْمًا « أَيْكُمْ يَنْسُطُ ثَوْبُهُ فَيَأْخُذُ مِنْ حَدِيثِي هَذَا ثُمَّ يَجْمَعُهُ إِلَى صَدْرِهِ فَإِنَّهُ لَمْ يَنْسَ شَيْئًا سَمِعَهُ. فَبَسَطْتُ بُرْدَةً عَلَىَّ حَتَّى فَرَعُ مِنْ حَدِيثِهِ ثُمَّ جَمَعْتُهَا إِلَى صَدْرِي فَمَا لَسَيْتُ بَعْدَ ذَلِكَ الْيَوْمَ شَيْئًا حَدَّثَنِي بِهِ وَلَوْ لَا آيَاتُ أَنْزَلَهُمَا اللَّهُ فِي كِتَابِهِ مَا حَدَّثْتُ شَيْئًا أَبَدًا (إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَى) إِلَى آخِرِ الْآيَتِينَ. رواه مسلم والبخاري والترمذي^(۱):

⇒ (ب- ۵ ز- ۱۸ رقم: ۳۳۵۳ / ۲) لیہدا ئاواہ: ئەبو ہورہیریہ (خودای ن

رازی بن) گوئی: دہلئ: ئەبو ہورہیریہ فہرموودہ زور دہگیریتہوہ، وادہی من و ئەوان دیوانی خودا بی، دہلئ: ئەبی بو کوچکاران و یاریدہدہران بہ قہد ئەو

(۱) تجرید / ۱ ل - ۱۲۰ رقم: ۹۷ / ۱۱۸ ، ۱۱۹ ، ۲۰۴۷ ، ۲۳۵۰ ، ۳۶۴۸ ، ۷۲۵۶ (راجع رقم: ۲ / ۲۲۵۲ فی

فهرموده و هه‌دیشی پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) ناگیرنه‌وه؟ ده‌ی خۆم پیتان بلیم که ئەمه بو وایه، چونکه برا یاریده‌ده‌ره‌کانمان خه‌ریکی خۆش کردنی زه‌وی و زار بوون و برا کوچکاره‌کانیشمان خه‌ریکی سه‌واو ئالو ویلی ناو بازار بوون، به‌لام من (به‌ نانه سکی) ده‌لکام به‌ پیغه‌مبه‌ره‌وه و خزمه‌تی ئەوم به‌رنه‌ده‌دا، ئەوانیش له‌وئ نه‌بوونا‌یه من هه‌ر له‌ خزمه‌تیا ده‌بووم، گه‌ئ شت هه‌بوو ئەوان ده‌ستیان نه‌ ده‌په‌رژا له‌به‌ری بکه‌ن له‌به‌رنه‌وه له‌ بیران ده‌چۆوه، به‌لام من مه‌ودام هه‌بوو، له‌ به‌رم ده‌کردو به‌ باشی ره‌وانم ده‌کرد، سه‌ره‌رای ئەوه‌ش هۆیه‌کی گرنگ‌تر هه‌یه: روژئ چه‌زرت (درویدی خودای له‌سهرین) فهرمووی: کامتان ده‌یه‌وئ که فهرموده‌ی من وه‌ریگری و له‌ بیرى نه‌چئ، با جله‌که‌ی داخات و له‌م فهرمودانه‌ی منی تئ‌کاو له‌پاشا که من ئی بوومه‌وه له‌ قسه‌کردن جله‌که‌ی کو بکاته‌وه و بینیت به‌ سینگیه‌وه، ئیت‌ر هه‌ر فهرموده‌یی له‌ من بییستئ قه‌ت له‌ بیرى ناچئ جا منیش به‌رمالیکم به‌سه‌ر شانه‌وه بوو، رام خست هه‌تا له‌ فهرمایشته‌که‌ی ئی بووه، ئینجا چمه‌که‌کانی به‌رماله‌که‌م کو کرده‌وه و گرتم به‌ سینگو به‌روکمه‌وه، ئیت‌ر له‌و روژه به‌ دواوه پیغه‌مبه‌ر هه‌رچی فهرموو بی پیم فهرماوشم نه‌کردوه و قسه‌ی ئەوم له‌بیر نه‌چۆوه! له‌به‌ر ئەم دوو ئایه‌ته‌ش نه‌بی که خودا له‌ نامه‌ی خویدا ناردوونی، بپرای بپرای هیچ فهرموده‌یه‌کم نه‌ ده‌گیرایه‌وه، ئەمه‌یش ئەو دوو ئایه‌تانه‌یه:

{إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ. إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَيَبْتَغُوا فَاوْثِقَ أَثَرُ عَلَيْهِمْ وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ} - ۱۵۹/۲ - ۱۶۰.

واته: به‌راستی ئەو زانایانه که ئەو ئایه‌ت و به‌لگه‌ روژنانه ده‌شارنه‌وه، که ئیمه‌ نازلمان کردوون بو شاره‌زا کردنی به‌ره‌ی ئاده‌م بو ریگه‌ی راست، پاش ئەوه‌ی که زۆر به‌ جوانی به‌ پئی پیداو‌یست و شوین روژنمان کردنه‌وه له‌ ته‌وراتا، که نامه‌ی خودایه، تا ئەو خه‌لکه‌ تئ‌ بگه‌ن. به‌راستی ئەم به‌ ناو زانایانه، ئەم جوړه‌ مالووم و قه‌شه‌ هه‌ق چه‌شار ده‌رانه هه‌موویان خودای

گه‌وره خوی له‌عنه‌ت و نه‌فرینیان لی ده‌کا، وه هه‌روه‌ها نه‌فرینکه‌رانی تریش له‌عنه‌ت و نه‌فرینیان لی ده‌که‌ن، وه‌ک فریشته‌کانی خوداو پیاوانی سه‌ر به‌ ئایین، مه‌گه‌ر نه‌وانه‌یان که په‌شیمان ببنه‌وه له‌شاردنه‌وه‌ی زانستی ئایینی وه‌ خوو ره‌وشت و ره‌فتارو کرداری خویان چاک بکه‌ن، وه‌ شسته‌حه‌شاردراوه‌که‌یان ناشکرا کردو ده‌ریان بپری، ته‌نیا نه‌مانه‌یان ته‌وبه‌و په‌شیمانبوونه‌و‌ه‌یان لی گیرا ده‌که‌م، چونکی من ته‌وبه‌و په‌شیمانی به‌نده‌ی ته‌وبه‌کاری په‌شیمانی خوم قه‌بوول ده‌که‌م من له‌هه‌موو که‌سی میهره‌بانترم بو به‌نده‌ی خوم (ش/ت).

۳۵۲۲- وَعَنْهُ قَالَ: كُنْتُ أَذْغُو أُمِّي إِلَى الْإِسْلَامِ وَهِيَ مُشْرِكَةٌ، فَدَعَوْتُهَا يَوْمًا فَاسْمَعْتَنِي فِي رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَا أَكْرَهُ فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَنَا أَبْكِي قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي كُنْتُ أَذْغُو أُمِّي إِلَى الْإِسْلَامِ فَتَأْتِي عَلَيَّ فَدَعَوْتُهَا الْيَوْمَ فَاسْمَعْتَنِي فِيكَ مَا أَكْرَهُ فَادْعُ اللَّهَ أَنْ يَهْدِيَ أُمَّ أَبِي هُرَيْرَةَ فَقَالَ اللَّهُمَّ اهْدِ أُمَّ أَبِي هُرَيْرَةَ. فَخَرَجْتُ مُسْتَبْشِرًا بِدَعْوَةِ نَبِيِّ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَلَمَّا جِئْتُ الْبَابَ فَسَمِعْتُ أُمَّي خَشَفَ قَدَمَيَّ فَقَالَتْ: مَكَانُكَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ. وَسَمِعْتُ خَضْخَضَةَ الْمَاءِ قَالَ: فَأَعْتَسَلْتُ وَلَبِسْتُ دِرْعَهَا وَعَجَلْتُ عَنْ خِمَارِهَا فَفَتَحَتِ الْبَابَ ثُمَّ قَالَتْ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ فَرَجَعْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَأَنَا أَبْكِي مِنَ الْفَرَحِ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَبْشِرْ قَدْ اسْتَجَابَ اللَّهُ دَعْوَتَكَ وَهَدَى أُمَّ أَبِي هُرَيْرَةَ. فَحَمِدَ اللَّهُ وَأَثْنَى عَلَيْهِ وَقَالَ خَيْرًا، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ اذْغُ اللَّهَ أَنْ يُحِبِّي أَنَا وَأُمِّي إِلَى عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ وَيُحِبَّهُمْ إِلَيْنَا، قَالَ: اللَّهُمَّ حَبِّبْ عَبْدَكَ هَذَا - يَعْنِي أَبَا هُرَيْرَةَ - وَأُمَّهُ - إِلَى عِبَادِكَ الْمُؤْمِنِينَ وَحَبِّبْ إِلَهُمُ الْمُؤْمِنِينَ. فَمَا خَلِقَ مُؤْمِنٌ يَسْمَعُ بِي وَلَا يَرَانِي إِلَّا أَحَبَّنِي. رواه مسلم^(۲):

ديسان گوتی: دایکم بته‌رست بوو، دهم ویست ئیسلامی بکه‌م ملی نه‌ده‌دا، جا روژی دام به‌گوینی دا که موسولمان ببی، که‌چی قسه‌ی ناشرینی

(۲) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۴۶.

به پیغه‌مبەر (درویدی خودای لسه‌ربین) گوت، منیش زۆرم پی ناخۆش بوو، به گریان چووم بۆ خزمه‌تی چه‌زهرت (درویدی خودای لسه‌ربین) عه‌رزم کرد: ئه‌ی پیغه‌مبهری خودا! ماوه‌یه‌که ده‌مه‌وی دایکم موسوڵمان بکه‌م، به‌لام مل نادا، ئه‌م‌رۆ رووم ئی نا که موسوڵمان ببی، به‌لام به‌گوئی نه‌کردم و سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ش قسه‌ی ناخۆشی به‌تۆ گوت، که زۆرم پی ناخۆشه، جا له‌خودا داوا بکه که ریگه‌ی راستی پی نیشان بدا، فهرمووی: ئه‌ی خودایه! رینموونی دایکی ئه‌بو هوره‌یره بکه جا منیش به‌دلیکی خۆشه‌وه به‌هوی نزاکه‌ی پیغه‌مبهره‌وه گه‌رامه‌وه، که گه‌یشتمه‌ به‌ر ده‌رگا دایکم گوئی له‌ده‌نگ و خشپه‌ی پیم بوو، گوتی: ئه‌ی ئه‌بو هوره‌یره! له‌جیی خۆت بوه‌سته. له‌همان کاتا گویشم له‌خوهره‌و شلپه‌ شلپی ئاو بوو. گوتی: تمه‌ز ئه‌مه‌ خۆی ده‌شۆرئ، له‌پاشا کراسه‌که‌ی له‌به‌رکردو ده‌رگا که‌ی کرده‌وه، له‌خۆشیانا له‌بیری چوو بوو سه‌ریۆشه‌که‌ی بداته‌وه به‌سه‌ر خۆیدا، ئینجا دایکم گوتی: اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمدا عبده ورسوله: شایه‌تی ده‌دم به‌زوبان و به‌ده‌م وه به‌دل باوه‌ر ده‌که‌م که هیچ خودایی نییه‌یه‌زدانی پاک نه‌بی، وه‌گه‌واهو شایه‌تی ده‌دم به‌ده‌م و به‌دل که موحه‌مه‌د به‌نده‌و پیغه‌مبهری ئه‌وه. ئیتر منیش به‌دلخۆشی گه‌رامه‌وه بۆ لای پیغه‌مبهر (درویدی خودای لسه‌ربین) به‌لام له‌خۆشیانا ده‌ستم کرد به‌گریان، گوتم: ئه‌ی پیغه‌مبهری خودا! موژده‌ت ئی بی خودا دووعاو نزاکه‌ی تۆی گیرا کرد، دایکم له‌سایه‌ی خوداوه موسوڵمان بوو، ریی هه‌قی گرت، جا پیغه‌مبهریش (درویدی خودای لسه‌ربین) ستایش و سوپاسی خودای کردو گه‌ل قسه‌ی باشی فهرموو، گوتم: ئه‌ی پیغه‌مبهری خودا! بپاریره‌وه له‌خودا که من و دایکم له‌لای موسوڵمانانی به‌نده‌کانی خۆی خۆشه‌ویست بکاو ئه‌وانیش له‌لای ئیمه‌ خۆشه‌ویست بکا، فهرمووی: ئه‌ی خودایه! ئه‌م به‌ندۆ که به‌نده‌بچکۆله‌ی خۆت له‌گه‌ل دایکیا هه‌ردووکیان خۆشه‌ویست بکه له‌لای موسوڵمانانی به‌نده‌کانی خۆت وه موسوڵمانانیش خۆشه‌ویست بکه له‌لای ئه‌مان! ئه‌بو هوره‌یره (خوای ئی خۆش نوود بئ) گوتی: بۆیه ئه‌وه‌ی موسوڵمان بی و ناوی من ببیستی منی خۆش ده‌وی، با خۆشم نه‌بینئ! (م- نومی میهری خودا بئ).

۳۵۲۳- وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ: لِي رَسُولُ اللَّهِ (مَثَلُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): مِمَّنْ أَلَتْ؟ قُلْتُ: مِنْ دَوْسٍ. قَالَ: مَا كُنْتُ أَرَى أَنْ فِي دَوْسٍ أَحَدًا فِيهِ خَيْرٌ^(۳):

دیسان گوتی: پیغه‌مبهر (درویدی خودای له‌سربین) پیی فهرمووم: له چی تیره‌یه‌کیت؟ عهرزیمکرد: له تیره‌ی ده‌وسم، فهرمووی: له‌مه‌و پییش وام ده‌زانی، که که‌س نییه له تیره‌ی ده‌وس خیری پیوه‌بی وه‌ی له خودا به زیاد بی، که له به‌ره‌که‌تی ئیسلامه‌وه له تیره‌ی ده‌وسا پیایوی باشی وه‌ک تو هه‌یه (ت-ص).

۳۵۲۴- وَعَنْهُ قَالَ: لَيْسَ أَحَدٌ أَكْثَرَ حَدِيثًا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (مَثَلُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنِّي إِلَّا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرِو فَإِنَّهُ كَانَ يَكْتُبُ وَكُنْتُ لَا أَكْتُبُ^(۴):

دیسان ده‌لی: عه‌بدوللای کوپی عه‌مری ئی ده‌رچی که‌سی تر به‌قه‌د من ئاوا زۆر فهرمایشتی پیغه‌مبهری له‌به‌ر نییه، چونکه ئه‌و خوینه‌واربوو ده‌ینووسییه‌وه، به‌لام من خه‌تم نه‌بوو، نه‌م ده‌نووسی (ت-ص).

۳۵۲۵- وَقِيلَ لِأَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) لِمَ كُنَيْتَ أَبَا هُرَيْرَةَ؟ قَالَ: كُنْتُ أَرْعَى غَنَمَ أَهْلِي فَكَانَتْ لِي هُرَيْرَةٌ صَغِيرَةٌ فَكُنْتُ أَضَعُهَا بِاللَّيْلِ فِي شَجَرَةٍ فَإِذَا كَانَ النَّهَارُ حَمَلَتْهَا مَعِيَ فَلَعِبْتُ بِهَا فَكُنُونِي أَبَا هُرَيْرَةَ^(۵):

گوتیان به‌ئهبو هوره‌یره (ره‌زای خودای گه‌وره‌و مه‌زی ئی بن) بو پییت ده‌لین: ئه‌بو هوره‌یره (به‌کوردی واته: پشیله‌وان، یاخود: باوکی پشیلوکه)؟ گوتی: شوانی رانی مالی خو‌مان بووم، پشیلوکه‌یه‌کی بچکوله‌م هه‌بوو، به‌شه‌و له ناو دره‌ختیکا دام ده‌ناو به‌روژ هه‌لم ده‌گرت و یاریم پی ده‌کرد، ئیتر به‌م بۆنه‌یه‌وه ناویان نام ئه‌بو هوره‌یره‌و ئه‌م ناوه‌ بوو به‌که‌سناو (کونیه‌م) (ت-س/ح).

^(۳) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

^(۴) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

^(۵) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

۳۵۲۶- وَعَنْهُ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِتَمَرَاتٍ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ اذْغُ اللَّهُ فِيهِنَّ بِالْبَرَكَةِ. فَضَمَّهِنَّ ثُمَّ دَعَا لِي فِيهِنَّ بِالْبَرَكَةِ فَقَالَ لِي: خُذْهُنَّ وَاجْعَلْهُنَّ فِي مَزْوَدِكَ هَذَا كُلَّمَا أَرَدْتَ أَنْ تَأْخُذَ مِنْهُ شَيْئًا فَأَدْخِلْ فِيهِ يَدَكَ فَخُذْهُ وَلَا تَنْثُرْهُ نَثْرًا. قَالَ: فَقَدْ حَمَلْتُ مِنْ ذَلِكَ التَّمْرِ كَذَا وَكَذَا مِنْ وَسْطِي فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَكُنَّا نَأْكُلُ مِنْهُ وَكَانَ لَا يُفَارِقُ حَقْوِي حَتَّى كَانَ يَوْمَ قَتْلِ عُثْمَانَ فَإِنَّهُ انْقَطَعَ. رَوَى التِّرْمِذِيُّ هَذِهِ الْأَرْبَعَةَ^(۱):

دیسان ده‌لی: چەند دەنکیک خورمام برد بۆلای حەزەرەت (دروودی مەلەو سەلامی خەدای گەورەو مەزەو پێژەزی ئی بێ) عەرزیمکرد: قوربان! ئەوێ رەوانە‌کراوی خەودا! لە خەودا داوا بەکە کە پیت و فەریان تێ بخت، ئەویش کۆیکردنە‌وه‌و دووعای بەرە‌کە‌تی بە سەریاندا خۆیندو فەرمووی: هە‌لیان گەرە‌وه‌و بیانکەرە ئەم نانە بەرە‌یه‌ی خۆتە‌وه‌، هە‌موو جارێ کە ویستت هە‌نیکی ئی دەرکە‌ی دەستی پیا‌بکە‌و هە‌نی دەرکە، بە‌لام هە‌لی مە‌ریژە‌و تە‌واو خالی مە‌کە‌ گوتی: لە‌و تۆزە خورمایە چە‌ندە‌ها رە‌م ئی بە‌خشیوه‌ بە‌م و بە‌و لە‌ رێگە‌ی خەودا، خەواردنی خۆشمانی لە‌سەر بوو، خۆشمان لی‌مان دە‌خوارد، هە‌میشە ئە‌و نانە بە‌رە‌یه‌ی لە‌ پێش‌تە‌ما‌بوو، هە‌تا ئە‌و رۆژە‌ی عوسمان کۆژا، ئیتەر پچ‌رایە‌وه‌و لە‌ شوومی ئە‌و رۆژە رە‌شە‌وه‌ پیت و فە‌ری چوو بە‌ حە‌وادا (ت- سە‌نە‌د غە‌ریب) مە‌وله‌وی (نوقمی رە‌حە‌تی خەدای مێ‌رە‌بان بێ) لە‌ مە‌دحی حە‌زەرە‌تدا (دروودی خەدای لە‌سە‌ربێ) بە‌ شیعەر ده‌لی:

لە‌مە‌ عە‌جیب تر موع‌جیزە مە‌شە‌و

نۆ‌می و عە‌لامە‌و هە‌تیو بە‌ نە‌دە‌و^(۱):

^(۱) رواه الترمذي بسند غريب (شرحه).

^(۱) نه‌ خۆیندە‌واری و هە‌تیوی بۆ‌نی کە‌میان ئی دێ، بۆ‌یه مە‌وله‌وی پێش ئە‌وه‌ی بیانکا بە‌ صیفە‌تی پێگە‌مبەر (دروودی خەدای لە‌سە‌ربێ) دایناون بە‌ موع‌جیزە‌و بە‌هرە‌یه‌کی گە‌ورە‌، وه‌ ئی من ئە‌م ئایە‌تە‌ پێ‌رۆ‌زم کردووه‌ بە‌ سە‌رمە‌شق کە‌ دە‌فە‌رموئ: ما کنت تدری ما الکتاب ولا الايمان ولكن جعلناه نورا نهدي به من نشاء. مە‌بە‌ستم ئە‌وه‌یه ئە‌م جو‌ره تە‌عیرە‌ی منیش سەر چە‌شمە‌کە‌ی رۆشە‌نە‌ بێ وێ‌لی نییە لە‌ خزمە‌ت ئە‌م زاتانە‌دا. (وە‌رگێ‌ر)

به‌نده‌یش له مه‌دحی فه‌قی دلسۆزه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ری نازداردا، ئه‌بو
هوره‌یره‌ی خوشه‌ویستی هه‌موو ئوممه‌تی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودا له‌سه‌ر خۆی و
رحمه‌تی خودا له‌ ئوممه‌تی پیروزی) به‌نده‌یش له مه‌دحی ئه‌ودا ده‌لیم:

نه‌بو هوره‌یره‌ی شوانی بزن و سه‌ر
نه‌ خوینده‌وارس نه‌ داراس بی‌ده‌ر
له‌ سایه‌ی خواوه‌و نزا‌ی پیغه‌مبه‌ر
بوو به‌ مه‌حبووبی ئوممه‌تی ره‌ه‌به‌ر
بوو به‌ شاسوارس فه‌رمووده‌ی سه‌روه‌ر
بوو به‌ زانیان، داناو به‌ه‌ره‌وه‌ر
یادی گولیکه‌ بو دڵ و جگه‌ر!!
ناهی تاجیکه‌ شا ده‌یکاته‌ سه‌ر!!
یادو ناوه‌که‌ی گول و بو‌ی باخه‌
دڵ (به‌ ناز) داویه‌ له‌ هه‌ردوو یاخه‌
بۆیه‌ هه‌میشه‌ وا به‌ ده‌ماخه‌
له‌و بو‌و به‌رامه‌ی له‌ناو ده‌ماخه‌

(وه‌رگیر)

۶۳) دووکه‌سی تریان نه‌بو مووسا و نه‌بو عامیری نه‌شه‌رین (خوابان لی رازی بی)
ومنهم أبو موسى وأبو عامر الأشعريان (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا)

۳۵۲۷- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ
نَازِلٌ بِالْجِعْرَانَةِ بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ وَمَعَهُ بِلَالٌ، فَأَتَى أَعْرَابِيٌّ فَقَالَ أَلَا تُنْجِزُ لِي مَا وَعَدْتَنِي
يَا مُحَمَّدُ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَبْشِرْ. فَقَالَ لَهُ الْأَعْرَابِيُّ: أَكْثَرْتَ عَلَيَّ مِنْ
أَبْشِرْ. فَأَقْبَلَ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى أَبِي مُوسَى وَبِلَالٍ كَهَيْئَةِ الْقَضْبَانِ فَقَالَ: إِنَّ هَذَا رَدُّ
الْبُشْرَى فَأَقْبَلَا أَتَمًّا. فَقَالَا: قَبِلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ ثُمَّ دَعَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بِقَدَحٍ

فِيهِ مَاءٌ فَفَسَلَ يَدَيْهِ وَوَجَّهَهُ فِيهِ، وَمَجَّ فِيهِ، ثُمَّ قَالَ: اشْرَبَا مِنْهُ، وَأَفْرَغَا عَلَى وُجُوهِكُمَا وَنَحُورِكُمَا، وَأَبْشِرَا. فَأَخَذَا الْقَدَحَ فَقَعَلَا مَا أَمَرَهُمَا بِهِ النَّبِيُّ، فَتَادَتْ أُمُّ سَلَمَةَ مِنْ وَرَاءِ السِّتْرِ أَنْ أَفْضِلَا لَأُمِّكُمَا. فَأَفْضَلَا لَهَا مِنْهُ طَائِفَةً. رواه الشيخان والترمذی^(۱):

ئەبو موسسا (خوای ئی خوۆش نوود بئ) گوتی: لە خزمەتی پیغەمبەردا بووم، لە جیعرانە دابەزیبوو (کە لە نیوانی مەککە ی پیرۆزو مەدینە ی نازدار دایە) بیلالیشی لە خزمەتدا بوو، عارەبێکی دەشتەکی هاتە خزمەتی گوتی: ئەو موخەممەد! گفتت داومەتی، کوا گفتمەت! پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەرب) فەرمووی: موژدەبێ لە تۆ. ئەویش پێی گوت: زۆرت پێ گوتووم موژدەبێ لە تۆ! پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەرب) وەك کەسێ دڵگیر بێ لە قەسەکی رووی کردە ئەبو موسساو بیلال و فەرمووی: ئەمە مژدە ی ناوی و دایەو بە سەرما، دە ی ئیو وەریبگرن بۆ خۆتان ئەوانیش گوتیان: قوربان! ئیمە قبوولمانە، جا حەزەرەت (دروودی خودای لەسەرب) داوا ی جامی ناوی کرد و هەردوو دەست و دەم و چاوی خۆی تیا شۆرد و قومی ناوی هەلگرت و لە دەمی خۆی وەردا و تەفانیو و ناو جامەکە. ئینجا فەرمووی: لێی بخۆنەو و لێی بپرژێن لە دەم و چاوی سینگ و بەرۆکی خۆتان، وە موژدەبێ لێتان ئەوانیش جامەکیان ئی وەرگرت و فەرمانەکی پیغەمبەریان بەجی هینا، ئوممو سەلەمەیش لە پەشتی پەردەو بانگی ئی کردن: لە ناوی جامەکەتان بەشی ئەم دایکی خوۆشانە بهیلنەو، ئەوانیش چۆریکیان تیا دا هیشتەو بۆی (ش/ت- خویان ئی رازی بئ).

۳۵۲۸- عَنْ أَبِي بُرْدَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ أَبِيهِ قَالَ: لَمَّا فَرَعَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ حُنَيْنٍ بَعَثَ أَبَا عَامِرٍ عَلَى جَيْشٍ إِلَى أَوْطَاسٍ فَلَقِيَ دُرَيْدَ بْنَ الصَّمَّةِ فَقَتَلَ دُرَيْدًا وَهَزَمَ اللَّهُ أَصْحَابَهُ فَقَالَ أَبُو مُوسَى وَبَعَثَنِي مَعَ أَبِي عَامِرٍ، فَأَصَابَهُ بِسَهْمٍ فِي رُكْبَتِهِ، رَجُلٌ مِنْ بَنِي جُشَمٍ فَلَحِقْتُهُ فَقَتَلْتُهُ ثُمَّ رَجَعْتُ إِلَى أَبِي عَامِرٍ، فَزَعَرْتُ السَّهْمَ مِنْ رُكْبَتِهِ فَزَارَ مِنْهُ الْمَاءُ وَاسْتَعْمَلَنِي أَبُو عَامِرٍ عَلَى النَّاسِ، وَقَالَ: انْطَلِقْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

(۱) بخاری. مغازی: ۴۳۲۸ (تجريد / ۴ / ۳۳۹ رقم: ۱۵۹۴ / ۴۳۲۸ ، ۱۸۸ ، ۱۹۶). مسلم. فضائل: ۶۳۵۵.

فَأَقْرَبَهُ مِنِّي السَّلَامَ وَقُلْ لَهُ اسْتَغْفِرْ لِأَبِي عَامِرٍ وَمَكَثَ يَسِيرًا وَمَاتَ رَحِمَهُ اللَّهُ فَلَمَّا رَجَعْتُ إِلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) دَخَلْتُ عَلَيْهِ وَهُوَ فِي بَيْتٍ عَلَى سَرِيرٍ مُرْمَلٍ وَعَلَيْهِ فِرَاشٌ وَقَدْ أَتَرَ رِمَالُ السَّرِيرِ بَظْهَرِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَجَنَّتِيهِ فَأَخْبَرْتُهُ بِخَبَرِنَا وَخَبَرَ أَبِي عَامِرٍ وَظَلَمِيهِ الْإِسْتِغْفَارَ. فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى رَأَيْتُ بَيَاضَ إِبْطِيهِ ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِعَبِيدِكَ أَبِي عَمْرِو اللَّهِ اجْعَلْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَوْقَ كَثِيرٍ مِنْ خَلْقِكَ أَوْ مِنْ النَّاسِ. فَقُلْتُ: وَلِي يَا رَسُولَ اللَّهِ فَاسْتَغْفِرْ. فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ قَيْسٍ ذَنْبَهُ وَأَدْخِلْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُدْخَلًا كَرِيمًا. قَالَ أَبُو بُرْدَةَ إِحْدَاهُمَا لِأَبِي عَامِرٍ وَالْأُخْرَى لِأَبِي مُوسَى. رواه الشيخان^(۲):

ئه‌بو بورده (ره‌زای خودای نبین) گوتی: باو‌کم گوتی: کاتی پی‌غه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) له‌غه‌زای حونه‌ین لی بو‌ووه‌وه، ئه‌بو عامیری مامه‌ی کرد به سه‌رکرده‌ی له‌شکریک و ناردی بو‌دولی نه‌وطاس، له‌وی به‌ره‌نگاری دوره‌یدی کوپی صیممه‌ بوو، وه‌ دوره‌ید خوی کوژاو هاو‌پیکانی (له‌ سایه‌ی خواوه‌ له‌ شه‌ره‌که‌دا ده‌شکین و هه‌ل‌دین)، ئه‌بو مووسا گوتی: پی‌غه‌مبهر (درویدی خودای له‌سهرین) منیشی له‌گه‌ل ئه‌بو عامیردا نار‌دبوو، له‌ شه‌ره‌که‌دا کابرایه‌کی به‌نی جه‌شه‌می تیریکی له‌ ئه‌ژنوی ئه‌بو عامیردا، منیش نیشتمه‌ سه‌ری و کوشتم، گه‌پامه‌وه‌ بۆلای ئه‌بو عامیر که‌ تیره‌که‌م له‌ ئه‌ژنوی ده‌رکیشتا له‌جیی تیره‌که‌وه‌ ئاوی لی هات، ئه‌بو عامیر منی له‌ جیی خویکرد به‌سه‌ر له‌شکرو گوتی: که‌ چوو‌یته‌وه‌ بو‌ خزمه‌تی جه‌زه‌ت (درویدی خودای له‌سهرین) سلای منی پی‌ بگه‌یه‌نه‌و عه‌ززی بکه‌: بو‌ ئه‌بو عامیر بپا‌پیره‌وه‌، ئیتر نه‌ختی ژیاو له‌پاشا گیانی پاکی سپارد (رحمه‌ت و ره‌زای خودای گه‌وره‌ی لی بن)، که‌ گه‌پامه‌وه‌ چوومه‌ خزمه‌تی جه‌زه‌ت (درویدی خودای له‌سهرین) له‌ ماله‌وه‌ بوو، له‌سه‌ر ته‌ختی بوو، رایه‌لی ته‌خته‌که‌ به‌ پووشی په‌لکه‌ خورما چنرابوو، ئه‌وه‌ی پی‌ی بلئی به‌ره‌و رایه‌خ به‌ سه‌ریه‌وه‌ نه‌بوو، په‌لکه‌ خورماکانی رایه‌لی چارپایه‌که‌ چه‌قیبونه‌ پشتوو هه‌ردوو

(۲) بخاری. جهاد وسیر: ۲۸۸۴ (تجرید/ ۴ / ۳۳۴ ذمارة / ۱۵۹۰، ۴۳۲۲، ۲۸۸۴، ۶۲۸۲). مسلم. فضائل

ته‌نیشتی پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) و شوینی شریتی ته‌خته‌که وهك
نه‌خش نه‌خشابوو، جا دهنگو باسی خومان و باسو خواسی ئه‌بو عامیرم بوی
گیرایه‌وه، ئه‌وه‌شم بوی گیرایه‌وه که ئه‌بو عامیر داوای کردووه لیی که بوی
بپارێته‌وه، جا چه‌زهرت (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌سنوێژی گرت و هه‌ردوو ده‌ستی
ئه‌وه‌نده هه‌لپری هه‌تا سپی‌ده‌ی هه‌ردوو بن باخه‌لیم دی، وه‌ فهرمووی:
خودایه! خوش ببه له‌ به‌نده بچکوله‌که‌ی خۆت له‌ ئه‌بو عامیر، ئه‌ی خودایه! له
روژی قیامه‌تا له‌ سه‌رووی زۆر له‌ دروستکراوانی خۆته‌وه داینی یا فهرمووی:
له‌ سه‌رووی زۆر که‌سی تره‌وه دایبنی! منیش گوتم: قوربان! ده‌بو منیش
داوای ئی خوش بوون بکه، فهرمووی: خودایه! له‌ گونا‌هی عه‌بدوللای کوپی
قه‌یس خوش ببه‌و له‌ روژی قیامه‌تا له‌ پایه‌یه‌کی به‌ریژدا دایبنی ئه‌بو بوریده
گوته‌ی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین) ئه‌م دوو نزایه‌ی کرد، یه‌کیکیان بو ئه‌بو
عامیرو ئه‌وی تریشیان بو ئه‌بو موسا (ش).

۳۵۲۹- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنِّي
لَأَعْرِفُ أَصْوَاتَ رُفَقَةِ الْأَشْعَرِيِّينَ بِالْقُرْآنِ، حِينَ يَدْخُلُونَ بِاللَّيْلِ، وَأَعْرِفُ مَنَازِلَهُمْ مِنْ
أَصْوَاتِهِمْ بِالْقُرْآنِ بِاللَّيْلِ، وَإِنْ كُنْتُ لَمْ أَرَ مَنَازِلَهُمْ حِينَ نَزَلُوا بِالنَّهَارِ، وَمِنْهُمْ حَكِيمٌ، إِذَا
لَقِيَ الْخَيْلَ - أَوْ قَالَ الْعَدُوَّ - قَالَ لَهُمْ إِنَّ أَصْحَابِي يَأْمُرُونَكُمْ أَنْ تَنْظُرُوهُمْ. رواه
مسلم^(۳):

ئه‌بو موسا (رمزای خودای لیین) گوته‌ی: پیغه‌مبهر (دروودی خودای له‌سهرین)
فه‌رمووی: ده‌نگی کاروانی هاوپیانی ئه‌شعهری ده‌ناسمه‌وه، له‌ شه‌ودا که
ده‌پۆنه‌وه بو ماله‌وه، به‌ هو‌ی خویندنی قورئانه‌وه ده‌یان ناسمه‌وه، گه‌رچی به
روژیش ماله‌کانیانم نه‌دیوه‌و نازانم له‌کو‌ی داده‌نیشن، هه‌کیم یه‌کیکه له‌وان،
پی‌او‌ی دانای وایان تی‌ادایه کاتێ ده‌گا به‌ سوار گه‌ل یا فهرمووی: کاتێ ده‌گا
به‌ له‌شکری دوشمن، به‌بی په‌روا پی‌یان ده‌لی: هاوپی‌کانم فهرمانتان پی ده‌که‌ن

(۲) بخاری. مغازی (تجريد / ۴ / ۳۲۰ . رقم: ۱۵۷۷ / ۴۲۳۲) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۵۷.

که چاره‌پروانیان بکهن واته: ده‌لئی به هاو‌پییانی خوی: ئه‌ی ده‌سته سوار! با پی‌که‌وه برۆین بۆ سهر دوشمن، یا ده‌لئی به له‌شکری دوشمن: ئه‌ی سوپای دوشمن! نه‌گهر ئیوه ئازان و مه‌ردن و کوونی نین مه‌رۆن و رامه‌که‌ن هه‌تا کو‌مه‌له‌ی منیش دین، نه‌وسا بۆتان ده‌رده‌که‌وئ که کئ ئازایه (م/ب).

۳۵۳- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الْأَشْعَرِيِّينَ إِذَا أَرْمَلُوا فِي الْغَزْوِ، أَوْ قَلَّ طَعَامُ عِيَالِهِمْ بِالْمَدِينَةِ جَمَعُوا مَا كَانَ عَنْدهُمْ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ، ثُمَّ اقْتَسَمُوهُ بَيْنَهُمْ فِي إِنَاءٍ وَاحِدٍ بِالسَّوِيَّةِ، فَهُمْ مِنِّي وَأَنَا مِنْهُمْ. رواه الشيخان^(۴).

ديسان گوتی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمووی: ئه‌شعه‌رییه‌کان مه‌رداییه‌کیان هه‌یه، نه‌گهر له‌ غه‌زادا تویشوویان هاته‌ کزی (یاخود له‌ ناو شاردان و خوراکی خیزانیان هاته‌ که‌می) دین ئه‌وه‌ی ماوه‌ له‌ کنیان هه‌مووی له‌ یه‌ک ده‌فرا کو‌ ده‌که‌نه‌وه، ئه‌وجا به‌ قاپئ، به‌ حاجه‌تئ له‌ به‌ینی خویانا وه‌ک یه‌ک، یه‌کسان، به‌شی ده‌که‌ن، ئه‌وان له‌ من و من له‌ وانم! (ش).

۳۵۳۱- وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ: لِي رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): يَا أَبَا مُوسَى لَقَدْ أُعْطِيََتْ مِزْمَارًا مِنْ مِزَامِيرِ آلِ دَاوُدَ^(۵).

ديسان گوتی: پی‌غه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) فه‌رمووی پیم: ئه‌ی ئه‌بو مووسا! به‌ راستی خودا ده‌نگ و ئاوازیکی خوشی پئ داویت، ده‌لئی ده‌نگ و ئاوازه‌ خوشه‌که‌ی داوود پی‌غه‌مبه‌ره (دروودی خودای له‌سه‌رین) (ت- خوی ئی رازی بی).

۳۵۳۲- عَنْ أَبِي عَامِرٍ الْأَشْعَرِيِّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: نِعَمَ الْحَيُّ الْأَشْعَرِيُّونَ لَا يَفِرُّونَ فِي الْقِتَالِ وَلَا يَغْلِبُونَ هُمْ مِنِّي وَأَنَا مِنْهُمْ. رواهما الترمذی^(۶).

(۴) بخاری. شركة (تجريد / ۲ / ۱۶۷. رقم: ۱۰۷۶ / ۲۴۸۶. مسلم. فضائل/۶۳۵۸.

(۵) سكت الشارح عن درجة الحديث.

(۶) سكت الشارح عن درجة الحديث.

ئەبو عامیر ئەل - ئەشعەری (رهزای خودای لیبن) گوتی: پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەربین) فەرمووی: ئەشعەرییه‌کان هۆزی چاکن نه له شه‌پدا هه‌لدین و نه دزی و گزی و فزی ده‌که‌ن، ئەوان له من و من له وانم! (ت - خۆی ئی رازی بێ).

٦٤) یه‌کیکی تریان جهریری کوری عه‌بدوللای ئەل - به‌جه‌لییه (خودای ئی رازی بێ) ومنهم جریر بن عبدالله البجلی (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ)

٣٥٣٣ - عَنْ جَرِيرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَا حَجَبَنِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مُنْذُ أَسْلَمْتُ، وَلَا رَأَيْتُ إِلَّا ضِحْكَ. وَكَانَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ بَيْتٌ يُقَالُ لَهُ ذُو الْخَلَصَةِ، وَكَانَ يُقَالُ لَهُ الْكَعْبَةُ الْيَمَانِيَّةُ، أَوْ الْكَعْبَةُ الشَّامِيَّةُ، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) هَلْ أُنْتُ مُرْجِي مِنْ ذِي الْخَلَصَةِ. قَالَ فَفَرَرْتُ إِلَيْهِ فِي خَمْسِينَ وَمِائَةً فَارِسٍ مِنْ أَخْمَسَ فَكَسَرْتَاهُ، وَقَتَلْنَا مَنْ وَجَدْنَا عِنْدَهُ، فَأَتَيْنَاهُ، فَأَخْبَرْنَاهُ، فَدَعَا لَنَا وَلِأَخْمَسَ^(١).

جهریر (خۆی ئی خۆش نوود بێ) ده‌لی: ئەوه‌تی موسولمان بووم، هه‌موو کاتی که ده‌چووم بۆ خزمه‌تی پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەربین) یه‌کسه‌ر ریگه‌ی ده‌دام و ده‌چوومه خزمه‌تی، هه‌موو جارێکیش که چاوی پیم ده‌که‌وت پێ ده‌که‌نی، له سه‌رده‌می نه‌زانیدا (که گه‌لی له نیوه‌ی دووه‌می چه‌رخ‌ی بیسته‌م و له‌نیوه‌ی یه‌که‌می چه‌رخ‌ی بیستویه‌که‌م باشتربوو! بو‌تخانه‌یی له یه‌مه‌ن هه‌بوو، ناوی زولخه‌له‌سه‌بوو، پێیان ده‌گوت: که‌عه‌ی یه‌مانی، له‌به‌رئه‌وه‌ی که له ولاتی یه‌مه‌ن بوو، هه‌روه‌ها پێشیان ده‌گوت که‌عه‌ی شامی، چونکه‌ رووی ده‌رگا‌که‌ی له شام بوو پیغه‌مبەر (دروودی خودای له‌سەربین) فەرمووی پیم: ئەری بو‌تخانه‌ی زولخه‌له‌سه‌م له کۆل نا‌که‌یته‌وه؟ منیش به سه‌دو په‌نجا سواره‌وه له هۆزی ئەحمه‌س، که هۆزی خۆمه، تاوم دایه‌و چوومه ویزه‌ی و رمان! وه

^(١) بخاری. جاهد (تجرید / ٣ / ٣٥٨. رقم: ١٢٣٧ / ٣٠٢٠، ٣٠٣٦، ٣٠٧٦، ٣٨٢٣، ٤٣٥٥، ٤٣٥٦، ٤٣٥٧)

، ٦٠٩٠، ٦٢٣٣). مسلم. فضائل الصحابة: ٦٣١٥، ٦٣١٣ - ٦٣١. أبو داود. جاهد: ٢٧٢.

ئه‌وه‌شی له‌وێ بوو کوشتمان، ئینجا هاتینه‌وه بو خزمه‌تی و هه‌واله‌که‌مان
عه‌رزێ کرد، ئه‌ویش نزای بو ئیمه‌و بو هۆزێ ئه‌حمه‌س کرد (ش/ت).

۳۵۳۴- وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): يَا جَرِيرُ أَلَا تُرِيحُنِي مِنْ
ذِي الْخَلَصَةِ. بَيْتٍ لِيَخْلَعَمَ كَانَ يُدْعَى كَعْبَةَ الْيَمَانِيَةِ. قَالَ فَتَفَرْتُ فِي خَمْسِينَ وَمِائَةِ فَارِسٍ
وَكُنْتُ لَا أَتُبْتُ عَلَى الْخَيْلِ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَضَرَبَ يَدَهُ فِي
صَدْرِي فَقَالَ: اللَّهُمَّ ثَبِّتْهُ وَاجْعَلْهُ هَادِيًا مَهْدِيًّا. قَالَ: فَأُطْلِقَ فَحَرَّقْنَاهَا بِالنَّارِ وَبَعَثْنَا رَجُلًا
مِنَّا يُكْنَى أَبَا أَرْطَاةَ يُبَشِّرُ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَتَاهُ فَقَالَ لَهُ: مَا جِئْتُكَ حَتَّى تَرَكْنَاهَا
كَالْجَمَلِ الْأَجْرَبِ. فَبَرَكَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى خَيْلِ أَحْمَسَ وَرِجَالِهَا خَمْسَ
مَرَّاتٍ. رواهما الشيخان والترمذي. والله أعلم^(۲):

دیسان ده‌لێ: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) پێی فهرمووم: ئه‌ی جهریر!
ئاده‌ی بوتخانه‌ی زولخه‌له‌سه‌م له‌ کۆل بکه‌ره‌وه‌ گوتی: زولخه‌له‌سه‌ بوتخانه‌ی
هۆزێ خه‌سه‌مه‌ بوو، پێیان ده‌گوت: که‌عه‌ی یه‌مه‌ن! منیش خۆم به‌سه‌ر
ماینه‌وه‌ بو نه‌ده‌گیرا، ئه‌وه‌م عه‌رزێ چه‌زه‌ت کرد، ده‌ستی مانی به‌ سینگماو
فه‌رمووی: اللهم ثبته واجعله هاديا مهديا: خودایه‌! راگیرێ بکه‌و بیکه‌ به‌ ره‌به‌رو
ریگه‌ی راستی پێ نیشان بده‌ جهریر گوتی: جا چووینه‌ و یزه‌ی و به‌ ناگر
سووتانمان! پیاویکمان تیا بوو پێیان ده‌گوت: ئه‌بو ئه‌رطه‌ئه‌، ئه‌ومان نارد
مزگینێ بدا به‌ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) که‌ ده‌چیته‌ خزمه‌تی عه‌رزێ
ده‌کا: قوربان! که‌ من هاتم بوتخانه‌که‌ سووتا بوو ره‌ش هه‌لگه‌پابوو، ده‌تگوت
ووشتی گه‌په‌و قه‌ترانی ره‌شی پیاکراوه‌! (نوخشه‌ بێ له‌ بتخانه‌کانی سه‌ده‌ی
ئیمه‌یش!) پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌رین) پێنج جار نزای پیت و فه‌رو پیرۆزێ
ده‌کا بو هۆزێ ئه‌حمه‌س، بو پیاویانو بو سواره‌یان و بو پیاده‌یان و بو
ره‌وگیان و ده‌فه‌رمووی: په‌روه‌ردگار پیت و فه‌ر بخه‌ره‌ هۆزێ ئه‌حمه‌سه‌وه‌ به
پیاده‌و سوارو ماین و ئه‌سه‌پ و ره‌وگیه‌وه‌ (ش/ت).

(۲) بخاری. تقدم تخرجه بمثل الحديث الذي قبله ۰ الحديث ۱ / ۳۴۹۴.

٦٥) باشتزینی چینی دووه می موسولمانان که پیتان ده‌گوتری
(تابعین- په‌یره‌وان) وه‌یسی قهره‌نییه (خودای لی خوش نوود بی):
خیر التابعین اویس القرنی (رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ)

٣٥٣٥- عَنْ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) قَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: إِنَّ خَيْرَ التَّابِعِينَ رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ أُوَيْسٌ وَلَهُ وَالِدَةٌ وَكَانَ بِهِ بَيَاضٌ فَمَرُوءُهُ فَلْيَسْتَغْفِرْ لَكُمْ^(١):

عومەر (رمزای خوی تی بن) گوتی: له چه‌زهرتم بیست (درودی خودای له‌سهرین)
ده‌یفهرموو: باشتزینی چینی دووه می موسولمانان (التابعین) پیاوکیکه ناوی
ئووه‌یسه، دایکیکی هه‌یه، وه‌یس زۆر باشه بوئی، له پیشا به‌له‌ک ده‌بی،
له‌پاشا چاک ده‌بیته‌وه، داوای لی بکه‌ن با بوتان بیارپیتته‌وه (م).

٣٥٣٦- عَنْ أُسَيْرِ بْنِ جَابِرٍ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُ) أَنَّ أَهْلَ الْكُوفَةِ وَقَدُوا إِلَى عُمَرَ وَفِيهِمْ رَجُلٌ مِمَّنْ كَانَ يَسْخَرُ بِأُوَيْسٍ فَقَالَ عُمَرُ: هَلْ هَا هُنَا أَحَدٌ مِنَ الْقَرِيِّينَ فَجَاءَ ذَلِكَ الرَّجُلُ فَقَالَ عُمَرُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَدْ قَالَ: إِنَّ رَجُلًا يَأْتِيكُمْ مِنَ الْيَمَنِ يُقَالُ لَهُ أُوَيْسٌ لَا يَدْعُ بِالْيَمَنِ غَيْرَ أَمْ لَهُ قَدْ كَانَ بِهِ بَيَاضٌ فَدَعَا اللَّهَ فَأَذْهَبَهُ عَنْهُ إِلَّا مَوْضِعَ الدِّنَارِ أَوْ الدَّرْهَمِ فَمَنْ لَقِيَهِ مِنْكُمْ فَلْيَسْتَغْفِرْ لَكُمْ^(٢):

ئوسه‌یری کوپی جابیر (خودای تی رازی بن) گوتی: که خه‌لکی کووفه هاتن بو
لای عومەر پیاوکیکیان له‌وانه تیابوو که تیزیان ده‌کرد به ئووه‌یس.
عومهر ریش (خودای تی رازی بن) گوتی: لی‌ره که‌سی له قهره‌نییه‌کان هه‌یه؟ جا ئه‌و
پیاو هات، عومەر گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: له
یه‌مه‌نه‌وه پیاوئی دی بو لاتان، پیی ده‌لین: ئووه‌یس، ته‌نیا دایکیکی ده‌بی،
که خوی دی دایکی له یه‌مه‌ن به‌جی ده‌مینئ، له پیشدا به‌له‌ک ده‌بی، له خودا
ده‌پارپیتته‌وه خودا چاکی ده‌کاته‌وه، ته‌نیا به‌قه‌د جیگه‌ی دیناریکی نه‌بی،

(١) مسلم. فضائل الصحابة: ٦٤٣٨.

(٢) مسلم. فضائل الصحابة: ٦٤٣٧.

ده‌ی ئه‌وه‌ی له ئیوه تووشی ئه‌و پیاوه بوو با بۆتان بیاریته‌وه‌و داوای لیخۆشبوونتان بۆ بکا (م).

۳۵۳۷- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ إِذَا أَتَى عَلَيْهِ أَمْدَادُ أَهْلِ الْيَمَنِ سَأَلَهُمْ أَفِيكُمْ أُوَيْسُ بْنُ عَامِرٍ؟ حَتَّى أَتَى عَلَى أُوَيْسٍ فَقَالَ أَلَيْتَ أُوَيْسُ بْنُ عَامِرٍ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: مِنْ مُرَادٍ ثُمَّ مِنْ قَرْنٍ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَكَانَ بِكَ بَرَصٌ فَبَرَأْتَ مِنْهُ إِلَّا مَوْضِعَ دِرْهَمٍ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: لَكَ وَالِدَةٌ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: يَأْتِي عَلَيْكُمْ أُوَيْسُ بْنُ عَامِرٍ مَعَ أَمْدَادِ أَهْلِ الْيَمَنِ مِنْ مُرَادٍ ثُمَّ مِنْ قَرْنٍ كَانَ بِهِ بَرَصٌ فَبَرَأَ مِنْهُ إِلَّا مَوْضِعَ دِرْهَمٍ لَهُ وَالِدَةٌ هُوَ بِهَا بَرٌّ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لِأَبْرَةِ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ يَسْتَغْفِرَ لَكُمْ فَافْعَلْ. فَاسْتَغْفِرُ لِي. فَاسْتَغْفَرَ لَهُ. فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: أَتَيْنَ تُرَيْدًا؟ قَالَ: الْكُوفَةَ. قَالَ: أَلَا أَكْتُبُ لَكَ إِلَى عَامِلِهَا قَالَ: أَكُونُ فِي غَبَاءِ النَّاسِ أَحَبُّ إِلَيَّ. قَالَ: فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْعَامِ الْمُقْبِلِ حَجَّ رَجُلٌ مِنْ أَشْرَافِهِمْ فَوَافَقَ عُمَرَ فَسَأَلَهُ عَنْ أُوَيْسٍ فَقَالَ: تَرَكْنَاهُ رَثَّ الْبَيْتِ قَلِيلَ الْمَتَاعِ. فَاسْمَعَهُ الْحَدِيثُ السَّابِقَ فَلَمَّا عَادَ هَذَا الرَّجُلُ أَتَى أُوَيْسًا فَقَالَ: اسْتَغْفِرُ لِي. قَالَ: أَلَيْتَ أَحَدْتُ عَهْدًا بِسَفَرٍ صَالِحٍ فَاسْتَغْفِرُ لِي. قَالَ: اسْتَغْفِرُ لَهُ. قَالَ: أَلَيْتَ أَحَدْتُ عَهْدًا بِسَفَرٍ صَالِحٍ فَاسْتَغْفِرُ لِي. قَالَ: لَقِيتَ عُمَرَ؟ قَالَ: نَعَمْ. فَاسْتَغْفَرَ لَهُ. فَقَطِنَ لَهُ النَّاسُ فَاطْلَقَ عَلَى وَجْهِهِ. رَوَى الثَّلَاثَةُ مُسْلِمًا. وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ (٢).

دیسان گوتی: جاران که له شکری کۆمه‌کیی یه‌مه‌ن بۆ عومه‌ر ده‌هات، عومه‌ر لیانی ده‌پرسی: ئه‌رئ ئووه‌یسی کوپی عامیرتان تیا‌دایه؟ هه‌تا به‌ پرسیار ئووه‌یسی دۆزییه‌وه، گوتی: تۆ ئووه‌یسی کوپی عامیری؟ گوتی: به‌لێ، گوتی: له خێلی قه‌ره‌نی که ده‌چنه‌وه‌ سه‌ر هۆزی به‌ره‌ بابی مورا‌د؟ گوتی: به‌لێ، گوتی: له‌مه‌و پێش به‌له‌ک بووی، به‌لام ئیستا چاک‌بوویته‌وه‌و ته‌نیا به‌قه‌د جی دره‌میکی ماوه؟ گوتی: به‌لێ، گوتی: دایکت هیشتا ماوه؟ گوتی: به‌لێ، عومه‌ر گوتی: ژنه‌وتم له‌ پیغه‌مبه‌ری خودا ده‌یفه‌رموو: له‌ناو ئه‌و له‌شکرانه‌دا که له‌ یه‌مه‌نه‌وه‌ دین بۆ کۆمه‌کی و یاریده‌تان پیاوی دئی، ناوی

(٢) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۴۳۹.

ئووه‌یسی کوپی عامیره، له هۆزی قهره‌نه‌که ده‌چنه‌وه سهر عیلى موراد، له پيشدا هه‌نى به‌لەك ده‌بى، له پاشدا چاك ده‌بیتته‌وه به‌ قهد شوینی دره‌مىكى نه‌بى، دایكىكى هه‌یه زۆر بۆى باشه، ئەو ئووه‌یسه ئەوه‌نده نازى هه‌یه له‌لاى خودا ئەگەر سویند بخوا له خودا كه ده‌بى ئەو ئیشه‌ی بۆ بكا، خودا دلى ناشكىنى و سوینده‌كه‌ی ناخات و داواكه‌ی جى به‌جى ده‌كا، ئەى عومه‌را! (يا ئەى كه‌سى كه ئەم حاله‌ ده‌زانى) ئەگەر بۆت ده‌لووى با ئەو پیاوه بۆت بپاریتته‌وه چونكه هه‌میشه دووعاو نزای ئەو گیرایه‌و رەت نابیتته‌وه ده‌ی كه‌واته ئەى ئووه‌یس! بۆم بپارێره‌وه، ئەویش بۆى ده‌پاریتته‌وه، عومه‌ر پى ده‌لى: به‌ ته‌مای كوپی و ده‌ته‌وئى له كوئى نیشه‌ جى بى؟ ده‌لى: له كووفه، گوتى: با نامه‌یه‌كت بۆ بنووسم بۆ كاربه‌ده‌ستى شارى كووفه كه ناگای لیت بى؟ گوتى: هه‌زناكه‌م ناوم بكه‌وئته‌ ناو ناوانه‌وه، هه‌زده‌كه‌م خۆم له مه‌ردوومه ره‌شوو رووته‌كه جیا نه‌كه‌مه‌وه و ناو ئەوانم پى خۆشه. گوتى: له سالى ناینده‌دا پیاویكى خانه‌دانى كووفه‌یى هات بۆ هه‌ج، عومه‌ر هه‌والى ئووه‌یسی قهره‌نى لى پرسى، گوتى: كه من هاتم مالىكى پر پووت و كه‌مى شتوومه‌كى هه‌بوو، عومه‌ریش فهرمووده‌كه‌ی پيغه‌مبه‌رى گیرایه‌وه بۆى كه له پيشه‌وه باس كرا، پیاوه‌كه كه ده‌گه‌ریتته‌وه ده‌چیتته‌ لاى وه‌یس، ده‌لى: بۆم بپارێره‌وه. ده‌لى: تۆ تازه له سه‌فه‌رى خیر گه‌راویتته‌وه تۆ بۆ من بپارێره‌وه!" ده‌لیته‌وه: ده‌ تۆ بۆم بپارێره‌وه، وه‌یسیش ده‌لى: ئاخ‌ر تۆ تازه له ریبوارى باش گه‌راویتته‌وه هه‌ق وایه تۆ بۆ من بپاریتته‌وه، له‌پاشا وه‌یس پى ده‌لى: دیاره عومه‌رت دیوه‌و ئەو ئەم ته‌گبیره‌ی بۆ کردووی؟ ده‌لى: ئا دیم جا بۆى ده‌پاریتته‌وه، ئیتر خه‌لك پى ده‌زانن و پیاو باشیه‌كه‌ی ئاشكرا ده‌بى و نزا خوازان و خاوه‌ن مرازو نیازه‌كان سه‌رى تى ده‌كه‌ن ئیتر ئەویش سه‌رى خۆى هه‌ل ده‌گرئى و ده‌روا! (م).

هه‌ژانى ساچاو به‌ به‌شى خودا

پاشا له‌ چاویا مانه‌ندى گه‌دا

رہنگہ زہردہ کہ کہ پرشنگ دہدا
 زہردہ پیر نییہ: خور گزنگ دہدا
 خۆشہ بیوہ بی چہتری سہرت بی
 کالای ہہ ژاری بی ہرگی بہرت بی!
 نہ خہ بی سہراو رانہ سہرت بی
 نہ ترسی گورگی دہشت و دہرت بی
 ناسمان لیفہ و زہوی بہرت بی
 نہ لہ گہل کہسن ہہراو شہرت بی!
 نالای دہرویشی لہ کہ سہرت بی
 وہی سہ کہی خۆمان بہ رہبہرت بی!
 ترسی روو زہردی لای سہروہرت بی
 کردہوہی باشی خۆت سوپہرت بی!
 دلی رووناکس خۆت خہفہرت بی!
 چراس روشنی دہورو بہرت بی
 تالہ ریسوایی سوال قوتارت بی
 حال و مالیکس سہرو بہرت بی
 مزگہوتن نزیک بہر بہرت بی
 خہ لوہگای گیانی بہ خہ بہرت بی
 ہہ قالن ہاوبیر قہلہ نہرت بی
 کاتن پیوہستی، ہاوسہ رنگہرت بی
 نہ کہ لہ سہر سینی برادہرت بی

که پشتی هه‌لکرد، له‌زه‌ره‌رت بن

نه‌فسن چون ده‌بان پر جه‌وه‌ره‌رت بن

ژنیکی وه‌ک خۆت به‌هاوسه‌رت بن!!

٦٦) پاشه‌کی: باسی چاکیتی چهن هۆزیکه‌ی عه‌ره‌ب:

خاتمه فی ذکر قبائل من العرب

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ - ١٣/٤٩}.

ئه‌ی ئاده‌میزادینه! ئیمه که خودای ئیوه‌ین، ئیوه‌مان دروست کردوه
له‌نیری و له‌می، له‌پیاوی و له‌ژنی، له‌ئاده‌م و هه‌وا، وه‌من ئیوه‌م
کردوه به‌چه‌ن گه‌لی، وه‌هر گه‌لیکم کردوه به‌چه‌ن هۆزو ئیل و خیل و
تیره و به‌ره‌یی، بۆ ئه‌وه که له‌ناو خۆتانا وه‌ک براو دۆست بژین و یه‌کتری
بناسن و به‌هاواری یه‌کتره‌وه‌بن و له‌کاری ئایین و جیهاندا یاریده‌ی یه‌کتری
بدن نه‌ک بۆ فیزو ده‌عیه به‌سه‌ریه‌کتردا، یا بۆ زۆلم و زۆر له‌ناو یه‌کدا، گه‌وره
که‌سیکه که له‌لای خودای گه‌وره گه‌وره‌بی، گه‌وره‌یی و به‌پزیش له‌لای خودا
به‌وه‌یه که له‌خودای مه‌زن بترسیت و نا‌فرمانیی نه‌که‌یت و به‌گوئی بکه‌ی.
شیخی به‌یضاوی (خوای ن‌رازی بن) له‌راقه‌ی ئه‌م ئایه‌ته‌دا ده‌لی: ده‌گیرنه‌وه:
رۆژی دوو پیاو له‌یاران، سه‌لمان ده‌نیرن بۆ لای پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌س‌ربن)
که پیخوریان بۆ بینن، ئه‌وکاته ئوسامه‌کیلیل به‌ده‌ستی خۆراکی پیغه‌مبه‌ر
ده‌بی، ده‌لی: هیچم له‌لای نییه، سه‌لمانی‌ش قسه‌که‌ی ئوسامه‌یان بۆ
ده‌گیرنه‌وه، ئه‌وانیش ده‌لین: ئه‌گه‌ر بی‌نیری بۆ سه‌ر سیروان ووشکی ده‌کا!
جا کاتی دوو پیاوه‌که ده‌چنه‌خزمه‌تی هه‌زه‌رت (دروودی خودای له‌س‌ربن) پییان
ده‌فرموی: بۆ د‌ر‌نی گوشتی کال له‌ده‌متان دی! ده‌لین: قوربان! تامی
گوشتمان نه‌کردوه! ده‌فرموی: با، غه‌یبه‌تتان کردوه! ئیتر ئه‌م ئایه‌ته‌ دیته
خواره‌وه.

۳۵۳۸- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمَا) قَالَ: الشُّعُوبُ الْقَبَائِلُ الْعِظَامُ، وَالْقَبَائِلُ الْبُطُونُ. وَفِي لَفْظٍ: الشُّعُوبُ النَّسَبُ الْبَعِيدُ، وَالْقَبَائِلُ ذُوْنَ ذَلِكَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ^(۱):

ئىبنو عبباس (خوایان ئى رازى بن) گوتى: گهل (شه‌عب) بریتیه له چهن هۆز (قه‌بيله)ی گه‌وره گه‌وره، هۆزیش بریتیه له تیره و به‌ره له گفتم (له‌لفظ) یکا: مه‌به‌ست له‌گهل ره‌گه‌زی دووره، مه‌به‌ست له هۆزیش ره‌چه‌له‌کی نزیکه! (ب).

۳۵۳۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: تَجِدُونَ النَّاسَ مَعَادِنَ فَيَخْيَرُهُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ خِيَارُهُمْ فِي الْإِسْلَامِ إِذَا فَقَّهُوا وَتَجِدُونَ مِنْ خَيْرِ النَّاسِ فِي هَذَا الْأَمْرِ أَشَدَّهُمْ لَهُ كَرَاهَةً قَبْلَ أَنْ يَقَعَ فِيهِ وَتَجِدُونَ شِرَّ النَّاسِ ذَا الْوَجْهَيْنِ الَّذِي يَأْتِي هَوْلَاءَ بَوَّجَهُ وَهَوْلَاءَ بَوَّجَهُ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ^(۲).

ئهبو هورهیره (ره‌زای خوای ئى بن) ده‌لئى: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهر بن) ده‌فه‌رموئى: سه‌رنج ده‌ده‌ن ئهم خه‌لکه وه‌ک کان وان وه‌ر که‌سه ره‌گه‌زی ده‌چیته‌وه سه‌ر بنه‌ماله‌یه‌کی خانه‌دان، یا بنه‌چه‌ی ده‌گه‌ریته‌وه سه‌ر به‌ره بابیکی نا ره‌سه‌ن، وه به‌ زۆری کردارو ره‌فتاریان به‌ پیی ره‌سه‌نی و ناره‌سه‌نیانه جا بۆیه ئه‌وانه‌یان که له سه‌رده‌می نه‌زانیدا ره‌سه‌ن و باش بوون ئیستاش له سه‌رده‌می ئیسلامه‌تیدا دیسان ره‌سه‌ن و باش ده‌رده‌چن، به‌ مه‌رجی شاره‌زا بن و بن به‌ زاناو ماموستا له شه‌ریعه‌تدا وه هه‌روه‌ها سه‌رنج ده‌ده‌ن باشت‌ترین که‌س بۆ ئهم کاره (*) ئهو که‌سانه‌ن که له پیشا‌حه‌زیان لیی نه‌بووه و زۆریش رقیان لیی بووه، تا کاتى ده‌که‌ونه ناوی، هه‌روه‌ها سه‌رنج ده‌ده‌ن به‌د‌ترین که‌س بۆ ئهم کاره ئاده‌میزادی دوو رووه، که له‌لای ئیوه قسه‌یی ده‌که‌ن و له‌لای ئه‌وان قسه‌یه‌کی تر ده‌که‌ن و به‌پیی سوودو قازانجی

(۱) بخاری. مناقب: ۲۴۸۹.

(۲) بخاری. مناقب: ۲۴۹۳، ۲۴۹۶، ۲۵۸۸ (تجرید / ۴ / ۱۱۳ رقم: ۱۴۲۱ / ۲۵۸۷ + تجرید / ۱۲۰۲ =

۲۹۲۸ فته‌تح. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۴۴۶. ترمذی. أمثال: ۲۸۷۲.

خویان گفـت دهـگۆـڤـن! (ش) (*) پـیـشـهـوا نهـوهـوی (پـر گۆـهـهـی له نوـر و رهـمهـتی خوـدا ی گـهـره بـی) له راقهـی ئەم فـهـرموودـهـیهـدا دهـلـی: قـازـی دهـلـی: مهـبهـست له ئەم کاره هـهـل دهـگرـی ئایینی ئیسلام بـی، ئەمهـیش وهـك حاـلی عومـهـری کوـپی خهـطـطـاب و خاـلیدی کوـپی وهـلیدو گهـلـی لهـو موسوـلـمانانهـی که له پاش گرتن (فهـتـح) ی مهـکهـ موسوـلـمان بوون، که له سهـرهـتاوه زۆر رقیان له ئیسلام بووه، بهـلام له پاش ئیسلام بوون هـهـریهـکـی لهـوان بوو به پایهـیی بۆ ساختمانی ئیسلام، یا بوو به چرایـی بۆ ئیسلام، هـهـلـیش دهـگرـی مهـبهـست لهـم کاره بۆ مرۆی دوو روو سهـرۆکایهـتی و فهـرمانـپـهـروایی بـی، چونکه ئەگهـر لهـسهـر داوای خوـی نهـبی خوـدا یارمهـتی دهـدا. فهـرمايشـتهـکهـی پـیـشـهـوا نهـوهـوی که نهـقل کـرا له شهـرحی سهـحیحی موسـلیمهـوه تهـواو... خوـدا یه! به رهـمهـتی خوـت ئەنجاممان به خـیـر بـگـیـژـهـو ئەنجامی ئەم گهـله کورده رهـسهـنه خانهدانهـش به خـیـر بـگـیـژـهـ..

خودا! تو خودا، تو گهـرهـیی خوـت
دهـساخـی دڵـمان پـرپـکهـ له بوـت
ئهـم گهـلـس کوردهـش به بهـرگـی رهـمهـت
پـرايـنهـوهـو پـیـیـی بهـردهـ له کوـت!! (*)

(وهـرگـیـر)

(*) له فـیـسـتیـفـالی نالیدا، که یانهـی ئیـلـ بهـگی جاف، له سلیمانی، سازیانکرد، مامۆستا محمدی مامۆستا عبدالکریمی مـرـرس گـیـرـپـایـهـوه: (کاتـی سوپای تـورک له سلیمانی دهردهـگرـیت، له بهـر زوـنـم و زۆر، کاک ئەحمدهـی شیخ پـیـش خهـلـکهـکه دهـکهـوئ، ههـتا قلیاسان بهـردهـبارانیان دهـکهـن، بهـلام کاتـی بابانهـکان له جیگهـی ئەوان، دهـسهـلات دهـگرـنه دهـست، سهـردهـکهـنه بـی دینی و تاوان و داوینپـیـسی و خوین رشتن و مهـی و باده نوـشی و چهـوسانهـوهـی ملهـت. کاک ئەحمدهـی (رهـمهـتی خوای لیـبی) نـزـا دهـکا که له شکری تـورک بگهـرـپـنهـوه بۆ سلیمانی، وهـکاتـی تـورکـان دهـگهـرـپـنهـوه، کاک ئەحمدهـی ههـتا بهـکرهـجۆ دهـجـی بهـپـیـر یانهـوهـو لهـوئ سـجـدهـی شکردهـبا. جا خوابکا ئیـمهـیش وامان ئی نهـیهـت. ۲۰۰۷/۱۰/۱۰ - ۲۸ رهمهـزان ۱۴۲۸. (وهـرگـیـر)

۳۵۴- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْفَخْرُ وَالْخِيَلَاءُ فِي الْفَدَّادِينَ أَهْلِ الْوَبْرِ، وَالسَّكِينَةُ فِي أَهْلِ الْغَنَمِ، وَالْإِيمَانُ يَمَانٌ، وَالْحِكْمَةُ يَمَانِيَّةٌ^(۳):

ديسان گوتی: پیغهمبهر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فهرموئی: شانازی کردن و فیزو ده‌غیه نواندن پیشه‌ی ووشت‌داره‌کانه، به‌لام هیمنی و سه‌لاری پیشه‌ی خاوه‌ن په‌زو خاوه‌ن رانه، ئیمان و باوه‌پیش سهر به یه‌مه‌نن، هه‌روه‌ک حی‌کمه‌ت و داناییش سهر به یه‌مه‌نن و سه‌رچاوه‌یه‌کی رو‌شنه بو ئیسه‌لامه‌تی و شه‌ریعه‌ت (ش/ت).

۳۵۴۱- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مِنْ هَا هُنَا جَاءَتِ الْفِتْنُ نَحْوَ الْمَشْرِقِ، وَالْجَفَاءُ وَغِلْظُ الْقُلُوبِ فِي الْفَدَّادِينَ أَهْلِ الْوَبْرِ عِنْدَ أَصُولِ أَذْنَابِ الْإِبِلِ، وَالْبَقَرِ فِي رَبِيعَةٍ وَمُضَرٍّ^(۴):

ديسان گوتی: پیغهمبهر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فهرموئی: ئا لی‌روه له روژه‌ه‌لاته‌وه پشی‌ووی و فه‌رتنه‌ه گهل به‌ریا ده‌بن! بئ و ئلی و لووت و شک‌ی و دل‌په‌قی پیشه‌ی زیقنه ده‌نگ‌دراوه‌کانه، که خاوه‌نی کول‌ک و مووی زو‌رن، که هه‌میشه بن کل‌کی ووشت‌رو گاه‌گهل به‌رناده‌ن، وه له کاتی لی‌خوپیندا تی‌یان ده‌خوپ‌ن و ده‌یکه‌ن به قاله‌ه قال و گاله‌ه گال! که نه‌مه‌ش پیشه‌ی هو‌زی ره‌بیعه‌و هو‌زی موضه‌ره! (ش/ت).

۳۵۴۲- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْإِيمَانُ يَمَانٌ وَالْكَفْرُ قِبَلِ الْمَشْرِقِ وَالسَّكِينَةُ فِي أَهْلِ الْغَنَمِ وَالْفَخْرُ وَالرِّيَاءُ فِي الْفَدَّادِينَ أَهْلِ الْخَيْلِ وَالْوَبْرِ. رَوَى هَذِهِ الثَّلَاثَةَ الشَّيْخَانُ وَالزَّمَذِيُّ^(۵):

(۳) بخاری. مناقب: ۳۳۰۸. مسلم. ایمان: ۱۸۶، ۱۸۵ - ۱۹۰.

(۴) بخاری. بدء الخلق (تجريد / ۲ / ۴۵۶ رقم: ۱۳۳۰ / ۳۳۰۱، ۴۳۸۹، ۴۳۸۸، ۴۴۹۹، ۴۳۹۰). مسلم.

ایمان: ۱۷۹.

(۵) تجريد/۴/۴۵۷ رقم/۱۳۳۱/۳۳۰۲، ۳۳۰۳، ۴۳۸۷، ۴۳۹۸.

دیسان دهلی: پیغهمبهر (درویدی خودای لهسهرین) دهفهرموئ: یهمن کانگی باوهرو ئیمان، کوفرو بی دینی له لای رۆژههلاتهوه سهر ههڵ دهدات! هیدی و هیمنی و دلنیاایش پیشهی خاوهن مهرو بزنهکانه، بهخو نازین و خوهره لکیشان و رواله تباریش پیشهی قیزنه دهنگدراوهکانه! نهوانهی که خاوهنی رهوگو و ووشتر و گاو گوک و کولک و تووکن! (ش/ت).

٦٧) پایهی هۆزهکانی غیفارو نهسلهم و نهشجعه و جوهرهینه و موزهینه:

غفار واسلم واشجع وجهینه ومزینه

٣٥٤٣- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: قُرَيْشُ وَالْأَنْصَارُ وَجُهَيْنَةُ وَمَزَيْنَةُ وَأَسْلَمُ وَأَشْجَعُ وَغِفَارُ مَوَالِيٍّ لَيْسَ لَهُمْ مَوْلَى، دُونَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ^(١):

ئهبو هورهیره (رهزای خوی ئی بن) له پیغهمبهرهوه (درویدی خودای لهسهرین) دهفهرموئ: هۆزی قورهیش و یاریدهدهران (ئهانصار) و هۆزی جوهرهینه و هۆزی موزهینه و هۆزی نهسلهم و هۆزی نهشجعه و هۆزی غیفار ئهمانه یارو یاوهری منن، جگه له خوداو پیغهمبهری خودا دۆست و یاریدهدهری تریان نییه! (ش).

٣٥٤٤- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أَسْلَمُ سَالَمَهَا اللَّهُ وَغِفَارُ غَفَرَ اللَّهُ لَهَا أَمَا إِنِّي لَمْ أَقْلَهَا وَلَكِنْ قَالَهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ. رواهما الشيخان^(٢):

دیسان لهوهوه، له پیغهمبهرهوه دهفهرموئ (درویدی خودای لهسهرین): هۆزی نهسلهم لهگهڵ خودادا ئاشتن، خودا خوۆش و بیوهیبیان کات، هۆزی غیفاریش خودا ههتا سهر لییان خوۆش بی، ئهدی بزائن ئهه قسهیه من له خوومهوه نایکهه، بهلام خودای گهوره و سهروه و خوی و دهفهرموئ (ش).

(١) بخاری. مناقب (تجرید/ ٨٢/٤ رقم: ١٣٩٢ = تجرید = ٢٥٠٤ ، ٢٥١٢ فهتج/). مسلم. فضائل الصحابة: ٦٣٨٦.

(٢) بخاری. مناقب (تجرید / ٤ / ٨٨ رقم: ١٣٩٧ / ٢٥١٣ (٢٥١٤). مسلم. فضائل الصحابة: ٦٣٧٩ ، ٦٣٨٠.

۳۵۴۵- ولہما وللترمذی: غِفَارُ غَفَرَ اللّٰہُ لَهَا، وَأَسْلَمُ سَالَمَهَا اللّٰہُ، وَعَصِيَّةُ عَصَتْ اللّٰہُ وَرَسُولُهُ^(۳):

پیغہمبہر (درویدی خودای لہسہرین) دہفہرموی: ہوزی غیفار خودا لییان خوش بی، ہوزی ئەسلہمیش خودا سہلامەت و خوش و بیوہییان کا، ہوزی عوصہییہش لہ خودا و لہ پیغہمبہری خودا یاخی بوون! (ش/ت).

۳۵۴۶- وَعَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: الْأَصَارُ وَجْهَيْنَةُ وَمُرَيَّتَةُ وَغِفَارُ وَأَشْجَعُ وَمَنْ كَانَ مِنْ بَنِي عَبْدِ اللّٰهِ مَوَالِيٌّ ذُوْنَ النَّاسِ وَاللّٰهُ وَرَسُولُهُ مُوْلَاهُمْ. رَوَاهُ الشَّيْخَانِ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۴):

پیغہمبہر (درویدی خودای لہسہرین) دہفہرموی: یاریدہدہران و جوهہینہ و موزہینہ و غیفارو ئەشجہع و بہنی عہبدوللایبہکان ئەمانہ یارو یاوہری خو من و سہر بہ کہسی تر نین، لہبہرئہوہ خودا و پیغہمبہری خودا دوست و یارمہتیدہری ئەوانن! (م/ت- موسلیم و تیرمیزی. رحمہتی خودایان فی بن).

۳۵۴۷- وَجَاءَ الْأَقْرَعُ بْنُ حَابِسٍ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ: إِنَّمَا بَايَعَكَ سَرَّاقُ الْحَجِيجِ مِنْ أَسْلَمَ وَغِفَارَ وَمُرَيَّتَةَ - وَأَخْسِبُ وَجْهَيْنَةَ فَقَالَ: رَسُولُ اللّٰهِ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ أَسْلَمُ وَغِفَارَ وَمُرَيَّتَةَ - وَأَخْسِبُ وَجْهَيْنَةَ - خَيْرًا مِنْ بَنِي تَمِيمٍ وَبَنِي عَامِرٍ وَأَسَدٍ وَغَطَفَانَ أَخَابُوا وَخَسِرُوا؟ فَقَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّهُمْ لَأَخَيْرُ مِنْهُمْ. رَوَاهُ الشَّيْخَانِ وَالتِّرْمِذِيُّ^(۵):

ئەقرہعی کوپی حابییس (خودای فی خوش نوود بن) ہاتہ خزمہتی حہزرت (دروود و صہلات و سہلامی خودای گورہ و مہزنی لہسہرین) گوتی: کی پہیمانی بہ تو داوہ؟ مہگہر ئەو جہردہ و دزو چہتانہی کہ حاجیان رووت دہکہنہوہ، کہ لہ ہوزی ئەسلہم و غیفارو موزہینہ و جوهہینہن (بو جوهہینہ باش لی م روون نییہ،

(۳) بخاری. مناقب: ۲۵۱۳. مسلم. فضائل: ۶۲۸۲. ترمذی. مناقب: ۳۹۴۱.

(۴) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۸۵. ترمذی. مناقب: ۳۹۴۰. بخاری. مناقب: ۲۵۰۴، ۲۵۱۲.

(۵) بخاری. مناقب: ۲۵۱۵، ۲۵۱۶، ۶۶۲۵. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۲۹۱. ترمذی. مناقب: ۳۹۵۲.

به‌لام وا بزانه ناوی جوه‌ینه‌یشی هی‌نا) پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فهرمووی: ئه‌دی پی‌م بل‌ی: ئه‌گه‌ر ئه‌س‌له‌م و غیفارو موزه‌ینه و بزانه فهرمووشی جوه‌ینه چاتر بن له به‌نی ته‌میمو به‌نی عامیرو ئه‌سه‌دو غه‌طافان (له‌لای خودا) ئایا ئه‌مانه مایه پووچ و زیانه و مه‌ند دهر ناچن؟ گوتی: با، فهرمووی: ده‌سا به‌و که‌سه که‌گیانی منی به‌ده‌سه ئه‌وانه له‌مانه باشتن! (ش/ت).

۳۵۴۸- وللشیخین: أَسْلَمُ وَغِفَارُ وَشَيْءٌ مِنْ مُزَيْنَةَ وَجُهِينَةَ أَوْ قَالَ: وَشَيْءٌ مِنْ جُهِينَةَ وَمُزَيْنَةَ خَيْرٌ عِنْدَ اللَّهِ أَوْ قَالَ: يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ أَسَدٍ وَتَمِيمٍ وَهَوَازِنَ وَغَطَفَانَ^(۶):

پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌فهرمووی: ئه‌س‌له‌م و غیفارو هه‌نی له موزه‌ینه و هه‌نی له جوه‌ینه یا فهرمووی: هه‌نی له جوه‌ینه و هه‌نی له موزه‌ینه باشتن له‌لای خودا یا فهرمووی: باشتن له‌روژی قیامه‌تا له‌ئه‌سه‌دو ته‌میم و هه‌وازین و غه‌طافان (ش = ب/م = بوخاری و موس‌لیم).

۳۵۴۹- ولمسلم والترمذي: وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَغِفَارُ وَأَسْلَمُ وَمُزَيْنَةُ وَمَنْ كَانَ مِنْ جُهِينَةَ خَيْرٌ عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ أَسَدٍ وَطَيْيٍ وَغَطَفَانَ. وَاللَّهُ أَعْلَى وَأَعْلَمُ^(۷):

حه‌زهره‌ت (درویدی خودای له‌سهرین) ده‌فهرمووی: به‌و خودایه‌ی که‌ره‌وانی موچه‌مه‌د و له‌ده‌ستی ته‌وانایی ئه‌وا غیفارو ئه‌س‌له‌م و موزه‌ینه و جوه‌ینه له‌لای خودا، له‌روژی قیامه‌تا که‌لی چاک‌ترن له‌ئه‌سه‌دو ته‌یی و غه‌طافان (م/ت = موس‌لیم و تیرمی‌زی).

چاک نه‌و چاکه‌یه لای خودا چاک بن
نیتر له‌تانه‌ی نا‌پاک بن باک بن
ده‌رویش‌ن ده‌یگوت: من چاک و پاکم
بو‌یه له‌تانه‌ی خه‌لکی بن باکم

(۶) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۹۰.

(۷) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۸۹. ترمذی. مناقب: ۳۹۵۰.

۶۸) پایهی به‌نی ته‌میم و ده‌وس و نه‌یی:

بنو تمیم و دوس و طیء

۳۵۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: لَا أَرَا أَعْجَبُ بَنِي تَمِيمٍ لِثَلَاثٍ سَمِعْتُهُمْ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) سَمِعْتُهُ يَقُولُ: هُمْ أَشَدُّ أُمَّتِي عَلَى الدَّجَالِ. وَجَاءَتْ صَدَقَاتُهُمْ فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) هَذِهِ صَدَقَاتُ قَوْمِنَا وَكَانَتْ سَيِّئَةً مِنْهُمْ عِنْدَ عَائِشَةَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): أَعْتَقِيهَا فَإِنَّهَا مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ. رواه الشيخان^(۱):

ئه‌بو هوره‌یره (خودای ئی رازی بئ) گوتی: ئه‌وتی ئه‌م سئ شته باشه‌م له ده‌می پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین) بیستووئه ئیتر به‌نی ته‌میم خو‌ش ده‌وی، لییم ژنه‌وت ده‌یفه‌رموو: ئازاترینی ئومه‌تم له ئاستی ججال به‌نی ته‌میم! که زه‌کاته‌که‌شیان هات پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین) فه‌رمووی: ئه‌مه زه‌کاتی خزمانی ئی‌مه‌یه ژنیکی به تالانی گیراویشیان که‌نیزه‌کی عایشه بوو، پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سربین) پیی فه‌رموو: ئازادی بکه، چونکه ئه‌مه له نه‌وه‌ی ئیسماعیله (ش).

۳۵۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَدِمَ الطُّفَيْلُ وَأَصْحَابُهُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّ دَوْسًا قَدْ كَفَرَتْ وَأَبَتْ فَادْعُ اللَّهَ عَلَيْهَا. فَقِيلَ: هَلَكْتَ دَوْسٌ فَقَالَ «اللَّهُمَّ اهْدِ دَوْسًا وَائْتِ بِهِمْ». رواه الشيخان^(۲):

ديسان گوتی: طوفه‌یل و براده‌ره‌کانی (خودایان ئی رازی بئ) هاتن، گوتیان: قوربان! ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! به‌راستی ده‌وس خودا ناناسن و مل ناده‌ن و له کی‌ش ده‌رچوون! که‌واته له‌لای خودا نزای خراپیان ئی بکه، خه‌لکه‌که‌ش گوتیان: تازه ده‌وس فه‌وتان! پیغه‌مبه‌ریش (دروودی خودای له‌سربین) له باتی ئه‌وه‌ی

(۱) بخاری. عتق (تجريد / ۳ / ۱۸۱ رقم: ۱۰۹۰ تجريد = ۲۵۴۳ ، ۴۳۶۶ فتح الباری. مسلم فضائل

الصحابه: ۶۳۹۹.

(۲) بخاری. مناقب: ۴۳۹۲. مسلم. فضائل الصحابة: ۶۳۹۷.

نزای خراپیان لی بکا نزای باشی بو کردن و فه‌رمووی: ئە‌هی خودایه! رینموونی ده‌وس بکه‌و که‌مه‌ن کی‌شیان که! (ش).

۳۵۵۲- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ لَمَّا قَدِمْتُ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قُلْتُ فِي الطَّرِيقِ:

يَا لَيْلَةً مِنْ طُولِهَا وَعَنَانِهَا عَلَى أَنَّهَا مِنْ دَارَةِ الْكُفْرِ نَجَّتْ

وَكَانَ مَعِيَ غُلَامٌ فَأَبَقَ فِي الطَّرِيقِ فَلَمَّا قَدِمْتُ عَلَى النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَايَعْتُهُ، فَبَيَّنَا أَنَا عِنْدَهُ إِذْ طَلَعَ الْغُلَامُ، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَا أَبَا هُرَيْرَةَ، هَذَا غُلَامُكَ. فَقُلْتُ: هُوَ حُرٌّ لِرَجُلٍ مِنَ اللَّهِ. فَأَعْتَقْتُهُ. رواه البخاري^(۳):

ديسان گوتی: که هاتم بو لای پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) له ری‌گه ده‌مگوت:

يَا لَيْلَةً مِنْ طُولِهَا وَعَنَانِهَا عَلَى أَنَّهَا مِنْ دَارَةِ الْكُفْرِ نَجَّتْ

به شیع‌ر له به‌هره‌که‌س خۆ‌ی که به‌هری طه‌ویل‌ه واته:

شه‌وین بوو در‌ب‌ئ، پر نی‌ش و نازار، به‌لام به‌جوانی

سو‌پاس بو خودا رزگار‌ی کردین له کافر‌سان!

خولامی‌کم هه‌بوو له‌گه‌لاما بوو، وه‌لی له ری هه‌له‌هات و رای کرد جا که گه‌یشتمه‌ خزمه‌تی پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) په‌یمانم دایی، هی‌شتا هه‌ر له خزمه‌تیا بووم ئە‌وه‌نده‌م زانی خولامه‌که‌شم سه‌ری هه‌لداو په‌یدا بوو، پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: ئە‌هی ئە‌بو هوره‌یره! ئە‌مه‌ خولامه‌که‌ته‌ منیش گوتم: ئە‌ه‌وا ئە‌ه‌وم به‌خشی بو ره‌زای خودا، وه‌ ئازادم کرد (ب-خ).

۳۵۵۳- عَنْ عَبْدِ بْنِ حَاتِمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَتَيْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) فَقَالَ لِي: إِنَّ أَوَّلَ صَدَقَةٍ بَيَّضَتْ وَجْهَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَوُجُوهُ أَصْحَابِهِ صَدَقَةُ طَبِيِّ أَلْتِي حُنْتُ بِهَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). رواه مسلم^(۴):

(۳) بخاری. مناهب: ۴۲۹۳.

عه‌دی کوپی حاته‌م (خودای ئی رازی بن) گوتی: چوومه لای عومه‌ر (خودای ئی رازی بن) پیی گوتم: یه‌که‌م صه‌ده‌قه‌یی که روی پیغه‌مبه‌رو یاران پیغه‌مبه‌ری گه‌شاندوه صه‌ده‌قه‌که‌ی هوزی طه‌یی بوو که تو خوت هیئات بو لای پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) (م).

۳۵۵۴- عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ أَتَيْنَا عُمَرَ فِي وَفْدٍ، فَجَعَلَ يَدْعُو رَجُلًا رَجُلًا وَيُسَمِّيهِمْ فَقُلْتُ: أَمَا تَعْرِفُنِي يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ؟ قَالَ: بَلَى أَعْرِفُكَ، أَسَلَّمْتَ إِذْ كَفَرُوا، وَأَقْبَلْتَ إِذْ أَذْبَرُوا، وَوَفَيْتَ إِذْ غَدَرُوا، وَعَرَفْتَ إِذْ أُنْكَرُوا. فَقَالَ عَدِيُّ فَلَا أَبَالِي إِذَا. رواه البخاري في قصة وفد طي. والله أعلم^(۵):

ديسان عه‌دی (ره‌زای خوی ئی بن) گوتی: له‌گه‌ل ده‌سته‌یه‌کا چووینه خزمه‌تی عومه‌ر، عومه‌ر یه‌ک له‌دوای یه‌ک بانگی ده‌کردین بو لای خوی و ده‌یپرسی ئه‌م پیاوه کییه، که سه‌ره گه‌یشته سه‌ر من عه‌رزیم کرد: ئه‌ی فه‌رمانداری موسولمانان! ئه‌دی نام ناسیته‌وه؟ گوتی: با، چاکت ده‌ناسمه‌وه تو ئه‌و پیاوه مه‌رده‌ی که خه‌لکی بپروایان نه‌بوو تو موسولمان بووی و که ئه‌وان هه‌لیان ده‌تیزان تو ده‌هاتیته پیشه‌وه و له ئیسلام نزیک ده‌بوویت‌وه و که ئه‌وان په‌یمانیاں ده‌شکان و پاشگه‌ز بوونه‌وه له ئیسلام تو به‌وه‌فا و به‌ئمه‌ک بووی! عه‌دی گوتی: منیش گوتم: ده‌ئیت‌ر ده‌ربایستی هیچی تر نایه‌م (ب- ره‌زای خوی ئی بن).

٦٩) باسی نه‌قیفو به‌نی حه‌نیفه : (ثقیف و بنو حنیفه)

۳۵۵۵- عَنْ جَابِرٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْرَقْنَا نَبَالَ ثَقِيفٍ فَأَذْغَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ. قَالَ: اللَّهُمَّ اهْدِ ثَقِيفًا^(۱):

(۴) مسلم. فضائل: ۶۳۹۶.

(۵) بخاری. مغازی: ۴۳۹۴.

(۱) رواه الترمذي بسند صحيح.

جایبر (خودای نِ رازی بِن) گوتی: گوتیان: ئه‌ی فرستاده‌ی یه‌زدان! تیری هۆزی ته‌قیف سووتاندووینی، ده‌ی له‌لای خودا دووعای شه‌ریان ئی بکه، فه‌رمووی: ئه‌ی خودایه‌! ریگه‌ی راست نیشانی هۆزی ته‌قیف بده (ت-س/ص).

۳۵۵۶- وَأَهْدَىٰ أَغْرَابِي لِرَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بَكْرَةً فَعَوَّضَهُ مِنْهَا سِتًّا بَكْرَاتٍ فَتَسَخَّطَهَا فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَتَىٰ عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ: إِنَّ فَلَانًا أَهْدَىٰ إِلَيَّ نَاقَةً فَعَوَّضْتُهَ مِنْهَا سِتًّا بَكْرَاتٍ فَظَلَّ سَاحِطًا وَلَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ لَا أَقْبَلَ هَدِيَّةً إِلَّا مِنْ قُرَشِيٍّ أَوْ أَصَارِيٍّ أَوْ ثَقَفِيٍّ أَوْ دَوْسِيٍّ^(۲):

عاره‌ییکی ده‌شته‌کی نیوونه ووشتریکی به دیاری هینا بو پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) له‌وه‌و دوا پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) به شه‌ش نیوونه ووشتر تۆله‌ی بو کرده‌وه، که‌چی کابرا هیشتا هه‌ر لا لووت بوو، که ئه‌مه به پیغه‌مبه‌ر گه‌یشته‌وه ستایش و سوپاسی جوانی خودای کردو فه‌رمووی: فیساره که‌س ووشتره "میچکه‌یه‌کی به دیاری هینا‌بوو بۆم، له تۆله‌ی ئه‌وه‌دا شه‌ش نیوونه ووشترم داوه پیی که‌چی هیشتاکوونی هه‌ر لووته لایه! به راستی نیازم هه‌بوو که ئیتر دیاری له که‌س وه‌رنه‌گرم، مه‌گه‌ر له قوره‌یشی و ئه‌نصاری و ته‌قه‌فی و ده‌وسی (ت).

۳۵۵۷- عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: مَاتَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) وَهُوَ يُكْرِمُ ثَلَاثَةَ أَحْيَاءٍ ثَقِيفًا وَبَنِي حَنِيفَةَ وَبَنِي أُمَيَّةَ. رَوَى الثَّلاثَةُ التِّرْمِذِيُّ^(۳):

عیمرانی کوپی حوصه‌ین (خودای نِ رازی بِن) گوتی: پیغه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سهرین) هه‌تا مرد قه‌دری ئه‌م سنی خیله‌ی ده‌گرت: ته‌قیف و به‌نی حه‌نیفه‌و به‌نی ئومه‌یه (ت).

(۲) سکت عن درجته الشارح.

(۳) سکت عن درجته الشارح.

۷۰) پایه‌ی عه‌ره‌بو به‌ریزی خاکی حجاز : (فضل العرب والحجاز

۳۵۵۸- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) غَلِظُ الْقُلُوبِ وَالْجَفَاءُ فِي الْمَشْرِقِ وَالْإِيمَانُ فِي أَهْلِ الْحِجَازِ. رواه مسلم^(۱) :

جایبر (خو‌شنودی خودای ن‌بین) گو‌تی : پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌س‌ر‌بین) فه‌رمو‌ی : دل ره‌قی و بی و‌ی‌لی له‌ناو رو‌ژه‌ه‌لا‌ت‌دا باوه، ئی‌مان و باوه‌پیش له‌ناو حی‌جاز‌دا باوه! (م).

۳۵۵۹- عَنْ أُمِّ شَرِيكِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: لَيَفِرَّ النَّاسُ مِنَ الدَّجَالِ حَتَّى يَلْحَقُوا بِالْحِجَالِ. قَالَتْ أُمُّ شَرِيكِ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَأَيْنَ الْعَرَبُ يَوْمَئِذٍ؟ قَالَ: هُمْ قَلِيلٌ. رواه الترمذي. ومسلم في الفتين^(۲) :

ئوم‌مو شه‌ریک (خو‌شنودی خودای ن‌بین) گو‌تی : پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌س‌ر‌بین) فه‌رمو‌ی : مه‌ردوم له‌تاو ج‌جال ه‌ل د‌ین، ته‌نا‌ه‌ت له‌تاوانا په‌نا ده‌به‌نه به‌ر کی‌وه‌کان. منیش عه‌رزیم کرد: ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خودا! ئه‌و رو‌ژو سه‌رده‌مه عه‌ره‌ب له‌کو‌ین؟ فه‌رمو‌ی : له‌و رو‌ژه‌دا عه‌ره‌ب زو‌ر که‌من (ت/م) له‌خودا به‌زیاد بی که‌له‌کوردستان چی‌او کی‌و ئه‌وه‌نده زو‌رن وه‌کوو داری قه‌راخ وان، خودای گه‌وره به‌رحمه‌تی خو‌ی بی‌انکا به‌په‌نا‌گای ره‌حمه‌ت بو‌ئهم گه‌له‌خواناسه‌سه‌ر به‌مو‌حه‌مه‌ده له‌هه‌موو ده‌ردو به‌لای، به‌تایبه‌ت له‌ئا‌ژاو‌هو فه‌رتنه‌ی ج‌جاله‌کو‌یرو پی‌ش‌کارو پی‌کوپه‌و پی‌ش‌په‌وه‌کانی (وه‌ر‌گی‌ر).

۳۵۶۰- عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: سَامَ أَبُو الْعَرَبِ وَيَافِثُ أَبُو الرُّومِ وَحَامُ أَبُو الْحِشِّ^(۳) :

سه‌مو‌ره (خو‌شنودی خودای ن‌بین) گو‌تی : پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌س‌ر‌بین) فه‌رمو‌ی : سامی کو‌ری نو‌وح باب‌ه گه‌وره‌ی عه‌ره‌به‌و، یافی‌ثی کو‌ری نو‌وح باب‌ه

(۱) مسلمز ایمان: ۱۹۱ ، ۱۷۹ - ۱۹۱.

(۲) مسلم. الفتن: ۷۳۱۹ ، ۷۳۲۰. ترم‌ذی. مناقب: ۱۸۳۳۰

(۳) رواه الترم‌ذی بسند حسن (شرحه).

گہورہ ی روومہ و حامی کوپی نوح (درودی خودا لہ سر خوی و کھ سوکارو نہوہ ی باشی بن) بابہ گہورہ ی حہبہ ش ورہ شہ کانه (ت-س/ح).

۳۵۶۱- عَنْ سَلْمَانَ قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَا سَلْمَانُ لَا تَبْغُضْنِي فُتْفَارِقَ دِينِكَ. قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ أَبْغُضُكَ وَبِكَ هَذَا اللَّهُ؟ قَالَ: تَبْغُضُ الْعَرَبَ فُتْبَغُضُنِي^(۴):

سہلمان (خوشنودی خودای لہ سر بن) دہلی: پیغہ مہر (درودی خودای لہ سر بن) پی فرمووم: ئہ ی سہلمان! رق لہ من نہ گریٹ و لہ دلہوہ کینہم لی نہ کی شیت ئہ گینا لہ ئیسلامہ تی بی بہش دہ بیت! گوتم: ئہ ی پیغہ مہری خودا! چوَن رق لہ تو دہ گرم، لہ کاتیکا کہ ئیمہ خودا بہووی تووہ ریگہ ی راستی نشان داوین؟ فرمووی: مہبست ئہوہ یہ ئہ گہر رق لہ نہ تہوہ ی عہرب بگریٹ ئہوہ رق لہ منیش دہ گریٹ! (ت-س/ح).

۳۵۶۲- عَنْ عُثْمَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مَنْ عَشَّ الْعَرَبَ لَمْ يَدْخُلْ فِي شَفَاعَتِي وَلَمْ تَنْلُهُ مَوَدَّتِي. رَوَى التِّرْمِذِيُّ هَذِهِ الثَّلَاثَةَ^(۵):

عوسمان (خوشنودی خودای لی بن) گوئی: حہزہت (درودی خودای لہ سر بن) فرمووی: ئہوہ ی نپاکی لہ گہلی عہرب بکا نہ بہر تکاو شہ فاعہ تی من دہکھوئی و نہ بہ دوستی من دہ ژمیرری! (ت-سہنہد غریب).

۳۵۶۳- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) أَوْصَى بِثَلَاثَةٍ فَقَالَ: أَخْرِجُوا الْمُشْرِكِينَ مِنْ جَزِيرَةِ الْعَرَبِ وَأَجِيزُوا الْوَفْدَ بِنَحْوِ مِمَّا كُنْتُمْ أَجِيزُهُمْ. قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ وَسَكَتَ عَنِ الثَّالِثَةِ كَأَنَّهُ نَسِيَهَا. وَقَالَ: هِيَ لَاتَتَّخِذُوا قَبْرِی وَتَنَّا. رواه الثلاثة:

ئیبنو عہباس (خوشنودی یان لہ سر بن) گوئی: پیغہ مہر (درودی خودای لہ سر بن) ئہم سئی راسپیڑیہ ی کردین فرمووی: هاوبہش پیداکہر (موشریک) هکان لہ

(۴) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

(۵) رواه الترمذي بسند غريب (شرحه).

دوورگه‌ی عه‌ره‌ب ده‌رکه‌ن و، وه‌ك خۆم به‌ جوانی وه‌فدو نوین‌ه‌ر به‌ری‌ کهن و
قه‌درو ری‌زیان بگرن ئیت‌ر بی‌ ده‌نگ: بوو، باسی راسپی‌ری سی‌یه‌می نه‌کرد، وه‌ك
له‌ یادی چووبی‌ وابوو ده‌لین: ئه‌ویش ئه‌مه‌یه: گو‌پ‌ه‌که‌م نه‌که‌ن به‌ بت و
بی‌په‌رستن (ش/د).

۳۵۶۴- عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَا
تَكُونُ قِبْلَتَانِ فِي بَلَدٍ وَاحِدٍ. رواه أبو داود والترمذی^(۷):

دیسان گوتی: پی‌غه‌مبه‌ر (درو‌دی خودای له‌سه‌ری‌ن) فه‌رمو‌ی: یه‌ك وولات و
دو ئایینیان نه‌گوتوه! (د/ت).

۳۵۶۵- وَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: لَأُخْرِجَنَّ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى مِنْ جَزِيرَةِ الْعَرَبِ فَلَا أَتْرَكَ فِيهَا إِلَّا مُسْلِمًا.
رواه الخمسة إلا البخاری^(۸):

عومه‌ر (خۆشنو‌دی خودای ئی‌بن) ده‌لین: به‌ گو‌یی خۆم له‌ ده‌می پی‌غه‌مبه‌رم
ژنه‌وت ده‌یفه‌رموو (درو‌دی خودای له‌سه‌ری‌ن): جووله‌که‌و دیان له‌ دوورگه‌ی عه‌ره‌ب
ده‌رده‌که‌م و، موسو‌لمان نه‌بی‌ که‌سی تری‌ تیانایه‌لم (ش/د/ت-ره‌مه‌تی خودایان
ئی‌بن).

(۷) گه‌وره‌یی یه‌مه‌ن و عومان: (فضل الیمن و عمان)

۳۵۶۶- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
جَاءَ أَهْلُ الْيَمَنِ هُمْ أَرْقُ أَفِيدَةَ الْإِيمَانِ يَمَانٌ وَالْفَقَهُ يَمَانٌ وَالْحِكْمَةُ يَمَانِيَّةٌ. وَفِي رِوَايَةٍ:
أَتَاكُمْ أَهْلُ الْيَمَنِ هُمْ أَلْيَنُ قُلُوبًا وَأَرْقُ أَفِيدَةَ الْإِيمَانِ يَمَانٌ وَالْحِكْمَةُ يَمَانِيَّةٌ وَرَأْسُ الْكُفْرِ
قِبْلَ الْمَشْرِقِ. رواه الشيخان والترمذی^(۹):

(۷) سكت عن درجته الشارح.

(۸) مسلم. جهاد: ۴۵۶۹. أبو داود. خراج: ۳۰۳۰.

(۹) مسلم. إيمان: ۱۸۰.

ئەبو ھورەیرە (خودای ئی رازی بن) گوتی: پیغەمبەر (درودی خودای لەسەربن) فەرمووی: خەلکی یەمەن ھاتوون، دلایان گەلی ناسکەو گەلیکی نەرم و نیانن یەمەن سەرچاوەی ئیمان و باوەرە، ھەرودھا سەرچاوەی شەریعت و ھیکمەتە لە گێرانی و ھەیکە: ئەوا خەلکی وولاتی یەمەن بە خێرو خوشی ھاتوون بو لاتان، گەلیکی ناسک و دل نەرم، میلەتیکی خوش باوەر، دلپاکن، یەمەن سەرچاوەی ئیمان و باوەرە، ھەرودھا سەرچاوەی زانستی ریک و پیک و ھیکمەت و شەریعتە کوفرو بئ باوەریش لەلای روژ ھەلاتەو سەر ھەل دەدات (ش/ت).

۳۵۶۷- وَقَالَ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) إِنَّ لَمْ تُكُنْ مِنَ الْأَزْدِ فَلَسْنَا مِنَ النَّاسِ^(۲):

ئەنەسی کوپی مالیک (خودای ئی رازی بن) گوتی: ئەگەر لە ھۆزی ئەزد نەبین ئەوا ئادەمیزادیکی بئ تیرەو ھۆزین! (ت-س/ص).

۳۵۶۸- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْأَزْدُ أَسَدُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ يُرِيدُ النَّاسُ أَنْ يَضَعُوهُمْ وَيَأْتِيَ اللَّهُ إِلَّا أَنْ يَرْفَعَهُمْ وَلَيَأْتِينَ عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يَقُولُ الرَّجُلُ يَا لَيْتَ أَبِي كَانَ أَزْدِيًّا يَا لَيْتَ أُمِّي كَانَتْ أَزْدِيَّةً^(۳):

دیسان گوتی: پیغەمبەر (درودی خودای لەسەربن) دەرەرموئ: ھۆزی ئەزد شیری خودان لە وولاتدا، خەلک دەیانەوئ سووکیان بکەن، بەلام خودا دەیانەوئ بەرزیان بکاتەو، روژئ دەبئ پیاو دەلئ: خۆزگە باوكم ئەزدی دەبوو، خۆزگە دایکم ئەزدی دەبوو! (ت-سەنەد غەریب).

۳۵۶۹- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) الْمُلْكُ فِي قُرَيْشٍ وَالْقَضَاءُ فِي الْأَنْصَارِ وَالْأَدَانُ فِي الْحَبَشَةِ وَالْأَمَانَةُ فِي الْأَزْدِ^(۴):

(۲) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

(۳) رواه الترمذي بسند غريب (شرحه).

(۴) رواه الترمذي بسند غريب (شرحه).

ئەبو ھورەیرە (خۆشبوودی خودای ئی بن) گوئی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) دەفەرموی: دارایی و پادشایی و سەرداریی پیشەیی ھۆزی قورەیشە، داوەری و قازیتی و قەزاوەتیش پیشەیی یاریدەدەرانە، بانگدانیش پیشەیی ھەبەشیەکانە، ئەمینداریی و دەسپاکیش پیشەیی ھۆزی ئەزە! (ت- سەنەد غەریب).

۳۵۷۰- وَعَنْهُ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَجَاءَ رَجُلٌ مِنْ قَيْسِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ اَلْعَنَ حَمِيرًا. فَأَعْرَضَ عَنْهُ ثُمَّ جَاءَهُ مِنَ الشَّقِّ الْآخَرَ فَأَعْرَضَ عَنْهُ فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَحِمَ اللَّهُ حَمِيرًا أَفَوَاهُهُمْ سَلَامٌ وَأَيُّدِيهِمْ طَعَامٌ وَهُمْ أَهْلُ أَمْنٍ وَإِيمَانٍ. روى الترمذي هذه الأربعة^(۵):

دیسان گوئی: لە خزمەتی پیغەمبەردا (دروودی خودای لەسەربین) دانیشتبووین، پیاوی (لە ھۆزی قەیس) ھات گوئی: ئەھ پیغەمبەری خودا! نەفرین بکە لە حیمیر پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) رووی ئی وەرگەران و رووی کرد بەولاو، بەلام پیاوێکە لەولاو چوو بەردەمی و دیسان پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) رووی کردووە بەولاو، جا پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) فەرمووی: رەحمەتی خودا لە ھۆزی حیمیر بێ، ھەمیشە دەمیان بە سلاو و ھەوێیە میللەتیکی نانبدەن و بیوھین و ئاسایش پەروەرن و خواوھنی باوەر و بپروان و بەدینن (ت- سەنەد غەریب).

۳۵۷۱- بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رَجُلًا إِلَى حَيٍّ مِنْ أَحْيَاءِ الْعَرَبِ فَسَبَّوْهُ وَضَرَبُوهُ فَجَاءَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَأَخْبَرَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَوْ أَنَّ أَهْلَ عُمَانَ أَتَيْتَ مَا سَبُّوكَ وَلَا ضَرَبُوكَ. رواه مسلم^(۶):

(۵) رواه الترمذي بسند غريب (شرحه).

(۶) مسلم. فضائل الصحابة: ۶۴۴۲.

ئەبو بەرزە (خۆشنودی خودای ئابن) دەلی: پیغه‌مبەر (درودی خودای لەسەربن) پیاویکی نارد بۆ ناو خێلێ له خیالانی عەرەب لەوێ لێی دێدەن و جنیویشی دێدەن، ئەویش گەڕایەوێ بۆ لای پیغه‌مبەر و حالە‌کە‌ی بۆ گێڕایەوێ، فەرمووی: ئاخر ئەگەر بچووینتایە بۆ ناو خەلکی عومان نەجنیویان پێ دێدایت و نەلێیان دێدایت (م).

٧٢) گه‌وره‌یی وولاتی عه‌جەم: (فضل فارس)

٣٥٧٢- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَوْ كَانَ الدِّينُ عِنْدَ الثَّرِيَّا لَذَهَبَ بِهِ رَجُلٌ مِنْ فَارِسَ - أَوْ قَالَ مِنْ أَتْنَاءِ فَارِسَ - حَتَّى يَتَنَاولَهُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ^(١).

ئەبو ھورەیرە (خۆشنودی خودای لەسەربن) گوتی: پیغه‌مبەر (درودی خودای لەسەربن) فەرمووی: ئەگەر موسوڵمانەتی لەسەر ئەستێرە‌ی کۆبی بەو، دوورییە، پیاوی لە خەلکی وولاتی فارس یا فەرمووی: پیاوی لە رۆڵە‌کانی وولاتی فارس دەچێ بۆی و خویی دەگە‌یە‌نیتی و دە‌ی‌قوزیتەوێ! (م).

٣٥٧٣- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذْ أُنْزِلَتْ حَتَّى عَلَيْهِ سُورَةُ الْجُمُعَةِ فَلَمَّا قُرَأَ (وَأَخْرَجَ مِنْهُمْ لِمَا يَلْحَقُوا بِهِمْ) قَالَ لَهُ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِنَا؟ فَلَمْ يَكَلِّمْهُ. سَأَلَهُ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا، قَالَ وَسَلَّمَانِ الْفَارِسِيُّ فِينَا. قَالَ فَوَضَعَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَدَهُ عَلَى سَلْمَانَ فَقَالَ: لَوْ كَانَ الْإِيمَانُ بِالثَّرِيَّا لَتَنَالَهُ رَجُلٌ مِنْ هَؤُلَاءِ. رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَالرَّمْذِيُّ^(٢).

دیسان گوتی: لە خزمە‌تی پیغه‌مبەردا (درودی خودای لەسەربن) دانیشتبووین، لەو کاتەدا سوورە‌تی جومعه هاته‌ خوارەوێ بۆی، کە ئەم نایەتە‌ی خۆیندەوێ کە دەر‌مووی: {وَأَخْرَجَ مِنْهُمْ لِمَا يَلْحَقُوا بِهِمْ - ٣/٦٢}.

(١) مسلم. فضائل الصحابة: ٦٤٤٤.

(٢) مسلم. فضائل الصحابة: ٦٤٤٥.

واتہ: ہر وا ئہم رہبہرہ نازدارہ بہہوی نامہی پیروزی خودایی و،
 فہرموودہ بہرزہکانی خوہوہ گہئی کہسانی تریش لہ موسولمانان فیری
 شہریعتی خوداو خیری ہر دوو جیہان دہکا، کہ ہیشتا ئہمانہ وان لہ بن
 پہردہی غیب داو جارئی پہرہوی ئہمانہیان نہکردوہ، بہلام بہ زووی
 ئہوانیش وک ئہمانہ ئہم ریگہ ہقہ دہگرن۔ کہ حہزرت ئہم نایہتہی
 خویندہوہ پیاوئی گوتی: ئہی پیغہمبہری خودا! ئہوانہ کین کہ ئہم ریگہی
 ہقی ئیمہیہ بہ زووی دہگرن؟ پیغہمبہر (درودی خودای لہسرین) وہلامی
 نہادیہوہ، تا پیاوہکہ دوو جار یا سی جار ہمان پرسپاری ئی دووبارہ
 کردہوہ، گوتی: لہو کاتہدا سہلمانی فارسیش لہناو کوپہ کہمان دابوو جا
 پیغہمبہر (درودی خودای لہسرین) دہستی خستہ سہر سہلمان و فہرمووی: ئہگہر
 ئیمان و ئیسلامہتی لہسہر ئہستیرہی کوش بی پیوانی لہمانہ خوئیانی
 دہگہیہئی! (ش/ت)۔

۳۵۷۴- ذُکِرَتْ الْأَعَاجِمُ عِنْدَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فَقَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى
 اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) لَأَنَا بِهِمْ أَوْ بَعْضُهُمْ أَوْ تَقَى مِنْ بَيْنِهِمْ أَوْ بَعْضُهُمْ. رواه الترمذي بسند
 غيب. والله التوفيق^(۳):

دیسان گوتی: لہ خزمہتی پیغہمبہردا (درودی خودای لہسرین) باسی عہجہم
 کرا، فہرمووی (درودی خودای لہسرین) دہی من بہوان بہ قام پترہ تا بہ ئیوہ یا
 فہرمووی: دہی من بہ ہندی لہوان بتمانہم زیاترہ ہتا بہ ہندی لہ ئیوہ!
 (ت- سہند غریب)۔

۳۵۷۵- شرح المصنف - (رضوان اللہ علیہ) - کلمۃ (فضل فارس) بما یلی:
 أي أهل فارس وهم العجم سُكَّانُ البقاع الشرقية الواقعة في شرقي الخليج الفارسي،
 كفارس وكرمان، وسجستان، وما وراء النهر وخراسان، تلك التي أنبت رجال الحديث
 كالبخاري وأبي داود والترمذي والنسائي والبيهقي والدارقطني، رضي الله تعالى عنهم،

(۳) رواه الترمذي بسند غريب.

و مسلم وإن كانت إقامته مع هؤلاء الشموس ولكنه عربي الأصل فإنه قشيري - (رَضِيَ
الله عَنْهُ)^(۴):

- المرحم -

دانه‌ر (ره‌زای خوای فی بن) له راقه‌ی ووشه‌ی (فه‌ضلی فارس) دا ده‌لئ: مه‌به‌ست ئه‌و گه‌لانه‌یه که عه‌ره‌ب نین و خه‌لکی ئه‌و وولاته‌ن که له کۆندا له‌ناو عه‌ره‌به‌کاندا به‌ وولاتی فارس ناوبانگی ده‌رکردوه، که به‌مانه‌ ده‌گوتری عه‌جه‌م، که بریتین له‌ دانیش‌تووانی ئه‌و ناوچانه‌ که خۆره‌ه‌لاتن و ده‌که‌ونه‌ خۆره‌ه‌لاتی که‌نداوه‌وه، وه‌ک ئیران و کرمان و سیستان و ئه‌و دیوچه‌م (ماوه‌رائه‌نه‌هره‌ین) و: خۆراسان، که ئه‌م ناوچانه‌ ئه‌و ناوچه‌ پیرۆزانه‌ن که پیاوانی فه‌رمووده‌ زانی وایان تیا هه‌لکه‌وتوه که بوون به‌ به‌ردی بناغه‌ی عولومی حه‌دیث (زانسته‌کانی فه‌رمووده) وه‌کوو ئه‌م پیشه‌وا ناودارو، به‌پیرزانه: بوخاری و ئه‌بو داوود و تیرمیزی و نسائی و به‌یه‌قی و داره‌ قوطنی و موسلیم (ره‌زای خویان له‌سه‌ر بن) ئیمامی موسلیم (خودای فی رازی بن) ئه‌گه‌ر چی له‌ بنه‌رته‌دا عه‌ره‌به، چونکه له‌ عه‌ره‌بی هۆزی قوشه‌یره، به‌لام ئه‌ویش په‌روه‌رده‌ی ئه‌و خاکیه‌و له‌ناو ئه‌و ئه‌ستیره‌ گه‌شانه‌دا رسکاوه‌و ژیاوه‌.

۷۳) گه‌وره‌یی وولاتی شام: (فضل الشام)

۳۵۷۶- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي شَأْمِنَا، اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي يَمَنِنَا. قَالُوا: وَفِي نَجْدِنَا. قَالَ: اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي شَأْمِنَا، اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي يَمَنِنَا. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَفِي نَجْدِنَا قَالَ: هُنَاكَ الزَّلَازِلُ وَالْفِتَنُ، وَبِهَا أَوْ قَالَ: وَمِنْهَا يَخْرُجُ قَرْنُ الشَّيْطَانِ. رَوَاهُ الرَّمْذِيُّ هُنَا وَابْنُ خَالٍ فِي الْفِتَنِ: فَقَالَ فِي الثَّالِثَةِ: هُنَاكَ الزَّلَازِلُ وَالْفِتَنُ، وَبِهَا يَطْلُعُ قَرْنُ الشَّيْطَانِ^(۵).

^(۴) من شرح المصنف لا داعي للتخريج.

^(۵) بخاری. فتن: ۷۰۹۴.

ئیبینو عومەر (خزسنوودی خودای ئی بن) له پیغه‌مبهره‌وه ده‌فرمووی (دیوودی خودای له‌سهرین): په‌روه‌ردگارا! پیت و فه‌رو به‌ره‌که‌ت بپرژینه به‌سهر وولاتی شاممانا، په‌روه‌ردگارا! پیت و فه‌رو به‌ره‌که‌ت بپرژینه به‌سهر وولاتی یه‌مه‌نمانا یارانی‌ش عه‌رزیا‌ن کرد: وه بپرژینئ به‌سهر وولاتی نه‌جدیشماندا، فه‌رمووی‌ه‌وه: خودایه! پیت و فه‌رو بپرژینه به‌سهر وولاتی شاممانا، په‌روه‌ردگارا! پیت و فه‌رو بپرژینه به‌سهر وولاتی یه‌مه‌نمانا یارانی‌ش عه‌رزیا‌ن کرده‌وه: وه بپرژینئ به‌سهر وولاتی نه‌جدیشمانا فه‌رمووی: له‌ویوه ئاژاوه و ئاشووب و پشیوی به‌ریا ده‌بی وه فه‌رمووشی: هه‌ر له‌ویشه‌وه شه‌یتان شاخ قوت ده‌کاته‌وه (ت/ب) گفته‌ی (ب): له جاری سییه‌ما فه‌رمووی: له‌ویوه پشیویی و فره‌ته‌نه ده‌که‌ونه‌وه و هه‌ر له‌ویشه‌وه شاخی شه‌یتان هه‌ل دی!

۳۵۷۷- عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِذَا فَسَدَ أَهْلُ الشَّامِ فَلَا خَيْرَ لَكُمْ لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي مُنْصُورِينَ لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَذَلَهُمْ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ^(۲):

موعاوییه‌ی کو‌ری قو‌ره (خزسنوودی خودای ئی بن) گو‌تی: باو‌کم گو‌تی: پیغه‌مبهر (دیوودی خودای له‌سهرین) فه‌رمووی: هه‌رکاتئ خه‌لکی شام گه‌ند بوون ئیت‌ر که‌لک‌تان نامینئ، کو‌مه‌له‌یی له‌م ئومه‌تی منه هه‌ر سه‌رکه‌وتوو ده‌بن، تا روژی قیامه‌ت هه‌ل ده‌سئ و ته‌واو نزیک ده‌بیته‌وه، ئه‌وه‌ی پاشقولی‌ان ئی ده‌دا زیانی‌ان پی ناگه‌یه‌نئ (ت-س/ص).

۳۵۷۸- عَنْ بَهْزَش بْنِ حَكِيمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ) قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيْنَ تَأْمُرُنِي، قَالَ: هَا هُنَا. وَكَحَا يَدِهِ نَحْوَ الشَّامِ^(۳):

له به‌هزی کو‌ری چه‌کیمه‌وه له باو‌کیه‌وه له با‌پیری‌ه‌وه (خزسنوودی خودایان ئی بن) گو‌تی: گو‌تم: ئه‌ی پیغه‌مبهری خودا! بو‌کام لایئ فه‌رمانم پی ده‌که‌ی که

(۲) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

(۳) رواه الترمذي بسند حسن (شرحه).

له‌کاتی روودانی فهرته‌نه‌کاندا بچم بو ئه‌وی؟ پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌ستی دریژ کرد به‌ره‌و شام و فهرمووی: بو ئیره‌وه! (ت-س/ص).
 ۳۵۷۹- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: سَتَخْرُجُ نَارٌ مِنْ حَضْرَمَوْتَ قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ تَحْشُرُ النَّاسَ. قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ فَمَا تَأْمُرُنَا قَالَ: عَلَيْكُمْ بِالشَّامِ. روى هذه الثلاثة الترمذي في الفتن^(۴):

ئیببنو عومهر (ره‌زای خوی ئابن) له‌ه‌زده‌ته‌وه (دروودی خودای له‌سهرین) ده‌فهرمووی: له‌پیش روژی قیامه‌تدا ئاگرئ له‌لای ه‌ضره‌مه‌وته‌وه سهر ه‌ل ده‌دات مه‌ردوم کو‌ده‌کاته‌وه بو‌ه‌شر. گو‌تیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! ده‌ی فهرمانت به‌چییه‌ پیمان؟ فهرمووی: خو‌تان بگه‌یه‌ننه‌ شام. (ت-س/ص).
 ۳۵۸۰- عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) نُوَلِّفُ الْقُرْآنَ مِنَ الرَّقَاعِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) طُوبَى لِلشَّامِ. فَقُلْنَا لَأَيِّ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: لِأَنَّ مَلَائِكَةَ الرَّحْمَنِ بَاسِطَةً أَجْنِحَتَهَا عَلَيْهَا. رواه الترمذي بسند حسن. نسأل الله حسن الحال^(۵):

زه‌یدی کو‌ری ثابیت (خودای ئابن) گو‌تی: له‌خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا بو‌وین (دروودی خودای له‌سهرین) له‌پارچه‌چهرم و به‌ردو ئیسقانه‌کان ئایه‌ته‌کانی قورئانمان کو‌ده‌کرده‌وه، له‌وکاته‌دا پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین) فهرمووی: خو‌شی له‌خه‌لکی شام گو‌تمان: قوربان! ئه‌وه له‌به‌رچی وا ده‌فهرمووی؟ فهرمووی: چونکه‌ فریشته‌کانی خودای میهره‌بان بالیان کی‌شاوه‌ به‌سهریدا (ت-س/ح).

۷۴) راسپیری (وه‌صیت) ه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سهرین)

ده‌رباره‌ی ه‌ه‌لکی میصر: (وصیه‌ النبى (صلى الله عليه وسلم) باهل مصر

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَى يُوسُفَ آوَى إِلَيْهِ أَبْوِيهِ وَقَالَ ادْخُلُوا مِصْرَ إِن شَاءَ اللَّهُ آمِينَ - ۹۹/۱۲}.

(۴) رواه الترمذي بسند صحيح (شرحه).

(۵) رواه الترمذي بسند حسن.

دهی بفرموی به خیر و خوشی و ئاسوده‌یی برونه ناو شاری میسر

خویه‌وه!

۳۵۸۱- عَنْ أَبِي ذَرٍّ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) إِنَّكُمْ سَتَفْتَحُونَ مِصْرَ وَهِيَ أَرْضٌ يُسَمَّى فِيهَا الْقِرَاطُ فَإِذَا فَتَحْتُمُوهَا فَأَحْسِنُوا إِلَى أَهْلِهَا فَإِنَّ لَهُمْ ذِمَّةً وَرَحِمًا. أَوْ قَالَ: ذِمَّةٌ وَصَهْرًا فَإِذَا رَأَيْتَ رَجُلَيْنِ يَخْتَصِمَانِ فِيهَا فِي مَوْضِعٍ لَبَنَةٍ فَأَخْرِجْ مِنْهَا. قَالَ: فَرَأَيْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنِ شَرَحْبِيلَ بْنِ حَسَنَةَ وَأَخَاهُ رَبِيعَةَ يَخْتَصِمَانِ فِي مَوْضِعٍ لَبَنَةٍ فَخَرَجْتُ مِنْهَا. وَفِي رِوَايَةٍ: إِنَّكُمْ سَتَفْتَحُونَ أَرْضًا يُذَكَّرُ فِيهَا الْقِرَاطُ فَاسْتَوْصُوا بِأَهْلِهَا خَيْرًا فَإِنَّ لَهُمْ ذِمَّةً وَرَحِمًا. رواه مسلم. نَسَّأَلُ اللَّهَ السَّلَامَ وَكَمَالَ الْإِيمَانِ: آمِينَ^(۱):

ئەبو زەر (خۆشنودی خودای ئابن) دەڵێ: پیغه‌مبەر (درود و ئاشت و سلوی خودای گه‌وره‌ی مەزنی لەسەر بێ) فرموی: بەزووێی وولاتی میسر ده‌گرن و فه‌تھی ده‌که‌ن، له‌و خاکه‌ پارهی‌ه‌کی لێیه‌ ناوی قیراطه‌، خه‌لکه‌که‌ی به‌ زۆری سه‌وداو مامه‌له‌ به‌و دراوه‌ ده‌که‌ن، هه‌ر کاتێ ئه‌وێتان فه‌تخ کرد ئامۆژگاری و راسپێری من ئه‌وه‌یه‌ که‌ زۆر زۆر باش بن بۆ خه‌لکه‌که‌ی و ئامۆژگاری یه‌کتیش بکه‌ن که‌ بۆیان باش بن، چونکه‌ خه‌لکی میسر سه‌ره‌پای ئه‌وه‌ی که‌ ئه‌ه‌لی زیممه‌ن و په‌یماندارن و له‌به‌رئه‌وه‌ی خاوه‌ن نامه‌ن، خاترو ریزو قه‌دری تایبه‌تی خۆیان هه‌یه‌، سه‌ره‌پای ئه‌م پله‌و پایه‌ باشه‌یش خزمیشمانن (چونکه‌ خالوانی ئیسماعیل پیغه‌مبهرن، که‌ باب‌ه‌ گه‌وره‌ی پیغه‌مبهره‌، چونکه‌ دایکه‌ هاجه‌ره‌ له‌وانه‌ که‌ دایکی حه‌زه‌تی ئیسماعیله‌، - درودی خودا له‌خۆی و خانه‌وامه‌ نه‌وه‌ی پێژی بێ). یا فرموی: چونکه‌ ئه‌وان سه‌ره‌پای ئه‌وه‌ی که‌ خاوه‌نی په‌یمان و ئه‌مانن، خه‌زورانی‌شمانن (چونکه‌ مارییه‌ی قیبطیه‌ که‌ دایکی ئیبراهیمی کوپری پیغه‌مبهره‌ له‌وانه‌، - درودی خودا له‌خۆی و نه‌وه‌ و هاوسه‌رانی بێ). جا هه‌رکاتێ له‌وێ دوو پیاوت چاو پێکه‌وت له‌سه‌ر جێگه‌خشتی هه‌ریان بوو له‌وێ

(۱) مسلم. فضائل الصحابة. ۶۴۴۰.

مه‌میننه. ئەبو زەر (خودای ئی رازی بئ) گوتی: ئەو پرەحمانی کوپی شورەحبیل و ره‌بیعه‌ی برایم دی، له‌سه‌ر شوینی خشتی هه‌ریان بوو، ئیتر منیش له‌وی نه‌مام. له‌گیرانه‌وه‌یه‌کا: ئیوه به‌زووی خاکێ ده‌گرن، له‌وی باوبای قیراته‌و کپین و فروشتن به‌و دراوه‌یه، وه‌صیت و ئامۆژگاری و راسپیریتان ده‌که‌م که فرە خاس بن له‌گه‌ل دانیشتووani، چونکه ئەو گه‌لی میسره سه‌ره‌رای خاوه‌ن په‌یمانی، خالوانیشمان! (موسلیم گیراویه‌ته‌وه، نومی لیشاری میهری خودا بئ). به‌نده (که وه‌رگیرێ ئەم نامه‌ پیروژه‌یه‌م) به‌ پیی ره‌فت و عه‌مه‌ل به‌ چه‌مک و مه‌فهوومی ئەم فه‌رمووده‌یه، به‌ نیازی وه‌شانندی تووی برایه‌تی له‌ نیوانی گه‌له‌ موسولمانه‌کانا، که هه‌ریه‌که‌ی لقیکن له‌ ئۆمه‌تی موحه‌مه‌دی پیروژ ده‌لیم له‌ په‌سنی میسرda:

میسر! کیژیکێ چه‌ن خان و مانس!

بووکی روو سوووس هه‌ردوو جیهانی

گولای گه‌شاوه‌س، چون کوردستانی

جینگه‌س زانست و دین و قورنانی!

به‌سته بو قه‌درو سه‌ربه‌رزی و جوهانی

که بو چه‌ره‌ت و کوپی خالوانس!

له‌ سایه‌ی خواوه‌ خاکس یه‌زدانی

بو نیسلام بووینته وه‌ته‌نی سانس!!

نه‌زه‌ر گولیکه، گول به‌ گولای خوێ

شه‌یدای روویه‌تی و ناشقه به‌بوێ!

نیستاش هه‌میشه وه‌کوو بیاره

سه‌رچاوه‌ی عیلم و دینس نازداره!

فیڕگه‌ی بیاره، له‌و دین که‌ناره

وہک زانکوی نہ زہر بہرزو ناو دارہ
 شیخی بیارہ لہو سہر سنوورہ
 چون شیخی نہ زہر وہک کیوی نوورہ!
 لہ کونو نویدا نہم پہنا جوانہ
 جیسی حہوانہ وہی نہ وہی کوردانہ!
 گہلن کوردی مہرد لہو شارہ جوانہ
 شاکاری جوانی لہوین میوہانہ!!
 کہی نیل زپس ناوہ؟ رووباری عیلمہ
 ہہرلا سہیر دہکہی نمکن لہو نمہ!
 دہبارن ویتنہی تیشکی مانگ و خور
 شاگول شین دہکا، زہردو سپی و سور
 گولن ہہمہ رہنگ، باخی ہہمہ جور
 خہملیوہ ویتنہی دہشتی شارہ زور!
 نہم تاجہ کھوا تاجی مہردییہ
 دانہر میصرییہ و ہرگیپر کوردییہ!
 گولیکہ ویتنہی چاہہی بوردییہ
 موتوربہی دوو رہنگ: چون نہ حمہ دییہ
 نیئمہ قسہمان لہ موسولمانہ
 لہ گہلی میصری براس، خومانہ
 دہنا دہبانی دہستتی زہمانہ
 دہجنن بہ نورہ جہرگی نہم دوانہ
 مہلای بیارہ! تو دہنکی دوپی

نازانم بۆچی ناوی خۆت گۆرس؟
 ناخ بۆ بیاره! کهس بێ جارێ تر
 له‌وان سۆخته‌بم، یساخۆ مجیـوور
 نه‌رکی سه‌رشانم به‌ پێی پشکی ده‌و:
 سه‌هاوه‌ر جۆش ده‌م به‌ قووی زۆر بته‌و^(*)
 جار جار ده‌ستی شیخ: شیخی عه‌لادین
 زیاره‌ت بکه‌ین له‌ گه‌ل مه‌حاسین!
 نوووی به‌وه‌نده‌ش رازییه‌ قوربان
 به‌خه‌و ریی بده‌ن بێ بۆ خه‌تتان
 له‌گه‌لێ وایه‌ وه‌دشی نه‌و کیـوهم
 لێ خۆم ده‌زانم ده‌رویشی نیـوهم!!

٧٥) باسی گه‌وره‌یی و به‌هره‌وه‌ری نۆمه‌تی موحه‌ممهد (دروودی بێ شومارو
 بێ پایان له‌سه‌ر خۆی و نۆمه‌تی بێ) (که‌ گه‌لی کوردیش له‌ سایه‌ی خوداوه
 سه‌رجه‌م له‌م نۆمه‌ته‌ پیرۆزه‌ن):
 فضل الامة الحممدية (مَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ
 الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَوْ آمَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ مِّنْهُمْ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ
 الْفَاسِقُونَ صدق الله العظيم - ۱۱۰/۳}.

^(*) خۆزگه‌م وه‌کوو جارێ ده‌بووم

به‌پێ هه‌تا به‌غدا ده‌چووم

نه‌کوو وه‌کوو نیستام ده‌بووم

ده‌لیلی دیلی ژێر ده‌ستی جووم

واته: ئیوه ئه‌ی ئۆمه‌تی موحه‌مه‌دا! چاک‌ترین ئۆمه‌تیکن که خودا به خیر و خوشی هینا و نییه‌ته ناو کایه‌وه و زۆر به‌ریک و پیکی خودا له کل دهری کردوون و کردوونی به گولێ له پیشانگای جیهاناو له نمایشتگای دهوراناو له‌به‌ر چاوی ئه‌و خه‌لکانه دایناون، هۆی سه‌ره‌کی ئه‌م ده‌ستی قه‌در لێنانه‌ی خودای گه‌وره‌ش ده‌گه‌ڕێته‌وه بۆ ئه‌م سێ پیشه‌باشانه:

یه‌که‌م: فه‌رمان ده‌که‌ن به‌ چاکه‌و له‌ هه‌مان کاتا ره‌فتی پێ ده‌که‌ن.

دووهم: به‌ کردارو به‌ ره‌فتارو به‌ده‌مو ده‌سو دڵ جله‌وگیری ده‌که‌ن له‌ هه‌موو جوړه‌ خراپه‌یی.

سێیه‌م: ئیمان و باوه‌رتان هه‌یه به‌ خودا له‌سه‌ر شیوه‌یه‌کی جوان، دیاره‌و به‌لگه‌ نه‌ویسته که خاوه‌ن باوه‌ری راستیش هه‌میشه‌ نزیکه له‌ چاکه‌و دووره له‌ خراپه‌ نه‌گه‌ر خاوه‌ن نامه‌کان (ئه‌هلی کیتابه ئاسمانییه‌کان) باوه‌ر به‌یخن و وه‌کوو ئیوه ئه‌م ریگه‌ هه‌قه‌یه‌ بگرن ئه‌وه بۆ خۆیان باش ده‌که‌ن، بازێ له‌وان خاوه‌ن باوه‌رو بپروان و بپروادارن به‌لام به‌شی زۆریان به‌دکارو نابارو ناهه‌موارن.

٣٥٨٢- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَثَلُ الْمُسْلِمِينَ وَالْيَهُودِ وَالنَّصَارَى كَمَثَلِ رَجُلٍ اسْتَأْجَرَ قَوْمًا يَعْمَلُونَ لَهُ عَمَلًا يَوْمًا إِلَى اللَّيْلِ فَعَمِلُوا إِلَى نِصْفِ النَّهَارِ، فَقَالُوا لَا حَاجَةَ لَنَا إِلَى أَجْرِكَ فَاسْتَأْجَرَ آخَرِينَ فَقَالَ أَكْمَلُوا بَقِيَّةَ يَوْمِكُمْ وَلَكُمْ الَّذِي شَرَطْتُ هَؤُلَاءِ فَعَمِلُوا حَتَّى إِذَا كَانَ حِينَ صَلَاةِ الْعَصْرِ قَالُوا لَكَ مَا عَمَلْنَا فَاسْتَأْجَرَ قَوْمًا فَعَمِلُوا بَقِيَّةَ يَوْمِهِمْ حَتَّى غَابَتِ الشَّمْسُ، وَاسْتَكْمَلُوا أَجْرَ الْفَرِيقَيْنِ^(١):

ئه‌بو موسا (ره‌زای خوای ئی بێ) گو‌تی: پیغه‌مبه‌ر (دروودی خودای له‌سه‌ری) فه‌رمووی: داستانی موسولمانه‌کان و جووله‌که‌کان و دیانه‌کان وه‌ک داستانی

(١) بخاری. فضل صلاة العصر: ٥٥٨، ٢٢٧١. (تجرید/ کوردی / ١ / ٣٣٠ ر‌قم/ ٢٢٨، ٥٥٧، ٢٢٦٨،

٢٢٦٩، ٢٤٥٩، ٥٠٢١، ٧٤٦٧، ٧٥٣٣. اخرجه مسلم. العینی/ ٥ / ٥١ ر‌قم/ ٤٣).

پیاوئ وایه که ده‌سته‌یی به‌کری بگری که هه‌تا ئیواری کاریکی خوئی بو ته‌واو بکه‌ن، کریکاره‌کان تا نیوه‌پۆ ئیش ده‌که‌ن و ده‌لین: نه کریی تۆمان ده‌وی و نه ئیش ده‌که‌ین، کاره‌که به نیوه‌چلی به‌جی ده‌هیلن، پیاوه‌که‌ش تاقمه‌یه‌کی تر به‌کری ده‌گری و پییان ده‌لی: ئیوه ئه‌م تاقی ئیواره‌یه ته‌واو بکه‌ن ئه‌و کرییه‌ی ده‌مدا به‌وان هه‌مووی ده‌ده‌م به ئیوه، جا ئه‌وانیش هه‌تا کاتی نویژی عه‌صر ئیش ده‌که‌ن و ده‌س هه‌ل ده‌گرن و ده‌لین ئیتر کارناکه‌ین و هه‌رچیشمان کردووه بو خۆت و چیمان کری ده‌که‌وی نامانه‌وی ئه‌ویش بو تو بی! ئه‌وجا پیاوه‌که ده‌سته‌یه‌کی تر به‌کری ده‌گری، ماوه‌ی ئه‌و رۆژه (واته له نویژی عه‌سره‌وه تا خۆر ئاوا ده‌بی) کارده‌که‌ن و سه‌ر راست ده‌رده‌چن و به ته‌واوی کریی هه‌ردوو تاقمه‌کانی تریان وه‌رگرت بو خۆیان.

(ب/مالک/ئه‌حمده‌د/ت- خودایان ئی رازی ب)

۳۵۸۳- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا بَقَاؤُكُمْ فِيمَا سَلَفَ قَبْلَكُمْ مِنَ الْأَمْرِ كَمَا بَيْنَ صَلَاةِ الْعَصْرِ إِلَى غُرُوبِ الشَّمْسِ، أَوْتِيَ أَهْلُ التَّوَرَاةِ التَّوَرَاةَ فَعَمِلُوا بِهَا حَتَّى إِذَا انْتَصَفَ النَّهَارُ عَجَزُوا، فَأَعْطُوا قِرَاطًا قِرَاطًا، ثُمَّ أَوْتِيَ أَهْلُ الْإِنْجِيلِ الْإِنْجِيلَ فَعَمِلُوا إِلَى صَلَاةِ الْعَصْرِ، ثُمَّ عَجَزُوا، فَأَعْطُوا قِرَاطًا قِرَاطًا، ثُمَّ أَوْتِيَ الْقُرْآنَ فَعَمِلْنَا إِلَى غُرُوبِ الشَّمْسِ، فَأَعْطَيْنَا قِرَاطَيْنِ قِرَاطَيْنِ، فَقَالَ أَهْلُ الْكِتَابَيْنِ أَيْ رَبَّنَا أَعْطَيْتَ هَؤُلَاءِ قِرَاطَيْنِ قِرَاطَيْنِ، وَأَعْطَيْتَنَا قِرَاطًا قِرَاطًا، وَنَحْنُ كُنَّا أَكْثَرَ عَمَلًا، فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: هَلْ ظَلَمْتُكُمْ مِنْ أَجْرِكُمْ مِنْ شَيْءٍ؟ قَالُوا: لَا، قَالَ فَهُوَ فَضْلِي أَوْتِيَهُ مَنْ أَشَاءَ. رواهما البخاري ومالك وأحمد والترمذي^(۲):

ئیبینو عومه‌ر (خۆش نوودی خودایان ئی ب) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (دروود و ناشتی و سلوو سۆزی خودای گه‌وره‌و مبه‌ره‌بانی له‌سه‌ر ب) فه‌رمووی: ماوه‌ی مانه‌وه‌ی ئیوه له‌چاو ئه‌و نه‌ته‌وانه‌ی تر دا که له پییش ئیوه‌وه رۆیشتون به‌قه‌د نیوانی نویژی عه‌سره‌و نویژی شیوانه، ته‌ورات خه‌لات کرا به ده‌سته‌ی ته‌ورات، هه‌تا نیوه‌پۆ ره‌فت و

(۲) بخاری. مواقیات الصلاة: ۵۵۸، ۲۲۷۱.

کاریان پی‌کردو ئیتر کۆلیاندا، وه هه‌ر یه‌که‌ی سه‌رو قیراتیان پیندا، له‌پاشا ئینجیل خه‌لات کرا به‌ ده‌سته‌ی ئینجیل، ئه‌وانیش هه‌تا نوێژی عه‌سر ره‌فت و کاریان پی‌کردو کۆلیاندا، ئه‌وانیش یه‌کی سه‌رو قیراتی خویان وه‌رگرت، ئینجا ئه‌م قورئانه به‌ خه‌لاتی درا به‌ ئیمه، وه ئیمه تا نوێژی شیوان کارمان پی‌کرد، وه یه‌کی سه‌رو دوو قیراتمان وه‌رگرت، جا ده‌سته‌ی ته‌ورات و ئینجیل گوتیان: په‌روه‌ر دگارا! بۆ به‌مانه یه‌کی دوو قیراتت داو به‌لام به‌ ئیمه یه‌کی یه‌ک قیرات؟ له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شا که ئیمه کارمان زۆرتر کردووه! خودای گه‌وره‌و سه‌روه‌ریش ده‌فه‌رموئ: ئایا له‌ پاداشی خۆتان هیچ که‌مترم داوه پیتان؟ ده‌لێن: نه‌خه‌یر، ده‌فه‌رموئ: ده‌ئه‌وه به‌ش و باره‌ی خۆمه به‌کی ئاره‌زوو بکه‌م ده‌یده‌می (ب/مالیک/ئه‌حمه‌د/ت).

٣٥٨٤- عَنْ سَعْدٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: أَقْبَلَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ذَاتَ يَوْمٍ مِنَ الْعَالِيَةِ فَمَرَّ بِمَسْجِدِ بَنِي مُعَاوِيَةَ دَخَلَ فَرَكَعَ فِيهِ رَكْعَتَيْنِ وَصَلَّيْنَا مَعَهُ وَدَعَا رَبَّهُ طَوِيلًا ثُمَّ انْصَرَفَ إِلَيْنَا وَقَالَ: سَأَلْتُ رَبِّي ثَلَاثًا فَأَعْطَانِي اثْنَتَيْنِ وَمَنْعَنِي وَاحِدَةً: سَأَلْتُ رَبِّي أَنْ لَا يُهْلِكَ أُمَّتِي بِالسِّنَةِ فَأَعْطَانِيهَا وَسَأَلْتُهُ أَلَّا يُهْلِكَ أُمَّتِي بِالْفَرَقِ. وَفِي رِوَايَةٍ: أَلَّا يُسَلِّطَ عَلَيْهِمْ عَدُوًّا مِنْ غَيْرِهِمْ فَأَعْطَانِيهَا، وَسَأَلْتُهُ أَلَّا يُجْعَلَ بَأْسُهُمْ بَيْنَهُمْ فَمَنْعَنِيهَا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ (٣):

سه‌عد (خودای ئا‌ خوش نوود و رازی بێ) گوتی: روژی پی‌غه‌مبه‌ر (درویدی خودای له‌سه‌رین) له‌ ئه‌ل‌عالیه‌وه ته‌شرفی برد بۆ مزگه‌وته‌که‌ی به‌نی مو‌ع‌او‌یه‌، چ‌وو‌ه ناو مزگه‌وته‌که‌وه‌و دوو رکات نوێژی تیا کرد، ئیمه‌ش له‌گه‌لیا ئه‌و نوێژه‌مان کرد، وه زۆر پارایه‌وه له‌ خودا، ئینجا هاته‌وه بۆ لای ئیمه‌ فه‌رمووی: سی شتم له‌ خودا داواکرد، دوو شتیانی پیندا به‌لام ئه‌وی تریانی نه‌داپیم: داوام له‌ خودای خۆم کرد که ئۆمه‌تم به‌ سالی گرانی و قاتی و ق‌ری ق‌رنه‌کا، خودا ئه‌مه‌ی پیندا، وه داوام لی‌کرد که ئۆمه‌تم به‌ نوقم بوون و لاف‌وی گه‌وره‌ له‌ناو

نہ با، خودا ٹہمہ ییشی پی خہلات کردم لہ گپرانہ وہ پیکہا: کہ دوشمنی خوشیان بہ سہردا زال نہکا کہ لہ موسولمانان نہ بی، خودا ٹہمہ شنی دامی وہ داوام لی کرد کہ خوخور نہ بن بہ لام ٹہمہ ی نہ دامی (م/د/ت).

۳۵۸۵- ولابی داود: إِنَّ اللَّهَ أَجَارَكُمْ مِنْ ثَلَاثِ خِلَالٍ: أَنْ لَا يَدْعُوَ عَلَيْكُمْ بَيْكُكُمْ فَتَهْلِكُوا جَمِيعًا، وَأَنْ لَا يَظْهَرَ أَهْلُ الْبَاطِلِ عَلَى أَهْلِ الْحَقِّ وَأَنْ لَا تَجْتَمِعُوا عَلَى ضَلَالَةٍ^(۴):

ٹہ بو داوود (رمزای خوی فی بن) دہ گپریٹہ وہ حہ زرت (درویدی خودای لہ سہرین) فہرموویہ تی: خودا لہم سنی شتہ پہنای داون: لہ وہ کہ پیغہ مہرہ کہ تان نزای شہرتان فی بکاو بہ نزای ٹہو سہرجہم لہ ناو بچن، لہ ویش کہ دہستہ ی ناہق زال بن بہ سہر دہستہ ی ہہ قد" لہ ویش کہ لہ سہر گومپرای و ناہقی رای ہہ مووتان یہ کہ بگری!

۳۵۸۶- عَنْ أَبِي مُوسَى (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: أُمِّي هَذِهِ أُمَّةٌ مَرْحُومَةٌ لَيْسَ عَلَيْهَا عَذَابٌ فِي الْآخِرَةِ عَذَابُهَا فِي الدُّنْيَا الْفِتْنُ وَالزَّلَازِلُ وَالْقَتْلُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاطْبِرَانِي وَالْحَاكِمُ بِسَنَدٍ صَحِيحٍ^(۵):

ٹہ بو موسا (خودای فی خوش نوود بن) لہ پیغہ مہرہ وہ (درویدی خودای لہ سہرین) دہرموی: ٹہم لڑمہ تی منہ خودا بہ رحمہ لہ گہلیاناو گہلیکی رحمہ پیکران، لہ قیامہ تا سزای سہخت نادرین، سزای جیہانیشیان بریتیہ لہ پیشیوی و فہرتہ نہو بوومہ لہ رزہ و کوشتن و برین و شہ پوشوپ (د/تہ بہ رانی/حاکم: ص).

۳۵۸۷- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ لِهَذِهِ الْأُمَّةِ عَلَى رَأْسِ كُلِّ مِائَةِ سَنَةٍ مَنْ يُجَدِّدُ لَهَا دِينَهَا. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالْحَاكِمُ وَابِيهَقِي^(۶):

(۴) رواہ ابو داود فی الفتن والملاحم (شرحہ).

(۵) رواہ ابو داود فی الفتن والملاحم (شرحہ).

(۶) رواہ ابو داود فی الفتن والملاحم (شرحہ).

ئەبو ھورەیرە (بە شەوو بە رۆژ نوورو رەحمەت و رەزای خودای گەورە لە خەوگە ی پیروزی
وەك بەمارە باران ببارئ) دەلئی: پیغەمبەر (دروودی خودای لەسەربین) دەفەر موئی:
لەسەری ھەموو سەد سالیكا خودا بە لوتفی خوئی كەسێ دەنیڕی بو
ئەم ئۆمەتە، سەر لەنوئی ئایینەكە ی بو نوئی دەكاتەو
(د/حاكم/بە یههقی -س/ص).

۳۵۸۸- عَنْ أَنَسٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَثَلُ
أُمَّتِي مَثَلُ الْمَطَرِ لَا يَذَرِي أَوَّلَهُ خَيْرٌ أَمْ آخِرُهُ. رواه الترمذی والحاكم ولفظه:
أُمَّتِي أُمَّةٌ مَرْحُومَةٌ مَغْفُورٌ مُتَابٌ لَهَا عَلَيْهَا^(۷):

ئەنەس (پێ گۆپی پیروزی لە نوورو رەزای خودای گەورە و مەزن بێ) دەلئی: پیغەمبەر
(دروود و سلاووا ناشتی خودای گەورە ی لەسەربین) دەفەر موئی: ئۆمەتی من وەك بارانی
رەحمەت وایە، خوا ھەزکا و خوا یاریی بو باشی و چاکی فەرقي
ئەوھل و ئاخری نییە (ت-س/ح-حاكم) گفته ی (لەفزی حاکم (خودای ئی
رازی بێ) ئاوا یە: ئۆمەتی من خودا بە رەحمە لەگەلیا، ئۆمەتیکی خودا
پیداو، خودا گوناھ ی دەپوشتی و تەو بە و پەشیمان یی ئی گیرا دەکا.

۳۵۸۹- عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ:
إِنَّ اللَّهَ لَا يَجْمَعُ أُمَّتِي - أَوْ قَالَ أُمَّةٌ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى ضَلَالَةٍ

(۷) رواه الترمذی بسند حسن (شرحه).

وَيَدُ اللَّهُ مَعَ الْجَمَاعَةِ وَمَنْ شَدَّ شَدَّ إِلَى النَّارِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ فِي كِتَابِ الْفِتَنِ.
نَسَّأَلُ اللَّهَ السَّلَامَةَ مِنَ الْفِتَنِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ. آمِينَ^(۸):

ئیبینو عومەر (رمزای خودایان ئی بن) ده لئی: پیغهمبەر (دروودی خودای له سر
بن) ده فهرموئی: خودای مه زن نایه لئی که ئومه تی من یا فه رمووی: که
ئومه تی موچه ممه د (دروودی خودای له سر بن) هه موو پیکه وه له سر
گومرایی و ناهه قی کو ببنه وه! خوداش بو خوی پشتیوانی کومه له، جا
ئه وهی له گهل ته رایی و له کومه لهی موسولمانان خوی جیا بکاته وه
ئاگری دۆزه خ زوو یا درهنگ ده یقوزیته وه! (ترمیدی ریوایه تی
کردوو، رمزای خودای ئی بن).

«رهواهو دداره قه وطنس هه ددشه نه تترمیذس»

تو کلی چاوی منس، چیمه له توپو دهرزی

مه لا مه سنوولس دینه، نه رکس نه و دین زانینه

نه و نه پسپووس پیشه، نه کارس کان دۆزینه!

له کیسچوونس نه مانه، سووچس پسپوهره کانه

سووچس پیشه سازه کان له گهل میری زه مانه!!

نه وهی له جیسی خۆس مابن له و وولتس خۆمانه

(له فه زلی خوا به زیاد بن) ته نیا مه لا و قورنانه!!

(۸) رواه الترمذی فی کتاب الفتن.

دینم دینس خودایہ، خاوهنس خوئ ووریایہ
 تیشکی خوئ نیوہوؤ، قہت بے فوو لہ بن نایہ !
 مہلا زاناو دانایہ، خوئہ ویستی خودایہ
 دؤستی دؤستی خودایہ، لہ جیتی رہسولہ لایہ"
 خوئگہم بے وہس مہلایہ، سہر بے رزی لای مہولایہ
 سنگس قورنانی تیایہ، مہناسہ کھس شیفایہ !
 مہلاو مہیزہس سہرس، ریشو جبہ کھس بے رسی
 دہزانی چیبہ نوہری !؟ ناسمانی پپ لہ پھری !^(۱)

^(۱) پھری، مہلک، مہلاک (فہرہنگی ئہستیرہ گہشہ) مامؤستا مہلا مہنصور عہل ناصیف (گؤری پیرؤزی نوہمی بلتیسہی تیشکی خودا بئ) لیرہدا دہفہرموئ، لہ سایہی خوداوه چاپکردنی بھرگی سیبہمی تاج تہواو بوو، وہ ژمارہی فہرموودہ (حہدیس)مکانی (۱۳۱۵) ہزارو سئ سہدو ہازدہ فہرمودہیہ، وہ بےدوای ئہما بھرگی جوارہم دئ، سہرمتاکہی (نامہی قورنانی پیرؤزو تہفسیری قورنانه).

بہندمیش دہلیم؛ لہ سایہی لوتفو کہرمی خوداوه ئ بوومہوہ لہ وەرگترانی ئہم بھرگہ لہ ۱/ سہفہری/ ۱۳۹۴ کؤچی بے ریکہوتی ۱۹۷۶/۲/۲ زاینی. ئہمرؤکەش گہ سئ شہمہیہ (۲۲)ی رەجەبی سالی ۱۴۰۹ک بے ریکہوتی ۱۹۸۹/۲/۲۸ لہ نووسینی پاکنووسی ئہم بھرگہ (کہ لہ کوردیہکە ی لای مندا بھرگی پینجہمہ) بوومہوہ ژمارہی حەدیسەکان تا ئیرہ دہکاتہ (۳۹۰۰) حەدیس. لہ خودا بےزیادبئ. - وەرگتر -

نووری فارس حمہ خان حەسن - کەرکووک - مستشفی کرکووک العسکری
 ئہمرؤکەش گہ ریکہوتی ۲۰۰۸/۷/۷ بے دہستی خوئم لہسہرتاوه ہەتا ئیرہ، تہنقیحہم کردووه، خوا یارمہتیمان بدا سہر تہنقیحی بھرگہکانی تریشی. ئہم چاپہ بےپشتی خودا زؤر نایاب دہردہجئ، چونکہ سوپساو بؤ خودا حەدیسەکانیشم تہخریج کردووه. (وەرگتر)

فهرس المواضيع

لا پهره	پښتني سهره باسه كان	زنجيره
۲	نامه‌ی خودوود (تولهي تاوان)	۱
۲	باسي يه كه م: هره شه كردن له كه سي كه سي بگورئو باسي نه وي كه هددى...	۲
۱۲	لا باسي. باسي توله سندن (قيصاص)	۳
۱۶	باسي دووم: باسي خوښ دان و خوښ بايي	۴
۲۳	خوښني بيجووله (جهنين - به چكه‌ى ناولك - كورپه له) دمكاته سهرئ، نيتړ..	۵
۲۴	خوښني نه ندامه كانى له ش	۶
۲۸	پاكانه (هه سامه)	۷
۲۹	باسي سيپه م: باسي نه وانه كه خوښيان به فېرو داده نړئ و خوښيان نيه	۸
۳۰	حوكمى و مرگه پړاو له دين و نازاوه گېرو له رئ دمر جووه كان (نه لڅه واريچ)	۹
۲۴	كه سي جنبو به پيڅه مېهر (درودى خوداى له سهرې) بدا دهكوژئ	۱۰
۲۵	باسي چوا رهم: سزاي دزيي و نه و نه نندازيه له مالى دزراو كه ده بي به هوى....	۱۱
۳۷	هه ندئ شتى وا نه گهر بېرېن نابن به هوى دست برين	۱۲
۲۹	باسي پينجهم: باسي توله (هددى) شه روا پيښي	۱۳
۴۷	هددى شهرى جيبه جي ناكړئ له سهر ژنى زميستان و ژنى سكېر تا...	۱۴
۴۸	حوكمى هه تيو بازي و لاقه كردنى نازهل و چوونه ژنى خوښي (ژنى مه حرم)	۱۵
۵۱	هددى بوختيان و جمين و جادوو بازي	۱۶
۵۳	باسي شه شه م: باسي هددى نارم قخور	۱۷
۵۶	ته مي كړدن (ته عزيز - سووك كړدن) به ليدان و به په نند كړدن و به ره نه كړدن دمبي	۱۸
۵۸	نه له دهمو وچاو دهرئ و نه هدديش له ناو مرگه و تا جيبه جي دهكړئ:	۱۹
۵۹	مهرجه كانى جيبه جي كړدى هدد	۲۰
۶۲	باسي هه و ته م: باسي تاوان پوشين و له تاوان خوش بوون له پيش نه و هدا كه...	۲۱
۶۶	دوا و تار (پايان - خاتمه): هدد برتي گونا دهكوئ	۲۲
۶۸	نامه‌ی فرمانبره وايي (نيماره ت) و دادوهرى (هه ضاء)	۲۳
۶۸	به شى يه كه م: باسي نه وي كه كى رمواتر كه سه به فرمانبره وايي	۲۴
۷۰	نه ويستنى فرمانبره وايي	۲۵
۷۳	به شى دووم: باسي په يمان به ستن (به يعه ت) و په يمان بردنه سهر	۲۶
۷۸	به گويكړدى فرمانبره وايي پيوسته و دروست نيه دمر چوون له فرمانى و....	۲۷
۸۴	به شى سيپه م: نه ركي سهرشاني فرمانبره وايي	۲۸

زنجیره	پېرسټی سهره باسه کان	لا پهره
۲۹	فهرمانېروا و مزير و شاليارو کاربه دهمستی باشی لیها توو هه ل دمبژیرئ و....	۸۹
۳۰	دلسوزی بؤ فهرمانېروا	۹۲
۳۱	به رتیل و دیاری بؤ کاربه دهمستی نارېه وایه	۹۴
۳۲	فهرمانېروا هه قی هه یه که که سیکي برپوا پیکراو بکا به جیگری خوی	۹۸
۳۳	به شی چوارهم: باسی دادوهری (القضاء) خودا له گه ل دادوهر (قازی)....	۱۰۰
۳۴	کۆکردن له دادوهری	۱۰۲
۳۵	دمستوورو یاسای دادوهری	۱۰۲
۳۶	به لگو و نیشانه له سهر داواکاره داوالیکراویش (نه گهر نه چوو و ژیری) ...	۱۰۴
۳۷	جوئیتی سویند خواردن	۱۰۶
۳۸	باسی شایهت	۱۰۶
۳۹	هه ر شه کردن له شایهتی درؤ	۱۰۸
۴۰	به شی پینجه م: باسی تیکوشین (اجتهاد)	۱۱۰
۴۱	دادپرس بؤی هه یه گومانبار (موتته ههم) چه پس بکا	۱۱۵
۴۲	برپاری دادپرس (قازی: دادوهر) نارېه واکا به ره و، واته به حوکمی....	۱۱۵
۴۳	دانانی ناو بژیکهر (چه که م) دروسته	۱۱۷
۴۴	دوا وتار باسی ریکه وتن (صوتج)	۱۱۸
۴۵	نامه ی سویندو نه زر	۱۲۰
۴۶	باسی یه که م: باسی سویند خواردن.	۱۲۰
۴۷	سویند ته نیا به ناوئ له ناوه کانی خودای گه وره ده خورئ و بهس	۱۲۰
۴۸	که سئ به شتیکی تر (جگه له خودا) سویند بخوات گونا هبار ده بی	۱۲۲
۴۹	سویندی مال ویرانکه ر	۱۲۴
۵۰	ره به رئ و پیلیداگرتن له سویندا نابئ	۱۲۶
۵۱	سویندی بی بایه خ- سویندی بی هووده	۱۲۷
۵۲	سویند به پی نیازی سویند دهره نه ک به پی نیازی سویند خور	۱۲۸
۵۳	نه گهر له دوا سویند مه و گوتی خودا چه زکا (ان شاو الله) سویندی ناکه وئ	۱۲۹
۵۴	باسی دووهم: باسی نه زر (فوتوو)	۱۳۰
۵۵	گیرانه وه (هه زای نه زری مردوو	۱۳۴
۵۶	نه زر کردنی شتی که له دهمستی نه یی دانامه زری، هه روه ها گونا نه زر کردنی ش	۱۳۵

زنجیره	پېړستی سهره باسه کان	لا پېره
۵۷	که سئ ههر چی مائی هه یه بیکا به خیر و نه زر ته نیا سئ یه کیکی....	۱۳۹
۵۸	دروسته له سویندو له نه زر په شیمان ببیته وه، به لام دهج که فارمتی بدات	۱۴۰
۵۹	دوا وتار: دیاریکردنی نه ندازه ی بریتی (که فارمت) ی سویندو نه زر	۱۴۳
۶۰	نامه ی نه چیر و کوشتن و سه براوه کان	۱۴۸
۶۱	به شی یه که م: نه و گیانله به رانه ی گوشتیان ده خورئ	۱۴۸
۶۲	گیانله به ری ناویش ده خورئ وه مردار مېوویشی ده خورئ	۱۵۴
۶۳	به شی دووم: باسی نه و گیانله به رانه ی که گوشتیان نا خورئ	۱۵۶
۶۴	هه روه ها هه ر گیانله به ری که کوشتنی هه ده غه بی یا هه رمان کرای بی به...	۱۶۰
۶۵	ماری مائی ناوما ل تا سئ جار هه ر هه شی ل ده کری که ماله که چول کا ...	۱۶۴
۶۶	به شی سییه م: باسی نه چیر و راو وشکار ده ستووری گیانله به ر سه برین	۱۶۶
۶۷	سهر برین: الذبح	۱۷۰
۶۸	سهر برینی گیاندار ی ناوس بریتیی سهر برینی به چکه که ی ناوسکیشی ده که وئ	۱۷۲
۶۹	ناوی خودا هیئان و سه برینی په سه ند	۱۷۲
۷۰	گوشتی سهر برای خاوه ن نامه کان حه لاله بو ئیمه	۱۷۳
۷۱	حه و ته و نه وه ی ده ستوور که ده کری بو مندال	۱۷۵
۷۲	هه ر ده و عه تیره	۱۷۸
۷۳	به شی چواره م: باسی قوربانی	۱۸۰
۷۴	چی ده ست ده دا بو قوربانی و چی ده ست نادات	۱۸۴
۷۵	پاشه کییه ک، باسی ناوا و ده ستووری قوربانی و باسی نه وه ییش که دروسته...	۱۸۷
۷۶	نامه ی خواره ده مانی و خواره د نه وه	۱۹۰
۷۷	به شی یه که م: نه ریت و ده ستووری خوارک و نان خواردن	۱۹۰
۷۸	به شی دووم: نه ریت و ده ستووری شت خواره د نه وه	۲۰۱
۷۹	ستا یشکردن له پاش خواردن و خواره د نه وه	۲۰۶
۸۰	ده فرو قاپ و حاجه ت	۲۰۹
۸۱	به شی سییه م: میوانداری و نان خواردن به کومه ئی	۲۱۲
۸۲	به شی چواره م: باسی خواره ده مانی	۲۱۷
۸۳	له نا چاری دا مردار ده خورئ	۲۲۴
۸۴	هه ندئ سه بزه ی ناپه سند	۲۲۵

زنجیره	پېرېستى سەرەباسەكان	لا پەرە
۸۵	بەشى پېنجهەم: باسى شتى خواردنەو	۲۲۷
۸۶	نەوہى لەبارەى ئارەق و مەيەوہ ھاتوہ	۲۳۰
۸۷	ھەرھشەکردن لەمەى خواردنەو	۲۳۶
۸۸	کۆتايى - دروست نىيە مەى بکرى بەسرکە	۲۴۱
۸۹	خۆشاو (نەبيد) - بە مەرجى پياو سەرخۆش نەکا - ھەلآئە	۲۴۱
۹۰	نامەى جل و بەرگ:	۲۴۴
۹۱	باسى يەكەم: ئاورىشم و زىرو زيو بۆ پياو دروست نىە	۲۴۴
۹۲	ئاورىشم و زىر بۆ مۆمىيىنە دروستن	۲۵۰
۹۳	باسى دووہم: جۆرەكانى كالآ	۲۵۰
۹۴	لەبەرکردنى جل و بەرگى خورى و موو شتى تريش دروستە:	۲۵۴
۹۵	رەنگى جل و بەرگ:	۲۵۸
۹۶	مىزەر و لىكەى مىزەر	۲۶۲
۹۷	لا باسى: باسى ئەنگوسايلە، لە زىر دروست نىە، بەلام لە زيو سوننەتە	۲۶۲
۹۸	پىلاو: النعل	۲۶۸
۹۹	پاگى و خاوينى زۆر بەسەندن	۲۷۰
۱۰۰	باسى سىيەم: دەستورى جل و بەرگ	۲۷۱
۱۰۱	ستايشکردن لەكاتى جل پۆشينا	۲۷۸
۱۰۲	جل و بەرگى ژنان	۲۸۱
۱۰۳	راست و جەپ خۆشەتەكدان (صەمەاء) و خۆشەكەتەكدان بە جىچكانەوہ...	۲۸۴
۱۰۴	باسى چوارەم: باسى رەوشتە سروشتىيەكان (سونەنولفيطرە: خووە خوايىيەكان)	۲۸۴
۱۰۵	باسى قزو داھىنانى قز	۲۸۶
۱۰۶	رەنگکردن و بۇياخکردنى مووى سەرورىش	۲۸۹
۱۰۷	قز خستە سەر قزو خالكوتان و شتى وا دروست نين	۲۹۳
۱۰۸	زەنگو زەنگۆلەو پلپلە	۲۹۷
۱۰۹	چاولىكەرىي گەسى جيايى لە تۆ دروست نىە، ھەرۈمھا ساختەكارى نادروستە	۲۹۸
۱۱۰	لېدان و داخکردنى روخار دروست نىە	۳۰۰
۱۱۱	باسى پېنجهەم: باسى ناومان و كەرەستەى ناومان	۳۰۱
۱۱۲	ويئە نادروستەو فريشتە قەدەغە دەكا	۳۰۷

زنجیره	پېړستی سهره باسه کان	لا پهره
۱۱۳	دوا وتار: بونی خوښ زور په سنده	۳۱۴
۱۱۴	نامه‌ی پزشکی و نووشته و نزاو دؤعا	۳۱۹
۱۱۵	پېشه‌کیک، له باره‌ی خپری نه خوښی و نارام گرتن له ژیر باری نه خوښی دا	۳۱۹
۱۱۶	پاداشی ددان به خؤدا گرتن له کاتی تا عووندا	۳۲۳
۱۱۷	باسی جادوو بازی	۳۲۷
۱۱۸	زمهر: السم	۳۲۸
۱۱۹	سهردان له نه خوښ سوننه ته	۳۳۲
۱۲۰	گوته‌ی کاتی توو شپوونی سهختی و ناخوښی	۳۳۶
۱۲۱	به‌شی یه که‌م: باسی نه‌وه‌ی که خؤتیمار کردن و به کار هیئانی دهرمان دروسته	۳۳۸
۱۲۲	پاریز سهرچاوه‌ی هه‌موو دهرمانیکه	۳۴۰
۱۲۳	به‌شی دووهم: باسی پزشکیه‌تی و گیبی پیغه‌مبه‌ر (د.خ) یه‌کی له‌وانه....	۳۴۱
۱۲۴	شوین و کاتی که له شاخ گرتن	۳۴۴
۱۲۵	یه‌کیکی تریان دهرمانی ره‌شکه‌یه	۳۴۷
۱۲۶	یه‌کیکی تریان عوودی هیندییه	۳۴۸
۱۲۷	یه‌کیکی تریان دهرمان‌کردنه به ده‌می نه‌خوښه‌وه: یا دهرمان‌کردنه ناو لووتی..	۳۴۹
۱۲۸	هه‌ندیکی تریان خورمای عه‌جوه‌یه: یا دوومه‌لانه	۳۵۱
۱۲۹	یه‌کیکی تریان ناوه بؤ تادارو بؤ که‌سی که چاوی بیس کاری لی کردین	۳۵۲
۱۳۰	هه‌ندیکی تریان فرنی و مه‌حلله‌بی و کله	۳۵۵
۱۳۱	هیندیکی دیکه‌یان رؤن زمیتوون و سینه‌مه‌کییه	۳۵۷
۱۳۲	یه‌کیکی تریان شیرو گمیزی و شتره	۳۵۸
۱۳۳	یه‌کیکی تریان سووتووه بؤ برین و زام	۳۵۹
۱۳۴	هه‌ندیکی تریان خه‌یارو روگابه بؤ قه‌لوبوون، یا ترؤزی و روگابه	۳۵۹
۱۳۵	تیمار کردن به‌شتی حهرام دروست نیه	۳۶۰
۱۳۶	به‌شی سینه‌م: باسی نووشته و دؤعا	۳۶۱
۱۳۷	وشه‌کانی دؤعاو نوشتی	۳۶۲
۱۳۸	نوشته‌کردن به نایه‌تی قورئان دروسته! هه‌روه‌ها دروسته سهر قه‌له‌مانه‌شی..	۳۶۹
۱۳۹	به‌شی چوارم: نه‌فسانه‌وه قسه‌ی هه‌لېه‌ستی پړوو پړوچی سهرده‌می نه‌زانۍ....	۳۷۴
۱۴۰	نه‌گهر شوومی و به‌دبوومی گریمان هه‌بۍ ته‌نیا له‌م سی شته‌دا هه‌یه و به‌س	۳۷۷

زنجیره	پېړستی سهره باسه کان	لا پهره
۱۴۱	نوقلا نهی باش فرمباشه	۳۷۸
۱۴۲	باسی کتهینی و کوله نانی و دانه گرتنه وه (الخط) و رمل گرتنه وه (الطرق)	۲۸۱
۱۴۳	کوتایهك: له هه مووی باشتر ته وه ککول و پشت به ستن به خوايه	۲۸۶
۱۴۴	نامه ی پیغه مبه رایه تی و په یامنیږی و ره هبه ری	۲۹۰
۱۴۵	به شی یه که م: باسی گه وره یی پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهری)	۲۹۰
۱۴۶	له دایک بوونی پیغه مبه رو ناو دکانی و شه جهری پیر وژی (دروودی خودای له سهری)	۲۹۷
۱۴۷	به شی دووهم: باسی نیشانه کانی جه سته ی پیر وژی پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهری)	۲۹۹
۱۴۸	مووی پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهری)	۴۰۲
۱۴۹	بوونی پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهری) زور خوش بوو	۴۰۴
۱۵۰	چویتی قسه گردنی پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهری)	۴۰۶
۱۵۱	چویتی پیکه نینی پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهری)	۴۰۸
۱۵۲	نوستنی پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهری)	۴۱۰
۱۵۳	داستانی شه کردی سینگ پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهری)	۴۱۱
۱۵۴	به شی سینه م: باسی ره قناره شیرینه کانی پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهری)	۴۱۲
۱۵۵	دلسوزی پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهری) بۆ نومه تی خو ی	۴۲۲
۱۵۶	به شی چواره م: نیشانه کانی پیغه مبه رایه تی پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهری)	۴۲۴
۱۵۷	نیشانه یه کی تریان نه وه بوو بو حه یرای راهیب	۴۲۶
۱۵۸	نیشانه یه کی تریان: به ردو دار سلاویان ئی ده کرد (دروودی خودای له سهری)	۴۳۰
۱۵۹	نیشانه یه کی تریان نه وه بوو جنو که و بانگه واز که ران هه والی پیغه مبه رایه تی..	۴۳۰
۱۶۰	به شی پینجه م: باسی سرووش (وحی) و پیغه مبه رایه تی (نبوه) و په یامنیږی (رساله)	۴۳۲
۱۶۱	سرووش چۆن دهاته خواره وه بۆ سهر پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهری)	۴۳۳
۱۶۲	به رای سرووش	۴۳۴
۱۶۳	ته مهنی پیغه مبه رو ماوه ی په یامه که ی (دروودی خودای له سهری)	۴۳۹
۱۶۴	به شی شه شه م: باسی نيسرا (واته: شه وره ی پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهری))	۴۴۱
۱۶۵	به شی ده و ته م: باسی گۆچکردن (ره وکردن: هیجرت)	۴۴۹
۱۶۶	کۆچی ده سته ی گه میکه	۴۶۶
۱۶۷	رای پیغه مبه ر (دروودی خودای له سهری) بۆ نیشوکاری دنیای	۴۶۹
۱۶۸	به شی هه شته م: باسی موعجزه کانی پیغه مبه ر (د.خ)	۴۷۲

زنجیره	پېړستی سهره باسه کان	لا پهره
۱۶۹	یه کیکیان نهومیه ناو له نیوانی په نجه کانیوه هه لئوئیوه وهک کانیاوا	۴۷۲
۱۷۰	بازیکی تریان نهومی له پیتو فهری نهووه (دروودی خودی لیسری) ناوی کهم زور بووه	۴۷۴
۱۷۱	یه کیکی تریان زورکردنی نان و چیشه	۴۷۷
۱۷۲	یه کیکی تریان نهومی بووه نان و خوارده مهنی له بهر دستیدا ته سبیحاتی...	۴۸۳
۱۷۳	موعجیزمیه کی تریان نهومی بووه هه نئ خورمای کهمی، زور کردووه هه تا...	۴۸۴
۱۷۴	موعجیزمیه کی تریان نهومی بووه بنکه دار خورما گورکاندووویه تی بوی و وهک...	۴۸۵
۱۷۵	موعجیزمیه کی تریان نهومی بووه دارو درخت شوینی کهوتوون و ...	۴۸۸
۱۷۶	موعجیزمیه کی تریان نهومی بووه بهزووی دووعاو نزی گرا بووه (د.خ)	۴۹۶
۱۷۷	یه کیکی تریان نهومی بووه شتی په نهان و نه زانراوی ناشکرا کردووه	۴۹۸
۱۷۸	یه کیکی تریان نهومی بووه شتی په نهان و نادیار ی به چاو دیوه	۵۰۳
۱۷۹	پنجه مبه ران نامرن تا خوین ده گرین به سهر پشک له نیوانی جیهان و...	۵۰۷
۱۸۰	دوا وشه: باسی گهرمی هه ندئ له پنجه مبه رکان: (د.خ)	۵۰۹
۱۸۱	باسی گهرمی هه زرمی مووسا (دروودی خودای گهرمی له سهری)	۵۱۳
۱۸۲	باسی گهرمی هه زرمی عیسا (ناستی خودای له سهری)	۵۱۶
۱۸۳	باسی فزل و گهرمی هه زرمی یوونس و هه زرمی زه که ریا (د.خ)	۵۲۰
۱۸۴	باسی گهرمی هه زرمی نهییوب (دروودی خودای ئی بی)	۵۲۲
۱۸۵	ذولقهر نهین و عوزمیر و توبه ع (خودایان ئی رازی بی)	۵۲۴
۱۸۶	نامه ی گهرمی و پاکزی	۵۳۰
۱۸۷	باسی یه کهم: باسی گهرمی و پاکزی یارانی پنجه مبه ر (د.خ) به تیکرای	۵۳۰
۱۸۸	جنیو پیدان و ناتوره کردنی یارانی پنجه مبه ر (د.خ) تاوانیکی گهل گهرمی	۵۳۶
۱۸۹	بهشی دووم: باسی گهرمی و پاکزی چواریاری هه زرت (د.خ)	۵۳۷
۱۹۰	باسی پاکزی و گهرمی هه زرمی عومهر (ر.خ)	۵۴۷
۱۹۱	مایه شانازییه کانی نهویبه کرو عومهر (ر.خ)	۵۵۵
۱۹۲	نیسلام بوونی عومهر (ر.خ)	۵۶۰
۱۹۳	راسپیرییه کهی عومهر و پهیمانان به عوسمان	۵۶۱
۱۹۴	باسی گهرمی و پاکزی هه زرمی عوسمان	۵۶۹
۱۹۵	مهزنا مته و مایه شانازی عهل کوری نه بوتالیب	۵۸۳
۱۹۶	بهشی سینه م: باسی گهرمی و پاکزی نهوانی تر له عه شهره ی موبه شهره	۶۰۱

زنجیره	پېړستی سهره باسه کان	لا پهره
۱۹۷	مهزناهی زوبهیری کوړی عهوام (ر.خ)	۶۰۱
۱۹۸	مهزناهی ته لحه ی کوړی عوبهیدولل (ر.خ)	۶۰۶
۱۹۹	مهزناهی سهعدی کوړی نهبو ومقاص (ر.خ)	۶۰۹
۲۰۰	مهزناهی عوبهیده ی کوړی جهراچ (ر.خ)	۶۱۳
۲۰۱	مهزناهی عهبدورپرهمانی کوړی عهوف (ر.خ)	۶۱۴
۲۰۲	مهزناهی سمعیدی کوړی زمید (ر.خ)	۶۱۶
۲۰۳	بهشی چوارهم: مهزناهی که سوکاری پیغه مبه (د.خ)	۶۱۸
۲۰۴	باسی گهورمی عهباس (ر.خ)	۶۲۴
۲۰۵	گهورمی جهغه ری کوړی نه بوتالیب (ر.خ)	۶۲۶
۲۰۶	مهزناهی فاطمه خانی کچی پیغه مبه (ر.خ)	۶۲۹
۲۰۷	باسی مهزناهی حهسنه و حوسهین (ر.خ)	۶۳۴
۲۰۸	گهورمی عهبدوللای کوړی عهباس (ر.خ)	۶۴۲
۲۰۹	گهورمی عهبدوللای کوړی جهغه ری (ر.خ)	۶۴۳
۲۱۰	گهورمی زمیدی کوړی حاریس (ر.خ) که نازادکراوی پیغه مبه بوو (د.خ)	۶۴۴
۲۱۱	چاکیتی نوسامه ی کوړی زمید (ر.خ)	۶۴۷
۱۸۶	چاکیتی بیلالی کوړی رمباح که بانگدهری پیغه مبه بوو (د.خ)	۶۴۸
۱۸۷	چاکیتی موضعه بی کوړی عومهیری قوریشی (ر.خ)	۶۵۰
۱۸۸	چاکیتی عهبدوللای کوړی عومهری کوړی خه تتاب (ر.خ)	۶۵۱
۱۸۹	چاکیتی عهبدوللای کوړی مهسعوود (ر.خ)	۶۵۳
۱۹۰	چاکیتی سالم که نیرانی بووه و نازادکراوی نهبو حوزمیفه بووه	۶۶۰
۱۹۱	چاکیتی عهماری کوړی یاسر (ر.خ)	۶۶۰
۱۹۲	چاکیتی عهمری کوړی عاص (ر.خ)	۶۶۲
۱۹۳	چاکیتی خالیدی کوړی وهلید (ر.خ)	۶۶۵
۱۹۴	چاکیتی موعاوییه ی کوړی نهبوسوفیان (ر.خ)	۶۶۶
۱۹۵	چاکیتی نهبوسوفیانی کوړی حهرب (ر.خ)	۶۶۷
۱۹۶	بهشی پینجه م: باسی گوره یی و پاکزی هاوسه رگانی پیغه مبه (د.خ)	۶۶۹
۱۹۷	چاکیتی خه دیجه خانی کچی خوومیلید (ر.خ)	۶۷۰
۱۹۸	چاکیتی عانیسه خانی کچی نهبو بهکر (خودایان لی رازی بی)	۶۷۳

زنجیره	پېړستی سهره باسه کان	لا پېره
۱۹۹	چاکیتى خاتوو سهودهى گچى زهمعه (خودای ئى رازى بى)	۶۷۹
۲۰۰	چاکیتى خاتوو نوممو سهلهمهو نوممو حه بېبه (خودایان ئى رازى بى)	۶۸۰
۲۰۱	چاکیتى زمينه بى گچى جه حش (خودای ئى رازى بى)	۶۸۱
۲۰۲	چاکیتى سه فیهى گچى حویه (خودای ئى رازى بى)	۶۸۲
۲۰۳	چاکیتى نوممو نهیمه ن که له لهو نازادگراوى پیغه مبه ر بوو	۶۸۳
۲۰۴	چاکیتى نوممو سولهیم (خودای ئى رازى بى)	۶۸۵
۲۰۵	به شى شه شه م: باسى پاکژى و گه وره یى یاریده دهران	۶۸۶
۲۰۶	باسى مه زناهیى سه عدی کوپى موعاز (ر.خ) که ناغای خپلى نه وس بوو	۶۹۴
۲۰۷	چاکیتى نوسه یدى کوپى حوضه یرو عه بېادى کوپى بېش (ر.خ)	۶۹۶
۲۰۸	چاکیتى سه عدی کوپى عوباده که سه روکى هوزى خه زره ج بوو (ر.خ)	۶۹۷
۲۰۹	چاکیتى موعازى کوپى جه به ل و ثوبه ییهى کوپى که عب و زمیدى کوپى ثابت	۶۹۸
۲۱۰	چاکیتى نه بو ته لحه (خودای ئى رازى بى)	۷۰۰
۲۱۱	چاکیتى جابىرى کوپى عه بدوللاى نه نصارى (رهزای خوايان ئى بى)	۷۰۱
۱۸۶	چاکیتى عه بدوللاى کوپى عه مری باوکى جابىر (رهزای خوايان ئى بى)	۷۰۲
۱۸۷	چاکیتى سیماکى کوپى خه ره شه (خودای ئى رازى بى)	۷۰۲
۱۸۸	چاکیتى حوله بېبى (رهزای خواى ئى بى)	۷۰۳
۱۸۹	چاکیتى نه نه سى کوپى مالیک (خودای ئى رازى بى)	۷۰۴
۱۹۰	چاکیتى حوزه یفهى کوپى یه مان (خودای ئى رازى بى)	۷۰۷
۱۹۱	چاکیتى به راي کوپى مالیک (خودای ئى رازى بى)	۷۰۹
۱۹۲	چاکیتى حه سسانى کوپى ثابت (خودای ئى رازى بى)	۷۰۹
۱۹۳	پیغه مبه ر (د.خ) پهیمانى برايمتى له نيوانى یاریده دهران و کوچکاراندا....	۷۱۹
۱۹۴	به شى حه وته م: باسى گه وره یى کوته لئى له یارانى پیغه مبه ر (د.خ) که نه له ..	۷۲۲
۱۹۵	دوو که سى تریان سه لمانى فارسى و صوهه یى رۆمین (رهزای خوايان ئى بى)	۷۲۶
۱۹۶	یه کیكى تریان عه بدوللاى کوپى سه لامه که نیسرائیلی بووه (ر.خ)	۷۲۸
۱۹۷	یه کیكى تریان نه بو هورمیریه (رهزای و رحمه تى خودای ئى بى)	۷۳۴
۱۹۸	دوو که سى تریان نه بو مووسا و نه بو عامیرى نه شه رین (خوايان ئى رازى بى)	۷۴۰
۱۹۹	یه کیكى تریان جه ریرى کوپى عه بدوللاى نه ل- به جه لیبه (ر.خ)	۷۴۵
۲۰۰	باشترینى جینى دووه مى موسولمانان که پئیان ده گوترى (تابعین).....	۷۴۷

لا پهره	پېړستی سهره باسه کان	زنجیره
۷۵۱	پاشه کی: باسی چاکیتیی چهن هۆزیکى عهرمب	۲۰۱
۷۵۵	پایه ی هۆزهکانی غیفارو نهسلهم و نهشجه عو جوههینه و موزمینه	۲۰۲
۷۵۸	پایه ی بهنی تهمیم و دهوس و تهیی	۲۰۳
۷۶۰	باسی نهقیفو بهنی هه نیفه	۲۰۴
۷۶۲	پایه ی عهرمب و بهرپزی خاکی حیجاز	۲۰۵
۷۶۴	گه ورمیی یه مهن و عومان	۲۰۶
۷۶۷	گه ورمیی ولاتی عه جه م	۲۰۷
۷۶۹	گه ورمیی ولاتی شام	۲۰۸
۷۷۱	راسپیری (وهصیت)هکهی پیغه مبه ر (د.خ) دهرباره ی خه لکی میصر	۲۰۹
۷۷۵	باسی گه ورمیی و بههره وهری ئۆمه تی موحهمهد (د.خ) (که گه لی کوردیش ...	۲۱۰

التَّاجُ الْجَامِعُ لِلْأَصُولِ فِي أَحَادِيثِ الرَّسُولِ ﷺ

تأليف الشيخ منصور علي الشريف
من علماء الأزهر الشريف

المجلد الثالث

دار المعرفة
بيروت - لبنان